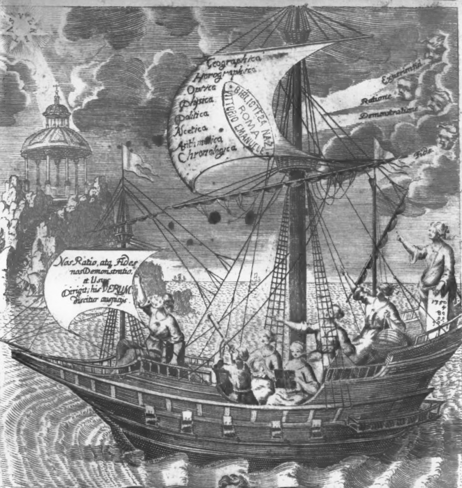
CURIOSORA ET SELECTIORA VARIARUM SCIENTIARUM MISCELLANEA. IN...

Marton Szentivany

BIBLIOTECA
NAZIONALE
VITT. EMANUELE
14
11 C

CURIOSIORA ET SELECTIORA VARIARUM SCIENTIARUM MISCELLANEA

R. P. MARTINI SZENTIVANY E. SOC: JESU.

CURIOSA
ET
SELECTIORA
Variarum Scientiarum
MISCELLANEA.

AUCTORE
P. MARTINO SZENT-JVANY,
Societatis JESU Sacerdote.

DECADIS SECUNDÆ
PARS PRIMA.

Cum Facultate Superiorum, & Pri-vilegio Sacræ Cæsareæ Regiæq́ Majestatis, Speciali.

TYRNAVIAE Typis Academicis, per Ioan. Adamum Friedl.
M. DC. LXXXXI.

SERIES ET INDEX DISSERTATIONUM
Secundæ Hujus Decadis.

EMINENTISSIMO AC REVERENDISSIMO PRINCIPI, AC DOMINO DOMINO

LEOPOLDO
S. R. E. TITULO S. HIERONYMI
PRESBYTERO CARDINALI

A KOLLONICZ,

Archi-Episcopo Ecclesiarum Colocensis & Bachiensis Canonicè Unitarum, Episcopatûs Jaurinensis Administratori, Locique ejusdem, ac Comitatûs Supremo ac Perpetuo Comiti; Ordinis S. Joannis Hierosolymitani Priori, & Commendatori Egræ, ac Maylbergæ S. C. Regiæq; Majestatis Consiliario Intimo &c. D.D. ac Patrono colendissimo.

Des tandem, Comitibus bonis Angelis, desideratissime Tuis, *expectatissime nobis, optatissime omnibus*, Princeps Eminentissime: *cujus diu suspiratum ab Urbe reditum dum sibi, dum* Eminentiæ Vestræ *Aula Cæsarea, Regnum Apostolicum, Pastoralis Cathedra, Summi demum quiq; communi studio gratulantur & infimi; ingrati animi reum me fore crederem, si tot, ac tantis obstrictus nominibus, faustis cæterorum apprecationibus vota mea non adjungerem. Venio*

nio igitur, & *votum pridem conceptum exolvo*; *atq; hoc quale quale Opusculum Honori, ac Nomini* Suo *pridem debitum, nunc recenter inscriptum, ut* Eminentia Vestra *benignè* (*uti semper assolet*) *dignetur admittere*, *supplex oro. Impar quidem*, *quod in majora intentum* Eminentiæ Vestræ *obtutum subeat*; *sed ne impar sit inscribenti*, *Purpuratum*, & *grande Nomen ejus efficiet*, *cui sacrum*, & *inscriptum esse volui. Debet* Eminentiæ Vestræ *Universa Societas Nostra plurimum*, *debet hæc Austriaca Provincia nostra multò amplius*, *debeo inter cæteros ego tantum*, *quantum nè quidem conceptis verbis explicare satìs possum. Equidem confusio operuit faciem meam*, *dum recolo*, *non* Eminentissimi Principis *duntaxat favorem*, *sed amantissimi Patris erga me Clientum suorum infimum, explicatissimam charitatem tot argumentis contestatam, quot nè quidem à Progenitoribus meis accepisse me profiteri compellor. Damnabilem proinde ingratæ mentis notam non effugero; nisì & conatus ac studia mea* Eminentiæ Vestræ *in acceptis retulero*, & *per hæc ipsa tanti Nominis* Eminentissimæque Virtutis *præconem egero. Majora quidem longè sunt præconijs meis* Ejus *Virtutis decora*, *quæ magnitudine suâ orbem implet Christianum* : *silere tamen non licet uni*, *quod prædicant universi. Non capit brevis pagina gestorum amplitudinem*, *quibus annalium integra debentur volumina. Quæ pro Ecclesiæ Dei dignitate ac decore*, *quæ pro fidei Orthodoxæ Zelo* & *incremento*, *quæ pro publicæ rei commodo ac felicitate*, *quæ pro miseræ captivæq; Christianitatis libertate ac salute*, *quæ pro Sacræ contra Barbaros militiæ progressu* & *Victorijs*, *quæ pro Apostolici Regni conservatione*, *ampliatione*, *ac tranquillitate*, *quæ pro Societatis etiam nostræ*, *tum Universæ*, *tum hujus maximè Provinciæ tutela*, *firmitate*, *omníque commodo egit* Eminentia Vestra ; *tanta omnino sunt*, *ut ea ab uno fieri nunquam posse crederemus*, *nisì ab uno facta fuisse conspiceremus. Nulla unquam hæc tacebit ætas. Transmittentur in seræ posteritatis memoriam per annales publicos* ; *quæ jam in Libro Vitæ registrata sunt ad Beatorum gratulationem. Nitriensis*, *Neostadiensis*, *Jaurinensis*, *Colocensis*, & *Bachiensis*, *tum Cathedrales*, *tum Archi-Episcopales Ecclesiæ venerantur etiamnum*, & *longè latéque deprædicant vigilantissimi Pastoris*, *zelosissimi Præsulis*, *amantissimi Patris*, *munificentissimi Cultoris*, & *Instauratoris liberalissimam dexteram*, *indefessum Zelum*, *profusissimam charitatem*, *Eminentissimam Virtutem. Nulla sanè in tot amplissimis Diæcesibus Parochialis Ecclesia est*, *quam vel è manibus Barbarorum vindicatam cultui divino*, & *gregis Chri-*

stiani

stiani usibus non reparari fecisset: vel per injurias bellorum desolatam supellectili necessariâ non instruxisset: vel in officio suo perseverantem non firmâsset, auxisset, excoluisset. Nullus *Curionum Pastorali Suo muneri subjectorum, qui opportunum in quavis necessitate subsidium non accepisset; aut qui à munifica Pastoris Magni dextera vacuus recessisset.* Quis *porrò unquam pro dignitate satis memoret Zelum illum ac inexplicabile studium, quo adnitente gravissimas inter difficultates, obtrectationes, pericula, longè latéq; per universam Ungariam abactis ovium Christi prædonibus Ecclesias Pastoribus legitimis, Pastores Ecclesijs redditos gratulamur? Quantâ inde ad gregem Domini Ovium, tantâ ad* Eminentiæ Vestræ *æternaturam laudem meritorum accessione.* Non *latuit Illustrissimus iste Zelus, & vasta Charitas Apostolicam in Urbe Sedem; convertit merito Suo Supremi Pastoris, & Vicarij Christi vigiles, paternósque in se oculos, ut in Sacrum Purpuratorum Patrum Senatum, non alienæ commendationis titulo, aut procurati artificiosè favoris prærogativâ; sed solius dignissimæ Virtutis, & meritorum ingentium suffragio ac jure adlegeret eum, quem cæteris etiam Ecclesiæ Dei Rectoribus proponeret in exemplum.* Nec *Purpura tam pro dignitate fuit, quàm pro dignissimæ Virtutis testimonio; non ad splendorem accepta, sed ad labores admissa.* Non *licuit in ea ferias curis indicere, quam vastiores è vestigio curæ sequebantur. Biennio nondum evoluto, bis in Urbem, Sacratiorem Orbis Regiam, longâ festinatione, difficillimis itineribus, durâ tempestate properandum fuit, ad Sacra pro novo Ecclesiæ Pastore Comitia.* In *his quæ, quantáque sustinuerit, egerit, promoverit, difficilius mihi foret edicere, quàm* Eminentiæ Vestræ *fuerit peregisse.* Inclinabant *in Eandem plurium desideria, ut Summum in terris Christi Vicarium adorarent, quem tot Ecclesiarum Zelosissimum æquè ac vigilantissimum Pastorem didicerant.* Non *defuerunt meritissimæ Virtuti vota, nec votis merita; nisi placuisset Altissimo reddere nobis, Patriæque majori commodo Principem, quem sic etiam Universalis Ecclesiæ cura non effugeret.* Copiosius *Virtutis dignissimæ testimonium est, mereri dignitatem, quàm consequi.* Magnum *illinc operæ pretium* Eminentia Vestra *retulit, quòd sapientiâ suâ electionem Supremi Pastoris ad maturiorem opinione plurium exitum promoverit, quam humanæ artes, partiúmque studia moratura in longum credebantur.* Nec *minus alterum censendum est, quòd ex Orbe Christiano in unum collectis Purpuratis Ecclesiæ Principibus coràm cernere, ac nosse licuerit, cujus jam pridem Nomen, &*

 ingen-

ingentium virtutum, rerúmque gestarum fama orbem impleverat. Avebant utique conspicere Heroum progeniem, Antistitum normam, Fidei vindicem, Patriæ Patrem, publicæ felicitatis assertorem; qui, ut rem Christianam belli mole, æmulantium invidiâ, Barbarorum furore, ac multitudine in angustias redactam, rursus in libertatem assereret, obsessæ Cæsarum Urbis Viennæ mœnibus includi voluit, & pro felicitate publica Suæ *incolumitatis pericula sustinere. Ambiebant revereri Principem, cujus pervigili curâ, indefesso labore, magnanimo zelo, incredibili studio, industriâ, supra humanam admirabili, gravissimæ super ætatem hominum obsidionis tempore, & civium fides, & propugnantium animi, & communia Ordinum omnium studia steterunt inconcussa; & sauciorum simul, ægrotantiúmque (quorum feracissima erat illa belli tempestas) necessitati, amantissimè pariter, ac abundantissimè prospectum est. Gestiebant amplecti dexteram illam; cujus princeps cura fuit, pulsis ab obsidione Viennensi Barbaris ex hostilibus castris non alia spolia & manubias congerere, quàm raptos à Scythis ac Thracibus Christianorum parvulos in unum colligere, necessitati omnium paternè providere, & hâc veluti opimâ prædâ divitem triumphare. Illam dexteram, quæ tot à Mahometi perfidia ad Christi fidem deductos, vel sacris ipsamet undis expiavit, vel prò baptismi sponsore sustinuit, ac salutari fonte ablutos, largâ stipe donatos in tuto collocavit. Dexteram illam, cujus inexplicabili charitate, ac inexhaustâ munificentiâ innumeri mortales ex omni ætate, sexu, & conditione à dira Barbarorum servitute in libertatem suspiratam asserti fuère. Non erubuit (quod vidimus ipsi, vidit Aula Cæsarea, viderunt domestici, & exteri, vidit & obstupuit Urbs, Orbis compendium, Vienna) non erubuit, inquam* Eminentissimæ Dignitatis *Purpura spectari palàm è suggestu, dum ad frequentissimam omnium Ordinum concionem* Purpuratus Princeps *ardentissimo zelo verba faceret, miserorum necessitates, captivorum gemitus, duram popularium servitutem exponeret, ac in eorum subsidia palàm ad Ecclesiæ fores à confertissima Procerum, & populi multitudine stipem corrogaret. O facinus nunquam satìs deprædicandum! ô charitatem sæculis omnibus, omnibus mundi plagis memorandam! Atque hæc, multóque ampliora erant, quæ in spectatissimo illo Purpuratorum Patrum Collegio* Eminentiæ Vestræ *amorem conciliabant & venerationem: sed quàm Illis acceptum tanti* Principis *consortium, tam nobis gravis erat communis velut omnium Parentis absentia diuturnior. Et ut, qui privatis immoror, publica sileam, & grandiora,*

ra, quæ res ipsa ubique loquitur; quæque nec invidia carpere, nec æmulatio minuere, nec hostes ipsi possunt dissimulare: egentes certè ac necessitate pressi omnes, uti absentem Eminentiam Vestram *continuis votis ardenter suspirabant; ita nunc felicissimè reducem, velut è cœlo Angelum Domini faustissimis gratulationibus prosequuntur: memores, patere denuo miseris omnibus januam ad* Eminentissimæ, *ac plus quàm paternæ charitatis aram, & amplissimum inexhaustæ munificentiæ Sacrarium; à quo nullum hactenus sua vilitas deterruit; neminem Purpurata quantumvis, & æmula Regiæ dignitas prohibuit. Spectavimus equidem (& quis non spectavit sæpius?) spectatissimam illam, ac divinitatis æmulam* Eminentiæ Vestræ *benignitatem, quâ humilium neminem, quantumvis minimum, ab alloquio suo repulit; quin facilem universis aurem accommodavit. Vidimus cum agrestibus, peregrinis, egentibus, non extra fores præstolantibus per interpretem, sed in ipsum conclave aut admissis, aut ultro accitis eâ facilitate, eâque affabilitate agere consuevisse, quâ cum Illustribus & Inclytis. Et hinc est, quòd non alio, quàm ejusmodi pauperum egentiúmque satellitio, in vicem excubitorum fores palatij* Eminentiæ Vestræ *obsiderentur: invitante omnes, imò inquirente plures inexplicabili munificentiâ illâ, quæ nulli egeno esse permittit; amplius pauperibus erogans, quàm egestas ipsa petere auderet, aut sperare posset. Nemo egenorum sic in abdito delitescit, qui pervigiles ad benefaciendum oculos fallat. Nec unquam ærario largitas defuit; quamvis largitati ærarium deesse videretur. Ut miraculo proximum sit, tot ac tantis pietatis impensis censum sufficisse, ac etiamnum sufficere. Sed nempe fœneratur Domino, qui miseretur pauperis: & pro suo censu habet, quidquid Deus possidet. Sed ecce dum alios memoro, mei pene ac meorum obliviscor. At oblivioni detur dextera mea, si unquam cesset memorare omni paterno majorem* Eminentiæ Vestræ *affectum, quo Societatem nostram, quo me minimum ejus filium, complecti dignatur. Hunc si nos ipsi taceremus, etiam æmuli propè ad invidiam exaggerarent. Satis est hominem esse de Societate, ut affectum, ut gratiam* Eminentiæ Vestræ *mereatur. Sic amplectitur universos, ut diligat singulos, non minùs, quàm Pater amantissimos filios. Nullum est Provinciæ nostræ Domicilium (nè singula recenseam) quod singularem* Eminentiæ Vestræ *favorem expertum non fuisset. Hæc* Sibi *per itinera omnia pro stationibus dignatur deligere, ut in ijs be-*

neficentiæ

neficentiæ Suæ *documenta, ſuaviſſimæque virtutis fragrantiam relinquat immortalem. Infinitum eſſet memorare ſingula. Nolim proinde ulteriùs Purpuratæ modeſtiæ gravis eſſe, cui magis amicum eſt agere laudabilia, quàm acta prædicari. Hoc ad extremum voveo, ut* Eminentiam Veſtram *Divina Bonitas pro Eccleſiæ ſuæ gloria, & publicæ rei commodo, quibus tam indefeſsè inſudat ſemper, incolumem faciat, ac longævam: & quemadmodum Ipſa nobis benefacere non ceſſat; ſic nos viciſſim omnes, dum Familiam hanc perennare Dominus faciet, grati eſſe nunquam deſinamus; etſi nunquam ſatis grati eſſe poſſimus. In cujus grati, ac memoris animi non moriturum teſtimonium, hanc Opellam Honori ac Nomini* Eminentiæ Veſtræ *inſcribo; Ejúsque pedibus unà mecum humillimè adſterno.*

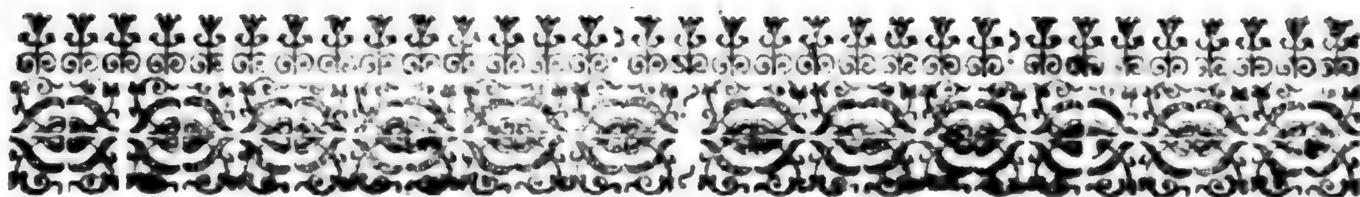
TYRNAVIÆ In Collegio Academico S. J.

EMINENTIÆ VESTRÆ

Humillimus in Chriſto Servus

Martinus Szent-Ivany

A D-

DISSERTATIO PRIMA GEOGRAPHICA.

Geographia, est Terrarum Orbis, hoc est Terraquei hujus Globi, in quo degimus; quo ad Figuram, magnitudinem, Locum, Situm, Internam, & Externam Constitutionem, Divisionem, aliasque Affectiones, descriptio.

§ I.
De Globi Terraquei Figura.

TErraqueam hanc molem rotundæ, seu sphœricæ esse figuræ, ita, ut ex terra, & aqua unus idemque efficiatur globus, res est indubitata apud Mathematicos: rectaque idipsum svadet ratio. Etenim sive procedamus ab oriente ad occidentem, aut è contrà, sive à Septemtrione ad Meridiem, & vice versâ, manifestè deprehendimus eam undíque omninò esse rotundam. Primò, Sol, Luna; & Stellæ omnes priùs oriuntur populis, & regionibus Orientalibus, priusque ad eorundem Meridianum perveniunt, & priùs etiam occidunt, quàm Occidentalioribus in eodem Climate existentibus, ita ut, qui gradibus 15. Orientaliores sunt, illis horâ unâ Sol, aliáque Sydera oriantur citiùs, & occidant. Atqui hujus alia causa esse non potest, quàm terraquæ ab Oriente ad occidentem, & è contrà, rotunditas. Igitur terraqueam hanc molem ab Oriente in occidentem, & è contrà, rotundam esse necesse est. Major patet tùm experientiâ Nauclerorum, qui totum Orbem ab oriente ad occidentem circumnavigârunt, tùm ex Eclipsibus Lunaribus; licèt enim Eclipses Lunæ in eodem contingant momento, tamen si ijs, qui 15. gradibus sunt orientaliores tunc est hora secunda noctis, occidentalioribus erit hora prima noctis, ut ex accurata observatione Astronomorum, omniumque temporum historijs constat; signum ergò est, quòd illis unâ horâ citiùs Sol occubuerit, & consequenter priùs etiam ortus fuerit, quàm istis. Atquè eadem est ratio de alijs quoque Syderibus. Minor autem probatur. Quia si Terraqua ab Ortu ad occasum non esset rotunda, sed plana, omnes populi haberent eundem Horizontem, omnibusque eodem tempore orirentur, & occiderent astra, omnibusque simul inciperet dies, & nox, & omnes eandem numerarent initiò

Eclipsis Lunaris horam, siquidem tunc nihil esset, quod impediret, ut non possint simul conspici ab omnibus, & quare simul etiam non omnibus oriantur, vel occultentur, sicuti nunc rotunditas, & globositas terræ impedit.

Pari ratione existentibus versùs Septemtrionem, quædam stellæ circa partes Cœli Septemtrionales sunt perpetuæ apparitionis, id est nunquam occidunt; & quædam circa partes Cœli Australes sunt perpetuæ occultationis, id est nunquam oriuntur: existentibus verò versùs Austrum omnino contrarium accidit, quod nullatenus accideret, si Terraqua non esset rotunda. Præterea procedentibus à Septemtrione ad Austrum, & ab Austro in Septemtrionem, directè sub eodem Meridiano tàm mari, quàm terrâ, stellæ, quæ semper apparebant; occultantur, & quæ semper occultabantur, apparent; & unus Polorum elevatur paulatim, alter deprimitur: quædam item stellæ paulatim elevantur supra Horizontem in Meridiano, quædam deprimuntur; ad eum ferè modum, quo, cùm montem conscendimus, res antea non visæ in montis summitate, & latere opposito apparent, & visæ ex hac parte disparent; quod similiter non contingeret, si Terraqua non esset à Septemtrione in Austrum, & vice versâ rotunda.

Eadem rotunditas Terræ, simul ac Maris, colligitur ex accessu navium, recessuque à littoribus, stans enim quis in littore maris, videt totam altitudinem mali, & fundum navis ab eodem littore recedentis; quâ deinde magis recedente, non videt nisi partes Superiores ejusdem, ac tandem tota navis unà cum malo ita descendit infra aspicientis Horizontem sensibilem, ut nulla pars ejus conspici valeat. His verò omnia contraria accidunt, advenientem ad littus navem aspicienti.

Similiter ipsis recedentibus à littore in altum paulatim desinunt apparere turres, ac montes juxta littus positi, nempè prius partes inferiores, deinde etiam superiores; accedentibus verò ab alto ad littus, priùs apparent montium, ac turrium cacumina, deinde paulatim mediæ partes, ac tandem infimæ. Item navigia, quæ non videntur ex littore, videntur ex alta turri; Item incolentibus altiorem locum Sol oritur citius, & occumbit tardiùs, quam habitantibus in imo. & ex editioribus locis amplior, & amplior camporum, atque æquoris prospectus patet, quod nequaquam fieret, si terraqueus globus alterius alicujus figuræ esset, quàm rotundæ, seu sphæricæ.

Veritatem hujus doctrinæ confirmat. Primò Scriptura Sacra, quæ terraqueam hanc molem Psal. 23. & 92. Orbem terræ apellat. Secundò Figuræ Lunarum Ecclipsium, quæ ubivis terrarum, mariumve, discum circularem imitari observatæ sunt, quod signum est corpus projiciens talem umbram in faciem Lunæ, esse rotundum. Eclipses autem Lunares pvovenire ex incursu Lunæ in umbram globi terraquei tanquam aliunde certum supponimus, ac proinde etiam inde eum rotundæ figuræ esse manifestè concludimus. Tertiò: Incrementa dierum, ac noctium in partibus Septemtrionalibus, & Australibus, quæ aliunde provenire non possunt, nisi ex rotunditate terræ, ab Austro Septemtrionem versùs, & vice versâ

Neque huic roturditati terraquæ præjudicare poterit visus, vi cujus ad sensum superficies terræ, & maris apparent planæ: In his enim (uti etiam in alijs rebus

bus plurimis) fallitur oculus, ratione ex Opticæ principijs petitâ in similibus corrigendus: In præsenti igitur casu deceptio hæc oculi refundenda est, in exiguitatem spatij, ad quam se acies oculi extendit, & terraquei globi amplitudinem, planè sicut si quis ex ingenti circulo acciperet aliquod exiguum segmentum, videretur illi esse linea recta, nec posset facilè deprehendi flexura illius; ita à fortiori, si tantilla pars superficiei videatur tanti globi, sicut est terraqueus, non erit mirum, si nulla convexitas in eo deprehendatur.

Verùm neque eiusdem rotunditati obstant, tot, & tanti montes, & tot, tantæque valles, neque enim adstruimus terraquæ, Mathematicam, sed Physicam duntaxat rotunditatem. Hæc siquidem ejus inæqualitas, præ magnitudinæ terræ, si ea simul tota consideretur, merito non æstimatur: ex eo enim, quod in aliquo globo una pars sit elevatior alterâ, per unam nongentesimam, aut etiam per unam quadringentesimam, quinquagesimamque partem, non desinit physicè esse rotundus; maximorum vero montium altitudo supra valles, non est major, quàm unius, vel ad summum duorum milliarium Germanicorum ad perpendiculum, & multo minor reliquorum; semidiameter verò terræ est milliarium 860. Diameter autem 1720. proximè, in quo numero binarius continetur octingentesies sexagesies, & unitas millies septingentesies vigesies; sume igitur, si experiri placet, globum, cujus diameter sit 1720. particularum, & illi super impone grana aliquot, vel monticulos cereos, quorum altitudo sit æqualis uni tali particulæ, aut etiam duabus, & videbis oculari experimento, eorum quantitatem nihil obesse physicæ rotunditati globi, præsertim à longè spectati.

Jam verò, quod ex Terra, & aqua unus, idemque conficiatur globus patet tum ex hactenus dictis, tùm quia terra, & aqua, omniaque gravia in ijs constituta habent idem omnino centrum, ad quod partes eorum homogeneæ æquali impetu feruntur, ut æqualiter ab eodem distent, nam si terra, aqua, aliaque gravia in illis constituta ab eodem puncto demittantur, semper per eandem lineam descendunt, quod fieri non posset, si non haberent idem centrum; consequens igitur est ex ijs confici unum, eundemque globum; æquidistantia namque partium, est argumentum, & proprietas ejusdem molis figuræ, sphæricæ, seu globi. Præterquam quod moles hæc Terraquæ simul sumptæ projiciat umbram conicam, ut ex Lunarium Eclipsium observationibus patet. Una verò, eademque umbra conica, non potest projici, nisi ab uno eodemque globo. Igitur ex terra, & aqua unus, idemque conficitur globus, qui Orbis Terrarum, sumptâ denominatione à potiori dicitur.

§ II.

De Terraquei Globi Magnitudine.

MAgnitudo globi terraquei, uti & aliorum omnium corporum, ac rerum, alia est absoluta, alia respectiva.

Quæri igitur potest primò. Quænam sit absoluta Terraquei Globi magnitudo? Et quis modus sit eandem investigandi?

Respondeo: Magnituginem absolutam Globi Terraquei, varios esse investigandi modos, communissimus tamen, & facillimus est ex eis, quem hîc subjungo. *Primo*: Quia certum est uni gradui Cœlestis circuli maximi correspondere 15. milliaria Germanica, multiplico 360. (tot enim sunt gradus in quovis circulo cœlesti) & prodeunt 5400. milliaria Germanica, pro maximo ambitu terræ circulari. Quia verò circumferentia circuli habet se ad suam diametrum ut 314. ad 100. (uti demonstravit Archimedes de dimensione circuli, Theoremate 3. & Clavius lib. 4. Geometriæ practicæ) duco 5400. per 100. & productum divido per 314. reperioque Globi Terraquei diametrum esse 1720. milliarium Germanicorum (omissis fractionibus) & consequenter superficiem terræ, à centro terræ distare milliaribus 860. quæ unam semidiametrum terræ faciunt. Rursus, ut idem Archimedes demonstratum reliquit; Area circuli est æqualis rectangulo comprehenso sub semidiametro circuli, & lineâ æquali semicircûferentiæ, duco igitur quartam partem circumferentiæ terræ 1230. per diametrum ejusdem 1720. & invenio aream circuli terræ maximi 2322000. milliarium Germanicorum quadratorum. Tandem quia juxta eundem Archimedem *Prop. 15 Lib. de Sphæra, & Cylindro*, sphæræ cujuslibet superficies quadrupla est ad aream maximi in ea circuli, si area circuli terræ maximi proximè inventi quadruplicetur, numerus, qui ambitum convexum totius globi terraquei ostendet, erit 9288000. milliarium Germanicorum. Demùm, quia rectangulum solidum comprehensum sub semidiametro sphæræ, & tertia parte superficiei convexæ ejusdem, æquale est toti sphæræ quoad soliditatem, ut demonstravit *Clavius lib. 4. Geometria practica*, duco tertiam partem superficiei convexæ sphæræ, quæ est 3096000. per semidiametrum terræ 860. reperio soliditatem totius terraquei globi milliarium cubicorum 2662560000.

Quæri potest *Secundò*. An globus terrestris respectu Firmamenti sit tantùm instar unius puncti? Respondeo Affirmativè. Nam primò, ubique terrarum aut marium, videtur unum Hemisphærium cœli, & alterum occultatur; semper sex signa Zodiaci integra sunt supra Horizontem, & sex alia infrà eundem: ex duobus syderibus distantibus à se invicem 180. gradibus, hoc est mediâ parte cœli, quando unum cernitur in Horizonte orientali, alterum cernitur in Horizonte occidentali: stellæ in Ecliptica, aut propè, sita duodecim horis æquinoctialibus supra Horizontem versantur, & duodecim aliis horis infra eundem. Quæ omnia falsa essent, si globus Terraqueus respectu cœli haberet notabilem molem. Ergo. Secundò Instrumenta Astronomica, quæ adhibentur in superficie terræ pro cœlestibus Phænomenis indagandis, & horologia, quæ in eadem superficie construuntur, perinde nobis motus, & loca syderum ostendunt exactè, ac si centra eorum. & stylorum apices, essent in centro terræ, & id supponendo non reperitur ullus sensibilis error, ergo distantia superficiei terræ à suo centro, licèt in se sit magna, respectu tamen cœli, erit valde exigua, ipseque adeo globus terrestris instar alicujus puncti. *Tertiò*. Si terræ magnitudo esset notabilis respectu Firmamenti, stellæ fixæ etiam sudo, & sereno tempore semper apparerent nobis in Horizonte minores, quam in meridie, aut alia Cœli parte; in Horizonte siquidem constitutæ notabiliter

notabiliter essent, à nobis remotiores; atqui hæ non apparent nobis in Horizonte minores, ergo globus hic terrestris non est ullius notabilis magnitudinis respectu Cœli, sed tantùm instar unius puncti. Unde non minùs pulchrum, ac verum est illud Senecæ effatum: *Hoc est illud punctum, quod inter tot gentes ferro, & igne dividitur. O quàm ridiculi sunt mortalium termini! Punctum est illud, in quo navigatis, in quo bellatis, in quo regna disponitis:*

Quæri potest *Tertiò*. An terra sit minor, quàm stellæ? Respondeo: Globum hunc terraqueum omnibus stellis fixis, quæ sub sensum cadunt esse minorem, aut saltem nullâ omninò esse majorem. Deducimus id ex eo, quod stellæ fixæ, quæ sub sensum cadunt, in oppositione diametrali simul in apparentes orientis, & occidentis veniant, ita, ut oriente unâ videatur occumbere altera, quod non fieret si globus terrestris major esset. quàm stellæ, diametri enim seu latitudinis terrestris excessus supra diametrum stellarum efficeret, ut apparente stellâ unâ in oriente, altera diametraliter illi correspondens in occidente depressior redderetur infra Horizontem apparentem, adeoque videri simul cum alia non posset. Quantâ autem proportione magnitudinis, superent stellæ fixæ magnitudinem globi terrestris, uti & quibus planetis Terrâ, & quâ proportione major, vel minor sit, dictum est in dissertatione Astronomica.

§ III.

De Loco, & Immobilitate Globi Terraquei.

TErram esse centrum mundi, & in centro cœli supremi, sentiunt omnes Peripatetici. Idque probant ijsdem ferè argumentis, quibus paulò ante primo loco exiguitatem ejusdem terræ respectu cæli probavimus. Nam si terra non esset centrum mundi, in centro cæli supremi stelliferi, non essent nobis sex omnino signa Zodiaci conspicua supra nostrum Horizontem: nec videremus mediam Cœli partem, nec cerneremus in oppositione Solis, & Lunæ, qualis est Tempore plenilunij, illo oriente hanc occumbere, nec observaremus stellas fixas, quæ sunt in circulo æquatoris ita diurno motu ferri ab ortu suo usque ad occasum supra horizontem, ut sint duodecim horis supra illum, totidemque infra illum, usquè ad novum ortum. His accedit ratio à gravitate petita; omnia siquidem gravia sublunaria, naturâ suâ tendunt ad centrum universi, ergo & terra, quæ est omnium sublunarium corporum gravissima tendit ad idem centrum Universi, ita ut, si extra illud collocaretur, eò iterùm naturâ suâ recideret, ibique quiesceret, adeoque cum de facto naturaliter in suo loco existat, naturâ suâ in eodem centro Universi existit. Unde mirum non est, quod Terraqua, in medio aëris hæreat nullis suffulta fundamentis, potiùs mirùm esset, si inde dimoveretur, quia si hoc fieret, tunc terra ascenderet, ascensus siquidem nihil aliud est, quàm motus rei à suo centro. Idem probari potest hoc argumento *Clavij, & Regiomontani*: Lunares Eclipses nunquam fiunt, nisi quando diametraliter sibi opponuntur Sol, & Luna,

na, tunc autem necessario debent esse, nec possunt non fieri, quia nimirum solum tunc ipsa terra interponitur inter utrumque luminare, & impedit, quò minùs Luna à Sole illustretur. Atqui si terra non esset in medio universi, possent Luna, & Sol sibi diametraliter opponi, & tamen nulla sequi Eclipsis Lunæ, possent siquidem ambo luminaria in punctis Zodiaci sibi adversis existere, absque eo, quòd terra interponeretur in illa mundi diametro, & è contra Luna posset defectum pati, & eclipsari, quando minùs à Sole distaret, quàm semicirculo seu integrâ diametro, quæ omnium Astronomorum calculationibus, manifestisque observationibus repugnant. Ergo terra revera est in centro Universi, seu in medio totius mundi.

Jam vero quod ad immobilitatem terraquei globi attinet, rejecto etiam omni motu Copernicano à Tellure, sive diurnæ revolutionis, seu vertiginis, quo Copernicus spatio 24. horarum perhibebat terram circa suum centrum, & axem ab occasu in ortum moveri, sive translationis, quo volebat terraquam circa ipsum solem, intrà tempus unius anni & sex horarum circumvolvi, sive librationis axis, quo terram ab Austro in Septemtrionem sex mensibus, & à Septemtrione ad Austrum alijs sex mensibus opinabatur librari, restabit adhuc de alijs immobilitatibus ejusdem inquirere. Tenendum igitur est primò terrestrem globum, in suo centro omninò esse immobilem, ita, ut per gravitatem sibi naturalem in medio mundi, seu universi positus, omni motui recto tam sursum, quàm transversùm resistat. Is enim est proprius omnis globi totalis in suo centro constituti effectus. Tenendum est secundò eum immobilem esse etiam circa centrum. *Primò.* Quia ipsa scriptura Sacra docet: Terram in æternum stare, neque inclinare in sæcula. *Secundò* Quia eodem in loco terrarum semper eadem apparet Poli elevatio, quod secùs omnino eveniret, si terra circa suum centrum moveretur. *Tertiò.* Quia tam necesse fuit ad bonum generationum Naturalium, terram esse immobilem circa centrum, quàm in centro, seu ad centrum. Ergo.

Hanc tamen ipsam immobilitatem, non habet præcisè vi suæ gravitatis, quia etiam hac non obstante, posset nihilominùs undequaque agitari in orbem, vel à reciprocante maris æstu, vel ab ipso ventorum impetu non secùs, ac ex Staticis principijs, globus æqualis gravitatis suspensus ad æquilibrium, posset viribus quibuscunque, saltèm non maximis inclinari, & moveri in orbem. Convenit igitur illi hæc immobilitas ratione virtutis magneticæ à natura sibi inditæ, vi cujus ita polis mundi correspondet, ut nullo modo ab hoc situ dimoveri possit. Non minùs enim decuit terram esse immobilem circà centrum suum, per qualitatem aliquam naturalem, quàm ut sit naturâ suâ immobilis in centro, vel ad centrum, solet siquidem Deus pro sua providentia, res naturales ijs qualitatibus instruere, quæ ad earum conservationem; & statum necessariæ sunt; ad conservationem autem terræ, & earum rerum, quæ in illa sunt, etiam necessaria est immobilitas ejusdem circa suum centrum, igitur terra circa suum centrum à natura sua immobilis est. Cùm verò virtus magnetica præstet omnia illa, quæ tali immobilitati necessaria sunt, meritò illa ei attribuitur. Solùm superest probare hanc virtutem magneticam defacto terræ inesse, quod quidem facile deducitur. Primò: Ex eo, quod longiora ferramenta,

menta, quæ rectà diutiùs ad terram steterunt semper in parte inferiori imbuantur virtute illius poli, qui ijsdem propter est. Secundò: Quia nulla potest alia ratio adferri inclinationum acûs magneticæ, nisi quòd Polus terræ acum, ad se pertrahat. Tertiò: Quia neque est alia causa, cur acus Magnetica diversis in locis, diversam habeat declinatinationem? nisi diversa terrarum dispositio, unde plus, vel minus virtutis magneticæ affunditur, sicque acus magnetica plus, vel minùs, à recta linea polorum abducitur.

Tenendum est Tertio. Globum terraqueum immobilem esse etiam motu trepidationis, seu librationis. Primò: Quia id conformius est Scripturæ Sacræ, quæ absolutam stabilitatem terræ tribuit. Secundò: Quia longè magis excedit moles terræ, quodvis pondus ei addi, ac demi solitum. Neque obstat, quod terra ita circa mundi centrum constituta sit, ut centrum gravitatis ipsius exactè congruat centro Universi, adeoque sita sit in æquilibrio, & partes ejus circa mundi centrum æquiponderent Nam esto quovis minimo pondere ex una parte terræ addito, vel ablato mutetur illius centrum gravitatis, non tamen illico sequitur ejusdem motus, tùm propter improportionem ponderis cujuscunque cum mole terræ; tùm quia gravitas terræ, ejusquè dicta vis magnetica ita illam affigunt loco semel à Deo, & natura ipsi attributo, ut dimoveri inde non possit, nisi impetu, vel pondere toti terraqueo globo proportionato, qualis impetus, & quale pondus in hac providentia non datur Quodvis enim pondus, quod addi potest terræ ex una parte æquilibrij, habet minorem proportionem ad ejus motum excitandum, quàm ala muscæ, aut levissimus pulvisculus additus uni lancium manentium in æquilibrio, & sustinentium utrinque 10. aut plures etiam centenarios.

Tenendum est Quartò. Terraqueo globo convenire partialem, seu aliquarum partium motum, qui communiter *terræ motus* dicitur. Patet id experientia. Hic tamen ipse motus non est naturalis, sed violentus terræ, proveniens à copia aëris, ventorum, & halituum inclusorum in terra, qui ubi incalescentes rarefiunt, majus spatium sibi quærunt, quod ut habeant, ipsam terram rumpunt, ac commovent.

§ IV.
De Constitutione Externa, & Interna Globi Terraquei.

MOles hæc terræ universa, si sumatur secundùm profunditatem, commodè in tres partes dividi potest. Quarum prima est ea, quæ citima est superficiei; secunda est infrà, in qua ut plurimùm fiunt generationes lapidum, metallorum, gemmarum, mineralium, variorumque fossilium. In qua etiam reperiuntur meatus, & veluti canales, per quos è mari devolvuntur aquæ ad generationes fluviorum, ac fontium; ad quam etiam pertinent ignes subterranei. Postea verò est terra pura usque ad centrum, in quo esse constitutum carcerem damnatorum credimus. His omnibus supereminet extima superficies globi terraquei, cujus

jus partes integrantes sunt: Terra, & Aqua. Sub terræ nomine continentur montes, valles, colles, speluncæ, seu cavernæ, campi, seu planities, sylvæ, ripæ, littora. Sub nomine aquæ verò, maria, flumina, stagna, paludes, vortices, rivi, torrentes, & fontes. Alia autam divisione partes terræ sunt. Primò: *Continens, seu terra firma* nullâ parte sui aquis clausa. Secundò: *Insula*, quæ est undiquè aquis conclusa. Tertiò: *Peninsula* seu Chersonesus, maximâ parte aquis cincta, aliquâ tamen continenti cohærens. Quartò: *Istmus*, angusta terra, quâ Peninsula continenti cohæret. Quintò: *Promontorium*, quod est mons, seu pars terræ amplior in mare procurrens.

Aquarum pars principalis est Mare, dividiturque in Oceanum, & Mare Mediteraneum. Oceanus toti terræ circumquaque affunditur. Mare Mediteraneum, medijs ipsis terris veluti concluditur. Secunda: *Sinus maris*, estque ipsius maris pars aliqua in terras angusto spatio effusa. Tertia: Fretum, estque spatium quoddam angustius, quo mare coarctatur, cum ultra sese expandit.

Oceanus quamvis unus sit, & idem per varias partes terræ continuus, varias tamen, ex ijs regionibus, quas alluit, sortitur appellationes. Ac primò quidem ex IV. Mundi præcipuis partibus dicitur Mare Orientale, Occidentale, Septemtrionale, & Meridionale. Item à cognatis gentibus vocatur Mare Norvegicum, Germanicum, Anglicum, seu Britanicum, Hybernicum, Gallicum, Hispanicum, Indicum, Æthiopicum, Sinense, Japonicum.

Oceani Sinus præcipui sunt: Primus Sinus: Ille ingens ad Septemtrionem inter Pomeraniam, Daniam, Svetiam, Livoniam, & Prussiam, qui nunc vulgò mare *Balticum* nuncupatur. Secundus: *Persicus* in Mari Indico, qui Persiam ab Arabia dividit. Tertius: *Arabicus* in eodem Indico Mari, disterminans Arabiam ab Africa, & hic *Mare rubrum* appellatur. Quartus Sinus *Mexicanus* ad partes orientales Americæ, quâ Europam, & Africam respicit. Quintus Sinus: *Californiæ* ad partes occidentales Americæ, quà Asiam respicit. Sextus Sinus: *Grandvicus* ad Mare Septemtrionale, & nunc Mare Album nuncupatur, vulgò *Biele More* patriâ incolarum lingvâ.

Celebriora Freta Oceani sunt: Primum Fretum Gaditanum, sive Herculeum, disterminans Europam ab Africa ad partes occidentales; per quod irrumpens Mare Mediteraneum efficit. Secundum Fretum Magallanicum, Americam à terra Australi Incognita dirimens. Tertium Fretum Anianum, non magno tractu Americam ab Asia separans. Quartum Fretum Davis in eadem parte Septemtrionali Americæ orientem versùs. Quintum Fretum Nassovium inter Sarmatiam Asiaticam, & novam Zemblam.

Mare Mediterraneum, quod per Fretum Gaditanum prodit, atque inter Europam, & Africam longè latèque diffunditur ad Asiam usque, varia similiter assummit nomina, prout varijs regionum littoribus affunditur. Hujus duo maximè insignes sunt sinus: Primus est Venetus, & Mare Adriaticum dicitur: alter est Ægeum mare, varijs sparsum insulis, quod nunc Archi-pelagus vocatur. At illud modò in angustius spatium cogit sese, modò sese relaxat, nunc iterùm coarctatur, latiusque

iterum

iterùm aperit ſeſe. Ubi primùm ſe coarctat, vocatur Helleſpontus; ubi verò ſe extendit dicitur Propontis; ubi iterum cogitur, Boſphorus Thracius appellatur, At ubi iterùm effundit ſeſe, eſt Pontus Euxinus (ſeu Mare nigrum) qui poſt magnum littoris flexum jungitur Mæotidis paludis oſtio, quod Boſphorum Cimmerium vocant; ipſeque lacus Mæotis recipit Tanaim fluvium.

Præter hæc maria, eſt quoque Mare Caſpium, ſeu Hyrcanum, reliquo mari non continuum, ſed undequaque potiùs terris concluſum, à Ruſſis accolis proprio idiomate *Chvalenske More* dictum.

Occaſione autem hujus tantæ molis aquarum marinarum duplex inter Geographos oritur quæſtio. Prima eſt: Utrùm ex ſuperficie terraquei globi majorem partem occupet terra, vel aqua? Altera verò eſt, utrùm non tantùm ſecundùm ſuperficiem, ſed etiam quo ad ipſam ſoliditatem in globo terraqueo plus ſit de aqua, vel terra? Ad quas reſpondeo, quòd quidem aquæ facies plus occupet ex ſuperficie terraquei globi, præſertim ſi mari addantur lacus, ſtagna, paludes, & flumina; quoad ſoliditatem tamen in globo terraqueo longè plùs ſit terrarum, quàm aquæ. Prima pars reſponſionis patet ex recentioribus, & magis accuratis Mappis Geographicis. Altera autem reſponſionis pars evincitur hac ratione: quia nec terra omnis aquâ obtegitur, neque ullibi ſunt aquæ, quibus major terrarum profunditas non ſubſternatur. Etenim Terra profunda eſt uſque ad centrum terraquei globi 860. milliarium Germanicorum, Mare autem, ubi maximè altum eſt, vix ſolet medium milliare Germanicum excedere; unde Naucleri ad tentandam maris profunditatem non ſolent demittere funem cum bolide longiorem ducentis orgijs. Quod ſi his viſibilibus aquis addantur etiam illæ, quæ ſunt in ſubterraneis occultis meatibus, nec ſic quidem aquarum copia adæquabit ſoliditatem terræ; aquæ ſiquidem illæ occupant ſolum aliquas partes terræ ſecundæ quaſi regionis, cum tamen ſoliditas terræ attingat ferè ipſum centrum mundi.

§ V.

De Situ Globi Terraquei, ejusque diviſione reſpectivè ad Cœlum.

Ratione diverſitatis ſitûs reſpectivè ad Cœli partes, Globus terraqueus variè dividitur à Geographis. Et *Primò.* quidem ſecundùm ſitum æquatoris ad Horizontem. Aut enim æquator ſecat Horizontem ad angulos rectos; & hinc oritur *Sphæra recta*; aut ad angulos obliquos; & hinc *Sphæra obliqua*; aut concidit cum Horizonte, adeo, ut Paralleli æquatoris, ſint etiam Paralleli Horizontis, & hinc fit *Sphæra Parallela.* *Secundò.* Secundùm ejuſdem ſitum quoad quatuor circulos minores Cœleſtes, quales ſunt Tropicus Cancri, Tropicus Capricorni, Polaris Arcticus, & Polaris Antarcticus, & ſic dividitur totus Globus terraqueus in 5. Zonas. Eſt autem Zona nihil aliud, quàm ſpatium in globo terræ inter duos Circulos minores, vel inter Circulum minorem, & polum comprehenſum. Ex quibus duæ ſunt frigidæ, una Borealis, altera Auſtralis, duæ temperatæ, una

Borealis, altera Australis, & una Torrida. Frigida Borealis est illa terræ portio, quæ inter Polum Arcticum, & circulum Arcticum interjacet. Frigida Australis, quæ est inter Polum Antarcticum, & Circulum Antarcticum. Temperata Borealis est terræ pars inter circulum Arcticum, & Tropicum Cancri comprehensa. Zona temperata Australis est terræ pars, quæ inter Tropicum Capricorni, & Circulum Antarcticum continetur. Zona torrida est illa terræ pars, quæ inter utrumque Tropicum jacet. *Tertiò.* Secundùm situm quoad Parallelos æquatoris, respectu quorum globus terraqueus dividitur in varia climata. Est autem *Clima* nihil aliud, quàm certum terræ spatium inter certos parallelos æquatoris interceptum, in quo respectu alterius similis spatij versùs æquatorem positi maxima dies artificialis dimidiâ horâ est major. *Quartò.* Secundùm situm ejusdem respectu circuli meridiani, & æquatoris, à quibus longitudo, & latitudo terræ desumitur. Est ergò longitudo terræ, vel regionis alicujus, distantia meridiani in illa, à primo meridiano versùs Orientem computato. Primus porrò Meridianus est is, qui per Canarias insulas transit. Latitudo verò loci in Terraqua est distantia ejus ab æquatore versùs alterutrum Polum; & hæc duplex est, Borealis, & Australis, prout loca recedunt ab æquatore versùs Boream aut Austrum. Utraque semper est æqualis altitudini Poli. Quare etiam latitudo & elevatio Poli coincidunt. Tanta igitur est alicujus regionis longitudo, quot gradus, & minuta intercipiuntur in æquatore, inter ejus meridianum, & inter meridianum primum; & tanta latitudo, quot gradibus & minutis ab æquatore distat, seu quot gradus, & minuta in meridiano illius inter æquatorem, & loci Parallelum intercipiuntur? *Quinto.* Secundùm situm ejusdem respectu cardinalium cœli punctorum, & sic totus terrarum orbis in quatuor partes dividitur, nempe in Orientem, Occidentem, Septemtrionem, & Meridiem. Atque ex hac diversitate sitûs globi terrestris provenit in diversis partibus orbis tanta diversitas dierum, noctium, crepusculorum, tempestatum anni, umbrarum, aliarumque rerum ab his dependentium, vel cum his connexionem habentium.

Porrò duo adhuc restant inquirenda. *Primò*: Utrum omnes quinque Zonæ undequáque sint habitabiles. *Secundò*: Utrum dentur Antipodes. Et veteres quidem Zonam torridam, & frigidas, inhabitabiles esse credebant, illam quidem propter perpetuos ardores Solis, cujus viæ subjecta est; has verò ob nimium frigus, utpotè, quæ longissimè à Solis via sepositæ sunt. Antipodas autem dari pro fabula reputabant. Verùm utramque hanc opinionem fuisse falsam ocularis, & manifesta ævi nostri ostendit experientia. Defacto siquidem Zonam torridam incoluntin Asia Indi, in Africa Æthiopes, in America Brasilienses, & Peruviani. Neque hanc inhabitabilem reddit nimius Solis ardor, nam primò, cum noctes diebus sint ibi ferè æquales, nocturnum frigus diurnum calorem temperat. *Secundò*; Illæ regiones pluvijs abundant, ex vaporum copia, quæ à mari circumfuso educitur. *Tertiò*? Temperantur maximè à ventis frequenter eas perflantibus. Similiter de Zona frigida constat ex Historia *Olai Magni*, narrantque Hollandi recentiores, qui ad Polum Arcticum navigârunt, frigus illarum regionum varijs ex causis particularibus

ticularibus leniri. Pari ratione certum est dari Antipodas, cùm dentur regiones, ac desactò incollantur ex diametro alijs regionibus oppositæ. Fuerunt siquidem Naucleri, qui navigando semper versùs occidentem, sub eâdem ferè linea æquinoctiali, redierunt totum orbem circumnavigando ad eundem locum à quo fuerant profecti, omnesque regiones, quas transierunt invenerunt habitatas, aut saltèm habitabiles. Neque inde sequitur illud inconveniens, ob quod veteres dari Antipodas negârunt, nempe quòd si darentur, necesse esset eos ad alteram partem Cœli cadere: item quòd omnia in parte inferiori nobis essent obversa, & pendula, adeoque fruges, & arbores crescerent deorsum, pluviæ è contrà, nives, & grandines caderent sursum. Nam quòd Antipodes non cadant ad alteram Cœli partem ratio est, quia vi suæ gravitatis ad idem omninò centrum terræ tendunt, ad quod nos tendimus. Fruges etiam & arbores mittunt suas radices versùs medium, seu centrum terræ, cacumina autem versùs circumferentiam Cœli; è contrà verò nives, & grandines cadunt ad idem centrum terræ ab eadem Cœli circùmferentia, hoc autem est cadere deorsum, & illud crescere sursum. Ergo.

§ VI.

Brevis Totius Terrarum Orbis Descriptio.

PArtes totius Orbis terrarum sunt quatuor: *Europa, Africa, Asia, & America.* Quibus addi possunt duæ aliæ, una, quæ continetur sub Polo Arctico; altera, quæ est sub Polo Antarctico. Ad priorem harum duarum pertinent. 1. *Regio subpolaris incognita.* 2. *Groenlandia.* 3. *Spitsbergia.* 4. *Islandia.* 5 *Nova Zembla* cum mari *Hyperboreo*, seu glaciali, & Fretis duobus *VVaygaz & Davis.* Ad alteram verò terra incognita ingentis vastitatis cum suis regionibus in littoribus ejusdem aliquantulùm jam cognitis, ut est *Nova Gvinea*, Regio Psitacorum, & variæ circa eam sparsæ, in Mari Pacifico insulæ. Duabus igitur his omissis, quatuor reliquas perlustrabimus, sed quàm brevissimè.

PARS PRIMA.

Continens Descriptionem Europæ.

EUropæ longitudo summa inter Hispaniæ promontorium Sacrum, ad Obij fluminis ostium, est milliarium circiter 900. Germanicorum. Latitudo maxima ab extremo Peloponensi promontorio Tænaro, ad Strickfinniæ Promontorium Boreale milliarium Germanicorum 550. circiter.

Dividitur hodie Europa in duo Imperia, complura Regna, diversos Principatus, & Ducatus, variasque Provincias, & Respublicas.

Prima Regnorum Europæ est Hispania (utpote vicinissima primo Meridiano, à quo longitudo Regionum incipit) habens in sua longitudine milliaria Germanica 190. circiter, in latitudine vero 160. Quæ rursus subdividitur in plura regna, ac

Provincias, quarum hæc ſunt nomina: *Catalonia, Aragonia, Navarra, Cantabria, Aſturia, Legio. Galatia, Portugallia, ſeu Luſitania, Algarbia. Andaluzia, Granada, Murcia, Valentia, Caſtilia vetus. Caſtilia nova, Eſtremadura.* Montes Hiſpaniæ præcipui ſunt *Pyrenæi*, qui pro locorum ratione varia ſortiuntur nomina. Flumina in Hiſpania notantur 50. ex quibus præcipua ſunt: *Ilerus, Durius, Tagus, Anas, Bætis.* Urbes celebriores ſunt: *Cæſarauguſta, Pampelona; Valentia, Murcia, Granada*, (trium regnorum à ſe denominatorum capita) *Carthago* nova, *Hiſpalia*, ſeu *Sevillia, Corduba, Toletum, Madritum, Compoſtella, Vliſſipona, Burgi.* Academiæ illuſtriores: *Salmantica, Complutum, Conimbrica.* Inſularum Hiſpaniæ adjacentium celebriores ſunt: *Baleares duæ*, quarum una *Majorica*, altera *Minorica* dicitur. Item *Ivica*, & *Gades.*

Gallia Hiſpaniæ proxima in longitudine ſua habet milliaria Germanica 180. in latitudine verò 140. Tota patet uni Regi in partes varias diviſa. Urbes præcipuæ illius ſunt: *Lutetia Pariſiorum, Ambianum, Rotomagus, Cadomum, Andegavum, Turonum, Blenſe Caſtrum, Aurelianum, Auguſtodunum, Lemovicum, Pictavium, Lugdunum, Burdegala. Toloſa, Mons peſſulanus, Maſſilia, Arelatum, Aquæ Sextiæ, Avenio.* Academiæ illuſtres: *Pariſienſis, Andegavenſis. Aurelianenſis, Bituricenſis, Pictavienſis, Burdigalenſis, Toloſana, Montepeſſulana.* Fluvij: *Rhodanus, Garumna, Ligeris, Sequana.* His aliquando minores, *Matrona*, & *Arar*, Montes Galliæ præcipui ſunt *Pyrenæi, Alpes, Gebennæ, Vogeſus, Iura.* Lacuum maximus eſt *Lemanus.*

Gallico littori adjacent Inſulæ quàm plurimæ Britanicæ dictæ, quæ hodie tria conſtituunt regna, ſcilicet *Anglia, Scotia, & Hibernia. Anglia* in longitudine occupat milliaria Germanica 80. In longitudine 60. & alicubi etiam 70. Tota 70. Comitatibus eſt diſtincta. Archi-Epiſcopatus habet duos, quibus 24. ſubſunt Epiſcopi. Urbium Princeps eſt *Londinum*: hanc ſequitur *Eboracum*, poſt hanc *Oxonium, Briſtalium, Cantabrigia, Cantuaria,* & aliæ multæ. Academias habet duas *Oxonienſem, & Cantabrigenſem.*

Scotiæ longitudo eſt milliarium Germanicorum 70. Latitudo 50. Urbium clariſſima eſt *Edenburgum*, regni caput, ſedesque regia. Archi-Epiſcopatus habet tres, Epiſcopatus 13. Academiam unam.

Hibernia formam habet quaſi ovalem. Comitatus per totum Regnum ſunt 32. Caput Regni eſt *Armacha* civitas, ſedes Archi-Epiſcopalis cui ſubſunt 12. Epiſcopi. Circa has Inſulas Britanicas plurimæ aliæ minores adjacent, ex quibus circa ſolam Scotiam versùs Occaſum ſunt 30. ampliùs numero *Hebrides* dictæ, ad Septemtrionem autem *Orcades* 40. ampliùs numero. Ultima Britanicarum Inſularum erat Thule.

Altera ex parte poſt Alpes Galliæ ſequitur Italia. Ejus ſumma longitudo eſt milliarium Germanicorum 225. Latitudo varia. Prima illius regio eſt ex parte Galliæ *Ora Genvenſis.* 2. *Thuſcia ſive Hertruria.* 3. Latium. 4. *Regnum Neapolitanum* variè ſubdiviſum. 5. *Marchia Anconitana.* 6. *Umbria*, & *Sabinia*, ſive *Ducatus Spoletanus.* 7. *Romaniola.* 8. *Provincia Veneta.* 9. *Longobardia Ciſpadana*

dana, complectens ducatum *Parmensem, Mutinensem, Ferrariensem, Monferratensem, & Comitatum Mirandulanum*. 10. Longobardia Transpadana complectens Ducatum *Mediolanensem, Mantuanum, & Venetorum Ditionem*. 11. *Pedemontium, & Sabaudia*. 12. *Forum Iulij*. 13. *Histria, Liburnia*, & reliquæ partes circa alpes Italiam à Germania separantes.

Epitheta octo Italiæ eximiæ claritatis sunt hæc: Roma sancta, Neapolis nobilis, Venetiæ opulentæ, Genua splendida, Mediolanum ingens, Florentia pulchra, Bononia pingvis, Patavium doctum. Cæterum in tota Italia 200 Urbes dicuntur numerari. Montes celebriores Italiæ sunt: Alpes, Appenninus, Massicus, Gavis sive Gallicanus, Tifatus, Vesuvius, Garganus. Fluvij vero: *Padus* sive *Eridanus*, *Athesis*, *Tiberis*, *Anassus*, *Arsia*, *Arnus-Vmbro*, *Liris*, *Vulturnus*, *Silarus*, *Aufidus*, *Aternus*, *Truentum*. Lacus: *Verbanus*, *Larius*, *Sebinus*, *Benacus*, *Transumenus*, *Aprilis*, *Bulsinus*, *Fucinus*, *Sebatinus*.

Academiæ illustres sunt *Putavij*, *Bononiæ*, *Pisis*, *Senis*, *Perusiæ*: minùs celebres. *Ferrariæ*, *Romæ*, *Firmi*, *Neapoli*, *Salerni*, & *Maceratæ*. Archi-Episcopatus in universa Italia sunt 30. Episcopatus innumeri pœne, sed admodum tenues. Insulæ ad Italiam spectantes sunt: Sicilia ambitu suo complectens 600. milliaria Italica circiter, cujus Urbes præcipuæ sunt: *Panormus*, *Messana*, *Catana*, *Syracusæ*. *Melita*, cujus ambitus est milliarium Italicorum 60. *Liparenses Insulæ*, *Sardinia*, *Corsica*, & aliæ minoris nominis.

Transgressis Alpes occurit Germania, quæ bifariam dividitur, in inferiorem scilicet, & superiorem. Inferior uno nomine Belgium appellatur, 17. constans Provincijs, ex quibus 4. sunt Ducatus, nempe *Brabantia*, *Limburgum*, *Luxenburgum*, *Geldria*. Comitatus 7. *Flandria*, *Artesia*, *Hannonia*, *Hollandia*, *Zelandia*, *Namurcum*, *Zutphania*. *Marchionatus unus S. Imperij Antverpia*. Dominia 5. *Frisia occidentalis*, *Mechlinia*, *Vltrajectum*, *Transisalania*, *Groninga*. Omnes hæ Provinciæ licét in circuitu suo vix quintam partem Italiæ adæquent, continent tamen Urbes clausas 208. Oppida urbibus haud inferiora 150. Pagos majores plùs minus 6300. Minores sine numero ferè præter plurimas arces, & propugnacula: Belgij flumina celebriora sunt: *Scaldis*, *Lisa*, *Tenera*, *Levia*, *Ypra*, *Aa*, *Scarpa*, *Rupella*, & alia. Portus sunt: *Slusa*, *Ostensa*, *Neoportus*, *Dunckerca*, & *Gravelinga*. Germania superior amplectitur eò plures adhuc Provincias. Præcipuarum nomina sunt hæc: *Helvetia* cum *Vallesia*, & *Rhætia*, *Alsatia* cum *Briscoja*, *Palatinatus Rheni*, *Electoratus Moguntinus*, *Electoratus Trevirensis*, *Leodiensis Provincia*, *Ducatus Iuliacensis*, *Coloniensis Archi-Episcopatus*, *Ducatus Borgensis*. *Clivia*, *Ducatus Montium*, *VVestphalia*, *Frisia Orientalis*, *Bremensis Archi-Episcopatus*, *Holsatia*, *Meckelburgensis Ducatus*, *Pomerania*, *Marchia Brandeburgensis*, *Lusatia*, *Silesia*, *Moravia*, *Austria*, *Styria*, *Carinthia*, *Carniolia*, *Tyrolis*, *Bavaria*, *Svevia*, *VVittemberga*, *Franconia*, *Thuringia*, *Hassia*, *Brusvicensis Ducatus*, *Luneburgensis Ducatus*, *Saxoniæ Ducatus*, *Misnia Marchionatus*, *Bohemia Regnum*. Ad Germaniam quoque revocantur tanquam fines, & feuda Imperij *Lotharingia*, & *Burgundia*. Singulæ autem harum Provinciarum habent

ſuas Urbes, & Metropoles. Archiepiſcopatus in Germania ſunt ſeptem, ex quibus Primatis Germaniæ locum defacto obtinet *Saliſburgenſis*, ſub quibus Epiſcopatus quàm plurimi. Academiæ illuſtres, *Baſile*, *Friburgi*, *Argentorati*, *Heidelbergæ*, *Ingolſtadij*, *Tubingæ*, *Pragæ*, *Viennæ*, *Gracij*, *Francofurti*, ad Oderam, *Vittenbergæ*, *Lipſiæ*, *Ienæ*, *Erfordiæ*, *Coloniæ*.

Totum etiam Imperium eſt diviſum in decem ditiones, quos circulos appellant, qui ſunt: Franconicus, Svevicus, Bavaricus, Auſtriacus, Rhenenſis, Electoralis, Weſtphalicus, Saxonicus ſuperior, Saxonicus inferior, Burgundicus.

Fluvij celebriores Germaniæ ſunt: Danubius, *Rhenus*, *Mœnus*, *Neccarus*, *Viſurgis*, *Moſella*, *Amaſis*, *Albis*, *Sala*, *Odera*, *Dravus*, *Savus*, *Atheſis*, *Oenus*, *& alij*.

Germaniæ adjacet Polonia cujus latitudo eſt milliarium Germanicorum 200. longitudo verò milliarium 150. Dividitur in majorem, & minorem. Ejus Provinciæ præcipuæ ſunt: *Pruſſia*, *Caſſubia*, *Samogitia*, *Livonia*, *Maſſovia*, *Podelaſia*, *Volhinnia*, *Podolia*, *Ruſſia Nigra*. Urbes præcipuæ: Gedanum ſive *Dantiſcum*, *Turonium*, *Elbinga*, *Bransberga*, in Pruſſia, *Riga* in Livonia, *Vilna* in Litvania, *Varſavia*, *Cracovia*, *Poſnania*, *Camenecum*, *Leopolis*, Archiepiſcopatus in univerſo regno ſunt tres, Epiſcopatus 16. Academiæ celebres: Cracovienſis, Poſnanienſis, Vilnenſis. Majorem interſecat *VVarſa* fluvius, minorem *Viſtula* fluvius pererrat.

Vicinum Poloniæ Regno eſt Regnum Hungariæ plura alia Regna, & Provincias Coronæ ſuæ incorporatas habens uti ſunt: *Croatia*, *Dalmatia*, *Sclavonia*, *Raſci a*, *Boſnia*, *Tranſylvania*, *Bulgaria*, *Servia*, *Valachia*, *Moldavia*. Figura ejus quadra eſt, cujus latera quatuor mundi cardines ſpectant. Ejus maxima longitudo eſt milliarium Germanicorum 60. ac par fermè eſt latitudo. Dividitur in Superiorem & inferiorem. Comitatus quaſi diverſæ Provinciæ in univerſa cenſentur 50. Urbes illius celebriores ſunt: *Buda*, *Strigonium*, *Alba Regalis*, *Poſonium*, *Caſſovia*, *Eperjeſinum*, *Leutſchovia*, *Neoſolium*, *Sopronium*, *Szakolcza*, *Tyrnavia*. Fortalitia majora: *Szakmarinum*, *Jaurinum*, *Comaromium*, ac *Leopoldopolis*, recenter ſecundùm omnes Architectonicæ militaris regulas exſtructa munitio. Archi-Epiſcopatus ſunt duo, Strigonienſis, & Colocenſis, ſub quibus duodecim Epiſcopatus numenantur. Academiæ Tyrnavienſis, Caſſovienſis, & Budenſis, ac in Tranſylvania Claudiopolitana. Fluvij: Danubius, Tibiſcus, Savus, Dravus, quos etiam in ſuis geſtat inſignibus. Uti & montes tres, qui vulgari lingvâ *Tatra*, *Fatra*, & *Matra* appellantur. Cæterum præcipuæ illius Alpes ſunt montes Carpathij eandem à Polonia, Ruſſia, & Moldavia ſeparantes. Lacus *Ferto* & *Balaton*. Regio à natura eſt in omnibus abundè proviſa, nec ad ſui commodam felicitatem aliud requirit, quàm quietem ab hoſtibus, unitatem fidèi, & bonum rerum ordinem. In *Tranſylvania* Urbes majoris nominis ſunt: Cibinium, Alba Julia, Claudiopolis, Biſtricia, Sciburgium, Megyeſinum, Corona. *Sclavonia* propriè dicitur ea regio, quæ inter Dravum, & Savum amnes jacet, ab occaſu Styriâ, ab ortu Danubio clauſa, cujus longitudo ab oppido Crapina ad influxum Savi in Danubium, eſt milliarium Germanicorum 50 Latitudo 12. Metropolis ejus eſt

Zagrabia

Zagrabia. Ad inferiorem partem Savi ultra Danubium, est *Rascia*. *Bosnia* Regnum est situm inter Vnnam, & Drinam amnes, Betiosque montes. Longitudo ejus milliarium Germanicorum 40. Latitudo verò milliarium Germanicorum 15. *Croatia* sita est inter fluvios Vnnam, & Colapim, cujus caput Bihatsium. Inter Croatiam, & Mare superum jacet *Dalmatia*, terminaturque ab occasu Istriâ Provinciâ Italiæ ultimâ à qua sejungitur Arsiâ flumine; à Septemtrione Croatiâ, & Bosniâ à quibus separatur montibus; ab oriente Timaco fluvio, & Drilore amne quibus separatur à Græcia, & Bulgaria, à Meridie Adriatici maris sinu. Celebriores ejus urbes sunt: Ragusa, Segnia, & Jadera. Post Rasciam, & Sclavoniam jacet Regnum Serviæ, olim Mœsia superior, Metropolis illius est Belgradum. Serviæ adhæret Bulgaria ad occasum, habens à meridie Macedoniam, ab occasu Bosniam, à Septemtrione Danubium, & Rasciam, olim vocabatur Mœsia inferior, cujus metropolis est Sophia. Trans Danubium post Bulgariam sequitur *VValachia* & Moldavia. Ad Septemtrionem Bulgariæ est *Romania*.

Illyrico conjuncta est *Græcia*, cujus longitudo maxima est milliarium Germanicorum 100. Latitudo 80. Ejus regiones sunt: Epirus, Peloponnesus, Græcia propriè dicta, Thessalia, Macedonia, eidemque adjungitur etiam Thracia, in qua Imperij Græcorum sedes Constantinopolis. Reliquæ urbes in Thracia sunt: Hadrianopolis, Philippopolis, Trajanopolis, Galli polis, Sestus, cui in Asia objacet Abydus, quæ duo loca appellantur vulgò *Dardanelli*, suntque claves Imperij Turcici. Olim Urbes clarissimæ Græciæ erant: Corinthus, Lacedæmon, sive Sparta, Epidaurus, Thebæ, Athenæ. Montes Græciæ sunt Stymphalus, Parnassus, Helicon, Hymettus, Cithæron, Olympus, Pelion, Ossa, Athos. Insulæ ad Græciam spectantes in Archipelago sunt ferè innumeræ, Cyclades, Sporades, Corcyra Zacynthus, Chius, Pathmus, & omnium maxima Creta, quæ nunc Candia appellatur.

Tartariæ pars, quæ in Europa est, appellatur *Tartaria minor*, jacetque inter Boristhenem, ac Poloniæ Regnum ab occasu, Mare nigrum à meridie, Tanaim Fluvium, ab ortu, & Moschoviticas regiones à Septemtrione. Divisa est in Præcopensem, & Cremensem.

Ultima Regio Asiam versùs Europæ est *Moscovia*, seu Russia Alba. Longitudo ejus est milliarium Germanicorum 380. Latitudo milliarium Germanicorum 300. Dividitur in complures Ducatus ac Provincias, quæ plerumque à præcipuis Urbibus denominatur. Caput Moscoviæ est Moscva urbs ingens, ut quæ quadraginta unum millia, & quingenta ædificia (lignea tamen omnia) complectitur.

Ad Septemtrionem verò pars ultima Europæ est ingens illa Peninsula, quam Scandiam veteres appellabant, quæ cum adjectis sibi insulis tria efficit regna, nempe *Norvegia*, *Svecia*, & *Dania*. *Norvegia* est terra vastissima, sed maximè aspera, saxoque sterili, aut sylvis ingentibus horrida. Urbes in ea sunt: *Nidrosia* caput Regni, *Bergi*, & *Anslo*. Metropolis Sveciæ Regumque sedes est *Stokholmium* urbs posita in stagnis marinis, palis superstructa, naturâ operibusque munitissima. Secunda est *Upsalia* Academiâ Archiepiscopatuque insignis. Provinciæ

ejus

ejus sunt: Gothia, Botnia, Scrikfinia, Lappia, Finnia, regiones planè steriles, si primam excipias. Daniæ Regni urbs primaria, Regumque sedes est *Hafnia* sive *Coppenhagen*. Cæterùm dividitur tota Dania in tres partes, quarum prima est Cimbrica Chersonesus; altera & quidem præcipua est Scania, de qua tam acre Danos inter, & Svecos est certamen; tertia pars regni in insulis dispersa medium situm obtinet.

PARS SECUNDA.

Brevis Descriptio Asiæ.

Asia magnitudine suâ creditur superare Europam, & Africam. Longitudo summa inter Hellespontum & Malaccam extremum Indiæ Emporium est milliarium Germanicorum 1300. Latitudo inter fauces Arabici sinûs, & Tabin promontorium, quod est Fretum Anian, milliarium Germanicorum 1220. Olim variè dividebatur, nunc commodè distribui potest in partes quinque, nempe in Imperium Turcicum, Persicum, Indicum, Chinense, & Tartaricum. Provinciæ, quas Turcicum in Asia Imperium complectitur sunt: Albania, Iberia, Golchides, Armenia, Cappadotia, Gallatia, Pontus, Bythinia, Asia minor sive Natolia, Lycia, Pamphilia, Cilicia, Syria, cum Palæstina, Arabia triplex, Insulæ Cyprus, & Rhodus.

Persicum Imperium clauditur à Septemtrione Mari Caspio, Oxo flumine, & Cavensi monte; ab oriente Indo fluvio; à Meridie mari ac sinu Persico; ab occasu Euphrate, Tigri, & Araxe fluvijs. Longitudo ejus est milliarium Germanicorum 460. Latitudo 270. Ad Persiam his finibus inclusam spectant hæ regiones: Mesopotamia, Babylonia, Media, Assyria, Susiana, Persis, Parthia, Asia, Hyrcania, Margiana, Bactriana, Arachosia, Paropamisis, Drangiana, Gedrosia, & Carmania, cum Regno Armuziæ.

Post Persicum Regnum Orientem versùs per longissimum tractum extenditur India, pars Asiæ uti maxima, ita nobilissima fæcundissimáque auri, & argenti. In duas partes fluvio Gange divisa 47. regna olim continens, quorum tamen aliqua nimium modica, & arctis finibus fuêre constricta; nunc à Geographis commodiùs in novem dividitur partes, sive regiones, quarum nomina sunt: *Cambaja, Narsinga, Malabar, Bengala, Pegu, Sian, Camboia, & Magni Mogoris* Imperium in aliquot rursus regna subdivisum, quæ ferè tertiam partem Indiæ complecti perhibentur. Post omnes has Provincias, versùs Meridiem, & Orientem sunt duo alia vastissima Regna, *Concincina*, & *Tunckium*, quæ olim erant pars Chinensis Imperij, nunc proprios agnoscunt Reges.

Chinarum, sive Sinarum Regio, extenditur in latitudinem à Tropico Cancri usquè ad Parallelum 52. in longitudinem verò à Meridiano 130. ad 160. Dividitur in 25. Provincias amplissimas, urbibus, oppidis, pagis, & castellis, frequentissque populorum supra omnem modum refertas.

Tartaro-

Tartarorum Imperium in Asia contentum totam illam partem, quæ inter Moscoviam & Regni Chinensis muros interjacet, occupat. Et nunc in quinque potissimùm dividitur partes, quarum nomina sunt hæc: *Tartaria deserta*, *Tartaria Zagataja*, *Turkestan Regnum-Magni Cham Imperium*, & *Tartaria vetus*.

Insulæ circa Asiam sunt: *Sumatra* omnium Asiaticarum Insularum maxima circuitu milliarium bis mille, & centum. *Corea* longitudine 230. milliarium Germanicorum, latitudine 50. *Insulæ Japonicæ* plures numero, universá Italiâ haud minores: *Insulæ Philippinæ* ferè innumeræ. *Insulæ Molucæ* variorum aromatum feraces. *Nova Gvinea*, quæ an sit Insula, an verò continentis terræ Australis pars incognita, necdùm satis compertum est. Hæ in Oceano. In Mari verò Mediterraneo præcipuæ sunt duæ: Insula *Cyprus* integrum Regnum constituens à Turcis Anno 1570. Venetis erepta: Insula *Rhodus* ab ijsdem Turcis 1522. occupata.

Flumina Asiæ præcipua sunt: *Tigris*, *Euphrates*, *Indus*, *Ganges*, *Wolga*, & multa alia in Tartaria. Mons maximus *Taurus*, totam quasi Asiam in duas partes dividens.

PARS TERTIA

Africæ Summaria Descriptio.

Latitudo Africæ à *Freto Herculis* ad *Promontorium bonæ spei est* milliarium Germanicorum 1148. longitudo inter *Promontorium Hesperium*, & *fauces Arabici sinus* milliarium Germanicorum 1150. Nunc dividitur in septem potissimùm Regiones, quarum nomina sunt: *Ægyptus*, *Barbaria*, *Beledulgerit*, *Sarra*, *Nigritarum regio*, *Æthiopia interior*, (quæ est Abyssina) & *Æthiopia exterior*. Urbs præcipua, & caput Ægypti, est *Cayrus* (olim Memphis) deinde *Damiata*, tùm *Alexandria*. Barbaria dividitur in quinque regna, ac unam Provinciam. Provincia est *Barcana*; Regna verò, *Tunetanum*, *Tremesinum*, *Fessanum*, *Morrocanum*, & *Darense*. *Beledulgerit* continet tria Regna, quæ sunt: *Targa*, *Berdoa*, & *Gvaga*. *Sarra* complectitur *Gvalatam regnum*, *Libiam interiorem*, Regnum *Borno*, & Regnum *Nubiæ*. Nigritarum Regio constat 17. minimùm regnis. Æthiopia interior similiter subdividitur in complura regna, seu Provincias, quibus imperat Rex seu Imperator Abyssinorum, qui vulgò Presbyter Joannes (esto erroneè) appellatur. Æthiopiæ exterioris regionum prima est *Congo*, cujus incolæ sunt Christiani; secunda *Monomotapa*; tertia *Zanzibar* cum annexis sibi partibus; quarta est *Ajan* pari ratione alias terras sibi adjunctas habens.

Insulæ circa Africam sunt: *Zocotora*; 2. *Malagascar* seu *Insula S. Laurentij* cum multis alijs in sinu Barbarico sparsis. 3. Nonnullæ exiguæ circa Caput Bonæ Spei. 4. *Hesperides*. 5. *Gorgades*. 6. *Insulæ fortunatæ* numero septem, quæ nunc à primaria *Canariæ* dicuntur. 7. Altiùs his versùs Septentrionem est *Madera*, & alibi aliæ minores.

Lacus Africæ celebriores ſunt *Zaire*, *& Borroo*. Montes præcipui *Abyle*, *Atlas*, *& Luna*. Fluvij *Nilus*, & *Nigris*.

PARS QUARTA.

Americæ Summaria Deſcriptio.

LOngitudo Americæ inter duo *Freta Anianum*, *& Magellanicum* eſt milliarium Germanicorum 2400. Latitudo maxima milliarium Germanicorum 1300. Dividitur univerſa in duaspartes, quarum una dicitur *Septentrionalis America* & *Mexicana* ab Urbe primaria *Mexico*; altera Meridionalis ſive *Peruviana* Provincia ditiſſima *Peru*.

Dimidia pars Americæ Septentrionalis, ſive Mexicanæ versùs Occidentem æſtivum ſita introrſus adhuc eſt incognita. Altera verò pars illius in complures regiones dividitur, quarum nomina ſunt: *Canada*, *Nova Francia*, *Virginia*, *Florida*, *Nova Hiſpania*, *Nova Granada*, *California*; & in occidentali latere ad Fretum *Anian* duo Regna, *Quivira*, & *Anian*, unde Freto nomen.

Regiones verò Meridionalis ſive Peruvianæ Americæ ſunt: *Caſtella aurea*, *Bogota*, *Peruvia*, *Chili*, *Chica*, *Braſilia*, *Caribana*; *Gviana*, *Biquiri*, omnes Oceano perfuſæ. Intus verò ſunt: *Amazonum Regio*, *Paquan*, *Picora*, *Moxos*, *Vram*, *Charchas*.

Fluvij Americæ præcipui ſunt: *Paragnian*, *Maragnion*, *Argenteus Fluvius*, vulgò *Rio de la Plata*, & *Caramara*.

Inſularum, quæ Americæ ab Oriente objacent ingens eſt numerus: inter quas nobiliores ſunt: *Hiſpaniola*, *Cuba*, & *Jamaca ſive Inſula S. Jacobi*. Multæ etiam exiguæ objacent lateri occidentali.

§ ULTIMUS.

Expediuntur reliqua, ad Globi Terraquei notitiam ſpectantia.

PAucula adhuc Quæſita reſtant hîc ſolvenda. Quæri igitur poteſt *Primò*: Cur tractum terræ ab Occaſu in ortum Coſmographi longitudinem appellent, à Septentrione verò in Auſtrum latitudinem, cùm pari intervallo diſtent in Sphœra oriens ab occidente, & Septentrio ab Auſtro? Reſpondeo: hac in parte rationem haberi non terræ ſimpliciter, ſed quatenùs habitabilis eſt cognita, major autem pars terræ habitabilis eſt, & cognita ab occaſu in ortum, quàm à Septentrione in Auſtrum, igitur nomen illi longitudinis, huic autem latitudinis congruentiùs accomodatum eſt.

Quæri poteſt *Secundò*: An Inſulæ fuerint ante diluvium, an verò poſt diluvium demùm exſtiterint? Reſpondeo aliquas Inſulas omninò ante diluvium fuiſſe, id enim ad ornatum mundi pertinebat, aliquas autem poſt diluvium primùm exortas eſſe, facto hic illic, vi tempeſtatum, exundationum, ipſiuſque diluvij, aut terræ motuum, terrarum divortio.

Quæri

Quæri poteſt *Tertiò*: Quomodò poſt diluvium animalia in Inſulas, & quidem ad aliquas, quæ planè incultæ ab hominibus erant, pervenerint? Reſpondeo cum S. Auguſtino *Lib. de Civitate DEI 16. c. 17.* credi poſſe aliqua quidem animalia natando tranſijſſe ad Inſulas, ſed proximas; ad eas autem, quæ ſunt tàm longè poſitæ à continentibus terris, ut ad illas nulla videatur natare potuiſſe beſtiarum, eas eò ab hominibus adductas fuiſſe. Certè in novo orbe multa animalium genera, quæ inter nos ſunt frequentiſſima, olim omninò nulla erant, quæ tamen jam de facto ibidem ſunt copioſa; itaque eò importata ſunt ab hominibus ex Europa, ſicut è contra inde translata multa in noſtras terras animalium genera, quæ olim in Europa non erant viſa; atque in his videtur eſſe eadem ratio, quæ in ſtirpium genere quotidie uſuvenit, ut ſemen, aut ſurculus aliquis ab alijs ad alias gentes transferatur. Quamvis juſſu DEI, ſive permiſſu, etiam operâ Angelorum negandum non ſit potuiſſe eadem transferri.

Quæri poteſt *Quartò*: An dentur, & quomodo fiant, aut deſinant eſſe Inſulæ natantes? Reſpondeo Inſulas tales dari, quæ lacubus, mari, aut fluminibus innatent, tàm veterum, quàm recentiorum Geographorum certum eſt teſtimonio. Cur autem ſupernatent aquis, cauſa eſt, quia ex leviori materia conſtant, quàm ſit ea pars aquæ, cui innatant. Hæ ſiquidem Inſulæ ex ſulphureis glebis, feſtucis, lignis, juncis, radicibusque plantarum, limo lutoque commixtis coaleſcunt, ſicque herbis, quin & arboribus poſteà veſtiuntur, unde neceſſe eſt eas leviores eſſe aquâ, utpote ex leviori materia compoſitas. Hinc patet etiam illarum generatio. Accidit enim, quod talis pars terræ ita conglutinata, vel ventorum tempeſtate agitata, vel per terræ motum, aut alluvione lacûs, maris, & fluvij, vel imbribus pluvijsque exeſa, ſucceſſu temporis à littore avellatur, ſicque in Inſulam natantem evadat. Evaneſcunt verò ſubinde tales Inſulæ, quia frequenti multorum annorum alliſione tàm inter ſe, quàm ad littus facta cum tempore attenuantur, ſicque diſſolvuntur, & in plures partes fractæ diſſipantur, aut littori fixæ terræ junctæ cum eadem iterùm coaleſcunt.

Quæri poteſt *Quintò*: An de facto adhuc exſtet adhuc Paradiſus terreſtris, & & ſi diluvio, vel aliunde poſtea deſtructus fuit, quânam orbis parte extiterit? Reſpondeo 1. Multorum Theologorum opinionem eſſe Paradiſum terreſtrem de factò etiam extare. Rationem verò hujus aſſerti ſumunt ex *Eccl. 44.* Ubi Enoch in Paradiſum translatus eſſe dicitur, quem locum volunt intelligi de Paradiſo terreſtri, in quo priùs Adam fuerat poſitus. Et quia credibile non eſt Enoch ex Paradiſo illo poſtmodùm fuiſſe translatum aliò, colligunt locum illum de factò adhuc extare, & in diluvio illæſum fuiſſe, & conſervatum, aquis in modum fornicis divinâ virtute ſupra eum aſſurgentibus. Sed veriſimiliùs eſt locum illum voluptatis, prout ab initio plantatus fuerat, non ſupereſſe amplius, ſed aquis diluvij obrutum, deſtructumque fuiſſe. *Primò*: Quia nulla de facto reperiuntur ejus veſtigia, cùm tamen tota illa terra, circa quam plantatus fuerat, cognita ſit, & habitata. *Secundò*: Quia Scriptura Sacra manifeſtè teſtatur totam terræ faciem, aquis diluvij fuiſſe obrutam, ergo & Paradiſum. Quod autem de translatione Enoch dicitur, imprimis

mis in Græco textu non reperitur vox Paradisi; deinde vox hæc de alio loco delicioso, & quieto, qualis nomine Paradisi sæpiùs in scripturis significatur, potest accipi. Respondeo *Secundò*: Partem terrestris Orbis, in quo Paradisus conditus erat, probabiliùs fuisse eam, quæ est circa Mesopotamiam, & Armeniam. *Primò*: Quia Regiones hæ vocantur in Scriptura Orientales, Paradisus autem conditus erat in Oriente in Edon. *Secundò*: Regiones hæ post ejectionem Adami ex Paradiso, primùm incolebantur, Cain enim habitabat in Edon. Et rursùs post diluvium statim habitatæ fuerunt, tanquàm fertiliores, & viciniores amœnis Paradisi locis. *Tertiò*: Euphrates, & Tygris sunt in iisdem Regionibus, quos fluvios per Paradisi locum certùm est fluxisse.

Quæri potest ultimò: Ubi nam locorum sit infernus? Respondeo: Circa locum inferni conveniunt omnes communiter eum in ipsis terræ visceribus contineri. Ratio desumitur 1. Ex Etymologia, & denominationibus; Inferni, abyssi, putei, quibus denominatur Inferni locus, & quò damnati dicuntur cadere, descendere, quæ omnia conveniunt maximè loco cuidam subterraneo, & profundo, ad infimam terræ partem, sive circa centrum terræ constituto. 2. Quia non est assignabilis in toto Universo locus alius pro damnatis aptior. 3. Quia damnati merentur locum infimum, & à Sedibus Beatorum remotissimum, qualis est centrum terræ. Verùm, ut rectè monet *S. Augustinus*, magis scrutari, & investigare debemus, quomodo evitandus, quàm ubinam locorum sit Infernus.

APPENDIX.

Continens Varia ad Orbis notitiam spectantia.

§ I.

Orbis totius præcipua Regna, & Provinciæ, Ordine Alphabetico.

EUROPÆ.

Anglia.
Belgium.
Bohemia.
Bosnia.
Bulgaria.
Corsica.
Creta.
Curlandia.
Dania.
Ecclesiæ ditio.
Francia.
Germania.
Græcia.
Helvetia.
Hibernia.
Hispania.
Hungaria.
Islandia.
Italia.
Livonia.
Moscovia, seu Russia magna.
Moldavia.
Neapolitanum Regnum.
Norvegia.

Polonia

Polónia.
Portugalia.
Prussia.
Sabaudia.
Sardinia.
Servia.
Tartaria minor.
Transylvania.
Veneta ditio.
Valachia.

ASIÆ.

Arabia quæ triplex est.
Armenia.
Bornei Insula.
Ceylani Insula, quæ alias Taprobana.
Cyprus Insula.
Geogia.
Japoniæ Insula.
Java Insula.
India quæ in tres partes dividitur, nempe in Indiam propriam, seu Imperium Magni Mogolis, Indiam extra Gangem, & Indiam intra Gangem.
Kaimachitarum seu Najaranum Regio.
Maldivæ Insulæ.
Mesopotamia.
Moluccæ Insulæ.
Natolia seu Asia minor.
Persia.
Philippinæ Insulæ.
Sinarum Regio.
Syria, sub quâ, & Terra sancta comprehenditur, olim Palæstina.
Sumatra Insula.
Tartaria deserta.
Tartaria Magna.
Thibetum Regnum, alias Scythiæ extra Imaum Meridionalis pars.

Asiæ minoris Regiones, quæ Mare attingunt.

Ad Septentrionem.
Pontus.
Paphlagonia.
Cappadocia.

Ad Occidentem.
Bithinia.
Mysia.
Phrigia minor seu parva.
Æolis.
Jonia.
Caria.

Ad Austrum:
Cariæ pars.
Lycia.
Pamphilia.
Cilicia.

Asiæ Minoris Regiones, Juxta Euphratem Fluvium ad Ortum.

Melitine Pars Armeniæ.
Armenia Minor.

Asiæ Minoris Regiones Mediterraneæ.

Galatia, Lycaonia, Pisidia, Phrygia Magna, Lydia sive Metonia.

Africæ Regiones Præcipuæ.

Ægiptus.
Æthiopia propria, seu Abyssina.
Barbaria.
Biledulgeridia, seu Garamantes.
Cafrorum Regio.
Congi Regnum.
Gvinea.
Malagascaria.
Manomotapæ Regnum.
Nigritarum Regio.
Nubia.
Zaara seu desertum.

Calecutum, in India.
Cambaja, in India
Candea, in Ceylani Insula.
Cantanum, in Sinis.
Damascus, in Syria.
Dellium, in India.
Fama Augusta, in Cypro.
Goa, in India.
Hierusalem, in Palæstina.
Jendum, in Japonia.
Lahonium, in India.
Macassaria, in Insula Calebum.
Macaum, in Sinis.
Malaca, in India.
Manila, in Philippinis.
Mataranum, in Java Insula.
Meacum, in Japonia.
Mecca, in Arabia.
Medina, in Japonia.
Nangasagum, in Japonia.
Nenquinum, in Sinis.
Ninive, in Assyria.
Peguinum, in Sinis.
Prussa, in Asia minori.
Samarcanda, in Mauralnaria.
Sciracusium, in Persia.
Sianum, in India.
Smirna, in Asia minori.
Surata, in India.
Tabrisium, in Persia.
Teredon, in Arabia deserta.
Trapezus, in Asia minori.

NUMERUS IV.

Americæ Urbes præcipuæ.

America Septemtrionalis.

Angenopolis, in nova Hispania.
Bastonium, in nova Anglia.
Diminicapolis, in Hispania Insula.
Emerita, in Nova Hispania.
Forum S. Joannis de porta divite, in Insula ejusdem Cognominis.
Guadalakara, in Nova Hispania.
Gratimala, in Nova Hispania.
Havana, in Cuba Insula.
Mechocanum, in Nova Hispania.
Mexicum, in Nova Hispania.
Quebeaum, in nova Francia.

America Meridionalis.

Aregvipa, in Perua.
Argentina, Vulgò Laplata, in Perua.
Arica, in Perua.
Baeza, in Perua.
Carthagina Nova, in Terra Firma.
Civitas Sanctæ Fidei, in novo Regno Granatensi.
Conceptio, in Cile.
Cuseum, in Perua.
Fanum S. Jacobi, in Cile.
Fanum S. Michaelis de Storea, in Tacumania.
Fanum S. Sebastiani, in Brasilia.
Fanum S. Trinitatis, in Paragvaja.
Fluvius Facis, in Terra firma.
Gvaira, *sive Civitas Regia*, in Paragvaja.
Lima, *quæ & Civitas Regum*, in Perua.
Manoa, in Gvajana.
Marononium, in Brasilia.
Olinda, in Brasilia.
Panama, in Terra Firma.
Popayanum, in Regione Cognomine.
Portus Omnium Sanctorum, in Brasilia.
Portus Seaurus, in Brasilia.
Potosium, in Perua.
Quitum, in Perua.

Siara

Siara, in Brasilia.
Frugillum, sive Nova Turris Jula, in Perua.

§ III.

Emporia hujus temporis, per Orbem terræ celebriora.

Acapulcum, in Nova Hispania.
Achemum, Sumatræ Insulæ Urbs.
Agra, Indiæ intra Gangem Urbs.
Amsterodamum, in Holandia.
Alba Græca, Serviæ Urbs.
Alexandria, in Ægypto.
Algerium, in Africa.
Ambianum, in Gallia.
Antverpia, in Brabantia.
Archangelipolis, in Moschovia.
Argentea, in Perua.
Argentoratum, in Germania.
Aspahamum, in Persia.
Astracanum, in Moscovia.
Athenæ, in Græcia.
Augusta Vindelicorum, in Germania.
Bajona, in Gallia.
Bantamum, in Java Insula Indiæ
Barcino, in Hispania.
Basilea, in Helvetia.
Batavia Urbs, in India.
Berga, in Norvegia.
Bilbaum, in Biscaja.
Borneum, in Insula Cognomine.
Bostonium, in Nova Anglia.
Brema, in Germania.
Bristolium, in Anglia.
Bruga, in Flandria.
Brusvicum, in Saxonia.
Burdigala, in Gallia.
Cataris, in Sardinia.
Calecutum, in India intra Gangem.
Caletum, in Gallia.
Calmaria, in Svecia.
Cambaia, in India intra Gangem.
Cantanum, in Sinis.
Carthago Nova, in Hispania.
Carthago Nova, in Terra Firma.
Cestria, in Anglia.
Christiana, in Norvegia.
Colonia, in Germania.
Constantinopolis, in Thracia.
Dellium, in India propria.
Deppa, in Gallia.
Dium, in India intra Gangem.
Dominocopolis, in America.
Dordreum, in Hollandia.
Drebanum, in Sicilia.
Dublinum, in Hollandia.
Dunquerca, in Belgio.
Edimburgum in Scotia.
Elbinga, in Prussia.
Enchusa, in Hollandia.
Fanum S. Sebastiani, in America.
Fanum S. Trinitatis, in America.
Francofurtum, in Germania.
Gades, in Hispania.
Gedanum, in Prussia.
Genua, in Italia.
Goa, in India intra Gangem.
Hafnia, in Dania.
Havana, in America Septemtrionali.
Hamburgum, in Saxonia.
Hadrianopolis, in Thracia.
Holmia, in Svecia.
Hispalis, in Hispania.
Iconium, in Asia minori.
Insula Urbs, in Flandria.
Judia, sive Odia, in India extra Gangem.
Leodium, in Germania.
Liburnum, in Italia.
Lima, in Perua.

ſuas Urbes, & Metropoles. Archiepiſcopatus in Germania ſunt ſeptem, ex quibus Primatis Germaniæ locum defacto obtinet *Saliſburgenſis*, ſub quibus Epiſcopatus quàm plurimi. Academiæ illuſtres, *Baſile*, *Friburgi*, *Argentorati*, *Heidelbergæ*, *Ingolſtadij*, *Tubingæ*, *Pragæ*, *Viennæ*, *Gracij*, *Francofurti*, ad Oderam, *Vittenbergæ*, *Lipſiæ*, *Ienæ*, *Erfordiæ*, *Coloniæ*.

Totum etiam Imperium eſt diviſum in decem ditiones, quos circulos appellant, qui ſunt: Franconicus, Svevicus, Bavaricus, Auſtriacus, Rhenenſis, Electoralis, Weſtphalicus, Saxonicus ſuperior, Saxonicus inferior, Burgundicus.

Fluvij celebriores Germaniæ ſunt: Danubius, *Rhenus*, *Mœnus*, *Neccarus*, *Viſurgis*, *Moſella*, *Amaſis*, *Albis*, *Sala*, *Odera*, *Dravus*, *Savus*, *Atheſis*, *Oenus*, & *alij*.

Germaniæ adjacet Polonia cujus latitudo eſt milliarium Germanicorum 200. longitudo verò milliarium 150. Dividitur in majorem, & minorem. Ejus Provinciæ præcipuæ ſunt: *Pruſſia*, *Caſſubia*, *Samogitia*, *Livonia*, *Maſſovia*, *Podelaſia*, *Volinnia*, *Podolia*, *Ruſſia Nigra*. Urbes præcipuæ: Gedanum ſive *Dantiſcum*, *Turonium*, *Elbinga*, *Bransberga*, in Pruſſia, *Riga* in Livonia, *Vilna* in Litvania, *Varſavia*, *Cracovia*, *Poſnania*, *Camenecum*, *Leopolis*, Archiepiſcopatus in univerſo regno ſunt tres, Epiſcopatus 16. Academiæ celebres: Cracovienſis, Poſnanienſis, Vilnenſis. Majorem interſecat *VVarſa* fluvius, minorem *Viſtula* fluvius pererrat.

Vicinum Poloniæ Regno eſt Regnum Hungariæ plura alia Regna, & Provincias Coronæ ſuæ incorporatas habens uti ſunt: *Croatia*, *Dalmatia*, *Sclavonia*, *Raſcia*, *Boſnia*, *Tranſylvania*, *Bulgaria*, *Servia*, *Valachia*, *Moldavia*. Figura ejus quadra eſt, cujus latera quatuor mundi cardines ſpectant. Ejus maxima longitudo eſt milliarium Germanicorum 60. ac par fermè eſt latitudo. Dividitur in Superiorem & inferiorem. Comitatus quaſi diverſæ Provinciæ in univerſa cenſentur 50. Urbes illius celebriores ſunt: *Buda*, *Strigonium*, *Alba Regalis*, *Poſonium*, *Caſſovia*, *Eperjeſinum*, *Leutſchovia*, *Neoſolium*, *Sopronium*, *Szakolcza*, *Tyrnavia*. Fortalitia majora: *Szakmarinum*, *Jaurinum*, *Comaromium*, ac *Leopoldopolis*, recenter secundùm omnes Architectonicæ militaris regulas exſtructa munitio. Archi-Epiſcopatus ſunt duo, Strigonienſis, & Colocenſis, ſub quibus duodecim Epiſcopatus numerantur. Academiæ Tyrnavienſis, Caſſovienſis, & Budenſis, ac in Tranſylvania Claudiopolitana. Fluvij: Danubius, Tibiſcus, Savus, Dravus, quos etiam in ſuis geſtat inſignibus. Uti & montes tres, qui vulgari lingvâ *Tatra*, *Fatra*, & *Matra* appellantur. Cæterum præcipuæ illius Alpes ſunt montes Carpathij eandem à Polonia, Ruſſia, & Moldavia ſeparantes. Lacus *Fertö* & *Balaton*. Regio à natura eſt in omnibus abundè proviſa, nec ad ſui commodam felicitatem aliud requirit, quàm quietem ab hoſtibus, unitatem fidei, & bonum rerum ordinem. In *Tranſylvania* Urbes majoris nominis ſunt: Cibinium, Alba Julia, Claudiopolis, Biſtricia, Sciburgium, Megyeſinum, Corona. *Sclavonia* propriè dicitur ea regio, quæ inter Dravum, & Savum amnes jacet, ab occaſu Styriâ, ab ortu Danubio clauſa, cujus longitudo ab oppido Crapina ad influxum Savi in Danubium, eſt milliarium Germanicorum 50 Latitudo 12. Metropolis ejus eſt

Zagrabia

Zagrabia. Ad inferiorem partem Savi ultra Danubium, est *Rascia*. *Bosnia* Regnum est situm inter Vnnam, & Drinam amnes, Betiosque montes. Longitudo ejus milliarium Germanicorum 40. Latitudo verò milliarium Germanicorum 15. *Croatia* sita est inter fluvios Vnnam, & Colapim, cujus caput Bihatsium. Inter Croatiam, & Mare superum jacet *Dalmatia*, terminaturque ab occasu Istriâ Provinciâ Italiæ ultimâ à qua sejungitur Arsiâ flumine; à Septemtrione Croatiâ, & Bosniâ à quibus separatur montibus; ab oriente Timaco fluvio, & Drilore amne quibus separatur à Græcia, & Bulgaria, à Meridie Adriatici maris sinu. Celebriores ejus urbes sunt: Ragusa, Segnia, & Jadera. Post Rasciam, & Sclavoniam jacet Regnum Serviæ, olim Mœsia superior, Metropolis illius est Belgradum. Serviæ adhæret Bulgaria ad occasum, habens à meridie Macedoniam, ab occasu Bosniam, à Septemtrione Danubium, & Rasciam, olim vocabatur Mœsia inferior, cujus metropolis est Sophia. Trans Danubium post Bulgariam sequitur *VValachia* & Moldavia. Ad Septemtrionem Bulgariæ est *Romania*.

Illyrico conjuncta est *Græcia*, cujus longitudo maxima est milliarium Germanicorum 100. Latitudo 80. Ejus regiones sunt: Epirus, Peloponnesus, Græcia propriè dicta, Thessalia, Macedonia, eidemque adjungitur etiam Thracia, in qua Imperij Græcorum sedes Constantinopolis. Reliquæ urbes in Thracia sunt: Hadrianopolis, Philippopolis, Trajanopolis, Galli polis, Sestus, cui in Asia objacet Abydus, quæ duo loca appellantur vulgò *Dardanelli*, suntque claves Imperij Turcici. Olim Urbes clarissimæ Græciæ erant: Corinthus, Lacedæmon, sive Sparta, Epidaurus, Thebæ, Athenæ. Montes Græciæ sunt Stymphalus, Parnassus, Helicon, Hymettus, Cithæron, Olympus, Pelion, Ossa, Athos. Insulæ ad Græciam spectantes in Archipelago sunt ferè innumeræ, Cyclades, Sporades, Corcyra Zacynthus, Chius, Pathmus, & omnium maxima Creta, quæ nunc Candia appellatur.

Tartariæ pars, quæ in Europa est, appellatur *Tartaria minor*, jacetque inter Boristhenem, ac Poloniæ Regnum ab occasu, Mare nigrum à meridie, Tanaim Fluvium, ab ortu, & Moschoviticas regiones à Septemtrione. Divisa est in Præcopensem, & Cremensem.

Ultima Regio Asiam versùs Europæ est *Moscovia*, seu Russia Alba. Longitudo ejus est milliarium Germanicorum 380. Latitudo milliarium Germanicorum 300. Dividitur in complures Ducatus ac Provincias, quæ plerumque à præcipuis Urbibus denominatur. Caput Moscoviæ est Moscva urbs ingens, ut quæ quadraginta unum millia, & quingenta ædificia (lignea tamen omnia) complectitur.

Ad Septemtrionem verò pars ultima Europæ est ingens illa Peninsula, quam Scandiam veteres appellabant, quæ cum adjectis sibi insulis tria efficit regna, nempe *Norvegia*, *Svecia*, & *Dania*. *Norvegia* est terra vastissima, sed maximè aspera, saxoque sterili, aut sylvis ingentibus horrida. Urbes in ea sunt: *Nidrosia* capùt Regni, *Bergi*, & *Anslo*. Metropolis Sveciæ Regumque sedes est *Stokholmium* urbs posita in stagnis marinis, palis superstructa, naturâ operibusque munitissima. Secunda est *Upsalia* Academiâ Archiepiscopatuque insignis. Provinciæ ejus

ejus sunt: Gothia, Botnia, Scrikfinia, Lappia, Finnia, regiones planè steriles, si primam excipias. Daniæ Regni urbs primaria, Regumque sedes est *Hafnia* sive *Coppenhagen.* Cæterùm dividitur tota Dania in tres partes, quarum prima est Cimbrica Chersonesus; altera & quidem præcipua est Scania, de qua tam acre Danos inter, & Svecos est certamen; tertia pars regni in insulis dispersa medium situm obtinet.

PARS SECUNDA.

Brevis Descriptio Asiæ.

Asia magnitudine suâ creditur superare Europam, & Africam. Longitudo summa inter Hellespontum & Malaccam extremum Indiæ Emporium est milliarium Germanicorum 1300. Latitudo inter fauces Arabici sinûs, & Tabin promontorium, quod est Fretum Anian, milliarium Germanicorum 1220. Olim variè dividebatur, nunc commodè distribui potest in partes quinque, nempe in Imperium Turcicum, Persicum, Indicum, Chinense, & Tartaricum. Provinciæ, quas Turcicum in Asia Imperium complectitur sunt: Albania, Iberia, Golchides, Armenia, Cappadotia, Gallatia, Pontus, Bythinia, Asia minor sive Natolia, Lycia, Pamphilia, Cilicia, Syria, cum Palæstina, Arabia triplex, Insulæ Cyprus, & Rhodus.

Persicum Imperium clauditur à Septemtrione Mari Caspio, Oxo flumine, & Cavensi monte; ab oriente Indo fluvio; à Meridie mari ac sinu Persico; ab occasu Euphrate, Tigri, & Araxe fluvijs. Longitudo ejus est milliarium Germanicorum 460. Latitudo 270. Ad Persiam his finibus inclusam spectant hæ regiones: Mesopotamia, Babylonia, Media, Assyria, Susiana, Persis, Parthia, Asia, Hyrcania, Margiana, Bactriana, Arachosia, Paropamisis, Drangiana, Gedrosia, & Carmania, cum Regno Armuziæ.

Post Persicum Regnum Orientem versùs per longissimum tractum extenditur India, pars Asiæ uti maxima, ita nobilissima fæcundissimàque auri, & argenti. In duas partes fluvio Gange divisa 47. regna olim continens, quorum tamen aliqua nimium modica, & arctis finibus fuêre constricta; nunc à Geographis commodiùs in novem dividitur partes, sive regiones, quarum nomina sunt: *Cambaja, Narsinga, Malabar, Bengala, Pegu, Sian, Camboia, & Magni Mogoris* Imperium in aliquot rursus regna subdivisum, quæ ferè tertiam partem Indiæ complecti perhibentur. Post omnes has Provincias, versùs Meridiem, & Orientem sunt duo alia vastissima Regna, *Concincina, & Tunckium,* quæ olim erant pars Chinensis Imperij, nunc proprios agnoscunt Reges.

Chinarum, sive Sinarum Regio, extenditur in latitudinem à Tropico Cancri usquè ad Parallelum 52. in longitudinem verò à Meridiano 130. ad 160. Dividitur in 25. Provincias amplissimas, urbibus, oppidis, pagis, & castellis, frequentibusque populorum supra omnem modum refertas.

Tartaro-

Tartarorum Imperium in Asia contentum totam illam partem, quæ inter Moscoviam & Regni Chinensis muros interjacet, occupat. Et nunc in quinque potissimùm dividitur partes, quarum nomina sunt hæc: *Tartaria deserta*, *Tartaria Zagataja*, *Turkestan Regnum*-*Magni Cham Imperium*, & *Tartaria vetus*.

Insulæ circa Asiam sunt: *Sumatra* omnium Asiaticarum Insularum maxima circuitu milliarium bis mille, & centum. *Corea* longitudine 230. milliarium Germanicorum, latitudine 50. *Insulæ Japonicæ* plures numero, universâ Italiâ haud minores: *Insulæ Philippinæ* ferè innumeræ. *Insulæ Moluccæ* variorum aromatum feraces. *Nova Gvinea*, quæ an sit Insula, an verò continentis terræ Australis pars incognita, necdùm satis compertum est. Hæ in Oceano. In Mari verò Mediterraneo præcipuæ sunt duæ: Insula *Cyprus* integrum Regnum constituens à Turcis Anno 1570. Venetis erepta: Insula *Rhodus* ab ijsdem Turcis 1522. occupata.

Flumina Asiæ præcipua sunt: *Tigris*, *Euphrates*, *Indus*, *Ganges*, *Volga*, & multa alia in Tartaria. Mons maximus *Taurus*, totam quasi Asiam in duas partes dividens.

PARS TERTIA

Africæ Summaria Descriptio.

LAtitudo Africæ à *Freto Herculis* ad *Promontorium bonæ spei est* milliarium Germanicorum 1148. longitudo inter *Promontorium Hesperium*, & *fauces Arabici sinûs* milliarium Germanicorum 1150. Nunc dividitur in septem potissimùm Regiones, quarum nomina sunt: *Ægyptus*, *Barbaria*, *Beledulgerit*, *Sarra*, *Nigritarum regio*, *Æthiopia interior*, (quæ est Abyssina) & *Æthiopia exterior*. Urbs præcipua, & caput Ægypti, est *Cayrus* (olim Memphis) deinde *Damiata*, tùm *Alexandria*. Barbaria dividitur in quinque regna, ac unam Provinciam. Provincia est *Barcana*; Regna verò, *Tunetanum*, *Tremesinum*, *Fessanum*, *Morrocanum*, & *Darense*. *Beledulgerit* continet tria Regna, quæ sunt: *Targa*, *Berdoa*, & *Gvaga*. *Sarra* complectitur *Gvalatam regnum*, *Libiam interiorem*, Regnum *Borno*, & Regnum *Nubiæ*. Nigritarum Regio constat 17. minimùm regnis. Æthiopia interior similiter subdividitur in complura regna, seu Provincias, quibus imperat Rex seu Imperator Abyssinorum, qui vulgò Presbyter Joannes (esto erroneè) appellatur. Æthiopiæ exterioris regionum prima est *Congo*, cujus incolæ sunt Christiani; secunda *Monomotapa*; tertia *Zanzibar* cum annexis sibi partibus; quarta est *Aian* pari ratione alias terras sibi adjunctas habens.

Insulæ circa Africam sunt: *Zocotora*; 2. *Malagascar* seu *Insula S. Laurentij* cum multis alijs in sinu Barbarico sparsis. 3. Nonnullæ exiguæ circa Caput Bonæ Spei. 4. *Hesperides*. 5. *Gorgades*. 6. *Insulæ fortunatæ* numero septem, quæ nunc à primaria *Canariæ* dicuntur. 7. Altiùs his versùs Septentrionem est *Madera*, & alibi aliæ minores.

Lacus Africæ celebriores sunt *Zaire*, & *Borroo*. Montes præcipui *Abyle*, *Atlas*, & *Luna*. Fluvij *Nilus*, & *Nigris*.

PARS QUARTA.

Americæ Summaria Descriptio.

LOngitudo Americæ inter duo *Freta Anianum*, & *Magellanicum* est milliarium Germanicorum 2400. Latitudo maxima milliarium Germanicorum 1300. Dividitur universa in duas partes, quarum una dicitur *Septentrionalis America* & *Mexicana* ab Urbe primaria *Mexico*; altera Meridionalis sive *Peruviana* Provincia ditissima *Peru*.

Dimidia pars Americæ Septentrionalis, sive Mexicanæ versùs Occidentem æstivum sita introrsus adhuc est incognita. Altera verò pars illius in complures regiones dividitur, quarum nomina sunt: *Canada*, *Nova Francia*, *Virginia*, *Florida*, *Nova Hispania*, *Nova Granada*, *California*; & in occidentali latere ad Fretum *Anian* duo Regna, *Quivira*, & *Anian*, unde Freto nomen.

Regiones verò Meridionalis sive Peruvianæ Americæ sunt: *Castella aurea*, *Bogota*, *Peruvia*, *Chili*, *Chica*, *Brasilia*, *Caribana*; *Gviana*, *Biquiri*, omnes Oceano perfusæ. Intus verò sunt: *AmaZonum Regio*, *Paquan*, *Picora*, *Moxos*, *Vram*, *Charchas*.

Fluvij Americæ præcipui sunt: *Paragnian*, *Maragnion*, *Argenteus Fluvius*, vulgò *Rio de la Plata*, & *Caramara*.

Insularum, quæ Americæ ab Oriente objacent ingens est numerus: inter quas nobiliores sunt: *Hispaniola*, *Cuba*, & *Jamaca sive Insula S. Jacobi*. Multæ etiam exiguæ objacent lateri occidentali.

§ ULTIMUS.

Expediuntur reliqua, ad Globi Terraquei notitiam spectantia.

PAucula adhuc Quæsita restant hîc solvenda. Quæri igitur potest *Primò*: Cur tractum terræ ab Occasu in ortum Cosmographi longitudinem appellent, à Septentrione verò in Austrum latitudinem, cùm pari intervallo distent in Sphœra oriens ab occidente, & Septentrio ab Austro? Respondeo: hac in parte rationem haberi non terræ simpliciter, sed quatenùs habitabilis est cognita, major autem pars terræ habitabilis est, & cognita ab occasu in ortum, quàm à Septentrione in Austrum, igitur nomen illi longitudinis, huic autem latitudinis congruentiùs accomodatum est.

Quæri potest *Secundò*: An Insulæ fuerint ante diluvium, an verò post diluvium demùm exstiterint? Respondeo aliquas Insulas omninò ante diluvium fuisse, id enim ad ornatum mundi pertinebat, aliquas autem post diluvium primùm exortas esse, facto hic illic vi tempestatum, exundationum, ipsiusque diluvij, aut terræ motuum, terrarum divortio.

Quæri

Quæri potest *Tertiò*: Quomodò post diluvium animalia in Insulas, & quidem ad aliquas, quæ planè incultæ ab hominibus erant, pervenerint? Respondeo cum S. Augustino *Lib. de Civitate DEI 16. c. 17.* credi posse aliqua quidem animalia natando transijsse ad Insulas, sed proximas; ad eas autem, quæ sunt tàm longè positæ à continentibus terris, ut ad illas nulla videatur natare potuisse bestiarum, eas eò ab hominibus adductas fuisse. Certè in novo orbe multa animalium genera, quæ inter nos sunt frequentissima, olim omninò nulla erant, quæ tamen jam defactò ibidem sunt copiosa; itaque eò importata sunt ab hominibus ex Europa, sicut è contra inde translata multa in nostras terras animalium genera, quæ olim in Europa non erant visa; atque in his videtur esse eadem ratio, quæ in stirpium genere quotidie usuvenit, ut semen, aut surculus aliquis ab alijs ad alias gentes transferatur. Quamvis jussu DEI, sive permissu, etiam operâ Angelorum negandum non sit potuisse eadem transferri.

Quæri potest *Quartò*: An dentur, & quomodo fiant, aut desinant esse Insulæ natantes? Respondeo Insulas tales dari, quæ lacubus, mari, aut fluminibus innatent, tàm veterum, quàm recentiorum Geographorum certum est testimonio. Cur autem supernatent aquis, causa est, quia ex leviori materia constant, quàm sit ea pars aquæ, cui innatant. Hæ siquidem Insulæ ex sulphureis glebis, festucis, lignis, juncis, radicibusque plantarum, limo lutoque commixtis coalescunt, sicque herbis, quin & arboribus posteà vestiuntur, unde necesse est eas leviores esse aquâ, utpote ex leviori materia compositas. Hinc patet etiam illarum generatio. Accidit enim, quod talis pars terræ ita conglutinata, vel ventorum tempestate agitata, vel per terræ motum, aut alluvione lacûs, maris, & fluvij, vel imbribus pluvijsque exesa, successu temporis à littore avellatur, sicque in Insulam natantem evadat. Evanescunt verò subinde tales Insulæ, quia frequenti multorum annorum allisione tàm inter se, quàm ad littus factâ cum tempore attenuantur, sicque dissolvuntur, & in plures partes fractæ aut dissipantur, aut littori fixæ terræ junctæ cum eadem iterùm coalescunt.

Quæri potest *Quintò*: An defacto adhuc exstet adhuc Paradisus terrestris, & & si diluvio, vel aliunde postea destructus fuit, quânam orbis parte extiterit? Respondeo 1. Multorum Theologorum opinionem esse Paradisum terrestrem defactò etiam extare. Rationem verò hujus asserti sumunt ex *Eccl. 44.* Ubi Enoch in Paradisum translatus esse dicitur, quem locum volunt intelligi de Paradiso terrestri, in quo priùs Adam fuerat positus. Et quia credibile non est Enoch ex Paradiso illo postmodùm fuisse translatum aliò, colligunt locum illum defactò adhuc extare, & in diluvio illæsum fuisse, & conservatum, aquis in modum fornicis divinâ virtute supra eum assurgentibus. Sed verisimiliùs est locum illum voluptatis, prout ab initio plantatus fuerat, non superesse amplius, sed aquis diluvij obrutum, destructúmque fuisse. *Primò*: Quia nulla defacto reperiuntur ejus vestigia, cùm tamen tota illa terra, circa quam plantatus fuerat, cognita sit, & habitata. *Secundò*: Quia Scriptura Sacra manifestè testatur totam terræ faciem, aquis diluvij fuisse obrutam, ergo & Paradisum. Quod autem de translatione Enoch dicitur, imprimis

mis in Græco textu non reperitur vox Paradisi; deinde vox hæc de alio loco delicioso, & quieto, qualis nomine Paradisi sæpiùs in scripturis significatur, potest accipi. Respondeo *Secundò*: Partem terrestris Orbis, in quo Paradisus conditus erat, probabiliùs fuisse eam, quæ est circa Mesopotamiam, & Armeniam. *Primò*: Quia Regiones hæ vocantur in Scriptura Orientales, Paradisus autem conditus erat in Oriente in Edon. *Secundò*: Regiones hæ post ejectionem Adami ex Paradiso, primùm incolebantur, Cain enim habitabat in Edon. Et rursùs post diluvium statim habitatæ fuerunt, tanquàm fertiliores, & viciniores amœnis Paradisi locis. *Tertiò*: Euphrates, & Tygris sunt in iisdem Regionibus, quos fluvios per Paradisi locum certùm est fluxisse.

Quæri potest ultimò: Ubi nam locorum sit infernus? Respondeo: Circa locum inferni conveniunt omnes communiter eum in ipsis terræ visceribus contineri. Ratio desumitur 1. Ex Etymologia, & denominationibus; Inferni, abyssi, putei, quibus denominatur Inferni locus, & quò damnati dicuntur cadere, descendere, quæ omnia conveniunt maximè loco cuidam subterraneo, & profundo, ad infimam terræ partem, sive circa centrum terræ constituto. 2. Quia non est assignabilis in toto Universo locus alius pro damnatis aptior. 3. Quia damnati merentur locum infimum, & à Sedibus Beatorum remotissimum, qualis est centrum terræ. Verùm, ut rectè monet *S. Augustinus*, magis scrutari, & investigare debemus, quomodo evitandus, quàm ubinam locorum sit Infernus.

APPENDIX.

Continens Varia ad Orbis notitiam spectantia.

§ I.

Orbis totius præcipua Regna, & Provinciæ, Ordine Alphabetico.

EUROPÆ.

Anglia.
Belgium.
Bohemia.
Bosnia.
Bulgaria.
Corsica.
Creta.
Curlandia.
Dania.
Ecclesiæ ditio.
Francia.
Germania.
Græcia.
Helvetia.
Hibernia.
Hispania.
Hungaria.
Islandia.
Italia.
Livonia.
Moscovia, seu Russia magna.
Moldavia.
Neapolitanum Regnum.
Norvegia.

Polonia

Polonia.	Servia.
Portugalia.	Tartaria minor.
Prussia.	Transylvania.
Sabaudia.	Veneta ditio.
Sardinia.	Valachia.

ASIÆ.

Arabia quæ triplex est.	Mesopotamia.
Armenia.	Molucæ Insulæ.
Bornei Insula.	Natolia seu Asia minor.
Ceylani Insula, quæ alias Taprobana.	Persia.
Cyprus Insula.	Philippinæ Insulæ.
Georgia.	Sinarum Regio.
Japoniæ Insula.	Syria, sub quâ, & Terra sancta comprehenditur, olim Palæstina.
Java Insula.	Sumatra Insula.
India quæ in tres partes dividitur, nempe in Indiam propriam, seu Imperium MagniMogolis, Indiam extraGangem, & Indiam intra Gangem.	Tartaria deserta.
Kaimachitarum seu Najaranum Regio.	Tartaria Magna.
Maldivæ Insulæ.	Thibetum Regnum, alias Scythiæ extra Imaum Meridionalis pars.

Asiæ minoris Regiones, quæ Mare attingunt.

Ad Septentrionem.	*Ad Occidentem.*	*Ad Austrum:*
Pontus.	Bithinia.	Cariæ pars.
Paphlagonia.	Mysia.	Lycia.
Cappadocia.	Phrigia minor seu parva.	
	Æolis.	Pamphilia.
	Jonia.	Cilicia.
	Caria.	

Asiæ Minoris Regiones, Juxta Euphratem Fluvium ad Ortum.

Melitine Pars Armeniæ.
Armenia Minor.

Asiæ Minoris Regiones Mediterraneæ.

Galatia, Lycaonia, Pisidia, Phrygia Magna, Lydia sive Metonia.

Africæ Regiones Præcipuæ.

Ægiptus.	Gvinea.
Æthiopia propria, seu Abyssina.	Malagascaria.
Barbaria.	Manomotapæ Regnum.
Biledulgeridia, seu Garamantes.	Nigritarum Regio.
Cafrorum Regio.	Nubia.
Congi Regnum.	Zaara seu desertum.

 Zangveba-

Zangvebaria.

Americæ Septemtrionalis Regiones.

Estotilandia sui Juris.
Florida, sub Hispanis.
Nova Anglia, sub Anglis.
Nova Eboracensis Provincia sub Anglis.
Nova Francia sub Gallis.
Nova Hispania, sub Hispanis.
Novum Regnum Mexicanum sub Hispanis.
Virginia sub Anglis.
Calafornia Insula sui Juris, & partim sub Hispanis.
Cuba Insula, sub Hispanis.
Hispaniola Insula, sub Hispanis.
Terra Nova, Insula, sub Gallis.
Aliæ multæ Insulæ, *Antillarum* Nomine contentæ.

Americæ Meridionalis Regiones.

Brasilia, sub Lusitanis.
Caracarum Regio, sub Hispanis.
Cile, sub Hispanis.
Guajana, sui Juris ferè tota.
Magellanica, sui Juris.
Nova Vandalicia, sub Hispanis ex parte.
Novum Regnum Granatense, sub Hispanis.
Paragvaja, sub Hispanis.
Paria, sui Juris.
Parana, sub Hispanis.
Pervanum Regnum, sub Hispanis.
Popajani Tractus, sub Hispanis.
Terra Firma, sub Hispanis.
Terra Ignium, sui Juris.
Tucumania, sub Hispanis.
Venetiola, sub Hispanis ex parte.

§ II.

Urbes præcipuæ Orbis Terrarum, Ordine Alphabetico.

NUMERUS I.

Europæ Urbes celebriores.

Adrianopolis, in Thracia.
Amsterodamum, in Hollandia.
Antverpia, in Belgio.
Argentoratum, in Germania.
Augusta Vindelicorum, in Svevia.
Barcinona in Hispania.
Belgradum, in Servia.
Berga, in Norvegia.
Bononia, in Italia.
Bristolium, in Anglia.
Buda, in Hungaria.
Burdegala, in Francia.
Calaris, in Sardinia.
Cæsar-Augusta, in Hispania.
Colonia Agripina, in Germania.
Constantinopolis, in ditione Turcica.
Cracovia, in Polonia.
Dublinum in Hibernia.
Eboracum, in Anglia.
Edemburgum, in Scotia.
Florentia, in Italia.
Gedanum, in Prussia.
Genua, in Italia.
Hafnia, in Dania.
Hamburgum, ad mare Germanicum.
Hispalis, in Hispania.
Holmia, *seu Stockholmia*, in Svecia.
Insulæ, in Gallia.
Londinum, in Anglia.
Lubeca, in Germania.
Lugdunum, in Gallia.
Lutetia Parisiorum, in Gallia.

Madritum

Madritum, in Hispania.
Massilia, in Gallia.
Mediolanum, in Italia.
Messana, in Sicilia.
Noschva, in Moschovia.
Neapolis, in Italia.
Norimberga, in Germania.
Novogardia Magna, in Moschovia.
Olysippo, in Portugalia.
Panormus, in Sicilia.
Praga, in Bohemia.
Riga, in Prussia.
Roma, in Italia.
Rhotomagus, in Gallia.
Sophia, in Bulgaria.
Taurinum, in Italia.
Thessalonica, in Græcia.
Toletum, in Hispania.
Tolosa, in Gallia.
Valentiana, in Gallia.
Varsavia, in Polonia.
Vienna, in Austria.
Venetia, in Italia.
Vilna, in Lithvania.
VVratislavia, in Silesia.

NUMERUS II.

Africæ Urbes celebriores.

Agaa, in Zangvebaria.
Alexandria, in Ægipto.
Algirum, in Barbaria.
Amara, in Abyssina.
Aphrodosium, in Barbaria.
Barva, in Abyssina.
Benium, in Gvinea.
Buga, in Barbaria.
Butua, in Æthiopia inferiori.
Cairus, in Ægipto.
Constantina, in Barbaria.
Damiata, in Ægipto.
Fezza, in Barbaria.
Hadrametum, in Barbaria.
Loanda, in Regno Congi.
Magadoxa, in Rangvebaria.
Marochium, in Barbaria.
Meliada, in Zangvebaria.
Mina, in Gvinia.
Monnomotapa, in Æthiopia inferiori.
Mosambicum, in Zangvebaria.
Quiloa, in Zangvebaria.
Septa, in Barbaria.
S. Salvatoris Fanum, in Regno Congi.
Syene, in Ægipto.
Sofala, in Cafreria.
Theba, in Ægipto.
Tingis, in Barbaria.
Tripolis, in Barbaria.
Tunetum, in Barbaria.
Utica, in Barbaria.

NUMERUS III.

Asiæ Urbes nunc clariores.

Achemum, in Sumantra Insula.
Adenum, in Arabia.
Agra, in India.
Aleppum, in Syria.
Amedobatum, in India.
Ancyra, in Asia minori.
Antiochia, in Syria.
Aspahamum, in Persia.
Bagdanum, in Babylonia.
Bantanum, in Java Insula.
Batavia, in Java Insula.
Borneum, in Insula cognomine.

Calecutum,

Calecutum, in India.
Cambaja, in India
Candea, in Ceylani Insula.
Cantanum, in Sinis.
Damascus, in Syria.
Dellium, in India.
Fama Augusta, in Cypro.
Goa, in India.
Hierusalem, in Palæstina.
Jendum, in Japonia.
Labonium, in India.
Macassaria, in Insula Calebum.
Macaum, in Sinis.
Malaca, in India.
Manila, in Philippinis.
Mataranum, in Java Insula.
Meacum, in Japonia.
Mecca, in Arabia.
Medina, in Japonia.
Nangasagum, in Japonia.
Nenquinum, in Sinis.
Ninive, in Assyria.
Peguinum, in Sinis.
Prussa, in Asia minori.
Samarcanda, in Mauralnaria.
Sciracusium, in Persia.
Sianum, in India.
Smirna, in Asia minori.
Surata, in India.
Tabrisium, in Persia.
Teredon, in Arabia deserta.
Trapezus, in Asia minori.

NUMERUS IV.

Americæ Urbes præcipuæ.

America Septemtrionalis.

Angenopolis, in nova Hispania.
Bastonium, in nova Anglia.
Diminicapolis, in Hispania Insula.
Emerita, in Nova Hispania.
Forum S. Joannis de porta divite, in Insula ejusdem Cognominis.
Guadalakara, in Nova Hispania.
Gratimala, in Nova Hispania.
Havana, in Cuba Insula.
Mechocanum, in Nova Hispania.
Mexicum, in Nova Hispania.
Quebeaum, in nova Francia.

America Meridionalis.

Aregvipa, in Perua.
Argentina, Vulgò Laplata, in Perua.
Arica, in Perua.
Baeza, in Perua.
Carthagina Nova, in Terra Firma.
Civitas Sanctæ Fidei, in novo Regno Granatensi.
Conceptio, in Cile.
Cuscum, in Perua.
Fanum S. Jacobi, in Cile.
Fanum S. Michaelis de Storea, in Tacumania.
Fanum S. Sebastiani, in Brasilia.
Fanum S. Trinitatis, in Paragvaja.
Fluvius Facis, in Terra firma.
Gvaira, sive Civitas Regia, in Paragvaja.
Lima, quæ & Civitas Regum, in Perua.
Manoa, in Gvajana.
Marononium, in Brasilia.
Olinda, in Brasilia.
Panama, in Terra Firma.
Popayanum, in Regione Cognomine.
Portus Omnium Sanctorum, in Brasilia.
Portus Seaurus, in Brasilia.
Potosium, in Perua.
Quitum, in Perua.

Siara

Siara, in Brasilia.

Frugillum, sive Nova Turris Jula, in Perua.

§ III.

Emporia hujus temporis, per Orbem terræ celebriora.

Acapulcum, in Nova Hispania.
Achemum, Sumatræ Insulæ Urbs.
Agra, Indiæ intra Gangem Urbs.
Amsterodamum, in Holandia.
Alba Græca, Serviæ Urbs.
Alexandria, in Ægypto.
Algerium, in Africa.
Ambianum, in Gallia.
Antverpia, in Brabantia.
Archangelipolis, in Moschovia.
Argentea, in Perua.
Argentoratum, in Germania.
Aspahamum, in Persia.
Astracanum, in Moscovia.
Athenæ, in Græcia.
Augusta Vindelicorum, in Germania.
Bajona, in Gallia.
Bantamum, in Java Insula Indiæ
Barcino, in Hispania.
Basilea, in Helvetia.
Batavia Urbs, in India.
Berga, in Norvegia.
Bilbaum, in Biscaja.
Borneum, in Insula Cognomine.
Bostonium, in Nova Anglia.
Brema, in Germania.
Bristolium, in Anglia.
Bruga, in Flandria.
Brusvicum, in Saxonia.
Burdigala, in Gallia.
Cataris, in Sardinia.
Calecutum, in India intra Gangem.
Caletum, in Gallia.
Calmaria, in Svecia.
Cambaja, in India intra Gangem.
Cantanum, in Sinis.
Carthago Nova, in Hispania.
Carthago Nova, in Terra Firma.
Cestria, in Anglia.
Christiana, in Norvegia.
Colonia, in Germania.
Constantinopolis, in Thracia.
Dellium, in India propria.
Deppa, in Gallia.
Dium, in India intra Gangem.
Dominocopolis, in America.
Dordreum, in Hollandia.
Drebanum, in Sicilia.
Dublinum, in Hollandia.
Dunquerea, in Belgio.
Edimburgum in Scotia.
Elbinga, in Prussia.
Enchusa, in Hollandia.
Fanum S. Sebastiani, in America.
Fanum S. Trinitatis, in America.
Francofurtum, in Germania.
Gades, in Hispania.
Gedanum, in Prussia.
Genua, in Italia.
Goa, in India intra Gangem.
Hafnia, in Dania.
Havana, in America Septemtrionali.
Hamburgum, in Saxonia.
Hadrianopolis, in Thracia.
Holmia, in Svecia.
Hispalis, in Hispania.
Iconium, in Asia minori.
Insula Urbs, in Flandria.
Iudia sive Odia, in India extra Gangem.
Leodium, in Germania.
Liburnum, in Italia.
Lima, in Perua.

Lipsia, in Misnia.
Leopolis, in Russia rubra.
Loanda, in Africa.
Londinum, in Anglia.
Lubeca, in Saxonia.
Lugdunum, in Gallia.
Lutetia Parisiorum, in Gallia.
Macassaria, in Insulis Molucis.
Macaum, in Sinis.
Madoviopolis, in Gallia.
Majorica, in Hispania.
Malaca, in Hispania.
Malaca altera, in India.
Manila, in Insulis Philippicis.
Marochium, in Africa.
Massilia, in Gallia.
Meacum, in Japonia.
Mediolanum, in Italia.
Messana, in Sicilia.
Mexicum, in America Septemtrionali.
Midelburgum, in Belgio.
Mocha, in Arabia.
Moscua, in Moscovia.
Mozambicum, in Africa.
Nangazachium, in Japonia.
Nanneta, in Gallia.
Nanquinum, in Sinis.
Nauplia, in Peloponeso.
Neapolis, in Italia.
Norimberga, in Germania.
Novogroda, in Moscovia.
Olinda, in Brasilia.
Olysippo, in Portugalia.
Panama, in America.
Panormus, in Sicilia.
Pequinum, in Sinis.
Portus Abassi, in Persia.
Portus pulcher, in America.
Portus, in Lusitania.
Praga, in Bohemia.
Prussa, in Asia minore.
Quebecum, in Nova Francia.
Ragusa, in Dalmatia.
Regiomons, in Prussia.
Revolia, in Livonia.
Rhodus, in minori Asia.
Riga, in Livonia.
Rostochium, in Germania.
Roterodamum, in Hollandia.
Rhotomagum, in Gallia.
Rupella, in Gallia.
Sala, in Barbaria.
Sinus Omnium Sanctorum, in Brasilia.
Sidon, in Phœnicia.
Smyrna, in minori Asia.
Spalatum, in Dalmatia.
Strasunda, in Pomerania.
Surata, in India inferiori.
Teredon, in Babilonia.
Theodosia, in Turcia.
Thesalonica, in Græcia.
Tolosa, in Gallia.
Trapezus, in minori Asia.
Tripolis, in Syria.
Tunetum, in Africa.
Valentia, in Hispania.
Valentiana, in Gallia.
Venetia, in Italia.
Vera Crux, in nova Hispania.
Ulma, in Svevia.
Ulissinga, in Belgio.
VVismaria, in Germania.

§ IV.

Montes Clariores, apud Veteres.

Acroceraunij, in Epiro.
Ætna, in Sicilia.
Alpes, Galliæ, Italiæ, Germaniæ.
Almus, nunc *Carpathus*, in inferiori Pañonia.

Athos.

Athos, in Macedonia.
Amanus, in Syria.
Antilibanus, in Cœlesyria.
Apenninus, in Italia.
Argeus, in Cappadocia.
Atlas, in Mauritania Tingitana.
Bermius in Macedonia.
Calpe, in Hispania.
Casius, in Syria.
Caucasus in Iberia, & Albania.
Cemmeni in Gallia.
Cesius, in Germania.
Chimera, in Lycia.
Citharon, in Boëtia.
Citorus in Paphlagonia.
Cironus, in Media.
Cragus, in Lycia.
Cylene, in Arcadia.
Dictaus, in Insula Creta.
Dindymus, in Phrygia magna.
Emodus, in Scythia, & India.
Erymanthus, in Arcadia.
Erix, in Sicilia.
Falernus, in Campania.
Garganus, in Apulia.
Grambius, in Scotia.
Hæmus, in Thracia.
Helicon, in Boëtia.
Horminius, in Bithynia.
Hyperborei in Sarmatia Asiatica.
Ida, in Phrygia.
Ida, in Insula Creta.
Idubeda, in Hispania.
Imeus, in Scythia.
Ismarus, in Thracia.
Jura, in Gallia.
Libanus, in Phœnicia.
Marianus seu *Mons Seratus* in Hispania.
Masdoranus in Parthia.
Massicus, in Campania.
Nebrodes, in Sicilia.
Niphates, in Armenia majori, & Mesopotamia.
Oeta, in Thessalia.
Olympus in Thessalia.
Orospeda, in Hispania.
Ossa, in Thessalia.
Otherys, in Tessalia.
Pangæus, in Thracia.
Pariedrus, in Armenia majori
Parnassus, in Græcia
Paropamisus in Asia.
Pelios, in Thessalia.
Pindus, in Epiro.
Pyrenæi montes, inter Galliam & Hispaniam
Rhodope, in Thracia.
Riphæi, in Sarmatia.
Scardus, in Macedonia.
Socractes, in Hetruria.
Sudeti, in Germania.
Sypilus, in Lidia.
Tænarus, in Laconia.
Taurus, in Asia
Taygetus, in Laconia.
Tetricus, in Italia.
Tmolus, in Lydia.
Vesuvius, in Campania.
Vogesus, in Gallo-Belgio.

§ V.

Montes Ignivomi per Orbem Celebriores.

Mons Ætna, in Sicilia.
Mons Antocus, in Regno Ciles.
Mons Antonius, in eodem Regno Ciles.
Mons Arequipa, in Regno Peru.
Mons Balalvanus, in Sumatra Insula Indiæ.

Mons Benigvazevaplus, in Regno Fessæ.
Mons Cauca, in Regno Peru.
Mons Chilanus in Regno Ciles.
Mons Coatanus, in Nova Hispania.
Mons Coconucorum, in Regno Popajani.
Mons Copiapus in Regno Ciles.
Mons Coquimbus, in Regno Ciles.
Mons Fajalis, in Insula Cognomine.
Mons Guatimala, in Nova Hispania.
Mons Gumanapius, in Insula Indiæ Orientalis propè Insulas Molucas.
Mons Hecla, in Islandia.
Mons Huapens, in Regno Ciles.
Mons Jeniscea, in Tartaria Moscovitica.
Mons Jetchus, in Japonia.
Mons Ignium, in Insula parva cognomine, in India.
Mons Insula Ignis, in ora Japoniæ.
Mons Ligva, in Regno Ciles.
Mons Majongus, in Insula Luzonia una ex Philippinis in Asia.
Mons Maspa, in Regno Peru.
Mons Monbacius, in nova Hispania.
Mons Nicaragva, in nova Hispania.
Mons Notucus, in Regno Ciles.
Mons Osoni, in Regno Ciles.
Mons Palma Insula, in Insulis Canarijs.
Mons Pastorum, in Regno Popajani.
Mons Peteroa, in Regno Ciles.
Mons Pinta, in Regno Peru.
Mons Popochampecus, in Mexico.
Mons Quechucabus, in Regno Ciles.
Mons Quembaga, in Regno Popajani.
Mons Rubeus, in Barbonia Insula Oceani Æthyopici.
Mons S. Crucis, in mari pacifico.
Mons S. Clementis, in Regno Ciles.
Mons S. Salvatoris, in nova Hispania.
Mons Sesarga, in una ex Insulis Salamonis.
Mons Sineparama, in Japonia.
Mons Strongyle, in Insula Cognomine, in mari Thyrrelno propè Siciliam.
Mons Tandajus, in una ex Insulis Philippinis.
Mons Ternatensis, in Insula Cognomine, unâ molucarum.
Mons Thenerifa, in Insula cognomine, unâ ex Canarijs.
Mons Tocagma, in novo Regno Granatensi.
Mons Tola, in Mauricis Insulis.
Mons Velius, in America Meridionali.
Mons Vesuvius, in Campania.
Mons Villa divitis, in Regno Ciles.
Mons Vulcani Insula, in Insulis Liparæis.
Mons Vulcania Insula, in ora Japoniæ.
Alter *Mons Vulcania Insula*, in Indico Oceano.

§ VI.

Oceani nomina per Circuitum Europa, Asia, & Africa.

Atlanticus, Qui Africam alluit.
Arabicus, Arabiam alluens.
Aquitanicus, inter Pyrenem, & Britaniam minorem.
Æthiopycus, versùs Oram Orientalem Africæ.
Barbaricus, Pars est Æthyopici Maris,
Britanicus, inter Galliam, & Angliam.
Caledonius, inter Scotiam, & Islandiam.

Canta-

Cantabricus, Rigat partem Septentrionalem Hispaniæ.
Eous, qui Sinas alluit.
Gaditanus, ad Fretum Herculeum, inter Hispaniam, & Mauritaniam.
Germanicus, extenditur inter Fretum Gallicum,& Oram Meridionalem Norvegiæ.
Glacialis, pars maris Septentrionalis Norvegiam, & Lappiam abluens ad Septentrionem.
Gallicus, Galliam alluit ad Occasum.
Hesperius, inter Atlanticum, & partem Occidentalem Oceani Æthyopici cujus pars est.
Hyperboreus, Pars est Oceani Septemtrionalis.
Hibernicus, inter Hiberniam, & Angliam.
Indicus, qui alluit Indiam.
Occiduus, versùs Oram Africæ, & Europæ.
Persicus, qui Persiam alluit.
Sericus, qui Scythiam, & Eoum.
Scytius, qui Tartariam alluit.
Sarmaticus, qui Moscoviam, & Novam Zemjam alluit.
Septemtrionalis, in Boream extenditur supra Norvegiam, Moscoviam, Tartariam, & Novam Zemiam.

§ VII.

Paludes Orbis apud veteres celebriores.

Palus Acherusia, in Epiro, per quam Acheron fluvius labitur.
Palus Acherusia altera, in Campania Fœlici.
Palus Aria, in Æria Provincia Persiæ.
Palus Arsissa, in Armenia majori.
Palus Artynia, in Mysia Asiæ minoris Provincia.
Palus Ascarnia, in Bithynia.
Palus Bica, seu *Buges* in Tartaria Procopensi.
Palus Camarina, in Sicilia, ad quam Classis Romana, sub Æmilio Duce ingens naufragium navibus 384. mersis,passa est, ab ipsis incolis exsiccata.
Palus Clanis, in Hetruria,per aliquot milliaria à Septemtrione in Meridiem extensa.
Palus Hiulca, in inferiori Pannonia ad Cibalim Urbem, quam Probus Imperator circa Sirmium siccari jussit.
Palus Latara, Pars stagnorum Volcarum, in Gallia Narbonensi.
Palus Lerna, in Argia Provincia Peloponensi.
Palus Literna, in Campania Fœlici.
Palus Lugea, vulgò *Czirknicz erzec* in Carniolia.
Palus Lychnites, in Armenia majori.
Palus Mœotis, maris instar, in Sarmatia Asiatica.

Palus Mantiana, in Regione Medorum.
Palus Nareotis in Ægypto.
Palus Fertô, in Hungaria inferiori.
Palus Nigritis, in Lybia interiore.
Palus Palica, in Sicilia Insula.
Palus Pontina, in Latio.
Palus Reatina, in Umbria.
Palus Salapina, in Apulia.
Palus Sirbonis, in Ægypto.
Palus Stimphalis, in Arcadia Regione Paleponensi.
Palus Thospites, in Armenia majori.
Palus Tritonis, in Africa,
Paludes Venetæ, in intimo recessu Maris Adriatici, olim Adriatica stagna, quorum circuitus est 40. milliarium Italicorum.
Paludes Volceæ, in inferiori Pannonia, nunc *Balaton* lacus, qui extenditur, ad 30. millia passuum in longum, in latum ad sex millia passuum.

§ VIII.

Peninsulæ apud Veteres Clariores.

Peninsula vocatur, quasi penè Insula, pars quædam terræ, quæ non ab omni parte, à mari circumdatur, sed jugo aliquo, sive brachio continetur, seu terræ solidæ annectitur, Græci hanc Chersonesum vocant, ex quibus celebriores sunt sequentes.

Aurea Chersonesus, Peninsula est ampla Indiæ, extra Gangem, quæ aliàs nunc. Peninsula Malacensis dicitur, ab Urbe Malaca.

Cimbrica Peninsula, in quâ hodie pars Regni Daniæ, & Ducatus Halsatiæ.

Peloponesus, Græciæ pars ampla, ad Meridiem & hodie Morea nuncupatur.

Taurica Chersonesus, ubi nunc Tartaria minor.

Thracia Chersonesus, versùs Helespontum.

§ IX.

Promontoria præcipua Orbis.

Promontorium est mons in mare prominens, conspicua altitudine. Ex his præcipua, sunt sequentia, Ordine Alphabetico disposita.

Promontoria
Acutum, in Nova Francia.
Album, in America Septemtrionali.
Album aliud, in nova Hispania.
Album aliud, in America Meridionali.
Album aliud, in Brasilia.

Promontoria
Ancyræum nunc *Romanion*, in Ponto Euxino.
Antivestæum, in Anglia.
Aphrodosium, in Hispania.
Aromata in Africa, in ora Maris Arabici.

Arsinarium

Promontorium.

Arsinarium, in Africa.
Artabrum, in Hispania.
Bojadorum, in Insulis Philippinis.
Bonæ spei, in Africa.
Boni desiderij, in nova Gviaca.
Boreale, in America Meridionali.
Canameira, in India intra Gangem.
Canganorum, in Anglia.
Carambis, in Asia minore.
Carolinum, in Terra Arctica.
Carolinum aliud, in Florida Regione Americæ.
Celebum, in Celebi, seu Missaria Insula Asiæ.
Charidemum, in Regno Granatensi.
Christianum, in Gronelandia Meridionali.
Ciamum in parte Occidentali Cretæ.
Circumaenas, in Luzonia Insula.
Condaum, in Gvaja Regione Americæ.
Coquibocum, in Terra Firma Americæ.
Carodamum, in Arabia.
Cotes, in Africa.
Cotochinum, in America.
Crucis, in Florida.
Crucis aliud, in Sinu Mexico.
Cumerium, in Italia.
Curentium, in limine Regni Popajani.
Damnonium, in Anglia.
Desideratum, in America Septemtrionali.
Desideratum aliud, in Asia.
Dianium, in Hispania.
Dominæ Mariæ, in America.
Dyrrachinum, in Albania.
Elisabetha, in Terra Arctica.
Epidium, in ora meridionali Scotiæ.
Episcopi, in nova Francia.
Extensum, in America Meridionali.
Falsum, in Africa.
Floridum, in America Septemtrionali.
Francicum, in America.

Fraudis, in Asia.
Fraudis aliud, in America.
Frigidum, in America Meridionali.
Galum, in Asia.
Gerum, in Regno Marochi.
Gobæum, in Gallia.
Gracile, in Africa.
Gudavarium, in India intra Gangem.
Henricea Maria, in Terra Arctica.
Hermeraeum seu *Mercurij*, in Regno Tunetano.
Hiemale, in Nova Zembla.
Honduræ, in nova Hispania.
Iapygium, in Italia.
Infantis, in Africa.
Lacinium, in Italia.
Libaum, in Sicilia.
Lytarmis, in Sarmatia Asiatica.
Machasagum, in Hispania.
Malea, in Peloponeso.
Meadocinum, in America.
Minerva. in Italia
Montis Sancti, in Italia.
Mosandanum, in Arabia Fœlici.
Natalis, in Africa.
Nimphæum, in Macedonia.
Ocelum, in Anglia.
Olisipponense, in Portugalia.
Palmarini, in Æthyopia inferiori.
Palmarum, in Insula intra Gangem.
Patientiæ, Japoniam versùs.
Pelorum, in Sicilia.
Pembrohium, in Terra Arctica.
Populonium, in Hetruria.
Raptum, in Africa.
Rubeum, in Norvegia.
Rupium, in Africa.
Ryssadium, in Africa.
Sacrum, in Corsica Insula.
Sacrum aliud, in Hispania.
Salinarium, in America.
Samnonium, in Creta Insula.

Sancta

Promontorium.

Sanctæ Annæ, in Africa.
Sancti Antonij, in Africa.
S. Augustini, in Brasilia.
S. Blasii, in Africa.
S. Blasij aliud, in Æthyopia inferiori.
S. Catharinæ, in Italia.
S. Francisci, in America Meridionali.
S. Francisci aliud, in Africa.
S. Francisci aliud, in America Septemtrionali.
S. Georgij, in America Meridionali.
S. Germani, in America Septemtrionali.
S. Helenæ, in America Meridionali.
S. Lazari, in America Septemtrionali.
S. Luciæ, in Africa.
S. Luciæ aliud, in America Septemtrionali.
S. Luciæ aliud, in parte Septemtrionali Sardiniæ Insulæ.
S. Mariæ, in Africa.
S. Mariæ aliud, in Paragvaja.
S. Mariæ aliud, in Africa Septemtrionali.
S. Mariæ aliud, in Africa.
S. Mariæ aliud, in America Septemtrionali.
S. Mariæ aliud, in Hispania.
S. Nicolai, in Africa.
S. Romani, in America Meridionali.
S. Romani aliud, in mari Æthyopico.
S. Thomæ, in Brasilia Australi.
Saturni, in Hispania Tarraconensi.
Scagense, in Dania.
Scombrariæ, in Hispania.
Scyleum, in Peloponeso.
Scythium, in Asturia Ovetana.
Sigeum, in Mysia.
Spiritûs Sancti, in Asia.
Sunium, in Attica Provincia Græciæ.
Tabinum, in Tartaria.
Tacharigum, in Africa.
Taxnarium, in Peloponeso.
Trileucum in Hispania.
Triremis, in Asia.
Triremis aliud, in America.
Trium cuspidum, in Africa.
Vaccarum, in Africa.
Vale, in Groenandia.

§ X.

Maris Sinus præcipui.

Sinus est aqua Maris, se in terras insinuans, ad sinus similitudinem, quod quasi brachijs mare recipit, ac complectitur.

NUMERUS I.

Sinus maris Mediterranei ex ordine occurrentes.

Sinus.

Virgitanus, in ora Orientali Regni Granatensis.
Illicitanus, in Ora Regni Valentiæ.
Sucronensis, in ora Regni Valentiæ.
Rhodæ, in Regno Cataloniæ.
Narbonensis, in Provincia Narbonensi Galliæ.
Lugdunensis, inter Sardaniam, & Baleares Insulas.
Astronomela, in Gallia.
Sambracitanus, in eadem Gallia.
Rapollinsis, in Italia.
Lunensis, in Liguria.
Pisanus, in Hetruria.

Plumbini

Sinus.
Plumbini, in Ora Hetruriæ.
Pormicanus, in Ora Provinciæ Terræ Laboris.
Bajanus, in Ora Terræ laboris.
Prastanus, in Lucania.
Laus, in Lucania.
Hipponiates, in Calabria.
Joiæ, in Calabria.
Spartiventus, in Calabria.
Locrensis, in Calabria.
Scillaceus, in Calabria.
Tarentinus, in Apulia.
Sipontinus, in Apulia.
Hyrias, in Apulia.
Adriaticus, Nunc Venetus in Italia.
Tergestinus, in Istria.
Flanaticus, in Istria.
Naronensis, in Dalmatia.
Rhizonicus, in Dalmatia.
Illyricus, in Macedonia.
Onorus, in Macedonia.
Buthroti, in Epiro.
Ambracius, in Epiro.
Patræ in Græcia.
Corinthiacus, in Græcia.
Criffeus, Pars Corinthiaci in Græcia.
Chelonates, in Peloponneso.
Cyparissus, in Peloponneso.
Coroneus, in Peloponneso.
Laconicus, in Peloponneso.
Argolicus, in Peloponneso.
Megaricus, inter Argiam, & Atticam.

Sinus.
Euboicus, in Euboëa Regione Græciæ.
Pegasicus, in Ora Thessaliæ.
Tharmeus, in Ora Macedoniæ.
Toronaicus, in Macedonia.
Singificus, in Macedonia.
Strymonicus, in Macedonia.
Melanes, in Thracia.
Chrysocoras, in Thracia.
Carcinites, in Sarmatia Europea.
Cerceticus, in Sarmatia Asiatica.
Coretus, in Sarmatia Asiatica.
Cantangeus, in Sarmatia Asiatica.
Cyclauinus, in Asia minore.
Astacenus, in Bithynia.
Nicopolitanus, in Bithynia.
Ideus, in Phrigia ad Trojam.
Adramittenus, in Asia minore.
Smyrneus, in Asia minore.
Ceramicus, in Cariæ.
Glaucus, in Caria.
Attalicus, in Pamphilia.
Issicus, in Cilicia.
Rixa, in Idumæa.
Staxus, in Ægypto.
Syrtis magna, in Africa.
Syrtis parva, in Africa.
Adrumeti, in Africa.
Carthaginensis, in Africa.
Hipponensis, in Africa.
Oleachides, in Africa.
Numidicus, in Numedia.

Sunt & alij aliquot Sinus Insularum maris Mediterranei velut Sardiniæ, Siciliæ, Corsicæ, Cretæ, & Gypri.

NUMERUS II.

Sinus Oceani, à Freto Herculeo inchoando.

Sinus.
Emporicus, in Ora Mauritaniæ.
Hasperius, in Ora Libyæ.
Barbaricus, in Æthyopia.

Sinus.

Avalites, in Æthyopia.
Arabicus, inter Arabiam, & Ægyptum.
Adulicus, Æthyopiam sub Ægypto alluens.
Heroopolites, inter Ægyptum, & Arabiam Petream.
Ælaniticus, in Arabiæ Petreæ, & Fœlicis confinio.
Sachalites, in Ora Arabiæ Fœlicis ad Ortum.
Persicus, inter Arabiam ad meridiem, & Persidem.
Leanitis, Arabiam Fœlicem alluens.
Sacer, Eandem Arabiam in intimo ferè recessu alluens.
Pelodes, Pars Persici, Susianæ Regionis Oram alluens.
Paragonticus, in Ora Carmaniæ.
Canthi, in India, versùs confinia Imperij Persarum.

Sinus.

Barygozenus, in India.
Colchicus, in Ora Indiæ intra Gangem.
Gangeticus, inter Indiam citeriorem, & veteriorem.
Sabaracus, in Ora Indiæ extra Gangem.
Perimulicus, in Ora Indiæ ulterioris.
Magnus, extenditur inter Indiam ulteriorem, & Sinarum Regionem.
Sinarum, in parte Orientali Sinarum, versùs Coream.
Meacensis, in Ora Meridionali Japonicæ Insulæ, versùs Meacum excurrens.
Manilanus, in parte Occidentali Manilæ Insulæ, in Philippinis, & propé Manilam Urbem.

NUMERUS III.
Sinus Oceani in America per Ordinem.

Sinus.

Hudsonius, in America Septentrionali.
Borealis, inter Labradoris Regionem, & Novam Valliam.
Buttonius, versùs Terras Arcticas.
Baffinij, in Terra Arctica.
S. Laurentij, in Nova Francia.
Magnus, inter Insulam Terræ Novæ, & partem novæ Franciæ.
Conceptionis, in Nova Francia, & in parte Orientali Insulæ Novæ Terræ.
Mortuorum, in Nova Francia, & in parte Meridionali Insulæ Terræ novæ.
Calorum, in Ora Novæ Franciæ, & Canadæ Regionis.

Sinus

Franciscus in Nova Francia.
Chesepeacus, inter Virgineam Regionem, & Mariæ Terram.
Florida, in Ora Floridæ Regionis,
Spiritûs Sancti, in America Septentrionali, & in Ora Floridæ Regionis.
Mexicanus, in America Septentrionali.
Magnus, in Ora Occidentali Insulæ Hispaniolæ.
Hondurus, in Nova Hispania.

Vraba,

Sinus.

Vraba, inter Provincias Terræ Firmæ, & Cathaginis Novæ.
Venetiola, in America Meridionali in Venetiola Provincia.
Tristis, in Ora Americæ Venetiolæ Regionis.
Paria, in America Meridionali, inter Pariam, seu novam Vandalitiam Provinciam, & Insulam Trinitatis.
Omnium Sanctorum, in Brasilia.
Laborum, in Ora Orientali Magellanicæ Regionis.
S. Juliani, in Ora Orientali Magellanicæ Regionis.
Valentinus, in Magellanica Regione.
S. Michaëlis, in America Meridionali, & in Ora Terræ Firmæ Regionis.
Bonaventura, in America Meridionali, & in Ora Regionis Popajani.
Panania, inter utramque Americam.
Salinarum, in Ora Novæ Hispaniæ.

§ XI.

Maris præcipua Freta.

Fretum est maris brachium angustum, inter duas terras, sic ab undarum fremitu dictum. Præcipua verò hæc esse censentur, Ordine Alphabetico.

Fretum.

Aniani, inter Tartariam & Novam Albionem.
Antiochenum, in Ora Galliæ, & Santoniæ Provinciæ.
Asia, inter Ducatum Slesoviensem, & Alsiam Insulam.
Arima, in Japonia, inter Saponam Regionem, & Amacusam Insulam.
Badelmandelum, inter Africam, & Arabiam Fœlicem.
Babania, inter Floridam, & Babanias Insulas.
Balabuvanum, in Oceano Indico.
Britanicum, in Ora Galliæ, inter Pictaviensem Provinciam, & Ream Insulam.
Calmaria, propè Calmariam Urbem Sveciæ.
Cantira, inter Cantiram Provinciam Scotiæ Meridionalis, & Ultoniam Provinciam Hiberniæ.
Caprearum, in Ora Regni Neapolitani, intra Capreas Insulas, & Promontorium Minervæ.
Carolinum inter partem Septentrionalem Insulæ Terræ Novæ, & Oram Regionis Laboratoris.
Caspij Maris, ubi in illud Oxus fluvius influit.
Cimmerium, Angustia maris, ad Bosphorum Cimmerium.
Constantinopolitanum, inter Thraciam Regionem Europæ, ad Occasum, & Bithyniam Asiæ minoris partem ad Ortum.
Corcyræum, inter Oram Epiri, & Corcyram Insulam.
Davisji, inter Glonerandiæ Oram Occidentalem, & Insulam Jacobetam.
Draconis, inter Insulam Trinitatis, & Pariam Provinciam Caracarum.

Esonis, inter Tartariam, & Terram Esonis interfusum.
Euripi, inter Bœotiam Regionem Achajæ, & Eubæam Insulam.
Fimbriæ, inter Holsatiam, & Fimbriam Insulam.
Forbischerij, versùs partem Meridionalem Gronelandiæ.
Gaditanum, quod & Herculeum. Inter Vandalitiam Provinciam Hispaniæ Meridionalem, & Regnum Tezzanum.
Gallicum, inter Galliam, & Britanniam.
Gallipolitanum, inter Asiam minorem ad Ortum, & Thraciam Europæ Regionem, ad Occasum.
Guldborgicum, inter Falstriam, & Lalandiam Insulas Daniæ.
Hudsonis, inter Terras Arcticas ad Septentrionem, & Estofilandiam ad Meridiem.
Macreum, ad Austrum Terræ Ignium, in America Meridionali.
Magellanicum, in America Meridionali, inter Regionem Petagonum, & Terram ignium.
Malacense, inter Urbem, & Regnum Malacum, in Oceano Indico.
Malmussonium, in Ora Galliæ, inter Uliarum Insulam, & Sautoniam Provinciam.
Mamertinum, in Sicilia, inter Italiam, & Siciliam.
Manarium, inter Taprobanam insulam, & Oram Piscariæ in Mari Indico.
Manilæ, in Philippinis Insulis.
Micaleum, Inter Asiam minorem ad Ortum, & Samum Insulam ad Occasum.
Mindoræ, in Insulis Philippinis, inter Mindoram Insulam, & Lusoniam.
Missilimachinacum, in Nova Francia.
Moreæ, inter Livohiam, & Osiliam Insulam.
Mosandani, inter Armusiam Urbem, & Insulam.
Oresundicum, quod & Sundicum, Javam Insulam à Sumatria separans.
Palimbanum, inter Oram Orientalem Sumatræ Insulæ, & Bancam Insulam.
Picticum, inter Scotiam Septentrionalem, & Orcadis Insulas.
Piecum, Fretum Asiæ in Oceano Orientali.
Plumbini, inter Oram Thusciæ, & Iluam Insulam in mari Mediterraneo.
Sabonicum, inter Oram Orientalem Sumatræ Insulæ, & Sabonam Insulam, in Oceano Indico.
S. Vincentij, in America Meridionali.
Sangaarium, supra partem Septentrionalem Japoniæ.
Siculum, quod & Mamertinum Siciliam à Calabria separans.
Stralæ, Inter Pomeraniam Citeriorem, & Rugiam Insulam.
Sundæ, Fretum Maris Indici, Javam Insulam à Sumatra separans.
Sunderburgicum, Fretum maris Baltici, in Dania, inter Oram Jutiæ Meridionalis, seu Ducatum Stosvicensem ad Occasum & Alsiam Insulam.
Taphros, inter Corsicam, & Sardiniam, Insulam in Italia.
Vasgatium, inter Novam Zemlam ad Boream, & partem Septentrionalem Moscoviæ.

Viride

Fretum. | *Viride*, Fretum Baltici Maris in Dania, inter Falstriam Insulam, & partem Meridionalem, Zealandiæ Insulæ.
Uria, Fretum in Oceano Orientali, recens à Lusitanis, & Belgis detectum.

§ XII.

Orbis Celebres Portus.

Portus est locus maris conclusus, seu parvus Sinus, à naturâ, vel ab hominibus factus, adeò profundus, ut tutò recipere possit quodvis altum navigium, ubi scilicet Naves, & Triremes stationem faciunt, tanquam in loco tuto.

Ordine Alphabetico.

Portus.
Acaxutla, in America Septemtrionali.
Alacris, in Gallia Narbonensi.
Augusti seu *Romanus*, in ditione Ecclesiæ.
Bajocensis, in Normania inferiore.
Cale, in Portugalia.
Corcagia, in Momonia Provincia Hiberniæ.
Corvi, prope Florum Insulam.
Crematus, in America Meridionali.
Delphini, sub Regimine Reipublicæ Genuensis.
De Santonia, in Biscoya Provincia Hispaniæ.
Desideratus, in Magellanica Regione.
Diana, in Ora Orientali Corsicæ Insulæ.
Dives, in America Septemtrionali.
Divitis Insula, in America Septentrionali.
Equorum, in Hondura Provincia Novæ Hispaniæ.
Ericis, sub Ditione Reipublicæ Genuensis.

Portus.
Famis, in America Meridionali.
Favonius, in Corsica Insula.
Ferrarius, in Italia sub Dominio Magni Ducis Hetruriæ.
Formosus, in Africa.
Formosus alter, in parte Meridionali Hispaniolæ.
Fornacum, in Ditione Veneta.
Francides, in Brazilia.
Francisci Draci, in California.
Francorum, in Ora Brasiliæ.
Gori, in Ducatu Ferrariensi.
Gratia, in Normania Provincia Galliæ.
Herculis, in Liguria.
Herculis alter, in Hetruria.
Leonum, in Regione Magellanica.
Longus, in Hetruria.
Ludovici, in Britania minori.

Portus.

Ludovici alter in Gallia.
Lunæ, in Liguria.
Magdalena, in California.
Magnus, in Boëtica Græciæ Provincia.
Magnus alter, in Hispania.
Magnus alius, in Mauritania.
Magnus alius, in Britannia.
Maëstbei, in Ora Sinûs Gaditani.
Milfordia, Portus Angliæ in Vallia.
Monachi, in America.
Monoëci, in Ora Occidentali Ligustica.
Nativitatis, in Nova Hispania.
Novus, in America Septentrionali.
Olivula, sub Dominio Ducis Sabaudiæ.
Orestis, in Calabria ulteriori.
Ostium, in Hantonia Angliæ Provincia.
Pacis, in Parte Boreali Hispaniolæ Insulæ.
Paulæ in ditione Ecclesiæ.
Primarius, in ditione Ecclesiæ.
Pulcher, sub Dominio Hispanorum, in Terra Firma Americæ Provincia.
Pulcher alius, propè Ostia Boristhenis Fluvij in Pontum Euxinum.
Regius, in Hispaniæ Ora, contra Gades Insulam.
Regius alius in Nova Francia.
Regius alius, in parte Septentrionali Floridæ Insulæ Provinciæ Americæ.
Regius alius, in Jamaica Provincia Americæ.

Portus.

S. Abbatis, in Californiæ Ora Meridionali.
S. Anania, vulgò de *Santonna* in Hispania.
S. Antonij, in Nova Gallæcia Provincia Septentrionalis Americæ.
S. Joannis in Nova Hispania.
S. Petri, in Urvagia Provincia Paragvajæ.
S. Stephani, Portus Thusciæ, in Italia in agro Senensi.
S. Theodori, Portus Asiæ minoris in Littore Ciliciæ.
Securus, in Brasilia Australi.
Shepeus, in Hibernia.
Vasei, in America Meridionali.
Veneris, Portus Galliæ, in Ora Maris Mediterranei.
Vetus, in Regno Peru.
Vetus, alius in Ora Orientali Corsicæ Insulæ.
Vierius, in Ditione Ecclesiæ.
Volana, in Ducatu Ferrariensi, sub Ditione Ecclesiæ.

§ XIII.

§ XIII.

Archiepiscopatus, ac Episcopatus Totius Orbis.

ROmana Sedes Summi Pontificis, quæ est reliquarum Sedium in Orbe Christiano caput & Princeps.

Post Summi Pontificis dignitatem, prima Dignitas est in Ecclesia DEI, Patriarcharum & Cardinalium.

Patriarchæ autem in Ecclesia sunt Sex, Nempe:

1. Alexandrinus, 2. Antiochenus, 3. Hierosolymitanus, 4. Constantinopolitanus, 5. Aquilëiensis, 6. Gradensis. olim, & nunc Venetus, priore Venetias à Nicolao V. & VI. 1451. translato.

Cardinalium verò alii sunt Episcopi Cardinales, alii Presbyteri: alii Diaconi. Cardinales Episcopi sunt Sex. Nempe:

Ostiensis	Sabiniensis	Portuensis
Tusculanus	Prænestinus	Albanensis.

Cardinales Presbyteri alii fuêre 28. quorum tituli fuêre.

1 Cardinalis S. Mariæ Trans-Tyberim.
2. Cardinalis S. Chrisogoni.
3. Cardinalis S. Ceciliæ.
4. Cardinalis S. Anastasiæ.
5. Cardinalis S. Laurentij, in Damaso.
6. Cardinalis S. Marci.
7. Cardinalis S. Martini in Monte.
8. Cardinalis S. Sabinæ.
9. Cardinalis S. Priscæ.
10. Cardinalis S. Balbinæ.
11. Cardinalis Ss. Nerei & Achilei.
12. Cardinalis S. Sixti.
13. Cardinalis S. Marcelli.
14. Cardinalis S. Susannæ.
15. Cardinalis Sanctorum.
16. Cardinalis S. Patentianæ.
17. Cardinalis S. Eusebii.
18. Cardinalis S. Cyriaci in Thermis.
19. Cardinalis S. Vitalis.
20. Cardinalis S. Marcelli & Petri.
21. Cardinalis S. Clementis.
22. Cardinalis S. Praxedis.
23. Cardinalis S. Petri ad vincula.
24. Cardinalis S. Laurentij in Lucina.
25. Cardinalis S. Crucis in Jerusalem.
26. Cardinalis S. Stephani in monte Celici.
27. Cardinalis Ss. Joannis & Pauli.
28. Cardinalis Ss. Quatuor Coronatorum.

Cardinales Diaconi sunt XVI. videlicet.

1. S. Mariæ in Dominica, & iste est velut aliorum Archidiaconus.
2. S. Luciæ in Circo Palatij juxta Septicolium.
3. S. Mariæ Novæ.
4. Ss. Cosmæ & Damiani Palatij.
5. S. Adriani Palatii.
6. S. Gregorii Palatii.
7. S. Mariæ in Schola Græca.
8. S. Mariæ in Porticu.
9. S. Nicolai in Carcere.
10. S. Angeli.
11. S. Eustachii.
12. S. Mariæ in Aquaro.
13. S. Mariæ in via lata.
14. S. Agathæ.
15. S. Luciæ in Capite Sabinæ.
16. S. Quiriaci.

Interim

Interim Pontifex plures poteſt conſtituere Cardinales, qui proinde ſupernumerarii vocantur. Unde ſub Leone X. plùs minus LX. Cardinales ſimul viventes fuerunt. Ejus exemplum ſecuti ſunt Paulus III. & Paulus IV. Prior enim ad LXIII. numerum, Cardinales auxit, ſequens ad LXX.

Archiepiſcopatus & Epiſcopatus in Italia.

Romanus Pontifex, eſt ſimul urbis & orbis Epiſcopus, cui immediatè ſubſunt ſequentes Epiſcopatus.

In Diſtrictu Vrbis ut vocant.

Oſtienſis, cui unitus eſt Veliternus in Campania Romana, ditionis Eccleſiæ.

Portuenſis, Tuſculanus,
Sabienſis, Albanenſis,
Præneſtinus.

In Campania Romana Ditionis Eccleſiæ.

Tiburtinus, Alatrinus,
Anagninus, Verulanus,
Segoinus, Tarracinenſis,
Ferentinus.

In Provincia Patrimonii Ditionis Eccleſiæ.

Nepeſinus, Sutrinus } invicem uniti.
Viterbienſis, Tuſcanenſis } Invicem uniti.
Hortanus, Civitatis Camellanæ } Invicem uniti.
Cornuetenſis, Montis Flaſconis, } Invicem uniti.
Balneo Regienſis.
Urbevetanus.
Aculenſis & Aquæpendentis.

In Vmbria Ditionis Eccleſiæ.

Peruſinus. Spoletinus. Civitatis Caſtelli. Civitatis Plebis. Interamenſis.
Narnienſis. Amerinus. Tudertinus. Reatinus. Fulginatenſis.
Aſſiſienſis. Nucerinus. Arctinus in Thuſcia.

In Marchia Anconitana Ditionis Eccleſiæ.

Anconitanus.
Lauretanus, Racinetenſis } Invicem uniti.
Aſculanus.
Æſimus & Eſinus.
Auximanus.
Camerinus.
Fanenſis intra Ducatum Urbinatem.

In Re-

In Regno Neapolitano.

Aquilanus, Civitatis Ducalis. Sulmonensis, Invicem uniti.
Valvensis, Invicem uniti. Aprutinus, Marsicanus.

Sequuntur Archi-Episcopatus cum suis suffraganeis

1. *Archi-episcopatus Pisanus, in Hetruria.*

Cui *Suffraganei Episcopatus* sunt.

Attriensis In Corsica Insula. *Adjacensis* In Corsica Insula.
Seganiensis Genuensis Ditionis, *Lucensis* In Hetruria.
Lunensis Sarzanensis in Hetruria.

2. *Archi-Episcopatus Florentinus.*

Episcopatus suffraganei in Hetruria.

Fesulanus, S. Maniati Teutonis, Burgi S. Sepulchri,
Pistoriensis, & Pratensis, Invicem uniti. Montis Politiani.
Volateranus, Cortenensis, Collensis.

3. *Archi-episcopatus Senensis.*

Episcopatus suffraganei in Hetruria.

Suanensis. Grossetanus Pientinus
Clusinus Massanensis Illinensis.

4. *Archi-episcopatus Firmanus, in Marchia Ancoritana Ditionis Ecclesiæ.*

Episcopatus suffraganei.

Maceratensis } Invicem Montis Alti
Tolentinus } uniti. Sancti Severini. Ripanus.

5. *Archi-episcopatus Vrbinatensis in Ducatu Vrbinate Ditionis Ecclesiæ.*

Episcopatus suffraganei ibidem.

Calliensis, Urbaniensis, Forosempronensis, Feretranus, Pisauriensis,
S. Angeli in Vado, & Senogalliensis, Invicem uniti, Eugubinus.

6. *Archi-episcopatus Ravennatensis in Romandiola Ditionis Ecclesiæ.*

Episcopatus suffraganei ibidem.

Hadriensis Cesenatensis Imolensis.
Ariminensis Comaclensis Foroliviensis
Britinoriensis Faventinus Sansinatensis.
Cerviensis Ferrariensis

7. *Archi-episcopatus Bononiensis in Ditione Ecclesiæ.*

Episcopatus Suffraganei.

Parmensis, Placentinus, Burgi S. Domini. } In Ditione Ducis Parmensis.

Rhegiensis, Mutinensis } In Ditione Ducis Mutinensis.

Cremensis In Ditione Veneta.

8. *Archi-episcopatus Genuensis, in Ditione Genuensi.*

Albingaunensis, Naulensis, Brugnatensis, Nebiensis in Corsica Insula.

Marianensis Ibidem, Acciensis Ibidem } Invicem uniti. Bobiensis In Ducatu Mediolanensi.

9. *Archi-episcopatus Tauriensis In Pedomontio.*

Episcopatûs suffraganei ibidem.

Eborettensis, Salutiarum, Montis Regalis, Fossanensis.

10. *Archi-episcopatus Mediolanensis in Ducatu Cognomine.*

Episcopatûs suffraganei Ibidem.

Cremonensis, Novariensis, Laudensis, Alexandrinus, Devtonensis, Viglebatensis.

Papiensis, Bergomensis, Brixiensis. } In Ditione Veneta.

Aquensis, Casalensis } In Ducatu montis Ferrati.

Savoniensis, Vintimiliensis } In Ora & Ditione Genuensi.

Albanensis, Attensis, Vercellensis } In Ditione Ducis Sabaudiæ.

11. *Patriarchatus Aquileiensis in Foro Iulio.*

Episcopatûs suffraganei.

Patavinus, Vicentinus, Veronensis } In Ditione Veneta.

Tridentinus In Ditione Imperatoris.

Comensis In Ducatu Mediolanensi.

Tarvisinus In Dominio Veneto.

Bellunensis, Feltrensis, Concordiensis } In Dominio Venetæ Reipublicæ.

Cenetensis. Tergestinus, In Ditione Imperatoris.

Iustinopolitanus, Æmoniensis, Parentinus, Polensis. } In Ditione Venetæ Reipublicæ.

Petenensis In Ditione Imperatoris.

Mantuanus In Ditione Ducis Mantuani.

Labacensis In Carniolia, ab ejus Jurisdictione exemptus.

12. Patri-

12. *Patriarchatus Venetus In Ditione Reipublicæ Venetæ.*

Episcopatûs suffraganei ibidem.

Clotriensis, Torcellanus, Caprularum.

In Regno Neapolitano.

1. *Archi-Episcopatus Neapolitanus.*

Episcopatûs suffraganei.

Puteolanus Accerrarum Aveafanus.
Nolanus Iselanus

2. *Archi-Episcopatus Capuaniæ, in Provincia Laboris.*

Episcopatus suffraganei:

Theanensis Carinolensis Venefranus
Calvensis Isernienfis Cajetanus
Casutanus Svessanus Fundanus
Calatinus Aquitanensis Seranus.

3. *Archi-Episcopatus Salernitanus, in Principatu Citeriori.*

Episcopatus suffraganei Ibidem.

Campaniensis Cui unitus est Satrianensis, Caputaquensis, Marficensis, Policastrensis, Nucerinus, Nuscanensis, Scarnensis, Cavensis.

4. *Archi-Episcopatus Amalphitanus, In Principatu Citeriori.*

Episcopatus suffraganei Ibidem.

Litterensis, Minorensis } Invicem uniti. Ravellensis.
Capritanus, Scalensis }

5. *Archi Episcopatus Surrentinus, in Terra Laboris.*

Episcopatûs suffraganei ibidem.

Vicanus, Equensis, Massensis & Massalubrensis, Castri maris,

6. *Archi-Episcopatus Comptanus in Principatu Ulteriori.*

Episcopatûs suffraganei.

Muranus, Satrianensis, unitus Campaniensi, Laquedoniensis.
Sancti Angeli Longobardorum } Invicem uniti
Bisacciensis }
Montis Viridis, unitus Episcopatui Nazareno.

7. *Archi-Episcopatus Acheruntinus & Materanus in Apulia.*

Episcopi suffraganei ibidem:

Venusinus Gravinensis Melphiensis }
Anglonensis Tricaricensis Rupollensis } Invicem uniti.
Potentinus Montis pilosi

8. *Archi-Episcopatus Tarentinus. In Provincia Hydruntina.*

Episcopatûs suffraganei Ibidem.

Mosulensis, Castellanetensis. Uritanus.

9. *Archi-Episcopatus Brundusinus; in Provincia Hydruntina.*

Episcopatûs suffraganei, Ibidem,

Ostunensis.

10. *Archi-Episcopatus Hidruntinus, in Provincia Hydruntina.*

Episcopatûs suffraganei, ibidem.

Castrensis, Aletiensis, Gallipotanus, Messanensis, Ugentinus, Neritonensis.

11. *Archi-Episcopatus Barensis, in Barensi Provincia.*

Episcopatûs suffraganei ibidem.

Bitantinus, Juvenacensis, Melphitensis, Ruvo, Conversanensis, Minerbinensis, Maropolitanus, Bitettinus, Polignanensis, Lavellensis. Catharensis in Dalmatia in ditione Veneta.

12. *Archi-Episcopatus Tramensis, in Barensi Provincia.*

Episcopatûs suffraganei ibidem.

Vigiliensis Andruensis.

13. *Archi-Episcopatus Nazarenus.*

Sine Suffraganeis, & ei est Episcopus Montis Viridis adjunctus.

14. *Archi-Episcopatus Sipontinus.*

Episcopatûs suffraganei.

Vestanensis Trojanensis.

15. *Archi-Episcopatus Lancianensis,*

Sine Suffraganeis.

16. *Archi-Episcopatus Theatinus.*

Episcopatûs suffraganei.

Adriensis, Pianensis, Orthonensis, Camplensis } Invicem uniti.

17. *Archi-Episcopatus Beneventanus, In Principatu ulteriori, & Ditionis Ecclesiæ.*

Episcopatûs suffraganei.

Asculanus, Triventinus, Thelesinus, Bojanensis, S. Agathæ Gothorum, Bovinensis, Alisanus, Vulturajensis, Montis Marani, Larinensis, Abelliensis, Frequentinus } Invicem uniti. Thermularum, Lucerinus, Arianensis, Grandiensis, Trevicensis, Sancti Severi.

18. *Archi-*

18. *Archi-Episcopatus Rossanensis.* *In Calabria Citeriori.*

Nullum Episcopatum habet suffraganeum, Brisignanensis enim ab ejus Jurisdictione est exemptus.

19. *Archi-Episcopatus Consentinus, In Calabria Citeriori.*

Episcopatus suffraganei Ibidem.

Marturanensis, Miletensis, S. Marci, Cassanensis.

20. *Archi-Episcopatus Sanctæ Severinæ, In Calabria Ulteriori.*

Episcopatus suffraganei Ibidem.

Umbriaticensis	Insulanus	
Belcastrensis	Geruntinus	Invicem uniti.
Strongulensis.	Cariatensis	

21. *Archi-Episcopatus Rheginensis. In Calabria Ulteriori.*

Episcopatus suffraganei Ibidem.

Catensis, Neocastrensis, Crotoniensis, Hieracensis, Tropejensis, Squallacensis, Oppidensis, Nicoterensis, Bovensis.

In Sicilia Insula.

1. *Archi-Episcopatus Panormitanus.*

Episcopatus suffraganei.

Agrigentinus Mazariensis Melitensis.

2. *Archi-Episcopatus Messanensis.*

Episcopatus suffraganei.

Cefalalensis Pactensis Liparensis.

3. *Archi-Episcopatus Montis Regalis.*

Episcopatus suffraganei:

Cathanensis Syracusanus.

In Sardinia Insula.

1. *Archi-Episcopatus Calaritanus.*

Episcopatus Suffraganeus.

Sulcitanensis, Archiepiscopatui unitus.

2. *Archi-Episcopatus Arbonensis.*

Episcopatus suffraganei.

Usellensis & Lezitanus.

3. *Archiepiscopatus Turritanus.*

Episcopatus Suffraganei:

Algariensis Bolanensis Ampuriensis.

In Gallia.

1. *Archi-Episcopatus Lugdunensis.*

Episcopatus Suffraganei:

Augustodunensis, Matisconensis, Lingonensis, Cabillonensis.

2. *Archi-Episcopatus Senonensis.*

Episcopatus Suffraganei.

Trecensi Antissiodorensis, Nivernensis.

3. *Archi-Episcopatus Parisiensis.*

Episcopatus Suffraganei:

Carnotensis Aurelianensis Meldensis.

4. *Archi Episcopatus Remensis.*

Episcopatus Suffraganei.

Svessionensis, Laudunensis, Catalaunensis, Noviomensis, Bellovacensis, Ambianensis, Sylvanectensis, Boloniensis.

5. *Archiepiscopatus Rotomagensis.*

Episcopatus suffraganei:

Bajocensis, Ebroicensis, Abricensis, Sagiensis, Lexoviensis, Constantiensis.

6. *Archiepiscopatus Turonensis.*

Episcopatus Suffraganei.

Cenomanensis, Redonensis, Andegavensis, Nannetensis, Cerisopitensis, Venetensis, Macloviensis, Briocensis, Trecovensis, Leonensis, Dolensis.

7. *Archi-Episcopatus Bituricensis.*

Episcopatus Suffraganei.

Claro montensis, Lemovicensis, S. Flori, Amicensis, Tutelensis.

8. *Archi-Episcopatus Albiensis.*

Episcopatus suffraganei.

Castrensis, Carducensis, Mimatensis, Rutenensis, Vobrensis.

9. *Archi-Episcopatus Burdegalensis.*

Episcopatus Suffraganei.

Pictaviensis, Santonensis, Engolisinensis, Petrocoricensis, Agennensis, Condomensis, Sarlatensis, Ruppellensis, Lucionensis.

10. Archi-

10. *Archi-Episcopatus Auxitanus.*

Episcopatûs Suffraganei.

Aquensis, Adurensis, Vilatensis, Bajonensis, Convenensis, Conferanensis, Lectorensis, Lascuriensis, Oloronensis, Tarbenensis.

11. *Archi-Episcopatus Tolosanus.*

Episcopatus Suffraganei:

Apamiarum, Mirapicensis, Montalbanensis, Sancti Papuli, Lombariensis, Rivensis, Varrensis.

12. *Archi-Episcopatus Narbonensis.*

Episcopatus Suffraganei.

Carcassonensis, Electensis, Biterrensis, Agatensis, Ludovensis, Montis Pessulanus, Nemausensis, Uticensis, S. Pontij Tomeriarum, Elnensis.

13. *Archi-Episcopatus Arelatensis.*

Episcopatus Suffraganei:

Massiliensis, Tricastinensis, Auraicensis, Tolonensis.

14. *Archi-Episcopatus Aquensis.*

Episcopatûs Suffraganei:

Aptensis, Vapinensis, Regensis, Forojuliensis, Sistaricensis.

15. *Archi-Episcopatus Avenionensis.*

Episcopatûs Suffraganei.

Carpentroratensis Vasionensis Caballicensis.

16. *Archi-Episcopatus Viennensis.*

Episcopatûs Suffraganei.

Valentinus } Invicem uniti
Diensis } in Delphinatu.
Maurianensis In Sabaudia.
Gebennensis intra Sabaudiam.
Gratianopolitanus In Delphinatu.
Vivariensis. In Occitaria.

In Delphinatu.

Archi-Episcopatus Ebrodunensis.

Episcopatûs Suffraganei.

Dignensis, Niciensis In ditione Sabaudica, Glandatensis., Venciensis, Sanitiensis, Grassensis.

In Burgundiæ Comitatu.

Archi-Episcopatus Bisuntinus.

Episcopatûs Suffraganei.

Basiliensis In Helvetia, Bellicensis In Bergesia, Lausanensis in Helvetia,

In Sa-

In Sabaudia.

Archi-Episcopatus Tarantasiensis.

Episcopatûs Suffraganei.

Augustanus in Sabaudia.
Sedunensis In Vallesia.

In Hispania.

1. *Archi-Episcopatus Toletanus, in Castella veteri.*

Episcopatûs Suffraganei Ibidem.

Cordubensis In Vandalitia.
Segobiensis In Castella veteri.
Carthaginensis in Regno Murciæ.
Segundinus.
Oxomiensis
Giennensis In Vandalitia
Vallisoletanus.

2. *Archi-Episcopatus Burgensis.*

Episcopatûs Suffraganei.

Pampilionensis, in Regno Navarræ.
Calaguritanus } Invicem uniti in Castella veteri.
Calciatensis }
Palentinus In Regno Legionis.

3. *Archi-Episcopatas Compostellanus in Gallæcia.*

Episcopatûs Suffraganei,

Salmantiensis, In Regno Legionis.
Abulensis, in Castella veteri.
Placentinus, in Extremaduna.
Lucensis, in Gallæcia.
Astoricensis, in Regno Legionis
Lamorensis, in Regno Legionis.
Auriensis, in Gallæcia.
Tudensis, in Gallæcia.
Pacensis in Extremaduna
Mindoniensis in Gallicæa.
Cauriensis in Gallicæa.
Civitatensis, in Regno Legionis.
Ovetensis in Asturia.

4. *Archi-Episcopatus Hispalensis, In Vandalitia.*

Episcopatûs Suffraganei:

Gaditanus, in Vandalitia.
Guadicensis In Regno Granatæ.
Canerienfis, in Insula Cognomine in Africa.

5. *Archi-Episcopatus Granatensis, in Regno Granatæ.*

Episcopatû Suffraganei ibidem.

Malacitanus.
Almericensis.

6. *Archi-Episcopatus Cæsaraugustanus in Aragonia,*

Episcopatûs Suffraganei.

Oscensis
Jacensis
Tirasonensis
Barbastrensis
Terrulensis
Albaracinensis.

7. Archi-

7. Archi-*Episcopatus Tarraconensis in Catalonia.*

Episcopatûs Suffraganei ibidem.

Barcinonensis Ilerdensis Celsonensis Gerundensis Vicensis Urgellensis Dertusensis.

8. Archi-*Episcopatus Valentinus, in Regno Valentino.*

Episcopatûs Suffraganei ibidem.

Majoricensis, in Insula Cognomine. Oriolensis, in Regno Valentino.

In Portugallia seu Lusitania.

1. Archi-*Episcopatus Bracarensis.*

Episcopatûs Suffraganei.

Portu-Calensis Guardiensis Visensis Lamacensis Mirandensis.

2. Archi-*Episcopatus Olissiponensis.*

Episcopatûs Suffraganei.

Conimbricensis, *in Portugallia.*
Elvensis, *in Portugallia.*
Leviensis, *in Portugallia.*
Portalegrensis, in Portugallia.
Septensis, *in Barbaria.*
Funthalensis, *in Madera Insula.*
Angrensis, *in Tertia Insula.*
Congensis *in Regno Congi.*
Capitis Viridis, *in Cognomine Insula.*
Sancti Thomæ, *in Insula Cognomine versus Gvineam.*
Angolæ, *in Urbe Laonda.*

3. Archi-*Episcopatus* Eboracensis.

Episcopatûs Suffraganei.

Pharensis sive Algarbiensis, in Algarbia.
Turogitanus, unitus Septensi in Barbaria.

In Germania.

1. Archi-*Episcopatus Moguntinus.*

Episcopatûs Suffraganei.

Augustanus *in Suevia.*
Wormaciensis *intra Palatinatum Rheni.*
Herbipolensis *in Franconia.*
Verdensis *in Saxonia Inferiori.*
Hildeshemensis *in Saxonia Inferiori.*
Halberstadiensis *in Saxonia Inferiori.*
Spirensis *intra Palatinatum Rheni.*
Argentinensis *in Alsatia.*
Eidastotensis *Ibidem.*
Curiensis *in Rhætia.*
Constantiensis *in Suevia.*
Bambergensis *in Franconia.*

2. Archi-*Episcopatus Trevirensis.*

Episcopatûs Suffraganei.

Metensis in Gallia. Virdunensis in Gallia. Tullensis in Gallia.

3. *Archi-Episcopatus Coloniensis.*

Episcopatûs Suffraganei.

Leodiensis, Monasteriensis in Westphalia.
Mindensis in Westphalia. Osnaburgensis in Westphalia.

4. *Archi-Episcopatus Magdeburgensis, in Saxonia.*

Episcopatûs Suffraganei:

Misnensis: Brandeburgensis Merseburgensis.
Naumburgensis Havelbergensis.

5. *Archi-Episcopatus Szalesburgensis.*

Episcopatûs Suffraganei.

Frisingensis in Bavaria Brixinensis in Tyroli.
Ratisbonensis in Bavaria Gurcensis in Carinthia.
Passaviensis in Bavaria. Vicanensis in Austria exemptus est ab ejus Jurisdictione.
Chiemensis in Bavaria. Neostadiensis in Austria.
Secoviensis in Styria.
Lavantinus in Carinthia.

6. *Archi-Episcopatus Bremensis, in Saxonia Inferiori.*

Episcopatûs Suffraganei.

Lubecensis in Hassatia. Ratzeburgensis Sëveriensis.

In Bohemia.

Archi Episcopatus Pragensis.

Episcopatûs Suffraganei.

Olomucensis in Moravia, Litomericensis in Bohemia.
Reginohradecensis in Bohemia.

In Belgio.

1. *Archi-Episcopatus Mechliniensis.*

Episcopatûs Suffraganei:

Antverpiensis Brugensis Gandavensis. Iprensis.
Ruremundensis Boscoducensis.

2. *Archi-Episcopatus Vltrajectensis.*

Episcopatûs Suffraganei.

Daventriensis. Leovardiensis
Groniagensis Middelburgensis.
Harlemensis.

In Anglia.

1. *Archi*-Episcopatus *Cantuariensis.*

Episcopatus Suffraganei.

Roffensis, Londinensis, Ciacolniensis, Cicestriensis, Vintoniensis.
Exoniensis } Invicem Conventriensis } invicem uniti.
Bathoniensis } uniti. Lichfeldiensis }
Sarisburiensis, Vellensis, Glocestriensis, Vigorniensis, Herefordiensis;
Eliensis, Norvicensis, Oxonieniensis, Petriburgensis, Bristoliensis.
Laudafensis, Baugoriensis, Menevensis seu S. Davidis, Assaphensis.

2. *Archi*-Episcopatus Eboracensis.

Episcopatus Suffraganei.

Cestriensis, Dunelmensis, Carleolensis.

In Scotia.

1. *Archi*-Episcopatus *Andreapolitanus.*

Episcopatus Suffraganei.

Aberdonensis, Dunekeldensensis, Moraviensis, Dumblanensis,
Brechinensis, Edenburgensis, Rossensis, Catbanesiensis, Breadum.

2. *Archi*-Episcopatus *Glascuensis.*

Episcopatus Suffraganei.

Gallovidiensis, Argadiensis, Insularum sive Sodorensis.

In Hibernia.

1. *Archi*-Episcopatus *Armachanus.*

Episcopatus Suffraganei.

Midensis, Kilmorensis, Clochorensis, Ardachadensis, Dunensis,
Dromorensis, Derensis, Clonmacanisensis, Rapocensis, Connorensis.

2. *Archi*-Episcopatus *Dublinensis.*

Episcopatus Suffraganei.

Darensis. Fernensis } Invicem uniti.
Offoriensis. Leghliensis }

3. *Archi*-Episcopatus *Cassaliensis.*

Episcopatus Suffraganei.

Immolacensis, unitus Archi episcopatui Cassaliensi, Limericensis,
Vaterfordiensis } Invicem uniti.
Lismorensis }
Clonensis seu Clananensis } Invicem Laonensis
Corcagiensis } uniti. Araforteensis
Rossensis } Fenaborensis & Finibricensis.

4. *Archi-Epiſcopatus Tuamenſis.*

Epiſcopatûs Suffraganei.

Magionenſis, Enaghdunenſis, Elphinenſis } uniti Archi-epiſcopatui Tuamenſi.

Clonfertenſis, Duacenſis. } Invicem uniti.

Alladenſis, Achadenſis } Invicem uniti.

In Dania.

Archi-Epiſcopatus Lundenſis.

Epiſcopatûs Suffraganei:

Roſchildenſis in Zelandia Inſula.
Sleſvicenſis in Jutra.
Viburgenſis Ibidem.
Archuſienſis Ibrdem.
Ottonienſis in Fioma.
Ripenſis Ibidem.
Alburgenſis Ibidem.

In Norvegia.

Archi-Epiſcopatus Nidroſienſis.

Epiſcopatûs Suffraganei.

Bergenſis
Starangrenſis, Hammarienſis } Invicem uniti.
Ausloenſis
Holenſis in Islandia Inſula.
Scalhotenſis Ibidem.

In Svecia.

Archi-Epiſcopatus Vſpalienſis.

Epiſcopatûs Suffraganei.

Liacopenſis, Scarenſis, Arofienſis, Vexionenſis } In Svecia.
Aboenſis, In Fionia.
Viburgenſis, In Carelia.

In Livonia.

Archi-Epiſcopatus Regenſis.

Epiſcopatus Suffraganei.

Revalienſis, Torpatenſis, Haſpalenſis, Oſſilienſis, Vendenſis, nunc Livonienſis.

In Polonia.

1. *Archi-Epiſcopatus Gneſnenſis.*

Epiſcopatûs Suffraganei.

Cracovienſis, Uladislavienſis ſeu Cujavienſis, Vilnenſis,

Poſnani-

Posnanienſis, Plocenſis, Luceorienſis, Samogitienſis,
Varmenſis ⎫ Invicem Culmenſis ⎫ Invicem
Sambienſis ⎭ uniti. Pſmeſanienſis ⎭ uniti.
Vratislavienſis in Silesia, Lubuſſenſis in Marchia Brandeburgica.
Caminenſis in Pomerania, Smoleſcenſis in Moſcovia.

2. *Archi-Epiſcopatus Leopolienſis.*

Epiſcopatus Suffraganei.
Premislienſis, Chelmenſis, Kiovienſis, Camenecenſis.

In Moſcovia.

In Moſcovia, ſeu Ruſſia Alba, Epiſcopi ex Cætu Monachorum Sancti Baſilij ferè deliguntur. Horum Metropolita in Urbe Moſcua vulgò Moſzkovv ſedem habet. Huic Metropolitæ ſubſunt duo Archi-Epiſcopi & octo Epiſcopi.

Archi-epiſcopi
Roſtorij ſeu Roſtovienſis, ad Lacum Roſztovv,
Novogardiæ Magnæ, ad Leutam fluvium.

Epiſcopi.
Cortizæ, primo Lapide à Moſcua. Reſaniæ. Columnæ.
Caſani ad Volgam cis Tanaim. Vogoldæ ultra Tanaim ad Septentrionem.
Tueriæ ad Volgam Fluvium cis Tanaim. Smolensky. Suſdaliæ.

In Hungaria.

1. *Archi-epiſcopatus Strigonienſis.*

Epiſcopatus Suffraganei.
Agrienſis. Nitrienſis, Jaurinenſis, Vacienſis,
Quinque Eccleſienſis. Veſprimienſis.

2. *Archi-epiſcopatus Colocenſis*
Epiſcopatus Suffraganei.
Bachienſis unitus Archi-Epiſcopatui. Varadienſis Sirmienſis
Czanadienſis Zagrabienſis Boſnenſis
Cibinienſis ſeu Tranſylvaniæ. Bachorienſis in Valachia.

In Dalmatia.

1. *Archi-Epiſcopatus Iaderenſis.*

Episcopatûs Suffraganei.

Arbensis, Veglianensis, Ausarensis.

2. *Ahi-Episcopatus Spalensis*

Episcopatûs Suffraganei.

Signiensis, Nonensis, Pharensis & Lesinensis, Traguriensis
Scardonensis, Macariensis, Sebenicensis, Tiniensis,
Dulmensis, Alcrisiensis,

3. *Arhi-Episcopatus Ragusinus*

Episcopatûs Suffraganei.

Stagnensis, Mercanensis, Tribunensis, Stephanensis,
Braticensis, Rosonensis, Curzolensis.

In Albania.

1. *Archi-Episcopatus Antibarensis*

Episcopatûs Suffraganei.

Scuttarensis	Sappatensis	Invicem uniti in Servia.	Samandriensis in Servia.
Potatensis	Sardanensis		Belgradensis in Servia.
Drivastensis	Prisrenensis		Buduensis.
Dulciniensis			

2. *Archi-Episcopatus Dirachinus*

Episcopatûs Suffraganei.

Alexiensis, Canoviensis, Lissensis, Bendensis; Crojensis.

In Servia.

Archi-Episcopatus Sardicensis

In Bulgaria.

Archi-Episcopatus Ochridensis

In Macedonia.

Archi-Episcopatus Corcyrensis

In Epiro.

Episcopatûs Suffraganei.

Zacynthiensis } Invicem uniti.
Cephaloniensis }

In Can-

In Candia Insula.

Archi-Episcopatus Candiensis

Episcopatûs Suffraganei:

Cydoniensis } Invicem Rethimnensis } uniti. Sithiensis } Invicem Hierapetrensis, } uniti.
Melipotantensis, Sichimensis & Arcadiensis, Invicem uniti.

In Mari Ægeo.

Archiepiscopatus Naxiensis.

Episcopatûs Suffraganei.

Thinensis, Milensis, Scirensis, Chiensis, Andrensis, Thorasiensis, Theramniensis.

In Armenia.

Archi-Episcopatus Naxaviensis.

In India Orientali.

1. *Archi-Episcopatus Goanus.*

Episcopatûs Suffraganei.

Cochiensis,
Malacensis,
Meliaponensis,
Macaonensis, In Sinarum Imperio.
Nangazachiensis, In Japonia.
Grangarovensis.

2. *Archi-Episcopatus Manilanus.*

Episcopatûs Suffraganei.

Nominis JESU seu Cebuensis. Novæ Segoviæ. Cazerensis.

In America.

1. *Archi-Episcopatus Mexicanus.*

Episcopatûs Suffraganei.

Gvadimalæ, Angelopolis, Antequerensis, Nicaragva, Chiappensis. Sanctæ Fidei de Novo Mexico. Mechoacanus, Meridæ, Gvadalaxaræ, Durangi,

2. Ar-

2. *Archi-Episcopatus S. Dominici.*

Episcopatûs Suffraganei.

S. Jacobi de Cuba, Honduræ, S. Joannis de Portu divite.
Conceptionis, Venetrolæ.

3. *Archi-Episcopatus Limensis.*

Episcopatûs Suffraganei.

Cuscensis,	Quitensis,	Arequipæ,	De Truxillo,
Gramangæ,	Panamanus,	S. Jacobi Ciles.	Conceptionis.

4. *ArchiEpiscopatus Sanctæ Fidei.*

Episcopatûs Suffraganei.

S. Marthæ, Carthaginis Novæ, Popajani.

5. *Archi-Episcopatus Platensis.*

Episcopatûs Suffraganei.

De Pace, In Perua Tucamensis. S. Crucis de Sierra S. *Trinitatis* in Paraguaja. Fluvij de Plata, In Provincia Fluvij de Plata.

6. *Archi-Episcopatus Sancti Salvatoris in Brasilia.*

Episcopatûs Suffraganei.

Olindanus, S. Sebastiani, Maraniani.

Quebensis, In Nova Francia, nemini Suffraganeus,

Atque hæc de Episcopatibus, juxta modernum Ecclesiæ statum.

SECUN-

SECUNDA DISSERTATIO GEOGRAPHICA.

Continens præcipuarũ partium Terræ descriptionem. De memorabilibus Aquarum & Fontium globi hujus Terraquei, alibi disseruimus, hâc proinde dissertatione agemus solùm de ipsius Terræ partibus præcipuis, cujusmodi sunt: Insulæ, Antra, Speluncæ, Voragines, Hiatus, Montes, singularum rerum in iis admirandarum, causam naturalem assignando.

§. I.

De rebus memorabilibus Insularum.

1. *COmplures Insulæ longè depressiores sunt, mari undequaq; eas circumdante, nec tamen à fluctibus ejus operiuntur, sic & Ægyptus cavior, & demissior est rubro mari, sibi imminenti.* Est siquidem præceptum Domini, ne mare transgrediatur terminos suos. Natura tamen Insularum fert, ut superemineant mari, circumjacentibusque aquis, imò Insulæ nihil aliud videntur esse, quàm eminentiores partes terræ in aqua extantes, quòd autem aliquæ illarum depressiores aquis circumjacentibus videantur, in hoc frequentiùs fallitur visus, errorisque causa est, quòd terræ color ad nigredinem vergat, atra autem semper depressiora videntur, unde Pictores, quæ volunt videri profunda, ut sunt putei vel speluncæ, ea atro colore pingere solent. 2. *Non omnes Insulæ, quæ nunc sunt, fuêre ab initio mundi, quædam verò quæ priùs fuêre jam desierunt esse.* Factum est id per ingentes exundationes, & diluvia extraordinaria, vi quorum tota quasi facies terræ sæpiùs est mutata, partibus ejus violentiâ aquarum, à continenti avulsis, aliæ verò quæ fuêre, & jam desierunt esse, aut maritimis superatæ sunt fluctibus; aut in continenti arida deinceps perseverârunt. 3. *Novæ subindè Insulæ emergunt in mari.* Contingit id vi terræ motûs, terræ partes in medio mari potentiâ suâ attolendo. 4. *Insulæ aliquæ supernatant aquis.* Nempè quia levi materiâ constant, vel genere terræ spongioso, suberis modo, quod etsi aquas admittat imbibatque; tamen iisdem supernatat. 5. *In Insulis Fortunatis, Martio, & Aprili incolæ metunt.* Ob miram scilicet aëris temperiem, & Cœli clementiam. 6. *Insula Madera, una ex Fortunatis, cumprimùm inventa fuerat, & coli cœperat, Quinquagesimum, & sexagesimum fructum referebat, nunc trigesimum vix refert.* Proveniebat hæc frugum copia ob soli ubertatem, longissimamque illius quietem, quæ postea detrita est per continuam culturam. 7. *Longè majoris fertilitatis erat, Insula novi orbis, cui nomen Hispaniola, in quâ frumentum satum initio Februarij, maturescebat Trigesima Martij, ea aristarum magnitudine, ut una earum duo millia granorum complecteretur. Die quoq; Natalis Domini, omnes fructus maturos ibi fuisse scribunt Geographi, atq; in Martio, uvas præmaturas passim reperiri, fœnum quoquè falce abscissum, quinta die ad cubiti proceritatem adolescere:* Nec hujus tantæ fertilitatis alia causa est, quâm benigni influxûs cœli illius Climatis, solique bonitas. 8. *In Tylo Indiæ Insulâ, nulli arborum unquam decidunt*

 folia.

folia. Rigatur enim gelidis Fontibus, & imbres frequentes excipit. 9. *In Momonia Superiori, Provincia Hyberniæ, ut narrat Ortelius. Lacus est in quo est Insula, ad quam nulla fœmina, aut fœminei sexûs animal ingredi potest, quin statim moriatur.* Crediderim id spectare magis ad superstitionem, quam ad aliquam rationem naturalem. 10. *Juxta Insulam Zocotoram, duæ extant aliæ Insulæ, in quarum una soli mares vivere possunt, in altera solæ fœminæ, neq; inter eos major intercapedo est, quàm passuum triginta millium, mutuóq; se invisunt prolis causâ certis anni temporibus.* Quòd certis temporibus tantùm se invisant, prolis causâ id accidit, quòd reliquum tempus vel sit noxium, vel generationi prolis infœcundum. Quòd autem in una illarum soli mares vivant, in altera solæ fæminæ, id provenit, quòd unius aër magis sit proportionatus complexioni & Sexui virili, quàm alterius, & è contra, non statim siquidem emoriuntur in alterutris, sed solùm trimestri exacto integro, periculum vitæ incurrunt. 11. *In Ormutio insigni Persidis Insula, nullum animal quadrupes, nulla etiam avis est reperibilis.* Quia aridissimum habet solum, constatque totum mordacissimo Sale, qui omnes herbas & frutices, ac arbores suo acumine facilè absumit, sicque necessaria victui animalium subtrahit. 12. *In eadem Insula, tanta salubritatis est aër, ut omnes ægritudines pellat.* Provenit id ex frequentibus scaturiginibus Sulphuris, quæ ibi sunt, hæ enim frequenter spontè accenduntur, quarum ignis totam Insulam serpendo peragrat, sicque aër ab omni infectione, & corruptione fit liber, saluberrimusque efficitur. 13. *Ithaca Insula Lepores non nutrit, sed & aliunde ad illam importati moriuntur illico,* Ut habet Aristot. Hist. animal. lib. 8. c. 28. 14. *Insulam Sygaro Arabiæ felicis, canes nunquam intrant, expositiq; circa littora errando moriuntur.* Ut testatur Plinius lib. 6. c. 28. 15. *Insula Scotia non patitur, neq; alit ullas apes,* ut tradit Solinus, cap. 28. *In Insula verò Aron, non nascitur mus, sed neque vivit invectus.* 16. *Multæ Insulæ carent serpentibus, qualis est inter Balleares Ebusus nomine Insula.* 17. *In Creta Insula, nulla est noctua; quin si eò feratur moritur.* ut scribit Plinius lib. 10. cap. 29. 18. *In eadem Creta nec lupi, nec vulpes, nec ursi nec alia similia malefica animalia reperiuntur.* Horum omnium ratio est Antipathia talium animalium cum terra, herbis aut aëre illarum Regionum. Hinc si quis ex terra Scotiæ, pulveres, aut lapillos sparserit inter alvearia, etiam in aliis Regionibus, apum examina favos suos deferunt, ut tradit Solinus cap. 28. *Similiter terra ex Athenatos Britaniæ proxima Insula, (quæ pari ratione caret omni angve) quocunque gentium invecta, angves necat.* Et si Serpentes fugentur ex hortis fumo cœparum, fraxini, & Sambuci. Formicæ item pulveribus albæ & rubræ Cretæ. Talpæ, allij, camphoræ & cœparum, mures item lauri odoribus, cur non etiam dicta animalia, contrariis naturæ suæ, aliarum Regionum aëri vel terræ aut herbarum qualitatibus? Sic *Adamantis* herba Leonibus est adversa. *Apocymum* in cibo datum canes, & omnes quadrupedes necat: *Squillæ* contactu lupus torpet, *Rhododaphnes* flores & folia canibus, & mandragoræ mala, ursis venena sunt. Quamvis hæc immunitas à Similibus noxiis animalibus certarum Regionum frequenter etiam Deo, gratisquè ei, hominum precibus impetrata sit adscribenda, ut constat ex vitis Sanctorum. 19. *In eadem Insula Athenatos circa montem*

montem Canno, nullæ prorsus sunt Muscæ, sed nec vivere possunt. Sunt scilicet non-paucæ arbores, & herbæ perniciosæ muscis, quibus hunc montem abundare credibile est. 20. *Insulæ Ebuso contraria est Insula, cui Colubraria est nomen, quod angvibus referta sit:* Ob nimiam scilicet terræ putredinem, & infectionem. 21. *Sardonia Insula estò Angvibus careat & lupis, verùm quod aliis locis serpens, hoc solfuga est sardeis agris, animal perexiguum, simileq; araneis formâ, supersedentibus siquidem, pestem facit.* Natura enim quod in aliquo genere subtrahit alicubi, id in altero compensat. 22. *Sed & in eadem Insula fons est, quô potantes solfugarum morsibus medentur.* Neque enim adeò noxium animal natura unquam alicubi edidit, cui non etiam proximum ediderit remedium. 23. *In Cephalonia Insula, Amnis est cujus citra alterum latus cicadarum copia, ultra alterum prorsus nulla.* uti annotavit Aristoteles lib. 8. cap. 28. Ob contrariam Scilicet aëris aut terræ dispositionem. 24. *In Prodosilena Insula, via interiacet, cuius ultra alterum latus, gignitur Cattus, circa alterum gigni non potest,* Hujus ratio aliqua est, ex jam enumeratis. 25. *In Cumana novi Orbis Insula. Aranearum tela tantâ firmitate texuntur, ut non facilè disrumpi possint.* Attribui id debet majori virtuti eviscerandi se tali generi aranearum. 26. *In ejusdem Insulæ Sylvis, plurimæ sunt apes, melq; conficiunt tantâ copiâ, ut è frondibus fluat, nullâ cerâ admixtâ.* Nempe ob majorem copiam florum, herbarum, & arborum succu melleo magis repletarum. Petrus Hisp. Pag. 5. c. 15. 27. *Insula Iridica Zebut dicta, & quidem sola avem gignit, cui nomen Lagana, quæ insidiatur ori Cete, à quo deglutitur integra, & vivens, admissa igitur in alvum, cor corrodit illius, unde Cete perimitur.* Majolus fol. 201. Pertinet id ad ostendendam Dei Potentiam, quæ in minimis maximè elucet, & qui per minima interimere etiam potest fortissima. 28. *In eadem Zebut Insula arbor est cognominata Coco, fructus ejus peponum instar grandes fiunt, succum continet pingvem, qui vertitur in oleum, quod superfusum aquæ, Sacchari præbet dulcedinem, soli expositum, aceti acrimoniam suscipit. ab arboris trunco manat aqua potabilis, quæ diu ad potum in vasis servatur. Cortex fila aptissima præbet.* Natura in hanc arborem congessit simul, quæ alijs sparsim distribuit. 29. *In Insula Cubagua novi orbis, manat fons liquoris mirè odoriferi, fluitq; in mare ipsum, supernat atq; instar olei, ad duodecim milliaria Italica.* Liquor hic fit odoriferus ex venis herbarum oleacearum, & odoriferarum, per quas transit, supernatat verò sicut alii liquores oleacei simplicibus liquoribus. 30. *Eidem Insulæ Mare circumfusum, certis temporibus rubescit sanguineo colore.* Quòd Ostrea illo tempore Sanguinem effundant, quorum ibi est maxima copia. 31. *Insulæ Floridæ Incolæ, tanta sunt pernicitatis, ut Cervum antevertant.* Attribuendum id est ejusdem Climati, quòd robustioris vegetiorisque, ac agilioris naturæ homines alat, continuo item eorundem exercitio, ac temperato victui, ejusque qualitati, leviores vivacioresque Spiritus vitales generantis. 32. *Palmosa Insula ferro abundat, quod ibi effossum est, nulla ratione igne excoqui potest, neq; in massam redigi, cum tamen in continentem evectum facilè excoquitur, & in massas redigitur.* Aëri hujus Insulæ id videtur adscribendum, cujus proprium est materiam liquando ferro aptam indurare. 33 *Complures Insulæ tam Europeæ, quàm Indicæ, estò undequaq; aquis circumdentur copi-*

 osos

esos tamen ignes è terra evomunt. Abundant siquidem sulphure & bitumine, fomite ignium subterraneorum. 34. *In Insula verò Molucio, Anno 1556. ignis è terra erupit, non minore fragore, quàm ingentibus erumpere soleat è bombardis, ejectis etiam lapidibus molari magnitudine, ut scribit Balthazar Diaz.* A rarefacto scilicet nimiùm aëre, igneque crescente in meatibus subterraneis, exitum sibi violenter quærente. 35. *In Insula Tenerita inter Fortunatas, Mons est, qui etiam à longè prospectantibus vias dirigit suo igne, nihil tamen urit,* Utpotè cujus splendor ad instar ignis, perlucidâ, non tamen à verè igneâ provenit materia. 36. *Nec illud caret mysterio, quòd in aliquibus Insulis maxima sint stagna, quæ cùm a maritimis aquis, per subterraneos meatus proficiscantur, nunquam tamen excrescant.* Tantundem siquidem aquæ per meatus occultos emittunt in alteram partem maris, quantùm ab una recipiunt. 37. *In Insula Ombrio nullum aquarum genus est in planis campis, neq; enim ibi pluit unquam, nullus puteus vel fons est, sed Cœlesti gratiâ Arbor quædam fœcundatur, quæ quotidiè ante Solis ortum, tum à stipite, tum à ramis aquam tantam mittit quæ incolis & jumentis sufficiat.* Arbores hæ amplissimis ramorum, ac radicum abundant venis, & fibris, per quas totum succum terræ ad se trahunt. 38. *Inter Fortunatas Insulas quædam est, cui nomen Nivaria, quæ perpetuas nives, & Nebulas habet.* Ob exhalationum frigido humidarum nimiam copiam 39. *In Milo Insularum in locis terra excavata rursus ipsa terra concrescit.* Ob vim coagulativam, quam habet, sive ejectas partes terræ denuò coagulando, sive novas ad se aggregando, sicque excavatum locum implendo, quod frequenter etiam in mineralibus præsertim Ferri, & Salis accidit. 40. *In Insula Aren à S. Brendano ut ajunt consecrata, cadavera hominum nec humantur, nec putrescunt, sed sub dio posita, & exposita, permanent incorrupta. Unde hic homines, Avos, Atavos, & Tritavos, longamq; stirpis suæ seriem mirantur, aspiciunt, & agnoscunt.* Sancti hujus meritis & benedictioni id attribui debet. Etenim etiam his majora ad Sanctorum suorum preces & merita DEUS tribuere solet. 41. *In eadem Insula teste Giraldo, mus nec nascitur, nec vivit invectus, cùm tamen reliquæ partes Hiberniæ muribus nimis abundent, sed si fortè allatus fuerit, statim præpeti cursu, in proximum mare se præcipitat, sin autem impediatur statim emoritur.* Hoc similiter ejusdem Sancti Patrocinio adscribendum esse videtur. 42. *Est quoq; in Boreali Britaniæ parte (ait idem Giraldus apud Eusebium Nirembergium, lib. 2. de miraculosis Naturis in Europa) Insula quædam, quæ & Sancta vocatur, ubi mulieres non pariunt, concipiunt tamen, & prægnantes effectæ, usq; ad pariendi articulum naturaliter intumescunt, quô imminente ad alteram Insulam advectæ, naturali libertati naturæ indulgent. Quæ si fortè detentæ fuerint, (sicut aliquoties probandi causa commissum est) intolerabili statim vexatione torquentur, & usq; ad ipsas ferè mortis angustias donec emittantur, dolore premuntur.* Eventus hic naturali causæ adscribi nequit, sed Soli Divinæ dispositioni, sive in pœnam peccatorum, sive in remunerationem justorum. 43. *Tota Insula Hibernia caret serpentibus & colubris, caret bufonibus & ranis, caret Scorpionibus, caret & Draconibus; Habet tamen Araneas, habet sangvisugas, habet & lacertas, sed prorsus innocuas.* Admirandam hanc benedictionem Hibernia à San-

à Sancto Patritio accepit, ejectis inde baculo suo omnibus venenatis reptilibus, eaque gratia à DEO Regioni impetrata, ut ne tolleret quidem ejusmodi animalia, etiam aliunde allata, & ut omnia ferè quæ Insula illa progignit, non inefficax antidotum adversùs venena præbeat. 44. *Corrigiæ quoq; terræ istius, non adulterinæ sed veræ, & de coriis animalium, quæ hìc nata sunt,* factæ, contra Bufonum, serpentumque morsus, in aqua rosæa epotæ efficax remedium ferre solent. 45. *Testatur præterea citatus Giraldus, se oculis suis vidisse, corrigiam hujusmodi, strictam & arctam bufoni circulariter periculi causâ circumpositam, ad quam perveniens & transire volens, statim tanquam percussus capite retrò cecidit, partesq; ad opposita se transferens, & corrigiam undiq; inventam, tanquam pestem quandam fugiens, in medio tandem circuli spatio, terram fimosam subitò pedibus effossam, multis intuentibus subintravit.* 46. *Venerabilis quoq; Beda asserit, se vidisse, quibusdam à Serpentibus percussis, rasa folia codicum, quæ ex Hibernia fuerant, ipsamq; rasuram aquæ immissam, protinus totam vim veneni grassantis, totum inflati corporis absumpsisse, ac sedâsse tumorem.* Totum hoc, adscribendum est ejusdem Sancti Patritii meritis (sicut vulgata per orbem eaque certissima fert opinio) frustra proinde idem Giraldus conatur id referre, vel in aëris novam quidem & inauditam, benignissimam tamen clementiam, vel in terræ ipsius vim quandam occultam, & venenis inimicam. 47. *Quòd interventu Sancti Patritij Hiberniæ concessum est, idem etiam contigit Melitensibus, B: Pauli meritis. Nam ex quo Vipera Sanctam illam manum invadere ausa fuit, omnia animantia venenifera, venenum innoxium in illa Insula habent.* Hoc porrò non accidere ex naturali Regionis illius constitutione, sed Beati Pauli meritis, provenire liquet. Quia Incolæ ejusdem Insulæ cum vidissent viperam ex manu Sancti Pauli pendentem, existimârunt eum jamjam in tumorem conversum, animam exhalaturum. Signum proinde est, viperarum priùs in Melita, uti & alibi, mortiferum morsum fuisse, neque mutationem viperæ & aliorum, alteri quàm Sancto Paulo adscribi debere. 48. *In eadem Insula Melita, ex Specu, in quo trimestrè habitasse fertur Sanctus Apostolus, non Solùm Incolæ, sed & advenæ Capillos cadunt, ad Scorpionum & angvium exitiale virus, ab humanis corporibus profligandum.* Cujus virtutis in dictis Capillis non alia causa est, quàm ejusdem Sancti merita. 49. *Neque huic assertioni obstat, quòd alia quoq; terra, & nominatim Gaulus Insula, non procul Melitâ distans, venenifera animalia, vel non progignant, vel aliunde allata mox interficiant.* Nam quod uni solo naturale est, id alicui alteri, cœlitùs, per merita Sancti cujuspiam obtigisse, nihil à fide alienum continet. 50. *Quapropter licet particulæ terreæ, ex Insulis Ebuso & Gaulo in Colubrariam Insulam serpentum feracem, aut aliò illatæ, & allatæ, iisdem exitium adferant, non rectè tamen colliges, id quod uni terræ à naturâ concessum est, id alteri similiter à natura, non à miraculo alicujus Sancti contigisse, ut benè observat Eusebius Nierbergius Lib. 11. de miraculosis Naturis in Europa c. p. 43. in cujus rei confirmationem adducit,* Nam simile Privilegium carendi venenatis, etiam Episcopatus Toletanus possidet meritis Sancti Ildephonsi. 51. *Nonnullæ Insulæ fuerunt etiam ante Diluvium, imò & initio creationis mundi.* Id enim pertinebat ad ornatum mundi. 52. *Nonnullæ autem primò post*

Diluvium exorta sunt. Facta nimirùm, hic illic vi tempestatum exundationum, ipsiusque Diluvii, aut terræ motuum, terrarum diversione. 53. *Dantur in compluribus Lacubus Insulæ natantes.* Cujusmodi Ex. gr. Sunt in lacu proximo ad Andomaropolim, quæ simul sunt pascuis uberes: & in Lacu propè Lenoxiam in Scotia, qui Laumodus dicitur, qui similes Insulas supra 24. complectitur, unà cum gregibus & armentis supernatantes, ac in Lacu Ors, in Gallia, in quo Insula pascualis vento sæpius, ab uno stagni latere fertur in oppositum. 54. *Generantur hæ sæpius de novo.* Accidit enim quòd aliqua pars terræ, ex Sulphureis glebis, festucis, lignis, juncis, radicibusque plantarum, limo lutoque commixtis coalescat, atque sic conglutinata, vel ventorum tempestate agitata, vel per terræ motum, aut avulsione lacus, vel pluviis imbribusque excisa, successu temporis à littore avellatur, sicque in Insulam natantem evadat. 55. *Non est autem incredibile tantam molem terrarum aquis supernatare posse.* Nam sicut gravissima ligna, & in lignis quælibet superposita pondera aquis sustententur, ita fieri potest ut aliquæ Insulæ innatent, cujus rationem vide hîc in illatione quarta. 56. *Evanescunt subinde tales Insulæ.* Quia frequenti multorum annorum allisione, tam inter se, quàm ad littus facta, cum tempore attenuantur, sicque dissolvuntur, & in plures partes fractæ, aut dissipantur, aut littori fixæ terræ junctæ, cum eadem iterum coalescunt. 57. *Non tantùm novæ subinde in mari emergunt Insulæ, sed & partes ipsius continentes quandoq; transeunt in Insulas.* Aquâ nimirum avellente partem terræ à continenti, eamque post circumambiente. Sic enim Sicilia avulsa est ab Italia, & Cyprus à Syria. 58. *Quandoq; & per aggressionem terræ emergunt Insulæ.* Sic enim emersit Tyberina Insula, quæ Romæ celebratissima, tum pontibus tum Templis, tum reliquis ædificiis conspicitur. 59. *Vicissim non rarò Insulæ transeunt in Mediterraneum.* Ita teste Strabone, Artonia Insula, inter Echicudas destituta à mari facta est mediterranea. Cujus rei plura Exempla, Plinius lib. 2. cap. 89. commemorat. 60. *Parum est ait Majolus dierum Canicularium colloquio 14. aquis destitui Insulas, atque in arentes campos permutari & hiatibus absorberi, aut omnia demergi, commiseratione dignum est.* Hoc tamen subinde contigisse testantur Historiographi. Narrat enim Seneca Naturalium Quæstionum. Lib. 6. 24. circa Peleponesiaci belli tempus Atlauriden Insulam maximam, aut totam aut certè majori ex Parte aquis superfusam. Sed & imperante Theodosio, terræ motu complures Insulæ unâ cum Incolis suis submersæ in Asia, hodie quoque non apparent, ut testatur Nicephorus lib. 14. cap. 46. 61. *In Carumnia Pyrenæ, Hispaniæ flumine Insula est Atros nomine, quæ increscentibus aquis attollitur, decrescentibus deprimitur, ut scribit Mela lib. 3. c. 1.* Potest intervenire hîc visus fallacia, sed si re ipsa id verum esset, posset causa hujus refundi, quòd terra istius Insulæ plurima virgulta & levi materia constet, nec tamen ita levi, ut hinc inde vagetur & fluctuet, sed solùm ut ab increscentibus aquis elevetur, iisque decrescentibus rursum deprimatur, utpotè non contigua reliquæ moli terræ, sed ab eadem avulsa. 62. *Inter Insulas maximi nominis sunt illæ, quæ Fortunatæ appellantur.* Sic dictæ ob miram aëris temperiem, & cœli clementiam, solique fertilitatem, quasi felices ac beatæ ubertate. Sunt Sitæ in Oceano Atlantico, numero septem, detectæ

anno

anno 1417. Regique Hispaniarum parent. 63. *Zeila Orientis Insula, nullo anni tempore vacat à fructibus, quibus arbores semper onustas habet, diverso genere fructuum sibi ad invicem succedente.* 64. *Sed & Petrus Martyr scribit, Lib. 11. Histor. cap. 2. In Hispaniola Insula, qualibet anni parte, imò toto penitus anno, pepones recentissimos enasci, & in mensis semper apponi, tantaq; eos esse amplitudinis, ut vix quisq; unicum humeris ferre posset,* 65. *Non minor est Talga Insula Caspij maris fertilitas, quæ sine cultura ullâ fertilis est, omniq; fruge ac fructibus abundat. Ita Mela lib. 3. c. 3.* Fertilitas hæc partim soli pingvedini, partim bonitati Climatis, partim benignis influxibus cœli, attribui debet. 66. *Thule Insula apud veteres habebatur pro ultimo termino orbis Septemtrionem versus.* Ast modernis temporibus ultra hanc longè, notus factus est Orbis. Clauditur siquidem Thule Insula gradu 68. in latitudine, nunc autem orbis in latitudine patet ad 81. gradum usque. 67. *Iis qui habitant interiora hujus Insulæ, potionem præbet serum aut fontes Cerealis liquoris dulcedinem habentes.* Defectu scilicet omnis vitis, & cunctarum frugum, ex quibus potus confici possit. 68. *Iisdem panis vicem præstant pisces vel comminuti in modum farinæ, vel tosti.* Pane siquidem nostrate carent, cum eorum tellus nullas omnino fruges ferat. 69. *Atque hoc victu constantem valetudinem ad quadraginta supra Centum, imò ad ducentos annos producunt.* Nihil enim magis ad valetudinem & Longævitatem conducit, quàm victus simplicitas & uniformitas. 70. *Ultra hanc magis adhuc ad septemptrionem est Insula Spitberga dicta, Anno 1596. Batavis per Hiberborei maris pruinas & glaciem ad Orientale Pelagus aditum quærentibus detecta.* Utrum hâc viâ perveniri possit ad Orientale Pelagus, ac consequenter institui iter ad ipsas Chinas multi etiam doctissimi viri meritò dubitant. Obstat siquidem cœlum enormi frigore nunquam non vigens, obstat perpetuis pruinis & vix unquam Solis radiis albescens aër: Obstant longissimæ noctes, nempe quatuor, quinque, vel sex etiam Mensium tenebræ: Obstant immanes glacies, quibus vel in ipsa Spitsbergia Junio Mense adhuc portus sunt clausi. Nimbi verò & vapores sæpiùs tanta mole incubant, ut ex prora puppim haud cernere liceat. 71. *In hâc porrò Insula, nullæ res corruptioni sunt obnoxiæ, non ligna, non pingue piscium, non cadavera hominum.* Frigus siquidem continuum constringit poros, & humorem ac tumorem à rebus arcet, quæ duo sunt corruptionis principia. 72. *Ea pars maris, quæ in umbra Montium est constituta, sudo cœlo sæpe intra trium horarum spatium, ita gelu concrescit, ut majora tormenta bellica, per illud possent devehi* propter frigoris intensissimam vehementiam: ac Solarium radiorum absentiam, vel debilitatem, ob nimium eorum respectu Horizontis illius obliquitatem. 73. *Cornu Monocerotis hic reperitur in copia.* In hoc enim Oceano frequens est Monoceros piscis, è cujus ore prominet illud sive cornu, sive dens, qui per totam Europam, in Summo habetur pretio, utpotè contra omnia venena cujusvis noxæ præsentissimum remedium. 74. *Primus Meridianus, à quô latitudines Orbis desumuntur, â veteribus in Insulis Fortunatis ponebatur.* Ast moderni Geographi, progressi sunt multis gradibus Orientem versùs, ac primum Meridianum statuunt in Assoribus Insulis. 75. *Rhodus Insula celebris fuit, solis Colosso ex ære facto LXX, cubitorum altitudinis.* Sed

hoc

hoc simulachrum, post Sexagesimum Sextum annum, terræ motu prostratum est, & jacens quoque pro miraculo fuit. Pauci pollicem ejus amplectebantur, majores ejus erant digiti, quam pleræque statuæ, hunc Sultanus Ægypti postquam Rhodum expugnaverat, noningentis Camelis ære imposito, Alexandriam transportari curavit. 76. *Melita Insula Nobilis facta est, Naufragio Sancti Pauli Apostoli, ut nunc nobilitatur ab Equitibus Melitensibus dictis.* Equestris hic ordo initium sumpsit Hierosolymis 1104. dictique sunt hi Equites primò Hospitalarii, quòd sepulchrum Christi adeuntibus necessaria suppeditarent, & Peregrinos contra Arabes & Infideles defenderent, vocati dein sunt Equites Rhodii, à Rhodo Insula, in quâ consederunt ad Annum 1522. Hàc demum expugnata à Solimano 1522. transportati sunt Melitam, ubi contra Turcas Christianæ fidei præsidio esse pergunt. 77. *Sicilia nunc Insula, olim Peninsula.* Contigua siquidem erat Ausonium terræ, quæ dein ingenti terræ motu, ab ea fuit rescissa. 78. *Hæc Insula famosa est, à vesperis Siculis.* Anno siquidem 1282. ex condicto tempore vesperarum, per universam Siciliam ab incolis trucidati sunt omnes Galli, qui tum Regioni dominabantur. 79. *Cyprus Insula notissima Asiæ, maximâ æris copiâ abundat.* Unde etiam nomen accepit Cypricum Siquidem alias æs dicatur. 80. *Hæc Insula licet sit fortissima ingrato tamen ac insalubri ut plurimùm aëre fruitur* ob stagna tetrum vaporem exhalantia. 81. *Ilva Græcis Æthalia feracissima olim æris, quô deficiente apparuit ferrum.* Deficiente scilicet vena æris, fossores inciderunt in venam ferri, sæpè etenim diversorum metallorum venæ sunt inter se commixtæ. 82. *Porro hoc ferrum effossum, post annos viginti quinque rursus renascitur* succo ferrugineo massam novam pervadente, & in sub substantiam convertente. 83. S. Augustinus Lib. 16. cap. 7. jucundam Quæstionem movet: Quomodo scilicet post diluvium, quó & animantia, quæ in Arca non erant, cuncta deleta sunt, etiam in Insulis reperiantur, si recuperata non sunt, nisi ex his quorum genera in utroque sexu Noë Arca servavit? Quam ipsemet sic resolvit: Possunt siquidem credi, ad Insulas natando transiisse, sed proximas, sunt autem quædam tam longè positæ, à continentibus terris, ut ad eas nulla videatur natare potuisse bestiarum. Quod si homines eas captas secum abduxerunt, & eo modo ubi habitabant, earum genera instituerunt venandi studio, fieri potuisse incredibile non est, quamvis jussu DEI, sive permissu etiam ope Angelorum, negandum non est, potuisse transferri. Si verò è terra exorta sunt; secundùm originem primam, quando DEus dixit: Producat terra animam vivam, multò clariùs apparet, non tam reparandarum animalium causâ, quàm figurandarum variarum gentium, propter Ecclesiæ Sacramentum, in arca fuisse omnia genera, si in Insulis quæ transire non possent, multa animalia terra produxit. 84. *Romæ Insula Tyberina est celebratissima, quæ tamen à natura non est facta, sed casu potiùs & arte effecta.* Nam ut tradit Livius. Decal. 1. Lib. 2. Cùm pulsis Regibus Romani Cives, Regum bona diripi, & in Tyberim quædam mergi statuissent, inter alia, ad Tarquinios (ex quorum familia Reges Romanorum creabantur) spectantia, ager inter urbem ac Tyberim fuit, qui Campus Martius dicitur, in quo seges farris matura messi fuerat, quem campi fructum, quia consumere erat vetitum, desectam cum stramine segetem, magna vis

vis hominum simul immissa, corbibus fudêre in Tyberim, tenui fluente aquâ, ut mediis caloribus solet: qui dein acervi frumenti in vadis hæsitantes & illiti limo, & aliis quæ fert temerè flumen eodem invectis, dictam effecêre insulam. 84. *Atlantis Insula, cuius etiam superiùs mentionem fecimus, olim erat famosissima & maxima, in qua admirabilis extitit potentia Regum, utpotè qua Libiâ simul & Asiâ major fuisse fertur, nunc hujus nullum est vestigium.* Id ingenti terræ motu, jugique unius diei & noctis illuvione factum est, ut vastissima hæc Insula, terrâ delitescente, sub vasto gurgite mergeretur, ubi nunc mare Atlanticum est. 85. *In quodam lacu circa Nili ortum, ut Mela scribit Lib. 1. Cap. 2. Chemnis Insula, Lucos Sylvasq; & grande ædificium sustinens natat, & quocunq; venti agunt, pellitur.* Est hæc una ex natantibus Insulis, quarum uti & proximè præcedentium superiùs jam mentionem fecimus. 86. *Insula Hajti in India, quæ & Hispaniola dicitur, aves alit valde mirabiles dubiæq; naturæ, quæ tam supra terram, quàm in mari & fluminibus, prædari & vivere possunt, incolæ insulæ, eas vultures aquaticas appellant, habent namq; pedem dextrum, quô prædam in aëre rapiant, armatum ungvibus velut cæteri Accipitres, sinistrum verò, quô insistunt aquis, palmæ simile, veluti anatum genus.* Species hæc avium ad accipitrum pariter, & aquatilium genus videtur pertinere. 87. *Incolæ Insulæ Zeilan, Patriam suam credunt fuisse Paradysum, unde cujusdam montis culmen, vocant verticem Adami, cuius pedis vestigium ibi dicunt expressum ac ibidem pœnituisse.* Ibidem *ajunt esse arborem mediocrem sed crassam, exigui folii & crispi, pulverei coloris, in cortice cinerei, quæ noctu corruscat, & fugat tenebras.* Sed illud primus merum est commentum, & vana persvasio insulanorum. 88. *In Hispaniola cæterisque insulis Oceaneis sunt Culices diversissimarum specierum in summa copia, qui alicubi apium ferè magnitudinem adæquant.* Ex humenti scilicet calore illo, qui in his insulis prædominatur, ac frequentia locorum palustrium, in tanta multitudine, tantaque magnitudine, creati ac progeniti. 89. *Sed simul contra hanc pestem natura mirabile iisdem dedit remedium.* Nam uti nobis cattos ad fœtidam murium progeniem extirpandam præbuit, ita illis lepidos & multis modis commodos culicum venatores Cujujos appellatos tribuit. Sunt hi alati vermes Vespertilionibus pauló minores, quorum si quis ab incolis captus, ostiolo domûs clauso dimittitur, hic mox præcipiti volatu totum cubiculum circuit quæritando culices, atque singulos angulos, lectosque pensiles, aliasque cubiculi partes, quas implere culices consuevêre, perlustrat ac perpurgat. 90. *Huic animanti provida mater natura, quatuor præstitit lucidissima specula, in oculorum sede duo, in Ilibus sub vagina latentia duo, quæ tunc ostendit quando more Scarabæi, evaginatis tenuibus alis, aërem captat.* Sunt etenim ex genere Noctilucarum, sic & alias noctilucas muscas, & inter sepium densitatem vermes quosdam inertes noctu splendescere videmus. 91. *Hanc tamen facultatem & vim lucendi in locis obscurioribus, ac præsertim noctu, natura auxit in istis animantibus.* Ad volitantes siquidem *Cuiuij* per obscurum cubiculi lucernas, incolæ nent, suunt, texunt, choreasque ductant. 92. *Quot enim oculos quisque Cujujus pandit, tot candelarum lumine fruitur hospes.* Legunt etiam ac scribunt nostri ad eam lucem, Hæc enim semper viget in Cujujo donec habeat unde pascatur. 93. *Culicibus verò*

jam expurgatis, aut depulsis, eò famescente, lumen Cujuj deficere incipit. Idcirco incolæ Insularum, ubi langvescere vident ejus lucem, ostiolo aperto dant operam, ut liberetur, & escam sibi quærat. Hæc ex Eusebij Nicuberio, Lib. 13. Historiæ Naturæ. cap. 3. 94. *Addit apud eundem authorem, Anonymus quidam: Viscera tota horum animantium seu vermium volantium luminosa esse, plena scilicet & ebria luce, & cutem ventris diaphanam.* Atque ideò dum volitant, aut dum replicantur alæ, vibrant splendorem. 95. *Ad primam autem noctem prodeunt, & montes ac campos luminibus implent, tanquam si candelæ accenderentur.* Nec enim valde in sublime attolluntur; idem præstant apud nos muscæ Sancti Joannis, quas communiter Hispanicas vocamus, sed longè cum minore splendore, & certo duntaxat eoque exiguo tempore. 96. *Capto uno, plurimi capiuntur.* Convolant siquidem illò, ubi aliquem comprehensum viderint. 97. *Quæcunq; linuntur humore & viscere eorum, coruscant.* Ob innatam huic lucem ac splendorem. 98. *Hic tamen fulgor diuturnus non est.* Quia nativo illo humore exsiccante, lumen quoque quod eidem inest, necessè est, ut pereat.

§. II.

De Antris, Speluncis, Cavernis, ac voraginibus seu Hiatibus Terræ.

1. R*Eperiuntur Antra, in quibus guttullæ distillant perpetuæ, quæ in Saxeam duriciem transeunt, efformantq; variarum rerum formas, sed præsertim columnarum, adeo quandoq; regulatarum, ut artificis manu efformatæ & expositæ videantur.* Guttulæ hæ sunt ex liquefactis, per humorem subterraneum, mollioribus partibus Saxi, quæ ubi deciderunt, rursus in lapidis naturam redeunt, sicque indurescunt, quæ cùm semper perpendiculariter, adeòque regulariter, seu potius uniformiter cadant, fit, ut quotidianis incrementis, & in latitudinem, & in longitudinem. ac consequenter quandoque etiam in rotunditatem, liquore æquali mensurâ undequaque semper profluente augeantur, & excrescant. 2. *Sunt è contra Speluncæ, in quibus per similes guttarum lapsus, in durissimis etiam Saxis. ingentes cavitates formantur.* Guttæ hæ non ampliùs sunt lapidei liquoris, sed puri, adeoque lapidi augmentum non addunt, cavitatem autem inducunt frequenti sua decidentiâ, juxta illud Poetæ: Gutta cavat lapidem, non vi, sed sæpè cadendo. 3. *Haud absimile est hìs, Antrum, cuius mentionem facit Plinius Lib. 31. Cap. 2. in fine. In Speluncis inquit quibusdam, columnæ fiunt ex guttis distillantibus, quæ durescunt in lapides, quæ vel pendent in ipsis Cameris, vel etiam deciderunt: utroq; enim modo columnæ fiunt in Phausia, Chersonesi Rhodiorum, in antro magno etiam discolori aspectu.* Cur & quomodo decidentes guttæ concrescant? data est jam ratio. Quòd autem etiam dentur pendentes in ipsis cameris Columnæ, id provenit, quia antequam decidant, jam indurescunt, non secus ac in summo frigore in ipso casu, & antequam decidant guttæ aquæ, jam in glaciem concrescunt. Discolor verò illa varietas, oritur à varietate

etate discolori partium illius Saxi, quem humor ille pertransit ac permeat. 4. *Antrum est in Scotia, in Slanis, distillans aquam, quæ in candidissimum convertitur lapidem, adeò, ut cujuscunq; rei formam possis efformare. Ita Ortelius in Scotia.* Albus hic color, provenit à Saxi, per quem humor ille transit qualitate ac colore; qui cùm non satis lapideam illam naturam imbibat, aliquamdiù decidentem, illam materiam facit molliorem, ita, ut ea in qualibet figura formari possit, sicque non nisi jam formata indurescat, lapidisque naturam induat. 5. *In Aquilonaribus Regionibus, in tantam amplitudinem antra defossa sunt, ut per curiositatem rei spectandæ, quinquaginta introrsum Scalis se progressum, testetur Olaus, Lib. 13. Cap. 51.* Industriâ humanâ ea ad tantam profunditatem deducta sunt, lucri amore & pretio Salis, qui eximius ex his fodinis effoditur. 6. *In Metallis Lydiæ juxta Pergamum, locus est in quo aliquot fossores metallorum ore obturato suffocati fuêre: postea longo tempore interiecto inventa sunt vasa, & instrumenta, quibus ad manuum usum utebantur, ac ipsorum quoque cadavera similiter in saxa conversa, ut scribit Aristot. in admirandis, Cap. 50.* Repentina hæc exanimatio fossorum, tribui debet frigidæ nimium, ac simul lapidifactivæ, ac consequenter vehementer constrictivæ antri illius auræ, quæ poros eorundem per Sudorem ex laboribus apertos, subingrediendo, vitaliaque penetrando, reliquos meatus ita constrinxit, ut respirationi, & expirationi nullus ampliùs superesset locus. Similiter autem & commutatio seu conversio eorum, ac reliquarum rerum, eidem humori lapidifactivo adscribenda est. Sic enim & aliæ res, in quas similem vim lapidifactivam habentes, injectæ, paulatim consummuntur, & in formam lapidis convertuntur. 7. *Antra aliqua ingentis sunt vastitatis. Cujusmodi erat illud in quo David Rex latitabat, cum 400. ferè viris, dum Saulis iram fugeret. Lib. 1. Reg. Cap. 24. Est & in Styria Antrum peramplum, & quàm plurimorum hominum capax, propè Græcium, quod vulgò Kobelloch dicitur.* Antra similia efformata sunt vel ab ipsa natura vel industriâ magnâ hominum. 8. *In Comitatu Lyptoviensi, in Hungaria, supra Pagum Divi Ioannis, est duplex uno in Saxo spelunca magnæ vastitatis tantæq; longitudinis, ut ex una parte montis ingentis, ad aliam partem ejusdem penetrare, quis possit.* Crediderim olim hîc aurifodinas fuisse, sicque juxta venæ mineralis ductum, labore manuum effossas esse. Fidem huic conjecturæ faciunt vicinæ auri & argenti Fodinæ. 9. *Est & in Æthyopia in Regno Angora, adeò amplum Antrum, ut in illo extet ingens Ecclesia, integrumq; Cœnobitarum Monasterium, ut scribit Franciscus Alvarez, cap. 25.* 10. *Præcipuum autem ferè toto orbe est illud, quod describit Mela Lib. 1. cap. 6. distans non procul à Pompeiolo Corycius oppido, nomine Corhyus, grandi hiatu patens, & intrinsecus nemora integra, eaq; pulcherrima ac spaciosissima complectens, rivis præterfluentibus passim resonans, quin & Amnem ingentem continens.* 11. *Scribit etiam Strabo Lib. 14. de eodem, aut vicino eidem Antro, non procul à Saleucia (in quo etiam optimum ait crocum nasci) quod licet introrsus lapidosum sit, fructibus tamen ac plantis semper virentibus manet ornatum.* Frutices illæ ac plantæ semper virentes, proveniunt, à temperatè humida & calida aura, ac terra illius antri, eadem ratio est & Croci, nisi quod ad hujus maturationem conducant quoque radii Solis, per lateralia foramina ejusdem antri

permeantes. 12. *Est Antrum apud Indos, quod describit Ælianus, Hist. Animalium, Lib. 14. Cap. 16. in cujus profundo occultæ cavernæ & recessus, in tanta profunditate sunt demersi, ut amplius tria millia animalium, ovium, Caprarum, Equorum, eò agant Indi: Superstitiosèque multa animalia præcipitent in profundum ejus barathrum à quo nunquam datur recessus, neq; unquam videri possunt. Boum tamen mugitus, ovium balatus, Caprarum vox, Equorum hinnitus continuè ex eo exaudiuntur.* Ubertima hæc pascua, similiter debentur temperatè humidæ, & calidæ terræ, ac auræ antri illius, sub quo verisimile est, aliud inferiùs simile esse antrum, exitu omni carens, rivis tamen & pascuis abundans, in quod per barathrum Superioris projecta animalia, recedere ex eo, & redire ampliùs non valentes pascantur & vivant. Hinc eorum balatus, mugitus, & hinnitus. 13. *Miranda quoq; sunt ea, quæ de quodam antro memorat Seneca Lib. 5. Cap. 15. Fuisse in illud demissos quàmplurimos à Philippo Rege, ut explorarent, quænam illius esset constitutio, descendisseque eos cum multo lumine, & multos duràsse dies, deinde longâ viâ fatigatos, vidisse flumina ingentia, & conceptus aquarum inertium vastos, pares nostris, nec compressos quidem terrâ supereminente, sed liberæ laxitatis, non sine horrore visos.* 14. *Sed & Strabo Lib. 6. tradit juxta Mentaurum Siciliæ, esse Antrum, per quod ingens fluvius, diù, longoq; tractu alvo subterraneo percurrens, tandem in apertum campum emergit.* Nam ut idem Seneca Lib. 3. Cap. 16. scribit, Sunt in terra nota nobis minus jura naturæ, sed non minùs certa, crede infra, quicquid vides supra. Sunt & illic specus vasti, sunt ingentes recessus, ac spatia suspensis hinc & inde montibus laxa, sunt abrupti in infinitum hiatûs, qui sæpè illapsas Urbes receperunt, & ingentem in alto ruinam condidêre. 15. *Sed & aliud scribit esse in Sinu Emperico Mauritaniæ, adeò sub littus excavatum, ut maritimos fluxus & effluxus admittat ad stadia septem.* 16. *De alio quoq; meminit idem Strabo Lib. 13. Ait enim propè Andriam, Antrum esse, quod tanta sit dimensione, ut usq; Palleam perducat, videlicet ad usq; stadia 130. idq; inde patuit, quòd cùm in hiatum lapsus fuisset hircus, repertus à Pastore fuit in altera ejus parte posteriore die.* 17. *Referri quoq; potest inter Antra Meatus ille subterraneus, Nili Fluvii, in quem abditur non longè à lacu Nilide, condíturq; per dies aliquot, ita, ut Specus illa protensa sit ad plura centena passuum millia. deinde non procul à Cæsariensi Mauritania, sese abscondit per dies 20. quæ specus multò adhuc priore, longior efficitur.* 18. *Ganges similiter Fluvius Taurum montem amplissimum, sub cæco Antro subit, atq; in alteram permeat ejus montis partem, quod non nisi millibus passuum certis condi potest, quin etiam alibi rursum emergit, ac nonnisi post passuum millia viginti quinque remeat.* 19. *Pari ratione & Niger in Africa Fluvius Antrum subit, quod latet ad Sexaginta passuum millia.* Author proinde Naturæ, non minùs in subterraneis, quàm in superterraneis rebus est admirandus & adorandus. 20. *Varia autem sunt Antrorum formæ: Quædam enim latè sunt excavata, quædam altissimam continent cavitatem, quædam in longum provecta, quædam in imum profundi demissa, quædam multiplices habent aditus, & recessus.* 21. *Apud Syracusas Antrum est, quod adeò in longa spatia lumine suo porrigitur, ut quantalibet longitudine funes in eo ab artificibus confici possint.* 22. *Est in Carinthia Meatus ex una parte Montis, ad alteram*

Par-

partem viatoribus curruli via transitum præbens. Casu, Naturâ, vel etiam Arte necesse est hæc sic reformata fuisse. 23. *Fuêre etiam admirandæ Romanorum specus, quarum adhuc sunt complura vestigia, Puteolis & Romæ, miræ longitudinis, infinitorumq; recessuum & latebrarum.* Erant hæ postea Christianorum tempore persecutionis, tuta receptacula, ac Martyrum quoque sepulchra, sunt autem hæ specus labore maximo & industria, ac Sumptibus Romanorum, æternam memoriam sui nominis, apud posteros, per similia opera quærentium, effossa. Sic specum illam, quâ à Puteolis usque Neapolim se extendebat, excavari curavit Lucullus, ut colligitur ex verbis Senecæ Lib. 7. Epist. 58. Illam verò quæ est ab Averna Lacu usq; Cumas, Coclus Civis itidem Romanus. 24. *Sunt & aliæ specus amplissimæ in Italia, in Lucernia enim est quædam, quam vulgus Basilicam nuncupat, alta pedes 30. lata 60. lacum continens in medio, cui supereminet scopulus, è quô magno fragore fluvius erumpit vehementissimus. Ut testatur Leander.* Origo hujus fluvii est eadem, quæ reliquorum, per meatus subterrraneos erumpentium. 25. *In Hetruriâ quoque apud Volaterras in Sylva Antrum est, ubi tantus quandoq; Spiritus ventusq; erumpit, ut quæque obvia dejiciat, vel ipsas arbores, ut idem Leander scribit.* Aura scilicet ejusdem Antri, ob dispositionem Naturalem qualitatum, derepente in ventum transeunte: Quamvis vehementia hujus venti adscribi possit etiam violenti rarefactioni auræ in meatibus subterraneis, quæ per hoc Antrum, viam sibi inveniens, erumpit cum tanta vehementia. 26. *Apud Vincentiam Urbem Antrum est, quod ovali forma defossum, montem ferè omnem sustinet: longitudo illius, ad passuum millia quatuor protenditur, latitudo ad ter millia.* Industriâ id humanâ esse efformatum testantur lapideæ columnæ frequentes, ibidem extantes pondus montis ne suâ mole locum obruat sustentantes. 27. *Est autem adeo pestilens in eodem antro inclusus aër, ut quæq; illata putrescant, vel ipsa palea siccissima.* Ob humiditatem scilicet loci, & corruptionem ex tam diuturna conclusione. 28. *Illud est memorabile Antrum, quod Claudius excavavit, ad deducendam Romam aquam à 40. milliaribus, perfosso monte ad lacum Fucinum emittendum.* Scilicet in quo opere 30. millia operariorum desudabant. 29. *Apud Ostrogothos est specus, quæ longo tractu sub imum lacum est excavata. In ipso autem lacu est Insula in quâ aliud antrum visitur, incredibilis & in longum porrectæ profunditatis, ad quod, qui accedunt, repentè suffocari solent.* Nempe ob aëris crassitiem, ac vaporis multitudinem, quâ os, & guttur repentè opplentur, sicque respirationem impediendo, suffocationem induducunt. 30. *Specus est in Aquilonari Regione, ut scribit Olaus Lib. 2. Cap. 13. adeò latebrosis recessibus, ac finibus in longitudinem ductis, ut cum in eam maritimi æstûs perpetuis ictibus repercutiant, tantus ex ea erumpat fragor, ut accedentes propiùs, surdescant in horas multas.* Allisio & repercussio fortis fluctuum maritimorum, ad petream concavitatem specûs, excitat Sonum, qui per tot, tamque multiplices anfractus, post multas refractiones, ita intenditur, ut suâ intensione accedentium ad specum, organum sensorium auditûs lædat. Ex quâ læsione Sensorii organi sequitur temporalis illa Surditas. 31. *In Provincia Caizimu novæ Hispaniolæ, adeo ingens Antrum est, ut in eo percurrere exaudiantur maxima flumina, tam magno fremitu,*

nitu, ut ad passuum millia quinque, fragor exaudiatur, ut ex aliis refert Majolus. Proximè verò Vrburgum ad fines Moschoviæ, Antrum est subterraneum, in quod si quis feram, aliudve vivens iniecerit, adeo ingentem sonitum fragoremq; emittit, ut adstantes surditate corripiantur, & reliquis quoq; sensibus obstupefacti reddantur. Olaus Lib. 1. Cap. 14. Intensio tanti fragoris provenit, ex multiplici refractione, & reflexione Soni excitati, vel per decidentiam fluminum, vel extrinseca comotione auræ. Illud autem quod putetur id fieri in hoc Urbugensi antro, solùm per injectionem alicujus viventis, videtur esse superstitiosum, quandoquidem experientiâ habetur, longè majorem fragorem in eodem antro excitari, si quis bombardam in illius orificium explodat. 32. *Antrum est apud Tartaros in Regione Chitchameri, ex quo hyeme tanta erumpit procella, ut itinerantes maxima patiantur discrimina; Æstate lenius emergit. Ita Nuncij Apostolici Ordin. Prædicat. de rebus Tartaricis, Lib. 1. Cap. 21.* Fit id per Antiperistasin: ut aura hujus Antri in hyeme magis incalescat, ac consequenter magis rarefiat, sicque facilius in ventum transmutetur. Hinc major inde erumpit procella, tempore hyemis, quàm æstatis. 33. *In Dalmatia ora, specus est vasti hiatûs, in quam dejecto levi pondere, quamvis tranquillo die turbini similis emicat procella, nomen loci tempore Plinij, erat Senta.* Ad superstitionem vanam id puto referendum, vel certè ad commotionem auræ antri levi illo pondere causatam. 34. *Admirabilius est Antrum apud Hieropolim, parvo quidem hiatu, at immensâ profunditate. Ante specum ipsam, jugeri mensurâ locus est, palis septus, perpetuâ effusus caligine, atq; tenebris tantis, ut nec solum ipsum videri possit. Eatenus cuiq; impunè licet accedere, ac si quis intra septa progressus fuerit, mors illi in promptu est, tam homini, quàm reliquis animantibus.* Tanta scilicet est pestiferi spiritùs vis, qui ex antro procedit, ut etiam aves prætervolantes illud, emoriantur. 35. *Apud Puteolos, specus est perexigua, in cujus medium, si quis progrediatur, periculum nullum, at si quis ad extremam partem perrexerit, exanimatur protinus.* Mortifera siquidem illa exhalatio, totam suam vim in extrema parte specus illius exerit. 36. *Est & juxta Babilonem Antrum, ad quod immissa animalia, omnia protinùs exanimantur.* Erumpit hic pestilens halitùs, ex copia accensi bituminis, quod ex vicino eidem bituminoso lacu attrahit. 37. *In Africa in Monte Gvareval, Antrum est hiatu amplissimo, unde perpetuus manat ignis, tantùm habens efficacia & fervoris, ut obvia queq; illicò absumat.* Subterraneo nimirum igne, nacto meatu inde tam potenter erumpente. 38. *Scribit quoq; Clemens Alexandrinus, Stromatum Lib. 6. Esse in Britania quandam speluncam monti subjectam, ingentis hiatûs in fastigio, in quam cùm ventus inciderit, auditur sonus Cymbalorum numerosè pulsantium.* Non ita accipienda res hæc est, ut veri Cymbalorum Soni audiantur, sed quòd cum è visceribus antri, spiritus, aërque commovetur, is per frequentes minimasque rimulas transiens, exsibilando lenem sonitum edat, velut per organorum Musicorum fistulas. Cùm verò non omnes rimulæ, neque pari amplitudine, neque pari longitudine, neque pari fiant rectitudine, sonitus quidam quasi diversorum numerorum efficitur. 39. *In aliquibus speluncis, in longissimum porrectis, Echo tot vicibus reciprocat eundem Sonitum miro quodam modo, quot in iis sunt Sinus.* Echo siquidem nihil aliud

aliud est, quàm reflexio vocis, & soni impingentis. 40. *Ad Antrorum & Speluncarum Rationem, pertinent etiam Hiatus terræ, qualis fuit ille, in quem se Curtius, amore Patriæ conjecit, qui tantæ voraginis erat, ut expleri nulla ratione potuerit, sed nec profunditas illius reperiri. Tradit quoq; Livius Decad. 3. Lib. 10. In Agro volaterano, terram ingentibus cavernis consedisse, arboribus in profundum haustis, sicque novum terræ hiatum effectum fuisse.* Efficiuntur hi hiatus, dum subterranearum cavernarum ac meatuum fornices, aliquo casu subsidunt, ac subruuntur. Illa autem Curtii sui in hiatum præcipitatio, ad superstitionem pertinet. 41. *Inter celebriores Hiatus terræ est is, quô Dathan & Abiron hausti fuère. Cujusmodi extant apud Historicos & alia complura in pœnam peccatorum statuta à DEo exempla.* Sunt hæc non Naturæ miracula sed DEI. 42. *In Boreali Regione, supra Arcticum, tantæ profunditatis sunt aquarum Hiatus ut nec fons, nec fluvius ibi fluat, occultis meatibus aquis omnibus absorptis.* DEus enim non solùm terram, sed & ipsa Maria, ingentibus his abyssis ac hiatibus distingvere voluit. 43. *In Achaja ab Orosio Lib. 3. Cap. 3. duæ Urbes hiatu absorptæ memorantur tempore etiam Claudii Neronis, Coloniæ, magnis hiatibus terra aperta fuit, ignemq; emittebat, qui neq; aquis, neq; humore restingvi poterat, Saxis autem & pannis tantùmmodo opprimebatur. Nicephorus quoq; Historiarum Lib. 12. Cap. 13. scribit, Pompejopolin Ciliciæ, hiatu cum incolis absorptam fuisse.* Sic & *non procul à Cluniaco, Castrum quoddam absorptum est, abiitq; in abyssum, ambitusq; universus ejus, aquâ in summum usq; solum repletus est, lacus perpetuus factus incredibilis profunditatis.* Causa similium eversionum locorum, sunt plerumque terræ motus, vi quorum, vastæ illæ subterraneæ specus, ingentesque recessus ac spatia laxantur, & aperiuntur, sicque integras Urbes etiam, illapsas recipiunt. Porrò ignis ille, qui aquis extingvi non potuit, bituminaceâ constabat materiâ, quæ accensa, suffocatione potiùs sopitur, quàm humectatione. 44. *In Regno Gallaciæ,* Antrum immensum conditur, ut scribit Nierbergius Lib. 1. de Miraculosis Naturis in Europa, Cap. 25. quod nemo hactenus penetravit, nemo finem illius invenit, quidam ausi pervadere, triduò in latebris itinerati sunt, obstitit profundus amnis, ne ulteriùs progrederentur. 45. *Inter miracula mundi censet idem Author, Templum Sancti Petri à Rupibus, quod meritò inter cavernas & antra numerari potest.* Constat id ex uno integro lapide, cum duobus ad latera Sacellis, viginti duos pedes latis Tam profundè excavata est hæc rupes. 46. *Inter Fluvios Sil, atq; Bibey, qui partem Gallaciæ alluunt, intercedit Mons Larocus immanem hiatum habens, ubi integra, eaq; ingens rupes secta videtur, à Culmine ad medium usq;, tum in ipsa rupe, itinera satis lata, circumexcisa,* Creditque operâ Romanorum Bruto Duce excavatum ejusmodi Saxum. 47. *Ad radices Montis Oliveti, est Antrum, Christi Oratione, sanguinis sudore, atq; Angeli præsentiâ à Patre æterno ad Filium suum confirmandum missi, percelebre, atq; omnibus Christianis venerabile.* Id figuræ est quasi sphæricæ in rupe excisum, quatuor Columnis seu pilis, ex eadem rupe cæsis suffultum, latum per diametrum pedes circiter triginta. 48. *In Judæa trans Jordanem est spelunca, à Civitate Tiberiade sexdecim milliaribus distans, sita in altissimo cujusdam montis Cretacei latere, cui subjectum erat immane præcipitium. Hæc ab una duntaxat*

taxat montis parte, accedi poterat, per angustum adeo collem, ut vix pedis haberet latitudinem, atq; homini etiam ab omni onere expedito, absq; periculo iter non praberet, habuitq; intus aquarum fontes. Unde hic locus, eò, quòd naturâ situque commodissimus esset, Christianorum munitissimum. & in expugnabile quoddam præsidium, seu municipium fuit. 49. *Alia ferè similis spelunca, firmissima & inexpugnabilis est ultra Jordanem, in finibus Arabia.* Hanc tamen Milites Templarii, quorum tutelæ ac defensioni commissa erat. Anno Christi 1167. *Sirocono* Christianorum hosti tradiderunt. De quorum proditorum numero postea Jerosolymitanus Rex Amalricus duodecim in crucem egit, ut scribit Tyrius lib. 19. Belli sacri. 50. *Alia est Arbelorum spelunca, quam Bachides per regionem Arbellem Exercitum ducens expugnavit, ad quam magnus numerus Judaorum confugerat.* Eandem postmodum Josephus Historicus, dum Galileæ præesset, contra Romanos præmunivit, ut idem Josephus in vita sua scribit. 51. *Panium Antrum, specus sive spelunca est licet umbrosa, amanissima tamen, in altissimi Saxosiq; montis qui Panius appellatur, radice sita, unde Dan, fons Jordanis fluvii profluit.* Naturalem hanc Panii pulchritudinem, Herodes Agrippa postmodùm magnificentissimis ædificiis exornaverat. 52. *Ex ea parte, ubi dictus fons Jordanis fluvii promanat, subjecta est in immensum hians terra devexitas, plena aquis stagnantibus, tam inperscrutabilis profunditatis, ut demittentibus aliquid, donec terram inveniant, longitudo nulla sufficiat.* Dantur in rerum natura plures tales Abyssi, quas inter, hæc quoque est numeranda. 53. *Ex hoc autem Antri profundo pracipitio, gravis odor exhalat*, ex putredine scilicet & corruptione stagnanticarum harum aquarum, sicut etenim fluxu aqua depuratur, ita stagnando corrumpitur. 54. *In hoc stagnum superstitiosa Gentilitas quot annis solita fuit victimam aliquam Dæmoni nescio cui projicere, & immolare, qua mirificè damonis illius astu & opera, subitò disparebat.* Quô cùm adstantibus persuaderetur hostiam invisibiliter in cœlum esse sublatam, ea res pro ingenti miraculo ubique fuit celebrata. Verùm hæc præstigia diabolica, ibi exerceri solita, postmodum ad preces Sancti Astery cessavêre, & sic Dæmonis astus, & tantorum sæculorum dolus, sublatus est. 55. *Hellanicus Lesbius narrat, Thebis Ægyptiis in Urbe esse specum, in qua, trigesimo quoq; Mensium die nullus ventus fit, reliquis diebus ventosis.* Id si verum est aliquid inscrutabile & observatu difficile habet, sicuti quòd Euripus septimo quoque die non reciprocet. 56. *In Palastina, quadam rupes ingentem cavitatem habet, qua spelunca Adam dicitur.* Traditum siquidem est, ut testatur Brocardus, Adam & Evam multo tempore, Centum videlicet annis in ea luxisse Abelem filium suum interfectum. 57. *In eadem visuntur lecti eorum Saxei habentes in longitudine centum pedes.* Hoc quidem commenticium esse videtur, neque enim Protoplastæ nostri, Gyganteæ staturæ erant. 58. *Sed & fons in spelunca dicta scaturit, de quo bibisse creduntur primi Parentes nostri.* Quod forte vero similiùs est, ante diluvium etenim alius potus præter fontanam non erat in usu. 59. *Quatuor Leucis à Jericho, contra Occidentem videtur quadam caverna profunda Adomin dicta. Atq; eo loci, homo ille, qui de Jerusalem in Jericho tendebat, curatus est à Samaritano, cùm incidisset in Latrones, ab iisq; vulneratus esset.* 60. *Meminisse quoq; hic*

hîc licebit, spelunca quam cum agro & arboribus emit Abraham, à filiis Heth, quadringentis Siclis argenteis, in quâ Abraham & Sara, Isaac & Rebecca, Iacob & Lia, & juxta quorundam traditionem ipse Adam & Eva sunt sepulti. Circa hanc speluncam, ædificaverunt Saraceni munitionem firmissimam, cùm antea fuisset Ecclesia Cathedralis, ut author est Bredembachius. 61. *In Historiis Ecclesiasticis, memorabile sane antrum est illud, in quod profugientes septem sancti dormientes, obturato à Tyrannis ore, centum septuaginta integris annis, integri, illæsi, florentesq; servati sunt.* Quæ res, non nisi inter maxima DEI miracula, ad ostendendam suam omnipotentiam, fideliumque suorum paternam protectionem, & futuræ resurrectionis testificationem, ac confirmationem, referenda est. 62. *Lib. 1. Iosua, Cap. 10. Sacer Textus meminit speluncæ urbis Maceda, in quâ quinq; Reges Amorrhæorum, metu Israëlitarum confugerant, quos ibi latere ubi innotuisset Iosuæ, jussit sociis ut volverent Saxa ingentia ad os speluncæ, & ponerent viros industrios, qui clausos custodiant, confecto autem prælio, præcepit Iosue dicens: Aperite os speluncæ, & perducite ad me quinq; Reges, qui in ea latitant. Cùmque adducti essent, jussit eosdem interfici, atq; suspendi supra quinque stipites.* Sic eadem antra, quæ prioribus erant in protectionem, impiis fuere in ignominiam. 63. *Eadem sacra pagina meminit 1. Reg. Cap. 24. Antri amplissimi, in quô David unà cum quadringentis fermè viris latebat, dum Saulis iram declinaret in deserto Engaddi, cujus mentionem etiam supra fecimus.* Fuit & hoc in Davidis sanctitatis perpetuum testimonium, ac in Saulis ignominiæ perpetuam memoriam. David siquidem Sauli inimicissimo, quem interficere in antro dicto poterat, pepercit, cùm eundem Saul Rex innocentem quæreret ad mortem. 64. *Neq; prætermittenda est hîc spelunca montis Gargani Sancto Michaëli Archangelo sacra.* Hæc enim miraculo manifestata, & in templi cujusdam similitudinem, conformata, plurimis postea miraculis claruit. 65. *Illa quoq; specus est hîc commemoranda, quam Coccius Civis Romanus, à Puteolis usq; Neapolim curaverat excavari, cujus maxima pars adhuc hodie visitur, ad aliquod stadia perlonga.* 66 *Sed & aliam Strabo Lib. 5. testatur ab eodem Cocceo fuisse excavatam, ab Averno lacu usq; Cumas, Sybillæ antrum vulgus appellat.* Fuere talia admiranda opera ad ostentationem, ac nominis æternitatem à Romanis effecta, sed ecce periit cum sonitu omnis memoria eorum. 67. *Habitatio tamen Sybillæ Cumanæ in eodem specu, auro, minio, ac gemmis ornatissima fuit.* Ast tantis itinerum anfractibus, latebrosisque funibus, ad eam perveniebatur, ut multo labore qui ingressi essent, vix è cœcis illis latebris redire possent. 68. *In Puteolano specu, animantia quæcunq; injecta, sensibus adeò destituuntur, ut à mortuis omninò nihil differant.* Mortifera scilicet exhalatione, destitutionem hanc sensuum causante. 69. *Sed cùm in proximum lacum injecta fuerint reviviscunt omninò.* Verum non à morte, sed & quadam sensuum mortificatione tantùm, sicut videmus Apes & Muscas mortificatas, & quasi enectas per frigus, postmodum adveniente calore reviviscere. 70. *Ast si homo emortuus, ex dicto specu extrahatur, átque in aquam laci illius immergatur, non ampliùs reviviscit.* Quia cùm sit animâ rationali ac Spirituali præditus, ea simul graviolentiâ illâ pestiferâ expellitur. 71. *Imò nec aliis animalibus plenè emortuis*

in eodem specu, per immersionem in aquas ejusdem laci, succurritur. Ferunt enim Accolæ Carolum VIII. Galliæ Regem, cùm ea loca inviseret, asinum eò loci impelli jussisse, qui statim expiravit, nec per injectionem in vicinum lacum revixit. 72. *Sunt & alibi complures similes, pestiferæ specus, ut Seneca affirmat.* Nam lib. 5. Naturalium Quæstionum Cap. 21. Scribit in hæc verba: In quosdam specus, qui despexêre moriuntur, tam velox malum est, ut transvolantes aves dejiciat, ac talis est aër, talis locus, ex quo læthalis aqua stillat. 73. *Balthazar Diaz, in Epistola sua Malaccâ data, Anno 1556. scribit, in ditione Regis Ternates in India, antra reperiri, ex quibus tantus evaporat igneus spiritus, ut emittat Lapides, nihilò minores, quàm sint quibus ad molendinum utimur, adeoq; horrificum emittere sonum, quantus toto orbe vix comperiri queat.* Vesuvii & Æthnæ montium naturæ æmulantur hæc antra. 74. *Addit idem author, eâdem Epistolâ, in alia vicina Insulâ Tilio nuncupata, esse Antra, ex quibus sonus fragorq; non minor emittitur, quàm ab ingentibus bombardis.* Rare-facto scilicet aëre & igne subterraneo, ingentique impetu, ac vi summâ per Saxeas moles erumpente. 75 *Ait insuper tam tetrum fumum ex iis prodire, qui Solis radios caligine tantâ obfuscet, ut videri sol nullâ ratione possit, æquatâ die ipsius noctis tenebris.* Ob tetram bituminosam, ac piceam materiam, quam ignes illi subterranei, pro materia, & pabulo habent. 76. *Pergit narrando, Cineres inde tantos eructari, ut hominibus nec continenti, nec mari liceat vitam ibidem degere.* Durante scilicet hâc eructatione, quæ utique per intervalla annorum solet contingere. 77. *Ait verò per hos cineres, aquas quæ priùs dulces erant, in amaras verti.* Hæc quidem est cinerum natura, si sulphure, & alumine, aliisque mineralibus permisceantur. 78. *Tandem concludit immensis Terrarum spatiis in longum deducta esse hæc antra, eaq; latebrosa ac sinuosa prorsusq; vastissimæ esse dimensitatis.* Id quidem liquido ex tantis, tumque exoticis effectibus colligitur. 79. *Insignis quoq; erat spelunca Montis Carmeli, in qua Elias, & Elisæus, & filii Prophetarum habitabant.* Quem locum postea incolebant Fratres Carmelitæ, unde & originem, & nomen habent. 80. *Nonminùs memorabilis est spelunca montis Horeb, in cujus ostio Elias, audiit auram levem, ac tenuem, & subtilem.* Rabbi Salamon apud Liranum existimat hanc speluncam eandem fuisse, in qua olim *Moyses* inclusus, vidit gloriam DEI. Exodi 33. Et Josephus tradit, eundem locum etiam ante Moysis ætatem, ita antiquis visum sacrum, ut pastores religione quâdam prohiberentur greges eò appellere, quia ibi divinum aliquid esse opinabantur. 81. *Supra dictum est, ad speluncarum rationem, etiam hiatus terræ pertinere.* Nam quid aliud sunt hiatus, quàm subterraneæ præcipitesque specus? 82. *Huiuscemodi hiatus fuit ille, cujus mentionem facit Livius Decad. 3. Lib. 10. In agro (inquit) Volaterano terra ingentibus cavernis consedit, arboresq; in profundum hausta.* 83. Sed & Decad. 4. Lib. 2. sic inquit: *Terra Velitris trium jugerum spacio cavernâ ingenti desiderat.* Sunt hæc naturæ miracula, sæpè verò DEI mirabilia opera. 84. *Nam ut Greg. Turonensis Lib. in glo. Confess. 63. narrat: Cùm Leo piissimus Imperator, liberatâ à Dæmone filiâ, beneficii Divini memor, Lugdunum aurea donaria plura misisset, & artifex quidam, & cum eo etiam munerum delator conspirâssent, ut eorum loco argentea eximiè deaurata*

sub-

substituerent, uterq; exactâ cœnâ, cùm unà in cellula depravando hujusmodi auro operam darent, aperto hiatu terra, absorptus est. 85. Verùm & Honorii temporibus, ut Nicephorus Lib. 13. cap. 36. scribit: *Cùm Roma ab Alarico capta fuisset, multis locis, terra hiatibus rupta, sepulchrum incolis extemporaneum, spontaneumq; factum est.* 86. *Sub Theodosii quoq; Imperio, cùm Antiochia terra motu quassata esset, delitescens tellus, vicos complures absorbuit, ut refert idem Nicephorus Lib. 14. Cap. 46.* 87. *Author est Procopius, Iustiniano Imperante, Graciam terra motu ferè universam concussam fuisse, perpetuosq; inde hiatus apparuisse, quos ad sua usq; tempora perduràsse scribit citatus Nicephorus. Lib. 17 Cap. 13.* 88. *Vesuvius Campaniæ Mons, in summo vertice voraginem, ac hiatum, tam immensum habet, ut is nullo ingenio, nullâq; arte scrutabilis sit, amplissmoq; cratere patet.* 89. *Amplissimus quoq; est ille hiatus, unde Æthnæ ignes evomuntur, habens craterem patentem, ambitu bis mille passuum, & eò amplius.* Hiatus hi, facti sunt per frequentia illa, atque horribilia incendia, ac eructationes tot Saxorum, atque copiosissimorum pumicum, ac cinerum, quibus per tot sæcula dicti montes laborârunt. 90. *In Hybernia celebratissimum est Antrum, in quo multa admiranda priscis temporibus contigerunt, & nunc etiam frequenter contingunt, quod vulgò Purgatorium Sancti Patricii nuncupatur.* Nam cùm Sanctus Patricius Hybernis Evangelium prædicaret, & nec per miracula, nec per comminationem pœnarum, futuræ vitæ, ac per cœlestium gaudiorum promissionem, posset eos convertere, DEus per ipsius preces, locum illi indicavit, mirabili hiatu ac profunditate inscrutabili, per quem ad Purgatorium descenditur. Duxit igitur Sanctus Patricius eo complures secum; qui redeuntes admiranda de pœnarum acerbitatibus à se visis tradiderunt, ipsique fidem Christianam amplexi sunt, cœterosque ad eam amplectendam induxerunt.

§. III.

De admirandis Montium.

Antequam ad admiranda Montium veniamus.

QUæri potest 1. Utrùm montes fuerint ante diluvium? Resp. Non deesse qui putent, terram undique, & undique planâ fuisse superficie ante diluvium; omnesque montes per diluvium esse effectos. Certior tamen, & verior, ac Scripturæ Sacræ conformior sententia tenet, terram etiam ante diluvium, montibus fuisse exasperatam. Testatur siquidem Scriptura, aquam diluvii, quæ terram operuerat, quindecim cubitis altiorem fuisse supra montes, Arcámque Noë requievisse supra montes Armeniæ. Signum ergo est, ante diluvium etiam, montes extitisse.

Quæri potest 2. Utrùm terra à DEO cum montibus, an sine montibus fuerit creata? Resp. Terram initio suæ creationis, ut aquis circumfusam, ita & perfecte globosam fuisse, id enim ejus natura poscebat.

Quæri potest 3. Quando igitur, & quâ vi montes geniti fuerunt? Resp. Cum San-

Sancto Damasceno Lib. 2. de Fide orthodoxa, Cap. 9. & 10. *Montes* qui primi in terra constiterunt, fuisse à DEO effectos, tertiâ creationis mundi die, quâ DEus aquas in imum congregavit, & terræ cavernis inclusit, ita ut montes illi nihil aliud fuerint, quàm terra ex ejusmodi cavernis supra faciem terræ aggesta.

Quæri potest 4. Utrùm montes statim initio suæ productionis, saxei fuerint? Resp. Montes in instanti quidem suæ productionis ex solo limo, & terra extitisse, statim tamen postea, per virtutem lapidifactivam terræ inditam in saxa coaluisse.

Ratio primi est. Quia materia Montium illorum, non fuit alia quàm limus, & terra pro meatu maris, ac fluviorum receptaculisque aquarum à DEO eruta. Ratio autem secundi est. Quia nisi limus ille in saxeam molem statim coaluisset, aggestio hæc terræ ob suam mollitiem iterum dissoluta fuisset, imò totus terraqueus globus, dissipari & disturbari debuisset, nec potuisset operationes suas commodè exercere sicut nunc, quando concatenationibus montium saxosorum, undique constringitur, & consolidatur.

Quæri potest 5. Utrùm montes successu temporis crescant aut decrescant? Resp. Certùm esse per vehementes terræ motus, integros montes absorptos, & alios novos exortos fuisse, quod etiam vi & impetu aquarum, nonnunquam accidere consvevit, quæ vel integros montes subruunt, vel per aggestionem, terram, limum, & arenam, in altos cumulos attollunt, sicque novos montes generant, cacumina item montium pluviis, nive, grandine, ac gelu longævo, ignibus item subterraneis, variisque aëris injuriis exedi, consummique, & vice versâ plana, vallesque ex defluente terra, limo & arenâ, aliisque his similibus attolli, sicque velut in montem exurgere, nullum est dubium.

Quæri potest 6. Quanta sit altitudo Montium? Resp. Putant aliqui montium altitudinem maximam, tantam esse, quanta est maxima profunditas maris. Contrarium tamen sentiendum est, Constat enim Geometrico ratiocinio, aliquos montes longè superare unius milliaris germanici altitudinem in linea perpendiculari, quæ maximæ profunditati maris alias tribuitur.

Quæri potest 7. Quinam montes omnium altissimi? Resp. Maximum Orbis terræ montem esse Caucasum, qui 12. milliaria Germanica in Altitudine habet. Hunc sequitur Cassius 7. Athos, 5. Riphæorum, abyssus 6. Atlas & montes Lunæ, 4. milliaria in altitudine continentes.

Quæri potest 8. Unde fiat quòd aliqui montes perpetuò ardeant? Resp. I. Complures tales montes ignivomos in diversis partibus orbis reperiri, & in Europa quidem famosissimi sunt: Æthna in Sicilia, Vesuvius in Campania, mons Heclæ, in Islandia, & alibi alii, quorum aliqui in eminentioribus duntaxat terræ partibus ardent, alii verò in profundo, quidam perpetuò, quidam per intervalla, plerique non nihil ad tempus remittunt, propter fomitis inopiam, deinde resumptis viribus, effervescunt, ac cineres, arenam, sulphur, pumices, saxa ingentis magnitudinis, aliaque hujusmodi, non sinè magno detrimento Regionum, & ruina ædificiorum, integrarumque Civitatum subversione ejiciunt, etiam ad longissima spatia, subindè fluvios igneos profundunt, agros, vineas, hortos, & quicquid est obvium devastantes:

tes: Quæritur jam, quodnam horum ignium sit pabulum, constat siquidem ignem sine pabulo esse non posse. Resp. 2. Igitur materiam ordinariam horum, esse bitumen & sulphur, quod inde etiam convincitur, quòd loca quæ istiusmodi incendiis flagrant, bituminosa & sulphurea esse deprehendantur. Non esse tamen negandum, unà cum sulphure, & bitumine ardere etiam saxa, carbones fossiles, alumen, nitrum, & reliqua his similia.

Quæri potest ultimò. Unde nam accendantur hi ignes? Resp. Non esse probabilem sententiam illorum, qui putant hos ignes accendi à Sole, & stellis, vel à fulmine & fulguribus, accendantur ergo ab ipso igne subterraneo, aditum sibi ad eorum materiam, per abditos meatus rupium quas urit faciendo; vel certè, ab exhalatione spirituum cavernis subterraneis inclusorum, qui spiritus dein ob locorum angustias compelluntur, atque sic per Antiperistasim, vel per ipsam attritionem & continuam allisionem, hac, illac, exitum quærentes, accenduntur. fovent hos ignes venti subterranei, quivè causantur à marinis fluctibus, per continuam agitationem maris, non secùs ac ignis noster flatu follium augetur, & accrescit.

Sed jam ad admiranda Montium accedamus.

1. *In pluribus orbis locis, perpetuæ sunt in montium cacuminibus nives, quæ nullo æstu liquari penitus possunt.* Excedunt hi montes primam aëris regionem, verticibusque suis secundam occupant, quæ est officina (utpotè excessivè frigida) nivium. 2. *Sed illud magis est mirandum, quòd Ætna mons, esto sit ignivomus, in cacuminis tamen sui certis partibus, perpetuas habeat nives, quæ neq; favillis igneis, ex eodem monte erumpentibus solvantur, quinimò ipsis permixta maneant incorrupta.* Ignis siquidem hic bituminaceæ inhæret materiæ, quæ humiditati nivis facilè resistit. 3. *Tradit quoq; Olaus Magnus, Lib. 2. Cap. 4. In quibusdam montibus, æstivo etiam Solstitio nives durare, navigantium summum commodum, ita, ut Pontico in mari navigantibus, errantibusq;, sint duces itineris.* Non valente scilicet æstu Solstitii æstivalis copiam nivium, septemtrionaleque ac Secundæ Regionis aëris nimium frigus, superare. 4. *Verùm in horum ipsorum montium radicibus, antra sunt nimium in modum latebrosa, ex iisq; tantus exhalantium ventorum erumpit fragor, ut volentes ad illos accedere, aut repentino metu interimantur, aut plurimos in dies obstupefacti, præ capitis dolore, sensuum vigore destituantur.* Venti hi causantur ab exhalationibus subterraneis, quibus locus ille abundat, vehementia autem frigoris provenit à vehementi allisione earundem, in anfractus ejusdem antri. 5. *Aliqui montes ignivomi nunquam ardere desinunt.* Quia nimirum nunquam desinit ignium istorum in iis pabulum, incendia enim hæc adurunt montes, & materiam combustibilem, eamque in cineres convertunt, ex quibus cineribus aquæ, & pluviis mixtis, nascuntur rursus novæ glebæ, idque repetitis vicibus, sicque fiunt perennè pabulum ignium subterraneorum. 6. *Aliqui è contra ex illis, non nihil ad tempus ardere remittunt.* Propter fomitis scilicet inopiam. 7. *Montes Dostrinij in Svecia, tantam, aliquandò etiam tempore æstivo, ex perpetuis nivibus habent copiam, ut cùm à Summo vertice aviculaparticulam Saltèm aliquam nivis loco moverit, eaq; deorsum præceps semper rotata, in pilæ modum descendat, usq; ad imum montis, augeatur in adeò grandem molem,*

lem, ut domos, turres, vicosq; suo pondere opprimat. *Idq; evenisse tradit Olaus Lib. 3. Cap. 13.* Non est adeò admirandum, septemtrionali cœlo tantam esse nivium copiam. 8. *Sed illud magis mirum, quod in Africa non longè à torrida zona, inveniantur aliqui montes nivibus cooperti, perpetuis anni temporibus.* Ut scribit Jovius Lib. 18. Montes hi sunt Partes Caucasi, & Atlantis altissimorum montium frigidissimam Regionem aëris occupantium: Multa autem sunt, quæ zonæ torridæ æstum, aliàs insuperabilem, attemperant, Regionèsque, ac loca sub illo sita infrigidant, ut ex alibi dictis constat. 9. *In Calabria maritima parte, extat mons, qui totus est ferreus, ut author est Plinius lib. 34. Cap. 4.* Id ita intelligendum est, quòd totus ex ferro excoquendo apta materia constet. 10. *Apud Camarines Anno 1628. Mons ingens, immani hiatu medius apparuit.* Ob vastitatem aquarum, quarum amplitudinem ampliùs in suis Hydrophilaciis, continere non potuit. 11. *Admirabiles quoque effectus sunt Montis Cæsiorum, is enim æstivis mensibus, certis horis, nempe quatuor ante meridiem, & totidem post, gratiosissimos expirat ventos, quibus peractis ventorum flatus sensim flaccescentes deficiunt, nocturno verò tempore, vix ullum venti apparet vestigium: ita quidem, ut pro æstûs diurni majori, vel minori vehementia, jam plus, jam minùs sentiatur spirituum inclusorum agitatio, & sufflatio. Hybernis verò Mensibus oppositos æstivis sortiuntur effectus, ejusdem spiracula. Kircherus in mundo subterraneo fol. 116.* Nulla alia horum effectuum est causa, quàm rarefactio & condensatio aëris in meatibus hujus montis inclusis. 12. *Montes nonnulli nubibus, & vaporibus tecti, pluviarum sunt prodromi.* Hujus alia ratio non est, quàm copia vaporũ, qui mox ac per montium rimas expirant ad circum ambientis aëris frigidi contactum in nubes condensati consistunt, atque postea à calore Solis resoluti, in pluvias convertuntur. 13. *Olympus Mons tantæ altitudinis dicitur, ut in ejus cacumine nec ventus sentiatur, nec nubes se colligant, nec pluviæ ullæ decidant unquam, cujus rei argumentum est, quòd literæ inscriptæ pulveri in ejus cacumine, etiam post annum inveniantur integræ, quod fieri non posset, si ventum aut pluviam locus ille pateretur. Sed nec ulla avis eodem in loco visitur.* Nempe quia excedit sua altitudine totum istum humidum aërem, quare, & qui eum conscendunt spongias humectatas naribus applicant, unde crassiorem, & consuetum spiritum ducant. 14. *In summo Montis Athos, oppidum Acrotho erat, in quo dimidio longior, quàm in aliis terris, Incolentium ætas protrahebatur.* Ob depurationem scilicet ac salubritatem auræ, regionis illius aëris, quam attingebat. 15. Casius, ut Solinus tradit, Cap. 37. *In Seleucia mons est Antiochiæ proximus, cujus è vertice, vigiliâ adhuc quartâ, conspicitur globus solis orientis.* Ex altioribus enim, ac eminentioribus locis, linea visualis, profundiorem raditHorizontis marginem. 16. *Aliqui Montes Norvegiæ, teste Olao Lib. 2. tantæ sunt altitudinis, ut breviore temporis intervallo, in verticem illorum non liceat ascendere, quàm toto quatriduo, sed neq; descendere breviore.* Accidit id, ex verticosis itineribus ac finibus, unde altitudo eorum perpendicularis, exinde dignosci non potest. 17. *In felici Arabia, est mons editus, ad septem passuum millia, adeò angusto calle, ut vix duo valeant unà proficisci: in cujus tamen summo vertice, ampla Urbs extat, plano campo sita, tantaq; est loci fertilitatas, quo ad omnia victui necessaria, ut Urbs sufficiat.*

at. 18. *Quare, in Regno Balaxino Persidis montes adeò in altum exurgunt, ut unica die conscendi nen possint, attamen in summo, campestria adeò plana sunt, ut amœnitatem quamlibet superent herbis virentibus, fructiferisq; arboribus redundent, scatentibus quâquâ versùs purissimis fontibus.* 19. *Sed & mons Pelone cùm altissimus sit, summo vertice amœnus est, agroq; adeò fœcundo, & lato, ut planities campusq; sit tantus, ut quinq; Vrbium sit sedes.* Non enim omnes montes cuspidantur in cacumina, extenduntur vertices nonnullorum etiam in planitiem, cujusmodi passim montes sunt in styria, reliquisque Regionibus montosis. 20. *Carpathus mons in Hungaria, plura continet in se memorabilia: nam imprimis altitudine concertat, eum altissimis quibusvè montibus, non tantùm Europa, sed totius etiam Orbis. Secundò perennibus nivibus cooperitur, ita, ut omni ex parte nunquam æstivis caloribus solvantur. Tertiò: Complures eosq; insignes in se habet lacus, Qartò: Copiosos emittit fluvios trifariam divisos, nempe, in Hungariam superiorem, Hungariam inferiorem, & Poloniam. Quintò: Abundat mineris, cujus rei testimonium est, sæpiùs repertæ sponte ex rimis petrarum enascentes auri virgulæ. Sextò: Est ferax preciosorum lapidum, ut sunt magnes, nativa Crystallus, quin & Adamas.* Non una conjectura est, sub hoc monte latere ingens aliquod Hydrophylacium, suaque altitudine illum superare secundam ferè Regionem aëris, hinc perennes illæ nives, non in cacumine, sed lateribus montis visuntur: variorumque insuper metallorum venis copiosè esse instructum. 21. *Est mons in Æthiopia, cui Malva nomen, quasi ferro undiq; præcisus, nullis herbis aut frondibus virescens, altitudinis summæ: & quod admirabile est, latitudo verticis illius tanta est, quanta est in ipsis montis radicibus. Ita ut ingens Turris uno Saxo extructa esse videatur.* 22. *In ejusdem Æthiopiæ Provincia, nomine Temei dicta, sunt Montes Pyramidum instar recti, altissimiq; ut nubes excedant, ordine eodem quasi arbores consita, vel turres exædificatæ, collocati, quorum radices parvum ambitum complectuntur, ut nescias an natura, an ars, adeò altos, adeoq; exiles montes effecerit.* Montium horum & prioris efformationem labori, vel arti ac industriæ humanæ adscribere non est rationabile. Natura igitur in his, uti & in aliis plurimis rebus, artem humanam adæquat, si non superat. 23. *In Regno Ægypti, Fatigar mons est excelsus, in cujus vertice vallis quædam est, quam, quicunq; hominum ingreditur, quarta ad summum die, febri extinguitur. Ita Alvarez Rerum Æthiopicarum Cap. 118.* Contingit id, ex infecto halitu, lethalium spirituum, quam vallis illa exhalat. 24. *In eodem tamen monte quadrupedes, ac reliqua animantia vivunt.* Quia non omnis halitus, qui nocivus est homini, nocivus est etiam reliquis animantibus. Deinde non omnes illius montis partes sunt adeò auræ corruptæ, sed sola illa vallis. 25. *Felicior isto, est Mons Timolo, nam in illius cacumine, quod vocatur Temsin, 150. annis vivunt homines communiter, ut author est Ælianus, & commemorat Plinius Lib. 7 Cap. 48.* Accidit id ob depurati aëris haustum: inde enim humorum in homine, & elementorum æqualitas, levitas, ac Salubritas contrahitur, unde longævitas consequitur. 26. *Varia quæ referunt de Montibus ignivomis, ex descriptione unius montis Ætnæ, patent facilè. Primò; Igitur mons hic habet in vertice amplissimam simul ac profundissimam voraginem.* Subsistente nimirum materiâ

teriâ montis ab igne consumptâ, & per portentosas ejaculationes, ac eructationes dissipatâ. *Secundò, Hac ipsa vorago adeò profunda est, ut ipsum visum fugiat, videturq; esse figura Pyramidis, seu conica.* Descendit siquidem ad ipsum fundum montis, non est autem re ipsa conicæ figuræ, sed ob nimiam distantiam, latera illius in centro coire videntur, ob rationem petendam ex legibus Opticæ. *Tertiò: Fumat perpetuò, non tamen semper ignem eructat.* Quia extima illa materia, non semper est flammæ concipiendæ apta, quæ dum continuò per interiorem ignem ad id disponitur, fumum locò flammæ excitat. *Quartò: Sonitus, fragoresq; perpetuos edit.* Ob saxorum in interioribus montis locis, fissionem ac rupturas, violentiâ ignium subterraneorum. *Quintò: Ignium eruptiones, non per solum verticem, sed ex lateribus etiam visuntur prodire.* Igne sibi ex omni parte meatus etiam laterales exitum quærente. *Sextò: Saviente astu, ac rabie montis, atneus hic ignis, ingentis vastitatis cavernas efficit, ita, ut unâ earum observatâ, sit 30. millium hominum exercitûs facilè esse capax.* Extendendo scilicet ac extrudendo earum materiam partium montis, quæ minùs quàm aliæ resistere violentiæ illius valent. *Septimo: Ex hisce cavernis, tempore incendiorum montis, ignea flumina subinde ad 12. millia passuum longitudinis, & ad trium vel etiam quatuor millia passuum latitudinis spacium, constat confluxisse.* Materia horum fluminum igneorum erat sulphur, sal, nitrum, bitumen, pumices, ac lapides, reliquaque his similia, in unam massam vi ignium liquefacta. *Octavò: Non semel incenso hôc monte, mare vicinum efferbuit, in tantùm, ut naves adusto vapore dissolveret, pisciumq; vim maximam, eosdem excoquendo, exanimaret.* Accidit id, partim per fluminum horum ignitorum in mare influentiam, partim accensâ materiâ, in meatibus sub ipso fundo maris. *Nonò: Evenit quandoq; ut hos pisces marinos nimio astu enecatos avidiùs epulas appetentes, contaminatione ventris consumpti sint, ita ut nova pestilentia inde oriretur.* Penetraverant siquidem hos pisces spiritus nocivorum, & nimis potentium mineralium, cujusmodi ex. gr. est bitumen, Sulphur, ac crudum antimonium. 27. *Non desunt etiam Novo Orbi Similes montes ignits. Nam ut Ferdinandus Crotesius in 2. & 3. Relatione scribit, Ad nova Hispania Vrbem, cui nomen Churultecal, sublimis mons est, cujus verticem summum, diu, noctuq; fumus occupat, globi sphæraq; rotunditatem servans, nullisq; ventorum flatibus dispergitur, ascendens usq; ad nubium altitudinem, celerrimèq; in celsissimam sublimitatem fertur, non aliter atq; sagitta.* Haud dubiè igitur, perpetuus ignis in hujus visceribus est, qui fumum illum emittit, tametsi ignis ab hiatu non erumpat. 28. *Sed & juxta Temistitam* Mexicum primariam Urbem Peruaci, mons est, in cujus *verticem leni tamen ascensu quatuor leucis ascenditur: Hiatus seu crater ibi est, qui passus mille patet, ex eo quotidie geminatis vicibus, ac noctis, vehemens erumpit fumus, quem nec ventorum vis ulla valeat dissipare, quin globo servato, in nubes usq; ascendit.* Et hunc proinde fumum ab igne latente promanare, non est ambigendum. 29. *Eodem Orbe novo, circa provinciam Ciapatulan in Mexici Regni ditione, mons est eructans saxa, tanta amplitudinis, quanta sunt plaustra onusta: qua ubi eructata sunt ardent adeò, ut universus mons flagrare videatur. Ita Petrus Alvarez.* Vehemementiâ nimiâ ignis saxis ipsis ruptis, ac omni

mni ex parte accensis. 30. *In Provincia Quathutemallam ejusdem novi Orbis, duo sunt invicem montes duas ad leucas proximi ex utroq; ignis manat, & quod est commemoratione dignum, cùm eructatur ignis, tremunt uterq;. Petrus Hisp. par. 1. Cap. 23.* Provenit hic tremor à vehementi impetu ignis eructantis. 31. *Omissis iam ignivomis ac horrendis his montibus, ad eos, qui aliquid amænitatis, utilitatisq; ac admirabilitatis natura habent, transeamus. Inter quos occurrit Mons Chinaculle. Jacet is penes lacum Vener in Ostrogotthorum ditione, in tantamq; surgit altitudinem, ut ad 40. millia passuum conspiciatur, ejus porro vertex, adeò amænus est arborum fructiferarum ordinibus egregiis consitus, ut præter id, quòd omnium fructuum, olerum, quoq; genera ibidem sapidissima nascantur spontè, absq; hominum cultura, etiam avium concentus audiantur, ut quasi Paradisus quidam censeatur. Olaus Lib. 2. Cap. 20.* 32. *His ob rès, commemorandus est etiam Mons alter, de quo Strabo Lib. 11. In Bactriana sisimitra, Saxeus mons est, qui erigitur in altitudinem, stadiorum quindecim. Ambitus verò ejus est ad 80. In ipso ejus vertice amænus campus patet, frugifer adeò, ut captus dulcedine loci Alexander, sit ibi splendidè Regio more epulatus, ductâ in Uxorem Rossianâ Offiartis filiâ.* Montes hi, cùm in vertice sint plani non sterilescunt, ut alij in cacumen desinentes, per continuas alluviones pluviarum, præterquam quòd rore cœli irrorentur frequentissimè. 33. *Sed & Mons Thabor Judææ, ipsâ scripturâ teste excelsus simul, ac peramœnus est, in quo Salvatoris nostri, summa Majestatis gloria splendidissimè illuxit.* Et utinam Sanctum hunc Montem, nobis Christianis adire, Sacraque Christi vestigia, in eodem liceret venerari, (sicut olim cum suis Hungaris reliquoque Exercitu Christiano, fecit Andreas Hierosolymitanus, Hungariæ Rex, in quo & nonnullarum Familiarum Hungariæ, quas inter etiam est Illustrissima ac Excellentissima Familia Esterhasiana, libertates ac Privilegia confirmavit.) pro recuperatione Terræ Sanctæ fortiter contra Saracenos bellando. Sed proh dolor! Impia Hæresis in aliquibus nostris Hungaris jam hoc effecit, ut arma quæ majores nostri vertebant, pro recuperatione Terræ Sanctæ, illi ea in Patriæ convertant ruinam ac interitum. 34. *Sunt & Montes nativi Salis, ut in Indiis Oromenus, in Arabia verò prope Carrhis tantæ duriciei, ut incolæ ejusdem massis ac frustis, loco lapidum in extruendis muris, ac domibus utantur. Ut scribit Isidorus Lib. 6. Cap. 2. Sed & in Polonia extant excelsi montes, Salis lapidibus constantes, præsertim in Veliczka. Hos autem superant montes Salis in Hungaria, ad fines Transylvaniæ, in quibus candidissimus & præstantissimus sal, non secus ac in fodinis Lapicidarum copiosissime ceditur.* 35. *In Hispaniæ Alpibus, circa Iberum, est Mons ex Sale mero, cui quantum demas, tantundem iterum successu temporis, de novo Sale accrescit; quod & aliis Salisfodinis usuvenit, ut fodinæ ex quibus semel erutus fuit Sal, novo iterum Sale repleantur.* Fit id per halitus Salinos, ex intimis terræ visceribus continuò expirantes, qui ubicunque corpus consimile, & Homogeneum reperiunt, ibi in corpuscula, frigore condensantur, moxque Magnetica quadam actione uniuntur, unde semper novum incrementum Salis emergit. 36. *Montibus Salis, accedunt Montes Magnetici, cuiusmodi est in Calabria, de quo Plinius Lib. 34. in quo quidem non nascitur verus ille Magnes, caute continuâ, sed sparsa bubbatione, quæ tamen ferri aciem*

inficit ut Magnes. Sparsa hæc bubbatio (ut ejusdem Plinii verbis utamur) nihil aliud est, quàm flores ipsius Magnetis, qui eandem vim habent, ac ipse Magnes. 37. *Referunt nonnulli Naucleri, in Ima India esse maritimas Cautes Magneticas, quæ medio cursu navigia, si quid sit in eis ferri, vel clavus unus, sistant, detineant, attrahant. Idcirco, qui illac sunt prænavigaturi, pelles Navium ligneis clavis solent compingere.* 38. *His addunt alij, Montes esse circa Castros, quibus ea vis est, ut quicquid ferri accedat, ad se trahant, Sagittas, atq; alia ejusmodi instrumenta.* Si de veritate harum Relationum constat, ea vis in naturalem virtutem Magnetis, ferrum ad se attrahentis, refundi debet. 39. *Illud etiam est mirabilius, quod habet Plinius lib. 2. Cap. 96. Scribit enim juxta flumen Indum, duos oppositos sibi esse Montes; atq; ex his, alteri esse virtutem Magneticam, ut ferrum omne retineat, alteri è contra, ut illud respuat.* Id si ita est, oportet hos montes sibi esse diversis polis oppositos, nam & idem Magnes, uno Polo ferrum attrahit, altero verò opposito, illud idem repellit. 40. *Non minùs etiam mirandum esse videtur, nonnullos Montes picem fluere fontis modo.* Id tamen minùs mirum, nam sicut alii montes aliis mineralibus, ita aliqui piceâ abundant, materiâ. 41. *Testantur Historiæ, Montes sæpiùs sponte dehiscere. Sic anno 1230. Mons ingens in Burgundia, à proximo alio monte dehiscens, vallesq; proximas coarctans, multa agricolarum millia oppressit. Similiter anno 1457. apud lacum Bonacum, non procul à Salodio, integer Mons, magnum in modum se aperiens, ad imum dehiscere visus est. Memorat quoq; Seneca, Ossam Montem prius Olympo cohæsisse, ac deinde recessisse ab eodem, & sic scissam unius montis magnitudinem in duas partes, duos montes effecisse.* Acciderunt hæc, per ingentem terræ motum, quô apertis hiatibus terræ, vi vastæ molis montes absorpti, aut subruti sunt. 42. *Montes Peruvici, adeò in longum porriguntur, ut in eis via quædam extructa comperiatur, calce ac lapidibus strata, lata pedes viginti septem, exciso marmore, podiis hinc inde extructis, in longum ad bis mille, & ultra milliaria Italica.* Opus hoc est humanæ industriæ, quod & Pyramides Ægyptias, & quælibet Romanorum ædificia superat. 43. *Illud magis mirum, in jugis montium naves profundè defossas compertas fuisse. Anno enim 1460. effosso monte, qui à mari distabat cubitis centum, terrâ plurimâ monte excavatâ, comperta est navis humore propemodum absumpta, cum instrumentis omnibus ferreis, & cum 40. hominum cadaveribus, ossibus exsiccatis.* Id certè contingere potuit, ex ingentium maritimorum fluctuum tumore, quô navis in proximos colles fuit projecta fluxu, reflexu verò non rediit. Nam & Hilarionis tempore, apud Epidaurum, naves è præruptis montium cacuminibus pependisse, testatur Hieronymus in ejus vita; potuit etiam navis extra mare in littore, jacuisse, atque in eam vi terræ motûs, evomitione cinerum ac pumicum, tantam copiam emissam esse, ut montis ferè modo, eam oppresserit. 44. *In monte Carina Cretæ Insulæ, nulla musca visitur, sed neq; mel ibi natum, alibi muscæ attingunt.* Ob flores arborum montis illius, quarum virtus, & qualitates muscis inimicæ sunt, sic & certorum fungorum succo muscæ enecantur. 45. *Mons Cariæ Caternus Scorpiones habet, qui indigenas perimunt, hospites non lædunt, teste Bocatio.* Quia cum indigenarum humore & complexione majorem Sympatiam, quâm cum advenarum, venenum eorum habet. 46. *Memorant-*

randus est hic etiam Olyssippo, Hispania Mons, apud quem, Equæ Favonio flante prægnantes redduntur. Quod quidem rectiùs ad fabulas refertur. 47. *Est in Britania Mons nomine Maul, in suis radicibus lacum habens, cujus aqua, adeò animalia fessa restaurant, ut nullo videantur attrita labore.* Ob præstantes qualitates radicum, venarumque, quas aquæ lacus illius permeant. 48. *Sanctitate major, quàm Naturâ nobilis, meritò censendus est Mons Oreb, & Horeb, Chorebq; dicitur, & communiter mons Sanctus nominatur.* Mons hic jugum est Montis Sinai. Atque inde uno nomine Mons DEI appellatur, & Scriptum est legem datam, nunc in Sinai, nunc in Oreb. 49. *Quidam verò existimant, Orientalem istius partem dici Sinai, occidentalem Oreb.* Sanctus Hieronymus tamen scribit: Quòd duplici nomine idem Mons, nunc Sina, nunc Horeb ferè Oreb vocetur: communior autem Sententia est, montes illos inter se distinctos esse, sed radicitùs cohærere: esse etiam Oreb multò inferiorem, altitudine Montis Sinai. 50. *Est autem ferax optimarum herbarum, adeòq; pascuis valde commodus.* Atque in hujus Montis pede, DEUS apparuit Moysi, oves Jethro Soceri pascenti, in rubo ardente, sed rubi frutice, ramis, frondibus & floribus incombustis. 51. *Hujus montis petra, virgâ Moysis percussa effudit sitienti populo flumen aquarum.* 52. *In Oreb Montis cacumine, orante Moyse elevatis manibus, Josue debellavit Amalecitas, inq; hujus spelunca, ut supra diximus, stans Elias vidit DEUM, in Sibilo auræ tenuis:* Omnia hæc sunt insignia Sacri istius Montis, eximiæ Sanctitatis argumenta. 53. *Arbuscularum formis insigniti sunt lapides Montis Oreb.* Creditur esse Mysterium hujus loci, quô DEUS Moysi in flamma ignis, de medio rubi ardentis apparuit. Ita Eusebius Nierbergius Libro de miraculosis Naturæ Terræ promissæ, Cap. 109. ex quo & priora de Monte hoc sunt desumpta, ex Cap. 108 ejusdem libri. 54. Addit idem author, specialia quædam de monte Sinai, ibidem Cap. 107. Nempe Montem esse rotundum, omniumque Montium in ea Regione celsissimum, & ascensu difficillimum. Unde olim erat inaccessus, postmodum continebat in altitudine septem millia graduum, demptis locis, in quibus rectis passibus, ascendebatur, & non per gradus. 55. *In hujus Montis vertice, die quinquagesimo egressionis Israël de Ægypto, DEUS terribili igne & Sonitu legem suam promulgavit Israëlitis, eamq; suo digito duabus tabulis lapideis inscriptam dedit Moysi.* Verùm has tabulas ob vitulum aureúm ab Israëlitis, in absentia Moysis adoratum, Moyses ad radicem Montis confregit. 56. *Atq; rursus Moyses conscendens eundem montem, vidit gloriam DEI transeuntem, & novas tabulas Decalogi scriptas à DEO accepit.* Quæ postmodum repositæ sunt in Arca Fœderis, ac sæculis multis in eadem conservatæ. 57. *In hujus montis sumitate, postea Corpus Sanctæ Catharinæ, ex Alexandria Ægypti, ab Angelis delatum & sepultum est.* Ex cujus dein Virginis membris, unda Olei Salubris profluxit. 58. *Ad radices hujus Montis, fundatum fuerat Monasterium sanctæ Catharinæ florentissimum, sub Regula Sancti Basilii.* Utpotè in quo plùs quàm novem millia descriptorum quiescunt corpora Monachorum. 59. *Habuit posterioribus temporibus, cùm Christiani ea loca possiderent sedem Episcopalem, sed suffraganeam.* Nunc sub jugo Turcarum, locus hic gemit. Utinam Principum Christianorum corda accenderet DEUS, ad hæc sacra

quasi vinea, memoriale ejus sicut vinum Libani. 75. *Hunc montem inter alias Nationes, incolunt defactò Maronitæ.* Qui anno post Christum natum 1182. abjurato errore, Orthodoxam Catholicamque fidem amplexi sunt. In qua constantes manent ad hanc usque diem, in medio Mahometismi, & tot inter, ac tam diversas sectas. Gregorius XIII. pro hâc natione egregium erexit Collegium seu Seminarium Romæ, sub curâ Patrum Societatis nostræ, quod etiamnum floret. 76. *Haud procul à Monte Libano, est Mons Hermon, cujus quoq; in Scriptura Sacra frequens est mentio, qui ab Amorrhæis vocatus Saner.* 77. *Memorabilis præterea Mons Palæstinæ est Eroge dictus, qui tempore, quô Ozias Rex DEO thuris incensum super Altare Thymiamatis adolere præsumens, quod solis Sacerdotibus fas erat, leprâ percussus est, in rei hujus memoriam, per medium scissus est.* Faciunt ejusdem mentionem Amos & Zacharias Prophetæ. 78, *Inter Naturæ miracula (ait Nierbergius Lib. 1. de miraculosis Naturæ in Europa, Cap. 48.) reponi potest Mons Serratus in Hispania (sic dictus ab asperitate petrarum, quæ quasi Serrâ scissæ videntur,) qui licet ubiq; crebris rupibus ambiatur, ipse tamen longè super alios eminet.* Nam ex vertice illius viciniam despectantibus, vicini montes camporum imaginem præbent. 79. *Montis hujus radices alluit amnis vulgo dictus Lobregat, quem Ptolomæus Rubricatum vocat.* Nec immeritò fluctus enim illius toto anni tempore maximè rubent, colorem ab arenis quas pertransit mutantes. 80. *Super hunc Montem extructum est Beatæ Virginis insigne Monasterium, cujus ædes Sacra & Imago Beatissimæ Virginis in ea collocata, multis iisq; maximis miraculis, usq; ad præsentem diem claret.* 81. *In Helvetia juxta Lucernam mons est præaltus, quem ob fragosam asperitatem, & præcipitem altitudinem, fractum montem appellant. In hujus vertice Lacus est Pilati cognomento, in quem de industria injecta, maximas tempestates ciere, & omnia undis opplere ajunt, quæ verò casu incidant, nihil irritare eum.* Vulgi tamen est hæc de lacu isto opinio, quæ non tam veritate, quàm traditione imperitæ multitudinis niti videtur.

DISSERTATIO TERTIA GEOGRAPHICA.

De Proprietatibus Locorum.

Non omnis fert omnia tellus. Quinimò Divina providentia regiones Orbis, tot discriminibus naturisque separavit, ut vix una alteri compar esse videatur, sive cœli, sive soli ratione.

PRimò itaq; *terram Paradysi magnâ virtute à reliquis terris distinxit. Erat enim Paradysus, locus in Orientis partibus constitutus, cujus vocabulum ex Græco in Latinum vertitur hortus: Porro hebraicè dicebatur Eden, quod in nostra lingua Deliciæ interpretatur, quod utrùmq; junctum, facit hortum deliciarum. Fuit siquidem omni genere ligni, & pomiferarum arborum consitus, habens etiam lignum vitæ, lignumq; boni, & mali sciens, non erat ibi frigus, non æstus, sed perpetua aeris temperies.*

peries. Terraq; omnia sponte proferebat. Ejus medio fons erumpens, totum nemus irrigabat, dividebaturq; in quatuor nascentia flumina, nihilq; deerat in eo, quod ad omnem voluptatem requirebatur, ob quod etiam in Scriptura Sacra voluptatis locus nuncupatur. Formaverat siquidem DEUS hunc locum pro hominibus in statu innocentiæ existentibus, quem proinde decebat superare omnes alias partes Orbis, homini post peccatum ad excolendum in sudore vultûs, datas. 2. *Deliciis & fertilitate laudatissima, adeò ut ipsi Paradiso comparari meruerit, erat olim Sodomorum Regio, verùm ob scelera amœnissimus hic locus, subversus igne & Sulphure, factus est lacus horribilis, ac pestilentissimus, in quô quod vivit nihil reperitur, atq; inde mare mortuum appellatur.* Aquas enim habet amarissimas, fœtentes, ac sordidas, bituminisque ac Sulphuris qualitatibus infectas, quæ omni viventi nocivæ sunt ac perniciosæ. 3 *In circuitu ejusdem mortui maris, Littora & montes utrinq; ad quinq; milliaria sterilia squallent.* Nempe ob halitum pestilentem ejusdem lacûs, qui etiamnum in modum Camini infernalis, perpetuis exæstunt vaporibus. 4. *Arbores hujus Regionis, Poma proferunt, quæ colore aliis sunt persimilia, sed in manibus ea carpentium, in cineres ac fumum resolvuntur.* Sunt hæc signa Divini ignis, ac iræ DEI reliquiæ. 5. *Lacus quidam est in Thracia, proximus Olyntho, ad quem, quodcunq; animal pervenit, ab eodem abhorrescens discedit, incolume tamen.* Ob venenatam nimirum Soli qualitatem, quæ tamen non est tantarum virium, ut illico accedens animal perimat. 6. *Solus autem Scarabæus nequit ab hoc loco discedere, sed circum ambiens, & vagus, fame demum moritur.* Allicitur namque Scarabæus ad hunc locum fœtore, & putredine illius terræ, ne verò eum accedat, arcetur ab ejusdem venenata qualitate, propterea ab eo non recedit, nec tamen eam ingreditur, sed circumambit, donec fame defectu escæ emoriatur. 7. *Propè Urbem Gratianopolim in Gallia, Turris pervetusta est, quæ araneos non patitur, neq; aliud venenatum: Sed & Ypris in Flandria Turris dicitur esse, in quâ nec aranea, nec tela ejus unquam visa.* Provenit id ex mixtura terræ cum lateribus, aut arenæ cum calce, vel certè ex natura ipsorum lapidum, multæ siquidem partes terræ, multi quoque lapides, venenis omnibus contrariam habent naturam. 8. *In Oriente vastissima sunt deserta, usporè, quæ trium, aut quinq;, vel etiam sex, imò & novem dierum itinere vix pertransiri possunt.* Redditur hæc terra inculta, ac inhabitata ob penuriam aquæ, quæ in illis partibus est, ita ut aliquando contigerit loca ea transeuntibus, ut calix aquæ, decem millibus ducatorum fuerit emptus, fuit tamen hæc licitatio tam venditori, quàm emptori minùs salutaris, cùm nihilominus uterque postea præ siti expirâvit. Ut scribit Leonius P. I. 9. *Juxta Babylonem in Susiana, & Sitacena, nunquam pluit, ob idq; tegulis tectisq; domorum ibi non utuntur, sed & tota Ægyptus expers est imbrium.* Haud dubiè defectu humorum, & evaporationum terræ, unde alias formantur nubes. 10. *Esto autem Ægyptus nullis irroretur pluviis, miræ tamen est fertilitatis.* Inundatione Nili pluviarum vices supplente. 11. *Altilium domesticorum, nullibi est major copia, quàm in Ægypto.* Extruunt enim clibanos, & furnos, quibus multa millia ovorum super imponunt, lentoque igne supposito, calorem ejus ita attemperant, ùt furni tepor adæquet teporem Gallinæ ovis incubantis. Indè debito ex-

acto

aƈto tempore, integri pullorum greges prodeunt. 12. *Sed & hominum adeò fœcunda est procreatrix Ægyptus, ut aliquando 20. millia insignium Urbium, in ea fuerint numerata.* Neque enim aliter quam terræ, & agri sub certis cœli climatibus, fœcundiores sunt in progeneratione & homines. 13. *Europa nostra, licet culta sit, non potest tamen hâc Urbium multitudine gloriari, nisi fortè quo ad paucula aliquas Provincias. Hannonia enim, estò in latitudine tantùm tria, in longitudine verò solummodò quinque complectatur milliaria nostratia, supra mille tamen possidet Pagos & Oppida. Sed & Flandria Comitatus Urbes habet 58. pagos 1154. Hollandia etiam sat angusto limite, Urbes 29. pagos 400. numerat. Brabantia quoq; etsi exiguam occupet terræ partem, 49. nihilominus insignibus superbit urbibus.* Has & reliquas Belgij Provincias facit adeo habitatas, & cultas, opportunitas commerciorum, & industria ac solertia gentis illius. 14. *Sed & Thuringia, estò & longitudine & latitudine non excedat 12. milliaria, continet tamen 12. Comitatus, seu Dominia, totidem Abbatias, 144. Civitates, bis mille pagos, & 150. Arces.* Adeò enim frugum ferax est, ut lumen Germaniæ dicatur. 15. *In Africanis littoribus, circa fines Cyrenorum nec quidem auditum est, pluviam aliquando fuisse, magis tamen est in illis terris, quàm in ullo mari Naufragis periculum.* Arentibus scilicet arenis, quibus eæ Regiones ferè totæ coopertæ sunt, ad omnem motum ventorum, quorum ibi maxima vis est, cedentibus. 16. *In Arabia Ægypto contermina circa Urbem Adem, nulla prorsus aqua neq; è cœlo pluit, neq; à terra manat, neq; fons ullus, aut stagnum fluviusvè exstat, quin nec puteus quidem, virescunt tamen omnia, & mirum in modum adolescunt.* Pluviarum enim & aquarum vices, cœlestis ros nocturnus, mirâ DEI providentiâ supplet. 17. *In aliquibus Partibus India, mella frondibus defluunt.* Adscribit id Strabo pinguedini ac feracitati illius Soli. 18. *In Cappadocia tradit Arist. de Admirab. cap. 16. Loca quædam esse, ubi mel sine favis conficitur, esseq; spissum, oleoq; persimile.* Ob præstantiam succi florum ac arborum illius. 19. *Scribit Ælianus Lib. 5. Cap. 42. in Thracia, ex plantis mel nasci* suavi ac dulci, succo, qualitates mellis immitante. 20. *In Trapezunta Pontica, nascitur, mel ex Buxo, quod qui gustant, ad insaniam rediguntur* ob gravem odorem, & vim calefactivam cerebri. 21. *In Coronea Bœotica, non possunt Talpæ vivere, neq; terram fodere, cùm tamen alioquin in reliqua Bœotia, magna sit talparum copia, ut notat Arist. de Admir. cap. 120.* Cùm idem Arist. de Hist. Animal. Lib. 8. Cap. 28. scribat, quòd neque si aliunde eò transferantur velint se infodere, signum est, non ob duritiem soli id evenire, sed ob naturalem Talparum aversionem, à tali specie telluris. 22. *Thessaliæ, tanta est serpentum copia, ut incolis alio migrandum esset, nisi iisdem superflueret è contra ingens multitudo Ciconiarum, quarum virtute interimuntur.* Adeò DEUS rebus omnibus providit, ut antidota contrariis omnibus addiderit. 23. *In Sambris Regione, Africa Æthyopica contermina, nullum quadrupes animal, est auritum, nec Elephas quidem.* Non ex alia ratione putant aliqui id fieri, quàm quod nimium humoris crassi seu melancholici animantibus Regionis illius insit, idque ob ferventem cœli ambitum. 24. *Phrygiæ autem armentis omnibus cornua mobilia atq; flexibilia sunt, ac aures ipsæ. Plinius Lib. 11. Cap. 31.* Materia enim cornu in siccitatem

nequit

nequit converti, ut indureſcat, ſed perpetuò humore viroreque alitur, ideoque carnua potiùs materia eſt, quàm cornea. Ut ſentit Majolus. 25. *Nulla pars orbis plura monſtra profert, quàm Africa.* Fit id ex eo, quod ob aquarum penuriam, ad locum ubi eæ haberi poſſunt, diverſarum ſpecierum animalia, magno numero concurrant, ibique commiſceantur, indeque novæ animalium formæ gignantur. 26. *Aſiaticæ belluæ ferociores ſunt, Europeæ vero firmiores.* Diverſitas hæc naturarum à diverſitate Climatum provenit. Sic & intra eandem ſpeciem animalium, una Regio minutiora, altera magis vaſta, magiſque robuſta producit animalia. 27. *Imò ſæpè fit eorundem etiam animalium Naturam à Cœlo immutari ſaltem quo ad generationis ſucceſſionem.* Sic non rarò accidit, generoſiſſimi etiam generis Equos, translatos ad aliam minùs feracem, minùſque benignam Regionem, omninò degenerare in ſecunda, vel tertia generatione, prorſuſque ex generoſiſſimis, reddi ignavos. 28. *Diverſitas hæc Climatum videtur cauſare etiam tam diverſam inclinationem in tot diverſis nationibus, quod enim aliquæ Nationes pronæ ſint à natura ad furtum, aliæ ad vindictam, aliæ magis ingenioſæ, aliæ magis modeſtæ, aliæ ſimpliciores præ reliquis, id maxima ex parte diverſis cœli influxibus, diverſorumq; Climatum diſtinctioni eſt adſcribendum.* 29. *Multum etiam conferunt ad longitudinem vitæ, loca Nativitatis & Habitationis.* Hinc Regionibus frigidioribus, & Hyperboreis, diutius homines vivunt, plerumq; quàm calidioribus, & Inſulares ut plurimum longæviores ſunt, quàm Mediterranei, loca item excelſa inhabitantes, quàm depreſſa. 30. *In multis locis Hungariæ, ſiligo inſeminata, vertitur in triticum.* Quod bonitati Soli ac pinguedini terræ eſt imputandum. 31. *E contra in finibus ejusdem Hungariæ, ad partes Poloniæ, Triticum inſeminatum ſæpè convertitur in Siliginem, & hordeum in Avenam.* Ob contrariam ſcilicet rationem, nempe ſterilitatem terræ. 32. *In Theſſaliæ lacu, Ranarum nulla vox exauditur unquam, alio tamen ſi transferantur canoræ inveniuntur. Ut ſcribit Plinius Lib. 8. Cap. 58.* Loquacitatis, & taciturnitatis hujus cauſa tribui debet aëri, aquarumque tepori, ac frigiditati. 33. *Zonæ torridæ incolæ toto tempore anni noctes æquales diebus habent, & conſequenter perpetuum eſt illis æquinoctium.* Æquales enim Sol ſemicirculos diurnos & nocturnos illis ſemper utpotè conſtitutis in ſphæra recta peragit. 34. *In ejusdem zonæ Regionibus geminæ ſunt per annum æſtates.* Sole ſcilicet ad partem æquinoctialem accedente. *Et geminæ quaſi Hyemes.* Sole nimirum propè Tropicos conſiſtente. 35. *Incolæ Zonarum temperatarum inæquales dies, & noctes artificiales habent.* Quia Sol inæquales Semicirculos nocturnos, & diurnos ſuper eos perficit. 36. *Semel in anno longiſſimam habent diem, & breviſſimam noctem viciſſim.* Ob Solis maximam ab æquinoctiali linea elongationem in partem alteram. 37. *Dum in Regionibus Zonæ temperatæ ſeptemtrionalibus eſt æſtas, in Zona temperata Auſtrali eſt Hiems, & è contra.* Ob contrarium receſſum Solis ab æquinoctiali per ſigna Zodiaca decurrentis. 38. *In Regionibus Zonarum frigidarum, annus integer unica conſtat die, & unica nocte.* Sole videlicet per ſex ſigna Zodiaci ſupra illorum, per alia verò ſex infra eorundem Horizontem verſante. 39. *Hæc tamen Semeſtris diei ac noctis dimenſio non univerſam plagam Zonarum frigidarum occupat, ſed Regiones ſingulæ mi-*

rava

ra varietate discernuntur, alicubi enim quinque Mensium, est dies maxima, vel nox, alicubi trium, alicubi pauciorum. Utpotè, prout illæ magis vel minùs à Polis sunt distantes. 40. *Antipodes contrariis semper temporibus habent diem ac noctem, Occasum, & Orientem.* Quia è diametro terræ Soli opponuntur. 41. *Aliæ Regiones sunt majori, aliquæ minori, aliæ nullo periculo terræ motûs expositæ.* Quod fit ob varietatem soliditatis & cavitatis ipsius terræ. Ab ipsa enim cavitate soli, omnia discrimina terræ contigerunt semper, sive ignis eruperit, sive terræ motus, vento emisso loca excusserit, sive montes depresserit, sive terras absorpserit. Ut bene notat Majolus sæpiùs citatus. 42. *In Europa acus Magnetica, & ipse Magnes ad ortum declinat, ab ipsa lineâ Meridionali.* Quia versùs Ortum habet terram, versùs Occasum Maria, jam verò ex terra plurima effluvia magnetica prodeunt, quæ acum secum deferunt, & consequenter ad ortum declinare faciunt. 43. *In aliquibus è contra partibus terræ, contrarium fit, cum acus Magnetica declinat in occasum.* In illis scilicet, quæ terram ad occasum respiciunt, versùs ortum autem maria. 44. *Quò propiùs quæ Regiones ad polos accedunt, eò minus variatur situs acuum Magneticarum.* Quia nimirùm minus variatur linea meridionalis. 45. *Hinc situs acuum magneticarum in terris sub Æquatore constitutis facilè variatur.* Quia meridiana linea & terræ ad polum aspectus continuò variatur. 46. *In Regionibus tamen sub ipso Æquatore sitis, acus Magnetica non inclinat.* Quia est axi terrestri parallela, quem situm alias per inclinationes quærit. 47. *In Regionibus verò sub ipsis polis, maximè inclinatur.* Quia vult se polo terrestri unire. 48. *In locis altis, majores sunt venti, quàm in locis demissioribus.* Quia venti in alto incipiunt, id est supra, aut intra, vel infra nubes, & instar fluminis in terram ruunt, & quidem in loco altiore necdum dispersi, & ita vis major illis inest, cùm autem ad inferiora labuntur dissipantur, minusque habent virium. 49. *Etiam sub iisdem Elevationibus Poli, non ubiq; eadem est constitutio aëris.* Quia diversam habent terræ dispositionem. Causæ autem operantur juxta subjectorum dispositionem. Quare licet in aliquibus Regionibus sit eadem, poli, ac consequenter etiam Solis elevatio, non sequitur tamen idem effectus, seu aëris constitutio. 50. *In quibusdam locis maritimis non in plenilunio, sed post, etiam biduo, fit æstus marinus.* Causam hujus variationis dant freta particularia, & impedimenta fluxûs marini. 51. *Non in omni parte mundi, eadem plantæ spontè prodeunt.* Quia DEUS prolificam vim terræ, in variis partibus mundi, variam indidit, unde si quis è profundissimo loco, & quò nullum semen pertigit, eruat terram, eamque aëri exponat, producit illa spontè herbam, sed illi climati propriam. 52. *In aliquibus terris citò cadavera putrescunt.* Quia humidum habent subtile, quod poros cadaveris subintrat, & acredine partium gluten exurit, aut desiccat, quô deficiente, corpus velut in cineres resolvitur, quamvis hæc non sit vera putrefactio, sed potiùs solùm cadaveris resolutio. 53. *In aliquibus è contra terris, difficulter cadavera putrescunt.* Quia vel sunt salsæ, aluminosæ, aut nitrosæ, nitrum verò & sal à putredine præservant; vel quia sunt nimis siccæ, & frigidæ, aut nimis calidæ, nam in tali constitutione res non facilè putrescunt. 54. *In quibusdam terris nihil nascitur.* Hæ vel habent subjecta metalla, è quibus acres halitus vaporant, vel sunt salsæ, vel nimiùm

ficcæ, aut nimiùm calidæ, aut etiam nimiùm humidæ. 55. *Non omnis fert omnia tellus.* Diversa siquidem semina, diversis hujus nutriuntur, foventur, maturantur, quos non ubique habent, alia enim sunt, quæ calido, alia humido, alia copioso succo gaudent. Idem est inter animalia, quæ idcirco non ubique omnia reperiuntur. 56. *In mari majora sunt animalia quàm in terra.* Mare siquidem minusq; obnoxiũ putredini, ob salsedinem, & ob multam oleositatem nutrit multùm, quorumutrumque in terra deficit, hinc terrestria animalia magis morbis obnoxia sunt, & citiùs pereunt, neque tantam nutritionem, ac consequenter nec tantum incrementum habent. 57. *In variis terris animalia colorem variant.* Oritur id vel ex imaginatione, matrum, vel ex pastu, sic in quodam Lacu Sueciæ, nigram aquam habente, nigri quoque sunt pisces: in nivosis locis, vultures, aquilæ, accipitres, milvi, vulpes, ursi, imo corvi albi, in Allobrogum alpibus, perdices albæ, in Lituania lepores. Dantur & mures albi, passeres, & hirundines, in Taurinis. 58. *Ventus in aliis Regionibus serenitatem, in aliis pluviam affert.* Nam ubi per siccas partes fertur, affert serenitatem, ubi per mare vel aquas, quia defert secum halitus aqueos, pluviam, aut saltem humorem affert. 59. *In Arcadia Lapis invenitur, qui si diù sub stramine jaceat, ignem concipit.* Arcentur siquidem à stramine superinjecto è saxo ignei evolantes Spiritus, quibus hic lapis abundat, atque in saxum facta reflexione intensi flammam faciunt. 60. *Non procul Puteolis in Italia, est campus in quo colles passim vastos, sulphureq; pingui refertos eructant fumos.* Nimirum, uti aliqui subterranei ignes, procul à nobis distant, ita aliqui proximi sunt superficiei terræ, uti in his collibus contingit. 61. *In Bohemia inter Dominium Bienen & Czachrovv, sunt duo campi contigui. Dum in uno est hyemale frigus, alter hilarescit calore æstivo, hic messis, ibi viride frumentum, hic ros, ibi pruina.* Putant nonnulli id ex eo evenire, quòd uni nitrum copiosum, alteri ignes subterranei subsunt. 62. *In Provincia Chinica, Xanzi, tam proximus est ignis subterraneus, ut pro eo puteos effodiant, in quibus collectis superponunt cacabos pro elixandis cibis.* Verùm hic non est ipse ignis, sed humor calens, & attenuatus subterraneorum ignium, qui non admodùm lucet, neque omnino est diaphanus, calidus quidem, sed non adeò ut ligna exurat. 63. *Hunc vaporem includunt Chinæ Vasis, & ut nos aquam circumferunt, imò & per canales deducunt, & tubo aperto, ad coquendos cibos adhibent.* 64. *Sunt hujusmodi subterranei ignes, & in Italia, ac Sicilia, maximè in Phlegono campo, qui intra hora quadrantem, possunt carnes percoquere.* Horum enim ignium materia est Sulphur, & bitumen neque deficit, quia renascitur. 65. *Sub eodem Cœlorum positu, alibi bonus, & fertilis, alibi sterilis est annus.* Quia ad ubertatem non solùm cœlum, sed etiam terra concurrit, tam verò terræ siccæ, ut sint fæcundæ, egent humore, quàm humidæ requirunt Siccitatem, & sic de cæteris. Unde si annus sit siccus, siccam terram reddet sterilem, si humidus, humidam, adeoque fertilem, & è contra. 66. *Europæ Incolæ præstant aliis ingenio & viribus.* Quia temperatam incolunt mundi zonam. Nam qui frigidam zonam incolunt, valent viribus, sed non ingenio, qui torridam, præcalent astutiâ, sed corpore sunt imbecilles. Qui igitur mediam seu temperatam involunr, prævalent viribus & ingenio, quia de utroque participant. 67. *Populi habitan-*

bitantes sub zona torrida, sunt nigri. Quia semen aduritur calore extrinseco, nam educitur ex eo humidum, & quod est terrestre, quasi in colorem nigrum abit. 68. *E contra ossa in talibus sunt alba, uti & dentes.* Quod similiter provenit ab extrinseco calore, hinc & ossa combusta candidant. 69. *Ora habent prominentia.* Propter eundem calorem, qui illa acuit. 70. *Oculos verò rubentes habent.* Causa est idem calor, qui delicatissimum hoc membrum pariter exacuit. 71. *Corpora eorum sunt levia.* Quia vi caloris humidum exhalant. 72. *Sunt autem timidi.* Quia caloris æstu spiritus aut comburuntur, aut educuntur. 73. *Sunt autem astuti, ac ingeniosi.* Quod evenit propter subtilitatē Spirituum. 74. *Qui habitant in zonis frigidis, sunt albi corpore.* Quia frigus constringit corpora, & sic humidum causans albedinem, non exhalat. 75. *Calido sunt stomacho.* Quia calor foras non educitur, sed in seipsum reflexus augetur. 76. *Qui in mediis zonis habitant, ab utrisq; plùs minusvè de illis participant.* Pro accessu scilicet majori vel minori ad eorum extrema. 77. *Diversarum Nationum ac populorum, diversæ sunt propensiones, natura, ac mores.* Ex diversitate scilicet Cœli solique, verissimè namque dixit Vegesius, Lib. 1. Cap. 2. Plagam cœli, ad robur non tantùm corporum, sed etiam animorum plurimùm valere. Et Polybius Lib. 4. Ita Natura comparata est, ut cœlo habitationis consimiles evadamus. 78. *Hinc Aristoteles, sect. 14. Probl. 1.* Cùm quæsiisset, *cur efferis moribus & aspectibus sint, qui habitant in Regionibus nimium calidis, vel frigidis?* Respondet: Optimam temperiem aëris, non solùm corpori, verùm etiam intelligentiæ homini prodesse, excessus autem omnes, ut corporis ita etiam mentis temperamentum pervertere. 79. Horatius Nicquetius Lib. 1. Phisognomiæ humanæ Cap. 16. plurimas Quæstiones, circa diversitatem Naturarum, ac Complexionum, ex diversitate Climatum, & sitûs Regionum, eruditè sanè resolvit, quas hîc per positiones annotamus, sic: *Septemtrionales calidi, Australes frigidi sunt.* Quia hi Syderis propinqui intemperantiâ extremè torrentur, laxantur proinde eorum corporis meatus, nativusque calor dilabitur, atque ad sibi cognatum calorem extenditur, illi verò rigentia mundi pruinis geluque torpentia loca incolunt, quam ob rem calor innatus refugit, ad constantem extrinsecus frigiditatem, quæ occludit constipatque corporis meatus, nec calidum innatum patitur vaporascere, sed ad centrum cogit. Hinc 80. *Septemtrionales edaces, Australes parcicibi sunt.* Nimirum, quia qui calidioris naturæ sunt, plùs cibi appetunt, & conficiunt citiùs: qui verò frigidioris, multò minùs. 81. *Septemtrionales obesi, Australes macri.* Quia illi in cibum effusiores, ut jam dictum. Accedit quòd circumstans frigiditas Regionum septemtrionalium, infra cohibet humores omnes, qui tunc in adipem concrescunt. 82. *Septemtrionales colore candido, Australes contra.* Candent corporum extrema, ex humoris & pituitæ exuberantia, quam vicini syderis calor non torret. Nigricant Australes, quia solis intemperantiâ insitus calor, forinsecus educitur, cutisque retorretur. 83. *Septemtrionales fluxo sunt capillo, Australes duro & crispo.* Quia illi humoribus abundant; isti, quia siccescunt, & propinquitate syderis aduritur capillus. At quod siccum est, idem durum est, & quod aduritur si tenue, depravatur & contorquetur. 84. *Septemtrionales, oculis cæsiis, Australes nigris.* Oculos cæsi-

cœsios enim caloris interni exuberantia reddit, ejusdem absentia nigros efficit, cùm humor privatus calore, & quod consequens est, luce offuscari opacarique debeat. 85. *Septemtrionales voce gravi, Australes clarâ.* Quia calor innatus meatum aperit & amplificat, hinc clara vox, frigus eosdem constipat, unde vocis gravitas provenit. 86. *Australes obnoxii sunt Lepra.* Quia atra bile abundant: neque verò aliunde quam ex Australibus Regionibus, ad reliquas orbis partes, propagata est lepra. 87. *Septemtrionales ad opificia & scientias Mathematicas, Australes ad subtilissimas quasq; scientias aptissimi.* Quia illi Imaginatione, cujus commoda temperies, caloris poscit abundantiam, Australes è contra, vi intellectûs, cujus præstantia, in Siccitate posita est, præpollent. 88. *In Lybia homines sunt facie nigrâ & adusta, in reliquis locis ejusdem paralleli minimè.* Quia in Lybia arenosa est terra, nulli fontes, unde per reverberationem aër multum calefit, in locis proximis non ita. 89. *Qui loca montosa incolunt, robustiores sunt.* Quia locis apertis montosisque, aër purus, propter frequentem venti afflatum agitationemque habetur, hujusmodi autem aër spiritus abundantiores in corporibus progignit. 90. *Sunt quoq; audaciores & turbulentiores.* Fortes namque lacertos masculumque robur consequitur audaciâ. 91. *Sunt præterea benè colorati.* Quia meliori valetudine utuntur, quàm qui in cavis & inferioribus locis habitant. Et quia loca commodè aspirata, ex se coloris hilaritatem præbent.

Continuatio ejusdem Materiæ.

PRimò, *Qui loca montosa, edita, apertaq; colunt, tardiùs senescunt: Qui autem cava, & palustria Ocius.* Cujus rei Aristot. Sect. 14. Probl. 7. hanc dat rationem: Quia senectus putredo quædam est, putret autem quod quiescit, nullo modo autem ita afficitur, quod movetur; ut aqua profluens & conclusa. Igitur ut locis editis aër undique, afflante vento agitatur, ita in cavis manet immotus. Ad hæc, locis apertis purus, ac diversus assiduè ob agitationem aër habetur, pallustribus impurus, idemque semper, quare marcescit. 2. *Qui montosa loca incolunt, sunt acutioris ingenii.* Id quod in aëris temperiem rejici debet, qui quoniam purior subtilior, sicciorque est in locis montanis & editioribus, multos quoque puriores & subtiliores spiritus progignit. 3. *Hinc Scoti ab acie ingenij commendantur.* Scotia enim maximè ea, quæ septemtrioni propior est, frequentes montes habet, sulphure carbonibusque foscilibus abundat, unde magna consequitur aëris puritas. 4. *Armeni eadem de causâ subtilioris sunt ingenij.* Ecquis enim dum nubilum est, crassiorque aër, non sentiat retundi ingenij sui aciem? dum verò purior & nubibus depurgatior, non sentiat quasi acui, & denubilari mentem? 5. *Qui declive montis versùs septemtrionem incolunt, meliùs multò valent, quàm qui versùs austrum habitant.* Nam cùm frigidus siccusque ventus sit Aquilo, omnes corporis consumit superfluitates, robur addit, eò quòd adstringat, & in unam cogat partes omnes, & quanquam nonnihil nocumenti adferat, illud tamen exiguum est, si cum Austri incommodis conferatur, ut notavit Galenus, in Aphorismi 17. C. 7. 6. *De iis, qui loca aperta incolunt, idem omninò putat sentiendum, quod de illis, qui montosa, citatus Niguet in*

Lib. 1. Phisiognomiæ humanæ, Cap. 16. art. 7. Cùm penè eadem sit utrobique aëris temperies. 7. *Qui aridas, difficiles, steriles q́, Regiones incolunt, ad montanos accedunt, iisdemq́, affectionibus obnoxii, maximeq́, acutioris ingenii nomine celebrantur.* Quia tenuiorem nec adeò uliginosis incrassatum vaporibus aërem spirant, atque tenuiori utuntur alimento. 8. *Eæ regiones, quæ cœli clementia & affluenti copiâ gaudent, sensu hebetes, & obtusâ mente plerumq́, homines gignunt.* Cujus ratio in aëris temperaturam crassiorem rejicienda est, ubi enim rerum ubertas & copia, ibi pingve & adiposum Solum, crassiores cibi, majorque ingluvies, ex quibus crassus Sanguis, ex crassiore sangvine, crassiores tardioresque Spiritus gignuntur. At ingenii nobilitas & mobilitas, ex mobilitate & tenuitate Sangvinis, spirituumque dependet. 9. *Qui in locis palustribus habitant, corporis magnitudine superant aridarum Regionum incolas.* Et causa hujus est, nimia vaporis abundantia. 10. *Sunt verò pingvioris & obesioris ingenii.* Ob aëris crassitiem, quâ mens obnubilatur. 11. *Maturius senescunt.* Quia humidus aër citiùs putrescit, senectus autem putredo quædam est. 12. *Observat Aristoteles Sect. 14. Problemate 6. ubi crassior est aër, ulcera capitis celeriter curari posse, crurium autem tardè.* Quia humor, utpotè terrenus gravis est, omne autem grave tendit deorsum, unde ulcera superiora concoctioni sunt opportuniora, quoniam humor ab illis delabitur, inferiora verò ex descensu humorum, multo excremento putrefactoque facilè redundant. 13. *Tardiores & Somnolentiores sunt palustrium locorum Incolæ.* Quia in pallustribus locis magis corpus refrigeratur, refrigeratio autem, cùm requies quædam sit, somnum & tarditatem inducit. Ita Aristot. Sect. 14. Probl. 11. 14. *Loca marina, semper humido calore tepescunt.* Propter vapores marinos, qui terras proximas afflant, & naturâ pingves ac calidi sunt. 15. *Notat Plato Lib. 4. de Legibus, Vrbes & Regiones maritimas solere malè esse morigeratas.* Nam cum mercibus (inquit) & pecuniis cauponando repleantur, dolosos animos pariunt. 16. *Qui Regiones ventosas inhabitant, corpore minore sunt, ut observat idem Plato 3. de Legibus.* Quia ventus saltem indurat ut plurimum, Ast quod durum est, idem quoque siccum est, siccum verò incrementum impedit. 17. *Hinc Aristot. Lib. 5. Hist. Cap. 16. ait Spongias, quæ altis tranquillisq́, insunt gurgitibus, mollissimas esse, quæ verò in Helesponto duras.* Quia fluctibus & tempestatibus agitantur. 18. *Sunt autem qui ventosas Regiones incolunt Ferociores, & ad iram propensiores.* Quia spiritus præcipuum animæ instrumentum, aëris frequenter similitudinem, trahunt. *Hinc fit 19. ut loquitur Fernelius, apud eundem Niquetium, ut Marocenses, quàm Ægyptij, Circassi quàm Galli, Hispani quàm Bactriani, ferociores, & ad iram propensiores sunt, quanquam in eodem parallelo constituti.* 20. *Addit idem Niquetius de Gallis, & ipse Gallus, Gallos provinciales maximè concitatos turbulentosq́, esse.* Quia frequentioribus ventis, ac maximè Circio, qui flat abortu æstivo, & est oppositus Coro, infestantur. 21. *Hinc quoq́, fit, ut nautæ tantam barbariem & ferocitatem induant, & mente raptentur, non secus ac navigia retinaculorum prorsus expertia.* Atque hæc ex Niquetio. 22. *Asia, Africa, America, copiosos alit Psittacos, non item Europa.* Ferventiorem siquidem solem amat hoc genus avium. 23. *Ex hoc autem genere avium, inveniuntur complures,*

res, quæ ad sermones humanos exprimendos sunt promptissimæ, & aptissimæ. Non tamen æquè omnes. Imò ii, qui minores vocantur, & viridiores sunt, voces humanas nunquam discunt, placent tamen in caveis ob assiduum garritum, & inquietudinem. Est & tertia species, quæ minimorum dicitur, hi silent perpetuò, viror duntaxat eos commendat. 24. *Certæ plantæ quorundam locorum vernaculæ sunt, aliæ in quibusdam nullo modo nasci possunt.* Sic Teste Theophrasto, Thus, Myrrha, Laser, Cinamomum, & Casia, regionibus ad Ortum vel meridiem vergentibus, peculiares sunt, in regionibus Septemtrionem respicientibus minimè proveniunt. 25. *Quasdam Plantas & arbores, ut Pinum, robur, abietem, taxum, tiliam, frigida loca constat amare, quibus regiones calidæ inimicæ esse censentur.* Quæ omnia ad diversitatem ipsius terræ, sitûsque Regionum, ac naturæ ipsarum plantarum referenda sunt. 26. *Atq; propter hanc etiam substantiæ terrarum varietatem, multæ plantæ ad illas latæ ac inplantatæ nequeunt omnes suas partes perficere.* 27. *Vnde Plinius rectè tradit, vitio loci quædam infructuosa fieri: sicuti Cadunæ, quæ in Par Insula nihil fert.* 28. *Sic quoq; Persicæ arbores in Rhodo Insula florent tantùm.* 29. *Hinc Galenus asserit, in regionibus non admodum calidis, palmas non perfectè maturescere, quod ipsa experientia etiam probat.* 30. *Theophrastes verò scribit: Quòd si quis Palmam nostram, in Babylone serat, loci illius domesticis similem reddi fructiferam.* 31. *Idem Theophrastes ait: apud Tarentum, oleas cùm florent, quandoq; ærugine infestari, nonnunquam verò flores illius omnem odorem amittere.* Causa prioris defectûs, est penuria flatûs in iis locis, posterioris verò, humor spissus ex mari caliginoso crassoque floribus insidens. 32. *Hinc etsi arbores maximæ & pulcherrimæ illinc sint, fructum tamen minimum reddunt.* 33. *Arum, Planta sic dicta, quam alii Colocassiam vocant, quamvis in Ægypto & Sicilia omnes sui partes compleat, in Italia tamen & Hispania, neq; semen, neq; florem, neq; caulem unquam, vel certè raro proferre visa est.* 34. *In ea parte Hungariæ, quæ Carpathis montibus adjacet, Nux juglans, aut quercus transplantata, difficulter & raro concipit, ad debitam autem maturitatem fructuum, imo & ad justam altitudinem nunquam pervenit:* 35. *Et è contra, Abies, aut larix inde, ad campestria Hungariæ loca translata, brevi tempore exarescit.* Ob diversam scilicet terræ qualitatem ac constitutionem, quam dicta genera arborum naturâ suâ exigunt. 36. *India etiam intra eandem speciem, fructus decuplò majores producit, quàm Europa.* Hoc facit (ut ait Plinius) ubertas Soli, temperies cœli, & aquarum abundantia. 37. *Theophrastus asserit in quibusdam locis Asiæ, frumentum adeò grande fieri, ut olivæ nucleos adæquet.* Id, si ita est, referri debet, vel ad diversam speciem frumenti, (uti est apud nos Turcicum Triticum) vel ad nimiam pingvedinem & fertilitatem telluris. 38. *In Ægypto nulli flores sunt odoriferi.* Propter rationem paulò ante numero trigesimo primo ex Theophrasto allatam. 39. *In eadem Ægypto, Brassica propter amaritudinem, non comeditur, quæ tamen in Hispania, ac Italia, aliisq; Regionibus suavissimi est Saporis.* 40. *Sic & Persica in Hungaria, & aliis vicinis partibus, sunt fructus nobilissimi & sanissimi, in ipsa autem Perside, pro nocivis, imò & venenatis habentur.* Causa horum alia reddi non potest, quàm diversa proprietas terrarum, ac respectu cœli diversus situs Regionum. 41.

Obser-

Observant Botanici, quosdam locos, quibusdam plantis peculiares esse: cùmq; in loco ei minùs proprio (ut sæpè contingit) planta aliqua talis reperitur, faciem & figuram adeò mutare, ut circa cognitionem ejus, dubium non contemnendum, relinquatur. Quædam enim plantæ, loca pingvia, quædam macra, quædam arida, quædam uliginosa, quædā fertilia, quædam sterilia, quædam sabulosa, amant. 42. *Aceldema, hoc est ager sangvinis sic nuncupatus, quòd triginta argenteis, quibus Iudas Christum vendidit, in sepulturam peregrinorum emptus fuerit, & olim dicebatur ager Figuli, situs est ad Australem plagam montis Sinai. Hujus terræ est mira proprietas, & fidem penè superans, nempè ea, quòd defunctorum corpora, viginti quatuor horarum spatio in pulverem redigat.* Vero similius est hanc virtutem divinitùs huic terræ inditam esse; si tamen ea illi naturaliter competit, oportet esse nimium calcinosam, cùm & calx cadaveribus superinfusa, eadem citissimè consumat. 43. *Hanc autem virtutem etiam in alias Regiones devecta, minimè perdit.* Nam jussu Helenæ Imperatricis 270. navibus ex hoc agro terra deportata Romam, ad locum, quem incolæ Campum Sanctum vocant, eandem vim etiam nunc dicitur retinere. 44. *In Palæstina ager Damascenus, usq; adeò fertilis est, & speciosus, ut aliqui crediderint per eum, Paradisum terrestrem debere intelligi.* Quod quidem non est consentaneum veritati, ast vicinum fuisse paradiso verosimile est. 45. *Habet verò ager hic terram rubram, & mirè tractabilem.* Quæ proinde in usus varios in Ægyptum, Indiam, & Ethyopiam, magno pretio à Saracenis deportatur. 46. *Ferunt autem foveas effossas terræ hujus revoluto anno iterum compleri.* Per aggregationem scilicet partium alterius alicujus terræ, quæ per commixtionem, cum hâc rubra & tractabili, in ejusdem virtutem ac qualitatem transit. 47. *Tartaria, propria quædam Planta est, admiranda sanè, quam vulgò Baranez, id est agnum vocant, crescit enim agni figurâ, ad pedem ferè ternum altitudinem, quem pedibus, ungulis, auribus, totoq; corpore, præterquam cornibus repræsentat, pro cornibus tamen pilos gerit singulares cornu specie.* Unde non desunt Physiologi, qui hunc fruticem inter Zoophita, hoc est, illa, quæ inter bestias sive animalia, & styrpes medium tenent, atque ex utroque hoc participent, magno conatu referant. 48. *Imò non desunt, qui putent, vitâ sensitivâ stirpem hanc esse præditam, adeoq; inter bestias esse referendam.* Verùm cùm agnus hic sit præcisè fructus plantæ, solam retinens agni figuram, non potest dici verum animal sensu præditum, præsertim cùm ipsa planta proveniat ex inseminatione certi seminis in terram, quod semen est semini melonum simillimum, sed minùs oblongum. 49. *Nec obstat, quòd ex hoc fructu dissecto profluat sangvis.* Nam & in ficu tithymalo, & aliis, lac, & è Chelidonia fracta cruentus humor manat; sangvis igitur ille non est propriè Sangvis, sed humor cruentus seu rubeus. 50. *Minùs autem officit quid interior illius pulpa cancrorum carni sit similis.* Quia & uvæ nigræ pulpa talis est, è quâ vinum sangvini simile provenit. 51. *Minimè demum refragatur lana, quâ undiq; circumdatur agnus ille Tartaricus.* Quia & Persici fructus supra pelliculam induunt albam lanuginem. 52. *Illud fortassis animalitatis majus esset argumentum, in hoc Tartarico agno, quòd quamdiù vicinis obsidetur herbulis, tamdiù in suo vigore maneat, absumptis verò illis, tabescat, & intereat.* Unde Majolus, agnum hunc Tartaricum esurire, & edere, ac belluarum more herbis

pasci

pasci existimat. Sed neque id animalitatem ejus evincit. Nam cùm per radicem humo insertam, fructus hic plurimum humoris ex terra attrahat, quamdiu adest humoris copia, viget & ipse, & vicinæ herbulæ, deficiente verò sufficienti humore, deficit & ipse, & vicinæ herbulæ, priùs tamen hæ, utpotè magis teneræ. 53. *Illud tamen auget admirationem, plantam hanc & ejus fructum præsertim appeti à Lupis, non item ab aliis bestiis carnivoris.* Ad hoc tamen dicendum: Carnivoras quoq; bestias, secundùm suas Species appetere certarum specierum herbas, ut in canibus quotidiana ostendit experientia. 54. *Iuxta Gazaram sive Guznam per maxima terræ spacia sæpè agri deserti manent, ob murium & soricum ingentem abundantiam.* Huic tamen incommodo, DEus mirabiliter providit. Nam certo tempore Aves Perproperi ab Aristotele nuncupatæ, naturæ instinctu, catervatim eò advolantes, murium & Soricum inimicissimæ, ac avidissimæ, à noxiis his bestiolis, terras illas singulari diligentiâ repurgant, aliàs nullam sementem possent facere incolæ, quin statim absumeretur. 55. *Ager Foyensis Dionantinæ Regionis in Belgio, lapillis abundat, qui colorum varietate, ac venustate, naturam excedere videantur.* Videtur in hunc agellum, Beata Mater (ut ait Nierbergius Lib. 2. de miraculosis naturis Europæ, Cap. 69.) omnium gemmarum colores ac pretia, precibus suis transfudisse: neque enim hi lapilli in illo agro inveniebantur, antequam in ejusdem vicinia Sacellum Beatæ Virginis, in quo miraculosa ejusdem statua, piæ venerationi proposita est, exædificatum fuisset. 56. *Accedit & illud his lapillis, quòd illorum attactu, plurimiiiq; gravissimi dolores leventur, potiones item quibus injectus aliquis ejusmodi lapis fuit, multis saluti fuerunt.* Adscribendum est id quoque Divinæ omnipotentiæ, quæ supra naturæ cursum, ac vires, effecta quædam admiranda, per hosce lapillos efficit, ad merita & in memoriam ejusdem Magnæ Matris. 57. *Scribit Strabo, ad Caristum nasci lapidem, quem incolæ pectunt, nent, texunt, indeq; mantilia egregiè contexta conficiunt, quæ ubi sordescunt, in flammam projecta, non secùs emundantur, ac alia quæ aquâ abluuntur.* Lapidem hunc necesse est aut Asbestum, aut Asbesti æmulum. 58. *In Hibernia locus famosissimus Vsneachi nomine, ejusmodi lapides habet, qui nulli prorsus structuræ apti, aut utiles sunt, quin imò si fortè aliqui ex improviso ædificio imponantur, velociter opus illud ruere, & dissipari dicitur. Nullum etiam ignis calorem naturalem admittunt, nec in aquam missi strepitum faciunt.* Quam malignitatem, non utique natura illis indidit, sed Sancti Patricii imprecatio tales eosdem reddidit. 59. *Est in Cornubia, Sylva quædam, cujus ligna quantumlibet modica in aquam missa, aqua non sustinet, rursus sunt & alia ligna, quæ aquis injecta, lapidum instar submerguntur.* 60. *Est item in Gallia Sylva quædam, Parisiensi ab Vrbe parùm distans, Sequano Fluvio lateraliter conjuncta, quam publica quædam strata disterminat, cujus ligna ex una parte, si in aquam projeceris, ad fundum fluminis lapideo statim tam more, quàm mole descendunt.* Cùm id fiat respectu ejusdem aquæ (ut suppono) id sanè ad aliud referri non potest, quàm quòd unum genus ligni plùs habeat de terrea substantia, adeoque & gravitatis, quàm aliud. Quò enim aliquod lignum est graviùs, eò profundiùs mergitur, & si superat gravitate aquam, in eademquantitate, prorsus submergitur. 61. *In Æthyopia (uti memorat & ipse Seneca*

neca Natur. Lib. 4. Cap. 2.) nullum ex his animalibus, quæ latent tempore brumæ, unquam reconditur, etiam per hyemem in summo & aperto serpens est. Propter calorem regionis, per totius anni decursum. 62. *Admirandam cœli Æthyopici fertilitatem recolit Majolus Tom. 1. Dierum Canicularium cap. 17. Ex Francisco Alvarez. Qui testatur, in Corcora Angotta, adeò fertilem terram esse, ut quolibet anni tempore fruges metantur:* Eodem enim mense reperiuntur sata tantùm, alia aucta in frondosam herbam, alia crevisse in aristam, alia maturam habere spicam, quod omnibus mensibus ait contingere. Cùm enim toto anni tempore Regio hæc cœli clementiam habeat, solúmque aliunde fertile, nihil admirationis specialis, hæc res habet, cùm & apud nos tali ratione æstivo tempore hortensia certa, v. g. Lactucæ, sibi ad invicem succedant. 63. *In Africanis littoribus, ad fines Cyrenorum, vix auditur aliquando pluviam fuisse, sed ventorum tanta vis est, ut si aliquando vel clementiore cœlo, aliquantum spirare cœperint, majus in illis terris, quàm ullo in mari naufragium sit! scilicet propter levissimarum arenularum immensam copiam, & ventorum vehementiam.* 64. Scribit Andreas Corsalius, circa Urbem quandam Arabiæ, Adem nomine, nunquam è cœlo aquam pluere, néque è terra manare, néque fontes, aut puteos ullos ibi haberi, vixque sexennio semel pluere, & nihilominùs, terram fertilissimam omnino esse, & mirum in modum adolescere. Deo siquidem ita providente, cœlesti nocturnóque rore omnia ibi sic irrorantur, ac apud nos pluviâ è nubibus accedente. 65. *Plinius lib. 31. cap. 1. tradit, in Hircaniæ montibus, à meridiano latere, non pluere, sylvásque ab Aquilonis tantùm parte nasci, fertilissimam tamen Regionem esse, testantur alij.* Cujus quóque fertilitatis, non alia causa est, quàm copia roris, & præsertim nocturni. 66. *Addunt & illud, quòd ficus ibi multùm dulciores Europæis nascantur, quin & longè copiosiores, ita, ut una arbor quandóque supra ducentos modios ferat.* Quod ipse confirmat & Plinius lib. 15. cap. decimo octavo. 67. *In ejusdem Hircaniæ aliquibus vallibus, aliæ arbores ficis similes esse perhibentur, vocantúrque Occhi, ex quibus defluit mel, duabus horis matutinis.* 68. *His Strabo superaddit in eadem Hircania, frumentum nasci ex semine, quod cadit ex culmo,* Adeò imbrium penuria parùm obest, supplente imbres, & pluviam, copiâ cœlestis roris. 69. India, tam pingvis, & tam feracis soli alicubi est, ut tradit Mela lib. 3. cap. 8. ut in ea mella frondibus defluant. 70. Eadem habet Ælianus Hist. 15. cap. 7. In India (inquit) & maximè in Prasiorum Regione, liquido melle fluit, quod in herbas, ac palustrium arundinum comas decidens, mirificas pastiones, ovillo, & bubulo pecori præstat. Omnia hæc referri debent, ad rorem cœlestem, succúmque arborum, & herbarum melli conficiendo aptissimum. 71. *At deterior est Cauchiorum gentis Regio, ibi enim nullum pecus, nec ulla arbor, aut frutex, quia & illis aqua deest, imbribus tantùm potum præbentibus, aquis eorum servatis in scrobibus, ut tradit oculatus testis Plinius lib. 15. capite primo.* 72. *In Paphlagonia. Perdicibus bina corda sunt, ut scribit Plinius lib. 11. cap. 7. & subscribit Gellius lib. 16. cap. 15.* Id verò refert, ad proprietatem ejus climatis idem Majolus. 73. *In Urabi continenti novi orbis, ut tradit Petrus Martyr, ter seritur, & metitur quotannis.* Sva-

 de

det id verum esse perpetuum in illa Regione æquinoctium, adeò constans, ut quantùm inter hyemem, & æstatem intercedat discriminis, vix à peritis Astronomis discerni possit, ut notat citatus Majolus. 74. *Proptereà ibi cucumeres, pepones, cucurbitæ, post vigesimam à satione diem maturæ colliguntur. Lactucæ verò, ac betæ, buglossa, caules, decimâ.* 75. *Testatur Pater Ambrosius Perez,* In quibusdam partibus Brasiliæ, bis quotannis, vites fructum ferre exuberantissimum. 76. *Quin totus ferè novus ille Orbis, toto anno penitùs viret:* nulla enim arbor frondibus unquam destituitur, ut perhibet Overan: Historiar. lib. 9. cap. decimo sexto. 77. *Sed & in India Comoria, toto anno ficus recentes legi, & mensis apponi, asserit Balthazar Nugnez, in suis ad Europeos datis literis.* 78. *Similiter Melchior Nugnez, in Cantaon Japponiæ Urbe, ob multas agrorum inundationes, ait, quotannis ter fructum agricolas referre.* 79. *Miræ quoque fertilitatis esse Albaniam Regionem Asiæ, tradit Strabo lib. 10. Omnia enim ibi sponte nascuntur, & si nullum occationis, aut sationis studium adhibeatur. Omnia semper ibi virent, propiórque fructus, ad quinquagesimam provenit.* 80. *Africa licèt inter quatuor Orbis partes sit sterilissima, in quibusdam tamen locis, totius Orbis fœcunditatem videtur superare.* Nam Strabo lib. 17. scribit: Africæ frumentum alicubi, In tantam altitudinem excrescere, ut ad quinque cubitorum altitudinem ascendat, sintque ejus calami non tenuiores digito, fructum verò referat ad ducenta, quin & quadraginta. 81. *Insuper hujus rei miraculum augeri ex eo ait: quòd bis in anno metatur, ac post prima sata non seratur, sed sponte quæ è culmo grana exciderint, in novam messem resurgant.* Cui Plinius accedit sententiæ, qui tradidit in Bizzario Africæ campo, ex uno modio, centenos & quinquagenos reddi. 82. *Accedit his quóque id, quod Leonius lib. 2. scribit, In Hastora Africæ Provincia: uvarum acinos in tantam magnitudinem excrescere, ut gallinarum ovis quodammodo adæquari videantur.* 83. *Verùm nec Europæ, quoad feracitatem desunt miracula, Nam Campania felicis Dionysio Halicarnassæo teste, tanta olim fuisse memoratur, ut uno ex agro, quotannis tertiò fructus referretur. Vere, scilicet Æstate, & Autumno.* 84. *Sed & in agro circa Velinum lacum Reatinum, interdiu abscissa gramina, intra noctem ita excrescunt, ut omnia tegant.* ut scribit Plinius lib. 17. cap. quarto. 85. *Et quidem tanta fructuum ubertas, in iis Regionibus, in quibus & soli humor, & cœli fervor fœcunditatem gignit, est minùs miranda: sed frigido cœlo id fieri longè magis mirandum est.* In ipsis enim Vestrogotorum Regionibus, quæ perpetuo ferè rigent gelu, sata tamen, ac fruges optimæ celeberrimæque & virescunt, & maturescunt, ac exuberantissimum fructum reddunt. 86. *Seritur itaque ibi frumentum, circa ipsum finem Junij, & circa dimidium Augusti, maturum metitur. reliqua sata, intra trigesimum sextum diem, resecantur, & colliguntur.* Ut tradit Olaus lib. 13. cap. primo. 87. *Admirabile & illud est, quod scribit Ortelius de Podolia. Gramen ibi adeò celeriter crescere, ut aratrum in locis graminosis derelictum sepiat, & cooperiat sex, aut septem circiter diebus.* 88. De eadem Podolia, scribit Fournierius, in Geographica Orbis notitia, lib. 12. cap. secundo. *Sic terra ibi non invertitur quotannis, sed inter metendum, segetes leviter*

viter excussa, sequenti anno alia spontè crescunt, & reddunt centuplum. 88. *In Carnus Histriæ, contermina Regione, campus est, cujus gramen vigesimâ die, ob amplitudinem nimiam denuò secari consuevit.* Ut ait idem Ortelius, in Goritia. 89. *Spitberga Regio Septemtrionalis, priscis incognita, & à Batavis 1596. detecta, aliàs prorsus sterilis, & inculta, abundat tamen ingentibus Balenis, quæ frequentes, & præpingues in adipem fermè solvuntur, ibi capiuntur, longæ, aliquæ ducentorum etiam pedum, adeò, ut ex una subinde supra centum cados olei exprimatur.* Ita Deo sterilitatem telluris, maris pingvedine compensante. 90. *Islandia, quibusdam antiquorum Thule, frumentum omnino nullum profert: panis igitur vicem, pisces comminuti in modum farinæ, incolis præstant.* 91. *Atrebates Pagus, sancto Gratiano sacer est in Gallia, in cujus agro, quæ oves pascuntur, nunquam afficiuntur tabe, tabidæ verò huc transmissæ, convalescunt.* Incolæ Beneficium hoc ferunt acceptum à Sancto Gratiano, qui hîc fuit ovium pastor. 92. *Britannicarum Insularum, mira est apud authores commendatio, & proprietates prorsus admirandæ, quarum 350. numerantur. Nam aliquæ earum, tam uberes habent segetes, ut ex ijs Romani, tanquam altero Imperij Occidentalis horreo, octingentis navibus, frumenta quotannis, ad limitaneos exercitus alendos exportarent.* 93. Tanta præterea est in ijs omnis generis ferarum abundantia, ut interdum unâ venatione, quingentis Equis sylvestribus, capistrum, & pedicæ injiciantur, & octingenti Cervi mactentur. 94. Lacus habent piscosissimos, adeò, ut piscatores, retium rupturas tantùm conquerantur. 95. In circumjacente verò mari, tantam halecum copiam, ut ijs ter mille naves quotannis onerentur. 96. Nullibi gentium carbonis fossilis, stanni, & plumbi ditiores est reperire venas, quàm in ijs. Montes habent adamantum, & aliorum pretiosissimorum lapidum feracissimos, littora abundantia electro, conchilibus, ac unionibus. 97. *Sed in primis laudatur Incolarum corporis constitutio, quorum aliqui centenarijs majores, superant viribus, agilitate, mediæ ætatis viros. Sunt sanè Insulæ fortunatis beatiores.* Mite siquidem habent cœlum mensibus æstivis, & hyemes non inclementes, ob perennes auras, quæ circumfluentis maris tepore recreatæ, homini, pecorique blandiuntur. 98. Littorum maris Norvegici Incolæ, non ex alijs rebus victum, & opes suas colligunt, quàm ex inexhausta piscium copia, quæ omnino quasi incredibilis est, utpote, non unum, sed multos milliones annuatim importans. 99. *Hic quoque*, Interdum à Piscatoribus, extrahuntur Hirundinum massæ, quæ alâ ad alam, & pede ad pedem, rostrellisque implicatæ sunt, hæ cantus svavissimos, sub Autumni principium edunt, dum se colligunt, & in mare dant præcipites, quæ si in æstuaria deportentur, caloris accessu resolutæ, volare incipiunt.

DISSERTATIO QUARTA.
SACRÆ CORONÆ HUNGARIÆ
Notitia, Horographica, Politica, Historica.
§. I.
Sacræ Coronæ Hungariæ Prærogativa.

I. Antiquissima, & gloriosissima Regni Hungariæ Corona, dicitur Sacra, nuncupatúrque Angelica, & Apostolica.

GLoriosissimarum harum denominationum causa & origo fuit hujuscemodi: Cùm enim S. Stephanus, pro tunc Dux Hungariæ, post conversam Hungarorum gentem, fundatósque Archi-Episcopatus, & Episcopatus, Divino planè consilio, *Astricum*, primum Colocensis Ecclesiæ Præsulem, ad Papam Sylvestrum hujus nominis secundum, hoc fine Romam Legatum misisset, ut Vicario Christi, & Petri Apostolorum Principis Successori, consvetam à Principibus Christianis obedientiam præstaret: Deinde ut Vicarius Christi, recens conversæ Pannoniæ, largam Benedictionem impertiens, vicissim Regionem, & Gentem Hungarorum, unà cum Duce suo, in tutelam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ reciperet, ac ut Strigoniensem Ecclesiam, Apostolicâ Authoritate Metropolitanam declararet, reliquósque Episcopatus suâ benedictione, ac facultate muniret, ac demùm ut se hactenus Hungarorum Ducem, Regio nomine, ac Diademate cohonestaret. Pontifex cunctis S. Stephani postulatis ultrò consentiens, non modò Apostolicam Benedictionem, recens ad Christum conversæ Pannoniæ. Episcopatuúmque confirmationem impertivit, verùm etiam Regiam Coronam, quam Miecislao Poloniæ Duci, nuper ad fidem Christi aggregato, confici curaverat, ab Angelo præmonitus, Stephano transmisit, eúmque Regem salutavit, & Hungarorum Apostolum nominavit, suásque illi vices in ordinandis Ecclesijs concredidit. Rei gestæ seriem sic narrat Chartuitius, & ex eo Baronius: *Per id tempus Mieska (alijs Miecislaus filius Boleslai) Polonorum Dux, Christianam amplexus fidem, Legatos suos Romam miserat, ut Pontificis benedictionem, & Regium ipsi titulum impetrarent. Assenserat quidem Pontifex, & jam egregio opere Coronam confici curaverat, quam ei mitteret, suâ Benedictione adjunctâ. Nocte interim ejusdem diei, quô constituerat Pontifex Coronam Polonorum Principi perferendam, apparuit ei Angelus* Domini, *aitque ad eum: Noveris, cras horâ diei primâ ignotæ Gentis Nuncios, ad te venturos, suo Duci Coronam Regiam, & Apostolicæ Benedictionis munus, à te expetituros. Eam ergò Coronam, quam parari jussisti, illis incunctanter tribue, ad ipsorum Ducem eam exportaturis: nec dubites illi eam,*

cum Regni gloria pro vitæ ejus meritis deberi. Itáque crastinâ luce, eâ horâ, quâ prædictum erat, Præsul Astricus, ad Pontificem venit, demandatúmque sibi officium, prudenter executus, Sanctíque Ducis res gestas ordine referens, â Sede Apostolica Regni Coronam petijt, ostendens dignum esse Ducem eo honore, ac dignitate; quippe qui Divinâ fretus ope, multos sibi populos subjugâsset, multósque infideles suâ potentiâ ad Christum convertisset; His auditis mirè exhilaratus Pontifex, precibus ejus libenter annuit. Hæc *Chartuitius.*

Jure igitur optimo, hæc Corona, dicitur Sacra, Angelica, & Apostolica: Quippe à Deo Regibus Hungariæ directa, & Angelo præmonente, à Sede Apostolica Sancto Stephano, ejúsque Successoribus attributa. Sed néque desunt, qui scribant eâdem horâ, quâ Pontifici Romæ apparuit Angelus, Stephano quóque visum in somnis adstare Angelum, qui Coronam sibi imponeret: unde etiam ortum, ut aliqui dixerint. Stephanum experrectum, cœlitus delatam, & capiti circumdatam sensisse Coronam. Uti testatur *Melchior Inchoffer*, in Annalibus Ecclesiasticis Regni Hungariæ, ad Annum 1000. Hinc Petrus de Réva, Comes Turoczienſis, & Sacræ Coronæ Custos, in suo Commentario Sacræ hujus Coronæ, de ea sequentia subjungit: *Idcircò itáque Hungari eam peculiari cultu venerantur, & pro Sacra reputant. Quia Divinâ revelatione, & Angeli jussu, primum Regem Hungariæ, Sanctum Stephanum, Coronâ isthac potitum esse nôrunt, non saltèm ut Capitis Regij decus, & Majestatem tueatur, sed magìs, ut veritati Christianæ (Apostolicæ) agnitæ, & professæ, Hungarorum æternum sit symbolum, átque monumentum.*

II. *Tanta autem est hujus Sacræ Coronæ apud Hungaros Religio, ut nisi eâ ipsâ quis sit coronatus, legitimus Rex esse non possit, nec pro Successore S. Stephani, qui primus eam tulit, habeatur.*

Imò ut addit idem citatus Comes Petrus de Réva, etiamsi quis consensu, átque suffragijs omnium Ordinum, Rex pronunciatus sit, & Regni habenas compluribus annis, cum laude tenuerit, nisi tamen isthâc Coronâ redimitus fuerit, nulla ejus indulta, nullæ collationes, nulla privilegia, locum, vel pondus aliquod habeant. Cujus rei Exempla quóque aliqua adducit. Nam Vladislaus I. alias Princeps laudatissimus, & bello meritissimus, utpotè, qui pro defensione Patriæ, ac Christianitatis, Marte aperto ad *Varnam*, cum potentissimo Turcarum Imperatore Amurathe, fortiter, animosè, ac magnanimè planè depugnans, in eodem prælio, mortem oppetijt, esto fuerit electus in Regem, & Regni habenas aliquot annis tenuerit, quia tamen hâc Sacrâ Coronâ non fuit coronatus, (sed aliâ desumptâ ex simulachro Divi Stephani Regis, quod in Sacello Albensi positum erat) nulla illius privilegia momentum aliquod habent: Sic nec Matthiæ I. Donationes, toto ferè Sexennio ante Coronationem emanatæ, nisi post Coronationem per eundem fuissent confirmatæ, & stabilitæ, vigoris, aut firmitatis alicujus sunt.

III. Cautum præterea est Legibus Hungarorum, ut Sacrâ hâc Coronâ solius duntaxat Regis caput cingatur, Reginarum verò humeris tantummodò admoveatur

Inauguratio proinde, seu Coronatio Reginarum diversa, eâque peculiaris, quem Reginæ in eum sibi comparare consveverunt usum, peragitur. Unicam Mariam filiam Ludovici primi, ob præclara merita, gratissimámque memoriam pij, & nunquam satis laudati Regis Patris sui, præter morem Sacrâ istâ Coronâ redimitam, & consecratam esse, extra omne dubium est, quæ ob id non Regina, sed Rex nuncupabatur, inscribebatúrque. Nam quod alij scribunt, idem observatum fuisse in Coronatione Beatricis Reginæ, Conjugis Mathiæ I. Regis, mera suspicio est, nonnulli tamen arbitrantur Cyselam Reginam Sancti Stephani Regis Conjugem, nequaquam hujus honoris, & dignitatis expertem mansisse, quòd fortè faciliùs concedi posset, in ea præsertim novi Regni constitutione, quando ejusmodi leges nondum emanârant.

IV. Duo semper Sacræ hujus Coronæ, è numero Magnatum constituuntur à Regno Custodes, seu Conservatores.

Adeò enim Hungarica Natio, in conservanda hac Sacra Corona, anxia, & solicita semper extitit, ut pro ea partim tuenda, partim recuperanda, sæpè ingentes opes profuderit, complura bella gesserit, clades funestas, & cædes cruentas, dare, & accipere non horruerit. Porrò olim custodia hujus Sacræ Coronæ, sæpè tantùm unius fidei, & curæ, è numero Magnatum committebatur; posteodùm verò multis exemplis, periculisque moniti Hungari, de securiori, & secretiori conservatione ejusdem, providerunt, Duumviratum sacri Diadematis latâ lege constituendo, quod munus primi gessêre, Urbanus Episcopus Agriensis, & Stephanus Bathori, sub Vladislao II. Rege, & nunc obeunt magna cum laude, Comes Stephanus Zichi Senior, & Comes Christophorus Erdődi, Viri pietate, & fidelitate singulari conspicui.

V. Complura Castra, & Civitates sunt ab antiquo Sacræ huic Coronæ attributa, quæ bona Coronæ nuncupantur, átque hâc Sacrâ, & inviolabili lege, ut nec ipsi Regi, nec cuipiam mortalium ea ad alium applicare, aut abalienare liceat.

Specificatio horum bonorum habetur Articulo 3. Decret. 7. Vladislai II. Regis, Anni 1514. Sunt verò sequentia: Octo imprimis Civitates Liberæ, videlicet: Buda, Pest, Cassovia, Posonium, Tyrnavia, Bartpha, Eperies, & Sopronium, præterea vetus Buda, Strigonium, Alba Regalis, Leuchovia, Szakolcza, Cibinium, & Szegedinum. Item Cumani, & Philisthæi omnes, nec non Wissegrad, cum duabus Insulis Czepel scilicet, & Ros appellatis, infra Wissegrad, ad úsque Megyer adjacentibus: insuper Cremnicia, Semnicia, Bistricia, Zolyom,

lyom, cum cæteris Civitatibus Montanis, ac Rivulo Dominorum, & Castrum Huszth, cum quinque Civitatibus, & Fodinis Salium; omnes præterea Tricesimæ Regnorum Hungariæ, & Sclavoniæ, ac omnes Cameræ Salium in ijsdem habitæ, nec non Castra Munkach, & Diosgyór. Item in Transylvania Saxones Regij, omnes Fodinæ, & Cameræ Salium, & loca earundem Fodinarum, cum Civitate Colosvariensi, ac omnes vigesimæ, & centesimæ, ac quinquagesimæ, partibus in ijsdem Transylvaniensibus, exigi consvetæ, deinde Castra Gerergense, Therch, & Déva, ibidem adjacentia, & sita.

VI. Sacra hujus Coronæ summa semper fuit apud Hungaros veneratio.

Non pauci reperiuntur Cæsares (ut nihil de Regibus dicam) qui summâ illâ Imperiali Coronâ non sunt insigniti; siquidem *aurea illa Cæsareáque Corona*, quâ soli Pontifices coronandi Jus, & facultatem habent, Romæ conservari, ibidémque Coronatio peragi, aut ubicúnque in Italia solet. Italica verò profectio, plerísque Imperatoribus, sicut & eorum clientibus, qui illos comitari tenentur, sumptuosa, néque periculi expers existimata fuit. Sanè Rudolphus Habspurgius, ejus nominis primus Imperator, Diadematis Imperialis accipiendi causâ, Italiam salutare abnuit; Quòd Cæsarum in Italiam proficiscentium, vestigia læta, & spei splendidæ plena, ex Italia verò redeuntium, tristia, luctuosáque extitisse novisset. Hic tamen Imperator, sicut Conradus quóque primus, & secundus. Henricus Auceps, Ludovicus IV. & multi alij, quin & Ferdinandus I. Maximilianus II. Rudolphus II. Mathias, Ferdinandus II. & III. & modernus Augustissimus Leopoldus, solâ Electione, & Coronatione, quæ in Germania ab Electoribus peragi solet, pro veris, & legitimis Cæsaribus habiti sunt, plenariáque Imperiali Jurisdictione, atque authoritate potiti sunt.

At in Hungaria, sola Electio non sufficit, sed omnino necessaria est Coronatio, ita ut major vis sit Coronationis, quàm Electionis, illa autem non aliâ, quàm Sacrâ hâc Coronâ peragi potest, tanta est Coronæ hujus apud Hungaros authoritas; Unde Nicolaus Gara, Hungariæ olim Palatinus sæpiùs dicere solebat: *Coronatum Sacro Diademate Regem, vel si bellua foret, nunquam sinè magno lædi posse scelere.*

Néque hic silentio prætereundam est, quod contigit Emerici Regis tempore, quódve plurimum confirmat, quanta sit veneratio apud Hungaros, Sacræ hujus Coronæ, Hunc Andreas Dux Frater junior, damnando senioris ignaviam, in fervore adhuc adolescentiæ, quorundam pravis adductus consilijs, Regno exturbare, ac Diademate, conatu omni privare contendebat, cúmque jam res eò devenisset, ut prælio decertandum esset, & utrinque dispositi starent milites Emericus exutus armis, Coronâ, & Sceptro fulgens, solus medias acies fratris, perupit, cujus conspectus, adeò Ducem, militésque ejus omnes terruit, ut abjectis armis, supplices delicti veniam peterent, Sacræ Coronæ ducti reverentiâ. Sicque pax, & mutua concordia inter fratres reintegraretur.

VII.

VII. Sacra hæc Corona, nunquam hactenus hæretico capite contaminata fuit, sed nec contaminabitur unquam.

Nam estò Stephanus Zapollya, Joannis Zapollyæ Inter-Regis filius, post mortem utriúsque Parentis, à Fide Catholica defecerit, & ad impietatem Arianam apostataverit, tamen cùm ejusdem capiti hæc Sacra Corona, adhuc infanti, utcúnque (privatâ scilicet duntaxat authoritate, ac sinè Regnicolarum consensu) imposita fuisset, in Catholicæ Romanæ Ecclesiæ fuerat gremio, nec tamen is hanc ipsam suam apostasiam impunè tulit, nam cum fide vera, & Regnum, & Principatum, & Famam, & Familiam, & Cœlum infelix perdidit.

Meminimus quidem Boczkajo Calvinistæ Coronam ab Ahmete Turcarum Imperatore transmissam, capitique ejus per Alibassam impositam fuisse, sed longè diversam ab hac Sacra Corona Regni Hungariæ, quam quidem nonnulli quondam Regni Serviæ fuisse probant, & perhibent, inde conjecturam capientes, quòd Amurathes pulso Rege Serviæ, ac Rasciæ Despota Georgio, filijs captis, & filiâ in Matrimonium lectâ, in partem thesauri sui, hanc eandem Coronam acceperit, apud quem latuisse illam ad illud tempus verosimile est; unde Boczkajus nunquam pro Rege fuit agnitus, & Corona illa, utpotè spuria, ab Hungaris fuit contempta.

Demùm & Gabriel Betlehemus Transylvaniæ Princeps, bellum movens contra Ferdinandum II. Cæsarem, Anno 1619. Sacram Coronam (quæ tunc in Arce Posoniensi asservabatur.) varijs pollicitationibus, & machinationibus, à Palatino Sigismundo Forgach, ac Coronæ Custodibus, extorsit, ac sui Juris fecit, & Anno insequenti 1620. Neozolium indictis Comitijs à tumultuantibus in Regem electus fuit, hanc tamen Sacram Coronam, acatholico suo vertice attingere non præsumpsit; nec ad id attentandum, à Petro Alvincio prædicante suo Aulico, alijsque Consiliarijs (remordente nimirùm conscientiâ) ullis modis induci potuit, unde postea Anno 1622. facta cum Cæsare pace, & Titulo Regis Hungariæ se abdicavit, & Coronam Cæsari restituit.

VIII. Mira Dei circa Sacræ hujus Coronæ Conservationem providentia.

Illud certè admiratione non est indignum, quòd Regna amplissima, antiquissimáque Sclavoniæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Bosniæ, Serviæ, Galliciæ, Ladomeriæ, Cumaniæ, Bulgariæ, per Reges Hungariæ olim Coronæ Hungariæ annexa, & conjuncta, quæ extra omne dubium aliorum instar Regnorum suis gaudebant Coronis, neglectis proprijs Diadematibus, hanc unicam obvijs amplectantur ulnis, & Reges suos, qui hâc Coronâ exornantur, agnoscant pro legitimis, ita, ut Coronarum reliquarum Regionum, non modò non sit ampliùs usus, verùm quò illæ devenerint vix liqueat. Hæc autem usque ad præsens tempus, tot appetita insidijs, tot competentibus obnoxia, Inter tot pericula fuerit mirabiliter conservata, & sæpiùs abducta, rursus reducta, amissa, iterum inventa, intercepta, & vicissim recepta, uti ex ijs, quæ mox dicturi sumus, clariùs patebit.

§. II.

§. II.

Sacræ Coronæ iterata Perditio, & Recuperatio, Abductio, & Reductio.

I. Prima Profectio Sacræ Coronæ fuit ex Hungaria in Bohemiam.

POst mortem enim Regis Andreæ III. Anno Domini 1301. major pars optimatum, contra intentum Pontificis Maximi, Bonifacij VIII. (qui Carolum Robertum, filium Caroli Martelli Regis Siciliæ, utpotè Stephani IV. Regis Hungariæ, ex filia Maria nepotem, Hungaris in Regem commendabat) Wenceslaum, filium tredecennem Wenceslai Regis Bohemiæ, ad Regnum capessendum evocavit, atque etiam Budam ûsque, deduxit. Verùm cùm Pontifex, hanc Electionem improbaret, & pro Carolo Roberto potiùs instaret, cui etiam aliqua pars Procerum favebat. Wenceslaus partim propter Magnatum incerta studia, partim ob Pontificis cominationes, & Carolo Æmulo Regno imminente, minùs se tutum reputans, in quanto periculo sit, Patri quàm celerrimè nunciavit. Hic verò de filio sollicitus, quomodo illum de Regno Hungariæ, tunc factionibus, & seditionibus pleno, abduceret, periculisque imminentibus subduceret, coacto exercitu, magnis itineribus ad Pesthum, Danubio à Buda Regni Metropoli diremptum; accessit, positisque commodè Castris, Budam ad filium mittit, nè Danunubium trajiciat, névè secus in conspectum Parentis, quàm coronatus Coronâ illâ Hungaris Sanctâ, veniat. Assentientibus (sed minùs providè, quod eventus docuit) Proceribus, jussa obit filius, Coronâque capiti suo accommodatâ ad amplexum Parentis admittitur, quam Wenceslaus Parens, quasi contemplaturus, seponens, reddere Hungaris recusavit, periculorum prætextu usus, quòd ubicunque Coronam, ibi & Regnum Hungariæ esse putandum existimaret. Et sic ipsam unà cum filio, tertio Regiminis anno, in Bohemiam abstulit.

II. Sacræ Coronæ ex Bohemia in Bavariam Abductio.

Post abitum Wenceslai, seriò deinde Hungaros urgente Pontifice, ad Carolum recipiendum proceres Regni ad id adduci adhuc minimè potuerunt. Otthoni itaque Bavariæ Duci, vel solo illo nomine, quod ex filia Belæ IV. Elisabetha progenitus esset, Regiam dignitatem offerunt. Nec is regnare recusat, si modò intellexerit, Wenceslaum ultro Regnum resignaturum. Ad explorandam igitur voluntatem ejus, Ottho Affines & Cognatos suos misit in Bohemiam, cum grandi pecunia, quâ si res prosperè cederet, Coronam statim à Wenceslao redimerent, illamque secum in Bavariam afferent. Nec caruit res eventu: Wenceslaus enim tam nobile, tamque opulentum Regnum, unà cum Sacra Corona, ac omni Jure, quod filius in Regno Hungariæ per eam acquisiverat, Otthoni consobrino suo, promptissimè largitus est, prece nê autem & gratuitò,

itô, an pretio, dissentiunt inter se Historici, sicque Sacra Corona, ex Bohemia in Bavariam abducta est.

III. Sacra Corona ex Bavaria in Hungariam reducitur.

Ottho Coronâ potitus venit in Hungariam, & Albæ Primoribus Regni eandem ostendit, quam ubi conspexêre, in Otthonis partes, etiam quidam ex factione Caroli Roberti, concesserunt. Itaque à Benedicto Vesprimiensi, & Antonio Chanadiensi Episcopis, in loco quidem solito coronatus est, non tamen planè ad veterem cæremoniæ modum, ac consuetudinem.

IV. Sacra Corona, per Otthonis Aulicum amittitur, & amissa invenitur.

Ottho post Coronationem, diversas partes Hungariæ invisens, Diadema secum ubique circumferebat, dumque Transylvaniam ingredi vellet, quò securiùs tutiùsque id circumferre posset. vanâ prudentiâ, & timore, tornatili inclusum laguncula, cuidam ex Aulicis illud commisit, qui non conscius, quòd tam pretiosum quidpiam eâ contineretur, parum de laguncula quam sellæ equestri alligaverat, sollicitus, cùm in itinere decidisset, eandem deperdidit, quæ tamen postero demùm die, remeantibus iter Aulicis, diligenter quæsita, circa crepusculum vespertinum reperta fuit, mirâ Divinâ Providentiâ, quòd in via publica, plurimis comeantibus visa non fuerit. Accidit id Anno Domini 1306.

V. Sacra Corona à Ladislao Vaivoda Transylvaniæ detinetur.

Portendum hoc amissæ Coronæ, significabat Imperium Otthoni in Hungaria non fore diuturnum. Igitur Ottho in Transylvaniam penetrans, facile spebabat à Ladislao illius Provinciæ Præfecto, debitum Regi obsequium. Verùm secùs accidit, nam is ex levi causa, ab Otthone offensus, vel partium Caroli Sectator, Otthoni non solùm Coronam eripuit, sed & in Arce quadam, eundem captum retinuit, nec in libertatem redire passus est, donec Jure Majestatis, quod ex Corona habuit, renunciato, Sacramento etiam promitteret, memoriam injuriæ perpetuò obliterandam. Relegatur itaque is ad Russos, ubi à vicinis Borussis Germanis agnitus, ope horum, tandem ad suos rediit.

VI. Regressus Sanctæ Coronæ ex Transylvania in Hungariam.

Tandem Hungari Pontificis voluntati se accommodant, & Carolum toties commendatum, in Regem recipiunt. Venit igitur Carolus in Hungariam, sed Coronam à Vaivoda difficillimè recipere potuit, quam is, nonnisi post multas censuras, & gravissimas Pontificis monitiones, minasque, eidem tradidit, quâ mox etiam, omnium ordinum votis, atque studiis accedentibus, de more coronatus est. Regnavit porrò Carolus in Hungaria, annis 34. cui successit Ludovicus filius, qui regnavit annis 48. Huic verò filia Maria, quæ Coronam & Regnum tradidit, suo Marito Sigismundo, dein Imperatori, qui præfuit Regno annis omninò 50. Huic demùm successit Albertus Archi-Dux Austriæ, Mari-

Maritus Elisabethæ, filiæ Sigismundi, qui vix biennium regnando complevit. Et sic Sacra Corona in Arce Vissegradiensi conservata fuit, ad Annum Christi 1440.

VII. Translatio Sacræ Coronæ, ex Hungaria in Austriam.

Postquam Sigismundus vitæ diem clausisset, Albertus Austriæ Archi-Dux, Gener ipsius, non integro biennio, Regni habenas moderatus est, uti paulo antè insinuatum est.

Accidit autem ut interea temporis, Custos Diadematis Sacri, Georgius Palochi, Archi-Episcopus Strigoniensis, ex hac vita decederet, quô defunctô. Albertus Rex ocijssimè Strigonium se contulit. Ipsa verò Regina, thesaurum recognoscendo, Sacrum Diadema surripuit, & mulierculæ cuidam occultandum commisit. Qui insignis dolus postmodùm Reginæ haud infæliciter cessit. Extincto enim Adalberto Rege & Imperatore, morte immatura. Wladislaus ex Polonia, consensu quoque ipsiusmet Elisabethæ Reginæ viduæ, in Regem eligitur, ac per splendidissimam Legationem in Regnum accersitur.

Interea autem in Arce Comatom, parit Regina filium posthumum Ladislaum nuncupatum, moxque à partu consilii prioris pœnitudine ducta, infantem vix quadrimestrem, in cunis vagientem, Coronâ quam abstulerat, per Dionysium Zechium Strigoniensem Archi-Episcopum, & Cardinalem, curat coronari.

Peracta ex voto coronatione nati, Regina denuò novas Sacræ Coronæ struit insidias, Arcem quippè Vissegrad, cum Proceribus profecta, eo prætextu ut Corona Conservatorio reconderetur, locò Coronæ veræ, suppositium quid in arcam recondit, subductâ genuinâ, atque cum ea & filio, se in Austriam, ad Fridericum III. Imperatorem recipit. Fuit id temporis Asservator Sacræ Coronæ, Ladislaus Gara, Banus Reginæ ipsius, & ob exploratam fidem, Consultor intimus. Nec desunt ex Historiographis, qui affirmant, ipso connivente, Coronam surreptam fuisse. Igitur Corona cum infante, in manibus Friderici existente, Wladislaus ex Polonia, in Hungariam venit, sed cùm Coronatio ejusdem peragi deberet, invenerunt quidem arcam, in qua Sacra Corona conservabatur, signis optimatum Regni, obfignitam, cæterùm Coronâ vacuam. Qua re vehementissimè perculsi Proceres, turbatique omnes ordines, præ stupore ac admiratione ambigunt, quidnam facere deberent, persuasum omninò habentes, Regem Hungariæ, nonnisi Coronâ illâ Sanctâ coronari posse. Desumptâ igitur ex statua Sancti Stephani Corona, quæ in Sacello Albensi posita erat, eam Regi Wladislao imponunt, ac postridie ex universorum suffragiis decernunt, ut hæc eadem Corona S. Stephani, pro futuris Regibus initiandis, reconderetur, si antiquam recuperare non liceret. Quinquennio post Wladislao Rege in prælio cum Turcis, ad Varnam Bulgariæ oppidum cæso, Ladislaus Posthumus, Alberti Regis Hungariæ Filius, in Regalibus comitiis, omnium voce ac consensu, Rex declaratus est. Mox ad Fridericum Imperatorem, missi Oratores, Regem suum Ladislaum, & Coronam repetituri, cùm

nihil impetrâssent, omnes Regnicolæ Joannem Huniadem, in Regni Gubernatorem eligunt, eidemque publico Comitiorum Decreto, in mandatis dant, ut Regem & Coronam armis à Cæsare repetat. Verùm Cæsar, nec precibus, nec armis, bellique incommodis & damnis, ut Regem & Coronam restitueret, adduci potuit. Septimò tandem Gubernii sui anno, Hunniades obsessa Neopoli urbe Austriæ munitissima, hoc tantùm apud Cæsarem Fridericum efficit, ut Regem jam duodennem Hungaris redderet: non item Coronam Sacram, quam apud se retinere animo obstinatissimo statuerat.

VIII. Sacræ Coronæ ex Austria in Hungariam Reductio.

Ladislao Posthumo morte repentina Pragæ non sinè veneni suspicione, Anno Christi 1458. extincto, Matthias filius Joannis Corvini è captivitate Bohemica liberatus, & ad Regium Culmen felicibus fatis evectus est, qui primùm & ante omnia, nihil antiquiùs habuit, quàm ut Sacram coronam, è potestate Friderici Cæsaris liberaret, & pristinæ Sedi, ac Gloriæ restitueret. Sæpiùs igitur cum Friderico de ea restituenda, per Legationes egit, modo preces, & intercessiones variorum Principum adhibuit, modo armis eandem repetiit, donec tandem exactis penè 25. annis, Principum Electorum suasu, Fridericus, Coronam Sacram se Matthiæ redditurum spopondit, quod & re ipsa præstitit, sed nonnisi priùs 60. millia aureorum, summâ ab Hungaris depositâ, quâ dein Matthias Rex coronatus est, sexto Regiminis sui anno, Christi verò 1464. Regnavit annis 34. obiit anno Domini. 1490.

IX. Post mortem Matthiæ Corvini Regis, gravis pro Corona Sacra oritur disceptatio.

Mortuo Matthia Corvino gloriosissimo Hungariæ Rege, statim in pejus labi cœperunt res Sacræ Coronæ, idque ob æmulationem, & discordiam ipsorum Procerum. Hi enim mox in quatuor omninò partes fuerunt inter se divisi, quoad Successorem Regni. Etenim pars una erat pro Joanne Corvino filio naturali ipsius Matthiæ Regis, ex Matre innominata, quam Matthias specie matrimonii, in deliciis habuerat, nato, is iisdem hoc honore dignus esse videbatur, ob memoriam Patris, & Avi, & præclaram ab ipsis derivatam indolem, præterea quòd maximarum Paternarum ditionum esset possessor, atque ipsam Sacram Coronam, in manibus suis haberet. Pars altera Optimatum, *Vladislaum* Bohemiæ Regem præoptabat. Tertia, quæ fuit partium superiorum Regni, ad *Albertum* Polonum Fratrem Vladislai inclinabat. Quarta demùm ex Proceribus citeriorum Partium Hungariæ, *Maximiliano* Cæsari favebat. Tandem cùm diù multùmque diversis ab Ordinibus sententiis certatum esset, in *Vladislaum*, jam in visceribus Regni, cum non contemnenda militum manu existentem, consentiunt, qui mox Vissegrad, Sedem Coronæ cingit obsidione, & cum *Corvino* de Corona spontanea restitutione, magno studio laborat. *Corvino* licèt à Turcico Tyranno ultrò validissima offererentur auxilia, is tamen amore

amore Patriæ flagrans, ad concordiam intendit animum, consecutusque dignitatem Ducalem, cum multis aliis ditionibus, annuit restitutioni Coronæ, injunxitque illicò Blasio Budensi, Coronæ Asservatori, ut eam unà cum Castro Vissegrad, Vladislao redderet. Missus itaque Vissegradum Wenceslaus Episcopus Zagrabiensis, ut Sacram Coronam Budam, in Ædem Divæ Genitricis, Regni Metropolitanam deferret, cui omnia Sacerdotum Collegia, & ordines occurrere, quæ currui imposita, frequentissimo Procerum comitatu, Rege subsequente, in Arcem Regiam honestissimè delata, ibique dispositis excubiis, in Coronationis usque diem asservata fuit. Nec diù post Vladislaus Diadema Regium, ritu solenni suscepit. Regnavit autem Vladislaus annis 26. quô adhuc vivente, filius ejusdem Ludovicus II. in ipsis cunis, Regii capitis insigne accepit, regnavitque annis 10. post Parentis mortem.

X. *Post mortem Vladislai II. varia Sacra Corona Fortuna.*

Superiùs intimatum est, sub Vladislao II. primos Duumviros, Sacræ Coronæ Conservatores constitutos fuisse, Urbanum Episcopum Agriensem, & Stephanum Bathori. His sub eodem Rege, successerant Stephanus Episcopus Sirmiensis, & Andreas Bathori, post hos commissa fuerat asservatio Sacræ Coronæ, Stephano de Zopolia Palatino, & Thomæ Episcopo Jaurinensi. Regnante verò Ludovico, Emericus Pereni Palatinus, & post mortem ipsius, Petrus Pereni, cum Joanne Zapolai, Coronam Sacram suæ fidei concreditam habuit. Post infelicissimam verò & fatalem Hungarorum ad Mohacz cladem, quâ magna pars Episcoporum, & flos Magnatum, Nobilitatisque, & robur militiæ, Hungaricæ concidit, ac ipse quoque Rex Ludovicus II. occubuit. Joannes Zapolai, Præfectus Transylvaniæ, potentiâ & divitiis valens, Regnum sibi deberi ratus, solicitatis & in suam sententiam pertractis haud paucis Proceribus, se Regem appellari obtinuit, & Coronâ suæ & Petri Pereni fidei concreditâ; ex Arce Vissegrad, privatâ authoritate desumptâ, per manus Pauli Archi-Episcopi Strigoniensis, redimitus est. Favebant interim plerique ex optimatibus, Ferdinando Archi-Duci Austriæ, qui Sororem Ludovici Regis Annam, in Matrimonio habebat Ab his evocatus Ferdinandus, Budâ Sede Regni, & Albâ Regali ubi Reges coronari consueverunt, occupatâ, & Joannis Exercitu fuso fugatoque, Rex Hungariæ, proclamatus, & in Alba Regali, Sacrâ Coronâ insignitus est. Quam Petrus Pereni ob quandam injuriam & offensionem à Joanne desciscens, Ferdinaudo consignaverat. Joannes verò Sacro Diademate privatus, & Regno excussus, profugus solum vertere, ac in Polonia latere coactus est, qui tandem partim dolore, partim desperatione, perniciosissimo Consilio, ad hostis Christiani nominis opem confugit, cum extrema ruina Patriæ, & inexplicabili damno totius Christianitatis.

XI. *Coronam Sacra incidit in manus Solymani Turcarum Imperatoris.*

 Petrus

Petrus Pereni, qui jam Ferdinandi partes sequebatur (utpotè cui etiam Diadema Sacrum tanquâm Asservator ejusdem, à Joanne desciscens tradiderat, & ob id amplissimis bonis, à Ferdinando auctus fuerat, Præfecturâ insuper Transylvaniæ eidem promissâ, & servandæ Coronæ curâ denuò ipsi commendatâ) post Ferdinandi Coronationem, Coronam non adsolitam Arcis Vissegradiensis custodiam detulerat, sed contra Leges Regni apud se detinuerat.

Postquam itaque Solymanus à Joanne Interrege invitatus, cum immani exercitu, in Hungariam irruisset, Perenius Coronæ sibique metuens, cum tota Familia, & Regia Supellectile, ipsâque Sacrâ Coronâ ex Arce Soclos, tutioris permansionis, conservationisque causâ, in Sâros Patak fugâ contendebat, jamque pervenerat ad Pagum juxta Fluvium Sáarviz, Kajdacz nomine, noctem illic acturus. Cujus fugâ cognitâ, ij qui à parte Joannis interregis fuerant, nocte intempesta, pagum invadunt, ipsumque Perenium, cum Uxore, Liberis, & omni thesauro. cui Sacrum Diadema adjunctum erat, capiunt, captumque cum Diademate, Solymano ad obsidionem Viennensem, cum trecentis Asiæ potentiæ millibus, illac transeunti offerunt. O facinus indignum! Neminem eorum latebat Sacræ Coronæ dignitas ac Religio, cui si, ac præterea honestati & gloriæ consulere voluissent, nunquam tali insamia se, tam apud hostes, quàm apud gentem propriam, ac Patriam maculâssent! Quæ namque major poterat fuisse proditio, quàm Sacræ Coronæ, in qua omnis Religio, Salus, Decusque Hungarorum ponebatur: in potestatem Tyranni subactio, & ab ipsis Hungaris traditio. Porrò Solymanus accepto Sacro Diademate, conceptum prosecutus est iter, totoque illo tempore, quo Viennam obsederat, id apud se retinuit.

XII. Sacra Corona à Solymano Hungaris, & nominatim Ioanni Regi restituta.

Solymanus post irritam obsidionem Viennensem, Budam regressus, Joanne cum Proceribus accersito, Diadema & reliqua ornamenta Regia, ultrò ipse resignavit, Divinitus haud dubiò Tyrannus excæcatus, ne hanc Sacram Coronam, in magnum Regni & Regnum Hungariæ præjudicium (uti cum Coronis aliorum Regnorum à se subactorum fecerunt Turcæ) apud se reservaret. Quis non miretur tam pium factum ab impiò Tyranno? & quis ambigere ausit, hanc Sacram Coronam, in Tutela præpotentis DEI esse.

XIII. Sacra Corona in Transylvaniam reportatur, ac inde Posonium, ad Ferdinandum deducitur.

Joanne Interrege fatis functo, Isabella Vidua ejusdem, à Solymano Budâ exclusa, unà cum filio ac Coronâ in Transylvaniam sibi assignatam, discessit coacta, Anno Christi 1541. Eminebat inter alios Isabellæ asseclas, Georgius Episcopus Varadiensis *Monachus* dictus, qui ab Isabella offensus, ad Ferdinan-

dinandum defecit, cum eoque tam de Transylvania, quâm de Corona tradenda paciscitur, acceptisque militaribus auxiliis, Duce Castaldo, à Ferdinando submissis, Isabellam, ad summas angustias, & conditiones prorsus durissimas redegit, quas inter, ea quoque una erat, ut Coronam, quæ à morte Regis mariti: in ipsius potestate fuerat, & Sceptrum, cum alia Regia Supellectili, Ferdinando resignaret. Ita Corona Sacra, in manus Georgii, & Ducum Ferdinandi, ab Isabella tradita, ac demùm Ferdinando Posonii tunc Comitia Regni celebranti, fuit consignata.

XIV. Sacra Corona Viennam, & inde Pragam abducitur.

Ferdinandus I. Imperator, & Rex Hungariæ, securitatis majoris ergò, Sacram Coronam ab Isabella non sinè difficultatibus maximis receptam, secum Viennam defert, ubi velut extra turbas Patriæ, in pacato consisteret. Quo adhuc superstite, Maximilianus Filius à Regnicolis in Regem adoptatus, eâdem Sacrâ Coronâ coronatur, Anno Christi 1562: Maximilianus verò Filium suum Rudolphum, Patris secutus exemplum, Regem designavit, & consentientibus Regni Ordinibus, eidem Regnum & Diadema publicè resignavit, Anno 1572. Quia verò Rudolphus potiori ex parte Pragæ residebat, Coronam quoque Sacram ibidem asservabat, usque ad annum Salutis 1608. Unde postea in Hungariam reducta fuit, occasione sequenti.

XV. Sacra Corona Pragâ ex Bohemia, Posonium in Hungariam reducitur.

Cùm Rudolphus Cæsar Pragæ inter privatos quasi parietes moratur, & Matthias Archi-Dux Hungariam loco fratris interim administrat, Matthias in Comitiis publicis Posonium indictis, ab Hungaris in Regni Gubernatorem eligitur, qui mox Confæderatione Hungarorum, cùm Austriacis & Moravis confecta, à Rudolpho fratre Coronam repetit Hungariæ, certus jam de sui inauguratione & electione in Regem. Cùmque Rudolphus in ea reddenda difficilior esset, Matthias statim ineunte vere, collectis non contemnendis copiis, Pragam versùs movit, Cæsaremque graviter ad Coronæ restitutionem ursit. Non defuêre qui Cæsari vim vi repellere, Archi-Ducique armis obviare, suaderent. Verùm res omnis juxta Archi-Ducis postulata, opera potissimum Francisci Dietrichsteinii, Episcopi Olomucensis & S. R. E. Cardinalis, pacificè composita est. Cæsar namque per eundem Cardinalem, reliquosque Legatos Coronam Hungariæ cum reliquis insignibus Regalibus Matthiæ Fratri transmisit. Archidux potitus hunc in modum Coronâ, ac sceptro Hungariæ, Posonium altera Comitia indixit, ac in iis in Regem Hungariæ coronatus est 15. Novembris. Sacra dein Corona reposita est in Arce Posoniensi pro ejusdemque asservatoribus, constituti sunt Duumviri, Petrus Revai, & Stephanus Palffi.

XVI. Sacra Corona à Gabriele Bethlehemo, Transylvaniæ Principe, Posonio abducitur, ac rursus remittitur.

Viven.

Vivente adhuc Matthia Cæsare & Rege Hungariæ, Ferdinandus Archi-Dux Filius Caroli Archi-Ducis, jam prius Rex Bohemiæ, in Regem Hungariæ coronatus est Posonii, Anno 1618. die 1. Julii atque insequenti anno 1619. mortuo Matthia succedit eidem in omnibus Provinciis hæreditariis ac Regnis. Quô eodem Anno Gabriel Bethlehemus Transylvaniæ Princeps, Hungariam invadit, atque superiore Hungaria in ordinem redactâ, Posonium usque progreditur, & à civibus magno cum plausu intromittitur. Erat tunc in Arce Posoniensi, Sigismundus Forgacs, Regni Hungariæ Palatinus, cum Coronæ custodibus. Hos Bethlehemus variis pollicitationibus, per iteratas ablegationes, ad se in urbem evocat, ac post multas compromissiones ad suas partes attrahit, ipsamque Coronam Sacram sui juris facit, quam inde Neosolium primo, deinde Vetrosolium, post Cassoviam, ac tandem Eczedinum secum abduxit. Anno dein 1620. Comitia Neosolium indicit, in quibus à tumultuantibus, in Regem Hungariæ eligitur; & licèt Sacram Coronam in manibus haberet, tamen sive conscientiâ ductus, sive ob absentiam Archi-Episcopi, qui ejusdem partibus adhærere nulla ratione voluit, ac cui ex officio incumbit Reges Coronare, à Sacræ Coronæ impositione abstinuit. Demum autem anno 1622. pace cum Cæsare inita, & titulo Regis Hungariæ se abdicavit, & Coronam Sacram Cæsari restituit. Eodem anno Ferdinandus Cæsar Comitia Sopronium indicit, in quibus Eleonora Imperatrix, Coronâ deductâ primò Trenchinium, ac inde Sopronium, in Reginam Hungariæ coronatur. Post anno 1625. Ferdinandus III. vivente Parente in Regem Hungariæ, eadem Coronâ Sacrâ redimitus est, ac anno 1647. Ferdinandus IV. ac demum 1655. LEOPOLDUS modernus Augustissimus, ac anno 1681. moderna Augustissima Magdalena Eleonora Theresia Sopronii.

XVII. Sacra Corona Hungariæ deducitur Viennam, ac rursum reducitur Posonium.

Anno Christi 1683. Turca rupta pace, insperatò infert Cæsari bellum, cum 200. & eò amplius millibus movens, Viennam obsessurus, ex altera parte cum sibi adhærentibus, ascendit Tököllius Turcarum correspondens & Cliens, Posonium usque, & ipse Sacræ Coronæ, inhians, verùm opportuno tempore jussu Cæsaris, Posonio, Viennam deducta est Sacra Corona, utroque duumviro eandem comitante, atque cum reliquo thesauro Cæsaris, qui ipse abductus fuerat Viennâ, eandem sortem subiit, cumque eo, Viennam, post solutam gloriosè à Principibus Christianis obsidionem Viennensem, fausto omine rediit, ibidemque detenta est, usque ad Coronationem Serenissimi JOSEPHI, qui anno 1687. in Regem Hungariæ omnium Ordinum votis & aggratulationibus coronatus est. Cui det DEUS vitam longissimam, & possessionem omnium Regnorum, ad Sacram Coronam spectantium.

III.

§. III.

Illuſtres Perſonæ, Sacræ Coronæ Hungariæ.

I. Sancti.

Ono hic eos Sanctos, qui ſub Sacra Corona Hungariæ, aut nati ſunt, aut denati, idque ordine Alphabetico.

Sanctus Agricola Martyr in Pannonia, cujus etiam Romanum Martyrologium meminit.

S. Alexander miles, Driziparæ in Pannonia. 27. Martij.

S. Anaſtaſius, ex Ordine S. Benedicti, qui ab aliquibus inter Archi-Epiſcopos Strigonienſes, primus collocatur. 1. Januarij. 1009.

S. Anaſtaſius Cornicularius, in Pannonia paſſus. 21. Aprilis.

SS. Anaſtaſius, Jucundus, Rutilis, Petrus, Florus, Filis & Filianus Martyres Sirmij. 8. Januarij.

SS. Andreas & Benedictus MM. Eremitæ, prope Trenchinium, Anno 1002.

S. Andreas Fulginienſis, ex Ord. S. Franciſci, Hungarus. ad 13. Maji.

S. Auguſtinus Gazottus Hungarus, Epiſcopus Zagrabienſis, obijt 1332.

S. Banfi, O. S. Dominici, Pro-Regis Hungariæ Filius, à Tartaris pro Fide trucidatus. 1243.

S. Bonifacius Diſcipulus Aſtrici, in Inferiori Pannonia, Martyrio coronatus 1246.

S. Demetrius Diaconus Martyr, Paſſus Syrmij 303.

S. Emericus Filius Sancti Stephani Regis, mortuus 1031.

SS. Evilaſius Præfectus & Fauſta, in Miſia Inferiori, quæ nunc eſt Bulgaria. Martyres. 304.

B. Euſebius, priùs Canonicus Strigonienſis, deinde Ordinis S. Pauli inſtitutor 1215.

S. Gerardus Martyr & Epiſcopus Cſanadienſis, occiſus Anno 1047.

S. Guntherus Eremita, S. Stephani Cognatus, Mortuus Anno 1045.

SS. Hermylus, Stratonicus, & Singitunus, Martyrium paſſi Szenderoviæ, ad 17. Januarij.

S. Hieronymus, Stridone, in Dalmatiâ natus.

SS. Hilarius, Conceſſus, Maurus, Syrmion, Fortunatus, & Donatus, Martyres. Syrmij. 9. Aprilis.

SS. Innocentius & Sebaſtia, cum 30. Socijs, apud Syrmium Martyres. 4. Junij.

B. Joannes Teutonicus, Ordinis Prædicatorum, Boſnenſis Epiſcopus, Obijt. 1253.

S. Irenæus Martyr, Epiſcopus Syrmienſis, paſſus 25. Martij.

S. Ladislaus Rex VIII. Hungariæ, obijt anno 1095.

S. Laurianus, Archi-Episcopus Hispaliensis, ex Nobili Hungarorum Familia, Martyrio coronatus. Anno 544.

S. Martinus Episcopus Turonensis, natus Sabariæ in Hungaria. Obijt anno 401.

S. Martinus Dumiensis, Archi-Episcopus Braccarensis, natus in Hungaria. Cujus memoria celebratur 20. Martij. Obijt an. 583.

B. Matthæus Escandeli, Civis Budensis, in Sinis Apostolus & Martyr. Anno 1009.

B. Mauritius Ordinis Prædicatorum, ex Familia Csakiana, Obijt Jaurini. 1376.

SS. Maximianus, Acution, Timotheus, Heristus, Artaxus, Vitus, & Achatus, Martyres Syrmienses. 2. Januarij.

SS. Montanus, & Montinianus, Syrmij Martyres. 11. Maij.

S. Montanus Presbyter, in flumen mersus Syrmij. 26. Martij.

S. Nicolaus Episcopus Dacorum, & Hungarorum, circa Annum 399.

S. Paulus Ordinis Prædicatorum Hungarus, qui primus Cumanis Evangelium prædicavit, & ab ijsdem cum 90. Socijs, pro Fide est occisus circa Anum Domini 1272.

S. Pollion, Syrmij Martyr. 28. Aprilis.

S. Quirinus Martyr & Episcopus Scisias, postea Laurenensis propè Sabariæ passus. Anno 302.

S. Rutilius cum socijs, prope Vesprimium, Martyrio coronatus. an. 303.

B. Sadochus Hungarus cum 48. socijs, Ordinis Prædicatorum in Tartaris prædicans Evangelium occisus. Anno 1360.

S. Salamon Rex, S. Ladislai Regis Patruelis, qui Regno exutus, duxit vitam Eremiticam, ac Polæ in Istria sepultus est.

SS. Secundus, Florentius, Geminianus, & Saturus, passi Syrmij. 6. Apr.

S. Serenus, cum 72. socijs, Syrmij martyrio affectus 303.

SS. Seronetus, Antigonus, Rutulus, Libus, & Rogatianus Martyres in Hungaria. 23. Febr.

S. Severus cum socijs 62. Syrmij Martyres 21. Febr.

S. Stephanus Rex Apostolus Obijt. 1038.

S. Timotheus Martyr Syrmiensis. 15. Maij.

II. Sanctæ.

Beata Agnes Sanctimonialis Sanctæ Claræ, Neptis Andreæ Regis Hungariæ, ex Sorore Constantia.

S. Cunegundis, Filia Belæ Regis, Soror Sanctæ Margaritæ Virginis, Conjux Boleslai Pudici, Regis Poloniæ.

S. Elisabeth Vidua, Ludovici Langravij Turingiæ, Filia Andreæ III: Regis Hungariæ.

S. Eugenda, Martyr, Syrmij 6. Aprilis.

S. Gy-

S. Gyſela, Soror Sancti Henrici Imperatoris, & Conjux S. Stephani Regis.
B. Helena, nutrix Beatæ Margaritæ Virginis. Obijt Veſprimij. 1270.
B. Iſabella, neptis Andreæ III. Regis Hungariæ.
B. Margarita, Filia Belæ Regis II.
S. Margarita Scotorum Regina, à Patre exulante, in Hungaria nata.
S. Maxima, Martyr, Syrmij, in fluvium demerſa.
SS. Ruffina, Moderata, & Romana, Martyres, Syrmij Martyrio affectæ 6. Aprilis.
S. Salonica, Conjux Colomanni, Regis Hungariæ.
SS. Septem Virgines & Martyres Syrmienſes. Anno Christi. 303.

III. Pontifices, & Imperatores Romani.

PONTIFICES.

Sanctus Cajus Dalmata, Patriâ Solonenſis. Joannes IV. & ipſe Dalmata.

IMPERATORES.

Trajanus Decius, Pannonius. Claudius Gotticus, Dalmata. Quintillus, Dalmata. Aurelianus, Pannonius, natus Syrmij. Diocletianus Dalmata, Patriâ Solonenſis. Maximinus, natus in Dacia. Maxentius Dacus. Conſtantinus, natus in Dacia. Conſtantius, natus in Illyrico. Jovinianus, Pannonius. Valentinianus, Pannonius. Valentinianus II. Pannonius. Valens, Pannonius. Gratianus, Pannonius Patriâ Syrmienſis. Probus, Pannonius, natus Syrmij. Juſtinianus, natus in Illyrico.

IV. Scriptores.

Sanctus Hieronymus Eccleſiæ Doctor. Gregorius Raguſinus, Sacræ Scripturæ eximius interpres. Frater Boëtius, ex Tranſylvania, Ariſtotelis interpres. Frater Joannes Raguſinus, excellens Theologus. Frater Julius, Dalmata, in Scholaſtica diſciplina, & Scriptura Sacra ingenuè verſatus. Frater Bernardus Chedaldys, Hiſtoricus. Frater Leonardus Raguſæus, Theologus. Frater Nicolaus, de Mirabilibus, Tranſylvanus Claudiopolitanus, Theologus. Nicolaus Olahus Archi-Epiſcopus Strigonienſis. Nicolaus Telegdi Epiſcopus. Cardinalis Pazmanus, è Soc. JESU, Archi-Epiſcopus Strigonienſis, varijs operibus clarus. Georgius Kaldi, ex eadem Societate. Joannes Nadaſi, multorum opuſculorum Aſceticorum author. Zacharias Trinckellius S. J. inſignis, Aſceta. Gregorius Cœlius, Ordinis Sancti Pauli primi Eremitæ, Scripturiſta. Valentinus Lepes. Epiſcopus Boſnenſis, accuratus Controverſiſta. Joannes Pannonius, Poëta. Joannes Sambucus Patriâ Tyrnavienſis, Hiſtoricus & Poëta. Nicolaus Iſtvanſius, Hiſtoricus. Abrahamus Bacskajus, Hiſtoricus. Petrus de Revâ, & Thuroczius, Hiſtorici. Alios prætermitto.

V. Heroës.

Hos inter meritò numerari possunt: Rex Gejsa, Cognomento ob res præclarè gestas, *Magnus*. Ludovicus I. Rex Hungariæ, qui 40. annis regnavit, continua bella gloriosissimè gerens, & domi semper pacem colens. Stephanus Batthoreus, Rex Poloniæ, ex Transylvaniæ Principe, rebus præclarè gestis, toti Europæ notissimus. Joannes Hunniadi 30. prælijs contra Turcas initis, gloriosus. Matthias Corvinus, ejusdem Filius, & Rex Hungariæ, bellis, & rebus gloriosus. Paulus Kinisius, Turcarum terror. Nicolaus Eszterhazy, Regni Hungariæ Palatinus, incomparabilis Heros.

Palatinus Gara. Georgius Draskoviczius Cardinalis, Episcopus Jaurinensis, Orator in Concilio Tridentino, pro Hungaria. Thomas Bakos, Ab Erdöd, Cardinalis, & Patriarcha Constantinopolitanus, duarum Familiarum Illustrissimarum, Erdödianæ, & Palffianæ erector. Joannes Colosvarius, Ordinis Prædicatorum, Episcopus Csanadiensis, Tridenti in Concilio Oecumenico mortuus 24. Novembris. 1562. Franſciſcus Forgacs, Archi-Episcopus Strigoniensis, S. R. E. Cardinalis, & per Regnum Hungariæ, Regius Locumtenens. Et alij quàm plurimi, quos recensere longum esset.

§. IV.

Sacræ Coronæ incorporata Regna, & Provinciæ.

SAcra Corona Hungariæ, præter ipsam Hungariam, habet sibi annexa alia quoque Regna & Provincias. Regna sunt: Croatia, Sclavonia, Dalmatia, Bosnia, Servia, Rascia, & Bulgaria. Provinciæ verò: Transylvania, Valachia, & Moldavia. Ex quibus rursus aliquæ, habent sibi alias adjunctas, uti Croatia, Morlachiam, & Corbaviam, Bosnia, Ramam. Transylvania, Siculiam, Moldavia, Bessarabiam. Utuntur insuper Reges Hungariæ Titulo Regis Galliciæ, & Lodomeriæ, ac Cumaniæ. Et quidem Regna, Croatiæ, Sclavoniæ, adjecit Sacræ Coronæ, Sanctus Ladislaus Rex, qui ex hac vita migravit ad cœlum, Anno Christi 1095. Dalmatiam verò, ex integro Rex Colomannus, 1103. Lodomeriæ, & Galliciæ Regem, primus se scripsit, Bela III. Cumaniæ verò Bela IV. Bosniæ, Bela cœcus, 1188. Transylvania antiquo jure spectabat ad Hungariam, quam in Provinciæ Formam redegit ipsemet Sanctus Stephanus, primus Rex Hungariæ. Bulgariam, seu inferiorem Mysiam, adjunxit Stephanus V. Rex Hungariæ, qui mortuus est Anno Christi: 1278. Regnum Serviæ, Andreas Rex Hungariæ. Rasciæ Regnum, Rex Ludovicus I. Valachiam & Moldaviam, Carolus Primus. 1330.

§. V.

Hungariæ Descriptio.

I. Hun-

I. Hungariæ amplitudo.

HUngaria propriè accepta, terminatur à Septemtrione, Poloniâ superiori, & Russiâ Rubrâ, mediante Carpatho monte, ab Oriente Transylvaniâ, ab Occidente Austriâ, Moraviâ, & Styriâ, à meridie Croatiâ & Sclavoniâ. Extenditur verò ab Occasum, seu quo ad Longitudinem 65. milliaribus Germanicis, & à Septemtrione, ad meridiem, seu quo ad Latitudinem 60. Ita, ut Latitudo sit par ferè Longitudini, adeoque propè quadratæ sit Figuræ. Continet proinde in se milliaria quadrata 3900.

II. Divisio Hungariæ.

Dividitur Hungaria prima divisione, in Superiorem & Inferiorem. Superior est Trans danubium, Poloniæ ac Transylvaniæ conterminata. Inferior est, Cis danubium. Utraque dein subdividitur in Comitatus, seu tractus terræ qui non sunt aliud, quàm totidem provinciæ, Principatibus multis, imò & Ducatibus pares. Sunt autem tales Comitatus in ipsa Hungaria (exclusis Comitatibus Sclavoniæ, & Transylvaniæ) numero 48. Juxta sequentem Indicem.

Index Comitatuum Hungariæ.

1. Posoniensis.	17. Csanadiensis.	33. Trenchiniensis.
2. Mosoniensis.	18. Temesiensis.	34. Thurocziensis.
3. Jaurinensis.	19. Csongradiensis.	35. Lyptoviensis.
4. Comaromiensis.	20. Orodiensis.	36. Arvensis.
5. Soproniensis.	21. Torantaliensis.	37. Scepusiensis.
6. Castri Ferrei.	22. Sarosiensis.	38. Tornensis.
7. Szaladiensis.	23. Beregiensis.	39. Borsidiensis.
8. Vesprimiensis.	24. Pestiensis.	40. Gômôriensis.
9. Strigoniensis.	25. Hevesiensis.	41. Aba ujvariensis.
10. Albensis.	26. Neogradiensis.	42. Zempliniensis.
11. Pilisiensis.	27. Barsiensis.	43 Ungvariensis.
12. Sômegiensis.	28. Nitriensis.	44. Ugocziensis.
13. Tolnensis.	29. Zoliensis.	45. Szakmariensis.
14. Baraniensis.	30. Hontensis.	46. Maromarosiensis.
15. Bachiensis.	31. Szabolczensis.	47. Solthiensis.
16. Bodrogiensis.	32. Szolnokiensis.	48. Kraszoviensis.

Olim autem plures fuisse constat.

Ex his rursus aliqui subdividuntur, ut Hevesiensis, in Kis Hevesiensem, & Nagy Hevesiensem. Et Szolnokiensis, in interiorem & exteriorem.

Porrò singuli Comitatus, habent suum Tribunal, quod constituunt: Supremus Comes Comitatus, Vice-Comes, 12. Assessores Jurati, & Notarius. His adduntur certi Judices Nobilium, qui in causis dirimendis, etiam extra Conventus publicos, & Sedes Judiciarias assistunt. (Conventibus verò, seu Congrega-

gregationibus publicis Comitatûs, omnes Nobiles illius Comitatûs, intereſſe poſſunt, & aliquando etiam tenentur.)

III. *Montes Hungariæ.*

Campeſtris licèt Regio ſit Hungaria, ab ea tamen parte, quâ contermina eſt Moraviæ, Sileſiæ, Poloniæ, & Ruſſiæ, continuis montibus cingitur, qui Carpathici nuncupantur, ac ſtatim Poſonio incipientes, longiſſimo fluxo, úſque ad eum locum, ubi Regio eſt, quam Maromaroſiam vocamus, excurrunt. Hinc alij rurſus montes & Sylvæ, Severinum verſùs ſe extendunt, & Hungariam à Tranſylvania, & Valachia tranſalpina ſeparant. Altiſſimi hi montes ſunt, circa Comitatum Lyptovienſem, & Scepuſienſem, nuſquam enim altius ſe attollunt, nec horribilioribus jugis aſſurgunt, unde & Nivis montes eos dicunt Germani Incolæ, & Slavorum lingva appellantur *Tartari*, & per Contractionem *Tatri*; eò, quòd verſùs Tartariam protendantur, ab Hungaris Tarchal nuncupantur, vel etiam Nivoſæ Alpes. Ex his Alpibus complura Flumina in tres diverſas ferè partes, nempè in ortum, per Superiorem Hungariam, in Occaſum, per Inferiorem, & in Septemtrionem, per Poloniam, trahunt ſuam originem. Abundant verò feris & avibus, ac præſertim damis, & capris Sylveſtribus, urogallis, & Attagenibus, metallis item varijs, & pretioſis lapidibus, quin & Adamantibus; inveniuntúrque ſubinde in ijs virgulæ nativi auri, & quidem puriſſimi. Et quod mirum cuipiam videri poſſet in earundem altitudine Summa, Lacus ingentes, quorum maximus oculus maris appellatur, in quo quandóque etiam navium fragmenta reperiuntur, quod argumento eſt, eum per meatus ſubterraneos, cum mari communicationem habere. E regione horum, ſunt alij quóque montes, ubi Montanæ Civitates jacent, omnium Minerarum fodinis celebres. adeò ut hac noſtra ætate, vel ex unica Schemniczienſi Fodina, labore Spacij ſex dierum, eruantur circiter 4000. Marcarum Argenti. Cæterùm, pro varietate locorum, varia ſortiuntur nomina. Eſtò enim communi nomine vocentur Carpathici montes, verſùs Moraviam tamen vergentes, dicuntur montes albi, verſùs Poloniam, Tatri, verſus Ruſſiam, Bieſſcidij. Poſtremò montes ſive colles, quorum tres ponuntur in Regni Hungariæ inſigni ſunt: Tatra, Fatra, & Matra.

IV. *Fluvij Hungariæ.*

Fluvij præcipui Hungariæ, quos etiam in ſuis inſignijs geſtat, ſunt quatuor, nempe: Danubius, Tibiſcus, Savus, & Dravus, qui alios deinde complures in ſe recipiunt. Et verò *Danubius*, fluviorum Europæ maximus, oritur in Confinibus Rheticis, è fonte perenni longo pedes 26. lato pedes duos, in colle vix 16. cubitos eminente. Qui poſtmodum per Germaniæ fines, Ducatum Virtembergenſem, Sveviam, Bavariam, Auſtriam decurrens, propè Poſonium Hungariam ingreditur, auctus exinde Morava Fluvio, ad arcem & oppidum Dévin, ipſam urbem Poſonienſem alluit, mox in Ortum hybernum flectens, in quatuor ſcinditur brachia, atque Inſulas aliquot efficit, ſed duas præcipuas, majo-

majorem scilicet & minorem Schutiam (vulgo Czalokôz dictas) tredecim milliaribus in longitudinem protensas, pomarijs & viridarijs, muncipijs cultas, utpotè in quibus olim 300. circiter pagi numerabantur ac oppida. Danubius sic in duos præcipuos divisus ramos, in dextro brachio recipit Fluvium Lejtham, ad oppidum & Arcem Ovar, Germanis Altenburgum dictam, ac dein Arabone, seu Raba, & Rabnicz Fluvijs augetur ad Jaurinum. In sinistro verò brachio excipit fluvium Dudvag dictum, ac dein fluvium navigabilem Vagum, supra Præsidium Gutta, ac infra illud fluvium Nitra, átque iterum redit ad reliquos ramos, ad Comaromium, egregium arte & naturâ munitum Fortalitium, in ipso angulo Insulæ. Hinc verò Danubius ripas latiùs explicat, sed propter æqualitatem soli, cursu minus fertur concitato. Post ad Strigonium augetur Grano fluvio, ibíque ponte lintrium ad Parcanum sternitur, nec multò infra recipit in se fluvium Ipol, præter fluitque Arcem Vissegrad, ubi rursus in duos Ramos divisus, efficit Insulam Sancti Andreæ, uno brachio Vaciam alluente, mox in unum confluens, pleno alveo interluit Budam, Regiam Sedem, & Pesthum Civitatem eidem oppositam, ponte navali conjunctam. Inde decurrens, varias Insulas efformat, quarum illa celebrior, quæ infra Budam statim est Czepel, alijs verò Raczenmark appellatam, avibus & feris abundantem, quæ solebat esse Reginarum Hungariæ, jure Donationis propter Nuptias. Hæc longa est in Meridiem novem milliaribus, lata verò duobus aut tribus, pro locorum diversitate. Dein decem milliaribus infra Budam, Colocsam Archi-Episcopalem Sedem præterfluit, & hinc progrediens, fluvium stagnantem Sárviz nuncupatum in se recipit, ac post alium ad Dunavar Arcem, ac demum Dravum fluvium, ad arcem & oppidum Eszek, loco opportunissimo situm, ob paludes longè latéque diffusas, per quas non nisi per longissimos pontes transitus est in Hungariam. Inde quatuor milliaribus, fluvio Karazina ad Valkovar auctus, ac hinc sex milliaribus infra, fluvio Tibisco, ac post tria milliaria, Savo, ad Urbem Belgradum, ubi nomen Danubij amittit, ac hinc appellatur Ister. Conficitque Danubius Hungariam, decurrendo Posonio Belgradum úsque, milliaria Germanica Sexaginta quinque.

Tibiscus.

Tibiscus, Incolis Tissa, oritur ex montibus Carpathicis, Transylvaniam versùs vergentibus, in Comitatu Marosmarosiensi, in ipso limite Transylvaniæ, & Russiæ Rubræ, humili alias ex fonte in monte Koltberg, sed mox quinque alijs rivulis in vicinia ortis, augetur tanto incremento, ut in tertium milliare, patiens sit navigiorum, quibus evehuntur lapides, seu frusta salis 4000. singula librarum circiter 20. Atque Arces Huszt & Nialab interfluens, & Comitatus Ugocsiensem & Peregiensem dividens, augetur *Samuzio* fluvio, ad ejusdem Cognominis oppidum, ac paulo infra *Grasżna* fluvio ad Apati, ac *Bodrogo* ad Tokainum, mox tribus milliaribus infra *Hernate* fluvio, átque huic proximè se evolvente *Sajo* fluvio. Deinde in Meridiem tendens, receptisque fluvijs

vijs *Sagyva* ad Szolnokinum, & *Chrisio*, vulgò kōrōs ad Csongradinum. & *Marusio* ad Szegedinum, ac tandem *Temesio*, quarum omnium aquis auctus, supra ostium Savi, in eundem Danubium se exonerat, vix duobus milliaribus infra Varadinum Petri, & quatuor milliaribus supra Belgradum.

Dravus.

Dravus oritur in Carinthia, ex monte Cecio fonte non magno, fluénsque per Styriam inferiorem, labitur juxta Marpurgum & Petovium, deinde infra Legradum, amnem Muram recipiens, efficit Insulam Muraköz nominatam, in qua sita est Arx Chak-Tornya, Familiæ Zrinianæ, & Hungariam Inferiorem à Sclavonia & parte Croatiæ separans, paulò infra, fluvium Salam, & alios minores fluvios in se recipit. Ex quibus unus Sigethum, alter Quinque Ecclesias præterfluit, rigatisque aliquot locis, nullius nominis, ad Murzam, seu Efzekinum, penes oppidum Drazad, aut rectius *Darda* Danubio immiscetur.

Savus.

Savus ex Alpibus Carnicis exortus fertur in ortum, per Carniolam, ad Urbem olim Æmonam post Naupartum nunc Labacum dictam, quæ ipsi insidet, & prætervectus, Celejam Romanorum Coloniam, nunc Comitatum Cilleæ quietior labitur, Croatiam sejungens à Sclavonia, & Bosnia, ac Rascia.

Is multis adauctus fluminibus, Sclavoniæ Hungariæ, Croatiæ, & Bosniæ, nempe Labaco, Gurka, Mroschinza, Backara, Vuna, Colapi & Drino, fluvijs descendit perfines Sirmij, & mœnia Arcis Szabath alluens, sub Belgrado, quâ occidentem respicit, in Danubium se exonerat, post cursum 300. millium passuum. At ubi Colapium in se recipit Insulam efficit, quæ olim Sigestica, nunc Zisek dicitur, in qua sita est Arx Capituli Zagrabiensis, ejusdem nominis. Hæc sunt quatuor Hungariæ flumina præcipua, quæ Matthias Corvinus Rex, quondam in Confessu Principum, quatuor Piscinarum suarum nomine celebravit. Jam ad descriptionem minorum quidem, potiorum tamen, fluviorum descriptionem descendamus.

Leyta.

Leyta, sive Leytha, Fluvius Austriæ, & Limes, átque eandem ab Hungaria dividens, excipiénsque rivum Neostadiensem Urbem præterfluentem, rigat deinde *Pruckam* Civitatem, ubi ponte sternitur, unde etiam Leytæ pons dicitur, ac tunc demum in Danubium, ad Arcem Ovar, seu Germanicum Altenburgum, influit.

Arabo.

Arabo, qui & *Narrabo*, vernaculâ linguâ *Raba*, ortus ex montibus Styriæ, deinde in ortum tendens: per Hungariam Inferiorem labitur, ac per Comitatum Zaladiensem, Castriferrei, & Jaurinensem decurrens, ubi receptis in se Pinka & Ginzio fluvijs, rigatisque Fano Sancti Gotthardi, & Kormendo Oppido infra Sarvarinum præclaram munitionem, in duo brachia scinditur, quo-

rum

rum finiſtrum Rabnicz dicitur, efficitque Inſulam, ad Septem milliaria in Longitudinem extenſam, ac tandem ad Iaurinum, iterum confluens, in Danubium ſe exonerat.

Vagus.

Vagus, Fluvius navigabilis, oritur ex monte Carpatho, in finibus Poloniæ & Hungariæ, ſupra Pagum Vazſes, tranſit deinde per Comitatum Lyptovienſem, ubi proximis augetur Fluviolis limpidiſſimis, ac dein per Comitatum Thuroczienſem, multas arces, ipsúmque Trenchinium, ac poſtea Galgoczium, Sentaviam, & Selliam alluens, ſe in Danubium exonerat, duobus milliaribus, ſupra Comaromium, in Septemtrionem, decurrens viginti milliaria circiter.

Nitra.

Nitra, oritur ſupra Bajmoczium arcem & oppidum, in ipſis terminis Comitatûs Thuroczienſis, indéque præterfluit arces, Nagy Topolczan, Suran, & Ujvarinum, Germanis Najhasl, ac tandem ad Guttam præſidium, in Danubium evolvitur.

Granus.

Granus. Ex montium Jugis Comitatus Lyptovienſis. Qui præterfluens Neozolium, & Vetroſolium, Montanas Civitates, ad Strigonium in Danubium evolvitur.

Ipol.

Ipol Fluvius oritur non multò ſupra arcem Viglesiam, deinde ſiniſtrorum relicto Caſtro Dévén, ac mox præſidium Fülökienſe præterfluens, Szecsenium, & Gyarmatinum, è Regione Neogradini, influens in Granum fluvium.

Hernadus & Tarcza.

Hernadus & Tarcza, ex montibus Scepuſienſibus promanant, átque hic Sarofinum & Eperieſinum alluens, ac ille Caſſoviam, infra eam jungitur in unum alveum, variisque dein Meandris defluentes, exonerantur in Tibiſcum.

Sajo.

Sajo ortus non procul ab Arce Muran, prætercurrens Comitatum Thornenſem, & alluens præſidium Putnok decurrit per Comitatum Borſodienſem, ac demum infra Onodinum, delabitur in Tibiſcum.

Bodrogus.

Bodrogus Originem trahit haud procul à Makovicza arce, in montibus Carpathicis, Poloniam attingentibus, percurrit Comitatum Ungvarinenſem, & Zemplinienſem, auctus dein aliquot fluvijs, ac præſertim *Laborcza* & *Ung* fluvio, qui Ungvarinum præterfluit, pleno alveo alluit Patakinum, átque ad Tokajum influit in Tibiſcum.

Samusius.

Samusius prodit e Transylvaniæ finibus, post auctus alijs fluviolis, irrigat Nagy-Banyam Civitatem, dein Meggyes arcem, & Szakmarinum præsidium, ac demum Samos oppidum, ubi in Tibiscum influit.

Keres.

Keres Latinè Chrisius, ex tribus coalescit amnibus, qui omnes dicuntur Chrisij, quòd ramenta auri, & massulæ aliquandò reperiantur, in ijs inglandis magnitudine, & majores etiam quandóque, nam violenter ita exundant, ut ipsos currus abducant in præceps.

Ex his qui Borealem partem tenet, primas Hungariæ metas, à Transylvanicis limitibus dividit, ejus fontes erumpunt è Dacicis jugis supra *Sebesvar*, ac inter asperas præcipitésque Alpes, continuis anfractibus præcipitatus, celeri dein meatu decurrit per loca campestria, quæ Valachi incolunt, ex quæstu pecorum & piscium victitantes, ac præterfluens Telegdinum oppidum, inde vadit ad Varadinensem Civitatem, amplissimam, in planicie sitam, ac arce egregiè munitam. Australis verò oritur ex Alpibus, quibus imminet *Abruchanya*, ac in decursu salutat *Keresbanyam* oppidum, quod Saxones & Valachi incolunt, ac 16. milliaribus infra, præsidium Turcicum bene firmatum, Gyulam. Medius demum alluit Jenô, qui postmodum simul juncti uno alveo illabuntur in Tibiscum ad Czongradinum.

Meriscus.

Meriscus vulgò *Maros*. Fluvius hic ex alpibus, qui Transylvaniæ Moldaviam jungunt, fluit exili primò alveo, deinde collectis aliorum rivulorum undis auctior labitur per Transylvaniam, ac Hungariæ fines ingrediens alluit Lippam, & Czanadinum, átque ad Szegedinum decurrit in Tibiscum. Per eum Sal omne evehitur è Transylvania, & Szegedini deponitur, átque inde per totam defertur Hungariam, indéque per Tibiscum, Belgradum & in Serviam deducitur.

Temesa.

Temesa vulgò *Temes*. Tibiscus Danubio proximus, excipit fluvium Temesam, qui in Alpibus Valachiæ Transalpinæ ortus perluit Karansebesum, Lugas, & post Temesvarinum, Turcarum fortalitium, opere, naturâ, & præsidio munitum: antequam autem in Tibiscum influat, diffinditur, & Becskerck lacum efficit.

V. Opulentiæ & fertilitas Hungariæ.

Hâc de re potiùs externorum quàm domesticorum Scriptorum adduco Testimonium, & ne longior sim, duntaxat trium; in ore enim duorum vel trium, stat (ipsa veritate attestante) omne verbum.

Primus sit *Petrus Bizarrus*, qui in suo Libro de Bello Pannonico, de Hungaria

garia scribens, sic loquitur: *Nulli* (inquit) *Regioni terrarum cedit hominum robore, pecorum fœcunditate, ubertate Soli, ac metallorum Copiâ. Cœli præterea benignitate, ac pulchritudine situs, omnibus Regionibus, suo jure potest anteferri. Tellus rerum omnium copia à naturâ donata, ubi argentum, Sal, Lapillos, colores, effodere liceat. Frumenti, pabuli, leguminis, & pomorum abundantiâ præstat. Neque deest copia piscium, & cupri confectura: in plerisque fluminibus, auri optima ramenta inveniuntur, quin & in vitibus, in aurifero solo sitis, aurum quandóque legunt.* Hæc ille, quem tamen Georgius Vuernherus & ipse externus, nimis adhuc parcè locutum arguit.

Alter sit *Callimachus*, qui Amaratem Turcarum Imperatorem; suos ad debellandam Hungariam concitantem, sic inducit loquentem: *Hactenus cum natura luctati sumus, in confractis, præruptisque Bulgariæ, & Rasciæ montibus, Fames, sitis, labor, desperatio, vincenda fuit: Vicimus, non alia mercede allecti, quàm ut Beatæ Hungariæ, opulentiam aliquando attingeremus. Hinc jam militiæ nostræ præmia, hinc gloria innititur. Ad portas perventum est: quibus patefactis, non Saxa inaccessa, non inviæ solitudines, emetiendæ nobis, sed per loca naturâ ipsâ! & humano cultu longè amœnissima, ingrediemur. Hominum, jumentorúmque omnis generis alimenta passim, non ad necessitatem, sed ad Luxuriam, cum ubertate Soli, temperies cœli, aquarúmque abundantia suppeditat. Quicquid alibi operosa cura vix educat, illic spontè fert sua terræ benignitas; ut credi possit, naturam colendi agri, cæteris Regionibus, exemplum daturam, præcipuo quodam cultu Hungariam excoluisse, sed neque usquam liberaliorem indulgendis divitiis fuisse constat. Aurum enim, quod alij mortales rarissimis in locis laboriosissimè effodiunt, Hungari velut quoddam virgulti genus, etiam pullulans, beatissima fortuna opulentiâ decerpunt.* Hæc iste.

Tertius sit P. Georgius Fournier, Gallus, in sua Geographica orbis notitia, Libro 11. Cap. 9. Ubi Hungariam describens, sic habet: *Ipsum verò solum, nulli cedit virorum fortitudine, animalium fœcunditate, vini generositate, & metallorum varietate. Boum Capita circiter 80000. per solam Viennam quotannis transmittit in Germaniam, Terra, Semen quod ipsi creditur, in melius frumentum commutat, intra annos tres, tanta scilicet est agri ubertas, & pingvedo. Optimorum piscium nullibi major copia, imò vilitas.* Et Capite 19. hæc addit: *Nullus est fluvius, qui Tibiscum superet proventu piscium, sive rationem habeas diversarum Specierum, sive magnitudinis, sive Saporis. Præcipui sunt: Sturiones, Lucij, Carpiones, quorum omnium tantam largitur Copiam, ut cum intra Regionis limites, distribui nequeant, neque evehi ad circumpositas, his porcorum greges alantur.* Prætermittit autem hic Author Husonum copiam, quam Danubius & Tibiscus, Trutarum majorum, quam Scepusium, ac tractus certi fluvij Vagi, Trutarum, Fundulorum, & aliorum Saxatilium piscium, quam fluvij Comitatûs Lyptoviensis, & Thuroczіensis, & Chrisij amnes, aliique copiosè subministrant. Prætermisêre & alij Salis nativi abundantiam, omnisque generis avium,

um, ac fructuum, ac ipsorum metallorum & mineralium præstantiam, varietatem, & multitudinem.

VI. Lacus, & aquæ minerales Hungariæ.

Duos præcipuos habet Lacus Hungaria, quorum uni nomen est Balaton, alteri Fertő, Germanis Nejsidl, ille tredecim circiter milliarium in longitudinem est protensus, alter non ita longus, sed Balatone longè latior, utérque piscosus, ac in circuitu frequentibus pagis ac oppidis, agris item, vinetis, & pratis optimè excultus.

Porrò Minerales aquæ, eæ, quas Acidulas dicimus, sunt quàm plurimæ, sed & Thermales perquam frequentes. Cujusmodi sunt: Budenses, Strigonienses, Pöstenienses, propè Galgoczium, Trenchinienses, Bajmoczenses, Stubnenses, in Comitatu Thurocziensi, Divi Joannis, in Comitatu Lyptoviensi, Semniczenses, dictæ Rosallinæ, Varadienses, Bielesczienses, sunt & aliæ Saluberrimæ aquæ, & aliæ rursus, quibus injectum ferrum, intra viginti quatuor horas, in optimum vertitur cuprum.

VII. Incolæ Hungariæ moderni, ac veteres.

Nulla ferè Regio est, quàm tot & tam diversæ gentes, & nationes incolant, átque incoluerint, uti Hungariam; ita, ut cùm aliæ Regiones, in suis vicissitudinibus, Dominos duntaxat, & Monarchas mutent, Hungaria integras etiam nationes, pro bonitate & fertilitate terræ concertantes, sæpiùs mutaverit.

Primus autem Incola Pannoniæ, fertur fuisse *Bannon* ex *Semi.* progenie, qui & Provinciæ huic dedit nomen. Cujus etiam posteri, postea Græcis Pæones fuère dicti. Postquam autem Latinis innotuêre, Pannones sunt appellati. Ajunt verò Bannonis, ad has oras adventum accidisse, Anno à Diluvio 167.

Anno dein 1791. Diluvij, *Darejus* Hidaspis filius, Pæonum sive Pannonum libertati insidiatus est; quos etiam subactos, magna ex parte in Servitutem abegerat. Sed anno statim tertio, exorta contra *Darejum* Rebellione, cujus Author fuerat *Aristagoras* Mileti Tyrannus, iterum in Patriam rediêre.

Post Anno Diluvij 1932. Cùm finitimis formidolosi essent, *Amynthas* Macedonum Rex, populi ferocitatem pertæsus, bellum illis intulit, sed infeliciter cum ijs pugnavit, eorundémque stipendiarius esse adactus est. Quam ignominiam cùm *Berdicas* Macedo ulcisci vellet, Anno Diluvij 1945. ipse in captivitatem incidit, & Macedones magnâ affecti clade, cum dedecore domum redire coacti sunt. Ac dein victoriâ Pannones elati Macedoniam invadunt, Anno Diluvij, 1946. Duce *Bardyllo*, verùm à Philippo Rege Macedonum victi, vix precario pacem impetravêre, cúmque iterum anno quinto, Philippi, rebellâssent, plenè à Macedonibus subjugati sunt; postmodum tamen sub Alexandro Magno, ob res præclarè in bello gestas, cùm is contra Darium, Persarum Regem bellâsset, libertate pristinâ, ab eodem donati fuère. Quâ in libertate permanserunt postea, úsque ad *Augusti* tempora, qui Anno Christi nono,

nono, Pannoniam in Provinciam Romanam redegit, mansitque dein sub Imperio Romano, annis ampliùs quam 300.

At declinante Imperio Romano, *Vandali à Gothis* proprijs sedibus pulsi, Imperatoris Constantini permissu, in Pannoniam venientes, eandem occupârunt, & aliquandiu etiam incoluerunt. Sed hinc quoque postea migrare sunt coacti, ab ijsdem *Gotthis* Pannoniâ ejecti. Verùm néque *Gotthorum* diuturnum Imperium fuit in Pannonia. Nam Hunni ex Scythia, cum numerosissimo exercitu prodeuntes, expulsis *Gotthis*, Pannoniam sui Juris fecerunt, pacatâque Provinciâ Reges habuerunt duos. Atilam, qui 27. annis præfuit, & dein Filium ejusdem Ernacum, qui 3. imperavit annis, sed fraterno ac civili bello, exhaustis viribus, in Scythiam, ab *Ostrogotthis*, repulsus est, paucis ex Hunnis in Pannonia relictis. Sicque Pannonia sub potestate Hunnorum erat 80. prope annis. *Ostrogotthi* deinde Pannoniæ imperârunt sub quatuor Regibus. Quorum Valamir regnavit annis 4. Teudomer 11. Theodoricus 51. Athalaricus 3. cùm ecce Longobardi superveniunt, & pulsis Ostrogotthis, Pannoniæ regimen, ac Dominium sibi usurpant. Quorum primus in Pannonia Rex *Anderieus* dictus regnavit, annos 17. ac post, ejusdem Successor, annos 25. donec à Narsete in Italiam vocatus, Hunnis veteribus amicis, Regionem ex pactis cessit, ut si quo tempore Longobardis necesse foret reverti, sua rursum arva, liceat sibi repetere. Recuperatâ igitur Pannoniâ, iterum Hunni eidem præsunt, sub Rege *Avario*, à quô tunc etiam Avares nuncupabantur, qui cùm regnasset annis 29. Chacanum habuit Successorem.

Anno dein 604. Mauritius Imperator, iterum Pannoniam recepit, mansitque ea sub Orientalis Imperij Jure, annis 140.

Anno demum 744. Hunni tertiò irrumpunt in Pannoniam, sub septem Ducibus, eámque sibi plenè subdunt, ac possident, ad Annum Christi 805, Quo Carolus Magnus Hunnos devicit, átque Hungariam Imperio adjecit. Præfuerunt autem Pannoniæ Franci, úsque ad finem noni Sæculi, sed post mortem *Arnulphi* Cæsaris, in quô defecit Caroli Magni stemma, in Libertatem rursus se vendicarunt, átque sub Ducibus gubernabantur, úsque ad annum 1000. quó Primus Rex Hungariæ factus est, Sanctus Stephanus Rex, & ab illo tempore, continuata serie, úsque in præsens Regibus suis legitimè coronatis, paret.

Jam videndum restat, quæ, & qualesnam fuerint hæ Nationes, nempe: Vandali, Gotthi, Ostrogotthi, Longobardi, Hunni, Avares, quin & Jaziges, quos constat antiquos incolas fuisse Pannoniæ.

Vandali itáque populi fuêre septemtrionales, antiquissimis temporibus, inter sinum *Codanum*, & fluvios *Vistulam*, *Albim*, & *Chalusum* extensi, postea etiam magis in vicinijs protensi; sed lapsu temporis, Vandali propriè dicta est gens, Regiones versûs mare *Balthicum*, & *Odere* ostia incolens. Hæc itáque à *Gotthis*, priùs proprijs Sedibus, ac dein etiam Pannoniâ pulsa, alias sibi sedes quærens, in longissimas sedes est profecta, ac per Galliam, in Hispaniam progressa, ibidem in Boëtica Regione se locavit, quæ propterea Vandalicia eti-

amnum vocatur. Inde in Africam, pars ejus una transiens, partem illius septemtrionalem, versùs mare, Mediterraneum, occupavit. diúque hanc tenuit, sicut & Sardiniam Insulam, sub *Genserico* Rege.

Gotthi & Ostrogotthi, erant populi Sarmatiæ Europeæ, hi primum, versùs partem Septemtrionalem Ponti Euxini, & Mæotidem paludem consedêre, átque lapsu temporis, versùs *Boristhenem* & *Istri* Ostia, hinc in duas partes divisi, nempè in Gotthos orientales, seu Ostrogotthos, & in Gotthos occidentales, seu Visegotthos, per Thraciam Illyricum, Italiam, ac Hispaniam plures irruperunt, ac tandem Regnum Ostrogotthorum, & Visegotthorum, illi in Italia, & hi in Hispania constituerunt.

Longobardi, populi fuêre Germaniæ, qui à Longis barbis, quas gerebant, sic cognominati sunt. Hos ab occidente, Germaniæque ultimis oris, in Pannoniam venisse, novas quærentes sedes constat. Unde evocati à Narsete, contra Gotthos, eam partem Italiæ occupârunt, quæ nunc quóque Longobardia, sive Lombardia dicitur.

Hunni, Avares, & Hungari, eadem omnino gens fuit. Sed qui primò vocabantur Hunni, posteà ab Avare Rege, dicti sunt Avares, ac tandem Hungari. Hi ex Scythia, quæ trans Mœotidis paludem jacet, primò in Europam penetrârunt, post vicinis Provincijs Moësiâ, Thraciâ, ac Daciâ peragratis, ac magna ex parte devastatis, tandem in Pannonia consederunt.

Jazyges, fuerunt populi Sarmatiæ Europeæ, versùs paludem Mœotidem, habitantes inter Naubaros ad Occasum, & Roxolanos ad Ortum, Ex his postmodum pars una extendit se Pannonias úsque, & ad differentiam aliorum dicti sunt Jazyges Metamastæ, eorum autem termini erant: ab Occidente Vagus fluvius & Danubius, à Meridie, idem Danubius, & à Septemtrione Carpathus mons. Partem quóque illam Pannoniæ, quæ est inter Tibiscum & Danubium incolebant Jazyges, & etiam num Jaz nuncupantur, habentque suum peculiarem semper è numero Magnatum Judicem.

Sed jam modernorum Incolarum Pannoniæ, videamus originem. Nationes autem quæ nunc Pannoniam incolunt, sunt: Hungari, Slavi, Germani sive Saxones, Cumani, Valachi, Rutheni, Croatæ, Rasciani, Turcæ, Zingari.

Et verò *Hungaros* constat ex Scythia venisse, & non tantùm incolatum Pannoniæ sibi usurpâsse, sed etiam Dominium illius obtinuisse, & mutato Pannoniæ nomine, in Hungariam, à se denominâsse.

Slavos, Qui Vagum & Carpathicorum montium radices incolunt, existimo eundem esse populum, quos antiqui Jazyges Medanastas vocabant, nam & eosdem terminos & limites habent, quos Strabo & veteres Geographi, Jazygitis Metanastis adscribunt. Et utramque nationem Sarmatiæ populum fuisse constat. Sarmatici autem populi omnes comprehendebantur sub Slavorum genere.

Sed & denominationis utriúsque idem est fundamentum. Jazyges enim denominabantur à *Jazek* hoc est Lingva, & Slavi, à Slowo hoc est verbum, quod

quod nimirum Slavonicum idioma, & facile pronunciatu sit, & eloqui possit, ac ingentem habent copiam verborum, & nullum magis idioma per Orbem diffusum sit. Idem Sentio de Jazibus, tractum inter Tibiscum & Danubium incolentibus, nam & hos, ex Jazygum Medanastarum gentibus fuisse Geographi testantur, & habuisse proprium idioma, ab Hungarico planè diversum, quòd utique aliud non erat, quàm Slavonicum. Reliquos verò Slavos, per Hungariam dispersos verisimile est, esse, Vandalorum reliquias; nemini enim dubium esse potest, Vandalos Slavonici generis fuisse, unde non rarò apud Scriptores Vandali, vocantur Slav, & vicissim Slavi appellantur Vandali.

Saxones, in Hungariam & Daciam, Carolus Magnus induxit, cùm enim hi sæpiùs eidem rebellâssent, ut eorum vires honestiùs extenuarentur, in hasce. & alias quóque diversas Provincias, eorum Colonias deduxit, quorum posteri etiamnum easdem incolunt. Reliqui verò Germani varijs occasionibus, ex vicinis Provincijs, in Hungariam descendêre, licet multis in locis, locorum duntaxat denominationes germanicæ manserint in posteris Successu temporis Teutonico idiomate in Hungaricum, vel Slavonicum immutato.

Cumani, sub Bela IV. Rege, Hungariam cœperunt incolere, anno Christi 1234. Hos enim à *Tartaris*, proprijs Sedibus expulsos, cum Rege suo Cutone, prædictus Rex, non solùm benignè suscepit, verùm etiam partem illam Regionis, quæ ultra Temesvarinum & Tibiscum est, ad incolendum eis assignavit.

Valachi, sub Ludovico I. Rege, ad Maromasium consîdêre, cum suo Duce *Bogdin* dicto, idqueprimò, inconsulto Rege, qui proinde id egerrimè tulerat, sed postmodum, cùm illorum fœcunditate Provinciam in dies complere intellexisset, eam ultrò concessit, pactâ conditione, ut is, ac ejusdem Successores Moldaviæ Vajvodæ grata obsequia, & stata quotannis stipendia. Hungariæ Regibus persolverent.

Rutheni ex Vicina Russia Rubra, fines suos transgressi in Hungariam úsque se dilatârunt.

Croatæ & Rasciani occupatis eorum Regionibus à Turcis, eorundem Tyrannidem vitantes, in Hungaria incolatum accepêre.

Turcæ, sæpiùs penetrare Hungariam, armata manu tentantes, longo tempore rejecti, tandem occupato Belgrado, sub Vladislao II. Rege, 1521. multis ac diuturnis bellis, Hungariam magna ex parte sui juris fecêre.

Postremò vilissima& Vaga gens, meris furtis asveta *Zingarorum*, quâ occasione in Germaniam & Hungariam devenerint, variant Historici. Sanè hoc constat, quòd Ferdinandus olim Rex Hispaniæ, Sexaginta dies illis destinavit, intra quos omnino Hispaniâ excedere jubebantur, átque hoc modo illos Hispaniâ exclusit. Ab eotempore hinc inde vagantur, in Germania & Hungaria, & alibi passim, cum multorum pernicie & damno. Suntque nihil aliud, quàm manipulus furum, & colluvies otiosorum, & fraudulentorum hominum, ex varijs nationibus non ita remotis, sed vicinis collecta. Ita *Majolus* Dierum

Cani-

corpora reconduntur, atque creati Reges Diadema suscipiunt. (Hanc autem Sacram Ædem, peculiarem Regibus esse jussit, tantáque eam immunitate, Privilegiisque ornavit & dotavit, ut hujus Antistes, nemini Antistitum, præterquam Romano Pontifici subjaceret, omnesque Decimas hujus ditionis, eidem, ac Collegio ejusdem, liberaliter attribuit, quin etiam statuit, ut nullus Rex Hungariæ, Reginaque institui, regiisque insignibus ornari possit, sine hujusce Præsulis, sive Præpositi præsentia.) Hanc Basilicam postea Carolus Rex, frequenti incendio collabentem, maximis expensis restauravit, ac contra incendia, tegulis plumbeis contexit, anno 1305. Quæ tamen non multo post rursus miserabili incendio conflagravit, ita, ut conflatæ prædamnis plumbeæ tegulæ, continuo defluxerint. Cujus exitium Rex Carolus miseratus, instaurata denuò æde, jacturam quam primum fecit incendium resarcivit, iterumque plumbeo tecto eam excoluit, ac demum Matthias Corvinus, multò magnificentiùs eandem exornavit. Sed hæc toto orbe celebris structura, vicissim cùm nostri Duce Mercuriano Albam Regalem expugnarent, cum tota Urbe simul conflagravit. Est hæc Civitas in loco palustri & limoso duabus utrinque paludibus, incertæ altitudinis, equiti pariter & pediti invijs cincta, ad Fluvium Sárviz, & occupata fuit à Solymano II. Turcarum Imperatore, anno 1543. Civibus crudeliter à Turcis trucidatis, ac postea à Christianis Duce Mercuriano 1601. reoccupata, post Matthiæ Archiducis ad castra adventum, quâ occasione Turcæ obsidionem solvere conati, sæpius repulsi, ac tandem profligati fuêre, rursus tamen anno insequenti, 1602. à Vezirio Budensi, Hassan Bassa est expugnata, quam postmodum Turcæ tenuêre ad annum úsque 1688. quo felicissimè à Christianis recuperata est, & fame ad deditionem adacta Ducibus Exercitûs nostri circumvallantis Urbem: Excellentissimo Generale Comite Adamo Bottyani. Illustrissimo Domine L. B. Ariazzaga. Comite Stephano Zichi Juniore, & Magnifico Domine Joanne Ezterhazi, Vice-Generali, aliisque. Eadem Urbs olim 1490. occupata fuerat à Maximiliano Cæsare, & miserandum in modum à milite victoriâ efferato direpta, sed mox ab Vladislao Rege Hungariæ per deditionem recepta. 5. milliaribus distat à Buda, in Occasum & 6. à Comaromio in Meridiem, éstque caput Comitatûs Albensis, ab eo dicti.

BVDA.

Buda urbs Regia, & Metropolis Hungariæ, varia apud varios auctores nomina, est sortita, Curta Ptolomæo, alijs Aquincum, plerisque Sicambria dicitur. Nominis hujus originem alij ad *Sican* montem vicinum qui nunc San. Gerardi mons dicitur, alij ad *Sicambros* germaniæ olim populos referunt: huic fidem facit lapis Matthiæ Regis tempore repertus cum Inscriptione: *Legio Sicambrorum hic præsidio collocato: civitatem condidit, quam ex suo nomine Sicambriam vocavit. Bonf. dec: 1. lib.* 11. Nec minor de origine nominis: *Buda* et discepatio: eam à Budinis, Scythiæ populis derivat Herodotus; à Therrum

rum præstantia olim Woden germano, vel Wodam Slavonico nomine, ac dein natura littera, Budam dictam putat Wernerus. Verior eorum videtur opinio, qui à fratre Attilæ Buda vocato, nomenclationem sumunt. Nam ex Hungariæ Annalibus constat, Hunnos è Scythia anno Christi 373. egressos, Istrum ad Sicambtiam tranâsse, ac loci amœnitate captos, pulsis Gothis ibi sedem fixisse, dúmque Attila orbem vastaret, ab ejusdem fratre Buda locum hunc conditum, adeóque, & cognominatum fuisse: ob cujus gloriæ invidiam, ab Attila è bello reduce occisus, & in præterfluentem est abjectus. Ita Buda, quasi Roma Hungariæ, fratrum nata è dissidijs, & sanguine lactis locò nutrita, copiosi quondam cruoris pro hac effundendi, ut fatalia, ita vera, jam tum dabat prognostica.

Urbs edito monti imposita, hinc vitiferos colles, agrósque fertilissimos, inde Danubium, & post hunc, campum Rakos dictum, per plura protensum milliaria, & comitijs cogendis deputatum habet. In quatuor, præter arcem, civitates est divisa, una Præsidium, altera præsidij suburbium superius, tertia civitas Danubio adsita, quarta suburbium inferius dicitur; ad hæc accedit munitio in contiguo monte S. Gerardi situata. Ejus laudes exteri veriùs dicent: Braun, & Munsterus scribunt: *Budâ nec quidquam munitiùs, nec certè amœniùs in Hungaria reperiri posse.* Plus Wernerus ait, dum quærit: *Quis fuit in tota Europa locus, qui se Budæ comparare potuerit? sive sitûs amœnitatem, sive cœli salubritatem, sive Solis fœcunditatem, sive aliarum quarumcúnque rerum ad quoslibet usus, ad splendorem denique, & luxum pertinentium ubertatem, & affluentiam spectes.* Rerum abundantiam testatur Bucelinus in nucleo, dum memorat: *Regum temporibus, Budæ subinde octuaginta millia perdicum in foro venalia fuisse.* Nec laude carent, quæ de ejus thermis memoranda refert Wernerus: *Quædam enim non modò tolerabili, sed & ita jucundo sunt calore, ut ad hominum lavacra naturæ benignitate singulari data esse videantur. Hujus generis sunt infra arcem aliæ Regiæ vocatæ, vel ob vicinam Regiam, vel quia Regis opere ornatæ, vel quia in his Reges lavare consueverunt. Aliæ communes, quibus saxum ceu nativus fornix impendet. Aliæ, balneis sunt inutiles, nisi refrigerentur. Ita enim quædam calent, ut in eas missum ovum non minus citò, quàm ad luculentum ignem elixetur; temperantur autem frigidâ, cujus ibi fons calidis ita contiguus est, ut qui aquam haustum veniunt duabus urnis, eodem in vestigio alterâ calidam, alterâ frigidam haurire possint. Ibidem est sub dio fons calidarum amplior, quem purgatorium vocavêre, eâ nimirum ratione, quod quemadmodum in purgatorio pœnas nocentium pro noxarum modo alias acerbiores, alias mitiores esse docemur, ita quædam insunt aquæ in hoc fonte discrimina. Non quà in eam à ripa Danubij aditus est, subfrigida primùm, mox tepida, & quò in eam penetratur altiùs hoc magis calet, in recessu verò interior tam est calida, ut ferri non possit,* ita ille. Et pauló post: *In thermis superioribus supra eos fontes, quibus ad lavacra usus est, sunt piscinæ calidæ in quibus nascuntur, & vivunt pisces, qui ad frigidam translati emoriuntur;* In ijsdem anseres, gallinas deplumari, imò sues depillari posse Istu-

anfinus

ansinus scribit. Omitto reliquas urbis laudes tomum merituras, ad bella, & possessorum mutationem transeo. Post Attilæ mortem anno 447. tanta Chabam inter, & Aladaricum fratres pro hac urbe strages exarsit, ut ob effusum sangvinem Danubius in merum sanguinem abijsse videretur, donec inter duos sic litigantes mutuisque cædibus attritos, tertius urbe gavisus est Ardaricus Rex Gepidarum, qui Aladaricum occidit, Chabam verò paria metuentem in fugam conjecit. Sed, & hic iniquus possessor anno 464. ab Ostrogothis antiquam sedem repetentibus, pulsus est, & post eum Athalarius annis tribus, Valamir quatuor, Theodemir undecim, & demum Theodericus triginta tribus, vel ut alijs placet, quinquaginta, & uno regnavit. Ostrogothis Budam circa annum. 529. eripuere Longobardi Andvino Rege, cui successit Albuinus, urbem hi annis 42. tenuerunt. Quibus jussu Narsetis in Italiam potiori cum robore avocatis, Slavi Budam nemine resistente velut desertam involant anno 571. possidéntque ad annum 584. ubi Mauritius Rom. Imp. eam Romanis iterum fascibus subjecit, quorum imperio paruit, donec iterum Hungari Scythiâ egressi Zvvatopologum Pannoniæ Gubernatorem Budæ residentem. & urbe. & totâ Provinciâ ejecerint circa annum 746. qui quia Pannoniâ non contenti dirâ strage Moraviam, Bohemiam, Styriam, Carinthiam, Carnioliam, Italiam, Germaniámque latè vastârunt, justum in se Caroli magni Imper. furorem evocârunt, qui anno. 805. magno cum exercitu Hungariam ingressus Budam obsedit, & Rom. subjecit Imperio, cui plus quàm dimidio sæculo paruit, donec Hungaris iterum in multa millia excrescentibus; è Romanorũ manibus est extorta circa annum 899. i quo tempore semper Hungariæ Metropolis, ac Regum sedes habita à 38. Hungariæ Regibus possessa, & à singulis quantum bellorum tumultus patiebantur ornata, à Matthia Rege splendidissimè culta, ac Universitate ijs temporibus celeberrima, cum bibliotheca exquisitissima exornata, semper floruit, donec primus Hungariæ populator Solymanus 1529. fuso cum præcipua Regni nobilitate Ludovico Rege vigesimâ Augusti post trium horarum impressionem eam ingressus diripuit. Quo in orientem revertente, eandem, Zapolya, Regiam affectans dignitatem, occupavit. Verùm anno, qui hunc sequebatur proximo, legitimis in Hungariæ Regem votis electus Ferdinandus primus, Augustissimus Cæsar, rectâ Budam perexit: illam armatâ recepturus manu, nisi advenientis metu perculsus Zapolya fugiens urbem Victori ipsâ primi Hungariæ Regis Divi Stephani festivâ luce cessisset. Zapolya proinde suis diffisus viribus Solimanum trecentis suorum millibus comitatum, in suppetias evocat. Hic milite tanto Viennam propediem obsessurus, ejus in expugnanda Buda vires voluit experiri. Nec mora: post undecimum quippe assultum non sine partis utriúsque cæde repulsum, deditionem obsessi murmurant, & Nadasdio, qui contra dicebat, invicinum fornicem clauso, pactâ discedendi facultate, urbem Turcæ tradunt. Fidei tamen datæ perfidus hostis immemor, urbe potitus, omnes decollavit. In qua ne hic illegitimus coronæ corivalis radices agere posset, plurimum satagebat Ferdinandus, ac ideo depulso Viennâ Solimano, Rogendorffium validâ militum manu animatum ad Budæ oppugnationem expedit, qui eam Kalendis Novembris 1530. orsus, felici procul dubio fine terminâsset, nisi validam urbi opem allaturum venire Mahometem

metem certis nuntijs accipiens, milite jam fesso, furori cedendum satiùs duxisset. Et hic primus fuit Cæsareanorum pro Budæ recuperatione ausus. Alter erat, quem 1540. mortuo jam Zapolya Leonardus Welsius, & Petrus Pereni levi militum manu comitati suscêpêre; nam viduam nostrorum adventu terrendam illicò urbe cessuram judicabant; sed spes eventum delusit. Quare aucto militum numero, & grandioribus armatus muchinis tertiùm serióque 1541. Budam Rogendorffius in angustias cogere cœpit, sed longè infaustissimè: nam ubi ob magnam murorum ruinam quotidie deditionem urbis præstolatur, collectis ingentibus copijs Solimanus adest, ac adeò potenter in nostros irruit, ut cæsis 25. millibus 186. tormentis bellicis amissis, castris omnibus exuti ægrè residui nostri per Danubium se salvare potuerint. Cæde peractâ Isabellam Joannis Zapolya viduam cum filiolo in castra evocat Solimanus, & Tutorem se (nempe præclarum) hæredis futurum, Budámque pariter, donec adolescat, contra hostes defensurum, ac dein manibus adulti Regis consignaturum persanctè jurat, & Matre cum filio in Transylvaniam missis, ipse Budam 2. Septembris ingressus eandem sic nequiter obtentam vafer Tyrannus possidere cœpit. Nec tamen sine sangvine: Nam 1542. Joachimus Brandeburgicus imperiali milite collecto urbe malè partâ Turcas ejicere tentavit; Sed quia tunc nostros elusére conatus, plus quàm dimidio sæculo urbem in pace possederunt, ad annum nempe. 1598. hoc enim ab Archiduce Matthia magno cum apparatu urbs hæc quinto iterum conatu fuit obsessa. Primis ausibus favens fortuna sic arrisit; ut cum nonnisi sex millia militum urbem tuerentur, montém qui à S. Gerardo nomen obtinuerit, & binas inferiores civitates brevi tenuerit, Arx tamen, superiórque civitas expugnari non poterat, nam pluvijs, & continuis cœli tempestatibus vexatus 2. Novemb. retrocedere est compulsus. Anno tamen insequente, Petardæ, ut vocant, in Jaurini recuperatione successu animatus Comes Schvvarzenburg. 16. April. assumptâ fidissimorum 8. millium comitivâ Petardam Budensi portæ parat applicare; sed fraude detectâ se in tutiora recipere est coactus, qui tamen ejusdem anni die 5. Aug. Purpuratum Budensem ex insidijs cepit. Septima contra Budam belli alea tentata est eodem Matthia Duce 1602. 2. Octobr. simúlque nostri Budam, & Turcæ Pesthum impetere cœperant, verùm pars utráque non tam hostis, quàm hyemis ingruentis vi repulsa. 13. Novembr. incæpto destitit, sic urbis hujus toties tentatæ recuperationem desperare visi Christiani, per 89. & ampliùs annos, inducijs sæpius per intervalla pactis nunquam bello impetiêre, donec ejus adipiscendæ desiderium. 1684. 14. Jul. iterum fœderatorũ Christianorum arma evocaverat, eo tamen successu, ut Turcico succursu bis fugato, dum ob appropinquans hyemis frigus, tum alia incommoda, obsidionem 2. Nov. interrumpere sint coacti. Quam tamen ita feliciter 1686. reintegrarunt, ut tot piorum precibus, & tam copiosâ Christiani sanguinis effusione commotum clementissimum Numen urbem hanc legitimo Domino 2. Sept. id est eâdem, quâ vafer Tyranus inique usurpaverat die, cum publico Hungariæ, orbisque totius plausu restituerit. *Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum JESUM Christum.* 1. Cor. 15.

CA S-

CASSOVIA.

Cassovia, Urbs Hungariæ Superioris caput, & Comitatûs Abaujvariensis præcipua, juxta fluvium Hernadum sita, & probè munita, quatuor milliaribus Eperesino, in Austrum, Agriam versùs 11. Estque Emporium nunc totius Superioris Hungariæ, à Cassio Romano Cive nuncupata, mœnibus cingi cœpit 1290. & successu temporis, varijs occasionibus firmata fuit, ac novissime Citadellâ eidem impositâ, quæ tamen postmodum anno 1082. est diruta. Anno 1440. oppugnata fuit ab Exercitu Vladislai Primi Hungariæ Regis, sed conatu irrito, defendente eum strenuè Præfecto Urbis Gisero nomine, pro Ladislao Posthumo, ac rursus ab Alberto Rege Poloniæ, contra Fratrem Wladislaum 11. Regem Hungariæ 1490. & quidem vicibus iteratis, utráque tamen vice in cassum. Anno dein 1585. à Vayvodanis ex insidijs fuit intercepta, & fœdè direpta. Anno autem 1604. spontè à Cæsare Rudolpho, ad Boscajum defecit, qui ibidem anno 1605. sine ullo hærede, è vivis decessit, & Urbs ad fidelitatem Cæsaris redijt. Sed rursus 1619. Gabrieli Bethlehemo, cum tota Superiori Hungaria adhæsit, quâ occasione tres Catholici Sacerdotes ibidem à Calvinianis Martyrio affecti fuêre, duo quidem è Societate JESU, Stephanus Pongracz, & Melchior Rodeczius, ac tertius Marcus Crisius Strigoniensis Canonicus. Post mortem Bethlehemi, similiter sine ullo hærede defuncti, Cassovia, cum reliquis, quæ ad vitam Bethlehemo fuêre concessa, ad Ferdinandum redijt. Verùm anno 1644. Bello à Rakoczio, Ferdinando III. Cæsari indicto, mox, eidem quóque subdit se Cassovia, Comite Adamo Forgaczio, tunc Genarali, ab ipsis Civibus, urbe excedere coacto. Mortuo dein Rakoczio, Principe Transylvaniæ, 1648. Civitatem rursus Cæsar pacificè recepit, quam demum Leopoldus I. Imperator 1668. præsidio militari munivit. Recenter à Tôkôlio, partim proditione, partim Turcarum auxilio fuit intercepta, mansitque contumax úsque ad annum 1685. Quò per excellentissimum Generalem Caprara deditione, ad Fidelitatem Regis est deducta, ac recuperata. Anno 1556. incendio fortuito exorto, urbs tota miserum in modum conflagraverat, uti & anno 1674. potiori ferè ex parte exusta fuit.

Post Temesvarinum captum, insignita est Præfecturâ Generali, à quâ totius superioris Hungariæ militia dependet. Ibidem quóque residet Camera Superioris Hungariæ, Scepusiensis dicta. Templum Parochiale insignis est prorsus structuræ, quod Canonicis Agriensibus, pro tempore, quô ibi commorabuntur, in usum est attributum. Gaudet Academiâ Societatis JESU fundatâ, à Benedicto Kisdi, Agriensi Episcopo, Ædificijs eligantibus nitet, præterfluente eam pellucido per medium rivulo. Est pulchro, minimè tamen salubri situ, aurâ infestâ sanè advenis. Unde vulgare illud Felix quam rubeo, mittit Cassovia naso. Vinum quaquà versùs per viciniam crescit nobilissimum, ast in ipso Civitatis proprio fundo austerum, ac vile.

COMAROMIUM.

1. Comaromium oppidum per amplum, cum arce munitissima, in extre-

ma parte Insulæ Danubianæ Schütt à Germanis, & Czalokôz ab Hungaris dictæ, 2. Caput est Cognominis Comitatus. 3. Quatuor Germanicis milliaribus distat à Jaurino in Ortum, & tantùm duobus ab Ujvarino, & quinque supra Strigonium. 4. Arx hæc primò munita fuit, à Matthia Corvino Rege. Postea Ferdinandus primus anuo 1550. Trigonam addidit munitionem, ac demum modernus Augustissimus, eandem magis dilatavit, eidem novum addendo præsidium. 5. In hâc arce natus est Ladislaus Posthumus Rex Hungariæ, 1440. 6. Oppidum inhabitátur ab Hungaris & Rascianis, arx verò à Germanis præsidiarijs. 7. Fortalitium hoc nunquam ad hostis manus devenit.

CANISA.

1. Arx Canisa, arenoso palustrique loca sita est, fluviolo stagnante, & nullis circiter ripis, sed magis diffuso ac carectis, multáque alvo & arundine impedito, undíque cincta, cóque oppugnatu difficilior, quod ejus cursus alio derivari, nullis viribus queat. 2. Forma est quadrangulari oblonga, fossámque habet ex parte propugnaculorum latam XVI. pedum, ab interposita verò valli distantia, pedum circiter XX. cunctáque est collibus cincta, inter quos fluvius lento cursu labitur. 3. Tortalitium hoc Christianis ereptum est à Turcis, Duce Ibraimo, post obsidionem 45. dierum, anno primo hujus sæculi, quam tamen præmaturam deditionem, Paradisius Arcis Præfectus, postea Capite & manûs abscissione luit. 4. Ferdinandus Archi-Dux ingentibus copijs, anno insequenti 1601. eam obsedit, sed pergravissimis cœli tempestatibus, ac intemperie aëris impeditus, obsidionem solvere coactus fuit. 5. Comes Nicolaus Zrinius, Croatiæ Banus, è Regione Canisæ novum munimentum Neozrinium nuncupatum erigere cœperat, anno 1661. quod jam erectum expugnatum est à Vezirio magno, 1664. Eodem autem, priusquam Vezirius magnus, cum Exercitu adesset, nostri obsidione Canisam cinxerant, sed eandem rebus infectis compulsi sunt solvere. Tandem anno 1690. fame & desperatione succursus, ad deditionem adacta est, ploquatâ trium ferè annorū per Exc. Gen. Adamum Bottyani continuatâ.

CHANADINVM.

Chanadinum celeberrimum Veteribus Hungaris emporium, à quo Chanadiensis Comitatus nomen traxit, ad Marysium amnem situm jam à Proto-Regis Stephani temporibus famosum, à quo Episcopali sede, ac Capitulo, temploque, & monasterio in honorem Apostolum Principis condito, illustratùm est. Nomen à memoria Chanadi Hungarorum in Scythia Ducis duxisse videtur, ut meminit Thurocius. Suam ibi Regiam *Aba* Rex tertius elegit, qui suorum conspiratione intellectâ 50. viros nobiles die quodam Quadragesimæ consiliorum tractandorum prætextu aulam accitos, & in palatium conclusos ab irrumpentibus ex condicto militibus simul occidi jussit. Plures ibidem conventus Regni, quos Comitia dicimus, celebrati. Primus quidem optimatum crudelitatem Petri secundi Regis, non ferre valentium. Alter sub Uladislao anno 1495. Mausolæum ibidem sibi posuit Ladislaus quartus hujus nominis Rex 1290. 19. Julij ibidem tumulatus. Primus loci hujus Episcopatui, præfuit S. Gerardus,

qui

qui à Scythis ad pristinam gentilitatem redire aspirantibus Budæ occisus est 1047. 24. Septembris. Ejus corpus Chanadinum translatum & tumulatum est, ejúsque honori posterorum pietas altare erexit, in cujus superficie lapis ille repositus visitur, super quo D. Gerardi caput à furentibus est contritum; quem licèt Danubius sæpè redundans dilueret, sangvinem tamen abluere nunquam potuit. Condidit hic præfatus Episcopus Magnificum illâ ætate templum D. Georgij M. honori dicatum, in quo pro veteri Ungarorum erga Dominam ac Patronam suam D. Virginem affectu promovendo Sacellum, ejusdem cultui posuit; in quo statua ejusdem multis clara miraculis colebatur. Ut verò cultum ejus perpetuum faceret D. Gerardus argenteum coram dicta icone thuribulum locavit, quod perpetuo thure Virginis in honorem vaporaret; nevè ullâ diei noctisvè horâ thymiama deficeret, duos profectæ ætatis viros mutatis vicibus adesse jussit, qui thura identidem suggererent. Et tam diu non Chanadinum modò, sed, & tota Hungaria floruit, quàm diu hic in DEI Matrem amor viguit.

Locus hic, munitione firmus non est, obviisque facilè patet incursibus. Cùm Georgius Siculus cruce signatorum contra Turcam congregatorum Dux Regi Rebellis adversùs nobilitatem insurrexisset, primum furorem suum Chanadino capto explevit, dum urbis Episcopum Joannem vetustâ, & nobili Chakiorum familiâ oriundum post multa verbera, & cruciatus infulâ, ac stolâ indutum præacutâ sude per ingvina adactâ, indignum in modum interfecit. Nec diu tamen divina Nemesis pœnam distulit: captus quippe brevi Georgius solio quod è ferro rudi conflatum, ignitúmque fuerat, impositus, candentique è ferro coronâ redimitus, â sequacibus suis priùs 15. dierum fame enectis, morsu, ac dentibus appetitus, animam miserabilem dedit. Chanadino nostrorum manibus iterum reddito. Dein inter longa illa, & fatalia Hungariæ dissidia, quæ Ferdinandum inter, ac Isabellam viduam gliscebant. variam locus hîc fortunam est expertus! nam dum Georgius Monachus ex ord. S. Pauli primi Eremitæ, dein Cardinalis, in Cæsaris fidem redijsset, sub ejus Imperia, Chanadinum etiam secum adduxit. Quod mox Regina Solimani præsidiô freta oppugnare cœpit anno 1547. facilè captura nisi in temporè Thomas Barcocius opportuna attulisset subsidia, quæ obsidionem hostibus fugâ dilapsis solverunt. Dum sic inter se Hungari certant, iterum ut aliàs sæpe inter litigantes tertius gaudet barbarus hostis. Mehemet enim suâ potentiâ in Hungariam eductâ Chanadiô sine ulla oppugnatione potitur, loci Prætore nec hoste expectato ei obviam claves deferente anno 1548. Quæ res tantùm omni viciniæ metum incussit, ut plurimæ arces, & Castella in amœna illa planitie condita, barbaro cesserint. Nec firmam tamen ibi sedem figere Turcis licuit: nam Lippâ à nostris receptâ Chanadinum à Turcis est desertum. Ast variante vices fortunâ, & arce Lippensi ab Aldano Hispano metu hostium turpiter deserta Chanadium diffugientibus incolis ad Turcas redijt. Ab ijsdem úsque ad annum 1597. possessum. Hoc enim à Sigismundi Transylvaniæ Principis copijs Themesvarinum obsessuris in itinere occupatum fuit. Sed Anno statim insequenti Themesiensis Purpuratus collectâ in-

orum

orum manu non invalidâ Chanadinum obſidione cinctum tormentis petijt, verùm audito noſtrorum ſuccurſu territus, irrito rei ſucceſſu, hac vice diſceſſit. Brevi tamen validioribus ſtipatus copijs adfuit, quarum aſſultum expectare non auſi Chanadienſes, turpi fuga 30. Septembr: dilapſi, hoſtis arbitrio locum relinquerunt. Quem ſic occupatum fortiter ſemper tuitus hoſtis, tandem amiſſo priùs Szegedino, noſtrorum vires hîc experiri metuens, anno 1686. noſtrorum ceſſit arbitrio.

CALOCIA.

Calocia Urbs Pannoniæ, Coloſſæ ſtatuæ, ſeu ad ſtatias Coloſſas dicta Antonino, nunc Colocz, urbs olim Archi Epiſcopalis cui Bacchienſis Epiſcopatus in perpetuum Apoſtolica authoritate eſt unitus, ſita eſt ad Danubium in Comitatu Bacchienſi, quæ à priſtino decore, ſub Turcarum Dominis plurimum defecit, octo milliaribus diſtans à Zigetho in ortum, Szegedino verò verſus, 15.

ESSEK.

Eſſeck ſive Ezeck, Latinis antiquis Murſa, & Ptolomæo Murſia, (ubi veſtigia magnæ alicujus Urbis aut Coloniæ, tempore quô Romani Pannoniam obtinebant) oppidum, cum arce naturâ loci eximiè munitâ, jacet ad Dravum Fluvium, non procul ab influxione ejuſdem in Danubium, qui ibi pontibus pluribus ob diffuſionem aquarum jungitur, ligneis quidem, ſed oblongis, & latis, átque pulcherrimis. Hos pontes noſtri conſtruxerant Belgrado amiſſo, per quos ad obviandum hoſti, exercitus traduceretur. Hos deinde Turcæ, pro commoditate tranſitûs in Hungariam, ſæpius reſtaurârunt, quin etiam ampliarunt. Ad quod malum impediendum anno 1664. à Comite Nicolao Zrinio, & Illuſtriſſimo Comite Paulo Eſterhazy, fuère exuſti, ac rurſus reædificati per turcas, occaſione verò novi belli, anno 1685. rurſus disjecti ab Excellentiſſimo Generali Leſleo, poſtmodùm verò anno præterlapſo, 1687. feliciter unà cum Eſſeck, & vicinis munitionibus occupati, ab Excellentiſſimo Generali Dennevvald.

EPERESINUM.

1. Epereſinum ſive Eperies, à Copia Fragorum, quæ Eper vocantur ab Hungaris. Eſt Civitas perelegans, nitida, & ſat munita Superioris Hungariæ, in Comitatu Saroſienſi, ad Tarczam fluvium ſita, uno milliari à Saroſino Caſtro ampliſſimo, inſtar Civitatis alicujus, in monte poſito. 2. Diſtat Caſſoviâ, 6. milliaribus Germanicis, & duobus, à minore Cibinio. 3. Eſt Libera Regiáque Civitas, & deputata pro celebrandis octavalibus judicijs totius Regni. 4. Muro cingi cepta 1394. 5. Anno 1491. Albertus Poloniæ Regis Filius, qui contra Fratrem Vladiſlaum II. Regem, Hungariam prenſabat, à Stephano Zapolia Palatino profligatus, cum paucis ſuorum, ad eam profugerat, ſed à Victore Exercitu in ea obſeſſus, ad arbitrium Victoris deditionem facere coactus fuit. 6. Anno verò 1604. à Rudolpho Cæſare, id Boskajum defecerat, ſed mox ſtudio Baſtæ, ad Cæſaris partes eſt reducta, ac rurſus à Boskajanis invaſa, verùm á Germanis præſidiarijs, Commendante Emerico Puchaimio ſtrenuè defenſa. 7.

Plurie

Pluries dein fuit capta, & recepta. Nam & à Bethlehemo, & à Rakoczio Principibus Transylvaniæ, Civibus ultroneè se, Civitatémque ijs tradentibus, fuit occupata, & his modernis revolutionibus, varias fortunæ sortes subijt, nam bis ad hostium devenit manus, bis contra eosdem strennè defensa, bis à Cæsareanis recepta. 8. Situ est amœnissimo, aëre salubri, mercaturâ celebris. 9. In medio Fori egregio opere extructas habet Basilicas, quarum unam Natio Germania, alteram Natio Hungarica sibi usurpat.

ECHEDINUM.

Echyed arx naturâ munitissima, olim Battorianæ, dein Bethlehemianæ, nunc Rakoczianæ Familiæ, in media palude, undique eam cingente sita est, non nisi unica via ad illam patente, ita ut in expugnabilis prorsus censeatur, quæ anno 1678. Cæsaris firmata est præsidio.

ESSENSTADIUM.

Hungaris Kis Marton Civitas Regia, medio ferè itinere, inter Sopronium & Neostadium Urbem Austriæ, in Comitatu Sopronienſi, celebris est, ab arce eximia, & insigni prorsus Palatio, quod à fundamentis exstruxit Celsissimus Princeps Paulus Esterhazy, Regni Hungariæ Palatinus, cui ædificio utpotè splendidissimo, ac elegantiæ & simetriæ exquisitissimæ, pauca admodum similia numerat Europa.

JAURINUM.

Jaurinum, Raab incolis, Urbs Inferioris Hungariæ, Cognominis Comitatûs caput, & Episcopalis, átque eximium Fortalitium, & propugnaculum totius Christianitatis contra Turcam, jacet ad confluentiam Rabbæ seu Arabonis Fluvij in Danubium. Fortificatum est à Regibus Hungariæ, ex Augustissima Domo Austriaca. Ex antiquo autem excitatum est à Romanis, qui stativa hîc habuerunt. Anno 1594. à Turcis fuit expugnatum, sed rursus post triennium 1598. felici stratagemmate per Christianos, Ducibus Adolpho Schvvanzenburgo, ac Comite Nicolao Palffi, est recuperatum, cujus receptionis memoria, festiva solennitate celebratur quotannis. Anno autem 1566. repentino igne exustum fuit, non ábsque ingenti clade hominum. Priore verò anno, antequam stratagemmate captum fuisset, nempe 1597. à Maximiliano Cæsare, erat obsidione cinctum, sed Aly Bassa strenuè urbem defendente, & Magno Vezirio Belgrado adveniente, obsidio solvi debuit. Munitio est rebus omnibus ad bellum necessarijs instructissima. Ad dextram prospicit Arcem & oppidum Papam, ad orientem Montem Sancti Martini, in cujus jugo insigne est Monasterium Ordinis Sancti Benedicti. Præsidiarij sunt: partim Germani, partim Hungari. Est Residentia Generalis, cui subsunt omnia præsidia circum-vicina. Sedes est Episcopi loci, & Comitis Supremi illius Provinciæ, quâ dignitate nunc potitur, vel rectius sua Fidelitate, liberalitate, Stemmatis antiquitate, & virtutum omnium splendore eandem exornat, inter omnes eminens, Eminentissimus Cardinalis Leopoldus à Kollonicz. Gaudet Ecclesiâ Cathedrali, cum

S Præ-

Præposito, & Collegio Canonicorum, Gymnasio item Societatis, quod fundavit Celsissimus Princeps, modernus Archi-Episcopus Strigoniensis, Georgius Szeczeny.

LEOPOLDOPOLIS.

Expugnato à Turcis Vjvarino anno 1663. pro defensione residua parte Hungariæ, & Vicinæ Moraviæ, extrui cæpit Leopoldopolis, sub auspicijs Augustissimi Cæsaris Leopoldi primi, ad Vagum Fluvium in loco plano ac palustri anno 1665. 2. Estque fortalicium eximium, secundùm omnes Architectonicæ Militaris regulas extructum. 3. Minime verò obnoxium est cuniculis, propter copiosam illico suffossâ terrâ undarum eruptionem. 4. Valla habet mœnibus præaltis cincta, ac fossa profundâ & latâ munita, scaturiente ex ipso fundo, repletur aquâ, ita ut ea à fossis planè nequeat alio derivari. 5. Figuræ est Hexogonæ, ad instar Novæ Palmæ in Foro-Julio. 6. Loco ab obsidione longè securo: Etenim ordinariè quotannis, Vagus rapacissimus fluvius, ternis exundat vicibus, idque repentè, & incertis temporibus, totámque planiciem illam in quâ hostis locare deberet castra, quaquà versùs inundat. 7. E regione statim ex altera parte Vagi prospicit arcem Galgoczium in colle sitam, cum eidem subjecto oppido, situ pulcherrimo, & ob fluvij navigaldis opportunitatem, valdè commodo.

LIPPA.

Lippa, adjacet Temesio Fluvio in Hungariæ & Transylvaniæ limitibus, quinque Milliaribus Temesvarino, & decem Albâ-Juliâ distans. 2. Hanc anteà nullis mœnibus cinctam Georgius Marchio-Brandenburgensis, ducta Joannis Corvini uxore Beatrice, loco potitus, muris & propugnaculis primus muniverat, hoc unum egregij operis munus, totius vitæ suæ decursu executus, cæterà prodigus & abliguritor. 3. Obtigerat hæc postmodùm Joanni Zapolia Inter-Regi, cum tota Transylvania juxta conditiones compactationis, inter eum & Ferdinandum primum initæ, post cujus obitum rursus ad Cæsarem redijt, sed turpiter deserta à Joanne Peteone, cujus curæ commissa fuerat, in Turcarum potestatem devenit anno 1550. Eodem autem ipso anno, rursus à nostris duce Castaldo fuit obsessa, strenuè tamen eam defendente Ulimanne Turcarum præfecto, ita ut nonnisi vi magna, laboréque plurimo à copiosissimo licèt exercitu expugnari potuerit. 5. Annò verò 1552. expugnanto à Turcis Temesvarino Lippa iterum cum summa ignominiæ nota, à Bernardo Aldano Hispano deserta à Turcis est occupata, & magis munita. 6. Hanc dein anno 1595. Sigismundus Bathorius, Turcis eripuit, sed eandem postmodum Gabriel Bethlehemus Turcis ultronee restituit 1613. ut in principatu Transylvaniæ confirmaretur, nihil pensi habens, bonum commune christianitatis. Hæc deinde vi & armis recuperata est ab Excellentissimo Generali Caraffa auxiliantibus quoque Transylvanicis copijs, Anno currenti 1688.

MONTANÆ CIVITATES.

Montanæ Civitates septem numerantur, sic dictæ, quòd inter montes, è quibus aurum, argentum, cuprum, & alia metalla eruuntur sint positæ. Ex his præcipua est Neosolium, Civitas apposita Ripæ sinistræ Grani fluminis, ditissimis aurifodinis olim celebris. Non procul ab hâc Civitate distat vallis Dominorum, ubi fodinæ cupreæ, cœteris antiquiores, & majoris reditûs. Altera earum est Schemnicium, ubi locupletissimæ fodinæ, sed vel maximè argenti, nec unquam abundantiores, quàm his præsentibus temporibus. Hanc sequitur Cremniczium, ubi cuditur magna vis monetæ, ex auro & argento, quod huc ex omnibus Hungariæ fodinis advehitur, nullibi verò locorum per Europam, nobiliores aut justioris ponderis aurei, aut Imperiales cuduntur, quàm hocce in loco. Ab his bidui Spatio distat Bosza Fodina, ubi aurum à natura fingitur, quod nullam alterius metalli mixtionem admittit. Abundant porro hæ partes avibus, feris, piscibus saxatilibus, omnisque victûs copiâ. Pleráque harum Civitatum Basilicas habent exstructas instar arcium, quas inter maximè eminet Neozoliensis, tota cupro solido tecta.

MURANUM.

Arx Muran, in prœalta rupe est sita, ad quam unicus per Saxeam viam est aditus, est verò capacissima, átque fontem jugi aquâ scaturientem habet, adeòque vix expugnabilis esse putatur. Capta tamen fuit anno 1549. à Comite Salmensi, verùm non vi, sed præsidiariorum proditione, contra Basonem famosum raptorem, & deprædatorem. Occupata erat quóque à Francisco Veselenyi 1644. Sed Dominâ arcis occulta cum eodem habita conspiratione, cui etiam à Cæsare postea data fuit in præmium hæreditario jure, cum Titulis Comitis perpetui de Muran. post cujus obitum arx redijt ad Fiscum, jámque à Cæsareo tenetur milite, Erat verò hic locus sæpè numero multarum deprædationum occasio, temporibus præsertim bellicosis, cùm inibi existentes, fortitudine loci freti, se tutos ac securos ab omni hoste esse reputarent.

MUNCACZINUM.

Muncaczinum arx est fortissima, ad rupem miro naturæ artificio, patentibus in campis, nulla montium contigua serie enatam, ædificata. 2. Antiquitus peculio Reginarum Hungariæ attributa fuit. 3. Eam Theodorus Queriatoricus Princeps Ruthenus, cùm Caroli & Ludovici temporibus arci dominaretur, magno ut videre est, & indomito labore, præaltâ & profundâ fosâ, in saxo mero circumduxit, ac propugnaculis munivit. 4. Radices montis, in quo sita est, alluit Latoroza fluvius, nec procul ab ea præterfluit Tibiscus Fluvius. 5. Bona amplissima habet, ad Dominium Arcis spectantia. 6. Anno 1567. obsidione cincta fuerat à Lazaro Svendio Cæsarianarum copiarum Ductore, bellum gerente contra Joannem Sigismundum Transylvaniæ Principem, cujus ditionis tunc fuerat, átque opinione citius capta, non quidem vi & armata manu,

ſed Præfectorum arcis ignaviâ. 7. Deinùm hoc anno 1688. poſt diuturnam planè circumvallationem, & obſeſſorum inſanam pervicatiam, coacta eſt facere deditionem, & legitimum Regem, pro Domino agnoſcere; Excellentiſſimi Generalis Caraffæ, dexteritate ac induſtriâ, cum ſempiterno opprobrio obſeſſorum, qui hoc munimentum cæteris Hungaris contra Turcam pugnantibus ipſi pro parte Turcarum contra Legitimum ſuum Regem pertinciter tuiti ſunt.

NITRIA.

Nitria arx probè munita, cum adjacente Civitate ſuperiore in colle, & oppido inferiore, infra collem, Comitatûs Cognominis caput, & Epiſcopalis, habens ſub ſe Capitulum Canonicorum. Decem milliaribus diſtat à Poſonio, in ortum, totidem verò à Strigonio in Septemtrionem. In eadem concluſus fuerat Caſimirus, Caſimiri Regis Poloniæ filius, contra Matthiam Corvinum Regem, in Hungariam à nonnullis Proceribus evocatus, âtque ab eodem Matthia circumvallatus, ac tandem in Patriam redire coactus. Capta dein fuit à Turcis 1663. aſt iterum anno inſequenti 1664. ab Excellentiſſimo Generali Suza recepta, ac dein ab Epiſcopis loci, propugnaculis meliùs munita.

POSONIUM.

I. Poſonium, vel ut alijs placet Piſonium dictum eſt, à Piſone Cive Romano, cujus opera Tyberius Pannoniam ſubegit. 2. *Flexum* Ptolomæi eam eſſe Urbem contendunt aliqui, fortè quia infra hanc flectitur Danubius, in quatuor poſtea alveos diviſus. 3. Jacet ipſa Urbs, ad Elevationem Poli Graduum 48. m. 22. in clivo, cujus verticem obtinet, arx in quadro poſita, elegans & probè munita, eámque alluit Danubius. 4. Templum Parochiale amplum, è quadratis lapidibus ſtructum, opere eleganti, eſt Divo Martino dicatum, in quò Regum Coronationes peragi ſolent, adjunctâ inſigni Præpoſiturâ, ac Canonicorum Capitulo. 5. Gaudet Gymnaſio Societatis JESU, fundato ab Eminentiſſimo Cardinali Pazmano, & Seminario Clericorum, ab Emerico Loſi Archi Epiſcopo Strigonienſi erecto. 6. Ipſa Urbs duplici muro, & foſsâ profundâ ac latâ eſt bene munita. 7. Urbi adjacent Suburbia ingentia, & pulchra, incendio tamen proximo deformata. 8. In ea plerùmque celebrantur Generalia Regni Comitia, eſtque nunc Ordinaria Archi-Epiſcoporum Strigonienſium, Reſidentia. 9. Hîc quóque in fortiſſimo arcis propugnaculo, conſervatur Sacra Corona. 10. Reſidet hîc etiam Camera Hungarica, cum Camerali Conſilio, ac ſuo Præſide. 11. Ædificijs tam publicis, quàm privatis nitet, âtque complura numerat Templa, variáque Religioſorum domicilia. 12. In Baſilica Sancti Martini, oſtenditur Corpus integrum Sancti Joannis Eleëmoſynarij, olim à Turcarum Imperatore, poſt captam Conſtantinopolim, Matthiæ Corvino Regi Hungariæ, donatum, ac poſtea huc translatum. 13. In Foro è Regione Templi Salvatoris, ſtat ingens Columna, in cujus apice eſt Intemeratæ Vriginis perelegans ſtatua, ab Eminentiſſimo Cardinali Kolonicz erecta. 14. Pro faciliori tranſitu Danubij, habet pontem navalem volatilem, no-

væ in-

væ inventionis, opus maximo commodo trajicientium, exstructum ejusdem Eminentissimi Cardinalis industriâ. 15. In Suburbijs visuntur elegantes horti, quorum primarij sunt: Palffianus in ipso clivo, alter Archi-Episcopalis in plano, quem gloriosæ memoriæ Georgius Lippai Archi-Episcopus Strigoniensis erexerat, plurimisque raritatibus, & artificiosissimis æquæ-ductibus exornaverat. 16. Demum Urbs hæc est non solùm Comitatûs agnominis, sed totius Inferioris Hungariæ caput. 17. Inde sinistrorsum jacent tres Civitates submontanæ: Sanctus Georgius, Bazinium, & Modra, & ipsæ muris cinctæ, átque nitidæ, ac vino opulentes, unam Liberam Civitatem simul constituentes.

QVINQVE ECCLESIÆ.

Quinque Ecclesiæ Hungaris Petsc, Urbs Hungariæ Inferioris in Comitatu Baraniensi Episcopalis, Dravum inter & Danubium æquali ferò intervallo posita, sic dicta à Quinque Ecclesijs insignibus in ea exstantibus, situ est amœna, piscosis amnibus irrigua, collibus subinde lenè acclivis ubique fertili vite consitis, in circuitu sparsis, cœteroquin plano eóque uberrimo solo condita. Hæc varias sortis vicissitudines subijt. Nam anno 1526. post Cladem Mochaczianam à Turcis fuit occupata, dein à Ferdinando primo 1540. recuperata. Rursus anno 1543. à Solymanno Imperatore Turcarum subacta, sub quorum jugo 143. annis gemebat, donec anno 1686. gloriosis Augustissimi Cæsaris armis, post septem dierum oppugnationem 22. Octobris fuerit recepta.

SCEPVSIVM.

Scepusium. quod & Cepusium dicitur, Hungaris *Sepes*, Germanis Zipz eadem appellatione nuncupatur, tam arx ipsa, quàm eidem adjacens vicinia, quæ est totus Comitatus. Ipsa arx est vastissima, in colle declivi sita, ab alijs tamen montibus sejuncto, sub ipsa arce est oppidum Varallya, elegans & peramplum, ac in colle è regione arcis, ex altera parte oppidi, Basilica eximij operis cum Præpositura, ac Canonicorum Capitulo, muro itidem cincto. 2. Est caput Comitatus agnominis, cujus Supremus Comes, speciali titulo scribitur, non Comitatûs, sed Terræ Scepusiensis supremus Comes. 3. In arcis vicinia fons est intra quendam specum, mirandæ naturæ, cujus aquæ hyeme fluitæ sunt, in æstate verò congelantur, ad Ædem verò Sancti Martini fons est qui scaturit, vel erumpit potiùs, instar aquæ bullientis, cum magno intus murmure & strepitu, qui admota aure, non sine admiratione auditur. Erumpit verò non foras tantum & sub clivum, sed etiam meatus sub terra quærit, & quaqua unda illius pergit, lapis fit. Numerat autem idem Comitatus complures hujusce-modi lapidescentes fontes, sicut & rivum ad Oppidum Szomolnok, cui injectum ferrum, intra 24. horas in optimum Cuprum vertitur. 4. Præter tredecim oppida, quæ Sigismundus Imperator, Vladislao Regi Poloniæ, anno 1412. cum Castro Lublovio inscripsit. undecim alia spectant ad arcem Scepusiensem, quorum omnium incolæ Saxones. 5. In eodem Comitatu sunt duæ Liberæ ac Regiæ Civitates Leuchovia, átque Kismarkinum mœnibus cinctæ, ac benè cultæ, & po-

pulosæ, in quibus tam mercimonia, quàm varia opificia vigent, Incolæ autem sunt Germani seu Saxones.

SOPRONIUM.

Sopronium, Sopron indigenis, Oedenburg Germanis, est Urbs parva, sed munita, Inferioris Hungariæ, bene culta ac populosa, est Caput agnominis Comitatûs. 2. Tribus milliaribus distat à Neostadio in ortum, & Sex à Posonio in Meridiem, & uno à Pejsone, sive Fertő, Lacu. 3. In ejusdem Promontorijs. vina nobilissima & generosissima crescunt, ex quibus maximus est proventus Civium. 4. Suburbia habet vastissima undíque, eáque muro cincta. 5. Est in ea Gymnasium Societatis, fundatum à Georgio Draskovichio Jaurinensi Episcopo, unà cum Contubernio, seu Convictu Nobilium Hungariæ.

TEMESVARINUM.

Temesvarinum, Incolis Temes var, urbs ampla & munita, & Caput Comitatûs Cognominis. 2. Sedet ad Fluvium Temesam, in Limite Transylvaniæ, quinque milliaribus distans à Lippa in occasum hybernum, & decem circiter Belgrado. 3. Tam Urbs quàm arx ædificata est ac condita, à veteribus Pannoniæ Regibus, ad avertendas Bulgarorum, non dum Christiana Religione imbutorum, (qui à Pannonia solo Istro dirimuntur) ac Cumanorum crebriores incursiones, quem in finem etiam continuò muniebatur militari præsidio. 4. Habet duo contigua Oppida, quorum alterum ab Oriente, Insula vocatur, alterum verò à Septemtrione, à Fluvio Temesvarinum dici solet, utrúmque verò fossâ præaltâ, aquis plenâ, cingitur. 5. Hic locus expugnatus fuit à Turcis 1552. multis tamen suorum amissis, cùm præclarè à nostris defenderetur. Postmodum tamen obsessi deditionem facere compulsi fuêre, fide interposita ab hoste, de corporum incolumitate, sed hæc in exitu nostrorum ex Urbe, perfidè à Turcis violata est, & præsidiarij cæsi vel capti omnes, quos inter fuêre; Simon Forgacius, multis vulneribus confossus, Lupus Battanius, brachijs & pedibus truncatus, Loconczius Præfectus urbis, capite minutus. 6. Præfectura Temesvariensis olim fuit tertia è dignitatibus Comitum, in Hungaria, ac sub Dominio quoque Turcarum, amplam partem Hungariæ, ad ortum extensam, sub se comprehendit. Estque Beglerbegatus, aliquot minores Præfecturas seu Sangi-agatus sibi subjectas habens. 7. Anno 1550. Obsidionem arctam sustinuit, à Machomete supremo Turcarum Vezirio, hoste rebus infectis tunc discedere coacto.

TOKAI *sive* TOCCAINUM.

Tokainum, arx naturâ & operibus firma, cum oppido sibi adjuncto, in superiori Hungaria, ad confluentiam Bodogri Fluvij in Tibiscum, est sita. 2. Inundationibus est valde obnoxia, ob confluentem Bodrogum, nec ita multò per Tarczæ Fluvij, átque ipsius Tibisci frequentem exundationem. 3. Sex milliaribus Cassoviâ distat, totidem Agriâ, & decem Szakmarino. 4. Celebratur à vino quod profert, generalissimum sanè, cui vix ullum in Europa par.

5. Sæ

5. Sæpiùs omnino fuit oppugnatum, expugnatum, defensum, & propugnatum. Nam & à Leonardo Felsio, Ferdinandi primi Generali exercitûs ductore, fuerat Joanni Zapolyano ereptum, anno 1535. Deinde obsedit illud Joannes Sigismundus Zapolya, cum Tartaris. & sibi adhærentibus, anno 1566. sed fortiter est defensum à Jacobo Ramingero Svevo, & Matthia Calvasio Hungaro, ita, ut hostes quanquam acerrimè oppugnantes, & tormentis rem gerentes, contemnere viderentur. Tandem Anno 1605. post unius anni aut ampliùs obsidionem, à Georgio Rubero Præfecto, extrema cogente fame, Boczkaio est deditum. Varias dein fortunæ subijt vicissitudines. Cùm verò præesset eidem Comes Rogerius Staremberg, átque is in Captivitatem per insidias incidisset, oppugnatum rursus erat Tokainum, sed ab ejusdem vicario, in absentia etiam Principalis, strenuè defensum, ac conservatum. Demum in ultima Revolutione Rebellionis, ad Factiosorum devenerat manus, ac rursus receptum per Cæsarianos, in cujus fidelitate nunc etiam manet.

THRENCSINIUM.

Threncsinium, Urbecula parva, sed cum arce validissima, Inferioris Hungariæ, Comitatûs Cognominis Caput, ad Vagum Fluvium, ubi is ponte longissimo sternitur, versùs Confinia Silesiæ, locô opportunissimo, propter Fluvij Vagi opportunitatem & commoditatem, & passum in Silesiam, à Romanis ut creditur ædificata, situ gaudet amœnissimo, & prospectu per quàm jucundo, ac aëre saluberrimo. Haud procul ab urbe sunt Thermæ limpidissimæ, ac ferventissimæ, ac ob vim & virtutem medicinalem valde nominatæ. Arx ipsa in prærupta petra imminet Vago, átque ex ea parte, propter Saxeæ crepidinis præcipitium, nullis viribus, nulláque tormentorum vi expugnabilis est, ab Occidente verò montem oppositum habet, è cujus cacumine pilis tormentorum peti potest, ubi tamen etiamnum duplici muro, maximéque firmo, nec non fossâ latissimâ ac profundissimâ, utrinque parietibus Saxeis suffulta, adeò est munita, ut ea quóque ex parte, nonnisi summis longissimæ obsidionis viribus, superari posse censeatur. In ipsâ altitudine arcis est puteus capacissimus, aquâ abundans, improbo labore, operâ captivorum Turcarum, in viva excisus petra.

Dominabatur olim huic loco Matthæus Trenchenienfis Princeps, opibus & armis æquè pollens, qui sub sua ditione totum tractum illum terræ, à Threncinio úsque Posonium possedit, à quo is dein Matthûs Földe, hoc est Matthæi terra est cognominatus.

Qui cùm Carolo primo, Regi rebellâsset, contra Regis copias Castrum hoc præsidio firmavit, átque etiam obsidionem sustinuit, eámque irritam effecit. Anno dein 1527. à Cociano Copiarum Cæsareanarum Duce, (cùm tunc sub Joannis Zapollya Inter-Regis ditione esset) fuit obsessum & XXX. & ampliùs continuis diebus tormentorum pilis concussum, acerrimè tamen defensum, ita, ut jam Cocianus de retrahendis tormentis, & exercitu reducendo con-

consilium caperet, fortuitò fortè globus igneus immissus laricea trabi adhæsit, atque inde exorto vehementi incendio, arx tota miserandum in modum, omni commeatu flammis consumpto, ac pulvere pyrio accenso, brevi temporis spatio conflagravit, sicque obsessos deditionem facere coëgit.

TYRNAVIA.

Tyrnavia, Civitas ampla, sed minus munita, quo ad præsentis sæculi militarem architectonicam, sita est in loco planissimo, ad Tyrnam Fluviolum, in Comitatu Posoniensi. 2. Ob Copiam frumenti, quod in ejusdem territorio, ac vicinia crescit, Bethleem Hungariæ seu Panis domus meritò passim dicitur. 3. Nulla Civitas per universam Hungariam, fidem Orthodoxam magis intactam, atque intaminatam conservavit, quàm Tyrnavia. 4. Post occupatum à Turcis Strigonium, fuit Sedes Archi-Episcopi Strigoniensis, & Residentia Capituli ejusdem loci. 5. Est verè Domicilium Musarum, habens Academiam nobilem, & studijs florentem, quam fundavit Cardinalis Pazmanus, Archi Episcopus Strigoniensis 1635. priùs jam fundato Collegio, à Rudolpho II. Cæsare 1585. Quam studio Juridico auxit Georgius Lippai, Archi-Episcopus Strigoniensis 1666. 6. Academiam hanc mirè ornant Quinque Seminaria, quà Clericorum, quà Nobilium Juvenum. 7. Ad aulam Archi-Episcopalem, extat Bibliotheca præstantissima, multitudine Authorum locupletissima, erecta à duobus Archi-Episcopis Strigoniensibus, Georgio Lippai & Georgio Szelepcheni. 8. Est Libera, Regiaque Civitas, & Sedes Judiciorum extraordinariorum, ac quandóque etiam Conventuum Generalium. 9. Exstructa fuit hæc Civitas in Bela II. Rege Hungariæ, circa annum Christi 1140. 10. Templum Cathedrale habet magnificum, Sancto Nicolao dicatum, ac in loco præeminentiore situm. 11. Templum item Academicum splendidissimum & ornatissimum, cui per totum Hungariam, imò & per vicinas provincias, inter nova ædificia, par vix reperitur, exstructum à fundamentis, sumptibus gloriosè memoriæ Comitis Nicolai Esterhazi, Regni Hungariæ Palatini, atque Divo Joanni Baptistæ consecratum, ubi IX. Martyrum sacra Lipsana servantur, ab Urbano VII. Pontifice liberaliter donata. 12. Incolunt Civitatem hanc tres Nationes Hungarica, Germanica, & Slavonica, partito jure & officijs inter se, ex æquo. 13. Olim magna ex parte incolebatur etiam à Judæis, verùm propter immane facinus, quô se obstrinxerant, ob quendam Christianum adolescentem occultè interceptum, & dirè excarnificatum, locô pulsi, ac perpetuo exilio mulctati sunt, anno 1494. regnante Vladislao Secundo. A quo tempore Civitatis hujus Privilegiū est, ut deprehensum in suo territorio Judæum, eo ipso, sine ulteriori juris progressu, suspendio plectere possit. 13. Anno 1401. Blasius Bohemus puidam, humili genere natus, cum collecta perditorum hominum colluvie, Tyrnaviam ex improviso occupavit, multisque civibus trucidatis expoliavit. Anno verò 1683. à Tőkőlianis miserè erat exusta, quô incendio periêre prope quinque hominum millia, tanta fuit flammarrm violentiâ, mox ipsa Civitas ab ijsdem crudeliter direpta ac expilata. Aliàs quóque frequentibus incendijs

cendijs est obnoxia, & novissimè hoc currente anno 1688. sexies per suppositos ignes est concremata. 14. Ad omnes quasi partes prospicit eximias aliquot arces, nempe: Galgoczium, Sentaviam, Rubram arcem, & Szomolyan, in quarum meditullio est sita, ab omnibus æquali fermè distantia dissita.

SZAKMARINUM.

Szakmarinum situm est in Insula, quam Samosuiz fluvius efficit, in duos alveos, seu ramos divisus, clari nominis oppidum, cui ex adverso adjacet aliud Nimethi dictum. Huic loco primò appositum fuerat Castellum à Bathorijs Somlianis, ad quorum olim jura & ditionem spectabat. Hoc Turcæ cum Transylvanis anno 1562. obsederant, sed à nostris repulsi, rebus infectis abire coacti sunt. Anno deinde 1565. Samusio glacie constricto, ita ut sustinendis etiam majoribus tormentis viam præberet, facili negotio præsidiarijs sibi diffidentibus, à Lazaro Svendio fuit occupatum, qui quod opportuno loco situm judicaret, Arcem novam ex Materia & roboribus cespite repletis, coacta magna incolarum totius Regionis multitudine, ex fundamentis erigere, & construere cœpit, quod opus à varijs postea continuatum est. Demum anno 1660. perempto Georgio II. Rakoczio Transylvaniæ, Principe, juxta pacta ad Cæsarem redijt, eique, forte militare præsidium impositum. Mansitque hoc Fortalitium, etiam toto hoc revolutionum tempore, in fidelitate Cæsaris constanter. Tentatum tamen fuit à Transylvanis, anno 1681. unius mensis obsidione, gloriosè eandem sustinente Excellentissimo Generali Serenio, locóque immuniter conservato.

SZAKOLCZA.

Szakolcza Civitas Libera ac Regia, ad Confinia Moraviæ est sita, loco amœno, aëre Salubri, parte ex una colles vitiferos, ex altera verò campos prospiciens. Incolæ utuntur linguâ Slavonicâ, sed politiore longè quàm alibi, vini atque frumenti est feracissima, ædificijs culta, Cives ex Nobilitate multi, átque ad omnem humanitatem nati, magna inter eos familiaritas & sinceritas. Templum Parochiale habet Magnificum, Divi Michaëlis Archangeli honori dicatum: Recens item Gymnasium Societatis JESU, à Georgio Szelepchenyi Archi-Episcopo Strigoniensi fundatum. Nostris aemporibus fuit hujus Civitatis multorum annorum Syndicus Joannes Rakolupsky, vir in disciplinis Mathematicis apprimè versatus, cujus doctissima scripta nunc quóque conservantur in Bibliotheca Academica Tyrnaviensi, digna omnino publica luce, utporè quorum doctrinæ soliditas, comparari possit cum Scriptis præcipuorum etiam ac nominatissimorum Authorum.

SZIGETUM.

Szigetum Linguâ Hungaricâ Insulam significat, unde hoc Fortalitium nomen accepit. Originem cujus sic describit Istvanffius: Superioribus sæculis

proavorum nostrorum memoria, Osvaldus Anthenius, cujus progenitores è Græcia in Hungariam venisse dicebantur, in ea insula, quam Almus rivus stagnans & paludosus, à proximis Sylvis ex montibus provolutus efficit, turrim rotundam ædificavit, cui Insulæ seu Szigeth nomen imposuit, circa quam castigato & obstructo terrenis aggeribus oblongis aquarum cursu, ac latiore excavato alveo lacum effecit. Eam posteri ædificijs & propugnaculis auxerunt, ac postremo Valentinus Enningius cognomento Turcus, tolerata Joannis Inter-Regis obsidione, locum longè munitiorem reddidit. Quò à Solymano Constantinopolim abducto (quem Budæ cœperat) & Quinque-Ecclesiarum urbe in Turcarum potestatem redactâ, Liberi ejus, quòd tuendæ ei & defendendæ impares essent, eam Ferdinando Cæsari cesserunt.

Habet Arcem plano loco sitam, & fossas aquâ plenas triplici ordine, quinque propugnaculis munitas, & ad Occidentem solem, oppidum duplici vallo, ac fossâ circumdatum; éstque locus ob aquarum munimentum, fodiendis cuniculis minus opportunus. Anno 1556. obsidione cinctum erat Szigethum ab Ali Achmete Vezirio, viginti quinque millibus Turcarum, sed præsidiarijs impigrè rem agentibus, re infecta obsidionem solvere coactus fuit. Deinde anno 1566. à Solymano Turcarum Imperatore, cum exercitu 200000. obsidetur, átque ad extremum expugnatur, cujus excidio sanguine & vitâ suâ litavit fortissimus ejusdem propugnator Comes Nicolaus Zrinius. Occubuêre in hâc obsidione, Turcarum plùsquàm 20. millia, ipséque Solymanus, paulò ante occupationem loci, in castris è vita decessit.

VARADINUM.

Varadinum, Hungaris Varad, Germanis Grofs-Vardein (ad differentiam alterius Varadini, quod Petri nuncupatur, & situm est in Finibus Regni Hungariæ, in Comitatu Syrmiensi, átque Danubio adjacet) Civitas amplissima in Comitatu Bihariensi Superioris Hungariæ, cum arce munitissima, ad Fluvium Chrysium. 2. Condita fuit à S. Ladislao Rege Hungariæ. Qui cum in Bihariensi agro venatione animum relaxaret, cœlesti admonetur internuncio, ut ad Fluvium Chrysium Divæ Virginis Basilicam dicaret, eámque adjecto populo muniret, futurum enim hunc locum Magnæ Matri gratiosissimum. Divina igitur mandata statim præstitit Sanctus Rex, magnificentissimam ædem Sacram exstruxit, eidémque Civitatem vastissimam adjecit. Hanc dein temporibus Belæ IV. Regis Hungariæ, Tartari ferro flammàque, tribus iteratis vicibus adorti, penitùs devastaverunt, incolis ad internecionem deletis. 4. Est Sedes Episcopalis, sub Archi-Episcopo Colocensi. 5. In ejusdem Basilica, conditum erat Sancti Ladislai corpus, ubi etiam spectabatur ex ære equestris illius statua, quam postea impietas Calviniana confregit, ipsis etiam Sacris reliquijs ejectis. 6. Anno verò 1556. justis de causis, & sub certis conditionibus Ferdinandus primus, Varadinum cessit Isabellæ Matris Stephani Zapollya Principis Transylvaniæ, post cujus fata, redijt iterum ad Coronam, & à Cæsareanis arx longè mu-

gè munitior est effecta. Quæ anno 1606. longissima priùs obsidione tolerata, à Rudolpho Imperatore, ex pactis tradita est Boczkajo Principi Transylvaniæ, ac tandem à Turcis anno 1660. die 13. Julij, obsessa, ac 27. Augusti, per deditionem capta.

UIVARINUM.

Ujvarinum, Hungaris Ujvar, Germanis Najheysel, Fortalitium fuit, hoc sæculo primùm erectum, ad Nitriam fluvium, in Oppido Archi-Episcopali ejusdem nominis. Figura quadrangularis, vix duobus milliaribus distat à Danubio, ubi Vagum fluvium recipit, & totidem à Comaromio, in Ortum æstivum. Hoc postmodum Georgius Lippai Archi-Episcopus Strigoniensis, ex arte fortificari curavit, sed nec dum operi fine imposito, obsessum est à Turcis 1663. átque post acrem oppugnationem sex Hebdomadarum expugnatum. Anno autem 1683. fuit à nostris obsidione cinctum, quæ tamen interrumpi debuit, verùm repetita oppugnatione à nostris, anno 1685. armata manu, Turcis est ereptum.

§. X.

Regnorum Croatiæ, Sclavoniæ, & Rasciæ, cum rebus memorabilibus descriptio.

I. CROATIA.

1. Croatia habet à Septemtrione Sclavoniam, ab occasu Carniolam, à Meridie Comitatum Jaderæ, qui est pars Dalmatiæ, ab Ortu Bosniam, à qua Unna fluvio separatur.

2. In Longitudine, unà cum Morlachia, & Carbavia, habet 20. milliaria, in Latitudine autem decem. Quod tamen intelligendum est de Croatia proqriè dicta, & prout à Sclavonia distincta.

3. Sunt autem Morlachi, populi Croatiæ, in montibus degentes, versùs oram littoralem Maris Dalmatici, qui Lingua Slavonica More Vlachi, quasi Marini Valachi dicuntur, & ipse tractus terræ, à monte præcipuo Morlacha dicto (olim Albio) denominatur, Littori maris Baltici adjacens. Corbavia verò est tractus Croatiæ in ejus parte Meridionali, Morlachiam versùs.

4. Fluvij Croatiæ præcipui sunt: Colapis, incolis Kulp dictus, qui in Vindorum Marchia tractu Carnioliæ ortus, deinde in ortum æstivum fluens, Carlostadium præterfluit, ubi auctus aliquot fluviis ad Crastovitium in Savum cadit. Post hunc Deva, Vnna, qui & Van, hic ex nominis ejusdem montibus decurrens, Vihitzam rigat, ac dein Cosztaniczam, demum in Savum fluvium prolabitur, in ipso limine Croatiæ, supra Gradichiam sive Gredicham.

5. Dividit porro Croatiam à Sclavonia Savus Fluvius, ast ubi in eam Colapis fluvius decurrit, efficit Sigesticam Insulam, in quâ situm est Siscecum si-

ve Siſcia, olim urbs Pannoniæ, & Sedes Epiſcopalis, nunc arx Venerabilis Capituli Zagrabienſis. Fuit hæc à Turcis oppugnata vicibus iteratis, ſed anno 1592. vi maxima, ac conatu ſummo, irrito tamen, ac in poſtrema obſidione, cæſis Turca ſupra 12. millia, pertinaciâ nihilominus hoſtium poſtea occupata erat anno 1593. Aſt anno inſequenti 1594. rurſus à noſtris eſt recepta.
6. Loca celebriora Croatiæ ſunt: *Carloſtadium*, Fortalitium recens, à Carolo Archiduce Auſtriæ conditum, & probè munitum contra Turcarum incurſiones, ad confluentias fluvij Meresvitz in Colapim, in quo commoratur Generalis ſeu Præfectus totius Croatiæ, pro Rege Hungariæ. Arx *Craſtovvicz* ad Savum, infra quam excipit amnem Vna, *Vvichitz* Locus munitus ad lacum parvum, quem efficit Vna fluvius, olim Anſancata dictus, ut quidam putant. Petrinia à Turcis ipſis erecta, ac dein à noſtris ijsdem anno 1595. erepta.

7. Olim Croatia latiùs patebat, partem Dalmatiæ ſub ſe continens, atque in undecim Zuponias, ſeu Regiones fuit diviſa.

8. Antiquitus regebatur à Regibus Illyrici, & tunc ſub Illyrio continebatur, poſtmodum cum reliquo Illyrico, debellata fuit à Romanis, & in diviſione Imperij, attributa eſt Imperio Orientali. Declinante verò Imperio Romano, à Francis erat devicta, quorum jugo excuſſo facta eſt ſui juris, ſed rurſus ſubjugata fuit à Carolo Magno; Aſt hoc defuncto, cœpit habere proprios Duces, ac Reges, úsque ad Zrodomirum Regem ultimum, qui cùm omni hæreditate careret, moriens Regnum uxori legavit, hæc verò Fratri ſuo Sancto Ladislao, Hungariæ Regi, ex quo tempore, reliquis Sacræ Coronæ incorporata eſt Regnis. Tandem non nullorum Magnatum Croatiæ factione, ſub Ludovico primo, ac dein etiam ſub Sigiſmundo, Regibus Hungariæ, à Sacra Corona ſeparare ſe volebat, ſed ab utróque dicto Rege, rebellionis capitibus debellatis, in Ordinem fuit redacta, ac paccata. Demum poſtremis his ſæculis, à Turcis occupatâ Boſniâ mirum in modum fuit ab ijsdem infeſtata, vaſtata, ac ultimò majori ex parte, ſub jugum Tyrannicum eorundem eſt miſſa.

9. Cæterùm Regio eſt partim plana, partim montibus, & collibus aſpera, fertilis tamen, amœna, & multis locis vitibus conſita, pecore dives, & frugibus, nulliúsque rei indiga, præterquam pacis.

10. Præeſt autem toti Croatiæ, uti & Sclavoniæ, ac Dalmatiæ, nomine Regis Hungariæ, horum Regnorum Banus, tanquam Pro-Rex.

II. SCLAVONIA.

1. Sclavonia habet in Septemtrione Hungariam, & Dravum Amnem interjectum, ab occaſu Styriam, à Meridie Croatiam, à quô Savo fluvio ſe cernitur, ab ortu Raſciam.

2. In Longitudine ſua habet 20. milliaria, in Latitudine decem, Dravum inter & Savum.

3. Totam hanc Regionem aliquando Pannonij tenuerunt, unde denomina-

naba-

nabatur Savia Pannonia, mox Gotthi, novissimè Sclavi, qui ad hanc nostram ætatem eam incolunt.

4. Dividitur in tres Comitatus: Crisiensem, Zagrabiensem, & Varasdiensem.

5. Regio est vini feracissima, abundat etiam pascuationibus, & pecoribus.

6. Caput Regni est Zagrabia, incolis Zagrab, Germanis Agram, éstque Sedes Episcopalis, quæ translata est Sisciâ, à Sancto Rege Ladislao, ejúsque Diæcesis complectitur omnem Sclavoniam, & partem Croatiæ, éstque Comitatûs Zagrabiensis ab ea dicti, caput. Dividitúrque in duas partes, nempe in Civitatem Regiam, & Capitularem, in illa est Gymnasium celebre Societatis JESU, in hàc residentia Episcopalis, cum Magnifica Basilica, à Sancto Ladislao Rege Hungariæ erecta, & Divo Stephano Regi dicata, in quâ ejusdem Sacrum conservatur caput, ac insigne Collegium Canonicorum.

7. Reliqua loca celebriora sunt: Varasdinum, in quà alterum est Societatis JESU Gymnasium, utrúmque ab Illustrissima Familia Tonhauziana, liberaliter fundatum, éstque caput Comitatûs cognominis, & sedes Generalis totius Sclavoniæ. Situm est in planicie lata & amœna, habétque à dextra Septemtrionem versùs, minorem Dravi alveum, qui paulò supra civitatem in duas partes dividitur, à sinistra verò quæ hybernum solis ortum spectat respicit colles inter quorum juga & urbem thermæ habentur præstantissimæ, Constantianæ veteribus dictæ. *Capronieza*, cum arce munita, quæ vix duobus milliaribus à Dravo fluvio distat. Lepoglava, Nobile Monasterium, Ordinis Sancti Pauli primi Eremitæ. Gradiska, (olim dicta Servitium) ad Savum fluvium sita.

8. Incolæ utuntur Linguâ Sclavonicà seu Illyrica, quæ hodiéque latissimè patet, ut quæ à mari Adriatico, ad Oceanum Septemtrionalem extendi videatur, quin insuper & in alias Regiones est longè latéque diffusa, nam eâ utuntur Istrij, Poloni, Lithuani, Prutheni, Scandinaviæ incolæ, Dalmatæ, Croatæ, Bosnenses, Servij, Moravi, Bohemi, Lusaty, Silesij, Russi, ac latissimé imperantes Moschi, Bulgari, Pannones, multæque aliæ vicinæ Regiones, Constantinopolim úsque, adeò ut ejus etiam usus inter Turcas sit, & in Aula Turcici Imperatoris, inter Aulicos summos, familiaris, ac in eo pretio, in quo est Italica, apud nostrates Aulæ Proceres.

III. RASCIA.

1. Rascia prout Croatia, distincta à Sclavonia, ab Occasu habet Sclavoniam, à Septemtrione Hungariam, & Dravum fluvium, ab ortu confluentiam Savi in Danubium, quamvis pars una Rascianorum occupet, etiam ultra Danubium, bonam Hungariæ partem, à Meridie Bosniam & Serviam, à quibus Savo amne separatur.

2. Hæc in longitudine habet 20. milliaria Germanica, & juxta defluentiam Savi 25. in Latitudine 12. Savum inter & Dravum.

3. Continet similiter tres Comitatus: Posegiensem, Valponiensem, & Sirmiensem.

4. Loca celebria Rasciæ sunt: *Posega*, Comitatus Posegiensis caput, ad moravam fluvium, olim Reccatina dicta, octo millibus passuum, à Savo fluvio tdistans. *Valpo*, Civitas olim culta, & valponiensis seu valkoniensis Comitatus caput, ad Amnem cognominem sita, vix sex millibus passuum, à Dravo fluvio in Meridiem, & 25. à Danubio in occasum, & 10. à Mursa, seu Essekio distans. Hæc occupata fuit à Turcis, anno 1543. sed proximo anno 1687. recepta est, cum tota circumjacente regione à nostris, Duce Generale Denebaldt. *Sirmium*, à Syrmjo Rege Triballorum sic dictum, Civitas olim ampla, sed à Turcis ferè excisa, & in vicum redacta, Probi Imperatoris Natalibus clara, celebris à vini præstantia, Comitatûs Sirmiensis caput, & Sedes Episcopalis, sub Archi-Episcopo Colocensi. Sita est ad radices Almi montis, & ad Amnem Bosvvatham, qui pauló infra ad Cænobium Sancti Demetrij labitur in Savum. Anno 353. fuit Syrmij celebratum Concilium generale, adversùs Photinum Episcopum, qui JESU Christi Divinitatem abnegabat.

4. Abundat autem hæc regio frumento, pecoribus, fructibus, & vino, nobilissimo. Et quidem in Pannonia hic cultus vinearum cœpit. Anno enim 279. *Probus* Imperator, primò Pannonijs, vites habere permisit, ac juxta Sirmium, Almum montem, militari labore vitibus consevit.

§. XI.

Regni Dalmatiæ, cum Rebus memorabilibus Descriptio.

1. DAlmatia, terminatur ab Occasu Istriâ, Italiæ Provinciâ ultimâ, à Septemtrione Croatiâ, & Bosniâ, à quibus separatur montibus, ab Oriente Serviâ, Bulgariâ, & Macedoniâ, à Meridie Sinu Adriatico.

2. Sic dicta est à Delmio, seu Delminio Civitate, Illyrica, cùm enim regnante *Gentio* Illyriorum Rege, pars una eorum, in libertatem se vendicâsset, & Complures Civitates Illyrij, quas inter fuit & Delmium seu Delminium) ad distinctioném aliorum Illyricorum, Dalmatas se cognominârunt.

3. Postmodum verò Dalmatia, more aliarum Regionum, à Romanis redacta fuit in Provinciam Romani Imperij. Declinante verò Romano Imperio, à Varijs Barbaris vexata fuit, ac tandem à Gothis in Italia dominantibus subacta, ac possessa, verùm Gothis ab Imperatore Justiniano devictis, simul cum Italia est recuperata, & rursus Imperio Orientali adjecta. Dein verò Imperante Mauritio Slavos in Dalmatiam irrupisse, ab iisque Regionem illam occupatam fuisse, tradunt authores. Sicque Slavi juris sui jam effecti, longo tempore Provinciæ illi dominabantur, donec tandem à Carolo Magno, cum reliquæ

reliqua Croatia debellarentur, ast ab anno Christi 941. vel ut alij volunt, 818. Dalmatia à proprijs gubernabatur, quà Ducibus, quà Regibus, úsque ad Zronimirum ultimum Regem Croatiæ & Dalmatiæ, quo decedente Dalmatia quôque Sacræ Coronæ Hungaricæ est incorporata.

4. Moderno tempore, interiora hujus Provinciæ, obtinent, partim Cæsar, tanquam Hungariæ Rex, partim Turca, tanquam violentus occupator, oram verò Maritimam Veneti tenent, tribus Civitatibus exceptis, nempe. *Scardonâ*, quam adhuc tenent Turcæ: Ragusâ, quæ sui juris est, sub protectione tamen & Clientella Regis Hungariæ, & *Segniâ*, quæ etiamnum Coronæ Hungaricæ subjacet.

5. In Longitudine sua, prout nunc extenditur Dalmatia, habet milliaria 40. Germanica, in Latitudo circiter viginti.

6. Tres habet Archi-Episcopatus: nempe: Jadrensem, Spalatensem, & Ragusanum, singuli suos suffraganeos Episcopos habentes.

7. Devolutâ Dalmatiâ ad Coronam Hungariæ, multa bella Hungariæ Reges, adversùs Venetos, pro ejus conservatione gessêre. Nam imprimis Rex Colomanus, qui Sancto Ladislao Rege successit, suscepta expeditione contra venetos, quà armis, quà liberalitate, in summa, Libertate Dalmatis attributa, universam Provinciam plenè sibi subjecit, átque à defectione facta ad Venetos, magna dexteritate, Dalmatas revocavit, super hâc re cum Republica Veneta, perpetuo fœpere inito, quô tamen mox rupto, Colomanus novas suppetias in Dalmatiam duxit, átque profligato Ordephalo, Venetorum exercitûs Duce, universam regionem, ad Fidelitatem Coronæ Ungariæ reduxit, dispositis itáque: ubique præsidijs, prout cujúsque conditio requirebat, victor in Pannoniam redijt. Dein Ludovicus I. ob eandem Dalmatiam, bellum in Venetos movit, sed hoc parùm prosperè gesto, rem tota Compositioni pacificæ commisit, quæ tamen Literis & Legatis diù agitata, in cassum abijt. Ergo Ludovicus rursùs Dalmatiam armis repetere statuit, accitóque in belli societatem Leopoldo Austriæ Duce, hinc Dalmatiam, illinc Istriam, & Forojulianum agrum, magno cum Exercitu invasit, átque ad restituendam sibi Dalmatiam, Venetos coegit. Post hunc Sigismundus Rex, in eosdem venetos, pro retinenda ac integrè recuperanda Dalmatia, iteratis vicibus bellum suscepit, variáque fortuna illud gessit.

Loca celebriora Dalmatiæ sunt: *Segna* sive Sevia, urbs parva, sed munita? ad radices montis, cum castro antiquo; & arce valida, in monte prærupto, & portu in ora maris Adriatici, sub Dominio Regis Hungariæ, éstque duplex, nova, & vetus, Vegiæ Insulæ proxima, sedes est Episcopalis, sub Archi-Episcopo Spalatino, Segniæ finitima est Modrusia, & illa Episcopalis, sub Archi-Episcopo Jadrensi, Ænona, vulgo Nona, Civitas Episcopalis, sub Archi-Episcopo Jadrensi. parva sed munita, ex adverso Giscæ Insulæ, subest Dominio Reipublicæ venetæ. *Jadera* vulgò Zara, Urbs Archi-Episcopalis, & præmunita, in Ora maris Adriatici, à quô undique cingitur, ab ea tractus adjacens

cens dicitur: Territorium sive Comitatus Jaderæ, Italis, il Contado di Zara Alias suberat Regibus Hungariæ, nunc subest Reipublicæ venetæ. Hæc Urbs septies redijt ad Coronam Hungariæ, & toties ab eadem est avulsa. *Sabenicum*, satis amæna urbs, at parum culta, ob vexationes vicinorum Turcarum, qui Scardonam tenuêre. Erat autem *Scardona*, Civitas Episcopalis, sub Archi-Episcopo Spalatensi, in sinu maritimo propè lacum parvum Scardonium, vulgò Prochlian, ad ostium Titij fluvij, cujus nunc rudera tantùm cernuntur, eíque adjacet arx parva in colle, quæ ipsa postmodum fuit à venetis diruta, Ragusium vulgô Ragusa. Urbs Archi-Episcopalis, & libera, sui juris, átque Reipublicæ Cognominis caput, in ora maris Adriatici, in confinio Albaniæ sita est, ad radices montis Bergasti in rupe maritima λάν dicta, & ob id à principio Lausium nuncupabatur, postea Rausium, & à nonnullis pro Epidauro ponitur, sed malè, cum Epidauri rudera, sex inde milliaribus Orientem versùs, hodie quóque cernuntur. Ipsa autem Urbs Ragusium, est probè munita, & culta, éstque Emporium celebre, cum arce præmunita, cum duplici portu capaci & tuto, & quanquam pro majori parte conquassata fuerit horrendo terræ motu 1667. nunc tamen in dies restauratur. Est autem etiamnum sub Clientela Regum Hungariæ, stipendium tamen etiam Turcis solvit, sed cum jure, per totum Turcicum Imperium, liberè exercendi mercimonia. *Scutari*, oppidum Turcicum, Emporium est haud ignobile. Spalatum, Urbs ampla & probè munita, in ora maris Adriatici, olim Diocletiani Imperatoris palatium, crevit ex ruinis Salonæ urbis excisæ: urbs portu gaudet capaci & tuto, sub Dominio Reipublicæ venetæ, ab anno 1420. cum olim esset juris Hungarici, éstque Sedes Archi-Episcopalis, ac pluries tentata fuit à Turcis, irrito tamen semper conatu. Tininium olim Arduba dictum, Incolis *Klin* Civitas Episcopalis, cum Capitulo, quæ quondam habuit proprios Comites quibus suberat. *Catarum*, Civitas Episcopalis, optimum habens portum. *Almisa* Civitas, itidem Episcopalis & maritima, ad ostium fluminis Cetinæ, olim dictu Peguntium, subéstque Dominio Turcarum. *Castel novo*, ad ostium sinûs Rizonici ab Antiquis vocati, nunc Crenaci dicti, recenter à Venetis expugnatum, & Turcis ereptum. Habet eadem Dalmatia, Stridonem, Divi Hieronymi Patriam, & Clissam arcem probè munitam, in rupe præalta, in expugnabili loco constructam. in quâ Bela Rex, à Tartaris olim pulsus, liberos suos conservaverat, hanc anno 1553. Turcæ, fame ac siti præsidiarios deditionem sibi dare coëgerunt. Ast anno 1556. astu militari à nostris fuit recuperata, sed eodem anno rursus amissa, postremo 1648. capta fuit à Venetis, ipsis etiam nunc subest, pace ad Candiam sancita.

§. XII.
Regnorum Bosniæ & Ramæ, cum Rebus Memorabilibus, Descriptio.

1. Bos-

1. BOsniæ Regnum, inter Unam, Savum, & Drinum amnes, Bebiósque montes situm, nomen accepit à Bosna flumine.

2. Longitudo ejus inter duo flumina Unam & Drinum, porrigitur milliaribus Germanicis 40. Latitudo verò inter Bosnæ fontes ac confluentem milliaribus 15.

3. Habet à Septemtrione Sclavoniam, ab Occidente Croatiam, ab Oriente Rasciam, & à Meridie Dalmatiam.

4. Duplex est, Superior & inferior, & illa quandóque nuncupatur Ducatus S. Sabæ.

5. Porro Rama, seu Ramia, cujus fit in Regum Hungariæ titulis mentio, pars est Regni Bosniæ, versùs fluvium Ramam, in Naronem influentem, (quæ tamen fluviorum nomina, jam videntur esse immutata) qui regioni per quam labitur nomen dedit, unde etiam consequens est, Bosniam olim magis latè patuisse.

6. Hinc constat, Ramæ Regnum pro Bosniæ Regno intelligendum esse, hâc de causa in Titulis Regum Hungariæ, nullibi invenitur nomen Regni Bosniæ, sed Ramæ, aut si alicubi nomen Bosniæ ponitur, nomen Ramæ, seu Ramiæ omittitur.

7. Primus verò qui hanc Provinciam Coronæ Hungaricæ inseruit, fuit Bela cæcus, Rex Hungariæ, qui ab anno 1138. hoc titulo usus est, átque ad successores suos transcripsit.

8. Bosniam postmodum, Bani, nomine Regum Hungariæ rexêre, ac dein Bela frater Stephani IV. átque etiam Elisabetha, mater Ladislai Cunni, Regis Hungariæ, Ducatûs nomine habuerunt, sed eodem Ladislao occiso, dum de Corona Hungaria disceptatur, Stephanus Rasciæ Despotes, Bosniam occupavit, verùm eandem non diù post, Paulus Banus Croatiæ & Dalmatiæ, Carolo Regni Hungariæ recuperavit, Banique titulo ipse, & Filius ejusdem Mladinus habuit, usquequo ab eodem Rege Mladinus depositus, captúsque fuisset. Huic deinde Stephanus in Banatu successit, qui cùm esset affinis Regi Carolo, Bosniam titulo Liberi principatûs possedit, cum subjectione tamen Coronæ Hungaricæ. Ejus deinde Successor, & nepos ex fratre, itidem Stephanus, cognomine Tvartkus, à Ludovico Rege Uungariæ, Coronâ Bosnensi insignitus est, utpote: cujus filiam in uxorem duxerat, & ob insigne auxilium sibi præstitum, in Tartarorum ex suo Regno expulsione, habuitque postea Reges proprios Bosnia, ad annum úsque 1463. quô Bosniæ Regnum à Turcis est occupatum, ejúsque Rex itidem Stephanus obsessus Jajczæ, à Machomete Turcarum Imperatore blanditijs evocatus, vivus excoriatus est. Verùm Matthias Corvinus, Rex Hungariæ, eodem anno in Bosniam profectus, profligatis hostibus, omnia recuperavit, quæ antea Turca occupaverat. Postremò autem Solymanus Turcarum Imperator, occasione domesticorum Hungariæ dissidiorum, inter Ferdinandum primum, & Joannem Zapolianum Inter-Regem, iterum Jajczam Metropolim Bosniæ expugnavit, totúmque Regnum suæ Tyrannidi subjecit.

& duplici muro munita, quæ duabus ex partibus prædictis fluvijs Danubio & Savo, alluitur. Arx verò est in edito Civitati imminente colle; excelsis turribus, quadrato è lapide constructis, iisque compluribus satis firma, suburbia autem etiam hodie latè protenduntur. Et quidem Belgradum dirutum olim fuit ab Hungaris, quo tempore, cum Græcis & Thracibus ac Bulgaris pro eo frequenter dimicatum est, sed postea à Stephano Nemagnia cognomento Bano, Ludovici primi Regis Hungariæ Socero restauratum fuit, ac dein à Sigismundo Imperatore; magis munitum præsidióque militari firmatum. Hoc postmodum Amurathes Turcarum Imperator, anno 1552. obsedit: Sed post Septem mensium obsidionem, re infecta recedere coactus est, strenuâ operâ fortissimi Ducis Joannis Hunnyiadis Vajvodæ Transylvaniæ, ast demum à Solymano Turcarũ Imperatore, magno Christianitatis damno expugnatum anno 1521. Dein *Justiniana secunda*, nunc *Pristina* incolis, in planicie ad fluvium *Bistriczam*, & ad radices Illyricorum montium, in limitibus Albaniæ, Civitas Episcopalis Græci ritûs; ampla & satis culta, Ecclesiam habens pulcherrimam, à Rege Stephano Nemagnia ædificatam, & nunc in Moscheam versam. *Novus Merentus* Incolis Novibazar, Civitas Serviæ præcipua, ad Oraslam amnem. *Procupia*, alias Procupiana villa, sic dicta à Sancto Procupio ejus Episcopo, satis etiam num culta, prope Fluvium Tepliczam, non procul à montibus Cassovi, itinere unius diei cum dimidio, distans ab oppido Montis novi. *Samandria* Incolis Zenderov, Hungaris Szenderö, nomine à vulgo corrupto ex Sancto Andrea, cujus hoc cognomen, sedet ad Istrum fluvium, sex milliaribus infra Belgradum, Civitas Episcopalis, satis culta cum arce in colle, fuit sedes Despotarum Serviæ, nunc est Residentia Præfecti Turcarum, quibus subest ab anno 1419. *Scupi* Scopia Latinis, Civitas Episcopalis, in finibus Macedoniæ. 9. Infra Serviam est Bulgaria extensa, nunc ab amne Morava olim Nessum secundùm Danubium, ad ejus ostia, & Pontum Euxinum in longitudine 60. milliarium Germanicorum, quo ad latitudinem vero (quæ inter Istrum & montes Thraciæ intercurrit) est prorsus varia, nam initio 20. in medio vix 10. in fine ad ostia Danubij 40. in latitudine sua, numerat milliaria Germanica.

Sunt autem Bulgari facti Hungarorum tributarij longè adhuc ante tempora S. Stephani nempe temporibus Arnulphi, Regis Germaniæ; qui obijt anno 499. Deinde à S. Stephano Rege fusi ac cum *Cea* eorum principe cœsi, in ordinémque redacti, & cum iterum jugum Hungariæ, excutere tentarent à Stephano IV. Rege Hungariæ anno 1375. debellati. Demùm cùm rursus tumultuarentur, Ludovicus I. Rex contra eosdem bellum movens, denuo universam Bulgariam in suam potestatem redegit, abducto in Captivitatem principe eorundem Stratimiro. 12. Pro eadem postmodum defendenda adversus Turcas, multa gessere bella Reges Hungariæ. Et quidem Bajalethes Turcarum Imperator occupato potiori ex parte Græcorum Imperio, primus invasit Bulgariam anno 1390. Contra hunc igitur, Sigismundus Rex, maximum habuit delectum militum, sed infeliciter cum eo pugnans ad Nicopolim profligatus est, Gallorum

auxiliariorum audaciâ temerariâ cladem causante. Quod occidit anno 1396. Anno deinde 1444. Rex Vladislaus, hujus nominis primus, pro conservatione Bulgariæ in Turcas movit, sed prælio ad Varnam commissô fortissimè dimicans, gloriosè occubuit, amissis suorum multis, longê tamen pluribus ex hostium numero cæsis, penes quos nihilominus victoria stetit.

Demùm Joannes Hunyades Regni Hungariæ, pro Rege Ladislao posthumo, Gubernator, anno 1448. in Bulgaria acerrimè tribus continuis diebus, cum Amurathe Turcarum Imperatore dimicavit, & victus licèt per proditionem Despotis Rasciæ maximam tamen stragem hostium edidit. 13. Hoemus mons altissimus, & in longam seriem ab occasu in ortum protensus, Bulgariam à Thracia dividit, qui adeò est excelsus, ut ex ipsius jugis pontus Euxinus conspiciatur. 14. Loca celebriora Bulgariæ sunt: *Axiopolis* Civitas ad Istrum sita è regione Valachiæ. *Mesembria* Mesember hodie, in Ora Ponti Euxini. *Nicopolis* ad Jatri fluvij, in Istrum confluentia, à Trajano Imperatore condita, éstque duplex major & minor, quas medius Ister fluvius, intersecat. *Sophia*, quæ & Sardica, ubi fuit celebratum Concilium Generale Sardicense dictum, anno 347. sub Julio primo Pontifice, maximo. Sedet hæc ad Bojanam vulgo Isch fluvium, versus Hœmum montem, éstque Civitas ampla & probè munita. sedésque Præfecti Turcarum, quæ à Justiniano Imperatore condita fertur. *Silistria* Civitas ampla & Sedes præfecti Turcici, cum arce ad amnem Albis. *Ternovum* olim Archi-Episcopalis Civitas, & principis sedes, ad Jantram fluvium, prope montem Hæmum, & Thraciæ limites. *Varna* & ipsa Archi-Episcopalis, cum portu capaci, prope ostia fluvij Zyræ, in pontum Euxinum, & haud procul à Lacu Divina, éstque nunc etiam urbs utcúnque culta. 15. Finis Bulgariæ, quasi in duas alias provinciolas subdividitur, quarum una Thraciam versus dicitur Sagora, altera versus Danubij ostia, *Syrfia* 15. Mæsiam superiorem ubi nunc est *Servia*, olim inhabitabant *Dardani*, inferiorem verò, quæ nunc est Bulgaria *Triballi*, nationes potentissimæ. His successêre Scythæ, quarum pars validissima fuerunt *Getæ*: Demum Sclavi supra Mare Ponticum considentes, millioribus sedibus allecti, utrámque Mœsiam occuparunt, & Bulgariæ ac Serviæ Regna constituerunt. 16. Servia, est magnæ ubertatis, ita ut Adrianopoli & Constantinopoli, frumentariam sufficiat annonam, & carnes suppeditet. Bulgaria benigna est pascendis pecoribus, nec fruges denegaret, si cultura accederet, sit licèt montibus, multis in locis obsita. 17. Præter enumerata jam loca celebriora, Servia habet, Ujvar ad Savum, Sedem Sangiani Serviæ. Est & *Sabatz* fortalicium à Turcis olim ædificatum, ad incursiones in Pannoniam faciendas, tempore Matthiæ Corvini Regis, quod tamen idem Rex postea expugnavit & Turcis eripuit. 18. Cœterum, utrúmque hoc Regnum, solo Belgrado expugnato, facilè ad manus Christianorum deveniret, cum nihil aliud sit, quod amplius resistentiam facere posset, quin & Transylvania, ac utráque Valachia ab ejus nutu dependet, qui dominatur Belgrado. Ad oppidum

Seve-

Severinum, quà Bulgaria fines Hungariæ Transylvaniam versùs respicit, [...]ctantur Trajani Pontis, per danubium vestigia.

§. XIV.

Regnorum Cumaniæ, Galliciæ, & Ladomeriæ, cum Rebus Memorabilibus, Descriptio.

INter alios Titulos, Reges Hungariæ, etiam utuntur titulis Regnorum: *Cumaniæ*, *Galliciæ* & *Ladomeriæ*, de quibus parva omnino est nunc notitia, quod tamen nullus mirari debet, per multas siquidem rerum vicissitudines, & Regionum & Regnorum, ac ipsarum quóque Nationum nomina mutari solent. Et quidem de *Cumania*, non una est Authorum Sententia, quæ nam pars orbis ea fuerit. Optimè illi sentire videntur, qui asserunt Cumaniam fuisse sitam, ubi nunc est Procopensium Tartarorum Tractus, intra *Boristhenem* Fluvium, & Pontum Euxinum. Erat autem Cumanorum gens ferox, & bellis assueta, & Hungariæ, ac Provincijs eidem annexis infestissima. Nam imprimis, temporibus Salomonis Regis, eam partem Hungariæ, quam *Nyr* vocant, totam quantam, pecora cum hominibus abigentes, devastârunt: Sed cùm iterùm successu rapinarum allecti, ea loca repeterent, tanta strage à Salomone affecti sunt, ut nuncius cladis non superfuisse dicatur. Deinde Salomon ipse Rex, è solio Regio dejectus, Cuthescum Chunnorum Principem, evocavit in auxilium contra Sanctum Ladislaum Regem. Transylvaniam Chunorum Ditioni perpetuò se concessurum adpromittens, si ope illorum in pristinam dignitatem restitueretur; sed & tunc fusi, fugatique sunt, cæsis decem millibus illorum. Rursus verò, nec diù post, magnis copijs sub *Copulcho* Duce, in Hungariam, & Transylvaniam, cuncta vastantes irruperunt, sed ad *Temesum* Fluvium, ad internecionem fuêre cæsi, vel in captivitatem redacti, in tantùm, ut unicus duntaxat Servus, qui Escenibus dictus est, veluti memorandæ cladis nuncius evaserit.

Postmodum Stephanus II. Hungariæ Rex, contra Græcorum Imperatorum bellum moturus, eosdem pro auxilio assumpsit, & ob præclarè navatam in bello operam, etiam pace confecta, magnis favoribus illos, in Hungaria est prosecutus.

Anno demum 1237. Cumani diù pugnantes cum Tartaris, ultimò devicti, sedibus suis pulsi sunt, sicque *Cumania* in Tartarorum devenit manus. Ipsi verò *Cumani*, qui adhuc supererant, cum suo Rege Cuteno in Hungariam, ad Belam IV. Regem venêre, átque sub ejusdem Clientelam se submisêre, quos is humanissimè suscepit, átque Religioni Christianæ initiatos, in optimis circa Tibiscum locis collocavit, séque Regem *Cumaniæ* dixit, utpotè accipiens in ipsam *Cumaniam* jus Regium, in ipsos verò Cumanos qui in Hungaria consederant

 Domi-

Dominium. Insignia habet Cumania, Leonem coronatum, non absimilem Leoni Bohemico, Belgicové.

Gallicia, sive Rectius *Halicia*, fuit pars Russiæ Rubræ, quæ etiamnum Haliciensis Tractus, vel pronunciatione Polonica Galiciensis denominatur, Regio ad Meridiem extensa, montibus Transylvaniæ ab occasu hyberno, à Meridie autem Valachiæ Sylvis cincta, & Tyra fluvio quasi per medium secta.

Ladomeria verò fuit ejusdem Russiæ pars alia, dicta etiam *Vlodomoria*, à Duce *Vlodomero*, sive ab Urbe *Vlodomoria* Imperij sede, ob quas Regiones Hungaris & Polonis, lis longo tempore intercessit. Has autem Bela III. Coronæ Hungariæ subjecit, & per Andream Filium suum administravit, alij verò Reges, per Hungaros & Croatas eas gubernabant, donec ad *Hedvigem* Filiam Ludovici, Regis Hungariæ, ac dein Poloniæ Reginam, partim armis, partim fraude redirent. Et nunc sub uno nomine Russiæ comprehenduntur.

§. XV.

Principatûs Transylvaniæ, cum Rebus memorabilibus Descriptio.

1. T*Ransylvania* olim dicta *Dacia Mediterranea*, denominationem suam accepit à Sylvis, & montium jugis quibus clauditur. 2. Terminant eam ab occidente Hungaria, à Septemtrione Polonia, ab Austro Valachia. 3. Longitudo Transylvaniæ est, 30. milliarium Germanicorum, maxima latitudo viginti octo. 4. Hungaris denominatur Erdély, à Germanis Siebenburg, à Slavis. Sedmochracka Zem. haud dubio, à septem Urbium numero, vel certè à Septem Castris, quæ à Septem Ducibus Hungarorum, in ultimo eorum ex Scythia exitu, in ea locata fuerunt. 5. Est autem Transylvania, rerum omnium, quæ sustentandæ vitæ hominum sunt necessariæ, feracissima. Frumenti per universam hanc Regionem maxima est ubertas, fructuum item præstantissimorum & vini ac pecorum, ferarumque magna abundantia, mellis quóque tanta copia, ut præter usum communem incolæ ex eo delicatum conficiant potum, seu mulsum, qui etiam rerum peritis, vinum Creticum, aut Malvasiam opinantibus, facilè imponat. 6. Herbæ etiam nobilores passim crescunt, uti & Crocus in compluribus locis. 7. Metallorum fodinas nobiles, permultas habet, utpotè: Auri, Argenti, Chalybis, Ferri, Cupri, Sulphuris, & Antimonij. 8. Salis autem fossilis tanta est copia, ut vicinis Regionibus, abundè subministret. Boum præterea tanta multitudo, ut etiam prægrandes, singuli singulis aureis, aut leviori quandóque pretio vendantur, equos quóque generosissimos producit. 9. Avium genera varia habet, & saltus prægrandes, ac nemora ingentia, in quibus multifariæ sunt ferarum species. 10. Transylvania nunc in tres dividitur Nationes, suis inter se legibus & moribus dissidentes, & distinctis locis Provinciam incolentes, videlicet in *Saxones*, *Siculos*, & *Hungaros*.

ros. 11. *Saxones*, ficut cæteræ omnes nationes Germanicæ, habent peculiarem lingvæ Dialectum, & urbes incolunt munitiſſimas. *Siculi*, Moldaviam versùs, fines Provinciæ obtinent: *Hungari*, meliores partes Provinciæ incolunt, Magnates verò & Nobiles Tranſylvani, promiſcuè *A*rces & Caſtella inhabitant. 12. Hungarorum magna præ alijs duabus Nationibus eſt potentia ac authoritas, nam & Principes, & alij fermè omnes in Regno Magiſtratus, ex ipſis creantur: Saxones verò opibus alijs præſtant Siculi autem libertate gloriantur, nemo enim apud illos ignobilis eſſe cenſetur, etiamſi manu aratrum tractet, aut caprino gregi præſit. 13. Sylvas habet frequentes, & montes circumquàque, ex quibus illi, qui Valachiæ Cis-Alpinæ, & Moldaviæ ſunt vicini, Agaricum, & Terebinthum ſtillant. 14. Incolunt etiam Tranſylvaniam paſſim Valachi, qui nullis penè legibus obſequentes, furtivo ferè pecorum & equorum abiegatu ſe alunt, amicti veſtibus piloſis, ex lana caprina contextis, gens planè aſpera, bonarum artium átque diſciplinarum expers, Religionis Græcæ, nec oppida nec domos latericias habent. 15. Non deſunt huic Regioni etiam ſtagna átque paludes, quæ piſcibus præſtantiſſimis affluunt. 16. Fluvios navigabiles tres habet, videlicet: *Alutam*, *Mariſium*, & *Samuſium*. *Aluta* fontes habet in montis Carpati radicibus, in ipſo Ruſſiæ Rubræ limine, Siculiam alluit, Tranſylvaniam & Valachiam, & per anguſtas valles ſubit Danubium, haud longè ſupra Nicopolim Bulgariæ. *Mariſius* oritur ex Carpatho in Tranſylvania, ſupra oppidum Novum mercatum dictum, deinde Albã Juliam, Lippam, & alias Urbes Tranſylvaniæ rigans, uti & Czanadinum Hungariæ, ubi pauló infra Szegedinum Tibiſco miſcetur. *Samuſius* ex Alpibus Caloto dictis oriens, itidem in Tibiſcum delabitur. 17. Sunt præterea & alij amnes, ut *Sabeſus*, *Chryſus*, *Chryſobres*, *Stygius*, quorum tres aurea ramenta devehunt, habent verò omnes quovis tempore piſces ſelectiſſimos, fundulos, cephalos, carpiones, auratas, truttas, gobios ſquamatos, Salmones, & alios complures. 18. Præcipuæ Urbes Tranſylvaniæ. Septem nominantur. 1. *Cibinium*, quæ eſt Metropolis, à Cibinio amne nomen ſortita, Hungaris Szebén, Saxonibus Hermanſtat, ab Hermano ejus conditore dicitur. Sita in planicie, nullis propè montibus impeditur, quin ſe in admirabilem latitudinem aperiat. Non multò minor eſt Viennâ Auſtriæ: arte & natura ferè munitior, nam propter frequentes piſcinas & ſtagna, non patet ad eam exercitui aditus. Diſtat 15. milliaribus Germanicis à Claudiopoli in ortum, uti octo ab Alba Julia, versùs confinia Moldaviæ, éſtque Epiſcopalis ſub Archi-Epiſcopo Colocenſi, quanquam hodie ſit ſine Epiſcopo, Hæreſi invaleſcente. II. *Braſovia*, ſive Corona, Germanis *Cronſtat*, quæ & *Stephanopolis*, intra montes amœniſſimos ſita, mœnibus, foſſis, & propugnaculis, ſatis munita: habet tria Suburbia, diſtinctis vallibus circum poſita, quorum unum incolunt Bulgari, alterum Hungari, Saxones agricolæ tertium: per ſingulos ferè vicos rivuli deſcendunt, ſaluberrima fontium ſcaturigine perpetui; Campos habet planiſſimos, longè latéque denſis montibus cinctos, frumento, & Lino præcipuè abundat. III. *Biſtricia*, in ampliſſima vallis planicie ſita, utrinque vitife-

vitiferos Colles habet: per mediam Urbem fluvius ejusdem nominis labitur, à Germanis cognominatur Nœsenstat. IV. *Segesvaria*, Sebesburg Germanis, partim in edito colle, partim ad radices collis habiata. V. *Meggesinum*, in meditullio Transylvaniæ situm, ferax vini, ac rebus alijs omnibus, ad quæstum & victum pertinentibus satis refertum. VI. *Zabesus*, in planicie valle profundissima aquis piscium fœcundissima munita, jacet. VII. *Claudiopolis* vulgò *Colosvar*, Germanis *Clausenburg*, itidem in planicie suaviter admodum sita, tam murorum ambitu, quàm ædificiorum structuris intus splendida: olim à Stephano Battoreo Rege Poloniæ, Academiâ condecorata. Eam Saxones mixti Pannonibus incolunt, qui Judicem & Consules, alternis vicibus, quotannis concordibus suffragijs, nec dispari numero eligunt. 19. Est & hîc *Alba-Iulia* Urbs vetustissima, ac olim Sede Episcopali celebris, hæc in colle declivi sita, circumfusa undique ad duo ferè millia passuum planicie. Olim *Tarnis* dicta, ac Regis *Decebali* Regia, tempore Trajani fuit. Est & Arx fortissima *Turris Rubea* dicta, sita in Alpibus juxta decurrentem amnem, ubi angustus introitus in Regionem patet, éstque seu propugnaculum totius terræ, ut ab illa parte nemo ingredi queat, si arcis præfectus obstacula objiciat. Est & alia Arx munita infra oppidum *Millempach*, juxta Bros oppidum, ubi quóque juxta fluvium, inter convalles & nivosas Alpes, iter est in Transylvaniam ducens. Est & Civitas *Torda*, Tordensis Comitatus caput. Est & *Arx Fogaras* benè munita, & Arx *Kövar*, præsidium firmum in limitibus Hungariæ, & *Enyed* Civitas. 20. Universa autem Transylvania, septem Comitatibus constat, quorum nomina sunt: Kolos, Doboka, Szolnok interior, Torda, Kikellö, Albensis, Hunyat. 21. Siculia quóque, quæ est pars Transylvaniæ, septem numerat sedes, quasi diversas ditiones, videlicet: Maroszék, Chikszék, Sepsiszék, Orbajszek, Kiszdiszék, Aranyaszék, Udvarhelyszék, quæ inter alias est præcipua. Ibi enim causæ appellatæ discutiuntur, & inde in præsentiam Comitis Siculorum (quod officium ipsi Principes Transylvaniæ nunc gerunt) deferuntur. Sic & Saxones septem sedes seu Conventus constituunt. 22. Sunt autem Siculi, reliquiæ antiquorum Hungarorum, qui post primam adhuc Hungarorum in Pannoniam eruptionem, redeuntibus alijs in Scythiam extremam partem Transylvaniæ occupârunt, quam etiam hodie retinent. 23. Porrò Saxones sunt à Carolo magno in Transylvanam deducti, inque Colonias distributi. Hos postmodum Geysa II. Hungariæ Rex, anno 1142. magnis Privilegijs donavit, à quo tempore primò erigere cœperunt suas urbes. Sic Megyesinum muniri cœptum est anno 1146. Zebesus 1150. Cibinum 1160. Claudipolis 1178. Szegesvarinum 1198. Brasovia 1203. Bistriczia. 1206. 24. Olim Transylvania cum reliquis partibus Daciæ habebat proprios Reges, deinde devicto ultimo Daciæ Rege *Decebalo*, redacta est in Provinciam Romanorum, post Romanos eandem Hungari occupavère. Paruitque olim Regibus Hungariæ, qui vices suas committebant præfecto seu Vayvodæ, voce mutata à Sarmatis, quæ illorum lingvâ Capitaneum Provinciæ signi-

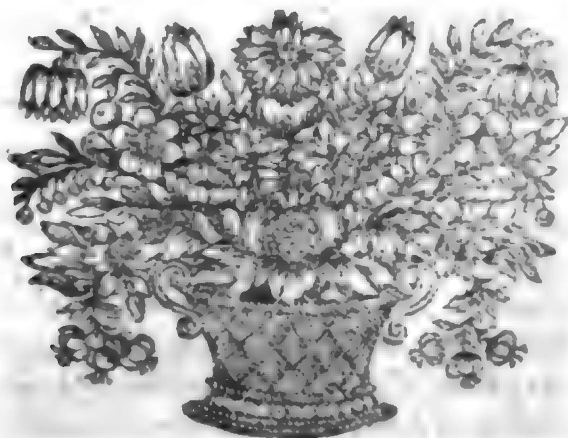
gnificat, donec anno 1541. Joanne Inter-Rege, cui à Ferdinando primo, nomine Principatûs data fuerat, proprios Principes habere cœpit. 25. Néque tamen per hanc cessionem Ferdinandi primi, avulsa unquam fuit ex integro Transylvania, à jure Coronæ Hungariæ, nam post mortem Joannis Sigismundi Zapollya, rursus Transylvania ad Coronam Hungariæ de jure devoluta fuit, & licèt postmodum Transylvani complures sibi Principes elegerint, hæ tamen ipsorum electiones debebant firmari & ratificari assensu & confirmatione ac approbatione Regum Hungariæ. 29. Cæterùm Transylvania multas vicissitudines & revolutiones subijt, à quo ab Hungaria se separavit. Nam præterquam, quòd à Turcis facta sit tributaria, ob competentias Principatum affectantium, átque auxilia contra æmulos jam à Turcis, jam ab Hungariæ Regibus expetentium. bellis sæpè appetita & attrita fuit.

§. XVI.

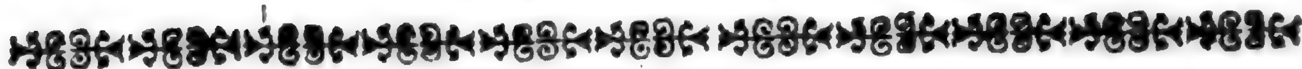
Valachiæ, & Moldaviæ, cum Rebus memorabilibus Descriptio.

1. QUæ duæ nunc Regiones Valachiæ & Moldaviæ nominibus distingvuntur, superiori ætate uno *Valachia* vocabulo censebantur, posterior ætas eam in majorem & minorem divisit; Et minor quidem inter amnes Alutam & Strethum, nomen Valachiæ retinuit; Major verò, quæ Borealis est, ad Russiam, Poloniæque fluvium Niestrum versùs excurrit, Moldavia nunc appellatur. 2. Incolæ Originem petunt, à 30. Latinorum millibus, quos Trajanus Imperator post debellatos *Getas* huc misit, ut terram colerent, & necessaria providerent exercitibus, quos Romani contra Scythas & Sarmatas hîc tenebant. 3. *Valachia* licet sit Regio immanibus Sylvis umbrosa, & altissimis montibus obsita, fruges tamen benignas profundit, & pascendis pecoribus benigna est, ut quotannis complura in vicinas Provincias emittat armenta & greges, præter 150. naves omnis penuariæ rei annonâ instructissimos, quæ secundo Danubio, per Pontum Euxinum, annis singulis Constantinopolim mittuntur. 4. Equos etiam habet maximè vegetes, & laboris patientissimos. 5. Valachi & Moldavi proprijs suis parent Principibus, quos Sarmaticæ gentis vocabulo. *Vayvodas*, hoc est, supremos Duces appellant, qui tamen nunc sunt Turcarum Stipendiarij, quibus quotannis ingens tributum solvunt, aliàs à Solis Regibus Hungariæ haberent dependentiam. 6. Incolæ licet majori ex parte pastores sint, bellicocissimi tamen sunt, sed plerique dubiæ fidei, & ad res novas propensi. 7. Præcipuæ Civitates Valachiæ sunt: *Tergovisko* Valachiæ Caput, & Sedes *Vayvodæ*, ad flumen *Ialonicza*. *Brackovia*, seu Braszkovia Civitas Episcopalis, ad fontes ejusdem amnis sita, versùs

montes. *Braillano*, ad Danubium, proximè Moldaviam. Reliqua hujus Regionis per Pagos & villas habitantur. 8. *Moldavia*, solo est uberi, & incolis referto, Græci ritûs, sunt tamen ex ijs non pauci etiam Latini ritûs. 9. Omnes sunt vel Bojari, hoc est Nobiles bello addicti, vel agricolæ, qui in solo præpingui sementem faciunt, vel è visceribus montium, aurum, & alia metalla eruunt, vel vites colunt. 10. Equos habet totius Europæ præstantissimos. 11. Nulli hîc Causidici, lites omnes vel amici dirimunt, vel ipse Vayvoda. 12. Metropolis Moldaviæ est *Yassi*, ad amnem *Pruth*, hanc sequuntur *soczava*, ad amnem *Strethum*, Vayvodæ sedes, *Gallocz*, ad lacum piscosissimum, quem efficit Pruth fluvius. *Romani* Wasar, haud procul Danubio, & interiùs ad Strethum fluvium, *Romani Ujvar*. 13. In finibus Moldaviæ, sunt Danubij ostia, quæ ab alijs quinque, ab alijs verò septem numerantur, nempè quia Insularum quæ sunt ad ostium, aliquæ aliquando per alluvionem conjunguntur continenti, aliàs aquarum violentiâ, una in plures dividitur. 14. Ab Istro ad *Tyrum* fluvium, est ingens terræ planicies, quæ olim *Istra Moldavia*, nunc *Bessarabia* dicitur. Hujus interiora colunt Tartari, in sedes 500. divisi, qui etsi origine sunt Præcopenses, tamen contra eosdem has partes tutantur pro Vayvoda Moldaviæ. 15. Hîc Turcus in ora maritima Arces habet tres, bene munitas: *Kiliam*, ab anno 1485. olim Licostomum, ad ostium Danubij ultimum, Boream versùs. Techinie, sive Tyras, ad fluvium Niester, & inter utrámque *Moneastro*, olim *Henonassa*, ubi Bassa Turcicus sedem suam habet. Porrò in hac Dissertatione ea quæ ad Notitiam Politicam Sacræ Coronæ Hungaricæ spectant certas ob causas, Typo committi non expediebat ac proinde prætermitti debebant.

DISSER-

DISSERTATIO QUINTA PHYSICA.
DE
LAPIDIBUS, GEMMIS, AC UNIONIBUS.

§. I.

De Lapidum natura, ac proprietatibus in communi.

PRimum quod in hac materia quæri poteſt, eſt. Quænam ſit ſubſtantia Lapidum, ſeu quænam ſit definitio eorundem? *Reſp.* Lapidem cujuscúnque tandem generis ſit, hac definitione bene deſcribi: Quod nimirum ſit corpus perfectè mixtum, Foſſile. durum, & per ſe minimè liquabile, nec inflammabile, nec ductile.

Quæri poteſt ſecundò. Quænam ſit materia Lapidum. *Reſp.* Remotam materiam Lapidum eſſe Elementa, proximam verò ſuccum lapideſcentem ſeu lapidificum.

Quæri poteſt tertiò. Quid ſit ipſe iſte ſuccus lapideſcens ſeu lapidificus? *Reſp.* Nihil eſſe aliud quàm naturæ ſalem, humidum & liquidum, vi indurativâ, átque coagulativâ præditum.

Quæri poteſt quartò. An non etiam alij ſucci ad lapidum generationem, & efformationem concurrant? *Reſp.* Affirmativè. Ex hujus enim ſalis naturæ, cum diverſis terrarum glebis conjunctione, tria alia ſalium genera concreſcunt, nempe: Nitri, Aluminis, & Vitrioli, ex quibus deinde, alia & alia cum proportionatis terreſtribus ſubſtantijs commixtione, omnium lapidum, gemmarùmque fit varietas.

Quæri poteſt quintò. Quænam ſit cauſa efficiens lapidum ac gemmarum? *Reſp.* Præter DEUM cauſam univerſalem omnium rerum, in numerum cauſarum Lapides & Gemmas efficientium venire inſuper: ignes ſubterraneos, & ſolis reliquorùmque Syderum, ac Elementorum quóque influxus & concurſus.

Quæri poteſt ſextò. Utrum lapides fuerint ab initio ſtatim mundi, vel ſucceſſu temporis ſint producti. *Reſp.* Magnam & potiorem partem Lapidum & præſertim ſaxorum fuiſſe à Deo productam initio ſtatim mundi: ingentes enim illæ concatenationes Montium, à polo ad polum & ab ortu ad occaſum, ſtatim ab exordio rerum fuerunt productæ à DEO, qui potiori ex parte ſaxis & lapidibus varijs, ſunt referti.

Quæri poteſt ſeptimò. Utrum deinde ſucceſſu temporis etiam creverint, & de-

& defactò quoque crescant lapides? *Resp.* Affirmative. Id enim quotidiana testatur experientia: tum in Latomijs, tum in metalli fodinis, novisque lapidum generibus.

Quæri potest octavò. Quomodo lapides crescant? *Resp.* eos ut plurimùm crescere per juxta positionem (ut Philosophi loquuntur) hoc est per partium, ad partes concretionem, vi prædicti succi lapidescentis.

Quæri potest 9. An non aliqui lapides crescant etiam vi alimenti, seu attractione succi ad instar plantæ? *Resp.* Aliquos lapidos omnino tali modo crescere, cujusmodi sunt *Glossopetra*, *Asbestus*, & in multorum sententiam *Corallium*, alijque hujus generis Lithophytorum.

Quæri potest 10. Quo fine sint lapides à natura instituti. *Resp.* Eos à natura institutos esse. 1. Ut inde montes solidiores evaderent, nisi enim id factum fuisset, jam plerique montes in planum abijssent, cum magno universi incommodo. 2. Ut hac ratione adversùs æstuantis maris insultus, firma repagula, & constantes aggeres, per saxosos montes, attollerentur, sine quibus jam dudum mare plerosque tractus inundasset. 3. Ut sic etiam ipsa terra firmaretur, sine quibus ea facilè subigeretur, & maceraretur. 4. Ut essent in usum Hominum, præsertim quoad habitationes, munitiones, variáque opera ArchiTectonica, ac demum in ornatum quóque ædificiorum, rerúmque variarum. 5. Potissima ratio videtur esse, ut possint esse fontes irrigui, & ex his flumina, sine quibus fluminibus terram irrigantibus esset mundus velut corpus sine sangvine.

Quæri potest 11. Quænam sit natura seu temperamentum, lapidum in communi. *Resp. Temperamentum lapidum constare multâ terrâ, modico igne, aquâ similiter modicâ, modicissimo verò aëre.* Quòd lapides multâ terrâ constent, testatur id illorum pondus: Quod ignis lapidi insit, ex eo patet, quòd ex Silice alijsque lapidibus excutiatur: quòd autem is modicus sit, ex eo perspicuum sit, quòd lapis minimè accendi possit, cùm tamen ea quæ multo igne constant, facilè accendantur. Quòd lapis modicam contineat aquam, frigus lapidis, hoc ipsum demonstrat: quod etiam modicissimo constet aëre, id inde deducitur, quia is non nisi metu vacui, intra exiguos discretósque poros in eo continetur.

Quæri potest 12, Quænam sint proprietates lapidum? *Resp.* Esse has sequentes: Prima est *Gravitas*, hæc autem provenit à terræ materia, quam in se lapis continet. Secunda est *siccitas* quæ similiter à terra est, quæ in lapide modicum valde humorem continet, eúmque probè divisum. Tertia est *Durities* quæ provenit à Terra & igne similiter probè diviso. 4. *Liquari per se non potest*, quia modico constat humore. Dixi per se quia propter metallum, vel aliud quidpiam aliquando liquatur, & propter eandem rationem non tarò etiam inflammatur. *Non est flexibilis, nèque ductibilis* quia nec satis humiditate, nec satis de uligine habet. 6. *Est fragjlis* sic enim ea omnia sunt fragilia, quæ humore modico, eóque probè diviso constant. 7. *Est aliquando fissilis.* quia scili

ſcilicet ſuccus ille lapideſcens, in eo per Laminas ſic concreſcit, ut una Lamina alijs Laminis incumbat.

Quæri poteſt 13. Quomodo lapides pretioſiores creſcant? *Reſp.* eos creſcere ex ſucco defœcatiore, ac accuratiùs præparato, ſicut ècontra rudiores lapides, ex arena craſſiore, vix bene compacta.

Quæri poteſt 14. Quinam ſit locus generationis lapidum? *Reſp.* locum generationis lapidum, eſſe varium. Generantur enim primò *in fodinis & terra.* Secundò *in aquis*, ut Corallium & quidam ſilices. Tertiò in hominis veſica, & Renibus ac quandóque etiam Felle. Quarto *in aliis etiam animalibus terreſtribus* ex quibus nominatiſſimus eſt Bezoar, qui in ventriculis capratum perſicarum, & Indicarum generatur. Quintò in animalibus volatilibus, ut Chelidonius juxta vulgi opinionem. Sexto in *Piſcibus* ut ſunt lapides Carpionum, Tuberonum & Percæ. Septimo in *Inſectis*, ut ſunt Margaritæ & uniones. Octavò in *Nubibus* ut Cuneus fulminis, ſi tamen is habeat veram ſpeciem lapidis.

Quæri poteſt 15. Utrum terra & aqua aliquando in lapidem mutentur. *Reſp.* Affirmativè. Et quidem de terra dubium vix eſſe poteſt. Nam ſucci illi lapideſcentes ſeu lapidifici, in proportionatam ſibi terræ materiam derivati, totam illam mox maſſam, ſubtilitate ſuâ pervadentes, paulatim coagulant, condenſant ac tandem in ſaxum & lapidem convertunt. Aliquas quoque aquas in lapidem converti experientia quotidiana docet. Nam ut Majolus ex Vitruvio refert. *Hierapoli fervent aquæ calidæ, quæ circa hortos & vineas foſſ.s auctis emiſſæ, poſt annum cruſtæ lapideæ ſunt.* Verùm hujus experientiæ cauſa, ad tam longinquas orbis partes nos peregrinari non oportet, cum id quotidie in compluribus locis fieri in Hungaria, vulgo ipſi notiſſimum ſit.

Quæri poteſt 16. Unde ſit figura lapidum? *Reſp.* Ut plurimùm lapides figuram ſuam accipere à caſu, pro diverſitate ſcilicet ſpacij vel loci in quo velut in matrice & modela concreſcunt. Dixi plerúmque. Quia peculiarium lapidum figuræ, in peculiares alias cauſas (ut ſuo loco videbimus) refundendæ ſunt. Qui enim ſemper, & ubique, ſui ſimiles ſortiuntur figuras, neceſſe eſt ut eas ex ipſis rationibus ſeminalibus unicuíque generi & ſpeciei proprias, hauriant.

Quæri poteſt 17. Unde ſint colores lapidum? *Reſp.* Etſi non improbabile ſit ſicut figuras, ita & colores aliquorum ſaltem lapidum ac Gemmarum earum ſcilicet quarum conſtantes & certi ſunt colores, originem ſuam ducere ab ipſius naturæ ſeminijs; potiori tamen ex parte, & ferè plerúmque varietas colorum in lapidibus ac gemmis provenit, ex varietate qualitatis ſuccorum ex quibus concreſcunt, ac varietate partium terreſtris ſubſtantiæ, cum qua commiſcentur, quamvé vi ſuâ lapidificâ in lapidem convertunt. Provenit eadem diverſitas colorum ex varietate tincturæ, quam dicti ſucci contrahunt à diverſis mineralibus, quorum venas decurrendo permeant; diverſitate item percolationis variæ, ipſorummet ſuccorum. Omitto hîc apparentes colores, qui ex vario-

varietate incidentiæ & reflexionis lucis, diversitatéque mediorum, per quæ transeunt, ac angulorum lapidum politorum & diaphanei corporis, in quos incidunt, proveniunt.

Quæri potest 18. Unde Gemmæ suam Diaphaneitatem habeant? *Resp.* Gemmarum Diaphanarum hanc esse genesim: Intra concavitatem loci alicujus subtilissimus ac defœcatissimus succus lapidescens diaphanus seu transparens sese colligit, quem imbibit materia illa concavitatem circumdans vel ipsemet ille succus sensim postea concrescit in gemmam.

Quæri potest 19. Quomodo variæ formæ & imagines lapidibus ac Gemmis imprimantur. *Resp.* Vario modo id accidere. Primò enim plerúmque formæ in lapidibus fortuitò & casu efformantur. Secundò easdem recipiuntjà forma & figura modelæ, in quam succus & humor lapidescens vario colore tinctus congregatur, in eámque figuram, quam materiæ congregatæ matrix refert, induratur. Tertiò figuræ hæ sæpè imprimuntur ex relictis imaginibus, instrumentis ipsisque aliquando animalibus, terrâ coopertis, & in saxum conversis.

Quæri potest 20. Quænam sint differentiæ lapidum, *Resp.* Primam differentiam lapidum sumi ab eorundem loco natali. Alij siquidem generantur in Terra, præsertim metalli fodinis, ac saxis, alij in aqua. Aër etiam Ceraunium seu lapidem fulmineum in nubibus coagulatum suppeditat, in solo igne, utpote omnium destructivo, nullus lapis concrescere potest. Alij verò in animalibus diversis. Secunda differentia eorum sumitur à colore, qui vel simplex est vel compositus, simplex est albus, flavus, aureus, viridis, cæruleus. purpureus, cinericeus, niger. Compositus est qui ex pluribus dictis constat. Sunt & alij Diaphani, alij opaci, alij ex utróque constituti, alij omnis coloris expertes ut *Crystallus & Adamas*, Tertia eorum differentia est à qualitatibus primis & secundis, sunt enim alij calida qualitate præditi, ut *Succinum & Gagates*, alij frigidâ ut *uniones & corallium*, sunt præterea alij duri alij molles, graves vel leves, plani aut asperi. Quarta eorum differentia desumitur partim à specificis qualitatibus ac proprietatibus. Ratione figuræ alij sunt à natura rotundi, alij polygoni & polyedri, id est, pluribus & solidis angulis existentes, alij suborbicularis seu elipticæ aut ovalis figuræ, alij denique alias figuras & formas præseferentes. Ratione verò specificarum quidditatum ac proprietatum variij varijs præditi sunt virtutibus, pro diversitate uniuscujúsque generis ac speciei, seu naturæ propriæ, de quibus singillatim suis locis agemus.

Quæri potest 21. Cur non in omni terra generentur lapides? *Resp.* Cùm ad Generationem lapidum tria requirantur, nempe: ipse succus lapidescens seu lapidificus, materia eundem suscipiendi apta, cujusmodi non est terra mollis aut cinerulenta, ac demum locus in quem is diffunditur ac congregatur proportionatus, cujusmodi est is, qui solidè est clausus & subterraneos vapores ac exhalationes continere valens, fit, ut si vel unum horum desit in aliqua terra, lapides in ea non generentur. Econtra ubi hæc tria concurrunt, magna invenitur lapidum copia.

Quæri poteſt 22. Cur gemmæ ſint parvæ? *Reſp.* Quia pro his debet eſſe materia prorſus ſelecta, quæ in magna quantitate non facilè reperitur, & quidem eò difficiliùs, quo gemma aliqua eſt precioſior, hoc eſt exquiſitioris ſucci.

Quæri poteſt 23. Cur quidam lapides & Gemmæ ſudent? *Reſp.* Quia tales lapides & Gemmæ ſunt frigidiſſimæ naturæ, átque ſic vicinum aërem condenſent in aquam, ſicque videntur ſudare.

Quæri poteſt 24. Cur in aliquo loco parvi lapilli naſcuntur? *Reſp.* Quia talis locus eſt valde prorſus, per quem ingredientes ſucci lapidifici & vapores terram unctuoſam coquentes, diſſipantur, átque ſic tantùm particulas illius modicas attingentes, eaſdem ſolum coagulant.

Quæri poteſt 25. Cur inveniantur ſubinde lapilli parvi in una maſſa, tanquam ſi calce eſſent conjuncti. *Reſp.* Quia in illo loco fuit materia calcis aduſta, quæ poſtea lapillis commixta & prius aqua in maſſam ſubacta, rurſus per calorem excoquitur, ac denuo in unam maſſam concreſcit & indureſcit.

Quæri poteſt 26. Cur aliqui ſint perſpicui, alij opaci? *Reſp.* Perſpicuitatem lapidum provenire à puriſſimi ſucci dimanatione, opacitatem verò à terrearum partium permixtione.

Quæri poteſt 27. Cur maſſæ lapidoſæ, faciliue in fodinis concreſcant, quàm extra? *Reſp.* Quia exhalatio vel ſuccus lapideſcens, terram indurans in lapidem, in fodinis, non diſpergitur vento, ut extra fodinas, quin potius in fodinis continetur, átque ita agit In terram.

Quæri poteſt 28. Cur lapis combuſtus abit in calcem? *Reſp.* Quia humiditas quæ partes ligabat, per ignē exuritur, unde reliquas partes lapidis diſſolvi neceſſe eſt.

Quæri poteſt 29. Sed cur potiùs ſic lapis diſſolutus non abit in cineres? *Reſp.* Quia illa communiter calcinantur, quæ flammam non concipiunt, illa verò incinerantur, quæ flammeſcunt, qualia ſunt illa, quæ ſunt oleoſa, & quæ pingvedinem aërémque continent, quibus per ignem conſumptis in terreum pulverem, id eſt in cinerem ſicciſſimum abeunt. Lapis autem non inflammatur, ideo multum oleoſi retinet, etiam poſt partium ſuarum diſſolutionem, ſícque potiùs in calcem ſolvitur, quàm in cineres.

Quæri poteſt 30. Cur Gemmæ pellucidæ, naſcantur angulares? *Reſp.* Quia ſunt plenæ ſpiritu ſalis, qui illis dum eſſent molles incluſus, in angulis gemmæ materiam protruſit. Sal enim ſemper radios affectat & ſic diverſos angulos efficit, quibus poſtea aliæ & aliæ partes ſucci, ſe agglutinant, ſícque implent radios illos ſalinos, efficiúntque angulos, alicujus magnitudinis. Atque ex his principijs facilè datur ratio 1. *Cur quædam facilè lapideſcant?* nempe quia ſucco lapidifico ita perfunduntur, ut cum hic deinde concreſcat, lapis tantummodo eſſe videatur. 2. *Cur Gemmæ intra ſaxorum concava naſcantur?* Quia materia illarum cum ſit volatilis, ac ſubtilis, in aperto dilaberetur, intra ſaxum autem collecta ſervatur, donec denſetur. 3. *Cur lapides quidam ſint ſpongioſi?*

giosi? Quia vel ex spuma sunt nati, vel non habuerunt humidum commixtum terreo in multis partibus, sed solùm veluti infusum vasculo, quod ubi evaporavit, porum grandem reliquit. 4. *Cur è contra quidem lapides sint bene compacti, & sine poris*? Quia constant materiâ terreâ bene subactâ. 5. *Quomodo lapis seu calculus in homine concrescat*? Nempe per collectionem ramentorum petrificorum, quæ ab uligine quadam, implicantur & conglutinantur. 6. *Quomodo hic morbus hæreditario quodam jure à parentibus in liberos traducitur*. Quia hæc colldctio ramentorum petrificorum átque percolatio, dependet à certo fibrarum vesicæ aut renorum plexu, talis autem fibrarum plexus, procedit à prima organizatione, & hæc à parentibus. 7. *Cur & quomodo hunc calculum in homine solvat medicina*? Quia lapis hic habet in se poros. quos medicina subtilitate sua ingreditur, átque gluten, quod partes lapidis alligabat, solvit, aut consumit. 8. *Quomodo lapides in fodinis de novo crescant, & injecta humus in fodinam post longum tempus lapidescat*? Nempe quia succi lapidifici in novam rursus materiam, sibi proportionatā incurrentes, suáque subtilitate eam pervadentes paulatim eā condensant & coagulant sicque in saxum convertunt. 9. *Cur nonnulli lapides, purioris, aut impurioris sint substantiæ*. Quia scilicet ipse succus lapidificus est magis vel minus defœcatus ac percolatus, partes quóque terræ vel minerarum glebæ, in lapidem conversæ magis vel minus proportionatæ, locus item in quo hæc conversio fit, magis vel minùs generationi lapidum aptus. 10. *Vnde suam originem varia lineæ ac puncta in gemmis & lapidibus trahant*. *Resp.* Id provenire partim ex commixtione aliorum succorum mineralium, cum succo lapidifico ad ejusdem lapidis efformationem concurrentium, præsertim si hæc puncta & lineæ sint variorum colorum; partim verò ex eo quod gleba illa terræ quæ pro lapide disponitur, antequam perfectè indurescat ob siccitatem intervenientem varias rimas agat, quæ à superveniente interim succo lapidifico, vel Gypseo vapore quo locus talis naturaliter abundat, replentur, sicque postea in unam solidam massam concrescunt. 11. *Quomodo aliquando in medio solidi Lapidis figura piscium, bufonum & serpentum exactissimè efformentur*. Id enim accidit quod pisces, bufones, ac serpentes subinde vel per exundationem, vel alio eventu limo involvantur, limus vero successu temporis spiritu seu succo lapidifico superveniente in saxum convertatur, in quo proinde tanquam in modela & matrice figuram suam dicta animalia relinquunt, corruptâ interim aut absumptâ, vel in pulverem conversâ eorundem substantiâ. Quod inde confirmatur, quòd aliquando adhuc integri serpentes, bufones vel pisces in secto per medium lapide reperiantur. 12. *Quomodo in aliquibus massis lapidum innumerabilium ostrearum & concharum congerie inveniatur*? Hæc enim cùm ob innatum sibi salsuginosum humorem, maximam ad saxum vicinitatem habeant, à mari vel lacu in cumulo ejecta, aërique exposita, consumpto humore facilè indurescunt, & in unam massam concrescendo lapidescunt. Verùm de aliis similibus proprietatibus lapidum per decursum hujus dissertationis plura. Jam ad particularium lapidum naturam & proprietates rimandas accedamus.

* 2. De

§. 2.

De Natura & proprietatibus Marmoris, Lapidis Lidij, Cotis, & Silicum.

Explicaturi singulorum Lapidum naturas, ac proprietates, à rudioribus fundamentum dissertationis sumamus.

PRimum igitur genus lapidum sit *Marmor*, cujus varia rursus sunt genera & colores. Pretiosissimi generis est *Lacedamonium viride* cunctisque hilarius. Hoc sequitur Marmor *Ophites* dictum serpentium maculis simile, cujus duæ sunt species: molle candidum, nigricans durum. Tertium locum sibi vendicat *Augustum* marmor undatim crispum in vertices, ac dein *Tiberium* sparsim convoluta canitie. Tum illud quod *Tephnia* apellant à colore cinericeo, & *Porphites* quod rubet, sed præsertim illud, quod candidis intervenientibus punctis discriminatur & ob id *Leucostites* vocatur. Post hoc *Basaltes* marmor, ferrei coloris átque ferreæ duritiei. Porrò hæc varietas colorum in Marmoribus, oritur ex diversitate succi lapidifici, per varias venas minerarum, transeunte, ac varietate glebarum terræ ex quibus succrescit. Hinc *niger* color marmoris ex terrestri fuliginoso succo: *Albus* ex terrestri subtilissimo, quod commixtum est aqueo multo: *Subviridis aut ruber* ex succo transeunte per venas vitrioli aut minij vel cinnabaris: varij denique colores, ex varijs consimilibus succi partibus, in his tamen omnibus interveniente etiam ipsa varietate glebarum terræ. 2. *Aliquod marmoris genus est valde vile, & Fabricis inutile, quod malleo percussum in frusta dissilit.* Quia succus ex quo generatur est paulò impurior, cui molliores, aut etiam duriores, minus tamen inter se cohærentes Lapilli immiscentur. 3. *Aliud è contra est durum*, quia ex succo bene subacto & percolato, ac particulis glebæ multùm implicatis, constat. 4. *Marmor est ponderosum & grave valde.* Quia plurimum terræ, bene compactæ continet. 5. *Extractum adhuc mollius, sensim indurescit.* Hoc quidem & alijs lapidibus est commune. Quia mollities ex humore terræ oritur, qui humor per aërem & calorem expellitur. 6. *Aquam non exsugit.* Quia angustiores sunt illius pori, quàm ut eos aquæ corpuscula subeant. 7. *Porphirites dictum marmor minus gravitatis habet*, quia laxiores meatus, & partium complicationes habet. 8. *Est tamen alio marmore durius*, quia hi ipsi laxiores meatus compactissimas intra se partes, habent. 9. *Marmor nigrum faciliùs perpolitur quàm album.* Quia majoribus constat sphœrulis, ex quibus compingitur. 10. *Aliquod Genus marmoris præsertim Albi percussum satis acutum sonum edit.* Quia ex ejus percussione resultat aliqua compressio partium, ex qua deinde corpus marmoris, per innumeras ferè vibrationes, se pristino statui restituit. 11. *Album marmor expolitum non reflectit distinctam speciem.* Quia radij à nimis minutis sphœrulis

valde confusi repercutiuntur. 12. *Nigrum è contra speciem distinctam reflectit.* Ob contrariam scilicet rationem: quia cum ex majoribus constet sphœrulis, ordinatos reflectit radios. 13. *Nigrum marmor melius lavigatur quàm album* quia cum majoribus constat sphœrulis, majores quóque fiunt earundem sectiones, sícque ejus superficies planior evadit. 14. *Marmora læviguntur & poliuntur optimè arenâ* quia extantes eorundem partes affrictu arenæ atteruntur. 15. *Si exponas soli æstivo marmor candidum & nigrum, nigrum invenietur calidius.* Quia album disgregat radios, quos nigrum colligit, ideò & nigra charta citiùs sole accenditur quàm alba. 16. *Marmor ad nitorem úsque expoliri potest non item alij lapides vulgares.* Quia in marmore prædominatur sal, qui est ex se pellucidus, átque sic dat eum fulgorem, hic autem in alijs lapidibus deficit. 17. *Major lineamentorum varietas in marmore, quàm in alijs lapidibus invenitur.* Quia marmorum materia est subtilior, & ideò faciliùs agitari potest, & duci variè.

Lapidis lydij hæ sunt proprietates. 1. *Perfectissimè lævigatur, imò non rarò levissimus est à natura.* Provenit hæc levitas ab exactissimo partium hujus lapidis plexu, qui majores pororum cavitates non relinquit. 2. *Est durissimus,* quia multâ terrâ bellè digestâ, arctioréque partium plexu constat. 3. *Inter lapides exquisitam prorsus nigredinem præfert.* Quæ partim à particulis denticulatis quibus constat, partim ab ipso ejus lævore provenit. 4. *Hoc lapide optimè qualitas metallorum probatur solo affrictu.* Nempe quia subtilissimis suis & acutissimis denticulis metallum quasi corrodit, & tenuissimas particulas illius suffuratur, ex quibus dein, de qualitate metalli, judicium formari potest. 5. *Exactè is politus censetur, quia ad halitum hominis continuè sudat vel potiùs quasi nubem inducit.* Hic enim vel maximè ostendit acutissimarum suarum particularum, exactissimum intro se plexum & cohærentiam.

Cotis prima proprietas est. *Quod arrodat metalla & vitra, aliásque res his similes* quia particulis denticulatis iisque duris constat. 2. *Aspergitur aqua Coti, ut in eo ferrum meliùs acuatur.* Complanat siquidem illius humor, majores Cotis asperitates, quæ alioquin nimiam stragem partium ferramenti facerent. 3. *Per affrictum Chalybis ignis ex Cote elicitur.* Est siquidem genus Pyritis, quod genus lapidum multum ignis in se continet. 4. *Multæ arbores in Germania inveniuntur in Cotes mutatæ, quibus acuuntur novaculæ.* Id enim provenit ex innata duritie talium arborum, asperrimis partibus ex natura sua constantium, quæ superveniente succo lapidifico, eò magis indurantur & exasperantur. Sic etiam *Alnus* in aquis longo tempore hærens, ferè in similem lapidem concrescere solet. 5. *Subinde Cos etiam ungitur oleo,* quia sic adhuc leniùs acies illius exacuitur.

Jam quod ad Silices attinet. 1. *Silex est ferè omnium lapidum durissimus.* Habet enim exactissimum partium plexum. 2. *Quidam Silices liquescunt.* Quia nimirum multum habent vitrei succi, aut metallici admixtum. 3. *Ignis ex Silice facilè excutitur.* Est enim Silex quoddam Pyritis genus, plurimum ignis in se continens. 4. *Vt tamen tactus ignem reddat, debet ita aptari ut costa paulò acu-*

lò acutior feriatur. Qui in ea intensiùs partes igneæ congregantur, & aduniuntur. 5. *Fractus facilè resilit.* Propter duritiem nimiam, ob quam cùm nec cedat, nec comminuatur, resilire necesse est. 6. *Curvi sunt ut plurimùm Silices.* Quam figuram potius à casu, quàm natura habent. 7. *Silices intra suam matricem crescunt.* Scilicet per juxtapositionem novi succi, qui in terra illa, ad hunc finem probè dispositâ, percolatur. 8. *Muri facti ex Silicibus non durant.* Quia Silicum pori, non sunt notabiles, ideo calx illos intrare non potest, átque in muris non retinentur.

§. III.

De Alabastro, Alabastrite, Saxis, Petrostilbe, Topho, Pumice: & speculari lapide.

Alabastrum 1. *Eiusdem fere cum marmore generis censetur*, Mollius tamen est & fragilius, átque instar Gypsi combustibile. 2. *Marmori pondere non cedit sed duritie.* Quia forte nihil aliud est quàm marmor nondum bene excoctum. 3. *Plurimùm micat.* Quia est commixtum ex perspicuo multo, quod est alteratum affuso multo terreo subtili. 4. *Alabastrites albi coloris ut plurimùm est.* Concrescit siquidem ex succo depurato, eóque perlucido. 5. *Hic tamen candor variis interdum interdistinguitur coloribus.* Diversi coloris succo, rimas quas egerat antequam perfectè concresceret, complente.

5. *Excavatur ut plurimùm ad vasa unguentaria.* Quoniam ob nativum suum frigus & munditiem ea optimè servant incorrupta. 6. *Invenitur etiam nigri coloris, & subinde etiam aureis guttis interstinctus.* quorum eadem est causa, quæ varietatis colorum.

Saxa 1. *majori mole & frequentiora occurrunt.* Utpote rudiora naturæ opera, vulgari & obviâ materiâ constat, nec tam arctè plicatas partes inter se habet. 3. *Poliri non potest,* quia non constant materiâ satis durâ & subtili & bene ab humido penetrata. 4. *Nec potest instar silicis liquari* quia nihil vel parum materiæ metallicæ habet, ratione cujus silices sunt liquabiles. 5. *Cùm ferro secatur, in frusta vel crustas aut folia dividitur.* Secundùm partium & succi lapidifici dispositionem ex quo concrevit per juxtapositionem. 6. *Aliqua saxa in arenam comminuuntur.* Quia nihil sunt aliud quàm ipsa arena per succum lapidificum in unam massam concreta.

Petrostilbe quóque habet suas proprietates. Nam 1. *Concrescit per laminas;* sic enim succus lapidescens ex quo concrescit diffunditur. 2. *Nigra est,* quia constat ex particulis striatis & acuminatis. 3. *Si exponatur Soli statim incalescit.* Hoc enim nigro colori singulariter competit. 4. *Aqua per fodinam Petrostilbes fluens est valde atra & turbida.* Quia cùm hic lapis facilè ab humore

more ſubigatur, multam vim particularum aqua præterfluens ex eo ſecum aſportat, ſicque atrum & turbidum colorem contrahit.

Pumex 1. *valde ſiccus eſt*, quia modico humore conſtat, nam licèt humorem hauriat, hic tamen facilè ex eo effluit ob pororum ejus laxitatem. 2. *Extra Herculis columnas frutices è mari ejecti, & ad mare rubrum juncti frequenter vertuntur in Pumicem.* Succo nempe lapideſcente imbuti, quo Solis calore exſiccato, poſtea indureſcunt. 3. *Leviſſimus eſt in tantum ut ipſi aqua innatet.* Videlicet quia majores illius cavitates aëre plenæ ſunt. 4. *Adhibetur Pumex ad lævigandum marmor*, quia aſperitate ſua vel potiùs comminuto pulvere ſalebras extantéſque marmoris partes complanat. 5. *Eſt valde poroſus*, quia ex ſpuma aquæ valde alteratæ, terreſtibus particulis commixtæ concreſcit. 6. *Cinericeum quendam colorem præ ſe fert.* ob copiam cavitatum quibus abundat. 7. *Si tamen teratur albus evadit.* quia ſcilicet eſt ex ſpuma aquæ, quæ utique alba eſt.

Tophus. 1. *Eſt albus*, quia concreſcit ex terra in qua aqua ſpumat. 2. *Eſt ſpongioſus*, Ob laxos poros terræ ex qua coagulatur. 3. *Eſt levis* ob nimias cavitates quas habet. 4. *Non tamen ſupernatat aquæ*, quia illum humor facilè per totum ſubit. 5. *Facilè teritur*, quia minùs arctos habet partium plexus.

Lapis ſpecularis quem vulgò Talcum vocant. 1. *Concreſcit in Laminas, quæ deinde vel aciculâ facilè dirimuntur.* Sic enim ſuccus ille lapideſcens extenditur, & concreſcit. 2. *Eſt diaphanus ſeu traſparens*, quia ſuccus ex quo concreſcit purior eſt & defæcatior. 3. *Igni valde reſiſtit* propter multam terram, quâ conſtat. 4. *Lamina hujus lapidis facilè flectitur*, quia mediocri ſaltem humore conſtat. 5. *Si Lamina paulo craſſior ſit, multam opacitatem præ ſe fert.* Nempe quia in majore illa profunditate, multæ heterogeneæ occurrunt particulæ, quæ radium ſiſtunt.

§. IV

De Lithoplytorum Natura, ac Proprietatibus, cujuſmodi ſunt præſertim Asbeſtus, Coralium, & Gloſſopetra.

Lithoplyta ſunt quæ ex ſucco lapideſcente concreſcunt, non per juxtapoſitionem ut alij lapides, ſeu per attractionem ſucci, plantarum inſtar. Atque inter hæc primum locum ſibi vendicat *Asbeſtus* ſeu *Amiantus* dictus lapis, qui creſcit plantæ inſtar, cum filamina illius & fibræ ex ipſa radice videantur aſſurgere. Cujus miræ omnino ſunt proprietates. Nam 1. *inſtar lini in fila duci poteſt.* Conſtat ſiquidem ex longis filaminibus, iiſque flexibilibus. *Tela ex his filis confecta & quæcúnque alia res, igne comburi aut conſumi nulla ratione valet.* Unde 2. *Strophiola ex hac materia præparata, ubi ſorditata fuerint, non lavantur aquâ, ſed in ignem injiciuntur, ac dein ex igne puriora extrahuntur.* 4. *Charta ex Asbeſto confecta, poſtquam ea literis conſcripta fuerit,*

ſi in

si in ignem injiciatur, consumptis mox literis, veluti igne lota, integra & candidior erit, novisque literis inscribendis servit. 5. Si ex eo Elychnia fiant, perpetuo lumini inserviunt. solum siquidem oleum superinfusum consumitur, Elychnio integro manente. 6. Frustum huius lapidis etiam vitriariæ fornaci inditum semper incorruptum manet, imò si anno integro in igne continuò fuerit, integrum ac nulla formæ facta alteratione, extrahitur. Sunt quidem etiam alia corpora, quæ igni vehementer resistunt uti est Alumen, Adamas, Selenites seu Talcum, Lapides quóque alij & saxa, quin & ipsa metalla, quorum tamen resistentia tandem à vehementia ignis superatur. Ut saltem arte chymica in liquorem vel calcem ultimatè per ignem resolvantur, unicus solus Asbestus est, qui nulla vi, nulla arte ignis, queat superari. Id autem cum Kirchero putamus ex eo provenire, quod igne nihil uratur, nisi prius ab eo humidum educatur vel per ignem, vel per aliunde causatas operationes. In Asbesto autem adeo pertinax mixtura est, ut ejus materia reddatur prorsus inevaporabilis, sed nec per ignem viscida hæc ejus humiditas, ulla ratione educi potest, hæc enim eductio humidi non potest alio modo per ignem fieri, quàm per separationem partium rei comburendæ cui separationi materia Asbesti pertinacissimè resistit, ex eo quòd sit purissimè homogenea nullâ alterius heterogeneæ rei miscellâ adulterata. Ignis autem Heterogenea disgregat, & homogenea congregat teste Aristotele & communi Philosophorum sensu. Confirmari id potest ex eo quod cum ex alijs rebus omnibus arte chymica extrahi possit oleum vel succus aliquis, ex Asbesto tamen nullâ Alchymistarum industriâ, vel unica guttula possit elici.

Corallium 1. *ad Lythophyta pertinet* Nutritur enim, & arborescit ut planta, dilatatur in ramos, habet suam radicem, quin & matricem, ex qua excrescit. 2. *Crescit in ipso fundo maris, ut plurimùm.* utpote in loco genesi suæ aptissimo. 3. *Non invenitur tamen in quolibet mari, sed hujus feracissimum est mare Siculum & mare rubrum.* Quia non quilibet fundus maris, est eodem modo dispositus, neque omne mare, requisitis qualitatibus ad Coralli concretionem præditum, sic etiam non omnis fert omnia tellus. 4. *Crescit plerúmque in profundo maris intra rupes semper undis coopertas.* Sic enim faciliùs lapidescens illius succus à motibus & inquietudine maris conservatur, conservatúsque concrescit. 5. *Excrescunt quandóque Corallia ex ipsis conchis, politis lapidibus, fragmentis navium & re quavis, imò in Gazophylacio Magni Ducis Hetruriæ cernitur, quod ex granio humano excrevit.* Quod ex re quavis excrescant, inde fit, quod loco seminis guttam emittant glutinosam, quæ cuique rei adhærens, in ea producit postea petream hanc plantam. Unde Corallia quæ in similibus rebus excrescunt sunt sine radice, & tantùm quasi ijs rebus agglutinantur. 6. *Corallium quod pretiosissimum omnium habetur, est rubrum.* Constat hoc ex humido, pingvi, viscoso, & puro succo, ac rubeo sulphure perfectè concocto ac digesto. 7. *Hoc vilius est quod colorem album præfert.* Quia sulphure albo abundat, necdum perfectè decocto. 8. *Vilissimum verò, quod nigri coloris est.* Hoc enim licèt etiam humido, pingvi & viscoso succo constet,

eo ta-

eo tamen impuro, & similiter sulphure, corruptione adusto. 9. *Est in Gazophylacio Cardinalis Barberini planta Corallina, quæ circa radicem nigro, in medio albo, postea rubro colore est imbuta.* Hanc varietatem coloris, in ea concretionis prædictæ gradus, faciunt. 10. *Apud virum, & sanum hominem vividum colorem præ se fert, apud ægrum autem, & fæminam palescit.* Quia in his terris halitibus inficitur. 11. *Infra aquam corallium est mollius quàm postquam extrahitur*, quia intra aquam sulphurei illi halitus & ipsemet succus, sunt adhuc viscosi & humidi valde, qui aëri expositi postea exsiccantur, átque sic magis indurescunt. 12. *Habet Corallia ramos, fibras, canaliculósque uti ferè aliæ plantæ.* Per hos siquidem, succum illum ex quo concrescunt ad sui nutrimentum attrahunt. 13. *Aliquando intra Corallium sunt aliæ plantæ, & præcipuè Myrices*, quia materia corallina illi plantæ se agglutinat, ac successu temporis eam sibi involvit.

Glossopetra similiter primo ad Lithoplyta pertinet. Adhæret siquidem suæ matrici, vel radici, ex qua sensim sine sensu succum alimentitium sugit. 2. *Est hic lapis adinstar lingvæ ut plurimum denticulata*, Ob quod etiam sic denominatus est. Glossa enim apud Græcos, idem quod lingva significat, adeóque latinè Glossopetra idem ac petrea sive lapidea lingva significat. 3. *Facilè in longum finditur ut lignum.* Scilicet secundùm fibrarum longitudinem, quæ nativæ in eo apparent.

Sunt etiam alij Lapilli qui ad Litophlyta pertinent, cujusmodi est *Amethystus* alijve huic similes. Quia ex matrice communi nascuntur, & succum per fibras insensibiles trahunt, átque aliqui majores, alij minores ex fertili illo solo assurgunt.

§. V.

De Natura ac proprietatibus Magnetis

VIx hoc lapide alius rudior, sed vix etiam admirabilior, ob innumeras suas, eásque admirabiles prorsus proprietates, quas omnes in medium adferre longum foret. Pauculas igitur & præcipuas tantùm ex ijs, hoc loco enumerabimus, assignando simul uniuscujusque naturalem causam. Primò igitur *Magnes ferrum trahit & non aliud metallum*, quia nullum Magneti ita simile sicut ferrum, nullumve magis aptum ob poros suos in longum protractos, ad corpuscula instar acutissimarum & subtilissimarum acuum à Magnete profluentia, in se recipienda. 2. *Unus Magnes trahit etiam alium Magnetem.* Quando ferrum non est liberum, & Magnes est liber, accedit quidem tunc Magnes ad ferrum, sed non tam trahitur à ferro, quàm ipsemet mediantibus suis effluvijs accurrit ad ferrum. 4. *Magnetis unum frustum per unam faciem*

Magne-

Magnetem trahit non ferrũ per aliã ferrũ non Magnetem, per aliam autem utrúmque. Quia in Magnete sunt multæ partes Heterogeneæ: ubi igitur plus habet Magnetis, illa parte Magnetem trahit, quâ parte plus habet ferri, illâ trahit ferrum, quâ habet utrúmque pari proportione, trahit utrúmque. 5. *Ferrum malleo in longum ductum, aptius est ad vim Magneticam*, quia sic fiunt in ferro longiores pori, adeóque ad acus Magneticas primarias (seu effluvia Magnetis in longum ex se protensa instar acuum tenuissimarum) recipiendas aptissimi. 6. *Vnde ferrum in cubum, vel in sphæram malleo efformatum ad effectus Magneticos, minus aptum est.* Ob contrariam scilicet rationem. 7. *Si acus ferrea, Magnetica virtute instructa iterum malleo ducatur, virtute illâ spoliatur.* Quia scilicet ordo prior pororum confunditur, igitur & acuum primariarum, quæ poros illos occupabant. 8. *Aliqui Magnetes etsi magni sint, parum tamen trahunt.* Accedit id, vel quia talis magnes valde impurus est, & multum alienæ materiæ habet, cui inde pauciores acus primariæ magneticæ insunt, aut non æque bene dispositæ, vel quia virtutem Magneticam, per longum usum & evaporationes jam exhalavit. 9. *Econtra minores, quandóque tam fortes sunt ut decies septies seipsis gravius ferrum ad se attrahant.* Ob contrariam scilicet rationem, & simul virtutis magneticæ concentrationem. 10. *Chalybs est subjectum aptius virtutis magneticæ, quàm vulgare ferrum.* Quia chalybs durior est ferro, iisque partibus constans, quæ cum præparatiores sint, sunt quóque subtiliores, ac proinde relinquunt poros angustiores & longiores, ac consequenter & aptiores, ad primarias illas acus magneticas recipiendas, quàm ipsum ferrum. 11. *Acus magneticæ secundariæ seu à Magnete tinctæ, supra murum stantes sæpè fallunt.* Quia sæpè intra murũ inveniuntur lapides aut lateres, qui aliquid ferreæ materiæ habent, sæpè etiam prope adsunt particulæ diversæ ferri, ad quas acus magneticæ se vertunt. 12. *Vna acus tincta magnete trahit alteram, hæcque iterum aliam, & sic consequenter átque ita longo ordine quasi catenâ factâ à se invicem & à Magnete dependent, idem contingit in annulis ferreis aut clavis.* Quia nimirum Magnes vim attractivam communicat ferro, & hoc iterum eandem alteri, & sic consequenter. 13. *Magnes trahit ferrum, & ferro virtutem suam communicat, etiamsi inter ipsum & ferrum interponatur, charta subtilis, tabula lignea, cuprea, aliúsve materia, aut etiam manûs.* Quia effluvia illa magnetica adeo tenuia & subtilia sunt, ut per poros interpositorum horum corporum facilè transire valeant. 14. *Quædam plantæ amicæ sunt Magneti ita ut ei vigorem addant cujusmodi sunt folia chermes & Erithrodani.* Quia tales plantæ crescunt supra mineras ferri, ejúsque virtutem imbibunt. 15. *Magnes & ferrum ex iisdem fodinis eruuntur.* Maxima enim inter utrúmque est cognatio & pars metallica Magnetis potiori ex parte ipsum ferrum est. 16. *Vis maxima Magnetis in polis viget.* Eo quod primariæ illæ ejus acus magneticæ, in polis ejusdem, ex aliis partibus simul conveniant & quasi concentrentur. 17. *Magnes in aëre libero diu manens, vires amittit.* Quia semper effluvia tractiva exhalat, quæ ubi omnia exhalaverit marcidus manet. 18. *In panno purpureo Magnes conservatur.*

Quia

Quia hic tingitur succo herbarum quæ vim ferri combiberunt. 19. *Reparatur Magnes, modico calore in aqua, adhibita ad secandos lapides.* Quia illi aquæ insunt plurimæ ferri particulæ inter attritionem lapidis excoctæ. 20 *Magnes liberè pendens se convertit ad polos.* Quia ejus effluvia eo tendunt, hoc est, hæc in Austrum, illa in Boream. Vel quia Magnes ejusdem est naturæ, cujus hic totus globus terræ, qui haud immerito ab aliquibus *Magnus Magnes* dicitur, cujus situs naturalis est, ut una parte sui Austrum, altera Boream semper respiciat. 21. *Eandem vim directivam sui ipsius in polos communicat ferro.* Quia effluvia illa magnetica, quæ Magnes ferro communicat, dum conantur se reducere ad situm sibi connaturalem, utrúmque scilicet polum directè respicientem, simul vertunt secum ipsum ferrum cui insunt, si sit liberum & non nimium grave. 22. *Ferramenta oblonga, quæ diu erecta manent, citra omnem Magnetis applicat..nem virtutem magneticam concipiunt.* Quia primariæ acus magneticæ aëri admixtæ, tum ex terra, tum ex alijs mixtis ipsisque Magneticis lapidibus diffusæ, oblique in prædicta ferramenta incidunt, átque adeo pororum alveos, in longum ductos invadunt & occupant, sicque sensim sine sensu eâdem dictâ virtute imbuunt. 23. *Magnes ferro vestitus, seu armatus, virtute attractiva augetur.* Accidit id ex eo quòd sic duplicetur refractio effluviorum magneticorum semel dum in laminam ferream polis applicatam impingunt, & alia vice dum ab omnibus partibus laminæ versus aliud ferrum convergunt. Vel quia & ferrum seu magnetica habet effluvia, & sic magnes cum lamina sibi applicata simul agit per modum unius causæ & virtutis in aliud ferrum. Utrâque hæc ratio fundatur in illo Principio Philosophorum. *Virtus unita est fortior.* 24. *Ferrum candens non est aptum virtutis Magneticæ subjectum.* Quia poros laxiores habet, ac proinde in ijs primariæ acus magneticæ, facilè & liberè convertuntur indéque sine obice avolant. 25. *Acus ferrea singulari virtute Magnetica prius instructa si candescat, statim illâ privatur.* Quia scilicet per ignem, poris acûs apertis, effluvia illa Magnetica quæ priùs in se continebat acus, avolant. 26. *Ferrum rubigine tectum, quantumvis Magneti admoveatur nullam inde vel modicam vim Magneticam acquirit.* Quia rubigo illa meatus & poros ferri ita obstruit, ut acus primariæ quæ à Magnete procedunt subire in ferrum non possint. 27. *Si duo Magnetes liberè pendeant simul, non se conjungent partes Boreæ vel Austrinæ simul, sed Borea cum Austrina & è contra.* Quia sic utérque est in naturali suo situ, nam si pars Austrina, cum Austrina conjungeretur unus Magnes esset in violento situ, aspiceret siquidem parte suâ Boreali Austrinum polum. 28. *Acus ferrea quæ partem Borealem tetigit partem Australem respicit Boream.* Quia nimirum primariæ illæ acus Magneticæ, acui ferreæ à Magnete communicatæ, servant in acu ferrea eundem situm, quem servarunt in ipso Magnete. In Magnete verò primariæ illæ acus Magneticæ, quæ communicantur acui ferreæ à polo V. G. Boreali, pars illa quæ interiorem partem acûs ferreæ subintrat respiciebat Boream, pars verò illa seu finis, qui est in extima acus ferreæ parte respiciebat Austrum, quid ergo mirum si postea a-

cus

cus ferrea avulsa à polo Boreali, extima sua parte respiciat Austrum & alterâ Boream? 29. *Si polo Magnetis ferreus stylus in medio attingatur, nec Austrum nec Boream respicit.* Quia vis per medium infusa, utrúmque extremum vult admovere polo, & quia neutrum potest, nihil facit. 30. *Acus ferrea Magnetica vi prædita si per longum tempus in contrario stet situ, vim suam deperdit:* Quia effluvia Magnetica dum contra naturam suam in contrariam partem fluere recusant, tandem pori acus occluduntur, ac ipsa hebescunt. 31. *Magnes qui frequentem malleorum ictum excipit, debilitatur.* Quia sic pori ejus etiam obstruuntur, consequenter & effluvia ipsa seu acus primariæ Magneticæ, commoventur eóque citiùs ac vehementiùs avolant. 32. *Acus ferrea magneticâ vi instructa, in varijs locis, variè declinat.* Declinatio hæc oritur ex varia terræ dispositione quæ plus aut minus illi virtutis affundit, hoc est ex qua parte acus ferrea plura vel pauciora recipit effluvia Magnetica, ad eam detorquetur ejusdem extremitas. 33. *Eadem acus ferrea liberè moveri & verti potens sese in linea meridiana per se constituit.* Acus illæ primariæ Magneticæ quæ ipsi ferreæ acui insunt quando sunt in debito situ, sunt per se parallelæ plano meridiano, adeóque & acum ferream eodem modo situant. 34. *Si ferrum, inter duo magnetica accuratissimè statuatur, & justa fiat gravitatis compensatio, suspensum manebit.* Quia tali casu uon est ratio major, cur ad unum potius Magnetem accedat, quàm ad alterum, adeóque suspensum manere necesse est. 35. *Ferrum politum Magneti arctius adhæret.* Quia scilicet ferrum politum directiores habet poros, & secundùm rectam seriem dispositos; deprimit enim & resecat salebras lævigatio; hinc superficies unius, meliùs convenit cum superficie alterius; átque adeo pori cum poris meliùs congruunt, & acus acubus meliùs adhærent. 36. *Unus polus Magnetis, attrahit Magnetem, & ferrum Magneticâ vi instructum, alter vero repellit.* Id totum provenit ex oppositione vel conventione acuum primariaru Magneticarum, quarum una pars nempe poli Borealis, vergit versus Boream, altera pars nempe poli Australis versus Austrum, servato igitur naturali suo situ, si acus hæ in oppositum pergentes concurrant, se mutuo repellunt, si concurrant ad eundem polum vergentes, sibi mutuo conjunguntur. 37. *Si ad duos Magnetes secundùm polos amicos junctos, tertij Magnetis polus quiscunque admoveatur disjungit conjunctos, unum fugiendo, alterum alliciendo.* Quia scilicet tertij polus, alteri polo junctorum, necessario est amicus, alteri inimicus, ejusdèmque cum altero nominis & respectus, cum altero diversi. 38. *Acus ferrea virtute Magneticâ instructa inclinat extremitatem Borealem deorsum.* Ut scilicet sic cum Horizontali linea faciat & indicet angelum elevationis poli: Virtus enim Magnetica, non est præcisè à natura ordinata ut polorum situs ostendat, verum etiam ut eorundem elevationem, & depressionem indicet. Sunt & aliæ plurimæ, ac ferè innumeræ Magnetis proprietates, sed has pauculas hoc loco, ob brevitatem quam hic intendimus, enumerâsse sufficiat.

§. VI.

De Cryſtallo, Adamante, & alijs pellucidis ſed nullo colore tinctis Gemmis.

CRyſtallus 1. *non conſtat ex aquis ſummo frigore congelatis & induratis ut putabat Plinius.* Tum quia calore non liqueſcit, ut glacies & alia quæ frigore coaluerunt, ſed calcinatur ut lapides: tum quia in calidiſſimis Regionibus invenitur: tum quia ex cryſtallo chalybis affrictu, multus ignis elicitur, quod de aqua qualitercúnque congelata & indurata dici non poteſt. 2. *Naſcitur igitur Cryſtallus expurgatiſſimi ſalis intra concava montium latentis ſubtiliſſimis vaporibus & ſpiritibus, qui per intimas & pene inſenſibiles telluris fibras exaltati, multisque percolationibus præparati in loco ſuæ generationi apto congregati, ſpiritu lapidifico ſibi indito cooperante, concreſcunt in maſſam.* Nec enim alio modo meliori, illius generatio explicari poteſt. 3. *Lapidibus adeo tenaciter adhæreſcit, ut agrè ab iis divelli queat.* Ob nimiam ſcilicet tenacitatem & ſubtiliſſimam viſcoſitatem ſucci ſeu ſpirituum ex quibus concreſcit quive concavitatibus lapidum veluti matrici adhærent. 4. *Quò limpidior eſt, eò melior judicatur.* Eò ſiquidem magis perpurgato ac percolato ſucco conſtat. 5. *Hanc tamen ejus perſpicuitatem ſubinde maculæ quædam deturpant.* Accidit id ex eo quod particulæ aliquæ ſucci ex quo concreſcit, per fibras telluris aſcendentes, commiſceantur ſubinde terreis aut mineralibus alijs particulis, aut ſaltem ab ijsdem inficiantur. 6. *Cryſtallus trita candida eſt, & percuſſa albeſcit.* Quia concreſcit ex guttis puriſſimi ſucci, Sphœricam figuram præſeferentibus. 7. *Concreſcit ut plurimum in figuram hexagonam.* Id verò provenit ex eo quod ſalini illi ſpiritus ex natura ſua ſemper diffundant ſe in radios, pauciores vel plures, ordinariè tamen in ſex. Quibus deinde plures conſimiles accedunt particulæ, & ne vacuum aliquod in intermedio ſpacio radiorum relinquatur, repletur illud ſucceſſivè novo puriſſimo ſucci liquore qui poſtea ſuperveniente lapidifico ſpiritu eidem incluſo induratur, sicque concreſcit ſub dicta angulorum Cryſtalli forma.

Adamas 1. *Cryſtallo colore & figura affinis eſt, duritie tamen longè eam ſuperat.* Provenit hæc ejus durities ex arctiſſimo partium plexu, qui longè ſubtilior eſt quàm in cryſtallo, alijsve ſimilibus lapidibus. 2. *Non eſt tamen tanta ejus durities, ut à malleo frangi & conteri nequeat.* Experientia ſiquidem jam dudum contrarium docuit. 3. *Adamas ſuam matricem habere videtur.* In qua ſcilicet concreſcit ex ſucco defœcatiſſimo, hoc eſt optimè percolato. 4. *Puriſſimus omnino eſt.* Qui ex puriſſimis ſpiritibus ſalis, nullis prorſus aliorum ſuccorum ac præſertim mineralium, tincturâ pollutis, concreſcit. 5. *Adamantes ex loco rupis exempti, poſt duorum annorum circiter accurſum denuo renaſcuntur.* Quia in eundem locum utpote generi Adamantum opportunum, novi rurſus ſimiles halitus & ſpiritus involant, atque intra poroſi ſaxi loculos concluſi, in novos adamantes concreſcunt. 6. *Adamantes*

mantes magnopere fulgent. Provenit hic fulgor ex refractione politissimarum particularum eorundem, à quibus totum ferè lumen, idque à singulis, quasi totidem speculis reflectitur. 7. *Adamantes Hungarici & Bohemici non ascendunt ad duritiem Adamantum Orientalium.* Ideo fortassis sunt quid medium inter veros Adamantes & Crystallum, sunt enim hac duriores, illi verò longè molliores. 8. *Adamas tincturâ praeditus radios fortius vibrat, ac splendorem veluti ignes vividiores jaculatur.* Quia sic opacitate quadam veluti speculum obducitur, indéque radios luminis magis refringit, ac longius reflectit. 9. *Adamantes prae caeteris lapidibus hujus tincturae sunt maximè capaces, ita ut Pseudo-Adamantes, hinc etiam à genuinis dignoscantur quique hanc tincturam non patiuntur.* Non provenit id à similitudine vel sympathia aliqua, ut nonnulli volunt, sed quia talis est genuini Adamantis superficiei textura, ut tincturae cuncta filamina eidem congruant, cunctáque vacuola occupent. 10. Multa fabulosa Adamanti adscribuntur. 1. Quòd solo Hircino sangvine molliatur. 2. Quòd conjuges dissidentes in concordiam revocet. 3. Quòd fascinationes & incantationes tollat. 4. Quòd Dæmonum insultus reprimat. 5. Quòd venena prodat. 6. Quòd insaniam curet. 7. Quòd ab igne destrui non possit. 8. Quòd terrentia somnia arceat. 9. Quòd in puro auro nascatur. 10. Quòd alios Adamantes procreet, imò & suis ovis incubet. 11. Quòd ferrum Adamante tactum ac septemtrionem se convertat, & complura alia. Quorum multa superstitionem sapiunt, omnia verò, experientiâ falsitatis convincuntur, ipsique rationi pleráque repugnant.

§. 7.

De Gemmis uno colore, vel pluribus insignibus.

Concrescunt hæ quóque Gemmæ eodem ferè modo quo Adamas & Crystallus, scilicet percolatione succi lapidescentis; vaporúmque ac spirituum salinorum concretione, quorum diversa ratio, diversam quóque gemmæ rationem inducit. Sic major & minor earum durities oritur ex majori vel minori plexu partium succi, ex quo concrescunt: perspicuitas major vel minor à majori vel minori percolatione & depuratione ejusdem: figura plerúmque à situ loci in quo veluti modela efformantur, & fortassis à seminali etiam ratione uniuscujúsque; color tandem à diversorum corpusculorum commixtione & tinctura succi quâ tingitur, per varias fibras terræ, venásque minerales transeundo. 1. *Ex his Principatum sibi vendicat Carbunculus à similitudine carbonum ignitorum sic dictus, purpureo colore eximiè fulgens.* Provenit hic ejus fulgor ex tinctura rubea in gradu excellenti, ejusdémque diaphaneitate ac partium ejusdem exquisito plexu. 2. *Inter Carbunculos acriùs refulgentes appellantur Masculi, langvidiùs fulgentes fœminæ.* Quæ denominatio est arbitraria, major enim hic vel minor fulgor, provenit ex majori vel minori dispositione materiæ seu succi, ejusdémque diaphaneitatis, perfectiorique vel minùs perfecto partium nexu. 3. *Carbunculus ex sententia Plinij ignem non*

 sentit.

sentit. Ideo à quibusdam ait vocari Apyrotum. Id tamen Majolus putat convenire solis Carbunculis Indicis & Garamanticis. Credibilis autem non est omnimodè omnino eum vim ignis superare, sed solùm difficulter in calcem vel liquorem ab igne resolvi posse. Experimento id clariùs probari posset licèt paulo cariore. 4. *Illud verò quod alij de Carbunculo opinantur, quòd scilicet tantum fulgorem habeat, ut nec nocte vinci possit, anilis fabula est.* Contrarium enim & experientia ostendit, & ratio suadet.

2. *Admirandarum quóque proprietatum est Gagates lapis, nam ut Solinus Cap. 24. testatur. Si decorem requiras nigrogemmeus est.* Quia nimirum genus bituminis sed exquisitissimi excocti est; at verò bitumen nigrum est. 2. *Si qualitatem requiras nullius ferè ponderis est* ob laxiores scilicet poros. 3. *Si naturam, accenditur aquâ, oleo extinguitur.* Accidit id ob Antiperistasim ratione cujus internus calor lapidis ad præsentiam aquæ úsque ad summum concentratur átque intenditur ex qua intensione postea cum aliunde sulphureis partibus constet, accenditur, oleo verò exstinguitur. Quia oleum terrestreitatem humido valde alligatam habet, vi humidi igitur extinguit Gagatis ignem, vi terrestreitatis eidem resistit, quæ à tam tenui igne superari, adeóq; accendi nequit. 4. *Si potestatē, attritu calefactus applicatus rebus, eas detinet ut Succinum.* Quia calore interno abundat, quo magis aucto per attritionem effluvia facilè emittit, per quæ res applicatas modò sint aliunde leves detinet & quodammodo agglutinat.

3. Smaragdi similiter multarum sunt prærogativarum. *Nullius enim coloris quàm Smaragdi aspectus est jucundior.* Quia nihil omnino vividius, illis comparatum viret, virore autem oculi singulariter recreantur, hinc gramen quóque ac frondes, avidè spectamus. 2. *Plerúmque sunt concavi.* Ut scilicet sic visum magis colligant. 3. *Longinquo amplificantur visu.* Ob radiorum repercussionem in vicinas aëris partes. 4. *Ij qui magnitudine pollent rerum imagines reddunt.* Ob specularem suam virtutem quâ pollent. 5. *Orientales Smaragdi majori in pretio habentur.* Nam & duriores sunt, & tralucent magis, & circumfusum aërem suâ viriditate magis tingunt. 6. *Colliguntur in commissuris saxorum Etesiis ventis flantibus.* Quia ijs ventis maximè arenæ inter juncturas saxorum moventur, & sic detecti internitentes faciliùs deprehenduntur. 7. *Reperiuntur etiam in metallis ærarijs.* Sunt enim hæc Metalla instar matricis eorum. 8. *Sunt aliqui ex ijs obscuri quos vocant cæcos, alij densi, nec è liquido translucidi:* Sunt hæc vitia colorum, unde qui non omnino virides nascuntur, vino & oleo macerati meliores fiunt. 9. *Quidam aliquam præferunt nubeculam.* Provenit hæc ab intermixta succi albedine. 10. *Plurimæ virtutes medicæ, admirandíque effectus lapidi huic adscribuntur.* Sed pleræque falsò, utpote nulli rationi solidæ innixæ, nec sat fideli experientiâ comprobatæ.

4. *Berylli proximè accedunt ad Smaragdos, minus tamen virides sunt.* Illorum siquidem viror cæruleo temperatur colore. *Poliuntur omnes sexangulari figurâ artificum ingenijs.* Quia sic color, angulorum repercussu magis excitatur & intenditur: hanc tamen figuram ipsa quóque naturâ (ruditer licèt) in ijs efformat.

5. *Prasius quóque multum similis est Smaragdo ejus tamen viror dilutior est, quàm*

Sma-

Smaragdi. Quià scilicet viridi flavóque colore est mixtus. 2. *Invenitur sæpe in scrobe velut in matrice.* Id si ita est, ad Lythoplytorum genera spectat. 3. *Coram veneno decoloratur.* Utpote qualitatibus veneni, plurimum sibi contrarijs infectus. 4. *Ablato veneno pristino colori restituitur.* Sublatq siquidem contrario, reducit se connaturaliter, ad nativum sibi colorem.

6. *De Turcoide mira sunt quæ ab imperitis creduntur. Illud certum quòd sit inter Gemmas opacas nobilissima.* Provenit hæc ejus opacitas à vi terrea, quæ non solùm terminat siccitate suà, humiditatem succi, ex quo hic lapis concrescit eàmque constringit, sed ipsam etiam substantiam dicti succi ad naturam suam perducit. 2. *Cæruleo colore ultra marino dicto pollet.* Tali siquidem succus ille ex quo generatur, transeundo per fibras terræ tingitur colore. 3. *Fulget eximiè.* Ob repercussionem radiorum ab ejusdem benè polita opacitate. 4. *Si gestetur ab homine morbo aliquo interno, & præsertim regio laborante fit decolor.* Quia cùm sit mollior, nec colorem habeat constantem ab habitu corrupto, qui è corpore jugiter per transpirationem emanat inficitur, adeo ut obscuretur mali affecti corporis vaporibus. 5. *Contra splendidior fit cùm qui eum gestat, sano corpore est constitutus.* Ob tenuiores scilicet halitus, qui ex sano corpore continenter exspirant, hi enim acres, salsi, & penetrabiles, aceto & sali ammoniaco similes eandem gemmam perpurgant, nam hæc & aliàs aceti & salis ammoniaci adminiculo primum nitorem recuperat.

7. *Opalus pulcherrima gemmarum esse censetur, ob colorum varietatem quam exhibet in sua transparentia.* Sunt hi colores quos apparentes vocant ex varia lucis reflexione in corpus Diaphanum incidentis, resultantes, ita tamen ut plurimam addant ad hanc diversitatem & mutationem colorem ipsa etiam corpuscula salina, ex quibus hac gemma constat. 2. *Cùm soli obvertitur dissimiles quidem, sed mirum temperatos colores exhibet.* 3. *Nonnunquam pellucet, & solis quasi vagam átque errantem reddit imaginem.* 4. *Sæpe in ea Carbunculi tenujor ignis, sæpe Amethysti fulgens purpura, sæpe Smaragdi viror, incredibili misturâ relucet.* 5. *Cum tralucet omnes iridis colores exhibet.* Horum omnium causas, data jam ratio continet.

8. *Rubinus* 1. *coccinei & accensi est coloris.* Provenit is à tinctura rubra partium succi. 2. *Principio candidus est, postea paulatim rubescit.* Donec scilicet tinctura coloris attracti, totum succum ex se alias candidum in suam naturam convertat. 3. *Interdum parte alterâ candidum, alterâ cæruleum vel rubrum præfert colorem;* Penes succorum ex quibus cogitur varietatem. *Rubrum ad speciem Carbunculorum revocatur.* Solo enim nomine à Carbunculo uti & Pyropo differt, si sit præsertim præ cæteris quantitate & colore insignior.

9. *Hyacinthus* 1. *Minoris æstimatur qui instar Succini flavescit.* Quia tunc vili tincturâ, succus ejusdem, ex quo concrescit tingitur. 2. *Ast verò si rubedine polleat, ipsis Carbunculis adnumeratur.* Quia hic pretiosiori tincturâ, nempe minij aut cinabaris tingitur. 3. *Quodsi minoris rubedinis sit ad Granados revocatur.* Quia *Granadus* lapis ex natura sua punicei est coloris, ad cujus proinde similitudinem Hyacinthus si minoris rubedinis sit, proximè accedit.

10. *Amethystus violacei coloris est.* Ex rubro enim & cœruleo consurgit colore.

lore. 2. *Quo durior est, pluris æstimatur.* Nam sic faciliùs Adamantis naturam induit. 3. *Contra ebrietatem censetur esse proficuus; uti & Hyacinthus.* Fortè quia vini colorem imitatur.

11. *Chrysolitus dicitur omnis ille lapis diaphanus qui aureo colore fulget.* Quem colorem accipit ex eo quòd in transitu per fibras terræ succus ex quo cogitur, tingatur *Croco ferri.* 2. Hic si nimio auri splendore fulgeat, viriditatem tamen aliquam admixtam habeat vocatur *Chrysoprasus*, Si verò speciem aquæ croco tinctæ præferat appellatur *Topazius.*

12. *Saphirus gemma cœrulea, & diaphana est.* Causa coloris & diaphaneitatis illius, ex jam jactis principijs deduci potest. 2. *Illud mirum in hoc lapide, quòd si anthrax pestifer, eo circumscribatur, non diffundat ampliùs venenum, sed solùm circulus nigrescat, & tandem excidat.* Quia nimirum hic lapis pollet, vi contra venenum antidoticâ.

13. *Onyx* 1. *albo nigro colore imbuitur.* Ob tincturam succi oppositorum dictorum colorum. 2. *Interdum lineis varij coloris distingvitur.* Interveniente scilicet succo varijs coloribus tincto. 3. *Est opacus.* Ob eandem rationem, quam adduximus pro aliorum lapidum opacitate. 4. *Aliquando ceu cornu politum refulget, & albis venulis inspergitur.* Ob id hoc nomen inditum, quòd hâc figurâ, velut ungvem humanam, colore, & splendore exprimat. 5. *Huic ferè similis est Sardius lapis.* Sic dictus à carne sangvinolenta, cui colore similis est. 6. *Ad hunc quoque revocatur Sardonyx, qui ut plurimum circulis nigris, albis, & sangvineis distingvitur.* Quia scilicet hic, ex Sardio & Onyche quasi componitur.

14. *Achates* 1. *Quasdam ducit lineas discolores, quæ suis ductibus arbores, fluvios, animalia, variásque alias figuras exprimunt.* Varietas hæc colorum provenit partim à heterogeneitate succi, partim à diversitate percolationis ejusdem; partim vero à varietate tincturarum. Figuræ autem, quæ in eodem cernuntur partim à casu sunt, partim vero à modo artificiali cædendi hunc lapidem. 2. *Putant eum contra araneorum & Scorpionum ictus prodesse.* Ob antipathiam illi contra hoc genus veneni inditam. 3. *Sitim sedat si in os abdatur.* Ex frigiditate scilicet sibi innata.

15. *Jaspis* 1. *in plurimas subdividitur species.* Si tamen sola diversitas & varietas colorum specificam differentiam inducat. 2. *Ut plurimum tamen viridis est.* Conflatur hic ejus color ex tinctura succi flava & cœrulea, inter quos colores viridis medium tenet locum, ac ex utriúsque commixtione fit. 3. *Sæpe cum alijs gemmis confunditur.* Succo ex quo concrescit aliarum gemmarum matrices penetrante. 4. *Illustrior est Jaspidis species, quando punctis, aut venulis sangvineis distinguitur.* Ob raritatem mirámque venustatem quam ei hæc varietas addit. 5. *Taliter formatus Iaspis, si aqua immergatur, radios solares quos regerit, in sangvineum colorem videtur mutare.* Fit id per refractionem radiorum solis, à dictis punctis aut venulis sangvinei coloris. 6. *Sangvinem è naribus fluentem, & collo suspensus omnem hæmorragiam sistit.* Nempe quia suis corpusculis frigidissimis, venularum seu arteriarum meatus obstruit.

16. Il-

16. *Illustris quóque est Lazuli lapis cœruleus átque aureis maculis intertextus.* Cœruleus hic color provenit à tinctura succi, communi cum Saphiro, quem etiam in colore imitatur, aureæ autem illæ maculæ, à particulis ejusdem succi, flavo colore ex transitu per fibras terræ, tinctis. 2. *Colorem in igne non ponit, cum tamen lapis Armenius, huic persimilis constantem in igne colorem non servet.* Ob majorem scilicet duritiem, magîsque exquisitum partium plexum, in quibus lapis Armenius illi multùm cedit. 3. *Ex illo tinctura cœlestis, quæ vulgò Vltromarina dicitur, auro pretiosior, educitur. Sic enim in primigenium illum colorem, quo succus ille ex quo concrevit tinctus erat, resolvitur.* 4. *Armenius quóque lapis cœruleum colorem præbet, quò tamen sensim in viridem degenerat.* Nempe quia ejus tinctura flavedine quóque constat. Nam ut jam dictum est, viridis color fit ex cœruleo & flavo, éstque medius hos inter duos colores.

§. VIII.

De varijs Proprietatibus, variorum Lapidum.

ÆTides 1. *in ignem positus nihil amittit.* Ob innatam sibi duritiem, & siccitatem, igne enim nihil uritur, nisi à quo per ignem humidum potest educi, non etiam incineratur quidpiam nisi quod inflammescit, non inflammescit autem aliquid, nisi sit oleosum, pingvedinémque & aërem in se contineat. 2. *Existimatur communiter esse prægnans, eò quod si concutiatur, plures in eo sonare lapilli videantur.* Lapilli hi qui in eo continentur, non generantur ab illo, sed concrescunt ex marga vel terra pingvi quam is in se continet, qui deinde cortice siliceo obducti, inclusi manent velut in matrice. 3. *In nidis Aquilarum invenitur.* Aquilæ hos lapides nidis reponunt, sive ut serpentes, & venenatos animantes fugent, sive ut faciliùs ova parturiant, nam & aliàs fœminis applicatus partum accelerare creditur. 4. *Marga illa vel terra pingvior, quâ Ætides quasi prægnans invenitur, terrâ sigillatâ vix habetur inferior.* Eosdem enim ferè effectus in morbis curandis præstat.

2. *Bezoar Lapis præ cæteris insignior est, & viribus planè admirabilis quoad rem medicam: Nam adversus venena præsentissimum remedium est, uti & contra pestem, & morbos penè omnes qui cor ipsum invadunt, vel ex putredine oriuntur; vermes enecat, quartana, & morbo comitiali medetur.* Lapis hic in Caprarum Indicarum & Persicarum ventriculis invenitur, concrescit autem is ex humore viscoso saluberrimarum herbarum, quibus capræ illæ vescuntur, tunicatim & quasi per membranulas, hinc sæpè in ipso quasi lapidis centro herbæ suavissimum odorem afflantes reperiuntur, ex quibus tantæ huic Lapidi vires.

3. Bo-

3. *Borax seu Batrachites alias Lapis Bufonius dicitur.* Eò quod in capite Bufonis reperiatur. 2. *Est stellata vel Hemisphaerica figurae, coloris varij, potissimùm tamen cinerei, vel subnigri, aut obscuris maculis distincti.* Ratio figuræ & coloris hujus quóque lapidis deducitur ex jam sæpiùs repetitis principijs. Figura itáque illius desumitur à situ loci in quo generatur. Color verò à materia nimium terrea. 4. *Coram veneno sudare dicitur. Idem narratur de lapide qui serpentis ovum appellatur, qui tamen reipsa nihil aliud est, quàm ovum testudinis in lapidem commutatum.* Nil mirum si Gemmæ quædam venenis admotæ exsudare videantur; cùm id commune sit omni lapidi terso & frigido, ut aëri calidiori expositus humescat: Nam hi spiritus vel halitus calidi, occursu corporis frigidi condensantur, átque in aquam solvuntur.

5. *Boraci similis est Lapis Chelidonius nisi quòd mole minor sit.* Falsò hunc putant aliqui ex Hirundinibus extrahi, credibiliùs itáque est hos lapillos ab Hirundinibus in nidos deportari, ut beneficio eorum oculos pullorum curent; nam si horum oculos acu confixeris futurum quidam ajunt, ut ope dictorum lapillorum matres pullis visum restituant.

6. Per hoc tamen non negatur varios lapides in varijs animalibus nasci & generari. Sic enim generatur in veteri Gallo gallinaceo, *Lapis Alectorius*, in Palumbellis, *Palumbellarum lapis*, in piscibus *Lapis Carpionum, Tuberonum & Percæ.* In Insectis, *oculus Cancri & Margaritæ.* In Homine *Lapis Fellis, Vesicæ, & Renum.* In Bruto Quadrupede, *Bezoar, Bufonius, lapis porcinus Dracontias & Asininus.* In insecto *Limacius.* Animalia quóque quæ *Zybethi* vocantur, lapidem producunt, seu potiùs liquorem, quin in lachrymam induratus, preciosum odorem, quem *Zybethum* vocant, profert.

7. *Thracius lapis aquâ accenditur, restinguitur oleo.* Videtur hic esse *Gagatis* species qui quoad hunc effectum ejusdem est proprietatis, cujus causas dum de eo ageremus, assignavimus.

8. *De Nympho lapide tradit Plinius, ex illo flammam erumpere, quæ fluentibus desuper aquis, fluvij instar accenditur.* Id evenit ob Antiperistasim, sic enim partes ignis refugientes aquam, se magis intendunt; aut etiam tenuiores partes aquæ in se convertunt, ut fit dum fabri ferrarij carbonibus instillant aquam.

9. *In Carthagiensium ditione in monte Gonio est petra, quæ per æstatem flammam igneam, per hymnem verò aquam emittit.* Petra hæc est ex Genere Lapidum seu terrarum ignivomarum, in medio alicujus meatus subterranei situata, per quem tempore hyemis accedente majore humorum copia, aqua venam suam sequendo naturaliter profluit, vimque ignis superando eundem extingvit, ac rursus diminutis humoribus profluere desinit, lapidémque nativo suo ardori restituit.

10. Py.

10. *Pyrites Lapis Persicus, si vehementiùs prematur, manum tenentis adurit.* Plurimum enim ignis in se continet, unde facilè etiam scintillas emittit.

11. *Lithantrax Lapis, in certis partibus Belgij, Saxoniæ, Scotiæ & Italiæ lignorum vices subit, vehitur in urbes átque loco lignorum venditur, focísque instruendis inservit.* Lapides hi, massæ quædam sunt bituminosæ, sulphure permixtæ, hinc majoris efficaciæ ignem, quàm ulla ligna efficiunt.

Coronidem his imponat Lapis Bononiensis, qui solis radijs priùs expositus, lucem concipit, ac conceptam postea in tenebris fundit. Nempe quia in poros suos, subtilissimum vaporem aëris, lumine perfusum recipit vel rectiùs attrahit, eundémque postea ob innatam sibi frigiditatem magis constringit, arcteque cum proprijs particulis tenuioribus, & ob salnitri copiam relucentibus magísque perspicuis, copulat, átque sic in unum corpus coalescere facit.

§. IX.

De Lapidum pretiosorum virtutibus ac viribus, quæ illis verò aut falsò adscribuntur.

PLurima fabulas sapiunt, quæ de virtutibus & viribus Gemmarum, ac Lapidum, à nonnullis authoribus scribuntur, & passim à vulgo temerè creduntur, aliqua tamen ex ijs experientiâ comprobantur, & ratione quóque consentanea sunt. Neque enim audiendi sunt, qui negant pretiosos lapides & Gemmas, demptâ venustate quidpiam utilitatis habere; cùm enim Gemmæ ac Lapides varijs constent qualitatibus, tam primis, quàm secundis, tingantúrque sæpè metallicis spiritibus, ac diversis misceantur mineralibus corpusculis, aliqui verò illorum concrescant, ex glebis terræ vi medicâ pollentibus, & in animalibus generentur, vel ex Herbarum Aromaticarum medicinaliúmque succo, vel aliarum rerum miscellanijs, temerarium esset, omnem omninò virtutem, & medicam præsertim, ijs denegare. Ut igitur ultra à falsis discernantur, in particulari eorundem tam veras & verosimiles, quàm fictas & putatitias virtutes, ac vires adnotabimus, ordinem alphabeticum servando. Primò igitur

Adamas. Ut principatum tenet inter pretiosos lapides, ita maximè fabulosis dives est virtutibus. Earum decem enumeravimus cum de Adamante ageremus. Utrum autem Adamas tritus sit venenum, affirmant ferè omnes; hoc si ita est, ex eo accidit quòd scobs Adamantis, affrictu suo, intestina pauló acriùs vellicet, ac lædat

lædat, ita ut nunquam digeri possit: constat tamen experientiâ Adamantes integros, ab aliquibus devoratos, nil nocumenti ijs attulisse, fortassis quia integri, non ita adhærere possunt visceribus, ut in pulveres contriti.

Ætides. Brachijs puerperarum alligatus, fœtum retinet; femori verò appositus, partum accelerat: pars ejus interior febres malignas, dissenterias, venenatos denique morbos, ne peste quidem exceptâ superat.

Achates. Putatur contra Aranearum & Scorpionum ictus prodesse: febricitantium æstus sedat, oculis prodesse dicitur: fabulosum autem est, quod suffitu illius tempestates avertantur, & fulmina sistantur, aut quòd (si unius coloris sit) invictos Athletas faciat.

Alabastrum. In pulveres contritum, átque unius scrupuli pondere, unà cum lacte haustum, magnum habet dissenterijs remedium: Ustum & resinæ mixtum, duritiem resolvit: cera verò mixtum, stomachi dolores sedat. *Alectorius* sitim restingvit, sed qui victoriam eum impartiri scribunt, nugantur.

Amethistus ebrietatem putatur impedire. Forte quia vini colorem imitatur. Quód autem industrios, vigilantes & fortunatos efficiat eos qui illum gestant, mera superstitio est.

Asterides. Adversùs pestem & venenatos morbos, plurimùm valere dicitur: Vermes quoque enecat: sangvinem expurgare perhibetur, ac variolis etiam mederi, pueris alligatus. *Aceto immersus hic lapis sponte suâ hinc inde se movet.* Sive quia illius spiritus aceti acrimoniâ incitantur; sivę quòd humor linearum ductus excavatos subeat, átque aër dum exitum quærit, lapidem exagitet.

Bolomnites. A plerisque medicis calculo comminuendo adhibetur: ejusdem pulvis vulnera curat. Quód autem nocturnis phantasmatibus dicatur resistere, id sine ratione eidem tribuitur.

Beryllus. In pulveres tritus ulceribus oculorum medetur: Vitia hepatis corrigit: id verò quòd ab inimicorum insidijs tutos reddat, aut animos illum gestantium inter se concilíet, falsò de illo prædicatur.

Bezoar. Præterquam quod venenum prodat, illudque debilitet, vermes enecat: quartanæ & comitiali morbo medetur.

Calcedonius. Atræ bili & melancholicis affectibus mederi dicitur. At quòd timorem pellat, & gestantem animosum faciat, id sine ratione de eo confingitur.

Carbunculus sive Rubinus. Exiguarum virium est in ordine ad medicinales effectus, suâ pulchritudine contentus, nisi forte quod illius pulvis venenatos morbos depellat. At verò quòd libidinem coerceat, animum exhilaret, ad iram concitet somnium minuat, infortunio instante colorem mutet, aniles fabulæ sunt.

Chelidonius. Omnes oculorum dolores amoliri putatur, si globulo aureo è collo pensilis gestetur.

Chrysoprasus vel Chrysoluthus. Mirum in modum oculos recreat, sed quòd nocturnos terrores tollat, arbitrariè illi adscribitur.

Draconitas. Magnam vim contra omnium venenorum genera habet.

[illegible]

Gagates. Diatericâ facultate pollet, ejus suffitus Epilepticis prodest, pulveres verò vermiculos, qui verno tempore vites arrodunt, enecat.

Glossopetra. Valet contra venena, & adstringendi vi pollet.

Hæmatides. Erumpentem sangvinem inhibet.

Hyacinthus. Pesti resistit, cor corroborat. An autem somnium conciliet vel alacritatem animi addat, illud dubium, hoc verò fabulosum est.

Jaspis. Collo appensus sangvinem sistit, stomachum corroborat, hydropim & febres quæ ex debili concoctione oriuntur, arcet. Epilepticis, calculosisque prodest. Quòd verò invisibilem eum à quo gestatur reddat, futilis & anilis fabula est.

Lazulus. Sedat podagræ dolores, & febres quartenas depellit.

Nephriticus Lapis. Brachio gestatus, arenulas & minores calculos promovet, sciaticam curare dicitur.

Onyx. Valet contra Epilepsiam: admotus oculis si quid sordium vel pulveris inciderit abstergit: verùm qui eum tristitiam aut terrores inducere, aut litigantibus victoriam conferre, vel gestantibus opes largiri asserunt, repudiandi sunt omnino.

Opalus. Omnium Gemmarum vires in se continet, córque recreat ac corroborat.

Prasius. Coram veneno colorem amittit.

Saphyrus. In pulverem contritus, oculos nimio humore diffluentes exsiccat, inflammationes temperat, una cum lacte potus febres malignas & venenatas nec non interiora curat ulcera; Lapis ipse vel fronti admotus, sangvinem è naribus erumpentem sistit. At qui putant eum pudicitiam conferre & libidinem sedare, rationem prius hujus effectûs assignare debent, quàm ut ijs credatur.

Sardius & Sardonyx. Malignæ febri prodest, sangvinem mirificè sistit. Ejus pulvis austero vino infusus adversùs dissenteriam, & humorum corruptionem præscribitur. Quòd verò hæ Gemmæ, animum exhilarent, libidinum æstus temperent, fascinos amoliantur, nova sunt somnia ac figmenta.

Topazius. Sangvinis fluxui prodest. *Tophus.* Podagram sedat. *Turcois sive Turchesia.* Ad capitis oculorúmque curam adhibetur. Ast quod infortunia avertat, fictitium est.

§. X.

De Unionibus, & Margaritis, ac fictitijs Gemmis.

U*Nionum & Margaritarum origo & genitura est ex conchis.* Hæ enim certo tempore, sese pandentes ad radios solis, roris stillas ad se attrahunt, indéque roscido hoc conceptu gravidæ, eundem postea maturum eniuntur, unde Uniones & Margaritæ juxta Plinium non sunt aliud quàm partus concharum.

2. *Alia alijs majori candore pollent.* Pro qualitate scilicet roris accepti; qui si purus sit, candidiores, si verò turbidus, sordidiores, ex eo Margaritæ generantur. 3. *In aqua molles sunt, extra durescunt, ubi eviscerati fuerint.* Aëre & Sole humiditatem eorum extrahente. 4. *Excrescunt, aliquando in nucis juglandis magnitudinem.* Quanto enim grandior concha est annosiórque, eò pro majori capacitate illius majores uniones generantur. 5. *Flavescunt rugisque torpescunt in senecta.* Deficiente nimirum paulatim nativo vigore. 6. *Aliquando conchis ipsis adhærescunt, nec ab ijs avelli queunt nisi limâ.* Negant aliqui has esse veras Margaritas, sed esse potiùs conchæ verrucas, utpote quæ conchylis magis habeant, quàm Margaritæ naturam. 7. *Summum aliquorum unionum est pretium.* Nullum tamen majus quàm duo illi quos possedit Cleopatra, quorum singuli valuêre 250. millia aureorum. Valor autem & pretium omne illorum desumitur à candore magnitudine, rotunditate, lævore & pondere. 8. *Usu atteruntur, colorémque indiligentiâ mutant.* Ob eandem rationem ob quam in senecta eos flavescere diximus. 9. *Perpurgantur tamen à peritis.* Varia enim quasi cute constant, unde tenuiter detersa primâ pelliculâ, reliquis suus nitor manet. 10. *In acetum injecti resolvuntur.* Acrimoniâ scilicet ejusdem, poros unionis subintrante & partium nexum dissolvente. 11. *Aliquando extra ipsas conchas reperiuntur.* Sæpe siquidem jam maturæ, è conchis effunduntur, ut alijs efformandis detur locus. 12. *Aliæ ex Margaritis sunt clariores, aliæ nebulâ quasi aliquâ obfuscantur.* Ille enim ex rore sereno, hæ nubiloso cœlo attracto generantur.

Ut veræ gemmæ à falsis & fictitijs discernantur, ostendendi sunt modi, quibus hæ, vel artificiosè conficiuntur, vel adulterantur. Primò igitur impostores & gemmarum fictores, inferiorem lapidis portionem, quæ annulo conditur multis superficiebus incidunt, sic enim fit ut ex multiplici superficierum refractione, notabiliter major gemma appareat, quàm reipsâ sit. 2. Ejusdem inferiori parti vitrum aut crystallum supponunt absque ullo glutino vel colore, sic enim adhuc magis lapidis apparens magnitudo augetur. 3. Sæpe duos lapides Mastiche committunt, ut mole ampliores, & consequenter majoris pretij habeantur. 4. Sæpe gemmas perforant, & colore illustri vacuum spatiolum complent, ut sic majorem splendorem habere videantur. 5. Si verò in hac conjunctione vitrum aut crystallus eodem colore tingatur, cujus est gemma, tunc non solùm major sed etiam coloratior ea apparet. 6. Coloratiores etiam gemmæ redduntur, dum illorum pars inferior, colore perspicuo illinitur, ac deinde bractea splendens eisdem imponitur. 7. Nobilissimus autem fucus gemmarum est, cùm Crystallus aut Pseudo-Adamas, aliavè gemma colore vacans & diaphana, in aqua aliqua colorata maceratur, vel in igne, aliovè modo ita tingitur, ut corpus gemmæ intrinsecus colorem perspicuum suscipiat, tales autem modi tingendi sunt complures, iisque noti gemmariis. 8. Certæ gemmæ coloratæ ut Saphyrus, Topazius, & Amethistus si illorum color auferatur, (quod fieri solet per certas artes) Adamantem mentiuntur. 9. Gemmæ fictitiæ, veris satis similes fiunt ex Crystallo & Topazio, silicibus, aliisque mollibus gemmis, vel ex nobiliori vitro, metallicisque corporibus, aut ex illo-

illorum commixtione, si ex ijsdem fiat juxta artem (quam inter alios tradit. *Alexius Pedemontanus*) præparata massa, eáque vario, pro varietate gemmarum tingatur colore. 10. Pseudo-Adamantes Bohemicos & Hungaricos, sola supposita bractea aurea vel argentea in diversarum gemmarum apparentiam transmutat. Eadem est ratio & de Topazijs & Beryllis. Nam si Bractea aurea colore rubro fuerit tincta, pulcherrimi coloris *Rubinum* exhibebit: si bractea argentea fuerit tincta colore viridi *Smaragdum*, si cœruleo *Saphyrum*, átque hoc pacto pro bracteæ coloratæ conditione *Amethistos, Hyacinthos, Chrysolithos*, aliásve gemmas pulcherrimas repræsentabit. 11. Margaritæ estò difficiliùs adulterentur quàm aliæ gemmæ, his tamen etiam succus solet induci. Nonnulli siquidem ex pulvere concharum, alij ex creta orbiculos formant, quos postea argenteis folijs obducunt, ac obductos albumine ovi humectant, ac siccari sinunt, ut magaritæ videantur. 12. Discernuntur autem spuriæ ac adulteræ gemmæ à sinceris & genuinis, quòd illæ, his graviores sint, nec limam sustineant, néque illum gemmis insitum splendorem vibrent, facilè quóque pelliculam contrahant, quæ elui non potest; si quid etiam pingvedinis veris lapidibus adhærescat, non ægrè abstergitur, non item in vitris gemmam mentientibus; in quibus præterea bullæ quóque vehementiâ ignis formantur, quæ fraudem ipsam produnt: tradunt insuper aliqui vitreas gemmas tactu lingvæ tepidiores percipi, quàm veros lapides. Plura adhuc hìc essent annotanda, sed ob brevitatem quam in præsenti sectamur, hæc de lapidibus ac gemmis disseruisse sufficiat.

DISSERTATIO SEXTA PHYSICA. DE PESTE.

QUæri potest 1, Quid sit Pestis? Resp. Pestis est morbus popularis, contagiosus, & Venenatus, venenatâ sua qualitate omnes quidem corporis Spiritus, principaliter tamen à Corde dependentes, âtque ipsum quóque cor lædens & afficiens.

Quæri potest 2. Quotuplex sit pestis? Resp. Varias quidem esse pestis species; in ordine tamen ad propositum hîc dicendorum, statuitur esse duplex. Nempe una quæ est ex aëris corruptione, alia verò, quæ contrahitur per contagionem.

Quæri potest 3, Unde oritur corruptio pestifera aëris? Resp. Eam oriri varijs, & pluribus omnino, ex causis. 1. Ex putridis, paludosis, & cœnosis vaporibus per calorem à Sole in aërem elevatis. *Hinc loca paludosa insalubria.* 2. Ex Effluvijs cadaverum humanorum & brutorum, maximè ex maligno pabulo mortuorum. *Inde post funesta bella & cruenta prælia, pestémque brutorum, humanæ pestis frequens subsecutio.* 3. Ex maligna mineralium Spirituum exhalatione. Unde *ubi minerarum mineraliúmque* aquarum *abundantia, tanta hominum deformitas, corporúmque defectus, ac invaletudo.* 4. Ex Locustarum, aliorumque insectorum venenatorum putrefactione; ut Africæ contigit Paulo Osorio Lib. 4. teste. In Gallia quóque ex eadem causa anno 864. pestis accidit. Anno similiter à Christo nato 900. ex vermibus à pulvere ortis, ac deinde corruptis, pestis originem traxit. 5. Ex antrorum & specuum subterraneorum maligna dispositione, quæ pestiferis & Virulentis vaporibus scatent, & vel per rimas exhalant, vel per terræ motus disrumpuntur. 6. Ex Draconum halitu vel fœtore pestilenti, uti contigit anno circiter. 590. cum adeo Tyberis excrevisset ut Urbis mœnia superasset, quo tempore à Dracone cum alijs parvulis Draconibus extra flumen relicto, in tantùm vitiatus est aër, ut inde pestis Inquinaria appellata initium habuerit. 7. Ex influxu Astrorum maligno. 8. A cometarum aliorúmque Meteoricorum corporum ex nocivis humoribus conflatorum, dissolutione. 9. Ex humiditate superflua & caliditate extranea, eáque nimiâ. 10. Demum ab exhalationibus Latrinorum, Cœmeteriorum, Barathrorum, & uno verbo complectar, omnium rerum putridarum, & si magis ab una, quàm ab altera, prout majorem, in se habuerit putredinem. Inficitur præterea quandóque aër purus ab alio aëre diu in aliquo loco incluso & putre-

trefacto, uti accidit tempore Antonini Pij, anno 192. ex apertione ab Imperatoris militibus diu clausi Sepulchri, ex quo adeò infecta & venenata evaporatio exijt, ut inde inquinatus aër, gravissimæ pestis causa esset.

Quæritur 4. Utrum revera pestis sit morbus contagiosus? Resp. Affirmativè. Habetur id 1. à quotidiana Experientia. 2. à pari: Lepra, Scabies, Morbus Gallicus, aliæque his similes infirmitates ex putredine & veneno originem suam trahentes sunt contagiosæ, ergo & pestis; & quidem à fortiori cum plus veneni & malignitatis, putredinisque in se habeat. 3. A causis contagij, quæ sunt putrefactio, & corruptio humorum, sordes, fœtor & inquinamenta aëris, hæc autem omnia in peste reperiuntur. Ergò &c.

Quæri potest 5. Quomodo ex aëris corruptione pestifera, contrahatur pestis? Resp. Id fieri per attractionem aëris veneno infecti cum spiramus & respiramus, sunt enim in aëre pestifero corpuscula quædam invisibilia, aut spirabiles quædam mixti portiunculæ, quæ ejusdem cum toto proprietatis & naturæ sunt, & longè latéque distrahuntur, quæ ubi per inspirationem, fuerint suscepta, cor infestant, & Spiritus opprimunt

Præterea ab ijsdem corpusculis ex aëre cum rore aut alio modo descendentibus in tantum intoxicantur radices, herbæ, flores, arbores frugiferæ, ut hominibus ijsdem cibi loco utentibus, causa corruptionis partium vitalium & ex inde enati contagij necessariò fiat.

Quæri potest 6. Quomodo per contagionem contrahatur pestis. Resp. id dupliciter contingere. 1. Afflatu, cum pestiferum halitum, affecti peste vehementiùs afflant, & qui circa ipsum sunt eundem hauriunt. 2. Contactu & affrictu, cum infectorum, sive vestimenta, sive supellex, contrectantur, in quibus virus pestiferum latitat.

Quæri potest 7. Quomodo per contactum ipsum contrahatur pestis? Resp. In rebus à pestiferis attactis remanere, qualitates v. g. per sudorem aut alio modo impressas aut partes aëris pestiferi inclusas, quæ cum viscosæ naturæ sint facilè res tales attrectantibus, adhærent, seséque per poros in corpus insinuant, sangvinémque intoxicant, unde pestifera sympromata consequuntur.

Quæri potest 8. Quomodo pestis non omnes indifferenter corripiat? Resp. Hoc fieri ex diversitate temperamenti siquidem non omnes habeant eundem ad hoc virus suscipiendum fomitem & dispositionem.

Quæri potest 9. Quæ nam sint signa futuræ pestis? Resp. Esse multiplicia. Cujusmodi sunt: Animalium nocivorum & infectorum venenatorum multitudo, Serpentum & Ranarum peregrinæ formæ, & præcipuè bufonum copia & nimia magnitudo, multæ locustarum Myriades, præsertim flavum & subviridem colorem referentes, Febrium malignarum præcursus. Aranearum, vesparum muscarúmque venenatarum integra examina, aspectus maligni Planetarum cujusmodi e x g. est Saturni & Martis conjunctio in signo Aquarij: Quatuor partium anni à naturali suâ constitutione dissensio. Ut si Ver in se calidum & humidum è contrario

rio fiat frigidum & ficcum, Æstas Jure suo calida & sicca fiat frigida & humida. Autumnus naturâ sua frigidus & siccus, fit Justò calidior & humidior, Hyems humida & frigida fit calida & sicca: Pluviæ portentosæ, & exundationes extraordinariæ. Avium exanimatarum vel etiam piscium magnus numerus: pecorum quóque luem & pestem, sæpe hominum subsequitur pestis.

Quæri potest 10. Quænam sint signa jam peste infecti aëris? Resp. Ex multis esse etiam hæc subsequentia. 1. Si panis siligeneus ex clibano adhuc calidus loco aperto aëri integra nocte exponatur, & postero die totus mucidus reperiatur. 2. Si idem panis projectus gallinæ vel cani, ab ijsdem utpote jam virulenta qualitate afflatus, non attingatur, vel devoratus mortem continuè ijsdem causet.

3. Si omnia tabulata murorum, lectisternia, mensas, præter solitum humectata reperias. 4. Si carnes, panes, ova, poma, talem mucorem vermibus scatentem conceperint, qualem in locis subterraneis, & putrido aëre infectis, dictæ res concipiunt. 5. Si Ciconiæ & hirundines nidos suos puriorem aërem quærentes aliò se transferant.

Quæri potest 11. Quænam sint signa pestis jam contractæ? Resp. Esse sequentia: Horror, & frigus partium externarum, internè verò calor præter naturalis, spurius ac peregrinus. 2. Sitis inexplicabilis. 3. Gràvitas totius corporis & lassitudo membrorum. 4. Dolor capitis. 5. Insomnia, & vigiliæ immoderatæ. 6. Delirium. 7. Oculorum caligo. 8. Difficilis respiratio. 9. Cordis anxietas, & sudoris frigidi profusio. 10. Animi deliquia. 11. Dolor punctorius cordis & laterum. 12. Vomitiones crebræ. 13. Pulsus velox, turbulentus, & interruptus.

Quæri potest 12. Quænam sint signa convalescentiæ ex peste? Resp. Communiter hæc à probatissimis Medicis observari. 1. Est virtus firma, mediante sudore largo, & uberrimè ex corde promanente, ulcus pestiferum illicò excludens. 2. Alexipharmacorum, nec non cibi potúsque retentio. 3. Bubones à regione cordis longe remoti. 4. Mens sibi constans nullóque delirio interrupta. 5. Vigens appetitus. 6. Color corporis æqualis. 7. Lenis Spiratio. 8. Somnus legitimus. 9. Cor liberum 10. Lingua humectata.

Quæri potest 13. Quænam sint pestis indicia lethiferæ? Resp. Esse hæc 1. Sangvinis in morbi principio ex ore, naribus, vesica, urina, aut ex sudore profusus. 2. Ingestorum medicamentorum, item cibi potúsque vomitus repetitus. 3. Ulcerum pestiferorum sive Bubonum absentia, aut eorundem subita evanescentia & maturationis frustratio. 4. Carbunculi minutati nigri vel virides aperti loco puris, spumam emittentes, siccitatem & lividum colorem in circumferentia habentes, eorundémque subsidentia & durities. 5. Carbunculi situatio sive eruptio in partibus delicatioribus, vel magis à spiritibus cordialibus dependentibus ut si v. g. erumpunt sub mento, in gutture, ventriculo, aut è regione pectoris, aut in parte cordi vicina. 6. Continuus Sopor. 7. Venter subtumefactus cum delirio. 8. Corpus colore cæruleo tinctum. 9. Pustulæ, nigræ, lividæ, cœruleæ, subsidentes & intro remeantes. 10. Insomnia tubulenta. 11. Atræ materiæ egestio. 12.

Bubo-

Bubonum in principio color lividus & plumbeus, atroruber, violaceus, fuscus. 13. Alvi constipatio. 14. Præcordia tumefacta, aut multo venarum pulsu & dolore inquietata.

Quæri potest 14. An sola imaginatione pestis possit contrahi? Resp. Negativè. Alias enim sequeretur hominem in quantumvis saluberrimo aëre constitutum nulla pestis vicinæ suspicione, sola imaginatione ex horrore pestis sibi tantum malum procreare posse. Deinde si à sola imaginatione pestis dependeret non esset ratio cur in cadavere peste mortui hominis (utpote decedente jam vi imaginativa,) proprietates, mirique effectus pestis existerent. Demum pestem non in sola phantasia esse, innumera symptomata variique & tam dispares effectus pestiferæ luis satis docent, qui cum valde diversi sint in diversis pestiferis, Imaginativa autem potentia sit unica tantùm specie in omnibus, ad solam phantasiam referri nullo modo possunt. Negandum tamen non est, imaginationem, & timorem de contrahenda peste disponere plurimùm, ad ejus realem contractionem. Sola igitur imaginativa facultas non est effectrix pestis, licèt dici possit quandóque concausa concomitans, disponendo scilicet subjectum ad faciliùs, qualitatem pestiferam suscipiendam, & reddendo illud minus valens resistere, viribus qualitati illi malignæ.

Quæri potest 15, Utrum pestis ex loco infecto in alium non infectum, ventorum impulsu deferri possit. Resp. Affirmativè, patet id ex plurimis exemplis, & ratio etiam ipsa dictat, partes enim aëris infecti motæ vi ventorum inficiunt alias partes purioris aëris, & hæ jam à prioribus infectæ iterum alias, átque sic per continuam propagationem de uno loco ad alium transeunt.

Quæri potest 16. Cur in maritimis Urbibus plerúmque pestis dominetur. Resp. Id provenire ex putrefactione piscium ostreorúmque, affluxu maris in littus conjectorum, & defluxu ejusdem in sicco hærentium.

Quæri potest 17. Cur tam frequens támque dira pestis soleat esse in Ægypto? Resp. Hujus rei eandem esse causam. Nilus enim qui vehementissime exundat & Ægyptum inundat, maximam piscium & Crocodilorum cæterorúmque monstrorum multitudinem secum in campos limosos devehit, quæ deficiente exundatione, putrefacta, aërem inficiunt, sicque pestis frequentiam Regioni conciliat.

Quæri potest 18. Cur in America pestis indigenis solis sit lethalis, advenis autem præsertim Europæis, innoxia? Resp. Quia in illis invenit temperamentum sibi simile, in his verò dissimile. Nam ut Hippocrates docet. Ex quibus vivimus, ex ijsdem infirmamur, cum igitur alimenta Americæ Indigenarum sint prorsus diversa ab alimentis Europæorum, necesse est, ut etiam temperamenta prorsus habeant diversa. Et rursus quia Americana illa pestis ortum suum, (remotè saltem) ducit ex illis ipsis Americæ alimentis, inde consequens est ut etiam habeat similitudinem cum temperamento Americæ indigenarum, & dissimilitudinem, cum temperamento Europæorum. Atqui pestis maximè inclinat ad temperamentum sibi simile, & fugit dissimile. Ergò.

Quæri potest 10. Cur certæ pestes Solos pueros, Virgines, & gravidas mulie-

res corripiant. Resp. Hujus Unicam Causam esse humidum temperamentum, quo nihil pesti contrahendæ magis est consentaneum.

Quæri potest 20. Quæ nam res sint per quas contagia pestifera propagari possint & soleant? Resp. Omnes fere res esse capaces ad recipiendas qualitates, ésque in genus humanum propagandas, Uti sunt res lineæ, vestes, pelles, tapetes, lecti, reliquáque domestica suppellex, etsi una magis, quàm altera. Quin & animalia familiaria, intra Domûs infectæ latibula latentia, uti sunt canes, feles, columbæ, gallinæ, reliquáque his similia. Merces item ex pestifero loco importatæ: Propagari insuper contagium hoc potest, per Medicos Infectorum labe pestiferâ, libere pulsum tangentes; quin & per Chyrurgos illis instrumentis, quibus ulcera pestiferorum secabant, in sanis corporibus, (etiam post multos annos,) utentes.

Quæri potest 21. An etiam ex comestione fructuum qui in locis pestiferis aut eisdem vicinis creverunt, pestis contrahi possit? Resp. Affirmativè. Fieri siquidem potest ut exhalatione putrida pestiferorum corporum effluvia aëri commissa & in obvias arbores etiam remotiores dissitas depulsa, fructus funesta sua proprietate ita imbuant, per poros eorum se intro insinuando, ut qui eosdem commederit, simili virulentâ qualitate inficiatur.

Quæri potest 22. Utrum pestis non tantùm gustu & tactu, sed & olfactu contrahi possit? Resp. Affirmativè. Sicut enim odoratus qualitates odoriferas attrahendo animam & corpus reficit, recreat, & roborat, ita attrahendo effluvia corpusculorum pestifero fœtore imbutorum corpus ipsum vitiat.

Quæri potest 23. An etiam contrahi possit pestis per visum? Resp. Visu solo contagionem hanc contrahi non posse, nisi forte per modum fascini, quemadmodum enim Lippi vitiatos humores per radios visuales evibrando obvios inquinant, ita & pestiferum hominem solo oculorum intuitu alium contaminare posse, nullum potest esse dubium.

Quæri potest 24. An non & auditu attrahi possit pestis? Si auditus accipiatur pro organo ipso acustico, posse contrahi pestem per auditum, non item si accipiatur pro effectu dicti organi, in quantum scilicet sonus per illud efformatur. Et ratio primi est. Quia si pestifer halitus vel aër aurium concavitatibus se altiùs insinuet, æquè potest contagione suâ partes illas corporis inficere ac si se insinuaret alijs corporis partibus.

Quæri potest 25. Quanto tempore pestis se conservare possit, in rebus infectis seu in fomite? Resp. Multò longiori tempore eam conservari in rebus inanimatis, quàm animatis, & in illis rursus diutius, si serventur in locis humidis, & occlusis, quàm si serventur in siccis, & liberæ auræ expositis.

Quæri potest 26. Cur de peste suspectis ut plurimum 40. dierum separatio à Communi consortio hominum præscribatur? Resp. Quia multorum Sæculorum observatione notatum est, venenum pestiferum circa horum dierum spatium consumi, ac destrui; Ad hoc tamen requiritur ut in 40. dierum separati-

ratione, suspecti, ut plurimùm libero aëre fruantur, indusia & vestes frequentiùs mutent, & Diætam debitam servent.

Quæri potest 27. Cur pestis effluvium faciliùs superiora, quam inferiora loca inficiat? Resp. Quia vapor pestifer ob levitatem tenacitatémque ex se, & sua naturâ sursum fertur, non è contra.

Quæri potest 28. Quodnam tempus pesti sit maximè expositum? Resp. Pestilentiam plerúmque in fine æstatis, & autumno accidere. Cujus ratio est. Quia his temporibus eadem die modò calor, modò frigus dominatur, per quas mutuas alterationes, humores quóque corporis alterantur, & ad contagionem malignam, faciliùs suscipiendam disponuntur. 2. Quia in æstate plurimi humores adusti generantur, propter quam adustionem ultimatè malefici evadunt. 3. Quia humores qui altá æstate ad cutim vi caloris movebantur, ejusdémque perspiratu digerebantur. in autumno, & fine æstatis ab ambientis aëris frigore, quasi per Antiperistasin repelluntur, átque in interiores partes se recipere coguntur. His accedit major hoc tempore copia fructuum, quibus abundè repleti præsertim qui corruptibiliores naturâ existunt, facilè malorum & putrescibilium humorum copiam colligunt, átque inde cœteris concurrentibus pesti commodum dant initium vel progressus.

Quæri potest 29. Cur pestis soleat cessare summo caloris æstivi incremento, aut frigoris hyberni maximo augmento? Resp. Quia per summum calorem consumitur humidum illud, ex quo pestifera fœtura alitur. Frigore verò penitus exanimatur. Sciendum est enim qualitates illas pestiferas plerásque animatas esse in forma insensibilium vermiculorum, uti ingeniosissimè observavit Kircherus.

Quæri potest 30. Quænam sint Antidota pestis præservativa? Resp. Varia Antidota pestis præservativa præscribi à Medicis, præcipua tamen esse sequentia. 1. Ut aër præservetur ab infectionibus malignis & corruptione, vel jam corruptus & infectus corrigatur, & purificetur, quod commodissimum fit per ignem & flammam sic Gallenus pestem à Thesalis accensis sylvis depulit, quarum flamma aërem à pestiferis quisquilijs expurgavit. Hinc patet incensis rogis in locis publicis, & amplis, ex ligno abietino, quercino, aut junipero factis, aërem corrigere, maximè proficuum esse. Juvat etiam ad depurationem aëris majorum tormentorum frequens explosio, sic enim fervido è tormentis emisso vapori nitroso, & Sulphureo, malignæ qualitates aëris cedere coguntur. Utiliter quóque ad hunc finem in ædificijs privatis, Manè, Meridie & Vesperi, excitatur suffitus ex lignis Juniperinis, ac ejusdem granis, vel succino; plurimum insuper conducit in suffumigationibus adhibere Sulphur purificatum, alijs speciebus odoriferis permixtum.

Illud autem tempore pestis ex corruptione aëris ortæ planè observandum erit, ut quis aut omnino domi se contineat, aut si necessitas postulat, non nisi clauso ore, ac naribus, rebus odoriferis, & huic malo contrariantibus benè mu-

nè munitis, incedat. Habitacula item sint ab omni immunditie & sordibus purgata ac libera; cubicula bene clausa & fumigata; ac si fieri potest versus orientem, vel septentrionem sita, quia hinc venti transeuntes, pestiferis inquinamentis maximè contrariantur.

Secundum est *Moderata Diæta.* Corpus enim per intemperantiam dici vix potest, quàm aptum dispositúmque subjectum reddatur ad pestem contrahendam. Ordinatè itáque & modicè prandendum, átque cœnandum: cavendi cibi mali succi, & difficilis concoctionis: Omnia pingvia & dulcia vitanda, omnis haustus impurus & turbidus, uti & usus vini sublimati fugiendus. E contra cibi sint facilis concoctionis, ac pomorum citrinorum vel limoniorum conditi: Pauperes cibis consuetis usum allij addant. Potus sit vinum generosum, vetustum, odoratum, clarum aut simplex aut juniperinum, absynthium, vel malo Citrio conditum modicè tamen sumptum. Cerevisia clara & defecata. Pro pauperibus, qui alio potu carent corrigatur aqua injectione panis tosti, sitque recens, & stet in vase mundo & clauso. Nemo etiam mane Jejuno stomacho domo exeat, nisi prius medicamento præservante, aut potiuncula Vini Juniperini aut absynthij fuerit usus.

Tertium Antidotum, sunt variæ res vegetabiles, vel minerabiles aut aromaticæ, appropriatâ contra pestem virtute pollentes; cujusmodi sunt, ex vegetabilibus hæ septem, Hypericon, Vincetoxicum, Enula, sive Helenicum, Dictamus. Aristolochia, Laureola, Raphanus Sylvestris. Quæ omnes, mirâ sanè ex insita illis quadam & specifica qualitate, venena arcent, & repellunt, maxime si in salem, chymicâ arte præparatum resolvantur, hic enim in jusculo jejuno stomacho sumptus, quantitate, quam apex cultri continet, mirum est contra venena & potissimùm contra pestem antidotum. His succedunt aliæ quæ ad præcedentes virtutes proximè accedunt, & sunt: Ruta, Tormentilla, pimpinella, Zedoaria, Scordium, Angelica. Ex terrestribus verò *terra sigillata, cornu cervi, spadium & similia.*

Ex aromaticis Aloe, Cinamomum, nux myristica, myrrha.

Quartum Antidotum est mutatio Loci matura, tardiórque regressus ad loca infecta, quâ de re hi prostant versiculi:

Hæc tria tabificam pellunt adverbia pestem.
Mox, longè, tardè, cede, recede, redi.

Quintum Antidotum est mundities Corporis, ejusdémque sublevatio à superfluis humoribus. Lectus proinde, cubilia, culcitræ, & linteamina sint munda, suffita, & clausa, ne canes & feles habeant ad ea accessum, per hæc enim animalia pestis infertur facillimè. Vittæ quóque bene suffitæ capiti applicentur. Quotidie etiam os eluere, guttur ac palatum gargarizare, manus, aures, & nares

nares, purgare, ac pituitam crassam in pectore latentem tussiendo & excreando, ejicere admodum conducet. A superfluis autem humoribus corpus erit evacuandum per purgationes leniores, & sudorem, sangvis non è venis tantùm, (hoc tamen intelligendum est quando nec dum contracta est pestis, nam in actuali peste constituto phlebotomia prorsus noxia est,) sed & intercutaneus per scarificationem, quin & per Venas, quas hæmorrhoidales vocant, hirudinum tractu, suctúque eliciendus. Cauteria quóque ad vitandam pestem prodesse omnes ferè Gallenici fatentur, & observatum est in peste Veneta, & Romana vix ullum invasum fuisse peste, qui usus erat cauterio. His Antidotis alij addunt. 1. Spiritum Vitrioli cum aqua extracta ex acetosa. 2. Semen Hederæ in pulverem redactum, in unius Drachmæ dosi, cum appropriatis aquis cardui benedicti, aut pimpinellæ sumptum. 3. Allium quod non incongruè rusticorum Theriaca nuncupatur. 4. Extractum granorum Juniperi. 5. Ovum recens cum certa dosi pulverum Sulphuris cujus usus plurimos à lue pestifera conservavit, ante complures annos, tempore pestis Commaromiensis in Ungaria. Pleráque hæc antidota si non omnia, Henricus Ranzovius his complexus est carminibus.

Præservant ficus, nux, ruta, à peste & acetum
Jejuno cum sint gutture sumpta simul.
Aëra suffitu purgant, quæ Prussia mittit
Succina, Iuniperus, tum Zedoaru odor.
Et nares oleo, quo Scorpius, illine, mersus,
Et pilulas Rufi sæpius inde voca.
Si plenthora gravat purgetur sangvis, & alvus
Læta age, & infectos, balnea, vina, fuge
Alcinum cornu; Santonica, myrrha, corallus
Cum crocea, antidoto Theriacéque juvant.
Singula cum fuerint æquali pondere mixta,
Auxilium præsens, sectáque vena dabit.
Vlcus non tantùm discrimen monstrat apertum,
Sed Spes hinc Vitæ potius esse potest.
Cepáque tosta aperit, maturat Theriacéque
Sic hausto Succo pellitur ista lues.

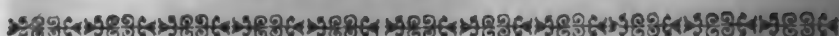
ſtratus tenetur advigilare ut ubique ſint idonei ſufficienteſque Paſtores animarum, qui peſte infectis Sacramenta adminiſtrent,

Quæri poteſt 33. An & quibus liceat peſtem fugere? Reſp. Licitum eſſe peſtem fugere, non ſecus ac cavere alium quemcunque contagioſum morbum cuiusmodi eſt, Lepra, aut Morbus Gallicus, eſt enim peſtis venenum summè contagioſum, quod quia attrahitur vel unico afflatu, ac halitu peſtiferi alicujus, minimóque contactu rerum peſtiferâ qualitate infectarum, moraliter aliter caveri non poteſt, quàm per mutationem loci & fugam. Deinde ſi licet mutare auram minus convenientem alicujus complexioni in magis conducentem, cur non etiam corruptam & peſtiferam cum pura & ſalubri? Non tamen omnibus licita eſt hæc fuga, nam qui ſunt aliundè obligati Juſtitiæ aut alio ſpeciali titulo ſervire communitati aut certæ alicui perſonæ, nec valent eam deſerere ſine illius graviſſimo incommodo, non poſſunt ſalvâ conſcientiâ fuga ſibi conſulere, niſi forte loco ſui ſubſtituant aliam perſonam æque ad id idoneam.

Quæri poteſt 34. Ad quid obligatus ſit Parochus tempore peſtis erga Parochianos & viciſſim? Reſp. Obligari Parochum etiam cum periculo vitæ adminiſtrare Sacramenta Parochianis ſuis; peſte infectis, adeóque non eſt illi licitum ſe alio transferre peſtis tempore; Nec poteſt tali tempore uti privilegio bimeſtris abſentiæ conceſſâ à Tridentino: multò minus reſignare beneficium: Parochiani viciſſim tenentur providere Paſtoribus de Antidotis, remediiſque ad conſervationem ſanitatis ejuſdem: ipſi quóque peſte afflati tenentur ſe accommodare, & accedere ad Sacramenta minimo, quoad fieri poteſt, periculo paſtorum. Graviſſimè etiam peccat peſte jam affectus qui nolens infamare ſuam Domum pergit ad Eccleſiam, & nonniſi poſt peractam Sacerdoti confeſſionem indicat ſe eſſe peſte afflatum. Sed de his plura Theologi, ac de prioribus Medici.

DISSER-

DISSERTATIO SEPTIMA, OPTICA PHYSICO-MATHEMATICA.

Quâ

Curiosiora & amœniora ex ijs, quæ ad visum pertinent, explicantur, ac naturalis causa, partim ex physicis, partim ex Mathematicis principijs, uniuscujúsque experientiæ, ac effectus, ad hanc materiam spectantis, assignatur.

§. I.

De structura Oculi, totiúsque Organi visûs Anatomia.

TOta fabrica Oculi, seu organi visûs, constat: Ex nervo Optico seu visorio, septem tunicis, sive membranis; & tribus humoribus, tanquam ex partibus ad videndum necessarijs; reliquæ enim oculi partes, ut sunt: Musculi, pingvedo, plantulæ, palpebræ, tharsi, cilia ac supercilia pertinent vel ad motum, vel ad tutelam illius.

Nervus Opticus in quovis oculo est unus, qui cerebrum cum oculo continuat, & à cerebro defert ad oculos spiritus animales, & simul accipit species ab oculo determinativas sensûs communis interioris; ut autem sunt duo oculi, ita etiam duo sunt nervi optici, procedúntque à cerebro distincti, & à se invicem separati, antequam tamen calvariam ingrediantur, uniuntur circa medium frontis locum, ita arctè, ut unus videatur effici, & post continuatam aliquantulùm conjunctionem, iterum invicem à se discedunt, singulique tendunt rectâ ad cava ossium, quibus oculi continentur. Constat autem hic *Nervus Opticus* ex triplici parte, scilicet ex duabus tunicis & substantia medullari, quæ est ejusdem cum cerebro speciei, quarum tunicarum exterior est crassior, & propagatur ab illa parte cerebri, quæ *pia Mater* appellatur, átque intra has tunicas continetur medullaris illa substantia.

Ab his tribus nervorum partibus, prodeunt dein oculorum tunicæ, quæ septem numerantur, nempe *Adnata, Cornea, Scelerodes, Vvea Aranea, Choroides & Retina:* Tunicarum autem nomine hoc loco intelliguntur volucra,

quæ

quæ ſe mutuò ambiunt, oculúmque vel ex toto, vel ex parte involunt ac conſtituunt. Ex quibus prima & extima eſt: *Adnata*, quæ maximam partem oculi circumtegit, & vocatur etiam à colore *Alba*. Altera, quæ proxime huic adhæreſcit, dicitur *Cornea*, eò quòd corneæ tenuiſſimæ ſimilis ſit, éſtque valdè perſpicua, & vitri more pellucida: huic continuatur ea Tunica, quæ reliquum oculum inveſtit, & ab inſigni duritie *Sclerodes*, ſeu *Sclerotica*, hoc eſt dura & conſolidativa nuncupatur, quæ revera dura eſt, totúmque oculum conſolidat, átque conſervat in ea, quam à principio accepit, figura: hujus enim præcipuus uſus eſt, totum oculum, omnéſque intus humores, átque imbecilliores tunicas ſtipare, ne fluxu figuram, ſitúmque mutet: habétque hæc tunica foramen quoddam ad recipiendum intus lumen; & ſpecies quæ per corneam transmittuntur; átque hoc foramen dicitur *pupilla* oculi, quæ in hominibus ſemper rotundæ eſt figuræ, in pluribus autem animalibus ut felibus, equis, oblongæ.

Quarta eſt *Uvea* ſic dicta, quòd uvæ nigræ pelliculæ ſimilis ſit: In *Uvea* eſt circulus quidam circa pupillam, qui ob varios colores nominatur *Iris*, dicimúrque oculos habere nigros, vel cœleſtis coloris, aut flavos, vel cœruleos, prout aliquis color in dicta Iride prædominatur. Hanc ſubſequitur *Choroides*, quæ etiam totum oculum circumdat ſub *Sclerotide* & *Cornea*, & ipſi *Sclerotidi* implicatur quibusdam fibris adeóque & implexa tunica vocatur. Sexta eſt *Aranea* ſic dicta, quia eſt tenuiſſima, telæque aranearum ſimillima, & ab aliquibus etiam ſpecularis nuncupatur ob egregiam *Diaphaneitatem*, quâ prædita eſt: Infima denique eſt *Retina*, ſeu reticularis, quæ innumeris venulis ipſam perreptantibus, inſtar retis conſperſa eſt.

Jam verò ex humoribus *Intimus* vocatur *cryſtallinus* & glacialis, eò quòd cryſtallum & glaciem ſuâ pelluciditate imitetur, eſto non ita durus, ſed mollior ſit: proximus huic eſt *Vitreus*, ſive *albugineus*, quia albugini ovi ſimilis eſt. Tertius eſt *Aqueus* ob aquæ ſimilitudinem ſic nuncupatus.

Ex Muſculis autem ſeptem. Unus movet oculum *ſurſum*, alter *deorſum*, tertius *ad dextram*, quartus *ad ſiniſtram*, quintus & ſextus oculum circumagit, ſeptimus denique eundem ſuſtentat ut obtutum figat.

Singuli verò oculi binos angulos habent, quorum qui internus, vocatur *Canthus* ad nares poſitus, continétque glandulam, quâ humor è cerebro diffluens excipiatur, unde fluunt lachrymæ; quòd ſi autem hæ glandulæ conſumantur aliquando, oritur lippitudo in oculis perpetua.

Adipem adjecit natura oculo, ut is tanquam lanâ obvolutus molliùs intra ſuam orbitam recumbat, ac faciliùs moveri poſſit, átque ex hac ratione etiam Muſculi ſimili adipe infarciuntur.

Palpebræ poſitæ ſunt contra improviſos luminis, fumi, & pulveris incurſus, & plurimum etiam juvant ad juſtam radiorum directionem, partes autem illarum duriores, quibus pili inſerti ſunt vocantur *Tharſi*. Ipſi verò pili *Cilia*. *Supercilia* ſunt pili ſuper oculum conſtituti. Figura externa oculi ex dictis par-

tibus compositi rotunda est, & quidem perfectè; nam quòd pars anterior in oculo mortui animalis nonnihil protuberet, id non provenit ex eo, quasi protuberatio illa sit agnata oculo *viventi*, ea siquidem est solùm mortuo oculo adventitia.

Jam quod ad perspicuitatem, & opacitatem humorum átque Tunicarum oculi attinet, *Sclerodes Vvea* & *Choroides* sunt opacæ; *Cornea*, *Aranea* & *Retina* sunt perspicuæ; *Adnata* insignem habet albedinem. *Humores* item omnes sunt perspicui, uti ex dictis constare potest.

Situs oculi ex unanimi opticorum consensu est talis, ut centra omnium humorum & Tunicarum sint collocata in unum recta linea, quæ *axis opticus* dicitur. Totus tamen oculus & *corneæ* superficies, *Crystallinúsque* humor centris differunt; sic etiam *humor aqueus* unà cum *Vvea* excentricus est toti oculo; *Nervus opticus* non jacet in axe prædicta, sed sinistrorsum vergit in oculo dextro, dextrorsum in sinistro.

Porrò compositio oculi ita se habet. Primò in externa parte oculi est *Adnata*, sub ea est *Cornea*, cui continuatur *Sclerodes*; sub *Cornea* concluditur primus humor, nempe *Aqueus*, qui subtus coërcetur quartâ tunicâ, *Vvea* scilicet, tum subsequitur *Choroides*, dein *Aranea*, quæ *Choroidis* arcum intersecat, crystallinúmque humorem circumcirca complectitur; sub *Aranea* est *Retina*; subtus quod reliquum est spatium, *vitreo humore* completur, cui *crystallinus* seu glacialis humor stabilis constansque innatat, qui quidem non perfectè est sphæricus, sed parte anteriore aliquantò compressior instar lentis. Atque hæc in ordine ad dicenda sufficiant, plura de his petenda sunt ex *Anatomia*.

§. II.

Resolvuntur Centum Problemata ad Organum visûs spectantia.

QUæri potest 1. *Quare habeamus duos oculos?* Provenit id à benignitate naturæ: cùm enim hic sensus sit maximè necessarius homini; sic ei provisum est, ut si in uno oculo offensio vel destructio fiat, alter eidem adhuc sufficienter inserviat. 2. *Cur natura dederit oculis rotundam figuram?* 1. Quia hæc figura humido corpori est summè connaturalis. 2. Quia cùm hæc figura ad motum sit maximè idonea, ut oculi per eam fierent in omnem partem ad excipiendas species & rerum imagines volubiles. 3. Quia omnium figurarum est capacissima, & ad tam multa organa ac instrumenta visioni eliciendæ accessoria, intra breve spatium, valde accommodata. 4. Quia cùm nullum angulum prominentem habeat minimè læsioni sit obnoxia. 3. *Cur pueri in juventute habeant magnos oculos, & in ætate provectiori graciles redduntur?* Respondetur juxta Aristotelem id evenire propter magnam cerebri humiditatem, quâ pueri in juventute abundant. 4. *Quare homines habent oculos diversos?* Hoc siquidem provenit ex ipsa diversitate humorum, quos oculi in se continent. 5. *Qua-*

Quare fortiter bibentes & ridentes lachrymantur? Quia dum bibunt, dum rident, aër inspiratus non exit per vocalem arteriam, & sic cum impetu ad oculos dirigitur, per poros exeundo, atque ita expellit oculorum humores, & & hi adducunt lachrymas. 6. *Quare aliqui habentes claros oculos nihil vident?* Quia visio non provenit à sola claritate humorum, qui sunt in oculo, sed à reliquis etiam dispositionibus oculi; potest autem fieri ut hæ in aliqua parte deficiant, non obstante illâ humorum claritate. 7. *Quare oculus sit clarus & politus instar speculi?* Quia oculus est maximè humidus inter omnes partes corporis & aquaticæ naturæ; sicut ergo aqua est clara & bene polita, ita & oculus. 8. *Quare homines habentes profundos oculos acutè & longinque vident, & similiter alia animalia?* Quia species visibiles in ijs non dispergantur, adeóque magis inter se colliguntur, virtus autem collecta fortior. 9. *Cur è contra homines habentes prominentes oculos indeterminatè videant, & malè?* Ob contrariam scilicet rationem, quia in ijs species visibiles dispergantur ad latus. 10. *Quare multa animalia nascuntur cæca, sicuti catuli Leonum, & canes?* Quia talia animalia non sunt adhuc perfectæ maturitatis. 11. *Quare Basiliscus interficiat homines visu?* Id si ita est, accidit: quia Basiliscus est animal multùm venenatum, & per oculos illius vapores venenosi exeunt, & multiplicantur úsque ad oculum hominis, qui deinde per corpus & cerebrum diffusi illud inficiunt, ac alterant. 12. *Quid nam causa sit cur oculi omnium partium ultimi in fœtu conficiantur?* Quia oculorum organum initio perhumidum frigidúmque existit, nec nisi longo tempore concoquitur, coagmentatur, ac subsistit.

13. *Quam ob rem humori crystallino è posteriori parte objecta est Vvea, & humori aqueo Cornea?* Quia hæ opacæ sunt, sicque faciunt dictos humores retinere imagines. 14. *Cur unusquisque in alterius oculo se velut in speculo contueatur?* Quia per easdem tunicas humores prædicti fiunt simul apti ad reddendas moderato repercussu species objectorum. 15. *Quare humor crystallinus non habet figuram perfectè sphæricam; sed quà pupillam spectat, pressiorem ac planiorem?* Ne violentis plagis aut ictibus facilè exturbetur à vitreo, ut animadvertit Galenus lib. 10. de usu partium. Nexus enim sedésque in absolutè rotundis fallaciores sunt, quàm in ijs, quæ planiora existunt.

16. *Cur ij maximè, qui pupillas binas in singulis oculis gerunt, infascinandi vim obtinent?* Quia quemadmodum geminatæ pupillæ naturæ vitio accidunt; ita & hoc alterum malum, id est, virus, quod fascinantes ejaculantur vitio naturæ obvenit. Ratio autem hujúsce conjunctionis est: Quia sæpè causa noxia illius qualitatis, quam malefico afflatu ex se mittunt, coit cum ea, quæ geminatam pupillam inducit. Ita Conimbricenses. 17. *Qua de causa Senes obtusè videant?* Accidit id tum ob inopiam spirituum vitalium, quæ deficiente per ætatem calore in dies minuuntur; tum quia in eis, ut cæterarum partium, ita oculorum cutis & membranula rugis contrahitur, quam tamen ad intuendum, lævem, ac tenuem esse oportet. 18. *Cur nimia exercitatio acumini oculorum sæpè officiat?* Quia ut sangvinem reddit sicciorem, ita & reliquum corpus; sic-

citas autem uti cutem corporis, ita & membranas oculorum indurat. 19. *Cur cùm Lusci & Senes parùm videant: illi objectum visile propiùs admovent: hi aliquantulum removent?* Galenus hanc ait esse causam, quia cùm senes parùm jam interni luminis in oculis habeant, egent externo lumine, ideóque removent objectum ut magis illustretur. Lusci verò utpote albis præditi oculis interno abundant lumine, átque ut externum effugiant, visile aliquantulum à luce avocant, ne externi luminis copia interno adjuncta visum offendat. 20. *Quam ob rem simplum visile non semper videtur duplum, cùm geminam speciem ad oculos mittat?* Quia objectum eodem modo, & eâdem seu simili in parte oculi, & situ pingitur, unde & apprehenditur eodem modo, adeóque & ut unum idémque objectum. 21. *Cur si quis altero oculo ritè aperto alterum digito sursum parumper premat ac utróque intendant in objectum, illud duplicatum videtur?* Ob contrariam scilicet rationem, quia cùm tunc ex compressione alter oculus fiat elevatior, objectum non eodem modo, nec in eadem seu simili parte, & situ pingitur in utriúsque oculi Retina. 22. *Cur idem accidat ebrijs & distortè aspicientibus?* Quia similiter in ebrijs ab humoribus, & indistortè aspicientibus ab elevatione unius oculi, mutatur situs oculorum, & consequenter objectum similiter non eodem modo, nec in eadem seu simili parte, & situ pingitur in utriúsque oculi Retina. 23. *Quomodo in curru eunti, aut naviganti videntur moveri arbores & littora?* Id enim oritur ex eo, quòd species à littore vel arboribus ad Retinam oculi venientes, mota retina cum oculo in alia semper, & alia parte retinæ recipiantur, non quidem quòd eædem species de una parte retinæ transeant in aliam, sed quia ab objecto, aliæ & aliæ semper mittuntur, unde oculo moto, objectum moveri videtur.

24. *Cur aliqui etiam minutissima objecta in notabili distantia distinctè videant?* Quia acres habent oculos, hic autem vigor oculi provenit, partim ex crystallini humoris docilitate, & facili processuum ciliarium usu, ut scilicet pro diverso radiorum ab objecto emissorum illapsu crystallinus facilè componi possit debito ac optimo modo, quem scilicet distincta projectio radiorum postulat, & quam distincta visio supponit, partim verò ex accurato retinæ plexu. 25. *Cur alij è contra hebetiorem visum habeant ita ut minuta objecta videre ac discernere nequeant?* Quia retinæ minùs accuratum plexum habent, vel crystallinum humorem minùs docilem propter duritiem, vel processus ciliares minùs expeditos. 26. *Cur senibus caligent oculi?* Quia scilicet Retina in ijs siccatur, crystallinus indurescit, processus ciliares stupescunt. 27. *Cur aliqui proxima duntaxat distinctè videant, remota confusè?* Quia crystallinum rotundiorem, & duriorem habent, unde radios visuales si ab objecto remoto procedant, necessè est valdè dispergi ac dissipari: ex quibus confusa visio oritur; secùs evenit si objectum sit proximum. 28. *Cur in nimia distantia objecta non videantur bene, sicut nec in nimia vicinitate* Quia in nimia longinquitate visibilium punctorum species hebescunt, disturbantur, aliò dissipantur, intermediisque umbris permiscentur: In nimia verò vicinitate crassæ turbidæ & confusæ species ad oculum defe-

deferuntur. Requiritur ergo ad claram visionem debita objecti ab oculo distantia. 29. *Cur alij hominum sint Strabones, hoc est eum habent oculorum situm, ut in contrarias partes spectare videantur?* Hoc enim provenit ex pravo musculorum ocularium situ aut usu. 40. *Cur item alij adeo debiles oculos habent ut lucem ferre non possint?* Hoc enim procedit ex nimia pupillæ apertura, & nimia *Retinæ* inflammatione. 31. *Cur aliqui omnia flavo colore tincta vident?* Quia bilem flavam oculis suffusam habent. 32. *Cur aliqui semper muscam ante oculos sibi habere videantur, vel notam cæteris objectis affixam?* Nempe quòd maculam opacam habeant in crystallino, vel in pupilla, vel in aqueo humore oculi, pupillâ minorem, nam si illa macula sit tanta ut pupillam tegat ille oculus nihil videt. 33. *Cur alij filamina & araneas se in oculis habere putant?* Quia scilicet in aliqua oculi diaphana parte halitus in subtilia filamina concrevit, qui suam deinde umbram projicit. 24. *Quinam oculi sint omnium optimi?* Nimirum qui crystallinum docilem habent, expeditos processus, retinam optimè constitutam, colori enim hac in parte nimium credendum non est, nam sæpè glauci, sæpè cæsij, sæpè rubri, sæpè subnigri optimi reperti sunt. 35. *An lachrymæ noceant oculis?* Ita sanè, si sint nimiæ præsertim, vellicant enim sale suo delicatissimas membranas oculi. 36. *Cur omnis distillatio oculorum noxia sit?* Quia frequens expulsus humorum sensim sine sensu membranas subit: hinc oculorum tumor, & intemperies átque reliqua oculorum vitia. 37. *Cur plùs justo eminentes oculi debiliores esse soleant?* Quia cùm minùs recti sint non rarò à varijs extrinsecis causis pati solent. 38. *Cur ad claram visionem objecti debita distantia hoc est nec nimis remota nec nimium propinqua requiratur?* Quia si nimis remota sit, radij luminis sive species visibiles colliguntur ex partibus objecti antequam ad retinam perveniant, si verò sit nimis vicina, ad Retinam perveniunt antequam colligantur. Ad hoc autem ut distinctè videatur objectum, requiritur ut radij objecti in ipsa retina colligantur.

39. *Cur oculus in majore lumine collocatus Vveam explicet ac proinde pupillam contrahat?* Ab objecto enim valde lucido multi radij proficiscuntur, qui deinde nisi arceantur per contractionem pupillæ obliquè crystallino inciderent, distinctámque basim in oculo turbarent. 40. *Cur è contra in dubia luce pupillam explicet?* Quia cùm tunc paucissimi radij oculo illabantur, ad sensibilem affectionem radios luminis quasi venatur ac conquirit. 41. *Cur similiter cùm parvum objectum oculo propiùs admovetur pupilla contrahitur?* Ne scilicet multi radij per margines objecti crystallino illapsi distinctam basim vel imaginem minuti illius objecti expungant.

42. *Vtrum magni oculi parvis præferendi sint?* Respondetur; neutros alteris præferendos esse. Nempe quia utráque ratio oculi cùm optima, & supra requisita dispositione ad præstantiam oculi conjungi potest. 43. *Vtrum Equus, qui maiorem oculum habet, majora objecta videat, quàm Falco vel Aquila?* Respondetur negative. Quia licet affectio impressa ab objecto in oculo equino majoris sphæræ portionem occupet, non tamen majoris anguli radiosi, tanta autem quævis res videtur, sub quanto angulo radioso seu visorio videtur.

 44. *Vnde*

44. *Unde fiat quòd unius hominis oculi plùs minùs micent?* Scilicet ex membranarum & tunicarum perspicuitate, ac corneæ lævore: in quo igitur oculo lævor corneæ, & major tunicarum est perspicuitas ille etiam magis micat. 45. *Cur quidam adolescens cæcus, dum digito oculum versus nares comprimeret, aliquid tamen vidit?* Nam per compressionem oculi mutatur convexitas crystallini vel corneæ, vel vitrei humoris, aut Uveæ; unde sequitur necessariò projectionis radiorum ab objecto mutatio, igitur & affectionis vel imaginis impressæ in oculo, adeóque objectum quod per directos radios incidere non poterat, incidebat in sic contortum oculum. 46. *Cur alius quispiam, cujus pupilla obstructa erat, exceptâ exiguâ falce eáque extremâ, obliquè posita videbat, non autem directè posita?* Quia pars oculi directè percipiens radios visuales albugini supposita vitiata erat. 47. *Cur stellas de nocte videmus, non de die?* Quia major lux Solis obfuscat minorem lucem stellarum. 48. *Cur solem per foramen liberè intuemur?* Quia foramen omnes radios non excipit, hinc minor oculi affectio. 49. *Quare in candelis procul visis nigræ aliqua macula videntur?* Resultent enim illæ quasi umbræ, à distractione nimia radiorum. 50. *Cur hyeme plures & majores stellas aspicimus?* Quia tunc aër ab halitibus liberior est. Tum præterea, quia tunc pupilla explicatior est. Nam frigoris rigore contrahitur Uvea, quâ contractâ explicatur necessariò pupilla. 51. *Cur oculorum alter alterius motum sequatur?* Quia musculi his motibus asveti sunt. Analogiam habes in ipso digitorum motu, quorum postremum sive auricularem difficulter incurvabis, sine incurvatione alterius digiti vicini. 52. *Cur pueri initio sæpiùs, uti & qui diu gravi morbo laborant in oculorum conversione errent?* Nempe propter eorundem musculorum malam, & distortam dispositionem. 53. *Cur aliqui diu obtutum figere non valeant?* Ob debilitatem scilicet musculi, cujus munus est oculum sustentare, & obtutum figere. 54. *Cur oculi indices animi dicantur; adeò ut in ijs animus inhabitare perhibeatur?* Quia ad quosvis affectus, & dispositiones animi mutantur. Sic in alijs modestia, clementia, mansuetudo, hilaritas, misericordia, amor: in alijs contrà fastus arrogantia, versutia, tristitia, odium, & indignatio sese oculis produnt. 55. *Cur vehementer irascentibus oculi ignei fiant?* Quia per iram fervidior fit sanguis circa cor, magisque incalescunt Spiritus, qui utpote subtiliores supernè feruntur, pérque oculos, qui perspicui sunt, transparent, habéntque vapores sangvineos ascendentes, unde & facies rubra ijs apparet. 56. *Cur oculi ad præsagiendum primum habent locum apud Medicos?* Quia maximè inter membra mutantur, tam ab externo agente, quàm ab interno, videlicet cùm sit præhumidum ac mundum, facilè recipit quamlibet impressionem, eámque exhibet. 57. *Cur oculi magni respectu reliqui corporis pigritiam denotent?* Quia oriuntur ex abundantia humoris qui virtutem motricem debilitat, & quasi lassitudine afficit. 58. *Cur parvi oculi significent ingeniosum, & astutum?* Quia indicant paucitatem materiæ humidæ, cum qua si conjungatur magna siccitas in cerebro, oritur ingeniositas, quæ facilè deflectit ad vafritiem seu astutiam. 59. *Cur oculi bene proportionati,*

nati, & fulgentes sint optimi? Quia testantur perfectionem virtutis formatricis, & debitam temperiem humidi in cerebro, magnámque Spirituum abundantiam. 60. *Cur magnæ pupillæ signum sint debilioris visûs & ingenij?* Quia qui illas habent, magnum patiuntur dispendium Spirituum, & cerebrum humidius possident: unde deficiente instrumentorum adminiculo, visio & cogitatio ægrè fiunt. 61. *Cur parvæ pupillæ significent ingeniosos?* Quia signum sunt non tantæ humiditatis, nec tanti dispendij Spirituum, ob id etiam acutiorem visum habent. 62. *Cur pupillæ inæquales signum sint turbulenti animi?* Quia sunt monstrosæ, monstrum autem in corpore, monstrum est in anima. 63. *Cur prosilientes oculi debilitatem visûs significent?* Quia Spiritus facilè à luce externa in talibus oculis dissipantur. 64. *Cur concavi oculi maximè si parvi sint perspicaciam visûs notent?* Quia in illis facilè fit magna Spirituum congregatio, quos lux externa difficulter potest dissipare. 65. *Cur oculi stantes, seu defixi signum sint cogitationis anxiæ intensâ cogitatione in unum?* Quia tunc quiescunt ferè alij sensus à suis functionibus. 66. *Cur oculi celeriter se moventes significent ingenij acumen, & audaciam, tardè autem se moventes stupiditatem, & tarditatem?* Quia celeritas motûs oculorum provenit à complexione calida, quæ habet sibi ingenij præstantiam, & audaciam conjunctam; tarditas autem à complexione frigida, quam comitari solet stupiditas, & timiditas. 67. *Cur qui oculos habent splendentes, & siccos sint ingeniosi?* Quia arguunt Spirituum copiam, & siccitatem cerebri. 68. *Cur oculi subrubei iracundiam denotent?* Quia etiam qui ex accidenti irascuntur, oculis rubescunt. 69. *Cur oculi cærulei optimæ complexionis sint indicium?* Quia color cœruleus oculorum, signum est carentiæ adustionis bilis in tali homine. 70. *Vnde oriatur palpebrarum frequens nictitatio naturalis?* Nimirum ex musculorum debilitate nimia. 71. *Cur palpebræ tumentes indicent somnolentiam?* Quia signum sunt humidioris cerebri, & totius corporis. 72. *Vtrùm oculi sint igneæ naturæ?* Eos igneæ naturæ censent Plato & Galenus. Svadere videtur id ingenita oculis luciditas, & innatum lumen oculis nonnullorum animalium; unde oculus non rarò ignis figuratè appellatur. 73. *Et hinc fortassis inflictus oculo ictus scintillas exhibet.* 74. *Hinc fortè etiam solem fixo ac libero oculo intueri non licet:* Ne radij in crystallino refracti, & in retina collecti reverà urant. 75. *Hinc quoque fortè Ophthalmiâ laborantes lucem immodicam fugiunt:* Quia multum ignem in oculis habent, vel oculum ut ajunt inflammatum. 76. *Cur multorum animalium oculi veluti felium in tenebris fulgeant, & radient?* Quia minutam lucem obtinent, quæ tamen cùm sit exigua, diurno lumine obscuratur, & offunditur, noctu verò lucet, quia tunc majus lumen abest à quo obruatur. 77. *Cur aliqui homines meliùs videant tempore subobscuro, quàm clarissimâ die?* Nempe quia tales habent tenuiores Spiritus, & tunicas in oculo, quæ proinde nimiam lucem ferre non possunt, tempore verò subobscuro addensantur tunicæ, unde modicâ luce adjuti vident. 78. *Vnde aspicientes astra, ea quiescere putamus, licet pernicissimè moveantur?* Quia eodem modo oculus afficitur, & imago impressa locum in retina sensibiliter non mutat.

mutat. 79. *Cur carbo velociter in orbem agitatus aut aliud objectum circulum integrum exhibere videatur?* Quia juxta motûs successionem, simili successione oculum afficit. 80. *Cur ignis qui sensim in pulveris sulphurei tractu accenditur, moveri videatur, cùm tamen novus semper ignis sit?* Quia propter similitudinem, illiúsque continuatam successionem semper idem esse putatur. 81. *Vtrùm facultas videndi amissa possit naturæ vi restitui:* Plinius lib. 11. Naturalis Historiæ cap. 37. ait: Serpentum oculos, & hirundinum pullis oculos si quis eruat, renasci. Communis tamen Philosophorum vox est cœcitatem (intellige perfectam) esse unam è privationibus, à quibus non datur per naturam regressio ad habitum. 82. *Cur omnium puerorum oculi statim à partu cæsiusculi sunt?* Quia juxta Aristotelem ita se habet humor oculorum, átque fluminum; qui si multus sit, opacatur átque nigrescit, quia transpicit: si paucus, cæsius videtur: si mediocris, medium alium exhibet colorem. Sic ergo, quia infantium oculi ob parvitatem parum continent humoris, cæsium colorem in eis elucere inquit. 83. *Cur Lepores apertis oculis dormiant?* Nimirum quia habent oculos præeminentes, & palpebras breves, & sic difficultate clauduntur. 84. *Ast quâ de causâ taliter formavit natura in ijsdem oculos?* Quia cùm sint animalia meticulosa, ut sic se faciliùs custodire possint semper habendo oculos apertos. 85. *Quare oculi glauci in die malè vident, noctu verò benè?* Quia glaucedo per se est lucida, & Spiritus visibiles in die debilitantur, & nocte confortantur. 86. *Quare jaculatores boni communiter claudunt unum oculum?* Quia sic directiùs vident scopum præfixum, duorum enim oculorum visuales lineæ, per diaulissum ad scopum traduci nequeunt; unde si utérque oculus tunc in objectum minutum præsertim intenderet, vel scopus, vel diaulissus geminus apparet, & sic jaculatio sine confusione esse non posset. 87. *Vtrùm visio ab utróque oculo clarior, distinctior, & perfectior sit, quàm si eliciatur tantùm ab alterutro?* Respondeo cum Aquilonio: Ita. Nam duæ causæ simul junctæ fortiùs operantur circa idem subjectum, quàm una. Utrique autem oculo propria videndi facultas inest, ergò. 88. *Quare oculi recreentur per viridem colorem?* Quia viridis color mediocriter movet organum visûs, & ideò confortat visum. 89. *Cur palpebra interior retracta, ita ut oculum non cooperiat, signum sit brevis vitæ?* Quia oritur ex debilitate musculi, qui illam surrigere nequit: debilitas autem musculi significat cerebri debilitatem, quo malè affecto, non potest esse vita diuturna. 90. *Cur supercilia conjuncta in origine nasi, maximè si pili densi sint, significent audacem, & cholericum?* Quia signa sunt maximi caloris fuliginosam materiam præter primariam intentionem naturæ foras potrudentis; qui autem tali complexione præditus est, cholericus est, & audax. 91. *Cur supercilia parva, & tenuia pusillanimitatis sint indicia?* Propter rationem contrariam. 92. *Cur supercilia in longum porrecta denotent timidos?* Quia in rectum porrecta denotant frigiditatem, ac consequenter & timiditatem. 93. *Cur arcuata supercilia denotent magnanimos, audaces, & iracundos?* Quia caloris est elevare: hinc arcuata calorem produnt, adeóque & audaciam ac magnanimitatem.

tatem. 94. *Cur, qui oculis apertis dormiunt, timidi sint?* Quia ad Leporinam naturam, & temperamentum accedunt. 95. *Cur oculi humani minimè etiam in intentissimo frigore frigeant?* Quia oculi humani præditi sunt insigni sangvine, ac pingui insuper ac crassâ concretione, quâ totus oculus convolvitur. 96. *Cur autem oculi aliorum animalium, quæ sunt exanguia ab intenso frigore magis conservantur, quàm alia membra?* Quia hæc in oculis duriorem habent pellem, quâ se ab injurijs tuentur. 97. *Cur nonnulli in tenebris experrecti à somno, non aliter, quàm in media luce (brevi licèt tempore) omnia intuentur?* Respondent Conimbricenses: quia ut multorum doctrina est, Spiritus animales è cerebro ad oculos defluentes lucidi sunt, fieri ergò potest, ut in quibusdam hominibus ex occulta proprietate tantum lucis obtineant, ut confestim emissi totum cubiculum illustrare valeant acervatâ nimirum eorum copiâ, dum oculi clausi fuère, eâdémque, cùm primùm aperiuntur, erumpente. 98. *Fieríne potest ut quis in tenebris id videat, quod priùs in luce vidit?* Ita sanè. Nam qui aspexit solem, aut aliquod corpus lucidum intensè, & deinde convertit in locum obscurum oculos, invenit eandem formam lucis, & figuram in dicto obscuro loco. 99. *Vnde hoc ipsum proveniat?* Ex vehementi scilicet impressione specierum objecti, quod intensè cum aliqua mora aspectum, simulacrum sui, potentiæ oculi imprimit, & consequenter oculus illud aliquamdiu retinet. 100. *Cur qui intensè aliquid inspicere volunt, priùs cum aliqua mora oculos claudunt?* Id enim natura faciendum dictat, ut sic per illam clausorum oculorum moram, Spiritus vitales magis congregentur, átque adeò oculi quóque ad videndum magis roborentur, & confortentur. Porrò ex prædictis problematibus nonnulla sunt spectantia ad Physiognomiam, quæ utique non habent tantam certitudinem, quantam habent ea, quæ ex principijs Physicis vel Mathematicis, sunt deducta.

§. III.
De objecto Visûs ac ipsa Visione.

QUæri potest 1. Quodnam sit objectum visûs proprium? Resp. Objectum visûs proprium est lumen, & color; seu Lucidum & Coloratum. Et lumen quidem seu lucidum est objectum visûs primarium ac per se, quia sine alterius adjutorio movet sensum visûs, adeóque ratione sui tantùm videtur. Color verò seu coloratum ad hoc ut sensum visûs moveat, indiget lumine, à quo illustretur, & sic ratione alterius saltem partialiter videtur, ideóque est objectum visûs secundarium.

Quæri potest 2. Utrùm lumen sit substantia vel accidens? Resp. Non esse substantiam sed accidens. Nam si esset substantia, vel esset completa, vel incompleta. Si completa, illa esset vel spiritualis, vel corporea. Spiritualis dici non potest: quia producitur à corpore: sed nec dici potest corporea, quia

aliàs deberet habere quantitatem, ratione cujus fieret impenetrabilis, & sic non posset penetrari cum crystallo, aëre vel aqua, cum quibus tamen penetratur, ut quotidiana testatur experientia. Sed néque dici potest incompleta, hæc enim est vel materia prima, vel forma aliqua substantialis. Atquî lumen nec est materia prima, ut per se patet. Nec forma substantialis, qui aliàs cùm lumen frequenter recipiatur in aëre, aqua, & crystallo, daretur naturaliter duplex forma substantialis in eadem materia sive subjecto, quod fieri non potest. Igitur lumen est accidens seu qualitas à corpore luminoso diffusa. Deinde substantiæ non admittunt magis, & minùs, nec sunt sensibiles per se. Lumen autem & intensionem patitur, & per se est sensibile. Ergò

Quæri potest 3. Qualis qualitas sit lumen, Physica ne an intentionalis? Resp. Lumen non tantùm quod existit in corpore luminoso, sôlo e. g. sed etiam quod producitur in medio, esse qualitatem physicam. Ratio primæ partis responsionis est: quia in corpore physico, & luminoso lumen existens est illius proprietas physica. Ergò est qualitas physica. Ratio autem secundæ partis est. Quia lumen etiam illud, quod diffunditur per medium, producit effectum physicum, calorem videlicet, & siccitatem.

Quæri potest 4. Quid sit lumen & quomodo differat à luce, radijs lucis, & splendore? Resp. 1. Lumen ab Arist. 2. de anima cap. 7. bene sic definiri: *Quod sit actus perspicui interminati quatenus perspicuum est.* Dicitur *actus* id est forma quædam accidentalis subjectum actuans, sive perficiens. Dicitur secundò *perspicui interminati*, id est medij diaphani vel pellucidi. Dicitur tertiò, *ut perspicuum est*, hoc est in quantum medium, quod erat priùs tantùm potentiâ perspicuum, per ipsum lumen actu fit perspicuum, ita ut per illud etiam alia videri possint. Resp. 2. Quatuor hæc: lumen, lucem, radium lucis, seu luminosum, & splendorem accidentaliter tantùm inter se differre. Lux enim dicitur, quatenus est in luminoso seu subjecto proprio. Lumen quatenus est in alieno, vel in quantum derivant à luce, & diffunditur per medium, ob quam causam etiam imago, & soboles lucis nuncupatur; radius luminis est eadem qualitas prout ab agente procedit directè, splendor verò est idem lumen ab objecto reflexo.

Quæri potest 5. Quænam necessariò requirantur ut objectum videri possit ab oculo disposito, & applicato directâ visione? Resp. Requiri sequentia. 1. Ut sit opacum saltem aliqualiter. Hinc aër purus non videtur, & multò minùs æther. 2. Ut habeat determinatam magnitudinem oculum versùs. Hinc quædam ob parvitatem non videntur ab oculo. 3. Ut sit positum ante oculum ita, ut per lineas rectas possit in ipsum radiare. Hinc quæ à tergo sunt non videntur. 4. Ut non sit nimiùm distans ab oculo, sed néque eidem planè proximum. Hinc quædam objecta evanescunt ob nimiam distantiam, & illa, quæ immediatè applicantur oculo, non videntur. 5. Ut inter ipsum & oculum intercedat medium diaphanum. Hinc posita post corpus opacum ante oculos colloca-

locatum non cernuntur. 6. Ut sit illuminatum, vel lucidum in se, vel aliunde. Hinc in tenebris existentia non apparent.

Nunc jam reliqua quæ ad naturam, & proprietates lucis ac luminis spectant per subsequentia Theoremata expediamus.

1. *Lumen ut plurimùm est cum calore.* Hinc vulgò dicitur: Lumen esse eminenter calidum. Patet experientiâ. Nam lumen ab igne vel sole propagatum semper cum calore est conjunctum.

2. *Hic tamen calor probabiliùs est qualitas ab ipso lumine realiter distincta.* Separari siquidem potest à lumine. Experientia clara est in ferro calido, aqua calida, manu calida, in quibus sentitur calor etiam absente omni lumine.

3. *Lumen in medio diaphano nihil omninò aliud præstat, nisi liberam radiorum, vel directorum, vel reflexorum, vel refractorum trajectionem, quam medium ipsum permittit, exceptâ tamen refractione*, quæ est effectus caloris eidem semper conjuncti,

Lux, quæ lucido inest, habet vim activam ad extra. Quæ scilicet lumen diffundat.

5. *Lux, quæ lucido inest, ab ipso lucido producta est.* Est siquidem illius proprietas sicut calor ignis.

6. *Lumen in instanti producitur átque diffunditur ab eodem lucido per medium non impeditum.* Hoc enim est omnium specierum visibilium proprium, sed maximè primarij visibilis, luminis scilicet. 7. *Lux est prima vel secunda.* Lux prima est, quæ secundùm radiorum directionem projicitur, & efficit secundam. Lux secunda est, quæ fit è diffusione lucis primæ. Sic lux per fenestram directè à sole incidens in cubiculum dicitur prima, in angulis vero cubiculi, quo à luminoso nempe sole rectè pertingere nequit, dicitur secunda. 8. *Luminosum est veluti terminus à quo, illuminatum veluti terminus ad quem.* Hoc siquidem est objectum, illud est causa luminis, sive illud est materia ex qua, hoc verò materia circa quam. 9. *Lumen propriè loquendo non habet contrarium.* Quia contrarium dicit aliquid positivum. Nihil autem positivi assignari potest, quod lumini contrarium sit; tenebræ enim, quæ vulgò dicuntur contrariæ, nihil positivum dicunt, cùm sint mera luminis privatio vel absentia. 10. *Lux congregata est fortior.* Nam & aliarum qualitatum virtus unita fortior. 11. *Lux fortiùs illuminat objectum propinquius.* Agens enim tantò fortiùs agit, quantò patienti fuerit propinquius. 12. *Luminosum sphæricum illuminat sphærici æqualis dimidium: majoris minus dimidio.* Atque cùm oppositum lucis sit umbra, de proprietatibus quóque illius aliquot subjungamus Theoremata.

1. *Umbra terminatur radiis lucis.* Quia umbra est defectus, & absentia lucis. Terminus igitur seu finis umbræ, est luminis radius. 2. *Umbra projicitur in*

tur in partem luci oppositam. Sic umbræ Gnomonum, imò omnium corporum Sole oriente tendunt occasum versùs. Ratio autem hujus est: quia umbra fit corporis opaci interpositione, inter luminosum, & illuminatum. 3. *Vmbra retinet figuram opaci.* Quia radij corporis luminosi opacum undique tangentes, & ultra id excurrentes, umbram definiunt. 4. *Vmbra sequitur motum sui opaci, & luminosi.* Ab his siquidem figuratur, & terminatur. Igitur his motis movetur & illa. 5. *Vmbra multiplicata est umbrosior.* Quælibet enim minuit aliquid luminis. 6. *Opaci tot sunt umbræ, quot sunt opposita luminosa.*. In tot siquidem projicitur partes à corpore opaci, quot luminosis corpus opacum opponitur. 7. *Vmbra lucis propioris est densior, remotioris tenuior.* Quia ibi est majoris, hîc autem minoris lucis privatio. 8. *Si Diameter sphærici luminosi sit æqualis diametro opaci sphærici, umbra habebit figuram cilindricam, seu per modum columnæ diffusam. Si major, figuram Conicam hoc est in cuspidem desinentem: si minor, turbinis specie diffusam.* 9. *Vmbra suo opaco modo æqualis est, modò brevior, modò longior, pro diversa luminosi altitudine.* Horum autem ratio est. Quia radius luminosus in corpus opacum incidens, necessariò cum illo efficit duos angulos, unum luminosum, alterum umbrosum; qui duo anguli simul sumpti semper debent esse duobus rectis æquales, ita ut nec excedant illos, nec excedantur ab illis. Quando igitur augetur luminosus, debet minui umbrosus, & quando luminosus minuitur debet augeri umbrosus; quando demum radius umbram definiens æquat duos angulos, alterum ad verticem opaci, reliquum ad terminum umbræ in objecto plano, erit umbra æqualis opaci. 10. *Vmbræ inæqualium, & parallelorum, terminatæ eodem radio, diversis, & æquè altis sunt proportionales altitudinibus.* Hinc in promptu est facillima dimensio earum altitudinum, quarum in plano umbras metiri licet. Sensus enim Theorematis hic est. Quòd sicut se habet v. g. trium pedum umbra ad altitudinem perticæ decem pedum, ita se habet umbra 100. pedum montis alicujus vel turris ad ipsam altitudinem turris vel montis quæsitam.

Iam quoad secundarium objectum visûs, colorem scilicet attinet.

Quæri potest primò. Quid sit color? Resp. Cum Arist. lib. 2. de anima cap. 7. Color est quod moveat actu perspicuum, hoc est: quod speciem sui diffundit ad oculum per medium perspicuum actu, sive in quantum est id illuminatum. Color enim sine lumine videri non potest. Sive jam hoc lumen requiratur ex parte objecti tantùm, sive ex parte medij tantùm, sive ex parte utriúsque, aut fortè ex parte oculi simul, cujus quæstionis decisio, ex infrà dicendis patebit.

Quæri potest 2. Quotuplex sit color? Resp. Esse duplicem. Alius siquidem est realis, alius intentionalis; realis est, qui ex commixtione primarum quali-

qualitatum in corpore resultat, ut albedo in nive, nigredo in pice, & rubedo in minio, ac ideò etiam inter qualitates secundas numeratur. Color verò intentionalis est, qui in eodem corpore, pro diversa incidentia luminis diversimodè nobis apparet uti est ille, qui à lumine per vitrum polygonum, vel trigonum refracto, aut certè per vitrum coloratum transmisso cernitur, & talis est etiam in Iride, ac in collo columbæ illuminatio.

Quæri potest 3. Utrum colores reales distinguantur à luce, & lumine? Resp. Ita. Idque primò. Quia idem omnino, & invariabile subjectum, & eodem lumine affectum varios potest habere colores, & jam esse viride, jam nigrum, jam album, igitur colores reales sunt distincti à luce, & lumine. 2. Quia decrescente lumine, & valde imminuto aliqui colores, sicuti est ruber, albus, & niger apparent magis intensi, quàm quando sunt in intenso lumine. Si autem non distinguerentur à lumine, deberet fieri potiùs contrarium. Ergò. 3. Marmor non solùm in superficie extrema, sed etiam intimis partibus, quas lumen penetrare non potest, aut album, aut nigrùm, aut rubrum est. Et eadem est ratio de succino flavo aut nigro, de pice, de cera flava aut alba. Igitur albedo, rubedo & flavedo non sunt solum lumen. 4. Pili animalium & hominum in eodem solis lumine illustrantur, & tamen unius sunt albi, alterius nigri, tertij rufi: & similiter vinum rubrum, & album si eidem luci exponantur in vitris ejusdem materiæ, ejusdem etiam raritatis, & densitatis, & opacitatis, adhuc tamen illud rubet, hoc autem manet album, imò etiamsi eidem prorsùs vitro, ac ad idem lumen infundatur successivè: quia per artem sat vulgarem fieri potest, ut in eodem vitro sit pars una inferior rubra, altera superior alba, vel è contra, ergò. 5. Lumen nullum habet contrarium, albedo autem & nigredo sunt contraria. Igitur albedo, & nigredo contradistinguuntur à lumine, átque consequenter, & alij colores ex albedine, & nigredine mixti, cujusmodi non sunt omnes reliqui. 6. Chamæleon eandem opacitatem, & densitatem vel raritatem retinens, ac in eadem incidentia luminis, ex vicinitate tamen diversorum colorum vicinorum, diversi etiam coloris apparet: eodem modo cancer crudus si coquatur rubedinem contrahit, qui tamen priùs niger erat, esto in eo maneat eadem opacitas, & licèt eidem lumini solis vel ignis exponatur. Igitur colores reales sunt aliquid contradistinctum à lumine.

Quæri potest 4. Utrum etiam colores intentionales distinguantur à lumine? Resp. Colores intentionales nihil esse aliud, quàm ipsum lumen, ac proinde non distingui à lumine, unde etiam hi colores, apparentes duntaxat & fictitij nuncupantur. Ratio est. Quia hi colores secundùm diversum aspectum, distantiam, & situm ad corpus luminosum circa idem objectum, & per idem medium variè sese visui repræsentant, quod sanè indicium est eos nihil esse aliud, quam ipsam lucem in corpore receptam.

Dices. Colores intentionales non differunt à lumine, ergò néque reales. Resp. Negando consequentiam. Disparitas est. Quia refractio ex qua oriuntur hi colores intentionales, non causant omnem colorum varietatem, qualem

videmus sine illa in corporibus varijs, sed tantùm viridem, flavum, rubeum, & his vicinos, nunquam autem nigrum, qui tamen est inter primarios ex coloribus realibus. 2. Quia ad colores intentionales requiritur corpus Diaphanum, & transparens, quod radius luminis transmittendo frangat: colores autem reales maximè sunt in corporibus opacis, quæ lumen repellunt, & non transmittunt, igitur non sunt lumen refractum.

Quæri potest 5. Utrùm colores intentionales sint veri colores, an tantum apparentes? Resp. Quæstionem esse de nomine. Si enim per colores veros non aliud intelligatur, quàm quòd verè terminent visum, sunt omnino veri, imò hoc sensu etiam reales. Si verò per colores veros intelligantur tantùm ij, qui sunt à lumine contradistincti realiter, & quia à temperamento primarum qualitatum oriuntur, non possunt dici veri, & reales colores, sed tantùm apparentes.

Quæri potest 6. Unde oriatur colorum varietas? Resp. Colorum apparentium varietatem oriri ex diversitate incidentiæ luminis, & radiorum, prout varij partim recti, partim reflexi, partim refracti, aut alio modo mixto se habentes inter se reciprocantur, idque vel ex diversa habitudine objecti, ad luminosum, vel ex diversa incidentia luminis in oculum ratione medij, ut fit dum objecta per vitra trigona aut polygona inspicimus. Concurrunt tamen quandóque ad horum varietatem, & colores reales: sic fit ut coloribus rerum adjacentium objecta, quæ intuemur, perfundantur, vel dum per vitrum coloratum lumen transmittitur. Varietas autem colorum realium oritur ex vario temperamento primarum qualitatum, & sic juxta Aristotelem niger color oritur ex commutatione quadam, aquei humoris ad siccitatem: albus ex copia humoris aquei non concocti. Ex horum autem commixtione oriuntur omnes reliqui. Quidam autem singulis elementis in misto coëuntibus, ita colores adscribunt. Ut albus sit in sicco, & in terra, hoc est terream portionem comitetur. Viridis in humido crasso, cujus quasi Mater sit aqua. Cæruleus in humido tenui, qui fit ab aëre. Flavus in calido qui oriatur ab igne. Atque sic de cæteris. Admitti tamen debet etiam ad colorum realium varietatem conferre non parùm in misto majorem minorémve diaphaneitatem, opacitatem, raritatem, densitatem, lævitatem, asperitatem, remotionem, vel propinquitatem ad lucem, diversámque hujus in illud incidentiam. Varietatem item medij (quoad eorum appareatiam) uti & oculi variam dispositionem.

Quæri potest 7. Quotuplex sint reales colores? Resp. Esse duplices. Medios scilicet, & extremos. Colores extremi sunt albedo & nigredo. Medij autem 5. nempe: viridis, violaceus, cæruleus, rubeus, & flavus. Cæteri autem omnes tantùm ex horum diversa commixtione fiunt.

Panch-

Pauculis his quæstionibus de coloribus adjungamus aliquot communia coloribus, & lumini Theoremata.

1. *Tam lucida, quàm colorata illustrata profundunt à se ad oculum per medium non impeditum species sui visibiles.*

2. *Species hæ visibiles prosiliunt ex omnibus partibus corporis luminosi, & colorati, à luce illustrati.*

3. *Species prædicta profunduntur lineis rectis ad oculum, nisi aut à corpore speculari, aut à medij diversitate incurventur.*

4. *Lumen & species objecti colorati, circumquáque in modum sphæræ diffunduntur.*

5. *Quodlibet punctum objecti luminosi, & colorati propagat lumen & species, intra spheram propagationis in totum medium; & totum objectum in quodlibet medij punctum.* Clarum est id experientiâ. Nam si in locum clausum per foramen aliquod, species alicujus corporis colorati ingrediantur, & obversâ chartâ excipiantur, apparet in charta quodlibet objecti punctum, quod chartam respicit. & tota objecti obversi facies.

6. *Radij à luminoso, & colorato profusi, alij æquidistant, alij se se intersecant, alij in diversa abscedunt.* Cùm enim quodcùnque punctum corporis luminosi, & colorati profundat radios rectos, versùs quamcúnque partem; necesse est radios illos omnes facere inter se varios angulos, alios rectos, alios obtusos, alios acutos, adeóque multos ex ijs sese intersecare, alios verò in diversa abire.

7. *Luminosum & coloratum complent totam virtutis suæ spharam in instanti si sint debitè applicata.* Ratio est, quia néque lumen, néque species habent contrarium positivum in medio, quod debeant vincere átque expellere. Habetur id ipsum experientiâ, quia proposito luminoso, & colorato illicò videtur, nec sicut in soni perceptione intervenit mora aliqua; signum ergò est illicò diffundi per medium eorum radios, ac species.

Iam verò circa ipsam visionem.

Quæri potest 1. In qua parte oculi fiat visio? Resp. 1. *Eam non fieri in nervo optico.* Cùm enim omnia agentia naturalia exigant per lineam rectam agere, species quóque objecti debent fieri directâ lineâ ad oculum. Hi autem nequeunt ferri lineâ rectâ ad nervos opticos, hi siquidem non jacent in axe optico. sed ad latera uti ex Anatomia constat. Ergò. *Nec* 2. *Eam fieri in humore crystallino.* Nam pars illa oculi in qua fit visio debet esse talis, in qua possunt recipi species objectorum (visio siquidem nihil aliud est, quàm speciei visibilis in oculum receptio) & quæ valeat easdem terminare, & simul colligere Humor verò crystallinus non est talis pars oculi, cùm sit corpus perfectè diapha

num

num, ſed néque poſſunt ipſum permeare ſpecies objecti niſi valdè confusè. Cùm enim ſit homogeneus, non eſt ratio, cur in uno puncto tantùm colligantur, igitur diffunduntur ſparſim per omnes illius partes, adeóque in eo non poſſet formari viſio clara, ac diſtincta. Ob has easdem rationes multò minùs fit in *humore vitreo.* Sed néque 3. fit in *Sclerode*, aut *Choroide.* De *Sclerode* conſtat, cùm ad illam radij luminis non perveniant. De *Choroide* majus poſſet eſſe dubium; cur tamen in ea non fiat, ratio eſt. Quia durior eſt, quàm ut à lumine, & radijs viſibilibus affici poſſit. Nec 4. *fit in Cornea.* Quia ſi macula vel albugo pupillam tegat, licèt radij in corneam incidant, non tamen proptereа videt. In *Vvea* autem, & *humore aqueo* eam non fieri nullus dubitat. Nec demum fit viſio in *aranea.* Quia nec in hac ſiſtunt ſpecies viſibiles, ſed nec aliter eam penetrare poſſunt, quàm inter ſe penetratæ, & loco indiſtinctæ, adeóque ad invicem confuſæ. Fit igitur viſio *in Retina*, 1. Quia in retina tanquàm proximiori nervis opticis, Spirituum animalium, viſioni formandæ neceſſariorum, major quàm in ulla alia parte oculi reperitur copia. 2. Quia in ea ſpecies viſibiles ſiſtunt, átque apparent diſtinctæ, & debito ordine collocatæ. 3. Quia ex omnibus partibus oculi ad recipiendas ſpecies, & repræſentanda objecta eſt aptiſſima, habet ſiquidem ſe inſtar ſpeculi; ſicut enim in ſpeculo diaphaneitas vitri plumbeo folio occupatur; ſic etiam retina, quæ ſecundùm ſe eſt diaphana, habet à tergo tunicam uveam ſpiſſiorem, quæ ſuâ opacitate ſpecies ſiſtit, retinet, & colligit.

Quæri poteſt 2. Quâ ratione viſio fiat in oculo? Reſp. Eo prorsùs modo, quo modo repræſentatur objectum, per intromiſſionem ſpecierum in aliquod obſcurum conclave, quod experimentum explicat totam naturam viſionis. & plenè confirmat eam fieri in *Retina.* Fit autem hæc introductio ſive intromiſſio ſpecierum tali modo. Cubiculum aliquod ex quo eſt proſpectus in forum, aream, aut alium locum ſimilem rebus ſpectantibus inſtructum undique claudatur, ita ut ne minima lux illud intrare poſſit, hoc facto fiat foramen in clauſa feneſtra exiguum, cujus diameter ſit latitudinis digiti minoris; in hoc foramen collocetur vitrum convexum ex ſpicillo vel tubo optico; his factis, tum intus in cubiculo chartam aut tabellam albam oppone vitrum versûs, in ea diſtantia, quam admovendo, & removendo eam te uſus docebit, & videbis in ea omnes res, quæ è regione vitri conſiſtunt, ſuis coloribus, & figuris, diſtinctiſſimè per omnia præſentatas; poteſt autem hoc experimentum exhiberi, etiam ſine vitro per ſolum foramen, ſi illud ſit rotundum, & valdè minutum, ac ſpatium pro diſtantia objectorum ſufficiens exiſtat, multò tamen meliùs ſuccedit cum vitro; habet verò hæc intromiſſio ſpecierum hoc incommodi, quòd licet per illam ſecundùm omnia lineamenta res aepræſententur, non tamen eo ſitu, quo ſunt foris, apparent, nam partes objecti ſuperioris videntur eſſe inferiùs, inferiores verò ſuperiùs, ſiniſtræ ad dextram, & dextræ ad ſiniſtram. Verùm & huic incommodo varijs vijs obviari poteſt: primus itáque modus erigendi ſpecies inverſas eſt, ope magni ſpeculi

culi concavi, si enim illud in loco obscuro è regione foraminis apposueris, accedendo, & recedendo cum illo tam diu, donec in eo in justa quantitate res, quarum species sunt intromissæ appareant, & simul ea quæ centro speculi vicina sunt, minora, & inversa videantur; tunc si speculum ab hoc loco magis elongaveris, objecta erecto situ aspicies. Secundus est iste: extra cubiculum obscurum paulò infra foramen, pone speculum planum, vel peluim aquâ limpidâ plenam; tunc enim species rerum in speculum vel aquam incidentes, repercutientur, & subintrantes foramen, exhibebunt rerum imagines erectas, in opposita charta, aut tabella. Tertius est, subsidio alterius vitri convexi, si enim inter vitrum illud, quod est in foramine fenestræ, & chartam, quâ vis species rerum percipere, interponas aliud vitrum convexum; hoc posterius acceptas à priori species eversas, denuò evertit, & sic ad chartam situ erecto transmittit. Sed difficultas est invenire distantiam, in qua hoc alterum vitrum convexum collocari debeat, hanc tamen sic reperies: vitro fenestræ inserto oppone chartam, in ea distantia, ut specierum confusio perfectissima in illa appareat, quod tunc erit, quando nullum colorem, sed meram lucem in ea aspicies, átque hæc distantia erit, in qua alterum vitrum convexum collocari debet: optime autem feceris, si tantæ distantiæ tubum confeceris, & utrumque vitrum illi imposueris; jam si post secundùm hoc vitrum, chartam in debita distantia (quam experientiâ disces) tenueris, apparebunt in ea res, quæ foris sunt erectæ, cum debito situ, figura, & colore. Quartus est per inversionem rerum extra foramen positarum, si earum conditio id permittat, si verò sint tales, quarum id conditio non permittit, tunc per inversionem imaginum earum, átque juxta hunc ultimum præsertim modum, integræ sylvæ, feræ venenationes, personæ multáque alia curiosa, úsque ad admirationem aspicientium exhiberi possent. Et hâc arte censendus est exhibuisse quidam Rudolpho II. omnes antecessores Cæsares úsque ad Carolum V. & Canonicus ille Salisburgensis, cujus mentionem facit Delrio, qui omnium suorum Canonicorum parentes pridem vitâ functos in quodam convivio domi suæ instructo produxit. Sed jam ut ad propositum nostrum redeamus, ostendamus visionem in oculo hoc prorsus modo fieri. Oculus igitur gerit vicem cubiculi; tunicæ oculi, vicem parietum; humores, aqueus, & albugineus, oculum replentes, vicem aëris replentis cubiculum; *Vvea* est instar fenestræ clausæ; pupilla instar foraminis; humor crystallinus instar vitri lenticularis, seu convexi post foramen applicati; retina instar chartæ foramini oppositæ. Præterea sicut fenestra cubiculi clausa secernit aërem externum ab interno, cúmque dividit in anteriorem, & posteriorem, & simul lumini, & speciebus non permittit ingressum, nisi per foramen; ita & tunica *Vvea* dividit humorem aqueum in anteriorem, & hunc ab illo secernit tanquam internum ab externo, & simul lumini, ac speciebus non dat ingressum, nisi per pupillam. Rursus sicut aperto foramine cubiculi, prout majus, vel minus est foramen, lumen, & species in majori, vel minori copia ingrediuntur in cubiculum; ita apertâ pupillâ oculi, prout ea magis, vel minùs dilatatur, aut constringitur, eò etiam majus, vel minus lumen cum speciebus in oculum

ingrediuntur: insuper sicut post primum vitrum convexum fit undique decussatio radiorum in cubiculo, ita ut partes objecti superiores vergant infrà, inferiores verò supra, dextræ ad sinistram, & sinistræ ad dextram, idque ex natura radiorum; ita post pupillam, & humorem crystallinum fit similis decussatio in oculo eorundem radiorum, idque ex natura ipsorum: & demùm sicut per alterum vitrum convexum, aut speculum concavum eriguntur species rerum, priùs à foramine, & vitro convexo in eo constituto eversæ; ita per retinam eriguntur species rerum, à pupilla, & humore crystallino priùs eversæ.

Quæri potest 3. Unde id proveniat, quòd species objectorum tam in data experientia de intromissione specierum, quàm etiam in oculo decussentur, seu invertantur? Resp. Id provenire ex eo, quòd species visibiles ferantur lineâ rectâ: quando igitur veniunt ad foramen angustum, cujusmodi est pupilla, aut illud, per quod fit intromisso specierum, necessariò decussantur, hoc est, species superioris partis objecti, exempli gratiâ, turris alicujus, per rectam lineam vergentes, necessariò incidunt deorsum, & species partis inferioris ejusdem necessariò incidunt sursum; & similiter ob eandem rationem dextræ sinistrorsum, & sinistræ dextrorsum tendunt. Res hæc clarè demonstratur in optica; sed similes demonstrationes consultò hîc prætermittimus.

Quæri potest 4. Quid sint hæ species visibiles? Resp. Esse qualitates ab objecto visûs, lumine scilicet, & colore, per totum medium productas, quæ in oculo cum potentia visiva junctæ, loco, & vice objecti effectivè concurrunt ad visionem.

Quæri potest 5. An reverâ dentur tales species; hucúsque enim videmur tantùm supposuisse dari? Resp. Contra Nominales affirmativè. 1. Quia potentia visiva ex se est indifferens ad percipiendum hoc, vel illud objectum, non tantùm in actu secundo, verùm etiam in actu primo! ergò debet tolli in ea hæc indifferentia per aliquid, ratione cujus reddatur potentia visiva potens in actu primo proximo hoc potiùs objectum percipere, quàm illud: atqui aliud tale determinativum potentiæ visivæ non potest esse, quam species objecti: ipsum enim objectum id præstare non potest, cùm sit distans, & formaliter absens: ergò dantur tales species, quæ præstent rationem vicariam objecti. 2. Secundùm omnes, objectum concurrit ad visionem, juxta illud S. Augustini: *objectum, & potentia pariunt notitiam:* atqui objectum per se non potest concurrere ad visionem, cùm objecta percipiamus etiam remotissima; imò si objectum est immediatè conjunctum potentiæ visivæ, non possumus illud videre: ergò debet concurrere per aliquam virtutem à se emissam. Hæc autem alia esse non potest, quàm dictæ species visibiles: ergò. 3. Si opponatur aliquod impedimentum, hoc est, corpus opacum inter objectum visibile, & oculum, statim cessat visio, quæ erat: sed hæc impeditio non potest aliunde provenire, quàm quòd corpus opacum impediat transmissionem specierum visibilium: ergò dantur species visibiles. 4. Dum intuemur speculum, aut alterius oculi pupillam, vel aquam, videmus nos ipsos in illis: sed hoc aliunde provenire non potest, nisi quia radij specierum à nobis emissarum, & luminis,

minis, impingentes in hæc objecta specularia, rursus ab illis ad nos reflectuntur, & remittuntur ad nostros oculos: ergò dantur hujusmodi species. 5. Quia plurimæ sunt experientiæ in rebus opticis, quæ, nisi admittantur species visibiles, nullo modo aut intelligi, aut explicari possunt; quales exempli gratiâ sunt, cur in flumine, & homines, & arbores, turrésque, quæ erectæ sunt, inversæ tamen videantur? cur non in omni loco se homo in speculo videat, sed tantùm in linea reflexionis? Cur per vitrum polygonum, seu multorum angulorum una eademque res decies, & sæpiùs multiplicata appareat? Cur per vitra auctoria res parvæ ingentes, & per vitra concava res magnæ exiguæ videantur; multáquealia his similia, quarum tamen omnium admissis speciebus visibilibus, sine ullo negotio assignantur causæ, ut infrà videmus: ergò.

Quæri potest 6. A quo & quomodò producantur hæ species visibiles? Resp. Eas produci ab objecto illuminato, & colorato, sive à colore & lumine simul, & quidem sphæricè, hoc est, in orbem quaquaversus lineis rectissimis per medium diaphanum, & transparens illas transfundendo, quoúsque occurrat corpus aliquod opacum: occursus enim hujus illorum productionem sistit, idque in instanti, ut jam superiùs insinuatum est.

Quæri potest ultimò, utrùm visio fiat per extromissionem radiorum ex oculo? Resp. Cum Aristotele negativè, contra Platonem, ejúsque asseclas, qui dicebant, visionem fieri per emissionem radiorum visivorum ex oculis versùs objectum, non verò per receptionem alicujus provenientis ab objecto in oculos. 1. Quia incredibile est, quòd tam exiguus oculus habeat tantam activitatem, ut possit ejaculari tot radios, tam procul: & tam continuò. Id ipsum probatur 2. ex ijs, quæ hactenus dicta sunt de intromissione specierum, ex quibus clarum est, potiùs ab objecto emitti aliquos radios ad oculum, quàm ab oculo ad objectum. Plures rationes ad probandam rem tam claram hîc prætermitto. Ea verò, quæ pro contraria sententia adferri solent, solventur paragrapho sequenti in resolutione problematum ad objectum visûs, & visionem spectantium. Porrò ad ipsam visionem tria requiruntur præter objectum coloratum, & illuminatum. 1. *Organi visorij incolumitas.* 2. *Applicatio activorum ad passiva*, & hæc est speciei visibilis in oculum receptio, tribus constans membris, *angulo visionis*, *axe optico*, & *diametro oculorum*. *Angulus visionis* est angulus verticalis figuræ opticæ in oculo existens. *Axis opticus* est radius transiens per omnia centra tunicarum oculi úsque ad retinam vel planè usque ad medium gyrationis concavi nervi, super quem compositus est oculus. *Diameter oculorum* est recta connectens centra oculorum. 3. *Medium opticum*, quod est corpus pellucidum radijs pervium. Ubi etiam nota, visionem talem fieri, qualis est specierum objecti luminosi, & colorati, donec ad oculum perveniant, ratione medij, per quod transeunt, facta modificatio.

§. IV.

Resolvuntur centum Problemata ad objectum visûs, & visionem spectantia.

EX principijs, ac fundamentis præmissis de natura, ac proprietatibus luminis, coloris, ac visionis ipsius, facilè resolvuntur sequentia centum problemata, ac ex eorum resolutione simul veritas dictorum fundamentorum confirmatur.

Atque in primis explicantur omnia, quæ ad *Litheosphoron* lapidem Mineralem, seu Bononiensem (vulgò sic dictum, quòd in agro Bononiensi nascatur) pertinet. *Is enim 1. rectè calcinatus, & ustus, debitóque modo præparatus, si primùm soli exponatur, ac deinde in obscuro conclavi conspiciatur, lumen emittit ad instar carbonis accensi.* Nempe quia luminis solaris, ac consequenter caloris appulsu subtilissima illa materia accenditur, átque tenui humore per rarefactionem avolante, particulæ ignis, quæ eidem insunt, metu vacui colliguntur, sicque lucem emittit. 2. *Cur idem lapis facilius, & meliùs mediante calore solis, quàm ignis elementaris accendatur?* Quia cùm solis calor in puris radijs diffundatur, facilè ille permeat lapidem dictum, utpote ex parte diaphanum: at verò ignis sublunaris cùm multo halitu permisceatur, eundem lapidem subire non potest. 3. *Cur, si taliter accenso jam eidem lapidi oculus proximè admoveatur, aliquis calor in oculo sentitur?* Is enim provenit ab igneis illis subtilissimis particulis, qui facilè calorem sentit, est siquidem texturæ delicatissimæ. 4. *Cur verò flamma illa non sentiatur communi ipso tactu?* Quia materia illius concipiendo igni apta, à partibus solidioribus, & durioribus continetur, adeóque cùm sit aliunde subtilissima, tantam vim non habet, ut tactum communem permeet, & sensationem in illo efficiat. 5. *Cur idem lapis jam sic accensus odorem sulphureum emittat?* Quia scilicet illius materia sulphure abundat, quod per ignem à sole conceptum rarescit, sicque qualitates nativi sui odoris copiosiùs emittit. 6. *Cur in obscuro tantùm conclavi prædicta lux in eodem lapide conspiciatur?* Quia cùm sit delicatissima, à majori quasi lumine extingvitur. 7. *Cur si frangatur idem lapis, postquam fuit aliquamdiù soli expositus, etiam in nova superficie lucet?* Quia non in sola superficie, sed per totum corpus accenditur. 8. *Cur æstivo tempore plus lucis proferre videtur, quàm hiberno?* Tum quia æstivo tempore solis radij potentiores sunt, utpote minùs inclinati; tum quia major calor æstivo tempore aëri immixtus, communem radij actionem auget. 9. *Similiter tempore humido minùs lucet.* Quia humoris particulæ, quæ se in poros insinuant, particularum ignis collectionem impediunt. 10. *Lunari lumine non accenditur.* Quia lumen lunæ debilius est, quàm ut prædictam materiam accendat. 11. *Lux accensa lapidis sensim evanescit.* Quia partes humoris tum adscititiæ, tum quæ modico illo calore rarescunt, ignis particulas dividunt: sic námque & carbones extingui vide-

videmus. 12. *Quò diutiùs radio solari perfunditur, majorem lucem concipit.* Quia diutiùs causa applicata plus agit. 13. *Si vel tenui flatu perfletur, extinguitur.* Quia subtiliores aëris afflatæ particulæ, particulas ignis subdividunt: sic enim prorsus, & ignis extinguitur. 14. *In pyxide clausa diutiùs hoc lumen lapidis perdurat.* Quia hoc modo ab aëris frigiditate, & humiditate meliùs custoditur. 15. *Si immergatur in aquam per aliquod tempus, suâ virtute lucenti privatur.* Quia humor, qui sensim per poros subit, præparatam illam materiam diluit, & prorsus ineptam ad recipiendum lumen, & ignem concipiendum efficit. 16. *Si, postquàm senuit, frangatur, partes illæ interiores aliquid adhuc pristinæ illius virtutis servant.* Quia exteriores partes citiùs resolvuntur, ut patet in omni resolutione. 17. *Si non servetur in pyxide clausa, sed detectus maneat, citiùs virtutem suam amittit.* Quia faciliori effluvio materia illa evolat. 18. *Si radii solares speculo, vel vitro colligantur, per reflexionem scilicet, & refractionem, & lapis in foco luminis collocetur, majorem tamen lucem non concipit.* Quia scilicet tunc calore nimio partes plus æquo dissolvuntur. Atque hæc circa experientias in lapide Litheosphoro dicta sufficiant. Jam ad alios effectus luminis veniamus. 19. *Lumen solis colores minùs vegetos reddit, v. g. si peristromata vegetis coloribus tincta, soli diù exponantur, tandem pallescit color; quod videre est maximè in cortinis fenestrarum soli oppositarum: item in imaginibus, si frequenter soli exponantur, præsertim recenter adhuc pictis.* Quia solis calore subtiliora illa corpuscula, quæ materiam tingunt, & colores accendunt, sensim tandem resolvuntur. 20. *Ubi quis evigilat, nictanti solùm oculo lucem aspicit.* Quia per quietem oculus maximè spiritibus vitalibus reficitur, ob quorum copiam, si tunc lumen affulgeat, vix lucem sustinere potest, sed cum multa nictitatione eandem respicit. 21. *Ubi quis è tenebris, in quibus diù delituit, in lucem prodit, vix quoque lucem sustinere potest.* Ob eandem nempe rationem. 22. *Accidit aliquando, ut si quis per multos annos in tenebris degat, vel cæcus fiat, vel maximè visus hebetetur.* Quia scilicet retina defectu luminis, & consequenter coloris externi, quo recreatur, ac reficitur, in tantum posteà induratur, ut affectioni luminis appulsu excipiendæ vel prorsùs inepta, vel parùm apta sit. 23. *Cur, qui è luce magna, vel splendore nimio, si illud intensè intueantur, ubi in obscurum cubiculum se recipiunt, aliquod rubri splendoris se in oculis habere putent?* Quia scilicet prior affectio retinæ, fortiter retinæ impressa, adhuc remanet, & sensim perit. 24. *Cur, qui ex illustri loco in obscurum conclave se recipiunt, nihil eorum videant, quæ ab aliis ibidem videntur?* Quia debile illud lumen, debilem tantùm affectionem imprimit, quæ ab illustriore jam antè impressa facilè superatur. 25. *Cur, si humidis præsertim ciliis, & nictantibus, lucem candelæ v. g. aspiciamus, radij diffracti ab eadem progredi videantur versùs oculum?* Id enim à reflexione ciliorum provenit, dum cilia quasi committuntur, & palpebræ ex parte clauduntur. 26. *Cur ijdem radij tremere videantur?* Quia lucis species ratione motûs ciliorum tremulo motu subsultant. 27. *Cur ijdem radij curvi esse videantur?* Quia ipsa cilia, per quæ transeunt, curva sunt. 28. *Cur demùm hi radij duplicis ordinis ad oculum veniant?* Hoc enim contingit ob duplicem ordinem ciliorum. 29. *Cur per vitrum viride omnia*

mnia viridia, per rubrum, aut flavum, vel cæruleum, omnia objecta rubra, aut flava, aut cærulea intueamur? Quia species objectorum, & præsertim luminis, transeuntes per medium ad oculum, tinguntur colore medij, per quod transeunt. 30. *Cur in prismate vitreo trajecti radij varios colores exhibent, ac repræsentant?* Id enim provenit ex varia radiorum reflexione, ac refractione. 31. *Cur albedo, maximè illustris, visum perstringat, disgreget, ac malè afficiat?* Quia multum luminis importat, & consequenter majorem etiam vim oculo imprimit, sicque delicatissimas partes ejusdem vehementiùs distrahit. 32. *Cur illis, qui diù per nives iter faciunt sereno cœlo, oculi perstringuntur?* Quia similiter nix multum luminis reflectit, igitur maximam affectionem oculo imprimit, adeóque retinam valdè calefacit, atque resolvit. 33. *Cur legentibus librum ad lumen ex nivibus reflexum, post aliquod tempus litteræ aliàs nigræ, videantur virides, ac demùm semirubræ?* Quia per vehementiam luminis potenter alteratur organum visûs, eidémque species luminis, ac albedinis fortiter imprimuntur, quæ posteà degenerant in colorem viridem, ac dein semirubrum, ex eo, quòd hi colores sint viciniores, & magis affines luci, ac albedini. 34. *Cur, quò flamma purior est, candidior sit?* Quia pura flamma illa est, cui partes heterogeneæ admistæ non sunt, id est, partes non accensæ: cùm ergò omnes illius partes sint accensæ, magis quóque sunt lucidæ, adeóque magis ad candorem accedentes. 35. *Cur nubes aliquando albescant?* Quia tunc ex ficciore halitu constant. 36. *Cur aliæ nubes nigrescant?* Quia è contrà plurimum vaporis habent. 37. *Cur aliæ item rubescant?* Quia adustam terream continent exhalationem. 38. *Cur demùm varios repræsentent colores?* Ex varia scilicet incidentia luminis, & varia copia vaporis. 39. *Vnde sint colores Iridis?* Nempe ex radiorum solarium incidentia. 40. *Cur tres tantùm sint colores præcipui in Iride; & primus quidem, id est, altissimus; flavus, medius viridis, infimus purpureus?* Quia tres tantùm sunt in ea modificationes luminis. Jam verò quia lumen cum exigua opacitate efficit colorem flavum, cum majori purpureum, ac opacitas nubis exigua sit in parte extima, mediocris in media, major in parte inferiori, inde tres dicti colores ordine prædicto exprimuntur. 41. *Cur aquæ superficies extra punctum lineæ perpendicularis videatur esse nigra?* Quia est diaphana saltem ex parte, & superficiem lævigatissimam habet, igitur paucissimos radios ad eundem oculum reflectit. 42. *Cur luxurians herba nigricantem viriditatem præferat?* Ob nimium scilicet terreum, eúmque internum humorem, & succum, qui virorem versùs nigrorem promovet. 43. *Cur è contrà successu temporis eadem herba, uti & frondes, ac folia flavescunt?* Ob contrariam scilicet rationem, nempe siccitatem, & exsuccam indolem. 44. *Cur alij pili nigri sint?* Id provenit propter humorem adustum. 45. *Cur alij cirrati?* Ob eandem prorsùs rationem. 46. *Cur aliorum crines perenni uligine madere videantur?* Ob adustum eundem, & simul pingvem humorem. 47. *Cur Æthiopes nigri sint?* Habent siquidem cutem adusto succo dilutam, vel unctam. 48. *Cur pulvis sulphureus niger sit?* Propter carbonem admixtum; nec enim vel nitrum, vel sulphur tam atrum nigrorem præferret. 49. *Quædam aquæ saxa nigrefaciunt, ubi scilicet diù in alvei fundo latuerunt.* Quia uligo quædam illis inest, quæ

saxis

ſaxis adhæret. 50. *Sol, & Luna, juxta ortum, & occaſum rubent.* Quia juxta horizontem maxima eſt vaporum vis, quæ radios ſiſtit, ac refringit. 51. *Quidam flores rubri ſunt.* Quia nimirùm ſucco jam bene percolato conſtant. 52. *Fructus plerique, antequam matureſcant, viridem colorem præſeferunt.* Quia humor illorum, quo conſtant, necdum eſt perfectè percolatus: antequàm enim gratum illum ruborem præferant, maturari debent; porrò in tantum maturantur, in quantum cruda corpuſcula à ſucco interiore devecta ſubigantur, ac macerentur, quod præſertim fit percolatione. 53. *Si zona ex filis nigris, & albis contexatur, videbitur cærulea, præſertim ad lucernæ lumen.* Qui cæruleus ex albo, & nigro conſtat, nec fit aliter, quàm ex mixtione duorum horum. 54. *In plumis multò major eſt varietas colorum, quàm in pilis.* Quia in plumis accuratior fit percolatio humorum, ut conſtat ex multiplici earum organo; in pilis verò minùs accurata, cùm ijs vix aliquid organi ineſſe videatur. 55. *Pauci flores ſunt nigri coloris.* Quia ubi eſt perfecta percolatio ſucci, niſi ſummus calor adurat, vix nigror eſt; in floribus verò ſuccus alimentitius accuratiſſimè eſt præparatus, & percolatus, néque tantus calor floribus ineſt, qui ſuccum illum adurat: hinc pauci flores ſunt nigri coloris. 56. *Vnde tanta etiam in una, eadémque Tulipa colorum varietas?* Quià in majore bulbo materia diligentiùs aſſervatur, & præparatur; in craſſiore, & altiore caule meliùs percolatur; denique in oblongo, & quaſi elliptico, ſolique ad inſtar ſpeculi expoſito meliùs concoquitur. Ex varia autem præparatione, & diſpoſitione ſucci, varia etiam colorum conſequitur ratio. 57. *Eadem Tulipa, quæ talem hoc anno colorem præfert, alium ſequenti præfert.* Quia vix fieri poteſt, ut duobus annis conſequenter ſit eadem tum ſolis, tum cœli temperies, quâ certè mutatâ, totum ferè illud mutatur, quod ad concoctionem, percolationem, & præparationem ſucci conferre poteſt; his autem mutatis, mutatur & color. 58. *Aliquando etiam in eodem folio Tulipæ diverſi ſunt colores.* Ratio hujus à diverſis fibris petitur, quæ diverſum plexum habent, ac proinde diverſimodè ſuccus in ijs præparatur, ac percolatur; átque ex hac diverſitate diverſus quóque color provenit. 59. *Aliquando accidit, ut in Tulipa color exterioris faciei, colori interioris ſit omninò ſimilis.* Quia utrinque perfecta eſt fibrarum ſimilitudo. Eſt enim in Tulipa duplex membrana, interior ſcilicet, & exterior, & quælibet ſuis fibris conſtat; átque tunc ſuccus eodem modo ex utráque parte percolatur, hinc idem utrinque color. 60. *Rurſus aliquando contrarium planè accidit.* Quia non ſemper eſt utriúſque idem fibrarum plexus, vel quia non ſemper eſt idem ſolis reſpectu utriúſque aſpectus, hinc diverſa eſt ſucci concoctio, adeóque & color. 61. *Subinde albæ in rubras, & viciſſim rubræ in albas eodem etiam anno tranſeunt.* Propter mutationem ſucci, ejúſque diverſæ concoctionis, ex qua cùm hi colores ſint ſibi valdè affines, unus in alterum facile mutatur. Analogiam habes in lacte, & ſanguine: lac enim in ſangvinem, & ſangvis in lac viciſſim mutatur ex ſimili ratione. 62. *Aliquæ Tulipæ eundem ſemper colorem habent.* Quia fibrarum plexum conſtantiorem habeat, & firmiorem, adeóque concoctionem ſucci, & conſequenter colorem. Ex eadem ratione nonnulli flores nunquam colorem mutant. 63. *Si negligatur horum*

florum

florum cultura, statim degenerant. Quia crudo succo nutriuntur, qui cùm accuratè percolari non possit, nullum colorem, qui aliquo in pretio sit, depingit, sed in vulgarem subflavum, aut rubrum abit. 64. *Aliquando in albo flore purpurea nota cernitur, quasi sanguinis gutta in medio lacte.* Quia casu non semel contingit, ut quædam percolandi succi crassiores particulæ obstructionem alicubi faciant; hinc macula, & diversus color. 65. *Vnde pili albescant, sive canescant?* Defectu scilicet humoris: humor quippe affusus cuncta denigrat. 66. *Vnde subflavus color crinium oriatur?* Ex humore scilicèt probè subacto, & excocto, ac percolato. Analogiam habes in cortice pomi, vel pyri maturi. 67. *Cur flamma ligni viridis, & crudi subrubeat?* Quia multùm humoris in vapidum fumum ex eo exhalatur, adeóque flammam impuram nutrit, átque hinc subrubet. 68. *Cur cicindelæ volantes alternis tantùm scintillationibus luceant?* Nempè propter alarum motum, quas modò contrahunt, modò explicant; dum explicant, lux illa videtur; dum contrahunt, obtegitur. 69. *Cur autem solùm in tenebris lucent?* Quia modica illa lux est minima, adeóque in majori videri non potest: minor siquidem lux à majori obruitur. 70. *Squamæ quorundam piscium in tenebris lucent.* Propter succum uliginosum, in quo particulæ lucis retinentur, & ab humore conservantur. 71. *Lignum putridum etiam noctu lucet.* Ratio petitur similiter ab uligine quadam ei adhærente: hinc si hujusmodi lignum per aliquod tempus aëri sit expositum, ampliùs non lucet, nempe quia subtilis illa uliginis materia vel resolvitur, vel dividitur. 72. *Colores varij floribus arte induci possunt.* Nempe vel insititiâ arte, vel varietate succi, non tamen metallici, quam rem alibi jam pertractavimus. 73. *Vnde tanta colorum in animalibus varietas?* Pleráque licèt animalia ex naturali complexione, & temperamento sibi certum colorem vendicent, ideóque semper ferè eo ornata appareant; nonnulla tamen ex locorum, & climatum constitutione etiam à specie sua alienum colorem, uti & ab imaginatione matrum acquirere, certum est. 74. *Quâ ratione flamma diversis coloribus tingi queant?* Nam si in scutella quapiam ærugineum colorem aquæ vitæ commiscueris, & deinde præparatum liquorem accenderis, videbis flammam intenso colore virentem. Si cinnabarim dicto liquori immiscueris, accensus liquor exhibebit tibi flammam rubram. Si Sulphur admiscueris liquori, cæruleam, átque sic de cæteris. 75. *Vultus, & manus aliquamdiu durabili colore tingi possunt.* Varijs scilicèt succis. Sic succus juglandium, & corticis malorum granatorum nigrum, oleum mellis rubicundum, sulphuris suffumigatio pallidum, potus ex cumino lividum, extremæ fibræ pedum cancrorum interioris partis, purpureum colorem inducunt. 76. *Vtrùm lumen necessarium sit ad visionem ex parte medij?* Lumen non requiri ex parte medij patet ex eo, quòd quò medium est obscurius, hoc objectum meliùs videtur, modò objectum sit perspicuum, & illustre. Atque hinc datur ratio 77. *Cur quò nox obscurior, eò fax, & ipsæ stellæ meliùs videantur?* 78. *Cur item illi, qui oculos reconditos intra caput habent, & in tenebris abstrusos gerunt, acutiùs videant, quàm qui habent oculos prominentes?* 79. *Cur item, qui conclavi obscuro consistit, meliùs, & clariùs videat id, quod foris in lumine geritur; quàm alij, qui id foris in aëre illuminato consistentes spectant?*

stant? Quarum omnium ulterior ratio est: quia ad visionem nihil aliud requiritur, quàm ut species ab objecto per medium propagatæ, & productæ úsque ad oculum perveniant, átqui ad hanc propagationem specierum non est opus, ut medium sit illuminatum; siquidem noctu etiam per aërem tenebricosissimum vel unica facula ad longissimum etiam spatium videtur, ergò. 80. *Vtrùm igitur lumen ad visionem necessarium sit ex parte organi, seu oculi?* Non esse necessarium etiam ex parte organi constat. Quia organum non requirit aliud, quàm ut species objecti illi imprimantur: sed hæc possunt illi imprimi, etiamsi lumen non subjectetur in ipso organo: ergò. 81. *An saltem requiratur ex parte objecti?* Lumen ex parte objecti requiri, consequitur manifestè. Cùm enim lumen sit necessarium omninò ad videndum, & non sit necessarium ex parte medij, néque ex parte organi visùs, igitur necessarium erit ex parte objecti. 82. *An color, & lumen producant eandem simul speciem?* Ita, quando in eodem objecto conjunguntur, & simul videntur; nam per sui speciem producunt visionem luminis colorati, seu coloris illuminati. Igitur species illa est una, eadémque, participans & rationem luminis, & simul rationem coloris. 83. *Vtrùm lumen diffusum per medium sit diversæ rationis à luce existente in corpore luminoso?* Constat esse ejusdem rationis, cùm nullum signum hujus diversitatis habeatur. Sicut ergò color existens in agente est ejusdem rationis cum colore existente in medio; ita & lux existens in luminoso principali est ejusdem rationis cum illa, quæ est diffusa per medium. 45. *Vtrum lumina diversorum corporum luminosorum v. g. solis, & ignis, differant inter se specie?* Ea non differre inter se specie, deducitur similiter ex eo; quia nullum signum habetur specificæ hujus diversitatis; & quia omnes effectus cujuscúnque tandem lucis, vel luminis in eadem intensione, ac in ijsdem circumstantijs, sint similes. 85. *Cur itáque lumen Lunæ est subpallidum, Solis aureum, Veneris argenteum, Martis rubicundum?* Diversitas illa lucis provenit ex diversitate ipsorum corporum lucentium, quæ pro diversa raritate, & densitate, lævore, vel asperitate, reliquáque constitutione ipsam lucem, esto ejusdem sit rationis, adhuc variant. 86. *Si omnia lumina sunt ejusdem rationis, quomodò igitur Sol luce suâ obscurat aliorum corporum lucentium lumen, ita ut non appareant?* Hoc non provenit ex diversitate specifica lucis, sed ex eò, quòd lux solis sit major, adeóque magis occupat sensum visûs; ita ut non possit, saltem multùm à minori luce moveri. Simile quid contingit, quando multæ, & magnæ campanæ pulsantur; harum enim sonus non sinit tenuem vocem audiri; & ingens aliquis dolor facit non sentire minimum aliquem dolorem, qualis v. g. est morsus pulicis. 87. *Si lumina inter se non sunt diversæ rationis, cur ergò aliquorum corporum lucentium lux videtur semper, tam interdiu, quàm noctu, qualis est lux ignis; quorundam verò tantùm noctu, ut lux putridorum lignorum, & aliquorum animalculorum?* Quia lumen ignis est intensius, quàm lux lignorum putridorum, vel aliquorum animalculorum; ac proinde nil mirum est, si illud non obscuretur tantopere à lumine solis, uti hæc. 88. *Saltem lux, quâ fulgebunt corpora beatorum, erit diversæ rationis; hæc siquidem erit talis, vi cujus non tantùm extrema superficies, sed intima etiam patebunt oculis, aliæ autem luces tantùm extremam*

mam partem reddunt visibilem. Lumen corporum beatorum erit supernaturale saltem quoad modum, si non etiam quoad substantiam, átque adeò de illo nobis hic non est quæstio. 89. *Utrùm lumen, & species in oculo ita dependeant à corpore, seu objecto luminoso, & colorato; ut his ablatis, statim etiam ipsum lumen, ac species debeant tolli in oculo?* Non. Constat id experientia in lapide Bononiensi, qui soli ardenti expositus ita imbibit lucem, ut etiam in tenebris amotus à sole diu posteà luceat: idem accidit quandóque, & oculis. 90. *Hinc datur etiam ratio, cur, si quis fixè diù aspiciat solem, vel objectum coloratum à sole valdè illustratum, si postea à sole, vel objecto taliter illuminato avertat oculos, & aliquem librum legat, videat aliquamdiù eandem lucem, & colorem?* 91. *Item cur cuidam contigerit, qui cùm Eclypsim solis diù contemplatus fuisset, unâ vel alterâ die post Eclypsim semper species illius Eclypsis eidem repræsentata fuerit?* 92. *Cur, si visio non fit per emissionem radiorum, quando rem parvam distantem volumus videre, comprimamus oculos, & constringamus palpebras?* Hoc enim facimus solùm ideo, ut sic per palpebras admittantur radij magis perpendiculares, & excludantur alij à perpendiculari deflectentes, qui imaginem aliqualiter obscuram reddunt in retina, in qua fit visio, útque sic repræsentatio objecti clarior evadat. 93 *Cur igitur oculi vetularum infascinare solent pueros, aliáque animalia teneræ complexionis; hujus enim non videtur alia ratio, quàm quòd venenatos radios visuales emittant ex oculis?* Hoc ajo non fieri per emissionem radiorum visualium, seu visoriorum, sed per exhalationem nocivam spirituum putridorum, & noxiorum. Atque ex hac ipsa ratione deducitur 94. *Cur nonnullæ personæ solùm aspiciendo inficiant speculum?* Item *cur Basiliscus solo visu interficiat hominem, uti suprà dictum est.* 95. *Cur igitur aliqui solum è propinquo benè vident, non verò à longè? hoc enim videtur similiter aliunde non provenire, quàm quia valdè debiles emittunt radios visorios.* Hoc provenire dico ex eo, quòd tales pupillam oculi habeant convexam, & prominentem; unde fit, ut species ab objecto longinquo diffusæ in eam incidentes dissipentur valdè, ac diffundantur, adeóque confusam efficiant visionem. 96. *Cur autem si rem procul positam, vel alia de causa v. g ob nimiam parvitatem perceptu difficilem, diù, ac intentè aspiciamus, doleant nobis oculi? Id enim pariter ex alia causa non evenit, quàm quòd magnam copiam radiorum visoriorum emiserint, unde debilitati præ languore dolent.* Causam doloris, ac debilitatis hujus assigno hanc, quòd in tali casu ex vehementi conatu, & intensione oculus consumpserit multos Spiritus animales, qui necessariò concurrunt ad ipsam visionem, uti, & ad specierum ab objecto diffusarum perceptionem, quibus consumptis languet oculus, & ad videndum non satis instructus defectu illorum, & ipse deficit. 97. *Cur, si minutos characteres, aut etiam magnos eminùs aspicimus, nunc uno, nunc utróque oculo in eadem distantia; quos alterutro tantùm percipere non possumus, utróque oculo clarè percipimus?* Quia ut jam suprà dictum est, visio ab utróque oculo clarior, distinctior, & perfectior est, quàm si eliciatur tantùm ab altero. 98. *Atq; hinc etiam datur ratio, cur uno tantùm oculo diutiùs intuentes rem aliquam, citiùs deficiant visu, quàm si aspiciant illam utroque?* 99. *An visio sit mera passio, sive tantùm receptio specierum in oculo?* Constat uno

e.se

esse solùm receptionem. Nam lepores dormientes oculis apertis de die recipiunt species objectorum ante se positorum, & tamen non vident. Sic etiam homo in speculatione potest ita abripi, ut apertissimis oculis videat nihil, vel ea, quæ ante ipsum posita sunt; quia tunc anima interioribus intenta, in actionem sensûs externi eodem tempore influere non potest. Igitur sola passiva specierum receptio in oculo non est visio, sed requiritur insuper activus animæ influxus, & speciei expressio, adeóque ipsius visionis productio. 100. *Lux per angulatum foramen longius continuata rotundatur.* Quia cùm transit per angulatum foramen, angulatam assumit figuram in foramine, quam tanquam sibi peregrinam deponit remotior facta, longiúsque continuata. Lux enim ex natura sua rotundam figuram affectat.

§. V.

De præcipuis Opticæ seu perspectivæ principijs, & nonnullis experientijs, ac effectibus, qui ex ijs deducuntur.

PArs illa opticæ, quæ circa radios visuales directos versatur, simpliciter optica nuncupatur; à nonnullis tamen etiam perspectiva dicitur.

Principia autem opticæ varia sunt, ex quibus nos hîc paucula duntaxat seligimus.

Primum sit: *Id omne ac solum videtur, à quo ad oculum radiosus conus extendi potest.* Sive quod idem est: omnis visio non aliter fit, quàm per lineas rectas, & per pyramidem, cujus conus vertex est in oculo; basis autem in re visa. Patet id clarissimè: nam objectum radiat speciem ad omnem partem, à quolibet scilicet suo puncto in quodlibet medij punctum, ad quod recta linea duci potest, non impedita corpore opaco. Ergò similiter etiam radiat in centrum visûs, seu crystallini humoris. Ergò in illo centro, totius objecti, & omnium partium ejus species conveniunt, adeóque efficiunt radium specierum habentem verticem in centro visûs, cujus basis est objectum. 2. *Omnis visio fit sub aliquo angulo, & omne quod videtur, sub aliquo angulo videtur.* Patet id ex priori principio, & adhuc magis declaratur: quia tunc fit visio quando potentia visiva percipit vitaliter imaginem objecti propositi impressam retinæ tanquam speculo in fundo oculi. Atqui hæc imago semper subtendit angulum coni inversi æqualem angulo coni recti habentis pro basi objectum ipsum visum, ergò. 3. *Sub majori angulo visu illi spectata majora apparent, & sub minori minora, & sub æquali, æqualia, & sub inæquali, inæqualia:* Cujus sensus est iste: quòd objecta videantur parva, aut magna, aut æqualia in magnitudine, prout angulus verticalis pyramidis opticæ, sub quo illa objecta videntur, est vel magnus vel parvus, vel æqualis, vel inæqualis. Cujus adhuc ratio ulterior est hæc: quia objecta quæ efficiunt in oculo per species diffusas angulum majorem, efficiunt etiam in retina imaginem majorem, quæ verò angulum minorem, etiam minorem imaginem, quæ denique angulum æqualem, vel inæ-

inæqualem, æqualem quóque, vel inæqualem imaginem efformant in eadem retina. 4. *Quæ sub radiis sublimioribus videntur, apparent altiora, & quæ sub depressioribus, depressiora; quæ sub dexterioribus; dexteriora, & quæ sub sinisterioribus, sinisteriora.* Cujus ratio est, quia objectum quodcúnque sub illis radijs apparet, quibus simulacrum ad retinam pingitur, & illis locis, atque potentia visiva per receptos specierum radios, velut manducitur. 5. *Ibi est rei visæ locus in aliquo plano ante rem visam constituto, ubi radius opticus per rem ad oculum rectà ductus ipsum planum attingit.* 6. *Rei visæ locus in plano tam ante, quàm post rem visam constituto mutatur, vel mutato oculo, vel mutatâ re visâ, vel mutato plano, vel omnibus tribus simul, vel duobus quibuscúnque simul.* Ratio hujus principij sequitur ex præcedenti. Quia mutatione quâcúnque factâ ex enumeratis, radij optici, vel mutantur, vel alibi plana attingunt quam antea. Atque hæc proxima tria principia sunt præcipuum fundamentum artis perspectivæ. 7. *Lineæ parallelæ in longum productæ eò apparent viciniores inter se; quò magis producuntur. Et si longiùs protrahantur, evanescit ferè angulus; sub quo videtur spatium inter illas.* 8. *Figura obiecti varia videtur pro diversa projectione.* 9. *Propter variam distantiam figura diversimodè mutatur.*

Atq; ex his principijs solvuntur sequentia Problemata.

Primò. *Cur una eadémque res quò est propinquior oculo, major videatur, & quò est remotior ab oculo minor appareat.* Quia scilicet res posita procul, efficit minorem visualem angulum in oculo, quàm posita minùs procul. 2. *Quomodo arbores in eadem linea, æquali inter se distantiâ plantatæ, ab oculo tamen ad latus posito videri possint inæqualiter inter se distare?* Nempe quia fieri potest, ut videatur sub inæqualibus angulis. 3. *Quomodò fieri potest è contra, ut objecta maximè inæquali spatio inter se distantia ab invicem, æqualissimè tamen inter se distare videantur.* Quia potest vicissim sic oculus situari, ut spatia illa inæqualia sub æqualibus angulis visualibus in eum incidant. 4. *Cur æquales magnitudines ordine positæ, remotiores appareant minores, viciniores majores.* Quia nimirum illa, sub minore, hæ verò sub majore videntur angulo. 5. *Cur planorum sub oculo jacentium remotiores partes videantur elevatiores, uti accidit dum aspicitur longus aliquis ambitus.* Quia scilicet videntur sub radijs elevatioribus. 6. *Cur è contra planorum, quæ supra visum incumbunt, remotiores partes in ima prolabi appareant, uti accidit longum aliquod tabulatum aspicientibus.* Quia è contra videntur sub radijs depressioribus. 7. *Cur longa & recta platea, aut longa arborum series, vel ambitus, si inspiciantur ex una parte, videantur constringi versùs alteram partem.* Quia nimirùm lineæ parallelæ productæ in longum eò apparent viciniores inter se, quò magis producuntur. 8. *Cur Cœlum circa Horizontem sensim subsidere, ac tandem veluti cum eodem conjungi videatur, esto semper sit eadem illius à terra distantia.* 9. *Cur remoti montes altissimi, humiles videantur, & vicinæ arbores remotis alterioribus celsiores.* 10. *Cur eodem modo una turris vicinior oculo, appareat altior alterâ remotiori, quæ reipsâ incompa-*

comparabiliter est major. 11. *Cur si quis in plano horizontali constitutus aspiciat turrim, vel altissimam columnam divisam in æquales secundùm longitudinem partes, dictæ æquales eò apparent minores, quò sunt à plano remotiores.* 12. *Cur ingredientibus Templa longa videantur pavimenta efferri in altum versùs partem oppositam, tecta verò prolabi ad ima.* 13. *Cur via declivis longior appareat ex imo spectata.* Hæc etenim omnia ex ijsdem solvuntur principijs. 14. *Cur convexa figura ex longa distantia plana esse videatur, putà Hemisphærium ad instar disci.* Ita Solem & Lunam oculo libero intuemur. 15. *Cur Turris quadrata procul aspecta, rotunda appareat; & figura polygona, seu multorum angulorum, in magna distantia, circularis videatur.* Quia in utróque hoc casu differentia angulorum visoriorum sub sensum non cadit. 16. *Separata conjuncta inter se apparent*, quia intervalla, quibus inter se sunt dissita sensibilia, oculo libero speciem, vel affectionem non imprimunt. 17. *Hinc montes etiam valdè disjuncti à longè videntur esse conjuncti, & continuati.* 18. *Hinc etiam stellæ plures per modum unius apparent, ut experimentum capere est in stellis, quas vocamus nebulosas*: sic & media stella ensis Orionis libero oculo videtur esse una, cùm tamen per Telescopium 12. omninò numerentur. 19. *Cur è contra conjuncta, separata esse aliquando videantur*: quod licèt rariùs contingat, accidit tamen in observatione Saturni in æquatore constituti, tunc enim extremitates illius ad instar orbiculorum apparent reliquo annulo, seu medio corpore ejusdem, propter anguli tenuitatem oculis subducto. 20. *Cur flamma quæ cominùs spectata conica videtur, si eminùs aspiciatur, rotunda evadat.* 21. *Cur omnium montium cacumina curva, seu sphærica videntur, cùm reipsa frequenter sint planissima in suprema parte.* Ratio utriúsque patet ex jam dictis. 22. *Cur, si tam objectum, quàm oculus æquè citò moveantur, servato eodem semper situ, non videntur motus.* 23. *Cur qui in navi clausa navigant, licèt hæc velocissimè feratur, illius tamen motum non advertunt.* 24. *Cur si oculus sit in centro circulorum, in quibus diversa corpora moventur æquali motu, illud regredi videatur, quod tardiùs suum orbem absolvit, illud verò præcedere, ac citiùs moveri, quod citiùs suum orbem absolvit.* Quorum omnium ratio est, quia motus tunc æqualiter dicitur videri, quando, & prout idem objectum mobile, diversas partes oculi immobilis successivè afficit, vel objectum immobile oculi immobilis, hinc in primo, & secundo casu, quia nulla est diversitas hujus affectionis, non notatur motus; in tertio quia est successiva affectio oculi immobilis ab objectis mobilibus, notatur eorum in motu inæqualitas, & quia unum corpus citiùs quàm aliud pervenit ad idem punctum, à quo moveri cœperant, illud quod tardiùs posteà ad idem punctum venit, putatur regredi. 25. *Sol & reliqui planetæ in Apogæo videntur minores, in perigæo majores.* Quia in apogæo existentes sunt à nobis remotiores, in perigæo nobis viciniores. 26. *Rota currûs eminùs apparent oblonga*, quia axis visionis néque est æqualis radio rotæ, néque perpendicularis plano rotæ. 27. *Visa pluribus interpositis judicantur longinquiora*, ob pluralitatem visoriorum angulorum. 28. *Sæpiùs sese convertenti omnia moveri videntur.* Quia Spiritus optici vehementer agitati, motum suum retinent. 29. *Quomodo ex arte optica, seu perspectiva, etiam quoad radios directos, pingi possit in plano sma-*

no imago, quæ visa directè è certo puncto appareat formosa, ex aliis verò monstrosa. 30. *Item quomodo alia pingi possit similiter in plano, quæ visa obliquè è certo loco appareat formosa, ex aliis verò minimè.* 31. *Quomodo plantari possit hortus ex arboribus, floribus, herbis, aliisq; similibus rebus, qui ex certo loco conspectus v. g. ex fenestra palatii horto contigua repræsentent figuram hominis, aquilæ, leonis, aut quamcunque desideraveris.* 32. *Quomodo item imagines in planis interruptis possint pingi, ut accessu, vel recessu componi, vel lacerari videantur, & non nisi ex certo loco formosæ appareant.* 33. *Item quomodo aliæ pingi in muris, & pavimentis longissimis, eâ arte, ut extra determinatum locum conspectæ aliud quidpiam referant: v. g. ex certo puncto, alicujus Sancti, ex alio item imagine sylvæ vel dæmonis.* 34. *Quomodo item aliæ in plano striato ita depingi, ut in uno situ appareant, in altero verò nihil videantur.* 35. *Quomodo item aliæ in planis sulcatis, ut spectatæ ex uno latere unam reddant formam, ex alio, aliam.* 36. *Quomodo item tres vel quinque imagines diversæ possint in eadem tabula depingi, quarum semper una tantùm appareat ex certo puncto, adeóque ex diversis tribus aut quinque punctis tres aut quinque diversæ.* Horum enim omnium fundamentum desumitur ex 5. 6. & 7. principio initio paragraphi hujus posito. 37. *Quomodò item pingi imago, quæ oculos ad te semper quocunque verteris, conversos habeat.* 38. *Quomodò item fieri pictura, per quam ea, quæ sunt vicina appareant remota, ac procul dissita, & quæ plana, videantur esse extantia, aut prominentia:* 39. *Cur multa ex iis, quæ de prodigiosis repræsentationibus rerum refert Porta in Libro Magiæ naturalis, & quæ recensentur in Libello, qui Alberto Magno falso adscribitur, pro superstitiosis, & fabulosis sint refutanda, v. g. efficere, ut adstantes lumini sine capitibus videantur, aut gygantum formâ appareant, aut, ut equina, vel asinina capita habere videantur, vel certè tria humana?* Quia scilicet nullo nituntur Philosophico aut optico fundamento, & quæ in ordine ad hos effectus ibi præscribuntur, omninò sunt ridicula, ac nullam prorsùs connexionem cum prædictis effectibus habentia.

§. VI

Catoptricæ præcipua Principia, & ex ijsdem variorum Problematum ad hanc materiam spectantium, solutio.

P*Ars ea opticæ, quæ versatur circa radios reflexos, Catoptrica nuncupatur.* Radius verò reflexus (sive luminis sive specierum) est, quando radius ab aliquo corpore luminoso, aut colorato diffusus, & per medium diaphanum aliquantisper progressus, impingit in corpus opacum aptum ad ipsum reflectendum, & sic impactus, & ulteriùs prohibitus reflectitur in idem medium diaphanum per quod antea transierat.

Corpus opacum quod reflectit species corporis luminosi, vel colorati simul, vel est asperum, vel politum: Illud est quod reflectit tantùm lumen, & colorem. Hoc verò est quod

est quod præter lucem, & colorem reflectit insuper etiam corporis radiosi imaginem: diciturque speculum. *Speculum* aliud est naturale aliud artificiale. Illud est quod à natura efficitur; hoc verò, quod conficitur per artem. *Speculum* porrò omne vel est planum, vel convexum, vel concavum, vel ex his mistum. Et tam convexum, quàm concavum, vel est sphæricum, vel cylindricum, vel conicum, vel pyramidale, vel ellipticum aut aliarum figurarum in quibus concavum, & convexum dari potest.

Axiomata seu Principia Catoptricæ, alia sunt communia, quæ omnibus speculis conveniunt; alia particularia, quæ propria sunt singulorum speculorum speciebus.

Communia sunt sequentia.

1. Speculum reflectit lumen, & colores secundùm lineam rectam, & quodlibet speculi punctum lumen, & colores. 2. In speculo non species obiecti, sed ipsum obiectum videtur. 3. In omni speculo angulus reflexionis est æqualis angulo incidentiæ. 4. Radius reflexus, & directus sunt in eadem superficie seu plano. 5: Res omnis apparet in radio, quo ipsius simulacrum ad Retinam oculi porrigitur. Sive. *In omni speculo obiecti punctum unumquodque apparet solùm in radio reflexo. 6. In quolibet speculo res visa non alibi apparet, quàm in concursu lineæ perpendicularis ductæ ab ipsa re visa, ad speculum, & radii reflexi, protracti per punctum reflexionis. 7. Ab uno speculi cujusvis puncto non possunt reflecti ad idem punctum oculi rei visæ duo radij.* Vel è *duobus punctis ejusdem speculi reflecti forma unius puncti ejusdem rei visæ. 8. Ab uno puncto superficiei speculi cujuscunque forma unius puncti rei in eodem visæ reflecti ad duos visus non potest. 9. Moto oculo, objectum in alia speculi parte conspicitur.*

In particulari speculorum planorum hæc sunt propria principia.

1. In speculis planis imago apparet, tam profundè in speculo, quàm longè obiectum à speculo est remotum. 2. In planis speculis unius objecti, tantùm una est imago, non solùm respectu unius oculi, sed etiam utriúsque. 3. Imagines in planis speculis sunt objectis æquales, & similes, & similiter posita.

Atq; ex his Principiis resolvuntur sequentia ad hanc materiam spectantia Problemata.

1. Cur altitudines, & profunditates, quæ respectu speculi sunt tales, (quòd fit quando speculum collocatur plano seu Horizontali situ) *in planis speculis eversa appareant.* Quia nempe sic superioris partis perpendicularis linea producta concurrit cum radio reflexo inferioris partis producto per punctum reflexionis, & inferioris partis perpendicularis linea producta concurrit cum radio reflexo superioris partis producto per punctum reflexionis. Punctum autem objectorum apparet semper in tali concursu, ergò. *2. Cur è contrà longitudines, in speculo plano appareant*

reant non inversa, sed prout sunt reipsa. Quia producta perpendicularis linea singulorum punctorum concurrit cum suis reflexis lineis productis per singula puncta reflexionis. 3. Hinc datur etiam ratio *cur arbores, ædificia, & homines ipsi aspicientes aquam in ripa fluminis, vel orificio fontis: situ inverso appareant.* 4. *Cur in speculo plano infra, supra ve oculum parallela ad horizontem constituto te ipsum aliósve videas capite deorsum, & pedibus sursum.* 5. Ex ijsdem principijs assignatur causa; *Cur in speculo ad horizontem parallelo, si infra oculum est, tabulatum vel cœlum appareat deorsum.* 6. *Et cur è contrà, si speculum sit parallelum horizonti supra oculum, pavimentum, seu terræ superficies appareat sursum.* 7. *Cur in speculis planis pars dextra objecti, quoad situm ipsius speculi, sit sinistra, & sinistra dextra.* 8. *Cur in speculo plano appareat imago æqualis rei visæ.* Quia scilicet linea ducta ad duas prædictas concurrentias linearum perpendicularium, & reflexarum productarum, est parallela ipsi rei visæ. 9. *Fracto speculo plano, si partes omnes maneant in eodem plano, unius rei, una apparet imago, ut antea.* Quia ex sic situatis frustis speculi, adhuc non nisi ex uno puncto, possunt reflecti radij unius puncti radiantis ad angulos æquales angulis incidentibus. 10. *Secùs accidit si frusta fracti speculi sint in diversis planis, hoc est, si unum ad alterum inclinetur, vel unum altero sit depressius.* Quia ex sic situatis, radij ejusdem puncti radiantis reflectuntur plures radij ad angulos æquales, angulis incidentibus. 11. *Idem accidit si frusta vel partes speculi sint diversæ figuræ, vel polituræ,* propter eandem scilicet rationem. 12. *Quod proximè diximus de frustis speculorum planorum, idem accidit, & in omnibus speculis aliarum Figurarum.* Quia omnium est eadem ratio. 13. *Quomodo fieri possit ut per plura specula plana, certo modo disposita repræsentari possit eadem res pluries.* Nempe si duo erigantur ad angulos rectos sibi oppositos super horizontem, & tertium incumbat utrique ad angulos rectos in linea horizonti parallela. 14. *Quomodo fieri possit ut eadem res spectetur, per tot, quot volueris specula plana.* Si nimirum pro numero speculorum constituatur figura polygona, habens latera, & angulos æquales, & numerum speculorum duobus lateribus excedens. Ratio autem multiplicitatis rei visæ desumitur in tali casu ex inæqualitate angulorum incidentiæ, & reflexionis. 15. *Quomodo possit ita situari speculum planum, ut intuens nec suâ, nec objecti speculo expositi à se visi imagine visâ, videat alterius rei non visæ imaginem.* Quia nimirum potest sic inclinari speculum planum in pariete, attrahendo illud, vel remittendo per chordam, ut radij, & spectatoris, & rei expositæ speculo incidentes in speculum, non reflectantur ad oculum intuentis, sed vel suprà vel infrà, radij verò objecti alterius absconditi reflectantur in ejusdem oculum. Hinc patet 16. *Quomodo fieri possit ut speculo exposita imago pulchra, appareat deformis; imago juvenis, appareat senis.* Item 17. *Quomodo Horologium in speculo monstrare possit horam diversam ab ea, quam monstrat Horologium speculo oppositum.* 18. *Quomodo construi possit Machina Catoptrica, in qua homo speculum planum intuens, videat jam Leonis, jam equi aut cujuscúnque animalis, suam autem minimè cernat.* Id enim efficitur si fiat rota octogona, aut quotlibet angulorum, & in singulis ejus lateribus depingatur aut formetur vultus variorum animalium, ac speculum planum expositum

positum taliter situetur, ut horum saltem laterum species, ita incidant in speculum, ut in oculis intuentis reflecti possint, tunc enim ad motum rotæ in occulta machina, solùm illius lateris formam videbit intuens, quod speculo fuerit expositum. 19. *Quomodo duobus aut tribus speculis planis repræsentari possit objectum extra cubiculum positum.* Id enim efficitur si statuatur speculum ad illud punctum in tabulato cubiculi, ad quod objectum positum extra cubiculum radiat per fenestram, & rursum aliud in illo puncto cubiculi, ad quod ex priori speculo species objecti reflectuntur. Vel si objectum extra cubiculum radiare non possit, statuatur tertium speculum extra fenestram, sic ut ex illo reflecti per fenestram possit ad secundum priori modo situatum, & ex hoc ad tertium in eodem situ positum. 20. *Quomodo duorum solummodò planorum speculorum ope res eadem variè multiplicari possit?* Id enim efficitur, si duo specula plana æqualis longitudinis ac latitudinis ita connectantur, ut instar libri, claudi, & aperiri, & in quemcûnque angulum ad se invicem inclinari possint. Nam si sic adaptatis speculis, ac dein instar libri expansis objectum aliquod opposueris, & ea aliquantulùm contraxeris, bis videbis idem objectum. Si verò ea contraxeris ad distantiam quartæ partis circuli, 4. idem objectum cernes. Si adhuc ea magis complicaveris ad quintam partem circuli, videbis adhuc plures imagines ejusdem, ob plures reflexiones mutuas, & eo semper plures, quo minor fiet inter illa distantia angulorum, donec tandem ob nimiam complicationem evanescunt omnia, quorum radij reflexi ad oculum amplius pervenire non possint. 21. *Qualiter Machina Catoptrica construi possit in qua quæcunque volueris ad naturæ exemplar exhibeantur?* Fiat cista longitudinis majoris quàm latitudinis sine operculo: erigatur deinde in latere uno secundùm longitudinem cistæ quadrangulum ex simili assere habens valvas, quæ ad tres partes aperiri possint, nempe una ad sinistram, alia ad dextram, tertia verò sursum, firmentúrque bene, totáque superficies illius quadranguli, & ipsarum valvarum ex parte interiori exornetur specularibus frustis quadratis. Jam in medio cistæ fiat paralypedum ex ligno in fine clavum habens, ut inverti possit pro libitu, & perfectam habebis Machinam. Cujus usus est iste: si sylvam varijs arboribus repræsentare vis, ex una parte paralipedi colloca arbusta, quercus, platanos, aliásque arbores ex serico viridi, vel cera, ea tamen proportione, quæ Machinæ convenit, efformatas, benéque eidem affixas, hanc enim si speculis illis obverteris, jucundissimum, & plenissimum arboribus nemus exhibebitur; si verò thesaurum; alteri ejusdem paralipedi lateri numos aureos, argenteos, gemmas, & alia similia affige, eámque partem speculis obverte. Si bibliothecam vis ostentare, in alia ejusdem parte libellos ex charta inaurata convectos variè depictos, & ordinata serie dispositos, eidem faciei speculari obverte. Eadémque est ratio, & de hortis, apothecis, nundinis, & alijs rebus, quas repræsentare cupis. 22. Quòd si verò in eodem quadrangulo machinæ etiam quartam partem inferiorem oppositam superiori speculis similibus exornaveris, eò plura spectacula exhibere poteris, & eò magis diversa, quò pro diversitate dispositionis diversimodè dictas valvulas situaveris. 23. *Qua arte aliud Machinamentum Catoptricum non minùs jucunda exhibens ex speculis effici possit?*

possit? Secentur specula in frusta, partim quadrata, partim triangula, ex quibus constituatur corpus Poliedrum hoc est multorum angulorum, in forma alicujus sphæræ, ita ut specularis facies speculorum, introrsum vergat, sit autem dicta Machina superiùs pervia lumini, ex latere verò fiat ostiolum, per quod oculus inspicere possit; ponatur in medio machinæ columna, in qua situari possint res repræsentandæ, & ecce præter innumerabilem specierum ejusdem rei multiplicationem, reperies incredibilem metamorphoseos illius varietatem, & longè majorem quàm hîc verbis explicari possit. 24. *Quomodo Machina thesauraria ex speculis confici possit, quæ omnis generis mercibus onusta esse videatur.* Fiat arcula lubitæ longitudinis, & latitudinis, quæ tamen si fuerit longior, eò majorem effectum præstabit, cujus omnia latera speculis planis, inter se planè commissis exornentur, & in uno latere, quod minoris latitudinis, fiat foramen tantum, ut caput intromitti queat, si magna fuerit arca; vel saltem tale, ut introspici possit per illud, si sit parva arcula: è tecto dein interiore suspendantur, margaritæ, aureæ & argenteæ bracteolæ, panni pretiosi frustilla, catenulæ deauratæ; in fundo autem collocentur nummorum diversæ magnitudinis cumuli, his enim factis, si arcam leviter commoveas, & introspicias, videbis infinitam rerum pretiosissimarum varietatem. 26. Aliter hujusmodi cistæ fiunt sic. Solùm latera & bases vestiuntur speculis, & in fundo collocantur variæ res, ut flores, arbores, & quæcúnque aliæ. Quæ variè dein reflectuntur, ac remotissimè apparent. 26. *Quomodo specus Catoptrica exhiberi possit?* Fiat arca quantùm fieri potest longa, & ita abscondatur in conclavi aliquo, ut præter frontem illius, in qua sit fenestella, nîl omnino appareat, in fine autem illius figatur intra arcam perpendiculariter speculum planum quantùm fieri potest magnum, oblonga autem latera vestiantur herbis, & musco, vel in modum specûs pingantur colore atro, aut cinericeo; post frontem verò arcæ sub illa fenestella collocetur quodcúnque objectum unum, aut multiplex, quod tamen ab introspiciente per fenestellam videri non possit; eidem dein objecto apponatur lumen forte, quod & ipsum, & totam specum illuminet: his factis, si per fenestellam introspexeris, videbis objectum absconditum in opposito speculo, tanto spatio intra ipsum speculum immersum, quanta est distantia objecti à speculo. Et hâc ratione exhiberi solent in præsepibus, Nativitas Christi, adoratio pastorum, & alia similia. 27. *Qualiter per speculare vitrum repræsentari possint in cubiculo ea, quæ non sunt in illo?* Sit cubiculum quantævis magnitudinis, in quod aliud lumen ingredi non possit, nisi per fenestram illam, per quam inspector foris stans introspicit, pars autem illa fenestræ, per quam inspector introspicit, speculare vitrum utrinque lævigatum habeat; è regione hujus fenestræ à tergo inspicientis sint picturæ, statuæ; & alia similia. Sic enim fiet, ut quæ foris sunt à tergo introspicientis, omnia in cubiculo esse videantur tam clarè, ut nemo se deceptum esse sentiat. 28. *Qualiter specula plana parari possint, quæ hominem varijs modis deforment?* A duabus causis oritur varietas apparentium imaginum in speculo, nempe vel à materia. vel certè à forma speculi. Si igitur facies hominum exhibere vis varijs coloribus imbutas, vitrum seu crystallum in fornace vitriaria fervens, quovis colore injecto

injecto deformato, indéque laminam pro ſpeculo, ac tandem ſpeculum conficito, & inſpicientis facies ejus videbitur coloris, quo vitrum fuerit tinctum: nam ſi vitrum in ſpeculum efformatum fuerit viride, videbuntur vultus inſpicientium virides; ſi nigrum, videbuntur nigri; ſi flavum flavâ, ſi rubrum rubrâ facie apparebunt. Similiter ſi vitrum ex illa parte, quæ plumbeâ laminâ opacatur, fuerit inæquale, & aliquantulum rugoſum, rugoſam quóque faciem oſtendet: ſi verò ex eadem parte fuerit retrorſum protuberans, faciem bifidam; ſi autem protuberet in umbonem cylindricum, faciem cum longo collo inſtar gruis repræſentabit; & ſimiliter prout diverſimodè pars illa deformabitur, ita diverſimodè etiam diſtormem vultum inſpicientis reddet. 29. *Qualiter duo ſpecula plana ita ſtatui poſſint, ut intuens in uno videat imaginem ſuam venientem, in altero recedentem?* Id enim quis conſequitur, ſi accipiat duo ſpecula plana rectangula, & æqualia, quorum longitudo ſit latitudini dupla, aut ſeſqui altera circiter, átque hæc lateribus ſecundùm latitudinem, cardinibus, aut vertebris ita connectat, ut inſtar libri aperiri aut claudi queant, ac quemcúnque angulum conficere. Nam ſi hæc ſpecula ita collocaveris, ut unum ſit horizonti parallelum, alterum verò ad angulos rectos, átque hoc inclinaveris versùs illud, habebis rei eventum. 30. *Qualiter quis dorſum, & faciem ſuam ſimul in eodem ſpeculo plano poſſit videre?* Id enim fiet ſi uni ſpeculo poſt tergum collocato, ita appareat alterum ante faciem, ut radij ex illo poſſint ad iſtud reflecti. Hinc 31. *Patet quomodo quis plani ſpeculi auxilio dirigere poſſit ſclopetum in metam poſt tergum poſitam.* 32. *Quomodo per ſpeculum planum altitudines montium. & arborum poſſint dimetiri?* Nam ſi vertex montis vel turris incidens in ſpeculum planum reflectatur ad oculum, erit, ut reflexio ad ſuam perpendicularem, ſic incidentia montis vel turris ad altitudinem. Hoc eſt, ſicut ſe habent v. g. 28. pedes à ſpeculo ad altitudinem menſoris ſtantis in aliquo loco eminentiori pedum 8. ita ſe habebunt 35. pedes à turri vel monte ad ſpeculum úſque ad ipſam altitudinem montis, vel turris. 33. *Quâ ratione conclave aliquod inſtrui poſſit ſpeculis planis miras repræſentationes ejuſdem rei exhibens?* Id enim fit, ſi relictis vitreis feneſtris ad lucem intromittendam omnes parietes conclavis, unà cum pavimento (præter ſpatium, quà pateat tranſitus per conclave) & laqueari grandibus ſpeculis inveſtiatur. Tale conclave conſtrui ſibi curavit Rex Daniæ, & ſimiliter Celſiſſimus Princeps Paulus Eſterhazi Regni Hungariæ Palatinus in ſumptuoſiſſima ſua Arce Kiſmartonienſi.

Hactenus de ſpeculis planis; jam proprietates & principia, ſeu theoremata ſpeculorum ſphæricorum tam convexorum, quàm concavorum, non omnia, ſed ea tantùm, quæ propoſito noſtro inſerviunt, recenſeamus.

1. *Magnitudo, parvitas, & æqualitas ſpeculorum ſphæricorum tam convexorum, quàm concavorum non deſumitur à magnitudine, parvitate, & æqualitate ſeg-*

mentorum, sed à magnitudine, parvitate, & æqualitate sphærarum, quarum sunt segmenta. 2. *Centrum, & diameter sphærici speculi tam concavi, quàm convexi, est centrum, & diameter sphæræ, cujus est segmentum.* 3. *In speculo sphærico convexo apparet imago in concursu perpendicularis ab objecto in centrum speculi ductæ, & radij reflexi.* 4. *Imago intra convexum apparens, minus distat à speculi superficie, quàm à spectabili.* 5. *Imago in convexo tantò minor apparebit, quantò minus est speculum.* 6. *Imago in eodem speculo tantò major videtur, quantò visibile est propinquius speculo.* 7. *Radij ab objecto lucido vel colorato procedentes à convexis speculis disgregantur.* 8. *In speculo sphærico concavo objecto radiante constituto, in centro speculi omnes radij in speculum cadentes, reflectuntur in seipsos.* 9. *In speculis concavis objecta apparent concava, sicut in convexis, convexa.* 10. *Imago in speculo concavo sphærico sæpe apparet in concursu perpendicularis à re visa per centrum ducta, & radij reflexi, subinde tamen extra hunc concursum, nempe interdum in puncto ipso reflexionis interdum in ipso oculo, interdum verò ante oculum, vel etiam retro oculum.* Atque ex his datur ratio 34. *Cur res in convexis speculis parvæ appareant?* Quia res in speculo convexo nunquam possunt spectari sub tanto angulo, sub quanto spectantur in plano speculo. Atqui in plano speculo apparet res tanta, quanta directè visa. Ergò in in convexo apparet minor, quàm visa directè. 35. *Cur recta in convexis curva appareant?* Quia speculi convexitas efficit, ut puncta in quibus radij reflexi cum perpendicularibus ab objecto per centrum reflexionis concurrunt in curvam lineam vel superficiem disponantur. 36. *Quem in finem serviat, quòd speculum convexum suspendi soleat in bibliothecis, vel officinis, vel hortis, aut conclavibus etiam?* Nempe ut in eo omnium objectorum incompositorum, ac personarum præsentium veluti in compendio imagines repræsententur, ac videantur. 37. *Quomodò decipiantur ij, qui convexi speculi ope intra aquam demersi, æstivis mensibus caniculà, stellam interdiu, exhibere se putant prope solem existentem?* Id enim quod apparet in immerso aquæ speculo convexo, non est canicula, sed solis imago, convexitate speculi ad stellæ parvitatem contractâ. Utráque igitur imago, tam ea, quæ tunc in aqua, quàm ea, quæ in speculo dicto videtur, est solis; sed in aqua apparet major, quoniam aquæ superficies extima plani speculi vicem gerit, quod rerum imagines reflexè exhibet, sub eadem magnitudine, sub qua apparent directè visæ. 38. *Cur in centro speculi concavi sphærici positus oculus seipsum solum videat?* Quia solius illius tantùm radij in ipsum interea oculum reflectuntur, reliquarum verò partium faciei in seipsis. 39. *Cur oculo extra centrum ejusdem speculi constituto, non possit videri objectum in centro constitutum:* Quia nullus radius reflectitur in oculum, sed omnes in centrum. 40 *Cur si uterque oculus in diametro transversa speculi ita constituatur, ut æqualiter à centro distent, neuter seipsum, sed alter alterum cernat?* Quia tunc propter angulorum incidentiæ, & reflexionis æqualitatem radius directus unius oculi reflectitur in alium oculum, & vicissim neutrius in seipsum. Igitur neuter seipsum, sed unus alterum videt. 41. *In concavis sphæricis speculis res aliquando apparent confusè, & dubiè?* Quia in his speculis locus imaginis est in oculo, vel etiam retro oculum, quod dum fit, necessariò confusè, ac dubiè apparent. Oculus enim

nim naturaliter nihil distinctè videt, nisi quod ante visum positum habet. 42. *In speculis concavis sphæricis imago aliquando apparet æqualis objecto, aliquando minor, aliquando major.* Quia perpendicularis linea ab objecto per centrum speculi ducta, & linea reflexionis per punctum reflexionis producta, aliquando sunt parallelæ, & tunc imago æqualis objecto apparet; aliquando conveniunt; & tunc minor, aliquando verò ab invicem divaricantur, & tunc major. 43. *Quo magis quis appropinquat speculo concavo à superficie versùs centrum, eò magis crescit ejusdem imago.* Quia magis semper divaricantur prædictæ duæ lineæ, adeóque majorem semper visionis angulum efficiunt. 44. *In cavis speculis sphæricis altitudines apparent aliquando inversæ, aliquando verò erectæ, sive prout reipsà se habent.* Quia radij earum aliquando se non intersecant mutuò, & tunc apparent inversæ, aliquando verò sese mutuò intersecant, & tunc apparent erectæ. 45. *Cur in concavis speculis appareant objecta concava?* Quia margines speculi sunt objecto proximiores, quàm medium speculi, ideóque objecti partes circa imagines visæ propiùs apparent, circa medium verò visæ apparent remotiùs. 46. *Quomodo possit ope speculi concavi fieri, ut imago rei appositæ in aëre pendula videatur?* Id enim fit, si ea speculo concavo opponatur. Cujus rei ratio est. Quia locus imaginis in speculis concavis sphæricis non est semper in ipso speculo, seu post speculum, sed subinde etiam ante speculum. 47. *Qualiter exhiberi possit speculo concavo homo in aëre suspensus, pedibus sursum versùs?* Hoc enim fit, si speculum concavum majoris sphæræ affigatur tabulato, ita ut concavitas pavimentum respiciat, & homo infra illud statuatur. 48. *Qualiter ope speculi concavi ea, quæ longè sunt remota, noctu videri possint?* Id enim efficitur si fax, vel candela ponatur ante speculum in loco incensionis (qui est quarta pars circiter diametri speculi) nam si sic instructum speculum dirigatur versùs illum locum, in quo aliquid noctu videre desideras, projicietur eo úsque lumen reflexum, ut quidquid cylindro luminoso occurret, illuminet. 49. *Quomodo ejusdem rei imagines plures, speculo concavo repræsentari possint?* Quia scilicet ex varijs locis ejusdem unius etiam rei ad eundem oculum reflexiones fieri possunt. Jam verò ut & de speculis columnaribus, seu cylindricis, conicis, pyramidalibus, & irregularibus sive convexis, sive concavis aliquid breviter attingamus; sciendum est pro vario oculi, & rei visæ situ respectu horum speculorum, variam quóque esse imaginum magnitudinem, & figuram, plerúmque tamen deformem, & monstrosam. Hinc 50. *Si vultum speculo columnari secundùm longitudinem erecto opposueris, quantò longitudine deformis, tantò etiam gracilitate turpis videbitur.* 51. *Si eundem vultum speculo transverso objeceris, humilem & compressum inter frontem, & mentum, at extensum inter aurem, & aurem conspicies.* 52. *Si pyramidali speculo vultum objicias, acutam frontem videbis, longum verò mentum.* 53. *Si è contrà, longam frontem, longissimum verò nasum.* 54. *Demum in speculis irregularibus, valde etiam irregulariter imagines apparent.* Quorum omnium ratio est diversissimæ angulorum incidentiæ partium rei visæ, & reflexionis, quæ ex diversitate prædictorum corporum specularium provenit. Hinc ulteriùs datur ratio. 55. *Quomodo quis flammæ digitum sine læsione admovere videri possit?* Hoc enim obtinebis, si speculi

culi cylindrici concavi fundo candelam accensam imposueris, quia sic candelæ impositæ flamma specularis in medio aëris, supra orificium speculi pendere videbitur, & cùm vera flamma non sit, sed solùm illius idolum, innoxiè eam tangere, tractare, & digitum eidem sine læsione admovere poteris. 56. *Quomodo speculum parari possit, quod mille modis hominem deformet.* Nempe si fiat speculum, ellipticum aut ejus segmentum. Vel si fiant duo specula, quorum unum convexum cylindricum sit segmentum 72. graduum, alterum concavum cylindricum sexaginta graduum segmentum, atque sic conjungantur, ut unum appareat speculum, cujus una medietas concava sit, altera convexa, utrúmque enim variè monstrosam, ac defectuosam faciem miris, ac diversis modis repræsentabit. 57. *Speculum concavum sphæricum totâ profunditate opacum soli oppositum producit ignem.* Quia radij ab hujusmodi speculis reflexi coëunt in unum locum. 58. *Speculum verò totâ profunditate opacum soli oppositum, non producit ignem, si solum sit.* Quia lumen solis ab hujusmodi speculis reflexum non congregatur in unum, sed dissipatur. 59. *Similiter nec speculum convexum producit ignem, si totâ profunditate sit opacum.* Quia radij solis ab hujusmodi speculis non minùs dilatantur, quàm à speculis planis. 60. *Speculum verò convexum totâ profunditatè diaphanum, & posteriore parte planum, & opacum soli oppositum producit ignem.* Quoniam in hujusmodi speculis radij reflexi colliguntur in unum, non quidem à prima, sed à postrema superficie. 61. *Specula concava minora urunt, & comburunt citiùs, quàm majora.* Quia minorum focus minùs distat à speculorum superficie concava, quàm majorum; ac proinde in illis majorem vim habent radij in foco uniti, quàm in his. Nam in illis minùs debilitantur propter minorem elongationem, quàm in his. 62. *Speculum è planis compositum urit.* Quia jam sic congregantur in unum locum radij solares, qui in uno tantùm dispergebantur. 63. *Speculum compositum è convexis urit vehementer, ex multis autem concavis vehementiùs, uti & compositum è conicis segmentis.* Parabolicum autem vehementissimè. Ratio hujus rei patet ex jam dictis.

§. VII.

Dioptricæ præcipua principia, & ex ijsdem problematum variorum ad hanc materiam pertinentium solutio.

PArs illa opticæ, quæ versatur circa radios refractos, Dioptrica vocatur; cujus hæc sunt principia. 1. *Quotiescúnque radius obliquus corporis luminosi, vel colorati, incidit in diversum medium rarius, vel densius, frangitur, hoc est, à recto itinere deflectit ad latus.* 2. *Radij recti, hoc est, perpendiculariter incidentes in diversum medium, etiam per illud procedunt recti, manéntque irrefracti.* 3. *Quando radius obliquus incidit è medio rariori in medium densius, frangitur ad perpendicularem; quando autem incidit è medio densiori in rarius, recedit à perpendiculari.* 4. *Radius obliquè incidens in medium densius, eò magis refringitur ad perpendicu-*

dicularem, quò densius est medium: incidens verò obliquè in rarius medium, eò magis refringitur à perpendiculari, quò rarius est medium. 5. *Quò obliquiùs incidunt radij in medium refractivum, eò magis refringuntur.* 6. *Imago refracta videtur in concursu perpendicularis refractionis, & radij refracti continuati.* 7. *Refractio aliquando causat colorem apparentem.* Ex quibus infertur. 1. *Posse aliquid videri visione refractâ, quod directè videri non potest.* 2. *Cur pars baculi recti obliquè aquæ immersa non appareat in directum, reliquæ parti extra aquam existenti, átque adeò baculus appareat esse fractus?* Quia nimirùm pars baculi, quæ immersa est aquæ, venit per radios refractos in oculum, qui radij franguntur ad perpendicularem, adeóque pars illa apparet propinquior, quàm illa pars, quæ est extra aquam. 3. *Cur Sol, Luna & Stellæ infra horizontem reverà demersæ, appareant interdum supra horizontem?* Quia tunc species illarum refringuntur in vaporibus, & exhalationibus terrestribus, sicque à perpendiculari recedendo perveniunt ad oculos nostros, qui sumus supra hunc horizontem, licèt tunc re ipsâ sint infra horizontem. 4. *Cur aqua obliquè inspecta appareat minùs profunda, quàm reverà sit?* Nempe quia fundus apparet elevatus. 5. *Cur globus rotundus sub aqua demersus, & perpendiculariter inspectus appareat planus, imò & concavus?* Quia nimirum solus axis inspectus perpendiculariter videtur suo loco; reliquæ verò partes inspectæ obliquè, apparent extra suum locum, & sublimiores. 6. *Cur res fundo aquæ perpendiculariter insistentes appareant breviores?* Quia videlicet nullum punctum rei immersæ apparet suo loco, sed omnes videntur esse sublimiores. 7. *Cur res sub aqua existentes appareant majores?* Quia scilicet elatiores, ac proinde oculo viciniores apparent, adeóque sub majori angulo conspiciuntur. 8. Sic literæ minutæ, & obscuræ per vitream phialam aquâ plenam apparent majores. Eam ob causam etiam. 9. *Sol videtur major, cùm per vapores videtur, quàm in meridie.* Rectè enim Seneca: *quidquid*, inquit, *videtur per humorem, longè amplius vero est.* 10. *Imago, seu res visa in medio densiore videtur propinquior, & major; in rariore remotior, & minor.* Unde 11. *Si à piscibus homines videantur, apparebunt remotiores, & minores: quòd si verò hominibus pisces in aqua appareant, videbuntur propinquiores, & majores.* 12. *Qualiter Dioptricè serpentes per murum discurrentes exhiberi possint?* Id enim habebis, si serpentem chartaceum mobilem, & quasi volatilem agglutinaveris phialæ aquâ plenæ, & post eam posueris lucernam accensam, & huic vitrum polygonum opposueris. 13. *Quomodò una eadémque res exhiberi possit multiplicata?* Id enim præstat vitrum crystallinum polygonum, seu multarum superficierum, & angulorum, ita ut superficies non in uno jaceant plano, sed variè sint inclinatæ. 14. *Unde hoc ipsum accidat, quòd per tale vitrum res visa ita multiplicetur?* Id enim provenit, quia species objecti ad omnes superficies allapsæ variè refringuntur, & varijs vijs ad oculi retinam perveniunt, ac consequenter ejusdem rei imagines multiplices inter se dissitas depingunt. 15. *Quomodò jucunda ejusdem rei spectacula perspicillis repræsentari possint?* Id enim efficitur, si dicta vitra perspicilla ita situentur, ut in diversis planis sint collocata. 16. *Cur non minor, imò major, certè facilior, ac celerior vis ad productionem ignis, & combustionem, ac etiam illuminationem insit aliis quóque corporibus diaphanis, cujusmodi*

jusmodi sunt præsertim lentes vitreæ, ac sphæricæ crystallinæ? Quia refractio per hujusmodi corpora habet majorem radiorum unionem, & multiplicitatem, quàm reflexio speculorum. Hinc habetur 17. *Cur multò etiam remotiùs, & validiùs ignis produci possit per refractionem, quàm per reflexionem?* 18. *Quomodò lente convexâ, nocte etiam intempestâ Epistola legi possit?* Id enim obtinetur, si ponatur Epistola retro lentem in opposito siderum, aut luminum valdè remotorum: nam in radiorum coitu literæ clarè perspicientur nocte intempestâ, & loco obscuro. 19. *Quâ arte ignis aquâ etiam accendi queat?* Id enim fiet, si phialam rotundam vitream aquâ, etiam frigidissimâ, plenam soli opposueris, & retrò, ubi refracti radij coëunt, aliquam rem pro igne concipiendo aptam constitueris. 20. *Quomodo laternâ Dioptrica construi debeat, ut in remota etiam distantia scripta legenda exhibeat?* Videlicet si ostiolo laternæ crystallinam pilam integram, aut dimidiam inseras, ita ut convexa pars foras promineat, intúsque lumen colloces in tanta altitudine à basi laternæ, quantâ ab eadem basi distat centrum pilæ, ostiolúmque claudas. 21. *Cur vitra parabolica maximam vim urendi habeant?* Quia solis radij maximè in ijs concurrunt, & intensissimè uniuntur. 22. *Cur per vitrum microscopium, seu auctorium minimæ res ad stuporem úsque augeantur?* Nam per refractionem species rei visæ sub valdè magnis visualibus angulis ad oculos deferuntur. 23. *Cur ea, quæ per reflexionem specierum in speculis videmus, multò debiliùs appareant, quàm quæ directè cernimus?* Quia species reflexæ debiliores sunt, tenuiter afficiunt retinam, átque ideò minùs exactè res repræsentant. 24. *Cur species reflexæ ex uno speculo ad aliud similiter debiliùs eandem rem repræsentent?* Quia sunt multò debiliores, utporè secundariæ. Sic etiam lux secundaria multò debilior est, quàm primaria. 25. *Cur radij solis per medias frondes trajecti, & oculo incidentes, varios colores exhibeant?* Sistunt siquidem aliquos radios, alios tantùm dissipant, seu disgregant, alios interrumpunt, alios verò continuatos ad oculum transmittunt: hinc ex tanta varietate fractionum, etiam varietas illa colorum exponitur. Nam, ut diximus alibi, colores hi utpote tantùm apparentes, nihil aliud sunt, quàm ipsum lumen variè modificatum. Atque ex eadem ratione. 26. *Iidem radij solis per aranearum quóque filamenta, vel alia hujusmodi trajecti, varios etiam colores exhibent.* Id quod maximè experiri licet, cùm filamina dicta aranearum aliquid concreti humoris habent, cujusmodi passim in dumetis videmus. Hinc 27. *Colores quóque, quos ad solem in collo columbæ intuemur, nihil aliud sunt, quàm ipsi solares radij variè â delicatissimis illis plumulis refracti, & reflexi.* 28. *Quomodo possint varia spectacula per vitreas phialas aquâ plenas exhiberi?* Rem sic efficies: In vitreæ sphæræ, seu phialæ ambitu exteriori depinge quascúnque vis figuras colore levi, & aëreo átque phialam reple limpidissimâ aquâ: deinde retro phialam colloca lumen, ante verò pone chartam, aut telam candidam in certa distantia utriúsque, luminis inquam, & chartæ, quam experientiâ disces. His factis singulæ species imaginum in ambitu vitri depictarum in objecta papyro, aut tela non secùs, ac si ab objectis abscissa essent, apparebunt, & quidem cum omnibus omnino suis coloribus. Atque prædictâ praxi communiter utuntur multi in festis natalitijs ad præsepia, & in festo Parasceves

ad se-

ad sepulchrum Domini. Phialam enim plenam aquâ collocant intra aperturam muri alicujus procul positi, & retro phialam aptant rotam seu orbem ligneum, vel chartaceum, in cujus latere descriptæ sunt variæ imagines præsenti festo, ac mysterio congruentes, ita tamen ut rota levissimo flatu circumagi possit, & sit quàm brevissimo spatio phiala sive sphæra vitrea distans, infra orbem sive rotam pone candelam, cujus calore, & vapore rota circumagitur, & ecce imagines per phialam transparentes, non secùs, ac si aquæ innatarent, non illepido spectaculo se adstantium obtutibus offerunt.

29. *Quâ ratione fieri possit ut totum cubiculum elegantissimis peristromatibus, imò gemmis exornatum videatur?* Accipiantur 5. vel 7. plura vel pauciora vitra trigona, & intra cubiculi obscuri fenestram statuantur, ita, ut planum sulcatum sit foris, aliud verò intus, jam radij transeuntus per illa vitra varios colores exhibebunt, quibus si opposueris vitra aliquot polygona, sive multorum angulorum, quasi gemmis cubiculum erit exornatum; & si speculum cylindricum eis obverteris, Iridem in pariete exhibitam exactè habebis.

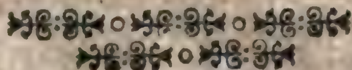
30. *Qua causa sit, quòd in phiala vitrea, aquâ limpidissimâ repleta, & soli in fenestra aliqua exposita, ita ut radij solis reflectantur in oculis aspicientis, tam varij colores appareant, magis minúsve intensi?* Id enim *provenit propter variam radiorum in medio densiori refractionem.*

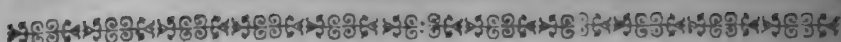
31. *Quâ ratione Iris per aquæ guttulas in aërem sparsas exhiberi possit?* Nam si quis ore haustam aquam in altum spargat lucente sole è regione ipsius radiorum, & tu inter solem, & aspergentem sis constitutus, decidentes guttas aspiciens, Iridem licet momentaneè tantùm exhibitam videbis, præsertim si ante faciem tuam objectum opacum occurrat.

32. *Quo pacto in fenestris colorigerum spectaculum possit exhiberi?* Obduc fenestras chartâ virore tinctâ, tum foraminibus aciculâ factis efforma quarumcúnque rerum imagines, & habebis lucis refractæ, & reflexæ simul jucundissimum spectaculum.

33. *Quomodo fieri possit, ut imago parva, ac quaecúnque alia res appareat esse magna?* Resp. Id effici communiter per vitrum microscopium, sive auctorium, idque varijs modis. Potest tamen fieri etiam aliter. Si enim affigatur aliqua imago parva ex una parte phialæ crystallinæ aquâ limpidissimâ repletæ aspicientibus eam ex alia parte phialæ notabiliter ea major apparebit.

Atque hæc de optica hâc vice: plura potuissent dici, & hæc ipsa magis adhuc enucleari, sed obstitit propositæ hujus dissertationis, ac simul temporis brevitas.

DISSERTATIO OCTAVA, CURIOSA MISCELLANEA,

DE RERUM NOVARUM INVENTIONE.

§. I.

Novus Orbis.

INter ea, quæ veteribus fuerunt incognita, primum, & notatu quàm maximè dignum, meritò ponit *Pancirollus*, *Orbem novum* postremis his sæculis apertum, & repertum. Certè veteres, & Zonam Torridam, hoc est spacium illud terraquei globi, quod intra *Tropicum Cancri*, & *Tropicum Capricorni* comprehenditur, átque medium ab æquinoctiali linea intersecatur, ab hominibus incoli non posse, firmiter crediderunt, & *Antipodas*, hoc est homines contraria vestigia nobis obvertentes, pro fabula constanter tenuerunt. Imò omnem terrarum immensitatem, *Atlantici Maris*, sive *Oceani* ambitu coërceri, ac unicam Insulam, cum alijs minoribus circa se sparsis, esse censuerunt. Et quidem Aristoteles *Lib. 2. Meteororum, Cap. 5.* Ex eo Torridam Zonam prorsus inhabitabilem existimabat, quòd putaret calore illam, propter vicinitatem solis exuri, aquisque carere, & pabuli omnis impotentem effici, ob æstivos, perpetuósque solis ardores átque calores; quò pertinet, & ille de *Zona Torrida Ovidij Versiculus 1. Metamorphosis.*

Quarum, quæ media est, non est habitabilis æstu,

De Antipodibus verò ipse S. Augustinus Lib. 16. de Civitate DEI, Cap. 9. sic scribit: *Quod verò & Antipodas esse fabulantur, id est homines, à contraria parte terræ, ubi sol oritur, quando occidit nobis, adversa pedibus nostris calcantes vestigia, nullâ ratione credendum est.* Et Cicero Lib. 2 *De natura Deorum:* Nos quandam magnam Insulam incolere ait, quam Orbem terrarum vocamus. *Ac in somno Scipionis: Omnis terra inquit quæ colitur, quadam Insula est, circumfusa illo mari, quod Atlanticum, quod magnum, quod Oceanum appellamus.*

Verùm jam Magistrâ experientiâ contrarium docemur; nam & Zonam Torridam inhabitari ab hominibus, & ultra Oceanum maximos orbis extare tractus, indubitatum est; & Antipodes, qui olim fabulosi putabantur, nunc Europæis, globosam

ſam hanc terram circumnavigantibus, familiares effecti ſunt. Primus verò inventor hujus novi Orbis fuit *Chriſtophorus Columbus*, qui Caſtilliæ Regum Ferdinandi & Iſabellæ, Anno 1492. auſpicijs, de *Gadibus* ſolvens, & ſe ventis ac fortunæ committens, primâ ſuâ navigatione devenit ad Inſulam *Haiti*, quam *Hiſpaniolam* nuncupavit. Mox ſecundâ navigatione totum Antillarum archipelagus. Dein tertiâ navigatione, *Cubam*, *Jamiacam* & *Pariam*, ac poſtmodum occidentalis Indiæ Iſthmum attigit.

Poſt hunc *Americus Veſpuſius* Florentinus, Anno 1497. etiam terram occidentis firmam, continentémque detexit, noménque ei à nomine ſuo impoſuit. Tandem Ferdinandus Magellanus, Anno 1519. Juſſu Caroli V. Imperatoris, ad Occidentem ſolem declinando ad Auſtrum, navigans, primus Fretum inter Americam, & Auſtrale mundi latus permenſus, in Molucas Inſulas delatus eſt, Fretúmque illud à nomine ſuo *Magellanicum* vocavit. Hos ſecuti ſunt poſtea complures alij Archithalaſſi, ac redivivi Argonautæ.

Eſt autem novus hic Orbis (communi jam nomine, dictus *America*) pars terræ orbis vaſtiſſima, Aſiæ, & Africæ objecta lateribus, cui tantùm ab utróque æquatoris latere ſpacij obvenit, ut ob immenſam ſui magnitudinem, quartam partem Orbis, & quidem maximam conſtituat, utpote quod veterem orbem, *Europam* ſcilicet, *Aſiam*, & *Africam* complectentem penè exæquat, eſt ſiquidem illius Longitudo inter duo Freta, *Anianum*, & *Magellanicum*, milliarium Germanicorum 2400. Latitudo verò maxima milliarium 1300.

§. II.

Reliquarum partium Orbis Terræ major notitia.

MAgnitudo Orbis Terræ, deſumitur ab ejusdem Latitudine, & Longitudine. Et quidem Coſmographi tractum terræ, ab occaſu ad ortum, Longitudinem appellant, à Septemtrione verò ad Auſtrum, Latitudinem, licèt pari ſpacio diſtent in ſphæra, Oriens ab Occidente, & Septemtrio ab Auſtro, cujus Ratio eſt. Quia non conſideratur ab ijsdem ſic, terra ſecundùm ſe, ſed quatenus ea habitabilis eſt, & ut cognita. Magis autem porrigitur habitabilis terra, ab occaſu ad Ortum, quàm à Septemtrione ad Auſtrum, inde terræ tractum ab occaſu in Ortum, vocant Longitudinem.

Porrò Coſmographi, & Geographi ut magnitudinem orbis terræ indagent, circumferentiæ circuli maximi terræ tribuunt, Milliaria Germanica 5400. Singulis ſiquidem gradibus cœleſtibus (qui ſunt ejusdem æquales partes 360.) correſpondent 15. Milliaria Germanica, qui numerus, ſi ducatur in 360. prodibit producta milliarium ſumma circumferentiæ maximi circuli terræ. Jam verò à veteribus Geographis initium Longitudinis ſummebatur ab Inſulis Fortunatis, versùs occaſum gradibus 180, ſeu milliaribus Germanicis 2700. pro termino autem Latitudinis Septemtrionem versùs, ponebant Inſulam *Thule*. Unde & virgiliùs 1. Georgicor.

vers. 30. apprecans Cæsari, dilationem summam Imperij canit: *Tibi serviat ultima, Thule.* Signaturus scilicet locum longinquum, & quàm maximè remotum. Meridiem Versùs verò terra veteribus, vix ultra 17 Gradus nota fuit, nempe úsque ad *Prassum* promontorium, ubi hodie est *Mosambicum.* At verò à Neothericis Geographis, ultra terminum à Ptolomæo constitutum 60 gradibus itur, Orientem versùs, ita, ut terra secundùm Longitudinem ad ortum, jam pateat 240. gradibus, id est 3600. milliaribus, occasum, verò versùs ultra Insulas Fortunatas, ad Extremam Americæ partem, se extendit, ita, ut in longitudinem Orbis terrarum prospectus sit, ad gradus 340. ac desint tantùm 20. Gradus, ad explorandum totum terrarum Orbem in longitudine.

Ad Septemtrionem autem, à modernis perlustratoribus orbis, itum est ad 81. gradum, ita ut novem tantùm gradus jam restent ad Septemtrionalis plagæ integram pervestigationem, meridiem versùs autem perventum est primò ad Gradum 45, ad Caput, Bonæ spei; dein úsque ad Gradum 53 ad Fretum úsque Magellanicum; ac demum ad Gradum 57, ad Cabo de Hoorn promontorium.

§. III.
Galli Indici.

INvento novo Orbe, multa ad nos pervenerunt animalia, plantæ, & opera, priùs Europæis planè incognita, inter quos sunt etiam Galli, quos à loco indicos appellamus. Novus siquidem hic Orbis India Occidentalis etiam nuncupatur, quia eodem quasi tempore, quo India Orientalis in Asia, hic etiam repertus fuit. Porro Gallinarum similium, magnam in America esse copiam, scriptores illius Regionis tradunt. Esto autem Americani candidas plurimi faciant, ut plumis avulsis, rubróque colore tinctis, exornent se átque vestiant, ab esu tamen illarum sibi temperant. In Mosambica Insula, quæ nigris plumis sunt Gallinæ hujus generis, carne quóque ac ossibus adeò nigricant, ut coctæ, in atramento elixæ putentur; Sapidissimæ, tamen, & reliquis longè meliores esse creduntur.

Americanis prætereà nullus ovorum in cibo est usus, quippe cùm hæc pro venenatis habeant, & insuper minimè ferendum esse censeant, ut quis gallinam in ovo comedens, pullationem antevertat. Nec magi tamen de Gallinis suis sunt solliciti, quàm de avibus, quæ vitam in Sylva agunt, patientes illas ubicúnque ferè impetus, ponere, & excludere ova. At Gallinæ vicissim pullos è dumis, & vepribus domum deducunt, ita ut eâ molestiâ careant Americæ mulieres, quàm Europææ in pullis educandis subire coguntur.

§. IV.
Aves Paradisiacæ.

Pulcherrimæ, ac raræ, & inusitatæ formæ sunt hæ aves, quas Moluccarum Incolæ

colæ vernaculâ linguâ Manucoditas, id est, aves Paradisi sive DEI appellant, & Latini quóque avem Paradisi vocant, à pulchritudine plumarum, aliarum avium plumas decore exsuperantium. Carent verò pedibus hæ aves, quod vetustis ignotum, & fortassè incredibile. Nam & Aristoteles in avium genere, ullam reperiri negavit, quæ pedibus destituta sit. Adversus solem volant continuò, nullo terræ dum vivunt contactu, & cùm Apodes sint, seu pedibus carentes, eorum loco pennas fulvas, hispidas, tenues, oblongas, crinium crassiorum instar, à natura sortitæ sunt, quibus ubi defessæ fuerint, tenuiorem arboris surculum amplectentes, pendulæ conquiescunt. Néque verò difficile est, in tanta parvitate, & pennarum amplitudine, in tenerioribus arboris ramusculis, imò, & in ipso aëre eas conquiescere. Vix enim Carduelem vincunt magnitudine, cum pennarum ambitu, quæ duas spitamas, & amplius prolixæ sunt, aquilis non cedunt. Dorso maris natura cavitatem induxit, ad quam fœmella ova sua ponit, ijsdémque incubat, & sic pullos excludit. Rore vivunt vaporibúsque, & fortassis animalculis parvis, si tamen quæ in parte aëris excelsiore, in qua perpetuo hærent, providente natura reperiantur, vivæ vix, aut fortè nunquam conspiciuntur, mortuæ duntaxat, & exanimes ex alto decidunt, ac inventæ apud illos populos, in magna habentur veneratione, in Europam saltèm, nunquam nisi mortuæ deportantur.

§. V.
Plantæ Saluberrimæ

EX multis, quas novus orbis veteri subministrat, quævè huic ignota priùs fuerant, paucas enumero. Quarum præcipuæ sunt: *Gvajacum* seu Lignum sanctum, *Radix China*, sarzaparilla, & sassafras.

Gvajacum nomen quidem est Indicum, sed per universum orbem jam notum, éstque arbor vel potiùs planta, ad fraxini proceritatem, & ad hominis mediocris crassitiem, plerúmque assurgens. Usus hujus Ligni maximus est in medicinis, sed comprimis in curando morbo Gallico, nullum medicamentum est *Gvajaco* præstantiùs, aut certiùs, & miranda sanè erat Divina providentia, ut cùm hæc lues maximè grassaretur per Europam, & curationem illius (utpotè morbi priùs ignoti Europæis) Medici nostri prorsus ignorarent, eo ipso tempore vires ejusdem Ligni Europæ innotescerent, cujus virtute innumera miserorum curaretur multitudo.

Radix China, à vastissima Chinarum Regione, in qua nascitur, ob Excellentiam *China* plerúmque dicitur. Hæc primùm Anno 1535. Gentibus Indiarum innotuit, ac inde ejusdem notitia, ac usus in Europam pervenit, vix unquam tamen viribus integris, sed semper ferè emarcida, ac cariosa è Chinarum Regione ad nos invehitur, de cujus vi, & potestate, qui edoceri cupit, medicos consulat, quorum multì de ea copiosè scripserunt.

Sarzaparilla est planta, cujus tamen radix duntaxat ad nostrum orbem defertur. Ejus variæ sunt species, quas describit accuratè Eusebius Nierembergius lib.

13. Historiæ Naturalis cap. 76. & sequentibus, ubi etiam virtutes illius enumerat. Sarzaparilla (inquit) nobile Medicamentum, ventriculi calorem roborat. renum, & urinæ meatus expurgat, urinam ciet, articulorum, & Gallicæ luis doloribus medetur, sudores evocat, tumores præter Naturam ortos dispellit, denique vix est morbus aliquis, in tam varia numerosáque illarum sylva, cui opem neget ferre.

Sassafras est arbor Indica, nascitúrque in Florida novi orbis Provincia. Ex eadem saluberrima est radix, dein rami, tertiò truncus, sed cortex omnibus præfertur. Indi etiam recentia folia trita, vulneribus apponunt, & sicca in alios medicos usus reservant. Commendatur illius decoctum in omni morborum genere, præsertim tamen in obstructionibus, & partibus internis roborandis, ac ad tertianas & febres antiquas curandas, illius fragmentum assiduè gestare, & odorari, maximè prodest adversus pestis contagia. Singulari experientia probatum est, hujus decoctum propinatum ijs, qui pedes, & manus. sic ex Podagra, vel chiragra contortas habent, ut illis uti non possint utilissimum fuisse.

§. VI.

Ficus, & Nuces Indicæ.

Ficus Indicæ in multis sunt dissimiles Europæis, arbor ipsa viri staturam æquat, folia ulnæ magnitudine, tres dodrantes lata habet, inter folia, ex arbore surgentia, flos enascitur magnitudine ovi Struthionis, colore purpureo: ex quo longiore incremento ramus prodit, non ligni quidem materiâ, sed caulis brassicæ, ficus conservatas abunde proferens, quæ ut uvæ, in modum racemi aguntur. Una talis arbor sive planta, unicum tantùm similem racemum profert, quo decerpto, mox tota arbor detruncatur, quæ justis denuo incrementis adolescit, ac fructum novum rursus producit, átque sic vicibus iteratis, perpetuum toto anno fert fructum, tantâ abundantiâ, ut communiter Indis, in cibi usus serviat.

Nuces Indicæ sunt nuclei fructuum. quos Indigenæ Cacos. sive Coquos appellant. Arbor in quo hæ proveniunt, proceritatis est eximiæ, palmæque ad formam valde similis. Folia nonnisi in cacumine generat, sub quibus racemos decem, aut duodecim, & quandóque etiam plures producit, ac in quolibet racemo, botros uvarum instar, sed mille tegminibus vestitos. Varia, & maxima est hujus arboris utilitas. Nam ex extimo illius cortice, utpote qui villosâ materiâ est contectus, fiunt rudentes, & navibus necessarij funes, qui in aqua marina incorrupti manent. Ex eodem, stuppæ loco, naves obturantur ac stipantur, idque commodiùs quàm stuppâ, quò ad putredini minùs sit obnoxius; quin, & Galeros, capitis tegumenta, ex eo conficiuntur, insigni æstimatione tenuitatis expetitos, æstivo præsertim tempore, ob levitatem. Ex cortice vero illius interno, & præduro, vasa in tenuiorum usum formantur, & etiam Carbones fiunt, aurifabris perquam utiles. Ex ramis ejusdem fiunt ædium tecta, & navium Tabulata ac opercula. Ex folijs præterea texuntur vela, & Lusitani ad storeas etiam, & tegmina illis utuntur. Materia ligni, cùm sit ar-

sit arbor hæc procera, ad plurima perquam est utilis, ita, ut interdum naves ex ea fabricentur. Fructus penè maturus, succo liquoréque plenus est, ex quo suavissimus copiosissimúsque conficitur potus, & si liquor hic distilletur, evadit in usualis vini saporem, ac mox ex altera distillatione, in vinum adustum, æquæ ardenti, seu aquæ vitæ persimile. Atque idem liquor expositus soli, in optimum convertitur acetum. Jam verò ipsius Nucis cortex medius, cibum præstat, qui Amygdalis suavitate non cedit, medulla verò Nucum (dum hæ adhuc recentiores sunt) tenera valde, ac dulcis est, multóque adhuc sapidiorem gustum præbet, ubi autem exsiccantur castanearum, vel avellanarum saporem referunt. Demùm ex putaminibus, & fragmentis Nucum, limpidissimum oleum magnâ copiâ torculari exprimitur, quod simul medendi vim admirabilem habet. Tot, & tantarum commoditatum posuit DEUS in hac arbore compendium. Utérque autem prædictus fructus, priscis sæculis erat ignotus, ac primò repertò novo orbe Europæis innotuit.

§. VII.
Cultri Lapidei.

PErferuntur hi in Europam ex novo orbe, antea nobis incogniti. Ea enim est in novo orbe quorundam Lapidum acies, ut ferro æquentur, quippe qui securis, gladiorum, ac reliquorum Instrumentorum fabrilium, quæ apud nos è ferro conficiuntur, ministerium præbeant, imò, & novaculas ex illis confici, & in detrahendis ferarum corijs, gladij acuti usum, lapides eos memorat Majolus, Dierum Canicularium Colloquio. 17.

§. VIII.
Porcellanæ.

SUperioribus sæculis nunquam visæ fuerunt *Porcellanæ*, ait superiùs citatus *Pancirollus*, sunt autem *Porcellanæ* preciosissima vasa fictilia, aspectu pulcherrima, & tralucentia, nec non formâ, & colore vario, ac pereleganti tincta, quorum ea insignis est virtus, quòd si venenosum quid ipsis immissum sit, illico rumpantur. Quanquã rarò hæc vera, & genuina ad nos perveniant, sed satis adulterata vendantur, præstantissima siquidem, átque pulcherrima, è Regno Chinarum (ubi ea conficiuntur) citra capitis periculum, evehere non licet, utpote Regis, & Magistratuum usui dicata. Materia autem ex qua *Porcellanæ* conficiuntur, est Massa quædam ex gypso, ovo trito, putamine locustarum marinarum, & alijs speciebus composita, quæ postquam stipata sit, & probè condensata fuerit, sub terra in locum aliquem secretiorem reconditur, quem Pater liberis suis (ab alijs enim hunc sciri non vult) designat, ubi octuaginta annis sic recondita manet, quo tempore elapso, filij, vel nepotes eam eruunt, átque rursum eâ subactâ, & ad laborandum idoneâ redditâ, pretiosa illa vasa conficiunt.

§. IX. La-

§. IX.

Lapis Bezoar.

BEzoar quóque Lapis, superiori ætate fuit incognitus. Est verò hic Lapis, mirabilis efficaciæ contra venenum. Nam si duodecim grana illius in vino summantur, omne veneni genus, subitò, ac penitus dispellit. Ejusdem effectus est, si supra serpentis morsum ponatur, facitque omnino ut nullu eo utenti venenum noceat. Juvat etiam contra pestem plurimùm, & febres quas pestilentes vocant, ac in alijs quoque morbis, & infirmitatibus, admirabilis est ejus usus, unde Hebraice *Belzoar*, hoc est veneni Dominus nuncupatur. Nascitur in ventriculo certi generis Caprarum, quæ reperiuntur in Perside, ac in Montibus Indiæ supra Gangem, Chinarum Regioni finitimis, & nonnullis Moluccæ locis, ac etiam in Peru. Constat laminulis sive involucris, instar tunicarum nostratis cæpæ, aliâ aliam amplectentibus, splendentibúsque, quasi politæ essent: imò priore demptâ, subsequens multò splendidior invenitur, quæ tamen facile abraduntur, & medicinis adhibentur, in meditullio cavus est, & pulvere ejusdem cum lapide substantiæ plenus, qui maximè commendantur, átque ipsi quóque lapidi, quoad efficaciam præfertur. Differunt hi Lapides inter se non solum figurâ, & colore, sed & nonnihil pondere etiam in eadem quantitate, uti, & substantiâ seu virtute, quam non aliunde acquirunt, quàm ex saluberrimis herbis, quibus hæc animalia vescuntur ac pascuntur, ex quarum succo, optimè naturali calore ventriculi animalis digesto, generantur.

§. X.

Vsus Rhabarbari in Medicinis, & Cassiæ Dissolutivæ.

RHabarbarum, de quo hîc est sermo, in interioribus Chinarum Regionibus nascitur, átque inde ad Urbem *Cantan* Nobilissimum totius illius Regionis portum, & Emporium, à Lusitanis inhabitatum reportatur, inde verò navibus in Indiam advehitur, ac demum in Europam transmittitur, vel aliâ viâ ex ijsdem Chinarum Provincijs, Camelis defertur per Tartariam Asiaticam in *Ormuz* úsque, & inde in Persiam, Arabiam, & Alexandriam, unde postea universæ Europæ communicatur. Multùm autem differt hoc Rhabarbarum recentiorum, à Rhabarbaro cujus veteres mentionem faciunt, loco, colore, odore, pondere, & facultatibus, ac virtute in medicamentis.

Cassia fructus est arboris, quæ nascitur non in India tantùm, sed in Ægypto quóque, potissimùm tamen in America. Dicitur *Cassia solutiva*, ab effectu quem præstat. Quæ proinde diversa est ab illa, cujus aliqui scriptores Græci mentionem faciunt, non solùm formâ, sed & usu in medicinis, ac viribus, unde hæc veteribus fuit planè incognita, cùm nec ipse *Galenus* ejus meminerit.

§. XI.

§. XI.
Sacchari Confectio.

SAccharum quidem (hoc est mel arundinatum, sive succus melleus, in calamis arundini similibus concretus) olim quóque fuit, sed non magna ejus erat notitia, & nec alium in finem, quàm in medicina facienda usurpabatur. Postremis autem his sæculis inventus est consciendi illius modus. Jam verò ad eam subtilitatem, deducta est ars ista, ut pleræque species aromatum, & fructuum Saccharo incrustentur. Efformantur etiam ex Saccharo, figuræ olerum, animalium, plantarum, ac cunctarum ferè rerum.

Porrò planta, ex qua Saccharum exprimitur, exteriori quidem specie, arundini magnæ similis est, sed interiore substantiâ valde est dissimilis, pulposa enim est, gravis, mollis, & succi plena, cùm arundo sit levis, dura, & vacua. Ex hac igitur planta bene contrita, succus exprimitur, átque hic calore excoquitur, flava illius pars secernitur, & Saccharum remanet, sed minus adhuc perfectum, hoc igitur rursus excoquitur, & sic magis purum, & elaboratum fit, magis quóque candescit, & clarescit, átque hoc modo diversos etiam bonitatis gradus recipit, prout magis, & magis per excoctionum repetitionem depuratur, átque sic jam præparatum, in officinis *Seplasiariorum*, varias in figuras formatur.

§. XII.
Chymia Inventa.

CHymiæ & *Alchymiæ* nomina confundunt plerique, jam autem usus obtinuit, ut solùm ea pars *Chymiæ* dicatur *Alchymia*, quæ se jactat ex alijs quibuslibet, aut aliquibus saltem alijs metallis, aurum posse conficere, átque hæc passim tanquam fallax, & impostoria exploditur. Imò à multis ars hujusmodi pro impossibili habetur. Sed quidquid sit de illius possibilitate, quàm hic non impugno, (cùm applicando Activa passivis, constet multa per artem posse fieri, & naturam rerum, per artem perfici) certè effectus illius, à viris etiam doctissimis, rebus desperatis adnumeratur, & frustraneis, ac irritis conatibus, ars ipsa adscribitur, quippe cùm toties, & tam anxiè, & tam multis ingens illud bonum, quod ars hæc pollicetur, fuerit indagatum, nec tamen inventum, imò constet, quosdam opulentissimos, hâc vanitate ad extremam paupertatem esse redactos, cùm è contra non sit Exemplum, ut quis hâc arte ex mendicitate, vel egestate, vel ad mediocres divitias pervenisset. Unde est tritum illud vulgi sermone proverbium. Nunquam vidi Alchymistam divitem. Et aliud: Alchymista, nihil habet in cista. Illud tamen non approbo, si quis eo ipso, quòd Alchymistas oderit, operationes quóque Chymicas omnes spernat, & contemnat. Est enim Chymia, & ad plurima medicamenta comparanda, & ad indagandas re-

das rerum naturas, ac proprietates, perquam idonea. Multa etiam postremis his temporibus per artem Chymicam ingeniosè inventa sunt, quæ antea planè fuerunt incognita. Inter quæ à *Pancirollo* refertur, primò *Lato* sive æs illud coronarium, quod est æs illustratum certo aliquo pulvere, qui splendorem metalli, quod revera non est, eidem indit. Secundò *Saphyri dealbatio*, ita, ut Adamas videatur, qui sic præparatus, ita annulo solet inseri, ut nemo, quantumvis peritus, saphyrum eum possit dignoscere. Tertiò *Stanni præparatio*, quod ipsummet argentum putes. Quartò *Aqua fortis*, quâ æs ab auro separatur, & argentum vicissim ab auro, quod utique antiquitùs fieri non posse, judicabatur. Quintò, *Lacupella*, sive *Cupella*, vasculum mirabile, ex bubulo osse factum, in quod aurum, & argentum pellucidum, & ab omni macula expurgandum, mittitur, ut nihil præter aurum, ibi remaneat.

§. XIII.
Distillationes.

Distillationem Neotericorum appellat inventum, Joannes à Porta, in Proœmio libri 10. Magiæ naturalis. Præstantem hanc artem ait *Pancirollus*, inventam esse Imperio Romano jam constituto. Est verò ea ars comprimis utilis, & qua etiam aqua vitæ promanavit: Aquæ autem, & olei liquores, ac tales, quorum usus in medicina est frequentissimus, substantijs rerum, hâc arte, in halitus, ac vapores resolutis, in quibus est maxima, proprietatum unius cujúsque rei virtus, & efficacia. Ex his verò infimæ sortis est Aqua, quæ præsertim ex stirpe viridi educitur, efficaciæ virtus est, in oleo albo, dein in rubente: demum fex quóque ubi exuitur, donec prorsus albescat, & in calcem reducatur, proprio humore dissoluta, eximijs viribus pollet. Sic perinde jam evenit, ut omnes illæ aquæ, in liquores innumerabiles, & maximi effectùs, herbarum, stirpium, aliarúmque rerum, quæ æqualis præstantiæ esse solent, hodie distillentur, cùm antea res medicinales decoquerentur saltèm, & sic ægrotis adhiberentur.

§. XIV.
Quinta essentia Rerum.

EXtrahitur hâc eâdem arte, Quinta essentia rerum. Hujus enim artis beneficio, ex unoquóque herbarum, & stirpium genere, extrahuntur quatuor substantiarum genera, primò Aqua, deinde oleum, illúdque duplex, unum tenue & albicans, alterum siccius & rubens, præterea fex omnis subsidit instar cineris atri, & axusti, átque sic ex illis rerum primordia, quæ in ortu earundem natura permiscuerat sejunguntur. Aqua scilicet in vapore concreto, aër in albicante oleo, in rubente ignis, in fece terra. Jam verò qui prætermittunt, quatuor harum substantiarum, sive essentiarum separationem, primò in re subjecta, aquam lento evaporio eliciunt,

ciunt, hâc deinde feces respergunt, & secundò humorem extrahunt, sicque septies repetitâ respersione, feces torreri non sinunt, & ex his vim, facultatémque omnem exhauriunt, aquæ, maximéque oleo innixam, quæ ad multa utilis accomodatáque est, háncque quintam Essentiam vocant.

§. XV.
Campanæ.

CAmpanæ repertæ fuerunt circa Annum 400. Christi, à Paulano Episcopo Nolano. Est autem *Nola* Gampaniæ in Italia oppidum, unde etiam sonora hæc Instrumenta, *Campanæ* sunt dicta, quia in Campania inventa, horum minora vocantur *Nolæ*, à loco in quo primùm fuerunt factæ. Quarum quantus sit usus, ac utilitas, in ordinandis actionibus & occupationibus humanis, sive privatis sive publicis, & tam Civilibus, quàm Ecclesiasticis, nemo est qui ignoret. Universalis tamen usus Campanarum, ad Horas Canonicas, & Missam, introductus est à Sabiano Pontifice, circa Annum 604. apud Græcos autem tardiùs, post Annum scilicet Christi 800.

§. XVI.
Horologia.

SIcut Italis Campanarum, sic Germanis Horologiorum Rotatilium, & sonantium debetur inventio. Veteres ad dimetienda, & commensuranda tempora, primò excogitârunt Clepsydras aquaticas, per quas guttatim defluebat aqua inclusa, stillicidióque exhauriebatur. Quorum primus inventor fuit Scipio Nasica, Anno ante Christum 159. Deinde cùm hæc Horologia aquatica minus commoda essent, nam & hyemali tempore tardius profluebat, quàm æstivis horis, & aqua facilè motu attenuabatur, & sic exhalabat; substituerunt eisdem Clepsydras arenarias, seu vitra tenuissimâ arenâ repleta, qualibus & nos hodie utimur. Horologium verò sciathericum seu solare, per umbras styli horas ostendens, primus Lacedæmonijs monstravit *Anaximenes Milesius*. Unde Plinius, eundem facit primum inventorem horologij sciatherici. Verùm ut scriptura testatur, *Achaz* Pater Ezechielis Regis, diu ante, aliud construxerat, qui 200. annis vixit ante Anaximenem. Apud Romanos autem, primus in Ædem Quirini posuit sciathericum Horologium, L. *Papinius*, ante Christum Anno 159. Sed hæc ipsa umbratica Horologia, mera umbra fuère, & rudia valde, comparativè ad illa, quæ nostro sæculo artificiosissimè describuntur, in varijs formis, & figuris, ac in quacúnque positura & situ. Ast Horologium rotatile, seu horisonum, inventum est à Germanis, Anno 1530. Cui successu temporis multa addita sunt, inter quæ est, & illud; ut quâ velis horâ te excitent, inventúsque est conficiendorum istorum modus, ut etiam ábsque libramine appenso, vel

so, vel in mensa poni, vel in collo suspendi possint. Conficiuntur jam insuper etiam talia, quæ non solùm horarum spacia, sed & Solis, ac Lunæ, reliquorúmque Planetarum motus designant, Musicos item sonos, plurimáque alia artificiosissimè exhibens.

§. XVII.

Typographia.

INter alia præclara noviter inventa, unum ex præcipuis est, Inventum Typographiæ, quæ in Germania reperta fuit, Anno à Christo nato 1440. sicque.

Quæ doctos latuit Græcos, Italósque peritos,
Ars nova germano venit, ab ingenio.

Et quidem ea ars, quæ cum omnibus veterum inventis facilè possit certare, utpote nulli arti, nec dignitate, nec utilitate, nec subtilitate secunda, quæque maximè hodie nobis est adjumento, quandoquidem olim omnia necessum erat, ut calamo describerentur, quem in usum multæ constitutæ fuerunt tabernæ, seu officinæ, in quibus nihil agebatur aliud, quam ut scriberetur, quod perfectò multi laboris erat, & magnorum sumptuum, quibus incommodis caret nostra ætas, ea enim est hujus artis celeritas, ut: *Imprimat illa die quantùm non scribitur anno.*

De loco, & Authore hujus artis variant scriptores. Communior tamen, & verosimilior est sententia, inventam fuisse Moguntiæ à Joanne Fausto, seu Faustio. Hic pro eo, quò artes liberales, & doctos prosequebatur studio, cùm considerasset penuriam librorum, & magnis sumptibus, qui ad eos describendos requirebantur, multa ingenia à studijs abstrahi átque avocari; de modo cogitare cœpit, quo minore labore ac sumptu, Libri, & boni Authores divulgari, & comparari possent. Postquam in eam rem sedulò intentus fuisset, initio hanc viam ope divina reperit, ut tabulam Abecedariam, characteribus eminentibus, ligno incideret, & ad impressionem formaret, quos etiam atramento immisit, cùm verò adverteret quòd atramentum defflueret, & Characteres confunderet, re diù animo volutatâ, crassiorem, & nigram invenit materiam, & tabellas illas minoribus prælis subjicere, & excudere cepit, postmodum autem quia integras columnas, seu formas ut hodie loquuntur, ligno incidere nimis molestum, & laboriosum erat, compendium tale excogitavit, ut priores asserculos dissecaret, probos Characteres retineret, & detritorum locò alios peculiares formaret: átque ita coagmentationem seu compositionem Characterum exorsus est, ast quia, & sic multùm temporis, & laboris in singulis Characteribus formandis impendendum erat, industriâ Discipuli sui *Petri* Schotffer, matricem adinvenit, quâ Characteres matrici ut vocant inciderentur, & ex ea funderentur. Hi Characteres plumbei fuerunt: dein mutati sunt in stanneos, tandem cœpti sunt fundi ex solidiori Materia, Antimonio alijsque Metallis admixta.

Esto

Esto autem Maffeus Lib. 6. Historiarum Indicarum asserat, apud Chinenses literas imaginésque prælo Typis excudere, vetustissimo in usu fuisse, nil tamen vetat, quominus hæc ars nova esse censeatur in Europa, & ejusdem artis in diversis partibus Orbis, ac diversis temporibus, sint diversi inventores; præterquam, quòd impressio illa Chinensis, multùm differat à nostrate. Chinenses enim non conjungunt literas more nostro, sed in singula folia tabulam formant, quæ utrinque Characteres habent, quod perquam laboriosum est, & in hoc Europæa Typographia, Chinensem longè superat.

§. XVIII.

Pyxis Nautica.

VEteres in navigatione maris, stellam polarem, aliásque observabant, & secundùm earum situm, cursum navium dirigebant, hinc si obscurum esset cœlum, ignorabant ubi versarentur, erántque quasi deperditi. Anno verò 1303. *Memphi* Campaniæ civitate, per *Flavium à Gloria*, inventa, ac excogitata est *Pyxis Nautica*, seu acus Magnetico Nautica, quà dirigente, id assequuntur Naucleri, ut & die, & nocte obscura, átque etiam tempestate exorta, sciant quî loci sint constituti, & an, ac quantùm ab intento itineris tramite devient. Quâ quia destitui erant veteres, vasto illi Oceano nunquam se ausi fuerunt committere, ideóque oras ferè terrarum semper legerunt, non procul à littoribus recedentes. Jam verò moderni Naucleri, beneficio hujus *Pyxidis* quotannis orbem terrarum crebriùs obeunt, & in Novum orbem integras Colonias deducunt, mercibúsque onustas naves, ultrò, citróque vehunt, & revehunt. Formam hujus *Pyxidis* accuratè describit *Osorius*, usum verò Adrianus Metius. Atque hâc occasione solvi potest altercativa illa inter Germanos, & Italôs quæstio, quæ nam harum Nationum esset inventiosior? Nam inventio hujus Pyxidis, Campanarum, & novi orbis, debetur Italis; Inventio verò Typographiæ, Horologiorum, & Tormentorum Germanis.

§. XIX.

Charta.

CHarta primùm malleari cœpit Romæ, à *Fanio*, an autem hæc similis fuerit nostræ, incertum est.

Antiquitùs verò scribebatur in Palmarum foliis, postea in tenuioribus arborum phyliris, sive in corticibus interioribus, qui à Latinis libri dicuntur. Hinc usus obtinuit, ut moderna quóque *Charta* appelletur *Phylira*, & pars illius, *folium*, & multa Chartæ folia complicata, *Libri*. Postmodum publica monumenta scribebantur tabulis plumbeis, mox & privata in linteis, tandem in tabulis cereis scribendi modus inventus. Quæ tabulæ apud Latinos, varia sortitæ fuerunt nomina. Nam

& *pugillares* dicebantur, à pungendo, & tabulæ, & codicilli cerati. *Codices* autem nominabantur libri majores, quia codice, sive caudice, hoc est trunco, sive stipite arboris obtegebantur: hinc Tabellarij dicebantur, per quos dictæ tabulæ transmittebantur. Quia verò postea stylo ferreo literæ, in tabulis illis cereis formabantur, sic evenit, ut modus scribendi *stylus* nominaretur. Fundatâ postea ab Alexandro Magno Nobili illâ civitate Alexandriâ, *Papyrus*, quæ veluti juncus quidam est, in palustribus Ægypti, & quiescentibus Nili undis, fuit inventa, quæ tali conficiebatur modo: Scapus sive caulis *Papyri*, amputatis utrinque extremitatibus, utpotè minus ad conscribendum idoneis, dividebatur secundùm longitudinem, in duas partes æquales, à quibus postea avellebantur, singillatim phyliræ, seu bracteæ quæ quò longiùs ab extimo scapi cortice distabant, eò erant præstantiores, quas Chartam ab Urbe Tyri, cui nomen *Charta*, & propè quam juncus ille inventus fuit, nuncupârunt. *Eumenes* dein *Pergami*, excoriatis animalibus, ac membranis pelli proximis, Chartam, scriptioni aptam fecit, quæ *Membrana* à tecta membrorum animalium fuit denominata: uti & *Pergamena* ab Urbe Pergamo, in qua primùm fuit repetta. Demum cùm in Italiam venissent Longobardi, è tabulis rasis subtilissimas fecerunt schedas, quod nomen defacto quóque in usu manet. Postremò excogitatum fuit, ex linteolis contritis, & aqua maceratis Chartam conficere, in qua magna cujusvis cum commoditate scriberetur, quâ ve utimur modernis temporibus.

Hæc ferè ex *Pancirollo*, contra quem licet aliqui evincere conentur, Papyrum ante fundatam adhuc Alexandriam fuisse inventam, quia tamen hæc in tanta copia non conficiebatur, uti post exstructam Alexandriam, invento ad illam conficiendam copiosissimo junco, non abs re ad illius tempora, Papyri inventio refertur. Sic Membranam quóque ante *Eumenem* fuisse, ex Josepho Lib. 12. Antiquitat. Judaicarum, & ex Plinio Lib. 13. Cap. 11. non obscurè deducitur. Quia tamen Eumenes magnam illius copiam præparavit, & per Asiam, ac Græciam divulgavit, ideo Author illius fuisse laudatur.

§. XX.

Ziferæ, sive Cyphræ, seu Furtivæ ac occultæ Literarum Notæ

NOtas, quæ hodie usurpantur in occultando Literarum sensu, pro novis habet *Pancirollus*, utpotè quæ veteribus, nec in mentem venerunt, utebantur tamen hi subinde notis, seu initialibus literis, pro integris dictionibus, sed hæ potiùs observationes, quàm *Notæ* erant. Postea Cæsar, ita potestatem literarum commutabat, ut primas literas, quarta quæque succedens indicaret. Augustus verò subsequentem pro antecedente ponebat, ut B. pro A. C. pro B. & sic deinceps cæteras. Alij post, hunc excogitaverunt modum, ut numeros pro vocalibus, aut pro singulis literis collocarent: alij dein novos Characteres efformabant, sed ars hæc longè

longè majorem vafriciem videtur exposcere. Multi proinde ex professo ad clandestinam hanc sciendi rationem edocendam, diligenter operam præstitêre, quam Artem Orthographicam nuncupavêre. Novissimè sat fusè eam tradidit *Schiltur* Lib. 8. partis quartæ Magiæ naturalis. Ex quo curiositatis, & exempli causâ, aliquot clandestinæ scriptionis modos (omissa tamen pro nunc eorum praxi) hic apponam. 1. Scribere, ut literæ occulti sensûs delitescant, & non occultandi conspiciantur. 2. ut literæ sensûs occulti invisibiles, liquoribus Chartam perungendo conspicuæ fiant. 3. ut literæ aliâs invisibiles, igne reddantur visibiles & legibiles. 4. ut literæ non nisi combustâ Papyro legantur. 5. ut literæ non nisi polline atro aspersæ legi possint. 6. ut literæ, non nisi interposito igne vel lumine videantur. 7. ut denigratâ totâ Chartâ; postea occulti sensûs literæ, albæ appareant. 8. Literas in Ovi cortice sic scribere, ut nonnisi illo deposito, legi in eodem possint. 9. Literas ipsi albumini ovi inscribere, mundo planè ipso cortice. 10. Literas ovo inscribere, ut non nisi eo aquæ immerso, aut igni admoto, aut pulveribus consperso, reddantur visibiles. 11. Scribere occultum sensum per rete, sive craticulam, aut per filum, aut baccillos literatos, vel illiteratos. 12. Scribere Polygraphia Trithemij, substituendo singulis literis singula verba, quæ quidem sensum efficiant, sed longè diversum ab eo, qui occultatur. 13. Paucorum numerorum ope, secretum quodcúnque absenti perscribere literis ordinarijs. 14. Paucis punctis inter scriptam Epistolam sparsis, indicare absenti quodcúnque secretum. 15. Literis intra certos angulos, & figuras inclusis, secreto scribere. 16. Idem præstare paucis notis Arithmeticis, alijsque signis quibuslibet. 17. Solis notis Arithmeticis, quodcúnque secretum scribere. 18. Solis quatuor literis, quodlibet occultum alteri perscribere. 19. Idem præstare, tribus tantùm literis. 20. Solis punctis libro alicui impressis, occultè scribere. 21. Dictionum aut Syllabarum inversione secretum suum tegere. 22. Duorum vocabulorum, literas inter se miscendo, secreta adscribere. Omitto plura his similia.

§. XXI.
Tubus Opticus.

TUbi Optici (qui communiter Perspectiva dicitur) inventio huic nostro debetur sæculo. Etenim 1609 Batavus quidam Joannes Lippersein Zelandus, conditione quidem humilis, arte autem perspicilliarius, casu concavum cum convexo conjungens specillo, sicque utrúmque oculo applicans, haud sine admiratione advertit, objecta magnopere augeri, oculóque mirum in modum propinqua reddi: quo animadverso, utrúmque vitrum in Tubum seu canalem, debita proportione disposuit, ac per eum multis vicinis, & transeuntibus, objecta remotiora, cum stupore spectandi, occasionem præbuit. Hunc deinde primum *Tubum Opticum* Marchio Spinola, pecuniâ ab artifice comparatum, Serenissimo Archi-Duci Alberto obtulit, ac inde usus ejusdem, ad reliquos Duces, & Principes promanavit.

Cœpit

ſunt, diſtinctè videt. Alter eſt, ſi majorem Tubum opticum adhibeas, intra obſcurum conclave directum ad Solem, & radios projectos in Charta oppoſita excipias. in hac enim maculas depictas videbis, eorúmque numerum, magnitudinem, ſitum, & alia hujusmodi nullo negotio obſervabis.

§. XXIV.

Montium, & Vallium, Specuum, ac Lacuum Lunæ, detectio.

EUdymion, qui primus curſum Lunæ menſtruum reperit, licèt multos annos in contemplatione illius conſumpſerit, nihil tamen de Lunaris faciei maculis annotavit, ſed néque in eruditiſſimo Plutarchi de facie in Orbe Lunari opuſculo, de alijs, quàm de antiquis, nudóque oculo conſpicuis ait Maculis, ut teſtatur Ricciolus Lib. 4. Almageſti novi Cap. 7. Indubitatum ſiquidem apud omnes veteres erat, Corpus Lunare, non tantùm Mathematicè, ſed & Phyſicè, ſphæricæ figuræ eſſe, aut ſaltèm proximé ad eam accedere. Aſt jam clarè hujus ſæculi Aſtronomis conſtat, Lunæ ſuperficiem eſſe inæqualem, multis ſalebris, ſcopulis, vallibus, cavernis, montibus, & collibus aſperam, quin, & ſpeluncis, ſpecubus, antris, & lacubus eſſe refertam. Obſervavit has partium Lunæ varietates Galilæus primùm, ac Scheinerus, dein Hevelius, & Ricciolus, quas etiam delineationibus ære inciſis, iiſque accuratiſſimis, orbi propoſuêre. Sed jam id omnibus Lunam Teleſcopio intuentibus, ad oculum patet, ſi quis eam per totam quidem circulationem, at præſertim quartâ, vel quintâ Novilunij die, iteratis vicibus accuratè contempletur.

§. XXV.

Specierum viſibilium, in locum obſcurum intromiſſio.

CUrioſi hujus Phænomeni, non audeo primum Inventorum facere, Patrem Chriſtophorum Scheinerum, cùm ante illum meminerit ejus Joannes à Porta, uti, & Cornelius Agrippa, Lib. 3. Magiæ Naturalis Cap. 6. ſufficiat dicere, quòd is primus rem hanc accuratiſſimè pertractaverit, varijsque experientijs illuſtraverit, & ad rationes opticas doctiſſimè reduxerit. Fit autem hæc introductio ſive Intromiſſio ſpecierum tali modo: Cubiculum aliquod, ex quo ſit proſpectus in forum, aream, aut alium locum ſimilem, rebus ſpectabilibus inſtructum, undique clauditur, ita, ut ne minima lux illud intrare poſſit, hoc facto, ſit foramen in clauſa feneſtra exiguum, cujus diameter ſit latitudinis digiti minoris, in hoc foramine collocatur vitrum convexum ex ſpicillo, vel tubo optico. Et ecce ſimul cum lumine, ingredientur ſpecies viſibiles,

sibiles, omnium rerum, extra, è regione foraminis positarum, ita ut radij earum recti per foramen penetrare possint, & in objecto pariete, vel charta munda opposita, depingent earum imagines, unà cum earum coloribus, motu, situ, & lineamentis omnibus. Species tamen hæ, habent hoc incommodi, quòd sint inversæ, sed huic eidem incommodo facilè obviatur, si ijsdem opponatur alterum vitrum convexum, hoc enim vitrum posterius, acceptas à priore species inversas, denuò evertit, & consequenter, species ipsius objecti erigit.

§. XXVI.

Specula ustoria, & vitra auctoria.

NOn pono inter nova inventa, inventionem vitri admirabilem prorsus, & utilissimam, cùm constet vitrorum usum antiquissimis etiam temporibus viguisse, licet ars vitra conficiendi, nostrâ ætate, ad longè majorem perfectionem jam pervenerit. Sed nec ipsa specula vitrea, inter res novas connumero, cùm & hæc fuerint antiquitati nota, quarum tamen inventio *Praxiteli* tribuitur, qui vixit temporibus Pompeji.

Prætermitto etiam Conspicillia, seu Perspicillia, estò hæc *Pancirollus* inter noviter inventa, commodè habere posse existimet: quoniam *Plinius* rerum omnium Scriptor diligentissimus, nullam de his mentionem faciat. Fit tamen mentio eorundem apud *Plautum*, cùm ait:

Vitrum cedo, necesse est conspicillio uti:

Id quod nulla alia de re quàm de Spicillis, quæ vulgò ocularia dicuntur, posse intelligi, ipsemet *Pancirollus*, fatetur.

Sed quid dicendum de *Speculis ustorijs*? Quandoquidem constat, *Archimedem*, & deinde *Proclum* speculis ustorijs, integras Classes hostium incendisse. Nisi dicamus post Archimedis, & Procli tempora, artem illam conficiendi vitra ustoria (utpotè, quam sub maximo secreto servârunt) interijsse, rursúsque à Meotericis resuscitatam esse. Nunc varius est modus, conficiendi hæc specula: optima tamen ea censentur, quæ sunt figuræ *Parabolicæ*, aut Ellipticæ, aut Hyperboleæ. Certiùs est Microscopium, seu auctorium, novum esse inventum, quo res parvæ, imò, & minimæ, ac quæ aliàs aciem visûs fugiant, ut magnæ repræsentantur, & úsque ad stuporem augentur.

§. XXVII.

Vitra trigona, & Polygona.

TRigona, & Polygona vitra, jucundissima, ac simul curiosissima spectacula, quæ ijsdem exhibentur, non puto nota fuisse prioribus sæculis. Illa quidem funduntur in fornacibus vitriarijs, ex purissima crystallo, in forma

forma prismatis triangularis, hæc veró arte, in complures angulos scinduntur, formantur, & expolliuntur. Quàm autem jucundæ objectorum repræsentationes, per eadem exhiberi possint, unusquisque curiosus, ac ingeniosus observator, inveniet. Unum hîc exemplum adduco, ex Parte 1. Schotti Magiæ Naturalis, Lib. 9. Parastasi 4. Nam si in valvis fenestrarum clausis, uni earum complura vitra trigona imposueris, per quæ radij solares oppositi transeant, átque his vitris Polygonis exceperis, intueberis mox pulcherrimos Smaragdos, pyropos, saphiros, ametistos, carbunculos, similésque pretiosos lapides, ita naturaliter repræsentatos, ut & sensus ipsos miraculorum varietate fallant. Nam color ex lucis refractione, in tam varijs superficiebus productus, omnem materialium colorum pulchritudinem longè superat.

§. XXVIII.
Tubus Phonotechnicus.

POst inventionem Tubi Optici, inventi sunt quóque non ita pridem *Tubi Phonotechnici*, qui sonum vehementer augent, ac intendunt, ita, ut per illas submissa etiam vox, ad longissimum exaudiatur spatium. Alij item qui mirificè conducunt auditioni surdastrorum, sed, & Tubi cochleati, per quos soni, & voces, foris prolatæ, intus in conclavi, tam clarè & distinctè percipiantur, ac si loquentes planè essent præsentes. Hinc Principum, & Magnatum cubicula ita disponi possent, ut quod in alijs palatij conclavibus, etiam submisŝâ dicitur voce, exaudiatur. Aulæ item, & conclavia, ita secundùm, superficies parabolicas ordinari, ut auris in certo puncto constituta, quodlibet in ijs, submisŝâ voce prolatum, audiat. Et plura his similia.

§. XXIX.
Sellæ, Stapedes, & Soleæ Equorum:

FRæna, & strata equorum invenêre *Polithronij* populi Thessaliæ, ut notat Polydorus Vergilius Lib. 7. de Inventoribus rerum. Cap. 12. Verùm sellas equorum, omnes credunt noviter inventas, aut saltèm post Imperium Romanum introductas, circa Annum Christi 340. Imperatore Constantino Juniore, Constantini Magni Filio; quandoquidem in statuis antiquis, sive æreis non cernatur, quòd unquam sellas habuerint equi. Sed néque *Plinius*, néque ullus alius idoneus Author antiquus, Ephippiorum, & sellarum equestrium alicubi meminerit. Unde consequens est, usum earum priscis Romanorum temporibus, nullum fuisse. Jam veró *Stapedes*, hoc est adminicula illa, quibus, & equi conscenduntur faciliùs, & quibus pedes inseruntur, ut quiescant, & commodior fiat sessio, novum esse inventum, dubitari non potest,

teſt, nam ut in marmoribus, & in æneis ſtatuis, vel tabulis, arcubuſvè Triumphalibus conſpicitur, antiqui eo adminiculo non utebantur, ſed ſaltu conjiciebant ſe in equos, unde exercitium inſiliendi in equos, quod *Solitio* dicebatur, non tantùm à tyronibus, verùm etiam à ſtipendiarijs diſtrictè ſemper exigebatur: natu autem grandiores, ſe ad invicem more perſico, in conſcendendis equis adjuvabant: qui demum viribus non valebant, nec haberent qui in equos ipſos tollerent, in eorum uſum in lateribus viarum collocabantur altiores quidam lapides, & tanquam pugilla ſuggeſta excitabantur, ex quibus parvo negotio, quilibet tenui etiam corporis firmitate, in dorſum equi poterat ſe conjicere. Hinc eſt, quod nec apud Græcos, nec apud Latinos Authores, hoc adminiculum conſcendendi equos, proprium habeat vocabulum, ideóque rei novæ, neceſſum quóque fuit novum excogitare nomen, vulgò igitur Staffor, vel Staphir, vel Stapedes dicuntur, quòd in eis pes ſtet commodè. Inductio demum Solearum ferrearum equinis pedibus, primò facta eſt, per Leſcum Polonum, circa Annum Chriſti. 997.

§. XXX.
Quadrata Circuli.

INventionem quadratæ Circuli, poſſibilem quidem eſſe agnovère veteres, ad effectum autem eam deducere non valuère, eſto multi eorundem, ac ipſe quóque *Euclides*, & *Archimedes*, ſummi Geometræ, id perficere conati fuerint, ſtudio, & conatu maximo. Unde Ariſtoteles aſſerebat: Multa quidem eſſe ſcibilia, vel ſciri poſſe, quæ tamen ſcita non dum ſint, eò, quòd modus, ac via eorum ignoretur, in cujus rei declarationem poſuit exemplum de Quadrato in Circulum reducendo. Aſt noſtro ſæculo, id aſſecutus eſt feliciter *Gregorius à Sancto Vincentio*, natione Belga. è Societate JESU, grandi, ac ingenioſiſſimo opere, nuper in lucem edito, cui conficiendo plurimos annos inſumpſit, eſto aliunde eſſet, in ſcientijs Mathematicis vir conſummatus, utpotè quibus 50. integros annos ſaltèm docendo, ſtrenuè ſe impendit.

§. XXXI.
Tormenta Muralia, & Bombardæ.

BOmbardarum ſeu Sclopetorum uſum, primus invenit *Berthildus Niger* Germanus, Anno Chriſto 1330. Is cùm Chymiſta eſſet, & mettallis transformandis incumberet átque cujusdam medicinæ causâ, aliquando domi in mortario pulverem ſulphureum ſervaret, quem lapide texerat, contigit caſu, ut cùm ignem ex ſilice propè excuteret, ſcintilla intrò ceciderit, ſubitóque flamma eruperit, átque lapidem in altum ſuſtulerit: qui inopinato illo even-

lo eventu, initio perterritus, dein animo resumpto cogitare cœpit, quâ ratione, & vim majorem pulveri adderet, & constricto magis spacio impetum intenderet. Confecit proinde postea fistulam ferream longiorem, & strictiorem simul, ac pulveri vim addidit, expertúsque est cum optato successu, lapillos fistulæ impositos, magno impetu, & vehementi impulsu ex fistula ejaculari. Hinc confici cœpta Mortaria Muraria, dein etiam Tormenta, ac varia sclopetorum genera, additis semper aliquibus novitatibus, donec ad illam perfectionem venerit res tormentaria, & usus Sclopetorum, in qua cernitur hodie. Porrò Augustæ Vindelicorum, prima inter Germaniæ urbes, usa est bombardis. Extra Germaniam verò Veneti, contra Genuenses, *ad Fossas Glodianas*. Artem autem dirigendi Bombardas, & Tormenta ad præfixum scopum, invenit Bartholomæus Coleonus Bergomas.

§. XXXII.

Pulvis Pyrius.

P*ulvis Pyrius* sic dictus, quòd igem facillimè concipiat, & totus momento ferè in ignem convertatur, (πῦρ enim Græci ignem vocant) dicitur etiam pulvis Tormentarius, eò quòd Tormentis æneis, ad explodendos globos, sit usui.

Inventio illius quoad tempus, coincidit cum inventione Sclopetorum. Cùm enim solus pulvis sulphureus, minus sufficiens ad optatum effectum, in explodendis sclopis, ac bombardis, deprehenderetur, inventa est temperatura ex sale nitro, sulphure, & carbonibus, quæ tria pistillo ligneo, in molis aut aliâ ratione in minimas partes contusa, & in certa attemperatione commixta, ac dein madefacta, in granula rediguntur, átque in Sole, vel Hypocausto exsiccantur. Hæcque est pulveris pyrij confectio.

Adhibentur autem hæc tria; Quia pulvis pyrius, ut globos è fistulis æneis, aut ferreis, magno impetu ejiciat, debet totus exiguo tempore, & quasi momento accendi, ac rarescere, ad majorem locum occupandum, nec tamen nimis tenuis debet esse flamma, & statim cessare, sed corpulentiam aliquam habere, aliquamdiúque durare. Jam verò Nitrum comminutum si accendatur, corripit quidem citò flammam, sed non citò absumitur totaliter, nec totum simul accenditur: Sulphur ergo additur, ut juvet pulveres ad totalem inflammationem, & absumptionem, Carbo verò immiscetur, ut temperet nimis facilem utriúsque rarescentiam, & consumptionem, ignémque in singulis partibus conservet tantum, quantus sufficit ad vehementiorem impetum, globo imprimendum.

§. XXXIII.

Pulvis Pyrius mutus.

INventa eſt jam ars conficiendi pulverem Pyrium, ut pilam ejiciat, è ſclopetis minoribus, ſine ullo ſono, ac ſtrepitu, licet planè non cum tali impetu. Et ideo pulvis pyrius mutus nuncupatur. Sunt verò complures modi, ſimilem pulverem conficiendi, ex quibus, quatuor potiſſimos adfert Schotus, Parte 4. Magiæ Naturalis, Lib. 3. Cap. 3. Ex Caſimiro Sieminoviz equite Lithvano, olim Artellariæ Regni Poloniæ Propræfecto.

§. XXXIV.

Pyrotechnica nova.

POſt inventum pyrium pulverem, varia artificialium ignium excogitata ſunt genera, quæ tamen ad duo ſumma revocantur. Nempe, vel ad ignes ſerios, ſive defenſivos, ſive offenſivos, vel ad ignes feſtivos, ſeu recreativos.

Ex recreativis ſunt, primò *Pyroboli*, quo nomine veniunt papyracea illa involucra, cylindri formâ, è pyrio pulvere facta, & in altum per aëra ut plurimum, vi ignis ſcandentia. Poſſunt tamen alio etiam modo dirigi, quàm in altum, ſic, exempli gratiâ, aliquando ita diſponuntur, ut per funes extentos currant, atque etiam recurrant, non ſolùm in terra, vel aëre, ſed etiam in ipſarum aquarum ſuperficie. Præterea ſituantur quóque & conficiuntur tali modo pyroboli, ut pluviam ignem ſpargant, imò has diverſi coloris etiam efficiant. Deinde ſunt globi ardentes recreativi, ex quibus alij ſunt aquatici, ſeu in aqua natando ſaltantes, & ardentes. Tertiò ſunt Globi lucentes, & ſcintillantes, varias formas, & figuras artificioſiſſimè exhibentes. De quibus omnibus legendus erit, citatus Caſimirus, Lib. 4. par. 1. Cap. 3. & ſequentibus. Ex ſerijs verò ſunt, Granatæ manuales, Granatæ majores, globi invadiarij, pluvia ignea, globi item ardentes, & excœcantes, fœtidi alij, aut etiam venenati, cæterique his ſimiles, in humani generis perniciem potiùs, quàm utilitatem adinventi.

§. XXXV.

Ignis Græcus.

DIcitur hic *Ignis Græcus*, ab inventore, Græco, cui *Gallinicus* vel potiùs Callimachus nomen erat, quia circa Annum 670. ab Heleopoli Syriæ ad Romanos confugiens, ignem à ſe compoſitum edidit, quo uſi Romani

mani hostium naves exusserunt, sicque victoriam in exustionibus, quandoquidem nullo liquore præterquam aceto extingvi potest, contemptis etiam aquis maritimis; componitur siquidem ex ingredientijs facilè inflammabilibus, & tenuissimè flammam retinentibus, uti sunt saligni carbones, sal ardens, aqua vitæ, Sulphur, pix, thus, & Camphora. Ex his ferri potest judicium de bombis seu globis inextingvilibus, quas hodierni Pyrotechnici conficiunt. Fuit usus hujus ignis etiam prioribus, (non tamen primis) sæculis. Nam, & quando Inger Russorum Rex, Constantinopolim, mille, & eò ampliùs navibus obsedisset, à *Romano* Græcorum Imperatore profligatus est, omnibus ejus navibus hoc igne exustis, ut tradit *Sigibertus* ad Annum Christi 936. Hoc eodem igne Constantinus Orientis Imperator, in navali pugna, contra Saracenos se defendit, ut *Zonaras* in vita Constantini prodidit. Hugo quóque qui in Gallia se pro Rege gerebat, cùm artem conficiendi hunc ignem, à Constantinopolitano Imperatore accepisset, eorundem Saracenorum naves exussit, ut idem Sigibertus, ad Annum Christi 951. annotavit.

§. XXXVI.

Sclopetum Pnevmaticum.

EXcogitata sunt haud ita pridem *Sclopeta Pnevmatica*, quæ solo aëre priùs condensato, ac deinde rarefacto, pilas ejiciunt, sicque jam Marti arma Æolus quóque subministrat, quod solius Vulcàni antea munus erat.

Varij sunt modi similia conficiendi sclopeta, & fabricandi, duos refert Caramuel in sua Mathesi Audaci, par. 2. pag. 81. Alios duos multò acuratiores Schottus par. 3. Magiæ naturalis, lib. 7. Cap. 8. Experimento 3. Et in sua Machinica parte 2. Clas. 1. Cap. 1. Machina 13. & 14. quorum unum excerpsit ex Kirchero, alterum ex Marsena. Aliud insuper sclopeti Pnevmatici genus habet idem Marcanus, quòd sine novi aëris immissione, quoties opus fuerit, aut libuerit explodere licet, & pilam ad propositum scopum emittere. Atque hâc ratione, per solam aëris compressionem, ipsa quóque Tormenta, ad jaculandos globos, adaptari possent.

§. XXXVII.

Molentina.

SErvus Grammaticus testatur, apud priscos nullum molarum usum fuisse. Prisci itáque madefactas fruges siccabant priùs, & injectas postea pilis (quæ vasa erant concava, quibus siccata frumenta immittebantur, ad formam moderni temporis mortariorum) conterebant, deinde pinsebant, *pilo ruido*, in Pistrina.

Tem-

Temporis successu jumentarias Molas invenerunt, quæ jumentorum, & quandóque etiam hominum operâ circumagebantur, non ábsque ingenti labore, & defatigatione virium. Erant, & manuariæ Molæ in usu.

Tandem, & Pneumaticas seu alatas excogitaverunt, ventorum impetu versatiles. Demum faciliori regimine, ac faciliori successu, fabricatæ sunt Aquaticæ, quibus utuntur defacto.

Procopius Author est, Belisarium, Justiniani Imperatoris Ducem, in Urbe Roma, à Gottis obsessum, invenisse viam ac rationem, ut Molæ aquâ agitatæ, frumentum frangerent, quod, & Bloadus asserit. Plinius tamen Lib. 18. Cap. 10. rotarum mentionem facit, quas ad molendi usum aqua obiter versaret. Unde *Pancirollus* infert, ante Belisarium etiam fuisse Molarum Aquaticarum usum, sed aliquandiu postea intermissum, ac rursus à Belisario, occasione obsidionis hostilis, renovatum.

§. XXXVIII.

Aucupium, quod cum Accipitre, Niso, Falcone, & aliis Avibus rapacibus peragitur.

ANtiquitus Aucupium solùm fiebat cum retibus. Nam quod cum Avibus rapacibus, Accipitre puta, Niso, & Falcone, hodie peragitur, veteribus planè erat incognitum, inquit *Pancirollus*, sed quòd addit Fridericum Barbarosam, cùm Romam obsideret, hoc Aucupij genus excogitâsse, minùs certum est, licet hoc Aucupij genere fuerit Barbarosa mirè delectatus. Illud constat, quòd Fridericus II. Imperator, Friderici Barbarosæ nepos, hanc artem venandi cum Avibus, duobus Libris exactissimè conscripserit.

Extat insuper, & Alberti Magni, de Falconibus, Asturibus, & Accipitribus Tractatus. Commentator *Pancirolli* addit, hanc Avium capturam, incognitam quidem fuisse antiquis, si de vetustissima antiquitate sermo sit, cæterùm ante 1200. annos, eam notam fuisse probat, ex Julio Firmico, qui Lib. 5. Cap. 8. nutritores Accipitrum, Falconum, cæterarúmque avium, quæ ad aucupia pertineant, nominat.

§. XXXIX.

Sericum textum.

SErici ex Bombycibus conficiendi ratio innotuit Europæ, Anno Christi 557. Sub Justiniano Imperatore, per Monachos quosdam, qui ova seris, sive vermiculi illius, qui sericum, deducere solet, Constantinopolim attulêre. Unde rarissimus prorsus apud antiquos erat serici usus. Nam Galenus testatur, adhuc

adhuc suo tempore, sericum in Urbibus magnis Romanorum, átque ibi penes mulieres opulentas duntaxat, extitisse. Unde Aurelianus Imperator, nunquam ex integro serico textam usurpavit, nec alijs ut usurparent, aut in vestiario haberent, concessit, átque propriæ uxori roganti, ut paliam ex purpureo serico contextam, gestare sibi permitteret, repulsam dedit, dicens: Nunquam se commissurum, ut fila aurea pensentur. Tunc enim libra auri, libra serici reputabatur. Primus fuit ex Romanis Imperatoribus, Heliogabalus, qui Holosericam vestem gestare cœpit. Ast Alexander Severus, ejusdem successor, eam nunquam admisit, cùm tamen vestes hujusmodi hodie, à plurimis etiam mediocris statûs hominibus, atteri, & lacerari videamus.

I. XL.

Theologia Scholastica:

THeologiam Scholasticam, ut est contradistincta à Positiva, Morali, & Mystica seu Ascetica, quæve utitur Methodo Scholis accommodata, universam scilicet de DEO scientiam, in ordinem redigens, & Argumentis confirmans, teste *Cardinali Bellarmino*, de Scriptoribus Ecclesiasticis, primus in ordinem redegit Sanctus Damascenus Lib. 4. de fide orthodoxa. Eum secutus est Petrus Lombardus, Doctor, & Episcopus Parisiensis, qui ad Quæstiones Theologicas, competentes SS. Patrum Sententias collegit, circa Annum Christi 1200. Unde, & Magister Sententiarum appellatus est. Magistro successerunt varij ejusdem interpretes, & commentatores, ex quibus præcipui fuere: Sanctus Thomas Aquinas, qui cœpit scribere super Magistrum sententiarum, Anno 1254. átque ab hoc celeberrima Schola Thomistica suum sumpsit exordium. Et Joannes Duns Scotus, Ordinis Minorum, qui obijt Anno Christi 1308. átque hic dedit famosissimæ scholæ Scotistarum initium. Hinc accidit, ut publicæ Universitates, & Academiæ, uti, & privatæ Religiosorum variorum Scholæ, alterutram prædictarum Scholarum sequantur partem.

Societatis JESU Academiæ, in neutrius Doctoris jurant verba, sequuntur nihilominus S. Thomam, non tamen Thomistas, & ut advertit *Pontius* (eximius Author inter Scotistas) liberaliter amplectuntur, Scoti quóque sententias, quin, & in aliquibus neutri adhærendo, sequuntur eam doctrinam, quæ veritati ipsi est conformior.

I. XLI.

Juris-prudentia.

JUs, aliud est Civile, aliud Canonicum, illud quidem Imperatorem Justinianum, hoc Concilia, & Romanos Pontifices Authores habet. Ante Justiniani tem-

illi tempora, confusissimæ erant Leges, & suâ multitudine, & indigestâ mole, ac non infrequenti etiam contrarietate; Judices ita perplexos reddebant, ut ferè ex opinione arbitraria, controversias Civiles decidere cogerentur. Similiter, & Controversiæ Ecclesiasticæ antiquitùs solùm per Responsa Pontificum, & Conciliorum Decreta, ac Canones sopiebantur.

Justinianus itáque Imperator, sub Imperij initio 528. domi quietus, & prorsus in studia pacis intentus, adhibitis viris ingenio, doctrináque, ac decretorum à prioribus Cæsaribus, diversis temporibus editorum peritiâ, maximè præstantibus, ad condendum jus Civile animum applicuit, quod, & feliciter confecit, illúdque in tres omnino partes digessit. Nempe *Institutiones*, *Pandectas* sive *Digesta*, & *Codicem*, cujus *Novella Constitutiones*, quædam veluti pars sunt, & appendix. Porrò Justinianus Codex absolutus est Anno 529, & promulgatus 533. Jus verò Canonicum sic crevit. Canones Ecclesiæ collecti, & 20. Libris distincti fuêre, Anno 1008. Deinde Anno 1140. Gratianus quidam Monachus, Conciliorum Canones, & Pontificum Decreta, ac Resolutiones seu Responsa, in unum Librum collegit, & in meliorem ordinem redegit, quem Decreti nomine intitulavit, quod Decreti opus, Eugenius III. Pontifex, publicè in Academijs, pro Jure proponi, & doceri deinceps jussit. Obijt autem Eugenius III. Anno Christi 1153. Postea Alexander III. Decretales Epistolas compilavit, qui è vivis decessit Anno 1181. Honorius III. Postea pariter alias adhuc Epistolas Decretales collegit, qui vivere desijt 1227. Cujus successor Gregorius IX. Ope Raymundi Pennyafort, è S. Dominici Familia, Decretales edidit 1237. Tandem Bonifacius VIII, Sextum Pontificij Juris Codicem suo jussu, à tribus doctissimis viris compilatum edidit, quibusdam novis Decretis additis, qui mortuus est 1308. Demum Clemens V. Librum Clementinarum composuit, eúmque in Concilio Viennensi, in Gallia promulgavit, qui obijt 1314. Præter has quatuor Juris Canonici partes, nempe Decretum, Decretales, Sextum, & Clementinas, extat Liber, qui continet Constitutiones, à Joanne XXII. Qui mortuus est 1334. Extat præterea Liber Extravagantium communium, hoc est Constitutionum, quæ à diversis Pontificibus sunt editæ. Atque his totum jus Canonicum comprehenditur. Nunc utrúmque jus in summo flore, & is Juris consultissimus habetur, qui utriúsque Juris habet scientiam, & peritiam. Præter hæc autem sunt etiam jura Municipalia, pro diversitate Regionum, & Provinciarum unicuique propria, quæ tamen ipsa, debent fundari in duplici Jure priori, Cæsareo scilicet, sive Civili, & Canonico. Hæc varijs temporibus sunt conscripta. Sic jus Hungaricum compilatum est, à Magistro Stephano Verboczio, sub Uladislao II. Rege Hungariæ, qui electus erat Anno Christi. 1490.

§. XLII.

Media Scientia.

PRæstantissimæ hujus scientiæ, & ad summas difficultates Theologicas facilè enodandas, unicè necessariæ, primus motor fuit Petrus Fonseca è Societate JESU, Primus Professor Conimbricensis Universitatis in Lusitania, hanc dein primus illustravit Ludovicus Molina, ejusdem Societatis insignis Theologus, publicè de ea edito libro, Anno 1588. Ulissipone, in eadem Lusitania, sed opere nec dum Typis edito, doctrinam hanc, nonnulli in ipsis cunis præfocare summo studio sunt conati. Unde ad Tribunal Sanctæ Inquisitionis Lusitanicæ, protracta est, & in multis vehementer accusata. Verùm in hoc Judicio, omnis erroris suspicione liberata, robur potiùs quàm detrimentum accepit. Instaurata deinde nova illius accusatio, in Inquisitione Hispanica ac primùm ab Universitate Complutensi, per annum integrum rigido examini subjecta, sed, & hinc purior, robustiórque evasit. Dum tandem, die 1. Octobris Anno 1596. Universitatis ejusdem calculo, declarata fuit, ut sana, & Catholica Doctrina, scripturæ, Concilijs, Patribus, & Scholasticis Doctoribus consentanea. At verò adversarij *Molinæ*, nec Lusitanorum, nec Hispanorum judicio acquiescentes, ad supremum Romanæ Inquisitionis Tribunal, appellationem fecère. Rursus itáque coram ipso summo Pontifice, Cardinalibus, ac selectis Judicibus, in quæstionem fuit vocata, ac Disputationibus à celeberrimis Theologis susceptis publicè exagitata, Disputationibus hisce datum est initium, die 28. Martij, Anno 1602. & protractæ sunt, summâ Orbis expectatione, ingenti utriúsque partis conatu, úsque ad Annum 1606. Hujus temporis decursu 47. Disputationes publicæ, de hacce Doctrina fuère institutæ, quarum 37. præsente Clemente VIII. celebratæ sunt: quo è-vivis sublato, Paulus V. reliquis interfuit. Postremò de rebus disputatis, accurratè collecta est judicium Censura, & summo Pontifici tradita, ac demum ipsa die S. Augustino sacra. 28. Augusti 1606. à Pontifice, majori, meliorique Censorum parti adhærente, doctrina *Molinæ* indemnis declarata, quæ jam in omnibus Societatis Academijs, & Universitatibus, & alijs quóque non paucis, magno cum applausu docetur, & inter primaria fulcra Theologiæ habetur.

§. XLIII.

Nova Architectura Militaris.

ANtiquitùs, Urbes solis crassis cingebantur muris, qui si ad eam attolerentur altitudinem, ut omnem omnino ascensum per scalas impedirent, censebatur jam satis firma esse munitio. Ingruente autem hoste, defensores supra murum collocabantur, qui Urbem propugnarent. Verùm hic modus muniendi, duplici laborabat vitio, utróque capitali. Primum erat, quòd defensores supra murum stantes,

ſtantes, nullo munimento tecti hoſti paterent. Alterum, quòd hoſtis propiùs muro accedens, ac ipſo muro tegeretur, ut lædi à defenſoribus in ſublimi ſtantibus non poſſet. Quibus erroribus ita deinceps occurrere conati ſunt: Murum perpetuâ loricâ ad ſtaturam unius hominis ſepiebant, loricæ faſtigium foraminibus pro telis in hoſtem mittendis diſtingvebant, ita primus error, utcúnque ſublatus erat, ut autem alteri vitio mederentur, murum alterum, à terra ad hominis altitudinem, certis intervallis pervium relinquebant; ſed nec ſic quidem dictum incommodum tollebatur, cùm hoſtis adhuc intra triangulum linearum defenſionalium, oppidanorum ictus effugeret. Ergo ad defenſionem lateralem cœperunt reſpicere, quare retentis prædictis pinnis feneſtriſque loricæ ac murorum, quadratas turres, quæ ultra muros prominerent, in Orbem extruxêre, átque ita defenſioni directæ, quâ priùs ſolâ utebantur, lateralem utcúnque adjecère: ſed lateralis illa defenſio erat imperfecta, eò quòd hoſtis intra triangulum dictarum linearum (eſto aliquantò jam imminutum) receptus, adhuc occultaretur. Rejectis igitur quadratis turribus, rotundas ſubſtituêre, ita triangulum illud linearum defenſionalium, quô hoſtis occultabatur, in tantùm jam fuit imminutum, ut intra illud, ampliùs nequiret hoſtis machinas diſponere. faceſſebat nihilominus obſeſſis negotium, ſatis ſiquidem capax manebat, ut ſuffoſſores, & cunicularios occultaret. Modernus verò muniendi modus, caret utróque hoc vitio, utpotè qui in eo conſiſtit, ut quocúnque loco, imò puncto, hoſtis ſubſiſtat, propugnantium telis pateat, ipſi autem propugnatores, contra ictus hoſtiles, tuti, ac tecti ſint.

§. XLIV.

Novum Calendarium, vulgò Gregorianum.

CAlendarium dictum eſt à Calendis, eò quòd primæ dies ſingulorum Menſium, Calendæ dicantur. Porrò annorum apud diverſos populos fuerunt olim, & etiamnum hodie ſunt, diverſæ ſpecies. Communiter tamen Annus accipitur, pro tempore, quod commenſuratur integro Solis curſui. Sed quia ipſe curſus Solis, magis vel minùs exactè obſervabatur à diverſis, hinc accidit quòd idem tempus eidem, diverſimodè ab ijsdem commenſuraretur. Ægyptij annum conſtituebant diebus naturalibus 360. quot gradus ſunt in Zodiaco circulo, ſingulis menſibus attribuendo dies 30. quia tamen Sol non conficit unum gradum perfectè ſingulis diebus, ideo ad finem anni, extra omnes menſes, addebant quinque dies, ut annus fieret 365. dierum, tot ſiquidem dies requiruntur, ut Sol integrum ſuum curſum peragat, verùm ſex, aut ferè ſex horas, quæ ad annum Solarem complendum, præter 365. dies requiruntur, omittebant, & ſic annus Ægyptiacus, quo uſi ſunt Romani úsque ad Julij Cæſaris tempora, erat juſto minor. Quare Julius Cæſar, ſex has horas, minimè negligendas ratus, operâ *Soſigenis* Mathematici, pro anno Civili, quem ſolarem eſſe voluit, Calendario inſerendas cenſuit, ſtatuit itáque, ut tres quilibet anni eſſent dierum 365. quarto verò anno, quòd ſex illæ horæ neglectæ, quater ſumptæ,

sumptæ, faciant 24. horas, ideóque constituebant diem naturalem integrum, insereretur unus dies, ideóque qartus ille annus esset dierum 366. unde hoc Calendarium, postea dictum est Julianum, quo usa fuit ipsa quóque Ecclesia, úsque ad reformationem veteris Calendarij, & institutionem novi, factam sub Gregorio XIII. Anno 1582. quia verò sex illæ horæ, supra 365. dies, non sunt integræ, sed solùm horæ 5. minuta 49. & ferè 16. secunda, ideò annus ille Julianus evadebat justò major, unde ortæ sunt per decursum longissimi temporis, in annis, & Calendarijs Ecclesiasticis, multæ incommoditates, & incongruentiæ, præsertim quòad Pascha, & reliquorum Festorum à Paschate dependentium celebrationem. Pascha enim jam inde à temporibus Apostolorum, à Christianis celebrabatur primâ die Dominicâ, post Plenilunium vernum- sive post XIV. diem Lunæ primi mensis, Anni Judaici, qui inchoabatur ab æquinoctio, ut constat ex Eusebio Lib. 5. Historiarum Cap. 23. divo Ambrosio in Epistola ad Episcopos Æmiliæ, & alijs, ídque decretum postea fuit, à S. Pio Pontifice, & Martyre, qui Martyrio affectus est 167. & à Concilio Cæsariensi in Palæstina, ac renovatum in Synodo Nycæna 317. Episcoporum, anno Christi 325. Quia verò ante Concilium Nycænum, non sine labore singulis annis à peritis inquiri debebat dies verni æquinoctij, & dies Novilunij, post dictum æquinoctium inchoati; ut omnes fideles id facilè scirent, imposterum, voluit idem Concilium, ut æquinoctium posthâc numeraretur à 21. Martij, (in quam tunc incidebant) verùm quia annus politicus superabat aliquot minutis annum Astronomicum, per multa sæcula evenit, ut æquinoctium vernum politicum, discreparet jam decem diebus ab æquinoctio verno Astronomico, consequenter nec Pascha, nec alia festa à Paschate dependentia celebrarentur statuto tempore. Cui malo obviare volens Gregorius XIII. operâ præstantissimorum Astronomorum, sed præsertim Christophori Clavij Societatis JESU Mathematici celeberrimi, sustulit per reformationem Calendarij, tam hoc, quàm alia multa incommoda, quæ ex Juliano Calendario irrepserant, & ne rursus in eundem errorem posteritas laberetur, statuit, ut posthac, non omnes anni centesimi, sicut in veteri Calendario, essent intercalares, sed tres priores centesimi post annum 1600. essent communes, quartus verò solùm centesimus, esset intercalaris, & sic deinceps per futura sæcula. Atque juxta hanc reformationem Calendaria facta, dicuntur Calendaria nova, seu Gregoriana.

§. XLV.

Logarithmi.

FRequentissimus apud Mathematicos est usus Regulæ aureæ, sive Proportionum, cujus ope, datis quibuscúnque tribus numeris proportionalibus, invenitur quartus, ducendo scilicet secundum in tertium, & productam hoc dividendo per primum. Quotiens enim resultans, ex divisione, est quartus proportionalis quæsitus. At quoniam multiplicationes, & divisiones in magnis numeris (quales sunt sinus tangentes, & secantes) quarum tamen computus in Mathematicis est summè ne-

mè necessarius) tædiosæ sunt, & errori obnoxiæ. Joannes Neperus Scotus, Baro Merchistonij circa initium hujus sæculi excogitavit ingeniosissimè, & anno 1614. evulgavit numeros quosdam artificiales, quos Logarithmos postea appellavit, & in Tabulas reductos, apposuit numeros sinuum in Canone Mathematico, quorum subsidio per solam additionem, & subtractionem, invenitur quartus proportionalis, datis quibuscúnque tribus numeris in dicto Canone Mathematico repertis. Nam si trium datorum numerorum Logarithmi exscribantur, & secundus addatur tertio, primus verò subtrahatur à summa producta, residuus Logarithmus indicat in eodem Canone quartum proportionalem numerum, qui quærebatur. Tabulas dein has multi excoluerunt, & auxerunt, & in meliorem ordinem redegerunt, maximo Mathematicorum commodo, & compendio, veteribus planè incognito.

§. XLVI.
Exercitia Spiritualia.

Admirabilem hanc ad omnem Sanctitatem, & perfectionem adipiscendam methodum, DEO ipso revelante, ac Beatissima Virgine docente, primus conscripsit S. Pater noster Ignatius, ut mirum proinde nemini videri debeat, tantùm ex his Exercitijs Spiritualibus in Ecclesiam DEI promanâsse.

Sunt siquidem hæc Exercitia succus, & veluti quinta essentia totius doctrinæ asceticæ, & experientia multos docuit, paucis diebus ijs incumbendo, plus in ascetica sapientia profecisse, quàm per lectionem multorum voluminum, per complures annos. Unde vivente adhuc S. Ignatio, ab ijs quibus eorum examen commissum fuerat, mirificè sunt recommendata, & à Paulo III. Pontifice Maximo, Apostolico Diplomate confirmata, ne apice quidem mutato, quamvis animo censorio fuerint non semel expensa, sed tanquam pietate, & sanctitate plena, & ad spiritualem profectum utilia, ac salubria collaudata, ac à Sacræ Rotæ Auditoribus, átque à Cardinalibus SS. Rituum agnita, tanquam non ex humano Magisterio, sed ex lumine supernaturaliter infuso profecta. Gravis proinde erroris arguendus est, quidam novitius Scriptor, qui post integrum ferè sæculum ausus est vulgare, Exercitia hæc etiam ante S. Ignatium fuisse usitata, & illa non à S. Ignatio composita, sed aliunde accepta, tanquam ipsius, fuisse promulgata, magna cum injuria (ut inquit Alegambe in Bibliotheca scriptorum Societatis JESU,) tam S. Patriarchæ, qui plagij arguitur, tum injuria quóque S. Francisci Borgiæ, qui ea tanquam opus S. Ignatij, repræsentavit Paulo III. Pontifici Maximo approbanda, tum cum injuria etiam Sacræ Congregationis Rituum, quæ in relatione pro S. Ignatij Canonizatione facta, coram Gregorio XV. disertè ait, ab illo composita, átque in Librum relata, cum injuria denique Sedis Apostolicæ, ac Pauli III. Pontificis, qui in Bulla Confirmationis eorundem, illa tanquam ab Ignatio composita, & in in hunc ordinem redacta, laudat, & approbat. Illud etiam Divinâ Providentiâ factum est, ut inter tantam multitudinem Librorum, à Scriptoribus Societatis editorũ, hic Liber primus omnium Typis editus fuerit.

§. XLVII.

§. XLVII.

Apertio Fidei Catholicæ in Chinas.

VAstissimum, cultissimum, simul ac populosissimum Chinarum Imperium, utpote quod in se 15. amplissimas, ac Regnis integris æquivalentes continet Provincias, (unde censetur totam fere adæquare Europam) in quibus supra mille, & quadringentas, celebres numerantur Urbes, ac hominum adultorum duntaxat, à quibus vectigal Regi singulatim penditur, longè supra 58. milliones, in quibus tamen nec muliebris sexus includitur, nec in virili computantur pueri, adolescentésque, & Eunuchi. Excipiuntur quóque milites, (quorum supra decies centena millia, stipendio Regio, continuò aluntur) propinqui item Regis, Magistratus, literatique, ac alij permulti, hæc inquam pars tanta Orbis, úsque ad postrema hæc nostra tempora, Evangelij, & doctrinæ Christianæ prædicatoribus impervia mansit, nisi quòd conjectura levis sit, olim initio Ecclesiæ, ac fidei Christianæ, per S. Thomam, eas Regiones aliquam cognitionem Religionis Christianæ habuisse. Verùm hoc granum Cælestis sapientiæ, à S. Thoma Apostolo satum, in terram aridam, vel petram potiùs cecidit, & mox exaruit. Quamvis Historiæ Ecclesiasticæ tradant, circa Annum 1009. Matthæum Escandelinum, natione Hungarum, Patriâ Budensem, ejusdémque urbis civem desiderio propagandi fidem Christianam, inter peregrinas gentes accensum ad Chinas úsque penetrâsse, ibique vitæ sanctitate, prædicationis efficaciâ, innumerisque miraculis, plurimos Chinarum convertisse, ac tandem Bonziorũ, ob fidem quam prædicabat, insidijs circumventum, illustri Martyrio vitæ mortalis finem fecisse, sed & hoc Evangelij semen, inter spinas cadens, brevi suffocatum est. Illud autem maximè obstabat, quominus prædicatio Evangelij Chinis, per tot sæcula inferri potuerit, quòd Chinæ modis omnibus arcerent omnes peregrinos, ac exteros, à suorum Regnorum finibus, præter Legatos, ita ut si quis penetrasset intra Regni fines, sine fide publica, æternis tenebris vinculísque continuò mandaretur. Eratque hæc Lex apud Chinas prorsus inviolabilis. Hæc tamen ipsa obstacula, per multos conatus, summámque industriam, DEO adjuvante, gloriosè perrupit JESU Societas. Primò quidem id tentavit S. Franciscus Xaverius, sed morte in Sanciano Insula Chinis vicinâ, præventus, votorum, ac desideriorum suorum compos fieri non potuit. Mortuo S. Xaverio, cæteri socij infracto animo susceperunt hanc curam, nec ullis laboribus parcentes, aut ullis difficultatibus, & periculis deterriti, tandem licèt post irritos sæpè conatus susceptos, magnâ dexteritate, & DEI speciali assistentiâ. P. Matthæus Riccius, & P. Michaël Roggerius, primi penetravêre Chinas, quin, & ipsam Regiam Aulam, ubi & stabilem fixêre sedem, hos subsecuti sunt dein alij, & alij, qui per varias favorum, & persecutionum vicissitudines, rem Christianam úsque ad hanc diem, feliciter promoverunt, ac promovent.

I. XLVIII.
Musicæ perfectio.

Musica quidem priscis quóque sæculis, in usu ac simul in pretio fuit, sunt qui censent à primis (ante diluvium adhuc) hominibus, prima habuisse inventionis suæ originem, cùm in Sacris literis Genesi. Cap. 4. Jubal dicatur, Pater canentium Cytharâ, & Organo, vel ut LXX. Interpretes, legunt, hic *fuit qui monstravit Psalterium, & Cytharam.* Eandem viguisse apud Hebræos, præsertim Davidis, & Salomonis Regum temporibus, ex ijsdem Sacris paginis constat: verùm veterum hæc Musica, plurimùm distabat à perfectione ejus, cujus hîc mentionem facimus. Illa enim consistebat, in unius vocis, aut soni varia inflexione, hæc verò est ars docens dissimilium vocum, & sonorum, gravis scilicet, & acuti, suavissimam concordantiam. Inter omnes tamen Nationes, Græcorum Musica, aliquantò fuit artificiosior, sed simul difficilior, tum ob chordarum multitudinem, ac numerum, earúmque nomina multiplicia, tum verò maximè ob notas multiplices, ac intricatissimas, quibus vocis, ac soni variationem, quæ ascensum, & descensum, seu gravitatem, & acumen denotabant. Et quidem Pythagoras primus dicitur invenisse, sonorum, ac vocum differentium consonantiam. Latini ergo, ut faciliorem redderent Musicam à Græcis acceptam, varia varijs temporibus invenerunt compendia. Quos inter fuit *Boëtius* Philosophus, & Martyr, dein S. Gregorius, á quo inductus est Cantus Ecclesiasticus in Templis, & etiamnum Cantus Gregorianus nuncupatur: quod accidit circa finem quinti sæculi. Donec tandem *Guido Aretinus,* ex Aretio Hetruriæ Oppido oriundus, Monachus Benedictinus, circa annum 1024. excogitavit novum cantandi, átque discendi, & docendi genus, facile, & jucundum, quò etiamnum tota utitur Europa. Nam, & octo lineas, à veteribus in cantu usurpatas, contraxit ad quinque duntaxat, & locò vocabulorum obscurissimorum, quibus Latini, & Græci, in tradendis præceptis Musicæ utebantur, pro inflexione, depressione, elevatione, ac moderatione vocis ac soni, notas certas invenit, & pro signis intricatissimis vocum, substituit sex hasce syllabas: *Vt, re, mi, fa, sól, la,* & claves certas reperit, quæ aditum ad cantum inchoandum, ac prosequendum aperiant; & voces ipsas, in Bassum, Altum, Tenorem, & Discantum, melius subdistinxit, multáque alia in compendium, & meliorem ordinem redegit. Successu dein temporis, multi multa addidêre, donec ad summum apicem perfectionis, in quo hodie floret perveniret. Anno demum 1650. Athanasius Kircherus è Societate JESU, artem invenit facillimam, ac prorsus mirificam, quâ quivis etiam Musicæ imperitus, ad perfectam componendi peritiam, brevi tempore pertingere potest. Quam tradit in sua Musurgia Lib. 8. Sic, & Musica Instrumentalis crevit; nam Organum, quod per Antonomasiam sic appellatur, primúmque locum inter alia Organa, sive Instrumenta Musica tenet, inventum fuit, ejúsque usus, primò in Templa introductus, sæculo septimo. Primus autem in Organis auxit numeros, ut & pedes juva-

tens

rent concentum, funiculorum attractu, *Bernardus Teuto*, Cognomine, & gente. Anno Christi 1470.

§. XLIX.

Nonnulla id genus alia.

INter noviter inventa censeri possunt meritò sequentia. Scilicet Cuniculi, & Antecuniculi subterranei, quorum in obsidionibus urbium defactò est usus. Porrò finis modernorum Cuniculorum est, (antiquæ enim suffossiones solùm inserviebant, ut hostis clam in urbem penetrare posset) ut pulvere pyrio disijciatur aliqua pars propugnaculi, per cujus ruinā, stationem suam in eodem hostis figere possit, sicut è contra antecuniculorum, ut hostiles cuniculi impediantur, aut saltem designato effectu frustrentur. Et quidem Cuniculorum subterraneorum primus Author fuit *Franciscus Georgius, Senensis*. *Barrus* autem hos pulvere pyrio repleri docuit.

2. *Lignum Nephreticum*, quod ex Novo Orbe affertur, aquam in omne quidem genus colorum, sed in cæruleum potissimum fingens. Aqua hoc ligno sic tincta, præstat potum sat expetitum, tum ratione saporis, tum ratione gratiosissimi coloris, tum demum ratione efficacitatis. Est siquidem ad renum vesicæque probatissimum remedium. Americani simili aquâ assiduò utuntur, Europæi eadem vinum diluunt, & mirabiles effectus, sine ulla humorum commotione experiuntur.

3. *China china*, quæ est cortex cujusdam arboris, cortici junioris quercûs non absimilis, sapore amarus, & subadstringens, miræ efficaciæ, contra febriles *paroxismos*. Nam cùm hactenus inutili conatu, omni artis ingenio quæsitum fuisset, intermittentibus febribus sistendis, aut extirpandis remedium idoneum, felici hujus sæculi experimento, inventum illud præbuit natura in hoc cortice, idque simplex, & innoxium, respectu omnis constitutionis corporis, ac ætatis hominum.

4. Herba *Thee*, hæc Europæ innotuit postremis his temporibus, defertúrque ad nos ex Japonia, & Chinis, miræ illius virtutes à medicis deprædicantur. Caput námque levat, & servat à somno immune, vapores reprimit, ventriculum roborat, renes calculo, & arenâ expurgat, tollit capitis dolorem, lassitudinem, gravitatem, uti & intestinorum tormina. Utilis est ad ossa cariosa, & ulcera sedanda, & ad sangvinem quoque sistendum.

5. Potus Coffee- vulgò *Caffe*, qui quidem apud Arabes, & Turcas erat antiquus, jam verò etiam Europæis fit familiaris. Conficitur ex Fabis quibusdam Arabicis, *Bon* dictis, qui fructus est tenuium partium, calidus in primo gradu, siccus in secundo, hic ut sat est assatus, & in pulverem redactus, in aqua ferventi ad tincturam coctus, & sorbillando haustus, mira dicitur præstare. Nam, & spiritus vitales excitat, & cerebrum purgat ac servat, & somnolentiam depellit, & flatus discutit, & dolori capitis in vertigine medetur, & ventriculi debilitati, imò, & obstructionibus, hepatis, atque lienis confert, & ad coctionem stomachi juvat. Cui tamen æquiparatur,

imò à multis, & præfertur potus *Czokolada*, veteribus, & ille incognitus, jam verò passim præsertim apud Italos, & Hispanos, frequens, & valde usitatus.

6. Usus *Fontanellarum*, ad malignas affectiones corporis, quæ ex defluxionibus oriuntur prævertendas prorsus utilissimus.

7. Picturæ Colore olaceo, novum Pictorum in Belgio inventum.

8. Methodus brevior, & melior tradendi scientias, quæ olim confusè planè tradebantur, plurimúmque temporis in ijs consequendis insummebatur. Plura alia prætermitto.

§. L.

Abusus Tabaci, & Baroccarum.

TAbacum seu Tabaca, ante aliquot annos (ut ait Schriderus) ex America primùm adferri cœpit, jam autem in varijs quóque Europæ partibus seminata, copiosè crescit. Huic tamen præfertur ea, quæ ex Indiæ occidentalis Insula Florida, & Brasilia, seu è patrio solo ad nos defertur. Dicitur etiam Nicotiana, à *Nicotio* Regis Galliæ Legato, qui herbam tam Ulissipone accepit, & *Florida*, postmodúmque Gallis innotescere fecit. Gaudet terrâ pingvi, loco opaco, aquâ mirificè delectatur, frigoris impatientissima est. Seritur felicissimè tempore verno, in principio Aprilis, Lunâ decrescente, usus illius præcipuus est, ad catharros cerebri exsiccandos, somnum inducendum, lassitudinem ex labore discutiendam. Sedat dentium dolores, discutit tumorem, mundificat, & consolidat vulnera, & ulcera inveterata, non tamen adeo proficuus est illius usus, juvenibus ac biliosis, & tam his, quàm alijs omnibus hominibus, planè non necessarius est, quandoquidem antecessoribus nostris, úsque ad hoc præsens sæculum, Tabacæ usus omnino erat ignotus, qui tamen, & sanitate, & longævitate vitæ nos adæquabant, si non superabant. Unde recens meritò dici potest ejus usus, abusus, præterquam quod vix quis sit, qui eâ moderatè utatur, sed plurimi, per frequentem, & continuam quasi usurpationem illius, ferè ex mala duntaxat asuetudine, eâdem abutantur. Verùm hic abusus adeò jam invaluit, ut nullis medijs ampliùs emendari queat. Per universum tamen Imperium Moscoviticum, usus Tabacæ ignoratur, utpotè sub pœna abscissionis narium, omnibus vetitus, ac prohibitus.

Alter abusus hoc sæculo est, in *Baroccis*, seu Capillicijs peregrinis, hæc primò ex Gallis prodiêre, & primò quidem necessitati inserviebant, jam verò, & pro ornamento habentur. Ingens materia inutilium expensarum, nam ut quidam notavit, unico anno, in sola Gallia, supra centum millia aureorum, in hasce ineptias sunt à Nobilitate expensa.

DISSER-

DISSERTATIO NONA, CURIOSA MISCELLANEA.

DE RERUM MEMORABILIUM ORBIS TERRESTRIS DEPERDITIONE AC DESITIONE.

§. I.

Paradisus Terrestris.

INter memorabilia, quæ olim extitêre; & jam desierunt esse, vel quæ natura initio produxerat, aut ars invenerat, & jam hodie nulla est eorum notitia, primo loco judicavi ponendum esse *Paradisum terrestrem*, utpotè à principio mundi productum. Hunc enim extitisse, clarissimè sacræ testantur Paginæ, & jam non extare, graves persuadent Rationes. Describit hunc sacer Textus, sequentibus verbis: Genesis 2. *Plantaverat autem Dominus DEUS Paradisum voluptatis à principio: in quo posuit hominem quem formaverat. Produxit itáque Dominus DEUS, de humo omne lignum, pulchrum visu, & ad vescendum suave: Lignum etiam vitæ in medio paradisi, lignúmque scientiæ boni & mali. Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis, ad irrigandum Paradisum, qui inde dividitur in quatuor capita. Nomen uni Phison: ipse est qui circuit omnem terram Hevilath, ubi nascitur aurum, & aurum terræ illius optimum est: ubi invenitur Bdellium, & lapis Onychinus. Et nomen fluvij secundi Gehon ipse est qui circuit omnem terram Æthiopiæ. Nomen verò tertij Tygris: ipse vadit contra Assirios. Fluvius autem quartus, ipse est Euphrates.* Fide igitur certum est, Paradisum hunc voluptatis extitisse, cúmque ut universa narratio Moysis, apertissimè demonstrat, fuisse locum quendam in terra, corporatum & aspectabilem, omni genere voluptatum, ac deliciarum abundantem, esto circa determinatum locum, in quo is à DEO plantatus, & situatus fuerit, inter Scripturæ sacræ Interpretes, non parva sit controversia; quæ utique faciliùs complanari non poterit, quàm insistendo ijs, quæ hæc Moysis Historia de quatuor Paradisi fluminibus continet. Ait igitur Moyses, Primò. *Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis, ad irrigandum Paradisum, qui inde dividitur in quatuor capita.*

In quibus verbis Moysis, id primò videtur habere aliquam difficultatem; Quemadmo-

admodum videlicet unius idémque fluvius, totum paradisum potuerit irrigare? verùm id quatuor modis fieri potuisse, ostendit Benedictus Pererius Commentariorum in Genesim Lib. 3. Nempe: vel ut fluvius ille multos sinus & anfractus faciens, usquequâque Paradisum allueret, & irrigaret: vel ut ex eo complures alvei ducerentur, & in omnes Paradisi partes derivarentur: vel ut instar Nili statis anni temporibus augescens, & superfluens, Paradisum inundaret: vel denique ut subterraneos meatus, universam Paradisi terram humore suo perfunderet, ac fœcundaret. Alterum verò quod non minùs difficultatis habere videtur, est: Qua ratione idem fluvius dividebatur in quatuor Capita seu flumina? Id autem etiam idem Author Libro citato eruditè explicat, verba enim illa: *qui inde dividitur in quatuor capita*, ait referri ad locum *Heden*, ex quo juxta Textum Hebraicum fluvius ille irrigans totum Paradisum, dicitur egredi, ita, ut sensus eorum sit: Et fluvius egrediebatur de Heden (loco sic dicto) ad irrigandum Paradisum: Nam Hebraicè pro loco voluptatis est *Heden*, quæ vox licèt aliquando significet voluptatem, non nunquam tamen, sicut in præsenti, est nomen proprium, certæ cujusdam Regionis & loci, sic nâmque mox infrà capite 4. dicitur: Cainum habitâsse profugum ad orientalem plagam Heden,) ita ut in ipso egressu ex Heden, fluvius ille statim divideretur in quatuor capita, sive alia minora flumina, aut ut egrediens ex *Heden* ad Paradisum, divideretur in quatuor flumina, quibus omnis Paradisi terra, commodius irrigaretur: aut demùm, ut totum quidem illud flumen integrum, ingrederetur Paradisum, sed postquam illum irrigâsset, ejus finibus egressum, in quatuor fluvios esset dispartitum.

Verùm, quinam sint illi quatuor fluvij; ex fluminibus terræ nostræ orbi cognitis, quos Moyses ait exire ex flumine Paradisi, non minor est, inter Authores opinionum diversitas. Nam non desunt, qui per nomen *Phison* asserant intelligi debere *Gangem* Indiæ fluvium, conantúrque idipsum probare ex ipsis illis verbis Moysis: *Nomen uni Phison, qui circuit omnem terram Hevilath.* Ajunt enim *Hevilath* Terram esse in Regionibus Indiæ, cum autem *Ganges* circumeat Indiam, & *Phison* circumeat Indiam, & *Phison* circumeat omnem terram *Hevilath*, & Hevilath sit pars Indiæ, consequens est *Phison* esse *Gangem.* Per *Gehon* verò interpretantur Nilum, nam hic circuit Ægyptum; de Gehon autem ex adducto Textu Scripturæ idem habetur: *Et nomen Fluvij secundi est Gehon: ipse est, qui circuit omnem terram Æthiopia.* Igitur per Gehon fluvium, significatur fluvius Nilus, ùt illi asserunt.

Porrò de Terra Hevilath confirmant suam opinionem, ex 10. Capite Geneseos: quo loco memorantur duo fratres *Ophir* & *Hevila* filij *Iectan*, *Ophiro* autem in divisione gentium post diluvium obtigit India, ubi aurum optimum abundat, id quod liquidè cernitur, ex 3. Reg. cap. 9. 10. & 22. Et ex Libro 2. Paralipomenon cap. 8. inde etiam magna vis devehebatur ad Salomonem (Teste verò Moyse, in terra Hevilath, quam circuit *Phison* nascitur aurum, *Et aurum terra illius optimum est)* Cui accedit testis Josephus, Libro 8. affirmans *Ophir* fuisse Regionem Indiæ. Si igitur *Ophir* dicta, ab *Ophir* fratre *Hevila* fuit Regio Indiæ, credibile admodum est, fra-

est, fratrem ejus *Hevila* propinquas ei sedes tenuisse, átque coluisse, & Terram *Hevilath*, quæ ab eo nomen accepit, ad Regiones Indiæ, pertinuisse.

Sententia tamen hæc, út citatus Pererius, & post eum Eusebius Nirenbergius, Lib. de Miraculis Naturæ Terræ promissæ cap. 166. demonstrant, planè improbabilis est. Primò, quia ex narratione Moysis manifestum est, hæc quatuor flumina, fuisse inter se vicina, utpotè ex eodem fluvio, qui ex *Heden*, seu loco voluptatis egrediebatur, & inde in quatuor capita dividebatur, orta. At inter *Gangem*, & alia flumina, *Tygerim* & *Euphratem*, intervallum intercidit 70. gradum, hoc est mille & quinquaginta milliarium Germanicorum, Italicorum verò 4200. similiter inter Nilum & prædictos duos fluvios, immensa prorsus est distantia, ac consequenter & inter Nilum & Gangem.

Sed nec ex eodem fluvio oriuntur hæc flumina, verùm ex remotissimis, & inter se distantissimis locis. Nimirùm *Ganges* ex *Caucaso* monte Indiæ, *Euphrates* & *Tygris*, ex montibus *Armeniæ*, Nilus verò, ex montibus Lunæ, versùs promontorium, *Caput bonæ spei* vulgò dictum. Deinde *Nilus* cum Tygri & Euphrate, nullam habet affinitatem, & communionem: hi enim profluunt à Septentrione, ille verò à meridie, exitus quóque eorum disjunctissimi sunt: Nam Tygris & Euphrates in sinum Persicum aquas exonerant, Nilus verò desinit in Mare Mediterraneum.

Demùm si Moyses per *Gehon* significâsset Nilum, volens eum declarare & notum facere Hebræis, non dixisset omnem terram Æthiopiæ, sed potiùs qui peragrat, & irrigat Ægyptum, Nilus enim non ex Æthiopia, sed ex Ægypto notus erat Judæis, ubi plùs quàm ducentis annis commorati sunt.

Ad rationes igitur prioris sententiæ, Respondendum est primò. Terram *Hevilath*, quam circuire *Phison* dicitur, longissimè abfuisse ab India, nec fuisse procul Palæstinâ, átque Assiriâ, id quod ex Sacris Literis in promptu est ostendere.

Nam Geneseos 25. capite, habitationes Ismaëlis & Ismaëlitarum ad hunc modum describuntur à Moyse: *Habitavit Ismaël ab Hevilath, úsque Sur, qui respicit Ægyptum, introeuntibus ad Assirios.* Igitur terra Hevilath nunquam pertinuit ad Indiam, sed inter Palæstinam & Assyriam fuit locata. Deinde Libro 1. Regum, cap. 15. sic scriptum est. *Percussit Saul Amalech, ab Hevilath, donec veniret Sur, quæ est è Regione Ægypti.* Non est autem Saul persecutus Amalechitas úsque ad Indiam, Regio siquidem Amalechitarum fuit Palæstinæ versùs Orientem proxima.

Respondendum est secundò. Similiter dum *Gehon* dicitur circumire omnem terram Æthiopiæ, non intelligi hîc per nomen Æthiopiæ. Æthiopiam Africanam, quam longissimis spatijs perluit Nilus, sed Asiaticam, quæ vicina est Arabiæ, & Mesopotamiæ. Nam út tradit Strabo, Lib. 1. Geographiæ, & Plinius Lib. 5. cap. 7. Duplex erat Æthiopia, una Orientalis, altera occidentalis. Unam autem vicinam fuisse Palæstinæ & Syriæ, ex multis Scripturæ locis liquet. Nam Madianitæ cap. 12. Numerorum vocantur Æthiopes. Uxor etenim Moysis *Sephira*, appellatur Æthiopissa, quæ tamen fuit Madianitis, ùt habetur Exod. 2. Unde & illud in Cantico Habacuc: *Vidi tentoria Æthiopiæ, turbabantur pelles terræ Madian.* Quo loco Æthiopes & Madianitæ, vel pro una gente ponuntur, vel pro gentibus admodum vicinis ac fini-

Charan, & filij Heden, Cain autem habitabat in Mesopotamia, & Charan ac Gozar fuerunt in eadem Regione. Ergò. Tum secundò, quia constat duo flumina Paradisi, Tygrim & Euphratem cursum tenuisse per Mesopotamiam, Assiriam, & Chaldæam, donec in Persicum sinum influerent, & ostensum est jam, reliquos duos fluvios Phison & Gihon, duorum prædictorum alveos & ramos esse. Consequens igitur est, Paradisum locatum fuisse in Mesopotamia, ubi Tygris & Euphrates in unum alveum coëunt, & rursùs in alveos peculiares abeunt. Tum tertiò, quia plusquam verisimile est, priscos illos homines, vicinas Paradiso sedes tenuisse, partim amore natalis soli humani generis, partim ob illius terræ eximiam fertilitatem, salubritatem, & amænitatem, utpotè Paradiso proximam. Atqui hi, Mesopotamiæ & Assiriæ Regiones tenuêre, antequam ad alias Regiones colendas segregarentur, ùt legenti 10. & 11. Caput Genesis manifestè liquet. Ergo.

Quòd verò secundum Quæsitum attinet, tenendum est: Quòd Paradisus ille, in quo Adam & Eva, ad breve tempus fuêre, non amplius extet. Estque id rationi, ipsisque sacris Litteris, vel maximè consentaneum. Nam imprimis ùt ostensum est: Paradisus hic terrestris in Mesopotamia, vel ejus vicinia fuit collocatus, loca autem totius Mesopotamiæ, & vicinarum Regionum, uti olim, ita nunc quóque comercij frequentantur, incoluntur, inhabitantur, nusquam tamen reperitur Paradisus, unde colligitur, non extare amplius hunc Paradisum, sed illum fuisse de medio sublatum.

Deinde Moyses Lib. Geneseos cap. 7. testatur totam superficiem terræ, ipsósque adeò montes aquis diluvij fuisse opertos. Atqui Paradisus ille terrestris, erat in hoc terræ Hemisphœrio, igitur fuit ille generali totius orbis eluvione obrutus ac dissipatus, adeóque desijt esse.

Duo tamen sunt, quæ pro contraria sententia aliquid facere videntur. Primum est, quod Ecclesiastici capite 44. dicatur Enoch translatus in Paradisum, quem nec diluvio perijsse, nec fuisse tamen in Arca cum Noë certum est, qui Textus præcisè sic habet: *Henoch placuit DEO, & translatus est, ut det gentibus pœnitentiam.* Igitur etiam tempore diluvij, in Paradiso conservatus est, adeóque & Paradisus cum eo, atque idem sentiunt multi sancti Patres, & de Elia. Enoch autem & Elias, adhuc vivunt, & hic in monte Thabor, transfigurationi Christi interfuit, igitur Paradisus ille terrestris, etiam nunc extat. Quibus addi possunt & illa verba Christi ad Latronem: *Hodie mecum eris in paradiso.* Igitur Paradisus tempore mortis Christi, adhuc extitit, adeóque nunc etiam existit. Alterum est, multitudo Sanctorum Patrum, Theologorum & Scholasticorum, qui asseverant & afferunt Paradisum de facto extare, quorum Authoritati contraire videtur prorsus temerarium esse. Ad hæc tamen Respondeo, cum citato Pererio, cap. 7. in Genesim, Quæstione 7. Vocabulum Paradisi non haberi in Textu Græco, in Latina autem Versione, per illud non denotari Paradisum illum terrestrem, in quo fuit Adam, sed universim significare locum aliquem amænissimum, & ad oblectandum hominem elegantissimè concinnatum, hâc autem significatione accipi nomen Paradisi sæpè, tam apud Ecclesiasticos, quàm apud profanos Scriptores, notissimum est. Sed esto etiam admitteretur Henoch du-

ctum

ctum fuisse in Paradisum illum terrestrem, cùm tamen hæc translatio contigerit amplius sexcentis annis ante diluvium, ut ex cap. 5. Genesis colligi potest, hinc certè non deducitur Paradisum illum intactum fuisse, à diluvio, & nunc etiam extare, & in eo conservari Henoch & Eliam. Sed neque de Elia Scriptura prodit, eum deductum esse in terrestrem illum Paradisum, sed quòd ascenderit, & raptus sit *per turbinem in cœlum.* Sicut nec quòd Elias inde venerit, dum in monte Thabor Transfigurationi Christi cum Moyse interfuit. Unde S. Gregorius, Homilia 29. in Evangelia, de Elia sic scribit: *In cœlum aëreum Elias sublevatus est, ut in secretam quandam terræ Regionem, repentè duceretur, ubi in magna jam carnis & spiritûs requie viveret, quousque ad finem mundi redeat, & mortis debitum solvat.* Clariùs adhuc Rupertus, Lib. 3. de Trinitate, his verbis id enucleat. *Nunquam Scriptura dat intelligi, quòd Henoch & Eliam DEUS tulerit in ipsum Paradisum, ubi comederent de ligno vitæ, & viverent in æternum, sed ita sublati sunt, ut in secretam quandam Regionem terræ ducerentur, ubi in magna carnis & spiritûs quiete viverent, quousque ad finem mundi redeant, & mortis debitum solvant.* Ex hoc igitur loco Elias (Sicut Moyses ex Patrum Limbo) venit ad montem Thabor, dum interfuit Transfigurationi Christi.

Jam verò quòd attinet illud dictum Christi ad Latronem: *Hodie mecum eris in Paradiso.* Ipsa particula *hodie* excludit interpretationem ejusdem de terrestri Paradiso, Christus enim illo die, non fuit in Paradiso terrestri, sed ejus anima statim descendit ad inferos, nec ante diem tertium, quo Christus surrexit, supra terras ascendit. Verùm neque dum Paulus ait se raptum fuisse ad Paradisum, intelligi debet Paradisus terrestris, ex quo Adam expulsus fuerat; nam idem Paulus, qui dixerat se raptum fuisse in Paradisum, 2. ad Corinth. 12. ait se raptum fuisse ad tertium cœlum, Paradisus proinde Pauli, erat cœlestis, non ille terrestris, quem incoluerat Adam.

Ad Authoritatem verò multorum Sanctorum Patrum, qui terrestrem Paradisum, etiam post diluvium extitisse tenuerunt. Respondeo: Sanctorum quidem Patrum Authoritatem esse omninò reverendam, imò & semper sequendam, in ijs Quæstionibus, quæ ad fidem quoquo modo pertinent, ast in ijs, quæ ad fidei dogmata nullo modo spectant, cujusmodi est, ipsa præsens Quæstio, ratio authoritati præponderat, quamvis non defuerint & ex Sanctis Patribus, qui nostram quóque tenuerunt sententiam, & ij qui oppositam secuti sunt opinionem, eam solùm pro probabili habuerunt, nonnulli etiam sub dubio id asseruerunt.

§. II.

Arbor Vitæ.

CUm interitu Paradisi, interijt utique & Arbor vitæ, quam Dominus DEUS in medio Paradisi produxerat, Genesis 2. v. 9. circa quam tamen meritò quæri potest. Primò, An fuerit unica duntaxat, an multæ? Secundò, Cur dicta sit Arbor Vitæ? Tertiò. Utrùm habuerit virtutem largiendi homini vitam omninò

omninò immortalem, vel tantùm longævitatem. Quartò. Utrùm hæc virtus eidem fuerit naturalis, an supernaturalis?

Ad primum itáque respondendum cum Tostato, in cap. 13. Genesis, Quæstione 163. Arborem hanc fuisse, unicam duntaxat numero, tum quia ubicúnque Moyses loquitur de hac arbore vitæ. semper eam vocat numero singulari *Arborem Vitæ.* Tum quia ait eam fuisse in medio Paradisi, quod de multis arboribus verè dici nón potest. Tum quia non erat opus pluribus, hæc siquidem arbor non erat ad usum quotidianum hominis, ad eum alendum & nutriendum, sed comparata erat in modum Medicinæ, seu cibi medicati adversùs naturales defectus, qui processu temporis homini accidunt, & ad reparandas vires naturæ, ac primigenium temperamentum ejusdem.

Ad secundum respondet idem Tostatus, 13. cap. Genesis, Quæst. 175. Ideò hanc arborem fuisse dictam *Arborem Vitæ*, quòd fructus ejus vim haberet servandi hominem à morte in omne tempus, & faciendi eum immortalem, quod probat Testimonio ipsius Scripturæ, quæ tertio capite hujus Libri narrat, idcircò fuisse Adamum ex Paradiso ejectum, & interclusm illi aditum ad arborem vitæ, ne videlicet ejus fructum comedens, viveret in æternum. Esus igitur arboris illius, vitam homini præstabat æternam. Idem confirmat eo argumento; quòd Adam, si DEI præcepto paruisset, nunquam moriturus erat: Mortem enim DEUS ei tanquam pœnam legis violatæ interminatus est. Quocirca Paulus ad Romanos 5. *Propter peccatum affirmat mortem in mundum intrâsse.* Et in Libro Sapientiæ, Capite 1. scriptum est: *Mortem non esse à DEO factam. sed eam Diaboli invidiâ irrepsisse homini.* Ergo in statu innocentiæ homo non fuisset moriturus,non ratione ipsius corporis,hoc enim naturâ suâ non erat incorruptibile, igitur ratione fructûs illius arboris vitæ, ex ejus enim esu homo nulla senectutis incommoda, nullas ætatis molestias, nullos naturæ defectus unquam sensisset. adeóque nec unquam moriturus fuisset. Scotus tamen in 2. lib. Sententiarum, Distinctione 19. Quæstione 1. existimat: Arborem vitæ non habuisse vim conservandi vitam hominis in perpetuum, sed solúm ad longissimum aliquod tempus, quô exactô, translatus fuisset homo, in vitam spiritualem, & omninò immortalem.

Ad tertium dicendum: virtutem hanc Arboris fuisse naturalem, nam nisi ea fuisset naturalis. non adfuisset illi arbori post peccatum hominis, nec ea homini peccatori profuisset. Fuit autem illa virtus in arbore vitæ, etiam post peccatum hominis, propterea siquidem DEUS, tantâ custodiâ aditum Paradisi munivit, collocando ante Paradisum voluptatis, Angelum & flammeum gladium atque versatilem, ad custodiendam viam ligni vitæ, ne fortè homo in Paradisum auderet introire, & fructum arboris comedens, viveret in æternum. Genes. 3. Clarè id declarat Strabo, dum sic ait: *Lignum Vitæ hanc naturaliter vim habebat, ut qui ex ejus fructu comederet, perpetua soliditate vestiretur, nulla infirmitate, vel anxietate, vel senili lassitudine fatigandus.*

§. III.

Arbor ſcientiæ Boni & mali.

PRæter Arborem Vitæ produxerat quoque DEUS in medio paradiſi, arborem ſeu lignum ſcientiæ boni & mali. Geneſis. 2. v. 9. quæ ſimiliter poſt deſitionem paradiſi, deſiit eſſe. De hac ſimiliter inquiri ſolet: An arbor hæc fuerit materialis & corporea? Secundò. An una tantùm numero? Tertiò. In qua ſpecie arborea fuerit? Quartò, Cur appellata fuerit arbor ſcientiæ boni & mali.

Ad quæ, dicendum eſt primò. Arborem ſcientiæ boni fuiſſe materialem, ſeu corpoream, ac naturalem. Tùm quia eam Moyſes cæteris arboribus ex humo genernatis & in Paradiſo conſitis adnumeravit. Tùm quia uſum fructuum ejus, homini, ſub comminatione mortis interdixit, ferebat igitur fructus, qui poterant ab homine comedi. Eva item aſpiciens arborem aſpectu pulchram, fructumque ejus ad veſcendum ſuavem, decerpſit, comedit, viroque ſuo comedendum dedit. Quæ omnia ſunt argumenta, naturalis & corporeæ arboris.

Ad ſecundum dicendum: fuiſſe tantùm unicam numero hujusmodi arborem, nam una & ſola ſufficiebat conſilio ac propoſito DEI, volentis per eam probare hominis obedientiam. Deinde ſcriptura ubicunque eam nominat, ſingulari utitur numero. Demùm interdictio ejus ad Adam & Evam tantùm pertinebat, & in una numero arbore continebatur, ut patet ex illis verbis ſcripturæ: præcepitque eis: *Ex omni ligno Pardiſi comede, de ligno autem ſcientiæ boni & mali nè comedas.*

Ad Tertium dicendum. In qua ſpecie arborum fuerit *arbor ſcientiæ boni & mali* ſciri non poſſe, cùm hâc de re Scriptura ſacra, planè nihil referat, potuit enim eſſe cujuſcunque ſpeciei arbor, neque neceſsè fuerat, ut eſſet diverſæ ſpeciei ab omnibus alijs arboribus: Nam nec interdicta eſt primis parentibus, quòd per ſe mala eſſet, aut ipſis exitialis, ſicut docet S. Auguſtinus lib. 13. de Civitate DEI cap. 20. Nec ſcientia boni & mali, naturalis illius erat effectus, ſed ad probandam tantùm hominis obedientiam, ejus fructus ipſis erat interdictus. Ut bene advertit Pererius lib. 3. Commentariorum, in Gen. Quæſt 2. Hinc vana eſt illorum opinio, qui exiſtimârunt fuiſſe vel vitem, vel frumentum: Ex conjectura, quòd in Pane & Vino, Chriſtus Dominus Sacramentum Euchariſtiæ exhibuerit, ad expiandam videlicet noxam, per eſum illius fructûs contractam. Nam Scriptura eandem nominat arborem, ubicunque de ea agit, frumentum autem uti & vitem, conſtat non eſſe arborem. Nec minus incongrua eſt opinio Philoxenis, aliorumque qui eam cenſebant fuiſſe Ficum. Nam lib. 3. Geneſ. Scriptura teſtatur, arborem illam fuiſſe pulchram oculis, & viſu delectabilem, quod profectò in arborem Ficus minùs quadrat. Magìs tamen ad veritatem accedunt, qui opinati ſunt eam fuiſſe Malum, quanquam nomen mali, nomen generale eſt, multas ſpecies arborum complectens, quòd ſi verò per malum intelligant pomi ſpeciem, nec ſic fortè multùm à veritate aberrant.

Ad Quartum dicendum: cum communi Theologorum Sententia, sic dictam esse illam arborem ab eventu, qui esum fructûs ejus consecutus est. Sic enim primi nostri Parentes, experiendo cognoverunt discrimen inter bonum, quô ante peccatum fruebantur, & malum quod peccando incurrerunt, adeòque Scientiam experimentalem boni & mali habuerunt.

§. IV.

Gygantes.

Gygantes, hoc est, extra-ordinariæ staturæ homines, olim fuisse, tam Sacra quàm prophana, testatur Historia. Horum autem duo erant genera, alij enim erant certis locis frequentes, & populos integros constituebant, alij in varijs locis rariores erant, qui monstris penè ob corporis ingentem molem justè accenserentur.

At primò Gygantum meminit Sacer Historicus Moyses, Genesis Capite 6. v. 4. *Gygantes autem erant super terram in diebus illis* (hoc est ante diluvium) post diluvium verò, primus Gygas, de quo fit mentio in Sacris Literis, videtur fuisse Nembrot, de quo Genesis cap. 8. & 9. Nam verba illa, quæ interpres noster habet: *Ipse erat potens.* Septuaginta Interpretes vertunt *Ipse erat Gygas.* Dein Numerorum 13. v. 34. ubi exploratores reversi è terra promissionis, missi è solitudine à Moyse, ita retulerunt de habitatoribus illius: *Populus quem aspeximus proceræ staturæ est, ibi vidimus monstra quædam filiorum Enac de gente gygantum, quibus comparati, quasi locustæ videbamur.* Et Deuteronomij cap. 2. v. 10. ait Moyses, Moabitarum terram primò habitâsse *Emim* populum magnum & validum, & tam excelsum, ut esset similis *Enacim*, qui ipse erat gygas, & posteri ejusdem gygantes. Et infra eodem capite, v. 20. & 21. loquens de terra Ammonitarum, ait: Quòd terra illa fuerit reputata terra gygantum, ac in ipsa olim habitâsse gygantes. Et cap. 3. v. 11. Memorabilis Gygas *Og* recensetur, qui originem ducens ex gygantibus lectum ferreum habebat, cujus longitudo erat novem cubitorum, latitudo cubitorum quatuor. Et paulò post v. 13. *Cunctaq; Basan vocatur terra Gygantum.* Jam ad prophanos Scriptores transeamus. *Pomponius Mela* libro de situ orbis, cap. 4. ait. Quondam in India, repertos fuisse homines, tantæ proceritatis, ut Elephantis etiam & ibi maximis, sicut nos equis, facilè atque habiliter uterentur. Plura de his hîc omitto, quæ reperiri poterunt apud *Solinum & Plinium.* Nunc verò similium gygantum terra, vel Regio nulla est, saltèm quoad integras gentes, & populos, adeòque desierunt ampliùs esse gygantes. Nam licet & defactò, subinde, licèt rarissimè, reperiantur homines staturâ inusitatæ magnitudinis, hi tamen ipsi, antiquis illis nullo modo sunt comparandi, utpotè qui gygantes gygantum, meritò dici meruerunt.

§. V.

Purpura.

EArum rerum, quæ hodie non reperiuntur, & tamen priscis sæculis in usu erant, primo loco ponit *Gvido Pancirollus*, purpuram; porrò purpura fuit ex eo Conchiliorum genere, quod intrinsecùs animatam continebat carnem, & in mediis faucibus, candidissimam habebat venam, quam fortè rectiùs *Strabo* vocat lingvam, aitque eam longitudinis esse digitalis, acutie & duritie tantâ, ut eâ & conchulas, & quascunque sui generis testas, perforare possit, quâ excisâ pretiosus ille promanabat cruor, quo lanæ & serica tingebant ad vestes inde contexendas à solis Regibus, & Imperatoribus, Senatoribusque Romanis gestari solitas, privatis siquidem purpura planè interdicta fuit. Conchylia autem hæc, maximè colligebantur in Syria, & apud Tyros. Existimat nihilominus idem Pancirollus, conchylia similia defactò quoque exstare in rerum natura, integræ siquidem species rerum sensitivarum, non intereunt, verùm ait nullum ampliùs earum usum, cùm nemo sit, qui venæ illius eximendæ modum sciat, opinaturque amissæ purpuræ causam esse, quòd Syria & alia loca, in quibus conchylia hæc reperiebantur, in Turcarum, Barbarorum, & incultorum hominum devenerint manus. Unde consequens est, illam purpuram, quæ his conficitur temporibus, non genuinam' sed spuriam duntaxat esse.

§. VI.

Encaustum.

EX purpura Atramenti genus conficiebatur, quod *Encaustum* nominabatur, terebatur enim in pulverem Conchylium purpuræ, & adjiciebatur nonnihil de cocto ex ipso colore, & simul liquabatur, reductâque inde materiâ liquidâ, & densitate suâ Scripturis apta, dicebatur *Encaustum*. Hoc soli Imperatores, Privilegiis & Literis subscribendis utebantur, alijs omnibus sub pœna perduellionis id prohibitum erat, eos videlicet, post publicationem bonorum omnium, capitali non immeritò pœnâ plectendo, qui eo usi fuissent, idque ideò, nè ita facile atque in proclivo esset, dolum in principum literis committere, & ut testatum fieret, illa in specie parva re, omnia in Principe debere esse alia, & majora, quàm in privatis. Cæterùm *Encaustum* cum Purpura ivit in desvetudinem. Hæc ex Pancirollo, ac illius Commendatore, ac Eusebio Niernbergio, libro 10. de miraculis terræ promissionis, cap. 83.

§. VII.

§. VII.

Lapis Obſidianus.

OBſidianus Lapis ab *Obſidio*, qui eum in Æthiopia primus invenit, nomen eſt conſecutus. Nigerrimi coloris fuit, & translucidi, unde ex eo etiam ſpecula parietum conficiebantur, quæ pro imagine umbras reddebant. Eruebatur ut plurimùm in littoribus Arabiæ felicis. Ab hoc lapide vitrum quoque ejusdem coloris, Obſidianum eſt vocatum, quod tamen ipſum, ad lapides magìs, quàm metalla ſpectabat, omnia ſiquidem patiebatur quæ cæteri lapides. Nam & ſculpi, & excavari, perforarique ac cælari per commodè poterat, niſi quòd eſſet perlucidum, & formas transmitteret, ſicuti vitrum, gigniturque apud *Macrobios*. Fiebant ex hoc lapide etiam gemmæ multiplices, quin & ſtatuæ. Et ut *Plinius* lib. 36. cap. 26. teſtatur. Nulla alia materia temporibus illius fuit ſequacior, aut etiam tincturæ accommodatior. *Pancirollus* putat hoc genus lapidis, amplius non reperiri, quod tamen fortaſſis ſic limitari poteſt: Quòd venæ hujus lapidis, in littoribus Arabiæ felicis, jam deſierint non verò quòd totaliter in rerum natura eſſe deſierit, plurimæ enim adhuc venæ in terra variorum lapidum & metallorum latent, & in dies in diverſis partibus orbis, inveniuntur, novæ, & qui in Indias Orientales navigant, repertum à ſe hoc genus lapidis gloriantur, ſed an verè vel falsè, incompertum eſt.

§. VIII.

Asbeſtum ſeu Linum vivum.

DE hoc *Pancirollus*: Erat antiquitùs ſpecies quædam Lini, quod Græci *Aſbeſtum*, Latini, *Linum vivum* appellant. Et hoc Tela contexebatur, & tunicæ, quæ igne non tantùm non abſumebantur, ſed in illum conjectæ, ſordibus exuſtis, depurabantur magìs, quàm poſſent aquis, aitque hodie illud non inveniri. Plinius lib. 19. cap. 1. teſtatur adhuc ſuo tempore, Linum hoc, rarum fuiſſe inventu, ac inventum æquâſſe pretium excellentium margaritarum. Fuit verò hoc Linum genus lapidis. Eruebatur itaque hic lapis, & conterebatur, capillamentis tantùm remanentibus, excuſsâ dein terreâ materiâ, pectinibus aptabatur, dein in fila ducebatur, ex quibus demùm tela conficiebatur. Exiſtimo tamen hoc genus Lini, defacto quoque inveniri eſto rariſſimè. Nam & Neoterici Authores ejusdem crebram faciunt mentionem, ejusque naturam variis experientiis examinant. P. Kircherus ſcribit, ſe ex tali tela confectam papyrum habuiſſe, quam ubi ea conſcripta erat, igni injiciebat, & ex igne rurſus mundam, ac pro nova ſcriptione aptam, extrahebat, ſed quia rariſſima eſt, hinc parum pro nihilo computando, meritò inter res jam deperditas, cenſeri poteſt.

§. IX.

Byssus.

Byssus quoque erat Linum subtilissimum, candidum, & mollissimum, quod circa *Elin* in *Achaja* Græciæ Provinciâ, gigni solebat, ex quo pulcherimæ, eæque pretiosissimæ conficiebantur vestes. Alii Byssum appellant Lanam illam, quæ Pinnæ (concharum id genus est) adhæret, colore luteo, ac perlucido. Unde Byssinæ vestes, ex Lana illa mollissima colore luteo nigricante, ac splendorem auri reddente, contextæ. Utrumque hoc genus Byssi, hodie in desvetudinem venit. Meminit Plinius lib. 19. cap. 1. alterum quoque Lini, quod ipse ξυλον, Ulpianus autem Εριοξυλον appellant, quasi Lanam ligneam seu ligno decerptam dicas, quæ lanugo quædam est, ex pomo fruticis cujusdam apud Arabes depexa. ex qua contexta materia, magno vulgi errore Bombycina vocatur.

§. X.

Lapis specularis.

Speculares hi Lapides, materia quædam lucida erant, & instar aëris transparens, quam veteres fenestris imponebant, uti nos vitrum; facilè enim in quaslibet tenues laminas scindi poterat, muniebantur itaque his cœnacula, adversus ventorum imbriumque vim: quos ita arcebant, ut simul habitantibus lumen transfunderent. Reperiebantur adhuc tempore Neronis. Nam ùt Plinius testatur, Nero ex similibus Lapidibus Specularibus, Sacellum fortunæ exstruxerat, in quo qui erat extrinsecus, absque ullo obstaculo conspiciebatur, portis etiam clausis.

§. XI.

Murrchina Vasa.

Murrchinum, Materia quædam candida fuit, purpureis maculis rubescens, quæ sub terra inveniebatur, humore vi caloris sub terra densato. Non tralucebat *Murrchinum*, sed in pretio erat colorum varietas in eo, subinde circumagentibus se maculis, in purpuram candoremque & tertium ex utroque ignescente velut per transitum coloris, purpura rubescente, aut lacte candescente, subinde in extremitatibus, quosdam repercussus colorum habens, quales in cœlesti arcu spectantur. Aliqua & in odore erat illius commendatio. Ita Plinius lib. 37. cap. 2. Inveniebatur in partibus Parthici Regni, præcipuè tamen in *Carmania*. Ex hoc conficiebantur vasa, potui, & esculentis accommodata. Nostra hac tempestate non reperitur Murrchinum.

§. XII.

Genuinum Orichalcum, vulgò Aurichalcum.

QUod Orichalcum est Græcis, id Latinè Aurichalcum multi pronunciant, putantes hoc ex auro & ære conflari, cùm tamen Orichalcum, fuerit Metallum, purè ex ære, sed auro ferè simile, summi apud veteres pretii, magnæque æstimationis. Hoc Metallum etiam Plinii ætate vix reperiebatur, vena illius deficiente. Supererant nihilominus ex eo, aliquæ adhuc species, aut massæ, & fragmenta plura. Orichalcum verò istud, quo nos utimur, non est genuinum & nativum, sed artificiale, estque simplex æs, quod certis pulveribus *Latto dictis* aspersum ac tinctum, splendorem veri Orichalci suscipit.

§. XIII.

Vetum Cinnamomum.

CInnamomum uti illud describit Plinius, lib. 12. cap. 19. Frutetum erat situ breve ramo humili & represso, nunquam suprà duas ulnas in altitudine excrescens, ejusque pretium quondam fuisse in libras denariûm mille, quæ summa 150. aureis nostratibus æquivalebat, quod pretium postea adauctum est. Arabiæ & Indiæ sylvis, in quibus illud crescebat exustis, irâ Barbarorum. Galenus lib. 2. Andito. ait: Adhuc suo tempore rarum inventu fuisse, præterquam in armariis Imperatorum. Unde infert Pancirollus veri Cinnamomi nullam esse defacto notitiam; sicuti nec Xilocinnamomi, quod erat arboris dictæ lignum, cujus exterior cortex, erat Cinnamomum. Porrò Cinnamomum illud, quod hodie circumfertur, non est verum illud antiquum & genuinum, sed lignum *Cassiæ* veri Cinnamomi aliquam speciem referens. Est autem Cassia frutex altior cubitô Xilocinnamomo, crassiora dans sarmenta, & deficit à Xilocinnamomo, in multis nempè odore, colore, virtute, ac etiam pondere.

§. XIV.

Odoramenta pretiosa.

PLinius libro 12. & 13. varia Odoramentorum, ac Ungventorum, quæ apud veteres erant in usu, refert genera, quorum hodie nulla est notitia. Inter hæc præcipua fuêre *Folium Barbaricum*, *& Costomomicum*, Illud conficiebatur ex radice odoratissima *Bachar* dicta, admixtis quoque aliis pretiosissimis plantis, nempè Nardo, Myrrhâ, Balsamo, & alijs hujuscemodi. Hoc verò ex Amomo, & Costo, quæ erant plantæ nobilissimæ, juxta ac odoratissimæ. Hæc Odoramenta ampliùs non habentur, uti nec prædictæ plantæ, sed harum vice aliis ingredientiis utuntur moderni Myropolæ, & Aromatarii. v. gr. Pseudocosto, quod falsum, seu adulterinum Costum est.

XV.

§. XV.

Myrrha & Stachen.

SImiliter & Myrrhæ, complures species Plinius refert, lib. 12. & 16. Est autem Myrrha secundùm Plinium, Arbor Arabiæ, alta ad quinque cubitos, nec sine spina, caudice duro, & intorto, inciditur bis per annum, & sic pretiosissimus extrahitur liquor, qui & ipse Myrrha nuncupatur. Subinde autem sudat guttas, & hæ dicuntur *Stachen*. Myrrha in Arabia optima colligebatur, nam illa, quæ ex India adfertur, & de quadam spina colligitur, multò priore inferior est, illam autem priorem existimat Pancirollus, jam interiisse. Nam & ætate adhuc Plinii, genuina myrrha rara fuit, & quæ adferebatur, lentilci globis & gummi, adulterabatur. Item cucumeris succo amaritudinis causâ, sicut & causâ ponderis, argenti spumâ.

§. XVI.

Bdelium.

BDelium Plinius lib. 12. cap. 9. sic describit: *Bdelium est arbor nigra, magnitudine oleæ, folio roboris, fructu Caprifici, naturaq́ʒ. Nascitur in Arabia, Indiaq́ʒ, & Media ac Babylone, sed nominatissimum in Bactriana.* Ex hac arbore proveniens gummi translucens, simile ceræ, nobilissimi erat odoris, & perfusum vino, fiebat odoratius. Ejusdem meminit & Scriptura Sacra Genesis 2. ubi describit Fluvium *Phison*, quem ait circuire totam terram *Hevilath* in qua nascitur aurum optimum, ibique invenitur *Bdelium*. Nunc hujus arboris nullum est vestigium.

§. VII.

Balsamum verum, Opobalsamum, & Xilobalsamum.

INter omnia ungventa, principium sibi vendicat locum *Balsamum*, quod Judææ tribuit Plinius & Strabo, sic dictum ab Arabica voce *Balsamum*, quod latiné idem sonat, ac Dominus, aut Princeps olei. Quippè ut legimus Exodi 30. v. 23. Aromatum præstantissimum. Est namque vallis propè Jericho, quæ continuis montibus, velut muro clauditur, spatium circiter 20. jugera continens, in eo sylva est, & ubertate & amœnitate insignis, Palmite & Balsamo distincta. Hanc per vineas *Engadi*, quarum mentionem facit Salomon in suis Canticis, volunt nonnulli intelligi. Sunt autem arbores Balsami, formam similem piceis arboribus habentes, nisi quòd sint humiles magis, & in vinearum morem excolantur. Harum frutices, si

acuto

acuto vitro, lapidéve vel osseis cultellis incidantur, emittunt succum pretiosissimum, eximiæ suavitatis, quem Opobalsamum vocant, qui omnibus aliis aromatibus, & oleis præfertur. Certo tamen tempore, spontè quoque hunc succum stillant. Ipsum autem lignum, surculusque Balsami *Xilobalsamum* nuncupatur. Præcipua gratia est lacrymæ, secunda semini, tertia cortici, minima ligno. Hoc Balsamum unà cum sua arbore interiit majori ex parte, dum Turcæ cujusvis politiæ & elegantiæ hostes, omnes Hierichuntinas vineas vastârunt. Atque quæ modicæ restabant, postea cunctæ periêre, incertum, an custodum incuriâ, an fraude, dolove, & invidia, an pietate & Religione læsâ, id acciderit. Juxta Plinium, in duobus duntaxat nascebatur hortis, quorum uterque erat Regius, horum unus 20. jugerum erat alter adhuc pauciorum. Ex his dein hortis *Cleopatra* Ægypti Regina, adhuc tempore Herodis Magni connivente *Antonio*, vel amatore, vel amico, aliquot Balsami arbusculas, transtulit in Ægyptum, ubi uberrimè proveniebant non sinè fructu, sed hæ quoque exaruerunt, postea omnes. In felici tamen Arabia, teste Nicolao Christophoro Principe Radzivillio, qui eas Regiones peragravit, adhuc aliquid ex Balsamo provenit. Neque id Pancirollus negat, sed addit in fine adeò id rarum, & pauxillum esse, quod ex oriente adfertur, ut pro nihilo meritò æstimari possit. Porrò Balsamum illud, quod ex Occidente adfertur, non est genuinum, hoc enim educitur ex arbore, quam Mexicenses, *Hojtziloxitl* vocant, longè illo orientali inferius.

§. XVIII.

Publica Theatra, & Amphitheatra.

PUblica Theatra, & Amphitheatra, apud veteres Romanos fuére magno in usu, ex quibus Senatus, Populusque Romanus, Comœdias & Tragœdias publicas spectabat, sed & alia eaque varia in iisdem exhibebantur spectacula. Amphitheatrum fuit ædificium rotundum, veluti ex duobus Theatris (quæ semicircularis figuræ erant) compositum, circumquaque usum spectandi præbens, Theatrum consequenter dimidia pars Amphitheatri erat. Et quidem Theatra initio fuére temporalia, postea *M. Scaurus*, 30. diebus duraturum exstruxit, tandem Pompejus Magnus perpetuò mansurum Romæ erexit. Id Theatrum, postmodum alia atque itidem alia exceperunt, quæ etsi primitùs ad hunc finem exstructa fuerint, ut roboris & celeritatis concertantium, vel luctantium in iis specimina aderentur. Successu tamen temporis, scenicis quoque ludis locum præbuerunt, ac demùm Leones aliæve Feræ in iis conficiebantur, quin hæ & in homines quandoque ex industria immittebantur, atque hi cum illis pugnare cogebantur, sed & venationes omnis generis ferarum & gladiatorum congressus, & pugilum luctæ in iisdem exhibebantur. Erant autem hæc Theatra & Amphitheatra magnifica prorsus, atque amplissima, & sumptuosissima. Nam illut Pompeij Magni, 80. millium spectatorum, ita ut unusquisque eorum per quàm commodissimè sederet, erat capax. Roma

ma quatuor hujuscemodi numerabat Theatra, & bina Amphitheatra. Romam dein in similium Theatrorum & Amphitheatrorum erectione sunt secutæ & aliæ urbes; quæ eorundem adhuc vestigijs ac ruderibus gloriantur. Maximè integrum est Veronense Amphitheatrum 23184. hominum capax, singulis sessionem commodam, (nempè spatio pedis cum dimidio attribuit.) præbens, quod tamen extructum fuerat à quodam privato, ut ex inscriptione colligitur, nostro hoc sæculo, Regiæ opes ædificio hujusmodi erigendo vix sufficerent. Nunc Theatrorum publicorum, & Amphitheatrorum nullus est usus.

§. XIX.

Circi Maximi.

AD Theatra & Amphitheatra accedebant Circi maximi, (quorum Romæ solùm octo numerabantur.) In horum medio septem metæ erant constitutæ, & in circuitu duodecim portæ, per quas bigæ, aut quadrigæ emittebantur, & qui currentium primus metam attigit, ei certi generis materia, pro palio conficiendo, conferebatur. Unde hunc ipsum Ludum *Ad pallium currere* indigitârunt Latini, circumquaque verò populus in scalaribus gradibus, qui per gyrum Circi erant, non secùs ac in Amphitheatro sedebat. Erat autem Circus maximus ovalis figuræ. Hodie nusquam conspiciuntur Circi. Sed hujus ludi vice, equorum cursus solet institui ad certum terminum, qui tamen parum gratiæ videtur habere. Qui enim initium illius conspicit, neque medium, neque finem illius visu poterit contingere.

§. XX.

Certa Marmorum Genera.

NOn est hìc sermo de communibus Marmorum generibus, qualia vel in Hungaria, vel in Germania, aliisquè partibus inveniuntur, ac effodiuntur, sed de iis, quæ olim apud Romanos erant in usu, summoquè pretio. Ut sunt: *Porphirytes*, quod rubet candidissimisque intervenientibus punctis discriminantur. *Lacademoninm*, viride, cunctisquè hilarius. *Ophytes* seu *Serpentinum*, sic dictum, quód Serpentinis maculis, sit simile. *Augustum* Undatum ac crispum in vertices. *Tyberium* sparsim convolutâ canicie. *Parsum* item, candidissimum, & alia excellentia genera. Quorum quidem venæ, fortassis defacto quoque extant, sed quia hæ in manus Turcarum devenerunt, illa quoque Marmorum genera, pro perditis ac derelictis, meritò haberi possunt.

§. XXI.

§. XXI.

Torneamenta.

HEnricus I. Cognomento Auceps, Imperator 87. primus exhibuit *Torneamenta* Nationi Germanicæ Magdeburgi, Anno post natum Christum 930. eaque in laudem & decus eximiæ Nobilitatis, ad excitandum in Nobilibus studium Virtutis ac Laudis, imposterum quoque celebrari jussit. Fuerunt autem hæc *Torneamenta*, exercitium militare, illudque equestre, in quo concurrebant Epuites magnis hastis ad invicem, vehementi impetu, & qui adversarium de equo hastâ deturbâsset, is Victor censebâtur, laudemque virtutis militaris, ac roboris, dexteritatisque reportabat. Nemo veró ad hoc militare exercitium admittebatur, nisi testimonium Nobilitatis, á quarto genere, & simul virtutis ac honestatis haberet. Durârunt hæc ludicra certamina usque ad Annum 1487. celebrabanturque in diversis semper locis Germaniæ, ad quæ fiebat ex universis partibus, maximus Principum ac Nobilium accursus. Verùm hæc egregia exêrcitia, desierunt jam esse. Monachii in Armamentario Serenissimi Electoris Bavariæ extant adhuc duo efformati equis insidentes pugiles, cum omnibus apparmentis, quibus adornabantur in hoc spectaculo ad invicem congredientes.

§. XXII.

Viæ Publicæ.

VIarum publicarum, antiquitùs magna cura habebatur, per totum Romanum Imperium, hæ in locis compluribus, per ingentia etiam spatia lateribus, vel sectis quoque lapidibus, maximis omninó expensis sternebantur. Atque Civili Lege cautum erat. *Vias per Imperium Romanum stratas habere.* Hinc per Antonomasiam viæ publicæ *strata* apud Scriptores veteres nuncupabantur. Solúm Romæ hujusmodi viæ Regiæ, & publicæ, ac stratæ erant triginta & una per reliquum Romanum Imperium 424. Ex Romanis, tres illæ erant celeberrimæ, nempè *Via Appia*, *Via Æmilia*, *Via Flaminia*. Plutarchus refert Cajum Gracchum, non modo viam lapidibus stravisse, sed & curâsse, ut lapidibus elevatioribus seu columellis, certâ mensura positis, millia passuum sive milliaria notarentur. Eligebantur quoque certi á senatu, penes quos viarum cura esset, ut eos, qui propè viam publicam bona possident, ad sternandas vias publicas compellerent.

Fuit insuper & *Censorum* ea functio ac munus, florente Republica, ut in urbe vias silice, extra Urbem glareâ seu terra arenosâ substruendas, marginandasque curarent. Ut videre est apud Livium Libro 41. Quandoque & Collegio Quæstorum, structura hæc viarum committebatur, teste Svetonio, *in Claudio Cap. 24.* Ipse etiam *Augustus*, eandem hanc curam, perhibetur non fuisse dedignatus in se

 suscu-

suscipere. Id quod á nobis non observatur, quò fit ut nec hyeme lutum, nec æstate pulvis unquam deficiat.

Munditiâ igitur & elegantiâ viarum publicarum veteribus longè inferiores sumus.

§. XXIII.

Palæstræ & Stadia.

PAlæstræ & Stadia apud veteres fuêre in usu, hunc in finem, in iisdem se juvenes, & Adolescentes, luctando, saliendo, currendo, jaculando, & cum cæstu pugnando, exercerent, atque sic fierent patientes laborum, & disponerentur, ad res arduas faciliùs subeundas, sicque præluderent futuris militaribus exercitiis. Porrò *Pallæstra* Græca vox, ex usu facta est latina, παλλω enim græcé latinis luctam significat, atque hunc in modum, hi ludi, tanquam à potiori in iis corporis exercitatione, nempè luctâ, Palæstra denominati sunt; uti postea & ipse locus, in quo hi ludi fiebant, similiter appellatus est. Erat autem locus ille Quadratus, & nominabatur etiam *stadia* quia duorum stadiorum habebat circuitionem. Magnoque erant hi ludi in pretio apud Romanos: Lacones verò adeò huic studio erant affecti, ut pro fortibus militibus, se bonos Palæstritas, & Athletas, seu luctatores dici potiùs exoptârint. Hi ludi venerunt jam in desvetudinem, & ijsdem magno malo boni communis, & in corruptelam juventutis, successerunt saltûs effœminati, & alearum, chartifoliorumque lusus, in quibus & tempus, & ætas, & substantia, ac patrimonia integra, quantoque turpissimè prodiguntur.

§. XXIV.

Obelisci.

OBelisci, èrant trabes seu columnæ lapideæ, Pyramidibus minores, in figuram metæ cujusdam, deorsum versùs specie quadratâ sensim ad proceritatem in surgentes excelsam ac demum in angustum verticem desinentes, & paulatim gracilescentes, in quibus gesta & facinora egregia, resque memomorabiles, per schemmata & symbola, ad posteriorum memoriam conscribebantur. Horum maximus usus erat apud Ægyptios, qui postea transivit etiam ad Romanos. Primum obeliscum erexit & invenit *Mitres*, qui Heliopoli regnabat, hunc imitati sunt dein alii Reges. Altitudo porrò Obeliscorum, minima erat 40. media 80. maxima 90. cubitorum

Florente Româ, in ipsa Urbe erant majores Obelisci sex, ex Ægypto advecti, minores 72. Inter omnes verò Obeliscos eminebat is, quem Augustus ex Ægypto immensis sumptibus advehi, & in Circo maximo erigi curaverat, quemvè postea

ſtea Xiſtus quintus Pontifex Maximus, velut è latebris eruit, & induſtriâ *Dominici Fontani.* Architecti celeberrimi Anno 1586. inde traſtulit, atque ante ædes Pontificias, & Sancti Petri Baſilicam collocavit. Porrò Obeliſci ex uno, atque integro lapide exſcindebantur. Nunc Obeliſcorum nullus ampliùs eſt uſus, eſtque jam intermiſſa illorum erectio.

§. XXV.

Pyramides.

PYramides moles erant lapideæ, eæque maximæ, ita erectæ, ut è lato in acutum mira altitudine tenderent. Structura earum erat quadrata in fundo, ex tabulis marmoreis, quaquà versùm compoſita, eaque ſenſim in excelſum aſſurgens, paulatim in ſupremo acumine graciliſcebat. Reges Ægyptii primi id genus ædificii excogitâſſe putantur, nomen tamen qui eas exſtruere curârunt, omninò ignoratur: Juſto Judicio DEI, obliteratis in memoria poſterorum, tantæ vanitatis authoribus, qui tamen per earum erectionem, nominis ſui quærebant immortalitatem. Una ex his à 360 hominum millibus, ſpacio 20. annorum conſtructa proditur. Fuerunt ſub his ſepulchra Regum, qui ſub hoc tam admirabili ædificio immortalitatis famam conſequi intendebant. Sed periit cum ſonitu memoria eorum. Horum quoque ædificiorum vanitas, poſterioribus ſæculis evanuit.

§. XXVI.

Coloſſi.

COloſſi, in hoc differebant ab Obeliſcis & Pyramidibus, quòd Obeliſci fuerint quadratæ figuræ, ſemper graciliores, donec in acumen aſcenderent, atque ex eodem & quidem integro lapide ſecti. Pyramides verò ejuſdem quoque erant figuræ, ſed Molis longe majoris, & ex ſtrue lapidum congeſtæ. Coloſſi demùm, inſtar rotundarum columnarum, ex uno itidem ſecti lapide, aut certè fuſi ex ære, altitudinis prorſus eximiæ. Hodie hujuſmodi opera non fiunt. Sæculum tamen hoc noſtrum, pietate Auſtriacæ Domûs, cœpit erigere Columnas, Coloſſis illis non abſimiles, publicis in locis locatas, quibus ſtatuæ Deiparæ Virginis apponuntur, in magnam devotionem populi, & honorem peculiarem Magnæ Matris.

§. XXVII.

Labyrinthi.

LAbyrinthus, Iſidoro lib. 15. Capite 2. teſte, eſt perplexum parietibus ædificium. Habebunt ſiquidem Labyrinthi vias longas, tortuoſas, & ſubterraneas, adeò intricatas, ut qui has ingreſſus eſſet, inexplicabili errore duceretur,

retur, & exitum invenire nequiret. Horum præcipuos quatuor fuisse, scribit *Majolus* in suis memorabilibus. Primus fuit Ægyptius Helenopoli: Secundus Creticus. Tertius in Lemno: Quartus in Italia. Bonfinius Decade 4. Lib. Scribit alium adhuc Labyrinthum famosum fuisse in Hungaria, verùm non tantis exstructum ambagibus, neque tantâ lapideâ mole, sed qui horti amœnissimi vicem præstabat. Sæculis nostris similes Labyrinthi non exstruuntur. Esto eorum simulacra quædam in hortis, ex fruticetis subinde excitentur, quale & ætate nostrâ Posonii, in deliciosissimo tunc horto Lippaiano videre licuit.

§. XXVIII.

Pyropus.

PYropus vulgò gemma putatur, è Carbunculorum numero, sed falsò. Plinio siquidem teste, Libro 34. Cap. 8. Pyropus fuit æs quoddam Cyprium, cujus in uncias singulas seni scrupuli auri addebantur, atque ita in pertenuem extrahebatur bracteam, quæ Pyramidum pilis, aut turrium summitatibus adaptabatur. Hæc cùm solaribus radiis tangebatur, non secùs atque ignis micabat. Ideò Pyropus vocabatur, quòd ignis fulgorem repræsentaret. Verùm ars ista conficiendi hosce Pyropos, penitùs jam extincta est. Uti Pancirollus Titulo 33. adnotat.

§. XXIX.

Electrum.

ELectri tria sunt genera, unum, quod defluente medulla ex arboribus pinei generis, quasi gummi ex Cerasis nascitur, densaturque rigoro aut tepore, aut mari, si quando id, intumescens æstus rapuit ex Insulis. Hoc genus Electri, non videtur differre á *Succino.* Alterum Electri genus est Metallum, quod naturaliter in scrobibus invenitur. Tertium est, quod fit per artem, atque hoc fit ex auro, quintâ tamen parte argenti addita. Quanquam *Suidas* referat: *Electrum* quoq; fieri ex auro, cum vitrea quadam & lapidea confusione. Hujus tertii generis Electri, magna fuit apud veteres authoritas & æstimatio, erat siquidem ipso puro auro splendidiùs, sed maximè ad Lucernarum lumina, auro puro, clariùs longè splendescebat. Hanc quoque artem conficiendi hoc genus Electri jam desiisse, ait idem *Pancirollus.*

§. XXX.

Æs Corinthum.

DE hoc Pancirollus Titulo 34. *Anno 608. ab urbe condita, Mumius capta Corintho Nobili Civitate, in Isthmo Graciæ sitâ, urbem incendit, eaq; flagrante, casu factum est, ut aurum, Argentum, & Æs, liquefacta miscerentur.*

rentur. Ac cùm pulchra videretur mixtura ista, post incendium inventa: fusa inde fuerunt vasa, & candelabra, affabrè sculpta. Eaq; Corinthia dicebantur, eò quòd mixtura ista Corinthii primùm esset inventa. Horum pretia postea in immensum excrevêre, quibus, vel maximè delectabatur Augustus Imperator. Ejus tria genera fuisse testatur Plinius Libro 34. Cap. 2. *Candidum*, cui plùs inerat argenti, Alterum, in quo aurum prævalebat. Tertium in quo æqualis omnium temperies erat. Metallum hoc planè jam extinctum est, nec ullus ampliùs est illius usus.

§. XXXI.

Lucernæ perpetuò ardentes.

FUisse apud Romanos usum Lucernarum perpetuò ardentium, atque artem conficiendi oleum incombustibile, quod nunquam consumebatur, deducitur ex variis Historriis, quibus constat diversis in locis ac temporibus, inventas fuisse in subterraneis Cryptis & sepulchrorum locis, Lucernas antiquissimis temporibus illic positas, & adhuc ardentes. Nam Anno 1401. temporibus Henrici Imperatoris, ab agricola quodam, non procul ab Urbe Romana, ad Tyberim fluvium, inventa est Lucerna adhuc ardens, unà cum prodigiosa, & gygantea corporis humani magnitudine, quod ex conjectura fuit cadaver *Pallantis Arcadii* filii *Evandri*, olim à Turno interfecti, consequenter Lucernam illam oportebat arsisse, bis mille & ampliús annis. Tempore quoque Pauli III. Pontificis Maximi, invento sepulchro Tuliolæ Ciceronis filiæ, utì ex inscriptione tumbæ: *Tuliolæ filiæ meæ* colligebatur, reperta fuit in eodem etiam tunc ardens, sed admisso aëre, mox extincta est. Arserat proinde hæc Lucerna circiter per 1500 annos. Aliæ similes Historiæ, passim à diversis referuntur Scriptoribus. Hæc porrò ars ampliùs nostra ætate non extat.

§. XXXII.

Vitrum ductile.

TEmporibus Tyberii Cæsaris, excogitatum fuisse á quodam artifice Vitri temperamentum, ut ductile atque flexibile, & malleabile esset, aliorum metallorum instar, complures testantur Scriptores. Cujus etiam Plinius meminit Lib. 36. Cap. 26. Historiam autem inventionis sic describunt: Imperante Tyberio Cæsare, cùm Porticus maxima, Romæ, in alterum latus inclinâsset, Architectus quidam mira prorsus arte, excogitatis ingeniosissimis machinis, eandem in pristinum situm reposuit. Hoc & miratus est Tyberius, & invidit, adeòq; pecuniâ hominem donatum urbe ejecit, dato eidem mandato, nè post hac unquam ad suum conspectum venire tentaret. (Viros enim ingeniosos, & virtute præstantes, summo odio Tyberius habebat.) Verùm is rursus invento à se Vitro Ductili,

atque

atque ex eodem fabricatâ artificiosissimâ phialâ, Cæsaris benevolentiam captare volens, Aulam adiit, atque ad Cæsarem admissus, eidem Phialam novæ inventionis, pro munere obtulit. Laudata est species muneris: commendata manus artificis; accepta devotio donantis. Author novi hujus inventi, ut admirationem intuentium verteret in stuporem, & sibi pleniùs gratiam conciliaret Imperatoris, depositam á Cæsare Phialam recepit, & in pavimentum magno impetu abjecit, quæ quidem non confracta, sed duntaxat, instar æris aut cupri collisa est. Mox sublatam, vehementi illo ictu jam aliqua parte complicatam, adhibito malleolo, velut æneam, aut argenteam, aureamvé in pristinum restituit. Hoc facto singularem gratiam, & familiaritatem Cæsaris, se promeruisse inventor credebat. Sed secùs res accidit. Quæsivit enim Cæsar ex artifice: Nunquid alius illam artem nosset præter illum? cùmque is respondisset: non nosse. Jussit eum Cæsar ultimo supplicio affici, dicens: quòd si vitri ejus species orbi innotesceret, futurum ut omnia metalla, ipsumque adeó argentum, & aurum, quasi lutum vilesceret. ita periit hæc ars in primo sui inventore.

§. XXXIII.

Septem Orbis Miracula.

SEptem Orbis Miracula passim á variis describuntur, quamvis nonnulli in eorum enumeratione, inter se dissentiant. Ad nostrum propositum sufficit, hæc olim extitisse, & jam esse desiisse. Horum primum erat *Thebæ Ægyptiæ*, Urbs ambitu suo 17. milliaria occupans, in longitudinem verò 10. Eam centum portas habuisse scribit Homerus. Extra Urbem centum erant stabula, quorum quodlibet ducentorum equorum fuit capax, centum item hortos pensiles numerabat. Intus viæ habebantur subterraneæ, per quas integros exercitus potuerant Reges subducere, nullo oppidanorum sentiente. Murus Urbis latus erat pedes 24. altus 70. si *Diodoro* credimus. Ædes Urbis illius, quatuor aut quinque erant compositæ tabulis. Templa verò ibi pulcherrima, & inter hæc illud, quod sesquialterum milliare circuitu complectabatur. Adauxit tamen urbis ornatum, quód juxta Thebas Lapis Alabastrites nascatur, aureis guttis intertinctus. Uti habet Plinius Lib. 26. Cap. 8. quo lapide poterat Urbs universa exornari. Hæc tamen tanta Urbs, tandem ab Alexandro Magno fuit destructa, ac postea Diospolis dicta, cujus etiam nunc supersunt aliquæ reliquiæ.

Secundum Miraculum mundi fuit *Templum Dianæ*, viginti annis ædificatum ab universa Asia. Cujus longitudo erat 425. pedum, latitudo 220. columnas habebat 127. Singulas á singulis Regibus exstructas, ex quibus triginta sex erant celatæ, ac tam hæ, quàm aliæ, infinitis propemodùm ornamentis decoratæ.

Tertium fuit Mausolæum Sepulturæ Causâ, *Mausolo* Cariæ Regi, ab Artemisia uxore ædificatum. Opus stupendum prorsus. Quod sic describit Pancirollus:

cirollus: *Erat id quadrata figura de pulcherrimo marmore, in circuitu 400. & undecim pedes habebat, in altitudinem attollebatur 25 cubitis, & 36 columnis cingebatur. Nec ascensus ibi dabatur, nisi gradibus in murorum angulis, alarum instar in altitudinem consurgentium, constitutis.* Quo in loco, uti & in medio, nobilissimæ erant Statuæ. In summo verò *Quadriga marmorea* artificiosissima. Ab hoc Sepulchro, omnia dein Regum & Imperatorum monumenta pretiosa, *Mausolæa* fuerunt denominata.

Quarto numero inter Orbis miracula, fuêre *Muri Babylonici*. Quorum latitudo fuit cubitorum 50, altitudo 200, Ambitus verò 60, millium passuum. Mœnibus autem 300, turres imminebant, & per ordinem earundem, centum portæ stabant, æreæ omnes, unà cum cardinibus. Nunc hujus Urbis rudera tantùm extant.

Qnintum fuit, *Colossus Rhodi* maximum Solis simulacrum, ex ære conflatum. Altitudinis 170. cubitorum, cujus singuli digiti, majores erant, quàm pleræque Statuæ, pollices verò tantæ amplitudinis, ut nemo eos brachiis potuerit complecti. Duodecim annis tradunt perfectum, pretio talentorum trecentorum, quæ summa 180. millia aureorum facit. Hunc postea comminuerunt Agareni Insulâ Rhodo potiti.

Sextum erat *Simulacrum Jovis Olimpij*, *à Phidia* celatum, tantæ pulchritudinis & artis, ut nemo eam potuerit imitari.

Septimum *Capitolium Romæ*, adeò sumptuosum, ut quater centum millia aureorum, in solis fundamentis fuerint exposita. Ejus admiranda ornamenta describit Plinius, Lib. 33. Cap. 3. circa finem. Alii tamen in numerum 7. miraculorum mundi, ponunt binas Pyramides grandiores Ægypti. Thebis omissis. Alii item Capitolio omisso, iisdem adnumerant Regiam *Cyri* Medorum Regis. Sed quæcunque tandem ea fuerint, satis est, ad nostrum institutum ea fuisse, & jam esse desiisse.

§. XXXIV.

Coronæ Militares.

Romani, ut milites suos ad egregios ausus, præclaraque facinora animarent, præter alia præmia, donariavè, strenuis militibus, multifarias coronas militares conferebant. Ex quibus præcipuæ erant: Triumphalis, Civica, Obsidionalis, Muralis, Castrensis, seu Vallaris, Navallis. *Thriumphales* Coronæ offerebantur Imperatoribus, ob honorē triumphi. Hæ antiquitùs è Lauro erant, post fieri ex auro cœptæ. *Obsidionalis* dabatur ab iis, qui liberati sunt ab obsidione, ei Duci per quem liberabantur, & hæc fiebat, ex viridi gramine, & illo quidem quod in eo ipso loco crevit, intra quem clausi erant, qui obsidebantur. *Civica* dabatur ei, qui è manibus hostium vitam Civis eripuisset, & hæc nectebatur ex

quercu glandes proferente. *Muralis* dabatur ei, qui primus murum subiit, inque oppidum hostium per vim ascendit, & hæc erat aurea. *Castrensis seu Vallaris* erat. quâ Imperator donabat eum, qui primus Castra, & Vallum hostium, fuisset ingressus: prior quasi muri pinnis decorabatur, altera insigne valli habebat. *Navalis* demúm, quæ & *Rostrata* conferebatur ei, qui primus hostium Naves conscendisset. Et hæc similiter erat aurea, eaque rostri Navis formam repræsentabat. Qui horum aliquâ coronati erant, perpetuò eâ uti poterant, Ludos ineunti semper assurgi etiam à Senatu moris erat, jus sedendi in loco proximo Senatui habebat. Vacatio denique omnium onerum ipsi, Patrique & Avo paterno concedebatur. Nunc harum Militarium Coronarum nullus usus, non desunt tamen hoc etiam tempore, varia remunerationum benè meritos milites præmiandi genera.

§. XXXV.

Triumphi.

De triumphandi solenni ritu, jure & privilegiis, multi multa scripsére ex quibus paucula hæc excerpere placuit. Primò potestas concedendi militi, facultatem Triumphum agendi, erat penes Senatum, quem oportebat semper integrum convenire, quoties de his summis honoribus agebatur. Secundò. Nemini, nisi qui Dictator, aut Consul, aut Prætor, res bello præclarè gessisset, licuit triumphare. Tertiò. Lege cautum erat, nè quis triumpharet, nisi quinque millia hostium una vice cecidisset. Quartò. Illi, qui hostes fugâsset, absque sangvinis effusione, aut etiam inferioris statûs homines, ut servos vicisset. Non concedebatur hîc májor triumphus, sed minor duntaxat, qui Ovatio dicebatur. In quo victor Romam equo ingrediebatur, purpureâ togâ auro intertextâ vestitus, comitantibus eum Equitibus amicis, ac subsequente exercitu. At verò majoris Triumphi erat hic ritus. Primò. Dies ille Triumphalis, Festus per totam urbem agebatur, Templis omnibus apertis, & Civibus ita mensas instruentibus, ut de cibo & potu, militibus quoque cunctis abundè suppeteret. Secundò, Senatus triumphanti obviam procedebat, usque ad portam, per quam is Urbem ingrediebatur: eumque usque ad Capitolium comitabatur, Tertiò, Sequebantur Tubicines, & Buccinatores, Classicum, ut in conflictu usurpabant, occinnentes. Quartò, Postea ducebantur currus spoliis hostium devictorum onusti. Quintò, Ferebantur turres & simulacra Urbium expugnatarum, ipso etiam modo, quo cum hostibus conflictum erat repræsentato. Sextò, Dein sequebatur Æs, Argentum, & Aurum hostibus ereptum. Item gemmæ purpura, vestes auratæ & pretiosæ, Coronæque Militares, quæ aliquando triumphans obtinuisset. Septimò, Tum vehebatur omne armorum genus hostibus ereptum. Octavo, Post sequebantur ipsi Reges aut Duces devicti, cum uxoribus, liberis, fratribus, & aliis cognatis, ac familiaribus: itemque alii hostes capti, manibus post terga ligatis. Nonò, Tandem ipse triumphator, aureo insidens curru, instar turris fabricato, purpurea aut auro inter-

texta

texta veste indutus, & dexterâ manu ramum é Lauro, sinistrâ verò sceptrum eburneum tenens, quatuor canditis vehebatur equis. Decimo, Currum triumphantis sequebantur ejusdem ministri: postea omnes Duces cum exercitu, ordine incedebant, ramum è Lauro in manu, & Lauream coronam in Capite habentes. Undecimò, Sic ad Capitolium deducto triumphante, ibique consuetis ceremoniis, & solennitatibus peractis, rursus cuncti adhibitis variis instrumentis musicis, Triumphantem, domum comitabantur, atque ita festivam istam solennitatem finiebant. Numerabantur autem 350. Triumphi á Romulo usque ad Belizarium, qui postremùm sub Justiniano Imperatore triumphavit, non quidem Romæ, sed Constantinopoli. Jam similes Triumphi, non sunt ampliùs in usu, sed horum loco successit Hymni Ambrosiani decantatio, Tormentorumque explosio. Festivi item ignes, aliæque hujusmodi festivitates.

§. XXXVI.

Oylmpiates.

Olympia, ludi erant ab Hercule instituti circa Olympiam, Eleæ Regionis, in Peloponeso, Urbem. *Hercules* enim *Augeâ Elidis Rege* superato, in amœnissimis campis Olympiæ vicinis, juxta Alpheum fluvium, militare certamen instituit, quod ineunte quinto quoque anno celebraretur: Hoc fine ut Juventus Græciæ, his concertationibus exerceretur, & sic veris certaminibus præluderet. Ab his ludis *Olympias* dicebatur quinque annorum spatium, juxta quas Olympiades, Græci tempora omnia supputabant, qua in re dein & Latini Scriptores, eosdem imitabantur, ita numerantes: Olympiadis primæ, vel secundæ, aut vigesimæ, aut centesimæ, anno primo, vel secundo, vel tertio, vel quarto. Sic v. gr. Historiographi testantur Constantinum Magnum fatis cessisse, Anno à Christo nato 361. Id alii sic exprimunt: Annò primo, Olympiadis 285. hoc est: Ducentesimæ octuagesimæ quintæ. Jam & modus hic supputandi annos, & ludi ipsi, per quorum numerum numerabantur Olympiades, desierunt esse.

§. XXXVII.

Arcus Triumphales.

Arcus Triumphales, in eorum ædificabantur honorem, qui exteras Civitates, Provincias, & Nationes Populi Romani Imperio subjugâssent. Erant porrò hi è marmore, instar trium ingentium portarum, marmorei cujusdam Palatii formam repræsentantium, erecti. In his inscribebantur, præclara eorum facinora, quorum in honorem exstruebantur. Eorum olim Romæ 36. numerabantur. Sæculo hocce stabiles ac perennes tales arcus non eriguntur. Temporanei tamen subinde fiunt, ad solennem ingressum Regum ac Cæsarum in celebriores Urbes.

§. XXXVIII.

Damnatio ad Metalla.

MOris erat olim apud Romanos, quos ultimo supplicio nolebant adjudicare, ad metalla condemnare, grave autem admodum erat hoc pœnæ genus, præsertim iis, qui ad effodiendum Sulphur, & Gipsum, durissimaque Marmora eruenda condemnabantur. Multi ex Christianis, persecutionem Paganorum experti, pœnam hanc subierunt. Hæc tamen pœna postea in usu esse desiit, in cujus locum tamen successit condemnatio ad Triremes, æquiparanda fortassis pænæ priori, si non gravior illâ meritò censenda est.

§. XXXIX.

Damnatio ad Bestias.

INter alias pœnas mortis, in morte habebant veteres, præsertim Romani, Reos ad bestias condemnare, qui vel offerebantur simpliciter in devorandum, bestiis carnivoris, ut Leonibus, Ursis, aut Pardis, (ad quod genus mortis, plurimi Christiani vigente Paganismo condemnabantur) vel cum iisdem pugnare cogebantur, sed duntaxat ii, qui summam peritiam artis gludiatoriæ habebant, vel fortitudine, ac viribus eximiis prædìti erant, ut sic vel morte suâ populum spectantem, oblectarent. Quod genus pœnæ, mansuetudo Christianæ Religionis, penitus abolevit, adeóque in numerum earum rerum, quæ olim fuerunt, & jam desierunt esse, devenit.

§. XXXX.

Crucis Supplicium.

CRucis Supplicium, omnium suppliciorum, maxime dolorosum, & simul infame erat, nihilominùs apud veteres tam Gentiles, quàm Hebræos, usitatissimum. *Dolorosum*, utpotè, quod à nimia cruciatus acerbitate, *Crux* fuerit dictum. *Infame*, nam Romani, in servos potissimum, quos vix inter homines reputabant, vel in publicos Latrones, hoc supplicio sæviebant, & apud Judæos, teste ipsâ Scripturâ, maledictus reputabatur, qui penderet in ligno, hoc est qui supplicio Crucis afficeretur. Duravit autem hoc genus supplicii usque ad tempora Constantini Magni, qui post repertam salutarem Crucem Domini Hierosolymis, à Sancta Helena Matre, primus legem sancivit, nè Crux in supplicium unquam adhiberetur. Ita, res quæ olim hominibus probro fuit, & ludibrio, venerationi, & gloriæ esse cœpit. Hæc enim jam exornat Regum Coronas, & Imperatorum

ratorum Diademata, hæc condecorat Pontificum Tiaras & pectora, hæc munit Christianorum frontes, & corda. Judæis tamen manet adhuc *Scandalum*, Gentilibus *stultitia*, Dæmonibus *terror*, Hæreticis nostri temporis *Abominatio*. Utpote, inimicis Sanctæ Crucis, quorum DEUS, venter est. Nos autem oportet gloriari, in Cruce Domini nostri JESU Christi, in quo est Salus, Vita, & Resurrectio nostra per quem salvati & liberati sumus. Et hoc signum Crucis, erit in Cœlo, cùm Dominus ad judicandum venerit. Ecce Crucem Domini, fugite partes adversæ. Per signum Sanctæ Crucis de inimicis nostris, libera nos DEUs noster.

§. XL.

Pœnæ in indevotos.

PRætermitto hic Statuta Sacrorum Canonum, & Legum municipalium uniuscujusque Provinciæ, circa Pœnas in impios, & indevotos. Adduco duntaxat primorum Sanctorum Regum Hungariæ, hac in materia Decreta. Et quidem *Sanctus Rex Stephanus*, contra eos, qui diebus Dominicis (& eadem est ratio etiam de Festis) labores serviles exercere præsumpserit, constituit: *Ut si quis cum bobus & equis laborans inventus fuerit, bovem unum illi communitati, cujus membrum est, persolvere teneatur.* Lib. 2. Decretorum. cap. 7. Et *S. Ladislaus Rex* Lib. 1. Decretorum. cap. 11. sic statuit: *Si quis diebus Dominicis & Festivis, venatus fuerit, canibus & equo careat.* De præsumente verò Die Festo Sacrum Missæ Sacrificium negligere hæc fuit S. Stephani Lex. *Qui verò Sacrum audire neglexerit, vapulet, publicè & depiletur.* Vel ùt S. Ladislaus decernit. Lib. 1. Cecret. cap. 11. *Verberibus corripiatur.* Quod idem Decretum extendit etiam ad Negotiantes. Lib. 1. Decretorum ejusdem Regis, cap. 15. Ubi sic loquitur: *Si quis Dominicis diebus, vel majoribus Festivitatibus Ecclesiam negligens mercaturam exercuerit, equô careat.* Contra violatores Jejuniorum hæ erant Leges. *Si quis quatuor Temporum jejunia carnem manducando violaverit, per spatium unius hebdomadæ, inclusus jejunet.* S. Stephanus lib. Decret. Ccp. 8. similiter: *Qui feriâ sextâ carnes manducaverit, per unam hebdomadam jejunet inclusus.* Ibidem cap. 9. Contra autem negligentes Confessionem in articulo mortis, idem S. Rex Stephanus statuit. ibidem cap. 11. ut sepulturâ ritûs Christiani careant. *Et si Parentes ac domestici Presbyteros vocare neglexerint, & ita infirmus absq; Confessione subiaceat morti, iidem luant negligentiam jejuniis, secundùm arbitrium Presbyterorum.* De his item qui tempore Missæ garriverint, sic habet: Cap. 18. *Si qui ad Ecclesiam venientes, ad audiendum Divinum Officium, ibidem horâ solennitatis Missarum, inter se murmurant, & cæteros inquietant, exponentes fabulas otiosas, & non intendentes ad Divinas Lectiones, cum Ecclesiastico nutrimento, si majores sunt, increpati cum dedecore expellantur de Ecclesia: si verò minores vulgares, in Atrio Ecclesiæ, pro tanta temeritate, coram omnibus ligentur, & corripiantur flagellis.* Denique summatim hoc comprehendens S. Ladislaus, lib. 1. cap. 25. sic statuit. *Si quis Dominicum diem*

non observaverit, & dies Festos non servaverit. aut Quatuor Tempora, & Vigilias non jejunaverit, aut mortuos suos, ad Ecclesiam suam non sepeliret, duodecim diebus, pane & aquâ pœniteat in Cippo. Quæ quidem pœnæ, manent adhuc in Sanctis Legibus scriptæ, atque antiquitùs etiam in praxi fuêre, sed his jam temporibus, quis easdem tentabit in usum revocare?

§. XLI.

Pœnæ in Blasphemos.

ADversùs Blasphemos olim variæ eæque rigidissimæ constitutæ erant pœnæ. Nam in veteri Lege blasphemi lapidibus obruebantur; Jure Civili, triremibus, exilio, linguæ abscissione puniebantur; quin & morte mulctabantur: Canonico, solemnis pœnitentia blasphemantibus erat constituta, & Clericus jubebatur deponi, Laicus anathematizari; Decretales verò de iisdem sic statuunt: *Si Clericus hujus sceleris arguatur, & convincatur, dignitatibus & beneficiis omnibus, quæcunque habuerit, eò ipso privatus existat, ad eaq; retinenda inhabilis reddatur: Laicus verò si nobilis fuerit, pœnâ 25. aureorum mulctetur, pro secunda vice 50. Pro tertia autem vice Nobilitatem perdat: Si verò ignobilis ac plebejus fuerit, in carcerem detrudatur: quòd si ultra duas vices blasphemus deprehensus fuerit, per integram diem, ante fores Ecclesiæ principales ùt infamis stare cogatur: si verò pluries in hoc peccatum lapsus fuerit, ad perpetuos carceres, vel triremes damnetur. Statuimus etiam ut sæculares judices, qui contra tales blasphemiæ convictos, non animadverterint, eosq; justis pœnis minimè affecerint, quantum in iis fuerit, quasi eidem sceleri obnoxii, iisdem quoq; subjiciantur.* Demùm Jure Municipali in diversis Regionibus, diversæ in blasphemos statutæ fuêre pœnæ. Et juxta Regni Hungariæ Decreta Blasphemantes prima vice publicè cædebantur, altera vice baculis compulsabantur, tertia vice id facere præsumentes, non minùs, quàm homicidæ ipsi, vel alii malefactores, capite plectebantur: audientes autem, & non accusantes, exactione trium marcarum argenti, mulctabantur. Hæ pœnæ ampliùs vix sunt in usu, Magistratuum sive conniventiâ, sive negligentiâ, ast non sinè gravissima & inexcusabili culpa, à DEO vel in hac, vel in alia vita, severè in iisdem vindicanda.

§. XLII.

Jejuniorum Rigor.

VEteres Christiani in exactè servandis jejuniis rigidissimi prorsus extitêre. Nam inprimis non solùm à carnibus, sed & à lacte, butyro, caseo, ovis, cæteris quæ ex carnibus originem habent, die jejunii penitùs abstinebant. Unde Greg. Papa cap. denique Dis. 4. scribens Augustino Anglorum Apostolo, sic ait:

sic ait: Par autem est, ut qui his diebus à carnibus abstinemus, ab omnibus quoque, quæ sementinam trahunt originem carnis, jejunemus, á lacte videlicet caseo, & ovis. Deinde tempore Quadragesimalis Jejunii omnem insuper vini usum sibi interdicebant: Ita Clemens Romanus, lib. 5. Constitutionum Apostolicarum: *A vino* (*inquit*) *& carnibus abstinete vos* (loquitur autem de diebus Quadragesimalis Jejunii) Et Cyrillus Hierosolymitanus, Catechesi 4. *Jejunamus, à vino & carnibus abstinentes.* Et Theophilus Alexandrinus, Serm. 5. de Paschate. *Nunquam diebus Quadragesima vini poculum sustinemus,* Et Origines lib. 4. in Job. *Quando jejunamus, nec gustamus carnem, nec vinum.* Insuper Quadragesimalia Jejunia protrahebant, usque ad initium noctis, sive ad solis recessum & obitum, nihil omninó ad illud usque tempus gustantes, sic ùnica duntaxat corporis refectio per diem jejunii apud eosdem erat in usu. Præter hæc veró longiores habebant Quadragesimas. Nam Quadragesimale Jejunium inchoabant statim á Dominica Quinquagesimæ, & alii passim à Dominica Sexagesimæ, imò nonnulli & maximi Orientales ab ipsa Doninica Septuagesimæ. Quin & ipsas Quadragesimas multiplicabant, & non pauci ternas per annum observabant. Unam ante Pascha, quæ erat communis omnibus: Secundam ante Festum S. Joannis Baptistæ, vel Sanctorum Petri & Pauli? Tertiam ante Nativitatem & per Adventum, & hæc quoque erat usitatissima. Demùm præter vigilias Sanctorum, & *Quatuor anni Tempora*, etiam tres *Rogationum dies* jejunio transigebant, ac postremò per totius anni Ferias VI. & dies Sabbathi, non solùm á carnibus, & lacticiniis abstinebant, sed strictissimè jejunabant, ac his, complures etiam Feriam IV. superaddebant. Sed heu! ubi jam est hæc prisca fidelium pietas? ubi antiqua Devotio? certè hæc, si non planè desiit, saltem non ita viget, uti olim viguit: Nam ex Indulgentia Sanctæ Matris Ecclesiæ, his temporibus non obligamur ad Septuagesimalem; vel Sexagesimalem, vel Quinquagesimalem Abstinentiam, sed sola imponitur nobis Quadragesima, & hæc quidem non duplicata aut triplicata, sed per annum duntaxat unica, eaq; plurimum quoad rigorem relaxata: in ea siquidem non prohibetur vini usus, & permittitur (nobis Septemtrionalibus) vesci ovis, lacte, & caseo, & conceditur vespertina refectiuncula præter cœnam, quæ & ipsa non differtur ad serum usque vesperum, uti antiquitùs, sed circa meridiem licitè sumitur; & tamen etiam cum hac tanta conniventia, & condescensione, ac rigoris remissione, à paucis observatur. Nam ab hujus observatione; excipi volunt Nobiliores, senes item, ac juvenes omnes, tertium septennium ætatis non excedentes, ab hac obligatione excusant se, infirmi, & viribus, aut valetudine, aut complexione debiles, plebei item, Agricolæ variique generis Opifices, fœminæ quoque lactentes, ac prægnantes, uti & milites, peregrè proficiscentes, omnis denique sortis homines, varias, & utinam sæpè non futiles caussas deobligationis suæ prætendentes; ita ut sancta Quadragesima, ad sola ferè Religiosorum Domicilia & Claustra, videatur jam relegata.

§. XLIII

§. XLIII.

Sacramentalium Pœnitentiarum Rigor.

MAgnus omninò fuit primorum Christianorum in Pœnitentia pro delictis subeunda, rigor: neque sanè tam facilè, nè dicam perfunctorié, ac delicatè ut hodie, peccata sua expiâsse sentiebant fideles. porrò Pœnitentia hæc alia fuit privata, quæ pro peccatis soli Sacerdoti per Confessionem detectis, occultè, peragenda injungebatur. Alia autem publica, quæ pro publicis & notoriis criminibus imponebatur, & hæc iterum duplex erat: Solennis scilicet & non solennis. Pœnitentia solennis, non nisi pro gravissimis criminibus, quæ totam Civitatem conturbâssent, magnumque scandalum attulissent, imponi consveverat. Atque hæc à solo Episcopo, & semel duntaxat imponebatur, hæc enim erat solennis quædam professio, non redeundi iterum ad publica illa scandala; sicut Baptismus est solennis professio, non redeundi ad infidelitatem: & ideò sicut unum Baptisma, ita & una fuit solennis Pœnitentia.

Pœnitentia autem publica non solennis, pro publicis quibuscunque peccatis, licèt non ita gravia essent, neque scandalum adferrent imponi consueverat, & hanc Presbyteri etiam injungere valebant, & pœnitentes reconciliare, ac sæpiùs quoque ea potuit agi, ac iterari. Et quidem ut privatæ pænitentiæ actus, qui à Confessariis pœnitentibus imponebantur. Exemplificemus, ii erant ergo Jejunium trium Quadragesimarum intra annum. Peregrinatio ad Limina Apostolorum Romam, vel ad Corpus S. Jacobi Compostellam, vel ad Sepulchrum Christi Hierosolymam, diuturna eaque severa castigatio carnis: humi-cubationes per complures noctes, jejunia in pane & aqua per multos dies: & alia his similia. Actus autem publicæ pœnitentiæ multiplices erant & varii: Nam prima pœna, publicè pœnitentium, eaque communis erat, abstinere á participatione Mysteriorum. Secunda, ut pœnitentes non promoverentur ad Statum Clericalem. Tertia: ut abstinerent à nuptiis. Quarta, ut ad militiam sæcularem non accederent, sed soli DEO deinceps servire satagerent. Quinta, ut non essent susceptores in Baptismo, aut Confirmatione, dum in ordine pœnitentium starent. Sexta, ut Unctione infirmorum carerent. Septima, ut singulis diebus jejuniorum venirent, ad Ecclesiam, & capita submitterent Sacerdotibus, qui eis manus imponerent, & pro iis orarent. Octava, ut mortuos sepelirent. Nona, ut diebus Dominicis, & tempore Paschali, cùm fideles stantes orabant, ipsi genua flecterent ad orandum. Decima, ut non irent ad Balnea, neque ad convivia, & invitati recusarent, sed jejuniis & orationi, saccoque ac cineri incumbentes, assiduè operam darent. Insuper Habitus quoque pœnitentium erat certus, quo distingveretur à cæteris, videlicet pulla vestis, cilium, caput detonsum in viris, velatum in fœminis. Locus etiam in accessu Ecclesiæ pœnitentium varius erat, pro varietate criminum; Alii enim in loco remotissimo ab Altari, extra portas Ecclesiæ consistebant, nec permittebantur ingredi

ingredi Ecclesiam, sed præ foribus flebant, & orationes fidelium postulabant, aliis jam intra Ecclesiæ portas subsistere licebat, unde audire Verbum DEI poterant, non tamen cum reliquis fidelibus ad orationem admittebantur, alii quidem admittebantur jam ad orandum cum reliquis fidelibus, non tamen ad Sacrificium Missæ audiendum. Alii demùm ad hoc audiendum permittebantur, sed tamen ab Altaris Communione excludebantur. Tempus demúm pœnitendi aliis longius, aliis brevius præscribebatur, ut trium, septem, decem, aut plurium annorum. Quantulæ jam sunt Pœnitentiæ hæ, quas nunc Confessarii suis pœnitentibus imponunt, respectu antiquarum illarum pœnitentiarum? & tamen & illæ exiguæ, vix, aut nè vix quidem, vel valdè obiter adimplentur.

§. XLIV.

Specula Caustica, Procli & Archimedis.

DUo insignes, & toti mundo mirabiles Causticorum Speculorum priscis sæculis extiterunt Artifices, *Proclus*, scilicet, & *Archimedes* Quorum ille specula ex arte fabricâsse ustoria fertur, eáque de muro è regione hostilium navium, *Bizantium* obsidentium suspendisse, in quæ cúm solares radii impegissent, ignis inde fluminis instar erumpens, classiarios, ipsasque hostium naves combussit, sicque hostis obsidionem solvere debuit, út testatur Zonaras, Tomo 3. Historiarum. Hic verò similiter per urentia Specula, Romanorum Siracusas obsidentium incendit triremes, universamque hostilem dissipavit classem. Hæc ars quoque jam interiit. Nam licèt nostris sæculis, complures tentaverint similia Specula conficere, ad perfectionem tamen tantam artis illius, nunquam poterant pervenire, nam post maximos conatus, Speculum quod factum erat, ad 15. vel 16. passuum distantiam asserem comburebat, ast Archimedis juxta *Philippi Cluverii, in Sicilia antiqua*, Naves Romanorum combussit, ad tria millia passuum, juxta Diodorum verò Siculum, ad tria stadia, hoc est 375. passus Procli quoque Speculum, non minoris virtutis fuisse, ex luculento effectu deducitur haud incongruè.

§. XLV.

Cibi capiendi Modus.

DUplicem differentiam in Modo capiendi Cibi, inter veteres & moderni temporis homines, solummodò hic adduco. Prima est quòad tempus; matutino enim tempore illi nihil coquebant: & nec ii qui in iisdem alioquin commorabantur ædibus simul manducabant, sed quô cuilibet libitum erat tempore atque eò victitabant, quod in penu erat repositum, vesperi autem cœnæ apparatum instituebant, unde apud Romanorum Scriptores, prandii nulla, cœnæ

& cœnaculi frequens fit mentio. Secunda est quoad situm corporis, comedebant enim, non ut nos sedendo, sed in lectulis procumbendo: insidebant itaque lectulis, pedibus quidem pro longitudine corporis extensis, corpore verò sivè thorace ad mensam, quæ satis ampla erecta erat. Quilibet lectulos duos commodè capiebat: alterum quidem cubantem, quod virorum, & sedentem alterum, quod fœminarum erat. Quia verò ad quamlibet mensam tres sollummodò lecti strati erant, ideò locus ille Tridinium nominabatur, quod enim Græcis κλινη, id latinis lectus est. Quilibet igitur orbe suo in gremium posito manducabat. Nec ad alium usum erat destinata mensa, quàm ut cibus & potus in ea collocaretur. Verùm hic situs Romanis & Græcis erat magis familiaris. Nos Servatorem nostrum secuti, more Hebræorum manducamus sedentes. Sed quoad tempus, multùm discrepamus à veteribus. Nostro enim sæculo, & prandium & cœna sumitur, & utraque comestio protrahitur, & apud aliquos etiam vix non conjungitur, à non paucis quoque prandio & cœnæ, etiam jentaculum, & merenda superadditur, sicque magna pars diei edendo consumitur, at consequenter & tempus perditur, & pecunia dissipatur, & sanitas labefactatur, & vita decurtatur. *Cæterùm* comedere semel in die, est necessitatis, bis, voluptatis, ter, intensi & magni laboris: quater, brutalitatis.

§. XLVI.

Proba, per Ignem, & Duella.

MOris erat apud veteres, veritatis indagandæ causâ, inter partes controversas, cùm res ex aliis indiciis & argumentis probari nequiret, personæ illi quæ de crimine incusabatur, præscribere, probam ferri candentis, quod levando, certis cæremoniis præmissis, si adurebatur, rea pronunciabatur, si illæsa portaret ferrum, innocens declarabatur. Hac ratione etiam S. Cunegundis Virgo & Uxor Henrici Imperatoris, de pudicitia apud eundem suspecta, suam innocentiam legitur comprobâsse. Quæ quidem proba initio quidem adhibebatur in solo crimine adulterii, postea tamen extensa est & ad alia objecta crimina, nam & infamati de furto, candentis ferri judicium subire compellebantur, quibus si quæ exinde sequebatur adustio, Civilis pœna infligebatur, sin minùs, impunè abire permittebantur. Sed & cùm oriretur lis, de Possessionibus, nec ea aliter decidi posset, duello inito determinabatur, & is qui victor evasisset, legitimus possessor esse judicabatur. Hæ probæ dein Jure Canonico fuêre sublatæ, per Cœlestinum III. Innocentium III. & Honorium III. ut constat lib. 5. Decretalium, titulo 35. cap. 1. 2. & 3. Sed proba per ferrum candens, diutiús observabatur in Hungaria, nempè usque ad annum 1309. quam quidem probationem, non licebat alibi facere, quàm in Sedibus Episcoporum, Varadini potissimùm, & majoribus Præposituris, Posoniensi ac Nitriensi. Hanc consuetudinem postea, utpoté DEO invisam abolevit Carolus Martellus, initio statim sui Regiminis in Hungaria.

§. XLVII.

§. XLVII.

Proba per aquam ferventem.

ADhibebatur, & Aquæ ferventis ad similem dirimendarum controversiarum usum, probatio, sed nescio an alibi extra Hungariam, cujus origo videtur fuisse, ex Lege Zelotypiæ, Numeror. 5. desumpta, quâ mandabatur: *Ut vir conceptâ contra uxorem suam thori suspicione, quæ testibus argui non posset, adduceret eam ad Sacerdotem: Sacerdos autem, praberet ei aquas amarissimas, in quas maledicta congessit. Quas ubi biberit, & polluta est & contempto viro adulterij rea, pertransibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computrescet famur, eritq; mulier in maledictionem, & exemplum omni populo. Quòd si polluta non fuerit, erit innoxia & faciet liberos.* Verùm maxima hujus Legis Zelotypiæ, à prædicta consvetudine fuit diversitas. Lex enim Zelotypiæ expresso DEI mandato innixa & approbata fuit, nec in quibusvis litibus, sed duntaxat, in Matrimonij casu valuit, ac denique in tali causa, quæ ad judicium solius Sacerdotis deferebatur. Consvetudo verò illa probationis superstitiosè potiùs, nec ullo mandati Divini fundamento introducta fuerat. Ubi autem Divinum mandatum non exstat, & aliquid in natura præter communem cursum fieri videmus, illud artificio alio, quàm Divina operatione, evenire judicatur. Deinde hic modus probationis in omnibus ferè obscuris differentijs, ac controversijs, & in judicijs quoque forensibus adhibebatur. Unde meritò sublatus est.

§. XLVIII.

Romani Imperij Amplitudo.

MAjor fuit Romani Imperij, quàm sit Turcarum aut Sinarum, vel ullius prioris, aut posterioris Imperij Amplitudo; quamvis Amplitudo Augustissimæ Domûs Austrio-Hispanicæ, tum præsertim cum Portugallia eidem conjuncta esset, hanc adæquaverit, aut etiam superârit, utpotè quæ sola, quatuor Terrarum partes Europam, Asiam, Africam & Americam, magna, ex parte occupârit. Maximum porrò Imperium Romanorum fuit, & in suo quasi culmine ab Augusto ad Trajanum, quando clausum fuit Oceano à Britanicis Insulis ad Fortunatas, hincque ad Nili Cataractem majorem, maris rubri utroque sinu, Arabico, & Persico, Tigri fluvio, verticibus montium Caspij, & Caucasi, Mœoti Lacu, fluminibus Danubio, & Rheno, Longitudo itaque illius fuit 1200. milliarium Germanicorum, Latitudo dimidio major. Nicephorus Hist. Eccl. lib. 1. cap. 17. ait, tempore Augusti, recensitos in toto Imperio fuisse, ducentos sexaginta milliones, ter centum, & sexaginta millia personarum: Ejusque Provinciæ ad Occidentem spectantes erant sequentes.

Liguria,
Etruria,
Umbria,
Tuſcia,
Valeria.
Latium,
Campania,
Lucania,
Brutium,
Sicilia,
Sardinia,
Corſica,
Calabria,
Apulia,
Picenum Suburbicarium,
Flaminia,

Æmilia,
Venetia,
Iſtria,
Alpes Cottiæ.
Rhetia 1.
Rhetia 2.
Noricum Mediterraneum,
Noricum Ripenſe,
Pannonia 1.
Valeria,
Savia,
Pannonia 2.
Dalmatia,
Tripolitana,
Bizatium,
Africa,

Numidia,
Mauritania Sitienſis
Mauritania Cæſarienſis,
Mauritania Tingentina,
Bœtica,
Luſitania,
Gallæcia,
Tarraconenſis,
Carthagienſis,
Baleares,
Alpes Maritimæ,
Alpes Grajæ,
Viennenſis 1.
Viennenſis 2.
Viennenſis 3.

Novem - Populania.
Aquitania 1.
Aquitania 2.
Lugdunenſis 1.
Lugdunenſis 2.
Lugdunenſis 3.
Lugdunenſis 4.
Maxima Sequanorum.
Belgica 1.
Belgica 2.
Germania 1.
Germania 2.
Britannia 1.
Britannia 2.
Flania Cæſarienſis,
Valentia,

Ad Orientem verò hæ pertinent.

Prævalitana,
Epirus Nova,
Epirus Vetus,
Achaja,
Creta,
Galatia ſalutaris,
Paphlagonia,
Honorias,
Bithynia,
Heleſpontus,
Phrygia Pataſinæa,
Lydia,
Aſia,
Inſulæ,
Theſſalia,

Macedonia,
Dardania,
Dacia Mediterreanea,
Dacia Ripenſis,
Caria,
Lycia,
Pamphilia,
Piſidia,
Cilicia 2.
Cilicia 1.
Capadotia 2.
Capadocia 1.
Armenia 1,
Mœſia 1.
Mœſia 2.

Scythia,
Hæmimons,
Thracia,
Armenia 2.
Comagena Euphratenſis,
Oſchœna,
Meſopotamia,
Syria,
Cyprus Inſula,
Syria ſalutaris,
Phœnicia,
Rhodope,
Europa,

Pontus Polemoniacus,
Helenopontus,
Galatia,
Palæſtina 1.
Palæſtina 2.
Palæſtina ſalutaris,
Arabia Petræa,
Auguſta Amnica,
Ægyptus,
Arcadia,
Thebais,
Lybia Inferior,
Lybia Superior.

Sicque complectebatur Romanum Imperium, maximam orbis cogniti tunc partem. Nunc autem Romanum Imperium, redactum eſt ad ſolam ferè Germaniam, vaſtam quidem & populoſiſſimam Regionem, ſed quæ cum amplitudine antiqui Romani Imperij comparari non poteſt, adeoque amplitudo Romani Imperij meritò recenſetur inter eas res, quæ deſierunt eſſe.

§. XLIX.

§. XLIX.

Copiæ Militares Romani Imperij.

NUmerus militiæ Romani Imperij, dum illud in flore esset, ut testatur Agarthias, extendebat se ad sexcenta, quadraginta quinque millia. Sed ut hic numerus Agarthiæ constet, auxiliares copias annumerâsse debuit. Nam ordinariorum militum, ad summum putantur fuisse, ad 400. millia, computando simul tam in campum prodeuntes, quàm Classirios & Præsidiarios milites. Certè numerus Castrensium sub Augusto, & Tiberio, nonnisi 25. Legionum erat, sub Trajano verò & Hadriano 30. Dum tamen tunc militia Romana, vel maximè floreret. Porrò una Legio constabat, 6666. viris. Ut ut sit, tantas Copias militares nunc imperium non habet, uti habuit olim. Quamvis in præsenti quoque si totum Imperium Romanum, suas vires uniret, atque perfecta concordia inter Principes Imperij esset, accedente præsertim potentia Cæsaris, quàm ex Provinciis, & Regnis, peculiari jure sibi subjectis habet, nullus omninò in Orbe Monarcha reperitur, quem debellare non posset.

§. L.

Antiquus Urbis Romanæ Decor.

URbs Romana Orbis Domina, ad summum splendorem sub Trajano pervenisse fertur, quamvis hanc laudem Constantino tribuat Nazarius. Quadrata fuit initio, postea rotunda propemodùm, murus ab Animone Geometra dimensuratus, unius & viginti milliarium Italicorum repertus. Hoc ambitu continebantur montes 7. publicis privatisque ædibus insessi, gradatim declinantes, & veluti superæ quædam urbes, urbi inferæ dominantes, Regiones 14. Compita 265. Insulæ 46602. Templa 424. Fora 17. Suburbia excurrebant ad Oppida Tybur, Ocriculum, Ariciam, & Ostiam, ad mare, aliqua ad 15. milliaria, imò nesciebatur ubi urbs desineret. Flumina sub ipsa urbe fluebant 14. alveis præcipuis. Fontibus ad summos montes evocandis, ut inde possent aquæ dispensari, impensos aliquanto septem nostrates milliones, testantur Scriptores. Addunt unum Agripam Lacus 700. fecisse, salientes 105. Castella 130. insuper Cloacas opere pensili subternavigatas, in quas 7. amnes, cursu præcipiti ruentes, omnia perpurgabant. Domitianus in solam Capitolij deaurationem, ipsos septem milliones impendit. Præter plurima alia, duodecim publica fuerunt balnea, ab Imperatoribus structa, in quibus gratis lavabatur. In Thermis Antonini fuerunt è polito marmore 1600. sellæ, & commodè tot homines simul lavare poterant; In Thermis verò Diocletianis, duplo circiter plures: In Balneo verò Hetrusci, ait Plinius, omnia fuisse argentea, canales, labra, quin & solum ipsum. Ubi jam Theatra

DISSERTATIO DECIMA, CURIOSA MISCELLANEA.

DE REBUS FALSÆ, ET DUBIÆ EXISTENTIÆ.

§. I.

PRIMVM MOBILE.

P*Rimum Mobile*, Seu ſupremum Solidum cœlum, cujus impetu, & motu regulari concitatiſſimè, quotidie reliqui inferiores orbes cœleſtes, itidem Solidi, cum affixis ſibi ſtellis rapiantur ac moveantur, ab Oriente, per Meridiem, in Occidentem, indeque per mediam noctem, in Orientem rurſus reducantur, ſpatio ferè 24. horarum æqualium, primò loco cenſui ponendum eſſe, inter res falſæ, aut dubiæ exiſtentiæ, quæ quidem primi Mobilis exiſtentia, à veteribus Philoſophis & Aſtronomis, tanquam indubita ſupponebatur, nullo tamen ſolido argumento probabatur, imò fictis omnino principiis innitebatur. Nam nec Cœli ſunt ſolidi, (niſi fortè Cœlum fixarum ſtellarum idque duntaxat quoad extimam partem) ſed prorſus fluidi, ut à recentioribus, clariſſimis argumentis, & manifeſtis experientiis oſtenditur; ac proinde ad talem raptum primi mobilis penitus inepti; nec datur realis hæc multiplicitas cœlorum, quam antiqui ſine neceſſitate adſtruebant; nec cœli ipſi moventur, ſed Aſtra ipſa in ijſdem ſecundùm Leges à DEO & Naturâ ſibi præſcriptas, idque vel à propriis formis, vel (ut alii exiſtimant) ab Intelligentiis, nec dantur Contrarij motus Aſtrorum, quò ad realem Exiſtentiam, ſed ſolùm apparentes, qui præcipuum fundamentum erant, *primum Mobile* ſtatuentium. Cùm enim viderent ſtellas omnes, adeoque ipſos etiam Planetas, ſingulis diebus Naturalibus, ab Oriente, occaſum versùs volvi, & inde iterum ad Orientem revolvi, & nihilominus obſervarent eoſdem Planetas, contrario motu dietim, ab occaſu in ortum, proprio motu moveri, ſeu potiùs retrocedere, certiſque ſpatiis temporum, integras revolutiones ſic peragere, ac ijſdem abſolutis, ad priſtinum locum redire, ac aliunde illis conſtaret manifeſtè, non poſſe idem corpus moveri eodem tempore ſimul motibus oppoſitis, exinde concluſerunt, duo principia motuum Cœleſtium admittenda; unum pro motu proprio ſtella-

ſtellarum, maximè Planetarum alterum pro motu omnium, quod ſtatuebant *primum Mobile*, ſeu ſupremum aliquod Cœlum, ſecum rapiens reliquos cœlos ſtellarum. Quò fundamento everſo, corruit tota hæc *primi Mobilis* machina, ac evadit in merum mentis figmentum.

§. II.
Motus Contrarij Aſtrorum.

MOtus Contrarij Aſtrorum Reales, æquè non exiſtunt, ac ipſum *Primum Mobile.* Moventur igitur Aſtra unico duntaxat motu reali, ab Oriente in Occidentem, is verò, qui ijſdem tribuitur ab occaſu in ortum, eſt merè apparens, qui ex eò provenit, quod Aſtra moveantur inæquali velocitate, unde fit, ut ſtellæ fixæ citiùs attingant terminum, à quô ſimul cum Planetis cœperant moveri, quàm ipſi Planetæ; & ex his Saturnus citiùs, quàm Jupiter, & hic citiùs quàm Mars, & Mars, quàm Venus, & Mercurius; lentiſſimè, autem omnium Luna, atque ſic Aſtra apparent nobis recedere verſùs partes Orientales Zodiaci, ac Eclipticæ. Porrò hic motus ſyderum non eſt ſimplex, ſed per ſpirales lineas perficitur, ita ut non conficiant exactum circulum diurnum, nec revertantur ad idem punctum Horizontis hodie, in quô heri fuerunt, ſed flectant non nihil ad mundi latera verſùs Polos, & quidem Planetæ in liquidiſſimo illo cœlo, nunc magis ad terram accedendo, nunc magis ab illa recedendo, ſicque ſalvatur omnis eorum motûs diverſitas, per unicum eumque ſpiralem motum.

§. III.
Sphæra Ignis.

SPatium inter ſupremam aëris ſuperficiem, uſque ad concavitatem Lunaris cœli comprehenſum, igne Elementari repletum eſſe, cenſuerunt plerique veteres, quod proinde Sphæram Ignis dixêre, ad quam veluti centrum ſuum omnes ſublunares ignes naturaliter aſcendendo, tendunt. Verùm nulla ratio evincit hujus Sphæræ Ignis exiſtentiam, nec experientia ulla probat. Deinde ille ignis vel haberet proprietates ſublunaris noſtri ignis, vel non; Si ſecundum, non eſt dicendus ignis, ut potè qui nec urit, nec lucet, nec pabulo indiget. Si primum ſequeretur, quod omnia deberet corpora contigua accendere, nimiaque illius voracitas, totum mundum abſumeret; Non poſſent inſuper ſublunaria frigefieri á Cœleſtibus Corporibus, deberent enim vel in ipſo illo igne calido ſummè, priús producere frigus, vel agere in diſtans. In toto igitur immenſo illo ſpatio nihil aliud eſt, præter ætherem, qui in ſubſtantia non eſt aliud, quàm ipſius aëris partes ſubtiliſſimæ. Atque hoc ipſum ſentit Ariſtoteles. lib. 1. Meteororum. cap. 4. Quòd autem flamma ſemper ſurſum tendat, id provenit ab aëre graviore, qui halitum ejuſdem ſurſum extrudit, nec inde ullatenus evinci poteſt, dari Sphæram Ignis.

§. IV.

§. IV.

Motus Terræ Copernicanus.

COpernicus, & illius ſequaces, contra manifeſtum, & communem ſenſum, omnium hominum, ſolem ſtare affirmant, terram è contra moveri, & quidem motu triplici. *Primus* eſt, *Diurnæ Revolutionis*, ſeu *Vertiginis*, quo 24. horarum ſpatio perhibetur circa ſuum centrum & axem moveri. *Secundus eſt Translationis*, qui dicitur Annuus, quô volunt Copernici ſtante ſole in centro univerſi, terraqueum globum moveri circa ipſum ſolem, unius anni & ſex horarum ſpatio. *Tertius eſt* Motus *Librationis* axis, quô ab Auſtro in ſeptemtrionem ſex Menſibus, & à ſeptemtrione ad Auſtrum aliis ſex Menſibus, eadem terra, juxta eorundem opinionem libratur. Verùm hi omnes motus, falſæ penitus ſunt exiſtentiæ. Probatur id authoritate ipſius ſcripturæ ſacræ, quæ eſt firmior omni omnino ratione. Legimus enim Eccl. Cap. 1. Terram in æternùm ſtare, ſolem autem oriri, occidere, & ad locum ſuum converti, gyrari per medium, & flecti in Aquilonem, & luſtrare univerſa in circuitu. Atqui juxta Copernicanos terra nunquam ſtat, & ſol nunquam oritur, nec occidit, nec gyratur, nec flectitur, nec revertitur in locum ſuum, nec luſtrat univerſa in circuitu. Ergo.

Item Joſue 10. dicitur: Sol & Luna ſtetiſſe in medio cœli, & non feſtinâſſe occumbere ſpatio unius diei. Et Iſaiæ 38. narratur, ſol reverſus decem lineis, per gradus, quos deſcenderat. Ergo juxta ſcripturam, Sol, Luna, & Aſtra reliqua, circa terram, non verò terra circa ſolem movetur. Hinc meritò Copernicana iſta fictio, de motu terræ, ab Eccleſia damnata, & graviter cenſurata eſt. Sed Rationibus validiſſimis, opinio hæc falſitatis manifeſtè, convincitur; verùm cùm de hoc argumento alibi jam actum ſit, brevitatis causâ eas hîc prætermittimus.

§. V.

Motus Trepidationis Terræ.

NOn defuerunt Philoſophi etiam ſæculis proximis, qui opinabantur Terram circa ſuum centrum, vel ad ſaltum unius pulicis, motu Trepidationis, & veluti Titubationis, inſenſibiliter licet moveri. Hôc ducti argumento, quòd Globus Terraqueus, ita naturâ ſit conſtitutus, in medio mundi, ut centrum gravitatis ipſius, coincidere debeat, cum centro univerſi, ſeu mundi, ſi ergo mutetur illius centrum gravitatis, tam diù non quieſcet, ſed movebitur ac fluctuabit trepitando, donec iterum conjungatur cum centro mundi. Hoc autem centrum gravitatis terræ, mutatur vel ad unius pulicis ſaltum. Nam terra eſt in æquilibrio, mutato verò æquilibrio partium mutatur centrum gravitatis corporis in æquilibrio poſiti. Æquilibrium verò, hôc ipſo mutari neceſsè, quòd addatur aliquid plus ad

§. VII.

Phœnix.

NOn leve quoque oritur dubium, utrum sit, aut unquam in rerum natura fuerit talis Avis, qualis esse Phœnix, ab Authoribus ejus existentiam adstruentibus, describitur. Qui ajunt eam unicam esse in toto orbe, Aquilæ magnitudine, capite honorato, in conum plummis exstantibus, cristatis faucibus, circa collum, fulgore aureo, postera parte purpurea, exceptâ caudâ, in qua roseis pennis, cæruleus inscribitur nitor, eamque vivere quingentis, aut etiam pluribus annis, atque in Cedris Libani, absque cibo & potu, vento pasci. Quæ cùm se viderit senuisse, collectis aromatum virgultis, rogum sibi instruit, & conversa ad radios Solis, alarum plausu, voluntarium sibi incendium nutrit, & sic se unà cum nido incendit ac incinerat, ex cujus cineribus dicunt die altero vermem nasci, qui alis die tertia assumptis, infra paucos dies, in avem pristinæ figuræ commutatur, & tunc avolat. Atque qui sic descriptum Phænicem dari, aut saltem aliquando extitisse opinantur, probare id intendunt. *Primò*, authoritate plurimorum antiquorum scriptorum, quâ Græcorum, quâ Latinorum, & quidem eorum, qui vel arcanorum curiosi ac seduli scrutatores, aut oppidò insignes Cosmographi, aut denique fide digni Historici fuerunt. *Secundò*, Authoritate Sanctorum Patrum, qui ea, quæ profani scriptores, de maximo isthoc naturæ miraculo literis consignârunt, non tantùm non rejecerunt ut fabulosa, sed suo etiam calculo comprobârunt, atque ex hâc Historia redivivi Phœnicis ex proprijs cineribus, duo præcipua fidei nostræ Mysteria, Incarnationis scilicet ac Resurrectionis, Gentilibus vero similia reddere, ac persvadere (argumento ducto à comparatione seu exemplo) conabantur. *Tertiò*, Authoritate ipsius scripturæ Sacræ, nam Psalmo 91. v. 13. Ubi vulgata versio legit: *Iustus* ut Palma *florebit*. Tertullianus & Epiphanius legunt Justus ut Phœnix florebit, per Phœnicem non Palmam sed avem intelligentes. Similiter ubi Lib. Job. 29. v. 18. vulgata legit: *Dicebam quia in nidulo meo moriar & sicut Palma multiplicabo dies.* Idem Tertullianus, & Venerabilis Beda, sequentes antiquos Hebræos legunt: *Et sicut Phœnix multiplicabo dies. Quartò*, Argumento desumpto ab alia simili ave *Semenda* nomine, quæ reperitur in ulteriore India, hanc enim ajunt mortem suam præsentire, eâque propinquante ligna deferre in nidum, cantillare dein, & post alarum percussionem, ligna incendere, atque comburi. Inde vermiculum gigni ex cineribus, qui postea in avem ejusdem generis excrescat. *Quintò*, Exemplo sumpto, ab alia quadam avicula Americana *Hoitzitziltolt* dicta, quæ non diutius vivit, quàm flores herbarum, quarum alitur meligine durent superstites, postquam verò hæ emarcuêre, ad pinus aliasque arbores se rostro affigit, sicque appensa hæret examinis, per totum brumæ tempus, ac vernantibus rursus agris, amicisque ortis herbis & florescentibus, denuo revivscit, similes vices plures subitura. *Sextò*, Testimonio Regis cujusdam Æthiopiæ

piæ, qui Epistolâ ad summum Pontificem datâ, inter cætera addit: In terra sua esse Phœnice navem cujus vita durat annis 350.

Qui autem Phœnicem avem supra descriptam, nec existere, nec unquam extitisse asserunt. Moventur primò: Quia nec *Aristoteles* tam acuratus, animalium investigator, in tot de animalium conscriptis à se libris, neque *Diodorus Siculus*, nec denique *Strabo*, qui tanta alioquin de varijs Arabiæ & Ægypti (in quibus tamen terris Phœnix existere dicitur) animalibus, litteris consignârunt, ullum de Phœnice ave, verbum habent. Existimârunt proinde fabulosa esse, quæ de illa circumferebantur, nec digna, quæ scriptis consignarentur. Secundò. Quia ij ipsi, qui de hac ave scripserunt, de illius existentia, plurimùm dubitant. Nam *Herodotus* ingenuè negat, ea quæ de Phœnice jactantur, sibi verosimilia videri. *Plinius* ait se haud scire, an fabulosa sint, quæ de eadem ipse, ex alijs refert. *Cornelius Tacitus*, cùm multa de Phœnicis formâ ætate, ortu, ac moribus enarrâsset, sic tandem concludit: *Hac incerta & fabulosis (narrationibus) aucta.* Tertiò, Quia inter ipsos Authores, qui de Phœnicis naturâ, & moribus scripserunt, summa est dissensio, quò ad illius formam, magnitudinem, colorem, longævitatem vitæ; singularitatem, sexum, natale Solum, ortum, interitum, ac resuscitationem. Quartò, Quia Genesis 1. v. 22. Deus, piscibus, & Avibus recens à se creatis benedicens, indiscriminatim, & sine ulla exceptione, dixit: *Crescite & multiplicamini, & replete aquas maris, avesque multiplicentur supra terram.* Quod sanè Phœnici non conveniret, cùm sit unica in mundo Avis. Quintò, Quia in eodem libro Genesis. Cap. 7. v. 2. & 3. dicitur Deus instante diluvio, hunc in modum præcepisse Noe Patriarchæ: *Ex omnibus animantibus mundis* (hoc est, ex singulis speciebus) *tolles septena, & septena, Masculum & Feminam.* Qui textus pariter cum existentia Phœnicis, utpotè unicæ in orbe, conciliari non potest. Sextò, Quia Phœnix (utpotè Avis nobilissima, omnium aliarum avium) perfectius animal esset (si daretur) quàm ut ex sanie parentis, vel ex corrupti corporis cineribus repullulascere posset, quemadmodum sunt ea: quæ ex putri materia, sine seminali virtute gignuntur, uti sunt apes, vespæ, Scarabæi, mures, ranæ, serpentes, unde hunc modum nascendi sanior Philosophia, non nisi animantibus imperfectis, cum Aristotele 4. Meteororum, Cap. 2. concedit. Septimò, Quia nulla est rerum corruptibilium, in sublunaribus species, quæ non simul omni tempore plura individua habeat, Deo authore sic ordinante, ne corrupto uno individuo, simul etiam ipsa species pereat. Quod cùm ita sit, quis credat speciem Phœnicis, tanquam nobilissimæ omnium avium, unico contineri individuo? Præterea, cùm post diluvium vixullus vixit quingentis annis. Quis quæso Phœnicis numeravit annos? Demum Phœnicis assertores, plerique *Heliopolim* assignant, pro loco ortùs & interitùs ejusdem. Ast Heliopolis non semper fuit, & jam nulla ejus extant vestigia, ubi ergo ante moriebatur, Phœnix, & ubi nunc oritur & moritur? Concludendum itaque est, Phœnicem, prout supra descriptus est, (cum enim sexu careat utroque genere dicitur.) nec existere, nec unquam in rerum naturâ extitisse.

Argumenta autem sententiæ affirmativæ facilè solvuntur. Ad *Primùm*, enim

enim respondetur: Quòd cum authores illi summopere inter se discrepent, & non solùm ad invicem repugnantia, sed omninò incredibilia de Phœnice asserant, ita, ut quid credere de eo debeas, nescias, optimum esse, si nihil de eo credas. Ad *Secundum*, dicendum est: Sanctos Patres de existentia Phœnicis nihil asseruisse, nec aliquid ex propria sententia pronunciasse, sed ex aliorum duntaxat scriptis, ea, quæ de Phœnice dicebantur, retulisse; atque hinc Gentilibus, Mysterij Incarnationis, & Resurrectionis possibilitatem, solùm modo velut ex ultrò concessis, ostendere, conatos fuisse. Ad *Tertium*, Respondeo in utroq; illo Sacræ Scripturæ textu, per Phœnicem, non avem sed Palmam intelligi, adeoque vulgatam versionem, præferendam esse, cujusvis alterius privatæ lectioni. Vox enim φοινιξ (latine Phœnix) est æquivoca apud Græcos, & Palmam & avem significans. In Hebraico autem Textu citato, Psalmo. 91. v. 13. ponitur vox *Thamar*, quæ nunquam inscriptura significat Avem, sed ubiq; ac semper arborem *palmæ*. Unde alter Textus Sancti Jobi, non habetur in Græco simpliciter, *sicut Phœnix*, seu *Palma*, sed ὥσπερ στέλεχος φοίνικος, hoc est, sicut truncus Palmæ, denique ex contextu utriusque citati Textus, si bene perpendantur, manifestum est, neutrum prorsus de Ave, sed utrumque de arbore loqui. Ad *Quartùm*, Ajo de *Semenda* ave fabulam esse, non ad alium finem confictam, quam ut fabulæ Phœnicis patrocinaretur. Datur quidem *Semenda* Avis, sed multa quæ circa eam ferantur, mendacia sunt à peritis & exploratoribus naturæ illius, deprehensa, ut agnoscunt, *Scaliger* & *Aldrovandus*, alijvè. Ad *Quintum dico*. Exemplum illud nihil conferre ad rem, multæ enim etiam aliæ aves, multique vermes, toto hyeme velut sopiti, & quasi mortui jacent, æstate que redeunte reviviscunt, ab hoc autem exemplo, nimium quantum distat Phœnicis figmentum. Ad *Sextum*, Fragmentum illud Epistolæ Regis Abassinorum, seu Æthiopiæ quod attinet, nec Æthiopum, nec Munsteri, qui illud citat, moribus alienum est à verò aberrare, uti compertum est. imò hoc testimonium se ipsum elidit, cum aliam Patriam tribuit Phœnici, uti & aliam longævitatem. Nam juxta propugnatores Existentiæ Phœnicis Patria Phœnicis, est Ægyptus & Arabia, non autem Æthiopia, & longævitas ejus, sunt anni 500. non 350. uti assignantur in dicta Epistola.

§. VIII.

Avium Britanicarum, vulgo Berniclarum, ex arboribus aut Lignis putridis generatio.

SUnt in Britania Aves, quas *Berniclas*, seu *Bernetas*, communiter vocant, anseribus similes, aliquanto tamen minores. Has alij ex quodam fructu arboris in mare decidente, alij ex vermibus computrescentium lignorum generari existimant, illi itaque asserunt, in Insulis vicinis Britaniæ, sed potentissimum in *Orcadibus*, & *Hidibribus* Insulis super ripas maris, certi generis arboris esse, quæ producant fructus, folijs conglomeratis, anatum, vel anserum potiùs formas ha-

bentes, qui ubi maturuerunt, decidunt sponte sua, vel ad terram, vel ad mare, & dejecti quidem ad terram, putrescunt, in aquam autem demersi, sensim animantur, & sub aquis enatant, ac successu tempori,, plumis pinisque excrescentibus, in aëra volant: Hi verò earum Avium generationem, sic describunt: Ajunt etiam, quòd si lignum abjegnum in aqua marina, quæ dictas Insulas alluit relinquatur, ut paulatim incipiat computrescere mox ex eo enasci quosdam fungos, hos sensim moveri & animari à vermiculis, in ijs progenitis, qui successu temporis, enatis capite & pedibus, atque alis ac plumis, formantur in aves; rostro interim à ligno suspensus, & per mare fluctantes usque ad maturitatem, donec se commoventes abrumpantur, ac ita demum ad justum incrementum perveniant, ac postremò sicut Aves cæteræ avolare incipiant. Addunt alij conchulas pusillas bivalvas è musco & limo enatas & semiputridas, carinis navium annosarum adhærescere, atque in his vermes prædictos generari, qui modo præmemorato in alites evadant. Verùm hanc Berinclarum originem, & generationem fabulosam, ac vanam alij existimant esse. Nam Albertus Magnus Libro 23. de Historia animalium testatur, se cum multis alijs spectâsse has aves, & ova fovere & pullos educare, sed & Batavi ante paucos annos ad Novam Zemblam navigantes, in compluribus scopulis, aves hujus modi incumbantes suis ovis observârunt, & non nullas illarum, multaque earum ova, in naves retulerunt. Persvasio ergo vulgi & Authorum, contrariæ sententiæ inde orta est, quòd viderent annis singulis innumerabilem penè multitudinem ejus modi avium circa Britannicas Insulas,' nec tamen scirent, ubi orirentur, aut unde venirent, putaveruntque proinde animalia illa allata & conformia, conchulis aut materijs putrescentibus inclusa, excrescere in hosce anseres.

§. IX.

Gryphes.

Gryphes variè describunt varij Authores, communiter tamen magnitudinem eis tribuunt Leonis, quæ anticâ parte, nimirum capite rostro, alis, pedibus & ungvibus referat aquilam, posticâ verò hoc & reliquo corpore, & caudâ Leonem. Ajunt verò has Aves, tanti esse roboris, ut homines armatos præliando, imò Elphantes quoque, ac Dracones superent. *Isidorus Episcopus Hispalensis* lib. 12. Orig. Seu Ethimologiæ Cap. 2. Gryphes vocat animalia pennata, quadrupedia. *Et Sanctus Eustachius Antiochenus*, in *Hexam*: de Gryphe asserit. Quòd veluti apud nos aquila Leporem, sic ille Leonem facillimo negotio raptum prædatur. Majora his Gryphibus tribuit, *Ioannes de monte villa*, atque: Unicum Gryphem, magnitudine & robore, octo etiam leones, centúmque Aquilas superare, utpotè, qui, vel equum, unà cum insidente equite, vel binos etiam conjunctos boves, ungvibus suis, quorum aliqui boum cornibus multò majores sunt è via abripiens, in nidum suum deportat. Inveniri autem Gryphes ajunt in *Bractia*, *India*, & *Scythia Asiatica*, aurumque quô Regiones illæ abundant, ab

ijs

ijs custodiri, quin & nidos, vel rectiùs habitacula ex auri frustis sibi componere. Nullus tamen Authorum Gryphes existere asserentium, unquam hoc animal oculis suis vidit, sed omnia, quæ de Gryphibus scripsêre, solùm velut audita, & ab alijs relata enarrant, Unde illorum authoritas, hoc in puncto, penitus nihil probat, sed in locum hujus videtur succedere scripturæ Sacræ authoritas, quæ Gryphes esse in rerum naturâ supponit. Nam lib. Levitici Cap. 11. v. 13. in vulgata nostra editione sic legitur: *Hæc sunt quæ de Avibus comedere non debetis, & vitanda sunt vobis.* Aquilam, & Gryphes, & Haliætum, idem supponunt multi, ac præstantes in hunc Textum commentatores. Verùm salva etiam scripturæ Sacræ authoritate; Gryphes prout describuntur ab Authoribus eorum existentiam, in rerum naturâ admittentibus, verôsimiliùs est fabulosos esse, & nullibi esse, nec unquam fuisse. Nam illi ipsi Authores, quæ de ijs scribunt, neque in eorum forma conveniunt inter se, neque in magnitudine, neque in loco, neque in aliis circumstantiis, imò nec in substantia quidem. Nam Gryphes fabulosos esse fatetur *Plinius*, id ipsum asserit Albertus Magnus, alijque. Deinde á centum jam & ampliús annis Europæi Argonautæ, peragrârunt orbem universum, & curiosissimè in res peregrinas indagârunt, nullibi autem invenerunt, ac nec famâ quidem audierunt, Aves reperiri, quæ partim sint Leo, partim Aquila. In citato proinde Sacræ Scripturæ Textu, per Gryphes intelligendum est, Aquilæ genus maximum, quòd maximè aduncum habet rostrum, & ungves, estque fortissimum & rapacissimum, & ita hunc locum explicat, Cornelius à Lapide, probatque hanc suam interpretationem. *Primò.* Quod in Hebraico Textu, Vox *Peres* quam vulgata vertit in vocem Gryphes, & septuaginta Interpretes in vocem Græcam γρυπα significet speciem majoris Aquilæ, aut ut *Oleaster* putat in genere Avem rapacem, magnarum ungularum, à Verbo *Parsah*, quod ungulam significat. Atque eodem modo interpretatur idem vocaculum *Peres* in Libro Deutoronommii Cap. 14. v. 12. quod etiam confirmatur ex eo: Quia in citato Capite 11. Levitici *Grips* ponitur post *Aquilam*, & ante *Haliætum*, utique ad denotandum, quòd sicut *Haliætus*, ita & *Grips* sit species *Aquilæ*. Unde Aldrovandus Lib. 10. Ornithologiæ Cap. 1. ait. Quòd si Avis ulla in rerum Naturâ, quæ Gryphis nomine venire debeat, ponenda sit, eam se Aquilæ, aut vulturis maximum quoddam genus esse judicare, quæ ob inusitatam magnitudinem, & ob inauditum robur, vana multa & absurda de se fabulanda, veræ naturalis historiæ ignaris, occasionem dederit. Et dein subjungit: Gryphes enim quadrupedes ut magnus Albertus quoque advertit, ab Historicis potiùs & Poëtis, quàm à Philosophis & rerum naturæ peritis, memorantur. Aves verò bipedes Aquilæ similes, immensæ molis ac roboris, non in una orbis reperiuntur plagâ.

§. X.

Pelicanus.

Pelicanus, à pelle cana sic dictus, eò, quòd canas habeat pennas, describitur à variis Authoribus: Quòd sit Avis Ægyptiaca in solitudine Nili fluminis, matie

semper affecta, quæ quidquid glutit citò digerit, utpotè cujus stomachus nullum ventriculum habet, quô teneat cibum, solùm enim visceris ductum habet, qui ab introitu oris usque ad secreta naturæ pertingit. Pullos suos sangvine lateris, aut rectiùs pectoris, dicitur vivificare, cum, eos propter importunitatem suam occiderit, vel à serpente, qui eis insidiatur, interemptos invenerit. Horum autem duo genera esse dicuntur; unum Aquaticum, quod piscibus & conchis, alterum terrestre, quod serpentibus, lacte Crocodylorum, vermibus, & lacertis, vivit. Jam verò quoad Existentiam Pelicani an scilicet talis Avis, prout hîc descripta est, uspiam extet, vel aliquando extiterit, meritò in dubium & controversiam vocatur. Cui dubito ut satis fiat; Tenendum est Primò, Avem quæ Pelicanus dicitur, omnino dari cum & sacra scriptura, ejusdem mentionem faciat, dicente propheta Rege: *similis factus sum Pelicano solitudinis.* Tenendum est secundo, verò simile quoque esse, quòd duo sint Pelicanorum genera, Terrestre unum. Alterum Aquaticum. Tenendum est Tertiò, incertum prorsus esse, omnes illas qualitatates & proprietates, quæ in Pelicani descripione, à varijs scriptoribus adferuntur, Pelicano convenire. Quod vel ipsi authores ingenuè fatentur; quos inter Sanctus Augustinus, in enarratione in eundem Psalmum. 101. sic ait de Pelicano loquens: *Dicuntur hæ Aves tanquam colaphis rostrorum occidere parvulos filios suos, eosdemque in nido occisos à se, lugere per triduum; postremo dicunt, matrem, seipsam graviter vulnerare, & sangvinem suum, super filios fundere, quò illi super fusi revivifcunt.* Et postea subjungit: *Fortassè hoc verum, fortassè falsum sit; tamen si verum est, quemadmodum illi congruat, qui nos vivificavit sangvine suo, videte* Tenendum est Quartò, Pelicanum esse illam ipsam Avem, quæ *Platea* dicitur, atque hanc non distingvi ab *Onocrotolo*, adeoque Pelicanum Avem, contra distinctam ab his, nec existere, nec unquam extitisse, ratio est: Quia eandem Avem, quam Aristoteles vocat Pelicanum, Plinius, & Aristotelis interpres, plateam appellant, easdemque proprietates, (demptis quæ fabulosè eidem adscribuntur) quas ille Pelicano, hi plateæ avi attribuunt; & vicissim descriptio quæ convenit plateæ avi, convenit & avi Onocrotalo dictæ. Unde & in scriptura Sacra, eodem vocabulo Hebraico, tam Onocrotalus, quàm Pelicanus interdum exprimitur.

§. XI.

Aves Diomedeæ.

Diomedearum Avium, mentionem faciunt, præter alios, *Aristoteles*, *Plinius*, *Solinus*, *Albertus Magnus*, & *Divus Augustinus*, ex quorum descriptionibus, solùm ea, quæ magis admiranda in ijs videntur commemoro. Primò reperiebantur hujuscemodi Aves, in sola Diomedis Insula, in Mari Adriatico, è regione Apuliæ. Secundò, Forma illis erat pene quæ *Fulicis*, color candidus, ignei oculi, ora dendata. Tertiò, Advenas Barbaros, clangore infestabant,

festabant, atque in eorum capita involabant, gravibusque ictibus impetebant, vulnerabant, quin quandoque & perimebant. Græcis verò advenientibus, blandiebantur. Quartò. Inde fabulæ origo desumpta est, Diomedis socios, in earum effigies mutatos, facto circa eam Insulam naufragio, & Duce suo Diomede amisso, quem necaverat dolo Æneas Rex. Quintò, Delubrum Diomedis, quod in illa Insula erat, omni die celebrant studio hujusmodi; Aquis imbuebant plumas, alisq; impendiò madefactis confluebant ad illud, & illud rorulento, in ædem excusso humore purificabant, tunc pennulis super plaudentes, inde discedebant, quasi peracta religione. Sextò. Ante adventum Diomedis, nec quidem in illa Insula visebantur, ac post ejus interitum, in ea sola. De his avibus, quid sentiendum sit, docet Sanctus Augustinus Lib. 18. de Civitate DEI Cap. 18. Ubi inter alia sic scribit: *Diomedeas autem volucres, quandoquidem genus earum per successionem propaginis durare perhibetur, non mutatis hominibus factas, sed iis subtractis credo fuisse suppositas, sicut Cerva pro Iphigenia, Regis Agamemnonis filia. Neque enim dæmonibus judicio DEI permissis, hujusmodi præstigia difficiliores esse potuerunt, sed quia illa virgo viva reperta est, suppositam pro ea Cervam facilè cognitum est. Socii verò Diomedis, quia subitò disparuerunt, & postea nullo loco comparuerunt, perdentibus eos ultoribus Angelis malis, in eas aves, quæ pro illis occultè, ex aliis locis ubi est hoc genus avium, in ea loca perductæ sunt, ac repentè suppositæ, creduntur esse conversi. Quòd autem Diomedis in Templum aquam rostris afferunt, & aspergunt, quòd blandiuntur Græcigenis, alienigenas prosequuntur, mirandum non est, fieri dæmonum instinctu, quorum interest persuadere DEUM esse factum Diomedem, ad decipiendos homines, ut falsos DEOS, cum veri DEI injuria, multos colant.*

§. XII.

Remora.

ADmirabiles prorsus effectus, qui *Remoræ* pisci, à scriptoribus tribuuntur, haud leve dubium, multorum animis injiciunt, tam de illorum veritate, quàm de hujus in rerum naturâ existentia. Ajunt itaque Remoræ pisciculo exiguo, mirabilem vim inesse, ad retinendas & remorandas naves quantumvis magnas, & quantumvis valido vento, & remigantium labore in mare propulsas, unde etiam à remorando & retinendo naves, nomen Remoræ apud Latinos accepit, Græci eum *Echeneidem*, ab eodem effectu appellant. Præter hunc effectum, alios ei tribuunt Aristoteles, & Plinius, nempe: quòd remoretur lites & judicium, si quæ partium litigantium, eum apud se habeat: & conservet ac contineat impurum amorem, fluxus gravidarum utero sistat, partusque ad puerperium contineat. Addit adhuc alium *Trebius Niger*, apud Plinium. Lib. 9. Cap. 25. Hanc vim ei asservato in sale tribuens, ut aurum quod deciderit in altissimos puteos, admotus, extrahat. Insuper alii asserunt eum esse præsagum tempestatum, unde Plinius Lib. 32.

Cap. 1. eum auſpicabilem piſciculum nuncupat. De forma porrò ac Figurâ, colore, magnitudine, aliiſque accidentibus illius, prorſus inter ſe diſconveniunt, ut meritò quis, vel ob hoc ſolùm dubitare queat, utrum vera ſint, quæ de ejus virtute retentiva navium, aliiſque illius proprietatibus ſcribunt, & num ullibi tantillus piſciculus, tantarum virium reperiatur. Et quidem alios Remoræ effectus, facile eſſet ut fictioſos reijcere, at primum & principalem, qui eſt, retinere ac remorari naves, etiam vaſtiſſimas, nefas putant plerique, de tot ſcriptorum fide ambigere. & tam luculenta exempla, quibus prædictus effectus comprobatur, inficias ire, Bina enarrat Plinius, lib. 32. cap. 1. Tertium Aldrovandus, lib. 3. de piſcibus, cap. 22. & Cardanus, lib. 7. de varietate rerum, cap. 37. Quarti meminit Plutarchus, lib. 2. Quæſtionum Convivalium. §. 1. His tamen non obſtantibus P. Athanaſius Kircherus, lib. 3. Artis Magneticæ, parte 6. cap. 2 §. 3. Piſciculum *Remoram*, cui tanta vis retinendi naves tribuitur, fabuloſum eſſe, adeoque nec exiſtere, nec unquam extitiſſe conſtanter affirmat, idque conatur multis evincere argumentis. Nec tamen negat contingere poſſe ſubinde, ut navis in medio curſu ſiſtatur immota, ſed hunc effectum ait tribuendum eſſe, contrariis ſibique occurentibus æſtibus, qui tunc in illis locis contingunt, ubi detinetur, & repentè ſiſtitur Navis. Quod & Schottus recognoſcit, in Phyſica curioſa, lib. 10. cap. 14. Addit tamen hos æſtus, qui aliquando detinent & ſiſtunt, naves, eſſe temporaneos, ex terræ motu. Subjungit deinde; Eventus illos, quos pro exemplis ſcriptores adducunt, circa retardationem, vel detentionem navium, in medio curſûs, & navigationis per mare, potuiſſe etiam à bonis, vel malis Angelis provenire, potuiſſe præterea idipſum Remigum fraude, in contrarium nitentium contingere. Demum concludit, quòd ſi quis piſciculus talis daretur, qui naves remoraretur, is id non efficeret, per qualitatem aliquam occultam, à ſe in navem transfuſam, navisque currentis, ac venti propellentis, impetum retardantem, alioquin enim intra navem receptus piſciculus ille, eundem effectum præſtaret, quia tunc etiam qualitatem illam à ſe transfunderet. Atqui in navem Caij Caligulæ, & Cardinalis Turonenſis receptus, non præſtitit eundem effectum, quem extra applicatus præſtitiſſe fuit creditus (ipſis Authoribus contrariæ ſententiæ qui has Hiſtorias, ſolùm ex auditis referunt, idipſum fatentibus) Neceſsè itaque eſſet, ut id faceret per retentionem, apprehenſam videlicet navim retinendo, ac reſiſtendo, ita ut robur ac virtus retentiva illius, eſſet major, quàm virtus reſiſtitiva navis, ac ventorum, tale autem robur, exiguo piſciculo, vel limaci (hanc enim formam eidem aliqui tribuunt) quis attribuere poterit? Atque hos Authores, ego quoque ſequens, Remoram piſciculum, in Catalogum rerum falſæ Exiſtentiæ refero.

§. X.III.

Equæ Hiſpanicæ & Cappadociæ vento concipientes.

CONſtans opinio apud veteres fuit, de Equabus Olyſponenſibus, & Cappadocibus, quòd ſolo vento concipiant frequenter, ſine maris admixtione.

Docet

Docet id Plinius lib. 8. Historiæ Naturalis, cap. 42. Constat (inquit) in Lusitania, circa Olyssipponem oppidum, & Tagum amnem, equas Favonio flanti obversas, animalem concipere spiritum, indeque partum fieri, & gigni pernicissimum, sed triennium vitæ non excedere. Idem asserit *Solinus* lib. 86. Polyhistor, *Columella* lib. 6. cap. 26. *Varro* lib: 2. de Re Rustica. Simile habet *Sanctus Augustinus* lib. 21. De Civitate DEI. cap. 5. De Equabus Cappadociæ. Et Aristoteles lib. De Historia Animalium, cap, 18. Ex tot igitur Authorum probatissimorum, & antiquissimorum, ac optimorum, satis constare videtur, vanum nequaquam esse, quòd de Equabus, ex vento concipientibus, creditum hactenus fuit, & etiamnum passim creditur. Visum nihilominus est aliquibus, ac inprimis Justino Historico, lib. 44. hanc totam narrationem, ad fabulas reijciendam, cui commento fundamentum ac occasionem dedit summa pernicitas equarum Galleciæ, Lusitaniæ, ac Cappadociæ, quæ tanta esse dicitur, ut non immeritò ipso vento concipi videantur. Certè Lusitani hoc tempore negant, pullos Equinos ex equabus vento gravidis nasci. Vulgi ergo opinione decepti sunt, *Varro*, *Columella*, & alij scriptores veteres.

§. IV.

Salamandra in igne vivens.

SAlamandram in igne vivere, imò & ignem contrario frigore suo vincere atque extingvere, refert ex auditu Aristoteles, lib. 5. Historiæ Animalium, cap. 19. Idem asserit Plinius, lib. 10. Naturalis Historiæ, cap. 66. Sic de Salamandra scribens: *Huic tantus est rigor, ut ignem tactum extingvat*, non alio modo quàm glacies. Pari ratione *Nicander* in Alexipharmacis cap. 31. ait: *Salamandræ, nullum posse nocere ignem.* Verùm id non nulli constanter negant. Cùm enim ad vitam omnis animantis, adeoque & Salamandræ, requiratur certa temperies primarum qualitatum, ignis verò vis, & efficacia sit tanta, necesse est ut ex superante calore, in Salamandra ab igne producto, hoc temperamentum dissolvatur & corrumpatur, adeoque ea vivere desinat. Rationi huic accedit experientia. Nam *Malthiolus* primæ notæ Medicus, scribit, se opinionem veterum de Salamandra in igne vivente, falsam comperisse, multis Salamandris experiendi causâ in ignem conjectis, brevique extinctis. Idem experti sunt & alij. Sed quia Salamandra, perhumidæ ac frigidæ naturæ est, suoque attactu prunas, aliquam diu extingvit, existimatum ab aliquibus fuit, illam impunè in igne versari. Verùm quidem est, quòd modicissimum ignem, uti quæcunque alia res humida extingvat, ast vel in mediocri igne, ipsa extingvitur, nec tamen comburitur, sed instar ambusti corij corrugatur, si demùm in ignem majorem injiciatur, & diutiùs in eo relinquatur, insuper & comburitur, licèt non tam facilè ac res aliæ siccæ, vel minùs humidæ.

eum longitudine superans, formâ apro proximâ, duo cingula, tanquam Draconum volumina, à dorso, usque ad uterum circumeuntia, alterum jubam versùs, alterum ad lumbum habens, unicum quidem cornu, sed non adeo longum, illudq; non in fronte, sed in naribus gerens, Monoceros autem dicitur esse formâ & magnitudine equi, caudâ suillâ, capite cervino, & in media fronte famosum illud cornu habens. Quale animal nemo veterum scriptorum asserere ausus est à se unquam visum fuisse; Solus *Ælianus* ex auditis hæc recenset: *Prasicorum Regi, illius pullos* (scilicet Unicornis) *etiamnum teneros ajunt deportari, nam integra ætatis & perfecta, nullum unquam, quisquam meminit captum esse*, sed & moderno tempore, quô tota Asia, Africa, & America, lustrata diligentissimè, non à mercatoribus tantùm, lucro inhiantibus, sed & à curiosissimis rerum Exoticarum perscrutatoribus & scriptoribus, non semel fuit, nullibi tamen ab ijs vel vestigium talis animalis est repertum. *Ludovicus Barthoma* quidem, se vidisse duos Monocerotes Mechæ in Arabia testatur, sed in hoc suspectæ est fidei. Refert etiam *Grazias* ab *Orta*, & Andreas Theretus. Tomo. 1. lib. 5. cap. 5. ab alijs visa animalia, unico cornu à natura prædita, sed ut ex descriptione illorum patet, hæc à Monocerote longè erant diversa. His ductus Rationibus, Monocerotem quoque seu Unicornem, rebus dubiæ saltem, si non falsæ existentiæ, adnumero.

§ XVI.

Cornu Monocerotis seu Unicornis.

VErùm contra ea, quæ Paragrapho superiori disseruimus, videntur manifesto esse argumento. Cornua illa, magni pretij, coloris eburnei, striis quibusdam cochlearum in morem, per totam suam longitudinem tornata, quæ in plerisque Regum, Principum, Gazophylaciis, Pharmacopoliis, Fanis, alijsque celeberrimis locis asservantur, & pro veris cornibus Unicornium ab omnibus habentur. Cui scrupulo, ut satis fiat. Sciendum est, omnino illa tantæ æstimationis cornua, quæ pro veris, ac genuinis Monocerotis cornibus hactenus habita sunt, non cornua Monocerotum, sed piscium quorundam è Cetorum genere, pro muscides, vel dentes esse, ut claré patet, post Navigationes hoc nostro sæculo in Groenladiam susceptas, in cujus Regionis Littore, à Nautis Belgis & Hollandis, similia cornua colliguntur, ac dein per varias Europæ partes distrahuuntur. Et certè, si etiam in illorum sententia qui ajunt dari in rerum natura Monocerotes, hæc animalia rara admodùm sunt, unde quæso tanta copia horum cornuum, ut vix sit alicujus nominis Pharmacopolia, in qua, ea non reperiantur? Deinde illis ipsis Authoribus fatentibus, cornu unicornis, longitudo ad summùm est duorum, vel trium cubitorum, ast cornua hæc, quæ pro Monocerotum cornibus ostenduntur, sunt subinde quinque, subinde etiam septem cubitorum, igitur saltem ista cornua non sunt Monocerotum. Demum cornua hæc sunt gravissimi ponderis, ponderant enim instar Eboris, quantùm igitur jam ponderabit unum cornu vel trium cu-

bitorum? profectò huic ponderi supportando, vix sufficeret caput Monocerotis, utpotè animalis, non majoris equo vulgari. Effoditur præterea certa massa ex terra lapidifica, instar longissimi cornu, tam in Italia, quàm in Germania, & alibi, hanc quoque falsò aliqui putant esse cornu Monocerotis, cùm tamen inter fossilia censeri debeat.

§. XVII.

Excessivi Gygantes Gygantum.

NOn solùm instar cornu, dicta Massa Terrea, cujus jam mentionem fecimus, eruitur, sed insuper etiam ejuscemodi quæ animalium ossa, dentes, tibias, & maxillas repræsentat, quæ à plerisque si inusitatæ sunt magnitudinis, pro miraculo quasi Gygantum ossa fuissent, habentur, & in portis Civitatum, Templorumque appenduntur. Et quidem Gygantes extitisse, & nunc etiam subinde extare, tam scripturæ Sacræ authoritate, quàm variis antiquis æquè & recentioribus demonstratur exemplis; Ast eorum existentia, quorum magnitudo, ex miræ magnitudinis ossibus, quæ passim inveniuntur in subterraneis locis, deducitur, meritò in dubium revocatur. Enim verò scriptura testatur Goliath Gethæum, fuisse longum cubitorum 6. & palmi unius. Og Gygantis & Regis Basan, lectum fuisse 9. cubitorum. Legimus etiam apud Prophanos scriptores, Ajacis cadaver repertum fuisse 10. cubitorum, *Pusionem* & *Secundillam*, denos pedes & ampliùs id est cubitos 6. $\frac{2.}{3.}$ habuisse proceritatis. Claudio Imperatori ex Arabia, advectum fuisse Gygantem novem pedum, & totidem unciarum, quem tamen procerrimum omnium hominum fuisse ætas illa judicabat. Verùm quid est hæc proceritas, ad monstrosam illam proceritatem, quæ ex inventis posterioribus sæculis, ossibus colligitur? Nam si veræ sunt Historiæ, *Aridnis* viri sive Æthiopis, sive Indi cadaver inventum, fuisse 30. cubitorum. Panormitani Gygantis, cubitorum 18. Gygantis in Bosphoro Cimmerio reperti, cubitorum 24. Anglici Gygantis, cubitorum 33. Drepanitanum, denique Gygantem fuisse altum 200. Cubitorum. Itaque aliquorum Gygantum altitudinem excrevisse ad cubitos 6. aliorum ad 7. aut 8. aliorum etiã ad 9. vel etiam 10. concedi potest; at aliquos excrevisse ad altitudinem 20. 30. 40. 70. non est credibile, minùs verò quod à *Bocatio* de Trepanitano Gygante scribitur, fuisse nimirum 200. Cubitorum, id est, pedum (tribuendo cubito uni, pedem unum cum dimidio) 300. Nullæ enim ædes, nulla tentoria, cavernæ subterraneæ nullæ, aut vix ullæ, tantam molem stantem, & ambulantem capere potuissent, ut bene observat Schotus, in sua Physica curiosa fol. 513. & Kircherus, in mundo subterraneo, lib. 8. sect. 2. cap. 4. Decepti ergo fuêre, qui tantam molem ijs attribuerunt. Causa deceptionis fuit, quod ex dente aliquo vel osse quod Gy-

gantum

gantum putârunt, falso ratiocinio, totius corporis molem desumpserint, cùm tamen ingentia illa ossa, quæ in multis locis reperta fuerunt, & etiamnum subinde reperiuntur, non vera sed fictitia ac fossilia fuerunt ossa, intra terræ viscera, ut fusè probat Kircherus, loco paulò ante citato.

§. XVIII.

Pigmæi.

NAnos, sive Pigmæos inveniri subinde in diversis Orbis partibus, nemo est, qui neget, id enim manifesta evincit experientia, ast integras Regiones, & Regna Pigmæorum dari, non omnes sibi volunt persvadere. Pro affirmativa nihilominus sententia, stant plurimi, hos inter præcipuum locum tenet Aristoteles, qui lib. 8. de Historia animalium cap. 12. Pigmæorum Regionem constituit, ad paludes Ægypti superiores, unde Nilus profluit, quô in loco cum Gruibus pugnare dicuntur. Similia refert Photius, ex *Ctesia Gnidio*, lib. rerum indicarum, & ex *Nonnosi* Historia, Legationum ad Æthiopes susceptarum. Verùm de his clariùs Plinius passim, sed maximè lib. 7. Naturalis Historiæ cap. 2. ubi de Asiæ populis, ad extremos fines Indiæ ab Oriente, circa Gangis fontem habitantibus, sic scribit: *Supra hos extrema in parte montium, Spithamei Pigmai esse referuntur, ternas Spithamas longitudine, hoc est ternos dodrantes non excedentes, salubri cœlo; semperque vernante, montibus ab Aquilone oppositis: quos à Gruibus infestari Homerus quoque prodidit. Fama est, eos insidientes arietum caprorumque dorsis armatos sagittis, veris tempore, universo agmine, ad mare descendere, & ova pullosq; earum alitum consumere, ternis expeditionem eam mensibus confici, aliter futuris gregibus non resisti.* Plura hujuscemodi legere est, apud *Pomponium Mela*, lib. 3. de situ Orbis: *Ælianum*, lib. 15, de Animalibus cap. 29. atque alios plurimos, sed horum omnium authoritatem elidit *Strabo*, lib. 17. Geographiæ, unicâ hac ratione: *Nam nemo fide dignus, id ex visu narrat.* Et sanè ita est. Ipsi enim hi Authores, qui Pigmæorum integras Regiones dari asserunt, non alijs terminis utuntur, quam *Fama est, dicuntur, narrantur, sic tradunt* alij sic *proditur, ita audio, ita retulerunt* eximiæ fidei testes. Ad minus itaque dubia, si non omnino falsa, erit, Pigmæorum quoque existentia.

§. XIX

Centauri, Hippo-centauri, Ono-centauri.

CEntaurorum nomine hîc intelliguntur, monstra illa, quæ externa corporis specie, hominem & equum, aut hominem & asinum referunt, ex quibus illa Hypocentauri, hæc verò Ono-centauri appellantur. De his ergo quæritur

ritur, an ſint, vel aliquando in rerum naturâ fuerint? Et quidem affirmativam ſententiam tenet imprimis Plinius lib. 7. Naturalis Hiſtoriæ cap. 3. ubi ajt ſe oculis Hypo-centaurum in Theſallia natum, & inde in Ægyptum, ac ex Ægypto ad Claudium Imperatorem miſſum vidiſſe. De Onocentauri, miram Hiſtoriam, Ælianus lib. 17. cap. 1. Variarum Hiſtoriarum, refert. S. Hieronymus quoque ſcribit in vita Sancti Pauli primi Eremitæ, cap 6. Sancto Antonio ad S. Paulum inviſendum properanti, apparuiſſe Hypo-Centaurum. Quin & ſcriptura Sacra Iſaiæ cap. 34. ℣. 14. deſcribens vaſtationem Idumeæ, mentionem facit Ono-centaurorum, dicens: & occurrent Dœmonia *Ono-centauris*, ſupponit ergo ſcriptura, Ono-centauros eſſe in rerum naturâ. His accedit Ratio, quòd paſſim quovis ferè loco ac tempore conſpecta fuerint monſtra è diverſis animalium formis configurata. Cur non igitur etiam ex formâ ſeu figurâ hominis, & Equi, vel Aſini?

Verùm prædicta naturæ monſtra eſſe, aut unquam fuiſſe, in rerum natura, negant multi, exiſtimantque ea eſſe pura, Poëtarum figmenta. Ex his imprimis eſt Poëta Philoſophicus *Lucretius*, qui lib. 5. in hunc modum canit.

Sed neque Centauri fuerunt, nec tempore in ullo
Eſſe queat duplici naturâ, & corpore bino,
Ex alienigenis membris compacta poteſtas.

Idem ſentit *Tullius*, lib. 1. Tuſculanarum Quæſtionum, & lib. 2. de natura Deorum. Ejuſdem ſententiæ quoque eſt *Seneca* lib 8. Epiſt. 59. Ariſtoteles quoque, cœterique Philoſophi Græci, Arabes, & Latini, cùm fictarum rerum exempla proponunt, etiam Hippo-Centauros nominant. Inſuper & Sanctus Auguſtinus, lib. 18. De Civitate DEI. cap. 13. inter fabulas, recenſet, ea, quæ de Centauris ſcribuntur. Plinii igitur ſuſpecta eſt fides. Hiſtoriarum, quam deſcribit Ælianus, refert prior illo Crates ex *Myſio Pergamo*, qui eandem narratam teſtatur à Pythagora, ſed quàm is ſola auditione & famâ accepit. Sanctus Hieronymus ipſemet dubitat, an Centaurus ille, qui Sancto Antonio apparuit dæmon fuerit, an monſtrum? Textum illum Sacræ ſcripturæ, alii, aliter legunt. Nam ubi ſeptuaginta Interpretes ponunt vocem Ono-Centauri, alij ponunt vocem *Ulule*, & in Hebraico textu ponitur vox *jim*, quæ genericè ſylveſtres beſtias ſignificat. S. verò Chryſoſtomus, in Morali ſenſu, per Ono-Centauros intelligit homines pigros, qui ætatem juventæ, in pigritia, torpore, & otio conſummunt. Demum ratio paritatis adducta pro affirmante ſententia, parum aut omnino nihil probat. Monſtra enim quæ conſtant ex diverſis animalium formis, ſunt ab animalibus ejuſdem quaſi ſpeciei, ut ſunt: Mulus, ex Aſino & equa, Lyciſca ex Lupo & Vulpe, Leopardus ex Leone & Pardo; at homo & equus, vel aſinus, ſunt in maxima inter ſe diſtantia, & diſpoſitiones atque organizationes pro anima requirunt longè diſparatas.

§. XX.

Tritones & Sirenes.

TRitones & Sirenes dicuntur, à ſuperiore parte, ad umbilicum uſque hominem,

nem, ab umbilico ad caudam referre piscem, unde ab aliquibus homines marini nuncupantur. Et quidem, si virilem formam præseferant dicuntur Tritones, si Fœmineam, Sirenes, sive Nimphæ, vel Nereides. De his pariter non nulli dubitant, an extent, vel unquam extiterint. Verùm licèt plurima fabulosa, de Tritonibus & sirenibus circum ferantur, tamen dari aliqua monstra Marina, quæ homines ex parte una, & piscis ex altera formam præseferant, ob multorum scriptorum, & testium oculatorum authoritatem, negari vix potest. Nam in Lusitania, tempore Tyberij Cæsaris, visus est homo Marinus, qui concham inflans resonabat. Petrus Gillius de animalibus, & ex ipso Petrus Hispalensis parte 1. cap. 24. referunt ad *Renatum* Regem, allatum fuisse marinum hominem. Ludovicus de vives lib. 2. de vera fide Christi, narrat, ætate sua apud Batavos, captum fuisse Marinum hominem, & supra duos annos detentum, tandem in mare remissum, gaudentem & exultantem. E Norvegia, in Germaniam, duos similes homines pisciformes Marem & fœminam, adductos fuisse, refert Eusebius Nierberius, ex historicis illius temporis. Sed recentiùs & luculentius exemplum est, quod sequitur: Anno Domini 1525. die 3. Novembris. Romæ in Ripa Majore, repertum est Monstrum, hominis formâ usque ad umbilicum, deinde piscis bifidâ caudâ in semilunæ specie defurcatâ. Omitto plura his similia exempla, & Testimonia. Dantur igitur Tritones, dantur & Sirenes, seu homines Marini & Pisciformes, neque tamen quis dicat hos veros esse homines. Quia similia monstra, nihil in actionibus suis humanæ ratiotinationis ostendunt, solam formam hominum ex parte præseferunt. Oceanus enim non minus quàm terra, est monstrorum variorum ferax, imo non desunt qui dicant, omnium ferè terrestrium animalium formas & figuras, inter pisces, & monstra Marina reperiri. Cæterùm, quod Mythologi plerique dicunt, de Sirenibus Volatilibus, nempè Sirenes esse quasdam fæminea facie, præditas aves, quæ in mari prætereuntium aures cantilenis suis demulceant, & in mortis discrimen deducant, id omnino pro fabula habendum est. Narrationis autem veritas ita se habet (inquit Nierbergius) loca quædam sunt in mari, montibus valde angustiata, quibus allisi fluctus ingentem Sonum edunt, quô auditô prætereuntes, vehementer reformidant, fluctibusque vitam committunt, & non rarò ipsi cum nàvi unà pereunt. Hinc fuit occasio confictionis prædictæ fabulæ. Neque id, quod alii ajunt ipsam scripturam Sacram approbare existentiam hujusmodi sirenum volatilium, Isaiæ cap. 13. in fine, ubi Sirenes asserit inhabitaturas, unà cum aliis bestiis, & volucribus, deserta Babylonis, ad præsentem remquidpiam facit. Nam id, quod Latinus interpres vertit, per vocem sirenes, Chaldæus Textus vertit, Dracones. Divus Hieronymus dœmones aut monstra, aut Dracones magnos & volatiles. Scholasticus verò Græcus, volatilia, quæ emittunt quærulam vocem, ac propemodùm ululant.

§. XXI.

§. XXI.

Fauni & Satyri.

QUos Græci Satyros, illos Latini Faunos vocant. Hos Plinius asserit esse animalia simijs haud dissimilia, addit autem eos sive quadrupedes, sive in duos pedes erectos tanta velocitate ferri, ut nisi senes aut ægri, capi non queant. Forma eorum hæc dicitur: Capite sunt humano sed cornuto, toto corpore villosi, rubente vultu, naso simo, auribus asininis, pedibus Caprinis, frondium latebris gaudentes, & admodum petulci, *Pausanias* scribit Satyros esse homines, severo trucique aspectu, corporibus hirtis, pilorum colore subruffo, gaudis Equinis. Plutarchus memorat, unum talem fuisse captum à *Sylla*. Talem quoquè in conspectum se dedisse Divo Antonio testatur, in ejus vita ipsemet S. Hieronymus. Diodorus Siculus lib. 1. Bibliot: de *Osiride* loquens ait: Cùm esset in Æthiopia ferunt oblatos ei Satyros, comas umbilicotenus habentes. Æmilianus lib. 6. hæc de illis habet. *Ad Indiæ montes, Coruda locus est opacissimus, ubi bestiæ Satyrorum, toto corpore hirsuta, equi caudam habent, & à summis montium saxa devolvunt venatoribus.* Albertus Magnus, ut refert Nierembergius lib. 5. Historiæ Naturalis cap. 9. scribit in sylvis Saxoniæ versus Daciam, duo paulò ante illa tempora, capta fuisse monstra pilosa, humanam habentia formam, fœmina morsibus canum, telisque venatorum interiit, Mas advixit cicuratus, didicitque erectus incedere, & quamvis impeditè, loqui, & exili, capreoli instar voce, sed sine vestigio firmo mentis. Eosdem agnovisse videtur Isaias Propheta citato superiùs cap. 13. ℣. 20. ubi prædicit desolationem Babylonis, per illa verba, *& pilosi saltabunt ibi*, & cap. 34. describens devastationem Idumeæ, ponit inter alias bestias, pilosos, dicens: *Et pilosus clamabit alter ad alterum*, ubi pro pilosis intelligi à Propheta satyros volunt non nulli. Et quidem superstitiosa antiquitas, non solùm supposuit existentiam Faunorum seu Satyrorum, sed insuper eos pro Diis, aut semidiis sylvanis habuit, quibus & lucos consecrabat, & scenas, in frondibus, speluncis, montibus, gramine, reliquisque agrestibus, velut in topiarii speciem construebat, ac varios cultus adhibebat, eosque saltantes, ac tripudia agitantes, finxit, gesticulatione ridicula, petulante ac procace. Verùm fides recta docet, ficta fuisse hæc Numina, & ratio svadet vana, & sine re extitisse Nomina. Quantùm verò ad allatas Historias & Exempla attinet, dicendum est, vel eas fuisse veriùs fabellas, quàm historias, vel ex relatione, & dubiæ ac incertæ famæ auditione, conscriptas, vel à Dæmonibus fuisse assumptas similes formas. Nam ut Stengelius, de Judiciis Divinis Tom. 2. cap. 48. ait: Non est negandum sæpè, qui Centauri, Satyri vel Fauni putabantur, malos Dœmones fuisse, qui talium monstrorum corpora induerunt, ut terriculamento essent hominibus, addo ego, vel ut apud Gentiles superstitionem augerent, & cultum divinum quem magnopere affectant, ab ijs deferri sibi persvaderent. Perpilosos autem, quorum

rum Isaias mentionem facit, alij interpretantur hircos, alii dæmones specie hircorum, aliorumque animalium hirsutorum & pilosorum apparentes, quasi Dij Nemorum essent: Septuaginta interpretes, pro pilosis simpliciter ponunt dæmones.

§. XXII.

Homines Sylvestres.

UTrùm reperiantur, vel reperti aliquando fuerint Homines Sylvestres, facilè decidetur, Quæstio. Intellectâ benè hujus vocabuli Nomenclaturâ. Etenim si per homines sylvestres, intelligantur homines agrestes, rudes, omnis politiæ Urbanæ ignari, quin & DEI notitiâ carentes, moribus feroces, corporis cultum omnem ignorantes, & in quibus vix scintilla humanitatis alicujus residet. Tales esse, ac fuisse in rerum natura, tam veterum, quàm recentiorum scriptorum ostendunt testimonia. Cujusmodi censendi sunt ij Carmaniæ populi, quos describit, Pomponius Mela lib. 3. cap. 43. de sinu Persico agens: Carmani (inquit) Navigantium dexterâ sunt positi, sine veste ac fruge, sine pecore, ac sedibus, piscium cute se velant, carne cruda vescuntur, præter capita toto hirsuti corpore. His similia scribit Solinus, de Lybiæ populis & Plinius lib. 6. Naturalis Historiæ cap. 30. & lib. 5. cap. 8. At verò si nomine sylvestrium hominum veniant homines omni ratione carentes, sive solâ formâ extrinsecam hominis præseferentes (re ipsa autem feræ ac bruta) tales nec extrare, nec unquam extitisse clarùm est. Quandoquidem feri hujusmodi populi ac homines, per aliorum hominum conversationem paulatim mansvescunt, humanitatem induunt, fidem rectam suscipiunt, legibus se subijciunt, & in optimam gentem evadunt, ut multorum annorum experientia, hoc & præterito sæculo docuit multis in locis, & præsertim in noviter repertis Americæ Regionibus. Ita Schottus Curiosæ Physicæ. Fol. 395.

§. XXIII.

Homines Acephali, & Arimaspi.

DE hominibus Acephalis, hoc est, sine capite, ora, & oculos in pectore habentibus, scribit Plinius, lib. 5. Natural: Historiæ cap. 5. ubi ait: *Blemijs* (sunt hi populi Æthiopiæ) *traduntur capita abesse, ore, & oculis in pectore affixis.* Et *Mela lib. 1. Cap. De Cyreica in fine*: Blemijis (ait) *Capita absunt, vultus in pectore est.* His consentit *Solinus* cap. 44. *Polyhist*: Dicens: Blemyos, sed non eos, qui vicina rubro mari incolunt, credunt trunca nasci parte, quæ caput est, os tamen & oculos habere in pectore. Sed quod magis mirum est, ipsemet Sanctus Augustinus, Serm. 37. ad Fratres in Eremo, testatur se vidisse in Æthiopia, cùm ibi jam Episcopus existens, Evangelium prædicaret, homines in pe-

ctore oculos habentes, uti & alios unum oculum habentes in fronte, de his ipsis Monoculis hominibus, seu Arimaspis, sic scribit Plinius lib. 7. Historiæ Naturalis cap. 2. Prope locum illum, quem *Geselitron* appellant, produntur existere Arimaspi, quos diximus uno oculo in fronte mediâ insignes. Idem de Arimaspis asserit Gellius, lib. 6. cap. 4. Eadem habet & Solinus, cap. 25. Demum Majolus Colloquio 2. Dierum Canicularium hæc habet: Fulvio Torquato Consule, dicitur è Mauritania, Romam perductus homo monoculus, in Ægypti Vastissimis Eremis interceptus, qui per urbem circumducebatur spectandus, miraculi gratiâ. Verùm hos Acephalos, sive homines aliquos sive populos integros, verò-similiùs videtur nec existere, nec unquam extitisse. Nam homini ita necessarium est caput, utpotè sensuum omnium, internorum externorumque sedes, ut sine illo homo subsistere nequeat. Unde consequens est, homines & populos Acephalos, vel omnino fabulas esse, vel certè ut existimat *Aldouandus* ob exiguitatem colli, caput immediatè quasi annexum habentes pectori, quam ob causam apparent os & oculos gerere in pectore. De Arimaspis idem sentiendum est, certè Matthias à Michor Canonicus Cracoviensis & Medicinæ Doctor, lib. 1. de Sarmatia Asiatica & Europea, ubi ab aliquibus Authoribus, statuebantur esse Arimaspi, seu homines unum oculum in media fronte habentes, cap. 14. in fine clarè testatur. Quòd in Septemtrione, etiam post Gottiam, Finlandiam, Inchriam, & post mare Caspium, non sint homines monstrosi, scilicet monoculi seu Arimaspi, bicipites, canina capita habentes, ut non nulli fabulantur, sed homines nobis & aliis hominibus similes. Et addit: Hæc vera sunt, & qui scripsit, verùm scripsit, Et scimus quia verum est testimonium ejus. Ad authoritatem proinde, citatorum scriptorum dicendum est, eos solùm aliunde audita & relata scripsisse, & nihil ex se asseruisse, quod patet ex terminis quibus utuntur, in eorum descriptione, scilicet: *produntur, traduntur, creduntur*, & aliis his similibus, Sanctus verò Augustinus intelligendus est, quòd asseruerit se fuisse, & Evangelium prædicâsse, in illis ipsis Regionibus, quas inhabitare dicebantur Acephali, & Arimaspi, postremò Maioli, relatio, non est usque adeò Authentica, præterquam quòd potuerit esse, aliquis homo monstrosus, qui ex defectu sufficientis materiæ, cum uno duntaxat fuerit oculo natus, sicut ex simili defectu & eadem de causâ, nascuntur infantes subinde absque altera manu, vel absque aliis integrantibus membris, quòd autem dicebatur homo ille Monoculus, in Ægypti Vastissimis Eremis interceptus, id additum haud dubio fuerat à Ductoribus ejus, pro emungenda majori pecunia, à Curiosis eum contemplari volentibus.

§. XXIV.

Homines Cynocephali.

Hominum Cynocephalorum, seu Cani-capitum meminerunt non nulli, quos inter, est Megastenes & Ctesias Gvidius. Qui ajunt: in montibus ad Indum Fluvium protractis, degere homines canino capite, sermone eos nullo

nullo uti, canum tantùm more latratum edere, atque ita mutuò se intelligere, carnibus eosdem crudis vesci, totiusque gentis capita numerari, ad centum & viginti millia. Dentes illis esse, quàm canibus majores, & caninos similiter ungves, sed longiores & rotundiores. Sed horum quoque hominum natio, à pluribus, fabulas inter, & figmenta conumerata est. Et licèt Joannes de *Plancarpio*, & Vincentius *Burgundius*, authores sint novæ inventionis hominum hujus generis, in desertis scilicet Tartariæ, proximioribus sæculis factæ, ipsimet tamen sola narratione aliorum, cùm Moschoviam peragrarent, se id percepisse, ultroneè profitentur. Unde & hæc relatio censenda est vana. Sunt quidem fortassis certi populi in vastissimis illis desertis, Tartaris infesti, qui à Tartaris, Canes appellantur, per contumeliam, & ob continuas ac sævas infestationes, non verò à forma & figûra caninâ, ab iis sic dicti. Sunt quoque Cynocephali, sed non hominum, verùm simiorum astutissimorum genus, quod humanam mentem penè simulat.

§. XXV.

Prodigiosæ deformitatis Homines.

E Multis prodigiosis populis, quos commemorant rerum naturalium scriptores aliquot duntaxat genera, eorum hîc adducemus, quorum existentia meritò à nonnullis in dubium revocatur. Hos inter primo loco veniunt homines enormiter auriti de quibus mira ab Authoribus produntur. Nam ut Plinius lib. 4. Naturalis Historiæ, cap. 13. testatur. In Scythia populos reperiri, quorum nuda aliàs corpora, prægrandes ipsorum aures contegant, & lib. 7. cap. 2. ajt quoque alios Indiæ populos esse, qui toti conteguntur auribus. Similia habet Mela. lib. 3. cap. de Hispaniæ, & septemtrionis Insulis, in quibus ajt esse Satmalos populos, quibus tam magnæ aures sunt, ut ad ambiendum corpus omne sufficiant, & nudis alioquin pro veste sint. Similia pariter Megathetem scripsisse refert Strabo. Idem etiam refert Sollnus cap. 3. Polyhistoriæ, Antonius *Daca*, & Petrus *Simon* Authores sunt, ut refert Nierembergius lib. 8. Historiæ Naturalis cap. 1. Homines inveniri Tutanochas dictos, quibus adeò prolixæ aures sunt, ut usque ad terram dependeant, & sex homines sub uno condi possint.

His adnumero homines Astomos, id est qui carent ore, dein Brachystomos, qui tam pravo sunt ore, ut id instar exigui duntaxat sit foraminis, ac demum elingves seu lingvâ carentes, vel nullum usum ejusdem habentes. De his Plinius lib. 9. Historiæ Naturalis. cap. 30. sic scribit: Ferunt *certè ab Orientis parte infima* (*Æthiopia scilicet*) *gentes esse sine naribus, æquali totius oris planitiè, alias superiori labro orbas* alias *sine lingvis. Pars etiam ore concreto, & naribus carent, uno tantum foramine spirat, potumque calamis avenæ trahit, & grano ejusdem avenæ spontè provenientis, ad vescendum. Quibusdam pro sermone nutus, mo-*

temerè, & cœco impetu administrare, rerumque humanarum cuncta susque deque vertere, iniquam vexatricem esse, malis propitiam, bonis adversam, vagam ac versatilem, & in sola levitate constantem. Alii ad ejus potentiam significandam eam pingebant, Capite polum tangentem, & manu cornu copiæ, quasi rerum omnium, Dominam gerentem, alii aliis modis, ejus inconstantiam, & volubilitatem exprimebant. Nullam autem talem Fortunam extitisse, aut esse, Christiana fide certum est. Mansit tamen etiam apud Christianos nomen Fortunæ, & vana opinio, ut in prosperis felicibusque successibus propitiam, in adversis eventibus adversam existiment sibi esse, nescio quam Fortunam. Verùm verior & Christiana Philosophia docet, rem aliquam contra distinctam, à Divina providentia, cui hoc nomen Fortunæ conveniat, nec existere nec extitisse unquam. Nam ut tradit Sanctus Augustinus lib. 3. De Trinitate cap. 4. *Nihil in ista totius Creaturæ amplissima quadam immensaque Republica est, quod non de interiori, atque intelligibili aula summi Imperatoris, aut jubeatur, aut permittatur.* Quam dein veritatem in lib. 83. Quæstionum, in hunc modum probat. *Quicquid casu fit, temerè fit. Quidquid temerè fit, sine providentia fit. Sed nihil extra Divinæ providentiæ regulam fit. Ergo respectu illius, nihil, temerè, vel casu, & verè fortuitò fit.* Quòd igitur prosperetur hic, non ille, hic elevetur, iste deprimatur, ex DEI solius providentiâ provenit, & quod nobis videtur fortuitus casus, id jam in DEI dispositione & ordinatione, decretum aut prævisum, ac in voluntate DEI, vel absoluta, vel permissiva fuit: Omne enim quod bonum est, DEI voluntate positiva fit, malum quod fit, DEI permissione fit, DEUS enim nihil potest velle, nisi bonum, nec malum permittere, nisi præviderit, ex illius permissione, bonum majus aliquod eventurum.

§. XXVII.

Fatum Gentilium.

NOmine Fati intellexerunt Gentiles inevitabilem quandam necessitatem rerum contingentium, ejusque legibus ita addixère omnia, ut voluntatis arbitrium penitus tollerent, dicentes: Fatum esse indeclinabilem rerum seriem & catenam per æternæ consequentiæ ordines in semetipsam implicantem, sive Naturalem, & necessariam rerum consequentiam. Et tale Fatum meritò, numeratur inter res falsæ existentiæ. Unde Sanctus Augustinus, in Joann. Tractatu 23. & lib. 5. De Civitate DEI. cap. 9. & alibi, fatuos esse eos censet, qui tale *Fatum* aliquid esse putant. Est igitur Fatum apud rectè sentientes, nihil aliud, quàm inhærens rebus mobilibus, immobilis dispositio, per quam divina providentia, suis quæque nectit ordinibus, uti definitur à Boëtio, lib. 5. de consolatione, pros. 6. Sive est ordo causarum secundarum, Divinam providentiam exequentium.

§. XXVIII.

§. XXVIII.

Fatum Genethliacum.

GEnethliacum Fatum id dicitur, quod ligat ac nectit firmiter actiones omnes, eventusque ad vim syderum, & positionem stellarum. Genethliaci namque Astrologi, ex Horoscopis, seu positura stellarum: bella, victorias, incendia, nuptias, Magnatum mortes, proditiones, fœdera, pacem, amicitias, inimicitias, felices, vel infelices rerum successus, certò ac infallibiliter prædicunt, ac pollicentur. Quin ex *Genesi* cujusque hominis, hoc est constitutione constellationum & signorum cœlestium, tempore Nativitatis ejusdem, de toto vitæ illius cursu, omnibusque ejus fortuitis eventibus, ac nominatim de filiis, de Uxore, de divitiis, & honoribus, de officiis, de bonis vel malis successibus, de valetudine, & infirmitate, de rixis & contentionibus, de plagis, ac victoriis, de carcere ac liberatione è captivitate, de mortis genere, deque ipsius vitæ mensuris, temerario ausu, tanquam certò & infallibiliter eventuris præsumunt prædicere. At hoc quoque Fatum, fatuum est, & si quod tale fatum daretur, ab illo solùm effectu, ejus existimatio colligi posset, quod fatuos faciat illos, qui eidem fidem adhibent. Nulla enim à stellis, nulla ab earum influxu necessitas antecedens, oritur, influunt quidem sidera, in hæc inferiora, nec lucent in cœlo otiosa, quin & ipsam voluntatem inclinare possunt, ast necessitare nequeunt. Sapiens enim dominatur Astris, non Astra Sapienti. Sicut enim quisque suæ fortunæ est faber, ita & fati sui quisque potest dici auctor. Aliud est inclinari naturam, aliud necessitari, sæpè proclives ad vitia, in magnam evadunt Sanctitatem, sæpè optimæ alias indolis, ad vitiorum barathrum merguntur: sub ijsdem sideribus, eâdemque illorum positura nati, unus divitiis affluit, alter paupertate premitur, unus longævam vitam ducit, alter citò eandem finit, unus ad dignitates extollitur, alter perpetuò latet, & in omnibus deprimitur, vicissim in uno prælio pereunt violenta morte plurimi, vel eodem genere mortis, pestifera ex. g. lue, merguntur simul multi fluctibus maris, diversis omninò temporibus, ac diversa stellarum positurâ nati. Præterquam quòd tota Genethliacorum, de suo hoc fato doctrina, adeò ludicris, inanibus, & futilibus nitatur principiis ac fundamentis, ut ea doctos ac intelligentes, magis moveat ad risum & indignationem, quàm imperitos ad sui admirationem.

§. XXIX.

Fatum Acatholicum

HOc quoque Fatum, in fatuitate prædictis aliis fatis non cedit, in impietate autem alia longè superat. Nam vel ad desperationem horrendam deducit vel ad omnia scelera perpetranda viam adaperit. Cujus Fati hoc est Dillema;

ma: Vel ab æterno ſum prædeſtinatus, ad gloriam, vel reprobatus ad ſupplicium: ſi prædeſtinatus, neceſſariò ſalvabor, & ſi peſſimè vixero: ſi reprobus, neceſſariò damnabor, & ſi velim bene vivere. Nititur autem illud in Calvini impia & fatua opinione, quâ is exiſtimabat homines nudo DEI arbitrio, citra proprium meritum, aut demeritum, alios ad vitam, alios ad mortem æternam prædeſtinatos eſſe. Dillemma igitur prædictum, ſic explicandum eſt. Si prædeſtinatus ſum, id eſt præordinatus ad vitam æternam, per certa media, quæ cum DEI gratia in mea poteſtate ſunt, conſequendam, certò conſequar vitam æternam, ſi illa adhibuero. Rurſum ſi ſim reprobatus, id eſt, ſi à DEO ordinatus ſum ad infernum, propter mea peccata, quæ liberè commiſſurus ſum, certò damnabor, ſi illa peccata commiſero.

§. XXX.

Lycantropia.

OPerâ Dœmonum, poſſe homines mutari in beſtias, & ſæpiús mutatos fuiſſe in Lupos, plurima quæ extant, ſvadere videntur exempla. Scythiæ Europeæ populi, *Neuri* dicti, teſte Pomponio Mela, lib. 2. cap. 1. Statis temporibus vertebantur in lupos, iterumque in homines. *Arcades*, ut Divus Auguſtinus, lib. 18. De Civitate DEI. Cap. 17. Ex M. Varrone, refert Stagnum quoddam ejus Regionis, tranſnatantes, transfigurabantur in lupos, & cum cœteris ejuſdem generis congregati, per novem annos lupi permanebant, humanis tamen carnibus abſtinebant. Reverſi dein ad idem ſtagnum, & iterum tranſnatantes, recipiebant formam priſtinam, addito novem annorum ſenio. Olaus Magnus, circa finem lib. 18. Vulgatiſſimis exemplis confirmat, in Pruſſia, Livonia, & Lithvania, homines artificiis Magicis, transformari in lupos, ac rurſus ad humanam ſpeciem redire. Longum eſſet, hîc ſimilia exempla, quæ apud ſcriptores habentur, & quotidiana relatione, ac ipſarum ſagarum faſſione, perhibentur, referre. Non deſunt tamen Viri docti, qui hanc Lycantropiam, ſeu hominum in lupos transmutationem, ſive veram, ſive fucatam, ex dœmonum aut Magorum deluſione, prorſus reijciant, putantque omnia, quæcunque unquam, in hoc genere contigerunt, aut contigiſſe narrantur, humorum vitio, aut atræ bilis exceſſu, alteriusvè morbi contigiſſe, illisque Symptomatibus affectos, putâſſe ſe in lupos converſos. Certè multi Medici præſtantiſſimi *Lycantropiam* inter morborum affectiones numerant. Vanæ ergo ſunt, & non niſi vi morbi, humorumque & maximè atræ bilis commotione, læſæ mentis ſimulacra hujuſmodi, hominum in lupos vel alias beſtias tranſmutationes, & deluſoriæ dœmonum deceptiones & faſcinationes, quæ quibus modis fiant, melius patebit, ex proximè dicendis.

§ XXXI.

Aliæ Similes Metamorphoses.

NOn solùm in Lupos, sed in alias quoque bestias, ac bruta mutari homines, ope, ac præstigiis dœmonis, multi constanter affirmant. Narrat Sanctus Augustinus, Eodem lib. 18. De Civitate DEI. Cap. 7. fuisse suo tempore mulieres stabularias in Italia, quæ viatoribus caseum dabant, nescio quibus veneficiis infectum, quô sumptô, protinus illi vertebantur in jumenta, & onera portabant. De Sagis Vernonii, ex Bodino, refert Schottus lib. 2. Curiosæ Physicæ cap. 26. Eas frequenter fellium innumerabilium specie, in Castellum pervetustum solitas convenire, aliquot viros in illo pernoctantes infestando, quorum etiam unum interemerunt, reliquos læserunt, sed multis vicissim fellibus ab ijs læsis; quæ postea, in fœminas versæ, gravia vulnera compertæ sunt accepisse, plura hujus generis exempla prætermitto, hanc enim hominum in varias bestias operâ dœmonum, & præstigiis Magorum mutationem, videtur agnovisse tota antiquitas, eidemque consentit tota ferè præsens vulgi communitas. Re tamen ipsa, talis mutatio, nec fit, nec facta est dœmonum ope unquam, sed omnes similes hominum in cattos, equos, asinos, aliasque bestias transmutationes, quæ ope dœmonum fiunt, & in quibus verè homines sub bestiarum formis apparent, delusoriæ sunt, & uno ex sequentibus modis contingunt: Vel enim dœmon sagis ipsis ferarum exuvias aptissimè circumdat, quod ex multarum fassionibus constat, vel magorum, & aliorum, quos illi præstigiis suis, in bestias transmutare videntur, corpori ex aëre, aliundevè formatâ effigie belluinâ, eam ita adaptat, ut veræ bestiæ, quoad externam speciem, videantur, tam sibi ipsis, quàm aliis hominibus, & animalibus. Et in his duobus casibus nihil mirum est, si postmodum verè inveniuntur, saucii magi, illis membris humanis, quæ in ferino illo corpore vulnera exceperunt; aliquando verò ipse dœmon, bestiæ corpus assumit, & loco Sagæ, à talibus bestiis, inferri solita damna, aliaque in commoda infert, aut quandoque etiam verum ferinum, aut alterius animalis corpus substituit, & tunc quoque diabolus, in absentium magorum corpore, vi pacti, eam partem consauciat, quæ in vero vel ficticio ferino illo corpore, fuit sauciata. Plura de his videre est apud Delrio lib. 4. Disquisitionum Magicarum. Quæst. 12.

§. XXXII.

Lapis Philosophicus.

NOmine Lapidis Philosophici, intelligitur extractum illud famosissimum per artem Chymicam *Elixir* ab Arabibus nuncupatum, seu tinctura illa Achymistarum, quâ reliqua metalla inferioris generis, ut cuprum, stannum.

num, mercurium, quin & ipsum ferrum, sed argentum comprimis, convertunt in purum aurum. Et quidem non desunt multi, qui lapidis hujus, ipsam etiam possibilitatem, fortiter impugnant, sunt vicissim multi etiam ex Philosophis, qui Alchimiam penitus detestantur, sunt qui eandem mordicus propugnant, quæstionem illam in Physica proponi solitam pertractantes: Utrum scilicet per artem Chymicam applicando activa passivis, verum & purum aurum fieri possit? Verùm quicquid sit, de ejus possibilitate (quam neque impugno, neque pertinaciter tueor) hâc tamen etiam suppositâ, superest adhuc quæstio, an hic lapis Philosophicus, jure merito, non debeat censeri, inter res falsæ aut saltem dubiæ existentiæ. Nam esto: Alchymistæ, vix non jurejurando asserant, se hujus artis experimenta sæpius jam dedisse, & lapidem Philosophicum confecisse, ab aliisque confectum vidisse, ac cum optato successu illius usum in praxim deduxisse, non tamen fidem apud cordatos obtinere valent. Tum quia id soli ipsi de se jactant, nec alia via idipsum, quàm propriâ asseveratione probant. Tum, quia Alchimistas sæpiùs in manifestis imposturis sciunt fuisse deprehensos. Tum, quia ferè semper mendicum est hoc hominum genus. Si igitur hanc artem conficiendi aurum, nôrunt, cur suam paupertatem non sublevant? Tùm, quia opulentissimos etiam, hâc arte, ad majores divitias anhelantes, bene parta prodegisse, & ad inediam redactos esse nôrunt. Tum denique quia inopem nunquam ad divitias evectum, multos à divitiis ad inopiam extremam devenisse, per hanc artem, perspectum habent. Meritò igitur Lapis Philosophicus quoque Catalogo rerum falsæ, aut saltem dubiæ Existentiæ, adscribi potest.

§. XXXIII.

Ungventum Armarium, naturaliter absentes, & longè distantes, Sanans.

Ungventum Armarium dictum est, quô non vulnus, sed gladius, aut quodcunque aliud telum, quô vulnus est inflictum, aut saltem aliquod aliud sangvine vulnerati infectum ungitur, & patientis nihilominus vulnus, quocunque spacio dissiti curatur, tam feliciter, acsi ipsi præsenti medicamentum fuisset applicatum. Hoc quoque ungventum naturaliter sanans in distantia patientis, numero inter res falsæ omnino existentiæ. Nam imprimis, ut in Philosophia docetur, ac pro certo tenetur. Nullum agens agit naturaliter extra suæ activitatis sphæram, hoc est extra certos limites ac terminos. Igitur nec hoc ungventum armarium, naturaliter agere potest, in vulnus, quocunque spacio dissitum. Verbi g. ut Turca Asiaticus, vulneratus ad Budã, sanetur existens in Asia, per solâ applicatione hujus ungventi in Hungaria, ad gladium, quô is fuit vulneratus. Deinde ingredientia ad hocce ungventum sunt talia, quæ passim à Sagis & veneficis adhibentur, meritò igitur est de Magia suspectum, demum in illo conficiendo observantur superstitiosæ circumstantiæ, quæ nullam habent connexionem naturalem cum effectu sanitatis,

tatis, præcipitur enim attendendum punctim ne an cæsim sit factum vulnus, & in punctura gladium esse ungendum, à cuspide versus manubrium, in cæsura autem ab acie versus tergum: ut gladius aut telum illud fasciis obvolvatur, secundùm tantùm in eam partem, quæ fuit in vulnere, & loco mundo, ac temperato reponatur & id genus alia. Ergo. Tenendum proinde est, quòd si quando curantur vulnera dissita adhibendo prædicta ratione ungvento armario, non ipsum, sed naturam illa curare, dum sangvis vulneri patientis in loco illo, in quo est is sistitur, dum eluitur & mundè servatur, hæc enim quoque adhibentes prædictum ungventum, ad conservationem effectûs requirunt. Vel si aliter, & ad solam ungventi hujus applicationem ad gladium, aut telum, quô quis vulneratus est, sanatur vulnus vulnerati etiam longissimè distantis, id non nisi opera dœmonis fieri.

§. XXXIV.

Pseudo-criptologia & Criptographia nonnullorum.

IOannes Porta, in Libro manu scripto de secretis inauditis, ad Rudolphum II. Imperatorem missis, ut refert Schottus parte 4. Magiæ Naturæ & Artis lib. 1. cap. 1. inter varia criptrographica Secreta, præscribit modum conficiendi duas pixides Magneticas, nempe quarum ope inquacunq; locorũ distantia, amicus absenti amico, arcanos mentis suæ conceptus manifestare possit, adeoque cum illo colloqui. Aliam praxim similes pixides Magneticas conficiendi, confingit Hercules de Sunde, in sua Steganologia, & Steganographia, apud eundem Schottum loco citato. Ajunt itaque, quòd si duo sic confectas pixides habeant, singuli singulas (quibus circum scriptæ sint literæ Alphabeti) eos in quacunque locorum distantia, posse sibi mutuò arcanos mentis suæ conceptus manifestare. Nam si unus illorum existens v. g. Constantinopoli, attingat stylo ferreo aliquam literam, ex circumscriptis in sua pixide, ad eam utique acus Magnetica naturaliter se convertet, atqui etiam acus Magnetica, in pixide amici Viennæ existentis, eandem literam se convertendo ostendet, & sic consequenter, pergendo per literas, donec integra verba, & ex his integer sensus, efformetur. Alium modum idem Janus Hercules proponit, eodem lib. cap. 5. Qualiter scilicet duo inter se, quantâvis distantiâ dissiti, per reciprocam sangvinis insitionem, possint colloqui, de rebus, de quibus antea inter se convenerant. Quoties cunque enim Petrus v. g. Parisijs existens, volet aliquid Paulo Romæ existenti nunciare, acu pungat aliquoties locum vulneris sui, & illico Paulus, se pungi sentiet & ad auscultandum se præparabit; Tum si de primo illorum, de quibus convenerant, monere vult, unicam sibi puncturam acu imprimit, & unicam sentiet & Paulus absens, si de secundo, duas, si de tertio, tres, & sic ordine rerum manifestandarum. Alium adhuc modum addit Porta, per sympaticum quoddam ungventum, in eodem libro manuscripto dicens: Quod si duo amici, habentes vulnera in eodem corporis loco, veluti in brachiis, & circa eadem vulnera, operâ Chirurgi, fiant duo circuli, & in eosdem inscriba-

inscribatur Alphabetum, eodem ordine & modo, ejusdemque mensuræ & capacitatis, quoties cunque acie cultri sangvine amici tincti, & dicto ungvento sympatico inuncti, pungat amicus distans aliquam literam, ex vulneri suo circum scriptis, eandem puncturam, super eandem literam sentiet & alter amicus, & ita per ordinem combinatis literis, sciet amici distantis, conceptum arcanum mentis. Hos omnes modos pariter referro inter res falsæ prorsus existentiæ, utpotè & rectæ rationi omnino repugnantes, & nullâ experientiâ probatos, nec ab ullo unquam effectuatos, insuper & superstitiosos, ac merè confictos, verbo fabulosos.

§. XXXV.

Annuli Jaspide vel Turcesio instructi, intra vitrum filo suspensi, horarum diei vel noctis indicatio.

MUltorum persvasio est, quòd si annulus Jaspide, vel lapide Turcesio instructus, è filo subtili suspendatur, & intra scyphum vitreum demittatur, tot ictus sonoros det, quota tunc hora diei, aut noctis habetur, in loco, ubi hæc praxis instituitur. Ajuntque id naturaliter omnino effici à dicto lapide. Et quidem quòd hunc effectum det sic instructus & dispositus annulus, probant ab experientia, quòd verò id naturaliter fiat, rationibus sequentibus ducuntur. Primò. Quia aliis lapidibus non minùs admirandi, naturales tamen effectus conceduntur, nam inter alios admirandæ virtutis lapides, gemmæ conjuges reperiri dicuntur, quarum alteram marem, alteram Fæmellam nominant, quibus hoc natura impertivit, ut morâ unâ, moveatur & altera, etiam si una longissimè ab altera distet, igitur & Jaspidis naturæ poterit convenire effectus prædictus. Secundò. Animal Cinocephalus, dietim circa utrumque Æquinoctium, duodecies interdiù horariis intervallis ululat sicque horarum intervalla ad amussim indicat. Tertiò. Gallus quoque auroram dieique crepusculum, certissimis spatiis interjectis, certissimò pronunciat. Quartò. Febris, sive tertiana, sive quartana, etiam nobis nolentibus certò tempore, quàm exactissimè præsto est. Quintò. Marinus æstus, quotidie una horâ tardiùs suam reciprocationem perficit, igitur & Jaspidi potuit natura dare, ut horas indicet. Verùm hæc quoque vis naturæ in Jaspide vel Turcoide. meritò in numerum rerum dubiæ, aut omnino etiam falsæ existentiæ censeri debet. Nam primò, numerare, juxta Aristotelem solius intellectûs est, quô Jaspis, aut quicunque alius lapis caret. Secundò, Quia si hæc experientia probatur. E.G. Secundâ horâ pomeridianâ, simul in diversis partibus orbis, hic apud nos in Hungaria, deberet dare duos ictus, in Italia verò ictus modò octodecim, modò novemdecim, modò etiam viginti unum. In Perside verò, & in quibusdam aliis Provinciis, modò undecim, modò duodecim, sicut enim nos computamus horas 24. incipiendo à media nocte, usque ad alteram mediam noctem, ita Itali ab Occasu, & Persæ ab ortu Solis easdem numerant. Tertiò Quia causa necessaria eodem modo applicata, semper eundem & ubique effectum præstat.

stat, si in passo non sit major, vel minor resistentia, sive si cætera omnia sint paria. At verò Jaspis, vel Turcesius annulo insertus, eodem modo etiam applicatus, & vitro similiter disposito, cæterisque omnibus paribus, nec semper, nec ubiq; totidem ictus dat, quota sit hora. Ergo. Quando igitur id accidit, accidit vel casu, vel fraude occulta tenentis annulum, dum levissimo motu & invisibili filum cum annulo detorquet in latus toties, quot edi ictus desiderat, vel certè dæmonis astu, ut sic hominem in superstitionem inducat.

Ad rationes oppositæ sententiæ facilis est responsio. Nam conjugium illud gemmarum, authenticâ experientiâ non potest ostendi, & videtur vulgi nimis creduli tantùm famâ esse approbatum: à marino autem æstu, febrili accessione, galli cantu, Cynophali ululatu horario, nulla est instantia, quia quicquid illa agunt, id ita agunt, ut illa non dependeant à libera hominum voluntate, sicut dependet omnis, & præsertim horaria numeratio, quæ est prorsus arbitraria. Tempus siquidem potest dividi in partes majores vel minores prout hominibus libet, quomodo ergo quit fieri, ut Jaspis omni ratione carens, eam rem naturaliter pulsu indicet, quæ tota non naturaliter, sed artificialiter, ex solo hominum placito instituta est?

§. XXXVI.

Per Solum visum, & per Solam vocem Fascinatio.

Visum solum, ac sola verba, quorundam hominum vim habere naturalem, ad alios fascinandos, hoc est contagione, virulenta tabe, aliovè modo, inficiendos & alterandos, communis ferè omnium, & maximè vulgi, eaque firmissima est persvasio. Plinius lib. 7. Historiæ Naturæ cap. 2. affirmat esse in Africa, quasdam integras familias, quarum laudatione, intereant prognata, arescant arbores, emorianturque infantes, ejus generis gentes quasdam esse etiam apud Triballos & Illyrios, quæ visu pariter fascinent, interimantque, quos diutiùs intuentur, iratis præcipuè oculis.

Quâ in re tenendum est, primò, solas & nudas voces, nullam vim naturalem habere ad fascinum inducendum. Quia nudæ voces & sola verba, sicut nullam virtutem naturalem habent, ad inducendos morbos, aut mortem, ad conferendam sanitatem, aut vitam, ita nec ad fascinationem, quæ infirmitas quædam est, seu contagio extrinsecus illata.

Tenendum est secundò, Solum & nudum aspectum aliorum, naturaliter non esse causam fascinationis. Nam cùm visio sit actio immanens, & fiat per introsusceptionem specierum non verò per extramissionem radiorum, non potest explicari, quomodo naturaliter fiat, per solam & nudam visionem, dicta fascinatio, seu infectio. Quoniam tamen experientiâ constat, aliquos, aliorum aspectu lædi, quòd si quandoque ad aspectum sequitur fascinatio, causæ illius sunt noxii spiritûs ac vapores ex oculis, & multò magis ex ore & naribus aspicientis egredientes, & læsum inficientes. Non omnem itaque fascinationem pono inter res falsæ existentiæ, sed illam duntaxat, quæ putatur causari per solum visum, & per solas ac nudas vo-

das vo.

das voces. Addo præterea fascinationem aliquando fieri dæmonis arte, dum strigibus nocere volentibus cooperatur ex pacto. Ita sentit & Delrio. Disquisitionum Magicarum par. 1. Quæst. 3. Sec. 2.

Illa autem: quæ pro contraria parte solent, vel possunt adferri, parùm omnino aut penitus nihil ad præsentem difficultatem faciunt, cujusmodi sunt: 1. Lippus aspiciens alium, causat in eo lippitudinem; 2. avis *Galgalus* dicta oculos in ictiricum defigens, sibi morbum attrahit, & ægro sanitatem adfert. 3. Lupus videns hominem priùs, quam ab eo videatur, raucedinem viso à se inducit. 4. Struthiocamelus, solo visu ova intra arenam abscondita excludit. 5. Gallus visu solo, Leonem terret. 6. Regulus demum, visu solo hominem alterat. Igitur & solo visu fascinatio inducitur. Nam Lippus aspiciens alium, non solo visu, sed propter infectos spiritus, halitus, & vapores ex oculis, & etiam ex ore ac naribus egressos, in altero lippitudinem causat. Idquod de Galgalo ave refertur, multi in dubium revocant, si tamen id eveniat, fit id propter occultam Sympathiam, inter morbum ictiricum, & dictam aviculam, & non præcisè propter visionem. Lupus priùs visus non semper raucedinem inducit, si tamen id aliquando contingat, causa est timor, ex lupo viso conceptus, qui fauces & guttur exsiccare solet. Struthio Camelus, non excludit ova visu, intra arenam abscondita, sed locum aspicit, ut nocitura arceat, ova autem à calore telluris seu arenæ excluduntur. Gallus visu Leonem terret, ob antipathiam inter utrumque. De Regulo dubitant plerique, id tamen si verum est, causa est, quia noxios & venenatos spiritus, ex occulis & ore jaculatur, & non solus visus. Ita Schottus parte 4. lib. 5. Magiæ universalis naturæ & Artis.

§. XXXVII.

Sanitatum per solum hominis alicujus contactum & afflatum restitutio.

QUi opinantur aliquos homines habere virtutem naturalem sanandi morbos solo contactu vel afflatu. Probant id primò variis experimentis. Nam imprimis, Milites passim solo afflatu, ad lintei appositionem, sanant vulnera etiam atrocissima, & hanc artem vocant, artem Sancti Anselmi. 2. In Hispania, sunt aliqui, quos vocant Salutatores. In Italia, Sanctæ Catharinæ, vel Sancti Pauli Gentiles, qui solo tactu aut afflatu varios morbos sanant. 3. In Flandria, quotquot nati sunt ipso die Parasceves, & quotquot nullo fœmineo fœtu intercedente septimi masculi legitimo thoro sunt nati, dono sanitatis in variis morbis, se præditos gloriantur. 4. Reges Franciæ solo tactu sanant strumam. Simile donum. S. Edvardo Regi Angliæ concessum fuisse aliqui scribunt. 5. De Pyrrcho Rege tradunt multi, eum certi digiti contactu lœnosos sanâsse.

Probant id secundò exemplis aliorum animalium, aliarumque rerum, quæ admirabilem vim habent, non solùm in sanandis morbis sed & in aliis quoque effectibus causandis, quos solo perpetrant attactu. Nam *Torpedo* piscis, solo attactu ma-

num piscatoris stupefacit. *Serpens* querneæ contactu moritur, idem Ibidis pennâ sistitur, vipera arundinis vel fagineæ virgulæ percussione obstupescit, vespertilio foliis plantani abigitur, pennæ aliarum avium, pennis aquilæ permixtæ absumuntur, lupinis chordis junctæ agninæ in fidibus dissiliunt. Ex quibus omnibus inferunt, naturalem esse virtutem, quâ aliqui homines solo contactu variis morbis medeantur.

Demum id ratione quoque firmare contendunt. Nam sicut in herbis, lapidibus, & animalibus inveniuntur virtutes sanandi, ita nihil repugnare ajunt, quin & intra humanam speciem similes vires inveniantur, ita, ut in uno homine, sit talis lapidis, in alio talis plantæ, in tertiò talis animalis virtus. Item, quidā naturali complexione vel constellatione, vel infectione, sunt nocivi aliis solo afflatu, vel etiam solo visu, ergo ex eijsdem causis, & simili modo, quidam naturali complexione, vel constellatione, erunt aliis salutares & medici.

Verùm meliùs, hæc quoque naturalis virtus sanandi alios, per solum attactum vel afflatum, numerari debet inter res falsæ existentiæ. Ratio est, quia virtus sanandi alios, per manuum impositionem, & consequenter per tactum, vel afflatum tribuitur, à Sacris literis, gratiæ supernaturali, estque ut testatur S. Paulus 1. ad Corinth. 12. v. 9. donum, & gratia gratis data à DEO. Supernaturale igitur donum est, non naturale. Ad id itaque quod adducebatur, pro contraria opinione respondendum est: Militarem illam vulnerum curationem, non esse naturalem, sed fieri ope diaboli, & involvere pactū cum illo, sive explicitum sive implicitum 2. Salutatores illos quidem non esse universim damnandos, sed hoc non esse donum naturale, verùm supernaturale concessum ijsdem à DEO, per alicujus Sancti intercessionem. 3. Idem dicendum est ad tertiam experientiam. Non enim absimile vero est, (inquit Delrio) ob Divi honorem, & Martyrij Sanctitatem, & honorem conjugii, DEUM id aliquibus concessisse. 4. Quod refertur de Regibus Galliæ, & de Sancto Edvardo, non potuit id fieri, nisi virtute Divina, quam DEUS liberè potuit ijsdem conferre. 5. Quod traditur de Pyrrhi digito, id vel mendacium est, vel ab adulatoribus confictum, vel dœmonis ope perfectum. 6. Ad exempla alia de animalibus, aliarumque rerum virtutibus, dicendum: Multa ex ijs esse dubia, pleraque verò ex ijs quæ contingunt in similibus operationibus evenire, ob antipathiam, & ob diffusionem alicujus qualitatis occultæ. 7. Ad rationem ex lapidibus, plantis & animalibus quibusdam desumptam, dico eam magis militare pro nostra sententia. Nam vim illam beneficam, quam illa à natura acceperunt, habent ex temperamento certo, ac definito totius speciei lapidis, plantæ, animalis. Si ergo aliquibus hominibus vis sanandi alios solo tactu naturalis esset, ratione speciei humanæ & alijs inesset, ideoque omnibus competeret, quod falsum est. Ad alteram rationem, licèt aliqui ex naturali complexione, nocivi sint, non ideo etiam ex naturali complexione sanativi. Quia bonum ex integra causa, malum ex singulis defectibus. Ex constellationibus autem aliquos esse nocivos solo visu, vel attactu, vel afflatu, pariter falsum est.

F I N I S.

DECADIS PRIMÆ PARS TERTIA

Continens.

VARIAS SYNOPSES CHRONOLOGICAS.

PRAEFATIO.

CHronologi ut eò certiùs, ſingulas res geſtas, ad ſua reducerent tempora, pro ſerie atque continuatione annorum, certa ſtatuerunt temporum initia, ab omnibus aut plerisque admiſſa, & quæ in controverſiam venire vix ſolent, aut ſaltem quæ ſemel ſtatuta, reliqua ad ſe trahunt, atque hæc propterea *Epochas* id eſt inhibitiones ſeu repreſſiones nuncupârunt, eò quòd de ijs dubitare quis prohibeatur, vel quòd quaſi reprimant, ut in ijs Chronologus immoretur, ſed in ijs quaſi debeat ſubſiſtere; neque tamen id ita fieri potuit ut aliqua diverſitas opinionum, circa illas ipſas *Epochas* non interveniret. Sic etenim in ipſa principali *Epocha*, quæ mundi dicitur, ſeu juxta quam

 anni,

anni, ab initio mundi conditi supputantur (ut de alijs taceam) ipse sacræ scripturæ textus Hebraicus, & septuaginta interpretum, quoad ad annorum computum non raro inter se discrepat: Sic & de nativitate Christi quoad annum ab orbe condido, uti & de passione ejusdem in annis ætatis illius, non eadem est omnium sententia: sic de anno quoque Vrbis Romanæ conditæ, cujus initium præcipua erat apud Romanos *Epocha* duæ diversæ sunt opiniones: sic & Æra Imperij Græcorum patitur discrepantiam ac in ipsis libris Machabæorum aliter in primo, aliter in secundo libro usurpatur. Anni *Actiaci* pariter, in Historia Romana celeberrimi, in tres diversos annos, sua referunt initia. Sic demùm & initium Olympiadum, usitatissimam aliàs apud veteres *Epocham* aliter ab his, aliter ab illis statuitur, unde nil mirum est si quæ in annorum serie rerum gestarum, apud diversos Chronologos, quandoque reperiatur diversitas.

INDEX

INDEX SYNOPSIUM CHRONOLOGICARUM.

Huius Decadis Primæ.

morabiles Auguſtiſsimæ Domûs Auſtriacæ à Rudolpho, uſque ad Leopoldum I. modernum Auguſtum.

7. Synopſis Chronologica Rerum memorabilium in Europa ſæculo noſtro geſtarum.

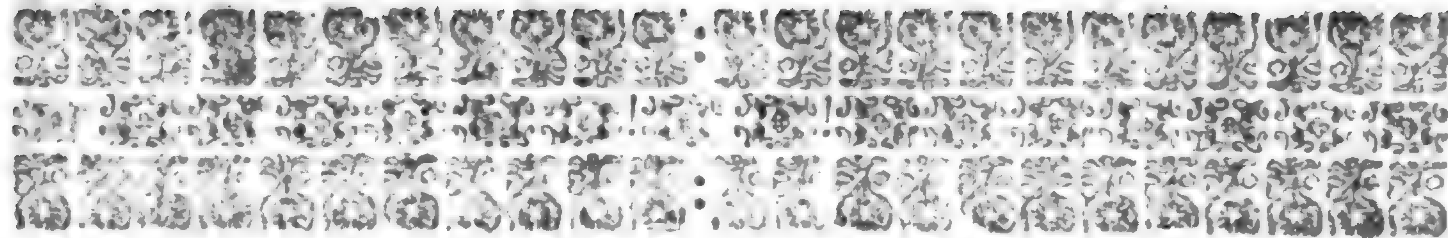
8. Synopſis Chronologica de Rerum initijs.

9. Synopſis Chronologica de Ortu, progreſſu, ac everſione per Turcas, Monarchiæ Saracenorum.

10. Synopſis Chronologica Monarchiæ Turcarum.

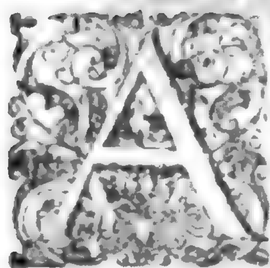

PRIMA

PRIMA SYNOPSIS
SEU
EPITOME CHRONOLOGICA.

Continens Memorabiles res scripturæ Sacræ veteris Testamenti.

Nno primo Mundi ante Christum natum, quater millesimo quinquagesimo secundo die 13. Adam, & Eva primi Parentes è Paradiso exturbantur. *Genesis* 3.

Anno mundi secundo nascitur Cainus. *Genesis* 4.

Anno mundi 130. Abel innocens à perfido fratre interimitur. *Ibidem.*

Anno mundi 688. Cainus in sylva pro fera habitus, per imprudentiam, à Lamecho nepote suo occiditur. *Genesis* 4.

Anno 930. Adamus mundo coævus moritur. *Genesis* 5.

940. Decem annis ab Adamo Eva ex hac vita discedit.

922. Henoch Patriarcha post vitæ Annos 365. à DEO in Paradisum transfertur. *Genesis* 5. *Eccl.* 44.

1050. Noë Patriarcha nascitur. *Genesis.* 5.

1536. Noëmus DEO addictus, Arcam fabricare jubetur. *Genesis.* 6.

1656. Fit universæ terræ diluvium. *Genesis.* 7.

1657. Diluvij finis, & egressio Noë cum sua familia ex Arca, primique sacrificij oblatio. *Genesis.* 8.

1658. Reparatur orbis, & homines vesci carnibus incipiunt. *Genesis.* 9.

1659. Altero à vindicibus aquis anno, ex Semo centenario Arphaxadus (ex quo Geneologia Christi deducitur) nascitur. *Genesis.* 10. & 11.

1671. Noëmus primus omnium ex uvis confitis vinum exprimit, & inebriatur. *Genesis.* 9.

1694. Ex Arphaxado, Cainan junior extitit. *Genesis.* 10.

1723. Cainan junior suscipit Sale. *Ibidem.*

1753. Sale genuit Heber, à quo Hebræa gens. *Ibidem.*

1787. Hebero natus est Phaleg *Ibidem*.
1818. Ex Phalego, natus est Reu. *Ibidem*.
1850. Reu sive Ragau ætatis suæ anno trigesimo secundo, genuit Sarug *Ibidem*.
Initium idololatriæ datur hoc anno.
1854. Cœpit ædificari Turris Babel. *Genesis* 11.
1878. Superba hæc ædificantium vanitas, confusione linguarum disijcitur. *Ibidem*.
1879. *Nemrod* seu *Belus* jacit fundamenta Regni Babyloniorum, seu Assiriorum, quod postea per annos 1401. stetit. *Genesis* 10.
1880. Sarug ætatis suæ anno 30. genuit Nachorem Avum Abrami. *Genesis*. 11.
1909. Nachor ætatis suæ anno 29. suscepit Thare Patrem Abrahami, cujus arte, & ingenio crevit idololatria. *Ibidem*.
2039. Hoc anno natus est ex Thare, anno ætatis ejus 130. Abramus futurus Messiæ Christique Parens. *Genesis* 11.
2048. Nascitur Lothus Patriarcha. *Ibidem*.
2049. Ex Aramo genita est *Sara*, uxor Abrami. *Ibidem*.
2108. Abramus DEO jubente ex Mesopotamia, in Chananæam proficiscitur. *Genesis* 12.
2114. Jubetur Abramus ulterius progredi, & in Palæstinam proficisci, quæ tum ejus generi promissa, dici cœpit terra promissionis. *Ibidem*.
2118. Abramus nepotem Lothum collectâ servorum expeditâ manu à Chodorlahomene captum liberat, primusque Melchisedech sacerdoti, decimas offert. *Genesis* 14.
2138. Circumciditur Abramus, ab eo tempore dicendus Abrahamus. *Genesis*. 17.
Eodem anno Sodoma & Gomora evertuntur. Genesis 19.
2139. Nascitur Isaac Patriarcha. *Genesis* 21.
2144. Anno ætatis suæ quinto ablactatur Isaacus. *Ibidem*.
2163. Tentatur Abrahamus jussus Isaacum immolare. *Genesis* 22.
2175. Anno ætatis suæ 124. Sarai finem vivendi fecit. *Genesis* 23.
2179. Isaacus Rebecam accepit in uxorem. *Genesis* 24.
2199. Ex Rebeca Isaaco nascuntur Esau, & Jacob. *Genesis*. 25.
2213. Abrahamus post annos vitæ 175. ex ea discedit. *Genesis*. 25.
2218. Esau Jacobo fratri Jus primogeniti vendit. *Ibidem*.
2228. Sub annum Isaaci 90. fames deseviens in Regionem, quam incolebat, illum ad Abimelechum in Geraris Regem divertere compulit. *Genesis* 26.
2276. Jacob fratri præripit benedictionem. *Genesis* 27.
2278. Mortua est hoc anno Rebeca ætatis suæ anno 118.
2283. Jacob Liam, & Rachelem uxores ducit. *Genesis* 28.
2296. Jacob fugit à Labano. *Genesis* 13.
2305. Simeon, & Levi filij Jacob, Sichimorum urbem, ob Dinam violatam diripiunt. *Genesis* 34.
2306. Rachel Benjaminum parit, & moritur. *Genesis* 35.

Joseph

2306. Joseph Madianitis à fratribus venditur. *Genesis* 35.
2316. Josephi pudicitia tentatur ab Hera, & insons à sonte in carcerem detruditur. *Genesis* 39.
2317. Vaticinari incipit Joseph in carcere. *Genesis* 40.
2318. Moritur interim Isaac Patriarcha ætatis suæ anno 180.
2319. Josephus enarrat somnia Pharaonis, atque Rex Ægypti constituitur. *Genesis* 41.
2326. Josephi fratres primùm Ægyptum adeunt. *Genesis* 42.
2328. Ben-jamin à fratribus in Ægyptum deducitur ad Joseph. *Genesis* 43. isque se fratribus suis manifestat. *Genesis* 45.
2329 Israëlitæ descendunt in Ægyptum. *Genesis* 46.
2330 Circa hæc tempora nascitur Jobus.
2334. Joseph Ægyptum penitus subdit Pharaoni. *Genesis* 47.
2345. Jacob Patriarcha in Ægypto moritur. *Genesis* 49.
2399. Obijt hoc anno ætatis suæ 110. Joseph orbis servator appellatus. *Genesis* 80.
2400. Jobi Patriarchæ patientia varijs modis probatur. *Job.* 2.
2407. Job post septem annorum patientiam pristinæ sanitati, & bonis restituitur. *Job.* 42.
2438. Amenophis Pharao, Israëlitas in Ægypto varijs modis vexat. *Exodi* 1.
2459. Nascitur Maria Mosis soror.
2461. Nascitur Aaron frater Mosis.
2464. Nascitur Moses parentibus Amramo, & Jochabetha, atque ab ijsdem exponitur in Nili ripa, moxque à Thermutis, filia Amenophis liberatur, matrique ad nutriendum traditur. *Exod.* 2.
2467. Redditus hoc anno Thermuti Regis filiæ, à Jachabetha matre ablactatus Moses, ut in aula deinceps positus, educaretur. *Ibidem.*
2469. Moritur Amenophis, eique Oras (Pharao, & ipse dictus) in gubernatione Ægypti succedit.
1471. Septennis Moses liberalibus disciplinis excoli cœptus.
2491. Hoc anno plerique Josue magnum Ducem Hebræorum natum esse volunt.
2500. Moses ætatis suæ anno quadragesimo, adoptionem Ægyptiacam, & Regiam ejuravit, Hebræumque se, & dixit, & gessit, interfectoque Ægyptio fugit ad Jethro in Arabiam. *Exod* 2.
2506. Nascitur Calebus prudentissimus terræ sanctæ explorator.
1514. Circa hæc tempora quidam Mosem summo otio perfruentem, scripsisse putant Geneseos Librum, & alium quo Jobi patientia exprimitur.
158. Pharao Cenechres obstinatione sua, & plagis à DEO inflictis, magis, quàm Regno suo celebrior, regnare incipit.
2540. Jobus ætatis suæ anno 217. finem vivendi facit. *Jobi* 42.
2543. Moses ad eliberandos Israëlitas à servitute Ægyptiaca à DEO deligitur. *Exod.* 3.
2544. Exeunt ex Ægypto Israëlitæ, postquam in ea 200. & amplius hæsissent annis ab ingressu Jacob. *Exod.* 12.

2545. Consecratur Aaron in summum sacerdotem; Jethro invisit Mosem: Maria mulctatur Leprâ; Exploratores in Chananitidem mittuntur. *Exod.* 18. *Num.* 12. & 13.

2546. Judæus ligna colligens in Sabbatho, lapidatur. *Num.* 15.

2547. Seditiosi Core, Dathan, & Abiron, vivi à terra absorbentur. *Num.* 16.

2583. Maria Soror Mosis moritur. Eodem Anno Aäron è vivis excedit. Serpentum ignotorum morsu Israëlitæ puniuntur; duo Reges Amorrhæi Og, & Sehon ab Israëlitis vincuntur. Asina Balaam loquitur. *Num.* 20. 21. 22.

2584. Moritur Moses, & ab Angelis in loco ignoto sepelitur: succedit eidem Josue: siccatus Jordanis dat transitum Hebræis: capitur Jericho. Sol stare à Josue jubetur. *Deuter.* 34. *Josue* 36. 10.

2585. Victus Jabin cum alijs Regibus, ad aquas Meron. *Josue* 11.

2589. Palestina inter duodecim tribus, seu 12. filios Israëlis dividitur. *Josue* 13.

2595. Cadit in hunc Annum primus Annus Sabbaticus.

2600. Moritur Josue annorum centum, & decem, succedit eidem Othoniel, cum Senioribus populi. *Josue* 24.

2601. Adonibesec Rex vincitur ab Israëlitis Duce Othoniele, captusque manibus, & pedibus truncatur, pœnâ utiq; talionis huic inflictâ, quâ in Reges 70. usus erat. *Judic.* 1.

2602. Urbes nobiles Hierosolyma, Hebron, Dabira, aliæque ab Israëlitis expugnantur. *Ibidem.*

2622. In hunc annum incidit historia uxoris Levitæ, & tribûs Beniamin ad internecionem fermè deletio. *Jud.* 19. 20.

2623. Prima servitus Israëlitarum (quæ per octo annos duravit) in pœnam idololatriæ à Chusano Mesopotameno Rege. *Jud.* 3.

2631. Tollitur prima servitus ab Othoniele. *Ibidem.*

2640. Moritur Othoniel, neque enim post redditam populo pacem, diu in vivis fuit, unde 40. illi anni, quorum scriptura hoc loco mentionem facit, aptiùs computantur ab initio regiminis ejusdem, quàm à tempore reportatæ victoriæ per quam liberavit populum Israëliticum à Mesopotamena servitute. Hâc siquidem ratione, reliqua etiam pars Chronologiæ scripturæ Sacræ optimè sibi ipsi correspondet.

2641. Othonieli succedit Aodus in judicando populum Israëliticum. *Ibidem.*

2651. Secunda Servitus Israëlitarum ab Eglone Rege Moabitarum. *Jud.* 3.

2669. Aodus populum Hebræum liberat Eglone confosso. *Ibidem.*

2720. Hic annus Aodi Judicijs Hebræi morte celebris fuisse creditur.

2741. Tertia servitus Hebræorum sub Jabino Rege Chananæorum.

2741. Israëlitæ per Debboram, & Baracum liberantur à servitute Chananæorum *Jud.* 4.

2760. In hunc annum cadit mors Debboræ, quæ cum Baracho annis 40. populum Israëliticum rexit. Sublatâ Debborâ Israëlitæ rursus ad Idololatriam redeunt, & mox Madianitis in servitutem traduntur. *Jud.* 6.

2768. Jose

2768. Post servitutem octo annorum, Gedeon liberat Israëlitas, partâ de Madianitis illustri victoriâ. *Jud.* 7.

2800. Hoc anno mortuus est Gedeon cùm annis 40. populo præfuisset.

2801. Gedeoni optimo parenti, succedit perditissimus filius, Abimelechus; mox 70. fratres in urbe Ephra decollari curat supra eundem lapidem, effugit tamen omnium minimus Joatham. *Jud.* 8.

2803. Abimelech anno tyrannidis suæ tertio interimitur, manu mulieris. *Ibidem.*

2804. Abimelecho mortuo, Judex Hebræorum fit Thola. *Jud.* 10.

2811. Booz ducit uxorem Rhutam, ex qua natus est Obed Avus David Regis *Ruth.* 4.

2826. Moritur Thola Judex populi Israëlitici. *Jud.* 10.

2827. Tholæ succedit Jair Galaadites, quo jus dicente Israëlitis, inchoata est servitus Hebræorum sub Ammonitis, & Philistæis. *Jud.* 10.

2832. Quinta servitus populo Israëlitico imposita ab Ammonitis, cùm iterum à DEO suo descivissent.

2848. Hebræis afflictis per Ammonitas, & de more rursus ad DEUM confugientibus, datus est Jephte à DEO in Judicem. *Jud.* 11.

2849. Jephte votum nuncupat, & Ammonitas vincit, eodemq; anno filiam suam immolat DEO. *Ibidem.*

2854. Mortuus est hoc anno Jephte, cùm sex tantùm annis populo imperâsset. *Jud.* 12.

2855. Jephte Judici, succedit Abesan qui populo septem annis præfuit. *Jud.* 12.

2861. Moritur Abesan, eodemque anno nascitur Samson. *Jud.* 12. 13.

2862. Abesan Judici succedit *Elon* aliter Achialon. *Jud.* 12.

2871. Moritur Elon præfecturæ suæ anno decimo. *Ibidem.*

2872. Mortuo Elon succedit Abdon. *Ibidem.*

2879. Hoc anno Præfecturæ octavo obijt Abdon, succedit eidem Samson. *Jud.* 12. 13.

2880. Anno ætatis 20. Samson constitutus à DEO Hæbræorum Judex, Leonem discerpit, & messes Philistæorum comburit. *Jud.* 14. 15.

2881. Samson mandibulâ Asini mille Philistæos mactat. *Jud.* 15.

2885. Samson portas urbis Gara, suis humeris effert in montem. *Jud.* 16.

2899. Samson attonsus à Dalila capitur, & excæcatur à Philistæis. *Ibidem.*

2900. Samsone mortuo Heli Pontifex Judiciali potestate populum regit. *Reg.* 1.

2901. Nascitur Samuel Propheta. *Ibidem.*

2904. Samuel primus offertur DEO, & sacerdoti Heli traditur. *Ibidem.*

2921. Circa hæc tempora contigisse videntur, quod de Samuele, & filijs Heli scriptura memorat. *Reg.* 3.

2939. Philistæi invadunt Hebræos, vincunt, Arca DEI capitur, moritur Heli. *Reg.* 4.

2940. Samuel fit Judex populi decimus quintus, Arca DEI malè mulctat Dagonem, & Philistæos, remittitur à Philistæis cum muneribus. *Reg.* 5. 6.

2941. Arca DEI transfertur à Bethsamitis, in urbem Cariathiarim. *Reg.* 7.

2950. Hoc anno natus est ex Isai seu Jesse, David.

2954. Hoc anno Samuel comitia celebrat populi Hebræi in Maspha. *Reg.* 8.

2956. Filij Samuelis malè populum judicant. *Reg.* 8.
2960. Hoc anno Israëlitæ permoti exemplo vicinarum Gentium Regem sibi dari à Samuele petunt. *Ibidem.*
2961. Saul dum Asinas parentis quærit, Regnum invenit, à Samuele in Regem populi Israëlitici ungitur. *Reg.* 9.
2962. Alia iterum comitia Samuel in Maspha indicit, in quibus Saul Rex publicè diceretur, & agnosceretur. *Reg.* 10.
2963. Saul Ammonitas vincit. *Reg.* 11.
2964. Saul, & Jonathas Philistæos vincunt, mox Jonathas ob gustatum favum mellis, à Patre morti addicitur, sed ab Exercitu liberatur. *Reg.* 14.
2965. Saul varias de Moabitis, Idumæis, & Syris victorias reportat. *Ibidem.*
2968. Saul parcens Amalecitis, reprobatur. *Reg.* 15.
2969. Samuel Davidem inungit Regem. *Reg.* 16.
2971. Goliathum David fundâ prosternit. *Reg.* 17.
2972. Saul Davidem interficere conatur. *Reg.* 18.
2973. Objicitur periculis David a Saule, spe Regiarum nuptiarum. *Ibidem.*
2974. David insidias Saulis evitare volens fugit ad Regem Geth, inde in speluncam Odollam. *Reg.* 21. 22.
2975. David pertinacem iram Saulis fugiens, recepit se ad Moabitarum Regem, interim Ceilam urbem, à Philistæis obsessam, obsidione liberat. *Reg.* 22. 23.
2976. Hoc tempore latebat David in deserto Ziph, ubi eum invisit Jonathas. Inde perrexit in desertum Engaddi, ibique in grandi spelunca latitans, ex veste Saulis, qui eum cum sua cohorte prætoria insequebatur frustum recidit, nolens illum, cùm facilè alias potuisset interficere, quod cùm Sauli repræsentâsset, ab eodem in gratiam recipitur. *Reg.* 24.
2977. Moritur Samuel Propheta. *Reg.* 25.
2978. Saul rursum quærit Davidem ad necem. *Reg.* 26.
2979. Saul ope Pythonistæ Samuelis umbram alloquitur, & paulò post una cum filijs occumbit. David in Regem inauguratur in Hebron. 2. *Reg.* 2. Isboseth filius Saul in Manalim. 2. *Reg.* 2.
2981. David commissum sibi à DEO regnum sapienter gubernat. 2. *Reg.* 2.
2982. Inter Davidem, & Isboseth abrupta pax graveque prælium committitur.
2985. Abner Dux Exercitûs Isboseth ad partes Regis David transit. 2. *Reg.* 3.
2986. Interimitur Isboseth à Rechab, & Baana. 2. *Reg.* 4
2987. David jam omnium Israëlitarum factus Rex, urbem Hierosolymam in Regni caput constituit. 2. *Reg.* 5.
2988. Vincit David gemiâ clade Philistæos. *Ibidem.*
2990. Transfertur Arca DEI ex urbe Cariathiarum in domum Obededon. 2. *Reg.* 6.
2991. Arca DEI ex domo Obededon transfertur in domum David. *Ibidem.*
2992. Cogitat David de Templi fabrica, verùm hæc, ejus filio, & paci reservata est, ipse abstinere se ab hoc opere jussus. 2. *Reg.* 7.

2994. Phi-

2994. Philistæi Davidi fiunt vectigales, & tributum Davidi pensitant, quod ipsi jam à tot annis ab Hebræis exigere soliti erant. 2. *Reg.* 8.
2995. Victi à Davide Moabitæ. *Ibidem.*
2996. Syria subdita fit Davidi. *Ibidem.*
2997. Bellum infert David Rex Ammonitis, ob Legatos injuriosiùs tractatos. 2. *Reg.* 10.
2998. Adulterium Davidis cum Bersabea. 2. *Reg.* 11.
2999. David Rex insignem agit pœnitentiam de adulterio commisso. 2. *Reg.* 12.
3000. Nascitur Salamon. *Ibidem.*
3002. Ammon cæditur ab Absolone. 2. *Reg.* 13.
3005. Revocatur Absolon ex exilio. 2. *Reg.* 14.
3009. Absolon rebellat in Patrem, pugnat contra copias patris, & vincitur, suspensus è quercu, cæditur. 2. *Reg.* 18.
3010. Revocatur ab omnibus tribubus Hierosolymam David ad pristinum Regium solium. 2. *Reg.* 19.
3016. David varia prælia gerit contra Philistæos. 2. *Reg.* 21.
3017. David ob enumerationem populi sui, mulctatur. 2. *Reg.* 24.
3019. Adonias regnum nititur occupare. 3. *Reg.* 1.
3020. Salamon Rex jussu Davidis inungitur. *Ibidem.*
3021. Moritur David Rex, anno vitæ. 72. 3. *Reg.* 2.
3022. Salamon à DEO recipit sapientiam, hancque mox, judicium in causa duarum meretricum ferendo, ostendit. 3. *Reg.* 3.
3023. Hoc anno post annos 480. eductionis Israëlis ex Ægypto jacta sunt celeberrimi in orbe Templi à Salamone fundamenta. 3. *Reg.* 6.
3024. Hoc anno Semei conviciator ille Davidis jussu Salamonis interficitur.
3029. Templum Salamonicum magnis incrementis assurgit. 3. *Reg.* 6.
3030. Tam illustris Basilica hoc anno peracta magna celebritate DEO dedicatur. 3. *Reg.* 8.
3031. Hoc anno Salamon palatia sibi, & uxori filiæ Pharaonis, construere incipit. 3. *Reg.* 7.
3037. Naves Salamonis in Insulam Ophir vela faciunt.
3042. Hoc anno Salamonis ædificia omnia perfecta sunt. 3. *Reg.* 7.
3043. Salamon, Hyram Regi Tyriorum 20. oppida assignat in terra Israël.
3047. Regina Saba venit ad Salamonem, magnis cum muneribus plurimis aromatibus, sapientiam Salamonis experiri volens. 3. *Reg.* 10.
3049. Depravatur Salamon per mulieres. 3. *Reg.* 11.
3054. Salamon ponit Templum Dijs uxorum suarum. *Ibidem.*
3056. Hoc tempore tribus circiter annis, antequam è vivis abiret, plerique, ad se, sanamque mentem putant redijsse Salamonem.
3059. Salamon sapientissimus ille Regum, & simul stultissimus, Regni sui anno 40. ætatis 60. obijt. 3. *Reg.* 11.

3060. Suc-

3060. Succedit sapientissimo Patri, filius insipientissimus Róboam. Jeroboam decem tribus ad suas partes trahit Regnumque Israël constituit. 3. *Reg.* 12.
3061. In regnum Israël invehit idololatriam Jeroboam.
3066. Acre bellum inter Roboam, & Jeroboam.
3076. Moritur Roboam. 3. *Reg.* 14.
3077. Roboam demortuo, in Regnum Juda succedit Abias, qui mox Jeroboam ingenti vicit prælio. *Ibidem.*
3079. Obijt hoc anno regni sui tertio Abias Rex, nihilo melior parente suo Roboam, succedit eidem, filius Azamali patris, optimus filius. 3. *Reg.* 15.
3080. Aza Rex Religiosissimus statim initio sui Regiminis, evertit altaria peregrini cultûs. *Ibidem.*
3081. Altero anno Azæ, moritur improbissimus Rex Jeroboam, succedit eidem Nadab Patre non melior. *Ibidem.*
3082. Baasa occidit Nadabum, ejusque Regnum occupat. *Ibidem.*
3083. Baasa, Rege Nabat interempto ac Regno Israël occupato, universam stirpem Regiam barbarè delet. *Ibidem.*
3087. Anno septimo Regni Azæ natus est ei filius Josaphat. *Ibidem.*
3089. Bellum inter Baasam Regem Israël, & Azam Regem Juda, vincitquè Rex pius Aza, impium Baasam. *Ibidem.*
3094. Aza profligat Zaram Regem Æthiopum.
3105. Baasa Rex principatûs sui anno 23. discedit è vivis, relinquens filium Elam successorem Regni, & impietatis.
3106. Anno 27. Regis Aza Ela filius Baasæ finem vivendi fecit interfectus à Zambri. Idem Zambri eodem anno seipsum violentâ manu interfecit, interim Amri Regi à quibusdam Regni Proceribus opponitur alius Rex nomine Thebin. 2. *Reg.* 16.
3110. Totis quatuor annis Amri atque Thebi de Israëlitico Regno disceptant, succumbit tandem Thebin.
3117. Moritur scelestus Rex Amri, cui successit filius sceleratior Achabus, septimus Rex Israëlis, quem jam à parente depravatum ad omne scelus impullit sceleratissima uxor Jezabel. *Ibidem.*
3121. Obijt hoc anno Regni sui 41. Rex Aza succedit eidem Josaphat.
3123. Elias Achabo prænunciat famem, ob relictam veri Numinis Religionem. 3. *Reg.* 17.
3123. Josaphat Rex Juda è contra omnibus modis cultum DEI promovere studet.
3125. Infaustæ nuptiæ Jorami filij Josaphat, cum Athalia Achabi filia atque Jesabelis. Elias venit Sarephtam in cujus alimoniam pauperi viduæ farina, & oleum non deficiunt. Eodem anno suscitat à mortuis, ejusdem viduæ filium. *Ibidem.*
3126. Post tertium Annum siccitatis, & Menses aliquot Elias pluviam de Cœlo impetrat, & Baalis Sacerdotes interficit. 3. *Reg.* 18.
3127. Elias Jesabelem fugit. 3. *Reg.* 19.

3134. Be-

3845. Natus est hoc anno Philopatori ex Eurydice Sorore sua & conjuge, Ptolomæus postea Epiphanes dictus.

3850. Moritur Philopater, relicto filio quinquenni vel quadrimo, Epiphane.

3851. *Scopas*, Ptolomæi Epiphanis Princeps Militiæ, universam Judæam Ægyptiaco imperio adjungit, potitusque Hierosolymis, ejus arci præsidium imponit.

3857. Antiochus Magnus *Scopam* Ducem Ptolomæi, ad Paneadem vincit. Mox Hierosolymas venit ubi per honorifice suscipitur à Judæis, & cum ijsdem arcem Sion in qua Scopas præsidium reliquerat, obsidet.

3867. Moritur Antiochus Magnus succedit eidem filius natu major Seleucus cognomento Philopater.

3870. In hunc Annum 4tum Seleuci Philopatoris cadunt Heliodori plagæ, quarum meminit Sacer textus. *cap. 3. Lib. 2. Machabaorum.*

3871. Onias Pontifex adit Seleucum Regem, ut Simon ille publica Religionis pestis, Hierosolymis eijceretur. *3. Machabaorum cap. 4.*

3873. Obijt hoc anno in Ægypto Ptolomæus Epiphanus, ministrorum suorum ambitione, & exitu, quàm regno suo, ac morte, celebratior.

3878. Seleuco Rege cæso per Heliodorum, succedit Frater ejusdem Antiochus Epiphanes seu Illustris, is qui Romæ obseserat. 1. *Machaba.* 1.
Jason impius, emit Sacerdotium Oniæ fratris ab Antiocho.

3880. Antiochus Epiphanes venit Hierosolymam, & ab impio Jasone cum multo honore suscipitur.

3882. Idem Antiochus Epiphanes intrat Ægyptum in multitudine gravi in curribus, Elephantis, & equitibus, & copiosa navium multitudine, constituitq; bellum adversus Ptolomæum Regem Ægypt. 1. *Mach.* 1.

3883 Menelaus fit Pseudo-Pontifex ejusque insidijs cæditur Onias legitimus Pontifex, eodem Anno ostenta visa sunt Hierosolymis, per 40. dies, magnæ cladis prænuncia. 2. *Mach.* 4. *&* 5.

3884. Epiphanes Hierosolymam ingreditur, & in eam sævit, Templumq; Duce Menelao spoliat. 1. *Mach.* 2.

3886. Antiochus mittit Apollonium quæstorem suum cum 20. armatorum millibus, in Judæam, qui mox Civitatem Hierosolymam denuo spoliat, & diripit, legemque Mosaicam abolere conatur *Ibidem.*
Mattathias cum liberis ab Antiocho deficit, & constituitur Judæorum fidelium caput. 1. *Mach.* 2.

3887. Moritur Matthathias Anno Regni Græcorum 146. (non vitæ) ita dispositis Judæorum afflictissimis rebus, ut Judas Machabæus ejusdem filius populum regeret. *Ibidem.*

3888. Judas Machabæus strenuè contra hostes Judæorum pugnat, ac primum *Apollonium* Ducem cum Samaritanis in se erumpentem vincit, & interficit, dein *Seronem* Ducem Exercitûs Syriæ fugat. 1. *Mach.* 3.

3889. Antiochus auditâ suorum in Judæa clade grandem exercitum parat, atque

C Lysiæ

Lysiæ belli Judaici, Gentisq; Hebrææ penitus exscindendæ curam committit. Verùm Judas fretus magis oratione, & in DEum fiduciâ, quàm armis, septem suorum millia duntaxat tantis copijs opponit, & primo Nicanorem, & Gorgiam, deinde Timothæum, & Bachidem, ac tandem ipsum quoque Lysiam gloriosè debellat. 2. *Machabaeorum*. 4. & 5.

3890. Antiochus Epiphanes auditis infortunijs, quas sui in Judæa passi erant præ tristitia in morbum incidit, vermibusque consumptus miserè moritur, in cujus locum constituitur Rex à Lysia ejusdem filius Antiochus Eupator dictus. 1. *Mach*. 6.

3891. Eupator Rex cum Lysia ingenti exercitu coacto venit in Judæam, moxq; captâ Bethsurâ domesticis periculis ac tumultibus revocatus cum Juda pacem facit.

3892. Dametrius cognomento *Soter*, Româ (ubi obseserat) clam profugiens, Tripollim Syriæ appellit, ibiq; Rex salutatus, coactis copijs Antiochiam venit, ubi ei se dedidit Exercitus, ejus gratiam, morte Antiochi, & Lysiæ consecutus. Adest statim Alcimus Pseudo-Pontifex & apud Demetrium Pseudo-Pontificatûs confirmationem obtinet, eique adjungitur Bachides, qui eum cum ingenti Exercitu Hierosolymam deduceret, postea etiam Nicanor, uterque tamen illorum à Juda vincitur & cæditur. 1. *Mach*. 3.

3893. Judas Machabæus confugit ad Romanos, cum ijsq; Societatem init, sed non diu post, à Bachide vincitur ac gloriosè pugnans interimitur, Mortuo Judâ substituitur illi frater ejusdem Jonathas fortitudine similis ac geminus 1. *Mach* 8. 9.

3894. Hoc Anno Regni Græcorum 153. moritur Alcimus Pseudo-Pontifex. *Ibidem*.

3897. In Judæa anno Græcorum 156. renovatum est bellum, Bachides enim Jonatham invadit, sed mox cum eodem fœdus percutit, Judæamq; liberam magna ex parte relinquit. *Ibidem*.

3900. Alexander Bala insurgit in Demetrium, Demetrius ei resistere parat, ob idq; cum Jonatha fœdus ferire conatur plurima pollicendo, At Jonathas prælegit oblatas ab Alexandro amicitias, qui Jonathæ, Coronam, & purpuram cum Pontificatu obtulit. *Mach*. 10.

3903. Conflixerunt hoc anno Demetrius, & Balæus vel uno vel duobus prælijs, in altero fortiter dimicans Demetrius, interemptus victoriam regnumq; suum reliquit Alexandro, ad quem veniens Ptolomeidem Jonathas amicè, & honorificè ab eo excipitur, & Judææ Prorex constituitur. *Ibidem*.

3906. In Syria Demetrius filius Demetrij Soteris, turbas contra Alexandrum Balæum concitat. In Cœlesyriæ ducem Apollonium constituit, qui Jonatham bis aggressus, bis superatus est, quando idem Jonathas Joppen ad deditionem compulit, Ascalonem, & Azotum cæpit succenditq; Fanum Dagonis, ideoque Jonathas ab Alexandro aureâ fibulâ seu torque donatur, quod erat insigne

insigne cognatorum Regis, factumquè fortitudinis insigne, quod antea tantum sangvinis erat. *Ibidem.*

3907. Ptolomæus Philometor quasi suppetias laturus Alexandro Genero suo contra Dametrium, Syriam dolo occupat, mox etiam filiam suam Alexandro eripit, eamq; Demetrio in uxorem tradit. Occurir Philometori etiam Jonathas ad fluvium Eleutherum cum magnifico apparatu, ab eoque benigne suscipitur. 1. *Mach.* 11.

3908. Cæditur Alexander victus, moritur & Philometor, succedit Philometori Evergetes seu Physcon, Alexandro verò Demetrius, hujus nominis II. Rex Syriæ, cognomento postea Nicator. *Ibidem.*

3909. Jonathas mittit auxiliares copias Demetrio, quæ occisis 100. millibus Antiochenorum, Regem à Civibus Antiochiæ liberant. Interim Antiochus (qui Philopator, & Theos dictus est) filius Alexandri Balæ, Duce Triphone contra Demetrium insurgit, moxq; Demetrium fugat, obtentâq; Antiochiâ fœdus cum Jonatha init, eumq; cum Seniore fratre Ducem Palæstinæ constituit. Eodem Anno Jonathas cum Romanis, & Spartanis fœdus renovat. 1. *Mach.* 11. 12.

3910. Jonathas Hierosolymam munit. Vincit, & Zabudæos Arabas, ex rapto vivere solitos. Et hactenus quidem omnia Jonathæ fluebant ex voto, sed mox à Triphone cupiente sibi regnum Antiochi usurpare, & fingente se Jonathæ amicum, apud Ptoleimadem, dolo capitur. 1. *Mach.* 12.

3911. Loco Jonathæ capti, Simon ejus frater in Ducem, & Pontificem populi substituitur: Jonathas interim cum filijs à perfido Triphone interimitur. 1. *Mach.* 13.

3912. Hoc anno Simon Gazam, quæ mortuo Jonathâ rebellaverat obsedit, & machinis acerrimè verberatam ad deditionem compulit. *Ibidem.*

3913. Tryphon occiso Antiocho, Regnum ejus invadit, quare Simon ab eo deficit, missisq; ad Demetrium Regem Legatis ac muneribus, eum legitimum Principem agnoscit. Interim Demetrius temerè Phraatem Regem Parthorum aggressus, à Parthis capitur.

3914. Cleopatra Uxor Demetrij ut accepit maritum suum à Parthis captum, & quod magis eam pungebant Rhodogunæ amoribus implicitum, ejusdem fratrem Antiochum Sidetem evocat, eiquè regnum ac Thalamum offert.

3915. Simon renovat fœdus cum Romanis. Tryphonem desertum à suis Antiochus insequitur. 1. *Mach.* 15.

3916. Fugato ac postea etiam interfecto Tryphone Antiochus Sidetes, jam potitus totius Syriæ Regno, mittit in Judæos Cendebeum cum exercito valido, quem Joannes Simonis filius aggreditur, & vincit. 2. *Mach.* 16.

3919. Simon à Ptolomæo cæditur cui in Pontificatu filius Joannes succedit. Eodem Anno Antiochus Sidetes senis castris Hierosolymam obsidet, cum quo Joannes honestis conditionibus paciscitur.

3924. Antiochus Sidetes Parthicum occupat Regnum.

C 2 3925. Idem

3925. Idem Antiochus Parthicum Regnum, & vitam perdit.
3926. Joannes Pontifex Simonis filius postea Hyrcanus dictus Idumæos subjugat, & cum Romanis fœdus renovat.
3945. Idem Joannes Hyrcanus captam Samariam solo æquat.
3950. Mortuus est hoc Anno Joannes Hyrcanus, Pontifex, Dux, & Prophetes Hebræorum, succedit eidem filiorum natu maximus Aristobulus, eodémque anno moritur.
3951. Aristobulo fratri succedit Alexander Jannæus.
3955. Alexander Jannæus Ptolomaidem obsidet, mox in Zôilum, & Gazæos arma convertit.
3956. Alexander Jannæus à Lathuro vincitur 50. millibus Judæorum partim cæsis partim in captivitatem redactis.
3957. Jannæus reparato Exercitu Cœlesyriam ingreditur, meliusquè rem agit præcipuis ejus urbibus expugnatis.
3958. Gazam occupat Jannæus, & Hierosolymam redux in seditiosos Judæos crudeliùs sævit.
3960. Alexander Jannæus ob inauditam in suos crudelitatem fit suis odiosus, sed is ad domesticam dissensionem vitandam, expeditionem in Moabitas, & Galaaditas suscipit.
3966. Judæi in Jannæum insurgunt, evocatoquè Demetrio Eucæro eundem primo conflictu vincunt.
3967. Judæi deserti à Demetrio in Jannæum suis tantum viribus pugnant, sed hos facilè Jannæus vincit, & 800. ex ijs affigi cruci jubet.
3970. Jannæus contra finitimos Judaici populi hostes bellum suscipit.
3972. Jannæus confectis feliciter bellicis expeditionibus redux in Patriam à Judæis ita receptus est, ut res illæ prosperè gestæ, omnia in eum populi sui odia, restinxisse viderentur.
3976. Obijt hoc anno Alexander Jannæus, succedit eidem in Pontificatu Hyrcanus primogenitus, in ducatu seu regno Aristobulus alter ejusdem filius.
3988. Alexandra Jannæi Uxor moritur, mulier ingeniosa, & sagax cujus consilijs res Judaicæ post mortem Jannæi regebantur solis fere titulis penes filios manentibus.
3990. Inter duos fratres Hyrcanum Pontificem (hujus nominis secundum) & Aristobulum Regem intestinum bellum exardet.
3991. Occasione discordiarum inter Hyrcanum, & Aristobulum, Romani Duce Pompeio Hierosolymam occupant, Judæamq; sibi Stipendiariam faciunt, Rege Aristobulo cum duobus filijs, & totidem filiabus Romam abductis.
3999. Aristobulus ex vinculis Romanorum elabitur, Judæamquè novis Turbis involuit.
4005. Aristobulus à factione Pompeiana veneno tollitur.
4008. Dum omnia potest in Judæa Antipater connivente Hircano, hoc etiam efficit, ut filius

ut filius illius Phasaëlus, Hierosolymis ac circumpositæ regioni, alter minor natu Herodes, Galilææ Dux proponeretur.

4011. Antipater, Herodis Pater moritur.

4012. Herodes dispondet sibi uxorem Mariamnem filiam Alexandri, filij Aristobuli, & Hircani Neptem, atq; hâc viâ ad Judææ Regnum sibi viam parat.

4013. Herodes ab Antonio Romani Exercitûs Duce Rex Judæorum constituitur.

4014. Pacorus, Orodis Parthorum Regis filius Judæam ingressus, Hircanum Pontificem in captivitatem abducit. Phasaëlo item vincula inijcit (in quibus hic sibi caput ad saxum collidit) Antiogonumquè Hircani Nepotem, Regem, & Pontificem renunciat. Herodes Rex interim Romam fugit, atquè à Romanis Rex Judæorum dicitur, & confirmatur.

4015. Hierosolyma ab Herode capitur, & Antiogonus in Pontificatum intrusus interimitur, Revocatur interim Hircanus, sed quoniam jam mutilatus, Pontificatum amplius exercere non poterat. Herodes Ananelum Pontificem creat.

4023. Judæa terræ motu ingenti concutitur.

4024. Hircanus II. octogenarius jam, quasi affectati Regni reus ab Herode perimitur.

4028. Herodes multas in Judæa peragit cædes.

4035. Herodes templum Hierosolymitanum magnis sumptibus restaurat.

4036. Herodes suos duos filios ex Mariamne susceptos, Alexandrum, & Aristobulum Romam ad Cæsarem mittit, cujus domus tunc erat sapientiæ ac virtutis officina.

4042. Beata Virgo in Templo trimula offertur, Herodes filios suos Româ reducit.

4043. Herodes hoc Anno dedit filijs suis uxores Alexandro Glaphyram Archelái Capadocis filiam, Aristobulo Berenicem filiam Salomes, quæ deinde multas in Herodis familiam turbas, & clades invexit.

4044. Herodis domus Intestinis turbatur motibus, filijs ejus inquirentibus in interfectores Matris suæ Mariamnes, quibus ipse Herodes involui videbatur.

4046. Augustus Cæsar hoc anno inter Herodem, & filios litem dirimit eosquè inter se conciliat.

4047. Iterum novæ turbæ excitantur in Domo Herodis, odijs inter filios, & Parentem in dies crescentibus.

4049. Magis adhuc turbatur Domus Herodis, ducuntur itaquè in Vincula Alexander, & Aristobulus, quasi Patri tetendissent insidias.

4050. Herodes filios suos addicit neci.

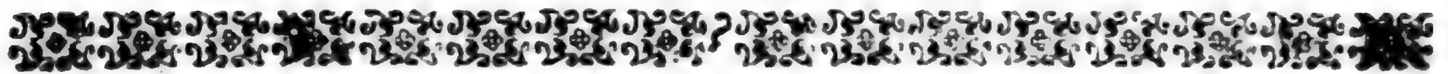
4051. Antipater filius Herodis ex altera uxore in Patrem conspirat.

4052. Venenum parat Patri Antipater, verùm malitia ejus Herodi detegitur in tempore, Eodem anno Joannis Baptistæ Nativitas denunciatur, & B. Virgo S. Josepho desponsatur.

4053. Antipater ab Herode comprehenditur, JESUS Christus verus DEUS, & homo ex intemerata Virgine Maria circa Anni hujus finem nascitur, suâq; sanctâ

Nativitate,

Nativitate, figuris veteris Testamenti, materiæquè hujus Chronologiæ imponit finem, sine fine laudandus, & amandus ab omnibus.

NOMINA PATRIARCHARUM.

Ante Diluvium.

Adam
Seth
Enos
Cäinan
Malalel
Jared
Henoch
Mathusalem
Noë.

Post Diluvium. Ante Abrahamum.

Sem
Arphaxad
Cäinan *Junior.*
Sala
Heber
Phagel
Reu
Sarug
Kachor
Thare *Pater Abraham.*

Post Abrahamum.

Abraham
Isaac
Jacob
Judas & *Fratres*
Pharez & Zara
Esrom
Aram
Aminadas
Naasson
Salmon
Booz
Obed
Jesse sive Isai ex quo David

JUDICES, HEBRÆI.

1 Moyses
2 Josue
3 Seniores

I. SERVITUS Mesopotamena.

4 Othoniel

II. SERVITUS Moabitica.

5 Aod

III. SER-

III. SERVITUS Chananæa.

6 Debora

IV. SERVITUS Madianitica.

7 Gedeon
8 Abimelech
9 Thola
10 Jäir

V. SERVITUS Amnonitica.

11 Jephthe
12 Abesan
13 Ahialon
14 Abdon

VI. SERVITUS Philistina.

15 Samson
16 Heli
17 Samuel.

REGES HEBRÆORUM QUI TOTI POPULO IMPERARUNT.

I. Saul. II. David. III. Salamon.

REGES JUDA.

1 Roboam
2 Abiam
3 Aza
4 Josaphat
5 Joram
6 Ochosias

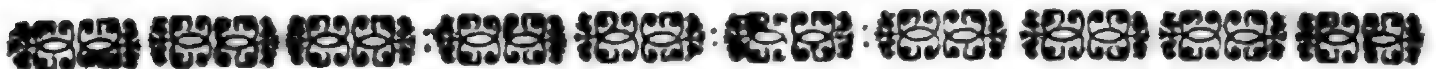
7 Athali

11 Joathan
12 Achaz
13 Ezechias
14 Manasses
15 Ammon
16 Josias

7 Athalia
8 Joas
9 Amasias
10 Azarias sive Ozias
17 Joachaz
18 Joacim
19 Jecchonias
20 Sedecias *sub quo hoc Regnum concidit.*

REGES ISRAELIS.

1 Jeroboam
2 Nadab
3 Baaza
4 Ela
5 Zamri
6 Amri
7 Achab
8 Ochosias
9 Joram
10 Jehu
11 Joachas
12 Joas
13 Jeroboam II.
14 Zacharias
15 Sellum
16 Manaheu
17 Phaceia
18 Phacee
19 Olée *sub quo abducta decem tribus.*

Imperatores, & Reges quorum Scriptura Veteris Testamenti meminit, aut quorum notitia ad ejusdem perfectam Chronologiæ cognitionem pertinet.

ASYRIJ Imperatores.

1 Belus seu Nembrod
2 Ninus
3 Semiramis
4 Ninias *& alij 32. Solo nomine celebres.*
37 Sardanapalus
38 Phul
39 Teglath
40 Salmanazar
41 Sennacherib
42 Assaradon.

REGES

REGES BABILONIJ.

1 Merodach
2 Nabopolassar
3 Nabugodonozor I.
4 Nabugodonozor II. qui, & Magnus
5 Evilmerodach
6 Baltazar
7 Nabonidus, qui, & Darius medus.

PERSÆ.

1 Cyrus
2 Cambyses
3 Smerdes *Magnus*
4 Darius Histaspis
5 Xerxes I.
6 Artaxerxes, Longimanus
7 Xerxes II.
8 Sogdianus
9 Darius *Nothus*
10 Artaxerxes *Mnemon*
11 Artaxerxes Ochus
12 Arses
13 Darius, *Codamanus victus ab Alexandro.*

REGES ÆGYPTI.

PHARAONES Tempore Hebræorum.

Pharao Chebros, cui charus Josephus
Amenophis, *qui persecutus est Judæos, quibusdam Memnon dictus.*
Orus
Acenchris Regina
Achoris, seu Ratos
Pharao Cenchres *aquis haustus.*

PTOLOMÆI.

1 Ptolemæus Lagi
2 Ptolemæus Philadelphus
3 Ptolemæus Evergetes
4 Ptolemæus Philopater
5 Ptolemæus Epiphanes
6 Ptolemæus Philometor
7 Ptolemæus Physcon
8 Ptolemæus Lathurus

9 Ptolemæus Alexander I.
10 Ptolemæus Alexander II.
11 Ptolemæus Alexander III.
12 Ptolemæus Auletes
13 Ptolemæus Dionisos
14 Cleopatra.

REGES SYRIÆ.

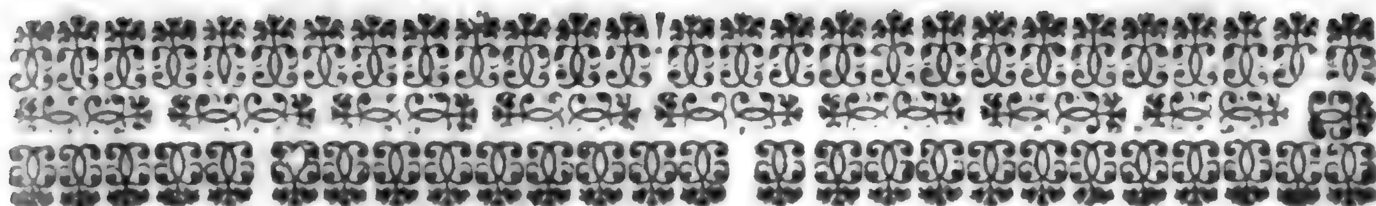
1 Seleuchus Nicanor
2 Antiochus Soter
3 Antiochus II.
4 Seleucus II. Callinicus
5 Seleucus III. Ceraunus
6 Antiochus III. seu Magnus
7 Seleuchus IV. Philopator
8 Antiochus IV. Epiphanes
9 Antiochus V. Eupator
10 Demetrius Soter
11 Alexander Balæ
12 Demetrius II. Nicanor

Antiochus Alexandri Balæ filius
cæsus à Tryphone.

13 Tryphon
14 Antiochus VII. Sidetes
15 Seleucus V.
15 Antiochus VIII. Grypus
17 Antiochus IX. Cizycenus
18 Seleucus VI.
19 Antiochus X. Eusebes
20 Antiochus XI.
21 Philippus
22 Demetrius II. Eucerus
23 Tigranes Armaniar. Rex.
24 Antiochus XII. Asiaticus

SYNO.

SYNOPSIS CHRONOLOGICA RERUM ECCLESIASTICARUM.

EDITIO SECUNDA, correctior.

Quâ

Ad seriem Annorum, juxta Chronicon universale Philippi Brictij, Soc. Jesu, & Reformatam Chronologiam P. Joannis Baptistæ Riccioli, ejusdem Societat. J.

Continens memorabiles res Ecclesiæ, quæ contigerunt ab ipso CHRISTI JESU ortu, usq. ad finem.

QUINTI SÆCULI.

1. ANnus Christi primus, à Circumcisione ejusdem, Calendis Januarijs peracta, sumit initium. Paucis post diebus ducente prodigioso sydere, Magi ab oriente veniunt, Deumque in Infantulo JESU adorant, ac moniti per somnum, ut aliâ in Patriam regrederentur viâ, callidam crudelitatem Herodis eludunt. Mox jubente Angelo, fugit in Ægyptum Josephus, cum JESULO, & Matre ejus. Herodes delusum se à Magis intelligens, crudeliter in pueros Bethlehemiticos sævit. Ulciscente DEO immanem tot innocentum cædem, dat pœnas Herodes, ac mirâ morborum varietate, & fœditate torquetur, ob quam etiam à suis deseritur, & sic ex turpissimo corpore turpissimam exhalat animam. Successit eidem in Regno filius Archelaus, ex testamento Patris, qui tamen ob seditiones Judæorum navigat Romam, & diù cum Antipa fratre, de successione coram Augusto contendit.

2. Archelaus tandem declaratur Tetrarcha Judeæ ab Augusto, versùs hujus anni finem revertitur in Judæam.

3. Defuncto Herode, redit Josephus cum JESULO, & Matre ejus in terram Israël. Audiens autem quòd Archelaus regnaret in Judæa, pro Herode Patre suo, timens eò ire, secedit in partes Galilææ.

D 2 4.

4. Commoratur Christus in Nazareth, & usque ad duodecimum ætatis annum, divinam suam sapientiam, mirâ humilitate, & silentio occultat.

12. Christus jam duodennis à Parentibus deducitur ad festum Paschæ Hierosolymas, ijsdemq; relictis, in templo ut rem Patris ageret, percontando Doctores docet. Hoc perfunctus munere, revertitur in Nazareth, ibique usque ad annum ætatis trigesimum completè, parentibus subditus manet, ac exemplo profundissimæ demissionis, ignotus mundo latet.

30. Christus annos triginta natus, à Joanne baptizatur. Secedit exinde in solitudinem, & quadriginta diebus jejunat: interest nuptijs in Cana Galilææ celebratis, & aquam in vinum mutat. Venit postea Hierosolymam, ad celebrandum Pascha, obitoque hôc religioso opere, Judæam lustrat, suisque sacris concionibus ad pœnitentiam agendam hortatur omnes, & plurima miracula patrat. Joannes Baptista ab Herode in carcerem mittitur.

31. Lustrat Galilæam Salvator noster, multorúmque varias ægritudines sanat, quos inter fuêre Paralyticus 38. annorum, leprosus, servus Centurionis, Hæmorroissa, cæcus, & mutus, Simonis socrus, & alij. Hôc eodem anno suscitat à morte filiam Jaijri Archisynagogi; filium viduæ, qui jam inclusus loculo, portabatur ad tumulum. Mittit deinde discipulos ad prædicandum. Joannes Baptista decollatur.

32. Secedit Christus in desertum trans mare Tiberiadis, quò proficiscens tempestatem sedat, & ingentem populi multitudinem paucis panibus, ac paucioribus piscibus pascit. Chananææ filiam à dæmone obsessam liberat: transfiguratur in monte Thabor: cœcum à nativitate sanat: septuaginta duos discipulos designat.

33. Lazarum à mortuis suscitat. à Juda venditur, à Judæis capitur, à Pilato morti addicitur, affixus dein cruci, moritur, & sepelitur, tertià die resurgit à mortuis, & post quadraginta dies ascendit ad cœlos. Regressi Hierosolymam Apostoli ex Olivetano monte, Matthiam in locum Judæ eligunt, ac die sacro Pentecostes, Spiritum Sanctum accipientes, Christum prædicant: Sanctus Stephanus lapidatur.

34. Sanctus Paulus convertitur, Philippus Apostolus Eunuchum Candacis Reginæ Æthiopum baptizat. Sanctus Petrus Simoni mago resistit.

35. Ex persecutore Ecclesiæ fit ejusdem propugnator Paulus. Primus Gentilibus Hispanis, prædicat Evangelium Sanctus Jacobus major.

36. Sanctus Paulus emissus Damasco per muros in sporta Hierosolymam venit visurus Petrum Principem Apostolorum; inde post dies undecim Cæsaream abit, atque hinc Tarsum in Patriam suam, ubique disseminans Christi fidem, fervore maximo, & zelo.

37. Sanctus Petrus varias Provincias peragrat, ubique verbo ac miraculis potens. Nam, & Æneam paralyticum sanat Liddæ, sicque incolas Urbis illius adjungit Christo. Et in Joppen Tabitham suscitat à mortuis. Inde vocatus Cæsaream,

ſaream, Cornelium Centurionem baptizat. Mox Antiochiam proficiſcitur, ibique ſedem figit, Eccleſiamq; Antiochenam condit, & ei primus præeſt.

38. Idem Sanctus Jacobus Apoſtolus fidem Chriſtianam in Hiſpanijs ſtrenuè promovet, Et primam in orbe ſub honore DEIparentis condit Eccleſiam Cæſar-Auguſtæ, quâ in Urbe primum Epiſcopum Athanaſium creat, alijsque Urbibus ſimiliter Epiſcopos præficit. Scribit item Epiſtolam Catholicam, quæ fuit prima ſcriptura Novi Teſtamenti.

39. Creſcit multitudo credentium in Chriſtum, nihil proficiente conatu Judæorum veritatem fidei opprimere volentium.

40. Primus hôc anno Evangelium ſcribit Sanctus Matthæus. Sanctus Jacobus ex Hiſpanijs Hieroſolymam redit, cùm priùs Gallias quoque inviſens Chriſtum anunciâſſet, & eodem anno Joannem Apoſtolum, & Beatiſſimam DEI Matrem, Epheſum comitatur.

41. Reverſus Epheſô Sanctus Jacobus major Hieroſolymas, cùm ferventiùs contra Judæos agit, ab Herode Agrippa tenetur, & neci traditur. Petrus è carcere ab Angelo liberatur. Symbolum fidei ab Apoſtolis editur.

42. Sanctus Paulus ad tertium cœlum rapitur. Sanctus Petrus relictâ Antiochiæ Eccleſiâ Evodio, Romam proficiſcitur. Edeſſam Syriæ Regem convertit Sanctus Thadæus. Antiochiæ Chriſti fides mirum in modum excreſcit, ejusque cultores ibi primò Chriſtiani appellantur. Sancti Jacobi corpus ab ejuſdem diſcipulis Compoſtellam transfertur.

43. Sanctus Petrus Romam venit, ibique ſedem Epiſcopalem omnium Eccleſiarum totius Chriſtianitatis primam ac Principalem conſtituit, eidemque præeſt, mox complures Epiſcopos conſecrat, & ad diverſas Provincias deſtinat.

44. Herodes Agrippa ab Angelo percuſſus, vermibus conſumitur ac moritur. Alexandriæ fides Chriſtiana mirificè propagatur, nec minore ſucceſſu in Hiſpanijs, per Sancti Jacobi Diſcipulos.

45. Paulus, & Barnabas Iconium veniunt, ubi mira illa gerunt, quæ narrantur Actorum 13. à verſu 5. & Cap. 14. à verſu 4.

46. Paulus, & Barnabas Judæorum furorem, & lapidationem ſui declinantes, Lyſtram, & ejus Regionem per circuitum Evangelizando luſtrant. Actorum 14.

47. Paulus, & Barnabas Antiochiæ ſubſiſtunt, & de more rem Chriſtianam promovent. Laborat plurimum in Chriſti fide propaganda Paſtor, & Princeps Eccleſiarum Petrus, Româ ſubinde excurrens ad varias Italiæ, eique vicinas Civitates ac Provincias.

48. Beatiſſima Virgo in cœlum aſſumitur.

49. Cyprum Barnabas, Paulus cum Syla Syriam, & Ciliciam Evangelizando peragrant. Primum Concilium Apoſtolorum celebratur.

50. Paulus Philippis, & Theſſalonicâ pulſus Athenas venit, ubi in Areopagum tractus, Orationem ſuam exorſus ab Ara inſcripta *Ignoto DEO*, plurimos ad Chri-

ad Christum convertit, quos inter erat etiam Dionisius Areopagita, insignis postea Ecclesiæ columna.

51. Sanctus Paulus Athenis Corinthum migrat, & ibidem cum Sila, & Thimotheo, toto hôc anno fidem Christi evangelizat.

52. Philippus Apostolus apud Hieropolim Phrigiæ, cruci affigitur. Paulus varia adit loca, ubique syderis aut facis instar collucens.

53. Sanctus Paulus Asiæ partibus superioribus Ephesum venit, aut potiùs redit. Actorum 19.

54 Sanctus Paulus Ephesi docet in Schola publica, quò plurimi ex tota Asia confluunt. Ibidem.

55. Gravis seditio in Paulum Ephesi concitatur à Dianæ cultoribus. Hâc per Alexandrum Judæum scribam sapienter sedatâ, secedit Paulus in Macedoniam, & Græciam, priùs tamen inde primam Epistolam ad Corinthios dat.

56. Paulus ineunte anno in Macedoniam venit, ubi alteram epistolam ad Corinthios exarat, & priorem ad Thimotheum, & juxta Baronium etiam Epistolam ad Titum, indeque Hierosolymam visitat, ubi vinculis alligatur, & Romam ad Cæsarem mittitur.

57. Paulus causam suam coram Nerone defendit. Româque ad Thimotheum alteram dat epistolam, atque ad Ephesios iterum alteram.

58. Sanctus Paulus scribit ad Colossenses, Philemonem & Hebræos. Hôc eodem annô Sanctus Lucas Evangelium suum,adhortante Sancto Paulo conscribit.

59. Sanctus Judas Thadæus hôc anno epistolam suam Catholicam conscripsisse putatur. Crescit in Gallijs fides christiana, Romæ multi etiam ex aula Cæsaris, dant Christo nomen.

60. In Hispania plurimi Martyres coronantur. Sanctus Andreas Apostolus, publicè confitens Christum Achajæ Cruci affigitur.

61. Ad hunc annum refertur Sancti Barnabæ Martyrium, in Insula Cypro, ubi sepultus est cum Matthæi Evangelio, quod sua manu descripserat. Sanctorum item Simonis, & Judæ Apostolorum.

62. Augetur ubique fidelium numerus. Martyrio coronatur Sanctus Marcus, cui in Episcopatu Alexandriæ succedit Sanctus Anianus. Sanctus item Jacobus *minor* dictus, & frater Domini, ob veræ fidei confessionem, ex pinnis templi dejectus, lapidibus obruitur.

63. Sanctus Matthias Martyr, & Apostolus occumbit.

64. Nero Urbem incendit, ardentis Trojæ faciem, in ejus conflagratione spectare volens, ob quos ignes cum sese convicijs populi affici videretur, scelus suum Christianis astringere conatur plurimosq; ex ijs sub hoc prætextu enecat. Atque hinc originem suam ducit prima in Christianos persecutio.

65. Varia visa, & portenta Hierosolymitanæ cladis procedunt. Eodem anno L. Annæus Seneca Hispanus, occultè in Christum credens, jussu Neronis, venarum incisione perit.

66. Vespasiano belli Judaici cura demandatur. 67. Si-

67. Simon Magus, Sancti Petri precibus ex aëre dejicitur. Jussu Neronis Sanctus Petrus in Crucem agitur, & Sanctus Paulus capite plectitur. Qui antequam paterentur, in carcere Mamertino scripsêre Epistolas: Petrus quidem secundam Canonicam, Paulus verò ad Timotheum alteram. In Pontificatu Sancto Petro successit Linus.

68. Nero sævissimus omnium bonorum, sed maximè Christianorum persecutor, deficientibus Provincijs, & Prætorianis militibus, se ipsum gladio conficit. Succedente illi *Galbâ* Vespasianus arctiùs Hierosolymas obsidione cingit.

69. Galba Imperator à militibus interficitur, succedit eidem Otho, qui Vitellio Imperium invidente, se ipsum conficit. Hic verò à Vespasiano, qui fasces Imperij assumpsit invitus, interimitur.

70. Titus filius Vespasiani Imperatoris Hierosolymas expugnat, cæsis gladio 600000, Urbeque totâ eversâ. Ita concidit sancta olim Civitas.

71. Celeberrimam jam ante peregrinationem: Christianorum ad corpus Sancti Jacobi Compostellam, sceleratus Diotraphes frustra impedire conatur. Sanctus Onesimus, Sancti Pauli discipulus, per Hispanias fidem Christi disseminat. Sanctus Gilbertus, primus in Gallijs Burdegalensium Episcopus claret. Aliqui ad hunc annum Martyrium Sancti Bartholomæi referunt.

72. Nefanda Hæresis Elionis ex Orco emergit.

73. Sanctus Thomas Calaminæ in India jaculis conficitur. Sanctus Apollinaris, Sancti Petri ab Oriente Comes, à Gentilibus Sacerdotibus, quòd ad Christum multos converteret, immaniter trucidatur. Linus Romanus Pontifex, Sancti Petri successor, ad conversionem Germaniæ Episcopos mittit.

74. Varias Hæreses Asiæ, Sanctus Joannes Evangelista profligat. Totius Galliæ Apostolus Sanctus Martialis, unus ex septuaginta duobus Christi discipulis moritur.

75. Romæ Templum Pacis à Vespasiano extruitur. Urbe pelluntur Philosophi, magno Christianorum bono, quòd ab illis plurimum affligerentur.

76. & 77. Sanctus Saturninus, divi Petri discipulus, & Paulus Sergius, discipulus Sancti Pauli, Cordubæ; Hispali, Barcinonæ, & passim per Hispanias christianam fidem egregiè promovent.

78. Sanctus Linus Papa, cùm sedisset Annis XI. Mens. 2. diebus 24. jussu Saturnini Consularis, pro fide Christi decollatur. Cui succedit Cletus.

79. Moritur Flavius Vespasianus Imperator, succedit eidem Titus Vespasianus filius, bono Patre, melior filius. Mons Vesuvius in Campania exardescens, totas Urbes, & Regiones exurit. Secuta hoc incendium gravissima lues, quâ multi mortalium sunt elati.

80. Vix sopito incendio Vesuvij, Urbs Romana magna ex parte conflagrat, plurimis Christo nomen dantibus, quòd multi finem mundi instare crederēt.

81. Titus Imperator moritur, scelere, ut nonnulli volunt, Domitiani fratris, & successoris.

82. Jose-

82. Josephus Judæus Romæ suos libros scribit, in quibus, ubi Christi Domini mentionem facit, luculentum de ejus innocentia, & divinitate dat testimonium.

83. Domitianus simulatam initio sui Imperij clementiam depônit, & crudeliter in multos sævit. S. Cletus Pontifex maximus primus in literis utitur consvetâ jam formulâ: *salutem & Apostolicam benedictionem*.

84. Occasione cujusque calamitatis Christiani in crimen vocantur, ac vario genere mortis afficiuntur.

85. Pergit in Christianos sævire Domitianus.

86. Universalem persecutionem in Christianos animo concipit Domitianus.

87. Contendit cum Christo scelerata ambitione Domitianus, & ipse DEUS dici vult, Virginisque Palladis filius.

88. Aggreditur Dacos Domitianus, eorumque Regem Decabalum devincit, sed post ipse à Marcomanis vincitur.

89. Domitianus reversus in Urbem, de Dacis magnificum triumphum agit & mox in ipsos Romanos sævit.

90. Viget Apollonius Tyæneus Magus, magnus Christianorum hostis, & veræ Religionis mora.

91. Cletus Romanus Pontifex martyrio afficitur, cùm sedisset 12. annis mensibus 7. diebus 2. succedit eidem Clemens.

92. Per Hispanias plurimi Martyrio afficiuntur.

93. Nobilitat Romam Martyrio, S. Joannes Evangelista, in ferventi oleo servatus, ex quo cùm purior, & vegetior exijsset, relegatur in Pathmos Insulam.

94. & 95. Sævit in multos Domitianus Imperator.

96. Cùm Domitianus in omnes promiscuè grassatur, ipse quoque ob crudelitatem cæditur, cui successit in Imperio Coccejus Nerva. Ex quo exilio S. Joannes Evangelista Ephesum redit.

97. Circa hoc tempus S. Joannes propè compulsus ab omnibus Ecclesijs Evangelium suum scribit.

98. Moritur Nerva Imperator, cùm imperâsset anno uno, mensibus quatuor, diebus undecim, cui succedit Ulpius Trajanus, Hispanus.

99. Trajanus in Urbem venit, optimique Regiminis, dat initia.

100. Resuscitat persecutionem Trajanus, prohibitis sodalitijs, quô titulô in Christianos sævitum. Sanctus Romulus Trajani Cæsaris Præfectus, in Hispaniam ab eodem relegatus, in Celtiberia patitur. Sed & multi alij Martyres totâ Provinciâ occumbunt. Sanctus Pontinus missus à Sancto Clemente Papa: Primus Lugdunensium Episcopus Gallijs consulit. Finem primi à Christi Nativitate sæculi, illustrat S. Joannis Evangelistæ beata mors. Sanctus Clemens Papa Romanus Pontifex, relegatus in Tauricam, post multorum ejus Insulæ incolarum, ad fidem Christi conversionem, Martyrio coronatur.

101. Sancto Clementi succedit in Pontificatu Anacletus natione Græcus Patriâ Atheniensis, quartus à Sancto Petro Pontifex.

102. C.

102. C. Plinius Proconſul Bithiniæ, pro Chriſtianis ad Trajanum Imperatorem ſcribit, eorumque innocentiam defendit, qua ex occaſione, perſecutio in Chriſtianos magna ex parte quieſcit.

103. Viſa eſt denuo quieſcere perſecutio, Anacleto Eccleſiæ præſidente, & C. Plinio honarium Conſulatum adminiſtrante, qui Chriſtianis plurimùm addictus erat.

104. Romam redux ex Germania cum Triumpho, ob victoriam contra Decabalum obtentam Trajanus Imperator, legationes multarum gentium excipit.

105. Literarum non minus, quàm armorum ſe amantem probans Trajanus, inſignes bono publico condit Bibliothecas.

106. Prolaturus Imperium adversùs Parthos, & Armenos, expeditionem ſuſcipit, in Armeniam: multáque alia Romano Imperio adjicit.

107. Luſtrans Exercitum Trajanus, in eo Chriſtianorum undecim millia reperit, quos in Germania exulare jubet. Tertia perſecutio Chriſtianorum incipit. Martyrium ſubit Sanctus Simeon Epiſcopus Hieroſolymitanus 120 annos natus. Sanctus Ignatius Romam vinctus mittitur.

108. Sanctus Ignatius ad beſtias damnatur: ſuccedit eidem in Antiochena Eccleſia *Heros*.

109. Plurimi paſſim Chriſtianorum Martyrio afficiuntur.

110. Martyrio coronatur Romæ Sanctus Anacletus Papa: ſuccedit eidem Evariſtus.

111. Atrociter ſævit, per omnes Romani Imperij Provincias, in Chriſtianos perſecutio.

112. Luit denique ſuam in Chriſtianos impietatem Trajanus, & viribus repentè, & fortunâ deficientibus.

113. Pergit nihilominus in Chriſtianos ſævire Trajanus; ſed ultorem DEUM experitur: multis Provincijs ab ejus Imperio deficientibus.

114. & 115. Sequitur plurium adhuc Provinciarum à Trajano defectio, quas excipit Rebellio Judæorum, qui Duce quodam Andreâ, poſtquam peremiſſent ducenta millia Romanorum, & Græcorum: Ægyptum vaſtant, mox etiam Cyprum perturbant.

117. Error millenariorum emergit Authore *Papiâ* Hierapolitano, qui ex verbis Apocalypſeos de mille annis fidelibus Chriſti promiſſis, putavit Regnum æternum, poſt reſurrectionem mortuorum ad mille annos ſtabiliendum. Damnata eſt hæc opinio poſtea per Damaſum Papam, & de errore tranſivit in Hæreſim. Territus nimiâ copiâ Chriſtianorum ſe ultrò ad necem offerentium, remittit perſecutionem Trajanus, & gravi morbo correptus, moritur apud Seleuciam Armeniæ Urbem, ſuccedente Adriano.

118. Quarta perſecutio in Chriſtianos oritur ſub Hadriano, vel veriùs, quæ à Trajano excitata erat, continuatur. Hâc paſſus Euſtachius cum uxore Theopiſta, ac duobus liberis Theopiſto, & Agapito.

119. Evariſtus Papa Martyrio afficitur. Succedit in Petri cathedra Alexander, ordine ſeptimus Romanus Pontifex.

120. Romæ in Italia invaleſcit in Chriſtianos perſecutio. Paſſi Brixiæ Fauſtinus Presbyter, & Jovita Diaconus.

121. 122. 123. Martyrum per orbem ingens numerus, totis Urbibus ſe ad mortem pro Chriſto offerentibus.

124. Romæ multi Martyrium ſubeunt, in tantùmque ſævit perſecutio, ut Chriſtiani in cryptis, & arenarijs vivere, & Religionem profiteri cogerentur.

125. Pergit furere in Chriſtianos Hadrianus Imperator, dum Hiſpanias, & mox etiam Orientem luſtrat.

126. Mira Romæ efficit, & in Italia Sanctus Alexander Papa, & magnam imprimis Romanæ nobilitatis partem Chriſto lucratur.

127. Creſcente perſecutione in Chriſtianos, creſcit etiam eorundem numerus, & eò plurium acceſſione augetur, quò plures neci traduntur.

128. Hadrianus Imperator perlectis Ariſtidis Philoſophi pro Chriſtiana Religione Apologeticis libris placatur, & in Chriſtianos benigniorem ſe oſtendit.

129. Sanctus Alexander Papa aquæ benedictæ uſum decreto ſancit, jam aliàs pridem conſvetudine fidelium in Eccleſiam introductum.

130. Sanctus Alexander Papa ſub hoc tempus, modicum aquæ vino in conſecrando adhiberi jubet, addens in Canone: *Qui pridie quàm pateretur*, cùm id utrumque ad hæc tempora in Miſſæ ſacrificio pro libitu adhibitum eſſet. Martyrio coronatur S. Alexander P. ſuccedente eidem Sixto.

131. Magni nominis viri fidem Chriſtianam amplectuntur, quos inter meritò cenſeri debet Juſtinus Samaritanus, qui, cùm in omnium Philoſophorum ſectis quæſiviſſet lucem, eam demum in Religione Chriſtiana reperit.

132. Durat adhuc ſæva in Chriſtianos perſecutio.

133. Faceſſit negotia Chriſtianis Celſus Epicurus, acrem invectivam in eoſdem ſcribens, quàm poſtea Origenes doctiſſimè refutavit.

134. Decem millia Martyrum in monte Aravath, veritatem fidei Chriſtianæ ſangvine ſuo conſignant.

135. Marcion Hæreſiarcha, hæreſes ſuas diſſeminat.

136. Continuat luſtrare Provincias Imperij Hadrianus, ac de illarum Procuratoribus, & gubernatoribus ſedulò inquirit, nec illorum ſcelera ſinit impunè abire, eò graviora, quò cum multorum damno ſolent eſſe.

137. Aquila Ponticus eò quòd Judiciariæ Aſtrologiæ daret operam, reprehenſus ſæpè à Doctoribus, nec emendatus, tandem ab Eccleſia rejicitur. Qui vindicare ſe volens turpiter fidem chriſtianam deſerit, & ex malo Chriſtiano fit pejor Judæus. Mox ſcripturam ex Hebræo textu in Græcum interpretari aggreditur, ſed non ſatis fideliter, dum ex animi pravo ſenſu ſacros codices corrumpit.

138. Hadrianus cùm rebelles Judæos, omnemque Judaici nominis memoriam

riam Hierosolymis penitus eliminare studet, plurimum christianis obest, occasione siquidem hujus propositi, in Golgotha simulacrum Veneris, in Anastasi Imaginem Jovis collocat, in Bethleem verò Adonidis fanum erigi curat. Eodem anno Hadrianus Imperator moritur, succedit ei Antonius pius.

139. Antonius Imperator pacificè imperare incepit, meritò pius dictus, qui deinde Pater patriæ cognominari meruit.

140. Sixtus Papa Martyrio afficitur, quanquam enim nullum ab Antonio in christianos exisset edictum. Hadriani tamen persecutio quæ erat in motu, retinebat suum cursum. Sixto successit Telesphorus.

141. Fides Christiana mirum in modum propagatur per orbem, occasione tranquillitatis, quàm Antonius Imperator initio suæ Monarchiæ Imperio invexit.

142. Ignorante Cæsare sæviunt in Christianos Præsides, & Præfecti.

143. Justinus Martyr librum Apologeticum pro Catholicis Antonio porrigit, non sine emolumento insigni progressûs fidei Orthodoxæ.

144. 145. Emergunt his temporibus Plurimæ Christianitatis pestes, Hæretici, nempe: Ophitæ; Cainitæ, Sethiani, quorum ex æquo nomina & opiniones ridiculæ sunt.

146. Sanctus Telesphorus Papa jejunium Quadragesimale jam usu receptum, ab ipsis Ecclesiæ temporibus, decreto firmat. Marcion hæresiarcha Catholicum se simulans, multos Romæ seducit.

147. Declarat idem Telesphorus, ut Sacro-sanctum Sacrificium Missæ, in natali Domini, singulis Sacerdotibus ternis vicibus licitum sit celebrare.

148. Sub quietissimo Imperatore Antonio, Ecclesiæ rationes plurimùm augentur, præsertim verò in Gallijs, & Germania.

149. Totum orbem sibi demeretur Imperator, prohibendo injustas exactiones à subditis.

150. Hôc anno Sanctus Justinus Martyr alteram conscribit Apologiam pro Christianis, eandemque Imperatori Antonio, ejusque filijs adoptivis Marco, & Lucio, senatui denique ipsi, ac populo Romano offert.

151. Plurimùm incommodi infert progressibus fidei Christianæ, Alexander Pseudomantes Lucianeus Magus, & Impostor, magicis suis artibus ac superstitionibus plurimos ab agnitione veritatis retrahens.

152. Necdum cessant sævire in Christianos variarum Provinciarum Præsides, inscio Antonio. Telesphorus Papa Romæ Martyr occumbit, succedit ei Hyginus.

153. Fides Christi, & sincera pietas multùm proficit diversis in locis, maximè tamen in Gallijs.

154. Varijs portentis territus Imperator, persecutionem in Christianos edicto cavet.

155. Dum Gentiles cessant, Marcion, Valentinus, & Cedro Hæresiarchæ Ecclesiam vexant.

156. Hyginus Papa decedit, meritò inter Martyres cenſendus, quòd inſcio licèt Imperatore, & Chriſtianis jam addictiſſimo, multa tamen à Gentilibus paſſus ſit; ſucceſſit eidem Pius.

157. Celebratum jam pridem Apoſtolico jùſſu die Dominico Paſcha, fortè nonnullis aliud volentibus, novo edicto firmat S. Pius Papa.

158. Multa negotia faceſſunt rei Catholicæ diverſæ Hæreſes, Pio Papa, & Epiſcopis plurimùm deſudantibus.

159. & 160. Præſides Provinciarum non nihil remittunt de perſecutione Chriſtianorum: quod ipſe Antonius pius Imperator omnem crudelitatem nimium averſaretur.

161. Luctuoſiſſimus orbi univerſo, ſed imprimis Chriſtianis annus hic fuit, optimi Cæſarum obitu. Cui ſuccedunt M. Aurelius, Antonius Philoſophus, & Lucius verus.

162. Hoc anno in Chriſtianos, ſub novis Imperatoribus gravis tempeſtas incubuit, Lucius enim Verus, eò, quòd nimiùm Deorum cultui addictus eſſet, novam perſecutionem in eoſdem excitat,

163. Celebris eſt hic annus Sancti Juſtini pro Chriſti fide cæde: Apologias ſuas proprio cruore conſignantis, ut eò major ijs adhiberetur fides.

164. Sævitur adhuc magis in Chriſtianos, innumerique eorum pro Chriſto mortem obeunt.

165. Pius Pontifex Martyr efficitur: ſuccedit ei Anicetus natione Syrus.

166. Recrudeſcit in Chriſtianos odium, & perſecutio.

167. Imminente magno metu à bello Marcomanico, Deorum ſuorum inanium iram placare volentes Imperatores, perſecutionem in Chriſtianos reſtaurant. Patitur Smyrnæ magnum illud Aſiæ, & Eccleſiæ lumen Polycarpus.

168. Peſtilens lues ſævit, quâ majorem orbis non vidit; neque diuturniorem. Inſimulantur Chriſtiani authores tanti mali, ob id ipſum perſecutione nimiùm invaleſcente.

169. Moritur apoplexiâ *Lucius Verus* Imperator. Antoninus verò Imperator, cum hoſte congreſſus, vincitur. Ad hunc quoque annum Martyrium Sanctorum Gervaſij, & Protaſij refertur.

170. Melito Sardenſis, Apologiam offert Antonino Imperatori pro Chriſtianis. Montanus ſuas hæreſes ſpargit.

171. Circa hæc tempora variæ exurgunt hæreſes, ex quibus nominatiores fuère ſectæ Bardeſiniſtarum, & Marcitarum; quas acriter refutavit S. Ephrem Ediſſenus.

172. Hôc anno exurgit Hæreſiarcha Tatianus: contra quem poſtea ſcripsère utiliter Origenes, & Apollinaris.

173. Martyrio afficitur Sanctus Anicetus ſummus Pontifex, qui ſtatuit ne Clerici comam nutrirent: huic ſuccedit Soter, vir doctus, & magnificus, ut ejus Epiſtolæ Eleëmoſynis conjunctæ fatentur. Celebris quoque hic annus eſt, Sanctæ Felicitatis, cum ſeptem filijs, Martyrio. 174.

174. Hoc anno triumphat de Quadis Antoninus Imperator, precibus legionis christianæ, quæ inde dicta est fulminatrix.

175. Epistola pulcherrima scripta ad Senatum, Antoninus Imperator disertè fatetur victoriam superioris anni memorabilem, deberi Christianis.

176. Antonini pij Imperatoris, filius Commodus nomine, re ipsa autem uti eventus postea docuit, prorsus incommodus Reipublicæ, creatur Augustus.

177. Imperatoris Antonini edictô utcunque comprimitur Præsidum Provinciarum, in Christianos crudelitas, & sævitia. Occasione cujus brevis licét, & exiguæ quietis, res christiana maxima sumit incrementa. Athenagoras Philosophus Atheniensis, nobilem pro christianis scribit Apologiam: Martyrio coronatur Sanctus Soter Papa, cui substituitur statim post II. dies Eleuterius, 14. à Sancto Petro Pontifex, ad quem Lugdunenses, qui adhuc supererant in carceribus sanctum Irenæum mittunt, ut eum de quæstionibus inter Christianos agitatis, & ab Ecclesia necdum definitis, consuleret.

178. Hispaniarum Ecclesiæ, pacem à Paganis emere coguntur. Sanctus Irenæus redux ex legatione Romana, Episcopus Lugdunensis creatur. Marcion Hæresiarcha, agnitis, & revocatis erroribus, Ecclesiæ Catholicæ reconciliatur.

179. Lucius Britannorum Rex, literis ad Sanctum Eleuterium Papam datis, ab eodem in fide informari cupit: pertinere ad hæc tempora videntur, Montani Hæresiarchæ initia.

180. Moritur Marcus Aurelius Antoninus Imperator Syrmij in Pannonia. Succedit eidem filius Commodus Antoninus, *optimi Parentis, pessimus filius.*

182. Sancto Eleuterio Romano Pontifici, Lucius Rex Britanniæ magis innotescit, qui ipsum frequentibus literis interpellat.

183. Christiani pacem à Commodo Imperatore ære redimunt, cessat mox persecutio, decretumque Marci Aurelij Imperatoris de non persequendis Christianis, denuo confirmatur.

184. Cessante persecutione, fides christiana plurimùm crescit.

185. Lucius Rex Britanniæ ab Eleuterio Pontifice, sibi missos Prædicatores Fugaium, & Damianum excipit: audit, convertitur, & baptizatur, fidémque Romanam illam ipsam, quam moderni Britanni malitiosè impugnant, summo cum ardore suscipit, & amplectitur. Nascitur Origenes.

186. Præfati viri Apostolici Romam reversi, relationem rei bene gestæ Pontifici faciunt, pluresque in messem agri Dominici inde abducunt.

187. Dividitur in varios Episcopatus Anglia, perque totum Regnum fidés Romana, & Catholica longè latèque disseminatur. Conjuratione in Cæsarem detectâ plurimos occidi curat Commodus.

Persequitur Christianos Farabertus Francorum in Germania Rex.

189. Apollonius Senator, delatus à servo, quòd Christianus esset, fidei suæ dat rationem, nobilemque Apologiam pro se, atque christianis, coram Patribus conscriptis recitat. Senatûs tamen sententiâ, contra decreta Cæsarum, securi percutitur. Id tamen alij ad annum 187. referunt.

190. Ulciſcente DEO præcipuos Senatorum Commodus mactari jubet, atque ita præcipuis hoſtibus ſublatis, Catholici inſigniter reſpirant. Sanctus Lucius Angliæ Rex, plurima templa Numini conſecrat, fidemque Catholicam, & Romanam latiùs propagat. Pergit magno zelo Lucius Britanniæ Rex Catholicam fidem, etiam extra ditiones Regni ſui promovere.

191. Commodus Imperator ſtulta ambitione pro Hercule coli vult, igitur cùm ei ut Herculi ſacrificare Julianus recusâſſet, fuſtibus ad mortem cæditur, cujus corpus cùm chriſtiani aliquot rapuiſſent atque ſepelijſſent, in crimen vocati, vario genere mortis necantur.

192. Sanctus Eleuterius Papa vitâ excedit, incertum an cæſus, an naturali morte, multa tamen paſſus, ac inter Martyres cenſus. Succedit eidem Victor, ſede Petri diebus tantùm quinque vacante. Commodus Imperator dat pœnas magnorum ſcelerum ſtrangulatus à Narciſſo Athleta.

193. Eligitur in Imperatorem Pertinax, ſed poſt ſex menſes ſcelere Juliani occiditur, qui rurſus poſt 66 dies, à Severo Imperio,& vitâ privatur. Sanctus Irenæus pro Eccleſia contra gentiles hæreticos acerrimè decertat.

194. Severus Auguſtus res Imperij ordinat. Praxeas, & Theodorus coriarius Hæreſiarchæ, Eccleſiam turbant.

196. Peregrinatio ad ſanctum Jacobum, & ad Eccleſiam Beatæ MARIÆ Virginis de Pilari, frequentiſſima in Hiſpanijs.

197. Victor Pontifex Theodorum coriarium Bizantium Hæreſiarcham, ab arte quam profitebatur dictum, ab Eccleſia ſubmovet. Agitatur denuo quæſtio de Paſchate celebrando, & definitur à Victore Papa, die Dominico celebrandum.

198. Sacrarum Imaginum uſus, & veneratio ab Apoſtolicis temporibus in Hiſpania frequens quiſcente non-nihil perſecutione, plurimum publicè invaleſcit.

199. Miles quidam Chriſtianus, cùm Coronam militarem, tanquam inſigne gentilis ſuperſtitionis geſtare recuſat, cauſa eſt iteratæ perſecutionis.

200. Saturninus Proconſul vexat chriſtianos in Africa, quæ non tam perſecutiò, quàm perſecutionis velitatio erat.

201. Hóc anno primùm Angliæ ſcriptores ſanctum Lucium Regem, poſt multa Apoſtolica facta in pace quieviſſe perhibent. Victor Papa Martyrij triumpho donatur, ſuccedit eidem Zepherinus. Scapula Proconſul Africæ Saturnini ſucceſſor, ſævit varijs modis in Chriſtianos.

202. Severus Imperator Generaliſſimam indicit in Chriſtianos perſecutionem, quæ à nonnullis ſexta Chriſtianorum perſecutio numeratur. Tunc quoque Sanctus Irenæus Lugduni, cum omni ferè civitatis populo glorioſo Martyrio coronatur, & fidem Catholicam quam profeſſus erat ſcriptionibus, ſangvine firmat.

203. Origenes Alexandriæ adhuc Juvenis, plurimos ad Martyrium fortitèr ſubeundum animat. Plurimùm invaleſcit Gentilium in Chriſtianos perſecutio.

204. Plautiano Prætore ob affectatum Imperium juratiſſimo Chriſtianitatis hoſte, juſſu Cæſaris interempto, remittit non nihil perſecutio.

205. *Symachi* ſacrorum codicum interpretationem Origenes publici juris facit.

206. Graviter labitur Origenes evitatus à ſe ipſo, dum ſcripturam ſacram ad literam interpretatur.

207. Sanctus Natalius lapſus in Hæreſim Theodoſianam percuſſus ab Angelis, ſancto Zepherino Papæ fit ſupplex, plurimis ita ad ſedem Petri recurrentibus.

208. Pauculis qui remanſerant, & perſecutionem evaſerant apud Lugdunum Chriſtianis, dignus Irenæo ſucceſſor, vitæ exemplo prælucet S. Zacharias.

209. Laborat ſtrenuè contra Marcionis errores Tertulianus, ſcribit etiam adversùs Valentinianos, & Judæos, acriterque ac vehementer eorundem doctrinam refellit.

210. Continuat ſua ſcripta Tertullianus. Confligit variâ fortunâ cum Britannis Cæſar.

211. Monetur de ſua ſeveritate in Chriſtianos Severus Imperator, dum proprium filium habet ſuæ vitæ inſidiantem, hinc æger animo contabeſcit, & moritur, ſuccedente ei filio Antonio Caracalla, cum Geta fratre. Toleti in Hiſpania, concilium celebratur, de rebus fidei & morum, ex quo fidei Catholicæ antiquitas, mirè elucet.

212. Caracalla Imperator Getam fratrem in ſinu matris interficit.

213. Eximiæ ſanctitatis viris illuſtratur Eccleſia, maximè verò per Hiſpanias ac Gallias.

214. Ob varias exortas hæreſes, plura paſſim Concilia celebrantur Zepherino Papâ, modo ſemper uſitato Eccleſiæ ea dirigente, & confirmante.

215. Tertulianus turpi caſu in Cataphrygum Hæreſim prolabitur, & ob id etiam à Zepherino Pontifice Summo, Anathemate percutitur. Idem Zepherinus Papa exortam hanc in Chriſtianitate controverſiam, an ſcilicet ſemel lapſi ad pœnitentiam recipi poſſint, decidit, & lapſos ad pœnitentiam recipiendos decernit.

216 Gravis iterum exoritur quæſtio, & Controverſia in Eccleſia, an baptizandi Hæretici, cùm ad Eccleſiam Catholicam redeunt. Itaque plenario Concilio à Zepherino indicto definitur, non eſſe rebaptizãdos, cui definitioni omnes etiam qui in contraria ſententia fuêre ſtatim acquieſcunt. A quibus valde differunt noſtri Novatores, qui privatum ſuum judicium integris Concilijs, & ſenſui totius Eccleſiæ ſtolidè præferunt.

217. Macrini opera interficitur in Meſopotamia Caracalla, & ipſe Imperator ſalutatur.

218. Macrinus Imperator ob crudelitatem interimitur, ſuccedit eidem Heliogabalus Caracallæ filius.

219. Zepherinus Papa diem extremum claudit, Caliſto in ſede Petri ſuccedente.

220. Graſſatur etiamnum crudelitas Gentilium in Chriſtianos.

221. Caliſtus Papa, totus quantus propagationi fidei incumbit, conatui ac labo-

ac laboribus ſanctis illius, ubique uberi fructu correſpondente. Decreto quoque ſancit, id, quod jam ante Chriſtianis in conſvetudine erat, ut quatuor anni tempora, in Eccleſia triduano jejunio, ſerventur.

222. Trucidatur à militibus monſtrum, quô nequius natura non vidit Heliogabalus Imperator. Succedit eidem Alexander optimus Imperator, Mammeæ Chriſtianæ filius ſanctiſſimè ab eadem inſtitutus.

223. Alexander Imperator, dum doctiſſimos quoſque Reipublicæ admovet, ignorans peſſimè Chriſtianis conſulit, dum illi plùs cæteris in bonos ſæviunt, & Chriſti fidem exſufflant.

224. Caliſtus Papa, poſt longam famem, ac ſæpè repetita verbera, ex domo in qua ſervabatur præcipitatus, Martyrium conſummat. Succedit eidem Urbanus. Favet Chriſtianis Imperator, Mammeæ ſanctæ matris filius: ſed Judices coram Cæſare vario nomine Chriſtianorum cædem celant.

225. Alexander Imperator, Matris procul dubio inſtinctu Imaginem Chriſti palatio ſuo inferri curat. Deque religione chriſtiana optimè ſentit, ſæpè iterans illud dictum à chriſtianis acceptum: Quod tibi non vis, alteri ne feceris.

226. Optimæ matris filius Alexander, totus eſt, in libidine ex Urbe profliganda. Patitur Romæ ſub alio prætextu Sancta Martina.

227. Nihil Alexandro clariùs pace, & tranquillitate: qui proinde in Præſides Provinciarum ſedulò inquirit, ne ſubditi undecumque affligerentur.

228. Circa hæc tempora claret Geminus ſeu Geminianus Presbyter Antiochenus, & Sanctus Hippolitus, doctiſſimi Eccleſiæ Catholicæ ſcriptores.

229. Origenes varias ſcripturæ ſacræ verſiones, in unum opus colligit, magno quidem cum labore, ſed non minori cum utilitate totius Eccleſiæ.

230. Purgat ſe toti Eccleſiæ Origenes de erroribus aliunde in ſua ſcripta inſertis. Patitur ſancta Cæcilia, Aniciorum familiæ æternum decus.

231. Sanctus Urbanus Papa, Eccleſiæ vaſa argentea eſſe jubet ex præcepto, quæ priùs erant ex devotione talia. Eodemque anno Martyr in cœlos evolat. Vir pius, & bonorum Eccleſiæ cuſtos egregius: quæ ſapienter appellabat: *Fidelium vota, pretia peccatorum, & pauperum patrimonia.* Succedit ei Sanctus Pontianus.

232. 233. Rem Catholicam promovet Mammæa mater Cæſaris.

234. Alexander contra Artaxerſem Perſarum Regem movet, ingentemque de illo victoriam reportat.

235. Maximinus Tyrannus apud Moguntiam optimum Imperatorem Alexandrum interimit, Imperiumque pro ſe uſurpat: mox in Chriſtianos crudeliter ſævit. Pontianus Papa, priori anno exulans, Martyrio afficitur. 13. Calendis Decembris.

236. Pontiano ſucceſſit Anterus Papa: ſed hic vix occupatâ per menſem unum ſede, juſſu Tyranni perimitur: Succedit ei Fabianus.

237. Dum non imperat, ſed furit Maximinus, rebellant ſolicitante ipſo Senatu Provinciæ: unde coactus Tyrannus, Exercitum in Italiam ducit, in Hiſpaniis

interea

interea persecutionem in Christianos reaccendit. Aquileijam obsidens Maximinus, à suis occiditur, & Gordianus junior Imperator salutatur.

238. 239. Fruitur pace Ecclesia, sub Juvene sed modestissimo Imperatore, cujus vox illa digna Christiano: *Miser est Imperator, apud quem vera tacentur.*

240. Gothi Imperium turbant: sub mansvetissimo Imperatore fides Christiana, maximum sumit incrementum.

241. 242. Bellum in Persas movet Gordianus, illudque felicissimè administrat.

243. Gentilium odium in Christianos, etiam sub optimo Imperatore grassatur.

244. Gordianus Imperator, arte Philippi è medio tollitur.

245. Renunciatur Philippus Imperator, & mox Christianis favere incipit.

246. Philippus Urbem in natali agro sui nominis in Arabia condit, priùs tamen Philippo filio in Collegam Imperij assumpto.

247. Philippus uterque Imperator, opera Fabiani Papæ, Christianam Religionem amplectuntur, aut saltèm proclives ad eam amplectendam redduntur.

248. Sancit multa præclarè Philippus, jam si non Christianus, certè in fidem Christianam valde propensus. Circa hæc tempora florent eximij Catholicæ Ecclesiæ scriptores. Sanctus Cyprianus Episcopus Carthaginensis, & Dionysius Episcopus Alexandrinus.

249. Philippus Cæsar cum filio interimitur. Succedit Decius natione Pannon, qui mox in fideles persecutionem dirissimam concitat.

250. Decij Tyrannidem Martyrio insignit Fabianus Papa; sede dein supra annum vacante. Sanctus Paulus in Eremum secedit.

251. Fabiano in Pontificatu Romano succedit Cornelius. Novatianorum Hæresis emergere incipit. Decius à Gotthis cum filio, & universo Exercitu trucidatur. *Gallo* cum filio Imperium invadente.

252. Romæ cogitur Synodus 60. Episcoporum adversus Novatianum.

253. Continuatur sub Decij nomine persecutio, quâ Cornelius Papa patitur succedente Lucio.

254. *Gallus* Imperator cum filio ab Æmiliano interficiuntur; & hôc post tres menses extinctô, Valerianus fit Imperator. Moritur Origenes.

255. Lucius Pontifex cùm multa egregiè de disciplina Ecclesiastica sanxisset, Martyr efficitur. Succedit eidem Stephanus Romanus, sui Juris, & Pontificiæ authoritatis fortissimus assertor. Valerianus Cæsar Gallienum filium in Collegam Imperij assumit.

256. Controversia de rebaptizandis Hæreticis iterum resuscitatur, quam suâ auctoritate dirimit Stephanus Papa, indictâ Synodo.

257. Sitientissimus sangvinis Christiani Valerianus, octavam in Christianos concitat persecutionem: quæ adeò crudelis fuit, ut Antichristi tempora, Joanni revelata, contigisse nonnulli putaverint. Postquam multa præclarè instituisset

F Sanctus

Sanctus Stephanus Papa, hôc anno inter Missarum Solemnia, ab Imperatorijs Satelitibus trucidatur. Succedit eidem Sixtus Patriâ Atheniensis.

258. Sanctus Cyprianus quæ tam sanctè pro fide Catholica scripserat, ea suo cruore per Martyrium consignat.

259. Vix duos annos præfuit Sixtus, & Martyrio coronatur. Succedit Dionisius, Patriâ similiter Atheniensis, vir maximæ pietatis, & funestis illis temporibus, sede Sancti Petri omni ex parte dignissimus. Patitur Sanctus Laurentius.

260. Dat pœnas crudelitatis suæ impius Valerianus, victus, captusque à Sapòre Rege Persarum, eidem pro scabello equũ scandenti serviens. Quâ re territus Gallienus, à persecutione Christianorum cessat.

261. Pestis dira oritur, quô tempore multi Christiani afflictis lue ministrantes, atque his operibus immortui, Martyres in Ecclesia dici meruerunt.

262. 263. Imperium Romanum diversis factionibus dissipatur, quâ occasione plurimi Christo dant nomen.

264. Deficientibus Provincijs ignavissimus Cæsarum Gallienus ridet, illud identidem usurpans: *Et nunquid sine his esse non possumus?*

265. Paulus Samosatenus à Concilio Antiocheno damnatur.

266. Extincta sunt hoc anno magna duo lumina Ecclesiæ Catholicæ, Dionisius Alexandriæ, & Gregorius Neo-Cæsareæ Episcopi.

267. Crescit fides Catholica, Tyrannis ob continuas seditiones, in alias curas distractis.

268. Evigilat tandem Gallienus Imperator, post amissas plurimas Provincias, ignaviamque suam damnare incipit. Gallienus trucidatur scelere Claudij Ducis, qui mox à toto Exercitu deligitur Imperator, universo Senatu electionem illius approbante. Erat is origine Dalmata, dignissimus sanè Imperio, naturales dotes spectando. Quem tamen Christianis infensum fuisse, Martyrum acta declarant.

269. Claudius Gotthos Romani Imperij fines fœde vastantes, insigni prælio devincit.

270. Truculentior in Christianos Claudius laudatissimus alioquin Princeps, peste moritur. Aurelianus fit Imperator.

271. Moritur Dionisius Papa. Succedit eidem Felix. Celebratur Concilium Antiochenum, in quo Paulus Samosatenus in hæresim relapsus, sua sede dejicitur: qui dum ad Imperatorem provocat, ab hoc jubetur Romani Pontificis, utpotè totius Christianitatis Pastoris, & Judicis sententiæ, acquiescere.

272. 273. Instigantibus Idolorum Cultoribus, novam Aurelianus persecutionem in Christianos molitur: sed ab eadem divinitus revocatur. Multi nihilominus patiuntur Martyres, sive ejus sive, Præfectorum culpâ.

274. Insignem ab Oriente reportat triumphum Aurelianus. Præfecti Provinciarum interea persecutionem in Christianos prosequuntur.

275. Felix Papa Martyrium subit: relicto successore Eutichiano, à quô edictum, ut in Ecclesia frugibus Sacerdos bene precaretur; non quòd ante id non fieret,

eret, sed quòd nondum id esset sanctione decretum. Hôc eodem anno Constantinus Magnus nascitur. Aurelianus rursus in Christianos persecutionem promulgare intendit, sed dum edictum parat, penè fulmine tactus, à proposito divinitus revocatur. Notarij sui scelere à militibus occiditur Aurelianus. Salutatur Imperator Tacitus Princeps egregiè moratus: Hic Christianos ampliùs urgeri, non est passus, ut inquiunt acta Sancti Charitonis.

276. Immaturè moritur Tacitus Christianorum fautor. Eligitur in Imperatorem M. Aurelius probus Pannonius, Patriâ Sirmiensis.

277. Circa hæc tempora Manichæorum Hæresis se prodere incipit, quæ dein, magnam, & diuturnam perniciem Ecclesiæ intulit.

278. Serpit Manichæorum Hæresis.

279. Probus Imperator Gallijs pacatis, in Illiricum transgressus, Sarmatas pellit, tum Græciæ motus componit.

280. Persecutione in Christianos sublatâ, felicissimè imperat Probus.

281. Insurgunt contra Probum, famosi duo Tyranni, Proculus, & Bonosus: qui ab eodem mox repressi, capti, morteque ignominiosâ sublati, sceleris sui meritas dederunt pœnas.

282. Probus Imperator à militibus suis occiditur, inque ejus locum eligitur, omnium judicio Marcus Aurelius Carus, atque anno in sequente moritur.

283. Eutichianus Papa Martyrio afficitur, cui suffectus est Cajus. Cajus origine Dalmata, Affinis Diocletiani: & sangvine pro Christo suso, quàm Imperatorio longè illustrior.

284. Mortuô Cajô, in Imperio succedit Numerianus Filius; Sed hôc mox è vivis sublato. Diocletianus natione Dalmata, Diocle vico (unde ei nomen) prope Salonas, utroque Parente ignobili natus, à militibus Imperator salutatur.

285. Diocletianus è medio sublatis æmulis Imperium sibi firmat, & Maximianum Collegam adscisit: Atrox persecutio, seu verius carnificina in Christianos excitatur. Sanctus Sebastianus Dux primæ cohortis, prætorianorum sagittis confoditur.

286. Christiani dirè ubique sed præsertim Romæ exagitantur, ac per Provincias Romani Imperij, nova persecutio universalis Christianis denunciatur.

287. Dum Ethnici armis Ecclesiam infestant: *Hieracitæ* Hæretici vulgò abstinentes dicti, multos sub ficta specie pietatis, à vera fide disjungunt.

288. Manichæorum hæresis fœdè per Africam grassatur, sed mox ab ipsis Ethnicis Imperatoribus reprimitur. Tanta enim erat hujus sectæ hominum turpitudo, ut etiam prophanis Principibus abominationi esset.

289. Circa hæc tempora floret *Serena* Augusta Imperatrix Diocletiani uxor, occultè, & ipsa Christiana: & alios ad fidem Christi alliciens, eamque profitentes, confirmans.

290. Uterque Imperator omne ingenium suum convertunt ad eversionem Christianitatis, hinc undiquè immanes cædes, cunctaque ferè fora sangvine Christianorum complentur.

291. Laborante plurimis bellis Imperio, quisque Imperatorum sibi Collegam adsciscit, Diocletianus quidem Constantinum, Maximianus verò Galerium.

292. Pergunt sævire in Christianos Præsides Provinciarum.

293. 294. Ingens Sanctorum Martyrum numerus triumphantem auget Ecclesiam.

295. Sanctam *Serenam* propriam Conjugem, ob Christi confessionem, & Susannam abneptem, propter votum Virginitatis, quod Christo fecerat, Galerij conjugium recusantem, Diocletianus curat occidi: atque sic utramque purpurâ illustriori cohonestat.

296. Expugnat Alexandriam Diocletianus, hôcque & sequenti anno Ægyptum subigit. Eodem anno Sanctus Cajus Papa Martyrio vitam finit, qui decreto firmavit, ut per quatuor minores ordines, & tres majores ad Episcopatum perveniretur. Succedit eidem Marcellinus.

297. Diocletianus viperino in Christianos odio ardens: nihil intentatum omittit, quò Christianum nomen exscinderet, ita ut totus orbis videretur in carnificinam versus. Certè sola Ægyptus 144. millia Martyrum vi persecutionis Diocletianæ numeravit.

298. Furit Diocletianus in Christianos, & quos hujus nominis in sua militia deprehendit, eos inter angustias Tauri montis, à reliquo Exercitu trucidari jubet.

299. Per universum Imperium pax summa, quâ abusi Imperatores, toti in perniciem Christianorum incumbunt.

300. Diocletianus stolidâ superbiâ, pro DEO vult haberi, & adorari: quô factô docuit abjectissimos quoque, ubi ascenderunt ad alta, superbiâ, & ambitione immodicos esse, eoque ferri sublimiùs, quò inferiore statu emerserint.

301. Spectante Maximiano ludos in circo maximo, acclamatur à populo duodecies *Christiani non sint*, & decies *Christiani tollantur*. Hinc nova occasio ultimæ, & dirissimæ persecutionis in Christianos.

302. Emittitur Edictum in universas Provincias, ut Ecclesiæ Christianorum diruantur: codices Sacri exquirantur & comburantur, qui functi essent aliquo gradu, eo decedant, cæteri vitam in tormentis reliquant.

303. Sæviunt ubique Præsides & Præfecti Provinciarum in Christianos, tantâ importunitate, ut intra mensem Romæ supra decem millia Martyrum numerata fuerint. Certatim enim (inquit Severus Sulpitius) gloriosa in certamina ruebatur: multoq; avidiùs tunc Martyria, gloriosis mortibus quærebantur, quàm nunc Episcopatus ambitionibus appetantur.

304. Orbis universus madet Christiano sangvine, ipsiq; Gentiles obstupescunt fervorem & multitudinem Christianorum ultroneè se ad Martyrium offerentium. Coronatur Martyrio Marcellinus Papa: succedit eidem Marcellus. Diocletianus, & Maximianus, ex desperatione deprimendæ, & abolendæ Religionis Christianæ, Imperio se abdicant.

305. Continuatur sub Nomine Diocletiani persecutio. S. Januarius cum

Socijs

Socijs in Campania illuſtre pro fide certamen ſubit. Galerius & Conſtantius fiunt Auguſti, & hic Chriſtianis favet.

306. Quàm benè de fide Noſtra ſentiret Conſtantius Cæſar vel unico hoc actu oſtendit; Aulicos enim ſuos aut Chriſtum, aut Aulam deſerere juſſit: qui Cœlum terræ præpoſuere, retinuit: qui pluris fecêre hominem quàm DEUM, dimiſit; ratus nequaquam futuros homini fidos, qui DEO ſuo infideles extitiſſent. Atque hoc eodem Anno moritur, relinquens hæredem patris Imperij quam occupabat Conſtantinum filium.

307. Exambit denuò Imperium Maximianus, quod nunquam ex animo abjecerat, & Diocletianum ſimiliter, ſed fruſtra concitat. Hæreſis Donatiſtarum, quæ priori Anno gliſcere incœperat, magis prodere ſe incipit.

308. Maxentius contra Conſtantinum Imperator ſalutatur. Qui ſub initium quidem favere viſus eſt Chriſtianis, ut ſibi populum Romanum demereretur: ſed tantundem duravit is amor, quantum utilis amanti judicatus eſt, mox enim in eoſdem Romæ crudeliter ſævit.

309. Marcellus Papa ad Catabulum ubi jumenta publica alebantur à Maxentio relegatus, pædore ac ſitu loci, nudus, & cilicio veſtitus interijt, inſignis ſcriptor de Primatu Romanæ Sedis. Poſt dies 20. ſufficitur ei Euſebius Natione Græcus. Eodem Anno integra Urbs in Phrygia cum univerſo populo addicta Chriſto, Imperatoris Galerij juſſu concrematur.

310. Meditatus infandam Hæreſim Arius, virus ſuum diffundere incipit, plurimùm ſtatim initio, reluctante illi S. Petro Martyre Alexandrino Epiſcopo, qui jam priùs in viſione conſpexerat Chriſtum lacera veſta indutum, & dicentem: Arius hanc Veſtem (nempe Eccleſiam) mihi diſcidit. Claret Magnus Antonius Vitæ Monaſticæ Propagator.

311. S. Lucianus ad Imperatorem Numœdiam deductus, Apologiam pro Chriſtianis dicit: ſed illius juſſu conjicitur in carcerem, mortique adjudicatur: pridie Sacrificio Miſſæ celebrato antequam cæderetur. Galerius Imperator moriens ad Chriſtianorum preces confugit: ſed fruſtra. Quia pœnitentiâ tardâ, nec ſatis ſincerâ. Euſebio Papæ ſupremus hic Annus, evehitur in Petri ſedem Melchiades.

312. Maximinus in Oriente perſecutionem in Chriſtianos reſtaurat: cui in occidente impietate non cedit Maxentius. ſed hunc mox Conſtantinus ſub auſpicijs, & ſigno Sanctæ Crucis, grandi clade profligat & interimit, ac occaſione hujus victoriæ de fide erudiri rogat.

313. Conſtantinus Imperator edictis perſecutionem compeſcit. Mox Licinium Affinem contra Maximinum in orientem cum Exercitu mittit; ſed hic antequam cum Licinio congrederetur, ex mœrore & deſperatione miſeram animam efflat. Donatiſtæ damnantur à Concilio Romano, cui præfuit Melchiades Papa, eodemque anno moritur.

314. Melchiadi Papæ ſuccedit Sylveſter, qui florentibus fidei rebus, plura Concilia celebrari curat.

315. Donatistæ iteratò Anno superiori à Concilio Arelatensi damnati ad Constantinum Imperatorem absentem provocant, præter moras, & tergiversationes aliud quærentes nihil, & audaciores facti quod à nimis bono Imperatore non satis fortiter coërcebantur; quod unum est tamen in Schismaticis, & Hæreticis retundendis remedium;

316. Constantinus Donatistas à Concilijs damnatos, & ipse damnat. Diocletianus Fidei exultationem contuens moritur Salonæ. Licinius post defectionem à Constantino in Christianos sævit. S. Martinus Sabariæ in Pannonia nascitur. Arius suas hæreses latiùs spargit.

317. Pergit sævire in Christianos Licinius, Uxor ejusdem Constantina Ario favet.

318. Rem Catholicam in occidente firmat Constantinus, dum eam in Oriente evertere Licinius contendit. Arius ejectus Alexandriâ in Palæstinam venit, nefariamque suam Hæresim disseminat.

319. Licinius odio Constantini Christianos ejicit è suo Palatio, diramque persecutionem in eosdem excitat, quà multi sublati sunt, sed præsertim 40. Martyres, qui Sebaste in Armenia minori, post varia tormenta in stagnum glacie rigens noctu immissi, necati sunt.

320. Constantinus Imperator, varias utilissimásque Reipublicæ Christianæ leges condit.

321. Salutiferæ Constantini leges per Provincias promulgantur, ijsque Christianæ Religioni maximè consulitur.

322. Ad hunc Annum referri potest Synodus Gangrensis cui nomine Sylvestri Papæ præfuit Osius: in ea damnatus legitur Eustachius quidam, sed rectius Eutactus Petri Anachoretæ, seu veriùs Impostoris in Palæstina Discipulus.

323. Triumphat sæpiùs de Licinio Constantinus, ipsumque cedere Imperio cogit. Romæ per absentiam Constantini vexantur Christiani, unde Sylvester Papa se occultare cogitur.

324. Nova denuò moliens Licinius cum filio occiditur. Romam Imperator Redux baptizatur. Floret sub hæc tempora S. Nicolaus Mirensis Episcopus.

325. Concilium primum Generale Nicææ celebratur, cui interfuêre 318. Episcopi præsidentibus eidem Legatis Romani Pontificis Vito, & Vincentio. Damnata in illo Arij Hæresis, atque Symb. Nicænum editur. Supplicium Crucis decreto Imperatoris abrogatur,

326. S. Helena Constantini Mater, Crucem Domini infossam humi, reperit, S. Athanasius Alexandriæ Episcopus constituitur.

327. Arius redit ad vomitum, cui fortiter opponit se S. Athanasius. Apostolico Zelo laborat, in fide Catholica propaganda Imperator Constantinus. Moritur S. ejus Mater Helena.

328. S. Athanasius dum Ægyptum lustrat, invisit S. Antonium & Pachomi-

chomium Eremi lumina, & multorum Monachorum Parentes. Juvencus Presbyter Hiſpanus verſibus Evangelia conſcribit. Conſtantinopolis conditur.

329. S. Athanaſius ab Arianis exagitatur. Gallicanus voto facto, de Scythis mirè triumphat, partâque Victoriâ fit Chriſtianus.

330. Mira celeritate abſolvitur Conſtantinopolis, ac Divæ Virgini conſecratur. Multa piè ſancit Sylveſter Papa.

331. Ariani rurſus exagitant S. Athanaſium. Donatiſtarum Hæreſis invaleſcit.

332. S. Martinus annnos 17. natus militiæ dat Nomen, & Ambiano nudo pauperi dimidiam chlamydem donat: quod factum, primus ad egregiam virtutem Sancti hujus, gradus erat. Templa Gentilium everti, dicto ſolemni jubet Conſtantinus.

333. Ariana Hæreſis longè lateque ſerpit, ſtrenùè interim ſe ubique illi opponentibus Catholicis Epiſcopis.

334. DEO pro Conſtantino pugnante ipſi ſemet ejuſdem hoſtes armis mutuò conficiunt.

335. In fine hujus Anni ad ſuperos migrat poſt immortalia merita S. Sylveſter Papa. Varia Conciliabula cogunt Ariani, & Euſebiani, non minus inter ſe, quàm ab Eccleſia diſſidentes.

336. In locum Sylveſtri Papæ eligitur S. Marcus, atque eodem Anno moritur, ſuccedente eidem Lucio Romano. Arius Numinis horrendâ vindictâ effuſis ſubitò inteſtinis impiam Animam exhalat. Partitur in filios imperium Conſtantinus.

337. Conſtantinus Magnus, bicipitis Aquilæ Autor, è vivis decedit. Vir planè eximius, & cui Eccleſia plurimum debet, quam multis donis, multiſque Privilegijs auxit. Succedunt eidem in Imperio tres filij, Conſtantinus, Conſtantius, & Conſtans. Julius Papa Concilium Romæ celebrat, in quo Nicæni Concilij acta prolata ſunt, atque approbata, & Hæreſis Ariana damnata.

338. Conſtantius contra Perſas expeditionem parans, in gravem ac incurabilem morbum incidit, à quo tamen per Sanctum Spiridionem mirè curatur, non item à mente in Arianiſmum jam tum propendente.

339. Ariani moleſtiſſimè ferentes Athanaſium reſtitutum ſuæ Eccleſiæ, Legatos mittunt ad Julium Pontificem, qui eum de varijs criminibus accuſant, apertas calumnias viro Sanctiſſimo impingentes.

340. Julius Papa in cauſa Athanaſij Synodum indicit, ad quam evocat, & Actores, & accuſatum: hic accurrit, illi tergiverſantur, neque comparent; itaque Romæ commorari Athanaſius coactus Symbolum de ſuo dictum Nomine edit, publicat quoque S. Antonij vitam; & ſimul Monachorum in Occidentem Diſciplinam invehit. Conſtantinus Junior equo delapſus in pugna contra fratrem Conſtantem, incognitus obtruncatur. Conſtantius infeliciter cum Perſis pugnat.

341. Exauctoratum ab Arianis Athanaſium, in Synodo 50. Epiſcoporum Romæ celebrata, ſedi ſuæ reſtituit Julius.

342.

342. Photinus novam producit Hæresim, negans Christi Divinitatem, & purum hominem astruens, quem Julius Papa, uti & alios illius temporis hæreticos, Arianos nempe, & Eusebianos, è Numero fidelium proscribit.

343. Constantius feliciter Persas profligat, ulciscente DEO, quòd tam crudeles in Christianos essent, Sapore Rege in eosdem dirè sæviente. Moritur S. Paulus Eremita natus Annos centum & tredecim.

344. Viget & hoc adhuc Anno in Perside Christianorum persecutio, & jussi Decreto Saporis Regis interfici, quot quot Christum colerent, sine discrimine sexûs, vel ætatis.

345. Concilium Provinciale Cordubæ in Hispanijs celebratur, in causa S. Athanasij, ad quod 100. Episcopi confluxerant. Ariani Symbolum Novum fingunt, sed Julius Papa ijsdem obnoxius, solum Nycænum sufficere definit.

346. Ad preces, & interpositionem Constantis Imperatoris, annuente & Fratre Constantio, Julius Papa Concilium Sardicense indicit.

347. Occidentis 300. Orientis 70. Patres ad Concilium accurrunt, in quo iterum Ariani damnantur, Athanasius verò absolvitur.

348. Constantius Imperator Arianorum fautor crudeliter in Christianos Hadriapolitanos sævit. Constans Imperator è contra apud Fratrem Constantium non tantùm precibus sed & minis pro Catholicis agit. Rursus Julij Papæ Authoritate celebratur Concilium Carthaginense, in quo Donatistæ damnantur.

349. Constantius Imperator metu gravissimi Belli à Fratre Constante pro Catholicis sibi inferendi, in Catholicos clementiorem se ostendit.

350. Constans Imperator à Magnentio Exercitûs Legato interimitur magno Catholicorum dolore.

351. Constantius Imperator Exercitum in Magnentium parat, mox tantâ utrinque clade congrediuntur, ut hoc prœlium Romani Imperij vires attrivisse creditum sit. Eodem Anno Synodus habetur Syrmij contra Photinum, ejusque Hæresis damnatur. S. Martinus ætatis anno 35. baptizatur.

352. *Julius* Papa post egregia merita migrat ad Superos, succedente eidem *Liberio.*

353. Magnentius Tyrannus seipsum interimit. Arelatense Concilium celebratur, in quo eminebant, pro Romanæ Ecclesiæ Authoritate, Paulinus Trevirensis, & Lucius Annæus Moguntiuus Episcopi.

354. Liberius Papa Concilium Mediolani celebrari curat, Constantius in Catholicos impiè grassatur. S. Augustinus nascitur.

355. Idem Hæreticus Imperator trecentos Patres, qui Concilio Mediolanensi interfuêre, ipsumque Liberium Papam exulare jubet. Populus Romanus apud Constantium Imperatorem ferventer instat, ut Liberius Exul restitueretur. Cumque Imperator populo Romano alium Pontificem Nomine Fœlicem, simul cum Liberio offerret, publicè acclamatum! *unus DEUS, unus Christus, unus Episcopus*, quibus auditis Imperator Liberium ab exilio revocat, sedique suæ restituit. S. Hilarius Pictaviensis Episcopus creatur.

356.

356. Ab Arianis, & Manichæis gravis in Catholicos Ægyptios persecutio excitatur. S. Martinus militiam linquit.

358. Contra Liberium Felix Papa creatur, qui cum fortiter resistit Constantio, eumque uti Hæreticum damnat, in exilium relegatus Martyrio afficitur.

359. Magnæ turbæ inter Arianos & Semi-Arianos. S. Antonius Eremitarum Pater moritur. Resipiscit & pœnitet Liberius, moxque à Catholicis recipitur, & agnoscitur.

360. Liberius Papa eo quod Arianis subscribere nollet iterum in exilium mittitur. Julianus à militibus Augustus acclamatur. Macedonius suas Hæreses disseminat. Circa hæc quoque tempora apparuère Messaliani Hæretici.

361. Vita excedit mœrore potius, quàm morbo Constantius, Juliano jam palàm Imperium sibi vendicante & post mortem Constantij fidem Christianam quam simulaverat ejurante.

362. Julianus Imperator jam Apostata, Idololatriam & Gentilismum revocare studet, quod ut consequi possit, Christianos Liberales Disciplinas docere vetat, huic egregiè se opponunt Valentinianus, Valens, & Jovianus, omnes dein Imperatores facti. S. Basilius secedit ad Eremum, quo eum paulò post secutus est Gregorius Naziànzenus.

363. Extrema Christianis minatus Imperator in Persas movet, atque in pugna lethaliter vulneratur, jactansque in Cœlum sangvinem identidem blasphemè in illas voces erumpendo: *Vicisti Galilae*, perit. Succedit Jovianus Catholicus Imperator.

364. Christianis potestas docendi, & scholas aperiendi à Juliano Apostata sublata, restituitur per Jovianum Imperatorem. Quo eodem anno optimus Imperator moritur ætatis 33. succedit illi Valentinianus, qui mox fratrem suum Valentem Collegam accersit, & Augustum creat.

365. Valens Imperator favet Arianis, exindeque infeliciter contra Procopium Tyrannum pugnat.

366. Procopius Tyrannus profligatur, & cæditur. Valens Imperator Arianos tuetur. Tunc exeunt ex Eremo sua Gregorius Nazianzenus, atque Basilius, ut opem ferrent Ecclesiæ laboranti.

367. Moritur hoc Anno Liberius Pontifex, eidem succedit Damasus Hispanus. Gratianus à Valentiniano Patre Collega Imperij adscitur.

368. Valens tertiùm Gothos aggreditur. Romæ magna rerum turbatio Ursicino Tyranno sedem Petri tentante, qui tamen paulò post Urbe ejicitur.

369. Valens Imperator dum Ecclesiam pessimè turbat, castigante Numine à Gothis victus, serviles penè conditiones inire cogitur.

370. Valens Arianus sectâ, in Catholicos sævit crudelissimè, tentat & S. Basilium varijs modis, ad perfidiam Arianam deducere, quem tamen semper invictum pro Defensione Catholicæ fidei reperit.

371. Floret Didymus Alexandrinus, cœcus licèt corpore, omnium tamen

Disciplinarum, etiam Mathematicarum propè ad miraculum gnarus. S. Basilius & S. Gregorius Nazianzenus, strenuè fidem Catholicam propugnant. Moritur S. Athanasius, cum Annos 46. totos Episcopatum suum administrasset, vir cui Ecclesia Romana constantiâ geminum vix vidit.

372. Bellum contra Quados infelici successu Valentinianus suscipit. S. Hieronymus dum in Syriæ solitudine latet, tunc vel maximè famâ sanctitatis, & eruditionis, orbi innotescit. S. Hilarion eximius fidei Catholicæ propugnator pientissimè moritur.

373. Concilio Romano damnantur Apollinaristæ, sicut & Antidicomariani, qui Mariam post Christum editum, à Josepho cognitam putabant, ac deniquè etiam Collyridiani, qui eandem Virginem colebant ut Deam, omnes detestandi, sive per excessum, sive per defectum non rectè de DEIpara sentientes.

374. Divus Ambrosius singulari DEI providentia creatur Episcopus Mediolanensis, maximo Catholicæ Ecclesiæ emolumento. S. Epiphanius scribit Ancoranum Librum sic dictum, quod futurus esset quasi Ancora iis, qui sanam Patrum Doctrinam haurire, ac decurrere vellent: in quo veritas, & antiquitas Ecclesiæ sive Fidei Romanæ, mirè elucescit.

375. Non minori bono & ornamento Romanæ Ecclesiæ, S. Martinus fit Episcopus Turonensis. Moritur hoc anno Photinus perditissimus Hæresiarcha. Furit interea in Catholicos Valens Imperator, nonnihil tamen repressus à Themisto Philosopho viro verbis potente. Valentinianus Imperator, subitâ sangvinis eruptione extinguitur. Gratianus & Valentinianus secundus, Valentiniani Imperatoris Filij, fiunt Augusti, quamvis prior jam ante annos septem, à Parente Cæsar denominatus fuerit.

376. Crudelis animalium hominumquê pestis, per totum orbem grassatur, ex qua tamen signo crucis multi sanantur, unde plurimi gentiles ad Fidem Christi conversi, dum hujus signi virtutem demirantur & sentiunt.

377. Valens Imperator ad se redit, serâque pœnitentiâ ductus, non tantùm Catholicos affligere desistit, sed & Episcopos in suas sedes revocare curat. Optimè consulit Romæ & Ecclesiæ Papa Damasus, statuit etiam ut Ecclesiæ Psalmi, ab alternis canerentur, & singulis Gloria Patri adjungeretur.

378. Valens Imperator non exspectato Gratiano Cæsare, cum copijs auxiliaribus imminente, temerè cum Gotthis confligit, & vincitur, ac fugiens latensquè in vili tugurio exuritur, sic obijt crudelis Catholicorum Tyrannus, etiam vivus ignes expertus, quos sentiet sempiternos.

379. Gratianus videns deploratissimum Orientis statum, Theodosium Juniorem Collegam creat. Priscillianus Hæreticus, ex Manichæorum & Gnosticorum erroribus, novam hæresim conflat. S. Basilius magno Catholicæ Ecclesiæ dolore moritur. S. Gregorius Nazianzenus fit Episcopus Constantinopolitanus, atq; hoc anno quinquè illas nobiles orationes de Theologia dicit, propter quas Theologi nomen meruit, ac privatim quoquè multos erudit, inter quos excelluit S. Hiero-

S. Hieronymus, magna gloria & decus sui præceptoris. Uterque Imperator Rei Catholicæ summâ pietate consulit.

380. Theodosius gravi conflictatus morbo, Thessalonicæ miraculosè sanatur, ex quo recreatus sanxit, damnatis omnibus hæresibus, ut omnes subditi sui, Romanam fidem sequantur.

381. Secunda Synodus Oecumenica dicta Constantinopolitana celebratur. Præter quam varias alias Synodos Damasus Papa, contra varias hæreses celebrari curat.

382. Celebratum est hoc anno Romæ, à Damaso Concilium Romanum in quo, egregiam suam operam præstat, S. Hieronymus adversus Heloidium Hæreticum, Beatissimæ Virginis hostem, & Jovinianum alium Hæresiarcham, Virginitatis, ac vitæ austerioris inimicum.

383. Theodosius Imperator, Filium suum Arcadium Augustum creat, ad quem erudiendum, à Damaso Papa Arsenius mittitur. Gratianus alter Augustus, dolo Maximi Tyranni circumventus occiditur. S. Augustinus annos natus 29, Romam venit. Massaliani hæretici reprimuntur.

384. Symachus Romanæ Urbis Præfectus, auditâ Gratiani morte, offert libellum Valentiniano, de restituendo Idolorum cultu sedis, egregiè à Sancto Ambrosio refutatur. Damasus Papa vir Sanctus & eruditus moritur. S. Augustinus, Mediolanum, ad docendum Rhetoricam venit.

385. Siricius, in locum S. Damasi, eligitur Pontifex Romanus. Concilio Burdegalensi, Priscilliani damnantur.

386. Cogitur Romæ Concilium 80. Episcoporum, à Siricio summo Pontifice, ad restaurandam in Africa collapsam, Ecclesiasticorum disciplinam. S. Chrisostomus ordinatur Presbyter, à Flaviano Episcopo. Obijt Hierosolymis S. Cyrillus magnus Deiparæ cultor, egregiusque Catholicæ fidei propugnator.

387. S. Ambrosius rem contra Arianos fortiter agit, strenueque resistit, Justinæ Arianæ Matri, Valentiniani Imperatoris, Arianis Templa tradi volenti. Maximo Tyranno Italiam invadente, fugit ad Theodosium Valentinianus, cum Matre Ariana.

388. Bis victus à Theodosio Maximus occiditur. S. Augustinus fit è Manichæo Catholicus, & à S. Ambrosio sacrâ aquâ tingitur. Valentinianus per Theodosium Imperio occidentali quod perdiderat restituitur, mortuâque Justinâ Matre Arianâ Catholicæ Religioni se addicit.

389. Hoc anno mortuus est, S. Gregorius Nazianzenus, cognomento Theologus. Obijt eodem anno S. Monica ad Ostia Tiberina.

390. Ob Thessalonicensem cædem Theodosius Imperator ab Ambrosio Ecclesiâ prohibetur, qui humiliter S. Episcopi jussa veneratur, publicamque juxta ejusdem præscriptum, agit pœnitentiam.

391. Theodosius promulgato prius codice legum suarum in Occidente, re-

greditur in Orientem. S. Augustinus ordinatur in Presbyterum ritu Catholico, à Valeriano Episcopo.

392. Valentinianus junior interimitur, ab Arbogaste Tyranno qui mox Imperium sibi usurpat, & Eugenium Ethnicum collegam accipit. S. Augustinus Fortunatum Manichæorum Antesignanum, acri disputatione convincit. S. Hieronymus Librum de scriptoribus Ecclesiasticis absolvit.

393. Honorius à Patre suo Theodosio Augustus renunciatur. Origenistæ invalescunt. Theodosius adversus Eugenium Tyrannum expeditionem parat, sed prius precibus Anachoretarum se commendat. Addit & ipse orationes suas, jejunia, Corporis afflictiones, sæpe omnibus armis, ac militari præsidio fortiora.

394. Theodosius Imperator non sine manifesta Numinis ope Arbogastem, & Eugenium vincit, Victoriam autem hanc obtinet patrocinio SS. Philippi & Joannis Evangelistæ, quos in Patronos & suffragatores hujus Expeditionis susceperat, à quibus etiam de redintegrando prælio admonitus fuerat.

395. Rebus Imperij compositus præsentibus filijs Honorio & Arcadio moritur Theodosius. Augustinus Hipponensis Episcopus creatur. Siricius Papa res Ecclesiæ promovet feliciter.

396. Reliquiæ S. Joannis Baptistæ, hoc est ossa & Cineres, in quos Corpus ejus, jussu Juliani Imperatoris resossum Samariæ combustum fuerat, Alexandriam reportantur. S. Ambrosius præscriptâ formulâ Fidei Catholicæ in modum Catecheseos convertit Marcommanos.

397. Supremus hic annus egregio Ecclesiæ Doctori S. Ambrosio fuit. Origenistæ Romam subintrare tentant.

398. Siricio Papæ succedit Anastasius. Sparserant in vulgus Gentiles hoc anno desituram Christianam Religionem, confictis de ea varijs oraculis; atque ita rudibus illuserant, sed stantem illam firmiùs agnovêre, utpotè in petra æd ficatam, contra quam prævalere non possunt etiam ipsæ portæ inferi. Joannes Chrysostomus in Constantinopoleos Antistitem inauguratur.

399. Honorij jussu passim deorum Templa evertuntur. Hoc & superiore anno complura Concilia contra hæreses celebrantur.

400. Anastasius Papa Origenis errores damnat. Hoc anno contigit trium Ananensium Martyrum cædes juxta Tridentum. S. Virgilius Episcopus Tridentinus, dum Idolum comminuere conatur, à rusticis ejus cultoribus lapidibus obruitur.

401. Anastasius Papa ad Episcopos Germaniæ scribit, eosque officij sui commonefacit. Celebratur quintum Concilium Carthaginense; Obijt Sanctè Sanctus Martinus Episcopus Turonensis. S. Chrysostomus persecutionem ab Eudoxia Imperatrice patitur.

402. Obijt S. Anastasius summus Pontifex, cui Successor datus est Innocentius, Celebratum est primum Concilium Milevitanum.

403. S.

403. S. Chrysostomus in Exilium pellitur, sed statim tumultuante populo Constantinopolitano ex eodem revertitur & revocatur.

404. Iterum in Exilium mittitur Chrysostomus, scelere Eudoxiæ quæ propterea etiam, à S. Innocentio Papa excommunicatur. Donatistæ per Synodum Carthaginensem reprimuntur. Contigit eodem anno S. Augustini cum Felice Manichæo disputatio, in qua hic victus suam hæresim ejurat, multisque idem facturis prælucet. S. Paula Romæ moritur.

405. Toleti Concilium celebratur. Honorius Legibus tantopere Donatistas premit, ut plerique Hæresim ejurarent.

406. S. Samuelis reliquiæ Constantinopolim hoc anno transferuntur ex Urbe Silo. Vigilantius & Pelagius hæreses suas spargere incipiunt.

407. S. Chrysostomus moritur, vir quo Eloquentiorem vix habuit Ecclesia, dignusque quem ipse S. Paulus privatis colloquijs erudiret. Arcadius excommunicatus ab Innocentio ab eodem iterum absolvitur.

408. S. Patricius multo tempore Romæ versatus acceptâ à Romano Pontifice benedictione, in Hiberniam revertitur, futurus ejusdem Regni Patronus & Apostolus. Moritur Arcadius Imperator, succedit eidem Theodosius filius octennis puer, interim potitur plenè rerum Honorius.

409. Constantinopolim transferuntur reliquiæ S. Josephi Patriarchæ filij Jacobi, & Zachariæ Patris Joannis Baptistæ, cum eo honore depositæ in Magna Ecclesia quem eorum dignitas postulabat.

410. Alaricus tertiò Romam obsidens eandem expugnat & incendio vastat, Sacris tamen vasis abstinet, eaque restituit, testatus se cum Romanis bellum gerere, non cum Sanctis & Apostolis DEI.

411. Marinus Siciliam petens repente moritur. Gratus DEO Honorius rem Catholicam promovet.

412. Honorius Donatistas Hæreticos ubique persequitur eorumque pervicaciam in Laicis gravi pecuniæ pensione, in Clericis verò exilio castigat.

413. Pelagius publicè de hæresi convincitur. Insidiantur Catholicis Donatistæ. Burgundiones ad fidem convertuntur.

414. Dum Donatistæ acriùs à Honorio premuntur, non nulli Episcopi ejusdem sectæ violentas sibi inferunt manus, ut pro Martyribus à suis colerentur, ea de re interrogatus S. Augustinus respondit: satiùs esse perire paucos illos, quàm multos alios propter eos damnari.

415. Hoc anno Luciano Presbytero in territorio Hierosolymitano apparêns in Somnijs Gamaliel eundem admonuit ubi suum lateret Corpus, ac S. Stephani: quæ mox ingenti pompa translata Hierosolymam, plurima miracula edunt, magno undique mortalium concursu.

416. Totus in evertendis Hæresibus est Innocentius Papa, Cocilia Carthaginense & Millevitanum celebrantur, in quibus Pelagiani denuo condemnantur.

417. Innocentius Papa moritur, succedit eidem Zozimus. Paulus Orosius Hispanus Presbyter, mundi chronicon monitu, S. Augustini conscribit.

418. Aliud rursus concilium celebratur Carthagine Episcoporum 214. contra Pelagium. Moritur Zozimus Papa, eique datur Successor Bonifacius Presbyter.

419. Carthagine nova iterum Synodus habetur, quæ vulgo Sexta numeratur. Turbatur Ecclesia non nihil Eulalio contra Bonifacium à nonnullis electo, mox tamen pacatur eodem rejecto.

420. Moritur hoc anno S. Hieronymus Catholicorum Magister, & Lumen Mundi meritò cognominatus, ob Doctrinæ præstantiam, Scripturæ Sacræ peritiam ac intelligentiam, atque Romanæ Ecclesiæ constantem solidamque defensionem.

421. S. Augustinus S. Bonifacio Papæ, quatuor Libros contra Pelagianos à se conscriptos censendos, & emendandos mittit.

422. Venetiarum amplissimæ, & nobilissimæ Urbis, ac Reipublicæ potentissimæ, initia celebrantur.

423. Bonifacius moritur. Hic Vigilias ad Sepulchra Martyrum rationabilibus ex causis sustulit, retentis tamen consuetis jam prius in Profestis certorum Sanctorum Jejunijs, succedit eidem Cælestinus. Ipso anno Honorius Imperator extinguitur, vir religione, quàm armis major, quâ tamen hostes sæpiùs superavit.

424. Laborat contra Pelagianos Cœlestinus Papa. Synodus Telensis celebratur. Prudentius Episcopus Cæsar-Augustanus Hæresum triumphator felicissimè defungitur. Theodosius Junior Valentinianum Consobrinum suum Cæsarem creat.

425. Theodosium Imperatorem contra Sythas pugnantem Cœlum prodigiosè juvat.

426. Gundericus Vandalorum Rex captâ Hispali, cùm neque Ecclesiæ parcit, à Dæmone correptus miserando exitu perit. Cœlestinus Papa propagandæ fidei Christianæ seriò incumbit. Pelagianismus in Britannia latiùs serpit.

427. Cœlestinus Papa pro majori devotione Ecclesiastici officij Psalmos Antiphonis distinguit.

428. Nestorius præficitur sedi Constantinopolitanæ miram initio præseferens Sanctitatem, mox etenim ejus operâ S. Chrysostomus inter Sanctos coli cœpit, exagitati Hæretici atque scelerati, nova in hanc Urbem inducta Christianitatis facies, si finis principio correspondisset. Attila Orbis Christiani Flagellum ab Hunnis Rex designatur.

429. Nestorius jam honoris sui gradûs certus, Hæreses suas spargere incipit, cui acriter obsistit Cyrillus.

430. Cœlestinus Papa receptis Cyrilli literis de Nestorio, suas ei vices demandat, moxque coacto Concilio Romano Nestorium Hæreseos damnat. S. Augustinus ex Febribus, magno cum sensu pietatis obit, vir propè ad miraculum ingeniosus,

gêniosus, summæque virtutis, ut meritò primarijs Catholicæ Ecclesiæ Doctoribus fuerit sem peradnumeratus.

431. Celebrata est hoc anno, Tertia Oecumenica Synodus Ephesina, nomine Cœlestini Pontificis, in qua denuo condemnatur Nestorius.

432. Cœlestinus Papa moritur, cui succedit Sixtus tertius. S. Patricius Apostolico zelo, quàm plurimos in Hybernia Christo lucratur.

433. S. Petrus Chrysologus à Sixto summo Pontifice Ravennensis Episcopus constituitur. Scotis certatim nomen Christo dantibus ordinatur primus eorundem Episcopus S. Palladius.

434. Vincentius Lirinensis Presbyter & Monachus, egregium libellum contra omnes hæreticos conscribit. Pelagij Secta propagatur præsertim verò in Britannia.

435. Libri Nestorij publicè exuruntur. Promulgatur Codex Justinianus. S. Germanus sanctissimè moritur, ab Imperatrice Placida & Episcopis, reliquiarum direptione, inter Sanctos connumeratus.

436. Nestorius jussu Theodosij deportatur in exilium, in eoque vermibus exesâ linguâ, totoque Corpore computrescente, miserabiliter interit.

437. Ecclesiam S. Mariæ Majoris construit & adornat Sixtus III. Pontifex Maximus. Persecutio Vandalica Ecclesiam Africanam atrocissimè exagitat. Valentinianus Augustus Constantinopolim profectus ad Theodosium, ejus filiam Eudoxiam in Uxorem ducit.

438. Sancti Chrysostomi reliquiæ Constantinopolim transferuntur, ad quas etiam plurima miracula contingunt. Eudoxia Augusta ex voto Hierosolymas peregrinatur.

439. Eudoxia rediens Hierosolymis refert secum fascias Christi, reliquias S. Stephani, & Vincula Petri, quæ usque ad hunc diem Romæ magnâ religione conservantur. Vandali Ariani, per Africam passim in Catholicos, sed præsertim Sacerdotes crudelissimè sæviunt. Nempe ut solent esse Hæretici in Catholicos, quàm Ethnici in Christianos crudeliores.

440. Ad Superos migrat S. Sixtus Papa cui substituitur S. Leo Magnus.

441. In Hybernia plurima struuntur Cœnobia, & fides Christi à Monachis latè propagatur.

442. Vasionense concilium celebratur. Valentinianus in occidente cum Vandalis, Theodosius in oriente cum Hunnis pacem ineunt, utrobique Romano nomini ignominiosam & damnosam.

443. Manichæorum Hæresis latiùs per Italiam vagata, operâ S. Leonis Papæ & annitente Cæsare Valentiniano insigniter deprimitur, dum interim & Theodosius Imperator in Oriente Nestorianos hæreticos persequitur.

444. S. Cyrillus Alexandrinus ex vivis abit, cujus eruditionem & fidei Catholicæ Zelum testantur insignia adversus hæreticos scripta. Leo Pontifex Maximus Concilium Romæ contra Manichæos cogit.

445. Romæ

445. Roma pestilenti lue, ac simul fame dirissimâ laborat. Suevi Hispanias depopulantur. Christianus Brittanniæ Rex in Venatione interimitur, post quem Filius ejus Constans, è Monasterio ad Regnum extrahitur.

446. Optimo Consilio Catholici, in Britannia nimium jam invalescente Pelagianismo, opem Gallorum implorant, à quibus etiam Apostolicos Viros confirmandis Fidelibus magno cum emolumento Ecclesiæ impetrant.

447. Concilium Celenense contra Priscillianos celebratur. Datum initium ipso DEO jubente Trisagio illo: *Sanctus DEUS, Sanctus fortis, Sanctus Immortalis miserere nostri*, quod deinceps in Ecclesia Orientali atque Occidentali celeberrimum extitit, & ad DEI furorem placandum, non sine fructu, semper adhibitum est.

448. Euthiches contra Nestorium scribens ipse in oppositum labitur errorem, fitque novæ hæresis autor.

449. Leo Papa Eutichen ejusque hæresim condemnat.

450. Vitâ excedit Theodosius secundus Imperator, succedente eidem sorore Pulcheriâ, cum Marciano viro religiosissimo ac fortissimo, quorum opera ut Ecclesia ita Imperium mirificè statim refloruit.

451. Chalcedonense 600. Patrum Concilium, seu quarta Synodus Oecumenica celebratur.

452. S. Leo Papa Attilam ingenti cum exercitu Italiam invadentem eloquentiâ suâ, sed multo magis sanctitate à Roma avertit. Sancta Datercha Vidua, S. Patricij soror cum Filijs 17. mirâ sanctitate Hyberniam illustrat, his omnibus ad Episcopatum vel Presbyteratum evectis.

453. Sanctus Leo rem fortiter contra hæreses agit, celebratis ad earum oppressionem hoc anno duobus Concilijs, Arelatensi scilicet & Andegavensi. Eodem anno S. Joannis Baptistæ caput inventum, Emesam religiosè transportatur. Moritur Pulcheria Augusta, quam Ecclesiæ Matrem vel magis genuinam filiam merito dixeris, & quâ meliorem fœminam Catholicam orbis vix audeat exoptare.

454. Moritur hoc anno Attila DEI flagellum. Eodem anno fames per Orbem, quæ tunc dominabatur, alimento ex aëre quasi manna delapso, & paulò post fructibus maturis sponte ex terra provenientibus, mirabiliter sublata est.

455. Valentinianus Imperator dolo Maximi perimitur. Roma à Genserico capitur, & diripitur. Fides Catholica per Sanctum Patricium in Hybernia mirum in modum propagatur.

456. Gensericus Imperator Catholicos vexat in Africa, clausis eorundem Ecclesijs Carthagine, & Ministris ac Presbyteris in varia loca relegatis.

457. Marcianus Imperator moritur, eidem statim succedit Leo Thrax cui in Cœcum charitas, & in Beatam Virginem pietas Imperium peperit.

458. S. Cassianus Abbas, Sancti Patricij Discipulus, & postea Episcopus Scholas publicas instituit, & ipse agit Professorem, ratus institutionem Juventutis præcipuum & ferè unicum esse medium, ad fidei Catholicæ propagationem & conservationem.

459. Ha-

459. Habita est hoc anno Synodus Constantinopoli, cui Legati Romani Pontificis interfuerunt, in qua Chalcedonensis Synodus confirmata, multaque ad Ecclesiasticam disciplinam stabilita.

460. Germania à jugo Romanorum se totaliter eximit. S. Leo totus est in reducendo oriente, atque à varijs erroribus repurgando.

461. S. Leo Papa cognomento ob res præclarè gestas Magnus moritur. Succedit eidem Hilarius. Hoc eodem anno obijt Simeon Stylites, magnum Orbis miraculum longè centenario major, cùm in Columna supra annos octuaginta vixisset.

462. Constantinopoli, Studius vir clarissimus in honorem S. Joannis Baptistæ Monasterium condit, ad quod transfert Monachos Acœmetas, quasi insomnes, qui in tres partes distributi, noctes atque dies Divinas Laudes occinerent.

463. Elisæi ossa hoc anno ex Palæstina Alexandriam translata, magnâ pietate recipiuntur, ut quæ olim solo contactu mortuum suscitassent. Concilia Arausicanum & Carpentoractense celebrantur.

464. Rerum potiti Saxones in Anglia immaniter in Ecclesias & Catholicos grassantur, dum interim Dongardus Rex Scotiæ, fidem Catholicam strenuè in suis ditionibus promovet.

465. Perit veneno Severus Imperator, Tumultuantur in Oriente Schismatici. S. Hilarius Papa Primatum Sedis Romanæ ejusque Privilegia ac Authoritatem, invicto animo conservare laborat.

466. Mortuus est hoc anno S. Prosper Aquitanus Rhegiensis, in Gallia Narbonensi Episcopus, eximius fidei Catholicæ propugnator & defensor.

467. Hilarius Papa moritur. Succedit ei Simplicius, cujus prudentia nomini non respondit, erat enim Vir apprimè doctus, exquisitissimæque prudentiæ. S. Ereneta Darij Principis filia, & multi Sancti florent in Hybernia.

468. Magnus tumultus oritur Constantinopoli, dum Leo Imperator Patricium sectâ Arianum Cæsarem creat, postulante Clero & populo pene seditiosè sibi Catholicum Cæsarem dari, sed has turbas compressit Patricius, factus in speciem Catholicus ut dignitatis oblatæ gradu frueretur. Simplicius Papa suis scriptis illustrat Ecclesiam.

469. Simplicius Papa totus convertitur ad Romanæ Urbis Ecclesias restaurandas, ita ut plurium fundator credatur.

470. Gennadius Episcopus Constantinopolitanus scribit commentaria in Danielem Prophetam, & in omnes Pauli Epistolas, quæ non tantùm tùm Ecclesiæ Catholicæ, sed etiam subsequentibus temporibus plurimum profuère.

471. Magnâ sanctitatis famâ Urbi & Orbi præsidet S. Simplicius. Collabescit paulatim occidentale Imperium, Orientali etiam perpetuis insidijs laborante.

472. Aurelius Rex Britañiæ destructas à Saxonibus reparat Ecclesias, atque mira liberalitate & probitate rem Catholicam in Regno suo promovet.

473. S. Patricius Junior, Hyberniæ Apostolus dictus, magnis virtutibus & meritis emicat.

474. Moritur Leo Imperator meritò bonis Imperatoribus annumerandus, si in hæreticos severiorem se exhibuisset. Succedit eidem Zeno Isauricus, quo tempore Saraceni Mesopotamiam & Hunni Thraciam vastant, ac Provinciæ expilatæ gemunt, Constantinopoli omnia lætitijs & cantibus personant.

475. Zeno crudeliter ac libidiniosè incipit imperare, subditos suos vectigalibus atterens; in eum ergo insurgit Basiliscus cum Conjuratis quorum insidijs circumventus Zeno cum uxore sua Ariadna, in Isauriam Patriam suam profugere cogitur: mox, Basiliscus acclamatur Imperator, in quo Ecclesia Tyrannum experta est Zenone tetriorem.

476. Basiliscus Sectâ Arianus audiens Zenonem in Isauria exercitum collegisse, Catholicum se fingit, sibi à Clero & populo malè metuens, sed frustra, à Zenonis enim exercitu victus & captus ac in vincula conjectus fame necatur.

477. Moritur Gensericus Vir hominibus & DEO exosus, maximusque Catholicorum persecutor. Succedit ei filius Hunericus, qui sub initio regni Catholicos minùs vexat, ut solent ferè semper initia etiam malorum Principum esse mitiora.

478. S. Lupus qui quondam Trecas à furore Attilæ liberârat, eumque uti flagellum DEI piè receperat hoc anno è vivis excedit, cùm suæ sedi annos 52. præfuisset, diu sibi alijsque bonus & utilis.

479. Rebellio in Zenonem excitatur, cujus præcipuus Author Marcianus, causatus ad se potiùs pertinere Imperium, qui à Zenone circumventus & captus in Presbyterum consecratur, sicque non prophanam coronam, uti speraverat, sed sacram penè invitus suscipit.

480. Clodovæus Francis præficitur seligiturque à DEO ut esset præsidium Ecclesiæ suæ, dum universus oriens & occidens sub Principibus hæreticis Arianis gemeret. Eodem anno S. Benedictus nascitur Monachorum in occidente parens & ejus familiæ Sacræ quâ illustriorem neq; vidit, neq; sensit Ecclesia.

481. Hunericus in Catholicos sævire incipit. Aurelius Britanniæ Rex totum se stabiliendæ rei Christianæ impendit.

482. Constantinus Scotorum Rex à suis strangulatur. Impius Imperator Zeno *Enoticon* sive Unitivum suum edit Catholicos omnes decipere volens sub specie, quasi dissidentes inter se conjungere vellet. Idem novis seditionibus vexatur.

483. Excedit è Vita Simplicius Papa, cui Felix III. subrogatur, qui statim Zenonis *Enoticon* damnat. Secta Acephalorum exoritur. Hunericus Vandalorum Rex, Episcopos & Clericos 4966. ex Africa in Exilium amandat.

484. Legatos ad Zenonem Imperatorem mittit S. Felix Papa, qui contra jura Gentium pessimè ab eodem tractantur. Mortui hoc anno duo Ecclesiæ persecutores, Evaricus Rex Gothorum, Gallicanæ, & Hunericus Africanæ.

485. Zenonis Imperatoris Filius ad spem Imperij pessimè nutritus interit, magno

magno Ecclesiæ bono, ne ex tam infelici ovò corvus nasceretur. S. Barnabæ Corpus hoc anno inventum, cum Evangelio S. Matthæi suâ manu descripto. Inchonomachorum sectæ origo ad hunc Annum refertur.

486. Virus Eutychianum per orientem, Nestorianum per Syriam & Persidem invalescit.

487. In Hybernia complures Viri sancti elucescunt. Aurelius Brittannorum Rex memorabilem de Engisto singulari ope Numinis victoriam reportat.

488. Prosequutus victoriam Aurelius, ut DEO gratias referret profanatas passim à Saxonibus Ecclesias, hostium spolijs ditat.

489. Vandalica persecutio per Africam recrudescit.

490. Celebrantur hoc anno duo Concilia Arelatense & Lugdunense. Illustres Viri Cæsarius Arelatensis & Leontius Monachus, alijque florent, proque Ecclesia Catholica vigilantissimi excubant.

491. Zeno Imperator Epilepsiâ, quam ex crapula & ebrietate contraxerat, turpem evomit animam, succedit ei Anastasius.

492. Felix III. Papa æternitate mortalitatem mutat, succedit eidem Gelasius, vir gravis ac diligens, & funestis hisce temporibus Ecclesiæ expectatus.

493. Hoc anno inventa est in Gargano monte per miraculum Crypta S. Michaëlis Archangeli, magnæ deinceps in occidente venerationis.

494. Romæ celebrata Synodus à Gelasio 70. Episcoporum, in qua Canonici Scripturæ Libri, Oecumenica Concilia, Scripta SS. Patrum excussa, & apocrypha à cæteris separata Apostolico sunt decreto roborata, magno Ecclesiæ commodo ac Legentium utilitate. S. Benedictus secedit ad Eremum Annorum 14.

495. Theodoricus Rex etsi Arianus Catholicis tamen favet, unde multas eorundem precibus obtinet Victorias.

496. Supremus hic annus Gelasio Papæ fuit de Republica Christiana optimè merito, succedit eidem Anastasius.

497. Unionem Ecclesiæ Orientis cum Occidente urget per Legatos Anastasius Papa. Claret S. Fulgentius Episcopus.

498. Vivere desit hoc anno Anastasius Papa, succedente eidem Symmacho etsi non sine gravi tumultu, plebe Romanâ volente quendam Laurentium in sedem Petri intrudere.

499. Clodovæus Rex Francorum voto de fide Christi suscipienda facto, triumphat. Symmachus Romæ Concilium celebrat, quo ipse legitimus Pastor declaratur. Mox Anastasium Imperatorem à Communione Hæreticorum dehortatur.

500. Idem gloriosissimus Rex Francorum solemniter à S. Remigio baptizatur. S. Fulgentius limina Apostolorum visitat. Symmachus Papa inter multas adversitates Ecclesiam CHRISTI gubernat.

CATALOGUS I.

Continens Nomina, Patriam, & Ordinem Romanorum Pontificum, qui primis quinque Sæculis Ecclesiæ præfuerunt, cum accurata assignatione Temporis, quô, quis gubernare cœpit ac desijt. Juxta Chronicon P. Philippi Brietij, celeberrimi Chronologi è Societate JESU, & Reformatam Chronologiam P. Joannis Baptistæ Riccioli, ejusdem Societatis.

SÆCULUM I.

1. Sanctus Petrus ex Bethsaida Galileæ, primus Christi Domini Vicarius in terris, sedem Vicariatûs constituit Romæ Anno Christi 43. Die 18. Januarij, ubi sedit Annis 24. Mensibus 5. & diebus 16. Martyrioque est coronatus 29. Junij Anno Christi 67.

2. Sanctus Linus ex Thuscia, qui unâ duntaxat die vacante sede, successit Sancto Petro, Pontificatum Romanum suscipiens die 30. Junij Anno 67. Martyrio coronatus 23. Septembris, Anno Christi 78. cùm sedisset annis XI. Mensibus 2. diebus 24. vacavit sedes, die unâ.

3. Sanctus Cletus Patriâ Romanus, Pontificatum Romanum suscepit 24. Septembris, anno 78. Martyrio est affectus 25. Aprilis, Anno 91. cùm Petri loco sedisset annis 12. Mensibus 7. & diebus duobus, post cujus obitum, vacavit sedes Apostolica diebus 20.

4. Sanctus Clemens, itidem Patriâ Romanus, & ipseusmet Sancti Petri, Discipulus, Romanum Pontificatum suscepit, 24. Septembris, Anno 78. Martyrium consummavit sub Trajano Imperatore, anno ultimo primi Sæculi, nempe 100. IX. Calendas Decembris, cùm sedisset annis 9. Mensibus 6. diebus 7. vacavitq; sedes Apostolica, Mensibus 4. diebus 9.

SÆCULUM II.

Ordo, Nomina, & Patria Romanorum Pontificum Sæculi II.	Initium Sedis An. M. D.	Finis Sedis An. M. D.	Duratio A. M. D.	Vacât. M. D.
5. S. Anacletus Atheniensis.	101. Apr. 3.	110. Jul. 13.	9. 3. 10.	0. 13.
6. S. Evaristus Græcus.	110. Jul. 26.	119. Oct. 26.	9. 3. 0.	0. 18.

7. S. Ale-

7. S. Alexander I. Romanus.	119. Nov. 13.	130. Maij. 3.	10. 5.20.	0. 25.
8. S. Sixtus I. Romanus. (labria.	130. Maji. 28.	140. Apr. 6.	9.10. 9.	0. 2.
9. S. Thelesphorus Thuriensis ex Ca-	140. Apr. 8.	152. Jan. 5.	11. 8.27.	0. 7.
10. S. Hyginus Atheniensis.	152. Jan. 12.	156. Jan. 11.	3.11.28.	0. 3.
11. S. Pius I. Aquileiensis.	156. Jan. 15.	165. Jul. 11.	9. 5.27.	0. 14.
12. S. Anicetus Vinisinus, ex Syria.	165. Jul. 25.	173. Apr. 17.	8. 8.23.	0. 14.
13. S. Soter Fundanꝰ ex Campania.	173. Maji. 4	177. Apr. 22.	3.11.18.	0. 11.
14. S. Eleuteriꝰ Nicopolit. ex Græc.	177. Maji. 3.	192. Maji. 26.	15. 0.23.	0. 5.
15. S. Victor I. Africanus.	192. Jun. 1.	201. Jul. 28.	9. 1.28.	0. 11.

SÆCULUM III.

Ordo, Nomina, & Patria Pontificum Romanorum Sæculi III.	Initium Sedis An. M. D.	Finis Sedis An. M. D.	Duratio A. M. D.	Vacat. M. D.
16. S. Zepherinus Romanus.	201. Aug. 8.	219. Aug. 77.	18. 0.18.	0. 6.
17. S. Calistus Romanus.	219. Sept. 2.	224. Oct. 14.	5. 1.12.	0. 6.
18. S. Urbanus Romanus.	224. Oct. 20.	231. Maji. 25.	6. 7. 4.	1. 0.
19. S. Pontianus Rom. (Græc.	231. Junij. 24.	235. Nov. 19.	4. 4.25.	0. 13.
20 S. Antherꝰ Petiliensis ex magna	235. Dec. 3.	236. Jan. 3.	0. 1. 0.	0. 13.
21. S. Fabianus Romanus.	236. Jan. 16.	251. Jan. 20.	15. 0. 4.	14. &c.
22. S. Cornelius Romanus.	252. Apr.	253. Sept. 16.	1. 4. &c.	1. 5.
23. S. Lucius Romanus.	253. Oct. 21.	255. Mar. 4.	1. 4.14.	1. 5.
24. S. Stephanus Romanus.	255. Apr. 9.	258. Aug. 2.	3. 3.23.	0. 22.
25. S. Sixtus II. Atheniensis.	258. Aug. 24.	260. Aug. 6.	1.11.12.	1. 5.
26. S. Dionisius Atheniensis.	260. Sept. 12.	271. Dec. 26.	11. 3.14.	0. 5.
27. S. Felix Romanus. (Thuscia.	271. Dec. 31.	274. Maji. 30.	2. 4.29.	0. 5.
28. S. Euthychianus Lunensis ex	274. Jun. 4	284. Dec. 8.	10. 6. 4.	0. 9.
29. S Cajus, Salonensis, ex Dalm.	284. Dec. 17.	296. Apr. 22.	11. 4. 5.	0. 11.
30. S. Marcellinus Romanus.	296. Maji. 3.	304. Apr. 26.	7.11. 3.	6. 25.

P. Philippi Brietij Chronologia, circa initia, & fines sedis Pontificum, & durationem ejusdem subinde tantùm, idq; in solis diebus differt à Chronologica P. Joanis Riccioli, quod accidit, quòd unus completos alter inchoatos fortassis numeraverit dies, usque ad Fabianum Papam, postea autem ob diuturnam vacationem sedis Apostolicæ, post obitum Fabiani, integro etiam anno, & quandoque etiam supra, nos in contextu Chronologiæ secuti sumus Brietium.

SÆCULUM IV.

Ordo, Nomina, & Patria, Pontificum Romanorum, IV. Sæculi.	Initium Sedis An. M. D.	Finis Sedis An. M. D.	Duratio A. M. D.	Vacat. M. D.
31. S. Marcellus Romanus.	304. Nov. 21.	309. Jan. 16.	5. 1.25.	0. 20.
32. Eusebius, Græci Medici Filius.	309. Feb. 5.	311. Sept. 26.	2. 7.16.	0. 7.

33. Melchiades Africanus.	311. Oct. 3.	313. Dec. 10.	2. 2. 8.	1. 21.
34. S. Sylveſter Romanus.	314 Feb. 1.	335. Dec. 31.	21. 10. 1.	0. 16.
35. S. Marcus Rom. Diac. Card.	336. Jan. 16.	366. Oct. 7.	0. 8. 24.	0. 20.
36. S. Julius Roman. Diac. Card.	336. Oct. 27.	352. Apr. 12.	15. 5. 16.	0. 25.
37. Liberius Romanus.	352. Maji. 8.	367. Sept. 9.	15. 4. 1.	0. 6.
38. S. Damaſus Hiſpanus.	367. Sept. 15.	384. Dec. 11.	17. 2. 26.	1. 1.
39. S. Siricius Rom. Presb. Card.	385. Jan. 12.	398. Feb. 22.	13. 1. 14.	0. 20.
40. Anaſtaſius Rom. Presb. Card.	398. Mart. 14	402 Apr. 27.	4. 1. 13.	0. 21.

SÆCULUM V.

Ordo, Nomina, & Patria Pontificum Romanorum V. Sæculi.	Initium Sedis An. M. D.	Finis Sedis An. M. D	Duratio A. M. D.	Vacát. M. D.
41. S. Iñocent. I. Albanus, ex Latio.	402. Maji. 18.	417. Jul. 28.	15. 2. 10.	0. 22.
42. Zozimꝰ ex Magna Græc. Presb.	417. Aug. 19.	418. Dec. 16.	1. 4. 7.	0. 2.
43. S. Bonifacius Rom. (Card.	418. Dec. 28.	423. Oct. 25.	4. 9. 27.	0. 9.
44. S. Cœleſtinus Romanus.	423. Nov. 3.	432 Apr. 6.	8. 5. 3.	0. 21.
45. Sixtus III. Romanus. (Card.	432. Apr. 27.	440. Mart. 28.	7. 11. 1.	1. 12.
46. S. Leo Magnus Thuſcus, Diac.	440. Maji. 10.	461. Apr. 11.	20. 10 28.	7. 0.
47. S. Hilariꝰ Calaritá, ex Sardinia.	461. Nov. 12.	467. Sep. 10.	5. 9. 28.	0. 10.
48. S. Simplicius Tiburtinus.	467. Sept. 20.	483. Mart. 2.	15. 5. 10.	0. 6.
49. S. Felix II. Rom. Presb. Card.	483. Mart. 8	392. Feb. 25.	8. 11. 18.	0. 5.
50. Gelaſiꝰ Rom. Patriâ Africanꝰ.	492 Mart. 2.	496. Nov. 21.	4. 8. 19.	0. 7.
51. Anaſtaſius II. Romanus.	496. Nov. 28	498. Nov. 16.	1. 11. 23.	0. 6.
52. S. Cœleſtinus Symachus, Simagienſis ex Sardinia.	498. Nov. 22.	514. Jul. 19.	15. 7. 26.	0. 7.

CATALOGUS II.

Continens Nomina, & Ordinem Imperatorum, qui primis quinque Sæculis imperârunt.

SÆCULUM I.

Octavianus Auguſtus, ad Annum Chriſti 14.
Claudius Tiberius, ad Annum 37.
Cajus Caligula, ad Annum 41.
Tiberius Claudius, ad Annum 54.

Domitius

Domitius Nero, ad Annum 68.
Sulpicius Galba, ad Annum 69. trucidatus 15. Januarij.
Otho Sylvius, seipsum peremit 20. Aprilis, eodem Anno 69.
Aulus Vitelius, occisus 25. Decembris, eodem Anno 69.
Flavius Vespasianus, ad Annnm 79.
Titus Vespasianus ad Annum 81.
Flavius Domitianus, ad Annum 96.
M. Cocceus Nerva, ad Annum 98.
Ulpius Trajanus, imperando implevit Primum Sæculum.

SÆCULUM II.

Idem Trajanus continuat Imperium ad Annum Christi. 117.
Ælius Hadrianus, ad Annum 138.
Antonius Pius, ad Annum 161.
M. Aurelius Philosophus, cum Lucio Ælio fratre, hic ad Annum 169. ille ad 180.
L. Ælius Commodus, ad Annum 192. Januarij 1.
Ælius Pertinax, Imperator factus Anno 193. & eodem occisus. 28. Martij.
Julianus, eodem Anno 193. electus & cæsus. 2. Maji.
Septimus Severus, clausit imperando hoc secundum Sæculum.

SÆCULUM III.

Idem Imperator septimus Severus continuavit Imperium ad Ann. Chr. 211.
Antonius Caracalla, imperavit ad Annum 217.
Opilius Macrinus, ad Annum 218.
M. Aurelius Antonius Heliogabalus, ad Annum 222.
Alexander Severus, ad Annum 235.
Julius Maximinus, ad Annum 237. vel juxta alios, ad 238.
Antonius Gordianus, ad Annum 244.
M. Julius Philippus, ad Annum 249.
Decius, ad Annum 251.
C. Vibius Gallus, ad Annum 254.
Aurelius Licinius Valerianus, ad Annum 260.
Licinius Gallienius, ad Annum 268.
Flavius Claudius, ad Annum 270.
M. Aurelius Quinctilius, eodem anno cæsus.
L. Domitius Aurelianus, ad Annum 275.
M. Claudius Tacitus, ad Annum 276.
M. Annius Florianus, eodem Anno interemptus.

M. Aurelius

M. Aurelius Probus, ad Annum 282.
M. Aurelius Carus, cum Numeriano, ille interijt 283. hic cæsus est anno 284.
Carinus ad annum 285.
Diocletianus cum Maximiniano Herculeo &,qui se Imperio abdicârunt anno 304.

SÆCULUM IV.

Constantinus Chlorus, ad annum 306.
Galerius Maximianus Armentarius, ad annum 311.
Constantinus Magnus, ad annum 337.
Constantinus Junior, Constans, & Constantius, Filij Constantini Magni quorum primus obijt anno 340. alter 350. ultimus 361.
Julianus Apostata, ad annum 363.
Flavius Jovinianus, ad annum 364.
Flavius Valentinianus, ad annum 375.
Flavius Valens, ad annum 378.
Flavius Gratianus, ad annum 383.
Valentinianus Junior, ad annum 392.
M. Theodosius Magnus, ad annum 395.

Arcadius, & Flavius Honorius, Theodosij Magni filij, clauserunt imperando hoc Sæculum, & ille quidem Orientis obtinuit Imperium, hic verò occidentis.

SÆCULUM V.

Post mortem Arcadij, qui obijt 408.
In Oriente Imperavit Flavius Theodosius II. ejusdem Filius ad annum 450.
Marcianus, ad annum 457.
Leo Thrax, ad annum 474.
Zeno depositus, anno 416.
Basilius Frater Zenonis, ad annum 477.
Zenò iterum recuperat Imperium, quod tenuit, ad annum 491. quô vivus tumulo illatus est.
Anastasius, imperando Orienti, clausit *hoc quintum Sæculum.*

Post mortem verò Honorij, qui obijt anno 423. in Occidente Imperium tenuit.
Valentinianus III. ad annum 455.
Avitus Gallus, ad annum 456.
Majoranus, ad annum 461.
Severus, ad annum 465.
Fuit *deinde Interregnum.*
Et anno 467. imperare cœpit, *Anthemius*, qui imperium tenuit, ad annum 472.
Dein *Olybrius* invasit Imperium, eodemque anno obijt.

Rursus Interregnum fuit, & anno sequenti 473. Glycerius sibi Imperium usurpavit, qui tamen anno 474. depositus est. Successit eidem *Julius* Nepos, sed, & hic mox pulsus, ac fugatus, demum evectus est ad Imperium Augustulus Momilius, qui post relegatus est, ac in eo defecit Romanum Imperium in Occidente, anno 475.

CA-

CATALOGUS III.

Perſecutiones Eccleſiæ, primis quinque Sæculis.

SÆCULUM I.
1. Sub Nerone.
2. Sub Domitiano.

SÆCULUM II.
3. Sub Trajano.
4. Sub Antonio Pio.

SÆCULUM III.
5. Sub Severo.
6. Sub Maximino.
7. Sub Decio.
8. Sub Valerio.
9. Sub Aurelio.
10. Sub Dioclet. & Maxim.

SÆCULUM IV.
11. Sub Conſtantio Ariano.
12. Sub Juliano Apoſtata.

SÆCULUM V.
Perſecutio Vandalica.

CATALOGUS IV.

Concilia celebrata quinque primis Sæculis.

SÆCULO I.

Hieroſolymitanum primum, Anno Chriſti 34. in Cauſa Electionis Matthiæ Apoſtoli.
Hieroſolymitanum II. Anno eodem in Cauſa Electionis ſeptem Diaconorum.
Hieroſolymitanũ III. Año 44. in Cauſa Symboli Apoſtolorũ componendi, ut unam haberent formam prædicationis, & unam quiſque Teſſeram Apoſtoli.
Hieroſolymitanum IV. Anno 51. in Cauſa Legalium abrogandorum, Act. 19. & vocatione Gentium.

SÆCULO II.

Palæſtinum, Anno 198. in Cauſa Paſchatis, contra Quartodecimanos.
Romanum, ſub victore Papa, eadem ex cauſa, eodemque anno.

SÆCULO III.

Antiochenum primum, contra Schiſma Novatianum, Anno Chriſti 255.
Alterum ibidem, in cauſa Pauli Samoſateni Hæreſiarchæ, Anno 265.
Romanum I. contra Novatianum, ejuſque Hæreſim, Anno 554.
Romanum II. in Cauſa Sabellianorum, Anno 263.
Africanum I. Anno 255. in Cauſa recipiendorum ad Eccleſiam, qui tempore perſecutionum, à fide Chriſtiana defecerant. Aliud Anno 257. in Cauſa Aquariorũm, qui ſic dicti ſunt, quòd docuerint in ſola aqua poſſe Sacrificium Miſſæ peragi. Tertium ibidem, anno 258. de Baptiſmo Hæreticorum.

SÆCULUM IV.

Hoc Sæculo duo fuêre Concilia Oecumenica seu Generalia.

Nicænum, contra Arianos, Anno 325. Et Constantinopolitanum, contra Macedonium. Anno 381.

Provincialia verò Concilia fuerunt complura.

SÆCULUM V.

Hoc quoque Sæculo, duo fuerunt Concilia Oecumenica: Ephesinum, contra Nestorium Anno 441. & Chalcedonense, contra Eutychetem. Anno 451.

Provincilia verò celebrata sunt plurima.

CATALOGUS V.

Hæreses, & Hæresiarchæ, primorum quinq; Sæculorum.

SÆCULI I.

Simon Magus.
Cherintus. Thebutes.
Alexander Ærarius.
Basilides. Hymeneus.
Ebion. Diotrephes.
Menander.
Nicolaitæ.

SÆCULI II.

Gnostici.
Saturninus.
Adamitæ.
Valentiniani.
Ophitæ.
Cajani.
Sethiani.
Archontici.
Cerdon.
Marcion.
Montanus.
Aquarij.
Monarchici.

SÆCULI III.

Originistæ.
Novatus.
Summachiani.
Angelici, qui & Apostolici.
Sabellius.
Paulus Samosatenus.
Manes Persa à quò Máichæi.
Millenarij.

SÆCULI IV.

Ariani.
Donatistæ.
Messaliani.
Circumcelliones.
Macedonius.
Photinus.
Apollinaris.
Aetius.
Vigilantius.
Jovinianus.
Priscillianistæ.

SÆCULI V.

Pelagius.
Nestorius.
Eutyches.
Semipelagiani.
Xenajas Persa, à quo Hæresis Iconoclastarum.

CATALOGUS VI.

LXXI. Discipulorum Christi Domini.

1. S. Agabus, de quo Actorum 13. & 21.
2. S. Amno de quo S. Ambrosius in caput 24. Lucæ.

3. S. Ale-

3. S. Alexander, filius Simonis Cyrenæi, de quo Mar. 15. qui fuit primus Avenionensium Episcopus.
4. S. Ampliatus, Episcopus Odissæ.
5. S. Ananias, qui Sanctum Paulum baptizavit. Actorum 9.
6. S. Andronicus, de quo ad Romanos 16. fuit primus Episcopus Pannoniæ.
7. S. Antipas, de quo 2. Apocalipsis.
8. S. Apelles, de quo ad Romanos 16. fuit primus Episcopus Smyrnensis.
9. S. Aristarchus, de quo Actorum 27. fuit Episcopus Apameæ, & deinde Thessalonicensis.
10. S. Aristron, secundus Episcopus Salaminæ.
11. Archippus, de quo ad Colocenses 4.
12. S. Aristobulus, Episcopus Britanniæ, de quo ad Romanos 16.
13. S. Artimas, de quo S. Paulus ad Titum 3.
14. S. Asyrioritus, Episcopus Hyrcanorum.
15. S. Barnabas, qui & Joseph Levites Cyprius dicitur. Actorum 4.
16. S. Barsimæus, quem aliqui opinantur fuisse cœcum illum à Christo prope Hierico illuminatum.
17. S. Cæsar, Dyrrhachij Episcopus, ex Monologio Græco 15. Maji.
18. S. Cephas, diversus à Petro Episcopus Caniæ.
19. S. Carpus Episcopus Beroci in Macedonia, de quo 2. ad Timoth. 4.
20. S. Clemens Episcopus Sardicæ, diversus à S. Clemente Papa.
21. S. Cleophas, de quo Lucæ 24.
22. S. Crescens de quo 2. ad Timothæum 2. primus Episcopus fuit Viennæ in Gallia.
23. S. Epaphras, primus Episcopus Colossensium, de quo ad Colossenses. 1.
24. S. Epaphroditus, Episcopus Philippensium, de quo ad Philippenses 2.
25. S. Evodius successor S. Petri, in sede Antiochena.
26. S. Georgius primus Velannorum Episcopus à S. Petro Apostolo in Galliam missus.
27. S. Herastus, de quo Actorum 19. & 2. ad Timothæum 4. fuit Episcopus Paneadis, mox Philippensium.
28. S. Herodion, Episcopus Patrarum, & deinde Tarsi in Cilicia.
29. S Hermes, de quo ad Romanos 16. fuit Episcopus in Dalmatia.
30. S. Hermes alter, Episcopus Philippopolis in Thracia.
31. S. Jason, de quo Actor. 17.
32. S. JESUS justus, qui cum Paulo salutat Colocenses. Cap. 4.
33. S. Ignatius, Episcopus Antiochenus, post Evodium.
34. S. Joannes Senior, Episcopus Ephesiorum, à Sancto Joanne Evangelista constitutus, ut habet sanctus Hieronymus, in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum.
35. S. Joannes Marcus, de quo Actorum 14. & 15.

36. S. Joseph justus, S. Matthiæ Socius, de quo Actor 1. Episcopus Heleuteropolis, & deinde Hierosolymæ.
37. S. Joseph ab Arimathia, de quo Matth. 27.
38. S. Judas, Cognomento Barsabas, de quo Actor. 16.
39. S. Junias, Episcopus Apameæ, de quo ad Rom. 16.
40. S. Lazarus frater Sanctæ Mariæ Magdalenæ, primus Episcopus Massiliæ.
41. S. Lucius, primus Episcopus Laodicea, & deinde Olympiadis.
42. S. Lucius alter, Episcopus Cyrennensis, de quo Actor. 13.
43. S. Manachen, de quo Actor. 13.
44. S. Marcus Evangelista.
45. S. Marcus Consobrinus S. Barnabæ, de quo Actorum 12. & 2. ad Timotheum 4. fuit Episcopus Apolloniadis.
46. S. Martialis, nempe puer ille, id est juvenis, qui Joannis 6. dicitur habuisse quinque panes hordeaceos, & duos pisces, fuit Episcopus Lemovicensium.
47. S. Matthias priùs ex 72. Discipulis, deinde Apostolus, Actor 1.
48. S. Maximinus, primus Episcopus Aquis Sextijs.
49. S. Mnason Cyprius, primus Episcopus Tarsi, de quo Actor. 24.
50. S. Narcissus, Primus Episcopus in Achaja, ordinatus à Sancto Andrea Apostolo.
51. S. Nathanaël, de quo Joannis 1. Episcopus Bituricensium.
52. S. Patrobus, de quo ad Rom. 16. Primus Episcopus Neapolis, & Puteolorum.
53. S. Philologus, Primus Episcopus Synopensis, in Paphlagonia.
54. S. Phlegon, Episcopus Marathonis in Africa.
55. S. Priscus, Episcopus Colophonis, & deinde Capuæ.
56. S. Quartus, de quo ad Romanos 16. fuit Primus Episcopus Beryti.
57. S. Rufus, frater Alexandri, de quo Marci 15.
58. S. Rufus alter, de quo ad Romanos 16. Creditur fuisse Episcopus Thebarum.
59. S. Silas, de quo Actorum 16. & 17. fuit secundus Episcopus Corinthiorum.
60. S. Simeon filius Cleophæ, tertius Episcopus Hierosolymæ.
61. S. Simeon Niger, de quo Actor. 13. Episcopus Bostrensis in Arabia.
62. S. Simon Leprorsus.
63. S. Sosipater, de quo Actorum 10. & ad Romanos 16. fuit primus Episcopus Iconij.
64. S. Stachis, Bizantij Episcopus, à S. Andrea Apostolo ordinatus.
65. S. Sidonius, seu Celidonius, nempe cœcus ille, quem illuminavit Christus Dominus, Episcopus Aquisextijs, post S. Maximinum.
66. S. Sylvanus, de quo 2. ad Thessalonicenses, primus Episcopus Thesalonicensium.
67. S. Tertius, de quo ad Romanos 16. Episcopus Iconij.
68. S. Thadæus, diversus ab Apostolo.

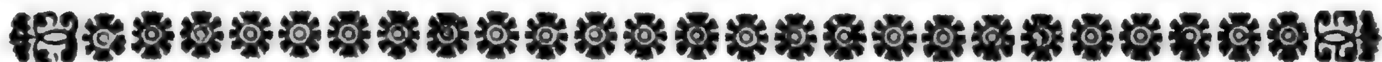
69. S. Ur

69. S. Urbanus, primus Episcopus Macedonum.
70. S. Zachæus, de quo Lucæ 19. Episcopus Cæsareæ in Palæstina.
71. S. Zenas, de quo ad Titum 3. primus Episcopus Diospoles, in Palæstina.
Deest unus.

Hæc ex Chronologia Patris Joannis Riccioli, qui hunc Catalogum confecit, ex Sancti Hippolyti Martyris, & Dorothei Synopsi, Papia, Eusebio, alijsque Scriptoribus.

Septem primi Diaconi ex Actorum. 6.

S. Stephanus, Nicanor, Philippus, Procorus, Tinion, Parmenus, & Nicolaus Advena.

CATALOGUS VII.

Continens Nomina Scriptorum, qui de Rebus fidei, Christianæ, & Ecclesiæ Scripserunt primis quinque Sæculis.

SÆCULUM I.

S. Matthæus Evangel.
S. Marcus Evangel.
S. Lucas Evangelista.
S. Joannes Evangelista.
S. Petrus Apostolus.
S. Jacobus Minor, Apostol.
S. Judas Thadæus Apostol.
S. Prochorus unus ex 7. Diaconis.
S. Linus Papa.
S. Clemens Papa.
S. Hierotheus, Pauli Apostoli Discipulus.
S. Dionysius Areopagita.
S. Ignatius Martyr.
S. Martialis Epis. Limoviensis, S. Petri Apost. Discip.
S. Polycarpus, S. Joannis Apostoli Discipulus.
Achajæ Presb. qui S. Andreæ Ap. Passionē scripserunt.

SÆCULUM II.

S. Quartus, Apostolorum Discipulus.
S. Aristides.
S. Papias, Episcopus Hieropolitanus, Agrippa, Cognomento Castor.
Melito, Asianus, Sardiensis Episcopus.
S. Justinus Martyr.
S. Dionysius, Corinthiorum Episcopus.
S. Hegesippus.
Athenagoras Atheniensis Philosophus.
S. Theophilus Patriarcha Antiochenus.
S. Apollinarius, Epis. Hieropolit. in Asia.
S. Philippus, Episcopus Cortinæ in Creta.
S. Pinytus, Episcopus Gnosiæ, in Creta.
S. Iræneus.
S. Serapion, Patriarcha Antiochenus.
S. Apollonius, Senator Roman. & Martyr.
Theophilus, Cæsareæ Episcopus.
Bacchyllus, Corinthiorum Episcopus.
S. Athenogenes, Doctor insignis & Mart.
S. Victor Papa.
S. Pantænus, Christianus Philosophus, Clementis Alexandrini Magister.

SÆCULUM III.

Clemens Alexandrinus.
Ammonius Christianus Philosophus, Origenis Magister.
S. Zeticus, Episcop. Ostrenus in Armenia.
Origenes.
Minutius Felix.
Geminianus Presbyter.
S. Hippolitus.
Triphon, Origenis Discipulus.
S. Lucianus Presbyter.
S. Cyprianus Martyr.
S. Cornelius Papa.
Eusebius Alexandrinus.
S. Gregorius Neocæsarensis.
Tertulianus.

S. Dionisius, Patriarcha Alexandrinus.
S. Archelaus, Cascarorum in Mesopotamia Episcopus.
S. Cyrillus, Patriarcha Antiochenus.
S. Dorotheus.
S. Pierius, Presbyter Alexandriæ.
S. Victorinus, Episcopus Pictaviensis, & Martyr.
Eusebius, Episcopus Ladoicensis.
S. Phileas, Episcopus in Ægypto, & Martyr.
S. Methodius, Martyr.
Arnobius.
Lactantius Firmianus.
S. Zeno Veronensis.

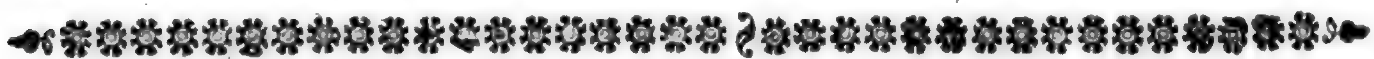
SÆCULUM IV.

S. Jacobus cognomento sapiens.
Juvencus Hispanus Presbyter, Poëta.
S. Pamphilus Presbyter, Martyr.
Eusebius Cæsariensis.
Rhæticius, Episcopus Augustodunen.
S. Antonius Magnus.
S. Athanasius, Episcopus Alexandrinus.
Theodorus, Heracleæ Episcopus in Thracia.
S. Serapion Anachoreta.
S. Macarius Abbas.
S. Triphyllius Ladvensis, Episc. in Cypro.
S. Cyrillus Hierosolymitanus.
Evagrius Monachus, Ponti.
Palladius Gallata.
S. Damasus Papa.
Prudentius Poëta Christianus.
S. Epiphanius Episcopus in Cypro.
S. Ambrosius, Episcopus Mediolanen.
S. Amphilophius, Iconij Episcopus.
S. Philastrius, Episcopus Brixiensis.

S. Gaudentius, Episcopus item Brixiensis.
S. Hilarius, Episcopus Pictaviensis.
Titus, Episcopus Prostrenus.
S. Ephrem Syrus Diaconus Edessæ.
Aquilius Severus in Hispania.
S. Optatus Africanus.
Osius, Episcopus Cordubensis.
S. Gregorius Cognomento Theologus.
S. Macarius Senior.
S. Gregorius, Episcopus Nyssenus.
S. Basilius.
Julius Maternus Firmicus.
S. Pachomius Abbas.
Evagrius, Episcopus Antiochenus.
Gelasius, Episcopus Cæsareæ in Palæstina.
S. Hieronymus Presbyter.
S. Diadochus, Episcopus Photices.
S. Chromantius, Episcopus, Aquilejensis.
Sophronius.
Theophilus.
S. Joannes Chrisostomus.

SÆCULUM V.

S. Innocentius Papa.
S. Augustinus, Episcopus Hipponensis, in Africa.
Idacius, cognomento Clarus, Episcopus.
Joannes Cassianus.
Audentius, Episcopus Hispanus.
Synesius, Ptolemaidis Episcopus.
Paulus Orosius.
S. Paulinus Nolanus.
Sulpitius Severus, S. Martini Discipulus.
Lucianus, Presbyter Hierosolymitanus.
Hesychius.
Isidorus, Episcopus Cordubensis.
Simplicianus, Episcopus Mediolanen.
Evodius, Episcopus Africanus.
Possidonius, Calamensis Episcopus.
S. Isidorus, Pelusiota, Monachus.
S. Petrus Chrisologus, Episc. Ravennæ.
Cerealis, Episcopus in Africa.
S. Leo Magnus, Papa.
Arnobius Junior.
Victorinus Aquitanus.
S. Victor Episcopus Uticensis in Africa.
S. Honoratus, Episcopus Massiliensis.
Julianus Pomerius Presbyter.
Sylvianus Presbyter Massiliensis.
Virgilius Monachus.
S. Cyrillus Alexandrinus.
C. Cælius Sedulius Scotus.
S. Nilus Abbas.
S. Theodoretus, Episcopus Syriæ.
Sabbatius Episcopus in Gallia.
Theodoretus, Episcopus Anegranus in Gallia.
Marcus Eremita.
S. Hilarius, Arelatensis Episcopus.
S. Prosper.
S. Eucherius, Monachus Lirinensis.
S. Vincentius Lirinensis.
S. Maximus Taurinensis Episcopus.
Isaac Monachus.
Vincentius Presbyter, natione Gallus.
Gelasius Cyzienus.
Gildas Sapiens.
Geninadius Presbyter.
S. Avitus, Viennensis Episcopus in Gallia.
S. Eugenius, Episcopus Carthaginensis.
S. Cæsarius Monachus Lirinensis.
Olympiodorus.
Chrysippus Presbyter.

CATALOGUS VIII.

Continens Nomina aliarum Sanctorum, & Illustrium Personarum, quæ primis quinque Sæculis vixerunt.

SÆCULUM I.

MARIA Virgo Sacratissima DEI Mater.
S. Joseph vir ejus, & Christi Domini Nutritius.
Ss. Innocentes, in Odium Christi Domini ab Herode necati.
S. Joannes Baptista, vitæ Monasticæ Princeps.

S. Andreas

S. Andreas Apostolus.
S. Jacobus Major, Apostolorum Protomartyr.
S. Thomas Apostolus.
S. Philippus Apostolus.
S. Bartholomæus Apostolus.
S. Simon Apostolus.
S. Barnabas Apostolus.
S. Stephanus Proto-Martyr.
S. Thecla, prima inter Christianas fœminas Virgo, & Martyr.
S. Nicanor, unus ex septem Diaconis.
S. Maria Magdalena, insigne pœnitentiæ speculum.
S. Martha Magdalenæ Soror.
S. Maria Salome.
Eunuchus Candaces Reginæ Æthiopiæ, à Philippo Baptizatus.
S. Paulinus, primus Lucensis Episcopus.
S. Petronilla Virgo.
Ss. MM. Processus, & Martinianus, à S. Petro Baptizati.
S. Trochimus, de quo Actor. 20. & 21. primus Episcopus Arelatensis.
S. Longinus Miles, qui latus Christi aperuit.
S. Bonus Latro Gysmas, cum Christo Crucifixus.
S. Pancratius Martyr, à S. Petro in Siciliam missus.
S Paulus Episcopus, Apostolorum Discipulus, quem ajunt fuisse Sergium Paulum, à S. Paulo conversum.
S. Polycarpus, Joannis Apostoli discipulus, & ab eo Episcopus Smyrnensis Ordinatus.
S. Virgo, & Martyr Flavia Domitilla.
Ss. Martyres Nereus, & Achilleus fratres, Eunuchi Flaviæ Domitillæ Virginis.

SÆCULUM II.

S. Barsimæus Episcopus, & Martyr Edessæ, in Syria anno 107.
Ss. Sarbelius, & Soror ejus Barbæa Martyres Edessæ 107.
S. Romulus, capite ob fidem Christi truncatus. 108.
S. Simeon, filius Cleophæ, & Christi secundùm carnem propinquus, cruci affixus. Anno 109. Ætatis vero 120.
Ss. Zozimus, & Rufus Martyres. 109.
Alter S. Zozimus miles, Martyr. 109.
S. Titus Cretensis Episcopus, ac S. Pauli Discipulus, 109. ætatis vero 94.
S Timotheus S Pauli Discipulus, Ephesiorum Episcopus, lapidibus obrutus 109.
S. Onesimus, ejusdem S Pauli Discipulus, lapidatus, 110.
S. Astius, sive Antistius Dyrrhachij in Macedonia crucifixus 110. & alij 7. Martyres in mare demersi.
Ss. Maro, Eutyches, Sulpicius, Servilianus, Hiacynthus, Diaconi, alijque multi Martyres passi 112.

S. Phocas

S. Phocas Episcopus Sinopes in Ponto, & Martyr. 114.

Quinque Virgines Christianæ combustæ, ex quarum cineribus æri admixtis, magnifici Lavacri à Trajano exstructi vasa fabricata sunt, verùm quicunque in illud, lavandi causâ introibat, caligine, vertigineque correptus, cæco impetu procurrebat, & in terram ruebat. *Baronius ad Annum* 118.

S. Zacharias, Episcopus Viennensis in Gallia, & Martyr. Anno 118.

S. Martinus Apostolorum discipulus, ejusdem Zachariæ in Cathedra Successor.

S. Eustachius, cum Theopista uxore, ac liberis, Martyr. 120.

S. Eutropius, Episcopus Xauctonensis.

Ss. Martyres Faustinus Presbyter, & Jovita Diaconus. S. Serapia, Virgo Antiochena. S. Sabina, nobilis Matrona, & S. Zophia, cum tribus filiabus, Fide, Spe, Charitate Virginibus. Anno 120.

Ss. Eventius, Theodulus, Hermes, Quirinus Tribunus, alijque multi, pro fide interempti. 132.

S. Balbina Virgo 132.

S. Getulius Martyr, 138.

S. Symphorosa, ejusdem Getulij Uxor, cum septem filijs Martyr. 138.

S. Peregrinus Martyr, Antisiodorensis Episcopus. 142.

S. Flocellus puer, Martyr. 154.

Ss. MM. Alexander, Agatorus, Carpus, nec non S. Agathonius, S. Theodorus, ac Mater ejus Philippa. 154.

S. Pontianus Martyr. 154.

Multi ex Clero Romano, Martyres facti. 164.

S. Praxedis Virgo. 164.

S. Verus Viennensis in Gallia Episcopus. Justus ibidem Viēnensis in Gallia Episc.

Ss. MM. Gervasius, & Prothasius.

S. Felicitas, cum 7. filijs, honorificum Martyrium passa. 175.

Ss. MM. Photinus, Lugdunensis Episcopus, alijque permulti, Martyrio cohonestati, Lugduni. 179.

Ss. MM. Ferecolus Presbyter, & Ferrusius Diac. Apostoli Vesuntini, ibidem passi.

Ss. Felix Presbyter, Fortunatus, & Achilleus Diac. Valentiæ Allobrogini, Martyr.

SÆCULUM III.

S. Leonides, Origenis Pater, pro Christo obtruncatus. 204.

Ss. MM. Plutarchus, Serenus, Heraclides, Heron, & alter Serenus, cum Rais Cathechumena, & Basilides. 205.

S. Gundenis Virgo, & Martyr. 205.

S. Perpetua & Felicitas, Martyres. 205.

S. Serapion Martyr, in Ægipto. 205.

S. Andeolus Subdiaconus, Martyr.

S. Abaragus Rex Edessæ, consangvineus alterius Abaragi Regis, quem S. Thadæus. Christo lucratus est.

Multi alij Sancti Martyres Romæ. 228.
S. Martina, Virgo, Romana. 228.
S. Cæcilia, Virgo & Martyr.
Ss. Martyres, Valerianus, Cæciliæ Sponsus, & Tiburtius frater ejus, & Maximus, Imperatoris Cubicularius.
S. Barbaræ, Virgo, & Martyr.
S. Apollonia, Virgo & Martyr.
Plurimi alij Ss. Martyres, passi in diversis orbis partibus.
S. Margarita Antiochena, Virgo & Martyr.
S. Paulus primus Eremita.
S. Pionius, Presbyter, & Martyr.
S. Christophorus, Martyr, in Lycia 254.
S. Saturninus, Tolosanus Episcopus, & Martyr. 254.
S. Amaranthus, Martyr in Aquitania 259.
Ss. Martyres, Nemesius, & Lucilla filia, cæca, sed Baptismo à S. Stephano Papa suscepto, illuminata.
Ss. Virgines, & Martyres, Ruffina, & Secunda Sorores.
S. Tharsicius Acolythus, & Martyr.
S. Nicephorus, Martyr. 260.
S. Laurentius, Diaconus & Martyr. 261.
S. Theogenes, Episcopus Hipponensis, & alij 36. Martyres. 262.
S. Eugenia Virgo Romana & Martyr. 260.
Ss. Martyres Protus, & Hyacinthus. 262.
Ss. MM. Privatus Episcopus Mimatensis, Florens Episcopus Viennensis in Gallia, & Pontius, cujus prædicatione, & industria, duo Philippi Cæsares, ad JESUM Christum fuêre conversi.
S. Asterius, Senator Romanus &, Martyr.
S. Cyrilla Virgo, & Martyr. 269
Quadraginta sex milites, unà cum uxoribus interfecti, pro Christi fide. 269.
Alij Centum Martyres eodem Anno.
Ss. Martyres Marius, & Martha ejus uxor, unà cum filijs Audiface, & Abachum. 270.
S. Valentinus, Presbyter & Martyr. 270.
S. Prisca, Virgo Romana, & Martyr.
S. Eutropius, ac Sorores ejusdem, Zozima, & Bonosa. 275.
Ss. MM. Claudius, Justus, Jucundinus, Trecis in Campania passi. 275.
S. Patrocus, ibidem, & eodem anno.
S. Columba, Virgo, & Martyr, apud Senonas. 275.
S. Athenodorus, Episcopus Neo-Cæsariensis in Ponto, Origenis discipulus, & S. Gregorij Thaumaturgi frater.

S. Felix

S. Doro-

S. Patricius,

S. Patricius, Episcopus in Hibernia.
S. Severus, Episcopus Trevirensis.
S. Lupus, Episcopus Trecensis.
Martyres multi in Africa, sub Genserico. 473.
S. Julia Chartaginensis Virgo, & Martyr. 474.
S. Caprasius, Abbas Lirinensis.
Leontius, Episcopus Forojuliensis.
S Daniel Stylita.
S. Rusticus, Massiliensis Episcopus.
S. Veranus, Lugdunensis Episcopus.
S. Anianus, Aurelianensis Episcopus.
S Porcarius, Abbas Lirinensis.
S. Principius, Episcopus Suessionensis.
S. Mamertus, Episcopus Viennensis in Gallia.
S. Remigius, Episcopus Remensis.
Salonius, Episcopus Viennensis in Gallia, vir celebratissimus.
Amabilis Presbyter Ricomagensis, in Arvernia virtute insignis.
S. Abraham, Abbas in Arvernia.
S. Perpetuus, Turonensis Episcopus.
S. Sabbas, Abbas in Palæstina.
S. Joannes Silentiarius.
S. Apollinaris, Episcopus Valentinensis, in Delphinatu.
S. Crotildis Francorum Regina.

CATALOGUS IX.

Scriptorum Prophanorum, qui primis quinque Sæculis floruerunt.

SÆCULUM I.

Asinius Pollio, Orator.
Philistion, Mimographus.
Socion Alexandrinus Philosophus.
Theon, Gramaticus.
M. Messala Corvinus, Orator.
M. Verrius Flaccus, Grammaticus.
L. Fenestella, Historicus.
Valerius Maximus, Historicus.
Titus Livius, Historicus.
Ovidius Naso, Poëta.
Tibullus, Poëta.
C. Julius Hyginius, Poëta.
Strabo, Geographus.
Quiritus Atherius, Orator.
Vellejus Paterculus, Historicus.
Cassius Severus, Historicus.
Lucius Æнnæus Seneca, Philosophus.
Apion Alexandrinus, Historicus.

Valerius Flaccus, Poëta.
Serapion, Philosophus, & Orator.
C. Musonius Rufus, Philosophus Stoicus.
Plutarchus Heronensis, Philosophus.
Gabinus, Rhetor.
Julius Hyginus, Philosophus.
M. Valerius Martialis, Poëta.
Domitius Afer, Orator.
Clodius Quirinalis, Rhetor.
Palæmon Vincentius, Grammaticus.
Silius Italicus.
M. Antonius Liberalis, Rhetor.
L. Moderatus Columella.
Aulus Persius, Poëta Satyricus.
Alter L. ÆnæusSeneca, Philos. & Orator.
M. Annæus Lucanus, Poëta.
Cornelius Celsus, Medicus.
Thessalus, Medicus.
Andromachus, Medicus.
CrinasMassiliensis, Medicus, & Astrologus.
Carmus, Medicus.
Quintus Asconius Gordianus, Historicus.
Plinius Major, Historicus Naturalis.
M. Fabius Quintilianus, Orator.
Julius Pomponius secund. Poëta Tragicus.
Junius Juvenalis, Poëta.
P. Statius Papinius, Poëta.
Euphrates, Philosophus Platonicus.
Maricius Tyrius, Geographus.
Phito Alexandrinus.
Josephus Judæus, Historicus.

SÆCULUM II.

Plinius Junior.
Cornelius Tacitus, Orator.
Solinus.
L. Florus, Historicus.
Priscus Jabolenus, Juris consultus.
Juventius Celsus, Juris consultus.
Favorinus, Philosophus.
Dionysius Milesius, Historiographus.
Milleus, Mathematicus.
Gallenus, Medicus.
L. Apulejus, Philosophus Platonicus.
Aristides, Philosophus Christianus.
Malegon, Chronographus.
Heliodorus, Rhetor.
Svetonius, Historicus.
Salvianus Justinianus, Legis-peritus.
L. Volusius Metianus, Juris consultus.
Palæmon, Rhetor.
Pausanias, Grammaticus.
Ælianus, Sophista.
Servius, Virgilij Explanator.
Appianus Alexandrinus.
Epictetus, Philosophus.
Ulpius Marcellus, Juris consultus.
Serbidius Scævola, Juris consultus.
Mesomedes, Poëta Lyricus.
Taurus Berythius, Philosophus Platonicus.
Diogenes Laertius, Historicus.
Ptolomæus, Astronomus.
Athenæus, Grammaticus.
Hermogenes, Zophista.
Herodianus Alexandrinus, Grammaticus, & Historicus.
Apollonius, Philosophus.
Basilides Philosophus.
Aetius, Philosophus Platonicus.
Antistius, Orator.
Attejus, Orator. Hadrianus, Zophista.
Maximus Tyrius, Philosophus.
Julius Pollux, Author Græcus.
Aphtonius, Zophista, & Rhetor.
Oppianus, Poëta. Philostratus Historicus.
Æmilius Papinianus, Juris consultus.

SÆCU-

SÆCULUM III.

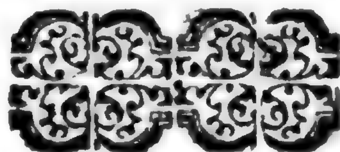
Julius Capitolinus, Historiographus.
Trebellius Pollio, Romanus Historicus.
Ælius Lampridius, Historicus.
Ælius Spartianus, Historicus Romanus.
Flavius Vepiseus, Historicus Romanus.
Sextus Anienus Rufus, Poëta.
Jamblychus, Philosophus.
Sopater, Sophista.
Næsarius, Rhetor.
Maximus, Philosophus.
Metrodorus, Philosophus.
Minerius Burdegalensis, Rhetor.
Donatus, Grammaticus.
Alcimus, Rhetor.
Delphidius, Rhetor.
Palladius Methonensis, Sophista.
Petrus Cæsar, Orator.
Themistius, Philosophus Christianus.
Evantius, Grammaticus.
Orilasius, Medicus.
Prohæresius, Sophista.
Herodotus Halicarnasseus.
Flavius Vegetius Renatus, Politicus.
Libanius Antiochenus, Rhetor.
Ammianus Marcellinus, Historicus.
Eunapius, Historiographus.
Claudianus, Poëta.
Symachus, Orator.
Macrobius.
Sextus Aurelius Victor, Historicus.

SÆCULUM IV.

Zozimus Comes, Historicus.
Proclus Matthematicus.
Severianus Damascenus, Mathematicus.
Marinus Neapolitanus, Orator & Philos.
Rutilius Numantius.
Coluthus Thebanus.

SÆCULUM V.

Phocas. Basilides Patricius.
Tribonianus. Thomas. Theophilus.
Dioscorus. Præsentinus.
Alter Tribonianus.
Dorotheus, Juris-consultus.
Isidorus, Juris-consultus.
Cratinus, Juris-consultus.
Theodorus, Juris consultus.
Talloteus, Juris consultus.
Anatolius, Juris consultus.
Simplicius, Philosophus.
Damasius Philosophus.
Gildas Badonius, cognomento Sapiens.

CATALOGUS X.

Eventuum Memorabilium, quinque primorum Sæculorum.

SÆCULUM I.

Ex Chronologia Jacobi Gvalterij. S. J.

1. NAscente Christo, pax in universo orbe fuit.
2. Germania à Romanis deficit. Anno Christi 2.
3. Fames ingens Romæ. Anno Christi 8.
4. Coloniensis Urbs supra Rhenum fundatur, circa Annum Christi 16.
5. Terræ motu Urbes 13. in Asia pessundatæ. Anno Christi 20.
6. Cæsaræa Philippi in Judæa fundatur. Anno Christi. 27.
7. In Fidevatium Urbe, Amphiteatri ruina, quinquaginta millia hominum, partim extrinxit, partim mutilavit. Anno Christi 28.
8. Prædicante JEsu Christo, eventus permulti admirabiles contingunt. 33.
9. Apostolis Evangelium prædicantibus, Idola obmutescunt.
10. Dominicus dies, primus Christianorum dies festus, ab Apostolis instituitur.
11. Natalis diei JEsu Christi annua celebritas, ab Apostolis constituitur.
12. Epiphaniæ dies festus, Apostolicis constitutionibus, statuitur.
13. Festa Paschatis, Ascensionis Christi Domini, Pentecostes, ab Apostolis instituuntur.
14. Quatuor temporum Jejunium observari cœptum.
15. Christianorum nomen, Antiochiæ primùm fidelibus impositum.
16. Herodes Aristobulus, ab Angelo percussus, à vermibus consumitur.
17. Insula Stadiorum Triginta inter Thæam, & Therasiam orta.
18. Soles tres simul apparent, statimque in eundem orbem coëunt. Año Chr. 51.
19. Nero ductus cupiditate repræsentandi sibi Trojæ incendium, magnam Romanæ urbis partem incendendam curat. Anno Christi 66.
20. Urbs Hierosolymitana, à Tito evertitur.

SÆCULUM II.

Ex Chronologia Jacobi Gvalterij. S. J.

1. Terræ motu quatuor Urbes in Asia subversæ, & duæ in Græcia Anno Chr. 108.
2. Romæ celeberrimum Jovis Templum, Pantheon dictum fluminis ictu, eo ipso tempore, quô vera Romanorum Religio, divexatur. 112.
3. Antiochia ferè tota terræ motu subversa. 116.
4. Nicomædia terræ motu corruit, & bona pars Urbis Nicææ, 123. Et Nicopolis, ac Cæsaræa simili casu corruunt. 131.

5. Ecclesia

5. Ecclesia miraculorum vi mirificè aucta, stabilita, & propagata.
6. Seleucia Syriæ Urbs, cum trecentis hominum millibus, à Romanis capta. 167.
7. In Gallia, Martyres quàm plurimi. 170.
8. Pestis, eousque longe lateque, per orbem universum grassatur, ut totus Romanorum exercitus, in nihilum propè redactus sit. 175.
9. Sacra Theologia, acuratius explanata, & pertractata Alexandriæ, à Pantæno, cui successit Clemens Alexandrinus, huic verò Origenes.
10. Smyrna Urbs Asiæ terræ conquassatione obruta. 182.
11. Lucius Angliæ Rex, primus omnium Regum, unà cum uxore, & subditis propemodùm universis, fidem Christianam amplectitur.
12. Ingens per totam Italiam pestilentia, sed quæ, Romam ita depopulata est, ut diebus singulis, duo corporum millia humarentur. 189.
13. Templum pacis eousque amplum, elegans, ac opulentum, unà cum Palatio, magnaque Romæ parte, incendio consumitur. Illic in cineres redacta sunt sacra Templi Hierosolymitani Spolia, à Vespasiano reposita.

SÆCULUM III.

Ex Chronologia Jacobi Gvalteri S. J.

1. Severus Imperator Parthos superat, eorumque Regionem, in Provinciam Romanam redigit, quam ob causam cognominatus est *Parthicus*. 201.
2. Scotia Christianismum profitetur, cum Rege suo Donaldo, ejusque uxore, Liberis, ac Nobilitate, admissis Victoris Papæ Legatis. 203.
3. Severus Imperator, in Angliam bellum movens, ad vindicandas à Barbarorum excursionibus, Romanas Provincias; à mari uno, ad alterum, extruxit murum Octoaginta millium Passuum, vel ut alij scribunt. 132. millium passuum.
4. Urbs Nicopolis fundata in Palæstina, vel potiùs amplificata, & eò nomine appellata, cùm ante vocaretur Emaus.
5. Arabia fidem Christi amplectitur.
6. Terræ motus, usque adeò horribilis, ut dehiscente terra, Civitates aliquæ, unà cum suis populis absorptæ sint. 243.
7. Romæ fundatæ, annus milesimus celebratur. Anno Christi 294.
8. Anachoriticæ, seu Eremiticæ vitæ status feliciter à Sancto Paulo inchoatur, qui ob id primus Eremita nuncupatur, quamvis si propriè loquendum sit, author Eremiticæ vitæ dicitur, quòd illam magnopere illustrârit potiùs, quàm quòd ejus inventor fuerit.
9. Amphiteatrum Romæ exustum. 255.
10. Imperium Romanum prope universum, varijs calamitatibus afflictum, in pœnam effusi Christianorum Sangvinis.
11. Græcia, Macedonia, Pontus, Asia, à Gothis expilantur. 265.

L 12. Aure-

12. Aurelia Gallorum, ab Aurelio fundata. 273.

13. Viginti Christianorum millia Nicomediæ intra Ecclesiam, pro Christo, ipsa Natali Christi nocte concremantur. Urbs quoque Christiana, in Phrigia, tota, pro Christo patitur, igneque concrematur.

SÆCULUM IV.

Ex Chronologia Jacobi Gvalteri. S. J.

1. Decima persecutio in Christianos, omnibus præcedentibus crudelior, sub Diocletiano, & Maximiano excitatur, Anno 301. Cujus violentiâ Ecclesiæ Christianorum dirutæ, Scripturæ Sacræ, in medijs foris exustæ, Christiani ipsi, ad necem undique conquisiti.
2. Terræ motus horribilis apud Tyrum, & Sidonem, multas Urbes, populosque innumeros opprimit. 306.
3. Pax magna Ecclesiæ, sub Constantino Imperatore redditur, & Templa plurima, à Christianis exstruuntur.
4. S. Helena Constantini Mater, Divinis visis admonita, sanctam Crucem Hierosolymis perquirit, atque invenit. 325.
5. Olympici Ludi à Constantino Magno aboliti, unà cum numeratione annorum per Olympiades, qui locò illarum substituit supputationem per Indictiones, quarum una quæque quindecim annos complectitur.
6. Constantinum honorant Indiæ Orientalis Legati, eique pretiosa munera offerunt, atque animalia, à nostris planè discrepantia.
7. Monachalis status floret in Thebaide, sub S Antonio Abbate.
8. Breviarium, in meliorem quàm antea formam redactum, circa annum 370, idque à Sancto Damaso Papa, à Sancto Ambrosio, & à Sancto Hieronymo.
9. Grando tantæ magnitudinis Constantinopoli decidit, ut homines aliquot perimeret.
10. Apud Atrebatas, Lana pluviæ mixta defluxit. 371.

SÆCULUM V.

Ex Chronologia Jacobi Gvalteri S. J. & Supplemento Andreæ Coppensteinii ad Epitome Card. Bellarmini.

1. Arcadij Imperatoris Exercitu in prælium cum Persis descendente, Cruces in vestimentis militum apparuêre. Unde occasionem hausit obtentâ victoriâ, nummos cudendi, eodem Crucis charactere notatos.
2. S. Stephani Protomartyris reliquiæ, per revelationem inventæ.
3. Civitates multæ ac pagi in Palæstina, terræ motu subversi. 419.
4. Nocturna Vigilia ad sepulchra Martyrum, à Bonifacio 1, sublata, jejunium verò retentum.
5. Bononiensis universitas, à Theodosio instituta floret.
6. Codex Theodosianus, promulgatur. 435.

7. Veneta

7. Veneta Civitas exstructa, ad cavendas Attilæ Hunnorum Regis incursiones, ac devastationes.
8. Rogationum dies restitutæ, à S. Mamerto Episcopo Viennensi in Gallia. 475.
9. Puncta Hebraica excogitata, quæ vocalium instar essent, ad facilem lectionem textûs hebraici.
10. Christi Religio in Æthiopia mirè propagatur, sub Regibus Abraham, & Azba fratribus.
11. S. Barnabæ Apostoli Reliquiæ divinitus revelatæ, & inventæ unà cum Evangelio Hebraico S. Matthæi, propriâ ipsius S. Matthæi manu exarata, quod S. Barnabas secum gestare consveverat, ejusque tactu omne genus morbi expellere.
12. Gargani montis crypta in Apulia detegitur, ob S. Michaëlis Archangeli apparitionem celebratissima. Anno 493.
13. S. Benedictus suo in Eremum secessu, prima Ordinis sui fundamenta ponit. 494.
14. Ampula Olei de cœlo per Columbam supra Regem Galliæ Clodovæum, ad illum injungendum allata.

Anno 446. Oriente toto, per sex menses, terræ motibus quassato, Theodosius Imperator, Prochus Patriarcha, omnisque populus, in aperto degens campo supplicabat. Contigit in ipsa supplicatione, puerum sublimè rapi, audireque ab Angelis concini Trishagium illud: Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus, & Imortalis, Miserere nobis. Hoc, demissus puer, docet Imperatorem, Patriarcham, & adstantes, ac moritur. Prochus id ubique cani jubet, isthic Imperator orbe toto, cessatq; terra succussari.

Attila *Trecas* eversurus erat, at orante S. Lupo Episcopo, mediam pertransit urbem, cum Exercitu excæcato, cæcatus, nullo mortalium viso læsove.

EVENTUS MEMORABILES, QUI PRIMIS QUINQUE SÆCULIS CONTIGERUNT.

Ex Supplemento Andreæ Coppensteinii, ad Epitome Cardinalis Bellarmini.

SÆCULUM I.

1. Fugiente Christo puero, cum Matre Sanctissima, & Josepho Nutritio in Ægyptum, Persis arbor obvia, se inflexisse traditur, quæ dein sic incurva permansit, ejusque folia accepêre quosque morbos persanandi virtutem. Ad adventum autem ejusdem in Ægyptum, idola omnia corruerunt, & dœmonia tota Ægypto profugerunt.

 2. Locus

2. Locus deserti, qui latebras fugienti Christo præbuit, nobilitatus est horto Balsami optimi, quem irrigabat fonticulus felicis undæ, ex quo Deipara Jesulum, ejusque panniculos, abluere solita erat.
3. Abaragus Regulus, dat ad Christum Epistolam, & Christus ad ipsum, cui adjungit etiam sui imaginem, quæ dein plurimis, & maximis claruit miraculis.
4. Christus prædicatione, gestisque admirabilis, hoc Sæculum illustrat.
5. In terræ motu tempore Passionis Christi, superliminare Templi decidit: audi[t]ique Angeli Tutelares Templi, dicere: Transeamus hinc.
6. Sibyllarum Libri referuntur ad Senatum Romanum,& à Collegio Sacerdotum, jussu Tiberij discutiuntur, & approbati reponuntur, magno Christianitatis bono, ut ex ijsdem Gentiles convincerentur.
7. Vestigia Christi Ascendentis in Cœlum lapidi imprimuntur, quæ etiamnum integra visuntur.
8. Apostoli Baptizatis manus imponunt, id est Confirmationis Sacramentum ijsdem impendunt. Quod Episcopalis est muneris.
9. Caiphas vitæ pertæsus, sibi mortem consciscit. Pilatus Romæ, gravissimorum scelerum reus peragitur. Anno Christi 37.
10. Pauli Sudaria, & Semicinctia tactu, ac Petri umbra, plurimas Sanationes faciunt,

SÆCULI II.

Ex Supplemento Andreæ Coppensteinij, ad Epitome Cardinalis Belarmini.

1. Intra Revolutionem unius Sæculi Christianitas adeò Gentilitatem superavit, ut vix tria superessent in orbe Oracula.
2. S. Ignatius ex itinere, Romam versùs, diversis in Epistolis commendat Ecclesiam Romanam, fractionem Panis frequentem, hoc est Communionem, Ordines, gradusque Ecclesiasticos, Virginum, viduarumque Collegia.
3. Tituli Ecclesiarum Romæ cœpti quibus hodie quoque Cardinales utuntur.
4. M. Aurelius Imperator, in Marcomanos movens, precibns Christianæ Legionis, quam in Castris suis habebat, admirandam de hostibus reportat victoriam.
5. Prodit ab *Aquila Pontico* Scripturæ Sacræ facta versio, secunda ab ea quæ facta fuerat à LXX. Interpretibus, cui tertia superadditur à Theodosione.
6. Ælius Hadrianus, Hierusalem Urbem restaurans, eam Æliam nominat.

SÆCULI III.

Ex Supplemento Andreæ Copensteinij, ad Epitome Cardinalis Bellarmini.

1. Origenes concinat Hexapla, & Octapla, id est Seriem octo Columnarum, cum totidem versionibus Scripturæ.

In pri-

In prima & secunda erant duo Textus Hebræi. In tertia, *Aquilæ* versio, in quarta Simmachi, in quinta LXX. Interpretum, in sexta Theodosionis, in septima, & octava sua.

2. Posthac prodijt S. Hieronymi ex LXX. Interpretibus, in Latinam linguam Scripturæ Sacræ versio, quæ nomen vulgatæ versionis obtinuit, quam omnis Christianitas postea retinuit, hodieque observat universalis, & Catholica Ecclesia.

3. Anterius Papa, septem Notarios in Urbe constituit, qui res gestas, & Passiones Martyrum conscriberent.

4. Ephesi septem juvenes, persecutionem Decij fugientes in Antrum, occluso à persecutoribus ostio, ibidem indormierunt, qui postmodum Tempore Theodosij Imperatoris, in Sæculo quinto reclusi, unam noctem se dormisse credentes apparuerunt, admirantes Sacra Christiana, jam publica ubique esse, sed, & ipsi admirationi fuêre cæteris universis.

5. Decius Imperator, in bello Gothico fugiens, palude absorptus perit.

6. Mira multa circa Martyres contigerunt fidei Romanæ testimonia.

7. Alexandriæ pestis orta, latè grassatur; Christiani qui ex Charitate in ægrorum, mortuorumque, peste correpti, & extincti fuêre, pro Martyribus ab Ecclesia agnoscuntur.

8. S. Macarius suscitat mortuum in Testimonium Romanæ fidei, contra Hieracitas Hæreticos. Anno 288.

9. Valerianus Imperator, captus à Sapore Rege Persarum, vivus excoriatur, & sale conditur.

10. Diocletianus, & Maximinus, quòd nequivissent extingvere Christianos, spontè se Imperio abdicant.

SÆCULUM IV.

Ex Supplemento Andreæ Coppensteinij, in Epitome Cardinalis Bellarmini.

1. Constantinus Magnus Imperator, contra Maxentium Tyrannum pugnaturus, vidit in Cœlo post meridiem, corruscantem Crucem, hisce inscriptam: *In hoc signo vinces.* Ergo Labarum suum, vexillaque cætera, & scuta ac galeas insignit Cruce, ac contra Centum millia hostium, vix viginti educens militum millia, hostem delet, nemine ex Exercitû Cæsariano Læso, Tyrannus in Tiberim seipsum dejicit, ac perit. 312.

2. Constantinus, ubique Cruces erigi curat, legeque cavet, ne quis imposterùm afficiatur Crucis supplicio, ac dein ipsemet baptizatur. 324.

3. Ad Concilium Nicænum venientibus Episcopis, Constantinus occurrit, caput manibus eorum supponit, sedentibus adstat, nec sedit, nisi jussus. 325.

4. Idem Concilium Nicænum decrevit, Psalmos omnes finiendos hâc clausulâ Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto: ac addendum: sicut erat in principio,

 & nunc,

& nunc, & semper: & in sæcula sæculorum Amen. Idque propter Arianos dicentes: Gloria Patri, per Filum, in spiritu sancto.

5. Ante finem hujus Concilij, obierant, Chrisantus, & Massonius, Patres igitur horum tumulis, imponunt Decreta, orantque ut subscribant, & ecce postridie manè subscripta eorum nomina inveniunt.

6. Constantinus Imperator novam Constituit Hierusalem, Crucemque à Gentilibus defossam, reponit ac erigit.

7. Constantinus Magnus Urbem Bizantium, reædificat atque ampliat, quam à suo nomine Constantinopolim, atque novam Romam denominat, atque eandem B. V. Deiparæ honori dedicat. 330.

8. S. Athanasius, Symbolum suum condit, atque publicat.

9. Julianus Imperator, à Fide Christiana Apostatat.

10. Gentiles dici cœperunt Pagani, Constantinus siquidem Imperator, ducturus in Tyrannum bellum, prius omnes milites edicit baptizari, ex quibus, qui Mandato Cæsareo recusabant, militiâ soluti, ad Paganitatem, & rusticitatem redacti sunt; unde Gentiles, dein Pagani dici cœperunt.

11. Repertæ Reliquiæ Ss. Gervasij, & Protasij Martyrum, multis celebrantur miraculis.

OBSERVATIO SALUBERRIMA.

PRimis quinque Sæculis Romanam Ecclesiam veram doctrinam fidei tradidisse, eamque ipsam, quam à Christo, & Apostolis accepit, fideliter retinuisse, ultroneè fatentur hodierni Novatores. Certissimum autem est omnia illa, quæ ipsi carpunt in moderna Ecclesia Romana, fuisse docta & usurpata in Ecclesia, primis illis quinque Sæculis, uti patet clarissimè legenti, primæva Ecclesiæ Concilia, & scripta Authorum, ac Sanctorum Patrum, qui illis primis quinque Sæculis vixerunt, & scripserunt. Etenim quod nostri temporis Acatholici, in moderna Romana Ecclesia, vel maximè sugillant, sunt: 1. Realitas, & Transsubstantiatio Sacrosanctæ Eucharistiæ, nec non Sacrosanctum Missæ Sacrificium. 2. Honor, & Invocatio Sanctorum. 3. Usus, & veneratio Sacrarum Reliquiarum, & Imaginum, præcipuè verò sanctæ Crucis. 4. Liberum arbitrium. 5. Fidem solam non sufficere ad salutem, nisi cum bonis operibus, ac Divinorum Mandatorum observatione, conjuncta sit. 6. Bona opera Divinæ gratiæ ope subnixa, digna esse ac meritoria vitæ æternæ. 7. Abstinentia à certis cibis, ac Jejunium Ecclesiasticum, temporé præsertim Quadragesimæ. 8. Cœlibatus Sacerdotum, ac Religiosorum, aliaque vota, & Ceremoniæ Professionis Ecclesiasticæ, ac Religiosæ. 9. Sanctum Pœnitentiæ Sacramentum, ejusque partes, maximè Confessio, & Sacerdotalis absolutio. 10. Purgatorium ac preces, aliaque suffragia pro defunctis. 11. Primatus S. Petri Romanæ Ecclesiæ. 12. Traditiones. 13. Communio sub una specie. Hæc autem omnia, docta, & usurpata fuêre, primis illis quinque Sæculis, uti luce

uti luce meridiana clariùs patet, ex scriptis Sanctorum Patrum, & statutis Conciliorum, primorum illorum quinque Sæculorum, ita, ut horum sola lectio, plurimis eruditis viris fuerit, fidem Catholico-Romanam amplectendi, efficacissima ac convincens omnino ratio. Cui veritati si quis adhuc fidem adhibere recusat, obsecro pervolvat ipsemet scripta dictorum, Sanctorum Patrum, & statuta Conciliorum, vel cui hæc desunt, duntaxat perlegat Tabulam Chronographicam statûs Catholicæ Ecclesiæ, P. Jacobi Gvalteri, Societatis JEsu, aut Cardinalis Pazmanyi, Libri 9. Controversiarum, Caput 11. à numero 1. usque ad quartum, & nisi sit omnis rationis expers, rem omnino ita se habere comperiet manifestissimè. Consequens igitur est, Doctrinam quoq; modernæ etiam Romanæ Ecclesiæ, veram eandemque fuisse, quæ fuit ipsorummet Apostolorum. Sanctus enim Apostolus Paulus, scribens ad ipsos Romanos, Cap. 1. ver. 8. primò gratias agit DEO, quòd fides Romana annuncietur, in universo mundo, postmodum desiderat consolari in illis, per eam, quæ invicem est, Fidem Romanorum, atque suam. Ibidem v. 12. Itaque fides Romana, eadem erat cum fide S. Pauli, ac consequenter cum Fide reliquorum Apostolorum, eratque hæc fides Catholica atque universalis, utpotè quæ annunciabatur, id est prædicabatur, & docebatur in universo mundo. Jam quæro, utrùm hæc fides Catholica, & Apostolica, statim defecerit post obitum Apostolorum, vel certè quinque Sæculis ad minimùm, invariata manserit? Primum utique nôn dicent Adversarij, quomodo etenim fundata fuisset à Christo Ecclesia in petra, & sic stabilita, ut nec portæ inferi adversùs eam possent prævalere, si tam citò ac tam facilè collapsa fuisset? Duravit itaque primis illis saltèm sæculis, & quidem non in latebris, sed sicut lucerna, super candelabrum posita, & velut Civitas in monte collocata, quam confirmavit tot Martyrum sanguis, tot Confessorum vitæ Sanctitas, tot Sanctorum Patrum doctrinæ auctoritas. Hæc autem fides eadem fuit, quam nunc tenet Romana Ecclesia. Ergo.

Demum quinque illis primis Sæculis, in Ecclesia plurimi fuêre Sancti, quod nec ipsi negant adversarij, adeoque æternam vitam sunt consecuti, sive Salvati. Igitur veram habuêre fidem. Omnis enim qui Salvatur, placet DEO, sine autem vera fide nemo placere potest DEO. Ergo qui primis quinque Sæculis sunt salvati, veram habuere fidem. Hi autem professi sunt fidem Romanam, & Catholicam, & idem crediderunt, quod credunt moderni Romani Catholici. Nam E. g. S. Augustinus, & pro Defunctis orandum esse docuit, & Beatissimam Virginem aliosque Sanctos invocavit, & cœlibatum coluit, & jejunia statuta ab Ecclesia observabat, & Primatum Pontifici Romano tribuebat, & realitatem & transsubstantiationem Sacræ Eucharistiæ agnoscebat, & Confessionem ac absolutionem Sacerdotalem approbabat, & Reliquias Sanctorum venerabatur, ac Traditiones Ecclesiæ, ac Liberum arbitrium propugnabat, & ad fidem pro salute æterna, bona quoque opera requirebat, sub una specie etiam, præter corpus Christi verum ac reale, verum quoque ac realem Sangvinem Christi, contineri credebat, ac eadem est ratio de reliquis Sanctis, qui primis illis quinque Sæculis vixerunt. Igitur Fides Romana,

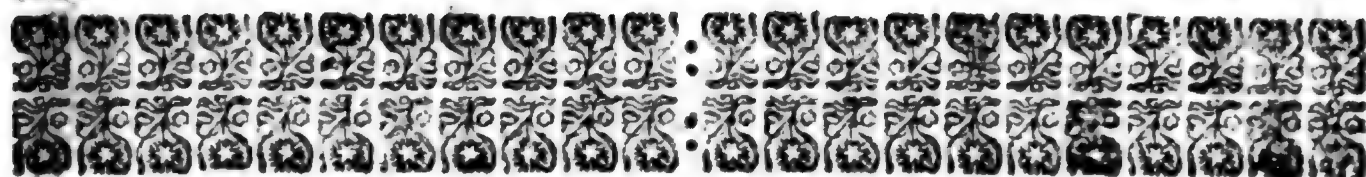
mana, & Catholica est talis, in qua quis salutem æternam consequi potest, adeoq; est vera. Ergo omnes aliæ Sectæ ab ea dissidentes, meri sunt errores, ac apertæ hæreses. Nam sicut est unus tantum DEUS verus, ita & una tantùm Fides vera, cum itaque id ipsum quod nunc docet, ac tenet Ecclesia Romana circa Articulos fidei, docuerint, & tenuerint Sancti illi Patres, & Scriptores quinque primorum Sæculorum, atque quinque illis Sæculis fides ac Ecclesia Romana fuerit, vera, una, Sancta, & Catholica, manifeste sequitur modernam quoque Romanam fidem veram, unam, Sanctam, & Catholicam esse, eamque solam ac unicam. Et certè nemo prudens negabit illorum Sanctissimorum, antiquissimorum, & doctissimorum Patrum ac Scriptorum, fidei doctrinam, & Scripturarum Sacrarum interpretationes, profanis, quorumcunque novitatibus anteponendas esse. Apposite ad rem nostram differit in simili materia S. Augustinus contra Pelagium Lib. 2. cap. 9. Sic inquiens: *Proposuimus hic auctoritatis mole Sanctorum, qui Episcopi ante nos, non solum sermone, cum hic viverent, verùm etiam scriptis, quæ posteritati relinquerent fidem Catholicam strenuè defenderunt* vestra argumenta (Novatores) confringere. Et ibidem *tales quippe & tanti viri secundum Catholicam fidem, quæ ubiquè toto orbe diffunditur, & hoc, & illa, vera esse confirmant, ut vestra fragilis, & quasi argutula novitas, sola authoritate conteratur illorum, preterquam quod ea dicant, ut se per eos loqui veritas ipsa testetur qui quod invenerunt in Ecclesia, tenuerunt, quod didicerunt, docuerunt; quod à Patribus (antiquioribus) acceperunt, hoc filijs tradiderunt.* Ibidem Cap. 10.

Dicamus proinde singuli cum eodem S. Augustino: *Multa sunt, quæ in Ecclesiæ Catholicæ gremio me justissimè teneant. Tenet Consensio populorum, atq; Gentium; tenet auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata, tenet ab ipsa sede Petri Apostoli, cui pascendas oves suas Dominus commendavit, usq; ad præsentem Episcopatum successio Sacerdotum* (a) Atque ejusdem S. Doctoris consilio sapientissimo aquiescamus: *Sequere* (inquit ille) *viam Catholicæ disciplinæ, quæ ab ipso Christo, per Apostolos, ad nos usq; manavit, & hinc ad posteros manatura est.* (b) Hoc autem verè, & propriè Catholicum est, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est, uti ipsa vis nominis, ratioque declarat. (c)

(a) *Tom. 6. contra Epist. Fundam: cap.* 4. (b) *Tom. 6. de utilitate credendi, cap.* 8. (c) *Lirinus contra Profan. Cap.* 3.

TER-

TERTIA

SYNOPSIS CHRONOLOGICA

Continens memorabiles res Ecclesiæ, ab Anno 500. usque ad Annum 700.

SÆCULUM VI.

501. Synodi hoc Annó Romæ factæ sunt duæ. Una quidem in Basilica Julij, Altera in Basilica Hierosolymitana Sessoriani, in quarum postrema damnatus est Laurentius Antipapa, cum suis Fautoribus, & Pontificatus adjudicatus Symacho.

502. Nova iterum Synodus Romæ celebratur, in qua abolita est Sanctio Odoacris Heruli, ne crearentur Pontifices sine Regis consensu. Additum simul decretum de non abalienandis Ecclesiæ bonis. S. Augustini Corpus Hippone in Sardiniam transfertur.

503. Rursus Romæ coacta Synodus contra Schismaticos, & Symachi approbationem calumniantes, quibus ipse ignosci impetrat.

504. Floret hoc tempore S. Equitius Abbas, de cujus ordine S. Gregorius Magnus fuit; ordinantur hoc eodem Anno aliquot Episcopi, inter quos erat etiam S. Fulgentius.

505. Theodoricus Rex, pro Symacho, in Schismaticis ad concordiam persvadendis, strenuè laborat.

506. Vivere hoc Anno desijt celebris Virgo S. Genofeva, Ecclesiæ Gallicanæ insigne decus.

507. Concilium in Gallijs pro restituenda disciplina Ecclesiastica Aureliani cogitur.

508. Iterum Symachi opera, Concilium Epaunense celebratur.

509. Oppugnatur, & defenditur Concilium Chalcedonense, ac penes Catholicos stat Victoria.

510 Boetius hujus Anni Consul, primus Aristotelem Latinitati donat. Symachus in urbe Manicheos damnat.

511. Populus Constantinopolitanus contra Anastasium Imperatorem, pro defensione Sanctissimæ TRINITATIS insurgit.

M 512. S. Be

512. S. Benedictus magnifica Ordinis sui fundamenta ponit, & plura passim struit Cœnobia.

513. Severus Hæresiarcha turbat Orientem. Romæ inter Clerum, & Populum optata concordia redit.

514. Symachus Papa vitâ excedit anno sedis suæ decimo quinto, succedit eidem in Pontificatu Hormisda.

515. Anastasius Imperator, ut aversam à se plebem contineret, simulatè Hormisdam Papam ad Concilium Oecumenicum concitat, ejusque Legatos plurimum honorat.

516. Hortatur Hormisda Pontifex Anastasium, ut promissis suis stet, sed frustra, quin potius is occasionem arripit hinc, & homo Manichæus in Catholicos sævire incipit.

517. Frustra Anastasium alterâ Legatione tentat Hormisda, Legatis ejus cum Literis contumelijs plenis remissis. S. Fulgentius scribit opus pro Fide Catholica, dignum tanti viri Ingenio, & pietate.

518. Ordo S. Benedicti magna incrementa sumit. Anastasius Imperator Apostolica fulmina spernens, cœlesti fulmine tangitur. Succedit eidem Justinus vir egregiè Catholicus.

519. Laborat plurimum Hormisda cum Justino Imperatore de extirpandis Hæresibus, ob hoc Romæ magna Festivitas.

520. Pax Ecclesiæ Catholicæ reddita, proscriptis, & eliminatis varijs hæresibus.

521. In Orientalibus Ecclesijs hæreticis, Catholici Episcopi operâ Hormisdæ Papæ substituuntur. S. Brigida Scota moritur.

522. Hunnericus Vandalorum Rex, in Africa Ecclesias omnes Catholicis restituit, quas impiè Pater ejus Thransimundus occupaverat.

523. Hormisda Papa moritur Sedis suæ Anno nono, succedit illi Joannes, Manichæi Hæretici ubique exagitantur.

524. Boëtius doctissimos suos de consolatione animæ Libros conscribit. Justinus Hæreticorum, ac potissimum Arianorum Ecclesias pro Catholicis reoccupat.

525. Joannes Papa pergit Constantinopolim, multasque Ecclesias Arianas erreptas expiat, ac consecrat.

526. Joannes Papa vivere desijt, succedit eidem Fœlix IV.

527. Moritur Justinus Imperator optimus, Pacis inter orientalem, & occidentalem Ecclesiam præcipuus Promotor.

528. S. Sigismundus necatur. Justinianus Imperator Imperio, & Ecclesiæ plurimùm prodest.

529. Codex Justinianus absolvitur, & promulgatur; Moritur S. Fulgentius, mox etiam Felix Papa.

530. Fe-

530. Felici Papæ succedit Bonifacius. Italiam à reliquijs Idolatriæ S. Benedictus repurgat.

531. Concilium Romam convocat, Bonifacius Papa, cui etiam S. Benedictus interest.

532. Originistæ in Palæstina prodeunt. S. Benedicti Ordo mirum in modum floret.

533. Disputatur in Oriente de his verbis: Unus de TRINITATE passus, & pro declaratione Sententiarum Legati ad Joannem Papam mittuntur.

534. Convocatâ Synodo, Romæ Joannes Papa definit rectè dici unum de TRINITATE passum, cùm CHRISTUS unus de TRINITATE dici potest ab Orientalibus Ecclesijs, sicque Quæstionis facta est decisio.

535. Joannes Papa moritur, sexto ab ejus obitu die, substituitur eidem Agapetus.

536. Agapetus Pontifex ad componendum Justinianum Imperatorem, Italiam armis invadere intentantem Constantinopolim vadit, ibique moritur, cui succedit Sylverius. Serici conficiendi ratio Europæ innotescit.

537. Belisarius Neapoli, mox etiam Româ potitur.

538. Idem Belisarius Sylverium Papam juxta Theodoræ, Hæreticæ Imperatricis Decretum in Exilium ejicit, ac Vigilium in ejusdem locum intrudere conatur.

539. Sylverius ex ipso exilio Vigilium intrusum excommunicat.

540. Moritur Exul, S. Sylverius. Vigilius sponte reliquit Sedem, quam invaserat. Clerus tamen eundem eligit, sicque ex intruso, legitimus fit Pontifex.

541. Sanctus Placidus Discipulus, Sancti Benedicti à Piratis necatur, qui DEO ulciscente, omnes naufragio pereunt.

542. Totilas Gothorum Rex multis Provincijs potitus, Neapolim obsidet, & capit. Tunc adijt S. Benedictum, ejusque monitis, & mitior, & continentior redditur.

543. Sanctus Benedictus, Magnus Monachorum Institutor ad Cœlos migrat. Ob Pestem sedatam Beatæ Virginis patrocinio Festum Purificationis in Ecclesia instituitur.

544. Vigilio Papâ petente, Belisarius contra Totilam in Italiam mittitur.

545. Totilas Tibure per proditionem potitur, Civibus omnibus cum Præsule trucidatis.

546. Vigilius Pontifex navigat Constantinopolim, ad componendas res Ecclesiasticas orientis

547. Perhonorificè suscipitur Constantinopoli Vigilius ab ipso Imperatore, populo psallente: *Ecce advenit Dominator Dominus!*

548. In oriente grave exoritur Schisma: Theodora Augusta moritur, non multò postquam anathemate percussa à Vigilio.

549. Laborat Schismate Ecclesia. Longobardorum nomen invalescit.

550. Vigilius Papa in Authores Schismatis advertit.

551. Recrudescente Schismate, Vigilius penè vim ab Authoribus passus, in Ecclesiam Sancti Petri confugit.

552. Theodorus, & Menna Schismatis Authores, mirè se submittunt, sicq; redditur pax Ecclesiæ.

553. Sublato Schismate, Ecclesia in dies roboratur. Quintum Concilium Generale celebratur.

554. Vigilius Papa, quinto Concilio Generali subscribit, illudque authoritate suâ confirmat.

555. Moritur Vigilius Papa, cui substituitur Pelagius.

556. Pelagius rursus, idem quintum Concilium Generali exemplo sui Antecessoris approbat, & Ecclesijs Occidentalibus promulgari curat.

557. Templum Sanctæ Sophiæ mirabilis structuræ Constantinopoli perficitur.

558. Quietæ res Ecclesiæ manent, quibus Pelagius Papa strenuè intendit.

559. Moritur is post egregia merita, succedente eidem Joanne Tertio, florent hoc tempore complures Episcopi sanctitate clari.

560. Justinianus Imperator desperatâ valetudine à Sanctis Martyribus attactu reliquiarum prodigiosissimè restituitur.

561. Belisarius de toto Imperio optimè meritus, in suspicionem proditionis vocatus, à Justiniano Imperatore in Ordinem redigitur.

562. Scribit hoc Anno Computum Ecclesiasticum M. Aurelius, Cassidorus.

563. Synodus Braccarensis in Hispania celebrata, in qua Priscillianistæ reprimuntur.

564. Justinianus in errorem prolapsus Anthropomorphytarum, in eundem Episcopos trahere conatur.

565. Idem optimus Imperator, pœnitens erroris moritur, succedit eidem Justinus.

566. Justinus Junior Imperator rei Catholicæ mirâ industriâ ubique consulit.

567. Longobardi ex Pannonia in Italiam erumpunt, quâ postea potiti sunt annos supra ducentos.

568. Sophia Augusta auditis pauperum clamoribus, omnes ære alieno impeditos ad se accivit, eorumque nomina dissolvit.

569. Joannis Papæ auspicijs varia passim Concilia summô rei Catholicæ bonô celebrantur.

570. Aquilejensis Ecclesia in Patriarchalem Sedem eligitur.

571. Albonus Longobardorum Rex, ab Uxore necatur, succedit in Regno Clephis.

572. Joannes III. Papa moritur cùm sedisset Annos XIII.

573. Cùm

573. Cùm Romana Sedes ob tumultus bellicos vacâsset, Menses X. & dies tres, creatus est Pontifex Benedictus I.

574. Mira rerum facies in Italia Clepho Rege mortuo, & triginta militum Ducibus Urbes inter se partientibus.

575. A Tyrannide triginta illorum Ducum, Ecclesia gravissimè vexatur.

576. Auspicijs Benedicti Papæ, Concilium Parisijs indicitur.

577. Benedictus cùm sedisset Annos quatuor, Menses duos, Dies quindecim, post Menses tres, & dies decem, Sedis vacantis, Successorem habet Pelagium II. Romanum.

578. Justinius Imperator summô utriusque Imperij bono Tiberium Successorem instituit, moriens se ipsum incusans, quòd plus consilijs aliorum, quàm Legibus, & æquitati morem gesserit.

579. Pelagij II. Papæ Auctoritate Concilium Parisiense celebratur.

580. Hoc anno Bavaria ad Christum convertitur à Rupetro Episcopo Vormatiensi.

581. S. Gregorius Magnus (qui postea Pontifex fuit) admirandis Sanctitatis suæ splendoribus Orbem illustrat, & mox à Pelagio II. Papa Constantinopolim mittitur.

582. Eutychius à Sancto Gregorio convincitur, Pelagij Secundi auspicijs Concilium Cabillonense celebratur.

583. Moritur Tiberius Imperator, succedit eidem Mauritius. In Hispania à Leovigildo Ariano in Catholicos pergravis persecutio excitatur.

584. Pelagius Pontifex adversus Longobardos undiq; auxilia conquirit. S. Gregorius feliciter confectis rebus Constantinopoli Romam revertitur.

585. Longobardi decenalis Ducum Regiminis pertæsi Autheritum Regem creant, quem Flavium appellant, cui Ducum quisque dimidiam substantiam alendo Regio nomini tribuunt.

586. Mauritius Imperator prælatâ imagine Christi, ante Exercitum, quam olim ipsemet Salvator ad Abgarum Edessenum miserat, speciem sui ei imprimendo, insignem de Persis reportat victoriam.

587. Joannes Constantinopolitanus, primus sibi Patriarchæ Oecumenici nomen arrogare præsumit.

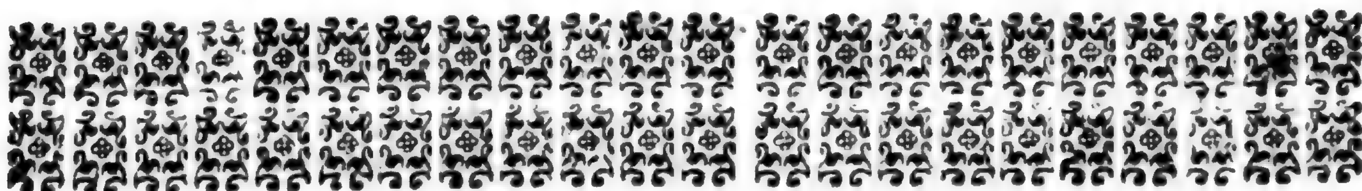
588. S. Herminegildus cæditur ob fidem Catholicam, jussu Ariani Patris, & in Hispania contra Catholicos persecutio recrudescit.

589. Plura sub Pelagij auspicijs celebrantur Concilia. Urbem Romanam miserè vastat Tiberis inundatio.

590. Pestis Romæ sæviens, inter alios Pelagium secundum extulit, cui invitus substituitur Sanctus Gregorius, qui mox ad Prælatam imaginem Beatæ Virginis Processione institutâ, suis precibus, & Fidelium, eandem sedat.

591. Sanctus Gregorius dignum se præstat Ecclesiæ Pastorem. Fides Catholica in Svecia mirè propagatur.

592. Reprimit sævitiam Longobordorum suâ sanctitate Gregorius Papa.
593. Libros Dialogorum scribit Sanctus Gregorius Papa.
594. Totus in Schismaticis, & Hæreticis evertendis est Gregorius, & mox Manichæos Siciliâ exegit.
595. S. Gregorius Pontifex superbiam Joannis Constantinopolitani Patriarchæ universalem seu Oecumenicum Patriarcham se appellantis frangit.
596. S. Gregorius in Angliæ conversione ad Fidem Christianam laborat, ob idque Angliæ Apostolus appellari meretur.
597. Edilbertus Anglorum Rex. Christo dat nomen. Unâ die Christi Natali decem millia Anglorum, per S. Augustinum Ordinis S. Benedicti Monachum, ejusque socios baptizantur.
598. Laborat plurimùm pro pace reddenda Italiæ Gregorius, & Judæorum in Sicilia conversioni intendit.
599. Tandem pax longis calidisque Gregorij votis Italiæ, & Ecclesiæ restituitur, quæ tamen mox imprudenti pertinaciâ aliorum turbatur.
600. Chaganus cum Hunnis, & Slavis ingentem terrorem varijs Provincijs incutit, sed cùm Templum S. Alexandri Martyris incendisset, ejusque reliquias affecisset contumeliâ, Sangvinaria lues sic invasit ejus exercitum, ut eum penè deleret, ejusque filios septem unâ die extingveret, itaque malè mulctatus redijt. Digni omnino hâc pœnâ sunt omnes, qui pro fine tumultuum à se excitatorum, aliud quàm DEI Gloriam, bonum commune Patriæ, ac Ecclesiæ, habent.

SÆCULUM VII.

Continens Res memorabiles Ecclesiæ, ab Anno 600. usque ad Annum 700.

601. PErgit fœliciter gubernare Ecclesiam S. Gregorius Magnus. Anglicanæ Ecclesiæ res, hoc Anno lætissimum tenuerunt cursum plurimis ad Fidem Catholicam conversis, multisq; Fanis Idolorum partim eversis, partim in Templa veri Numinis conversis ac consecratis. Concilium Romanum seu Lateranense hoc ipso anno celebratum est Romæ.
602. Totus Ecclesiæ intendit Gregorius. Patriarchatus Aquileiensis in Granden-

Gradensem transfertur. Mauritius Imperator, à Phoca successore, cum tota ferè sua familia crudeliter necatur. Concilium in Numidia de negocio Danadei Diaconi celebratur.

603. Longobardi Romam obsidère parant, quibus fortiter restitit Gregorius Papa. Phocas Imperator, Fidei professionem Romam mittit; ac nomen Catholicæ Ecclesiæ, & communionem, per totum Orientale, & Occidentale Imperium tuetur.

604. Moritur hoc anno S. Gregorius Magnus, cùm sedisset annos 13. Menses sex, & dies decem, cui succedit Sabinianus, Volaterris in Tuscia natus. Angli Orientales una cum suo Rege Sigiberto Fidem Catholicam amplectuntur, & Archi-Episcopalis dignitas, à sede Leodiensi ad Cantuariensem transfertur.

605. Sabinianus Pontifex moritur, in cujus locum Bonifacius III. eligitur. Mortuo Severo Patriarcha Aquileiensi alias Gradensi idem Patriarchatus, ex parvo in duos minores subdividitur.

606. Phocas Imperator expresse edicto vetat ne Constantinopolitanus Episcopus sibi Oecumenici sive Universalis nomen assumeret, illam appellationem soli Ecclesiæ Romanæ debitam contestatus. Moritur Bonifacius III. cùm Petri sedem tenuisset tantùm Mensibus 8. diebus 26.

607. Eligitur in Pontificem Bonifacius IV. Valeriæ Marsorum natus. Qui statim ex proprijs ædibus paternis monasterium construxit, & patrimonium suum eidem attribuit. Mox Pantheon ab Idolis repurgatum, vero DEO in Deiparæ, & omnium SS. Martyrum honorem dedicavit.

608. Prosperè administrat Bonifacius Ecclesiam. Obijt hoc anno S. Eulogius Alexandriæ Episcopus, sedi Romanæ mirè addictus. Ad cœlos quoque evocatus est S. Augustinus ex Monacho Benedictino, primus Anglorum Apostolus, & Archi-Episcopus.

609. Judæi in Christianos Alexandriæ, crudeliter sæviunt. Longobardi rursus, Italiam ferro, & igne vastant.

610. S. Joannes Eleëmosynarius fit Episcopus Alexandrinus, vir, quo utiliorem Ecclesiæ suæ Præsulem, in omnibus Sanctorum actis, vix aliquem invenies. Ejus corpus asservatur etiamnum Posonij in Ungaria, sicque per sui memoriam alios quoque Præsules allicit ad sui imitationem. Res Catholica viget mirè sub Gotthorum Imperio, in Hispania.

611. *Phocas* Imperator interimitur, eidemque succedit *Heraclius*. Cultus Deiparæ plurimùm propagatur, per usum Psalterij Mariani, in Hispania. Multi viri sancti florent in Hibernia.

612. S. Desiderius Viennensis in Gallia Episcopus, Theodorici Regis jussu lapidibus obruitur. S. Columbanus Svevorum gentem ab Idolorum cultu ad Christi fidem convertit.

613. S. Gallus ad lacum Pontamicum Idololatriam profligat, plurimisq; Christi fidem persvadet. In Maurianensi territorio, miracula magna per S. Joannis

nis

nis Baptistæ Reliquias patrantur. In Anglia Edilberto, & Suberetho Regibus mortuis, multi ad Idololatriam redeunt.

614. Bonifacius IV. obijt sedis suæ anno sexto, cum sedisset Mens. 8. diebus 13. succedit eidem *DEUS dedit*, vir dignissimus hoc nomine, utpote eximiæ sanctitatis, tantiq; meriti ut leprosum osculo mundârit. Angli qui relapsi erant, rursus reducuntur, ipso Adelvaldo Rege Christo manus dante. S. Gallus in conversione Acronianorum pergit. Hierosolyma una cum S. Cruce à Cosrohë capitur.

615. Eluxit hoc anno maximè S. Joannis Eleëmosynarij charitas, & in DEUM fiducia in redimendis captivis, pauperibusq; omni ope ac subsidio adjuvandis, cùm amplum campum suæ liberalitatis esset nactus, occasione 90. millium Christianorum à Cosrhoë in servitutem abactorum.

616. Admiratione eruditionis, & sanctitatis florent, duo magna Ecclesiæ lumina S. Isidorus in Hispania, & S. Rupertus in in Germania.

617. Pontifex *Deusdedit* cùm sedisset annis ferè tribus, ex hac vita decedit, cui post mensem unum, dies 16. succedit Bonifacius V. patriâ Neapolitanus. Heraclius Imperator pacem acceptis tot jam cladibus à Cosrhoë postulat, nec tamen impetrat, auso hoc inter alias conditiones pacis Heraclio positas, hanc etiam ponere, ut is Christum ejuret.

618. Heraclius exasperatus tam iniquo Cosrhoë postulato, ad arma recurrit. Fides Catholica in Anglia augetur plurimum. Bonifacius V. Ecclesiam strenuè curat.

619. Auspicijs Bonifacij V. Concilium Hispalense celebratur contra Acephalorum sectam inductam, cui præfuit S. Isidorus ejusdem loci Archi-Episcopus. Ex Hibernia, & Scotia multi viri sancti in Gallias, & Germaniam advolant, & contra Idololatriam ac Hæreses dimicant.

620. Heraclius bellum Persicum pro recuperanda S. Cruce aggreditur. S. Joannes Eleëmosinarius moritur.

621. Heraclius movet in Persas, relicto Constantinopoli filio, insignemq; de ijs victoriam reportat. Salisburgensis Archi-Episcopatus fundatur sub Titulo Episcopatûs Juvaviensis. S. Rupertus in firmanda fide Catholica in Bavaria strenuè laborat. Longobardi certatim sectam suam ejurant, & Catholicam Religionem amplectuntur.

622. Heraclius offert pacem Cosrhoi, quam hic recusat, itaque Heraclius Persidem ingreditur fœliciterque contra Cosrhoëm pugnat fusoque ejus exercitu eundem fugat. In Helvetia & Burgundia fides Catholica mirificè propagatur.

623. Rursus Persidem ingressus Heraclius de hostibus triumphat. Moritur S. Rupertus primus Salisburgensis Episcopus.

624. Cosrhoës omnes ditionis suæ Ecclesias spoliat, & Christianos in Perside degentes Nestorij Hæresin profiteri cogit. Moritur S. Gallus magnus Helvetiæ Apostolus.

625. Obijt Bonifacius V. cùm sedisset annos 7. Menses 10. Heraclius prosequitur

quitur magnas victorias contrà Persas. Illustrat Gallias S. Romanus Rotomagensis Archi-Episcopus.

626. Succedit Bonifacio Honorius I. Campanus patriâ, vir doctissimus. Ingemiscit iterum sub Rege Ariano Italia.

627. Martyrio afficitur S. Anastasius cum alijs 70. Christianis, cæditur Cosrhoës à proprio filio Syroê, qui mox cum Heraclio pacem facit ijs quibus voluit hic conditionibus, simulq; eidem S. Crucem restituit.

628. Reportat Heraclius lignum S. Crucis Hierosolymam, eamq; insigni pompâ erigit: hinc Festum Exaltationis S. Crucis celebrari cœptum.

629. Referuntur ad hunc annum Hæresis Monothelitarum initia.

630. Honorius Papa, Fortunatum Patriarcham Gradensem, utpotè hæreticum expellit, in ejusq; locum *Primogenitum* Catholicum substituit. Respublica Veneta efflorescit, eamque Pontifex Titulo *Christianissima* exornat.

631. Machometes ad supplicia æterna rapitur. S. Arnulphus Episcopus Metensis resignato Episcopatu & Aulâ Dagoberti Regis Galliarum relictâ, ad Eremum se recipit.

632. Terræ motus 30. dierum, ac signum in cœlo instar gladij, mirum in modum terret Christianos. Saraceni in Romanum Imperium insurgunt. Saxones Orientales Christo adjunguntur.

633. Maximos progressus faciunt Saraceni. Heraclius Imperator de Palæstina desperans, sanctam Crucem Hierosolymis, Constantinopolim transfert. Concilium Toletanum IV. jussu Honorij Papæ celebratur. Gandavenses Belgæ Christi fidem amplectuntur.

634 Saraceni Damascum & Ægyptum occupant. Viget S. Osvaldi Regis Angliæ pietas & sanctitas, qui Breviciorum gentem sibi subditam, ipse interpretis functus officio ad Christum convertit.

635. Dagobertus Galliarum Rex Constantiensem Episcopatum ampliat. Saraceni totam Syriam occupant & Hierosolymam obsident.

636. Saraceni capiunt Hierosolymam, communis inde Christianorum luctus sequitur. Obijt hoc anno S. Isidorus Episcopus Hispalensis, vir æquè doctus ac sanctus.

637. Capta est hoc anno à Saracenis Antiochia, ac inde S. Ignatij Martyris corpus Romam translatum.

638. Concilium Toletanum V. celebratur in quo statutum etiam ex Regis ac Procerum sententia nullum nisi Catholicum in Regno tolerandum, Moritur Honorius Papa anno sedis suæ 12. cum Mensibus ferè quinque, constructis multis Ecclesijs, alijsque rebus plurimis è re Divini cultûs magnificè gestis.

639 Succedit Honorio Severinus; & hoc paulò post extincto Joannes IV. natione Dalmata. Sigibertus Dagoberti Francorum filius dum Sacro tueretur fonte diebus ab ortu 40. distinctè tacentibus alijs respondit *Amen*, cujus miraculi testis fuit omnis Regia curia.

640. Joannes Papa Monothelitarum hæresim damnat. Per Germaniam interim majora semper sumit incrementa Fides Catholica. S. Maximus dein Martyr relictâ aulâ Imperatoriâ, & S. Faro relictâ Regis Dagoberti aulâ cultui Divino ac pietati se totos tradunt ac mancipant.

641. E vivis abijt Joannes IV. Papa, cùm sedisset annum unum, Menses 9. dies 6. cui subrogatur Theodorus I. Hierosolymitanus. Moritur quoque hoc eodem anno Heraclius Imperator, huic succedit filius Constantinus, & hoc post quatuor Menses mortuo, Heracleonas sive Heraclius junior.

642. Heraclius junior exauthoratur, & una cum Matre relegatur, & Constans Constantini filius Imperator salutatur. S. Osvaldus Rex Britanniæ pro Fide pugnans, occiditur. S. Emmeramus Bojos in Fide confirmat.

634. A Saracenis passim cruces & præsertim Hierosolymis dejectæ. Argentinensis Episcopatus à Dagoberto Rege Galliarum fundatur, ac multis possessionibus locupletatur.

644. Dagobertus Galliæ Rex post multa bella, paceque cum vicinis confectâ, totum se pietati tradit, Regnaque in filios partitur. Atque hoc anno celeberrimum illud S. Dionysij Parisiense Cœnobium fundat & condit.

645. Pyrrhus Patriarcha Constantinopolitanus à S. Maximo erroris convictus Romam venit, hæresique Monothelitarum abjuratâ ac pœnitentiam agens à Theodoro Papa benignè in communionem recipitur

646. Varia in Ecclesia concilia celebrantur contra Monothelitas, eorumque hæresis unanimiter condemnatur. Literarum studia mirificè per Monasteria promoventur.

647. Orto civili bello inter Imperatorem, & Georgium Africæ præfectum, Saraceni eandem invadunt suique juris faciunt. Moritur Dagobertus Rex, benè circa finem vitæ de Ecclesia meritus.

648. Theodorus Papa in Paulum Constantinopolitanum Patriarcham utpote Monothelitam sententiam excommunicationis promulgat, qui ob id in Romanam Ecclesiam insurgit, strenuè interim Theodoro, authoritatem suam tuente.

649. Theodorus Papa moritur, cùm sedisset annos 7. Menses 5. dies 20. succedit eidem S. Martinus patriâ Tudertinus. Qui statim Romam Synodum dictam Lateranensem indicit, cui interfuêre 100. Episcopi in qua rursus hæresis Monothelitarum, eorumque scripta condemnantur.

650. Constans Imperator & ipse Monothelita, ob hæresim suam damnatam, graviter Martino Papæ offensus Calliopam Exarchum Romam cum exercitu mittit qui miraculo à cæde Papæ deterretur, eundem tamen vinctum in Orientem mittit. Hoc ipso anno ab eodem Imperatore S. Maximus in exilium relegatur.

651. S. Martinus Papa deportatur Constantinopolim, & inde Chersonesum in exilium mittitur. Monasteria plurima à Sigiberto Rege Galliarum, varijs in locis fundantur. Belgij residuæ partes, ad Christi fidem convertuntur.

652. Veritus Clerus Romanus ne ex Oriente hæreticus Pontifex intruderetur,

ire, Eugenium eligit in Vicarium S. Martini Papæ. Concilium Toleti celebratur, & in annum etiam sequentem continuatur.

653. Ærumnosam in exilio ducit vitam S. Martinus Papa, hæreticis passim in Catholicos sævientibus. Obijt hoc anno S. Jodocus, ex Regia stirpe, amore Christi factus pauper per loca sancta peregrinus.

654 Moritur hoc anno S. Martinus Papa in exilio ex miserijs, miraculis, & fortitudine animi etiam in ærumnis clarus, succedit eidem Eugenius, qui hactenus vices tantùm ejus egerat.

655. Non diu superstes Eugenius in Pontificatu moritur, cui succedit Vitalianus, patriâ Segninus.

656. Celebratur hoc anno X. Concilium Toletanum. Occiso Rodoaldo Longobardorum Rege Ariano, eligitur Aripertus Catholicus.

657. S. Maximus à Constante Imperatore Constantinopolim revocatur ex exilio, varijsque modis & tormentis tentatur, ut cum Monothelitis communicet, verùm vir sanctus in Orthodoxa fide tuenda, ipso Constante semper ostendit se constantiorem.

658. Decedit ex hac vita Sigibertus Rex in magna opinione sanctitatis, 24. Cœnobiorum conditor.

659. Constans Imperator fratrem suum Theodorum interficit, ab eodemq; in somnijs sæpè exagitatur, ita ut præ terroribus Constantinopoli relictâ in Siciliam navigaverit, Syracusasque pro sede Imperij elegerit, nec tamen mutatione loci obtinere potuerat ut somnium mutaret, secum ubique circumferens malam conscientiam.

660. Eluxit Clodovei Regis hoc anno mira in pauperes, gravi fame sæviente pietas, & liberalitas. Germani summâ pace utuntur. S. Fulgentius fulgentissimum Hispaniæ sydus, Carthaginis Episcopus, extingvitur.

661. Mortuus est hoc anno S. Amandus Trajectensis Episcopus dictus Apostolus Flandrorum. Australes Saxones Fidem Christianam amplectuntur.

662. Bina hoc anno Concilia celebrantur in Gallia. Vectam Insulam à se armis subactam Vultherus Britanniæ Rex ad Christi fidem aggregat.

663. Constans Imperator ex Oriente venit Romam, & à Vitaliano Pontifice magnificè excipitur. Ariperto Regi Longobardorum succedit Gromoaldus, ex Ariano factus optimus Catholicus.

664. S. Fructuosus Episcopus Bracarensis ad cœlos evolat. Angli & Scoti de celebratione Paschæ contendentes ita demum conveniunt, ut Ecclesiæ Romanæ ritum utrique deinceps sequerentur.

665. Obijt hoc anno S. Elogius Episcopus Noviomensis. S. Bathildis potentissima Galliarum Regina, Regno valedicens Monasterium ingreditur.

666. Concilium Emeritense celebratur in Lusitania, in quo statutum est etiam, ut pro Rege pugnante Sacrificium Missæ in singulis Ecclesijs offeratur.

667. Vitalianus Papa Romæ Concilium celebrat. Obijt hoc anno Hildephonsus Toletanus Archi-Episcopus vir pijssimus & doctissimus.

668. Constans Imperator Monothelita interficitur, succedit eidem Constantinus filius, Catholicus, vir in omnibus patri dissimilis.

669. Vitalianus Papa cùm sedisset annos 13. & ferè 5. Menses, sanctè moritur uti vixerat; in cujus locum suffectus est Adeodatus ex Monacho Papa factus, omnibus ob svavitatem & liberalitatem acceptissimus.

670. S. Projectus Arvenorum Episcopus Martyrio afficitur. Mortuus est hoc eodem anno & Oswinus Nordhumbrorum in Anglia Rex pijssimus, & de Ecclesia optimè meritus, pro quo Egfridus filius regnat, non tantùm hæres Regni sed & pietatis.

671. Ecclesiam Anglicanam illustrat Magnus ille Theodosius Archi-Episcopus Cantuariensis. Sebba Rex Orientalium Saxonum Regno relicto Monasticam vitam amplectitur.

672. Constantinopolis à Saracenis obsidetur, sed inde ope B. V. cui urbs sacra erat repelluntur. Recesvindus Hispaniarum Rex, vir pijssimus, & religiosissimus moritur, cui succedit invitus licèt Wamba, antecessori pietate similis prudentiâ & fortitudine etiam superior.

673. In Germania mirâ sanctitate floret S. Lambertus Episcopus Trajectensis. Wamba Rex pietate suâ potiùs, quàm armis, rebelles, fœliciter domat.

674. Wamba Rex rebelles totaliter profligat, sed non nisi prius lustrato exercitu, & vitijs omnibus, maximè blasphemijs, oppressionibus pauperum, injustitijs & adulterijs, ab eo penitùs proscriptis.

675. Wamba Rex de rebellibus triumphans Toletum ingreditur, & Pater patriæ salutatur. Eodem anno Saracenos cum 270. navibus Hispanias aggressos vincit, incendit, mergit. Concilium Generale Toletanum ordine XII. & Baracarense III celebrantur.

676. Adeodatus Papa cùm sedisset annis 7. Mensibus 2. diebus 17. evolat ad cœlos, cui in sede succedit Donus sive Domnus patriâ Romanus cujus creatione auditâ Theodorus Patriarcha, uniri cum Romana Ecclesia exoptat.

677. Wamba Rex Hispaniarum pijssimus Gentiles, & Hæreticos regno exturbat, finesque ditionis suæ latè propagat.

678. Donus sive Domnus Pontifex cùm Ecclesiam gubernasset anno 1. Mensibus 5. diebus 10. obijt in Domino, cui succedit S. Agatho, ex Monacho Papa, Patriâ Siculus. Ecclesiæ unionem urget Constantinus Imperator. Frisia ad Fidem Christi convertitur.

679. Multæ Synodi in Gallia & Anglia celebrantur quæ fuerunt quasi præambulæ sextæ magnæ Synodi Oecumenicæ.

680. Agatho Pontifex Romæ Synodum 25. Episcoporum celebrat in qua decreta est legatio Constantinopolim, quæ doceret Græcos quænam esset Apostolica traditio, de spiritus Sancti, à Patre filioque processione.

681. Sy-

681. Synodus Oecumenica sexta Constantinopoli celebrata absolvitur, & in ea hæresis Monothelitarum damnatur. Saxones ad Fidem Christi convertuntur.

681. Moritur S. Agatho Papa. Concilium Rotomagense celebratur, per quod rei Catholicæ, & Regno Galliæ egregiè consulitur, præsidente eidem S. Austeberto Rotomagensium Archi-Episcopo.

683. Agathoni Pontifici succedit S. Leo II. natione Siculus vir eruditissimus & sanctissimus. S. Clodulphus ex Australiæ potentissimo Duce Monachus, ac dein Episcopus Metensis, sanctitate, & miraculis fulget.

684. Leo II. Papa obijt cùm sedisset menses 10. dies 14. cui successit in Pontificatu Benedictus II. vir ex æquo Nobilis, pius, & doctus.

685. Constantinus Pogonatus cùm gloriosè imperasset annis 17. moritur, relicto hærede Justiniano II. juniore. Obijt quoque Benedictus Papa in cujus locum eligitur Joannes V. natione Syrus.

686. Franconia ad Fidem Christi convertitur. Joannes V. Papa cùm sedisset annum unum dies 11. moritur, succedit eidem Conon natione Thrax. S. Julianus Episcopus Toletanus adversus Judæos egregium librum scribit.

687. Mortuus est hoc anno Conon Papa cùm sedisset Mensibus 11. diebus 23. suffectus est illi Sergius natione Syrus. Turbatur nonnihil Ecclesia à Paschali Antipapa, quæ tamen mox tollitur, Paschali in Monasterium retruso.

688. Celebratur Concilium Tolentinum 15. Theodoricus Galliarum Rex claustro quàm Palatio aptior obijt Atrebati, cui successit Clodovæus III. ejusdem filius.

689. Kilianus Hibernus cum duobus socijs Herbipoli Martyrio afficitur. S. Ceadulla Rex Orientalium Saxonum Romam venit, ubi à Sergio Pontifice baptizatus, terrenum regnum cum cœlesti gloriosè commutavit.

690. Pax inter Justinianum & Saracenos levissima de causa rumpitur. S. Theodorus Cantuariensis Archi-Episcopus, literariæ rei in Anglia promotor moritur. Sergius Papa in Germania plenè convertenda per missos à se duodecim Apostólicos in eam viros, strenuè laborat.

691. Concilium Cæsaraugustanum celebratur. Plurimis viris sanctitate conspicuis floret Ecclesia.

692. Habitum est hoc anno Pseudo-Concilium Constantinopolitanum Erraticum, sive Trullense, reprobatum à Sergio Pontifice, & à tribus alijs Orientis Patriarchis, totaque Ecclesia Occidentali pro illegitimo agnitum.

693. Iterum Toleti Concilium celebratur, authoritate cujus, Sisbertus Toletanus Episcopus, conjurationis in Regem reus, in exilium mittitur.

694. Justinianus Imperator à Leontio Præfecto, orientis Imperio privatur, atque exulare cogitur. Brabantia ab Idolorum cultu per S. Lambertum ad Christum convertitur.

695. In Frisia Fides Catholica egregiè propagatur. Moritur S. Audomarus qui Tarranenses ad Christum convertit.

696. Leontius Imperator exauctoratur à Tiberio Asimaro. S. Willebordus Frisijs in Episcopum à Sergio Papa datur, qui Frisios, & Hollandos magna ex parte convertit.

697. In Frisia & Batavia magnæ fiunt ad Christi fidem conversiones opera ejusdem S. Willebordi. Venetorum Respublica, hucusque per Tribunos gubernata, hoc anno sub regimine Ducum incipit esse.

698. S. Lambertus Martyrio coronatur. Saraceni in Syria vincuntur. Synodus Aquileiæ celebratur. Flavius Egica Hispaniarum Rex, sceptrum, & coronam fastidiens Monasterium ingreditur.

699. S. Hubertus Aquitaniæ Ducis filius, per Sergium Papam, in Episcopum Leodiensem consecratur. Germaniam mirificis virtutibus illustrat S. Ursmarus.

700. Ad finem hujus sæculi referunt miseri Novatores Romanam Ecclesiam à Majorum descivisse instituto, quod omnis Historia falsum esse convincit. Sed quid mirum est hos miserandos & ob cœcitatem suam compassione potiùs quàm indignatione dignos, ad similia mendacia confugere; cùm inter alia, duo hæc in veritate rei non possunt ullo modo ostendere, quandonam defecerit Romana, & ubinam fuerit eorum ante Lutherum, & Calvinum, Ecclesia.

CATALOGUS I

Continens Nomina, Patriam, & Ordinem Romanorum Pontificum, qui sexto, & septimo Sæculo Ecclesiæ præfuerunt, cum assignatione accurata Temporis, quô quis gubernare cœpit, & desijt.

SÆCULUM VI.	Initium Sedis An. M. D	Finis Sedis An. M. D.	Duratio A. M. D.	Vacat. M. D.
S. Cœlestinus Symachus priori sæculo creatus.	494. Nov. 22	514. Jul. 19.	15. 7. 26.	0. 7.
S. Hormilda Frusinas ex Campania.	514. Jul. 26.	523. Aug. 6.	9. 0. 11.	0. 7.
S. Joannes Etruscus Presbyt. Card. Papa, & Mart.	523. Aug. 13.	526 Maj. 27.	2. 9. 15.	1. 28.
Felix III. alijs IV. Beneventanus, Presb. Card.	526. Jul. 24.	530. Oct. 12.	4. 2. 18.	0. 3.
Bonifacius II. Roman. Presb. Card.	530. Oct. 15.	531. Oct. 17.	1. 0. 1.	2. &c.
Joannes II. Romanus Presb. Card.	631. Dec.	535. Febr.	3. 3. ferè	0. 6.
Agapitus Romanus, Presb. Card.	535. Mar.	536 Mar. 10.	0. 11. 20.	1. 28.

S. Silve-

S. Silverius Frusinas, Papa & Mart.	536. Maji.	540. Jun. 20.	3. 2. 2.	0. 7.
Vigilius Romanus.	540. Jun. 27.	555. Jan. 7.	15. 6. 10.	3. 5.
Pelagius Roman. Archi-Diac. Card.	555. Apr. 12.	560. Mart. 2.	4. 10. 13.	3. 25.
Joannes III. Roman. Cognomento Castellanus.	560. Jul. 26.	572. Jul. 13.	11. 11. 14.	10. 3.
Benedictus Roman. Cognomento Bonossus.	573. Maji. 16.	577. Jul. 31.	4. 2. 15.	3. 10.
Pelagius II. Romanus Civis oriund. à Gothis.	577. Nov. 11.	590 Feb. 8.	12. 7. 27.	6. 25.
S. Gregorius Magnus, Romanus Archidiac. Card.	590. Sept. 3.	604. Mar. 12.	13. 6. 9	5. 19.

SÆCULUM VII.	Initium Sedis An. M. D.	Finis Sedis An. M. D.	Duratio A. M. D	Vacat. M. D.
Sabinianus Volaterranus, Diac. Card.	604 Sept. 1.	605. Feb. 19.	0. 5. 25	11. 26.
Bonifacius III. Roman. Diac. Card.	606. Feb. 15.	606. Nov. 12.	0. 8. 24	10. 6.
S. Bonifacius IV. ex Valeria Civit. Marsorum.	607. Sept. 18.	614. Maj. 25.	6. 8. 13.	5. 12.
S. DEUS dedit, seu Deodatus Rom.	614. Nov. 13.	617. Nov. 8.	2. 11. 25.	1. 16.
Bonifacius V. Neapolitanus.	617. Dec 14.	625. Oct. 25.	7. 10. 1.	6. 18.
Honorius Campanus.	626. Mar. 13.	638. Oct. 12.	12. 4. 27.	7. 17.
Severinus Romanus.	639. Mar. 29.	639. Aug. 2.	0. 4. 4.	4. 29.
Joannes IV Dalmata.	639 Dec. 31.	641. Oct. 12.	1. 9. 6	1. 13.
Theodorus Græcus ex Patre Hierosolymitano.	641. Nov. 25.	649. Maj. 14.	7. 5. 20.	1. 16.
S. Martinus Tudertinus, Papa & Martyr.	649. Jul. 1.	654. Nov. 12.	6. 3. 12.	0. 1.
Eugenius Romanus.	654. Nov. 13.	655. Jun. 2.	0. 6. 13.	1. 29.
Vitalianus, ex Signa Civitate Volcorum.	655. Aug. 31.	669. Jan. 27.	14. 4. 27.	2. 13.
Adeodatus Romanus Monachus S. Benedicti.	669. Apr. 9.	676. Jun. 26.	7. 2. 17.	4. 6.
Domus seu Dominio Romanus	676. Nov. 1.	678. Aug. 11.	1. 9. 10.	2. 15.
S. Agatho Siculus, Monachus S. Benedicti.	678. Oct. 26.	682. Jan. 10.	4. 7. 15.	2. 5.
S. Leo II. Siculus.	682. Aug. 15.	684. Jan. 28.	1. 10. 14.	1. 22.
S. Benedictus II. Rom. Presb. Card.	684. Aug. 20.	685. Maji. 7.	0. 8. 17.	2. 15.
Joannes V. Syrus.	685. Jul. 22.	686. Aug. 2.	1. 0. 11.	2. 18.
Conon Syrus Presbyter Cardinalis.	686. Oct. 20.	687. Oct. 13.	0. 11. 23.	2. 13.
S. Sergius Antiochenus.	687. Dec. 26.	701. Sept. 9.	13. 8. 14.	1. 20.

CATALOGUS II.

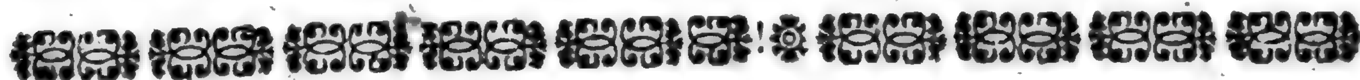
Continens Nomina Imperatorum, qui his duobus Sæculis sexto, & septimo, imperârunt in Oriente, Occidentali Imperio vacante.

SÆCULUM VI.

ANastasius, qui priore Sæculo imperare cœperat, ad Annum. 518.
Justinus Senior Thrax, ad Annum. 527.
Justinianus Magnus, ad Annum. 565.
Justinus II. Curopalates, ad Annum. 578.
Tiberius Anicius, ad Annum. 582.
Mauritius, ad Annum. 602.

SÆCULUM VII.

Phocas, ad Annum. 610.
Heraclius, ad Annum. 641.
Constantinus III. Filius Heraclij, occisus eodem Anno. 641.
Constantinus IV. Heracleonas, ad Annum. 642.
Constans II. ad Annum. 668.
Constantinus V. Pogonates, ad Annum. 685.
Justinianus Junior, ad Annum. 694.
Leontius, ad Annum. 698.
Tiberius Absimarus, ad Annum. 703.

CATALOGUS III.

Continens Nomina Scriptorum sexti, & septimi Sæculi.

SÆCULUM VI.

S. Symachus Papa.
S. Hormisda Papa.
Joannes I. Papa.
S. Fulgentius Ruspensis Episcopus, in Africa.
Gildas Badonius.
Eugypius Abbas, S. Fulgentio familiaris.
Rusticus Diaconus, & Cardinalis.
Faustus, Episcopus Regiensis.
Ennodius, Episcopus Papiensis.

Severinus

Severinus Boëtius, Consul Romanus.
Dionysius Monachus, cognomento Exiguus.
Ferrandus, Ecclesiæ Carthaginen. Diac.
Jornandes sive Jordanus Gothorum Episcopus.
Aprigius, Episcopus Hispanul.
Joannes Maxentius Monachus.
S. Victor, Capuanus Episcopus.
Anastasius Sinaita, Episcop. Antiochen.
Liberatus, Archidiaconus Chartaginen.
Marcellinus Comes.
S. Felix IV. Bonifacius II.
Joannes II. S. Agapitus I. S. Sylverius.
Vigilius, summi Pontifices.
Justinianus Episcopus Valentinus in Hispania.
Nebridius, & Elpidius.
Arator, Ecclesiæ Romanæ Subdiaconus.
Primasius Episcopus Africanus.
Junilius Episcopus item Africanus.
Martinus Procopius Duniensis Monasterij Abbas, ac postea Episc. Bracarensis.
S. Dacius Episcopus Mediolanensis.
S. Joannes Climacus, Abbas Montis Sina.
Agathias Historicus Ecclesiasticus.
Pelagius I. Joannes III. Benedictus I.
Pelagius II. Summi Pontifices.
Andreas Episcopus Cretensis.
Aurelius Cassiodorus, Senator Romanus.
Venantius Fortunatus, Episcopus Pictaviensis.
S. Gregorius Episcopus Turonensis.
S. Leander Episcopus Hispalensis.
S. Evagrius Historicus Ecclesiasticus.
S. Dorotheus Abbas.
S. Gregorius Magnus.
S. Petrus Diaconus.

SÆCULUM VII.

Honorius I. S. Martinus I. S. Vitalius.
S. Agatho, & S. Leo summi Pontifices.
Hesychius, Patriarcha Hierosolymitanus.
Paterius, S. Gregorij Magni Notarius.
Faustus, Monachus S. Benedicti.
Eustachius Presbyter Constantinopolit.
Leontius Episcopus Neapolitanus.
Joannes Moschus.
Antiochus Abbas.
Georgius Alexandrinus.
Joannes Abbas Scotus.
S. Isidorus Hispaliensis Episcopus.
S. Sophronius, Patriarcha Hierosolymit.
S. Braulius Episcopus Cæsar Augustanus.
Sergius, Archi-Episcopus in Cypro.
Thalasius, Monachus in Africa.
Maximus Monachus Constantinopolit.
S. Eugenius Toletanus Episcopus.
S. Eligius, Episcopus Noviomensis.
Berengosius Abbas.
S. Ildensonsus Abbas.
S. Andoënus Episcopus Rodomagensis.
S. Mansuetus Episcopus Mediolanensis.
S. Theodorus Episcopus Cantuariensis.
S. Julianus Archi-Episcopus Toletanus.
S. Aldhelmus Episcopus Schirenburgen.
Ceolfridus Abbas.
Anastasius Nicenus.
Aponius.

O CA-

CATALOGUS IV.

Aliarum Personarum, Sanctitate præsertim, illustrium.

SÆCULUM VI.

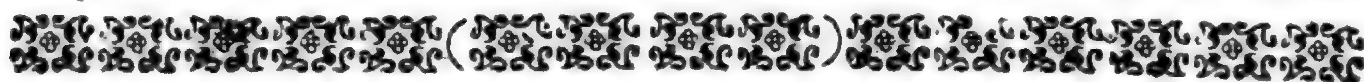
S. Jacobus Eremita.
S. Benedictus Fundator sui S. Ord.
S. Equicius Abbas.
Proba Virgo.
S. Galla Vidua Romana.
S. Quinctianus Episcopus Claromontanus in Arvernia.
S. Maxentius Presbyter Pictaviensis.
S. Melanius Episcopus Rhedonensis.
S. Severin9 Abbas Monasterij Agaunens.
S. Gregorius Episcopus Lingonensis.
S. Ægidius Abbas.
S. Euphronius Episcopus Turonensis.
S. Germanus Episcopus Parisiensis.
S. Leontius Episcopus Burdegalensis.
S. Medardus Noviomensis Episcopus.
S. Gildardus Episcopus Rotomagensis.
S. Lupicinus Abbas.
S. Romanus Abbas.
S. Eugendus Abbas.
S. Nicetius Episcopus Lugdunensis.
S. Nicesio Episcopus Trevirenns.
S. Gallus Episcopus Claromontanus.
S. Agricola Episcopus Cabilonensis.
S. Germanus Episcopus Capuanus.
S. Brigitta Virgo in Scotia.
S. Maria Ægyptiaca.
S. Sigismundus Burgundiæ Rex.
S. Theodorus Abbas.
S. Bonifacius Episcopus Forentinus.
S. Fortunatus Tudertinus Episcopus.
S. Placidus S. Benedicti discipulus.
S. Hilarius Episcopus Mimatensis.
S. Hereularus Episcopus Perusinus Martyr.
S. Eleutherius Antisiodorensis Episcopus.
S. Leonardus Confessor.
S. Hospicius.
S. Columbanus Abbas.
S. Prætextatus Rhotomagensis Episcop9.
Ss. Virgines, & Sanctimoniales, Tharsilla, & Æmiliana.
S. Maurus Abbas.
S. Suplitius, Pius Episcopus Biturensis.
S. Salvius Episcopus Albigensis.
S. Radegundis Regina Galliæ.
S. Guntrannus Rex.
S. Albinus Episcopus Andegavensis.

SÆCULUM VII.

S. Augustinus Primus Episc. Cantuaren.
S. Desiderius Episcopus Viennensis in Gallia.
S. Agrippanus Episcopus Anicensis Martyr.
S. Eustasius Abbas.
S. Attalas Abbas.
S. Gaudericus Episcopus Cameracensis.
S. Romanus Episcopus Rhotomagensis.
S. Bertolfus Abbas.
S. Anastasius Persa Monachus.
S. Amatus Abbas.
S. Alloynus Confessor.
S. Paulus Virodunensis Episcopus.
S. Oswaldus Angliæ Rex.
S. Aidanus Episcopus in Anglia.

S. Cuniber-

S. Cunibertus Coloniensis Episcopus.
S. Theodardus Episcopus Leodiensis.
S. Bercarius Abbas, & Martyr.
S. Aldegundis Virgo Sanctimonialis.
S. Bathildis Regina Franciæ.
S. Ennemundus, Episcopus Lugdunensis.
S. Maxelendis Virgo.
S. Gertrudis Virgo.
S. Trudo Presbyter, & Martyr.
S. Damianus Episcopus Papiensis.
S. Clarus Abbas.
Ss. Oswaldi duo Fratres, Presbyteri & Martyres.
S. Audomarus Episcopus Tartonensis.
S. Claudius Vesutinensis Episcopus.
S. Lambertus Trajectensis Episcopus.
S. Amandus Trajactensis Episcopus.

CATALOGUS V.

Continens Nomina Scriptorum Profanorum.

SÆCULUM VI.

Priscianus Grammaticus.
Joannes Patricius.
Phocas.
Basilides Patricius.
Tribonianus.
Dioscorus.
Præsentius.
Alter Tribonianus.
Dorotheus Jurisconsultus.
Isidorus.
Cratinus.
Talleteus.
Theodorus.
Anatolius Jurisconsultus.
Simplicius Philosophus Platonicus.
Damascius Syrus Philosophus Stoicus.
Gildas Badonius.
Hebræi aliquot, quos inter præcipui: Rabbena, & Rabbi Isana.

SÆCULUM VII.

Scriptores profani, adeò rari fuêre, toto hoc Sæculo, ut vix tres numerari queant, hi autem fuêre: Maximinus Cæsaraugustanus Historicus.

Secundus Historiographus. Majdulphus Scotus, qui Græcæ Latinæque Linguæ Scholam in Anglia aperuit. Præter Rabbinos duos, quorum primus fuit R. Aha, alter R. Simeon Kera.

CATALOGUS VI.

Continens Concilia bis duobus Sæculis celebrata.

SÆCULUM VI.

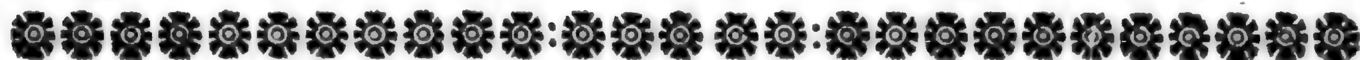
Romanum.	502.	Claromontanum.	541.	Conſtantinopolitanum.	553.
Alterũ Romanũ.	503.	Valentinenſe II.	586.	Pariſienſe I.	559.
Tertium Romanum.	504.	Toletanum III.	589.	Pariſienſe II.	
Agathanenſe.	506.	Narbonenſe.	589.	Bracarenſe.	563.
Aurelianenſe.	507.	Hiſpalenſe.	590.	Xanctonenſe.	566.
Epaunenſe.	509.	Altiſiodorenſe.	590.	Lucenſe in Gallicia.	569.
Taraconenſe.	516.	Cæſar-Auguſtanũ II.	592	Turonenſe.	570.
Gerundenſe.	517.	Pictavienſe.	593.	Lugdunenſe I.	570.
Flerdenſe.	524.	Toletanum IV.	597.	Baracarenſe II.	572.
Valentinum.	525.	Oſcenſe.	598.	Matliſconenſe I.	582.
Toletanum II.	531.	Barcinonenſe.	599.	Lugdunenſe II.	587.
Hieroſolymitanum.	536	Aurelianenſe IV.	543.	Mantiſconenſe II.	588.
Aurelianenſe II.	536.	Aurelianenſe V.	552.		
Aurelianenſe III.	540.	Concilium V. Generale			

SÆCULUM VIII.

Romanum ſeu Lateranenſe	601.	Toletanum VIII.	653.
Aliud Romanum	*eodem Anno.*	Toletanum IX.	655.
Concilium in Numidia	602.	Toletanum X.	656.
Romanum iterum	606.	Cabilonenſe	658.
Romanum aliud	610.	Clypiacenſe	662.
Toletanum III.	610.	Emeritenſe	666.
Manſiſconenſe III.	617.	Romanum iterum	667.
Hiſpalenſe II.	619.	Toletanum XI.	675.
Toletanum IV	633.	Bracarenſe	675.
Toletanum V.	6[illegible]6.	Concilium in Anglia	679.
Toletanum VI.	6[illegible]8.	Mediolanenſe	679.
Romanum iterum	640.	Romanam iterum	780.
Aliud in Numidia	646.	*Sexta Synodus Generalis, Conſtantinopolitana*	680. & 681.
Charthaginenſe	646.		
Byzacenum in Africa	646.	Toletanum XII.	681.
Aliud in Mauritania	646.	Rothomagenſe	682.
Toletanum VII.	646.	Toletanum XIII.	683.
Romanum iterum	648.	Toletanum XIV.	684.

Roma-

Toletanum XV. 688.
Romanum aliud 649.
Aurelianense 650.
Tolétanum XVI. 653.
Toletanum XVII. 694.
Trajectense 697.
Aquileiense 698.

CATALOGUS VII.

Continens Nomina Heresum, & Heresiarcharum.

SÆCULUM VI.

1. Talmudistæ.
2. Severus Antiochenus Caput Severianorum, qui & Corrupticolæ, ac Theodosiani.
3. Julianus Halicarnasseus, Caput Aphthardocitarum, qui & Incorruptibilet, Phantasiastæ, Gajnitæ.
4. Petrus à Pamæensis.
5. Agnoitæ, seu Themistiani.
6. Agnoitæ, seu Themistiani.
7. Tritheitæ, cum Capite Philopono.
8. Monophysitæ seu Monothelitæ.
9. Jacobitæ una cum Capite suo Jacobo Zanzalo.
10. Barsaniani seu Semidalitæ.
11. Tetraditæ.
12. Christolygæ.
13. Canonitæ.
14. Cantobabditæ.

SÆCULUM VII.

Eicetæ.
Gnosimachi.
Bairas.
Cyrus Alexandrinus.
Sergius Patriarcha Constantinopolitanus.
Alter Sergius Monachus Magister Mahometis.
Mahometes Pseudopropheta.
Armeni.
Monothelitæ.
Paganizantes.

CATALOGUS VIII.

Persecutiones.

Sexto Sæculo caruit Universalis Ecclesia Persecutionibus (Hispania verò passa est ab Arianis) habuit tamen duo Schismata, & Antipapas, nempe Dioscorum

rum in Bonifacium II. Et Vigilium in S. Sylverium. Septimo verò Sæculo, gravissimam passa est persecutionem Ecclesia, præsertim Orientalis sub Monothelitis: Et habuit Schisma unum post mortem Joannis V. ab Antipapis intrusis. Theodoro, & Petro, contra Cononem, legitimum Pontificem.

CATALOGUS IX.

Continens Eventus Memorabiles sexti, & septimi Sæculi.

SÆCULUM VI.

1. OLympus quidam in Africa, cùm in balneo positus Sanctissimam TRINITATEM blasphemasset, telo igneo de Cœlis misso, per aspectabile supplicium aduritur. Anno 503.

2. Episcopus Catholicus cum Ariano de Fide disputans, Zelo accensus hominem invitat ad Fidem suam, ipsis ignibus comprobandam. Quod recusante Ariano, ecce Catholicus per ignem salvus transit, ac incolumis 506.

3. Adriano Episcopo Constantinopoli aliâ formâ verborum, quàm Catholicorum baptizante, Aqua baptisterij disparuit 506.

4. Saracenus quidam S. Salam, ac Socium dum deridet, intra terram, seu alter Dathan absorbetur 506.

5. Saraceno saggitam in Imaginem S. Theododori ejaculante, ipsa Imago cruorem effundit 509.

6. Antiochia per terræ motum majori ex parte diruta 524.

7. S. Antonij Magni corpus divinâ revelatione inventum, & Alexandriam delatum.

8. Episcopi aliquot Orthodoxi, quibus lingvas Wandali absciderant, divinitus tamen, & quidem distincte sunt locuti 530.

9. Codex Justiniani absolutus, confirmatus, ac promulgatus 529. Institutiones verò ac digestum 533.

10. Fames tanta in Italia, ut Matres etiam proprios suos liberos comederent.

11. Anno 544. Initium suum ab Ægypto ducens pestis gravissima, universum orbem per quinquaginta Annos pervagatur.

12. Rhodano vicinus Mons in Gallia, multorum dierum curriculo tauri instar mugit, seseque ab altero contiguo discindit, ac Domos, Ecclesias, homines, & bestias opprimit 562.

13. Armeni fidem Christianam rursus palam admittunt 570.

14. Turonis ex pane absciso, sangvis verus effluxit 583.

15. Plurimi

15. Plurimi mortalium solâ sternutatione, aut oscitatione animam repentè effundunt. Unde nata est, aut certè magis, ac magis corroborata incolumitatem precandi, strenutantibus consvetudo 591.

16. Litanias Majores S. Gregorius Papa instituit 590. Item Psalmodiam planam quæ vulgò Cantus Gregorianus dicitur 592.

17. Constantinopoli nascitur infans quadrupes 595. Impius Machomet nascitur in Arabia 597.

18. Anglia Occidentalis plenè convertitur ad fidem Catholicam, postea ejusdem immanis persecutrix. Sic optimi corruptio, fit pessima.

19. Incipit hoc Sæculo Ordo S. Benedicti, varios dein in Ordinis Religiosos subdivisus.

SÆCULUM VII.

1. Angli Orientales, unà cum Rege suo Sigiberto, ad fidem Catholicam adducti, opera *Mellisi* Episcopi. Anno 604.

2. Pantheon Romanum, à Bonifacio Papa IV. in Ecclesiam mutatum, & in honorem Beatissimæ Virginis, ac Ss. Martyrum Consecratum. 609.

3. S. Augustinus Episcopus Angliæ, à S. Gregorio Papâ, eo missus, in confirmationem Romanæ doctrinæ, præsente magna multitudine, cœcum sanat, adversarijs id etiam attentantibus, sed sine ullo effectu.

4. Heraclius in Africa Salutatus Imperator, secum assumit *Salvatoris, ac Deiparæ Virginis Imagines*, & Hostem *Phocam* navali prælio vincit.

5. In Maurianensi territorio, miracula magna, per S. Joannis Baptistæ reliquias patrata. 613.

6. Heraclius Imperator, à Cosrhoe iterato invasus, Exercitum Deiparæ patrocinio commendat, insignesque victorias de hoste reportat.

7. Persarum Regnum subactum & in Saracenos translatum. 628.

8. Terræ motus 30. dierum in Oriente. 632.

9. Hierosolymâ, post biennij obsidionem potiuntur Saraceni. 638.

10. Belgij pars major ad Fidem Christi convertitur.

11. Festum Exaltationis S. Crucis institutum, quam Heraclius miraculosè à Persis recuperavit, & in pristino loco collocavit.

12. Fugatis Wandalis, & Romanis, Africam occupant Saraceni.

13. S. Amandus Episcopus Trajectensis, & Exul Tornaci frustra intercedens pro suspendiario, suspensum deponit, eumque excitat à mortuis. 632.

14. Siccitas adeò magna, ut per tres annos non pluerit.

15. S. Oswaldus Rex Anglorum, cum paucis, immensas Britonum copias profligat, sed priùs ad erectam sub dio Crucem, se suosque precibus commendârat. 634.

16. Concilium Toletanum VI. Oecumenicum, sanxit Reges Hispaniæ in inaugura-

inauguratione sua præstare Juramentum debere, se se Catholicam fidem defensuros, hinc Cognomen acceperunt *CATHOLICI.*

17. Lues horrenda Romam, & Tudertum, per tres æstatis menses, vexat, quô tempore circumibat bonus Angelus, & malus Dœmon, qui quoties venabulo quod gestare videbatur, ædium valvas, ad imperium boni Angeli quatiebat, tot homines postridie in unaquaque æde interibant.

18. Circa Annum 683. Cæsarea Persarum Regina, Constantinopolim venit, unà cum viro, & quadraginta Persarum millibus, ubi tam ipsa, quàm illi baptizantur.

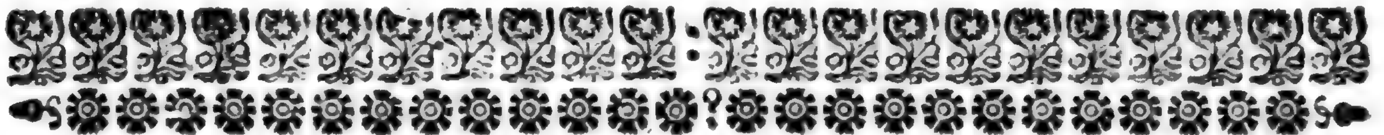
19. S. Ecbertus Rex Cantuariæ in Anglia, sæviente vulgo peste tactus, vovet emendationem vitæ, quadridui Jejunium quot hebdomadis, & quotidie se Psalterium, seu Horas Canonicas Oraturum, & ecce liberatus à peste, vitamque obtinet longævam. 664.

20. Bamba Rex Hispaniæ, dimisso Regno, vitam Religiosam amplectitur.

21. Germania, quæ penè elanguerat, Ss. Villebrordi, & Sviberdi Episcopoporum doctrinâ, & operâ, denuo revirescit.

22. Hollandia, & Frisia, eorundem Sanctorum labore, Christianæ Fidei mysterijs imbuuntur.

23. Peregrinationes ad Loca Sancta plurimæ, minimè obstantibus Saracenis. 699.

QUARTA
SYNOPSIS CHRONOLOGICA

Continens Res Memorabiles Ecclesiæ, ab Anno 700. usq; ad Annum 1006.

SÆCULUM VIII.

701. INitio sæculi hujus, ipse Anno 701. obijt S. Sergius Pontifex, cùm sedisset Annos 13. Menses 8. dies 14. Cui in Pontificatu successit Joannes VI. natione Græcus. Celebratum hoc eodem anno est Concilium Toletanum XVIIJ, Cujus tamen acta non extant. Egicano Regi Hispaniarum mortuo successit Filius Witizza pessimè de Ecclesia meritus, irreverens in Episcopos suos, & ipsum Romanum

mum Pontificem, omniaque Sacra, profanaque permiscens, dedit tamen scelerum pœnam, hoc siquidem agendi modo occasionem præbuit Saracenis, Hispaniam invadendi, ac occupandi.

702. S. Wito Episcopus Fidem Christi apud Belgas prædicat,& latiùs propagat. Gisulphus Dux Beneventi Romanam ditionem depopulatur, & expilat. In Hispanijs Guntericus Archi-Episcopus Toletanus sanctitate & miraculis claret.

703. In superiori Germania Godefridus Agilofingus Alemaniæ Dux, & in inferiore Pipinus Rex, rem Christianam mirè promovent. Sceleratissimus Rex Witizza pellicatum Sacerdotibus contra Ecclesiæ Leges, Decreto suo Regio liberum permittit. Recuperat Justinianus Imperium, Ope Bulgarorum, Leontiique ac Tyberij Imperatorum capita calcans amputari jubet.

704. Memorabili exemplo contemptûs hujus Mundi,Edilbertus Merciorum Rex in Anglia, postquam 31. Annis imperâsset, Regno renuncians, Monasticam vitam amplectitur: initia Apostolatûs S. Bonifacij in Germania hoc Anno data. Tres Duces de Regno Longobardorum dimicant, ex quibus victoriam reportat Aripertus, qui mox ea, quæ Antecessores illius Ecclesiæ Romanæ eripuerant, eidem reddit.

705. Joannes VI. Pontifex Romanus vivendi finem facit; cui subrogatur Joannes VII. itidem natione Græcus, qui statim Romæ Concilium coëgit, & licèt Græcus esset, ut tamen Græcorum Conciliabula approbaret, adduci nullâ ratione potuit. S. Switperdus, Brunsvicenses ad fidem Christi convertit.

706. Pipinus Rex Viris Apostolicis afficitur, eosque in Conversione Gentium strenuè adjuvat. Justinianus Bulgaros à quibus restitus erat armis aggreditur, & ab ijsdem vincitur.

707. Joannes VII. postquam Sedem Petri tenuisset Annos 2. Menses 2. dies 17. è vivis excessit. Pessimo exemplo & conniventiâ Regis Witizza scelera, atque inde mala ingentia invalescunt per Hispanias.

708. Sisinnius Natione Syrus Pontifex eligitur 15. Calendas Februarij,atq; post 20. Dies ex dirissima podagra extingvitur; cui subrogatus est Constantinus etiam Syrus, Vir benignissimus, humilitatis & charitatis, maximè in sustentandis egenis, laude florentissimus. Impius Rex Witizza magno Ecclesiæ bono moritur.

709. Constantinus Papa accersitus à Justiniano Imperatore Constantinopolim pergit. Moritur S. Wilfridus, inter præcipuos Germaniæ Apostolos habitus; eodem Anno extingvitur S. Adelmus de Britannia optimè meritus.

710. Constantinus Papa magnificè Constantinopoli suscipitur. In Gallia floret res Christiana, ad exemplumque optimi Regis Pipini Regnum totum componitur. In Hispania Wltizzæ impurissimo, succedit Rodericus, Vir quidem strenuus, sed improbitate par Antecessori suo, aut hoc etiam deterior.

711. Redijt Romam ex Oriente Constantinus Papa, frustratus operâ suâ, quam posuerat in revocando Justiniano II. Imperatore ad saniora Consilia. Eodem Anno Justinianus vitâ & Regno exuitur à Philippico.

712 Philip.

712. Philippicus Vir moribus turpiſſimus, & Monathelitarum fautor, Orientalem Eccleſiam perturbat, ſextam Synodum œcumenicam abolere conando.

713. Philippicus, juſto DEI Judicio, ſexto Imperij ſui Menſe exauthoratur, eiq; ſufficitur Anaſtaſius II. Unius Regis impuritas innumera dein mala Hiſpaniæ infert, vitiatâ enim, & pellicis loco, vi retentâ à Roderico Rege, Juliani Comitis filiâ, hic infamiæ hujus impatiens, & vindictæ cupidus, Saracenis fœdere jungitur, ac Ulit in Africa Regem in auxilium evocans, Rodericum Regem, ulturus injuriam, bello aggreditur, ac etiam profligat, pereunte in prælio ipſo quoque Roderico; Saraceni hac uſi occaſione, Urbes præcipuas Hiſpaniæ pro ſe occupant, Imperijque ſui in Hiſpania fundamenta jaciunt. Oriens ab Arabibus miſerè affligitur.

714. Conſtantinus Pontifex Romanus, cùm ſediſſet Annos ſex & Menſem unum, ſanctiſſimè moritur, eidem ſuffectus eſt poſt dies 42. Gregorius hujus Nominis II. eruditione & ſanctitate omnium Conſenſu ſummâ hâc dignitate digniſſimus. S. Adalbertus Monachus Hollandos ad fidem Chriſti convertit. Saraceni inundant Hiſpaniam, ſummo Eccleſiæ dolore. Pipinus Major Domûs Franciæ extingvitur.

715. Anaſtaſius II. deijcitur Imperio, eiquè, invitus licèt, ſufficitur Theodoſius. Gregorius à Longobardis metuens, Urbem mœnibus circumvallare aggreditur. Dagoberto II. Regi Francorum ſuccedit Chilpericus II.

716. Saraceni in Hiſpania Chriſtianis Legionem ac Toletum eripiunt, ſicq; totâ ferè Hiſpaniâ potiuntur. Epiſcopatûs Friſingenſis Fundamenta jacit S. Corbinianus.

717. Theodoſius privatæ vitæ amore Imperium deponit, & Leonem Iſauricum ejus Nominis Tertium Imperatorem creat. Maſalmas Saracenorum Princeps Pergamum capit, & mox etiam Conſtantinopolim obſidet. In qua ipſa Urbe tanta fames & peſtis hoc anno fuit, ut trecenta hominum Millia ijs interierint. Inaudita Tiberis inundatio plurimas Domos Romæ ſubvertit & evertit, atq; per ſeptem dies Urbem miſerè vaſtat. Gregorius Papa ædes proprias in Monaſterium vertit. Carolus Martellus jus Paternum repetens Chilpericum Regem vincit, & uſque Pariſios perſequitur. Pelagius parta inſigni de Saracenis Victoriâ, fit ex Duce primus Rex Legionis.

718. Obſidio Conſtantinopolitana patrocinio Beatæ Virginis ſolvitur. S. Bonifacius in Anglia rem Chriſtianam mirè promovet. Utitur Rex Pelagius victoriâ, & multas Urbes Hiſpaniæ è manibus Saracenorum eripit, ac 80. millia ope potiſſimùm Beatæ Virginis profligat, 20 millibus ex ijs Cæſis.

719. Naſcitur magno malo Eccleſiæ Copronymus, Leonis Iſaurici Filius. S. Bonifacius ex Anglia regreditur, & Germaniæ populos cum S. Wildebrordo in fide Chriſtiana erudit.

720. Leo Imperator Copronymum Filium in Imperatorem coronari curat: Hanmar Saracenorum Princeps, Chriſtianorum acerrimus hoſtis, extingvitur, cujus

jus morte pax est restituta Ecclesijs, quas turbare cœperat. S. Wulfranus Frisiorum Apostolus, vitam hanc miseram deserit, & ad meliorem transit.

721. Concilium Romæ celebratur. In Oriente Impostor quidam Judæos seducit, quasi is Messias esset. Martellus Saracenos memorabili victoriâ vincit, & adinternecionem profligat.

722. Religio in Gallia magnopere floret sub Martello, cujus etiam gloria, & virtus toti innotescit orbi. Magnus Germaniæ Apostolus S. Bonifacius Cattos Germaniæ populos, qui hodie Hassi & Thuringi dicuntur, ad Christum convertit. Judæos & Manichæos Leo Imperator exagitat.

723. S. Bonifacius à Gregorio II. Papa post exanthaltos multos Labores Apostolicos, in Episcopum consecratur. Inconoclastarum hæresis in Oriente exoritur. Saraceni in Hispanijs in se se mutuis armis conversi, Regnum inter se partiuntur, illudque in complura alia Regna minora subdividunt.

724. Dum Oriens à Saracenis, Imaginum Eversoribus turbatur, in Occidente Ecclesia per Germaniam à S. Bonifacio strenuè promovetur. Alphonsus Petri Ducis Cantabriæ Filius Pelagio Regi contra Mauros fœdere jungitur, qui postea ob res præclarê pro Ecclesia gestas, Catholici Regis obtinuit novo titulo nomen.

725. Eudo Aquitaniæ Dux Saracenos contra Martellum in auxilium evocat, quorum 400. millia advolant, & ipsam Aquitaniam Ducis cui in auxilium venerant, fœdissimè devastant. His obviat Martellus in planitie Turonensi, Deoque, & sancti Martini precibus subnixus, cum ijsdem fortiter ac feliciter confligit, ingentemque victotiam de ijs reportat, Cæsis hostium 350. millibus, cùm ex Francis tantùm mille & 500. occubuissent. Luitbrandus Rex Longobardorum hoc anno S. Augustini Corpus à Saracenis redemptum, ex Sardinia Ticinum transferri curat. Pelagius Rex, Alphonso Duci Ormisendam Filiam dat nuptui, atque uterquè contra Saracenos strenuè pugnando Rem Catholicam in Hispania plurimùm promovent. Venerabilis Beda hoc anno Anglorum Historiam inchoat.

726. Leo Imperator ferale edictum de Imaginibus ubiquè abolendis promulgari facit. Restitit fortiter impijs conatibus Imperatoris S. Germanus Patriarcha, obstitit ijsdem populus, omnium autem fortissimè Summus Pontifex Gregorius. Itali vero ob id alienati ab eodem, deficiunt.

727. Navalis Exercitus, ob hoc impium edictum in Leonem Imperatorem insurgit. S. Germanus & S. Damascenus de retinendo usu Imaginum contra Leonem eruditè scribunt. Vincit Burgundos Rebelles Carolus Martellus. Saraceni Nicæum frustra obsident. Garsias Ximenes pulsis Saracenis, fit primus Rex Aragonum.

728. S. Damasceno ob scriptum; quod pro retinendo usu Imaginum publicaverat, malitiâ Leonis Imperatoris manus amputatur, sed hæc illi à B. Virgine die sequenti reddita est.

729. Luitprandus Rex Longobardorum partes Leonis contra Gregorium

 Pontificem

Pontificem suscipit, & cum Eutychio Exarcho pace initâ & conjunctis armis Romam capere, & Gregorium tollere conatur: Ambo itaque cum suis copijs ad Urbem accedunt: Sed obviam eis occurrens Gregorius, tam dextrè cum ijsegit, ut & Luitprandum supplicem ex hoste haberet, & pacem inter eum, ac Exarchum factam stabiliret; Insuper & Imperatori in opprimenda rebellione in partibus Tusciæ exorta, auxilio esset. Martellus interea Frisios debellat, atque ad Fidem Christianam cogit.

730. Leo Imperator in semel malè cœptis obstinatus manet, unde S. Germanum Episcopum Constantinopolitanum, quòd is suis erroribus adversaretur, in exilium mittit, & denique quendam Anastasium hæreticum Iconolastam substituit. Gregorius igitur Pontifex contumacem Imperatorem anathemata ferit, & Italos, quos diu in Officio Cæsaris continuerat, ab ipso desciscere permittit, imò & defectionem illorum approbat. In Oriente persecutio Ecclesiæ, ab Iconoclastis hæreticis inchoatur. Pelagius Rex devastata per Hispanias à Mauris Monasteria & Templa restaurat, novaque condit. S. Corbinianus Episcopus Frisingensis obijt.

731. Gregorius II. cùm Petri Sedem tenuisset annis 16. Mensibus 8. diebus 20. ad Cælos evolat; meritò Sanctorum numero postea adscriptus. Cumque vacâsset Sedes tantùm dies 5. electus est Gregorius III. Natione Syrus, Vir piùs eruditus & fortis.

Martellus grandi strage Saracenos in Gallia profligat, & Avenionem expugnat. Venerabilis Beda insignis Ecclesiasticus Scriptor, moritur.

732. Leo Imperator Iconoclasta, ingentem in Romanos, & Italos parât classem, quæ tamen in Mari Adriatico naufragio perit. Novus Pontifex Anathemate perculit Iconoclastas, Deoque fretus Imperatoris omnes minas & conatus elusit. Martellus Saracenos domare pergit, atque Athinium eorum Regem Narbone obsidet.

S. Bonifacius Archi-Episcopus Germaniæ creatur.

733. Leo Imperator in Catholicos sævit. Dum Martellus Athinium Saracenorum Regem Narbone cum suis obsidet, infiniti propemodum Saraceni ex Hispanijs in Gallias se effundunt suis opem laturi, sed his Martellus occurrens, omnes eorum copias tantâ inretnecione delet, ut nullus cladis tantæ nuncius superesset: Mox Narbonem expugnat Regemquè Athinium interimit. Gregorius seriò commonet Leonem, ut resipiscat, cui & Itali per Legatos omnem spondent obedientiam, si hæresim ejuret. Pelagius pariter & Alphonsus rem strenuè in Hispanijs gerunt, Mauros sæpiùs profligant, multaque insignia loca recipiunt.

734. Fervet in Oriente persecutio Ecclesiæ ab Iconoclastis. Hoc anno pulsis Saracenis Regnum Cordubæ recuperant Christiani. Prosequitur feliciter Bellum Saracenicum Martellus, eosque in Hispanias usque repellit.

735. Leo Imperator in dies magis efferatus in Catholicos sævire pergit, plurimosque Matyrio afficit. Gregorius III. interim Orientales Ecclesias consolatur, & animat. Pelagius Regum optimus, Maurorum terror, extingvitur.

736. Leo

736. Leo Imperator non solùm ob Religionem, sed & propter justitiam sævit, ob cujus tenorem Gregorium Patricium Virum sapientem ac probum è medio tollit.

737. S. Bonifacius emergentes Hæreses in ipsarum exortu opprimit. Effervescit nimium Iconoclastarum impietas, contra quam nihil non molitur Gregorius Papa, multique egregiæ sanctitatis, & eruditionis viri calamum stringunt.

Ceolulphus Rex Britanniæ, Regnum suum Filio Eniberto relinquit, ipseque Monasticam vitam amplectitur.

738. Hoc Anno penitus sunt ejecti Saraceni è Gallia; ad hunc siquidem Annum nonnulli adhuc illorum in Gallia Narbonensi hæserant. Magnâ gratulatione Catholicorum. Alphonsus, Pelagii Regis Gen[illegible] in Regem [illegible] [illegible]stituitur, qui Regnum non modò fortiter defendit, sed & propagavit, Saracenorumque vires in Hispania valdè attrivit.

739. Luitpertus Longobardorum Rex Romam obsidet, Basilicamque S. Petri in Vaticano extra Urbem expoliat. S. Bonifacius Bojcam in 4. Episcopatus dividit. Moritur S. Willibordus Inferioris Germaniæ reverà Apostolus.

740. Gregorius Pontifex ad Carolum Martellum pro auxilijs contra Luitpertum Longobardorum Regem confugit, eique Titulum Christianissimi confert. Hoc Anno Ina Orientalium Saxonum Rex, & Regina Edilburga, Regnum dimittentes, ut se manciparent cœnobijs, singulas Domos Regni sui, S. Petro Denarium argenteum quot Annis pendere statuerunt. Constantinopolis ingenti terræ motu concutitur, ut vel sic DEUS Impium Imperatorem ad resipiscentiam revocaret, sed is jam in malo obcaluerat.

741. Moritur hoc Anno impiâ morte Leo Isauricus Imperator, cui succedit statim Filius Constantinus cognomento Copronymus. Vitâ quoque excedit Gregorius III. Cùm sedisset Annis 10. Mensibus 9. Diebus 12. Et Carolus Martellus. Illi suffectus est S. Zacharias natione Græcus Vir mitissimus atque patientissimus; huic verò successerunt Filij Pipinus & Carolomanus.

742. Celebris est hic Annus à diversis Rebellionibus: Nam in Oriente Arnavasdus Curopalata in Constantinum Copronymum Imperatorem insurgit. In Occidente verò Theobaldus Alemaniæ Dux, ac Utilo Bojus Carolomano rebellant, & Hunodaldus Aquitaniæ Dux ac Gripho, Pipino se opponunt, ac Luitpardus Rex Longobardorum Sedi Apostolicæ adversatur. Verùm quia omnis potestas à DEO est, & qui potestati resistit, DEO resistit; Ideo cunctæ machinationes harum Rebellionum, bullæ instar evanuêre: Nam Artavasdus semel, & iterum à Copronymo victus, paulò post occisus est. Theobaldus Alemaniæ Dux à Pipino & Carolomanno Fratribus, hoc ipso Anno compescitur. Hunodaldus Aquitaniæ Dux ab ijsdem Fratribus ejicitur, Gripho autem capitur, Zacharias Papa, Luitprandum INTERAMNE conveniens, 4. Civitatum Ecclesiæ ablatarum, totiusque Patrimonij S. Petri restitutionem felici successu obtinet.

 743. Copro-

743. Copronymus Urbem Constantinopolitanam obsidet, fusis priùs ac deletis copijs Artavasdi secum congredi ausis, & receptam armis Militi diripiendam objicit. Ibidem Artavasdus, ejusque Filij ac plerique ejus Amici capti ac exoculati sunt. Pipinus, & Carolomanus quoque, Utilonem Bojorum Ducem grandi clade profligant. S. Bonifacius diversas Hæreses à Germania avertit.

744. Moritur hoc anno Luitprandus Longobardorum Rex cum supra 30. annos regnâsset, qui Ecclesiæ sæpè incommodo, sæpè etiam commodo fuit; succedit eidem Nepos Hildebrandus, & huic, ob asperitatem post Menses septem à suis deposito, Rachisius vir humanissimus & fortissimus, qui statim rogante Zacharia Papâ annos 20. pacis Italiæ dedit.

745. S. Bonifacius Primus Moguntiæ Archi-Episcopus, & totius Germaniæ Primas renunciatur. Mox jussu Zachariæ Papæ, Concilium in Germania contra insurgentes Sectas celebrat.

746. Pestis, Bubonis dicta, hac anno exorta, Constantinopolim tam graviter afflixit, ut jam cadaveribus deesset humus. S. Bonifacius Herbipolensem, & Eistettensem Episcopatus instituit.

747. Carolomanhus Rex, Pipini Frater, post multas victorias de hostibus reportatas, toti Mundi bellum indixit, quando ad S. Zachariam Papam accurrens, ab ipso Monastico habitu indutus, Mundum contempsit, eique perpetuum vale dixit.

748. S. Zacharias Papa ipsemet Cassinensem Basilicam præsentibus Archi-Episcopis 13. Episcopis 68. consecrat, solemnique ritu Monasterium illud dedicat. Magnam Navarræ partem Saracenis eripit Rex Alphonsus.

749. Triumphat de Saxonibus Pipinus, & in reditu interceptus, S. Swiperti ope implorata, prodigiosè à periculo liberatur. In Syria Terræ motus horrendi contigerê hoc anno, quibus Urbes integræ haustæ, aut ad multa milliaria translatæ sunt.

750. Rachisius Longobardorum Rex Pentapolitanâm invadit Provinciam, & Perusiam obsidet. Ad eum profectus Zacharias Papa, non tantùm à cæptis eum dimovit, sed monitionibus ita amore DEI accendit, ut is exemplo Carolomanni Monasticam amplecteretur vitam, Uxore & Filiâ in Monasterio Vicino à se condito inclusis. Alphonsus Rex plures per Hispaniam Urbes expugnat, & levibus certaminibus subinde Mauros fatigat.

751. Hoc anno primùm Pipinus, qui hactenus Nomen Majoris Domûs Francicæ tantùm gessit, Zachariæ Papæ Authoritate Rex Franciæ renunciatur, exauthorato ob inertiam Childerico hujus Nominis Tertio Rege Franciæ ex successione.

752. Itaque Suessionibus à S. Bonifacio Moguntino Episcopo inungitur Rex Francorum Pipinus, Chiliberto in Monasterium retruso. Moritur hoc eodem anno Zacharias Pontifex, cùm sedisset annis 10. mensibus 3. ac diebus 10. Cui succedit Stephanus II. atque hoc post 4. dies mortuo, Stephanus III. Patriâ Romanus,

nus, Vir in pauperes, ac egenos liberalissimus. Aistulphus Longobardorum Rex, qui Fratri Rachisio successerat, ditiones Romanæ Ecclesiæ invadit, quem tamen Stephanus Papa placat, pace inter Romanos, & Longobardos ad annos 40. firmatâ.

753. Aistulphus Rex cum suis Longobardis, immemor fæderis facti ac fidei datæ, rursus Ecclesiam Romanam vexat, & Stephanum Papam cum Urbe Roma tantùm non opprimit; Hic igitur ipse ad Pipinum confugit, à quo, ut à Rege Christianissimo, & primogenito Ecclesiæ, honorificentissimè suscipitur. Multa per Lusitaniam Oppida, atque Urbes, ejecto Maurorum Præsidio, Christianis restituit Alphonsus Rex.

754. Pipinus cum Uxore, ac utroque Filio, Carolo, & Carolomano in Abbatis S. Dionysij à Stephano Pontifice inungitur ac coronatur. Mox Aistulphum armis cogit, ablata Ecclesiæ reddere; summo Ecclesiæ bono Alphonsus Rex, in multis Civitatibus per Hispanias Episcopatus instituit ac fundat. Constantinus Copronymus Pseudo Synodum Constantinopolim convocat, verùm hæc statim à Steahano Papa, & Patriarchis Alexandriæ, Antiochiæ, & Hierosolymitano damnata est. Persecutio exinde in Catholicos, sed præsertim Monachos gravis, Constantinopoli exoritur, & Impietas Iconoclastarum recrudescit.

755. Fædifragus Aistulphus denuo Romam, & Stephanum Pontificem obsidet, ditionesque Ecclesiæ diripit, ac vastat. Pontifex igitur per literas iterum à Pipino auxilium implorat. Adest is statim cum exercitu, atque Aistulphum iteratò victum, non solùm priores Ditiones Ecclesiæ restituere, sed insuper Exarcharum Ravennæ quoque Pontifici perpetuo Jure tradere compellit. S. Bonifacius Moguntinus Episcopus in Frisia, cum multis sanctis Viris, per Barbaros Christi hostes, trucidatur. Fidem Catholicam summo studio propagat Rex Alphonsus per sibi subjecta Regna.

756. Rex Aistulphus Impietatis suæ meritas pendit pœnas, in venatione misererè equi casu oppressus, & mortuus. Ingenti omnium bonorum luctu gloriosissimus Rex Alphonsus extingvitur. In Oriente magni terræ motus fiunt. Ab Hali Saracenorum Principe plurimi Christianorum, Martyrio afficiuntur.

757. Stephanus III. Sedis suæ anno quinto cum diebus 28. obijt. Cui successit Frater ejusdem Paulus, Vir Sanctitate eximius. In Oriente viget persecutio, ab Imperatore Copronymo Iconoclasta simul, & à Principe Habdalla Saracenorum.

758. Paulus Papa Cæmeteria Ss. Martyrum extra Urbem Longobardorum injurijs obnoxia, in Urbem transfert. Rebelles Saxones iterum bello petuntur, & à Pipinio domantur.

759. Nezamislaus Bohemiæ Princeps Pragam primùm munit. S. Othmarus Abbas S. Galli, magnis miraculis clarus in carceribus moritur.

760. Debellat hoc anno Pipinus Waiphrarium Aquitaniæ Ducem, & victum, ablata Bona Ecclesiæ restituere cogit.

761. Waiphrarius Tyrannicè denuò grassatur ferro ac igne omnia vastans,

Templaque

Templaque ac Cœnobia expilans. Persecutio in Oriente augetur. Sacrarum Literarum Studium publicum Eboraci instituit Sanctus Egbertus Albini seu Alcuini Flacci Magister, eodemque anno obijt. Concilium Romæ congregat Paulus Papa, Paternasque ædes in Monasterium erigit.

762. Pipinus cum Filio Carolo contra Waiphrarium iterum Rebellem in Aquitaniam movet, plurimas Urbes subjugat, obnoxiasque domat.

763. Sanctum Stephanum Auxentianum exagitat Copronymus Imperator, & in exilium mittit. Viget S. Alcuinus Abbas doctrinâ clarissimus. Turcæ populantur Orientem. Totus in Aquitania subjicienda versatur Pipinus, Thassilo ad defectionem Bojos concitat.

764. Galli multa Sanctorum Martyrum corpora à Paulo Pontifice impetrant, & in Patriam transportant. Pipinus Cantabris contra Saracenos adest, cosque egregiè adjuvat, ubique de re Christiana mereri studens. Idem Pipinus Comitia Wormatiæ celebrat, in quibus Thassilo perduellionis damnatur.

765. Contigit hoc anno Beritense illud miraculum, quo Imago Christi à Judæis illusa, & affixa cruci, lanceâ in pectore vulnerata, tantùm sangvinis reddidit, ut de eo pleræque Ecclesiæ Orientales, & Occidentales participarent. Pipinus bellum Aquitanicum prosequitur. Et Andernaci denuò Comitia convocat, Germaniæque consulit.

766. Copronymus in Catholicos sævire pergit. Universa ejusdem classis in Bulgaros missa submergitur. Concilium Gentiliacense multo Galliarum bono celebratur, & cultus Sacrarum Imaginum strenuè contra Iconomachos asseritur.

767. Moritur Paulus Papa, cùm sedisset annos 10. mensem unum, vacavitque Sedes anno uno, & mense uno, eo quòd Desiderius Rex Longobardorum Fratrem suum Constantinum Laicum, in Sedem Romanam intrudere vellet.

768. In Pontificem Romanum Stephanus hujus Nominis IV. legitimè eligitur, omnibus gratijs ornatus, quæ in summo Pontifice requiruntur. Obijt hoc anno Pipinus Rex Franciæ, optimè de Ecclesia meritus, Vir bello æquè ac pace summus; succedunt eidem in Regno Filij Carolus & Carolomanus.

769. Concilium Romæ in Basilica Lateranensi à Stephano Papa celebratur, quo Iconomachi excommunicantur. Aquitani morte Pipini auditâ denuò cristas erigunt, sed ab ejusdem filijs, capto Rebellium Principe Hunoldo in ordinem rediguntur.

770. Copronymus mirè sævit Ephesi in Monachos, & Moniales. In Hibernia interim, Scotia, & Anglia, floret sanctitate Monachorum Ordo. Concilium Wormatiæ celebratur, quo sancitum, ne ullum Concilium, Provinciale etiam, celebretur, absque consensu Papæ. In Hispania bellum servile exardescit, quod magnam Regno intulit vastitatem.

771. Supremus hic annus fuit Carolomanni Filij Pipini, & Caroli Fratris, quo extincto omnium Regnorum Carolus fit Monarcha, qui postea, ob res præclarè gestas, dictus est Magnus.

772. Ste-

772. Stephanus IV. Pontifex Romanus moritur, cum sedisset annis tribus, & totidem mensibus, ac diebus viginti. Eidem post dies octo succedit Hadrianus, Patriâ Romanus, vitæ sanctimoniâ, & eruditione perillustris. Habdilas Rex Hierosolymorum Saracenus, sævit in Judæos ac Christianos. Bellum servile in Hispania, prudentiâ Regis Aurelij componitur.

773. Desiderius Rex Longobardorum, Dominia Ecclesiæ Romanæ hostiliter invadit. Hadrianus Papa Caroli Magni auxilia implorat, & impetrat, qui mox cum exercitu in Italiam transit, ac Longobardos ritè acie vincit, ipsumque Desiderium Regem obsidet Ticini seu Papiæ, multasque Urbes Longobardorum capit, atque inter cæteras Veronam. S. Virgilius in Conversione Carinthiæ, & Boicæ strenuè, & zelosè laborat. In Hispanijs multa Templa, & Cænobia diruta restaurantur, & nova ædificantur.

774. Carolus Magnus ab obsidione Papiæ Romam venit, Festum Paschæ ibidem celebraturus. Receptus ab Hadriano Papa, ut Ecclesiæ Romanæ eximius Defensor, ubi etiam donationem Ecclesiæ à Pipino Patre factam Diplomate confirmat, statimque Papiam regressus, obsidionem continuat, & pòst, ad deditionem Urbem compellit, captumque Regem Desiderium secum in Gallias abducit, sicque Romam à vexatione Longobardorum liberat.

775. Constantinus Copronymus plagâ incurabili divinitùs percussus impiam evomit animam; succedit eidem Filius Leo IV. Mortuus quoque est hoc eodem anno & alter Ecclesiæ persecutor, Habdalas, Saracenorum Princeps. Carolus Magnus Saxones bis profligat, ac vincit. Offa quoque Rex Merciorum Regnum suum Ecclesiæ vectigale reddit, renovato in singulas Domos S. Petri denario.

776. Carolus Magnus audiens Rotgandum Forojuliensem Ducem vendicare sibi Longobardorum Regnum, eundem vincit & occidit; sed & Saxones denuò Rebelles, eâdem celeritate opprimit, multosque illorum ad Fidem Christi adducit.

777. Telericus Rex Bulgarorum, fit Christianus, baptizatus Constantinopoli. Hadriani Papæ auspicijs ad preces Caroli Magni, Synodus Paderbonensis celebratur. Insignis fit accessio Saxonum, ad gremium Ecclesiæ, plurimis eorum Nomen Christo dantibus.

778. Carolus Magnus ex Germanis & Francis conflato exercitu, plurimas Victorias de Saracenis in Hispanijs consequitur. Albinus seu Alcuinus Flaccus, Caroli Magni in Mathematicis disciplinis Magister, magnâ eruditionis laude floret. Summo Ecclesiæ bono Ludovicus pius, Caroli Magni Filius nascitur.

779. Carolus Magnus Saxonibus denuò domitis, obsides ab ijsdem accipit, inde movens in Westphalos, de ijsdem triumphat, quos S. Ludgerus convertit.

780. *Madi* Princeps Saracenorum crudelem in Christianos excitat persecutionem. Leo IV. Imperator moritur, suscipit Imperium regendum Irene Uxor cum Constantino Filio 10. annorum puero. Ad Instantiam Caroli Magni, Hadrianus Papa Lippiæ Concilium celebrat, cui interest ipse etiam Carolus, curatque

Q diversos

diversos per Saxoniam erigi Episcopatus, sed & Slavis ratione Fidei, plurimùm consulit.

781. Carolus Magnus cum Uxore ac Filijs Romam venit, honorificeque ab Hadriano susceptus, ibidem Sacrum Pascha celebravit. Tum Pontifex Filijs ejus Coronam imposuit, & in Reges unxit, Ludovicum quidem Aquitaniæ, Pipinum autem Longobardorum creando Reges.

782. Synodus Coloniensis Authoritate Adriani Papæ celebratur. Saxones rursus Rebelles, rursus à Carolo victi, nec Rebellionis apud eos finis, donec è patrijs sedibus evulsi per varias Regiones essent dispersi.

783. *Silo* Rex Hispaniarum Regni sui anno octavo moritur; cui succedit Alphonsus cognomento Castus. Adolinda vidua à Silone relicta, rejecto Diademate, Monasticam vitam est professa, quam Maria Filia paulò pòst est imitata.

784. Hæresis Elipandi profligatur. S. Virgilius Carinthiæ Apostolus, Episcopus Salisburgensis, ad Cælestia prœmia post exantaltos Apostolicos labores, evolat.

785. Widichindus Saxonum Princeps Author frequentissimarum Rebellionum, tandem dat Carolo manus, & fit Christianus. Celebratur Concilium Paderbornense, quo egregiè Saxonibus consulitur.

786. Hadrianus Papa Collectionem octuaginta Canonum spectantium ad sacros ritus, edit.

787. Concilio Chaltutensi, Hadriano Papâ concitante, rebus fidei in Anglia consulitur. Septima Synodus Oecumenica, Nicæna secunda, celebratur, præsentibus Hadriani Papæ Legatis, in qua damnati Iconoclastæ, & multa præclarè statuta.

788. Iterum Rebellis Thassilo, etiam Hunnis evocatis à Carolo Magno opprimitur, & exoculatus in Monasterium retruditur.

789. Theophilus, Classis Imperatoriæ ad Cyprum Præfectus, à Saracenis captus, & Christum negare jussus, quia tantum nefas committere noluit, ab ijsdem Martyrio afficitur. Carolus Magnus Sclavos subigit, & libertati Ecclesiasticæ per Lombardiam ac Germaniam consulit.

790. Cruces in vestibus in Anglia passim apparent, subsequentem oppressionem Danicam portendentes. Summâ quiete bene usus Hadrianus Papa, tam in Urbe, quàm in Orbe multa præclarè constituit. Carolus quoque Magnus in Monasterijs fundandis, & scholis erigendis totus incumbit.

791. Concilium Forolivense belebratur in Italia de processione Spiritûs Sancti contra Græcos, & de incarnatione Verbi contra Elipandum. Ingens Tiberis Romæ inundatio, quæ muros ipsos in nonnulis locis transcendit, quâ occasione emicuit Hadriani Papæ pietas, dum vitæ multorum, cibarijs atque scaphis sapienter ac liberaliter providit. Universitas Parisiensis fundatur.

792. Aliud Concilium jubente Hadriano Papâ, Ratisbonæ celebratur, quo Urgellitani hæresis opprimitur.

793. Alphon.

793. Alphonſus Caſtus Legionis Rex DEO confidens Virgines Chriſtianas centum numero, ſingulis annis tributi nomine Mauris dari ſolitas, iiſdem dare recuſat; igitur hi armis eundem aggredi, & ad id cogere parant, verùm Alphonſus imparibus licèt copijs cum illis congreſſus, cæſis 72. millibus hoſtium, ferociam eorum fortiter retundit, atque de ijſdem triumphat, quin & Uliſſiponem Mauris eripit.

794. Francofordienſe Concilium in Germania auſpicijs Hadriani Papæ celebratur 300. Epiſcoporum, in quo cauſa Felicis Urgellitani, & Elipandi Toletani, reſumitur, & ambo damnantur, hæreſibus eorum Anathemate perclusis.

795. Obijt hoc anno Hadrianus Papa, cùm ſediſſet annos 23. menſes 10. dies 17. cui eâdem die ſucceſſit Leo III. Vir Religioſus & pius. Carolus Magnus hoc anno magnas Eleëmoſynas Chriſti causâ effudit, etiam in Syria, & Africa Chriſtianis egentibus ſubveniens. Paderbornenſis Epiſcopatus inſtituitur.

796. S. Papa Leo III. magnis muneribus à Carolo Magno, ex reportata de Hunnis Victoria ornatur, & is viciſſim Carolo claves aureas ex ſepulchro S. Petri acceptas, & Vexillum Urbis Romæ eidem mittit, Defenſoremq; Eccleſiæ agnoſcit.

797. Irenes Imperatrix, quæ à Filio in exilium relegata fuerat, ope Procerum reducitur, & Auguſta ſalutatur, cujus inſidijs Conſtantinus Filius captus, & excæcatus paulò poſt moritur, ſicque pax Orientalibus Eccleſijs per Matrem parùm erga Filium piam redditur, quam libido & præcipitantia Filij turbaverat.

798. Saraceni ſuburbia Conſtantinopolitana deprædantur.

799. Immani ſcelere, Papa Leo III. à quibuſdam ſeditioſis inter ſacri muneris functionem invaditur, crudeliter cæditur, oculiſque erutis, & linguâ præcisâ ſemi vivus in cuſtodiam detruditur, ſed miraculosè ſanatus, indeque operâ ſuorum eductus, & ad Carolum Magnum confugiens, ab eodem priſtinæ dignitari reſtituitur.

800. Carolus Magnus Romam proficiſcitur ibidemque ab eodem Leone Papa, primus poſt interruptionem Imperij Occidentalis, in Imperatorem Occidentis inungitur, & coronatur.

CATALOGUS I.

Continens Nomina, Patriam, & Ordinem Romanorum Pontificum, qui hoc Octavo Sæculo Eccleſia præfuerunt, cum accurata aſſignatione Temporis, quo quis gubernare cœpit, & deſijt.

Nomina, Patria, & Ordo Romanorum Pontificum.	Initium Sedis An. M. D	Finis Sedis An. M. D.	Duratio A. M. D.	Vacat. M. D.
86. Joannes VI. Græcus.	701. Oct. 29.	705. Jan. 10	3. 2. 12.	1. 18.
87. Joannes VII. Ex magna Græcia.	705. Mart. 1.	707. Oct. 18	2. 7. 17.	3. 0.

88. Siſinius

88. Sisinius Syrus.	708. Janu. 18.	708. Febr. 7.	0. 0.20.	0.29.
89. Constantinus Syrus.	708. Mart. 7.	714. Apr. 19.	6. 1. 2	1.10.
90. S. Gregorius Romanus.	714. Maji. 22.	731. Febr. 11.	16. 8.20.	1. 5.
91. Gregorius III. Syrus.	731. Febr. 16.	741. Nov. 28.	10. 9.12.	0. 8.
92. S. Zacharias ex magna Græcia.	741. Dec. 5.	752. Mar. 15.	10. 3.10.	1.12.
93. Stephanus II. Romanus.	752. Mar. 27.	752. Mar. 31.	0. 0. .4	0. 0.
94. Stephanus III. Romanus.	752. Mar. 31.	757. Apr. 26.	5. 8.28.	1. 2.
95. Paulus Romanus.	757. Maji. 28.	769 Jun. 29.	10. 1. 5.	13. 6.
96 Stephanus IV. Siculus.	768. Aug. 5.	772. Febr. 1.	3. 5.28.	0. 8.
97. Hadrianus Romanus.	772. Febr. 9.	795. Dec. 26.	23.10.16.	0. 0.
98. Leo III. Romanus.	795. Dec. 26.	816. Jun. 12.	20. 5.17.	1.10.

CATALOGUS II.

Continens Nomina Imperatorum, qui hoc Octavo Seculo imperârunt: in Oriente: Occidentali Imperio vacante.

Justinianus II. recuperato Imperio ad Annum	712.
Philippicus Bardanes ad Annum	713.
Arthemius seu Anastasius. ad	714.
Theodosius IV. ad Annum	718.
Leo Isauricus. ad	741.
Constantinus Copronymus. ad	775.
Leo IV. Impius. ad	780.
Constantinus VIII. cum Matre Irenes. ad	797.
Irenes Sola. ad Annum	802.

CATALOGUS III.

Continens Nomina Scriptorum Ecclesiasticorum Octavi Seculi.

S. Marcellinus Presbyter.
S. Germanus Constantinopolit.
S. Joannes Damascenus.
Antonius Melissa.
S. Anthelmus
Venerabilis Beda.
S. Bonifacius Episcopus Moguntinus.
Hadrianus Papa.
Paulus Diaconus.
Paulus Aquileiensis.
Eginhardus.
Albinus sive Alcuinus.
Cosmas, in Palæstina Episcopus.
Usvardus Bedæ contemporaneus.
Dacryanus Abbas.

CA-

CATALOGUS IV.

Continens Nomina Scriptorum Profanorum Octavi Sæculi.

HOc quoque Sæculum caruit ſcriptoribus profanis alicujus Notæ. Scripsêre tamen aliqua nonnulli Arabes; Hebræi item Thalmudici interpretes, ſed hi merè fabuloſa, illi merè ſuperſtitioſa. Scripſit quoque Ægidius Medicus in Gallia, ſed Patriâ Athenienſis, Librum unum de pulſu, alterum de venis.

CATALOGUS V.

Conciliorum Octavo hoc Sæculo celebratorum.

TOletanum XVIII. ſub Sergio I. Papa. Anno 701.
Romanum Concilium ſub Gregorio II. contra Iconoclaſtas. 728.
Francicum Concilium ſub Carolomanno à S. Bonifacio inſtitutum ſub S. Zacharia Papa. Anno 742.
Liptinenſe Concilium in Germania ſub eodem S. Zacharia Papa. 743.
Romana Synodus celebrata ab eodem S. Zacharia Papa. 743.
Sveſſionenſis Synodus ſub eodem Papa. 744.
Altera Romana Synodus ſub eodem Papa. 745.
Vernenſe Concilium ſub Pipino Rege Francorum, & Stephano III. Papa. 755.
Romanum Concilium ſub Paulo I. Papa. 761.
Genſiliacenſis Synodus in Gallia ſub Pipino, & Paulo I. Papa. 766.
Romanum Concilium convocatum à Stephano IV. Papa. 769.
Wormatienſe Concilium in Germania ſub Carolo Magno, & eodem Stephano IV. Papa. 770.
Paderbornenſis Synodus in Germania ſub Hadriano I. Papa. 777.
Nicænum II. Concilium Oecumenicum contra Iconoclaſtas ſub eodem Hadriano Papa. 778.
Ratisbonenſe Concilium in Germania ſub eodem Papa. 792.
Francofordienſis Synodus in Germania ſub eodem Papa. 793.
Forojulienſis Synodus ſub eodem Papa. 794.

CATALOGUS VI.

Personarum Sanctitate Illustrium Octavi Saeculi.

S. Bonitus Claromontanus Episcopus.
S. Sylvinus Episcopus Tolosanus.
S. Swibertus Primus Episcopus Verdensis.
S. Monon Martyr.
S. Wilebrordus Episcopus Trajectensis.
S. Rigobertus Archi-Episcopus Rhemensis.
S. Macarius Constantinopolitanus.
S. Theophilus Monachus.
S. Lullus Moguntinus Episcopus.
42. Monachi Martyrio affecti sub Constantino Copronymo.
S. Nicetas Abbas.
S. Burchardus I. Episcopus Herbipolensis.
S. Richardus Anglorum Rex.
S. Willebaldus I. Eistetensis Episcopus in Germania.
S. Walburga Virgo in Anglia.
S. Hubertus Episcopus Leodiensis.

CATALOGUS VII.

Eventuum mirabilium Octavi Saeculi.

1. ROma fame premitur per Triennium. 708.
2. Paulus Amarat Primus Dux Venetorum constituitur, 706.
3. Arabes Hispanias ingrediuntur, easque occupant. 717.
4. Germaniae aliquot Populi ad Fidem convertuntur. 719.
5. Zizit Saracenorum Princeps, inductus à Judaeo quodam Mago, qui ei 40. annorum Dominatum promittebat, si Sacras Imagines è toto suo Regno eliminaret, fecit, quod petebatur ab illo, sed brevi, morte repentinâ extinctus est. 724.
6. Corpus S. Augustini Papiam è Sardinia est translatum 725.
7. Mense Januario visuntur Cometae duo, quorum alter Solem Matutinis horis praecedebat, alter subsequebatur Vespertinis. 729.
8. Horribilis Eclipsis Solis per totum ferè Orbem. 735. 15. Augusti.
9. Alphonsus Rex Gallaeciae repullulantem in Hispania haeresim radicitùs extirpat. 736.

10. Ceolul-

10. Ceolulphus Anglorum Rex relicto Regno, fit Monachus. 737.
11. In Gallia Provinciæ Viennensis, & Lugdunensis à Saracenis direptæ. 738.
12. Constantinopolis vehementi terræ motu concussa, vi cujus multa ædificia, quà publica, quà privata diruta, ac eversa, quorum ruinis plurimi obruti sunt. 740.
13. In eadem Urbe trecenta millia hominum poste sublata. 741.
14. Cinis de Cœlo cecidit. 744.
15. Stellæ visæ quasi de Cælo cadentes tanto cum terrore, ut instare Mundi terminus putaretur. 765.
16. Signum Sanctæ Crucis impressum apparet in vestibus hominum. 787.
17. Parisiensis Universitas instituitur, Papiensis Acadêmia fundatur. Bononiensis resuscitatur. Aquisgranum in Germania ædificatur, à Carolo, Nomine, & re Magno.

CATALOGUS VIII.

Hæresiarcharum, & Hæresum præcipuarum Octavi Sæculi.

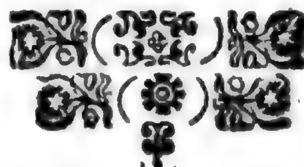
Agonyclitæ.
Christianocategori.
Iconoclastæ seu Iconomachi.

Aldebrtus.
Clemens Scotus.
Felix Urgellitanus.
Elipandus.

Pauliciani, seu Pauli Johannitæ, qui & Atingani.
Albanenses.

PERSECUTIONES.

Gravissima hoc Sæculo fuit Ecclesiæ persecutio ab Iconoclastis seu Iconomachis, præsertim sub Leone III. & Filio ejusdem Constantino Copronymo, nonnullisque Principibus Saracenorum. Duravit quoque adhuc ex parte, Persecutio Ecclesiæ sub Monothelitis.

CON-

CONTINUATIO
SYNOPSIS CHRONOLOGICÆ RERUM ECCLESIASTICARUM.

Continens Res memorabiles Ecclesiæ, ab Anno 800. usque ad Annum 900.

801. Carolus Novus Imperator Occidentis, ut se verum Imperatorem præstaret, novas Leges, easque saluberrimas populis suis promulgat. Irenes Imperatrix Orientis, ut sibi Constantinopolitanos demereretur, Tributa, quibus nimiùm premebantur, remittit. Occasione terræ motûs maximi, Italiam, & Germaniam concutientis S. Leo Papa Rogationes triduò ante Ascensionem restaurat. Moravi ad Christiana Sacra convertuntur per S. Godvinum.

802. Irenes Imperatrix Orientis à Nicephoro exauctoratur, ac in exilium mittitur. Papensis, & Bononiensis Universitas in Italia efflorescit; Alphonsus Rex Hispaniæ Urbes recuperatas à Mauris insigniter munit, reique Catholicæ plurimùm consulit. Concilium Altinense celebratur.

803. Irenes Imperatrix in Insula Lesbo exul, ex mœrore & ærumnis moritur. Nicephorus Imperator Orientis, Occidentale Imperium Carolo Magno ultrò cedit, amicitiâ inter utrumque firmatâ.

804. Leo Papa rogatu Caroli Magni Mantuam venit ad levandum Sangvinem Christi ibidem repertum. Albinus Flaccus seu Alcuinus vir ex doctrina Orbi notissimus, finem vivendi facit. Saxones nunc demum post 33 annorum bellum plenè subiguntur à Carolo Magno, in diversas Provincias distracti.

805. Hunni contra Slavos opem Caroli Magni implorant, atque impetrant. Qui ad eosdem juvandos Carolum Filium mittit, à quo victi Slavi, Duxquè illorum Lichus in prælio occumbit. Nicephorus Orientis Imperator à Saracenis profligatur, & pacem tributo redimere cogitur.

806. Carolus Magnus Conventu habito in Villa Theodonis, Testamentum condit, & Regnum suum inter tres Filios dividit, Carolo Majori Natu, Belgicam Galliam, ac Germaniæ partem magnam; Pipino Italiam, Bojariam & partem Alemanniæ, Ludovico Aquitaniam & Gallias relinquens, omnibus ijs defensionem Romani Pontificis accuratissimè commendans, de Imperio nihil statuens. S. Cypriani Ossa Carthagine Lugdunum in Gallias transferuntur.

807. Aarôn

807. Aaron Saracenorum Princeps, Myræ in Lycia Sepulchrum Sancti Nicolai disjicere, & diripere tentans, pœnas dat Sacrilegæ Voluntatis, Classe ejus horrendo naufragio disjectâ, & magna ex parte mersâ, ipse quoque vix evasit facti pœnitens. Carolus in Sardinia & Corsica Saracenos, Duce Burgardo profligat, ac 60. Monachos è Saracenorum captivitate redimit. Ludovicus quoque ejus Filius in Aquitania Christianam disciplinam promovet, multaque Monasteria erigit. Nicephorus Orientis Imperator in viros magnos, ac præsertim Ecclesiasticos crudeliter sævit.

808. Barcinonem eripit Mauris Ludovicus Caroli Magni Filius. Nicephorus cum Bulgaris infeliciter confligit.

809. Concilium Aquisgranense in Germania super processione Spiritûs Sancti celebratur. Cogitur etiam à Nicephoro Pseudo-Synodus Constantinopoli, cui cùm multi sanctitate, & doctrinâ præditi viri nollent subscribere, plurima à Nicephoo Imperatore sunt passi.

810. Moritur hoc anno incredibili omnium bonorum dolore Pipinus Caroli Magni Filius. Nicephorus hoc anno se Manichæum, aut eorum fautorem ostendit, fitque manifestus hostis pietatis, & Ecclesiæ.

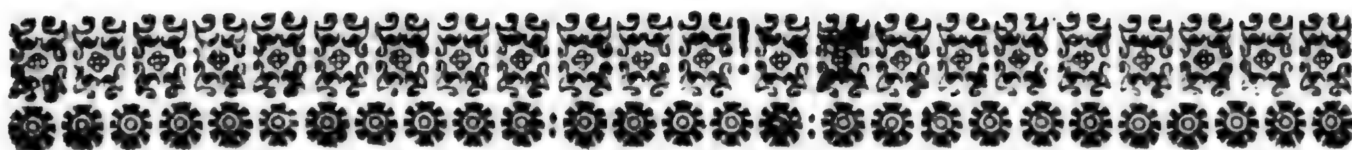
811. Nicephorus Bulgariam ingressus, & prosperis aliquot prælijs insolentior redditus, pacem petenti Crucio Bulgarorum Duci denegat, quando hic ex desperatione animum colligens in eum irruit, eumque capit, ac demum interimit, in cujus locum acclamatus est Imperator Michael Curopalates; sic pax reddita est per Impij Principis interitum Orientalibus Ecclesijs. Hoc eodem etiam Anno mortuus est alter Caroli Magni Filius primogenitus Carolus.

812. Michaël Imperator Manichæos exagitat, atque gladio in eos animadvertere jubet. Ab Arabibus prosanantur Monasteria & Ecclesiæ Palæstinæ. Michaël Imperator, mittit Legatos ad Carolum Magnum, & Leonem Papam cum Professione Fidei, unde utriusque Ecclesiæ sperata est amicitia, & unitas salutaris. In Germania plurimæ Scholæ eriguntur, adstipulante Carolo Magno.

813. Victus à Bulgaris Michaël Imperator, Leoni Armeno relinquit Imperium. Eodem Anno Ludovicus Caroli Magni Filius solus atque unicus ex Fratribus jam superstes, à rebus sanctè gestis, postea cognominatus Pius, volente ac instante Patre, salutatur Imperator Aquisgrani. Ipse verò Carolus, rebus Ecclesiarum componendis, Orationibus, Eleëmosynis, & sacris libris legendis deinceps vacat.

814. Obijt hoc Anno Carolus Magnus Aquisgrani, Ætatis suæ 72. Imperij 14. Regni Francici 47. Vir de Ecclesia, si quis alius Princeps, optimè meritus. Leo Armenus Orientis Imperator palàm ostendit, se esse Iconoclastam, Orthodoxorumque Persecutorem. Misit tamen Venetis S. Zachariæ corpus cum parte Sanctæ Crucis, ac Dominicæ Vestis, & alterius, quæ fuerat Deiparæ Virginis. Succedit in administratione Imperij Occidentalis Parenti, Ludovicus Pius.

815. Mortuo Carolo Magno scelerati Romani in Leonem Papam insurgunt,

CONTINUATIO
SYNOPSIS CHRONOLOGICÆ RERUM ECCLESIASTICARUM.

Continens Res memorabiles Ecclesiæ, ab Anno 800. usque ad Annum 900.

801. CArolus Novus Imperator Occidentis, ut se verum Imperatorem præstaret, novas Leges, easque saluberrimas populis suis promulgat. Irenes Imperatrix Orientis, ut sibi Constantinopolitanos demereretur, Tributa, quibus nimiùm premebantur, remittit. Occasione terræ motûs maximi, Italiam, & Germaniam concutientis S. Leo Papa Rogationes triduò ante Ascensionem restaurat. Moravi ad Christiana Sacra convertuntur per S. Godvinum.

802. Irenes Imperatrix Orientis à Nicephoro exauctoratur, ac in exilium mittitur. Papensis, & Bononiensis Universitas in Italia efflorescit; Alphonsus Rex Hispaniæ Urbes recuperatas à Mauris insigniter munit, reique Catholicæ plurimùm consulit. Concilium Altinense celebratur.

803. Irenes Imperatrix in Insula Lesbo exul, ex mœrore & ærumnis moritur. Nicephorus Imperator Orientis, Occidentale Imperium Carolo Magno ultrò cedit, amicitiâ inter utrumque firmatâ.

804. Leo Papa rogatu Caroli Magni Mantuam venit ad levandum Sangvinem Christi ibidem repertum. Albinus Flaccus seu Alcuinus vir ex doctrina Orbi notissimus, finem vivendi facit. Saxones nunc demùm post 33 annorum bellum plenè subiguntur à Carolo Magno, in diversas Provincias distracti.

805. Hunni contra Slavos opem Caroli Magni implorant, atque impetrant. Qui ad eosdem juvandos Carolum Filium mittit, à quo victi Slavi, Duxquè illorum Lichus in prælio occumbit. Nicephorus Orientis Imperator à Saracenis profligatur, & pacem tributo redimere cogitur.

806. Carolus Magnus Conventu habito in Villa Theodonis, Testamentum condit, & Regnum suum inter tres Filios dividit, Carolo Majori Natu, Belgicam Galliam, ac Germaniæ partem magnam; Pipino Italiam, Bojariam & partem Alemanniæ, Ludovico Aquitaniam & Gallias relinquens, omnibus ijs defensionem Romani Pontificis accuratissimè commendans, de Imperio nihil statuens. S. Cypriani Ossa Carthagine Lugdunum in Gallias transferuntur.

807. Aarón

807. Aaron Saracenorum Princeps, Myræ in Lycia Sepulchrum Sancti Nicolai disjicere, & diripere tentans, pœnas dat Sacrilegæ Voluntatis, Classe ejus horrendo naufragio disjectâ, & magna ex parte mersâ, ipse quoque vix evasit facti pœnitens. Carolus in Sardinia & Corsica Saracenos, Duce Burgardo profligat, ac 60. Monachos è Saracenorum captivitate redimit. Ludovicus quoque ejus Filius in Aquitania Christianam disciplinam promovet, multaque Monasteria erigit. Nicephorus Orientis Imperator in viros magnos, ac præsertim Ecclesiasticos crudeliter sævit.

808. Barcinonem eripit Mauris Ludovicus Caroli Magni Filius. Nicephorus cum Bulgaris infeliciter confligit.

809. Concilium Aquisgranense in Germania super processione Spiritûs Sancti celebratur. Cogitur etiam à Nicephoro Pseudo-Synodus Constantinopoli, cui cùm multi sanctitate, & doctrinâ præditi viri nollent subscribere, plurima à Nicephoo Imperatore sunt passi.

810. Moritur hoc anno incredibili omnium bonorum dolore Pipinus Caroli Magni Filius. Nicephorus hoc anno se Manichæum, aut eorum fautorem ostendit, fitque manifestus hostis pietatis, & Ecclesiæ.

811. Nicephorus Bulgariam ingressus, & prosperis aliquot prælijs insolentior redditus, pacem petenti Crucio Bulgarorum Duci denegat, quando hic ex desperatione animum colligens in eum irruit, eumque capit, ac demum interimit, in cujus locum acclamatus est Imperator Michael Curopalates; sic pax reddita est per Impij Principis interitum Orientalibus Ecclesijs. Hoc eodem etiam Anno mortuus est alter Caroli Magni Filius primogenitus Carolus.

812. Michaël Imperator Manichæos exagitat, atque gladio in eos animadvertere jubet. Ab Arabibus profanantur Monasteria & Ecclesiæ Palæstinæ. Michaël Imperator, mittit Legatos ad Carolum Magnum, & Leonem Papam cum Professione Fidei, unde utriusque Ecclesiæ sperata est amicitia, & unitas salutaris. In Germania plurimæ Scholæ eriguntur, adstipulante Carolo Magno.

813. Victus à Bulgaris Michaël Imperator, Leoni Armeno relinquit Imperium. Eodem Anno Ludovicus Caroli Magni Filius solus atque unicus ex Fratribus jam superstes, à rebus sanctè gestis, postea cognominatus Pius, volente ac instante Patre, salutatur Imperator Aquisgrani. Ipse verò Carolus, rebus Ecclesiarum componendis, Orationibus, Eleëmosynis, & sacris libris legendis deinceps vacat.

814. Obijt hoc Anno Carolus Magnus Aquisgrani, Ætatis suæ 72. Imperij 14. Regni Francici 47. Vir de Ecclesia, si quis alius Princeps, optimè meritus. Leo Armenus Orientis Imperator palàm ostendit, se esse Iconoclastam, Orthodoxorumque Persecutorem. Misit tamen Venetis S. Zachariæ corpus cum parte Sanctæ Crucis, ac Dominicæ Vestis, & alterius, quæ fuerat Deiparæ Virginis. Succedit in administratione Imperij Occidentalis Parenti, Ludovicus Pius.

815. Mortuo Carolo Magno scelerati Romani in Leonem Papam insur-

gunt, cujus defensionem mox suscipit in se Ludovicus Imperator, misso Romam nepote suo Bernardo Pipini Fratris Filio Rege Italiæ ad componendos tumultus exortos. Sævit interim Leo Armenus in Ecclesiam. Hispani multi ob Tyrannidem Saracenorum fugiunt in Galliam, quos Ludovicus Pius benignè suscipit, iisdemque habitationes concedit, & agros, unde vivere possint, liberaliter assignat.

816. Obijt hoc Anno Leo Papa III. cùm sedisset Annos 20. Menses 5. dies 17. Cui post dies 10. substitutus est Stephanus ejus Nominis V. dictus tamen IV. Leo Armenus in Episcopos & Monachos acerbiùs sævit. S. Jacobi Majoris corpus inventum Compostellæ levatur, deinceps magno peregrinorum concursu, ac miraculis frequentissimis celebratum.

817. Moritur Stephanus IV. Papa, cùm sedisset Mensibus 7. & 3. diebus, in vita & post mortem miraculis clarus, cui post biduum sufficitur Paschalis, Patriâ Romanus, Vir pius, doctus, ac eloquens. Hoc Anno Concilium celebratum est Aquisgrani, in quo confirmata sunt, quæcunque donata hactenus fuerant Romanæ Ecclesiæ à Pipino, Carolo, & Ludovico. Ab hoc tempore, Pontifices Romani sua Diplomata non Imperatorum annis, ut olim, sed Pontificatûs sui notare consueverunt. Orientales mittunt Legatos Romam ad Paschalem Papam, ex quibus Catholici honorifice suscepti; Iconoclastæ, nec ad Urbem accedere permissi.

818. Paschalis Papa Legationem mittit in Orientem, quâ multi revocati sunt ad saniorem doctrinam Fidei, multi in Orthodoxa fide confirmati, sed aucta quoque est persecutio, & Martyrum Numerus in exilio & carceribus morientium, Leone Imperatore nimium efferato, nec tam imperante ampliùs, quàm rugiente.

819. Dum Leo in Oriente omnia sacra & profana susdeque permiscet, & Ecclesias vexat, Ludovicus Pius in Occidente frequentibus Synodis Orientali Ecclesiæ prospicit.

820. Leo Scelestus Imperator cum imperâsset Annis 7. Mensibus 5. ipsâ nocte Natalis Domini, multis confossus vulneribus interfectus est, eique mox subrogatus Michaël Dux, Cognomento Balbus. Leone Armeno adhuc vivo (sed quo Anno ignoratur) corpus S. Marci Venetias delatum est Alexandriâ. In Gallia ex pluviarum Copia, Pestis & Fames ingens. Saraceni Panormum capiunt.

821. In Oriente Michaëlis Imperatoris edicto, Orthodoxi omnes vinculis exolvuntur, atque exules revocantur. In Hispania persecutionis in Christianos à Saracenis Cordubæ initium datum.

822. Saraceni ex Hispania navigantes, Cretam Insulam occupant, inque loco tuto Candace nominato, Urbem constituunt, unde & tota Insula Candax & postea Candia dicta est.

823. Lotharius Filius Ludovici Imperatoris à Paschali Papa in Imperatorem die Festo Paschatis in Basilica S. Petri coronatur. Michaël Balbus Imperator primò quis & qualisnam esset, aperit, nempe Semi-Judæus, impius, hostis Literaturæ,

naturæ, novaque hæresi infectus, quæ Baptismum solùm admittens, ac circumcisionem respuens, Mosaicam sectabatur Legem.

824. Paschalis Papa cùm sedisset annis 7. Mensibus 3. diebus 13. moritur, cui suffectus est post dies 4. Eugenius II. Vir doctissimus, atque pientissimus. Interim Michaël Orientis Imperator cupiens videri Catholicus, Legatos cum Literis & muneribus ad Ludovicum Imperatorem mittit, uti & ad ipsum Pontificem Romanum.

825. Habita est Parisijs Synodus, in qua damnatus est Claudius Episcopus Taurinensis Hagiomachus.

826. Romæ Concilium Episcoporum 63. convocatum est ab Eugenio Papa. Arioldus sive Herialdus Danorum Rex, Moguntiæ in Ecclesia S. Albani baptizatur cum Regina & suis omnibus; darumque initium Conversioni Danorum & Svecorum.

827. Moritur hoc Anno Eugenius II. cùm sedisset Annos 3. Menses 2. dies 23. cui post unum diem suffectus est Valentinus Romanus, sed illo post 40. dies defuncto, subrogatus est Gregorius IV. Romanus, genere clarus, & divinis humanisque literis excultissimus, eò dignior hâc sede, quò in illam ex latebris vi extractus est.

828. Quatuor Synodi hoc Anno sunt celebratæ, nempe: Parisijs, Moguntiæ, Tolosæ, & Lugduni. In Hispanijs exardescit persecutio. Occidens excursionibus Saracenorum & Bulgarorum, ac intestinis domesticisque bellis vexatur.

829. Obijt hoc Anno impijssimus Imperator Orientis Michaël Balbus, succedente Theophilo ejus Filio, qui initio quidem Regiminis Imperij, Justitiæ Cultor; deinde tamen Iconomachus apparuit. Gregorius IV. Pontifex, Ostia Tiberina novis Mænibus contra Saracenos circummunit. Jecit & fundamenta Novæ Civitatis, ut eâ S. Petri Basilicam includeret, quæ postea à Leone IV. absoluta, Leonina dicta est.

830. Theophilus persequitur Orthodoxos in Oriente. Conspiratio in Ludovicum Pium à Filijs Principibus, & præsertim Lothario erupit, sed indicto Neomagi Conventu, Lotharius Patri conciliatus est. Nimia tamen Clementia Ludovici, dum leniùs in conjuratos agit, eosque minoribus castigat pœnis, malevolentiam eorum non repressit, sed audaciam auxit.

831. Igitur Pipinus unus ex Filijs Ludovici, rursus se, & alios contra Ludovicum commovet. In Dania & Suecia Scholas aperit S. Anasgarius. S. Bartholomæi corpus olim ad Liparam delatum, hoc Anno devastatâ Insulâ à Saracenis, Beneventum transportatur.

832. Pipinus à Patre incarceratur, & in pœnam Aquitaniâ privatur, sed is à suis subductus, Patrem vicissim Imperio privare conatur. Theophilus Orientis Imperator sævire pergit in Catholicos. Officium Defunctorum compositum à B. Humulario Trevirensi Archi-Episcopo in lucem prodit.

833. Rebellant in Patrem Ludovicum, Pipinus, Lotharius, & Ludovicus

Filij, ac ab ijs turpi facinore exauctoratur, Imperio in Lotharium translato. Quod facinus indignè fert Gregorius Papa, & boni omnes detestantur, moxque ad verum Imperatorem restituendum animum applicant.

834. Conflatis undique Exercitibus ad reponendum Imperatorem, & Gregorio Papa rescindente acta contra ipsum, restituitur Imperio Ludovicus. Theophilus Orientalis Imperator Saracenos aggressus, victus ab ijs, ac propè captus est. In Hispania 200. Monachi à Saracenis Martyrio afficiuntur.

835. Theophilus grassatur in Catholicos, acerbiùs, quàm ante. Conjurati in Ludovicum eidem conciliantur. Festum omnium SS. à Gregorio IV. instituitur.

836. Lotharius contra Jusjurandum datum quando coronatus fuit Romæ, cæpit perturbare statum Ecclesiæ, repetendo eam partem Italiæ, quæ Ecclesiæ à Pipino, Carolo Magno, & Ludovico Pio, donata fuerat, nec destitisset, nisi à Patre cohibitus, & territus fuisset. Hoc eodem Anno Ludovicus Cæsar, Nortmannos in Frisiam irrumpentes & Britannos tumultuantes reprimit, non tam Armis, quàm pietate, quæ ad omnia est utilis, in Principibus præsertim: sed & Principes Conjurationes in pium Imperatorem, lues extinxit.

837. Viso Cometa crinito, qui hoc Anno apparuerat, Ludovicus parat se ad mortem, & inter Filios ditiones suas partitur. Rhabanus Abbas, Primus in Germaniam Græcas Literas postliminiò invehit.

838. Defuncto interea Pipino rursus alio modo partitur Provincias Ludovicus inter Filios & Nepotem Ludovicum ex Pipino. Et Aquitaniam Carolo adjungit, Lothario Imperium tribuit, & Ludovico loco Aquitaniæ Boicam assignat, quæ divisio postea fuit multarum dissensionum, tam inter ipsos Fratres, quàm inter Filios, & Parentem, ansa & occasio.

839. Indignè igitur ferens Ludovicus junior se Regno paterno privatum, Rebellionem movet, quem tamen Ludovicus Imperator vi, & armis ad obsequium debitum compulit. Gregorius Papa ad universos Episcopos Europæ scribit, jubens causas appellantium ad Sedem Apostolicam, judicari aut Romæ, aut à Legatis suis à latere.

840. Ludovicum Imperatorem turbat iterum Ludovicus junior ex Pipino Filio Nepos, bello in Germania concitato, quem dum incommoda persequitur tempestate Imperator, in morbum incidit, & pientissimè, uti vixerat, in Insula vicina Moguntiæ ex hac vita decessit, sepultusque est, Metis. Vir, in quo nihil argui potuit, præter nimiam felicitatem, & Clementiam. Successit ei in Imperium Lotharius Filius.

841. Lotharius Monarchiam appetens, à Fratribus acri, & cruento prælio vincitur, cæsis ferè 100. millibus.

842. Lotharius iterum in Fratres consurgens, iterum ab ijsdem fugatur, qui proinde de divisione Imperij voluerunt habere Conventum Aquisgrani, ac Judicio

dicio Episcoporum stare. Hi autem Lotharium Imperio, Regnoque privârunt, translato eo, in Carolum atque Ludovicum Fratres. Theophilus Orientis Imperator moritur, Michaële Filio sub tutela Matris Theodoræ; morte Theophili pax reddita est Ecclesiæ.

843. Lotharius malo suo sapientior factus, pro pace, & parte Regni supplicat apud Fratres, quæ etiam ei conceditur studio publicæ tranquillitatis. Hoc Anno obijt Gregorius IV. Papa, cùm sedisset Annos 16. Hic idem Annus Italiæ fatalis fuit, Sigenulphus siquidem ob occisum Fratrem Sickardum Beneventi Ducem Saracenos in auxilium ex Hispania evocat, qui Beneventum cæperunt, Capuam incenderunt, & immensa mala per 20. Annos Italiæ intulerunt.

844. Sergius hujus Nominis Secundus, patriâ Romanus, eruditione, & moribus insignis in Pontificem Romanum eligitur. Mox Ludovicus Lotharij Filius cum exercitu Francorum Romam venit, & à Sergio Papa in Longobardorum Regem coronatur. Ramirius Galliciæ Rex, Alphonsi Casti Successor, ejurato ad imitationem Parentis 100. puellarum, & puerorum annuo tributo, precibus S. Jacobi, & Sacramentis munitus, Saracenos se invadentes gloriosè profligat, & vincit.

845. Bulgari in fame valida adiuti à Deo convertuntur pleniùs ad fidem. Manichæos ferro, & armis persequitur Michaël Imperator, ex quibus aliqui Saracenis conjuncti, in Christianos ipsis Arabibus infensiores, & crudeliores extitêre. Nortmanni in Gallias irrumpunt, easque fœde depopulantur, percussi tamen à DEO multis ac mirabilibus modis, ob Sacrilegia quàm plurima.

846. Saraceni ex Africa navigantes, Romam improviso impetu aggrediuntur, à cujus Mænibus ægrè repelluntur, sed Basilicam S. Petri omnibus suis ornamentis atque divitijs spoliant, ac redeuntes in Africam naufragium passi, ferè omnes, unà cum spolijs pereunt.

847. Sergius Papa, cùm sedisset Annos tres, ac Mensem unum, moritur, cui eâdem subrogatur die Leo IV. Romanus, Sanctimoniâ vitæ conspicuus.

848. Leo IV. Pontifex Urbem munit ac Novam Civitatem, Leoninam dictam, in Vaticano cum Muris Basilicam Apostolorum ambientibus, ut tuta esset ab incursionibus Barbarorum (quod opus Gregorius IV. inchoaverat) construit. Hoc Año celebratur Synodus Moguntina Secunda, in qua Gothescalcus Monachus, homo ambitiosus, & exlex damnatus est, & ejus doctrina, ut hæretica reprobata.

849. Saraceni Africani novâ instauratâ classe Romam iterum diripere cogitant, sed malè mulctantur, occurrente ijs Neapolitanâ classe, & excitatâ gravi tempestate in mari, unde partim hausti aquâ, partim fame, & gladio, ferè omnes periêre. In Synodo Turonensi Nomenius Dux Britonum ob vexatos Episcopos, & contempta Leonis Papæ monita, damnatur, nec multo pòst ab Angelo percussus miserè perit.

850. Cordubensis Ecclesia per Saracenos multis Martyribus illustratur. In

Gallia Carolus Rex ob Ecclesiæ Bona Laicis datâ punitur, parte ditionis ejus à Godefrido Nortmannorum Duce, occupata, Nortmania deinceps dicta.

851. Ludovicus Lotharij Imperatoris Filius, Beneventanos à Saracenis liberat. Post plurium hoc Anno Martyria Cordubæ, tandem pax, & tranquillitas Ecclesiæ illi redditur.

852. Renovata hoc Anno tantisper interrupta Cordubæ persecutio, Carolus Rex Franciæ, Pipinum, & Carolum Filios Fratris sui Pipini Regnum inquietantes capit, & attonsos in Monasterium retrudit. Leoniam Urbem absolvit S. Leo Papa.

853. Suessione Synodus celebratur. Romam quoque à Leone indictum Concilium. Nortmanni Gallias denuò ingressi Turonas incendunt, priùs tamen inde à fidelibus Corpus S. Martini translatum est Aurelias, & hinc Antissiodorum ubique miraculis coruscans; unde postea reductum est in pristinum locum.

854. Leo Papa Centum-cellas Mœnibus contra Saracenos munit. Nortmanni Sacrilegijs contaminatissimi mutuis cædibus se conficiunt. Lotharius Regno inter Filios diviso deserit Imperium, & fit Monachus, atque eodem Anno piè obit.

855. Concilium Valentiæ celebratur, in quo Duella prohibita, & errores Gottheschali denuò sunt damnati. S. Leo IV. Papa moritur, statimque eidem substituitur Benedictus III.

856. Tiberis insana inundatio Romam obruit, & vix non evertit, inde subsecuta pestilentia, quæ fluxionibus guttura obstruens homines necabat.

857. Moguntiæ Synodus celebrata à Carolo. Cordubæ aliquot Martyres effecti. Ethelulphus Rex Saxonum in Anglia moriens Testamento condito annualem censum constituit, Romanæ Basilicæ SS. Petri, & Pauli pro luminaribus, & pro Eleemosynis Papæ augendis.

858. Obijt hoc Anno Benedictus III. Papa, cum sedisset Annos duos, Menses sex, dies 10. in cujus locum eligitur Nicolaus Diaconus præsente Ludovico Imperatore, à quo valde honoratus est. Ignatius Patriarcha Constantinopolitanus perfidiâ Bardæ deponitur, & postea in exilium relegatur, suffecto in ejus locum Photio Laico Eunucho, quæ fuit materies multarum in Oriente dissensionum.

859. Martyrio afficitur Cordubæ S. Eulogius. Phocius Ignatium renunciare nolentem Episcopatui, graviter vexat. Concilium Tulense celebratur in Gallia.

860. Nicolaus Pontifex mittit Legatos Constantinopolim ad cognoscendam Causam Ignatij Patriarchæ expulsi, & Photij intrusi.

861. Ordovio Gallæciæ Rege vitâ functo, succedit ei Filius Alphonsus Magnus, qui thesauros Patris erogavit in pauperes, & Ecclesias, multis ideo auctus victorijs contra Arabes. Romæ Lateranense Concilium actum adversis Joannem Episcoporum Ravennatem.

862. Michaële Imperatore in pejus semper ruente, & in voluptatibus ac scurrilitati-

scurrilitatibus in ipsis etiam Sacris rebus deridendis insaniente, S. Sophiæ Basilica conflagrat, totaque Urbs Constantinopolitana ingenti conquassatur terræ motu. Nicolaus Papa missis literis ad omnes Patriarchas Orientis, improbat dejectionem Ignatij Patriarchæ, Romæque coactâ Synodo Theopaschitarum hæresim ab Orientalibus quibusdam suscitatam damnat.

863. Romam iterum convocat Synodum Nicolaus Papa, in qua depositi, & damnati sunt Zacharias, & Roaldus Legati Apostolici, quòd subscripsissent damnationi Ignatij Patriarchæ Constantinopolitani, damnatus quoque est Photius; & decreta ejusdem Ignatij in Patriarchatum restitutio.

864. Nicolaus Papa curam accuratam Ecclesiarum gerit, inopibusque subvenit, nomina omnium pauperum, qui Romæ tunc reperiebantur, curiosè conscripta retinens. Cunctis se consulentibus sapienter respondet, seque eximium boni Pontificis pergit exhibere exemplum.

865. Michaël Imperator Orientis, homo flagitiosissimus, mittit ad Nicolaum Papam literas à Photio Pseudo-Patriarcha dictatas, verbis contumeliosis, ac minis plenas, ideoque Synodali sententiâ igni tradendas; quibus tamen intrepidè, & sapienter respondit Nicolaus, comminatusque est Michaëli excommunicationem, nisi restitueret in pristinum statum Constantinopolitanam Ecclesiam.

866. Michaële Schismatico Imperatore Papam spernente; Michaël Bulgarorum Rex Legationem honorificam ad Nicolaum Pontificem, tanquam summum Ecclesiæ Pastorem mittit, quâ petit se, suosque in Fide Christiana meliùs edoceri; Nicolaus igitur Synodo convocatâ ad decidendas Quæstiones à Rege Bulgaro propositas, utpote Materiam ad Fidem spectantem continentes, destinat in Bulgariam duos magnæ Sanctitatis Episcopos, Paulum & Formosum, illum Populoniensis, hunc Portuensis Ecclesiæ Antistitem.

867. Legati, & Missionarij Apostolici magnificè à Rege Bulgarorum recipiuntur, à quibus, qui ex Bulgaris nec dum baptismum susceperant, Sacris aquis tinguntur, reliqui in Christiana fide meliùs erudiuntur. Michaël Imperator Bardam, cujus pessimis Consilijs depravatus fuerat, quemque jam (utpote prole carens) in Collegam Imperij assumpserat, levissima de causa per satellites interimendum curat, & in locum illius Basilium Cubiculi sui Præfectum, Collegam Imperij creat, sed hujus justas reprehensiones ferre non valens, eum similiter de medio tollere deliberat; Hic tamen illum prævenit, itaque Michaël vino somnoque sepultus à conjuratis Basilij, in Palatio multis vulneribus confossus execrandam, cum vino, & sangvine Dœmonibus evomit animam, & Basilius solus in Imperatorem acclamatur. Qui mox ad Nicolaum Pontificem scribit, paratus componerè controversias per sceleratum Photium excitatas. Interea Nicolaus Papa, cùm sedisset Annos 9. Menses 6. dies 20. meritis plenus in Cœlum migrat; cui subrogatus est Hadrianus II. Romanus, Annos tum 75. natus. Lampertus Dux Spoleti tempore Consecrationis Hadriani Urbem diripit, ob idque ab Imperatore Ducatu privatur. Rutheni Septentrionales in Fide Christiana instrui desiderant.

868. Acta

868. Acta Pseudo-Synodi Photianæ flammis traduntur Romæ, idem ut fieret Constantinopoli curatum, magnaque spes utrique Ecclesiæ, plenæ pacis affulsit. Lotharius veniens Romam ab Hadriano Papa in contestationem firmi Decreti de dimittenda pellice quam legitimæ Uxori superinduxerat, Sacro Christi Corpore reficitur, sed eventus docuit, reum fuisse perjurij Lotharium, ac illius Comites; omnes enim intra Annum periêre, ipseque Lotharius in itinere repentè extinctus est, Placentiæ.

869. Hadrianus Papa Legationem Constantinopolim ad Basilium mittit, & Octavam Generalem Synodum Constantinopoli contra Photium celebrari curat, interfuit eidem, & ipse Basilius, multaque præclarè pro unione, & concordia utriusque Ecclesiæ egit.

870. Occupatâ à Danis Angliâ, & Scotiâ plurimi Catholici, & Religiosi præsertim, ac Sacræ Virgines Martyrium subeunt. Photius à Basilio longius relegatur. In Syria Imago Beatissimæ Virginis Oleo salutari manat, quo varij morbi non tantùm Christianorum, sed & Judæorum, & Saracenorum sanantur.

871. Photius per Epistolas suos detinet in Schismate. Ludovicus Imperator Romæ coronatur ab Hadriano Papa. Mirabilem de Danis Victoriam reportat Ethelredus Rex Angliæ, cùm audiens Missam in tentorio, & solicitatus à suis ad prælium negaret id se facturum ante finem Missæ, quâ finita certamini se dedit, hostemque potentissimum gloriosè devicit.

872. Hadrianus Papa cùm sedisset Annos 4. Menses 10. dies 17. moritur, cujus in locum electus est Joannes VIII.

873. Ludovicus Imperator in Conventu Romano à Pontifice absolvitur à Juramento, quod coactus fecerat perfidiosè per Adelgisum Ducem Beneventanum, priore Anno captus. Alphonsus Rex Hispaniæ indignè à proprijs filijs exagitatur.

874. Joannes Papa, Ludovicus Imperator, & Ludovicus Rex, Veronam ad colloquium veniunt, ubi Ludovico Germaniæ Regi diebus Quadragesimæ Oranti apparuit Ludovicus Parens, obsecrans ut ipsum indictis per Ecclesias precibus liberaret à tormentis Purgatorij, in quibus per Annos ferè 34. detinebatur, eò, quòd in Regno suo hæresim Nicolaitarum permiserit. Saraceni Salernum obsident, sed obsidionem solvit Ludovicus Imperator, & Saracenos internecione delet. Abdilâ eorum Rege, dum Sacræ Virgini vim intentat, miserè priùs pereunte. Beorredus, Rex Merciorum pulsus à Danis, Romam venit cum Regina, ibique piè moritur.

875. Ludovicus Imperator, Vir pijssimus, & variâ fortunâ exercitus, moritur. Cui in Imperio Carolus Calvus succedit, qui statim Romam se conferens à Joanne Papa in Christi Natalitijs coronatus est. Sclavi Rugiæ Insulæ, Ecclesiæ adjunguntur. Eugilberga Augusta Vidua, in Monasterium Brixiense se includit, solius DEI Servitijs posthac vacatura.

876. Ludovicus Germaniæ Rex obijt Francofurti, cujus Regnum magnis Copijs

Copijs Carolus Calvus Imperator invadit, sed victus à Ludovico defuncti Regis Filio, & Regni Hærede, ægrè ipsemet effugit. Jussu Caroli, & Authoritate Apostolica in Gallia apud Pontigonem Concilium generale celebratur.

877. Joannes Papa undique auxilia ad propulsandos Saracenos ab Italia, & ab ipsa Urbe, conquirit, verùm his destitutus, cogitur ad redimendam quietem Annum tributum Saracenis pendere. Hoc eodem Anno mortuus est Carolus Calvus Imperator, veneno à Sedechia Medico Judæo propinato; cui successit in Imperium, & Regnum Ludovicus Balbus, ab impedita Lingua sic dictus. Constantinopoli Sectarij Photij recusant communicare cum Ignatio Patriarcha, unde Schisma ingens exoritur.

878. Pro tollendo Schismate Ecclesiæ Constantinopolitanæ Joannes Papa mittit Legatos, quibus præcipit, Ecclesiam etiam Bulgarorum invisere. Interea magno utriusque Ecclesiæ damno migrat ex hac vita Ignatius Patriarcha, miraculis ante, & post obitum clarus.. Photius tertiâ adhinc die Sedem Patriarchalem tyrannicè occupat, ac omnia acta Ignatij rescindit, ac evertit. Lambertus Dux Spoleti, & Adalbertus Marchio Tusciæ Romam invadunt, Joannem Papam cum Clero in Custodia tenent, ac Proceres Romanos in verba Carolomani jurare cogunt. Joannes ergo, cum videret omnia turbatissima esse Romæ, in Gallias proficiscitur, Generalem Synodum Trecis celebrat, in qua excommunicantur hostes Ecclesiæ, & ipse Ludovicus Balbus in Imperio confirmatur, ac à Joanne Papa in Regem, & Imperatorem coronatur.

879. Obijt hoc Anno Ludovicus Balbus Franciæ Rex, & Occidentis Imperator. Quo audito, Joannes Papa Synodum Romæ convocat, & Carolum Crassum, Filium Ludovici, Fratris Caroli Calvi pro Imperio designat. Idem Joañes Papa ad avertenda majora mala, rogatu Basilij Imperatoris Orientis, Photium in Patriarchatu Constantinopolitano confirmat; Unde factum, ut Joannes, dum molliùs cum Græcis jam ad Schisma propendentibus agit, non Papa, sed Papissa dictus fuerit, utpote quia effœminatior, Eunucho Photio, cui resistere non est ausus.

880. Joannes Papa admonitus de ijs, quæ Photius gesserat, in sua Pseudo-Synodo, facilitatis suæ in Photio confirmando pœnitens, eandem Pseudo-Synodum, ipsumque Photium damnat, & excommunicat. Eodem autem Anno Moravis uti in Mysterijs Linguâ Sclavonicâ concedit.

881. Hoc Anno primò Carolus Crassus à Joanne VIII. coronatur Romæ in Imperatorem. Idem Joannes Papa Athanasium Episcopum, & Principem Neapolitanum, ob ictum cum Saracenis fœdus excommunicat, petentique veniam, absolutionem denegat, nisi Saracenos, quos evocaverat in auxilium, necet aut capiat.

882. Joannes VIII. ærumnis confectus ob prævalentes Saracenos, & Principum Christianorum discordias, è vivis decedit, succedente eidem Marino Viro forti, ac cordato, qui statim Photium, ejusque acta damnat, furente ob id Basilio

silio

filio Imperatore. Godefridus Dux Nortmannorum cum Francis pacem init, & Fidem Christianam suscipit.

883. Photij mutuæ Epistolæ, & Patriarchæ Aquileiæ, contra Processionem Spiritûs Sancti à Filio, propalantur, hâcque occasione Symbolo Constantinopolitano vox illa: Filioque, Romæ inseritur, quod jam pridem fecerant Ecclesiæ Gallicanæ, & Hispanienses, atque tunc cani cœptum publicè id, quod antea suppressum, licèt sapienter ab omnibus credebatur.

884. Brevi Regimine Marinus Papa obijt, cùm sedisset Annum unum, & dies 20. Cui substitutus est post dies duos, Hadrianus III. Romanus, qui quoque Photium execratus est. Saraceni Cassinense Monasterium invadunt, atque incedunt, Cæsis compluribus loci illius Monachis.

885. Hadrianus III. Sedis suæ Anno primo, cum Mensibus 3. diebus 19. moritur, eique sufficitur licèt invitissimus Stephanus VI. Hic post electionem, sua paterna bona in pauperes distribuit, & aquâ à se benedictâ Locustas ab Italia repulit.

886. Basilio Imperatore Orientis defuncto, succedit Filius Leo VI. paulò ante liberatus è carceribus, quibus septennio à Parente ob levem suspicionem mancipatus fuerat. Qui mox Photium deposuit, atque in Monasterium Armenorum relegavit, & pro substituendo Stephano Germano suo, sed ordinata Diacono à Photiò, Stephano Pontifice dispensationem petijt, atque impetravit.

887. Parisiorum Civitas obsessa à Nortmannis, patrocinio Deiparæ, & SS. Germani, ac Genovefæ liberatur. Coloniæ Synodus contra Usurpatores Rerum Ecclesiasticarum, Oppressores pauperum, & incestuosas nuptias celebratur.

888. Carolus Crassus, assumpto ad Imperium Arnulpho Carolomanni Filio, in summa paupertate, utpote ex Imperio dejectus, sancte tamen moritur. Imperium inter multos Principes turpiter distrahitur.

889. Stephanus VI. Papa ad petitionem Græcorùm Antistitum, & Leonis Orientis Imperatoris interpositionem, dispensat cum ijs, quos Photius seduxerat. Germania per Hunnos ab Arnulpho immissos miserè devastatur.

890. Alanus Dux Britanniæ, voto cum suis facto de decima parte omnium Bonorum suorum DEO, & Sancto Petro, tam feliciter adversùs Nortmanos pugnavit, ut ex 15. millibus hostium, vix 400. super fuerint. Stephanus VI. Papa Anno Sedis suæ sexto moritur.

881. Stephano VI. defuncto, subrogatur Formosus Episcopus Portuensis, pietate, doctrinâ, & Scientiâ scripturarum insignis; cui tamen oppositus fuerat, à quadam populi parte tumultuante Sergius Diaconus, verùm hæc factio statim concidit.

892. Formosus Papa Guidonem in Imperatorem coronat, indignantibus Arnulpho, & Berrengario, qui Imperium prætendebant. Nortmanni Ecclesias Germaniæ devastant.

893. Formosus Papa Universalem Synodum Romam convocat. Leo Imperator Orientis, contra Bulgaros, Turcas concitat, quibus Simon Bulgaro-

Bulgarorum Rex strenuè resistit. Quare ex hoc tempore Bulgari rejecêre Græcos Episcopos, Romanæque Sedi adhæsêre. Lambertus Guidonis filius ungitur in Imperatorem.

894. Ecclesiæ Anglicanæ, destitutæ ob incursiones Danorum Episcopis, pene ad Gentilismum reciderant, quibus tamen providet Formosus Papa.

895. In Germania Synodus Triburiensis pro pace Ecclesiæ celebratur, præsente Arnulpho Germaniæ Rege, in qua inter alia decretum fuit, ut Contemptores Censuræ Ecclesiasticæ, tanquam Rebelles, à Regijs Ministris caperentur.

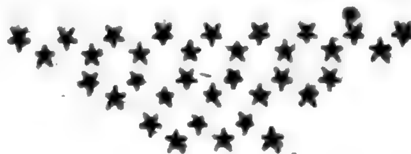
896. Arnulphus Germaniæ Rex à Formoso Papa Romam invitatur, ut sibi illatas à Romanis injurias ulcisceretur, qui mox Romam advolat, eandemque capit, ac multos Romanos, primos tumultum Authores obtruncari capite jubet, & per subreptionem obtinet à Formoso, ut ungatur in Imperatorem. Guidone adhuc, & Lamberto viventibus. Eodem Anno obijt Formosus Papa, cum Annis sex circiter Pontificatum tenuisset.

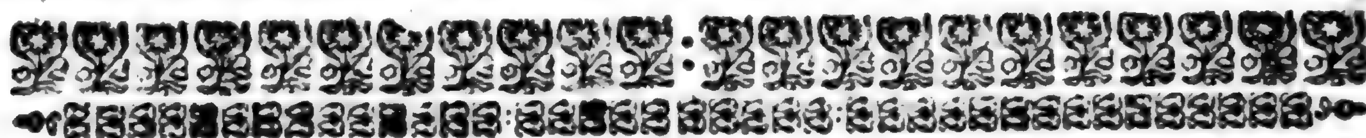
897. Bonifacius hoc Anno invadit Romanam Sedem, hunc tamen post dies 15. depulit Stephanus VII. dictus VI. intrusus quidem ab Alberto Marchione Thusciæ, sed postea, accedente consensu Cleri, toleratus, ne Schismate Ecclesia scinderetur.

898. Carolus Franciæ Rex, suis diffidens viribus, contra Odonem Comitem Parisiensem, qui se Regem dixerat, statuit Nortmannos in auxilium evocare; sed obstitit illi Fulco Rhemensis Archi Episcopus, asserens non esse placitam Deo hanc cum Infidelibus Societatem, imò Christianis semper extitisse nocivam. Paruit Rex Sancto Monitori, obsequijque sui præmium tulit, Odone ex vivis exempto 3. Januarij hujus Anni, sicque habuit sibi Carolus obsequentem totam Franciam, quam cum Nortmannis serò aut nunquam fortè sibi subjecisset.

899. Arnulphus veriùs Rex Germaniæ, quàm legitimus Imperator, morbo pediculari extingvitur, neque multò pòst interijt Guido sive Wido Imperator, Lamberto filio adhuc superstite.

Stephannus Papa in Carcerem à factiosis detruditur, ibidemque strangulatur; cui Romanus I. substituitur, sublatis Arnulpho, & Guidone Imperatoribus, Berengarius Dux Forojuliensis, & Ludovicus Bosonis Filius de Imperio disceptant, sed cùm Ludovicus Berengarium fugere compulisset, ac venisset Romam, ipse in Imperatorem à Pontifice coronatus est.

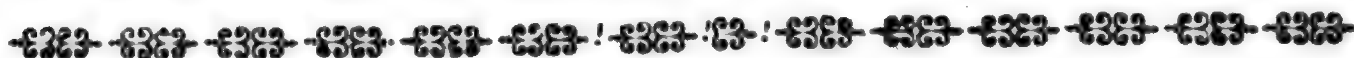

CATALOGUS I.

Continens Nomina, Patriam, & Ordinem Romanorum Pontificum, qui hoc Nono Saeculo Ecclesiæ præfuerunt, cum accurata assignatione Temporis, quo quis gubernare cœpit, & desijt.

Nomina, Patria, & Ordo Romanorum Pontificum.	Initium Sedis An. M. D	Finis Sedis An. M. D.	Duratio A. M. D.	Vacăt. M. D.
99 S. Stephanus V. Romanus.	816. Jun. 22.	817. Jan. 25.	0. 7. 3.	0. 3.
100. S. Paschalis I. Romanus,	817. Jan. 28.	824. Maji. 14.	7. 3. 17	0. 4.
101. Eugenius II. Romanus.	824. Maij. 29.	827. Aug. 11.	3. 2. 23.	0. 0.
102. Valentinus Romanus.	827. Aug. 11.	827. Aug. 21.	0. 1. 11.	0. 3.
103. Gregorius IV. Romanus.	827 Sept 24.	843 Jan. 25.	15. 4. 0	0. 16.
104. Sergius II. Romanus.	744 Febr. 10.	847. Apr. 12.	3. 2. 0.	0. 0.
105. S. Leo IV. Romanus.	847 Apr. 12.	855. Julij. 17.	8. 3. 5.	0. 0.
106. Benedictus III. Romanus.	855 Julij. 17	858 Febr. 16.	2. 6. 0.	2. 6.
107. Nicolaus I. Romanus.	858. Apr. 24.	867. Nov. 13.	9. 6. 20.	1. 1.
108. Hadrianus II. Romanus.	867. Dec. 14.	872. Nov. 1.	4. 10. 17.	1. 13.
109. Joannes VIII. Romanus.	872. Dec. 14.	882. Dec. 15.	10. 0. 1.	0. 3.
110 Martinus sive Marinus Fuscus.	882 Dec. 18.	884. Janu. 18.	1. 1. 0.	0. 2.
111. Hadrianus III. Romanus.	884 Jan 20.	885. Maj. 9	1. 3. 19.	1. 17.
112. Stephanus VI.	885. Maji. 27.	891. Jun. 5.	6. 0. 9.	1. 17.
113. Formosus.	891. Jun. 13.	896. Dec. 23.	5. 6. 10	0. 8.
114. Bonifacius VI.	897.	897.	0. 0. 15	
115. Stephanus VII.	897.	900.	3.	

CATALOGUS II.

Continens Nomina Imperatorum, qui hoc Nono Sæculo imperârunt. Post restitutum Imperium Occidenti, per Leonem Tertium Pontificem Romanum, in Carolo Magno, hi fuère Imperatores Sæculo Nono.

CArolus Magnus inijt Imperium Anno Christi 800. imperavit usque ad Annum. 814.

Ludovicus Pius, Caroli Magni Filius, imperavit ad Annum. 840.

Lotharius,

Lotharius, Ludovici Pij Filius, ad Annum. 855

Ludovicus II. Lothari Filius, ad Annum. 875.

Carolus II. Cognomento Calvus Ludovici Pij Filius, ad Annum. 877.

Ludovicus III. Cognomento Balbus, Ludovici Filius, ad Annum. 879.

Carolus III. Cognomento Craſſus, Ludovici Germaniæ Regis Filius, ad An. 887.

Arnulphus, Carolomanni Filius, ad Annum. 899.

Guido, ſeu Wido, & Lambertus eodem tempore, hos tamen alij ſolùm Italiæ Reges nominant.

IMPERATORES ORIENTIS.

Irene Imperatrix.	ad Annum	802.
Nicephorus.		811.
Michaël Curopalates.		813.
Leo V. Armenus.		820.
Michaël II. Balbus.		829.
Theophilus Iconomachus.		842.
Michaël III. Porphyrogenitus.		867.
Baſilius Macedo.		887.
Leo VI. Philoſophus.		911.

CATALOGUS III.

Continens Nomina Scriptorum Eccleſiaſticorum Noni Sæculi.

S. Nicephorus Patriarcha Conſtantinopolitanus.
Claudius Scotus.
Nichardus Caroli Magni Filius.
Aimonius Monachus.
Theodorus Studita.
Angelomus Monachus.
Humulus Epiſcopus Rabanus.
Jonas Aurelianenſis.
Michaël Syngelus.
Halitgarius.
Hildvinus Abbas.
Moyſes Bar-Cepha Epiſcopus in Syria.
Amalarius Fortunatus Epiſcopus.
Haymo Epiſcopus.
Strabus Monachus.
Freculphus Monachus.
Theodulphus Monachus.
Hincmarus Monachus.
Baſilius Imperator.
S. Eulogius Martyr, & Epiſcopus.
Anaſtaſius Bibliothecarius.
Chriſtianus Drathmarus Monachus.
Paſchaſius Rathbertus Abbas.
Walafridus Strabo Abbas.
Ericus Monachus. S. B.

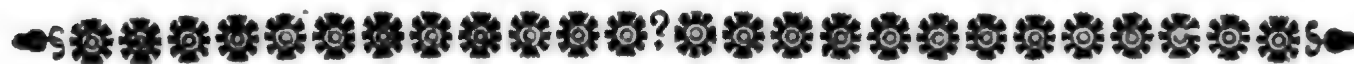
Nicetas David.
Ado Viennensis Archi-Episcop. in Gallia.
Waldebertus Monachus.
Nicolaus I. Papa.
S. Rembertus Archi-Episc. Bremensis.
Nicephorus Philosophus.
Simeon Metaphrastes.
Michaël Psellus.
Theodorus Studita, qui etiam in Sanctorum Catalogum refertur.
Joannes Ecclesiæ Romanæ Diaconus.
Otfridus Monachus. S. B.
Henricus Monachus S. B.
Milo Monachus. S. B.
Hugbaldus Monachus. S. B.
Remigius Ansidorensis Episcopus.
Ambrosius Ansbertus.
Leo IV. Imperator, Cognomento Philosophus.

CATALOGUS IV.

Continens Nomina Profanorum Scriptorum Noni Sæculi,

ALbategnius Mathematicus.
Otfridus Germanus.
Nannon Philosophus.
Ex Hebræis Rabbi, Amrambar, & Sisanna.

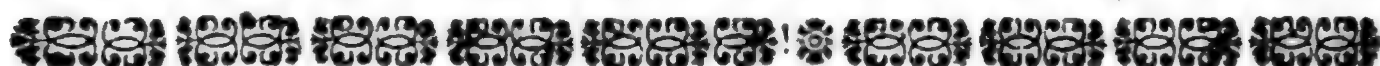

CATALOGUS V.

Conciliorum Nono Sæculo celebratorum.

Concilium habitum in Villa Theodonis in Gallia. Anno 806.
Aquisgranense in Germania. 809.
Arelatense. Anno 813.
Aliud Aquisgranense in Germania. 817.
Romanum sub Eugenio. 826.
Quatuor Concilia uno Anno indicta. Moguntinum, Parisiense, Lugdunense, & Toletanum. 828.
Compendiense. 833.
Lugdunensis Synodus. 836.
Aquisgranensis. 836.
Aquisgranensis Conventus de Juribus Regni. 841.
Constantinopolitanum. 842.
Belovacense. 845.
Meldensis Synodus. 845.
Moguntina Synodus. 847.
Altera Moguntina Synodus. 848.
Alia Moguntina Synodus. 852.
Suessionensis Synodus. 853.
Romanum Concilium Generale eodem anno cœptum. 853.
Valentina Synodus in Gallia. 855.
Papiensis Synodus. 855.
Moguntina. 857.
Tullensis. 859.
Romanum Concilium Lateranense. 861.
Aquisgra-

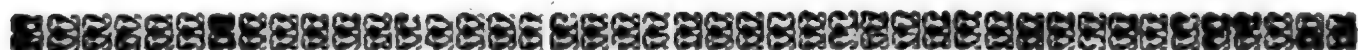
Aquisgranensis Synodus. 862.	Romana Synodus. 873.
Gallicanum ad Sablovarias. 862.	Pontigonensis Synodus. 876.
Concilium Romanum sub Nicolao Papa. 863.	Ticinense Concilium sub Joañe VI. 876.
Aliud Concilium Romanum sub eodem Papa. 865.	Compendiensis Synodus. 877.
Suessionense Concilium. 866	Trecense Concilium in Gallia. 877.
Wormatiensis Synodus. 868.	Romana Synodus. 879.
Constantinopolitanum Concilium IV & inter Oecumenica VIII. Episcoporum 373. 869.	Rursus alia Romana. 881.
Coloniensis Synodus pro Ecclesiastica Disciplina. 870.	Coloniensis Synodus. 887.
	Moguntina. 888.
	Romana sub Formoso Papa. 893.
	Triburiensis in Germania 895.

CATALOGUS VI.

Personarum Sanctitate Illustrium Nono Saeculo.

S. Salvius Episcopus Engolismensis Martyr. Anno 811.
S. Perfectus Martyr Cordubae. 850.
S. Adolescens Martyr Cordubae. 851.
S. Abundius Presbyter, & Martyr Cordubae. 856.
Ss Elias, Paulus & Isidorus Martyres Cordubae. 816.
S. Humbertus Episcopus, & Martyr eodem Anno. 870.
S. Argimirus Martyr eodem Anno. 870.
S. Aurea Virgo, & Martyr eodem Anno. 870.
S. Athanasius Neapolitanus Episcopus. 872.
S. Anscharius Archi-Episcopus Bremensis Martyr. 865.
S. Ebba Abbatissa unà cum suis Monialibus. 870.
S. Edmundus Rex Angliae, Martyr. 870.

CATALOGUS VII.

Haeresiarcharum, & Haeresum praecipuarum Noni Saeculi.

Claudius Taurinensis.
Godescalcus.
Photius Graecorum Schismaticorum Antesignanus.

CA-

CATALOGUS VIII.

Eventum Memorabilium Noni Saculi.

1. ANno 801. Terræ motus ingentes per Italiam extitêre, vi quorum integri etiam montes dejecti sunt, & nonnullæ quoque Urbes dirutæ. Hac occasione dies Rogationum à Leone III. Pontifice statuti, non autem instituti, cùm hi jam inde à temporibus S. Mamerti Viennensis in Gallia Episcopi, Sæculo adhuc quinto, fuerint in usu.

2. Florentia à Carolo Magno restituta atque amplificata. 801.

3. Saxones à Carolo Magno devicti Fidem Christianam sunt amplexi. 806.

4. Duodecim Pares à Carolo Magno instituti.

5. Aquitania cum universis Gallijs, Italia, Germania, Hungaria, Hispaniarum magna pars, aliæque Regiones à Carolo Magno subiguntur.

6. Corpus Amandi Episcopi ab ejus obitu 152. Annis integrum repertum. 812.

7. Locustarum vis magna ex Africa advolans Italiam depascit. 812.

8. Corpus S. Jacobi Majoris Compostellam translatum. 816.

9. Corpus S. Marci Evangelistæ Venetias delatum. 820.

10. Corpus S. Cæciliæ inventum. 821.

11. In Saxonia intumuit terra in aggerem ad spatium trium millium Passuum. 821.

12. In Territorio Tullensi adolescentula quædam duodennis, percepto ad Paschatis Ferias Cælesti Eucharistiæ pabulo, triennio toto, cibo omni, & potu abstinuit.

13. Inusitatæ Magnitudinis grando in Gallijs decidens homines permultos, & pecora plurima peremit, quo tempore etiam decidit ex nubibus moles durissimæ aquæ congelatæ 15. pedum longitudinis, sex latitudinis, & duorum altitudinis. 824.

14. Româ Corpus S. Sebastiani in Gallias transfertur, ac Suessione reponitur 826. ejus tamen cranium Ebespergæ in Residentia Societatis JESU in Bavaria religiosè conservatur.

15. Harioldus Rex Daniæ cum Uxore, & Liberis, & alijs multis ex ejus ditione, Moguntiæ fonte Baptismatis lustratur.

16. Organorum usus initium sumit in Gallia.

17. Viget Lugdunensis Academia circa Annum. 830.

18. Festum omnium Sanctorum primâ Novembris celebrari cœpit in Germania, & Gallia, mandante Gregorio IV. quod jam antea alibi celebrabatur.

19. Translatum est corpus S. Bartholomæi Liparâ, Beneventum. 840.

20. Saraceni, Româ denuo vastatâ, revertentes tempestate sublati sunt. 845.

21. Tam

21. Tam dira in Germania grassata est fames, ut vix Parens à Filiorum carnibus abstineret.

22. Angli-Gallias invadunt, ac diripiunt. 857.

23. Constantinopoli conflagravit Illustris illa Basilica S. Sophiæ. 861.

24. Tribellus Rex Bulgarorum cum sua Gente Catholicam Fidem suscipit. 865.

25. Campanarum usus allatus in Græciam. 865.

26. Brixiæ, pluviæ sangvinis, per totum triduum. 869.

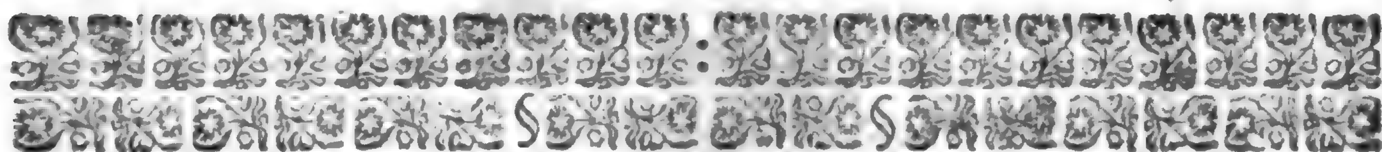
27. Frondo Rex Daniæ Fidei Christianæ se addicit. 870.

28. Ingens locustarum copia in Gallijs, ex quarum postea computrescentium fœtore, pestis maxima orta, quæ tertiam ferè partem hominum absumpsit.

29. Saracenis Africanis Sicilia eripitur 878. quam tamen illi rursus Anno 899. recepêre.

30. Imperium à Galliæ Regno divulsum. 888.

31. Hunderus Rex Nortmannorum Baptismo lustratur. 895.

CONTINUATIO

SYNOPSIS CHRONOLOGICÆ RERUM ECCLESIASTICARUM.

Continens Res memorabiles Ecclesiæ, ab Anno 900. usque ad Annum 1000.

ANno 901. In locum Romani, hujus nominis Pontificis, qui tantùm 4. Menses, & dies 20. vixit, subrogatur Theodorus patriâ Romanus; & hoc post dies 20. è vivis sublato, substituitur Joannes IX. patriâ Romanus, Professione Monachus, sub quo nonnihil respiravit Ecclesia.

902. Hunni, seu Hungari Italiam Transpadanam ingressi, omnia miscentes flammis, eam miserè depopulantur, & vastant, Berengarium vincunt, & profligant. Alphonsus Rex Legionis, relicto Regno, Monasticam amplectitur vitam.

903. Hungari desolatâ Italiâ, spolijs divites, acceptaque pro redimenda pace à Berengario ingenti pecuniæ summâ Pannoniam repetunt. Leo Orientis Imperator Constantinum Filium in Imperatorem coronari curat.

904. Ludovicus Imperator Occidentis à Berengario captus, oculis, ac Imperio

 perio

perio privatur. Mox Berengarius, vivente adhuc Lambertō, qui jam ab Annis XI. Augustus coronatus fuerat, cum exercitu Romano advolat, & à Joanne Papa Coronationem vi extorquet, sed Joannes Ravennam secedens, Synodo convocatâ, Coronationem Berengarij, tanquam vi extortam, invalidam declarat. Coronationem verò Lamberti, utpote legitimam, confirmat. Decretum quoque in hoc eodem Concilio fuerat, ut punirentur, qui defuncto Papâ, aut Episcopo, deprædarentur Palatium Pontificum, aut Episcopale, ut abusu enormi antea tactitatum erat.

905. Joannes IX. Papa, cùm sedisset Annos 3. dies 15. obijt, & die sequenti eidem substituitur Benedictus IV. Romanus. Alphonsus Magnus, Gallæciæ Rex ingentem victoriam de Arabibus reportat. Nortmanni ad Christianam Fidem convertuntur.

906. Hoc Anno alijs Nortmannis Nomen Christo dantibus, alij ex ijs Prædicatores Fidei Christianæ persequuntur, & non paucos Martyrio etiam afficiunt.

907. Benedictus IV. Papa moritur, eique subrogatur Leo V. Ardentinus, qui tantùm dies 40. Ecclesiæ clavum tenuit, pulsus, & detrusus in Carcerem à Christophoro, sedis Invasore.

908. Christophorus hic post 7. Menses pulsus à Sergio, & in Carcerem conjectus, Monachus fieri cogitur, & paulò post moritur. Fitque ipse Sergius, Papa. Garzias, Alphonsi Magni Filius, pertæsus longi Regiminis Patris, adjuvante Garzianâ Matre, & Fratribus, Patrem de Regno conatus est dejicere. Alphonsus ne domestici Belli occasione, Saraceni vires resumant, sponte Filio Regimen cessit. Qui, sibi ex victorijs de Saracenis toties reportatis, Magni, ob reportatam hanc de se ipso victoriam, Nomen Maximi commeruit.

909. Suessione in Gallijs Concilium de disciplina Ecclesiastica celebratur.

910. Sergius III. postquam triennio ferè Romanam (quam invaserat; Adalberti Thusciæ Marchionis viribus nixus) tenuit sedem, moritur. Cui succedit Anastasius III. Patriâ Romanus: Lambertus Imperator in Venatione occultè ab Hugone Comite Mediolanensi occiditur, Regnoque Berengarius potitur.

911. Leo Orientis Imperator, Cognomento Philosophus, ex ventris profluvio moritur: Cui succedit Alexander, ejus Frater, cum eo tamen admissus Constantinus Porphyrogenitus, Leonis Filius, sed puer adhuc.

912. Claudit hoc Anno vitam turpem, morte turpissimâ Alexander, Orientis Imperator; quo sublato imperat solus Constantinus Porphyrogenitus. Leonis Sapientis, seu Philosophi Filius sub Tutoribus. Anastasio Papæ defuncto substituitur, vel veriùs intruditur Lanado Sabinus, & huic paulò post obeunti Joannes X. Mortuus est hoc Anno Alphonsus Magnus, cùm regnâsset Annis 46. quatuor Annis alijs usque ad finem vitæ, Filio relictis. Obijt & Ludovicus IV. Imperator, & Rex Germaniæ, & Conradus Saxo in Regem assumptus. Rollo, Dux Normandorum baptismum suscipit.

913. Ragnerus, Dux Lotharingiæ, aliàs deprædator Bonorum Ecclesiasticorum,

rum, pænitentiâ ductus, amplissima latifundia donat Monasterio S. Eucharij extra Muros Trevirenses.

914. Bulgari in Thraciam irrumpunt, & Constantinopolim obsident, sed mox obsidionem solvere coguntur.

915. Saraceni à Confœderatis Christianis tandem internecione in Italia delentur. Dani interim, Hungari, Slavi, & Bohemi, Ecclesias devastant.

916. Ungari, Sacerdotes persequentes, & cruces truncantes, mirabili pœnâ puniuntur ad Bremam, cujus Ecclesias incenderant.

917. Pax inter Ecclesias Orientales, & Romanam initur. Gorm Rex Danorum Ecclesiam vexat, plurimosque Sacerdotes necat, aut in exilium pellit.

918. Joannes Papa, conscientiâ ductus ad varia remedia salutis confugit. Conradus Imperator Imperij Provincias lustrat, ac singulis consulit.

919. Constantinus, Orientis Imperator, Romanum Patricium, Præfectum classis, sibi Collegam Augustum assumit. Moritur hoc Anno Conradus Imperator, & Rex Germaniæ, Regnumque in Henricum I. Saxoniæ Ducem transfert. Idem Henricus devotionis, & pœnitentiæ ergò Romam proficiscitur, quod iter ferè semper pedestri itinere conficit.

920. Constantinopoli Pax inter Nicolai Patriarchæ, & Euthymij fautores conciliatur. Altum de cætero silentium de rebus Ecclesiasticis, ex defectu scriptorum, rudis hujus Sæculi.

921. Exercetur variorum armis Occidens: grassabantur enim per Imperij Provincias Hungari, & Saraceni rebus suis invigilabant, atque hi in Alpium angustijs, lapidibus obruerunt plurimos Anglos ad Limina Apostolorum peregrinantes.

922. Bulgari iterum infestant Constantinopolim, pace interim illius Ecclesiæ plenè redditâ.

923. Habdanaragmon, Saracenorum Cordubæ Rex, ejus Nominis IV. diram in Christianos persecutionem excitat, in qua Martyrio coronata est S. Eugenia.

924. Berengarius pulsus à Longobardis, Hungaros in Italiam evocat, qui 12. Martij Papiam cum Ecclesijs 43. incendunt, sed hoc eodem Anno Berengarius meritas dependit pœnas, dum à suis occisus est.

925. S. Pelagius miræ formæ adolescens ob Fidem Christi, & Castimoniam singularem, illustre Martyrium subit Cordubæ, post multa tormenta pugionibus confossus, minutimque concisus in flumen projectus.

926. Hugo, Comes Arelatensis, Romam à Joanne Papa evocatur, & Rex Italiæ constituitur, inter quos etiam Fœdus initum est, rationibus eorum, & Ecclesiæ satis accommodatum.

927. Carolus Simplex, Franciæ Rex, ante triennium circiter carceri à Roberto æmulo mancipatus, jussu Papæ Joannis è carcere educitur.

928. Joannes Papa X. à Guidone, Comite Thusciæ captus, in carcerem detruditur, & tunc Pontificatu paulò post, & vitâ spoliatur, eique Leo IV. substituitur: Cujus depositione auditâ, in Gallijs, Carolus Rex iterum incarceratur.

929. Hoc Anno Joannes X. priore Anno in Custodiam datus, Cervicali in vultum dejecto, diuque appresso suffocatur. Leo quoque IV. qui eidem subrogatus fuerat, similiter in carcerem detrusus, in eodem moritur, eidemque Stephanus VIII. subrogatur. Eodem Anno, & Carolus Simplex, Franciæ Rex in carcere obijt.

930. Henricus, Germaniæ Rex cum exercitu Daniam ingressus, Reges Nortmannorum, & Abroditarum devincit, atque tributum, & fidem Christi ab ijs exigit; hoc Anno igitur fides in Dania reflorescit, jam longè antea proseminata, sed persecutione ferè extincta.

931. Stephano VIII. Papâ post Annum 1. Mensem 1. & dies 15. defuncto, intruditur Joannes XI. vi ejusdem Guidonis Thusciæ Marchionis, & Maroziæ illius Uxoris, ac dicti Joannis XI. Matris.

832. Arnoldus Bavariæ Dux, Ecclesiarum, & Monasteriorum Usurpator interficitur, quem accusari vidit coram Deo S. Udalricus, atque uti Sacrorum eversorem condemnatum, & ad ignes, Sacrilegis paratos, amandatum; lugente miseriam suam Româ, ob infelix caput, alij Sanctissimi Pontifices Ecclesiam ornant.

933. Joannes XI. Pontifex cum Matre sua Marozia in Carcerem detruditur ab Alberico, Filio ejusdem Maroziæ, sed ex priore Marito suscepto. Defuncto Stephano Patriarchâ Constantinopolitano, substituitur Trypho Monachus, ùt Administrator, donec Theophylactus, Filius *Romani* Imperatoris Orientis perveniret ad legitimam ætatem, ut Patriarchatu fungi posset.

934. Henricus I. Germaniæ Rex, & Imperator, Hungaros Ecclesias evertentes, & ditiones suas depopulantes, ferè ad internecionem delet, sub solemni Tessera: Kyrie Eëleison.

935. Concilium Rhemense celebratur, contra rerum Ecclesiasticarum Raptores, & Invasores.

936. Henricus Rex Germaniæ, & Imperator Occidentis, cognomento Auceps, magnus Religionis Fautor, Anno Ætatis suæ 60. ad superos migravit, cui succedit Otho Filius, æquè pius, ac fortis, postea ob res præclarè gestas, Cognomento Magnus. Methildis verò, Henrici Uxor, pietatis insignis fæmina multa sanctè pro anima Mariti obtulit. Hoc eodem Anno mortuus est Joannes XI. Papa in carcere, cùm sedisset Annos 4. & 10. Menses; cui subrogatus est Leo VII. Vir bonus, ac pius.

937. Otho novis Comitijs Aquisgrani confirmatur, & ab Archi-Episcopo Moguntino in Imperatorem ungitur. Genua ab Africanis Saracenis improviso impetu capitur, totaque expilatur.

938. Ramirius, Legionis Rex, votis Deo nuncupatis, 200. Arabum millia profligat, cæsis 80. millibus hostium, capto Alenaim, Rege Mauro. Boleslaus Fratrem suum, S. Wenceslaum, Bohemiæ Principem interimit.

939. Leo Papa VII. ubi sedisset Annos 3. cum Mensibus 6. moritur, eiquè substituitur Stephanus, reverà hujus Nominis IX. dictus tamen VIII. Natione Germanus.

Germanus. Ottho Magnus de sibi Rebellibus celebrem victoriam, non tam armis, quàm pietate reportat.

940. Stephanus VIII. Papa Sacrilegis manibus à Romanis, quibusdam factiosis graviter mulctatus, aliquandiu à publico conspectu abstinet, hinc Ottho Imperator de juvanda, & tuenda Ecclesia Romana Consilia arripit.

941. Russi Boreales cum Inger Rege ob crudelitatem, quâ fuerant in Christianos grassati, Navali prælio à Constantino, Orientis Imperatore superantur, & profligantur.

942. Francorum Princepes rebellantes adversùs Ludovicum Regem, Legatione Stephani Papæ, excommunicationem minantis, nisi ante Natalem Domini resipiscant, parent Pontifici, & Ludovicum recipiunt.

943. Stephanus VIII. cùm sedisset Annos 3. Menses 4. dies 5. migravit è vivis, cui succedit Marinus, seu Martinus II. patriâ Romanus, Vir acceptissimus Cælo, qui statim totum se ad res Ecclesiæ componendas, atque dissidia inter Christianos Principes abolenda contulit.

944. Theophilactus Romani, Imperatoris Orientis Filius, completis jam Annis Ætatis, Patriarchatum Constantinopolitanum administrare incipit. Salvatoris Imago cum Epistola ad Abagarum missa, hoc Anno transfertur Constantinopolim multis miraculis per eam editis.

945. Monasticam vitam amplectitur Hugo Italiæ Rex, ut peccata, quibus se implicuerat, defleret, erecto ad hunc finem ex suis Bonis, Nobili Monasterio in Burgundia, titulo S. Petri.

946. Marinus Papa, postquam sedisset Annis 3. Mensibus 6. & diebus 13. moritur: eique substituitur Agapitus II.

947. Asturicensis Synodus celebratur. Habita quoque èst Virduni alia Synodus. Obijt hoc Anno Æditha, Uxor Otthonis Regis, miraculis post obitum clara.

948. Tres Synodi hoc Anno celebrantur. Mosomensis, Engelheimiensis, & Trevirensis. Hugo, inquietissimus Princeps excommunicatus est, ob patrata in Ludovicum Regem Franciæ scelera.

949. Ottho Danos, & Sclavinos, qui ab eo, & Christo defecerant, magno prælio devincit, ac sibi, & Christo denuò subjicit. Agapitus Papa Romæ Synodo habitâ confirmat excommunicationem Hugonis Principis, donec is Ludovico satisfaceret.

950. Ramirius, Rex Legionis pijssimè sicut vixerat, obijt; cui succedit Orodius III. ejusdem Filius. Agapitus Papa Otthonem Imperatorem ad eliberandam Italiam à Tyranide Berengarij junioris, evocat.

951. Ottho Imperator veniens in Italiam Berengarium fugat, Saraceni Alpium fauces obsident, & pro transitu, tributum à petentibus Romam exigunt.

952. Conventus Episcoporum, & Principum Augustæ Vindelicorum celebratur, in quo Berengarius cum Filio Adalberto Otthoni Imperatori se subijciens

Regimen Italiæ rursus ab Otthone obtinet, in quo tamen Episcopos, & Principes de novo exagitans, grave eorum odium in se concitat.

953. Bruno, Otthonis Imperatoris Frater, dum Archi-Episcopus Coloniensis creatur, pallium Archi-Episcopale ab Agapito Pontifice accipit, quo, quando vellet uteretur.

954. S. Matthæi corpus, primò ex Æthiopia, ubi passus erat, in Bithyniam translatum; hoc Anno inde Salernum transfertur. S. Udalricus inter Luitholphum Filium Imperatoris Otthonis, & ipsum Otthonem, cùm utriusque exercitus explicatus, in aciem starent, pacem, quæ minimè tunc sperebatur, feliciter conficit.

955. Defunctus est Hoc Anno Vir Sanctissimus, Agapitus Papa, cùm sedisset Annos 9. Menses 7. dies 10. cujus sedem invasit, faventibus civibus Romanis, Octavianus Adolescens, vix duo de viginti annorum, Filius Alberici Urbis Principis, factus priùs & ipse ex Clerico Urbis Princeps, dictusque est Joannes XI, Atque hic primus ex Pontificibus Nomen suum immutavit.

956. Theophylactus Patriarcha Constantinopolitanus Equis alendis (quos insanè amabat) magis addictus, quàm animabus suæ curæ commissis, mortem similem vitæ sortitur. Eique substituitur Polyeuctus Monachus Vir bonus, & sapiens; Aulæ tamen non placuit; quia scelera ejus dissimulare, aut non sciebat, aut nolebat: certè tutâ conscientiâ non poterat. Sancti Joannis Baptistæ manus Antiochiâ Constantinopolim adfertur, & cum solenni pompa excipitur, quæ nunc religiosissimè asservatur Monachij in Sacello Aulico Serenissimi Electoris Bavariæ, unà cum manu dextra S. Chrysostomi, inter alias eximias reliquias Sanctorum illius Sacri Sacelli. Gravis pestilentia Germaniam vexat, quâ etiam afflatur ipse Imperator Ottho, à qua tamen, intercessione S. Viti Martyris, prodigiosè sanatur. Afflandorum autem lue vestes crucibus mirabilibus notabantur, ut hoc modo elucesceret, luem hanc fuisse singularem DEI pœnam.

957. Joannes Papa exercitum contra Pandulphum Principem Capuæ mittit, Sed is Gilulfi Principis Salernitani auxilio, exercitum Joannis fugat, ac tandem rogatus de pace, fœdus cum Joanne init.

958. Luitholpho, Otthonis Imperatoris Filio, in Italia defuncto, Berengarius furit, omniaque Sacra, & Profana permiscet. Ottho Sclavinos Rugios debellat, occiso eorum Regulo. Hoc eodem Anno obit S. Odo Cantuarensis Archi-Episcopus in Anglia.

959. Rugorum Regina Fidem Christi amplectitur, nomenque Helenæ in Baptismo accipit, petijt quoque ab Otthone Episcopum, sed is malè acceptus ab his populis, vix incolumis effugit.

960. Joannes XII. Papa cum multis Italiæ Episcopis Berengarium ampliùs ferre non valens, mittit Legatos ad Otthonem Imperatorem, eumque in Italiam invitat, promittens illi Coronam Imperialem, modo auxilio sit sibi, & Ecclesiæ, quam tunc Berengarius inquietabat. Constantinus Imperator Orientis, Veneno à

proprio

proprio Filio, & Successore *Romano* tollitur. Statim autem Romanus, ut acclamatus est in Imperatorem, Filium quoque suum Basilium coronari jubet.

961. Ottho Germaniæ Rex antequam in Italiam iter institueret, Filium suum Otthonem ex Adelaide, in Regem Germaniæ creat. Tam in Italiam venit, nulloque negotio Berengarij Exercitum dissipat, ipsumque Berengarium unà cum Filio Adalberto latebras quærere cogit, & Italiâ potitur, Papiæque subsistit.

962. Ottho, celebrato die Natali Domini Papiæ, Romam venit, ubi acclamatur Imperator, & à Joanne Papa inungitur, ac coronatur. Ipse vicissim ingentia Ecclesiæ Romanæ offert munera, & quæcunque Sedi Apostolicæ donata fuerant à Pipino, Carolo Magno, & Ludovico, amplissimo dipplomate confirmat, imò nonnulla etiam addit.

963. Ottho Imperator iterum Papiæ Natalem Domini, & Pascha celebrat. Interim Joannes Papa abalienatus ab Otthone, favere cœpit Adalberto Berengarij Filio, ejusque partes adversùs Otthonem tueri. Quare venit Ottho Romam cum Exercitu, & fugâ elapso Joanne, suscipitur à populo Romano. A quo etiam convocato Concilio, Joannes Papa XII. deponitur, & Leo VIII. eidem sufficitur. Moritur Romanus Orientis Imperator Anno Ætatis 24. relictis duobus Filijs, Basilio, & Constantino pueris. His tamen prætermissis Nicephorus Phocas ab Exercitu, Imperator acclamatur, & à Polyeucto Patriarcha, Constantinopoli 16. Augusti coronatur.

964. Ottho Imperator magnam partem Militum dimittit. Inde Romani audaciores facti, Leonem Pontificem Urbe pellunt, Joannemque XII. iterum reducunt, qui tamen hoc eodem Anno obijt. Mox Romani, non expectato Imperatoris Otthonis placito, in ejus locum Benedictum V. eligunt. Ottho igitur hanc Electionem ægrè ferens, Romam obsidet, & eandem fame ad deditionem cogit, ac deposito Benedicto, Leonem rursus intrudit; brevi tamen Ottho Imperator temeritatis hujus pœnas luit, peste à Deo in illius exercitum immissâ, quâ multæ etiam Nobiles Personæ extinctæ sunt. Post hæc Berengarius ab Otthone in Castello S. Leonis totius Umbriæ munitissimo, expugnatur, & capitur, ac unà cum Uxore sua Witta in perpetuum exulare jubetur.

965. Elapsus fugâ Adalbertus, Berengarij Filius Italiam turbat. Ottho Imperator Germaniam repetens, secum abducit Benedictum V. Papam, ac in Custodiam tradit, Virum alioqui Pium, & Sanctum, & à Romanis, ut Legitimum Pastorem expetitum, qui tamen hoc eodem Anno in Cœlum migrat. sed & Leo VIII. intrusus, eodem Anno moritur, atque in Pontificem Joannes XIII. eligitur. Poloni hoc ipso Anno ad Christum convertuntur, quo tempore Wandali quoque Fidem Christi recipiunt.

966. Joannes XIII. à Rotferdo Urbis Præfecto in Campaniam abductus, & carceri inclusus, opem Otthonis Imperatoris implorat. Quem metuentes Romani, & mortuo Rotfredo, Pontificem spontè revocant, hòc tamen non contentus Ottho Imperator Romam venit, & seditiosos graviter mulctat, ac sub finem

Anni,

Anni, Natalem Domini Romæ celebrat, Otthonisque Filij coronationem in Imperatorem à Pontifice impetrat. Berengarius in exilio mortuus sepelitur Bambergæ, & Witta ejus Vidua fit Monialis.

967. Ottho cum Pontifice Ravennam pergit, & celebrato ibi Paschate, in Synodo donationes factas ab Antecessoribus Sedi Apostolicæ confirmat, unde Joannes Romam redit, Ottho verò in Thusciam secedit. Moritur hoc etiam Anno Sancius Crassus, relicto successore in Regno Legionis, Ramirio Filio quinquenni, sub tutela Matris Teresiæ.

968. Joannes XIII. Papa, & Ottho Imperator Occidentis, Legatos suos mittunt ad Nicephorum Orientis Imperatorem, ille pro debita sibi subjectione Græcorum, ut Pastori Ecclesiæ Universali, hic pro nuptijs Otthonis Filij cum Anna Romani Filia; & Nicephori Privigna, sed utrique male, & inhumaniter excipiuntur, duriùs adhuc, & inhumaniùs remittuntur.

969. Ottho Imperator Romam venit, ubi cum collo unius Comitis Otthoni perchari, & à Dæmone arrepti catena, quâ S. Petrus vinctus fuerat, jussu Pontificis Joannis applicatur, statim Dæmon cum clamore ab eo abscedit. Hatto Episcopus Moguntinus in medio Rheni à muribus devoratur; ob miserè exceptos, & incendio deletos pauperes. Nicephorus Phocas Orientis Imperator interimitur, eique substituitur Joannes Zemisces, Vir militaris, ac pius.

970. S. Dunstanus Archi-Episcopus Cantuariensis, Authoritate Joannis Papæ, Concilium Generale in Anglia celebrat contra Clericorum incontinentiam, & ipsius Edgari Regis, qui vivâ adhuc Uxore Elfledâ, aliam, & quidem Virginem Deo dicatam, & vi raptam, superinduxerat; Authoritate igitur hujus Concilij, Rex novam nuptam dimittere, & priori Uxori cohabitare compellitur, septenni pænitentiâ insuper eidem à Concilio injunctâ, quam Rex demississimè acceptat, & exequitur, multa etiam non injuncta supererogans. Joannes Zemisces Imperium inchoat, insigni de Saracenis victoriâ, quam pietate magis, ac demissione, quàm armis reportat.

971. Joannes XIII. Pontifex Generalem Synodum Romam indicit. Joannes Zemisces Orientis Imperator, patrocinio Beatæ Virginis, prorsus insignem de Barbaris Victoriam reportat. Ottho Imperator Occidentis Magdeburgum fundat, & Adalbertum Archi-Episcopum illius Civitatis consecrari curat.

972. Mortuus est hoc Anno Joannes XIII. cùm sedisset Annos 6. Menses 11. dies 5. Cui subrogatur Domnus sive Donus, qui cùm vix occupâsset sedem mensibus tribus, obijt, succedente eidem Benedicto VI. patriâ Romano.

973. S. Mathildis, Otthonis Mater, ad superos transit Halberstadij. Obijt quoque Sanctus Uldaricus, Episcopus Augustanus Annorum 83. miraculis ante, & post mortem illustris. Eodem Anno vitâ decedit, & Ottho Magnus, Vir post Carolum Magnum, Imperatorum Occidentalium Maximus, egregiè de Ecclesia, & Imperio meritus; succedit eidem Ottho, Junior Filius. Adelheidis Imperatrix fit Monialis.

974. Bo-

974. Bonifacius, quidam Romanus, Cognomento Francus, Diaconus S. R. Ecclesiæ, Vir scelestissimus, Benedicto Papâ in carcerem detruso, & strangulato, Sedem Apostolicam invadit, habitus pro Tyranno potiùs, quàm pro Papa. Referuntur ad hunc Annum S. Romualdi Camalduensis Ordinis Fundatoris initia.

975. Bonifacius Romanæ Sedis invasor pellitur. Cui statim à Romano Clero subrogatur Benedictus VII. Vir hâc dignitate maximâ, dignissimus. Cordubæ novi Martyres sub Saracenis facti. Obijt hoc Anno, magno Ecclesiæ, & Imperij damno, cùm jam Victor Damascum pervenisset, veneno potatus à quodam Basilio, Joannes Zemisces Orientis Imperator; eidem successêre, eodem Anno, Filij Romani Junioris, Basilius, & Constantinus, ille 20. hic 17. Annorum.

976. Imperium Orientale invadit Tyrannicè Bardas, Cognomento Phocas, summo Orientis detrimento. Quando & Antonius Studites Sedem Constantinopolitanam, timore ex hac Rebellione concepto reliquit spontè, nullo eidem suffecto, vacavitque Sedes Annis 4. Sicque res, & Ecclesiasticæ, & Politicæ turbatæ fuêre.

977. S. Romualdus transit ad Marinum Eremitam in finibus Venetorum degentem, cumque sanctissimè æmulatus, vitam Eremiticam instituit, ad eam plures, etiam ex præcipua Nobilitate attrahens, ac inter alios, & Petrum Gradenicum, Venetiarum Ducem.

978. Ottho II. Imperator, & Lotharius Francorum Rex, se se varijs cladibus afficiunt. In reditu Ottho, dum persecutus fuisset Lotharium, Parisios usq; mirè cum exercitu à S. Wolffgango, per flumen traducitur; frustrà tentante id ipsum hoste. S. Eduardus Angliæ Rex, insidijs Novercæ interimitur, miraculisque post mortem magnis illustratur.

979. Exercitus igniti in aëre per Germaniam visi, omnium animos perculêre, mox Græcis Apuliam, & Calabriam recipientibus.

980. Haraldus Danorum Rex, magnus Christianitatis Propagator, à Filio *Suen*, hoste Christi, bello acerrimo appetitus, in prælio lethaliter vulneratur, atque die Omnium Sanctorum moriens, eorundem auget Numerum.

981. Bulgari resumunt vires, & sub Rege suo, Samuele, Viro fortissimo irrumpunt in Græciam. Hic Sanctorum Reliquijs addictissimus, earum ope multas reportat victorias. S. Nicon Lacedæmonem, in qua degebat, suis precibus liberat Peste, eâ lege, ut Judæi ea Urbe pellerentur.

982. Græci, ut Græciam sibi asservarent, magno suo malo, Saracenos in auxilium evocant.

983. Ottho Imperator in Calabria cum Græcis, & Saracenis infelicissimè pugnat, cæso ejus exercitu, adeò, ut vix natando ipse fugerit; cujus cladis caussam multi adscribunt, quòd is rebus Ecclesiasticis se immiscuerit. Ob eam cladem mœrore confectus Ottho, Filium suum Otthonem III. sibi successorem declarat Veronæ; quibus gestis, Romam venit, ibique circa finem Anni moritur.

V 984. Bene-

984. Benedictus VII. Papa fato fungitur die 10. Julij, cujus locum implet Petrus Ticinensis Episcopus, Otthonis Archi-Cancellarius, dictus Joannes XIV.

985. Liberatus metu Otthonis II. Bonifacius, ex Oriente Romam revertitur, & Joannem Papam retrudit in carceres, postque 4. Mensium afflictionem, fame perire cogit, & Sedem occupat, sed paulò post repentinâ morte extinguitur: cui suffectus est legitimus Pontifex Joannes XV. patriâ Romanus.

986. Ingens terræ motus Orientem concussit.

987 In Oriente Bardas Cognomento Phocas, Tyrannus Imperator acclamatur, & coronatur.

988. S. Dunstenus Cantuariensis Episcopus, multis miraculis clarus, diem extremum claudit.

989. S. Adalbertus à Bohemis requisitus, decreto Papæ, Româ ad Sedem suam revertitur; sed de suis ad viam virtutis reducendis propè desperans, Hungaros ad Christum convertendos suscepit, qui in primis Gyeisam eorum Ducem, & Stephanum ejus Filium baptizavit, & Christo lucri fecit.

990. In Italia novi motus, quos, ut consopiret Theophana Imperatrix, Romam venit, ubi ad mortem usque mansit. Basilius Imperator Phocam Tyrannum opprimit, & occidit. Joannes Papa, missâ Legatione, Anglos, & Nortmannos bellum parantes conciliat. In Gallijs, coactâ Synodo Sylvanectensi excommunicantur Invasores rerum Ecclesiasticarum, & illi, qui novâ hæresi ajebant; omnia licere Regibus, etiam in locis Sacris.

991. Thesphores, Augusta Mater Otthonis II. & primi Uxor sanctissimè obijt, quæ sic vidualem vitam in Palatio exegit, ut id in Cœnobium mutâsse videretur. Moritur quoque Meisco, Primus Ducum Christianorum Poloniæ.

992. Conciliabulo Rhemensi Arnulphus ejus Urbis Episcopus ad Romanum Pontificem appellans, exauctoratur, cujus rei Auctores, Sacris interdicit Papa.

993. Ingens Italiæ consternatio, ob insolitas Vesuvij flammas, & crebra Urbium incendia, quo etiam ipsa Roma magna ex parte cremata fuit. S. Udalricus Episcopus Augustanus, à Joanne XV. in numerum Sanctorum refertur.

994. Tyrannidem in Urbe invadit Crescentius, & Joannem Papam ejicit, quem Capetus Francorum Rex in Gallias benignè invitat, sed is Imperatori querelas contra Crescentium deponit.

995. Joannis Papæ Auctoritate Mosomense, & Rhemense Concilia celebrantur.

996. Fato functus est hoc Anno Joannes XV. 7. Maji, cùm sedisset Annis X. Mensibus 4. ac diebus 12. Cui substitutus est Bruno Patriâ Germanus, Otthonis Imperatoris Nepos, postea Gregorius V. dictus. Ottho III. ab eodem Gregorio Pontifice in Imperatorem coronatur, quando & Concilium Romæ habetur, in quo septem Electores Imperij sunt constituti.

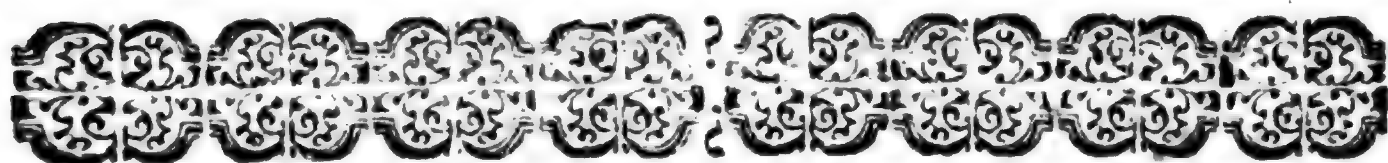
997. S. Adalbertus in Prussia 7. lanceis confossus, Martyrio coronatur. Geisa Dux

sa Dux Hungarorum moritur, eique succedit Filius S. Stephanus adolescens ætate, sed prudentiâ senex.

998. Veremundus Rex Hispaniæ insigni Victoriâ Arabes profligat.

999. Moritur Gregorius V. Papa, cùm sedisset Annos 2. Menses 8. dies 7. Cui substituitur Gerebertus Aquitanus, Archi-Episcopus Rhemensis, dictus postea Sylvester II.

1000. Hoc Anno Boleslaus Dux Polonorum Legatos mittit Romam ad Sylvestrum Papam, pro impetranda Corona, & Titulo Regio, Sylvester Papa postulatis eorum añuit, sed nocte præcedente, benedictionem Coronæ, monetur ab Angelô in somnis, ut illam potiùs det Legatis horâ primâ diei sequentis pro alio Duce adfuturis. Adsunt itaque illâ die, illâque horâ Legati S. Stephani Ducis Hungarorum. Cui proinde Pontifex & Nomen Regium tribuit, & Sacram, ac à se benedictam Coronam mittit, quæ mira DEI providentiâ ad hæc usque tempora inter plurima pericula & Regni vicissitudines conservata fuit, ne unquam vertice Acatholici capitis contaminaretur; sed nec imposterum contaminabitur per singularem gratiam DEI, Beatissimæque Virginis MARIÆ Patronæ Hungariæ intercessionem.

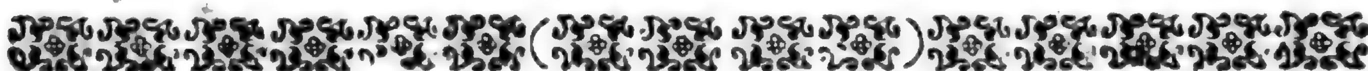

CATALOGUS I.

Continens Nomina, Patriam, & Ordinem Romanorum Pontificum, qui hoc Decimo Saculo Ecclesiæ præfuerunt, cum accurata assignatione Temporis, quo quis gubernare cœpit, & desijt.

Nomina, Patria, & Ordo Romanorum Pontificum.	Initium Sedis An. M. D	Finis Sedis An. M. D.	Duratio A M. D.	Vacat. M. D.
116. Romanus I. Gallesianus.	Qui Sedē occu-	pav. & sibi usur	pavit M. 4.	& D 20.
117. Theodorus II. Romanus.	901.	901.	0. 0.20.	
118. Joannes IX. Tiburtinus.	901.	905.	3. 0.15.	
119. Benedictus IV. Romanus.	905.	907.		0. 6.
120. Leo V. Ardeatinus.	907.	907.	40.	
121 Christophorus I. Invasor.	907. detur-	907.	7.	
122. Sergius III. Romanus.	908. batur.	910.		
123. Anastasius III. Romanus.	910.	912.	2. 2. 0.	
124. Landus, Sabinus.	912.	912.	0. 2.22.	
125. Joannes X. Romanus.	912.	928.	15. 2.15.	

126. Leo VI. Romanus.	928.	829.	0. 6.15.	
127. Stephanus VIII. Romanus.	929.	931.	2. 1. 5.	
128. Joannes XI. Tusculanus.	931.	936.	4.10. 0.	
129. Leo VII. Romanus.	936.	939.	3. 6. 0.	
130. Stephanus IX. Germanus.	940.	943.	3. 4 5.	
131. Marinus II. Romanus.	943.	946.	3. 6.13.	
132. Agapitus II. Romanus.	946.	955.	9. 7.10.	
133. Joannes XII. Italus.	955.	964.	10. 4. 6.	
134. Leo VIII. Intrusus.				
135. Benedictus V. Italus.	964. Maj. 14.	965. Julij. 4.	1. 0.20.	0. 0.
136. Joannes XIII. Romanus.	965. Julij.	972. Sep. 6.	6. 2. 2.	0.16.
137. Domnus II. Romanus.	972. Sep. 20.	972. Dec. 19.	0. 3. 0.	0. 1.
138. Benedictus VI. Romanus.	972.	974.	1. 3.	
139 Bonifacius VII. Invasor.	974 pellitur.	975.		
140. Benedictus VII. Romanus.	975 Jan. 1.	984.	9. 6.10.	
141. Joannes XIV. Italus.	984.	985. Aug. 20.		
142. Joannes XV. Romanus.	985. Dec. 25.	996. Maji. 7.	10. 4 12.	1. 6.
143. Gregorius V. Germanus.	996. Jun. 12.	999. Feb 18.	2. 8 6.	0. 1.
144. Sylvester II. Gallus.	999. Feb. 19.	1003. Maj. 12	4. 2.20.	

CATALOGUS II.

Continens Nomina Imperatorum, qui hoc decimo Saeculo imperârunt.

In Occidente.

Ludovicus IV. ad Annum. 912.
Conradus I. ex Duce Franc. 919
Henricus I. Saxo Cognomento Auceps, ad Annum. 936.
Ottho I. Saxo, Cognomento Magnus, ad Annum. 973
Ottho II. Saxo, Cognomento Pallida Mors, ad Annum. 984.
Ottho III. Saxo, Cognomento mirabilia Mundi, ad Annum. 1002.

In Oriente.

Constantinus VIII. sub Tutore Alexandri, ad Annum. 912.
Cum Romano Socero, ad Annum. 944.
solus, ad Annum. 959.
Romanus II. ad Annum. 963.
Nicephorus Phocas, ad Annum. 969.
Joannes Zemisces, ad Annum. 975.
Basilius cum Constantino IX. ad Annum. 1025.

CA-

CATALOGUS III.

Continens Scriptores Sacros decimi Sæculi.

RHegino Abbas Prumiensis.
Galterus Episcopus Senensis.
Ægidius Episcopus Tyburtinus.
Rutgerus Trevirensis.
Rutherius Episcopus Leodinensis.
Windichinus Monachus. S. B.
Rosuida Sanctimonialis.
Abbo Abbas Floriacensis.
Fredoardus Abbas Rhemensis.
Stephanus Episcopus Leodiensis.
Rathbodus Episcopus Trajectensis.
S. Odo Monachus Antisidiorensis.
Radulphus Monachus Flaviacensis.
Luitprandus Historiographus.
Smaragdus Monachus. S. B.
Stephanus Episcopus Ednensis.
Stephanus Coloniensis.
Idiota juxta aliquos refertur inter Scriptores hujus Sæculi.

CATALOGUS IV.

Continens Scriptores profanos decimi Sæculi.

VIx habebat aliquos rude hoc, & ferreum Sæculum, Scriptores Profanos, Pauculi tamen qui fuêre, sunt sequentes.
Gereberdus Mathematicus, qui postea ad summum Pontificatum evectus, dictus est Sylvester. II.
Alpharabius Arabs Philosophus, & Astrologus.
Anedadis Philosophus, & Medicus.
Rabbi Saadia Hagaon Hebræus Polygraphus.
Aliquot item Hebræi Grammatici.
Ut Rabbi Samuel. R. Adonim Ben. Tamnim.
R. Juda. Benkeris R. Manasse Ben. Serark.
R. Adonim, Benlabrat, & quidam Anonymus.

CATALOGUS V.

Conciliorum & Synodorum decimi Sæculi.

ROmanum Concilium celebratum Anno 904.
Ravennatense eodem 904.
Suessionense. 909.
Confluentium. 912.
Suessionensia alia tria An. 921. 924. 927.

Rhemense.

CATALOGUS VI.

Personarum Sanctitate Illustrium decimi Saeculi.

S. Wenceslaus Bohemiæ Rex.
S. Gerard. Abbas Narmucensis.
S. Gilbertus, aliàs Gribertus.
Bruno Coloniensis Archi-Episcopus.
S. Udalricus Episcopus Augustanus.
S. Wolffgang. Episcopus Ratisbonensis.
S. Eduardus Rex Angliæ.
S. Romualdus Ord. Camaldul. Fund.
S. Majolus Abbas Cluniacensis.
S. Adalbertus Episcopus Pragensis ac postea Archi-Episcopus Strigoniensis, & demùm Gnesnensis.

CATALOGUS VII.

Hæresum, & Hæresiarchum.

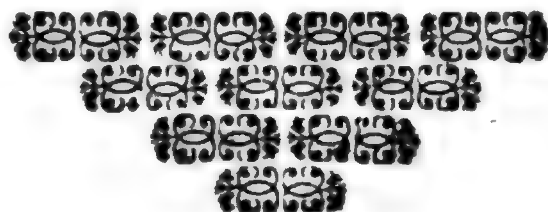
CAruit hoc Sæculum Hæresibus, nisi quod quidam voluerint resuscitare in Italia hæresim Antropomorphitarum, & Philoppopoli Manichæorum, sed conatus eorum statim oppressi sunt. Loco autem hæresum Dœmon Schismatibus voluit perturbare Ecclesiam, nam & Schisma Græcorum fuit continuatum; & in ipsa Romana Sede non semel ortum erat Schisma circa Pontificatûs legitimam Successionem.

CA-

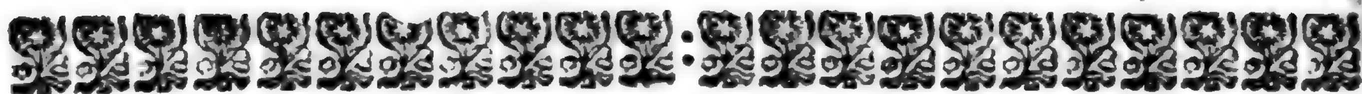
CATALOGUS VIII.

Eventum Memorabilium decimi Sæculi.

1. TOlosana Universitas fundatur circa initium hujus Sæculi.
2. Ungari Galliam, Germaniam, & Italiam vastant. Anno 963.
3. Hispani de Arabibus insignem reportant victoriam. 905.
4. Ungari devictos Græcos, & Bulgaros faciunt tributarios. 906. 907.
5. Bellum ingens Gallorum cum Hungaris. 910.
6. Hungari iterum Germaniam vastant Anno 911. & sequentibus.
7. Zeptinæus Dux Bohemiæ ad Christi Fidem convertitur. 921.
8. Henricus Germaniæ Rex Hungaros Germaniam depopulantes propè ad internecionem delet. 922.
9. Hungari rursus Duce Salardo, Italiam populantur. 925.
10. Genuæ conspicitur fons sangvine abunde fluens. 935.
11. Sol aliquot diebus visus est sangvinem effundere. 940.
12. In Gallia maxima fit fames. 946.
13. Corpus S. Matthæi Salernum transfertur. 954.
14. In Italia inter tonitru, & tempestatem, lapis ingentis magnitudinis decidit. 954.
15. Ordo Camaldulensis fundatur. 967.
16. Gemini Soles per biduum conspiciuntur in Cœlo. 967.
17. Leodium Mœnibus circumcingitur ab Episcopo Rogerio. 971.
18. Crucifixi Imago loquitur in conspectu Concilij Wintoniæ in Anglia convocati. 975.
19. Inter pluviam visuntur in Gallia Tritici grana, & pisciculi decidentes. 990.
20. Terræ motus magnus per varias plagas terræ, aliaque prodigia non pauca Anno. 1000.

SY-

QUINTA SYNOPSIS CHRONOLOGICA.

CONTINENS RES MEMORABILES IMPERIJ OCCIDENTALIS, SEU ROMANO-GERMANICI. INCIPIENDO A CAROLO MAGNO PRIMO OCCIDENTIS IMPERATORE, USQUE AD RUDOLPHUM MAGNUM, PRIMUM EX AUGUSTISSIMA DOMO AUSTRIACA CÆSAREM.

ANno CHRISTI 800. Imperium ab Oriente translatum reddit Occidenti S. Leo hujus Nominis tertius in ordine verò Nonagesimus sextus Romanus Pontifex. Et Carolum Magnum solemni ritu Augustum creat. Romæ ipso Festo Nativitatis CHRISTI Domini.

801. Solemne illud Triduum Rogationum ante Ascensionem Domini inducit pro totam Ecclesiam S. Leo Papa. Carolus Magnus, jam Cæsar ut subditos suos omnes in officio contineat, varias, easque saluberrimas leges promulgat.

802. Circa hoc tempus Carolus Autore Allucino, passim diversas Academias, nominatim autem Osnaburgensem, & Parisiensem, excitat.

803. Irenes Imperatrix Orientis cum Carolo de Nuptijs agens, à Nicephoro Orientis Imperatore exauctoratur, & hic concilians sibi Carolum, Occidentis Augusti titulum ei cedit.

804. Conficit Carolus hoc anno bellum Saxonicum, triginta & amplius annorum; quando Saxones, sæpè rebelles, sæpè domiti, facti Christiani, incredibili numero per Gallias, Germaniam, Hungariam, & Transylvaniam sparsi sunt.

805. Hunnis prius attritis, mox ijsdem adest contra Slavos Carolus, & horum Duce occiso, & illis sedes stabilit.

806. Carolus Magnus conventu habito in Villa Theodonis testamentum condit, & Regna sua inter tres Filios, nempe Carolum, Pipinum, & Ludovicum dividit. De Imperio tamen nihil statuit cujus concessionem visus est Leoni Pontifici à quo id acceperat, relinquere.

807. Carolus Magnus missâ in Corsicam ac Sardiniam classe, Duce Burchardo, bis Saracenos profligat.

808. Barcinonem Mauris eripit Ludovicus Caroli filius.

809. Celebratum est hoc anno Concilium Aquisgranense, opera Caroli. Ejusdem duo filij nempe Pipinus, & Ludovicus armis rem strenuè promovent, atquè is Venetos, hic verò Mauros in Hispania acriter premit.

810. Pipinus Venetias expugnat. Venetis ad alias Insulas confugientibus, quas cum Pipinus expugnare tentat, Viribus a Venetis resumptis, ferè ad interneçionem

ectionem ceditur. Unde is tantum mœrorem hausit, ut paulò post obierit se-pultus Veronæ.

811. Hoc anno mortuus est Carolus, Maximus natu inter filios Caroli Imperatoris, omnibus Regnis, & Provincijs ad unum Ludovicum rursus revolutis, ad quas eum, uti ad ipsum postea etiam Imperium, pietas reservavit.

812. Carolus Magnus occidentis, & Michaël Orientis Imperatores mutuis se Legationibus cohonestant, unde utriusque Ecclesiæ sperata unitas, & amicitia, nec tamen obtenta.

813. Concilium Moguntiæ celebratur. Ludovicus Caroli Magni filius, Imperator Aquisgrani salutatur.

814. Obijt hoc anno Carolus Magnus Aquisgrani ætatis suæ 72. Imperij verò 14. succedit eidem filius Ludovicus à Virtute cognomento Pius, priori anno electus.

815. Vandali ad Albim, ab Imperio desciscunt, quorum compescendorum curam Ludovicus Imperator Franconibus, & Thuringis committit, quod ipsum ijdem egregiè prestitêre.

816. Moritur hoc anno Leo III. P. Imperij occidentalis, si non author, certè restitutor, succedit eidem Stephanus ejus nominis Quintus, qui mox Ludovicum pium consecrat in Imperatorem, cum Irmirgarde uxore sua.

817. Hoc anno celebratum Concilium Aquisgrani, in quo confirmata sunt quæcunque donata fuerunt Romanæ Ecclesiæ à Carolo, Pipino, & Ludovico. Quæ donatio postea inserta est Canonico *Juri dis. 63. Cap. Ego Ludovicus.* 818. Ludovicus Imperator Aquisgrani Legatos nationum audiens solarij casu penè perit.

819. Idem pius Imperator frequentibus Synodis Ecclesiæ occidentali prospicit, & priori Augustâ defunctâ, Judithham Guelpham in uxorem ducit.

820. Tres exercitus integri mittuntur ab Imperatore in Pannonios, satisque fœliciter res suas promovent.

821. Ludovicus exemplo Parentis Regna sua in Filios partitur.

822. Ludovicus pius hoc anno convocatis undiquè Præsulibus, publicam pœnitentiam sibi indicit, eamque magno cum fervore peragit, ob peccata olim in Fratres, sed præsertim Bernardum Nepotem suum commissa.

823. Lotharius filius Ludovici vivente adhuc Patre Romæ in Basilica S. Petri, ipso festo Paschæ à Paschali Pontifice, Imperator coronatur.

824. Vix redeunte Româ Lothario, Paschalis moritur, cui succedit Eugenius II. non tamen sine magnis tumultibus, ad quos componendos ipse Lotharius cum Exercitu Romam à Patre mittitur.

825. Ludovicus Ludovici Imperatoris filius, Rex Bavariæ designatur.

826. Hoc anno Haroldus Rex Danorum sacris aquis tingitur Moguntiæ, Donatus à Ludovico Pio Frisiæ Comitatu, quo se regno ejectus reciperet, & Christiano viveret more.

827. Adlaborante Ludovico pio S. Ansgarius Abbas primus Aquilonarium

X partium

partium Archi-Episcopus creatur, sede tamen ejus Hamburgi collocatâ, qui mox per suos usquè in Succiam excurrendo Evangelij prædicationem promovet, ejusquè operâ Upsalensis Episcopatus instituitur.

828. Bulgari Fines Imperij infestant, contra quos Ludovicus Imperator, Ludovicum filium Bavariæ jam Regem, mittit eorumque temeritatem reprimit.

829. Wormatiæ Comitia celebrat Ludovicus Imperator. Germania terræ motu quatitur.

830. Conspiratio in Ludovicum pium à Filijs cum multis Principibus clam inita, erumpit in publicum, eumque Pipinus apertis armis aggreditur.

831. Judith Imperatrix calumnijs petita à Privignis. Aquisgrani se purgans, à Ludovico Imperatore recipitur. Filiorum Ludovici contra Parentem iræ, & minæ extingvuntur.

832. Pipinus rursus turbas in Patrem commovens ab eo in carcerem conijcitur, sed mox ab eodem libertate donatur.

833. Rebellant rursus in Patrem Ludovicum, Pipinus, Lotharius, & Ludovicus filij, eumquè dignitatem Imperialem deponere cogunt.

834. Germani proceres conflato grandi exercitu, libertati, & Imperio Ludovicum restituunt, reconciliantur filij Parenti, excepto Lothario.

835. Dani, & Northmanni, Hollandiam, Frisiam, & Flandriam depopulantur, à Ludovici tamen exercitu graviter reprimuntur.

836. Cæsar conventum Principum Aquisgrani celebrat pro bono Imperij, & Ecclesiæ. Lotharius in Ecclesiæ populos arma movet, sed à Patre deterretur, armaque deponere, persuadetur.

837. Ludovicus pius viso Cometa ad mortem se parat.

838. Ludovicus pius demortuo Pipino rursus novâ divisione inter filios ditiones suas partitur, & Lothario Imperium, Ludovico Bavariam, Carolo Aquitaniam assignat.

839. Non contenti hâc divisione Ludovicus junior, & Pipinus Pipini demortui filius, rursus contra Ludovicum pium arma sumunt, quos tamen vi, & armis compescit Imperator.

840. Ludovicus junior denuo in Cæsarem arma sumit, quem pius parens ducto contra ipsum exercitu in fugam compellit. Moritur sanctè non multò post verè pius Imperator in Insula Moguntiæ vicina, datâ prius Ludovico filio veniâ. Vir, in quo nihil potuit argui præter nimiam in factiosos Clementiam, sibi Imperioque perniciosam.

841. Civile Bellum à Lothario adversus Ludovicum, & Carolum Calvum Fratres conflatur, in eoque Lotharius vincitur.

842. Lotharius victus rursus contra Fratres bellum renovans ab ijsdem superatur, atque Aquisgrani conventu habito, exautoratur.

843. Lotharius pacem à Fratribus, Imperijque restitutionem rogat, atquè etiam impetrat, factâ novâ divisione Regnorum, in qua Lothario, & Ludovico Germania

Germania per diversas partes assignata, atquè sic relicto Imperatoris titulo Lothario, Ludovicus Regis Germaniæ titulum obtinet.

844. Lotharius calamitatibus, & humanitate Fratrum victus ferociam deponit, sequè in pace continet. Mox Ludovicum Filium Romam mittit inquè Regem Italiæ coronari curat. Bremensis Archi-Episcopatus initia sua sumit.

845. Bulgari hoc anno facti Christiani. Northmanni Frisiam invadunt, cæsi primum, deinde duobus prælijs victores.

846. Ludovicus Germaniæ Rex, Sclavos rebelles compescit.

847. Lotharius, & Ludovicus fratres Germano more amicissimè conveniunt, & convivijs, ac muneribus se recreant.

848. Moguntiæ concilium celebratur, in eoq; Gothescalci Hæresis damnatur. Bohemos vicinos vexantes Ludovicus Germaniæ Rex profligat.

894. Resumunt arma Bohemi, conspecto tamen exercitu Cæsaris arma ponunt, & pacem ambiunt, quæ dum tractatur, & Cæsariani vim parant, Bohemi obnixi victores evadunt.

850. Lotharius cum Normannis Provincis suis imminentibus, inducias paciscitur. Ludovicus Germaniæ Rex varios conventus celebrat.

851. Normanni iterum Germaniam turbant, mox etiam Belgium vastant.

852. Pergunt Normanni vastare Germaniam inferiorem. Carolus Calvus Pipinum, & Carolum Pipini filios, in Regno suo tumultuantes ob paternam hæreditatem, captos tonderi jubet, & in monasterium relegat.

853. Grandi peste, & metu Danorum, & Nortmannorum liberatur Germania, dum illi nunc se mutuis bellis conficiunt, Lotharius Imperio valedicere statuit.

855. Lotharius ditionibus suis inter filios Ludovicum, & Lotharium divisis deserit Imperium, comâque attonsâ fit Monachus, atque eodem anno moritur. Succedit eidem in Imperio Ludovicus filius, penes alterum Ludovicum defuncti Lotharij Fratrem Regis Germaniæ titulo manente.

856. Ludovicus Germaniæ Rex in Dalmatas movens ipsos subigit.

857. Moguntiæ concilium celebratur. expeditionem in Bohemos Ludovicus Germaniæ Rex suscepit.

858. Ingentem exercitum è Germania Rex Ludovicus educturus contra Carolum Regem Franciæ, orto tumultu in Germania, redire cogitur.

859. Moguntia cum tota vicinia integrum fere annum gravi terræ motu concutitur.

860. Habitus est hoc anno Conventus Confluentiæ inter Carolum, & Ludovicum fratres, & nepotem eorum Lotharium, in quo inter se reconciliantur, omnium applausu.

861. Comitia Ratisbonæ celebrat Ludovicus Rex Germaniæ.

862. Carolomannus Ludovici Regis Germaniæ filius defectionis insimulatus, patri se purgat Ratisbonæ.

863. Iterum accusatur à malevolis Carolomannus, contra quem ipse parens ducit exercitum, hic tamen ultro se denuo sistit.

864. Sclavi armis à Ludovico Germanorum Rege iterum domantur.

865. Ludovicum inter, & Carolum Reges fratres, amicitiæ fœdera Coloniæ confirmantur.

866. Ludovicus Imperator cum ingenti exercitu movet in Saracenos Campaniam infestantes, eosque varijs cladibus afficit. Musicus cum varia modulatione cantus primo hoc anno in Germaniam inducitur.

867. Bulgari ad fidem Catholicam plenius convertuntur. Ludovicus Imperator Barium obsidione premit.

868. Ludovicus Imperator, & Lotharius strenuè arma contra Saracenos in Campania promovent.

869. Ludovicus Imperator Barium expugnat, & evertit.

Item, Ludovicus Germaniæ Rex grandi iterum clade Sclavos afficit.

Item, Carolus Calvus, Lotharij defuncti Regna occupat, graviter id ferente Imperatore Ludovico, qui id spectare ad se multis rationibus ostendere conatur.

870. Ludovicus Imperator defuncti Lotharij Regnum à Carolo repetit.

871. Ludovicus Imperator Romæ ab Hadriano Papa coronatur.

872. Ludovicus Imperator Saracenos Italiâ ejicit. Ludovicus verò Germaniæ Rex Moravos castigat, sed mox illius exercitus minus cautus in reditu, ingentem cladem accipit.

873. Ludovicus Germaniæ Rex comitia Francofurti celebrat, in quibus Carolus ejus filius in Patrem conjurans à malo genio corripitur.

874. Uterque Ludovicus Imperator, & Germaniæ Rex, Veronæ cum Joanne Papa de rebus Ecclesiæ, & Imperij tractant.

875. Moritur Ludovicus Imperator, succedit eidem in Imperio Carolus Calvus.

876. Ludovicus Germaniæ Rex obijt Francofurti, succedit eidem Ludovicus Filius obnitente, licèt plurimùm Carolo Imperatore.

877. Germanorum insignis exercitus prosequitur Carolum Imperatorem in Italiam contra Saracenos. Atque eodem anno hausto veneno quod ei porrexit Sedechias Judæus medicus, Imperij sui anno 2. moritur.

878. Pecorum primò, dein hominum peste laborat Germania. Ludovicus Caroli filius, fit Imperator, & cum Patruelibus paciscitur.

879. Post brevissimum Imperium moritur Ludovicus, inde in Imperio magni motus.

880. Certant de Corona fratres, & cognati, Carolus Crassus filius Ludovici fratris Caroli Calvi Imperio potitus, coronatur Romæ.

881. Concertantibus de Imperio Principibus sangvinis, usi hac occasione Nortmanni Germaniam fœdè Coloniam usque pessùmdant, ipso Aquisgrano expilato.

882. Dum

882. Dum Nortmannis occurrere parat Ludovicus Germaniæ Rex, moritur, postquam regnâsset annis 37. Nortmanni interim Treviros usque omnia devastant, sed mox Carolus Cæsar ex Italia redux ijsdem occurit, eosque ad pacis conditiones cogit.

883. Alemanniam superiorem, Sueviam, & Helvetiam invisit Cæsar, inde in Italiam pergens.

884. Zventiboldus Moravus Bavariam, & Pannoniam vastat, sed advolante Cæsare, obvius obsequium simulat.

885. Moritur hoc anno Carolomannus Rex, cui succedit filius Ludovicus, Ignavus dictus. Carolus Crassus Imperator, simul Galliæ Regno inauguratur.

886. Carolus Imperator cum Nortmannis infœliciter pugnans, pacem ab ijs emere conatur.

887. Viribus, & animo repentè deficiens Carolus Imperator, ab omnibus deseritur, mox etiam exauthoratus inopem vitam planè ducere cogitur, succedit eidem Arnulphus Carolomanni filius.

888. Carolus Crassus nuper Monarcha exul, & pauper sanctè moritur. Deficiunt ab Arnulpho plurimi.

889. Arnulphus Successor Caroli, temerè à se deficientes armis cogit, & in ordinem redigit.

890. Germania miserè devastatur per Hunnos ab Arnulpho immissos.

891. Insignem de Nortmannis victoriam refert Arnulphus, cœsis eorum centum millibus in Belgio.

892. Formosus Papa Guidonem contra Arnulphum in Imperatorem coronat.

893. Hoc anno idem Formosus Lambertum Guidonis filium in Regem Italiæ consecrat, Successoremque parenti in Imperio declarat.

894. Arnulphus compositâ Germaniâ totus est in recuperanda Italia.

895. Summa in Italia turbatio Guidone extincto, & Arnulpho, Lambertoque de Regno certantibus.

896. Arnulphus in recuperanda Italia strenuè progreditur, mox etiam Romam capit, & ab eodem Formoso Pontifice se in Imperatorem coronari curat.

897. Arnulphus Redux ex Italia Wormatiam comitia indicit, tum Legatos Bohemorum super injurijs Moravorum audit.

898. Moravi intestinâ dissensione graviter laborant, Fratribus Principibus inter se graviter collisis: frustra laborante Arnulpho eos componere.

899. Religiosissimè moritur Arnulphus Imperator.

900. Bello vexatur Italia, pluribus regnum ambientibus. In Germania Ludovicus Arnulphi filius in Imperatorem eligitur, septem annorum puer.

901. Ungari Carinthiam, & Bavariam, aliasque Germaniæ Regiones impunè vastant, Ludovico Imperatore ob ætatem puerilem patriæ succurrere non valente, contra Ludovicum Arnulphi filium alter Ludovicus Bisonis filius Romæ in Imperatorem coronatur.

902. Illapsi quoque in Italiam Hungari, eam, omnia miscentes flammis depopulantur.

903. Hungari desolatâ Italiâ spolijs divites in Pannoniam redeunt.

904. Nomen Imperatoris, & coronam vi extorquet à Pontifice Berengarius, sed deficientibus Italis Lambertus rursus in Imperatorem resumitur. Atque sic uno eodemque tempore 4. Augustos occidens vidit, Ludovicum Arnulphi filium in Germania, alterum Ludovicum Bisonis filium, Lambertum, & Berengarium in Italia. Hâc occasione Hungari usi inultè per Bohemiam grassantur.

905. Intestinis simulationibus Principium laborat Germania Hassis, & Thuringis aperto marte inter se digladiantibus.

906. Ludovicus Imperator jam annum 13. ætatis agens, dissensiones inter Principes Germaniæ componere studet, ac Adalbertum Comitem Bambergensem discordiarum harum authorem in exemplum aliorum capitis damnat.

907. Diu meditatum bellum Ungari Bojis inferunt.

908. Hunni magnâ prædâ divites in Saxoniam, & Thuringiam involant, igneque ac ferro omnia vastant.

909. Bucardus Thuringiæ Princeps ope Suevorum, Franconum, & Saxonum cum Hunnis congressus, grandi strage profligatur.

910. Ludovicus Imperator, ingenti comparato exercitu cum Hunnis in campis Licijs, pugnans victus, pacem auro redimit.

911. Franconia nonnihil Hungarorum successus moratur, non diu tamen, nemine deinceps congredi auso.

912. Moritur Ludovicus Imperator adolescens, delatum sibi Imperium Ottho Saxo recusat, & Conrado Duci Franconiæ defert.

913. Arnolphus Boicæ, & Erchingerus Sueviæ Duces cum Hunnis ad Oeni ripas congressi, eos ferè usque ad internecionem delent.

914. Arnolphus Boicæ, & Erchingerus, ac Bertholdus Alemmaniæ Duces contra Conradum Imperatorem conspirant, eumque ex imperio deturbare conantur.

915. Conradus detectâ conspiratione comitia Moguntiam indicit, in quibus Duces Alemmaniæ perduellionis rei declarantur, & condemnantur.

916. Bona condemnatorum in cognatos jussu Cæsaris distribuuntur. Hungari iterum Germaniam, & Saxoniam vastant.

917. Nunc primo post biennij captivitatem Alemmaniæ Duces decollantur.

918. Conradus Imperator provincias suas lustrat, ijsque benè consulit.

919. Moritur Conradus Imperator, cujus hortatus Henricus Saxoniæ Dux, etsi parum amicus, eligitur.

920. Exercetur variorum armis occidens, Saracenis, & Hungaris nova molientibus, quibus Henricus Neo-Imperator obviare studet.

921. Multi Imperio Henrici adversantes, sponte in deditionem veniunt: territi

riti Imperatoris novi authoritatē, qui hoc eodem anno de Hunnis Germaniam infestantibus insignem victoriam reportat.

922. Berengarius unus ex usurpantibus sibi in Italia titulum Imperij à suis deseritur, & Rudolphus Burgundiæ Dux eidem substituitur.

923. Berengarius potissimum ope Germanorum à Rudolpho Burgundiæ Rege victus Hunnos in auxilium evocat.

924. Henricus Imperator Misnensem Episcopatum fundat. Hungari evocati à Berengario Italiam opprimunt. Berengarius à suis cæditur.

925. Berengario defuncto ex Italia Hungari regrediuntur, sed mox in Galliam irrumpunt, eamque depopulationibus infestant.

926. Hugo Arelatensis contra Rudolphum in Regem Italiæ eligitur.

927. Pergunt sævire per Germaniam Hungari. Henricus Imperator contra Wandalos exercitum ducens, Granam eorum Metropolim expugnat.

928. Henricus eversâ Granâ Albim ascendens, Sorabos, & Lausnitios edomat. Referuntur ad hunc annum Marchionatus Austriaci, & Brandeburgici initia.

929. Ingentem Germaniæ thesaurum Lanceam, quæ Christi latus perforaverat, comparat Henricus Imperator à Rudolpho Burgundiæ Rege.

930. Hermannus Alemmaniæ Dux cum Suevis, & Rhætis jussu Cæsaris in Obotritos movens, rem fœliciter gerit.

931. Obotritorum Rex non semel victus dat manus Christo, & Cæsari.

932. Hunni rursus Germaniam invadunt, sed à Saxonibus, Thuringis aliisque diu reprimuntur.

933. Henricus Imperator exercitum contra Hunnorum impetum instruit.

934. Mox memorabili victoriâ eosdem superat.

935. Ludi equestres solennissimi ab Henrico Imperatore ad Nobilitatem Germanicam in armis exercendam, instituuntur.

936. Post multa præclarè gesta moritur Henricus Imperator.

937. Succedit parenti Otho I. filius, à rebus gestis postea Magni cognomen adeptus, & Aquisgrani solemnissimè coronatur. Henrico fratre id molestè ferente.

938. Sanctus Wenceslaus Bohemiæ Dux à Boleslao fratre occiditur. Rebelles Principes cum fratre triumphat Ottho. Boleslao etiam Fratricidæ bellum indicit.

939. Triumphat iterum de Rebellibus Ottho, mirè servatus.

940. Magdeburgi celeberrimæ urbis Conditore Otthone initia celebrantur.

941. Variâ fortunâ bellum gerunt Otthonis Duces contra Boleslaum Fratricidam.

942. Continuat Cæsar bellum Bohemicum contra Boleslaum. Henricus Otthoni supplex, veniam accipit.

943. Hunni vicissim Imperium infestant.

944. Ingens terræ motus Germaniam concutit.

945. Hen-

945. Hermanus Alemanniæ, & Conradus Lotharingiæ Duces hostiliter congrediuntur, quos Ottho conciliat. Hugo Rex Italiæ Monachum induit, & Regnum æquâ sorte inter Lotharium filium, & alterum Berengarium, dividit.

946. Ottho Imperator Ludovicum Regem Galliæ in recuperando amisso Regno egregiè adjuvat.

947. Ottho Imperator, & Ludovicus Galliarum Rex, Pascha Aquisgrani simul celebrant.

948. Hungari armis Italiam infestant, Berengarius autem totam exactionibus exhaurit, incidente ob hoc in phrenesim Lothario. Victoriam ex Hungaris refert Henricus Cæsaris frater.

949. Ottho Danos, & Sclavinos, qui ab eo, & Christo defecerant, magno prælio devincit.

950. Totam sibi Italiam subjicit per vim Berengarius, mortuo hoc anno Lothario, cujus vidua opem Otthonis implorat. Ottho fœliciter bellum Bohemicum conficit.

951. Ottho Imperator insigni cum exercitu Berengarium profligat, & Papiam expugnat.

952. Redit in Germaniam Ottho Imperator, Berengarius Augustæ ab Otthone Regna Italiæ, titulo vasalatûs recipit.

953. Insurgit contra Imperatorem Luitoldus filius ope Conradi Ducis, quâ occasione Berengarius rursus deficit.

954. Exercitus Otthonis patris, & filij Luitoldi, jam explicatos in aciem S. Udalricus Augustanus Episcopus conciliat, pacemque inter parentem, & filium fœliciter conficit.

955. Hungaros depopulantes Germaniam, atque Augustam Vindelicorum obsidentes pietate potiùs, quàm armis instructos, Ottho invadit confidenter, magnâque hostium clade urbis obsidionem solvit.

956. Gravis pestilentia Germaniam vexat, quâ etiam afflatur Ottho Imperator, sed à S. Vito Martyre miraculosè sanatur.

957. Ottho Imperator de Sclavis, Luitoldus filius de Berengario triumphat, & paulò post moritur.

958. Sclavonico etiam num bello occupatur Ottho. Berengario interim post mortem Luitoldi, omnia sacra, & profana miscente in Italia.

959. Prosequitur acritèr bellum Sclavicum Ottho Imperator, ingemiscente interim Italiâ sub Berengarij tyrannide.

960. Romani Berengarij tyrannidem ampliùs ferre non valentes, Otthonis Imperatoris opem implorant, eumque in Italiam invitant.

961. Ottho filium septennem Otthonem II. in Regem Germaniæ coronari curat, inde magno cum exercitu in Italiam movet, & Papiæ hoc anno subsistit.

962. Triumphatâ solo nominis terrore Italiâ, Ottho Romæ miro plausu excipitur, & coronatur.

963. Pro-

963. Prosequitur Berengarium Ottho Imperator.

964. Conficit fœliciter bellum Ottho contra Berengarium, quem etiam captum ablegat in Germaniam.

965. Imperatore digresso, Adalbertus Berengarij filius Italiam invadit. Cæsar in Germaniam redux summo plausu excipitur. Poloni ad fidem Christianam convertuntur.

966. Redit iterum in Italiam Imperator, & seditiosos graviter mulctat, moritur exul Berengarius tyrannus.

967. Turbis Italiæ compositis, Ottho cum Pontifice Ravennam pergit, eoque evocatum filium Otthonem, in Imperatorem coronari curat.

968. Vincit denique justâ acie Adalbertum tyrannum Ottho, illo non multò post extincto.

969. Nicephorus Orientis Imperator Otthoni sub nuptiarum prætextu necem parat, sed ipsemet incautus opprimitur, & ob cladem acceptam à Ducibus Otthonis, à suis interficitur.

970. Ottho Archi-Episcopatum Magdeburgensem instituit, cui primus S. Adalbertus præesse jubetur, diversus à S. Adalberto Pragensi.

971. Totum se pietati tradit, nec finem facit in dotandis Ecclesijs, & Monasterijs. Ottho Imperator.

972. Magdeburgum suum splendidè ornat, & munit Ottho Imperator.

973. Vitâ excedit magnus reverâ Imperator Ottho, succedit eidem Ottho junior filius jam ante in Imperatorem coronatus. Adelheidis Imperatrix vidua fit Monialis.

974. Henricus Bojus cum Otthone II. jam coronato, de Imperio contendit, sed eodem anno ad obsequia revocatur.

975. Bohemus ad causam dicendam, quòd Henrico favisset, ab Otthone citatur, mox etiam bello petitur. Henricus sibi metuens ad Bohemum confugit.

976. S. Adalbertus primus Magdeburgensis Archi-Episcopus apud Vandalos fidem Christianam strenuè promovet. Ottho Henricum, & Bohemum prosequitur.

977. Henricus dum Boicæ cum exercitu imminet, & Passavium occupat, ab Otthone opprimitur, moxque in exilium mittitur. Bohemo interea in gratiam accepto.

978. Ottho inter epulas à Lothario Galliæ Rege ex insperato penè oppressus, collecto exercitu Gallum Parisios usque fugat.

979. Exercitus igniti in aëre per Germaniam visi, omnium animos perculêre, mox Græcis Apuliam, & Calabriam invadentibus.

980 In Italiam contra Græcos properat Ottho Imperator, pace cum Lothario factâ, quâ hic reliquit Imperatori Lotharingiam, quæ ab eo tempore Juris Germanici esse cœpit.

981. Ottho priusquam Græcos aggrederetur, conventum in Italia celebrat, & seditio-

& seditionum auctores plectit. Per ejus absentiam Sclavi, & Vandali Germaniam turbant.

982. Desertus ab Italis Ottho grandi clade afficitur à Græcis, & ægrè nando evadit.

983. Immani Græcorum,& Saracenorum strage sese ulciscitur Cæsar. Tum filium Otthonem III. creat Cæsarem. Ipse veneno tollitur.

984. Iterum alij Imperium ambiunt, Lotharius Francus, & Henricus Bojus, sed his, sine controversia Ottho III. à parente priùs jam constitutus à Principibus quoque præeligitur, & mox Aquisgrani coronatur, postea ob sapientiam mirabilia mundi cognominatus.

985. Vandali denuò Germaniam vexant, super quorum insolentia compescenda Ottho comitia Quedlinburgi celebrat.

986. Retundit strenuè arma Vandalorum Ottho, eosque recipere ad se sua cogit.

987. Evocat Quedlinburgum Cæsar Principes, bellumque in Bohemos rebelles decernit.

988. Æstas ferventissima Germaniam exurit, quam mox omnium rerum penuria, ac pestilens lues consecuta est.

989. S. Adalbertus Pragensis Archi-Episcopus exul ob improbitatem Bohemorum, invitus, jubente Papâ, Episcopatum resumit.

990. Idem S. Adalbertus Geysam Hungarorum Ducem convertit.

991. Mortuo Carolo Lotharingo, Ottho Imperator Lotharingiam reoccupat, quam tamen filijs ejus reservat.

992. Ottho Brandeburgiam urbem rebellem obsidet, & ad deditionem cogit.

993. S. Majolus Abbas, quem Ottho II. & III. ut patrem coluêre, sanctissimè ex hac vita decedit. Luget etiam Bavaria S. Wolffgangum hoc eodem anno mortuum.

994. Iterum hyems asperrima, æstas calidissima pestem Germaniæ infert.

995. Henricus Bavariæ Dux moritur, succedente eidem Henrico sancto.

996. Mortuo Joanne Papâ, sublectus est in ejus locum Bruno Germanus, consangvineus Otthonis, dictus postea Gregorius V. qui paulò post Sacri Romani Imperij Electores primus constituit.

997. S. Adalbertus dum in Prussia convertenda laborat, Martyrio afficitur.

998. Totus in Italiæ rebus compescendis versatur Ottho Imperator.

999. Ottho Imperator Italiam lustrans, loca sancta visitat & dotat.

1001. Visus Cometes terribilis, mortem Cæsaris prænuncians.

1002. Chyrotecis veneno infectis perit Ottho III. & primus Electorum votis solemnibus Imperator creatur S. Henricus Bavariæ Dux.

1003. A sanctissimo Cæsare plures deficiunt.

1004. Mox reconciliantur Cæsari victi quâ armis, quâ insigni virtute ejusdem.

1005. Du-

1005. Ducto in Italiam exercitu Henricus, Arduinum tyrannum domat, mox Mediolani, ac postea etiam Romæ coronatur.
1006. Fames & pestilens lues totâ Germaniâ invalescit, S. Henricus adest Francofurdiensi Concilio.
1007. Bambergensem Episcopatum fundat Henricus.
1008. Henricus Merseburgi Comitia celebrat, plurimasque Ecclesias fundat & dotat.
1009. S. Henricus Theodoricum Mosellanum bello petit, & *Metas* obsidet.
1010. Eundem Mosellanum vincit, & capit.
1011. Moritur primus Elector Moguntinus Wiligisus, à quo insignia Electoralia, Rota, ut pote qui patre Carpentario fuerat natus.
1012. S. Colomanus in Austriæ conversione laborat.
1013. S. Henricus Arduinum Italiæ Tyrannum triumphat, & Lombardiam subjugat.
1014. Siccitas mira Germaniam exhaurit, & venti totas sylvas eradicant.
1015. Pergit in operibus pietatis Henricus, & Arduinum profligato ejus exercitu totaliter edomat.
1016. Henricus Imperator à Rudolpho Burgundiorum Rege in hæredem regni sui assumitur.
1017. Alstedæ Conventus Principum Imperij celebratur, & contra Polonum bellum decernitur.
1018. Rudolphus Burgundiorum Rex à suis regno pulsus, armis Cæsareis idem restituitur.
1019. Templo Bambergensi absoluto, Cæsar Benedictum Papam invitat, qui illud in præsentia 72. Episcoporum dedicat.
1020. Hyems asperrima, nives maximæ, quibus solutis ingens inundatio, pestis consecuta est per totam Germaniam.
1021. Ingenti terræ motu Germania, & maximè Bavaria concutitur.
1022. Triplici cum exercitu debellat Græcos in Italia S. Henricus.
1023. Conveniunt apud Evasium duo sanctissimi Reges, Henricus Imperator, & Robertus Galliæ Rex, & de bono publico sanctè consultant.
1024. Moritur Miraculum Cæsarum Virgo Maritus, S. Henricus Imperator, succedit eidem in Regno Germaniæ Conradus, filius Henrici filij Otthonis Ducis Wormatiæ.
1025. S. Cunegundis S. Henrici Virgo vidua, depositis ornamentis Imperij, Confugiensi Monasterio religiosum suscipit habitum.
1026. Longobardi Imperio Conradi se subtrahere conantur, at mox ab eo profligantur.
1027. Conradus Romæ coronatus, in Germaniam advolat, Guelphonis, & Ernesti Sueviæ Ducum operâ turbatam.
1028. Guelpho, & Ernestus Duces Cæsari reconciliantur.

1029. Conradus Cæsar formidabilem expeditionem contra S. Stephanum Hungariæ Regem parat.

1030. Prodigiosè à se Cæsaris arma avertit S. Stephanus Rex, cùm repentè Cæsariani frendente Cæsare terga verterent.

1031. Ex hoste amicus factus Cæsar, cum S. Stephano fœdus perpetum init.

1032. Moritur Rudolpus Burgundus, & Conrado Imperatori regnum legat.

1033. Henricus Cæsaris filius in Udalricum Bohemiæ Ducem movet, magnaque clade eundem afficit.

1034. Conradus Cæsar turbatas res Imperij ordinat.

1035. Totum Imperium suis oculis lustrat Conradus, omnium querelas audiens, ne ministris credere cogeretur.

1036. Vandalos Imperium vastantes opprimit Imperator.

1037. Perduelles Italos fortiter reprimit Conradus, & rigidè plectit.

1038. Triumphatis Rebellibus Imperator Romam contendit, & coronatur.

1039. Moritur Conradus Imperator, cujus corpus Spiram transfertur. Succedit eidem Henricus filius.

1040. Resumit arma Bohemus, contra quem infœliciter pugnat Henricus III. Imperator.

1041. Restaurato exercitu Imperator iterum in Bohemum movet, fœliciterque præliatur, mox etiam victum supplicem habet.

1042. Ungariam Petro Regi Ovo Tyrannus eripit, indignè id ferente Cæsare.

1043. Ovo Tyrannus Boicæ bellum inferens, magna cum strage ab Imperatore profligatur, & exauctoratur.

1044. Petrus legitimus Rex Hungariæ, ope, & authoritate Cæsaris regno reponitur.

1045. Godefridus Gozelonis Ducis Lotharingiæ frater, rebellionem contra Cæsarem parat, sed deprehensus, in custodiam à Cæsare mittitur.

1046. Restituitur liber ati à Cæsare Godefridus, qui mox mox iterum ad arma convolat. Henricus ad res Apuliæ componendas Italiam intrat, & Romæ Concilium celebrari curat.

1047. Revertitur in Germaniam Cæsar, Pontificem simul secum adducens, & alterum vicissim Concilium in Germania celebrat.

1048 Hoc anno primo Turcæ invalescere incipiunt, qui hactenùs ad Boream Catensis montis obscuri latebant.

1049. Bruno Germanus Comes de Dagsperg, fit Romanus Pontifex, Leonis IX. nomine assumpto.

1050. Imperator Ultrajecti Pascha celebrat, & totum dein Imperium inspicit, & curat.

1051. Nascitur Henricus IV. Imperator.

1052. Leo IX. Pontifex in Germaniam venit, & gravissimum bellum inter Cæsarem, & Andream Hungariæ Regem consopit.

1053. Redit ex Germania Leo, & à Cæsare exercitum contra hostes Ecclesiæ accipit.

1054. Moritur æternum Germaniæ decus S. Leo, miraculis clarus.

1055. Iterum Germanum Pontificem Romani eligunt Gerardum Eschtettensem Episcopum, sub Victoris II. nomine, à quo mox præsente Cæsare Concilium Florentiæ celebratur.

1056. Moritur hoc anno Henricus III. Cæsar, ætatis anno 39. cùm prius filium suum Henricum IV. Regem Germaniæ creâsset.

1057. Obijt quoque hoc anno Florentiæ Victor II. ex Germania redux, ibidemque sepelitur.

1058. Germania magnis bellorum motibus concutitur.

1059. Fluctuat ijsdem motibus Germania, Imperij Principibus puerili ætate Cæsaris abutentibus.

1060. Mira hoc anno frugum per Germaniam fertilitas.

1061. Aulicis credens puer Cæsar, Cadaloum hominem perditissimum contra Alexandrum II. in sedem Petri obtrudere nititur, inde infinita mala.

1062. Matrem optimam meliora suadentem facilè à puero impetrant Aulici, ut aula excluderet.

1063. Agnes Imperatrix exclusa ab aula, se totam pijs operibus, vitæque austeriori tradit.

1064. Persuadet S. Petrus Damianus Cæsari, ut de tollendo Schismate à se per intrusionem Cadaloi causato, ageret.

1065 Insigni solemnitate puer Cæsar gladio primùm accingitur.

1066. Henricus ob levitatem animi à suis vix non bello appetitus, procerum voluntati acquiescere cogitur.

1067. Dum Turcæ in Orientali Imperio augentur viribus, sub Imperio fœmineo Eudociæ, in Occidentali sub juvenili gubernio Henrici grandia vitia invalescunt.

1068. Licentiâ sub pessimo Cæsarum insolentissimâ, Trevirenses S. Chunonem suum Archi-Episcopum ex editissimo monte præcipitant, & tertio incolumem contrucidant.

1069. Henricus Bertham uxorem repudiare intendit, à quo tamen proposito, à S. Petro Damiano, ægrè licet, revocatur.

1070. Ottho Bojus Religionis accusatus, à Cæsare dejicitur.

1071. Conspirant Saxones, ut Henricum Cæsarem exauthorent, hinc graves motus, ac utrinque cædes magnæ, & depopulationes.

1072. Fastidio pessimæ administrationis Imperij ab Henrico IV. Sigefridus Archi-Episcopus, & Elector Moguntinus, fit Monachus.

1073. Simoniæ reum Cæsarem sacris interdicit Pontifex.

1074 Pergit malè administrare Imperium Henricus, nec succurrere vult Christianitati, Saracenis bellum inferre volenti.

1075. Cæſar cum Saxonibus colliſus, grandi clade eos profligat.

1076. Henricus fit hoſti Eccleſiæ, & dum in Wormatienſi Pſeudo-Synodo Gregorium VII. ex Pontificatu deturbare vult, ab eodem in Concilio Romano exommunicatur.

1077. Exauthoratur Henricus à Principibus Imperij, & Rudolphus Sueviæ Dux, Auguſtus ſalutatur.

1078. Rudolphus cum Henrico congreſſus, cruentâ admodum victoriâ potitur.

1079. Iterum Rudolphus, & Henricus congreſſi, grandi utrinque clade disjunguntur.

1080. Tertio demùm prælio congrediuntur Cæſares, in quo Rudolphus victus ex vulnere moritur.

1081. Henricus ſacra, & prophana miſcens omnia, Romam obſidet.

1082. Denuo urbem obſidet, priori anno tentatam Henricus Imperator. Interim Germaniæ Principes Hermannum Ducem Lotharingiæ Imperatorem creant.

1083. Ad Caſtrum S. Angeli ſe recipere cogitur Pontifex, indeque imperterritus anathema vibrat in Imperatorem. In Germania factionibus omnia ardent.

1084. Expugnat tandem Henricus urbem, ſed mox à Guiſcardo Duce turpiter ejicitur, & in Germaniam redire cogitur.

1085. Ad Superos migrat Gregorius Pontifex vir ſanctiſſimus. Pſeudo-Synodus Moguntiæ ab Henricianis celebratur.

1086. Henricus Imperator, dum Catholicos in Saxonia perſequitur, ab ijſdem victus in fugam conjicitur.

1087. Occumbit in expugnatione arcis cujuſdam, Hermanus Imperator contra Henricum ab aliquibus Principibus Germaniæ electus.

1088. Venales Epiſcopatus, & Abbatias omnes habet Henricus, ex Cæſare factus ſacrilegus Mercator.

1089. Crudeliter perſequitur ſanctos Epiſcopos Henricus Imperator.

1090. Henricus in omnia vitia ruit, & ſacros cœtus Religioſorum mirè infeſtat.

1091. Turbatur valdè Germania, alijs Henrico adhærentibus, alijs eundem ut Eccleſiæ hoſtem deteſtantibus.

1092. In Italiam arma vertit Cæſar, ſed illuſus re infectâ redire cogitur.

1093. Peſſimè à peſſimo marito habita Adalchidis Imperatrix, confugit ad Urbanum Pontificem, & mox etiam Conradus filius.

1094. Ingens lues per Germaniam graſſatur.

1095. Adelchidis Imperatrix impietatem mariti ferrè non valens, Monaſterio ſe includit.

1096. Magni Germaniæ Principes nequitiâ Cæſaris offenſi, publicis munijs valedicentes, privatæ vitæ ſe tradunt.

1097. Cæſar

1097. Cæsar invisus omnibus bonis, bonitatem, & emmendationem simulans, Comitia Moguntiæ convocat.

1098. Hyems calida, mox pestilentia per universam Germaniam.

1099. Henricus Imperator Conrado filio infensissimus, Henricum juniore. creari Cæsarem curat.

1100. Henricus mirè divexat Ecclesiam.

1101. Conradus Henrici Imperatoris natu major filius moritur in Italia, non sine veneni suspicione.

1102. Henricus Imperator cùm denuò Anti-Papam intruderet, denuò excommunicatur.

1103. Henricus Imperator expeditionem sacram nequiter simulat.

1104. Henricus indictis Comitijs Ratisbonam pecuniam à Statibus Imperij pro bello (quod simulabat) exigit.

1105. A proprio filio exauthoratur Henricus Imperator.

1106. Ab eodem in custodiam conjicitur, nec multo post mœrore miserabiliter in excommunicatione ætatis anno 56. moritur.

1107. Toto hoc anno, & sequentibus alijs quatuor Henricus manet insepultus, ob excommunicationem.

1108. Henricus V. Imperator arma in Robertum Flandriæ Comitem movet, at modicum efficit.

1109. Vertit post arma in Polonum, sed ab eodem prope Uratislaviam gravi strage profligatur.

1110. Renunciat hoc anno Investiturarum malè usurpato à patre Juri Henricus filius.

1111. Patrizat Henricus, & Paschalem Papam captivum abducit, cogitque Investituras sibi cedere.

1112. Dimissus Pontifex meritò resumit quod ab ipso extorserat Henricus. Consilio Lateranensi rescissionem hanc approbante, & suadente.

1113. Expeditionem in Saxones suscipit Cæsar, atque de ijs triumphat.

1114. Concilio Bellovacensi, Henricus Imperator hæreticus declaratur, & excommunicatur.

1115. Henricus iterum grandi cum exercitu Saxones petens, grandi clade profligatur.

1116. Henricus Imperator denuò à Concilio Romano excommunicatur.

1117. Romam invadit Henricus, & fideles vexat ac dispoliat.

1118. Effugientem Papam persequitur Henricus, ille tamen evadens, Cæsarem iterum excommunicat.

1119. Intelligens Henricus Principes de se exauthorando cogitare, mox in Germaniam advolat.

1120. Saxones in reducis Cæsaris exercitum involant, eumque dissipant.

1121. Pœni-

1121. Pœnitentiam ex metu simulat Henricus, & in hunc finem Principes Herbipolim evocat.

1122. Concilium Wormatiense celebratur, in quo tandem Henricus in perpetuum Investituris renunciat, & Ecclesiæ reconciliatur.

1123. Pomerani fidem Christi amplectuntur.

1124. Henricus V. Imperator dum socerum suum Anglum contra consilium suorum juvat, à Gallo gravem cladem accipit.

1125. Moritur Henricus V. Succedit eidem Lotharius Saxoniæ Dux.

1126. Urbium Imperialium nimiam licentiam compescit Lotharius.

1127. S. Norbertus creatur Archi-Episcopus Magdeburgensis.

1128. Insurgit contra Lotharium, Conradus Franconiæ Dux, & Italiam sibi vendicat.

1129. Lotharius Ulmam expugnat, mox etiam alias urbes sibi plenè subjicit.

1130. Lotharius Hermannum Vinzenburgium bello domat, & graviter plectit.

1131. Lotharius Imperator Leodij cum conjuge ab Innocentio II. coronatur, & Conradus Pseudo-Imperator ab Italis desertus in Germaniam redit.

1132. Conventus Imperij celeberrimus apud Roncalias, quo Cæsar cum Innocentio Papa de rebus gravissimis tractat.

1133. Reducit Innocentium Lotharius Romam, & ab eodem in Basilica Lateranensi coronatur solemnissimè. Conradus Patriam turbat.

1134. Redux ex Italia Lotharius Germaniæ tumultus à Conrado excitatos prudenter consopit.

1135. Componit Cæsar res inter Polonum, & Bohemum, & factiosos Imperij Principes in ordinem redigit.

1136. In Italiam profectus Imperator omnes urbes ad obsequium cogit.

1137. Lotharius Lombardiam, & Apuliam plenè sibi subjicit.

1138. Lotharius in reditu ex Italia Tridenti morte intercipitur. Subrogatur eidem Conradus Sueviæ Dux.

1139. Conradus II. Imperator, Bavariæ, & Saxoniæ Duces Electionem suam irritare volentes, proscribit.

1140. Adversùs Conradum Bavarus, & Saxo ad arma convolant.

1141. Germania intestinis belli motibus fervet.

1142. Conradus Constantiæ Comitia solemnissimè celebrat.

1143. Grave Bellum inter Bohemos, & Moravos sævit.

1144. Brabantia graviter bello affligitur.

1145. Veniunt Legati è Syria ad Conradum Imperatorem reliquosque Christianos Principes, succursum pro recuperatione Terræ Sanctæ sollicitantes.

1146. Annuit eorum petitioni Conradus, & se expeditioni in Orientem accingit.

1147. Ingenti cum exercitu Cæsar in Orientem movet.

1148. Ger-

1148. Germanorum exercitus perfidè à Græcis tractatur, & calce panibus mixtâ perit.

1149 Revertitur inglorius ex Oriente Imperator amisso exercitu.

1150. Totum se tradit ad res Imperij ordinandas Conradus.

1151. Mox profectionem in Italiam parat.

1152. Profecturus in Italiam moritur, succedit eidem Fridericus ex Fratre Nepos.

1153. Fridericus adversantes sibi Principes magna cum dexteritate conciliat.

1154. Proficiscitur in Italiam Fridericus cum exercitu.

1155. Papiæ primùm, dein Romæ coronatur Fridericus. Mox in Germaniam reversus Rebelles graviter plectit.

1156. Fridericus Imperator Comitijs Constantiensibus lègitimam uxorem repudiat, & aliam super inducit Agnetem filiam Ducis Burgundiæ.

1157. Adrianus Papa Fridericum paternè de adulterinis secundis nuptijs admonet, & dehortatur, sed is Legatos illius ignominiosè remittit.

1158. Terribilis Italiæ imminet Fridericus Imperator plurimasque urbes expugnat.

1159. Adrianus Papa moritur, cui succedit Alexander III. sed huic opponitur Victor Anti-Papa, & à Friderico defenditur.

1160. Schisma gravissimum fovet Imperator, quem proinde Alexander Concilio Anagniensi excommunicat.

1161. Arctissimâ obsidione Mediolanenses premit Imperator.

1162. Subactum Mediolanum diruit Cæsar.

1163. Cæsar redit in Germaniam, eodemq; anno iterum in Italiam revertitur.

1164. Victore Antipapa mortuo eligitur ab Anti-Cardinalibus Paschalis III. probante Friderico, à quo rursum Itali deficiunt.

1165. Fridericus bellum Alexandro Pontifici inferrè statuit.

1166. Illaturus bellum Pontifici Imperator, præmissis copijs aliquot loca occupat, & in fine anni ipse sequitur.

1167. Romam furibundus invadit Imperator, evadente Bononiam Alexandro.

1168. Cæsar omnium ludibrium, reverti in Germaniam cogitur.

1169. Occupato in Germania Cæsare, res suas contra Cæsarem promovent Itali.

1170. Pressus undique Fridericus, pacem ambit cum Alexandro.

1171. Mittit Cæsar Moguntinum Archi-Episcopum in Italiam, qui Tusciæ saltem urbes in officio teneat.

1172. Itali contra Cæsarem denuò conspirant.

1173. Edoctus Cæsar de nova Italorum contra se conspiratione, ingentem exercitum congregat.

1174. Exerit denuò arma Fridericus, & Italiam premit.

1175. Memorabili clade ab Alexandro repellitur Fridericus.

1176. Suorum iratus clade Imperator prope Liganum totis viribus congreditur, & vincitur.

1177. Fortunatissimus Ecclesiæ annus, quo pax Fridericum inter, & Pontificem Alexandrum coaluit.

1178. Henricum Gvelphum reversus in Germaniam Cæsar Ducatu Bavariæ, & Saxoniæ dejicit, Henrico fortiter obnitente.

1179. Pugnant ijdem variâ fortunâ.

1180. Victus Henricus à Cæsare omnibus exuitur.

1181. Idem Henricus Dux in exilium ejicitur.

1182. Ludovicus Thuringus, & Ottho Saxoniæ Marchio graviter colliduntur.

1183. Comitijs Constantiensibus pax inter Cæsarem, & Longobardos conficitur.

1184. Cæsar, & Lucius Papa Veronæ conveniunt, & de Romanis plectendis, ac Sacra in Palæsthinam expeditione tractant.

1185. Cremam à se olim Crematam insigniter restituit Imperator.

2186. Fridericus Imperator rursus Romanis Pontificibus litem de bonis Ecclesiæ movet.

1187. Nuncio de expugnata Jerosolyma accepto, de sacro bello cogitat, & se ad illud parat.

1188. Cæsar, & plurimi Germaniæ Principes cruce pro bello sacro signantur.

1189 Bellum sacrum suscipit Imperator cum 150000.

1190. Universo complorante, & spectante exercitu, dum Cæsar Serram Amnem Armeniæ lavandi gratiâ ingreditur, nuspiam deinceps repertus.

1191. Henricus filius Friderici à Cœlestino Papa in Imperatorem coronatur.

1192. Teutonicus Ordo hoc anno à Pontifice confirmatur.

1193. Richardum Angliæ Regem sacro è bello reducem in ipsis Suburbijs Viennensibus agnitum, intercipit Leopoldus Austriæ Dux.

1194. Imperator Siciliam subigit, eliberatus in Angliam redit Viennâ Richardus Rex, ex cujus litro prima Viennensia mœnia sunt exstructa.

1195. Bona Ecclesiæ invadens Cæsar, excommunicatur.

1196. Sævit in Siculos Cæsar, & ob id Odium grave à multis incurrit.

1197. Crudelitatis suæ dat pœnas Cæsar immaturè mortuus. Principes rejecto trienni ejus filio, alij Philippo Henrici fratri, alij Otthoni Brusvicensi favent.

1198. Prævalet Ottho IV. & Aquisgrani coronatur.

1199. Ingens rerum turbatio, his, pro Philippo, alijs pro Otthone arma summentibus.

1200. Laborat gravi bello Germania Otthone, & Philippo contendentibus de rerum summa.

1201. Philippus coronari se Moguntiæ curat, cui suppetias Gallus, Otthoni Anglus ferunt.

1202. Fer-

1202. Fervet Germania bello ex contentione Philippi, & Otthonis de summa Imperij.

1203. Acrius adhuc exardescit idem bellum.

1204. Continuantur etiam hoc anno, & quidem cum majori fervore intestini Germaniæ tumultus.

1205. Laborat gravissimis malis præter bellum Germania, anathemate percussis quotquot Philippo faverent.

1206. Episcopatum Coloniensem vastat Philippus Imperator, Ottho pecunijs ab Anglo juvatur.

1207. Pax reditur Germaniæ, desponsatâ Otthoni Philippi filiâ, unà cum jure successionis in Imperio.

1208. Philippus post venæ incisionem in cubiculo quiescens à Comite Wiltelspachio occiditur, Succedit eidem Ottho ex compactis priori anno initis.

1209. Ottho solemniter Romæ coronatur.

1210. Neapolitanum Regnum Friderico Pupillo eripere tentat Ottho, atque ob id à Pontifice excommunicatur.

1211. Evocatur ex Italia Fridericus Siciliæ Rex, & Imperator salutatur.

1212. Ottho Friderico occurrit, cum eoque iniquo plerumque sibi Marte sæpius congreditur.

1213. Ottho à plerisque deseritur, nihilque bellando proficit.

1214. Fridericus memorabili strage Otthonem triumphat.

1215. Sacrum bellum indicente Pontifice Fridericus cruce signatur.

1216. Non pauci ex Germaniæ Principibus, & ipsi cruce signantur.

1217. Ottho IV. Imperator, feriam ante actæ vitæ agens pœnitentiam moritur.

1218. Inaudita inundatio inferiorem Germaniam penè totam mergit.

1219. Fridericus Imperator Romæ ab Honorio Papa consecratur.

1220. Teutonici Ordinis milites rem armis strenuè gerunt contra Infideles.

1221. Aquisgrani coronatur Henricus Friderici Imperatoris filius.

1222. Fridericus totâ Germaniâ milites conscribit ad sacram expeditionem.

1223. Comitia Northusij celebrat Henricus Rex, Friderici Imperatoris filius.

1224. Comitijs Francofurtensibus Henricus Rex Friderici Imperatoris filius conjugem ducit Margaritam Leopoldi VII. Austriæ Ducis filiam.

1225. Fridericus Imperator Ludovico Galliæ Regi fœdere jungitur.

1226. Renovatur antiquum fœdus Italorum in Fridericum dictum Societas Longobardica. Rebellio quoque adversus eundem in Germania nata.

1227. Fridericus II. omnibus ad expeditionem sacram paratis, adeoque nave conscensâ, eam turpiter abrumpit.

1228. Fridericus Imperator excommunicatur, mox absolutionis spe, exercitum in Orientem ducit.

1229. Fridericus Imperator Hierosolymam recipit, sed turpi cum Turcis fœdere occultè inito.

1230. Reversus ex Oriente Imperator, absolvi ab excommunicatione rogat, quod etiam impetrat.

1231. Ludovicus Bavariæ Dux à suo Morione confoditur.

1232. Fridericus à Pontifice iterum dissidens, iterum cum eodem operâ S. Ludovici Regis Galliarum reconciliatur.

1233. Fridericus Imperator in rebelles Siculos, sed præsertim Messanenses grassatur.

1234. Henricus Rex à Patre Cæsare deficit, contra quem Fridericus arma parat.

1235. Fridericus Henricum Filium parricidij damnat, & Conradum minorem natu filium Cæsarem creat.

1236. Fridericus in Longobardos novum exercitum parat.

1237. Fridericus Imperator ad Curtem novam magnam de Longobardis victoriam reportat.

1238. Totum hunc annum continuando bello Longobardico Cæsar insummit.

1239. Fridericus Sardiniam Pontifici, tunc juris occupat, ob idque excommunicatur.

1240. Germania, & Italia bello tremunt, omnia Friderico perturbante.

1241. Terribilis hic annus irruptione Tartarorum in Europam, quos tamen S. Lutgardis precibus ab Imperio Romano averti impetrat.

1242. Fridericus hostis Ecclesiæ denunciatur, electionem novi Pontificis in Cœlestini IV. locum impedit.

1243. Adnitentibus S. Ludovico, & Baldvino Orientis Imperatore, remittuntur à Friderico detenti Cardinales, qui Sinibaldum Genuensem dictum Patrem Juris, in Pontificem sub nomine Innocentij IV. eligunt.

1244. Innocentius Papa Fridericum Imperatorem ad dicendam causam ad Concilium Lugdunense, ob iteratas Ecclesiæ persecutiones, citat.

1245. Non comparens Imperator, communi Patrum nomine excommunicatur, & Imperio privatur.

1246. In Imperatorem novum, eligitur Henricus Thuringiæ Landgravius, qui mox insignem de Conrado Rege filio Friderici Imperatoris, victoriam reportat.

1247. Obijt hoc anno Ulmæ Henricus Landgravius Romanorum Imperator, Electores contra Fridericum Cæsarem, & contra ejus filium Conradum Germaniæ Regem de alio Imperatore eligendo consultant.

1248. Guilielmus Hollandiæ Comes in Imperatorem à Principibus eligitur, contra quem insignem exercitum parat Conradus.

1249. Guilielmus Hollandus Aquisgrani præsentibus septem Electoribus coronatur,

coronatur, contra quem occurrens Conradus grandi clade repulsus ad Patrem in Italiam fugere cogitur.

1250. Fridericus Imperator miserè in Apulia injecto à Manfredo Notho filio pulvinari, suffocatur.

1251. Moturus in Guilielmum Conradus periculo Italiæ revocatur, & Neapolim expugnat.

1252. Itali magis magisque contra Conradum uniuntur, præsertim post direptam contra datam fidem Neapolim.

1253. Germania factionibus miserè agitatur, parte unâ adhærente Guilielmo, alterâ favente Conrado.

1254. Conradus Rex veneno à Manfredo Notho tollitur.

1255. Guilielmus Imperator contra Frisios pugnans ex insidijs interficitur.

1256. Fluctuat Germania sine capite.

1257. Studijs diversis Electores Imperij, alij Alphonsum Castellæ Regem, alij Richardum Anglum in Imperatorem eligunt.

1258. Richardus Imperator jam coronatus Aquisgrani, exhaustis quas ostentârat opibus, desertus ab omnibus in Angliam revertitur.

1259. Occasione quasi Interregni, Richardo, & Alphonso de Imperio dissidentibus, Principes Imperij liberè grassantur, & variè inter se dimicant.

1260. Otthocarus Bohemiæ Rex operâ Rudolphi Habspurgici insignem de Hungaris victoriam reportat.

1261. Danus dum Slesvicensem Ducatum invadit, gravi prælio ab Holsatiæ Comitibus profligatur, & cum Regina captus Hamburgum ducitur.

1262. Henricus Bavariæ Dux, Archi-Episcopum Salisburgensem bello graviter affligit.

1263. Inquietæ etiam hoc anno res Germaniæ. Post bellum diuturnum cum Hermanno Thuringo, Albertus Brusvicensis jam victor graviter vulneratur, & capitur.

1264. Moritur Richardus electus Imperator. Bellum Brusvicense, & Thuringense componitur.

1265. Alphonsus sibi ante octo jam annos oblatum Imperium prætendit, Maurorum tamen motibus repressus, se in suo Castellæ Regno continet.

1266. Otthocarus Bohemus Bavariam armis infestat. Rudolphus Habspurgicus, viso Sacerdote Venerabile Sacramentum pedes portante, ipse equo desilit, & pedes comitatur, atque hac ratione sibi ac Successoribus suis viam ad Imperium sternit.

1267. Otthocarus, & Bavarus reconciliantur.

1268. Rudolphus Habspurgius inclarescit, variasque contra vicinos Dynastas victorias reportat.

1269. Conradinus Sueviæ, & Fridericus Austriæ Duces à Carolo Rege Neapolis victi, & capti publicè decollantur.

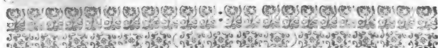
1270. Varij

1270. Varij Principes Imperij varia fœdera inter se ineunt, prout uniuscujusque ratio privati boni exigebat.

1271. Gravi controversiâ inter Rudolphum Habspurgicum, & Episcopum Basiliensem circa ditionum paternarum terminos ortâ, acriter armis inter eosdem decertatur.

1272. Otthocarus Bohemiæ Rex Ungariam, & Ungarus vicissim Austriam, & Moraviam ejusdem Otthocari tunc ditiones, vastat.

1273. Electores Sacri Romani Imperij Ricardo jam pridem defuncto, & Alphonsi Regis Castellæ jure non satis aperto, compulsi à Pontifice alium eligere, post multas altercationes, Francofurti eligunt in Imperatorem Rudolphum Habspurgensem Comitem absentem, à quo Augustissima Austriaca profluxit Domus, tot Heroum, Regum, & Cæsarum Mater, totque Provinciarum, & Regnorum utriusque Orbis Domitrix, & Domina, atque idem Romanorum Imperium jam in quintum sæculum fœlicissimè gubernans, gubernatura quoque illud, & subsequentibus sæculis, ut sperandum, & optandum.

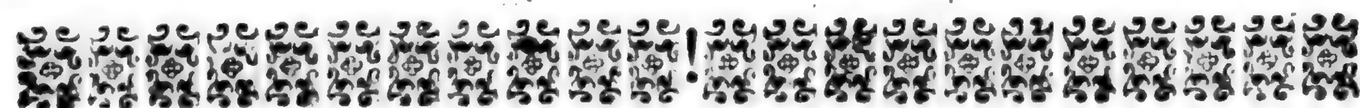
SERIES IMPERATORUM IMPERII OCCIDENTALIS SEU ROMANO GERMANICI, QUORUM RES GESTAS PRÆSENS SYNOPSIS HISTORICA CONTINET.

Cum cognomentis, quæ illis sua cuique ætas addidit; & Symbolis quibus in vivis usi sunt, & Annis mortis eorundem.

NOMINA.	*Cognomina à Patria vel rebus gestis.*	SYMBOLA.	An. C. H.
		CHRISTUS regnat, CHRISTUS vincit,	
1. CAROLUS,	Magnus.	*CHRISTUS triumphat.*	814.
2. LUDOVICUS,	Pius.	*Omnium rerum vicissitudo.*	840.
3. LOTHARIUS, I.	Monachus.	*Par sit fortuna labori.*	855.
4. LUDOVICUS, II.	Junior.	*Pietas ad omnia utilis.*	875.
5. CAROLUS II.	Calvus.	*Justiniani injustitia perit.*	876.
6. LUDOVICUS, III.	Balbus.	*Pace nihil melius.*	879.
7. CAROLUS, III.	Crassus.	*Os Garrulum intricat omnia.*	887.
8. ARNOLPHUS,	Spurius.	*Facilis descensus Averni.*	899.
9. LUDOVICUS, IV.	Ultimus ex Caroli magni familia.	*Multorum manus paucorum consilium.*	912.

10. CON-

NOMINA.	Cognomina à Patria vel rebus gesti.	SYMBOLA.	An. C. H.
10. CONRADUS, I.	Franco.	*Fortuna cùm blanditur fallit.*	919.
11. HENRICUS, I.	Auceps.	*Piger ad pœnas, ad pramia velox.*	936.
12. OTHO, I.	Magnus.	*Aut mors, aut vita decora.*	973.
13. OTHO, II.	Pallida mors.	*Pacem cum hominibus, cum vitijs bellũ.*	984.
14. OTHO, III.	Mirabilia Mundi.	*Unita virtus valet.*	1002.
15. HENRICUS, II.	Sanctus.	*Ne quid nimis.*	1025.
16. CONRADUS, II.	Salicus.	*Omniũ mores, tuos imprimis observa.*	1039.
17. HENRICUS, III.	Niger.	*Qui litem aufert in benedictionẽ mutat.*	1056.
18. HENRICUS, IV.	Impius.	*Multi multa sciunt, se autem nemo.*	1106.
19. HENRICUS, V.	Ultimus ex Francónia linea.	*Mortem optare malum, timere pejus.*	1125.
20. LOTHARIUS, II.	Saxo.	*Audi, & alteram partem.*	1138.
21. CONRADUS, III.	Svevus.	*Pauca cum alijs, tecum multa.*	1152.
22. FRIDERICUS, I.	Barbarossa.	*Qui nescit dissimulare, nescit regnare.*	1190.
23. HENRICUS, VI.	Svevus.	*Qui nescit tacere, nescit loqui.*	1197.
24. PHILIPPUS.	Saxo.	*Satius est non currere, quàm malè currere.*	1208.
25. OTHO, IV.	Inglorius.	*Anser strepit inter olores.*	1210.
26. FRIDERICUS, II.	Svevus.		1250.
27. CONRADUS, IV.	Ultimus ex Svevica linea.		1254.
28. HENRICS, VI.	Thuringus.		1264.
29. GULIELMUS.	Hollandus.	*Cedit.*	
30. RICHARDUS.	Contemptus.		1265.
31. ALPHONSUS.	Astronomus.		1273.

SEXTA.

SYNOPSIS CHRONOLOGICA CONTINENS RES MEMORABILES AUGUSTISSIMÆ DOMUS AUSTRIACÆ A RUDOLPHO I. USQUE AD LEOPOLDUM I. MODERNUM AUGUSTUM.

ANno à nato in terris DEO 1218. 27. Aprilis (vel ut alij scribunt ipsis calendis Maji) nascitur Rudolphus I. Comes Habspurgensis, Augustissimæ Domûs Austriacæ, Fundator, & Author. Patre ALBERTO Sapiente Comite Habspur-

Habſpurgenſi. Matre verò HEDVIGE ALBERTI, Comitis Alſatiæ filiâ, hæredéq; unicâ. Atque ſic Alſatia facta eſt prima Imperij Auſtriaci Provincia.

Decurſu ſequentium Annorum ab anno 1219. incluſivè. ALBERTUS Sapiens RUDOLPHI I. Parens, ſuſcepto bello ſacro, cum pluribus alijs Principibus Chriſtianis, pro recuperatione terræ ſanctæ, multa præclara in eo pro re Chriſtiana geſſit. Ob quæ à Nobiliſſimis Divi Joannis Militibus Dux declaratus, ingentes Mahumetanorum copias parvâ manu ſæpiùs fundit. Atque hinc, poſt variam belli fortunam in ſanctiſſimo ſolo, ſervatoris Chriſti, ſangvine purpurato, quod vivens veneratus fuerat, ut eum æternùm veneraretur, tumulari meruit. Avarone ſepultus, magnâ Chriſtiano exercitu pompâ parentante.

Interea uſque ad annum Chriſti, 1236. excluſivè, Rudolphus in arce Habſpurgenſi, & ditionibus paternis educabatur, atque Heroicam prorſus, & ad maxima quæque natam, auſpicemque ſummæ felicitatis, nactus indolem, quà literis, quà exercitijs militaribus, diligentem navabat operam, ita ut ex utroque Cæſar futuris temporibus eſſe poſſet. Anno dein 1236. Rudolphus completo anno 18. ætatis, prima Militis ſimul, & Imperatoris rudimenta poſuit ſub Friderico II. Cæſare.

1237. Fridericus Imperator Italiam magnâ vi aggreditur: Mantuam ad deditionem cogit: Montem clarum aliaque plurima fortalitia in agro Brixiano vi expugnat: moxque cruentiſſimo prælio Mediolano potitur, ac demum Longobardos aggreſſus, ad Locum Curtem novam dictum, inſignem victoriam de ijs reportat. Ubique Rudolpho magna ſpecimina militaris animi exhibente.

1238. Fridericus Imperator Univerſas Civitates Lombardiæ in ſua verba jurare vi ac metu compellit, Rudolphus interim in arte militari in dies proficit.

1239. Fridericus Imperator Sardiniam occupat ENCIUMQUE Nothum ſuum, ejus Regem conſtituit. Rudolphus ad majora munia militaria promovetur.

1240. Cruce ſignati in Syria rem parùm ſecundo ſucceſſu gerunt, condolente ijs plurimùm Rudolpho, qui Paternis veſtigijs inſiſtendo, omnem opem ipſamque adeò vitam, pro recuperatione terræ ſanctæ, paratus erat impendere.

1241. Tartari in Poloniam irruptionem faciunt: mox Sileſiam invadunt, & demum Hungariam miſerè vaſtant. Rudolphus continuat militiam Cæſaris.

1242. Tartari etſi victores Poloniam deſerunt. Rudolphus Caſtra Friderici in Italia ſequitur.

1243. Tartari Turcas diverſis cladibus afficiunt, eoſque ſibi tributarios reddunt. Inter hæc Innocentius IV. Pontifex de terra ſancta ſuorum deceſſorum exemplo ſollicitus, ut muri Jeruſalem reædificarentur, ſcriptis ad omnes Principes Chriſtianos literis hortatus eſt, manus adjutrices ei operi porrigere: Ad quod etiam Rudolphus egregiè ſuam contulit operam.

1244. Ingens Chriſtianorum ſtrages hoc anno facta in Syria à Choraſminis populis. Rudolphus hactenus caſtra ſecutus, ſe ad aulam Cæſaream confert.

1245. Fridericus Imperator Veronæ celebrem Principum, populorumque conventum

conventum agit, quos inter numerabatur etiam ipse Rudolphus I. tanquam Alsatiæ Landgravius.

1246. Fridericus, Dux Austriæ inito prælio contra Belam Regem Hungariæ, prope Neostadium, absque ulla prole occumbens, Austriam legitimis orbatam hæredibus relinquit. Quæ dein ad Otthocarum Bohemum, ac subinde per ejusdem Otthocari contumaciam ad Rudolphum Habspurgensem, inque ejus familiam transijt, & hactenus in ea perseverat.

1247. Fridericus Cæsar obsidione cingit Parmam, ibi quoque Rudolphus in omnibus periculis eidem Cæsari fidelem operam præstat.

1248. Fridericus fugatur à Parmensibus, verùm mox eandem Urbem denuò aggreditur irrito conatu. Ducum tamen, & ipsius Rudolphi dexteritate Florentiam in suas partes coëgit, & multas alias Civitates in obedientia retinuit, nonnullaque adversariorum loca destruxit.

1249. In Italia variâ Fortunâ pugnatur; Enzius Friderici filius capitur à Bononiensibus. Rudolphus cum Friderico in Apuliam redit.

1250. Fridericus Imperator à Manfredo filio Notho ut volunt suffocatus, extingvitur. Rudolphus Aulam Cæsaream deserit.

1251. Friderico fatis concedente, Otthocarus Bohemiæ Rex evocat ad se Rudolphum, eumque ob eximias dotes Aulæ suæ Præfectum constituit.

1252. Rudolphus summa cum laude Aulam Otthocari gubernat.

1253. Rudolphus Aulam Regis, optimis legibus atque institutis, extirpationeque vitiorum, atque intitione proborum morum componit.

1254. Otthocarus Rudolphum expeditioni pro subjugandis Prutenis præficit.

1255. Otthocarus Prutenos Duce Rudolpho subjugat.

1256. Otthocarus subactos Prutenos ad amplectendam fidem Christianam inducit, cooperante plurimùm ad id Rudolpho.

1257. Otthocarus, virtute militari Rudolphi, ditiones Regni sui dilatat à mari Adriatico usque ad mare Balticum.

1258. Otthocarus occasione quasi interregni ab alijs de imperio inter se altercantibus, usus prudentissimis consilijs Rudolphi, multas Imperij Provincias ad se pertrahit.

1259. Otthocarus Rex Bohemiæ, Exercitum contra Belam Hung. Regem comparat, eique Rudolphum præficit.

1260. Rudolphus ingentis victoriæ monumentum affert Otthocaro, in bello adversum Belam Ungariæ Regem, cum nutantis belli, grandem fortunam suis visus est humeris sustinere, Equitatu, cui speciali titulo præfuit hostilem impetum gloriosè sustinendo.

1261. Rudolphus jam bellicâ laude Florens, Otthocari Regi valedicit, atque ad Arcem Habspurgensem, imposterum sua curaturus, regreditur.

1262. Rudolphus ditiones suas ampliare, & pristinas recuperare conatu omni intendit.

1263. Rudolphus vicinos Dynastas, à Familia Hauspurgica ob sui absentiam abalienatas ditiones, restitui jubet.

1264. Recusantes partim viâ juris, partim famâ sui Nominis ad id adigit.

1265. Obstinatè retinentes armorum vi ad restitutionem compellit.

1266. Ad hunc annum commodè refertur præclarum illud, juxta ac pium Rudolphi facinus, quo sibi Imperium, posterisque suis in hanc usque diem feliciter acquisivit. Nimirum: cùm fortè studio venationis Equitanti occurrisset, cœnoso solo, & pluvio Cœlo Sacerdos pedes, Sanctissimum Sacramentum Eucharistiæ ad moribundum deferens, Illicò ratus id quod erat indignum esse DEUM in Deifero homine tam miserè peregrinari, desiliens, Equo sacro homini dono dato, ipse pedes, Augustissimum ferculum usque ad ædes moribundæ personæ, est comitatus.

1267. Rudolphus contra vicinos Dynastas sibi infensos arma capit.

1268. De ijsdem sæpiùs victoriam reportat.

1269. Tandem eosdem ad arma deponenda cogit, sibique subigit.

1270. Gravis controversia inter Rudolphum, & Episcopum Basiliensem cognatum ejus exoritur, circa ditionum Paternarum fines, & Terminos.

1271. Conatur hanc controversiam Rudolphus suavibus medijs componere, sed irrito conatu.

1272. Tandem armis sua repetere, & Basileam obsidione cingere statuit.

1273. Dum obsidionem Basileensem impigrè urget Rudolphus, absens communi septem virum suffragio in Regem Romanorum Francofurti eligitur, & mox Aquisgrani, arreptâ cruce pro sceptro insignibus Cæsareis decoratur.

1274. Rudolphus electus Romanorum Rex Legatos suos ad Concilium Lugdunense secundum mittit, confirmationemque Imperij à Pontifice petit, & Impetrat.

1275. Multis contra Rudolphum Imperatorem insurgentibus, Comitia Augustæ coguntur, & illi hostes declarantur.

1276. Complures Reguli Germaniæ ex Fridericianis reliquijs, mirâ celeritate à Rudolpho opprimuntur, & in ordinem rediguntur.

1277. Rudolphus Cæsar ab Otthocaro juramentum fidelitatis exigit, Austriamque, & Carinthiam tanquam Imperij Provincias ab Otthocaro abalienatas, & sibi appropriatas reddi jubet; quod is quidem initio renuit, postea tamen potentiam, & felicitatem Rudolphi extimescens, utrumque præstat.

1278. Pœnitet facti Otthocarum, unde is ad priorem contumaciam redit, sed à Rudolpho in Campis Austriæ trans Danubium vincitur. Et ipse in acie occumbit.

1279. Mortuo Otthocaro. Victoriæ præmium Moraviam Rudolphus consecutus est. Austriam verò, quam priùs Rudolpho filio suo juniori contulerat,

mox

mox eo defuncto, Alberto filio suo Natu Majori confert. Bohemiâ Wenceslao filio Otthocari relictâ.

1280. Impostor quidam bellè personam Friderici II. dudum in Apulia defuncti induens, multis Germaniæ populis imposuerat, sed demum comprehensus, & de impostura convictus, larvatus hic Imperator, jussu Rudolphi Novesij publicè igni traditus est.

1281. Hoc anno Rudolphus Cæsar ex Germania mittit in Italiam cum Vicaria potestate Comitem Hocaneccium, qui juramentum fidelitatis à singulis Civitatibus ipsius nomine exigeret. Quod, & præstitum est ab aliquibus. Cæteræ id præstare recusantes, non nihil bello ab eodem fatigatæ sunt, sed postea per compositionem ad gratiam admissæ.

1282. Gravissimum Bellum inter Genuenses, & Pisanos oritur, frustra apud obstinatissimè inter se infensos animos, authoritatem suam pro pace conscienda interponente Rudolpho.

1283. Michaël Orientis Imperator moritur, cui succedit Andronicus. Interim Rudolphus occidentis Imperium quà salutaribus legibus, quà propulsatione armorum contra vim externorum in optimum redigere satagit ordinem.

1284. Vivere desijt Alphonsus Castellæ Rex, egregiè de Rudolpho Cæsare meritus, cùm dignitatem imperialem, ad quam ab aliquibus Germaniæ Principibus adhuc ante electionem Rudolphi evectus erat, ultroneè eidem cederet.

1285. Rudolphus Cæsar unà cum conjuge ac Liberis, Lausanæ Gregorium Pontificem convenit, cum eoque de recuperatione terræ Sanctæ consultat.

1286. Eberardus Dux Wirtembergensis turbas novas in Imperio concitat, & contra ipsum Cæsarem arma sumere præsumit, à quo tamen debellatur, & in ordinem redigitur.

1287. Thuringiæ Principes colliduntur, & bello certant, jussisque Cæsaris, ut arma deponerent acquiescere nolentes, ab eodem domantur.

1288. Secta Rejudaizantium invalescit in Germania, cujus præcipuum Authorem Mohirem Rothenburgum Hebræum, Rudolphus Cæsar carceri mancipat, atque hâc ratione novam hæresim in semine suffocat.

1289. Multi ex Nobilibus Germaniæ prædationibus, & depopulationibus Imperium turbant, neque cessant, officij admoniti à Rudolpho à devastationibus, quos proinde is armis aggredi statuit.

1290. Rudolphus arma movens in has infames Harpyas, centum ferè arces Nobilium prædonum, ut securitas Imperij, Provincijs reddatur demoliri curat.

1291. Tandem Germaniâ totâ pacatâ, qui victurus non annis, sed victorijs orbi terrarum cœlitùs datus fuerat, cùm nullus esset hostis, quem vinceret, vivere desijt ætatis anno 73. Imperij vero 18.

1292. Rudolpho è vivis discedente. Albertus ejus filius Francofordiam numerosissimo milite instructus properat ad Coronam Imperialem capessendam à nonnullis Electoribus evocatus, sed arte Gerardi Archi-Episcopi Moguntini, ante

 ejus

ejus adventum Adolphus Nassovius Rex Romanorum Eligitur; indignante Alberto.

1293. In Austriam rediens Albertus, Viennæ ex propinato veneno oculum amittit.

1294. Imperij coronam sibi semel delatam Albertus Archidux omnibus modis vendicare non cessat.

1295. Albertus Archidux contra Adolphum Cæsarem arma sumere decernit, cum eo pro corona Imperiali decertaturus.

1296. Interim alia media suaviora ad obtinendam Imperij dignitatem tentat.

1297. Principes Imperij Pragam convenientes agunt clàm de Adolpho deponendo, & Alberto Archiduce eligendo in Romanorum Imperatorem; Remque exequuntur.

1298. Indignè id ferens Adolphus, Albertum Archiducem contra se armatum animosiùs procedentem prælio aggreditur. Pugnatur utrinque fortiter, sed Adolphus vincitur, & ab ipso Archiduce obtruncatur.

1299. Imperio stabiliendo intentus Albertus, cum Galliæ Rege fœdus antiquum inter Reges Germanorum, & Francorum renovat, conventumque inter eos est, ut Albertus omni jure Regni Arelatensis Francis cederet, ac vicissim Galliæ Rex renunciaret omnibus juribus, quæ illi in Lotharingiam, & Alsatiam competerent.

1300. Celebrantur nuptiæ inter Rudolphum Archiducem Austriæ, filium Alberti Cæsaris, & Blancam Sororem Philippi Regis Galliæ.

1301. Arctiùs adhuc fœdus percutitur inter Albertum Cæsarem, & Philippum Regem Galliæ.

1302. Nonnulli Principes Imperij contra Albertum Cæsarem conspirant prætendentes læsionem suorum jurium. Quos ille persequitur, & opprimere studet.

1303. Hoc anno primùm Pontifex Electionem Alberti Cæsaris confirmat.

1304. Eluxit Alberti Cæsaris integritas in eo, quòd notato Anathemate Philippo, & jure Regni spoliato à Bonifacio Octavo summo Pontifice, atque ab eodem, delato Alberto Gallicano sceptro, memor fœderis cum prædicto Rege initi, illud suscipere recusaverit.

1305. Reconciliatur Cæsari Wenceslaus Rex Bohemiæ, cum quo illi graves inimicitiæ fuerant, ob decimas fodinarum argenti, quas in Bohemia exigere volebat Albertus. Et ille paulo post moritur.

1306. Extincto Wenceslao Juniore, Albertus Cæsar Rudolphum filium Regem Bohemiæ constituit. Sed Rudolpho antequàm annus elaberetur mortuo, Bohemi Henricum ducem Carinthiæ, sibi, in Regem eligunt.

1307. In præsentem annum Refertur initium fœderis Helvetici occasione, seu prætextu injuriarum Præfectorum, & Ministrorum Austriacorum.

1308. Albertus Cæsar à Joanne Nepote occiditur.

1309. Suc-

1309. Succedit Alberto in Imperio Henricus Comes VII. Lucenburgensis Atque ejusdem jussu, Alberti Cæsaris occisi corpus, unà cum cadavere Adolphi, quem Albertus occiderat, Spiram defertur, & utrumque uno eodemque die in sepulcris Regnum humatur. Alberto Archiduci in provincijs Hæreditarijs Fridericus Archidux succedit.

1310. Henricus Imperator post exauthoratum à Bohemis Henricum Regem Ducem Carinthiæ, Filium suum Joannem ipsis Proceribus instantibus, Regem Bohemiæ creat. Quod Regnum jam priùs destinatum erat, statim Rudolpho mortuo, Friderico alteri Alberti Cæsaris Filio, sed morte Alberti interventâ res tota evanuit. Et quamvis Fridericus Archidux à nonnullis etiam tunc expeteretur, maluit tamen is coronâ Regni carere, quàm novorum tumultuum occasionem dare.

1311. Non contentus his Henricus, etiam Austriæ Ducatum sibi usurpare deliberat, demotus tamen ab eo consilio dicitur Procerum admonitione memorantium ob unum Austriæ Ducatum quinque Cæsares interemptos, cavendumque esse, ne sextus ille accederet.

1312. Fridericus Archidux Austriam, quam aliquorum Procerum tumultuaria Studia turbaverant, placat.

1313. Henricus VII. moritur. Quo è vivis exempto, Fridericus Archidux, & Ludovicus Bavarus apertâ æmulatione certant de Imperio.

1314. Fridericus Archidux divisis suffragijs Cæsar, cum Ludovico Bavaro renunciatur.

1315. Utrobique classicum canitur, ac acerrima prælia inter Cæsares, Austriacum, & Bavaricum committuntur.

1316. Ludovicus suam Electionem à Pontifice confirmari postulat, ast non impetrat, stante parte Imperij pro Friderico.

1317. Ludovicus Imperator res Italiæ curat. Fridericus Cæsar Imperium sibi stabilire studet.

1318. Certatur adhuc de Imperio, tam Friderico Austriaco, quàm Ludovico Bavaro illud usurpante.

1319. Necdum cessatur ab armis, quin imò tota eo bello ferVet Germania.

1320. Pergentibus sibi adversari Friderico, & Ludovico, ac neutrius confirmatione vel infirmatione hactenus à Pontifice declaratâ. Pontifex proniorem se erga Fridericum ostendere incipit.

1321. Evocat in Italiam Fridericum Austriacum Papa, quòd Ludovicus illi esset suspectus. Atque Fridericus Henricum Fratrem Archiducem cum selecta manu militum, Pontifici contra Gibellinos Ecclesiæ hostes submittit.

1322. Recrudescit bellum inter Fridericum, & Ludovicum Cæsares, & Fridericus prælio Superatur, ac capitur, cum Henrico Fratre jam ex Italia reduce.

1323. Henricus Archidux Friderici Frater fit liber, datis in redemptionem Ludovico nonnullis castris.

1324. Leopoldus Austrius alter Friderici Frater, pro eliberatione Friderici modis omnibus laborat.

1325. Idem Leopoldus Archidux cognomento Bellicosus, ingenti Exercitu Bavariam invadit, & Ludovicum ad eliberationem Friderici cogit, honestâ hâc conditione, ut Fridericus, & Ludovicus diviso Imperio, raro exemplo ex rivalibus Coronæ æmuli, & hostes, ex hostibus collegæ amicique regnarent.

1326. Ludovicus à Romanis evocatur. Fridericus res in Austria per suam absentiam turbatas componit.

1327. Moritur Henricus Archidux Austriæ Friderici Frater.

1328. Ludovicus Romam ingreditur, & coronatur. Fridericus hærede carens Albertum minimum natu Fratrem, tunc Viennensem, & Passaviensem Canonicum pro successore destinat.

1329. Ludovicus Cæsar Accepto de Friderici Pulchri, collegæ sui in Imperio gravi infirmitate, ex Italia in Germaniam properat.

1330. Fridericus Cæsar cognomento Pulcher moritur, & sepelitur Maurbaci in Austria.

Mortuo Friderico Cæsare, sine tali hærede, qui posset esse Augusti Nominis, & solium tenere, centum & aliquot annis exulavit ab Austria, usque ad Albertum II. Imperialis corona. Nam Ludovicus Bavarus, qui simul cum Friderico Titulum Imperij obtinebat, supervixit post Friderici mortem annis 17. nempe ad annum 1347. Huic successit Carolus IV. Comes Lucemburgensis, qui imperavit ad annum 1378. Carolo subrogatus est Wenceslaus Rex Bohemiæ, sed ob ignaviam est depositus è solio Imperiali anno 1400. In locum hujus electus est Robertus Bavarus, gessitque fasces Imperij ad annum 1408. Hos secutus est Sigismundus Brandeburgicus, postea etiam Ungariæ, & Bohemiæ Rex, rexitque Imperium ad annum 1435.

Interea Principes Austriaci multa præclara foris domique gessêre sequenti serie sibi succedentes.

ALBERTUS II. Sapiens dictus Alberti primi Filiorum, & Friderici Cæsaris Fratrum natu minimus, ex Canonico Viennensi, & Passaviensi, Sacris, quibus initiatus erat, exolutus, duxerat JOANNAM UDALRICI Ultimi Ferretarum Comitis Filiam (sicque auctum est Austriacum Patrimonium Ferretanis ditionibus, & Santgoniensi Principatu) ex qua sex liberos susceperat, quorum hæc sunt Nomina, & Agnomina.

RUDOLPHUS IV. Magnanimus.
ALBERTUS III. Pater Patriæ dictus.
LEOPOLDUS III. Probus appellatus.
FRIDERICUS IV. Splendidus.
MARGARITA.
CATHARINA.

Ex his RUDOLPHUS alter Fundator Academiæ Viennensis, obijt anno 1363.

1363. Viennæ Sepultus. LEOPOLDUS militiæ eximium decus fuit. Præcipua bella, quæ gessit fuêre contra Venetos, & Helvetios. Sed cum Venetis, Tarviso ab illis recepto mox pacem inijt 1381. Cum Helvetijs atrociùs ei pugnandum erat: Desciverant hi superioribus annis ab obedientia Principum Austriacorum, hos Leopoldus cùm ad pristinam subjectionem reducere vellet, copioso exercitu comparato, allectis in Societatem belli alijs etiam Principibus, & Magnâ Nobilitate, Helvetiam ingreditur. Sed à Helvetis circumuentus fortiter dimicans in prælio cœsus, occubuit, præcipuâ parte Nobilitatis amissâ. Contigit id anno 1386. prope Sempachium oppidum. Fridericus IV. Splendidus cognomento, sed magis sangvine, absque hæredibus decessit. MARGARITA nupsit primùm Meinhardo Bavaro, tum Joanni Moraviæ Principi CAROLI IV. Cæsaris Fratri. CATHARINA in Sanctæ Claræ Cænobio Sanctimonialis, omnium virtutum radijs claruit. Solus Albertus III. factus est hæres ditionum Austriacarum post mortem Parentis ALBERTI II. Sapientis dicti, qui erat primus Fundator Academiæ Viennensis, obieratque Anno 1358.

Duxerat autem ALBERTUS III. in uxorem ELISABETHAM Filiam Caroli IV. Cæsaris, eratque is ex Augustissima domo Austriaca primus Tyrolensis, & Athesinæ Comes. Verum, cùm ex prima Uxore nullam prolem suscepisset, eâ defunctâ, ex Beatrice Burgravij Norimbergensis Filia, unicum sustulit filium sibi cognomine ALBERTUM IV. Obijt autem 1395. Hic Archidux Austriæ, successorque in alijs Principatibus Uxorem duxit JOANNAM Alberti Bavariæ Ducis, & Hannoniæ, Hollandiæ ac Zelandiæ Principis Filiam, ex qua nati sunt ALBERTUS V. inter Austriacos Principes, sed II. in Romanis fastis. Romanorum Rex, & Cæsar, & MARGARITA Uxor deinde Henrici divitis Bavariæ Ducis. A que hic ALBERTUS integro sæculo ab Austriaca domo exulantem Imperialem dignitatem, in eam rursus honorificentissimè reduxit, non interruptâ Austriacorum Cæsarum Familiæ serie. Qui etiam hujus Historiæ continuabit seriem. Igitur anno 1399. Natus est hic Albertus Archidux Augustissimæ Domûs Austriacæ in Imperiali dignitate alter fundator.

1400. Wenceslao Imperatore ignavissimo exautorato Rupertus Bavarus eligitur. Albertus complet annum ætatis primum.

1401. Sigismundus Rex Ungariæ postea Imperator, & Socer Alberti Archiducis, ab Ungaris incaptivatur. Albertus complet annum ætatis secundum.

1402. Evocatur Rupertus ad Coronationem Romam à Pontifice, sed mox regreditur. Sigismundus Rex detinetur adhuc in custodia. Albertus complet annum ætatis tertium.

1403. Sigismundus Rex evadit è custodia, Rege Ladislao à seditiosis electo ex Ungaria fugiente. Albertus complet annum ætatis quartum.

1404. Wenceslaus Rex Bohemiæ à suis secundò captus, Viennam ubi tunc Albertus Archidux educabatur, mittitur.

1405. Deti-

1405. Detinetur Rex Wenceslaus Viennæ in latebris cujusdam Turris, ita abstrusus, ut inveniri nisi à conscijs non potuerit.

1406. Evadit Wenceslaus è carcere Viennensi, ope cujusdam piscatoris inopis, qui ab eo postea equestri dignitate est ornatus.

1407. Hussitarum pestilens secta invalescit in Bohemia, Wenceslao Rege non curante eidem obviare. Hinc origo plurimorum bellorum, & desolatio Regni Bohemiæ. *Nempe:* Sic perit omnis Regio, in qua non curatur Religio. Albertus complet annum ætatis Octavum.

1408. Eruditur in literis Albertus, magnaque pro ratione suæ ætatulæ ingenij dat specimina.

1409. A Provincialibus ordinibus cùm nondum excessisset ex Ephœbis, Austriæ administrandæ admovetur Albertus, institutis Tutoribus ex Austriaca gente industrijs, & fortibus GUILLELMO, & LEOPOLDO V. Patruelibus.

1410. Aggressus Principatum, Provinciam tumultibus intestinis concussam, non sine prudentiæ laude operâ eorundem Tutorum compescit.

1411. Sigismundus Rex Ungariæ. Postea socer Alberti Archiducis in Regem Romanorum eligitur.

1412. Cùm Wenceslaus Bohemiæ Rex omnia sine cura haberet, Subingo Archi-Episcopus Pragensis, in Ungariam ad Sigismundum Regem se recipit, ab eo contra Hussi turbas consilium, & auxilium petiturus. Albertus Archidux ad arma tractanda animum applicat.

1413. Sigismundus Imperator per literas publicas, & Ablegatos, omnes Principes Imperij ipsumque Albertum Archiducem ad Concilium generale à Joanne Pontifice Constantiam indictum, invitat.

1414. Sigismundus Imperator hoc anno primum Aquisgrani Coronâ Imperiali insignitur, cui coronationi etiam Albertus Archidux interest.

1415. Concilium Constantiense celebratur, præsente ipso Sigismundo Cæsare, ad quod, & Albertus Archidux suos legatos mittit. In eodem concilio Joannes Huss ad rogum damnatur. Fridericus Archidux Austriæ, dein Cæsar, ex Ernesto I. Archiduce natus.

1416. Totus in evertendo Schismate (quo tunc laborabat Ecclesia) Sigismundus Imperator, ipse ad diversos Reges proficiscitur, simul contra Hussitas auxilia conquirit, pro quibus, & Albertus Archidux se Cæsari offert.

1417. Schisma Ecclesiæ, operâ Sigismundi Imperatoris tollitur. Albertus Archidux se in armorum usu exercet. Fridericus Archidux Ernesti Archiducis filius secundum ætatis annum complet.

1418. Concilium Constantiense finitur, ex quo & Alberti Archiducis Legati redeunt.

1419. In Bohemia Hussitæ arma arripiunt, quibus Sigismundus Cæsar obviare statuit, advocato in partem auxilij Alberto Archiduce. Wenceslaus Rex Bohemiæ moritur ex paralisi.

1420. Nimi-

1420. Nimium invalescunt Hussitæ, non obstantibus tamen eorum conatibus, Sigismundus Cæsar coronatur in Regem Bohemiæ, cooperante ad id etiam Alberto Archiduce.

1421. Adhuc tumultuantur Hussitæ contra Sigismundum, cui Albertus Archidux quatuor millia equitum in subsidium mittit.

1422. Hussitæ Regnum Bohemiæ, Wladislao Regi Poloniæ primùm, dein Fratri ejus Duci Lithvaniæ, clàm offerunt. Quorum uterque illud acceptare recusat. Fidere nolentes illis, qui nec Deo, nec suo Regi essent fideles.

1423. Zisca Hussitarum Dux usque ad fines Austriæ hostiles excursiones facit, sed ab Alberto Archiduce strenuè semper repellitur.

1424. Hic annus Supremus fuit Ziscæ Ducis Hussitarum, quo cum toties Alberto Archiduci confligendum erat, variante etiam sæpiùs fortunâ.

1425. Mortuo Zisca, Hussitæ in Austriam erumpunt, nonnullaque ejus oppida expugnare tentant, quæ tamen Alberti Archiducis adventu, obsidione liberantur.

1426. Hussitæ Silesiam vastant, Alberto Archiduce fines Moraviæ tutante.

1427. Nostri fugantur ab Hussitis. Albertus Archidux in omnibus occasionibus boni ducis officium præstat.

1428. Sigismundus Imperator Moraviam Alberto Archiduci Genero suo donat.

1429. Hussitæ rursus tripartito agmine Ungariam, Poloniam, & Austriam aggrediuntur, igne ferroque omnia vastantes.

1430. Philippus Dux Burgundiæ Burgis in Flandria Ordinem Equestris dignitatis Aurei Velleris instituit, cujus ipse suo tempore esset caput, ac post eam successores ejus Duces Burgundiæ, quæ dignitas postea Jure hæreditario ad Augustissimam domum Austriacam transijt.

1431. Nostri rursus profligantur ab Hussitis in Bohemia, Meliori Fortunâ favente Alberto Archiduci, qui ex alia parte per Moraviam ingressus, clade magnâ Hussitas afflixit.

1432. Agitur cum Hussitis de eorum accessu ad Concilium, quod tunc Basileæ celebrabatur, cui ipse Sigismundus Cæsar, & Legati Alberti Archiducis interfuêre.

1433. Sigismundus agit cum Eugenio Pontifice de sua coronatione, quod etiam obtinet, Magnaque cum solennitate coronatur Romæ.

1434. Interim Hussitæ cæduntur, egregiam operam ad id conferente Concilio Basiliensi, & Alberto Archiduce.

1435. Albertus Archidux Austriæ, in Soceri sui Sigismundi Imperatoris absentia egregiam de Turcis reportat victoriam in Ungaria.

1436. Postquam Augustali coronâ potitus redijsset Sigismundus in Ungariam, rebus ibi compositis, visitat Metropolim Bohemiæ Pragam, mortemque sibi vicinam præsagiens, inde concedit in Moraviam, ut antequam è vita decederet, Filiam,

liam, Generumque videret. Qui mox ex Austria Znoimam ad Imperatorem accurrunt.

1437. Sigismundus adesse mortem jam sentiens, Albertum Archiducem generum, Proceribus Hungariæ, & Bohemiæ, pro successore Regnorum commendat Znoimæ, ibique cum summo dolore omnium excedit, annum Septuagesimum ætatis agens.

1438. Albertus Archidux, uno eodemque Anno Rex Hungariæ Calendis Januarijs Albæ Regali. Pridie Nonas Maij Rex Bohemiæ Pragæ, ac tandem Francofurti Imperator Romanorum salutatur.

1439. Non est diu feriata tanta Felicitas. Statim enim initio sui Regiminis tumultuantes nonnullos Bohemiæ Proceres in ordinem redigit Albertus. Subinde Turcas ab Hungaria avertit, sed paulò post in reditu à victoria Turcica, ex esu Peponum, in Hungaria moritur.

1440. Mortuo Alberto, ab Hungaris in Regem eligitur Uladislaus Regis Poloniæ Frater. A Bohemis Albertus Bavarus. Ab Electoribus Imperij in Cæsarem Fridericus IV. Ex eadem Augustissima Domo Austriaca Ernesti Archiducis Filius, & Alberti defuncti Cæsaris Patruelis. Eodem Anno nascitur Ladislaus Alberti II. Imperatoris Romanorum, & Regis Hungariæ, ac Bohemiæ Filius posthumus: qui quarto post Mense in Regem Hungariæ coronatur: ac deinde à Matre, unà cum Sacra corona Regni Hungariæ, in Austriam in Friderici Cæsaris patrui tutelam deportatur.

1441. Repudiat Bavarus Regnum Bohemiæ sibi oblatum, quod illi Cæsari Friderico deferunt, sed is salvum id Ladislao esse vult. Hungari interim evocatum jam priùs Uladislaum in Regem assumunt.

1442. Gravia bella inter Uladislaum Regem, & Elisabetham Reginam Matrem Ladislai posthumi pro Regno Hungariæ geruntur.

1443. Fridericus Cæsar coronatur Aquisgrani.

1444. Uladislaus Electus Hungariæ Rex, in prælio contra Amuratem Turcarum Imperatorem, occumbit.

1445. Ad Ladislaum Posthumum devolvitur Hungaria, dato ei Tutore Hunniade, qui regnum strenuè contra Turcas defendit.

1446. Ne in Imperium progrederentur, prohibet Turcas fortissimus Hunniades.

1447. Obijt Eugenius IV. succedit in Pontificatu Felix V. Ladislaus Posthumus annum ætatis septimum complet.

1448. Bellum inferens Turcis Joannes Hunniades, pro Ladislao, Regni Hungariæ Gubernator, cæsis ex ijs 34000. fessus potiùs, quàm victus, ad tutiora se recipit, desideratis ex suis 8000.

1449. Atrox bellum exoritur inter Albertum Marchionem Brandeburgicum, & Norimbergenses, quod Fridericus Cæsar sopire conatur.

1450. Proce-

1450. Proceres Hungariæ, & Bohemiæ de Rege Ladislao à Friderico Cæsare repetendo, inter se consilia ineunt.

1451. Urgent ijdem Fridericum Cæsarem, ut Regem suum ac Dominum, Ladislaum sibi reddat.

1452. Ladislaus Annum agens 12. Viennâ in Hungariam venit, & Joannes Hunniades officio Gubernatoris cedit.

1453. Idem Ladislaus Hungariæ Rex, coronatur in Regem Bohemiæ.

1454. Conventus Principum Ratisbonam à Friderico indicitur, ad tractandum de bello contra Turcam.

1455. Occasione Ciliæ Comitis, qui pro suo arbitrio disponebat omnia, utpote Regis Ladislai Avunculus, variæ turbationes tam in Hungaria, quàm in Austria exoriuntur.

1456. Mahometes Turcarum Imperator Hungariam aggressus, vix effugit cladem, cæsis à Hunniade 40000 suorum. Quo eodem anno ipse Hunniades complorante Ecclesiâ universâ moritur.

1457. Ladislaus, & Matthias Joannis Hunniadis Filij, carceri mancipantur, ob trucidatum Ciliæ Comitem Avunculum Ladislai Regis, & post triduum Ladislaus Hunniades Budæ capite plectitur, Matthias Viennam, & inde Pragam captivus abducitur. Eodem anno ipse Rex Ladislaus Pragæ non sine veneni suspicione obijt anno ætatis 18.

1458. Disputatur de successione Regnorum Hungariæ, & Bohemiæ, ab Hungaris Matthias Hunniades in Bohemia in Carcere, & potestate Georgij Prodiebrachij existens in Regem eligitur. De Regno Bohemiæ contendunt plures, maximè tamen Sigismundo, & Alberto Archiducibus Austriæ illud prætendentibus. Verùm Georgius Bodiebrachius omnium consensu Rex Bohemiæ pronunciatur.

1459. Quantum potest laborat Pius in conciliandis Principibus. Maximilianus Archidux Austriæ, postea Cæsar Filius, Friderici Imperatoris Romanorum, nascitur Tauzenbergæ in Carinthia.

1460. Graves exoriuntur simultates inter Pontificem, & Sigismundum Archiducem ob incaptivatum ab Archiduce Cardinalem Cusanum Episcopum Brixiensem.

1461. Matthias Corvinus Hungariæ Rex, Sacram Regni Coronam, olim ab Elisabetha Matre Ladislai posthumi, clam in Austriam delatam sibi à Friderico Cæsare reddi postulat, nec tamen impetrat.

1462. Simultates inter Pontificem, & Sigismundum Austriæ Archiducem ob captivitatem Cardinalis Cusani in apertas erumpunt inimicitias.

1463. Hungari agunt miris modis cum Friderico Cæsare, pro restitutione Sacræ Coronæ, quam is certis pactis, & conditionibus illis restituit.

1464. Matthias Corvinus Hunniades in Regem Hungariæ inauguratur, Sacra Regni Hungariæ Coronâ, posteaquam ea, in manibus Friderici Imperatoris Romanorum per 24. annos fuisset.

1465. Fridericus Cæsar ad Georgium Podiebrachium Regem Bohemiæ Hussitam, Sedi Apostolicæ subjiciendum operam suam confert.

1466. Anathemate ferit Bohemiæ Regem ob manifestam hæresim Paulus Pontifex, quod facere hactenus distulerat, ad interpositionem Friderici Cæsaris.

1467. Fridericus Cæsar Norimbergam conventum indicit Principibus Imperij, ad consultandum de bello Turcico.

1468. Matthias Hungariæ Rex suscipit Bellum contra Bohemiæ Regem, excitatus ad id à Paulo Pontifice, & Friderico Cæsare. Ipse Fridericus Cæsar voti solvendi causâ Romam visitat.

1469. Matthias Corvinus armis Bohemiâ potitur, & coronatur. Maximilianus Archidux complet annum ætatis decimum.

1470. Fridericus Cæsar redux ex Italia monet iterato Georgium Podiebrachium, ut hæresi depositâ, Sedi Apostolicæ se subjiciat.

1471. Moritur Georgius Podiebrachius, quo mortuo Bohemi contra Matthiam eligunt Wladislaum Polonum. Novum conventum celebrat Ratisbonæ Fridericus Cæsar de bello Turcico.

1472. Fridericus Cæsar, & Pontifex Wladislaum, & Matthiam de Regno Bohemiæ concertantes pacificare studet. Maximilianus Archidux insigni miraculo, ex cultu Augustissimæ Eucharistiæ ab interitu, in venatione servatur.

1473. Fridericus Cæsar Maximiliano Filio despondet Mariam, Ducis Burgundiæ Filiam, & unicam hæredem.

1474. Fridericus Cæsar feliciter acrem obsidionem Novasij solvit.

1475. Carolus Burgundus Socer Maximiliani Archiducis, Lotharingiam bello opprimit.

1476. Idem Carolus post occupatam Lotharingiam, contra Helvetios, quod ab ijs recuperatione Comitatûs Ferretani, qui à Sigismundo Archiduce sibi datus fuerat, injuriam aliquam accepisset, expeditionem suscipit, sed ab ijsdem victus, occumbit ad Nancejum.

1477. Post mortem Caroli Ducis Burgundiæ, multi Reges, & Principes Mariæ Caroli Filiæ, & tot ditionum Hæredis Matrimonium prensant, sed vicit Maximiliani Archiducis pars, cui jam antea desponsata erat.

1478. Maximilianus Archidux Possessionem Burgundiæ, & Belgicæ Reipublicæ administrationem, ac aliarum ditionum eidem annexarum adit. Philippus I. Archidux Austriæ, postea Rex Hispaniæ, Filius Maximiliani. I. Imperatoris natus.

1479. Exoritur bellum inter Ludovicum Regem Galliæ, & Maximilianum Archiducem, acrisque pugna committitur ad Guinegatam, multisque utrinque cæsis; campus Maximiliano cessit.

1480. Post victoriam à Maximiliano Archiducé obtêntam, Ludovicus Rex totum peditatum suum ob rem in bello Guinegatensi malè gestam penitùs exauctorat, eorumque loco externum militem stipendiarium constituit, ac præcipuè ex Helvetijs, quorum hac occasione civis & primus fœderatus esse, & dici voluit.

1481. Inte

1481. Inter Fridericum Romanorum Imperatorem, & Matthiam Regem Hungariæ bellum exarſit.

1482. Equo lapſa in venatione Maria Burgunda Maximiliani Archiducis Uxor, curationem ob verecundiam recuſans moritur, & Auſtriacorum inde potentia plurimum augetur.

1483. Bellum inter Fridericum Cæſarem, & Matthiam Hungariæ Regem continuatur.

1484. Corneuburgum in Auſtria à Matthia Corvino expugnatur.

1485. Matthias Rex Viennam Auſtriæ capit.

1486. Maximilianus I. Archidux Auſtriæ Friderici Cæſaris Filius, in Imperatorem Romanorum eligitur, eodemque anno coronatur.

1487. Interceptis commercijs Veneti cum Auſtriacis colliduntur. Belgæ cõſura Maximilianum Regem Romanorum tumultuari incipiunt.

1488. Maximilianus Rex Romanorum à tumultuantibus Brugenſibus capitur, ſed mox à Friderico Cæſare Parente liberatur.

1489. Maximilianus Rex Romanorum, & Carolus Galliæ Rex ratione conjugij pro Anna Ducis Britanniæ Filia certant.

1490. Matthias Hungariæ Rex, Viennæ Auſtriæ Apoplexiâ tactus, diem obijt, cui in Regno Hungariæ ſuccedit Wladislaus Bohemiæ Rex. Maximilianus Auſtriam, & ſimul Viennam recipit.

1491. Maximilianus Rex Romanorum cum Hungaris pacem componit.

1492. Mauri ex Hiſpanijs penitus ejiciuntur. Maximilianus Rex Romanorum à Friderico Cæſare pro Gubernatione Provinciarum, & Imperij diſponitur.

1493. Moritur Fridericus Imperator. Eidem Maximilianus jam priùs Electus, & coronatus in Imperio ſuccedit.

1494. Maximilianus Imperator Res Imperij, & Provinciarum, ordinat.

1495. Camera Spirenſis ab eodem Imperatore Inſtituitur. Philippus Archidux Filius Maximiliani ducit Joannam Filiam Regis Hiſpaniarum.

1496. Maximilianus Cæſar in Italiam expeditionem ſuſcipit.

1497. Defunctis intra exiguum tempus Ferdinandi Regis Hiſpaniarum prolibus, Parentis Joannæ, quæ Philippo Archiduci nupſerat tota Hiſpanica Monarchia ad Auguſtiſſimam Domum Auſtriacam declinare cœpit.

1498. Carolo Galliæ Rege mortuo, ſuccedit Ludovicus XII. Valeſius, qui pacem cum Hiſpano, Anglo, & Cæſare init.

1499. Suſcepto bello contra Helvetios Maximilianus Imperator varió marte cum ijs ſæpiùs confligens, tandem ad conditiones pacis illos admittit.

1500. Naſcitur Carolus V. Archidux, dein Hiſpaniarum Monarcha, & Romanorum Imperator ex Philippo Archiduce Filio Maximiliani Cæſaris, & Joanna Filia Ferdinandi Regis Hiſpaniarum.

1501. Philippus Archidux Auſtriæ, Filius Maximiliani Cæſaris à Socero Fer-

dinando in Hispaniam evocatur, cum Joanna conjuge Sacramentum accepturus de Regni successione.

1502. Liga Rusticorum in Germania, seu potius Rebellio plebis contra Nobilitatem, dissipatur à Maximiliano Imperatore, severè in Authores animadvertente.

1503. Philippus Archidux ex Hispanijs in Belgium redux, de Pace inter Socerum Ferdinandum Regem Hispaniæ, & Ludovicum Regem Galliæ agit, eamque conficit.

1504. Maximilianus Imperator ob quandam reluctationem, Rupertum Bavariæ Ducem proscribit, acriterque eum persequendo, ad obsequium redigit.

1505. Avitum Fœdus inter Ludovicum Galliæ Regem, Ferdinandum Regem Hispaniæ, Philippum Archiducem Austriæ, ac Belgarum Principem, ipsumque Maximilianum Cæsarem initum.

1506. Philippus Archidux unà cum Joanna Uxore Regina Hispaniæ, è Belgio in Hispaniam ad Regnum illud capessendum solvit, eodemque anno Granatæ moritur.

1507. Maximilianus Cæsar exercitum in Italiam parat.

1508. Unitis armis Venetos aggrediuntur Pontifex, Imperator, Gallus, & Hispanus.

1509. Venetis plurimæ urbes ereptæ à confœderatis.

1510. Julius Pontifex Venetos Ecclesiæ restituit. Maximilianus Cæsar in Germania emendationem Morum in Ecclesiasticis per Pontificem, urget.

1511. Venetis etiam Hispani, & Helvetij junguntur, durantibus in Fœdere contra Venetos, Gallo, & Maximiliano Cæsare.

1512. Regnum Navarræ unitur Regno Castellæ, & postea devolvitur per Joannam Philippi Archiducis Austriæ Uxorem, & Regis Hispaniarum Filiam, in Augustissimam Domum Hispano-Austriacam. Cæsar rescindit fœdus cum Gallo.

1513. Maximilianus Cæsar varijs cladibus Venetos atterit.

1514. Pontifex Maximilianum Cæsarem, & Venetos conciliare studet.

1515. Desponsatur Maria Philippi Archiducis, & Regis Hispaniæ Filia Ludovico Wladislao Regis Hungariæ Filio, & vicissim Ferdinando Archiduci ejusdem Philippi Filio, Anna prædicti Ludovici Soror. Eodem anno Wladislaus Hungariæ, & Bohemiæ Rex moritur Budæ.

1516. Ferdinandus Socer defuncti Philippi Archiducis è vivis decedit, cui succedit in omnibus Regnis Carolus Nepos, Filius Philippi Archiducis.

1517. E Belgio ubi educabatur transit in Hispaniam Carolus, Monarchiaq; Hispanicâ potitur. Lutherus suas hæreses spargere incipit.

1518. Maximiliano Imperatore petente mittitur Cardinalis Cajetanus in Germaniam ad Religionis dissidium componendum.

1519. Maximilianus Cæsar moritur ætatis anno quinquagesimo nono.

1520. Carolus V. Maximiliani I. Cæsaris Nepos, Philippi I. Regis Hispaniarum Filius, Romanorum Imperator inauguratur.

1521. Ca-

1521. Carolus V. Gallos Mediolano exuit.

1522. Hadrianus Belga Absens Caroli V. olim præceptor, eligitur in Pontificem. Inter Carolum V. & Gallos acriter pugnatur.

1523. Carolus Cæsar in Hispania componendis motibus intendit. Hadrianus Papa obijt.

1524. Exercitus Caroli V. Cæsaris, Duce Borbonio Massiliam obsidet. Franciscus primus Rex Galliæ interim Lombardiâ ferè totâ, & Mediolano potitur.

1525. Galli, à Carolo V. Cæsare cæduntur. Ipseque Rex Galliæ Franciscus I. ad Ticinum capitur.

1526. Ludovicus Hungariæ, & Bohemiæ Rex, post acerrimum commissum cum Solymanno Turcarum Imperatore prælium, in campo Mohach occumbit. Maria Regina, Archiducissa Austriæ se Viennam ad Fratrem Ferdinandum recipit. Franciscus Galliarum Rex à Cæsare dimittitur.

1527. Ferdinandus Archidux Austriæ Philippi I. Regis Hispaniarum, & Archiducis Filius Caroli V. Imperatoris Germanus, primò Bohemiæ, ac deinde Rex Hungariæ coronatur. Maximilianus Archidux dein Cæsar hujus nominis II. Nascitur Viennæ.

1528. Recrudescit iterum bellum inter Carolum Cæsarem, & Franciscum Regem Galliæ. Quorundam Hungariæ Procerum discordijs Joannes Zapoliensis, Vayvoda Transylvaniæ, & Comes Scepusiensis, Rex Hungariæ contra Ferdinandum destinatus auxilium Turcarum implorat.

1529. Solymannus Turcarum Imperator auspicijs Joannis Zapoliensis, præcipuas munitiones in Hungaria occupat, ac ipsam etiam Viennam Austriæ obsidet, sed re infectâ recedere cogitur.

1530. Ferdinandus Rex Hungariæ Archidux Austriæ Budam recipit.

1531. Ferdinandus Hungariæ, & Bohemiæ Rex adlaborante Carolo V. Imperatore Coloniæ Agrippinæ in Regem Romanorum eligitur.

1532. Carolus Imperator conventum Ratisbonæ celebrat, primamquê pacem cum Protestantibus concludit, spe auxiliorum contra Turcas promissorum. Ipse interim Ferdinando Fratri res Imperij recommendans, in Hispaniam redit.

1533. Ferdinandus Rex, dissidia circa negotium Religionis in Germania componere studet. Henricus VIII. Rex Angliæ legitimam Uxorem Catharinam Caroli V. Materteram repudiat, ductâ in ejus locum Annâ Bolenâ.

1534. Henricus VIII. Rex Angliæ deficit ab obedientia, & unione Ecclesiæ, quo eodem anno jacta sunt Parisijs fundamenta à Sancto Ignatio minimæ Societatis JESU. Quæ post DEUM sua incrementa, & progressus, in utroque orbe potissimùm Augustissimæ Domui Austriacæ debet adscribere.

1535. Carolus V. Imperator expeditionem in Africam suscipit, atque Tunetum expugnat. Mox in Siciliam, ac dein Neapolim triumphans revertitur.

1536. Expugnant Fanum Pauli, & Monstrolium Cæsariani; Galli vicissim Hesdinum.

1537. Gal-

1537. Galliæ Rex Franciscus Turcas contra Austriacam Domum sollicitat, cum iisque turpissimum fœdus init. Exercitus Ferdinandi Regis cladem magnam in Hungaria accipit.

1538. Pontifex, Cæsar, & Veneti, Turcas maritimo bello aggrediuntur, sed exiguo cum fructu, ob Ducum competentias, & dissensiones.

1539. Gandavenses in Belgio tumultuantur contra Carolum Cæsarem, sed Carolus mirâ celeritate per Gallias in Belgium occurrens, eos in officio retinet.

1540. Solymannus Turcarum Imperator à Vidua Joannis Zapoliensis contra Ferdinandum Regem evocatus, Budam Hungariæ Metropolim, & Regum Sedem occupat, suique juris facit.

1541. Ferdinandus Rex validum Exercitum in Hungariam contra Turcas mittit ad Budam reoccupandam, sed is irrito conatu recedere cogitur.

1542. Cæsar Tunetanâ victoriâ animatus; rursus alteram in Africam expeditionem suscipit, sed variante fortunâ, exercitu sævitiâ tempestatis attrito, remeat in Hispaniam.

1543. Comitia Germaniæ Norimbergæ celebrantur præsente Ferdinando Rege Romanorum, in quibus de suppetijs contra Solymannum actum est. Interim Solymannus Turcarum Imperator Strigonium, Albam Regalem, aliasque non paucas munitiones Hungariæ capit.

1544. Post suum reditum ex Africa invasus à Gallo Carolus V. excurrit Parisios usque cui, & Anglus adest. Qui tamen postea repente pacem inter se ineunt.

1545. Concilio Generali Tridentino, cujus summi promotores erant Carolus V. & Ferdinandus Rex, initium datum.

1546. Confœderati Acatholici Germaniæ Principes, quorum Duces erant Fridericus Dux Saxoniæ, & Philippus Lantgravius Hassiæ, arma contra Cæsarem sumunt. Quos dum Cæsar persequitur, Ferdinandus Rex Saxoniam vastat.

1547. Cæsar victum Saxonem capit, & Hassum desperatione rerum, supplicem habet.

1548. Augustæ senatum reformat Imperator, & Clerum restituit. Fridericum Saxonem exauctorat, eique Mauritium Ducem substituit.

1549. Maximilianus Archidux Ferdinandi Regis Filius visitat Hispaniam. Et vicissim Philippus II. Hispaniarum Princeps peregrinatur in Belgium.

1550. Carolus Cæsar toto Belgio Hæresim proscribit. Et Augustæ Comitia indicit ducto secum Duce Saxoniæ captivo: Lantgravio Hassiæ, Mechliniæ relicto.

1551. Carolus Cæsar Germanos urget ad Concilium. Inter Imperatorem, & Regem Galliæ iterum exardescit Bellum. Turca Ferdinando Regi Hungariæ, bellum infert.

1552. Tômôsvarinum à Turca occupatur: & ab iisdem Agria obsidetur, sed irrito conatu. Mauritius Saxo Tridentum, ubi tunc actualiter residebat Carolus V. turbat. Rudolphus II. Archidux, dein Cæsar, nascitur.

1553. In

1553. In Anglia Rem Catholicam restituit Maria Regina. & pro Sponso, Philippum Principem Hispaniæ, Caroli Imperatoris Filium, sibi designat.

1554. Ineunte Januario Legati Caroli Imperatoris in Angliam delati, post aliquot dies nuptias Philippi ejus Filij cum Regina firmant. Summis viribus congrediuntur apud Rentium Imperator, & Gallus.

1555. Joanna Mater Caroli V. moritur, Comitijs Augustanis consulit Imperio Cæsar, cujus Classis Gallicam vincit.

1556. Carolus Imperator raro Exemplo abdicat Imperium, illudque Ferdinando Fratri resignat, Regna verò Hispaniarum, & Provincias Belgicas in Filium Philippum transfert.

1557. Regno Neapolitano, & Mediolano inhiat Gallus, sed ad Fanum Quintini à Philippo Rege Hispaniarum gravem cladem accipit.

1558. Caletum capitur à Gallis. Quod damnum recompensat Philippus Rex, Gravelinganâ Gallorum clade. In Anglia post mortem Reginæ Mariæ Philippi II. Uxoris Elisabeth regnat. Carolus V. Imperator moritur.

1559. Nuptialibus ludis, Hastâ secundùm oculum læsus Henricus Rex Galliarum, paulò post moritur, cùm jam ipsum inter, & Hispanum pax facta esset.

1560. Hoc anno auspicijs Philippi II. Hispaniarum Regis expeditio in Africam ad expugnationem Tripolis suscepta, successu infausto.

1561. Ferdinandus Imperator agit modis omnibus, ut Protestantes ad Concilium Tridentinum eant, sed surdis Fabulam canit, utpote diffidentibus suæ causæ.

1562. Maximilianus Archidux Austriæ Ferdinandi I. Cæsaris Filius, in Regem Romanorum eligitur.

1563. Idem Maximilianus II. in Regem Hungariæ coronatur.

1564. Moritur Ferdinandus I. Imperator, eique tam in Imperio, quàm in Regnis Hungariæ, & Bohemiæ succedit Maximilianus Filius ejus Nominis II.

1565. Initium Turbarum Belgij contra Philippum II. Hispaniæ Regem. Maximilianus Imperator Tatam, & Vesprimium recuperat in Hungaria. Complures Civitates Acatholicæ Belgarum enixè à Rege Philippo Liberum suæ Religionis Exercitium postulant. Cumque major pars Consiliariorum, perspecto earum Provinciarum statu, affirmaret, avertendo graviori malo, expedire, si Rex petitioni eorum annueret. Tum Rex in eorum conspectu, humi positus, ante Christi Domini simulacrum, hanc dignam Rege Catholico sententiam magno cum sensu pietatis protulit: Ego vero (inquit) Divinam Majestatem tuam oro, quæsoque Rex omnium DEUS, hanc ut mihi mentem perpetuam velis, ne illorum qui te Dominum respuerint, uspiam esse me, aut dici Dominum acquiescam. Sicque maluit periculo amittendarum illarum Provinciarum se exponere, quàm turpi licitatione tot millium animarum, cum earum æterno interitu, temporale Dominium sibi stabilire.

1566. Sigethum in Hungaria à Solymanno Turcarum Imperatore expugna-

tur, Ipſeque Solymannus paulò ante occupationem loci, in caſtris è vita decedit, Maximilianus Cæſar Comitijs Auguſtanis opem contra Turcam impetrat.

1567. Tractatur de Matrimonio inter Carolum Archiducem Maximiliani Fratrem, & Eliſabetham Reginam Angliæ, ſed res effectu caruit, Reginâ Hæreſim pertinaciter tuente.

1568. In Belgio, confæderatos Duce Albano profligat Rex Philippus. Carolus Filius Philippi Hiſpaniarum Regis à Parente in cuſtodiam traditur, & paulò poſt moritur.

1569. Joannes Auſtriacus Philippi Regis Frater Nothus, primordia militiæ ponit contra Mauros, de quibus etiam victoriam reportat.

1570. Philippus II. Rex Hiſpaniarum claſſim integrâ Duce Auriâ Venetis pro defenſione Cypri in ſubſidium mittit.

1571. Joannes de Auſtria Princeps belli Fœderati contra Turcam, conſtituitur, Magnamque de Turcis reportat victoriam prælio Lepantino.

1572. Rudolphus II. Archidux Auſtriæ Maximiliani II. Filius in Regem Hungariæ coronatur.

1573. Joannes de Auſtria Tunetum aggreditur, & expugnat, ſicque Regnum Tunetanum Caroli V. virtute partum, ſed poſtea à ſuis receptum, iterum Auguſtiſſimæ Domui Auſtriacæ ſubijcit.

1574. In Belgio rem fortiter gerit Philippus Rex Duce Albano, contra Geuſios. Turcæ Tunetum à Joanne de Auſtria priori Anno expugnatum, rurſus capiunt.

1575. Rudolphus II. Archidux Auſtriæ Rex Hungariæ, in Regem Romanorum eligitur.

1576. Duci Albano in Belgio Joannes de Auſtria ſufficitur. Maximilianus Imperator in Comitijs Ratisbonenſibus moritur.

1577. Auriacus, & Confœderati Hiſpanis infenſi, Matthiam Archiducem Rudolphi Fratrem evocant, & Joannem de Auſtria hoſtem judicant.

1578. Ex Confœderatis triumphat Joannes de Auſtria, & paulò poſt moritur.

1579. Deſtinatur à Philippo Rege pro Gubernatore Belgij in locum Joannis de Auſtria, Alexander Farneſius Margarethæ Auſtriacæ Filius, & illuſtri victoriâ potitur.

1580. In Belgio nutant rês Confœderatorum, Farneſio præcipuas Urbes expugnante.

1581. Ordines Belgici habito conventu Hagæ-Comitis in Batavia, ab obedientia Regis Philippi palàm deficiunt, quam nefariam defectionem Matthias Archidux (qui hactenus in Belgio quamquam abdicatâ dignitate remanſerat) ferrê non valens Belgium deſerit, & in Auſtriam redit. Philippus Rex Hiſpaniarum in Regem Luſitanorum coronatur.

1582. Antonium Portugalliæ Principem, de Regno cum Philippo Rege competentem,

competentem, denuò vincit Philippus Rex, Duce Albano. Rudolphus Carolostadium in Illyrico fundat.

1583. Philippus Rex, Lusitanos in Philippi Filij sui verba jurare facit. Indeque imposito cum summa potestate Lusitaniæ Regimini Alberto Cardinale Austrio, Mariæ Augustæ Sororis suæ Filio, Fratreque Rudolphi Cæsaris, in Regnum Castellæ redit.

1584. Rudolphus Cæsar. Ghebhardum Truchesium septemvirum Coloniensem, ut pote à Fide Apostatam non solùm è septemvirali collegio, sed, & ab Imperij finibus proscribit. In Belgio Auriacus confœderatorum caput occiditur. Gandavum ad fidelitatem Regis Philippi redit.

1585. Philippus Rex in Belgio Noviomagum, Bruxellas, Mechliniam, ipsamque Antverpiam Duce Alexandro Farnesio gloriosè expugnat.

1586. Occupat eâdem felicitate Venlonam, Gravam, Novesium, Resque confœderatorum nutare facit.

1587. Maximilianus Archidux à partè Polonorum, Rex Poloniæ in locum defuncti Stephani Bathorei proclamatur.

1588. Classis Hispana contra Anglos à Philippo Rege ita instructa, ut vix hactenus sibi similem habuerit, tempestate mergitur.

1589. Antonius Princeps denuò Ope Elisabeth Reginæ Angliæ, Portugalliam tentat, sed repellitur.

1590. Magni terræ motus Circa Viennam, & Posonium.

1591. Bassa Turcicus Bosnensis Croatiam depopulatur. Amurathes Turcarum Imperator bellum contra Cæsarem Rudolphum parat.

1592. Philippus II. Hispaniæ Rex Archidux Austriæ Classem Anglicam grandi victoriâ profligat. Alexander Farnesius moritur.

1593. Turcæ ad fluvium Kupam in Croatia à Cæsareanis gravi clade afficiuntur. Idem ad Albam Regalem feliciter Duce Nicolao Palffi profligantur.

1594. Jaurinum fortissimum Christiani orbis propugnaculum Sinan Bassa Turcicus deditione capit.

1595. Strigonium à Matthia Archiduce recuperatur. In Belgio moritur Ernestus Archidux.

1596. Imperator Turcarum Agriam expugnat. Maximilianus Archidux memorabili, & cruento prælio cum Mahomete prope Agriam confligit. Albertus Archidux præficitur Belgio.

1597. Ambianum Stratagemate occupat Archidux Albertus. Sigismundus Bathori Transylvaniam Rudolpho Cæsari resignat. Pro bello Ungarico contra Turcam subsidium ab Ordinibus Imperij, Comitijs Ratisbonensibus Imperator rogat.

1598. Jaurinum auspicijs Rudolphi Cæsaris à Turcis recuperatur. Moritur Philippus II. Hispaniarum Rex Archidux Austriæ.

1599. Transylvaniam invito Cæsare invadit Andreas Bathorius Cardinalis, sed victus à Michaële Valacho, in fuga trucidatur.

1600. Canisam fortissimus in finibus Hungariæ, & Styriæ Propugnaculum Ibraimus primus Vezerius Mahometis Turcarum Imperatoris, deditione capit.

1601. Albertus Archidux Ostendam obsidet. Albam Regalem expugnat Rudolphus Cæsar per Mercurij Ducem.

1602. Mercurij Dux bello gloriosissimus moritur. Alba Regalis à Turcis recipitur.

1603. Maria Caroli V. Imperatoris Filia. Philippi II. Regis Hispaniarum Soror Maximiliani II. Imperatoris Conjux, Rudolphi II. & Matthiæ Imperator. Mater, finem vitæ facit. In Hungaria Turcæ magnâ clade à Christianis profligantur, & Hatvanum ad Christianos redit.

1604. Pestum in Ungaria, uti & Hatvanum Turcæ occupant: ijdem à Strigonij obsidione reijciuntur.

1605. Bocskaius contra Rudolphum Cæsarem arma sumit, & Coronam Regni Hungariæ sibi usurpat.

1606. Inter Rudolphum Cæsarem, & Achmetem Turcarum Imperatorem, collaborante etiam in id Stephano Bocskaio induciæ ad 20. annos stabiliuntur.

1607. In Belgio jacta fundamenta pacificationis inter Albertum Archiducem, & ordines Batavos.

1608. Matthias Archidux Austriæ, Maximiliani II. Filius, ac Rudolphi II. Cæsaris Frater Rex Hungariæ coronatur.

1609. Voce præconis publicâ, induciæ inter Domum Austriacam, & confœderatos Belgij promulgantur. Austriacis, Bohemis, & Silesitis religionis libertas permittitur, magno illarum Provinciarum malo, uti eventus docuit.

1610. Philippus III. Rex totâ Hispaniâ Maurorum perfidam gentem exesse jubet.

1611. Matthias Archidux Austriæ, Rex Hungariæ, in Regem Bohemiæ coronatur.

1612.. Rudolphus II. Romanorum Imperator piè vitâ decedit, Imperij anno 35. Succedit Matthias Archidux, ac Hungariæ, & Bohemiæ Rex.

1613. Invadit Transylvaniam, eamque occupat Gabriel Bethlehemus, pulso Bathorio, utroque jam Turcarum, jam Matthiæ Cæsaris amicitiam ambiente, pro conservatione Principatûs.

1614. Spinola Aquisgranum, & Mûlheimium Cæsari adversantes Urbes opprimit.

1615. Imperator Turcarum cum Matthia Cæsare in annos 20. inducias instaurat.

1616. Exoritur bellum Venetos inter, & Ferdinandum Archiducem Austriæ, Ducem Styriæ, occasione Uscochorum, qui Ferdinando subditi erant, grassantes in ditiones Venetas.

1617. Ferdi-

1617. Ferdinandus Archidux Austriæ, Caroli Archiducis Austriæ Filius, Ferdinandi I. Nepos, à Patruo Matthia Cæsare, cùm improlis esset, in Filium, & hæredem Statuum adoptatus, in Regem Bohemiæ coronatur.

1618. Ferdinandus II. Rex Hungariæ inauguratur. Exortæ sunt turbæ Bohemicæ causâ Religionis: Hinc secutum bellum, quod annis 30. duravit.

1619. Matthias Romanorum Imperator, & Rex Hungariæ, ac Bohemiæ moritur ætatis 62. Imperij 6. Regni Hungariæ 12. Bohemiæ 9. eodem anno Ferdinandus II. Archidux Austriæ Rex Hungariæ, & Bohemiæ in Imperatorem Romanorum coronatur. Bethlehemus, invadit Ungariam.

1620. Contigit memorabile prælium ad Pragam in monte Albo, per quod ad Ferdinandum Cæsarem victorem redijt Bohemia, quæ seditione ab eo recesserat, eâdem victoriâ Austria composita, Moravia reducta, Silesia repressa, Hungaria recuperata, Germania stabilita, & Religio Catholica multis locis in pristinam libertatem asserta.

1621. Invitat Tartaros Bethlehemus, quod detestati Hungari, Cæsari reconciliantur. Eodem anno Ferdinandum II. Cæsarem inter, & Gabrielem Bethlehem Transylvaniæ Principem pax sancita.

1622. Bethlehemus Coronam Hungariæ Ferdinando restituit. Palatinus extorris multa in Germania contra Cæsarem molitur, sed tandem cum sibi adhærentibus varijs cladibus affectus, Germaniam deserere cogitur.

1623. Ferdinandus Cæsar, dignitatem Electoralem Friderici Comitis Palatini, & ex-Regis Bohemici, in Maximilianum Bavariæ Ducem transfert. Duce Tillio insignem victoriam de Protestantibus Cæsar reportat. Bethlehemus iterum Hungariam invadit.

1624. Pax denuò Ferdinandum II. Cæsarem inter, & Gabrielem Bethlehem stabilita, Viennæ.

1625. Ferdinandus III. Ferdinandi II. Filius in Regem Hungariæ coronatur Sopronij. Rex Daniæ à Protestantibus contra Cæsarem evocatur.

1626. Evocantibus confœderatis Danus adest, & ad Calebergam, mox ad Loteram à Cæsareanis profligatur. Polonum contra Svecum juvat Cæsar; inde illius iræ.

1627. Austriâ eijciuntur à Fide Romana alieni. Tanto Zelo Ferdinandi Cæsaris, ut diceret: *Malle se, cum Uxore & Liberis mendicato vivere, quàm impietatem hæreticam in suis Provincijs permittendo imperare.*

1628. Novum fœdus inter Reges Angliæ, Daniæ, Sueciæ, & Batavicos ordines contra Imperatorem ictum. Quo Danus profligari solitus non nihil initio promovet, sed prævalentibus hinc Tillio, hinc Valsteinio pars Imperatoris longè superat, hostesque Cæsaris iteratis vicibus fugat.

1629. Bona Ecclesiastica per contractum Passaviensem repetit Imperator Ferdinandus. Moritur Bethlehemus, Cæsaris etiam in testamento memor.

1630. Gustavus Adolphus Sveciæ Rex Germaniam invadit contra Ferdi-

nandum II. Cæſarem. Mantua à Cæſareanis expugnatur. Juſſu ejuſdem Imperatoris Wittenbergæ Cœnobia reſtituuntur.

1631. Magdeburgum à Cæſareanis expugnatur, & incenditur. Svecus noſtros ad Lipſiam profligat, & in Franconiam movet.

1632. Guſtavus Adolphus Seciæ Rex in prælio cum Cæſarianis ad Luzam occumbit. Moritur, & Fridericus Ex-Rex Bohemiæ, qui dum aliena quæſivit, propria amiſit, futurus alijs etiam documento aliena non appetere.

1633. Non liberatur Germania morte Regis, uti ſperatum fuerat, occupantibus partes cœſi bello Regis varijs Ducibus, bellumque continuantibus, Cæſareanis è contra rem fortiter agentibus.

1634. Ferdinandus III. Rex Hungariæ & Bohemiæ Ratisbonam expugnat: ac deinde exercitum Svecicum ad internecionem cœdit prope Nordlingam.

1635. Bellum cruentum, & diuturnum Reges inter Hiſpaniæ Philippum IV. & Galliæ Ludovicum 13. exardet. Auguſta per Ducem Bavariæ, & Treviris cum Electore per Hiſpanos ad manus Cæſareas veniunt. Cæſar cum Saxone paciſcitur.

1636. Invadunt Galli Burgundiam, Cæſariani è contra atque Hiſpani Galliam. Comitijs Ratisbonenſibus Eligitur Rex Romanorum Ferdinandus III.

1637. Ferdinandus II. Imperator Romanorum, piè ex hac vita diſcedit anno ætatis 61. Imperij 19. Hungariæ 20. Bohemiæ 21.

1638. Arma fœliciter tractant Sveci, Cæſareanoſque Pomaraniâ expellunt.

1639. Incumbunt Marchiæ Brandenburgicæ Sveci, mox Saxoniæ ac Miſniæ, demum Bohemiæ, cujus Metropolim adoriri auſi repulſam patiuntur.

1640. Naſcitur Sereniſſimus Leopoldus Ignatius Joſephus Auſtriæ Archidux, Ferdinandi Cæſaris Filius, ac deinde Hungariæ, Bohemiæ Rex, & Romanorum Imperator. Eodem anno Luſitani ab Auſtriaca Familia deficiunt. Cæſareani Svecos Bohemiâ ejiciunt.

1641. Ferdinandus Sereniſſimus Princeps, Hiſpaniarum infans Philippi IV. Regis unicus Frater Germanus Archidux Auſtriæ, Belgicarum Provinciarum Gubernator & S. R. E. Diaconus Cardinalis Bruxellis vitam cum morte commutat.

1642. Cæſareani variante fortunâ in Germania congrediuntur ſæpius cum hoſte; Galli proſperos ſucceſſus faciunt in Catalonia, impares in Belgio.

1643. Ludovicus XIII. Rex Galliarum moritur. Hiſpani Flandrique Gallos invadunt. Sveci Olomucio imminent.

1644. Quæ per Sileſiam Moraviamque nuper occupaverant Sveci, dum hi bello occupantur Danico, facilè recipiunt Cæſareani. Georgius Rakoczius Tranſylvaniæ Princeps bellum movet, adverſus Ferdinandum III. Cæſarem. Philiſburgum à Gallis capitur.

1645. E Diverſis Europæ partibus in Germaniæ ad urbem Monaſterienſem confluunt Principum Legati Plenpotentiarij, pro pace univerſali tractanda.

1646. Moritur Filius unicus Regis Hiſpaniarum. Cæſar cum Tranſylvanis pacem facit.

1647. Ferdi-

1647. Ferdinandus IV. Archidux Austriæ Cæsaris Ferdinandi Tertij Filius in Regem Hungariæ coronatur.

1648. Post 30. Annorum cruentissimum bellum, pax in Germania sancitur. Eodem anno pax inter Philippum IV. Hispaniarum Regem, & Belgij Status Confœderatos initur, post difficilimum 82. annorum bellum.

1649. Pax superiori anno conclusa, toto Imperio vulgatur.

1650. Maria Anna, Filia Ferdinandi III. Cæsaris, nubit Philippo IV. Hispaniarum Regi.

1651. Consultationum in Imperio, nullus finis.

1652. Comitijs Generalibus in Imperio præluditur.

1653. Ferdinandus IV. Archidux Austriæ, Hungariæ, & Bohemiæ Rex in Regem Romanorum eligitur. Augustissima Imperatrix Claudia Felicitas nascitur. Quo eodem anno Eleonora Regina Poloniæ Vidua nata.

1654. Ferdinandus IV. priore anno electus Romanorum, nec non Hungariæ & Bohemiæ Rex, præmatura morte, extingvitur.

1655. LEOPOLDUS I. Archidux Austriæ Ferdinandi III. Cæsaris Filius Rex Hungariæ coronatur.

1656. Idem LEOPOLDUS I. Archidux Austriæ, & jam Rex Hungariæ, in Regem Bohemiæ inauguratur.

1657. Ferdinandus III. Romanorum Imperator, Hungariæ, & Bohemiæ Rex vitam caducam cum æterna commutavit, ætatis anno 49. Imperij Romani 21. Regni Hungariæ 31. Bohemiæ 30. LEOPOLDUS Hungariæ, & Bohemiæ Rex, Polonis contra Svecum subsidium submittit.

1658. LEOPOLDUS Rex Hungariæ, & Bohemiæ, Archidux Austriæ. In Imperatorem Romanorum Francofurti ad Mœnum unanimi consensu eligitur. Idem Augustissimus Cæsar, Casimirum Regem Poloniæ in Regnum armis restituit.

1659. Post 24. fere annorum bellum, inter Philippum IV. Hispaniæ, & Ludovicum XIV. Galliæ Reges pax à toto Christiano orbe diu, multumque desiderata coalescere cœpit. LEOPOLDUS Imperator, Daniæ Regem toto Regno à Svecis ferè occupato fœliciter ijsdem armis in solio pristino confirmat.

1660. Idem Augustissimus in persona hæreditarias suas provincias visitat.

1661. Exercitus Cæsareus Duce Excellentissimo Generali Comite Montecuculi Transylvaniam intrat.

1662. LEOPOLDUS Cæsar Posonij Comitia Regni celebrat præcisè pro conservatione Regni. Ex quibus Acatholici Ablegati omnes, factâ inter se conspiratione discedunt. Atque ex hoc tempore rebellionem cudere incipiunt.

1663. Ex Improviso Turcæ Cæsari bellum inferunt, Ujvarinumque, & alia aliquot Fortalitia occupant.

1664. Vicibus iteratis Cæsar de Turcis victoriam reportat. Et Levam ac Nitriam è Turcarum manibus recuperat. Carolus Josephus Archidux moritur.

1665. Pax.

1665. Pax inter Imperatores Romanorum, & Turcarum ſolemni Legatione ad annos 20. ſtabilitur. Leopoldopolis ad Vagum fundatur.

1666. Nuptiæ Auguſtiſſimi Imperatoris LEOPOLDI cum MARGARITA Infante Hiſpaniarum celebrantur.

1667. Naſcitur Cæſari Filius, ſed initio ſequentis anni moritur.

1668. Conſpirationes contra Cæſarem clam promoventur.

1669. Candia à Turcis occupatur, pro cujus defenſione Cæſar egregium ſubmiſerat auxilium.

1670. Occultæ Conſpirationes in Cæſarem erumpunt in apertum. Motus Superioris Ungariæ, armis Cæſareis impoſitis in fortiſſima loca præſidijs ſedantur, per Excellentiſſimum Comitem Generalem à Sporck.

1671. Comiſſio Poſonienſis inſtituitur ad Examinandos ſeditionis complices. Multi Nobilium areſtantur, & nonnulli etiam Magnatum ſupplicio afficiuntur.

1672. In Hungaria multa Templa quæ iniquitate temporum ab Hæreticis prophanata erant, rurſus uſibus Catholicorum reſtituuntur. Novi Tumultus in Hungaria Superiore, ab Acatholicis excitati, armis Cæſareis reprimuntur.

1673. Auguſtiſſima Imperatrix Margarita moritur.

Item. Novæ Nuptiæ, Auguſtiſſimi Imperatoris LEOPOLDI cum Sereniſſima Archiduciſſa Auſtriæ, & Tyrolis Claudia Felicitate, Græcij celebrantur. Auguſtiſſima Domus Auſtriaca 4. Sæculum Imperij complet.

1674. Fit confœderatio armorum Cæſareanorum cum Principibus Imperij, Hiſpano & Hollandis, fœliciterque adverſus hoſtes promoventur. Prædicantes tanquam incentores, & authores Rebellionis, judicialiter convicti ex Regno Ungario proſcribuntur. Initium 5. Sæculi Imperij Auſtriaci.

1675. Magna incrementa ſumit, hoc, & præterito anno Fides Catholica in Hungaria, plurimis ejurantibus paſſim, novæ doctrinæ errores. Ita ut ſperare liceat quòd ſicut ſub S. Stephano *primo* hujus nominis Rege, Hungaria à Paganiſmo converſa, & ſub Bela *primo* à Relapſu in Gentiliſmum rurſus ad Fidem veram, fuit reducta. Ita ſub LEOPOLDO *primo* iterum ab Erroribus ſit expurganda, atque ſic tam à Jugo Hæretico, quam etiam à Mahometico eliberanda.

Cæſareani in Imperio binas victorias glorioſas reportant, & Treviros expugnant.

1676. Claudia Imperatrix, Archiduciſſa Tyrolenſis, moritur. Rebellio Acatholicorum in Hungaria adhuc viget.

1677. Auguſtiſſimus Cæſar, ad tertias nuptias tranſit, cum ſereniſſima Eleonora Magdalena, Thereſia, Neoburgica. Quam Sereniſſimam Domum, DEUS mirabiliter evexit, à converſione Wolffgangi Wilhelmi ad fidem Catholicam.

1678. Sereniſſimus Archidux Joſephus naſcitur. Nuptiæ Sereniſſimæ Archiduciſſæ Annæ Mariæ, cum Sereniſſimo Duce Neoburgico Viennæ celebrantur.

1679. Peſtis ingens Viennam depaſcitur, uti, & alias vicinas provincias, ſed Hungariam præſertim.

1680. Sere-

1680. Serenissimus Emanuel Maximilianus Dux Bavariæ, pleno affectu Augustissimæ Domui Austriacæ adhæret. In Hungaria Armistitium inter Cæsarem, & malè contentos iteratò abrumpitur.

1681. In Hungaria Sopronij Comitia Regni celebrantur, ac in ijsdem Augustissima Imperatrix Eleonora Magdalena Theresia in Reginam Hungariæ coronatur.

1682. Nascitur Serenissimus Archidux Leopoldus, Antonius, Josephus, Wilhelmus, Philippus, Franciscus, Erasmus.

1683. Fœdus inter summum Pontificem, Cæsarem, Polonos ac Venetos initur. Carà Mustapha Supremus Vezirius cum 200. millibus Turcarum Viennam obsidet, sed à superveniente Christianorum exercitu fugatur, & profligatur, ac totis Castris exuitur.

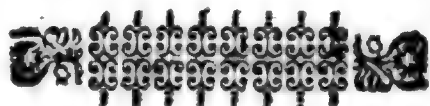
1684. Tota inferior Hungaria, quæ per Rebellionem Tökölianam conturbata fuerat, rursus in pristinam Cæsaris redit gratiam. Arma Cæsarea prosperum tenent per Hungariã cursum, ast Budæ oppugnatio, optatũ non est sortita successum.

1685. Serenissimus Archidux Carolus, Venceslaus, nascitur die primâ Octobris. Complura præsidia Turcica per Hungariam sub auspicijs Cæsaris expugnantur. Nuptiæ Serenissimæ Mariæ Antoniæ Cæsaris filiæ cum Serenissimo Duce, & Electore Bavariæ Emanuele Maximiliano, Viennæ celebrantur.

1686. Buda post toties iteratas, ac semper irritas obsidiones, tandem à Cæsareanis expugnatur, atque termini ditionum Sacræ Coronæ tam per Hungariam, quàm per Croatiam longè lateque dilatantur.

1687. Serenissimus Archidux Josephus, in Regem Hungariæ Posonij 9. Decembris coronatur, fitque primus Rex Hæreditarius Hungariæ, & Regnorum, ac Provinciarum eidem annexarum. Hoc eodem anno Agria, quæ annis 92. sub potestate Turcarum gemebat, sine effusione sangvinis, solâ eaque extremâ fame adacta, ad Dominum suum, Neo-Regem redit.

1688. Hoc Anno Munkaczinum quoque, pertinaciam suam, prorsus stolidam deponit, & Cæsari se tradit. Sed & Transylvania jugum Turcicum excutit, ac ad Sacram Coronam redit, atque eodem jure, quo Hungaria Augustissimæ Domui Austriacæ se submittit. Arma Cæsarea planè ultra Belgradum victoriosè progrediuntur, atque ipsum Belgradum à Serenissimo Maximiliano Duce ac Electore Bavariæ strenuè oppugnatur, & gloriosè expugnatur.

FAMILIÆ COMITUM HAUSPURGENSIUM PROPAGATIO A PHARAMUNDO PRIMO FRANCORUM IN GERMANIA REGE.

PHARAMUNDUS I. Françorum in Germania Rex A. C. 420.

C L O D I O C R I N I T U S Pharamundi Filius.

M E R O V E U S.

C H I L D E R I C U S.

C L O D O V E U S Primus Christianus Francorum Rex A. C. 541.

C L O D O M I R U S.

T H E O D E R I C U S. I.

T H E O D E B E R T U S. I.

T H E O B A L D U S.

C H I L D E B E R T U S. I.

C L O T A R I U S. I.

C H E R E B E R T U S.

S I G E B E R T U S I.

C H I L P E R I C U S. I.

G U N T H R A N N U S.

C H I L D E B E R T U S. II.

T H E O D E B E R T U S. II. Francorum Austrasiorum Rex.

S I G E B E R T I Austrasiæ Regis Pater, à quo Exule, & Paterni Regni extorre natus est.

S I G E P E R T U S C O N T I N E N S Comitum Hauspurgensium primus.

COMITES HAUSPURGENSES PER QUOS ORIGINEM DUCUNT AB AUSTRASIÆ REGIBUS AUSTRIRACI CÆSARES.

Cum cognomentis, qua illis, sua cuique atas, addit.

SIGOPERTUS CONTINENS, SIGEBERTI Austrasiæ Regis Filius, Comes Hauspurgensis primus.

Ottopertus, Gravis. II.

Babo

Babo, Gratus.	III.
Rotherius, Æquus.	IV.
Hetoprechtus, Cautus.	V.
Ramprechtus, Gratiosus.	VI.
Luithardus, Religiosus.	VII.
Guntramus Primus, Fortis.	VIII.
Luitfridus, Laudatissimus.	IX.
Hunfridus, Honoratus.	X.
Guntramus Secundus, Modestus.	XI.
Berzo, Fortis.	XII.
Ropato, Constans.	XIII.
Bernherus, Liberalis.	XIV.
Otho, Prudens.	XV.
Albertus Primus, Dives.	XVI.
Albertus Secundus, Taciturnus.	XVII.
Albertus Tertius, Sapiens.	XVIII.

RUDOLPHUS MAGNUS Primus Comitum Hauspurgensium Imperator.

AUSTRIACI CÆSARES.

Adnotata Chronographia annorum, quibus imperârunt, & adscriptis nominibus Imperatorum, qui intermixti regnârunt.

RUDOLPHUS, I. MAGNUS. ab anno 1273. ad 1291.

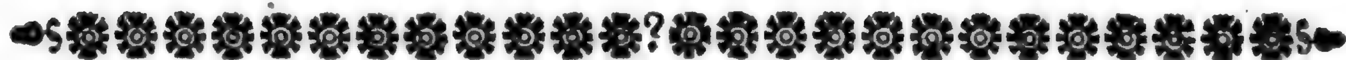
Adolphus ad annum 1300.

Albertus. I. Triumphator. ad annum 1310. *Henricus* VII. *ad annum* 1313.

Fridericus III. Pulcher. ad annum 1330. Simul cum Ludovico.

Ludovicus. V. *ad annum.*	1347.
Carolus IV. *ad annum.*	1378.
Wenceslaus. ad annum.	1400.
Robertus. ad annum.	1408.
Sigismundus. ad annum.	1435.
Albertus. II. Honorificus. ad annum.	1439.
Fridericus. IV. Pacificus. ad annum.	1493.
Maximilianus. I. ad annum.	1519.
Carolus. V. Maximus. ad annum.	1556.
Ferdinandus. I. ad annum.	1564.
Maximilianus. II. ad annum.	1576.

Rudolphus. II. ad annum.	1612.
Matthias. ad annum.	1619.
Ferdinandus. II. ad annum.	1637.
Ferdinandus. III. ad annum.	1657.
Leopoldus. I. Imperans. ab anno.	1658.

AUSTRIACI MONARCHÆ HISPANIARUM REGES.

Adjectis annis, quibus regnârunt.

PHILIPPUS I. PULCHER. ab anno 1501. ad annum 1506. Vivente Ferdinando Catholico Socero.

Carolus. V. Maximus Imperator. ad annum. 1556.
Philippus. II. ad annum. 1598.
Philippus. III. ad annum. 1621.
Philippus. IV. ad annum. 1665.
Carolus. II. Regnans.

AUSTRIACI HUNGARIÆ ET BOHEMIÆ REGES.

Adjectis annis quibus inaugurati sunt.

RUDOLPHUS MITIS, Inter Austriacos Principes Secundus Solius Bohemiæ Rex 1307.

ALBERTUS, inter Austrios Principes. V. Inter Imperatores II. Rex Hungariæ, & Bohemiæ eodem anno. 1435.

LADISLAUS Rex Hungariæ, & Bohemiæ, eodem anno. 1440.

FERDINANDUS I. Cæsar Rex Hungariæ, & Bohemiæ, eodem anno. 1527.

MAXIMILIANUS II. Cæsar Rex Bohemiæ electus anno 1548. Coronatus anno 1562. Rex Hungariæ anno 1563.

RUDOLPHUS inter Austriæ Principes VI. Inter Imperatores II. Rex Hungariæ, & Bohemiæ eodem anno 1573.

MATTHIAS Cæsar Rex Hungariæ anno 1610, Bohemiæ anno 1611.

FERDI-

FERDINANDUS II. Rex Bohemiæ anno 1617. Hungariæ anno 1618.
FERDINANDUS III. Cæsar, Rex Bohemiæ anno 1621. Hungariæ 1625.
FERDINANDUS IV. Rex Hungariæ anno 1647. Bohemiæ anno 1646.
LEOPOLDUS I. Cæsar Rex Hungariæ anno 1655. Bohemiæ anno 1656.

SEPTIMA
SYNOPSIS CHRONOLOGICA.
RERUM MEMORABILIUM,
IN EUROPA SÆCULO NOSTRO GESTARUM.

EUropa licèt magnitudine cæteris Orbis partibus sit minor (utpotè cujus summa Longitudo, est, milliarium Germanicorum circiter 900. Latitudo verò 550.) amœnitate tamen, fertilitate, religione, scientiarum, & artium gloriâ, divitijs, Urbium copiâ, fortitudine, & hominum industriâ, omnes reliquas longè superat. Continet ea duo Imperia, Occidentale Romanorum, & Orientale Græcorum olim, nunc Turcarum. Habet Regna plurima, ac potentissima. Hispaniæ, Galliæ, Angliæ, Poloniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Neapolis, Siciliæ, Scotiæ, Hiberniæ, Norwegiæ, Sueciæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Bosniæ, Serviæ, Bulgariæ, Tartariæ minoris, sive Præcopensis, & alia. Sunt in ea Magni Ducatus Tres, Moscoviæ, Lithvaniæ, Hetruriæ. Unus Archiducatus Austriæ; Respublicæ potentiores 4. Venetorum, Genuensium, Helvetiorum, & Hollandorum; Ducatus, Principatus, & Comitatus innumeri. Quorum omnium, res memorabiles nostro Sæculo gestas, compendiosa hæc repræsentabit Historia.

Annus nostri hujus Sæculi primus, hoc est, post Millesimum Sexcentesimus à Christo Nato, à Jubilæo solemnissimo, incredibili ex omni Natione concursu Romæ celebrato; memorabilis erat. In Belgio vario Marte inter Archiducem Albertum, & Mauritium, pugnatum. In Scotia Rex conjuratorum manus effugit, qui statim occiduntur. Bellum Sabaudicum oritur; Rex Galliæ ducit in Uxorem Mariam Medicæam Francisci M. D. Hetruriæ Filiam. Carolus Angliæ Rex non tam Regno, quàm in ludibrium Fortunæ nascitur. Ibrahim Bassa Canisam fortissimum in Hungariæ, & Styriæ Finibus propugnaculum deditione capit, sed ob præproperam deditionem Præfecti manus præcisa est, & caput amputatum. Michaël Valachus iterum profligat Sigismundum Battorium tentantem recuperare Transylvaniam, sed ob clandestina cum Turcis ac Tartaris Consilia, rejicitur ab Imperatore, eique substituitur Georgius Basta.

Anno 1. post incœptum Sæculum Albertus Archidux Ostendam obsidet, non

 nisi

nisi post triennium expugnandam. Albam Regalem expugnat Rudolphus Cæsar per Mercurij Ducem. Ferdinandus Archidux Canisam recipere tentans, re infectâ recedit. Auriacus Bergam deditione capit, & Sylvam-Ducis frustra aggreditur. Insignem adversùm Turcas classem instruit Rex Hispaniæ Doria Duce: Res Hispanicas, & Lusitanas turbat impostor quidam Sebastianum Regem simulans.

Nascitur Ludovicus XIII. Galliarum Rex. Bellum Sabaudicum componitur. Nascitur Anna Maria Mauritia Regis Hispaniarum Primogenita. Carolus Dux Sudermaniæ à Svecis perfidè in Regem eligitur; à Polonis magnâ clade affectus, dum Livoniam tentat, ejus filio Notho capto. In Anglia Comes Essexius conjurationis reus Londini capite plectitur. In Aragonia 14. Junij quædam Campana sponte sonat futuri mali prænuncia.

Anno 2. Mercurij Dux Bello gloriosissimus extingvitur. Rex Galliæ fœdus cum Helvetijs renovat, & edicto Duella vetat. Mauritius, dum tumultuantur nostri, Graviam occupat. Sabaudus Genevam furtivè, sed frustra tentat. Turcæ Albam Regalem magnâ utrinque strage recuperant. In Gallia Carolus Contaldus Dux Bironius, Vir audax, & inquietus conjuratione in Regem detectâ, publicè capite plectitur.

Anno 3. Ratisbonæ comitia celebrantur. Veneti cum Rhœtis fœdus sanciunt. Hollandi & Zelandi, triumpho maritimo Classem Hispanicam superant. In Hungaria Turcæ magnâ clade à Christianis profligantur, & Hatvanum ad Christianos redit. In Hispania pientissima fœmina Maria Caroli V. Imperatoris Filia, Maximiliani II. olim Uxor, & Rudolphi II. ac Matthiæ Imperatorum Mater, finem vitæ fecit. Moritur, & Elisabeth Regina Angliæ diversissimarum sectarum Mater & Nutrix; Succedit eidem in Regno jure sangvinis Jacobus Rex Scotiæ. In Transylvania Moses Siculus à Georgio Basta, Rudolphi Cæsaris nomine eam Provinciam administrante, iterum, iterumque profligatur. Constantinopoli tumultuatum, & Cubicularij Mahometis tanquam authores malæ administrationis interfecti. Ad finem hujus anni Mahometes III. extingvitur; Anno ætatis unde-quadragesimo, Imperij Nono, succedit Patri Achmetes annum ætatis 14. ingressus.

Anno 4. Fortissimus ille heros Petrus Ernestus Mansfeldius moritur. Mauritius occupat Insulam Cassandam, & in Flandria Slusam. Ambrosius Spinola Ostendam post triennalem obsidionem, ad deditionem cogit. Pax inter Anglos, & Hispanos coalescit. In Hungaria Pestum vano metu à Præsidiarijs desertum, redit ad Turcas. Octobris initio nova stella apparet in 17. gradu Sagittarij. Turcæ à Strigonij obsidione rejiciuntur, Hatvanum tamen recuperant. Stephanus Boczkaius Transylvaniam invadit, magnamque ejus partem sibi appropriat. Eodem anno Carolus Sueciæ Regnum palam usurpat, Sigismundo Nepote planè abdicato.

Anno 5. Clemens VIII. Pontifex moritur, 3. Martij Annorum 69. eique substituitur Kalendis Aprilis Alexander Medicæus dictus Leo XI, cui die 27. Aprilis defuncto subrogatus est 16. Maji Cardinalis Burghesius dictus Paulus V. Poloni

cruento

cruento utrinque prælio profligant Suecum ad Rigam Livoniæ. Turcæ in Hungaria Strigonium occupant. In Moscovia Demetrius Frater Theodori Ducis Moscoviæ, adjutus à Polonis solium Ducale consequitur. In Anglia atrox in Jacobum Regem conjuratio detegitur. Hoc eodem anno contigit Eclipsis tanta, ut ferè diem in noctem mutaverit. In Belgio Spinola complures Civitates, cum Comite Bucquoy recuperat. In Hispania Philippus IV. nascitur. In Transylvania Boczkaius tumultuatur, & contra Rudolphum Cæsarem arma corripit.

Anno 6. Inter Paulum Pontificem, & Venetos civile incendium exardescit. In Belgio plura loca occupat Spinola. In Moscovia Demetrius Dux cæditur, succedit eidem Basilius. In Polonia Hæretici contra Sigismundum Regem conspirant. In Hungaria inter Rudolphum Cæsarem, & Achmetem Turcarum Imperatorem, itemque inter Boczkaium, ac eundem Rudoldhum Cæsarem Pax ad 20. annos stabilitur.

Anno 7. Ineunte hoc anno Boczkaius non sine Veneni suspicione perit, ejus loco in Transylvaniæ Principem eligitur Sigismundus Rakoczius. In Polonia Rebelles sectarij sæpius magnâ clade à Rege profligantur. Carolus Suecus Livoniam vastat. In Belgio jacta sunt fundamenta Pacis inter Albertum Archiducem, & Belgicos Ordines, factis inducijs in menses octo. In Germania Donaverta Civitas Imperialis, nidus hæreticorum, ob tumultus in Catholicos temerè factos à Cæsare proscribitur, & in pœnam, libertatibus privatur. Veneti res suas cum Pontifice componunt.

Anno 8. Cæsar Cardinalis Baronius eruditissimus scriptor, moritur. Obijt & Carolus Dux Lotharingiæ succedente filio natu maximo Henrico. Sigismundus Rakoczius Transylvaniâ cedit, eamque sibi vendicat Gabriel Battorius, Turcis se subjiciens, & ad hæreticos deficiens. In Belgio prorogatis inducijs diu actum de pace, sed ea coalescere non potuit, quia Hispaniæ Rex Batavos arcere volebat ab Indijs, quò tamen isti maximè spectabant. Romam ad obsequium Sedi Apostolicæ præstandum veniunt Carolus Conzaga Dux Nivernensis nomine Henrici IV. & Legatus Regis Congi. Rudolphus Imperator, & Matthias Archidux ejus Frater dissident, mox tamen componuntur, atque hic Ungariæ Rex creatur. In Hispania Pilippus III. Philippum IV. Filium natu maximum necdum trimulum Madriti Regem, & successorem suorum regnorum renunciat. Sancta Francisca Romæ canonizatur.

Anno 9. Rex Poloniæ Sigismundus rem in Livonia per Legatos suos, ipse verò in persona contra Moschos bene, & prosperè gerit, profligato & victo sæpius Carolo Sveco, & aliquot arcibus captis. Poloni Smolenskum Urbem obsident. Voce præconis publicâ Novæ Induciæ inter Hispanos, & Batavos ad 12. annos promulgantur. Hispaniâ totâ Mauri conjurationis rei, & pervicacis Impietatis excesse jubentur. Austriacis, Bohemis, & Silesitis Religionis Libertas permittitur, magno illarum Provinciarum malo, uti eventus docuit. In Germania Bellum Civile Protestantes inter, & Catholicos oritur. Mortuo Guilielmo Duce Juliacensi

censi sine hærede, Neoburgicus & Brandeburgicus de successione contendunt. Ferdinando Magno Duce Hetruriæ defuncto, succedit Filius Cosmus II.

Anno 10. Post plura hostiliter acta inter prætensores Ducatûs Juliacensis, tandem positis armis, lis committitur dirimenda Judicibus Coloniæ delegatis. Henricus IV. Galliarum Rex nefario scelere confoditur, cui succedit Ludovicus XIII. Filius. Ejectio Maurorum ex Hispania hoc anno executioni mandatur, expulsorum numerus fuit novies Centenorum millium. Carolus Borromæus in numerum Sanctorum à Paulo V. refertur. Polonis hic annus fœlicissimus extitit, reportatis plurimùm de Moscho Victorijs. In Hollandia Ministri Calviniani inter se ipsos circa fidei articulos attocissimè pugnant.

Anno 11. Matthias Archidux Hungariæque Rex cum exercitu Bohemis auxilium defert, & ab ijs Rex acclamatur, consensuque Imperatoris, coronatur. Sigismundus Rex Poloniæ Smoleoskum post biennalem obsidionem expugnat. Rex Daniæ bellum indicit Carolo Sveciæ Regi, & Colmariam expugnat. Obijt hoc anno, Carolus Svecici Raptor Imperij, atque eo perfidiosior, quòd id nepoti Patruus rapuisset. Succedit eidem Adolphus Gustavus. Parmæ sumptum supplicium de Nobilibus, qui conjuraverant in Raynuccium Ducem, ejusque Uxorem ac liberos. Parisijs ordo Sacrarum Virginum Sanctæ Ursulæ, ad puellas instituendas inchoatur.

Anno 12. Achmetes Turcarum Imperator à Dervisio quodam Monacho, grandi lapide appetitus, periculum adijt. Hollandi cum Turcis fœdus ineunt. Rudolphus Imperator Pragæ ægritudine & senio obijt. Mox eidem sufficitur Francofurti Matthias Frater, jam Hungariæ, & Bohemiæ Rex. A Batavis novum iter ad Sinas per Oceanum Tartaricum tentatur, labore sumptuque majore, quàm fructu, certè sine desiderato effectu. In Transylvania graves Turbæ ab Andrea Giezio excitatæ, qui Principatum sibi ab Achmete contra Battorium, impetraverat, Battorio interim sub Matthiæ Cæsaris Tutelam confugiente, ab eoque auxilia petente. Poloni vincuntur à Moschis. Defuncto Francisco II. Duce Mantuano, Frater ejusdem Ferdinandus succedit.

Anno 13. Cosaci Varijs modis Turcas infestant. Danus Victoriæ suæ cursum contra Svecos promovere ab acerbissima peste in ejus exercitu grassante, prohibetur. Gabriel Batthorius à Gabriele Bethlehemo ope Turcarum profligatus ex improviso trucidatur. Tartari Podoliam infestant. In Anglia celebrantur Nuptiæ Friderici Comitis Palatini, cum Jacobi Regis Filia. Triremes Hispaniæ, & Magni Ducis Hetruriæ multas Clades Turcis inferunt. Sigismundus Battorius quondam Transylvaniæ Princeps, post sæpius depositum, sæpiusque resumptum Principatum, Pragæ ex Apoplexia, moritur.

Anno 14 Favet hic Annus Polonis, qui unâ æstate tres Exercitus Moscovitarum profligant. Cosaci Thraciam, & Nagaiensem Tartariam depopulantur, Bithyniam, & Paphlagoniam vastant, Trapezuntum cum portu, armamentario, & 27. Navibus evertunt, Sinopem incendunt. Dissensiones inter Brandenburgicum

cum

[illegible] & Neoburgicum augentur. Aquifgranum à Cæfare profcribitur propter Tumultus excitatos, adverfus Catholicos, mox etiam Duce Spinola occupatur, [illegible] fedıtio inter Cives concitata Authoritate Cæfaris componitur. In Italia Hifpanum inter, & Sabaudum, bellum exoritur. Diverfa prodigia maximè per Bohemiam confpiciuntur. Rex Galliæ annum 14. attingens in Parlamento Parifienfi Regimen Regni fufcipit.

Anno 15. Achmetes Turcarum Imperator, cum Matthia Cæfare in annos 20. inducias inftaurat. Celebris Legatio Japonum Romæ magna cum folemnitate fufcipitur. Pax inter Hifpanum, & Sabaudium concluditur. Mutuis nuptijs Francia, atque Hifpania pacem adftringunt; Datâ in Matrimonium Ludovico Annâ, Philippo Elifabethâ. Chamus Tartarorum Tauricorum Ruffiam invadit; De pace inter Polonos ac Mofcos fruftra actum.

Anno 16. Ufcochis Piratis Venetum Mare vexantibus, inter Ferdinandum Archiducem, Venetamque Rempublicam bellum exoritur: Batavi numeratâ pecuniâ Fliffingam, & alias arces traditas Elizabethæ recuperant à Jacobo Rege Angliæ. Fatalis hic annus Turcis, nam in Mari Mediterraneo cæduntur ab Hifpanis feorfim, & iterum à Florentinis, & Melitenfibus junctim; in Afia à Perfis, in Mæotide à Cofacis. In Italia renovatur iterum Bellum Hifpanum inter, & Sabaudum, fed mox induftriâ Pontificis fopitur. In Hungaria Petrus Pazmanny è Societate JEfu fit Archiepifcopus Strigonienfis, ac poftea Cardinalis, maximo Ecclefiæ, & Patriæ bono. In Tranfylvania Bethlehemus res novas molitur, atque cum Turca ad Res fuas ftabiliendas, confpirat.

Anno 17. Achmetes Turcarum Imperator moritur, fuccedit eidem Ofmanes Filius nondum duodennis, pro quo interim Muftapha Achmetis Frater ad Imperij adminiftrationem admovetur, fed paulò poft ob crudelitatem rurfus ab eadem per fuos amovetur. Ad imitationem Catholicorum Proteftantes primum fuæ Religionis Annum Jubilæum celebrant, ridentibus eos Catholicis, quòd hac ratione novitatem fuæ fectæ ipfimet confiterentur. Sveci cum Danis confpirantes, Livoniæ quædam loca occupant, fed mox à Polonis cæduntur. Tumultus Francici, procellæque ingentes, unius nece conquieverunt; Is erat Concinus Florentinus Marefchallus Franciæ, Reginæ Matris favore nimiùm potens, & criminationibus oneratus: cadaver occifi ad omnem contumeliam plebs diftraxit; mox fœderati arma pofuêre, veniam petiêre; Sic regno tranquillitas reftituta. Gubernator Mediolanenfis poft biméftrem obfidionem Vercellas Duci Sabaudiæ eripit, & viciffim Dux alia loca Hifpano. Veneti Gradifcam in Foro Julio irrito conatu oppugnant. Matthias Imperator adoptat in Filium, & fucceflorem Ferdinandum Archiducem, qui mox in Regem Bohemiæ coronatur. Turcæ cum Tartaris Poloniam deprædantur, fed amittunt vi Tempeftatis 19. naves, quæ tributum vehebant ex Ægypto. Romæ Ordo Fratrum Mifericordiæ à Johanne DEI inftituitur.

Anno 18. Turcæ & Perfæ atrociffimè confligunt ad Ardavilam. Pax inter Venetos, & Ferdinandum; & rurfus nova inter Hifpanum & Sabaudum, conftituitur.

Ec-

tuitur. Turbæ Bohemicæ causa Religionis exoriuntur; Unde secutum Bellum quod annis 30. duravit. Interim Ferdinandus II. in Regem Hungariæ inauguratur. In Rhetia Oppidum Plurium dictum, convulso Monte repente obruitur, tectis, incolisque omnibus ruinâ oppressis, ut die posterâ nec vestigium quidem loci superesset. In Hollandia inter Calvinianos gravissimæ de Religione discordiæ sæviunt. In Scotia quoque novi ob Puritanismum introductum tumultus. Cometa ingens toto propemodum Orbe spectatur. Venetijs ob suspicionem conjurationis in Urbem, multi Galli; nec pauci Hispani supplicio affecti.

Anno 19. Matthias Romanorum Imperator & Rex Hungariæ ac Bohemiæ moritur ætatis 62. Imperij 6. Regni Hungariæ 12. Bohemiæ 9. Eodem anno Ferdinandus II. Archidux Austriæ, Rex Ungariæ, & Bohemiæ in Imperatorem Romanorum coronatur. Gabriel Bethlehemus Transylvaniæ Princeps, Cassoviam in Hungaria occupat; Filecum capit, uti & Posonium cum Corona Hungarica ibi asservata. Fridericus Elector Comes Palatinus Rheni in Cæsarem rebellat, & se Regem Bohemiæ dicit. Comes Turrianus Viennam cum Exercitu accedens à Ferdinando repellitur. Rex Galliæ Reginæ Matri reconciliatur, Condæum quoque è carcere dimitti jubet, ac in gratiam recipit. Philippus Rex Hispaniarum cum Philippo Filio, & Elizabetha ejus Sponsa in Lusitaniam veniens, à Lusitanis juramentum Fidelitatis accipit.

Anno 20. Bellum atrox inter Ferdinandum II. & Comitem Palatinum geritur. Bavarus Austriæ Protestantes renunciare fœderi Boëmorum, & obedire Imperatori cogit; Elector Saxoniæ missus ab Imperatore Lusatiam occupat. Ambrosius Spinola jussu Regis Hispaniarum Palatinatûs Inferioris urbes multas capit. Gabriel Bethlehemus ab aliquibus Proclamatus Hungariæ Rex, ditiones Austriacas incursat, & Palatino auxilia mittit. Tampirius Posonium tentans occiditur. Poloni in Valachia, & Moldavia primò victores deinde victi, & profligati à Turcis, ac Tartaris Præcopensibus, indicto sibi ab Osmane bello, se ad defensionem parant. Telina vallis jugum hæreticorum excutit, cæsis, aut depulsis eorum fautoribus. Turcarum Classis Manfredoniam Apuliæ diripit. Contigit hoc eodem anno memorabile illud prælium ad Pragam in Monte Albo, per quod ad Ferdinandum victorem brevi tota Bohemia, reliquæque rebelles Provinciæ rediere. Palatinus cum Uxore Pragâ in Silesiam fugit, & sequenti anno ad Batavos, ubi privatus dein vixit. Sigismundus Rex, Varsaviæ à Nobili Polono in ingressu Ecclesiæ securi graviter vulneratur. Galliæ Rex contra Beneharnenses Hæreticos sibi rebelles venit, vidit, vicit, & Ecclesiasticis Templa, bona, ac honores restituit.

Anno 21. Annus hic heroum funeribus orbi inclaruit. Primo enim elatus est Paulus V. cui successit Gregorius XV. Moritur etiam Albertus Archidux Cosmus M. Dux Hetruriæ, ac tandem Philippus III. Hispaniarum Rex. Interea Ferdinandus Palatinum, eique adhærentes proscribit. Hispani residuas Civitates Palatinatûs capiunt; Bucquoius Moraviam; Saxo Elector Silesiam Imperatori recuperat

...peratt. Inter Hispanos & Batavos elapsu terminó induciarum reditum est ad ...ma. Londini in Anglia Parlamentum in Regios Ministros insurgit, & Cancellarium, aliosque Proceres carceri mancipat. Rex Galliæ movet in Hæreticos Rebelles, Rupellæ præsertim inclusos, eosque in ordinem redigit, plurimis Victorijs de illis reportatis. Angli in portu Algeriæ aliquot Turcicas Naves incendunt, & prædâ opimâ potiuntur. Osmanes Turcarum Imperator Polonos aggreditur cum ingenti Exercitu, sed ab ijsdem magnis cladibus repellitur, adeò ut desperato progressu cum illis pacem ignominiosam inire coactus fuerit.

Anno 22. Gregorius XV. instituit Congregationem de propaganda Fide. Osmanes ex Polonica expeditione redux, dum majora molitur quàm ejus ætas, aut ratio postularet, à Janizzaris Damascum transportatur; Mustaphaque ejus Patruus rursus ad Imperij administrationem revocatur, qui mox Vezirium Dilaver trucidari, & Osmannem strangulari curat. Heidelberga à Tillio capitur. Gabriel Bethlehemus Cæsari coronam Hungariæ restituit.

Anno 23. Ferdinandus Cæsar Maximilianum Ducem Bavariæ creat Dapiferum, & Electorem Imperij. Carolus Unicus Filius Jacobi Regis Magnæ Britanniæ, cum Maria Hispaniarum Infante Matrimonium contrahit, quod tamen paulò post dissolvitur. Gregorius Pontifex moritur, cui substituitur Maffæus Barberinus Florentinus, Urbanus VIII. dictus. Bethlehemus Turcarum ope denuo Ungariam invadit. Mustapha ex Throno Turcarum ob ingenij imbecillitatem dejicitur, substituto Amurathe Fratre Osmanis. Dux Venetorum Antonius Priulus annorum 75. obijt, cui Franciscus Contarenus subrogatur. Ope præsenti Numinis Tillius & Anholtus Halberstadensem profligant.

Anno 24. Ex Hibernia Sacerdotes Catholici migrare coguntur edicto Jacobi Regis Britanniæ. Imperator Palatinatum superiorem tradit Maximiliano Duci Bavariæ. Jacobus Rex Britanniæ, & Socer Palatini cum alijs Principibus fœdus init contra Austriacos. Poloni repellunt Tartaros per fluvios gelu constrictos in eos erumpentes. Rex Galliæ, Veneti, Rhoeti, & Dux Sabaudiæ, ad arma concurrunt contra Austriacos pro restitutione Vallis Telonæ. Nequitiâ & perfidiâ Bethlehemi cognitâ, suos revocat Turcarum Imperator. Pax denuo Ferdinandum II. Cæsarem inter, & Gabrielem Bethlehem Viennæ stabilitur. Urbs Breda a Spinola Hispanicarum copiarum Duce obsidetur, sed non nisi anno sequenti, post impensos ab Hispano in obsidione decem Milliones Aureorum ad deditionem compellitur.

Anno 25. Jubilæum promulgatum Romæ, multos Principes accivit in Italiam, quibus præcelluit Ladislai primogeniti Regis Poloniæ Pietas, multis gratijs per Pontificem honorata. Moritur Jacobus Magnæ Britanniæ Rex, cui succedit Carolus Filius. Circa Siciliam Classis Melitensium, & Triremes Turcarum Navali prælio certant, magnâ utrinque clade, majori tamen Melitensium. Ferdinandus III. in Regem Hungariæ Sopronij coronatur. In Italia Respublica Genuensis à Sabaudo, & Gallis bello appetitur. Parisijs celebrantur nuptiæ Inter

Ee 2 Carolum

Carolum jam Regem Britanniæ, & Henricam Mariam. Mortuus est quoque hoc anno Mauritius Arausicanus Princeps, Antwerpia frustra ante tentata. Res Batavicæ ad Henricum Fratrem Mauritij devolvuntur.

Anno 26. Evocatus à Protestantibus, & concitatus ab Anglo Daniæ Rex in Germaniam evolat, sed singulas ferè pugnas suorum clade consignat. Rusticorum Rebellium 70. millia Austriam superiorem vastant, quæ tamen brevi a Cæsareanis copijs disperguntur, pluribus eorum interemptis. Pontificiæ, Hispanæ, & Florentinæ 15. Naves in mari Mediterraneo, plures armatas Turcarum Piratarum naves, partim capiunt prædâ onustas, partim mergunt, multis captivis liberatis. In Hispania Boëtis Fluvius inundatione post hominum memoriam inauditâ Hispalim nocte intempestâ obruit, multis hominibus & mercibus haustis. Franciscus Dux Urbini Octogenario major, & prole carens, vivens Ducatum, qui erat Feudum Ecclesiæ, Urbano Pontifici renunciat. Ferdinandus Dux Mantuæ moritur, succedente eidem Vincentio. Ob conspirationem in Regem, multi Proceres in Francia conjiciuntur in carcerem. Transylvaniæ Princeps Bethlehemus, Vir quietis impatiens, & nullius apud homines ut apud DEUM fidei, iterum pacem cum Cæsare initam, rescindit. Cæsar Polonis contra Svecum auxilia submittit, inde illius iræ, occasioque irrumpendi in Germaniam.

Anno 27. Apuliam, fœdè terræ motus concussit. Angli rupto fœdere promoturi Hugonotarum partes in Franciam irrumpunt, sed à Gallis ignominosè repelluntur. Rupella Hæreticorum Rebellium nidus a Rege Galliæ obsidione gravi cingitur. Parisijs, Duellis supplicium pœnæ capitis statuitur. Daniæ Rex varijs cladibus à Tillio, & Walsteinio atteritur. Sancti Norberti Corpus Magdeburgo Pragam transportatur. Cosacci cædunt 30. Tartarorum millia, non longè à Boristhene. Poloni & Sveci sub Magnis Ducibus Regibus suis Sigismundo, & Gustavo fortiter pugnant, stante tandem penes Polonos victoriâ, Gustavo Rege ictu globi vulnerato, interfectoque exercitûs Svecici Polemarcho. Dux Saxoniæ, & Marchio Brandenburgicus, cum Cæsare pacem ineunt. Austriâ, reliquisque Hæreditarijs Provincijs ejiciuntur à Fide Romana alieni. Ingens Anglorum classis ad Insulam Regis appellit, opem latura Rupellanis rebellibus Regis Christianissimi. Ferdinandus III. in Regem Bohemiæ coronatur. Vincentius Mantuæ Dux moritur.

Anno 28. Perniciosissimum rei Catholicæ bellum Mantuanum cuditur. Magdeburgenses Ducis Saxoniæ Filium reclamante Cæsare Administratorem deligunt. Urbano Pontifice, Cæsaris Filium promovente. Gabriel Bethlehem iterum cum Cæsare Ferdinando paciscitur. Novum fœdus inter Reges, Angliæ, Daniæ, Sveciæ, & Batavicos Ordines, contra Imperatorem ictum. Constantinopoli Angli, & Batavi hæretici pacem inter Ferdinandum, & Turcos turbare conantur. Fame domiti Rupellani se Galliæ Regi dedunt.

Anno 29. Bello Mantuano Pontifex, & Gallus gravissimè offenduntur, respirant interim seque, miris modis armant Protestantes, ac Vires recolligunt Sveco evocato. In Gallia post Rupellam captam certatim Hugonotorum Urbes se Regi dedunt.

ciduntur. Bona Ecclesiastica per contractum Passaviensem repetit Ferdinandus. Moritur Bethlehemus Cæsaris etiam in Testamento memor; cui in Principatu Transylvaniæ succedit Georgius Rakoczi. Hoc eodem anno pax inita est inter Anglum & Francum; Eodem, inter Danum & Cæsarem coaluit. Inter Polonos & Svecos non pax, sed induciæ constituuntur. Batavi Sylvam Ducis occupant. Desijt hic annus cum morte Joannis Cornari Ducis Venetorum, sequensque novus annus cæpit cum ejus substituto Nicolao Contareno. Ludovicus Rex Galliarum à Rupellensi obsidione Caroli, novi Ducis Mantuæ defensionem suscipit, atque Sabaudo passum in Italiam negante, imò resistente, armatâ vi transitum sibi aperit.

Anno 30. Mantua à Cæsareanis expugnatur, & diripitur. Moritur Carolus Emanuel Dux Sabaudiæ. Pax inter Gallum, & Hispanum initur. Gustavus Sveciæ Rex Germaniam invadit. Jussu Cæsaris Wittenbergæ Cænobia restituuntur. Maria Soror Regis Catholici, Ferdinando Imperatoris Filio, jam Regi desponsata Tergestum honorificentissimè deducitur. Pestis hoc anno Venetijs 60. millia, in ditione Veneta plusquam quingenta millia hominum, in Lombardia verò, alicubi dimidium, alibi tertiam circiter partem hominum, absumpsit. Ratisbonæ Comitia celebrantur. Romæ Cardinalibus Eminentissimi Titulus dandus, decreto Consistoriali, constituitur.

Anno 31. Magdeburgum à Cæsareanis expugnatur, & incenditur. Atrox ad Lipsiam prælium committitur, in quo Sveci victores evaserunt. Saxo ex amico hostis Bohemiam, & Pragam capit. Pacatur Italia. Grave, idque jam apertum dissidium, inter Ludovicum Regem Galliæ, Reginamque Matrem. Pappenhaimius belli fulmen, ubique rem fortiter pro Cæsare agit. Wallensteinius ad Generalem præfecturam belli revocatur. Tota Germania bello ardet: Contra Imperatorem, & potentiam Austriacam fædus ineunte Gallo, Anglo, & Hollandis, apertè pugnante Sveco, & Saxone, occultè faventibus adversæ parti compluribus Principibus Imperij, atque ex ipso Electorum Numero nonnullis, deficientibus passim Civitatibus, applaudentibus de successibus Svecorum Acatholicis, stante interea contra tot adversarios pro Augustissima Domo, insigni Cæsaris pietate, DEI providentiâ, justâque causâ, quæ licet sæpe serò, tandem tamen triumphat. Exeunte hoc anno Vesuvius Mons terribiles flammas, ardens bitumen, ignita saxa, & cineres, magno cum tonitru, frequentibusque terræ motibus eructare incipit.

Anno 32. Tillius magno Catholicorum & Cæsaris dolore in prælio ad Raynam vulneratus occumbit. Norinberga Regem Sveciæ excipit, eidemque se Augusta, compluresque Urbes Imperiales ultroneè tradunt. Gustavus ab Ingolstadij oppugnatione clade acceptâ abstitit. Interea Pappenhaimius Saxoniam, & Westphaliam devastat, mox, & Hassiam depopulatur. Post ad Luzenam commisso prælio cum Svecis, & Gustavo Rege interfecto, ipse quoque multis vulneribus confossus, gloriosè occumbit. In Polonia Sigismundo defuncto Filius Uladislaus

diſlaus IV. in Regem ſubſtituitur. Fridericus quondam Palatinus Rheni ſebri correptus miſerè Moguntiæ perit. Nicolao Contareno mortuo, eligitur Dux Venetorum Franciſcus Ericcius. Trevirenſis Archi-Epiſcopus Gallorum patrocinio ſe committit. Francia periclitatur Ducis Aurelianenſis & Monmorancy ſeceſſu, ſed utroque à Regis exercitu ſugato, hic inſuper vivus capitur, & Judicio Parlamenti Toloſani publicè capite plectitur.

Anno 33. Urbs Conſtantinopolitana triſtiſſimo fœdatur incendio, quo tertia pars Urbis creditur deflagrâſſe. In Germania inter Cæſarem & Svecos acrius adhuc bellum recrudeſcit. Ludovicus XIII. Galliarum Rex invadit Lotharingiam, eamque, ſui juris facit. Carolus Rex Britanniæ in Regem Scotiæ coronatur. Uladislaus Rex Poloniæ Moſcos Smolenskum obſidentes commiſſo prælio, grandi re pellit clade, eoſdemque Lithvaniam, ſicut & Tartaros ditionis ſuæ Provincias infeſtantes, profligat per ſuos Duces. Obijt hoc anno Iſabella Eugenia Clara, Belgarum Princeps. Succeſſor ei, ſed tantùm cum Gubernatoris Belgij Titulo datus eſt, Ferdinandus Infans, Cardinalis Philippi Hiſpaniarum Regis Frater. In Alſatia, & Svevia vario Marte pugnatum, hinc à Cæſareanis, & Bavaris, inde à Svecis & Gallis. In Marchia Brandeburgica, & Pomerania ſulphur, & ſangvis depluit. In Anglia Carolus Rex inſiſtens ſui Parentis dictatis Puritanos perſequitur. Sabaudos inter, & Genuenſes operâ Cardinalis Infanti pax componitur. Wimarius Ratisbonam ad deditionem cogit, multaſque Urbes occupat, ejus tamen conatibus Joann de Werdt plurimum obſiſtit.

Anno 34. E medio tollitur Walſteinius; Sveci Philipsburgo potiuntur. Ferdinandus III. Ratisbonam expugnat: ac deinde Svecicum Exercitum ferè ad internecionem prope Nordlingam delet. Eidem Auguſta & Herbipolis, multæque aliæ Urbes ſe dedunt. Wirmarienſis ad Gallum confugit pro ſubſidijs, quæ ut impetret, efficit apud Svecos, ut Philipsburgum arcem munitiſſimam magno detrimento Germaniæ Gallis tradant. Pax inter Moſchos & Polonos inita. Sabaudus ejuratis Francis, Hiſpanis jungitur. Dux Aurelianenſis anno priore in Belgium profugus Franciam repetit &, à Fratre Rege perhumaniter recipitur.

Anno 35. Academia Tyrnavienſis in Hungaria fundatur. Bellum cruentum & diuturnum Reges inter Hiſpaniæ Philippum IV. & Ludovicum XIII. exeritur. Galli cum Hollandis Sabaudo, & Parmenſi novum fœdus contra Auſtriacos ineunt. Cæſarei Philipsburgum Gallis eripiunt. Francofurtum deficit à Svecis ad Cæſarem; Auſtriaci Treviros capiunt una cum Electore, qui Viennam abducitur. Cæſar cum Saxone paciſcitur. In Belgio Galli Bruxellas, & Lovanium fruſtra aggrediuntur. Vallis Telina à Gallis occupatur. Carolus Dux Lotharingiæ multa loca in Alſatia recuperat. Galliaſſus Spiram, Wormatiam, & alia plura loca recipit. Duces Sabaudiæ, Parmæ, & Crequius Valentiam fruſtra obſident. Cæſarei ſub Joan. de Werdt uſque ad Fines Galliæ excurrunt, Pontifex, & Veneti ſatagunt cum Cæſare, & Regibus de pace. Dux Bavariæ Annam Mariam Filiam Imperatoris in Uxorem ducit.

Anno

Anno 36. Dolam frustra obsidet Condæus. Hispani Picardiam vastant. In- ter Polonos & Svecos induciæ usque in annos 26. prorogantur. Saxones Magde- burgum aggressi repelluntur. Gallassus Confluentiam recuperat. Concordia inter Parmensem, & Mutinensem, operâ Pontificis, & Ducis Hetruriæ composita. Joannes de Werdt cum Croatico Cæsaris milite Parisios usque excurrit, hostiliter omnia obvia vastans. Dux Wimariensis Savernam, Imperiales Tangermundam capiunt. Ratisbonæ eligitur in Regem Romanorum Ferdinandus III. frustra ob- sistentibus Gallis. Batavi hoc anno post diuturnam obsidionem Scheincam arcem fortissimam expugnat. Urbanus VIII. Cardinalem Ginettum mittit Coloniam, ad tractandum cum Principum Legatis de Pace Universali, nec tamen eam im- petrat.

Anno 37. Ferdinandus II. Imperator die 14. Februarij Viennæ religiosissimè moritur annorum 59. optimè de re Catholica meritus, Principum Optimus, & Idæa omnigenæ Virtutis, succedente eidem Ferdinando III. repertis sub vexillis 110. millibus armatorum. Obierunt eodem anno Sabaudiæ, & Mantuæ Duces partium diversarum & impacati semper. Hollandi Bredam obsident, & post no- vem hebdomadas ad deditionem compellunt. Ejiciuntur in Pomeraniam Sveci. Uladislaus Poloniæ Rex Cosacos armis ad obsequia cogit. In Anglia Prædican- tes Puritani contra Regem, Proceresque seditionem excitant.

Anno 38. Brema ab Hispanis obsidetur, & paulò post interempto Duce Cre- quio ad deditionem cogitur. Pugna Navalis committitur non longè à Genua in- ter classes Gallicam, & Hispanicam: Vicêre, sed cruentâ victoriâ Galli. Classis Veneta 17. Triremes piraticas Turcarum in Mari Adriatico debellat. Hollandi in Belgium ex'cendentes ab Hispanis profligantur,& ab obsidione Geldriæ percutiban- tur. Brisacum à Wimariensi opitulantibus Gallis expugnatur. Casimirus Ula- dislai Poloniæ Regis Frater ex Captivitate Gallica liber dimittitur. Amurathes Turcarum Imperator bello Persico occupatur. Batavi Calloum expugnant, pau- lò post ab Hispanis exturbati. Ludovicus XIV. Galliarum Rex nascitur.

Anno 39. Wimarius Neoburgi ad Rhenum extingvitur. Brisacum ab of- ficialibus Exercitûs defuncti Wimariensis Gallis venditur. Carolus Angliæ Rex magnam suscipit expeditionem contra Regni sui rebelles, sed non eâ fortitudine, eam continuat, quam mala illi imminentia exigebant. Veneti sibi timentes ab Amurathe Imperatore Turcarum, aguntcum Pontifice de procuranda inter Prin- cipes Catholicos pace, aut inducijs, aut suspensione armorum, sed tractatum pa- cis diversæ dissensiones interturbant. Amurathes jussit necari Mustapham suum Avum, diu carcere detentum. Incumbunt Marchiæ Brandeburgicæ Sveci, mox Saxoniæ, ac Misniæ, demum Bohemiæ, cujus Metropolim adoriri ausus Banne- rius repulsam patitur. Trompius Hollandicæ Classis ductor, magnam partem Classis Hispanicæ prope Canalem Anglicum incendit ac mergit. Eodem anno in- gens siccitas, grandem in Ungaria annonæ caritatem infert.

Anno 40. Augustissimus Imperator Leopoldus nascitur. Amurathes IV. Turcarum

Turcarum Imperator ex crapula moritur; Succedit ei Frater Ibraimus I. ex carcere ad Solium eductus. Societas JESU annum sæcularem ubique Terrarum magna solemnitate, & devotione celebrat. Lusitani à Philippo IV Hispaniarum Rege deficiunt, adscito sibi alio Rege Joanne Duce Brigantino. Taurium à Gallis capitur, & Casalensis Arcis obsidio solvitur, tribus circiter millibus Hispanorum cæsis. Atrebatum etiam, amplissima Civitas, & firma ab ijsdem, ad deditionem compulsa est. Eodem anno, & Catalaunia ab Hispano ad Gallum deficit. Cæsareani Svecos Bohemiâ ejiciunt. Comitia Ratisbonam inducuntur. Ludovico Regi alter Filius Philippus Dux Andegavensis natus. Carolus Angliæ Rex à suis circumventus, lenitatis suæ in perduelles, meritas pœnas luit. Tartari atque Moschi mutuis se excursionibus atque grassationibus fatigant.

Anno 41. Turca in Hungaria Comitatum Nitriensem depopulatur. Catalauniæ Rebellionem contra Hispanos, fovent, & promovent Galli. Interea in ipsa quoque Francia Borbonius, Gallique aliquot fœdus ineunt cum Bullione duce, Regique rebellant, mox etiam exercitum Regium contra se missum victum recedere cogunt; verùm cum Borbonius jam victor triumphat, casu ictu sclopi vulneratus, extingvitur, quo sublato reliqui quoque confœderati dissipantur. Turcæ pace cum Persis Venetisque stabilitâ, contra Cosacos sibi infensos arma vertunt. Romanus Pontifex Ducem Parmensem excommunicat, mox etiam eidem bellum infert. Bannerius Svecorum antesignanus, Cæsarem repentè oppressurus Ratisbonam advolat, luit non multo post hanc temeritatem suorum strage, ipse quoque in extremas angustias redactus, mox etiam extinctus. In Anglia Parlamentum ex Calvinistis, & Puritanis conflatum contra Regem invalescit, Regisque Authoritatem prorsus infringit. Bruxellis obijt Cardinalis Infans, cum septem annis Belgio præfuisset.

Anno 42. Perpinianum eripitur Hispanis à Rege Galliarum. Obijt hoc anno Richælius Cardinalis, excellentissimi Vir Ingenij, ac consilij, cui, omnes ferè suos progressus adscribere debet Gallica Monarchia. Moritur quoque Coloniæ Maria Mædicæa Ludovici XIII. Mater, Henrici Magni Conjunx, rerum tamen omnium egena. Joannes Austriacus declaratur Generalis Præfectus belli contra Lusitanos. Ibraimo Turcarum Imperatori nascitur Filius. Sveci Cæsareos profligant ad Lipsiam. Rebellant omnino in Regem suum Angli. Prosperè pugnant Galli in Catalonia, non item in Belgio. Georgius Rakoczius Georgij I. Rakoczij Principis Transylvaniæ Filius parente adhuc superstite Principatûs titulo insignitur.

Anno 43. Post Matrem, & Cardinalem Richelium, non diu in Vivis superfuit Ludovicus XIII. cui succedit sub tutela matris Filius Ludovicus XIV. Ad Rupem Regiam cæduntur Hispani à Duce Anguino Gallicarum copiarum Ductore. Sveci Gallique cum Rakoczio fœdus ineunt, contra Imperatorem bello in Hungaria insistandum. Joan de Werdt Dutlingam deditione recipit, & Bavariam ab impetu Svecorum liberat. Torstensonius imminentes Olomucio Cæsareanos abigit. Bellum Parmense in Italia oritur, paulò post tamen sopitur. Regina

[Regi]na Angliæ ex Hollandia per Scotiam rediens à Parlamentarijs pessimè excipitur. [C]ardinalis Mazzarinus in partem administrationis Regni Franciæ assumitur.

Anno 44. Pax frustra inter Principes Christianos tentatur. Gravelingâ Galli potiuntur, auspicijs Aurelianensis Ducis, mox & Philippopoli per Ducem Anguinum. Bavari recuperatâ Uberlingâ, & Friburgo, acerrimo per duos dies prælio, cum Gallis pugnant, magnâ quidem Gallorum strage, sed ancipiti victoriâ. Sveci non denunciato bello Danum invadunt. Moritur Urbanus VIII. succedit Innocentius X. Obierunt etiam hoc anno Isabella Filia Henrici IV. Uxor Philippi III. Regis Hispaniarum, & Cæcilia Renata Austriaca Poloniæ Regina, ambæ ex æquo piæ, & nobiles. Georgius Rakoczy Transylvaniæ Princeps sollicitante Sveco, & Prædicantibus Calvinistis instigantibus Hungariam invadit, mox Cassoviam occupat, non deditione sed proditione, hæreticorum, non multo post eidem tota ferè Hungaria adhæret, Catholicis tamen in fidelitate erga suum regem permanentibus. Poloni insignem Duce Conecpolskio de 8000. Tartarorum Tauricorum victoriam reportant, captis & partim cæsis 2000. hostium. Compleverunt cladem Podolienses, Moldavi, Cosaci, & Zaporævenses, deletâ reliquâ illorum parte, fugâ sibi consulere volente. Lusitani occupatis aliquot Castellæ locis, prælioque commisso in campis Extremaduræ, Castellanos vincunt, magnâ tamen suorum strage. In Anglia Parlamentarij regium exercitum dissipant, Eboracumque expugnant; Rex in fugam actus calamitatem aliò detulit. Regina mari minùs infido, quàm in se suosque experta fuerat Calvinianos, committere se cogitur. In Hungaria pestis grassari incipit.

Anno 45. Candia Venetorum Insulaà Turcis invaditur, & Canea urbs ejusdem Insulæ ab ijsdem capitur. Motta in Lotharingia arx munitissima, imposita saxo post quinque mensium obsidionem Francis se dedit. Pax Danos inter, & Svecos composita. Carolus Archidux Oenipontanus ducit Annam Mediceam sororem magni Ducis; & Uladislaus Rex Poloniæ Ludovicam Mariam Gonzagam Nivernensem. Trevirensis Archi-Episcopus à Cæsare pristinâ libertate donatur. Parlamentarij in Anglia majoribus dissensionibus & incrementis virium invalescunt contra Regem. Bavari prope Rottenburgum Gallos superant.

Anno 46. Hispani Vegevanum recuperant. Galli Cortracum ad deditionem adigunt, Dunckercham expugnant. Sveci cum Gallis Augustam obsidione cingunt, sed Cæsareis ad subsidium advenientibus obsidionem deserunt. Moraviâ totâ potiuntur Sveci præter Brunam Urbem, quæ fortiter eis resistit. Rex Angliæ Carolus à Parlamento Londinensi exclusus, Scotis se tradit, sed ab his infami proditione Anglis venditur. Catholici in Hibernia insignem Victoriam de Anglis referunt. Maria Imperatrix jam Septemmestri fœtu gravida Lincij moritur. Franciscus Ericcius Dux Venetorum, dum se accingit ad Bellum contra Turcas, extingvitur. Veneti amittunt Rettinum in Creta, & Novigradum in Dalmatia. In comitijs Poloniæ, bellum quod jam Uladislaus Rex contra Turcas ingenti apparatu decreverat, à Republica magno illius Regni malo, abrogatur. Filius Unicus

cus Regis Hispaniarum moritur. Pax inter Ferdinandum III. Cæsarem, & Georgium Rakoczy Transylvaniæ Principem concluditur. In Hungaria pestis grassari desinit.

Anno 47. Tumultuatum hoc anno in utriusque Siciliæ regno, sed Neapolitanæ turbæ, & graviores, & diuturniores extiterunt. Ferdinandus IV. Archidux Austriæ Cæsaris Ferdinandi III. Filius, in Regem Hungariæ coronatur. Urangelius Generalis Svecorum Brigantium capit, Lindaviam frustra tentat, pactis cum Bavaro inducijs in Bohemiam movet, & Egram occupat. In Belgio Leopoldus Archidux recuperat Armenterium, & Landrecium. Hollandi pacem petunt, & impetrant à Rege Catholico, retentâ Novæ Reipublicæ formâ, post 80. annorum rebellionem. Ibraimus Turcarum Imperator præcepto suo inhibet Tartaros, ab invadendis Polonis, cum quibus pacem firmârat. In Dalmatia Veneti prospere bellum gerunt cum Turcis. In Anglia Rex Carolus à Calvinianis Rebellibus captivus Hombium ducitur.

Anno 48. Totum Regnum Neapolitanum tumultuatur. Urangelius Cæsareanos opprimit, cæso in acie Melandro. Königsmarckius arce Pragensi cum Thesauris maximis potitur. Ferdinandus III. ad secundas Nuptias transit, ducitque Mariam Leopoldinam Leopoldi Archiducis Tyrolensis Filiam. Post 30 annorum cruentissimum bellum, pâx in Germania Sancitur. Eodem anno pax inter Philippum IV. Hispaniarum Regem, & Belgij status confœderatus perficitur. Poloni bis profligati à Bogdano Chmelincio cum Cosacis, ac deinde cum Tartaris conjunctо. Uladislaus IV. Poloniæ Rex moritur. Obijt etiam Daniæ Rex Christianus IV. succedit eidem Fridericus Filius. Archidux Leopoldus Cortracum Gallis, Condæus Ipras Hispanis eripit. Parisijs Parlamentum insurgit contra Mazzarinum, & Regem. Conjurati contra Regem Catholicum deprehenduntur, & supplicio afficiuntur. Londini ingentes turbæ, & dissensiones. Ibraimus minitans Jannizaris, ab ijsdem chordâ arcûs præfocatur. Georgius Rakoczius Princeps Transylvaniæ moritur.

Anno 49. Annus hic parricidium protulit, gentibus omnibus, omnibusque sæculis execrandum. Postquam Carolus Angliæ, Scotiæ, & Hyberniæ Rex nullo in tot Regnis ad perfugium invento loco, à Scotis ad quos confugerat, Anglis venditus esset ab ijsdem damnatus, & admirante Orbe terrarum, Londini palam, subditorum (sed Calvinianorum, quorum proprium est sangvinem humanum, & præsertim Regum ac Principum suorum sitire) sententiâ, capite truncatus est, Monarchiâ extinctâ. Camera inferior Parlamenti, abrogat Cameram Superiorem. Scoti interim, & Hiberni acclamant Regem Scotiæ, & Hiberniæ Carolum II. Caroli necati Filium, qui tum cùm Fratre Duce Eboracensi versabatur in Hollandia exul. Pax superiori anno conclusa toto Imperio vulgata. Veneti in Turcas fœliciter pugnant. Ibraimo Turcarum Imperatore à Janizzaris anno priori interempto, ejusdem Filius Mahometes Annorum 16. succedit in Imperio. Anna Archiducissa Filia Cæsaris desponsata Regi Catholico transit in Hispaniam. Carolus Dux Mantuæ ducit Isabel-

Lat

nam Claram Archiducissam Oenipontanam. Dalmatiam pestis vexat. In Polonia Joannes Casimirus Uladislai IV. Frater in Regem inauguratur. Poloni iteratis praelijs Cosacos & Tartaros profligant.

Anno 50. Maria Anna Archiducissa Caesaris Filia & Regis Hispaniarum Sponsa Madriti ingenti pompâ recipitur. Christina Sveciae Regina coronatur. In Anglia Regia dignitas aboletur. Caesar tertijs Nuptijs desponsat sibi Eleonoram Gonzagam Sororem Ducis Mantuae. Veneti prosperè adversus Turcas in Creta Insula, certant. In Gallia graves tumultus contra Regem, & Cardinalem Mazzarinum excitantur.

Anno 51. In Hungaria Comaromium parvum à Turcis irrito conatu impetitur. Neostadij Nuptiae Caesaris Ferdinandi cum Eleonora Mantuana celebrantur. Bellum inter Neoburgicum, & Brandeburgicum exoritur. Maximilianus Elector Bavariae Dux, aetatis anno 78. moritur, succedit eidem Filius Ferdinandus, Maria. Cardinalis Mazzarinus ex Gallia discedere cogitur. Mox Condaeus liberatur ex Carcere, constituiturque Gubernator Aquitaniae, & tandem ad Hispanos deficit. Carolus II. Rex à Scotis coronatur, venit in Angliam, atque cum Cromvelo confligens profligatur, mutato proinde habitu fugit Londinum, & inde in Galliam. Veneti feliciter contra Turcas bellum continuant. Joannes Casimirus Rex Poloniae insigni Victoria de Cosacis, & Tartaris potitur.

Anno 52. Cardinalis Mazzarinus à Ludovico Rege Galliarum, rursus ad Aulam revocatur. Ernestus Landgravius Hassiae Fidem Catholicam amplectitur. Plebs Parisiensis in seditionem versa, non sine caedibus tumultuatur: Condaeus & Aurelianensis bellum Civile Galliae inferunt: pugnatum inter Regios, & Rebelles, quos tandem Rex vincit, suamque Authoritatem stabilitat. Hispani in Catalonia, & Flandria complures munitiones occupant. Bellum inter Anglos, & Hollandos exoritur. Caesar Ratisbonam Comitia indicit. Cosaci iterum rebellant in Polonos, eosque gravi clade afficiunt. Sub finem Autumni locustae herbas, & radices arborum absumunt in Polonia; inde anno sequenti fames, & pestilentia oritur. In Hungaria Mense Augusto Turcae magnâ Christianorum clade in Comitatum Nitriensem irrumpunt. Eodem anno Cometa novus apparet.

Anno 53. Ferdinandus IV. Archidux Austriae, Ungariae, & Bohemiae Rex in Regem Romanorum eligitur. Bellum Maritimum superiori inchoatum anno, inter Anglos & Batavos continuatur. Galli Gerundam Cataloniae obsident, sed frustra; at prope Salsulas Hispanos profligant. In Gallia Burdegalenses auxilia ab Anglis & Hispanis contra suum Regem implorant, sed in cassum, unde cum eodem pacem inire coguntur. Imperium Turcicum turbatur; Verùm de more tumultus iste paucorum Procerum cruore exstingvitur. Motus quoque in Helvetijs ex levibus initijs, Catholicos inter, & Haereticos in grave bellum erumpit. Gallia intestinis bellis fatigatur. Interim Rex Galliae Hispanis duas Urbes, Mozomum & Fanum Sanctae Manechildis; Hispani vicissim Francis unam, nempe Regiam Rupem eripiunt. Anglica Classis per dies duos cum Hollandica decertat, victoriâ

ab Anglis stante. Cromvelus cum exercitu Londinum accedit, & Parlamentum dejicit, seque supremum Protectorem Regni dicit. Veneti Turcas superant. Recusante Christi. à Reginâ Sveciæ Matrimonium, Sveci eligunt in Regem ejus successorem Carolum Gustavum Palatinum. Polonia fame ac peste laborat. Cosaci Moschis conjuncti rem Polonicam pœne in ultimum exitium præcipitant.

Anno 54. Ferdinandus IV. priore anno electus Romanorum Imperator, præmaturâ morte extingvitur. Carolus Dux Lotharingiæ, in Belgio suspectus Hispanis ac Cæsareis, Bruxellis comprehenditur, & Antwerpiam abducitur. Regina Sveciæ 17. Januarij se Regno paterno abdicat. Quo eodem die Carolus Gustavus Upsaliæ in Regem Svecorum coronatur. Pax inter Anglos Hollandosque componitur. Anabaptistæ in Anglia conjurant contra Cromvelum. Moritur Matthias Princeps Valachiæ, relicto hærede Constantino. Dux Mutinæ ducit Lucretiam Barberinam. Dux Guisius Classis Gallicæ Ductor, frustra Neapolim aggreditur. Ludovicus XIV. Galliæ Rex Rhemis coronatur. Hispani ab obsidione Atrebati magnâ clade pelluntur. Moschi Ditiones Polonicas invadunt, mox Smolenskum obsidione cingunt, & expugnant. Brema à Svecis subjugatur.

Anno 55. Innocentius X. Pontifex finem vivendi facit; succedit eidem Alexander VII. Leopoldus I. Archidux Austriæ Ferdinandi Cæsaris Filius in Regem Hungariæ coronatur. Christina Regina Sveciæ ejurato Lutheranismo Fidem Catholicam publicè profitetur. Turcæ ad Sestum per Venetos vincuntur. Tartari juncti Polonis Cosacos cædunt. Carolus Gustavus Rex Sveciæ Polonos bello vexat, & ad angustias redigit. Francus & Anglus pacem contra Hispanum ineunt. Helvetia intestinis bellis ardet. Rex Catholicus Filium suum hæredem Monarchiæ declarat. Moschi expugnant Vilnam. Cosaci Russiam invadunt. Svecus in acie Polonos vincit, & Varsaviam primò, postea etiam Cracoviam occupat. Defuncto Francisco Molino Duce Venetorum Carolus Contarenus substituitur. Pestis in Hungaria grassatur. Lusitani oblatas sibi ab Hispanis inducias acceptare recusant. Rex Galliæ decreto edito, ab officijs Aulæ suæ, suique Fratris omnes Hugonotas excludit.

Anno 56. Leopoldus I. Archidux Austriæ, & jam Rex Hungariæ, in Regem Bohemiæ coronatur. Rex Sveciæ Mariemburgum occupat. Veneti sollicitant Moschos, & Cosacos contra Turcam, divertendum à Creta & Dalmatia. Tartarorum 50. millia veniunt in auxilium Polonis. Czœrneskius profligat Svecos. Pestis in Italia grassatur. Inter Helvetos pax componitur. Turcæ in Croatia fugantur. Urbes duæ Lupia & Aquisgranum de cœlo tactæ deflagrant. Joannes Austriacus fit Gubernator Belgij. Moritur Georgius Saxoniæ Dux, & Elector, cui succedit Joannes Georgius ejus primogenitus. Galli in Italia Valentiam occupant, Valentias autem in Hannonia frustra tentant. Pestis ex Sardinia delata, Neapolitanam Urbem, & vicina loca depascitur. Joannes Rex Lusitaniæ moritur, cui succedit ejusdem primogenitus Alphonsus. Cosaci redeunt ad obsequium Regis Poloniæ. Pax inter Gallos, & Anglos firmatur, & Bellum inter

ſus Anglos & Hiſpanos erumpit. Rakoczius Tranſylvaniæ Princeps ad invadendam Poloniam a Sveco invitatur, & à Prædicantibus Calvinianis inſtigatur.

Anno 57. Turcæ, Tenedon Inſulam, Venetis eripiunt. Ferdinandus III. Imperator moritur. Leopoldus I. Archidux Auſtriæ, Ungariæ, & Bohemiæ Rex, opportunè Polonis contra Svecum, & Rakoczium ſuccurrit. Societas JESU operâ Alexandri VII. per Legatum Caraffa in ſtatum Venetum honorificentiſſimè reducitur. Tranſylvani in Polonia à Tartaris grandi clade afficiuntur. Hiſpani Fanum Sancti Gisleni Gallis eripiunt. Sveci Cracoviâ à Cæſareanis & Polonis diſcedere coguntur. Auſtriaci, Poloni, Dani & Brandeburgicus adversùm Svecos uniuntur. Galli Anglis juncti in Flandria feliciter procedunt. Urbs Monaſterienſis ab Epiſcopo Loci arctè obſidetur.

Anno 58. Leopoldus Archidux Auſtriæ Hungariæ, & Bohemiæ Rex fruſtra Gallis, & Svecis contradicentibus, in Imperatorem Romanorum Francofurti ad Mœnum unanimi S. R. I. Principum Electorum conſenſu eligitur. Tartari, & Turcæ Tranſylvaniam depopulantur. In Belgio Dunckercka à Gallis, & Anglis deditione capitur. Coſaci Moſchos trans Boriſthenem profligant. Lithvaniam peſtis infeſtat. Galli Gravellingam ad deditionem compellunt. Oliverius Cromvelus Protector, vel rectiùs Invaſor Magnæ Britanniæ, moritur. Aleppenſis Baſſa in Ottomanum Sultanum cum 70. millibus armatorum, & multis Baſſis conſpirantibus, rebellat. Veneti ad Bellum Turcicum continuandum ſe parant. Valerio Duci Venetiarum ſuccedit Pezarus. Batavi cum Svecis prælio Navali confligunt, & hos ſuperant. Poloni in Comitijs Varſavientibus bellum adversùs Moſchos, & Svecos decernunt. Mutinæ Dux, juratus Hiſpanorum hoſtis, moritur. Sveci Churlandiæ Ducem ditione Univerſali exſpoliant, ipſumque cum tota familia captivum Rigam deducunt.

Anno 59. Conſtantinopolim graviſſima peſtis vexat. Aleppenſis Baſſa è medio tollitur. Veneti fœliciter in Turcos pugnant. Hiſpani magnâ ſtrage ab Obſidione Illiviæ repelluntur, Luſitanico præſidio, introducto. Legati Tartarorum offerunt Cæſari Francofurti moranti auxilia contra Turcas, ſed fictè. Londini in Anglia magni fiunt tumultus, ac ſeditiones, alijs pro Parlamento ſtantibus, alijs pro Carolo II. Rege. In Comitijs Varſaviæ, pax inter Coſacos, & Polonos conficitur. Coſaci cædunt Octo millia Moſchorum, multoque plures capiunt. Carolus Dux Lotharingiæ, à Rege Catholico, priore libertate donatur. Pax inter Hiſpanos, & Gallos coaleſcere cœpit. Dux Venetorum Pazarius moritur, ſuccedit eidem Dominicus Contarenus. In Anglia Regij vincuntur à Parlamentarijs, quo audito Rex Carolus II. migrat in Galliam, ejuſque Frater Bruxellas. Ingens Terræ motus Calabriam concutit. Rakoczius Tranſylvaniæ Princeps cum Turcis congreditur, non ſine ſuorum ſtrage. Coſaci iterum deficientes à Polonis, Generalem ſibi creant Filium Chmelnicij defuncti, & Polonorum aliquot millia cædunt. Sveci à Marchione Brandeburgico atque Cæſareis invaduntur in Pomerania, & Fioniâ Inſulâ depelluntur à Danis, atque Hafniæ obſidio ſolvitur.

Anno 1660. Incendium atrox Constantinopoli duobus diebus sævit. Terræ motus iterum in Calabria, & in Lucania. Pax inter Danos, & Svecos firmata. Georgius II. Rakoczius Transylvaniæ Princeps cum Turcis confligit, in quo conflictu lethaliter vulneratur, & moritur. Mox Turcæ Varadinum obsidione cingunt, nec multo post per deditionem capiunt. Carolus Gustavus Rex Sveciæ moritur, quo defuncto Pax inter Polonos, & Svecum concluditur. Pax Hispanos inter, & Gallos anno priori conclusa nuptijs Mariæ Theresiæ Regis Hispaniarum Filiæ cum Ludovico XIV. Galliarum Rege confirmatur. Condæus Princeps cum Uxore sua ac Liberis in Franciam postlimino redit, & à Rege perhumaniter suscipitur. Moschovitæ à Polonis superantur. Carolus II. Rex Angliæ revocatur, & magnificè Londini excipitur.

Anno 61. In Hungaria Arx S. Job à Turcis occupatur. Joannes Keminius in Principem Transylvaniæ eligitur, atque Achatius Barcsay, Turcarum ope intrusus, ab ipsis Transylvanis interficitur. Princeps Franciscus Rakoczius, fidem Catholicam amplectitur. Exercitus Cæsareus Transylvaniam intrat, in subsidium Keminij Principis, qui eodem anno per suorum proditionem occiditur. In Anglia Cromvellus Tyrannus exhumatur, & patibulo appenditur. Carolus II summo cum applausu Londini coronatur; & de parricidis Parentis meritas sumit pœnas. Classis Lusitana ex India appellit incolumis. Hispani obsident Portum, Urbem Lusitaniæ. Pax inter Moschos, & Svecos composita. In Cypro ob Tyrannidem quorundam præfectorum, tumultuatum est. In Croatia Comes Nicolaus Zrinius, Turcas profligat. Turcæ occupant in Transylvania transitum, Ferream portam dictum. Sultan Ibrahim cum 18. vel 20. millibus in Dalmatia propè Zaram à Venetis cæditur. Cosaci vi armorum, & minis extorquent à Catholicis, ut sibi liceat celebrare Divina officia ritu Græco. Cham Tartarorum, Moschoviam cum 200. millibus armatorum invadit. Pestis ac fames Constantinopolim dirè vexat. Misnia & Turingia, ex immemorabili inundatione fluminum ingentia damna patitur. Carolus II. modernus Hispaniarum Monarcha nascitur.

Anno 62. Carolus II. Anglorum Rex Filiam Regis Lusitaniæ in Uxorem ducit. In Croatia Turcæ cum suorum clade à Zrinuivario repelluntur. Terræ motus Cretam Urbem concutit. Moschi cædunt 8. millia Tartarorum, & Cosacorum in acie. Turcæ irrito conatu Claudiopolim Urbem Transylvaniæ obsident. Leopoldus Guilielmus Archidux Austriæ bellicosissimus, & simul pientissimus Princeps ex hac vita migrat. Ingens Romæ turbatio ob injuriatum à Ministris Pontificijs, Regis Galliarum Legatum. In Polonia fluvina ab Imbrium copia, multas villas, & Oppida eluvione abducunt. Urbs Passaviensis tota ferè ab incendio in cineres redigitur. Joannes Austriacus plurimas Urbes Lusitanorum expugnat. Extraordinaria frigora circa Festum Ascensionis Domini, per totam Hungariam, Bohemiam, & Germaniam ingentia damna præsertim in vineis intulerunt. Posonij Comitia Regni præcisè pro conservatione Patriæ, celebrantur Serenissimi.

Anno 63. Turca Hungariam bello tentat, cæsisque nostris temerè cum eo

conf gen-

Negligentibus, Uyvarinum obsidet, & ad deditionem cogit. Imperator improviso bello circumventus, nihil intentatum pro conservando Regno relinquit, mittit proinde Legatos in Galliam, Angliam, Daniam, Sveciam, Hollandiam, Prussiam, Poloniam, ad corroganda auxilia contra communem Christianitatis hostem, ipsemet etiam Ratisbonam ad Comitia contendit, denique omnia officia optimi Principis explet, sed minora auxilia & subsidia, quam Zelus Christiani nominis, & res ipsa postulasset, à plerisque Principibus Christianis, & quod magis mirêre, ab illis iisdem, quorum maximè res agebatur, impetrat. Eodem anno Turcæ Levam, Novigradum, & Nitriam occupant. Arcem interim Sancti Benedicti Abbate Petro Korompay strenuè contra omnes hostiles impetus conservante. Moritur Ferdinandus Archidux Oenipontanus. Carolus Josephus Archidux decernitur Belgij Gubernator. Inter Reges Galliæ & Daniæ fœdus firmatur. Joannes Austriacus post oppugnationem sex dierum, Eboram expugnat, & triduanâ direptione multis millionibus potitur. Tartari Moraviam, & Hungariam depopulantur.

Anno 64. Vicibus iteratis Cæsar de Turcis in Hungaria victoriam reportat; Et Levam ac Nitriam è Turcarum manibus per Generalem Suzam recuperat. Comes Nicolaus Zrinius, & Comes Paulus Esterhazi cum alijs sibi adhærentibus in Turciam excurrunt, atque aliquot arcibus demolitis, ipsisque quinque Ecclesijs captis, & pontibus Efzekiensibus, (ne hosti tam facilis reditus in Hungariam pateat,) destructis, opimâ prædâ onusti, fœliciter ad propria remeant. Nostri obsidionem Canisæ solvere a Turcis compelluntur, à quibus etiam non multo post Neozrinium expugnatur. Insignis Victoria de Turcis ad S. Gotthardum sub Excellentissimo Generali Cæsarei Exercitûs Comite Montecucculi reportatur. Poloni contra Moschos fœliciter pugnant. Carolus Josephus Archidux Frater Imperatoris moritur. Armorum suspensio inter Reges Hispaniæ, & Lusitaniæ facta. Colmaria cum 9. Urbibus Alsatiæ subjicit se Regi Galliarum. Lues Hollandiam vexat. Rex Angliæ Tingitanam arcem vendit Regi Galliæ, pecuniâ usurus contra Hollandos. Pax inter Cæsarem ac Turcarum Imperatorem repentè concluditur. Cometa toti Europæ apparet.

Anno 65. Pax inter Imperatores Romanorum, & Turcarum solenni Legatione ad annos 20. stabilitur. Leopoldopolis ad Vagum fundatur. Rex Angliæ Bellum Hollandis indicit. Poloni in Ukraina cædunt sex millia Cosacorum rebellium, reliquis fugatis. Nicolaus Zrinius Banus Croatiæ, ab Apro in venatione necatur. Alter iterum Cometa, vel certè idem denuo comparet. Philippus IV. Rex Hispaniarum ex calculo obit, succedit eidem Carolus II. quadriennis sub tutela Matris Mariæ Annæ, & sex Magnatum. In Polonia Lubomirskius cum Rege colliditur.

Anno 66. Nuptiæ Augustissimi Imperatoris Leopoldi cum Margarita Infante celebrantur, Augustissimâ sanè pompâ, neque ab ullo sæculo visa. Londinensis Civitas Angliæ Metropolis ab igne tota ferè absumitur, redactis in cinerem quin-

decim

decim domorum millibus. Eodem anno etiam Tyrnavia majori ex parte conflagrat. Sveci obsident Bremam, propugnantibus Urbem illam strenuè civibus. Constantinopoli ex ingenti inundatione multæ Domus subrutæ sunt, & plurimi homines perierunt. Hollandi, & Angli vario Marte inter se præliantur. Lusitani magno numero in Regnum Castellæ irrumpentes ab Hispanis repelluntur. In Polonia turbatissima omnia.

Anno 67. Turcæ præmissis Tartaris contra Polonos, invasionem ejus regni decernunt. Induciæ inter Polonos, & Moschos firmantur, & prolongantur. Terræ motus horrendus Dalmatiam concutit, & Ragusæ maximam partem subvertit. Alexander VII. summus Pontifex spiritum DEO reddidit, cui successit Clemens IX. Gallus Belgium invadit, multasque & munitissimas Urbes occupat. Incredibili Germaniæ plausu Cæsari filius nascitur. Veneti contra Turcas, Candiam strenuè propugnant. Interea sedulò pro pace inter Hispanos, Lusitanosque agitur. Casimirus Rex Poloniæ privatam vitam ducturus, regno renunciat.

Anno 68. In Hungaria conspirationes contra Cæsarem clam promoventur. Pax inter Reges Hispaniæ, & Lusitaniæ stabilita promulgatur. In Turcarum castris ad Candiam, pestis grassatur. Burgundia absque ulla resistentia venit in potestatem Regis Galliarum. Parisijs Mareschallus Turenus ejurat Calvinismum. Leopoldus Cæsar solidam ex ære statuam Deiparæ, & Columnam in foro publico Viennæ erigi curat. Æthna & Vesuvius mirè exardescunt. Nova Aula Cæsaris Viennæ igne absumitur. In Lusitania Rex Alphonsus Petrus ab ipsis Portugallis Regno privatur, in ejusque locum Princeps ejusdem Frater substituitur. Princeps Michaël Koribut in Regem Poloniæ eligitur. Cæsaris Filius Viennæ moritur.

Anno 69. Candia à Turcis expugnatur. Salisburgi Montis haud mediocri ruinâ, ædes & homines plurimi obruuntur. Moritur Clemens IX. Pontifex Maximus. In Hungaria Prædicantes contra Cæsarem rebellionem fovent, & concitant. Montes Æthna & Vesuvius incendia sua continuant, accolisque extrema minantur. Eleonora Archiducissa Austriæ Michaëli Regni Poloniæ nuptui traditur. Hæretici in Hungaria in Catholicorum internecionem conspirant, atque cum Turcis colludentes Regnum totum eidem tributarium reddere intendunt. Galli Burgundiam aggrediuntur.

Anno 70. Optimus Cæsar, à veneno alijsque insidijs graviter periclitatur. Tyrolis ingenti terræ motu concutitur. Judæi Cæsaris edicto Viennâ proscribuntur. Imperatrix Masculo denuo hærede prætnaturè edito frustratur. Æthna, & Vesuvius Mons iterum flammis novis Italiæ & Orbi minatur. Occultæ Conspirationes in Cæsarem erumpunt in apertum. Motus Superioris Hungariæ armis Cæsareis, impositis in fortissima loca præsidijs sedantur. Clemens X. eligitur. Galli Belgium Hispanicum invadunt.

Anno 71. In Hungaria Comissio Posonij instituitur ad examinandos seditionis complices. Multi Nobilium arestantur, & nonnulli etiam Magnatum supplicio afficiuntur.

[illegible]iuntur. Tota Christianitas ad armá concurrit: Cæsar noster Augustissimus, Hispanus, Gallus, Anglus, Danus, Svecus, Magn. Imperij Principes, Polonus, Moscus; quæ si unanimiter contra Turcam maluissent, quàm in se mutuò convertere, non levem ruinam Ottomanico Imperio haud dubio intulissent. Interim Cæsar, Hispani & Hollandi, metas progressibus Gallicis ponere volentes, fœdus inter se ineunt. Nonnulli Principes Imperij Gallo adhærent. Poloni inter se, & cum Rege discordant. Galli Rempublicam Hollandicam opprimere intendunt.

Anno 72. In Podolia Camenecum à Tucris capitur. In Hungaria multa Templaq; per iniquitatem temporum ab Hæreticis prophanata erant, rursus usibus Catholicorum restituuntur. Novi tumultus ab Acatholicis in superiori Hungaria excitantur, qui tamen mox armis Cæsareis per Excellentissimum Generalem Kopp, & Excellentissimum Generalem Comitem Paulum Esterhazy reprimuntur. Galli invadunt Hollandiam, maximosque bellicos progressus faciunt, Victoriâ ubique eos comitante. Princeps Monasteriensis repetit armis sua, quæ modis bonis impetrare non potuit à Batavis.

Anno 73. Sobieskius de Turcis insignem in Ukraina reportat victoriam. Augustissima Imperatrix Margarita vitâ cedit. Eodem anno nuptiæ novæ Augustissimi Cæsaris Leopoldi cum Serenissima Archiducissa Tyrolensi Græcij celebrantur. Augustissima Domus Austriaca quartum Sæculum Imperij complet. Galli contra Hollandos triumphant.

Anno 74. Michaël Rex Poloniæ moritur. Fit confœderatio armorum Cæsareorum cum Principibus Imperij, Hispano, & Hollandis. Initium quinti Sæculi Imperij Austriaci. Prædicantes tanquam incentores, & Authores rebellionis, judicialiter Posonij convicti ex Regno Hungariæ proscribuntur. Cassovia majori ex parte incendio consumitur. Inter plurimos competitores Sobieskius in Regem Poloniæ eligitur. Acatholici Rebelles in Superiori Hungaria palàm Turcis adhærent, atque his nihilo meliores, varias hostilitates in Christianos, præsertim verò Catholicos exercent. Magna incrementa sumit Fides Catholica in Hungaria. Princeps Fürstenbergius, Cæsaris jussu incaptivatur.

Anno 75. Brisaccum frustra à nostris obsidetur. Sveci Marchiam Brandeburgicam hostiliter invadunt, moxque ab ijsdem Brandeburgicis cæduntur. Treviros nostri recipiunt, & Krequium, subsidium obsessis ferre volentem, insigni clade afficiunt. Poloni contra Turcarum potentiam se defendere pergunt. Limburgum Galli in suam potestatem redigunt. Rebelles in Hungaria latrocinia sua continuant. In Vineis magnus ubique defectus, & in plerisque locis ferè prorsus nullus Vini proventus. Dani Svecos bello persequuntur. Eosdem Brandemburgicus, & confæderati Imperij Principes in Pomerania, Princeps verò Monasteriensis in Statu Bremensi, premunt, totâque Germaniâ excutere laborant. Carolus Lotharingiæ Dux extingvitur. Hollandi, & Hispani totâ æstate stant in armis, nihil tamen attentant.

Anno 76. Claudia Imperatrix moritur. Obijt & Ducissa Bavariæ. Sobieskius in Regem Poloniæ coronatur. Cæſar cum Moschis fœdus init. In Belgio Condæum à Gallis capitur. Philipsburgum à Cæſareanis Duce Belli Sereniſſimo Carolo Lotharingo obſidetur, & gloriose expugnatur. Acatholici Rebelles in Hungaria Turcarum auxilia, contra Legitimum ſuum Regem, & Christiani atem ſollicitare non ceſſant, ac interim Comitatus Superioris Hungariæ, excurſionibus ac rapinis infeſtant. Cæſar cum Moſcis fœdus init. Bella annis proximis inchoata per totam adhuc ferè Europam fervent. In Imperio videlicet, Svecia, Dania, Gallijs, Hiſpanijs, Sicilia, Hungaria, Polonia, Moſchovia, Turcia. Stetinum Svecis à Brandeburgicis cum alijs compluribus munitionibus eripitur. Trajectum ad Moſam à confœderatis fruſtra oppugnatur. Moritur Clemens X. Pontifex optimus, ac in ejus locum omnium calculo digniſſimus Cardinalis Odeſchalcus eligitur. Innocentius XI. dictus

77. Rebelles continuant conſveta ſua latrocinia per Hungariam; aſt Eperieſinum irrito conatu oppugnant, excurſiones tamen ſuas ad montanas uſq; Civitates promovent, ac eodem anno in caput factionis ſuæ Emericum Tökölium conſtituunt, mox viribus ſuis diffiſi armiſtitium à Cæſare petunt, atque etiam impetrant. Auguſtiſſimus Cæſar ad tertias nuptias tranſit cum Sereniſſima Eleonora Magdalena Thereſia Neoburgica. Galli in Belgio Hiſpanico complura fortalitia occupant.

78. Sereniſſimus Archidux Joſephus naſcitur. Peſtis in Hungaria graſſatur, & Rebellio adhuc continuatur. Tyrnaviæ extraordinaria judicia indicuntur. Nuptiæ Sereniſſimæ Archiduciſſæ Annæ Mariæ, cum Sereniſſimo Duce Neoburgico Viennæ celebrantur. Noviomagi in Belgio, pax inter Gallos, Hiſpanos, & Hollandos concluditur.

79. Peſtis ingens Viennam depaſcit, & intra breve temporis ſpatium ſupra Centum Millia hominum abſumit. Hungaria necdum ab inteſtinis ac domeſticis tumultibus conquieſcit. Ferdinandus Maria, Dux, & Elector Bavariæ finem vivendi facit. Noviomagi etiam inter Germanos, & Gallos pacis Conditiones ineuntur. Princeps Fürſtenbergius à Cæſare libertate donatus ex Captivitate liberatur.

80. In Hungaria Armiſtitium inter Cæſarem ac malè contentos iteraro rumpitur, ac utrinq; magnæ Regni devaſtationes inferuntur. Sereniſſimus Emanuel Maximilianus Bavariæ Dux initium ſui Regiminis inchoat, moxq; Auguſtiſſimæ Domui Auſtriacæ favere incipit. Turcæ pro futuro contra nos bello ſumma cum induſtria ſe parant. Moſchi inter ſe diſſident.

81. In Hungaria Comitia Regni Generalia indicuntur ac celebrantur. In quibus moderna Auguſtiſſima Imperatrix Eleonora Magdalena Thereſia in Reginam Hungariæ coronatur. Caſſovia à Tranſylvanis occupatur, & Szacinarinum irrito conatu obſidetur. Funeſtus ac prodigioſus comparet Cometa. In Imperio Argentoratum à Gallis occupatur.

28. Caſſo-

82. Cassovia à Rebellibus auxilio Budensis Vezirij ad deditionem cogitur, Quâ occasione multa millia Christianorum in Captivitatem Turcicam abducuntur. [illegible] auxiliantibus Rebellibus, Turca Fulekinum expugnat, defendente ac propugnante Præsidium usque ad extrema, fortissimo Heroë Stephano Kohary, ob quod etiam ab hostibus captus, tyrannicè prorsùs ab ijsdem habitus longissimo tempore in carceribus detentus est. Legatio Solemnis Constantinopolim ad prorogandam pacem à Cæsare mittitur. Superior Hungaria tota ferè à Cæsaris fidelitate deficit. Argentoratum à Gallis novis Castellis seu Citadellis munitur. Turcæ Constantinopoli ad bellum contra nos gerendum sese accingunt.

83. Cassoviam à Tökölio tumultarius Conventus indicitur, & Paucorum factione, Hungaria sub Tributum Turcæ adpromittitur. Fœdus inter summum Pontificem, Cæsarem, Polonos, ac Venetos contra Turcam ad quinquennium initur. Rebelles ad adventum Turcarum renunciant armistitio. Vienna à Cara Mustapha Supremo Turcarum Vezirio cum 200. millibus obsidetur. Universa Hungaria turbatur. Inferior Austria à Tartaris vastatur. Tökölius ad Posonium fugatur. Cosacci ad fidelitatem Reipublicæ Polonæ reducuntur. Rex Poloniæ ac Elector Bavariæ, uti & Saxoniæ, ipsi in Persona, Cæsaris in subsidium veniunt; à quibus, & Cæsareanis sub ductu Serenissimi Ducis Lotharingiæ, obsidio Urbis Viennensis feliciter solvitur, fuso fugatoque hoste, & Castris ac munitione tota exuto. Nostri ad Parkan insignem de Turcis victoriam reportant, mox, & Strigonium aggrediuntur ac gloriosè expugnant. Constantinopoli fit ingens confusio, ob malum expeditionis successum, Christianitate interim per Germaniam, Italiam, & Hispaniam Deo gratias agente, & publica lætitiæ signa, ubique exhibente. In Moschovia dissidium inter Fratres Duces adhuc durat.

84. Tota Inferior Hungaria Cæsari reconciliatur. Vissegradum à nostris mox, & Pestum expugnatur, Buda quoque sed irrito conatu oppugnatur. Clementior fortuna nostris in Campo savit, Cæso ac fugato vicibus iteratis hoste. Schultzius, & Barkoczius Generales pro Cæsare egregiam in Superiore Hungaria navant operam. Summus Turcarum Vezirius Cara Mustapha ob rem malè gestam ad Viennam strangulatur. In Croatia Verowiticza à nostris capitur. Veneti in Insula S. Mauræ egregios contra Turcas faciunt progressus. Poloni Tartaros extra limites suos exire prohibent. Petrus Rex Lusitaniæ moritur, eidemque succedit Alphonsus Frater. Luxenburgum à Gallis expugnatur, & Treviris mœnibus nudatur. In Belgio Cortracum, & in Italia Genua noviter inventis ignivomis globis à Gallis ruinantur. Casalis Urbs, & Caput Ducatûs Montisferrati sub Duce Mantuano Gallico præsidio firmatur. In Dalmatia Morlaci acriter Turcas premunt. Tökölius ad Leuschoviam ac rursùs ad Eperiessinum fugatur. Pontifex Principibus confœderatis, quin & ipsis Cosacis copiosum subsidium pecuniarium pro bello Turcico submittit.

85. Elector Palatinus Rheni sine hærede extingvitur, cidem in Ditione, & Ele-

ctorali dignitate succedit Serenissimus Dux Neoburgicus. In Hungaria dum nostri Hyvarinum fortiter oppugnant, ac postea etiam vi, ac armata manu expugnant, Turcæ Strigonium obsident, sed acriter prius ab obsessis excepti, superveniente nostro exercitu, in turpem fugam conjiciuntur, & profligantur. Neogradinum fulmine tactum, & accensum evertitur, & a Turcis deseritur. Vissegradinum, & Vaczia à nostris solo æquantur. Eperiessinum, & Cassovia ad deditionem coguntur. Szolnok à nostris recuperatur. Tota Superior Hungaria, ad fidelitatem Cæsaris redit. Tökölius desperatis rebus, ad Turcas se recipit, à quibus tamen ipsis, ob malè svalum bellum Varadini incaptivatur, & Belgradum vinctus abducitur. In Croatia Pontes Esſekienses a nostris exuruntur, ipsumque Oppidum, & omnis Turcarum Annona in Cineres redigitur. Carolus II. Angliæ Rex, Catholicam fidem prius professus, ex hac vita decedit, cui succedit in Regno Jacobus II. ejusdem Frater, & Dux Eboracensis, & hic initio statim sui Regiminis Catholicum se esse publice declarat. Turcæ ad Arcem Arad, profligantur. In Morea Corona Urbs, & insignes aliquot portus a Venetis Turcis eripiuntur. In Anglia rebellio Montmutiana fœliciter reprimitur, ac seditionis Duces supplicio afficiuntur. Dux Genuæ Parisios adire cogitur, & a Rege Christianissimo honorificè suscipitur, sicque ea Respublica eidem reconciliatur. Summus Pontifex Cæsarem, Venetos, Polonos, Hungaros, Croatas, pecuniâ pro bello Turcico adjuvat. Luneburgici Cæsari militem suum accommodant. Nuptiæ Serenissimæ Mariæ Antoniæ Cæsaris Filiæ, cum Serenissimo Duce, & Electore Bavariæ Emanuele Maximiliano Viennæ celebrantur, qui tamen (raro exemplo) mox post nuptias ad Castra in Hungariam descendit, omnibusque expeditionibus bellicis contra Turcam interest.

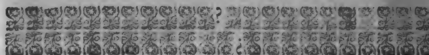
86. In Hungaria Turcis subjecta Civitas Szegedinum à nostris expilatur. In Superiori Hungaria Arx S. Jobi Turcis eripitur. In Turcia novus Vezirius ob rem malè ad Strigonium gestam strangulatur. A Transylvanis Solennis Legatio, pro ineundo fœdere contra Turcam ad Cæsarem mittitur. Romæ Quietistarum Secta detegitur. Jacobus II. Angliæ Rex Legationem ad summum Pontificem Romam mittit, & Apostolicum Nuncium à Pontifice in Angliam missum honorificè suscipit. In Provincijs hæreditarijs Cæsaris, Authoritate summi Pontificis tertia pars Bonorum Ecclesiasticorum Regularium, pro bello Turcico continuando applicatur, per Hispaniam autem Italiam, Bavariam, Poloniam, decimæ omnium Proventuum Ecclesiasticorum ad eundem finem deputantur. Constantinopolis dirâ fame vexatur. Munkaczinum à nostris oppugnatur, ast non expugnatur. Albertus Sigismundus Dux Bavariæ Episcopus Frisingensis, & Ratisbonensis moritur. Tökölius à Turcis Varadinum reducitur, qui iterum Hungaros ad se attrahere conatur, sed jam semel desertus à fortuna, ab omnibus deseritur, & spernitur. Veneti Moream Insulam quæ olim Peloponesus nuncupabatur, Corona Urbe, ac novo & Veteri Novarino expugnato magna ex parte a Turcis recuperant.

... Buda Metropolis Hungariæ, à gloriosissimis Heroibus, Carolo Lotharingiæ, & Maximiliano Bavariæ Ducibus, armata manu occupatur, Turcis præsidiarijs omnibus quà cæsi, quà captis plurima alia præsidia in Hungaria, Croatia, & Sclavonia armis Cæsareis gloriosè è Turcarum potestate recuperantur, atque commisso ad Szegedinum prælio à parva manu nostrorum ingens Turcarum Exercitus fœlicissimè profligatur. Galliæ Rex Hugonotas è suis ditionibus proscribit.

87. Die 12. Augusti, nostri in campo Mochacz, in quo olim Ludovicus II. Rex Hungariæ interierat, insignem de Turcis reportant victoriam. Excellentissimus deinde Generalis Dunewald, Elzekinum, Valponem, Polegam, universamque Sclavoniam recuperat. Serenissimus Dux Lotharingiæ, Fortalitia Transylvaniæ, Præsidijs suæ Majestatis firmat. Serenissimus Josephus Archidux, magna cum solennitate, in Regem Hungariæ, & quidem Jure hæreditario, eligitur, ac coronatur Polonij. Agria, ab Excellentissimo Comite Generali Carafa, sine ulla effusione sangvinis, sola fame, eaque extremâ, ad deditionem cogitur. Turcarum Imperator Machometes II. a suis deponitur, & in ordinem redigitur, fratre illius privatam hactenus vitam ducente, in locum ejusdem substituto: unde Constantinopoli, tumultus ingentes exoriuntur, & cædes mutuæ inter Turcas consequuntur. Veneti, tam in Morea, quàm in Dalmatia, res suas contra Turcas strenuè promovent. Poloni & Moschi, Tartaros ab excursionibus cohibent. Rex Angliæ, Jacobus II. Fidem Orthodoxam, in suis Regnis firmat. Rex Galliæ, Ludovicus XIV, Decreti sui contra Hugonottas facti, executionem zelozè urget. Augustissima Imperatrix, Eleonora, Ferdinandi III. Cæsaris, Vidua, ex hac vita decedit. Rex Lusitaniæ Petrus, Matrimonium init cum Serenissimi Ducis Neoburgici, secundògenita filia. Romæ, doctrina pestilentissima *de Molinos* Hispani, jussu Pontificis examinatur, atque tanquam plurimis referta hæresibus, unà cum authore suo condemnatur.

88 Nova Rebellio inter Turcas à Bassa Sophiæ excitatur, sed mox sopitur. Transylvania, ad Sacram Hungariæ Coronam redit, & Neo-Regi eodem Jure, quò Hungaria se submittit, ac Fœderi Turcarum, seu correspondentiæ, plenè renunciat. Brassovia quoque licèt initio repugnans, ad Præsidium Cæsareum admittendum adigitur. Alba Regalis, ab Excellentissimo Generali Comite, Adamo Bottyani, & Illustrissimo Colonello Joanne ab Arizaga, ad deditionem cogitur. Item *Lippa*, ab Excellentissimo Comite Carafa, vi, & *Lugacz*, qua minis, quà promissis recipitur. Belgradum à Serenissimo Electore Bavariæ, armata manu, expugnatur. Valachia ab Excellentissimo Generali Veterani, recipitur. Bosnia, à Serenissimo Duce Marchione Badensi Ludovico, profligato Turcarum Exercitu, in Cæsaris potestatem redigitur. Munkaczinum, depositâ pertinaciâ inconsultâ, se Cæsari submittit? Turca à Cæsare pacem petit ac postulat. Moritur Serenissimus Elector, & Arch-Episcopus Coloniensis, eique Serenissimus Dux Bavariæ Cle-

mens succedit. Serenissima Violanta Ducissa Bavariæ nubit, Serenissimi Florentiæ Ducis Filio primogenito. Veneti Candiam Insulam tentant, ejusque omne accessus intercipiunt: Mox etiam Eubœam insulam infestant. Reges Angliæ a Lusitaniæ, cùm essent sine ullis hæredibus, mascula prole a DEO beantur. Gal Inducias Vicenales rumpunt, imperium què invadunt, ac Philisburgum expugnan

OCTAVA.
SYNOPSIS CHRONOLOGICA.
DE Rerum Initijs.
§. I.

De initijs rerum in Scriptura Sacra contentarum.

IN *principio creavit DEUS Cælum, & Terram Gen.* 1. *v.* 1. Annis abhinc juxta veriorem sententiam 5742. Fuit autem dies mundi primus Dominicus.

Primi homines *Adam & Eva* creati sunt die mundi VI. *Gen.* 1. *v.* 17.

Primum genus vestium à DEO institutum fuit Tunica pellicea, vel rectiùs pelliceum. *Gen.* 3. *v.* 21. Anno mundi. 1.

Adam primus omnium animalibus alijsq; rebus nomina imposuit. *Gen.* 2. *v.* 20

Primus homo nascitur *Cain* Anno mundi 2. *Gen.* 4. *v.* 1

Abel omnium primus primogenita suorum gregum DEO immolavit. *Gen.* 4 *v.* 4.

Omnium hominum primus obijt *Abel* Anno mundi 130. *Gen.* 4. *v.* 8.

Primus pastor ovium fuit idem *Abel*, & primus Agricola idem *Cain*. *Gen.* 4. *v.* 5

Prima civitas ædificata est à *Cain*, *Enochia* à Filio dicta *Gen.* 4. *v.* 17. Anno mundi 150.

Primus qui incepit invocare nomen Domini fuit *Enos*. *Gen.* 4. *v.* 26. Anno mundi 236.

Primum bellum cœptum est ab impijs Cainitis. Anno mundi 461.

Primus Author Polygamiæ fuit *Lamech*. *Gen.* 4. *v.* 19. Anno mundi 628.

Primus Author habitantium in Tentorijs erat *Iabel Gen.* 4. *v.* 20. Anno mundi 668.

Primus

Primus Cytharedus, & Cantor fuit *Iubel Gen.* 4. v. 21. Anno mundi 670.

Primus Faber æris & ferri *Tubalcain, Gen.* 4 v 22. Anno mundi 672.

Primi Inventores Astrologiæ, & Literarum Hebraicarum fuêre Filij *Seth.* Anno mundi 875.

Primum Concionatorem egit *Noë.* Anno mundi 1235. *Gen.* 6 v. 3.

Usus carnium primo inducitur post diluvium Anno mundi 1685. *Gen.* 9. v. 3.

Noë primus invenit aratra, ijsque per boves attractis terram proscindere cœpit, cùm eam prius homines manibus solùm foderent. Anno mundi 1659. *Gen.* 9 v. 20.

Inducitur in mundum usus vini, & primus ex eo ebrius fit *Noë.* Anno mundi 1671. *Gen.* 9 v. 21.

Prima divisio terræ facta est in tres mundi Principes Filios *Noë; Sem, Cham, & Japhet. Gen.* 10 Anno mundi 1788. *Semo* obtigit Asia, *Chamo* Africa, *Japhet* Europa.

Mundi hi tres Principes, in Filios ac nepotes tres partes orbis per diversas Provincias partiuntur. Anno mundi 1818. *Gen.* 10. v. 32.

Turris & civitas *Babel* ædificari cœpta. Anno mundi 1909. *Gen.* 11. v. 3.

Primus inventor artis pictoriæ, & statuariæ fuit *Sarug. Gen.* 11.

Prima divisio linguarum in 72 quarum matrices sunt 7. Hebraica, Græca, Latina, Germanica, Hungarica, Illyrica, seu Sclavonica, Scythica, seu Tartarica. Anno mundi 1931. *Gen.* 11 v. 8.

Primus titulo Regis utitur *Nemrod. Gen.* 10 v. 10 Anno mundi 1932.

Orbis in plura Regna distingvitur. Anno mundi 1933. *Colligitur ex Gen.* 11.

Regum primus *Nemrodus* moritur. Anno mundi 1996.

Lex circumcisionis instituitur. Anno mundi 2138. *Gen.* 17. v. 11.

Primus Sacerdos cujus in Scriptura Sacra fit mentio, erat *Melchisedech. Gen.* 14. v. 18. Anno mundi 2118.

Mulorum procreandorum rationem invenit in Sylvis *Anna* Filius *Sebeon. Gen.* 36. v. 24.

Jobus fit exemplum patientiæ. Anno mundi 2398. *Job.* 2.

Incipit septennis fames prædicta à Joseph Patriarcha, Anno mundi 2327. *Gen.* 43. v. 1.

Incipit servitus Israëlitarum in Ægypto. *Exod.* 1. v. 10. Anno mundi 2451.

Primum Pascha celebrant Judæi. *Exod.* 12. Anno mundi 2544.

Primus Pontifex Hebræorum fit *Aaron,* Anno mundi 2545. *Lev.* 8.

Primus Judex populi Judaici fit *Josue.* Anno mundi 2584. *Deuteronomij* 34. v. 9.

Initium Regni Hebræorum *Saule* primo Rege designato 1. *Reg.* v. 1. Anno mundi 2962.

Initium Regni Juda sub *Roboam* insipientissimo Filio sapientissimi Patris. 3. *Reg.* 11. v. 43. Anno mundi 3060.

Initium Regni Israël sub impijssimo *Jeroboam.* 3. *Reg.* 12. v. 20. Anno mundi 3060.

Prim

Prima apostasia Judæorum contigit. Anno mundi 2622. *Lib. Judic. cap* 2.

Prima servitus Judæorum sub *Chusan* Rege Mesopotamiæ cœpit *Lib. Jud.* Anno mundi 2623.

Publicum cultum Baal primus inducit in populum Israëliticum *Achab.* 3. *Reg.* 16. v. 32. Anno mundi 3119.

Jubilæus primus annus Hebræorum cœpit. Anno 1495. Ante Christum.

Sabbathicus annus primus Hebræorum fuit Anno 1416. Ante Christum.

Templum Salomonis ædificari cœptum. Anno mundi 3023. 3. *Reg.* 6 v. 1.

Idem Templum priori incenso à *Nabuzardan*, à *Zorobabele* instaurari cœptum. 1. *Esd.* 1. Anno ante Christum 536.

Herologium solare primum, cujus mentionem facit historia, est illud, quod fuit delineatum jussu *Achaz.* 3. *Reg.* 20. cœpit autem regnare *Achaz.* Anno ante Christum 743.

Isaias prophetare incipit. Anno ante Christum 746. *Isaie* 1. v. 1.

Hieremias prophetare incipit. Anno ante Christum 628. *Hieremia* 1. v. 2.

Babylonicæ captivitatis initium. Anno ante Christum 698 1. *Reg.* 25.

Ezechiel prophetare incipit. Anno ante Christum 601. *Ezechielis* 1. v. 1.

Baruch prophetare incipit. Anno ante Christi 605. *Baruch.* 1. v. 2.

Initium Hebdomadum $69\frac{1}{2}$ cœpit. Anno ante Christum 453.

Oseas prophetare incipit. Anno ante Christum 808. *Osee.* 1. v. 1.

Joël prophetare incipit. Anno ante Christum 797.

Amos prophetare incipit. Anno ante Christum 785. *Amos* 1. v. 1.

Jonas prophetare incipit in Ninive. Anno ante Christum 880.

Abdias prophetare incipit. Anno ante Christum 778.

Michaus prophetare incipit. Anno ante Christum 746. *Michea* 1. v. 1.

Nahum prophetare incipit Anno ante Christum 720.

Habacuc prophetare cœpit. Anno ante Christum 708.

Sophonias prophetare cœpit. Anno ante Christum 640. *Sophonia* 1. v. 1.

Aggæus prophetare cœpit. Anno ante Christum 521. *Aggai* 1. v. 1.

Zacharias prophetare cœpit. Anno ante Christum 521. *Zacharia* 1. v. 1.

Initium Machabæorum. Anno ante Christum 167. 1. *Machabeorum* 2.

Initium signorum fecit JESUS in Cana Galilææ. *Joann.* 2. v. 11. Anno ætatis suæ 31.

Joannes Baptista suam prædicationem inchoat. *Matth.* 3. v. 1. Anno à Nativ. Christi 29.

Prima descriptio orbis facta est anno ipso Nativitatis Christi. *Luca* 2. v. 2.

Cœpit JESUS prædicare. *Matth.* 4 v 13. Anno ætatis 31.

Persecutio prima fidelium occiso S. Stephano Proto-Martyre contigit. Anno Christi 35. *Act.* 8. v. 1.

Prima

Prima Hæresis Simoniæ orta est à Simone Mago. Anno Christi 35. *Act.* 8. v. 19.

Primus Gentilibus Hispanis prædicat Christi Fidem S. Jacobus Major. Anno Christi 36.

Prima scriptura novi testamenti fuit Epistola Canonica ejusdem S. Jacobi, Anno Christi 37.

Etiam Jerosolymis datur initium Gentium conversioni in Cornelio Centurione. Anno Christi 40. Licèt Longinus prior censeri debeat sub ipsa Cruce Christum confessus, & post Pentecosten baptizatus.

Primus ex Evangelistis suum Evangelium scribit S. Matthæus. Anno Christi 41.

Symbolum Apostolorum editum. Anno Christi 42.

Christianorum nomen primò Antiochiæ natum. *Act.* 11. v. 26. Anno Christi 43.

Primam dignitate Sedem Episcopalem condit S. Petrus Romæ. Anno Christi 43.

Primam suam Epistolam scribit S. Petrus Anno 45.

Primum Concilium celebratum fuit Hierosolymis ab ipsis Apostolis. *Act.* 15. Anno Christi 48.

Primus Martyrium subijt ex Apostolis S. Jacobus Major. Anno Christi 42.

Initium S. Evangelij secundùm Marcum. Anno Christi 45.

Initium S. Evangelij secundùm Lucam. Anno Christi 61.

Initium S. Evangelij secundùm Joannem. Anno Christi 99.

Primam Epistolam S. Paulus scribit. Ad Thessalonicenses. Anno Christi 52. Ad Corinthios 57. Ad Romanos 58. Ad Hebræos 66. Ad Timotheum 57. Ad Ephesios 59. Ad Titum 58. Ad Philippenses 60. Ad Colossenses eodem anno 60.

Primam defensionem coram Nerone S. Paulus facit. Anno Christi 60.

Prima persecutio Romæ in Christianos sub Nerone contigit. Anno 65.

S. Joannes Evangelista Apocalypsin scripsit. 94.

NB. In annis à mundo, & ante Christum, secuti sumus diversorum Authorum Epochas.

---

§. II.

De initijs propagationis Fidei Christianæ.

Primo Sæculo ab Anno Christi 1. ad 100.

Apostoli post suam dispersionem ad prædicandum Gentibus, quæ contigit Anno Christi 36. Sic partiti sunt inter se ad propagandam Fidem Christianam orbis Regiones, ac Provincias.

Hh *S. Petrus*

S. Petrus primus erudijt in Fide Christiana Antiochiam, ubi Cathedram Episcopalem fundavit 22. Febr. anno 37. dein Romam ubi sedem totius Christianitatis primam, & principalem statuit 18. Jan. 43. peragravit prætereà varias Provincias, ubique verbo & miraculis potens; nam & in Hispanias Româ profectus fuerat anno Christi 50. ibique relicto S. Quadro uno ex 72. Discipulis ipse in Africam, & Ægyptum transfretavit, ubi longè lateque Christi fidem disseminavit. anno Christi 51. Demum Romam redux Martyrio coronatus est 20. Jun. anno Christi 67. ubi priùs Simonem Magum precibus ex aëre dejecisset, atque per annos 24. quibus Romæ sedit, complures Episcopos consecrâsset, ac in varias Provincias ad promulgandum Evangelium misisset.

S. Joannes Fidem Christi annunciavit, & propagavit per *Asiam Minorem* usque ad annum Christi 101. quo obijt 27. Decembris.

S. Andreas per *Scythiam*, Martyrium passus in *Achaja* 30. Novemb. anno 67.

S. Philippus per *superiorem Asiam* Martyrio affectus *Hierapoli* 1. Maij anno 54.

S. Thomas apud *Parthos & Indos*, Martyrium subijt *Calamina* 21 Decemb. anno 73.

S. Bartholomæus per *Armeniam Majorem, Albaniam, & citeriorem Indiam* Martyr factus 25. Augusti *in Armenia* anno 71.

S. Matthias & S. Matthæus per *Æthiopiam* Martyrio affecti; illi in *Judea*, 24. Febr. anno 64. hic verò in ipsa *Æthiopia* 21. Septemb. anno Christi 41.

S. Simon Chananæus per *Mesopotamiam*, & *Persidem*. Martyr effectus *in Perside* 28. Octob. anno 63.

S. Judas Thaddæus per *Arabiam*, & *Idumeam, Ægyptum & Persidem*. Martyr effectus in *Perside*, anno 59.

S. Jacobus Major primus Gentilibus Hispanis Evangelium prædicavit ab anno 36. usque ad annum 42. quo Martyrium subijt Hierosolymis sub Pascha redux eò ex Hispanijs.

S. Jacobus Minor prædicavit Evangelium *Judæis*, à quibus Martyrio affectus est 25. Julij, anno Christi 62. ætatis 96.

S. Paulus laboravit in conversione Gentium variarum, ob id dictus Gentium Apostolus. *Romæ* Martyrio coronatus 29. Junij, anno Christi 67. prædicavit etiam Evangelium Illyrijs.

Hoc eodem sæculo septuaginta duo Discipuli Christi Domini, & alij ab Apostolis in Episcopos ordinati, propagârunt aut saltem intulerunt fidem Christianam in varias orbis partes, quorum nomina, & tempora videre licebit infra. §. 5. *De initijs Patriarchatuum, Archiepiscopatuum, & Episcopatuum.*

Sic *Argentinenses*, *Leodienses*, *Trevirenses*, *ac Colonienses* conversi sunt à *S. Materno, Valerio & Eucherio* Discipulis S. Petri Apostoli; *Lemovicenses*, à *S. Marcellino* misso illuc à S. Petro; *Moguntini* à *S. Crescente*, Discipulo S. Pauli de quo fit mentio 2. ad Timoth. 4. *Constantienses* à *S. Beato*, Episcopo à S. Petro Apostolo constituto, alij ab alis.

Secun-

Secundo Sæculo.

Ab Anno Christi 100. ad 200.

In India amplius propagata est Fides Christiana per *Pantænum Alexandrinum*, qui Apostolico Zelo in Indiam Orientalem ad Evangelizandum profectus est, anno Christi 185.

Anglia edocta est fidem cum *Lucio* Rege per *Fugatium*, & Damianum, anno Christi 177 primus tamen qui fidem Anglis intulit fuit S. Josephus ab *Arimathia*, anno Christi 62..

Rheti & vicini populi per *S. Lucium*, qui conversus relicto Regno *Britanniæ*, *Augustæ Vindelicorum*, *Ratisbonæ*, *Salisburgi*, & plurimis in locis *Norici*, hoc est partibus *Austriæ* superioris, *Bavariæ*, superioris *Styriæ*, *Carinthiæ* superioris, & *Tyrolis* Christi Fidem prædicavit, anno 182.

Nervij & *Merini* hoc est populi Galliæ Belgicæ nempe *Artesia*, & Occidentalis *Flandriæ* conversi sunt per *S. Fuscianum*, & alios circa annum 174.

Celtæ & *Sequani* & *Allobroges* hoc est Galli Lugdunenses, & Septemtrionales, *Burgundi* ac *Sabaudi* ad Genevensem tractum, per *S. Irenæum* ejusque cooperatores. Passus autem est S. Irenæus 28. Junij primo anno persecutionis excitatæ à *Septimo Severo* Imperatore, anno Christi 199.

Tertio Sæculo.

Ab Anno Christi 200. ad 300.

Gallia majori ex parte amplexa est fidem Imperium tenente eodem *Severo* Imperatore, qui mortuus est, anno Christi 213.

Pictavienses conversi ad fidem à S. *Victorino* anno fermè 282.

Arabia edocta est fidem per *Origenem*, qui *Tyri* obijt, anno Christi 254.

Scoti admissis *Victoris* Papæ legatis, Christianismum amplexi sunt magna ex parte præeunte *Donaldo* Rege suo cum Regina, Liberis ac Nobilitate. 203.

Hoc eodem Sæculo penetravit fides in *Sueciam* & *Norvegiam*.

Hasbanos, qui nunc *Leodienses* convertit plenè ad Christum S. Mamertinus Episcopus Tungrensis, qui obijt 276.

Quarto Sæculo.

Ab Anno Christi 300. ad 400.

Magna pars Imperij conversa est ad fidem sub *Constantino* Imperatore.

Lombardi sub *Agelmondo* Rege.

Moravi magna ex parte per suam Reginam.

Nomadæ per S. *Chrysostomum*, qui obijt anno 407.

Alpium Maritimarum populi à S. *Marcellino* Episcopo Ebredunensi 325.

Bosnenses, *Valachi*, & *Moldavi* à S. Nicolao Episcopo, qui obijt 6. Decemb. 326.

Spirenses conversi sunt ad Christum circa annum Christi 396.

Indi Interiores per S. *Frumentium* Episcopum, qui obijt 27. Octob. 327.

Iberi cum *Bacurio* Rege per Christianam Ancillam.

Burgundi plurimi, anno 388.

Quinto Sæculo.

Ab Anno Christi 400. ad 500.

Ad fidem Christi conversa est *Burgundia* plenè anno Christi 420. per *Domitianum Genevæ* Episcopum, vel rectiùs, Eremitam, & Abbatem Lugdunensem, qui obijt 444. Baptismum tamen suscepêre ultimò Burgundi, anno Christi 433. ab Hunnis oppressi, quo suscepto hostes parvâ licet manu repulerunt, & fuderunt.

Galli conversi ad fidem plenè, anno Christi 471. ac dein pleniùs cum *Clodovæo* Rege ope *Clotildis* Reginæ, anno 495.

Scoti pleniùs per *Palladium*.

Hibernia per S. *Patritium*, qui missus à *Cælestino* Papa 40. annos in ea Provincia laboravit, & annos natus 122. obijt anno 491.

Persa pleniùs sub *Isdegerde*.

Hoc eodem sæculo S. *Severinus* Abbas prædicavit Evangelium *Asturis* in oppido Austriæ inferioris, quod nunc *Stockerau* dicitur, quamvis rectiùs fortassis hoc nomine intelligenda sit *Styra*, urbs parva Austriæ superioris ad *Onasum* fluvium sita, unde perrexit ad alia loca *Austriæ inferioris*, ac tandem *Viennenses* in fide instruxit, ac dein etiam *Tulnenses*, tùm *Passavienses*, obijt demùm Sanctissimè 8. Jan. anno Christi 454. Eandem fidei veritatem subinde annunciavit *Rugijs*, populis *Pomeraniæ*, & *Vindelicis*; Vindelicia autem fuit olim Provincia ubi nunc est Ducatus *Bavariæ*, & pars *Australis Sueviæ*.

Sexto Sæculo.

Ab Anno Christi 500. ad 600.

Anglo Saxones conversi ad fidem in *Northumbria* à S. *Justo* Episcopo, anno 565.

Visigothi Ariani conversi ad fidem Catholicam à S. *Leandro* Episcopo Hispalensi, qui ordinatus erat, anno 569. obijt anno 603.

Longobardi cum *Adulpho* Rege operâ Reginæ *Theodelindæ* per S. *Barbatum*, 568.

Bavari multi fidem amplexi sunt. 547.

Blemyes populi *Æthiopiæ*, ad citeriorem ripam *Nili*, agente *Justiniano*.

Picti Septemtrionales populi Scotiæ, per S. Columbanum. 565. qui obijt 21. Novembris, anno 615.

Sardi Barbaricini auspicijs S. Greg. Magni.

Angli pleniùs à S. Augustino Monacho, ac dein Episcopo Cantuariensi. Anglorum Apostolo dicto, qui missus eò erat à S. Gregorio Papa, anno 596. & mortuus est ibidem 26. Maji, anno 604.

Septimo Sæculo.

Ab Anno Christi 600. usque ad 700.

Herbipolitani ac reliqui *Franci Orientales* conversi ad Christum à S. *Kiliano*, qui obijt circa annum Christi 688.

Flandria per S. *Eligium* ex Aurifice Episcopum Noviomensem, qui obijt 1. Dec. 665.

Angli

Angli Orientales conversi à S. *Felice* Episcopo circa annum 630. & aliqui anteà à *Melito* Episcopo. 604.

Bavaria & superior Austria magis exculta est propagatione fidei per S. *Rupertum* Episcopum Salisburgensem, ob id Bavariæ Apostolum dictum, qui obijt 628.

Belgium ad Christi fidem conversum magna ex parte. 648.

Frisia conversa est ad Christum partim à S. *Bonifacio*, partim à S. *Villebrondo* Episcopo Trajectensi. 696. ab hoc eodem Sancto, & à S. *Suviberto* Christianis mysterijs imbuta est, & *Hollandia*.

Hoc eodem sæculo conversi sunt *Slavi* ultra Danubium per tractum Vagi Fluminis, & ij qui supra originem ejusdem, penes montes Carpathos.

Octavo Sæculo.

Ab Anno Christi 700. ad 800.

Alemanni sive *Suevi* conversi sunt ad fidem per S. *Corbinianum* Episcopum Frisingensem, qui obijt 8. Septemb. anno 730.

Avares populi Scythiæ Europææ cum Rege *Tudone*.

Brabanti, per S. *Humbertum* Episcopum Leodicensem, qui obijt 20. Maji, anno 727.

Saxones Inferiores per S. *Ludgerum*.

Daci, nunc Moldavi, Transylvani & Valachi, pleniùs.

Nono Sæculo.

Ab Anno Christi 800. usque ad 900.

Suecos & Danos convertit ad Christum S. *Anscharius* Episcopus Bremensis ordinatus, anno 833.

Moravos pleniùs SS. *Cyrillus & Methodius* quorum hic ob id Apostolus Moraviæ nuncupatur, obijtque 11. Martij. 880.

Eodem sæculo conversi ad fidem *Sclavi Dalmatiæ* populi, & *Croatæ* cum *Svetopile* Rege.

Saxones ex integro *Carolo Magno* annitente.

Bulgari cum suo Rege *Trebellio*, à Paulo Episcopo *Populony* misso illuc à Nicolao Summo Pontifice. 866.

Normanni cum suo Rege *Hundeo*. 896.

Hungari ex parte, cum *Cacano* Duce Caroli Magni Amico. 805.

Rutheni sub Basilio Macedone.

Decimo Sæculo.

Ab Anno Christi 900. ad 1000.

Poloni conversi ad Christum cum *Mieslao* Rege per Adalbertum, qui Martyrio affectus est. 997.

Moscovitæ cum *Wolodimiro* Duce, qui fidem Christi suscepit, anno Domini 988. voluitque nominari *Basilius*.

Bohemi cum Duce *Zeptineo*.

Hungari pleniùs per S. *Stephanum* ejusque Patrem *Geysam*.

Undeci-

Undecimo Sæculo.

Ab Anno Christi 1000. ad Annum 1100.

Prutheni conversi sunt ad Christum à S. *Brunone* Martyre circa annum 1008.

Pomerani ac Stetinenses adigente Boleslao III.

Toletanum Regnum, 1088.

Vindi seu Sclavi ad Oderam , & *Albim* fluvios.

In Transylvania Hungari, & Siculi anno 1010.

Duodecimo Sæculo.

Ab Anno Christi 1100. ad Annum 1200.

Livonia conversa ad fidem à S *Mainardo* misso ab Alexandro III. anno 1186.

Pomerania pleniùs ab Ottone Episcopo Bambergensi, misso illuc ab Innocentio II. obijt autem Otto, anno 1139.

Hoc eodem sæculo *Norvegia* fide Christi est iniciata.

Finlandia per S. *Henricum* Episc. & Martyr.

Suecia plenè per Nicolaum Breakpiar posteà Adrianum IV.

Decimo tertio Sæculo.

Ab Anno Christi 1200. ad Annum 1300.

Tartariæ pars cum Rege *Cassabain.*

Decimo quarto Sæculo.

Ab Anno Christi 1300 ad Annum 1400.

Amplexi sunt fidem Christianam *Lithuani* , & Jagello eorum Princeps, anno. 1381.

Cumani in Hungaria *Samogitij*, & *Patarini* in Bosnia annitente Ludovico Rege Hungariæ, qui ad id usus est operâ *Peregrini* Bosnensis Episcopi, viri Sanctissimi, obijt autem Rex Ludovicus, anno Christi 1342.

Ejusdem quoque Ludovici zelo fidei Catholicæ à multis depravatis opinionibus ad veram sapientiam deducta fuit *Lipna*, in Sclavonia.

Decimo quinto Sæculo.

Ab Anno Christi 1400. ad Annum 1500.

Fides Christiana illata, & propagata est operâ Lusitanorum apud *Guinenses*; *Angolanos*, & *Congenses* populos Africæ.

Decimo sexto Sæculo.

Ab Anno Christi 1500. ad Annum 1600.

Prædicari cœptum est Evangelium Indis Orientalibus, & Occidentalibus per variorum Regulares post detectas has orbis partes à Christophoro Columbo Genuensi, anno 1492. & postea ab Americo Vespuccio Florentino. 1497. à quo etiam acceperunt nomen Americæ, constituuntque quartam orbis partem cæteris majorem, unde ob magnitudinem, novus orbis passim nuncupantur.

Hoc eodem sæculo post confirmatam ab Apostolica Sede Societatem JESU, anno 1540. S. Ignatius expeditis in varias orbis plagas ad propagandam, & disseminandam veram fidem Christi, Socijs, S. Xaverium misit in Orientem ad prædicandum

ndum Evangelium, qui mox Japoniæ vastissimæ Insulæ, ac sex alijs Regnis fidem Christi invexit, decies centena, & amplius millia ad Christum convertit, magnosque Principes, Regesque ac Reginas plures, quàm 12. sacro fonte expiavit.

Hunc secuti sunt alij ex Societate JESU in inchoanda ac inducenda fide Christiana per diversas novi orbis regiones. Atq; sic inducta est fides Christiana per ejusdem Societatis JESU Patres.

In Imperium *Monopotapa* quod 25. alia Regna de factò sub se comprehendit, cujus primus Apostolus fuit *P. Consalvus Sylveria* Martyrio ibidem affectus, anno 1561.

In Mauritaniam per *P. Petrum Mascarenia*, qui obijt in Regno *Manale*. 1583.

In *Brasiliam* cujus præcipuus, & Thaumaturgus Apostolus fuit *P. Josephus Anchieta* ubi 44. integros annos in vinea Domini laboravit, ac tandem ibidem 15. Junij, anno 1597. Sanctissimè obijt.

In *Malabariam* quæ aliquot Regna, & Regiones sub se continet.

In *Paraguaiam seu Paraquariam* Americæ meridionalis Regionem amplam.

In *Marilandiam* Americæ Septemtrionalis Provinciam, cui cum paucis Socijs fidem invexit *P. Andreas Vitus*.

In Regnum *Peruanum*, cujus præcipuus Apostolus fuit *P. Alphonsus Barzena*, qui obijt in urbe *Cusco*. 1. Jan. anno 1598.

In *Amboinum* Insulam Maris Indici. In *Insulas Philippinas*, quarum præcipua est *Manila*.

In *Tucumaniam*, Regionem Americæ Meridionalis, atque in alias quàm plurimas Regiones, ac Regna.

Sæculo decimo septimo.

Ab Anno Christi 1600.

Penetrat per eosdem PP. Societatis JESU fides, perruptis obstaculis ad eam diem ineluctabilibus ad Imperium Sinarum populosissimum, cultissimum, ac vastissimum, quod in se 15. amplissimas, ac Regnis integris æquivalentes continet Provincias, unde censetur totam ferè adæquare Europam.

In Regnum Tibeti, cui lumen Evangelij post superatas ingentes difficultates primus intulit, & ostium alijs laborantibus, fructu maximo aperuit *P. Antonius Andrada*, qui diem extremum in magna sanctitatis opinione clausit *Goa*. 1633.

In *Canadensem* Regionem partem Americæ Septemtrionalis.

In Regnum *Mogor*, vel rectiùs Imperium illudque amplissimum utpote 35. Regna, & Provincias sub se continens.

In Insulas *Marianas*, quarum primus Apostolus fuit *P. Didacus Aloysius De San Viatores*, ubi intra quinquennium cum paucis Socijs convertit ad Christum 50. millia hominum, transfixus ibidem in odium fidei lanceâ, & mox gladio, ad Apostolicorum laborum præmium ex hac vita migravit 2. Aprilis, 1674.

In Regnum *Thuncinense* divisum in Septem Provincias.

In

In Regnum *Cocinchinæ* divisum in 6. alias Regiones. Novæ quoque *Franciæ* varij tractus audiunt Evangelium.

Atque per eosdem PP. Societatis magis, ac magis in dies per novas ac primò inventas Regiones feliciter fides Christiana invehitur, & propagatur *ad majorem DEI Gloriam.*

Hoc eodem sæculo reducta ad fidem orthodoxam, & repurgata ab erroribus *Carinthia, Styria, Austria, Moravia, Bohemia*, annitente Gloriosissimo ac pijssimo Ferdinando II. Imperatore. Gallia item pulsis Hugonotis per Ludovicum XIV. plurimum reformata.

§. III.

De initijs Rituum Ecclesiasticorum, aliorumque piorum Exercitiorum, ac variarum devotionum.

Primo Sæculo.

INstitutio diei Dominicæ, Festorum Nativitatis Christi, Resurrectionis, Ascensionis, Pentecostes. Jejunium 4. temporum, jejunium quadragesimale, Cantus Ecclesiæ cum duplici choro, distinctio horarum Canonicarum, corona Pontificia, usus aquæ benedictæ, & signi Crucis, lampades & sacra luminaria in Ecclesijs, usus Bullarum in sacram ceram mutatus, Tonsura Clericalis. Primam in orbe sub honore Deiparentis condit Ecclesiam Cæsar-Augustæ in Hispanijs S. Jacobus Major. Purificationis Deiparæ festum ipsis Apostolicis temporibus celebratum. Hoc eodem primo sæculo alia quoque Templa in honorem Virginis Beatissimæ erecta: nam (& in monte Carmelo Templum Sacrosanctæ Deiparæ nomine, ab Eliæ vatis asseclis fuit dicatum) & in Syria à S. Petro Deiparæ Sacellum in urbe *Antaredo* extructum, & in *Æthiopia* à Candace ejus gentis Regina, & in Insula *Avilonia* per Josephum ab Arimathæa, & *Massiliæ* per Sanctam Martham. Nazarena Virginis domus in Templum ab Apostolis commutatur. Primus, Deiparæ Virginei vultûs atque ipsius Christi effigiem delineavit, atque ad vivum depinxit S. Lucas, unde aliæ mox icones transumptæ, & in fideles undique distributæ sunt. Hispanijs ipse S. Petrus sacras imagines infert; usus Reliquiarum B. V. vestium scilicet, & rerum ad illam spectantium in summa veneratione apud Christianos fit. Invocatio Nominis JESU & MARIÆ, inter Christianos, in subitaneis præsertim periculis. Missæ sacrificium ab ipso Christo institutum, ab Apostolis sub nomine Lyturgiarum celebratum. Orationes & sacrificia pro Defunctis. S. *Dionysius p. 3. cap. 7. de Hierarchia Ecclesiastica.* Usus frequens Eucharistiæ, etiam sub una specie.

Secundo Sæculo.

Usus publicus Benedictæ aquæ ab Alexandro Papa stabilitus, qui Martyrio affectus est, anno Christi 132.

Ritus

Ritus velandi & consecrandi Virgines sacras, à S. Pio Papa decernitur, qui Martyrio coronatus est, anno 167.

Epistolæ inter Catholicos *Formatæ, patentes, Encyclicæ, Decretales, Pastorales, Synodicæ, indictæ*.

Usus corporalium ex solo lino inductus. Tres Missæ in Nativitate Christi Domini omnibus Sacerdotibus permissæ.

Aquæ mixtio cum vino in calice præcepta à S. Alexandro Papa, cùm prius esset ad libitum, anno 126.

Tertio Sæculo.

Ritus Ecclesiasticos sepeliendi mortuos ad hoc sæculum referimus, non quasi ab initio Ecclesiæ statim non fuerit illorum usus, sed quia PP. qui de ijsdem scripserunt, hoc potissimum vixerunt sæculo, aut immediatè subsequenti, nonnulli etiam præcedenti, ut hinc antiquitas eorum pateat.

Calicis vitrei usus permissus in Cœna Domini à Zepherino Papa. 209.

Quatuor tempora propagata per Ecclesiam totam ab eodem Zepherino Papa. 209.

Eorumque jejunium præceptum per universam Ecclesiam ab Urbano Papa. 221.

Definitum ab Ecclesia: semel lapsos ad pœnitentiam recipi posse. 216.

Item non esse rebaptizandos hæreticos cùm ad Ecclesiam redeunt. 217.

Cardinalium Institutionem referunt aliqui ad annum 267.

Matrimonia iniri prohibita usque ad quartum consangvinitatis gradum, à Fabiano Pontifice, qui Martyrio coronatus est, anno Christi 253.

Quarto Sæculo.

Vexilla notata signo Crucis à Constantino Magno, & deinceps.

Gloria Patri, &c. in fine Psalmorum cani jussum, à S. Damaso Papa. 382.

Communicantes additum Canoni à Siricio Papa. 388.

Litaniæ Majores, seu Rogationum dies ante Ascensionem instituti à S. Mamerto Episcopo Viennensi in Gallia. 390.

Ritus supputandi Tempora per Indictiones.

Limites in Diœcesibus constituti in Nicæna Synodo.

Pallium Episcopale inductum.

Interstitia in Ordinibus sacris accipiendis à Siricio Papa statuta.

Christi imago aurea in Senatu Romæ erecta. 312.

Primum Nosocomium Romæ instituitur à Fabiola.

Alleluja cantari cœptum in Ecclesia.

Festum B. V. ad Nives institutum. 367.

Concilium primum Nicææ celebratur. 325.

Crux Domini infossa humi reperitur à S. Helena Matre Constantini Magni, inde Inventionis sanctæ Crucis Festum. 326.

Constantinopolitana civitas Divæ Virgini consecratur. 330.
Symbolum S. Athanasii ab eodem sancto editum. 340.
Templa passim à Christianis erecta.
Festum Annunciationis Beatissimæ Virginis jam celebrabatur, anno 300. ut ex Sermone S. Augustini 8. de Sanctis constat.
Congregationes ad sepelienda corpora defunctorum institutæ.
Benedictio panis & mensæ inducta.
Altaria lapidea ligneis substituta. 325.

Quinto Sæculo.

Officium Ecclesiasticum ordinatum est à S. Hieronymo jussu S. Damasi Papæ, & à S. Ambrosio. 370.
Alleluja introductum in Officium Ecclesiasticum, & Missam etiam extrà tempus Paschale, anno Christi 384.
Triduum Rogationum Decretum.
Pars illa salutationis Angelicæ publicâ authoritate confirmata *S. Maria Mater DEI*, &c. quæ jam priùs privato erat in usu.
Nocturnæ Vigiliæ ad sepulchra Martyrum, sublatæ à Bonifacio primo, & retentæ solùm Vigiliæ *jejuniorum*. 419.
Usus cereorum in Festo Purificationis introductus.
Publica confessio abrogata.
Festum Nativitatis B. V. institutum 433. & eodem anno Festum Assumptionis confirmatum. Festum S. Petri ad vincula celebrari cœptum. 433.
Trisagium, quò DEUS immortalis ter Sanctus canitur, cœlitùs per puerum in sublime elatum, traditum fuit. 446.
Cantus Gregorianus ab ipso S. Gregorio introductus circa annum 491.
Cerei consecratio pridie Paschalis introducta à Zosimo Papa, anno circiter 420.

Sexto Sæculo.

Regina Cæli Antiphona composita à S. Gregorio contra pestem. 590.
Primus Pontificum se servum servorum appellavit S. Gregorius.
Anni cœpti numerari à Nativitate Christi.
Festum Purificationis propagatum ob liberatam à Lue Urbem Constantinopolitanam. 545.
Litaniæ majores S. Marci institutæ à S. Gregorio Papa ad depellendam pestem. 590.
Pange lingua gloriosi, Hymnus compositus à Venantio Fortunato. 566.
Horæ Canonicæ privatim recitandæ ab ordinatis in sacris, qui choro interesse nequeunt, ex ordinatione Pelagij Papæ circa annum 560.

Septimo Sæculo.

Agnus DEI formula ter reperita in Canone Missæ introducta à Sergio Papa. 690.

Orationes

Orationes & cantus ad Officium Ecclesiasticum addidit S. Gregorius, & Gelasius Papa circa annum 604.

Campanarum usus ad horas Canonicas, & Missam introductus à *Sabiniano* Pontifice. 604.

Pantheon dicatum B. V. & SS. Martyribus.

Organorum usus, aliorumque instrumentorum primò introductus in Templa.

Festum Exaltationis S. Crucis celebrius factum post victoriam Heraclij.

Omnium SS. Festum institutum, anno 609.

Ut altaria candidis operirentur, ac lineis pannis, author fuit S. Bonifacius, qui obijt 606.

Octavo Sæculo.

Canonizatio solemnis inducta.

Titulus Christianissimi Regibus Galliæ datus à Gregorio III. anno 740.

Obsignatio Bullarum per plumbum, abjectâ cerâ.

Nono Sæculo.

Festum SS. Trinitatis cum officio ab Alarino composito celebrari cœpit. 800.

Festum Omnium SS. in Gallias & Germaniam introductum à Ludovico Imperatore monitu Gregorij Papæ IV. anno 835.

Usus campanarum apud Græcos.

Prosæ Ecclesiasticæ sub sacrum canendæ primùm compositæ à Nodegero Leodiensi. 877.

Tituli Cardinalium instituti.

Decimo Sæculo.

Mutatio Nominis in eo qui in Romanum Pontificem eligeretur primùm usurpata in Joanne XII. qui antedictus fuit Octavianus.

Commemoratio defunctorum, quæ priùs privatim usurpabatur, per totam Ecclesiam introducta. 998.

Salve Regina Antiphona composita à S. Petro Episcopo Compostellano. 959.

Undecimo Sæculo.

Cruciatæ, contra infideles & præcipuè pro recuperatione Terræ Sanctæ primò indictæ, anno 1095. Devotio psalterij Mariani propagatur.

Globus aureus, cum corona insigne Imperij, fit.

Symbolum primò cantatum post Evangelium Romæ 1014.

Officium B. V. institutum.

Usus & nomen Disciplinæ seu flagellationes, quæ priùs privatim usurpabantur, fiunt publicæ.

Alma Redemptoris Mater, Antiphona composita.

Duodecimo Sæculo.

Aggregationes ad merita ordinum usurpatæ.

Recitationis Rosarij Deiparæ augmentum, cujus usum inter fideles quarto sæculo, nempe circa annum 370. jam fuisse, alibi ostendimus.

Rosæ aureæ benedictio.

Conceptionis Immaculatæ cultus in Hispania à S. Jacobo fundatus, & inde festum in Hispaniæ locis, in Anglia dein celebrari cœptum priori sæculo, anno videlicet 1030. Hoc sæculo autem magis propagatur, & nominatim Lugduni celebrari cœptum, anno 1136.

Decimo tertio Sæculo.

Pileus Rubeus datur Cardinalibus in Concilio Lugdunensi. 1245.

Conclave ad Electionem Papæ institutum à Gregorio X. 1274.

Pulsatio campanæ in consecratione inducta 1216. & ad salutationem Angelicam. 1227.

Festum Corporis Christi institutum ab Urbano IV. 1264.

Magisterium sacri palatij statutum.

Genuflexio ad *Homo factus est*, agente S. Ludovico, uti & prostratio in Lectione Passionis ad illud: *Exspiravit.*

Necessitas confirmationis Religionum à solo Romano Pontifice inducta.

Jubilæi celebratio centenaria decreta.

Inquisitio in hæreticos in Hispanijs instituta. 1229.

Decimo quarto Sæculo.

Jubilæi celebratio mutata in 50. annos, per Clementem VI.

Corpus Christi sub Hostia consecrata, publicâ supplicatione processionaliter per Urbem Papiæ gestari cœptum. 1364.

Festum Visitationis Deiparæ ab Urbano VI. institutum. 1389.

Decimo quinto Sæculo.

Inquisitio Hispanica propagata. 1492.

Festum Transfigurationis Dominicæ à Callisto III. ob victoriam ab Hungaris per Joannem Hunyadi ad Belgradum reportatam, institutum. 1456.

Jubilæum ad 25. annorum recursum, reductum.

Officium Conceptionis Immaculatæ Deiparæ compositum, & recitari cœptum, anno Christi 1476.

Decimo sexto Sæculo.

Titulus Catholici Regis Regibus Hispaniæ datus.

Institutum Festum *S. Mariæ de Victoria*, ob reportatam de Turcis celeberrimam à Joanne Austriaco Victoriam, anno 1571.

Calendarium Gregorianum instituitur, anno 1582.

Triduana 40. horarum oratio à PP. Societatis JESU inchoata.

Congregatio de propaganda fide erecta.

Exercitia Spiritualia per S. Ignatium Societatis JESU Fundatorem cum incredibili lucro animarum in Ecclesiam inducta.

Scholarum

Scholarum & Seminariorum erectio pro instructione juventutis.

Institutio Catechismi, frequentia Communionis, & Confessionum, nitor Templorum à S. Ignatio, & PP. Societatis in Ecclesiam reducta, & inducta.

Sodalitates variæ cum magno Christianæ Reipublicæ emolumento erectæ.

Decimo septimo Sæculo.

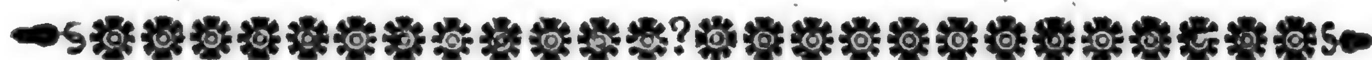
Festum, & officium S. Angeli Custodis institutum.

Erectio columnarum pro statuis B. V. per Austriacos Principes inducta.

Jejunium in pervigilio Immaculatæ Conceptionis pro Provincijs Augustissimæ domûs Austriacæ sub præcepto à Sede Apostolica impetratum.

Festum S. Josephi pro ijsdem Provincijs à moderno Augustissimo Cæsare introductum.

Officium de septem doloribus B. V. per Eleonoram Augustam pro tota Germania à Pontifice impetratum.

§. IV.

De initijs Monarchiarum, Imperiorum, Regnorum, Rerum publicarum, Ducatuum, Principatuum, eorumque primis Erectoribus, vel Administratoribus, non servato ullo ordine dignitatis, antiquitatis, vel alicujus alterius præcedentiæ.

INitium Regni Chaldæorum & Assyriorum cœpit anno ante Christum natum, 2786. Ejus primus Rex fuit *Evochius*, duravit hoc Regnum annis 440

Initium Regni Assyrio-Babylonici cœpit ante Christum anno 2176. Ejus primus Rex fuit *Belus*, duravit hoc Regnum annis 1300.

Regnum Ægyptiorum cœpit ante Christum 2007. sub *Thebais*, duravit annis 1481. transivit dein ad *Persas*, qui illud tenuerunt annis 196. usque ad *Darium* quem vicit Alexander Magnus, atque simul Ægyptum occupavit, cui præfuit usque ad mortem, annis videlicet sex.

Post mortem Alexandri, Ægypti primus Rex factus est *Ptolomæus* anno ante Christum natum 324. duravit hoc Regnum in Ptolomæis usque ad *Cleopatram* annis 308.

Regnum *Medorum* cœpit anno ante Christum 863. Ejus primus Rex fuit *Arbaces*. Duravit hoc Regnum annis 317.

Regnum *Babylonico-Assyriorum* post *Sardanapalum* cœpit anno ante Christum 863. Ejus primus Rex fuit *Phul Bel Ocbus*, duravit usque ad Cyrum, qui illud postea ad Persas transtulit, annis 327.

Regnum *Persarum antiquum* cœpit sub Cyro anno ante Christum 559. duravit usque ad Alexandrum Magnum, annis 225.

Regnum *Persarum* recentius cœpit sub *Artaxerxe* juniore anno post Christum natum 228. duravit usque ad Sarracenos, à quibus est occupatum, anno 402.

Parthorum Regnum cœpit anno ante Christum 250. Ejus primus Rex fuit *Arsaces*, duravit annis 478.

Regni *Cappadociæ* primus Rex fuit *Pharnaces* anno ante Christum 560. duravit hoc Regnum annos 210.

Primus Rex *Lydiæ* fuit *Ardisius* anno ante Christum 789. duravit annos 297.

Trojæ primus Rex fuit *Dardanus* anno ante Christum 1481. duravit annos 152.

Primus Rex *Pergami* fuit *Philaterus* anno ante Christum 282. duravit hoc Regnum annis 152.

Sicyoniorum in Græcia primus Rex *Agesilaus* anno ante Christum 2091. duravit hoc Regnum annis 962.

Argivorum *Inachus* anno ante Christum 1858 duravit annis 544.

Atheniensium *Cecrops*, anno ante Christum 1558. duravit annos 448.

Lacedæmonum *Euristenes*, anno ante Christum 1104.

Corinthiorum *Sisyphus*, anno ante Christum 1411.

Macedonum *Caranus*, anno ante Christum 814. duravit hoc Regnum annis 646.

Regnum Syro-Macedonium, seu *Seleuciæ* in Syria cœpit anno ante Christum 312. duravit annos 247.

Regni *Sinarum* Fundator fuit *Foius* anno ante Christum 2952 quod hucusque adhuc durat translatâ tamen Monarchiâ in Tartaros Asiaticos.

Regnum *Japoniæ* gubernabatur à varijs & pluribus Regibus, quorum primus erat *Tongim* anno ante Christum 660. donec coalescerent omnia Regna in unum Imperium, cui præfuit primus *Cubosamam*, anno Christi 1548.

Primus Rex Jerosolymæ factus est *Gottifredus* Bullionius ex Lotharingiæ Duce, anno Christi 1099. quod Regnum duravit usque ad annum 1186. donec occuparetur à Saracenis.

Regni *Cypri* primus Rex fuit *Richardus* Rex Angliæ, qui hanc Insulam Græcis eripuit anno 1181. duravit usque ad annum 1571. quo occupatum est à Turcis.

Turcarum Imperium cœpit sub *Osmanne* Gazi, anno 1298. firmatum tamen 1300.

Primus Rex *Latij* fuit *Picus*, anno ante Christum 1297. duravit annos 515.

Primus Rex Romanorum fuit *Romulus* anno ante Christum 753. duravit hoc Regnum annis 542. dein exactis Regibus cœptum est gubernari per Consules.

Primi Consules fuêre L. *Junius Brutus*, & L. *Tarquinius Collatinus* anno ante Christum 508.

Primus Imperator Romanorum fuit *Cajus Julius Cæsar*, anno ante Christum 47. à quo Cæsarum appellatio.

Primus Græcorum seu Orientis Imperator fuit *Flavius Arcadius*, anno Christi 395.

Primus Imperator occidentis creatus est Carolus Magnus, anno Christi 800.

Primus

Primus ex Augustissima Domo Austriaca electus est in Imperatorem Rudolphus Habspurgi Comes, anno Christi 1274.

Tartarorum Dynastia in Asia olim cœpit, anno ante Christum 2345.

Regnum *Gothorum* in Italia cœpit anno Christi 476. cujus primus Rex fuit *Odoacer Herulius* duravit annis 76.

Regnum *Longobardorum* in Italia cœpit anno Christi 568. cujus primus Rex erat *Albonius*, duravit annos 206.

Exarcha primus Italiæ fuit *Longinus* anno Christi 568. duravit hic Exarchatus annis 181.

Primus Rex Galliæ fuit *Pharamundus* creatus, anno Christi 420.

Visigothorum in Hispania *Athanaricus*, regnare cœpit anno Christi 369.

Primus tamen Rex Hispaniæ fuit *Thubal*, Filius Japheti anno post diluvium, 143.

Rexêre dein Hispaniam *Pœni*, tum Romani, demum *Gothi*, vel rectiùs *Visigothi*, ex quibus primus Rex erat dictus *Athanaricus*.

Regnum *Scotiæ* cœpit anno mundi 3634. sub *Fergusio*.

Regnum *Daniæ* cujus primus Rex erat Dan, longè adhuc priùs, cùm ejus octavus numero Rex nomine *Haddingus*, regnavit anno mundi 2960.

Britanniæ magnæ, postquàm in unum Regnum coaluit, primus Rex fuit *Egbertus*, qui obijt anno Christi 837.

Sveciæ primus Rex fuit *Siebtragus*, initia hujus Regni sunt incerta quoad determinatum annum, ejus tamen quartus Rex *Hasmundus* nomine, regnavit anno mundi 2960.

Regnum *Legionis & Castellæ* in Hispanijs cœpit sub Sanctio Pelagio, anno Christi 716.

Navarræ cujus primus Rex fuit Garzias Ximenez, anno Christi 724.

Arragoniæ sub *Ramiro* primo Rege, anno Christi 1018.

Lusitaniæ seu Portugalliæ sub Garcia Filio Ferdinandi Magni anno Christi 1020.

Siciliæ Regno primus præfuit *Roggerius*, anno Christi 1085.

Hiberniæ Regis Titulum sibi primus usurpavit *Slanius* anno ante Christum 1566.

Norvegiæ Svetonus, anno Christi 998.

Hungariæ primus Dux fuit *Attila*, anno Christi 401. obijt 445. primus verò Rex Sanctus *Stephanus*, anno Christi 1000.

Primus Dux Poloniæ fuit *Lechus* ex Croatia oriundus, anno Christi 550.

Primus verò Rex *Boleslaus*, anno Christi 1001.

Bohemiæ primus Dux fuit *Czechus*, Frater Lechi ex Croatia ortus, anno Christi 549. alij aliter.

Primus verò Rex *Uladislaus*, ab Henrico IV. Imperatore, primus Elector creatus, anno Christi 1086.

Austria post Caroli Magni tempus *Marchia* fuit, deinde in *Ducatum* erecta est, anno 1166. & tandem in *Archiducatum*, 1440.

Primus

Primus Marchio ejus fuit *Valaricus*, primus Dux *Henricus II.* S. Leopoldi Marchionis Filius.

Primus autem Dux ex Augustissima Domo Austriaca ipse Rudolphus Imperator Habspurgensis, anno 1282. primus demùm ex Duce *Archidux* Fridericus. V.

Primus Saxoniæ Dux vel Rex fuit *Witikindus*, anno Christi 106. primus verò Elector *Bernardus* Hermani Bilingij Filius, anno Christi 998.

Primus Marchio Brandeburgicus factus est ab Henrico Aucupe *Sigefridus*, anno Christi 927. primus verò Elector *Hugo* Comes *Wethinensis*, qui obijt anno Christi 1001.

Bavariæ primus Rex fuit *Aldigerius*, seu *Adelgericus*, anno Christi 456. in ordine tamen, & serie Ducum Bavariæ ponitur, Theodo I. ab anno 508. qui obijt 538. Primus Dux Christianus *Theodo Agitolfingus* ab anno 616.

Primus verò reduxit Electoratum ad Ducatum Bavariæ (à qua hæc dignitas olim abalienata erat) *Maximilianus* Pater Patriæ ac Germaniæ acclamatus. 1623.

Primus Elector factus est è Palatinis Rheni *Sigefridus*. 1001.

Primus Elector Moguntinus fuit *Willigisus* obijt anno Christi 1001.

Trevirensis *Ludolphus* floruit, anno Christi 998.

Coloniensis *S. Hiribertus* obijt anno Christi 1021.

Juliacensis Ditio olim Comitatus in Marchionatum erecta anno Christi 1329. à Ludovico Imperatore, ac dein à Carolo IV. in Ducatum anno Christi 1359. primus ejus Dux fuit Guilielmus IV.

Brabantiæ Comes & Dux primus fuit *Sylvius* Brabo, qui annis ferè 50. ante Christum floruit.

Flandriæ Comes & Dux primus factus est *Lodericus* ante Comes *Adòlachi*, qui obijt anno Christi 808.

Hollandiæ Theodoricus, qui eam dono accepit à Carolo Calvo, anno 863.

Comitatus *Zelandiæ* 863. sub eodem Theodorico, initium habuit. Primus Comes *Nassovij* fuit *Adolphus*, anno 682.

Geldriæ primus Comes factus est ab Henrico Aucupe *Otto* Filius *Vratrami* Comitis *Nassovij*, anno 1079.

Comitatus *Artesiæ* cœpit 198. sub Ludovico Philippi Regis Galliarum Filio. *Lutzenburgensis* Comitatus erectus est ad dignitatem Ducalem à Carolo IV. Imperatore, qui obijt 1387.

Comitatus Waldeckensis cœpit in Comite *Widechindo* sub Carolo Magno, qui obijt anno Christi 814.

Cliviæ primus Comes factus est à Carolo IV. Imperatore Adolphus IV. ex Comitibus *Altemachi*, anno Christi 1329. primus verò Dux alter Adolphus Adolphi IV. Filius, anno Christi 1443.

Witenbergæ primus Comes fuit *Conradus Sevus*, ex familia *Benteispachensi*, anno 1000. primus verò Dux *Eberhardus VI.* anno 1495.

Primus

Primus Dux *Brunsvicensis* creatus est à Friderico II. Imperatore *Otto parvus*, anno 1252.

Primus *Hassiæ Laudgravius* Henricus Magnanimus. 1247.

Pomeraniæ primus Dux fuit *Svantiborus*. *Rugiæ* verò Vuislaus, anno Christi 938. utriusque autem postea primus Dux Christianus *Warteslaus* Filius *Svantibori*, anno Christi 1124.

Primus Dux *Litvaniæ* & *Samogitiæ* fuit Palæmon anno circiter 900. qui Ducatus deinde incorporatus est Coronæ Poloniæ, anno 1381.

Austrasiæ primus Dux fuit Albericus Filius *Clodionis* Regis Franciæ, anno Christi 430.

Burgundiæ verò Ducatûs, *Richardus* Filius *Roberti Andium Comitis*, anno Christi 89.

Burgundiæ Comitatûs primus Comes Reginaldus. 1031.

Sabaudiæ Hugo Frater Ottonis III. Imperatoris, anno Christi 999.

Primus Dux *Venetæ* Reipublicæ creatus est *Paulutius Anafestus*, anno 697. cùm priùs per annos 230. Respublica sub Tribunis gubernaretur.

Primus *Mantuæ* Dominus acclamatus est à populo Ludovicus Gonzaga, anno Christi 1328.

Primus autem *Marchio* creatus est à Sigismundo Imperatore Joannes Franciscus Gonzaga, anno Christi 1433. primus Dux Fridericus II. creatus à Carolo V. Imperatore, anno Christi 1519.

Montis ferrati primus Marchio fuit *Alteramus*, anno 990.

Mediolani Dux primus factus est Joannes *Galeatius* qui hunc Titulum sibi emit 100. millibus ducatorum à Wenceslao Imperatore, anno Christi 1380.

Primus Dux *Genuæ* electus est *Simon Buccanigra* 1339.

Urbini Comes primus numeratur, *Oddo Antonius de Montefeltrio*. 1153.

Spoleti primus Dux creatus est ab *Albbino* Longobardorum Rege *Feroaldus*. *Vandalorum* Regnum in Africa cœpit, anno Christi 571. sub *Genserico*, anno Christi 428.

Longobardici Regni in Pannonia initium datum est, anno Christi 526.

Mahometis, seu Sarracenorum in Arabia initium accepit, anno 617.

Calipharum Babyloniorum, anno 634.

Regni Bulgarorum, anno Christi 680.

Initium *Calipharum in Ægypto*, anno Christi 700.

Regni *Cordubensis* in Hispania sub Mauris Saracenis. 713.

Charthaginensis Hispalensis eodem anno. *Regnum Valentiæ*. 788.

Asturum Regnum in Hispania per *Gotthorum* reliquias cœpit anno Christi 717.

Divisio Imperij Saraceni in Tetrarchias facta est anno 830.

Initium *Lotharingici* Principatûs cœpit, anno Christi 981.

Imperij *Moscovitici*, 950.

Creta Venetis vendita. 1195.

Imperij *Trapezuntini* initia fuêre, anno. 1203.

Ducatus *Styriæ* & *Carinthiæ* Augustissimæ Austriacæ Domui accessit 1282. *Tyrolis* verò 1360.

Helvetica Respublica cœpit, anno 1315.

Rhætorum confœderatio. 1424.

Florentini & Senenses Ducem subeunt. 1536.

Slavorum in Illirico Regnum cœpit. 589. Primus Rex Dalmatiæ fuit Svewladus, anno Christi 500. *Sclavoniæ Croatiæ* & *Dalmatiæ* Regna accesserunt coronæ Hungariæ sub S. Ladislao Rege Hungariæ, qui obijt anno Christi 1095. *Servia* verò Ladomeria, Russia, Cumania, Bulgaria & Bosnia sub Carolo I. qui mortuus est, anno 1342.

Initium *Delphinatûs* in Gallia. 1087.

Imperium Orientale Latinis obtigit. 1200.

Parmæ & Placentiæ Dux primus fuit Petrus Aloysius Farnesius. 1545.

Ferrariæ Ducatus initium sumpsit. 1231.

Avenio fit juris Pontificij. 1350.

Defectionis *Batavicæ* initium datum. 1575.

Transylvania avulsa à Regno Hungariæ, & in Principatum erecta, anno Christi 1541.

Islandia primò inhabitari cœpta circa annum Christi 874. cujus primus Princeps fuit *Haraldus Pulchricomis*. Tandem *Norwegiæ* Regno cœpit subesse, anno Christi 1260.

Hibernia multos Regulos olim habuit, demum sub Anglicani Regis potestatem venit, anno Christi 1175.

Livonia ad coronam Poloniæ devoluta est, anno 1570.

Styria priùs Marchionatus, unde Styria Marchia dicta, in Ducatum erecta est sub *Friderico Barbarossa*, qui obijt anno Christi 1190.

Misniæ Marchionatus cœpit. 1241.

Alsatia in Ducatum erecta est, anno 664. Ejus primus Dux fuit Estaco. Domui Austriacæ accessit 1200. in ditionem Alberti Comitis Habspurgensis, qui fuit parens Rudolphi I. Imperatoris.

Primus Palatinus in Hungaria fuit *Ceba* Comes, anno Christi 1001.

Primus verò Judex Regiæ Curiæ, secundæ dignitatis post Palatinum, *Georgius*, Comes Curialis dictus sub Bela II. Rege Hungariæ, anno Christi 1137. Primus Croatiæ Banus fuit cognomine Bilitus, circa annum Christi 908. ut aliqui volunt.

Ordinis S. Joannis Hierosolymitani Equitum, primus Magister fuit Frater Gerardus 1099.

Mirandulæ Dominus primus erat, *Manfredus*.

Beneventi Dux primus Zothus I. Anno Christi 589. qui Ducatus defecit in Ludolpho ultimo ejus ditionis Principe, Anno Christi 1071. Duravit verò hic Ducatus ad annum 1440.

Primus

Primus verò Dux Federicus Ubaldinus 1478. qui dein Ducatus devolutus ad Dominium Ecclesiæ Romanæ 1636.

Florentiæ Dux primus, Alexander Mediceus 1530. Porro Mediceorum Familia, olim, Athenis migravit Florentiam, ex qua *Lippus* Mediceus floruit, anno 1280. Primus autem Magnus Dux Tusciæ, seu *Hetruriæ* declaratus est à Pio V. Pontifice Cosmus Mediceus, Anno Christi 1568.

Estensium Principum primus fuit C. Aëtius Anno Christi 350.

Primus Magister Ordinis Teutonici Crucigerorum, constitutus fuit Henricus à Vaëlpot 1190.

§. V.

De Initijs Patriarchatuum, Archiepiscopatuum, Episcopatuum, eorúmque primis Administratoribus.

PRimus Romanus Pontifex fit S. Petrus, anno Christi 43.

Primus Patriarcha *Alexandriæ* S. Marcus.

Antiochiæ post S. Petrum S. Evodius, anno Christi 43.

Hierosolymorum S. Jacobus Minor, anno Christi 36.

Constantinopolitanus S. Alexander, anno Christi 318.

Aquileiæ S. Hermagoras, anno 50.

Gradensis, *Helias*, anno 580. qui postea translatus est Venetias, atque primus Patriarcha Venetus factus est *B. Laurentius Justinianus*, anno Christi 1451.

Primus Archi-Episcopus *Ravennæ* fuit S. Apollinaris unus ex 72. Discipulis, anno Christi 44.

Bononiensis primus Episcopus ordinatus est à S. Dionysio Papa circa annum 270. primus autem Archi-Episcopus fuit *Gabriel Paleotus*, anno 1566.

Florentiæ primus Archi-Episcopus ordinatus est S. *Frontinus* à S. Petro, anno Christi 56.

Ecclesiam *Mediolanensem* fundavit S. Barnabas, anno Christi 40.

Genuæ primus Episcopus fuit S. *Salamon*, primus verò Archi-Episcopus S. *Sirus*, anno 1130.

Neapolitanus primus Episcopus ordinatus est à S. Petro S. *Asprenas*, anno Christi 45. Ejus verò primus *Archi-Episcopus* fuit *Nicetas*, anno 968.

Primus *Salernitanus* Episcopus fuit S. *Bonosius*, tempore incomperto, post quem quartus in ordine fuit S. Gaudentius. anno 500. Ejusdem verò sedis primus Archi-Episcopus *Amatus*, anno Christi 982.

Moguntinus primus Episcopus fuit S. *Crescens* Discipulus S. Pauli, anno Christi 80. primus Archi-Episcopus S. Bonifacius 754. primus Elector Willigisus, qui obijt 1001.

Primus Episcopus *Constantiensis* constitutus est à S. Petro Apostolo *Sanctus Beatus*.

Argentina, primus Episcopus factus est S. *Amandus Sereni*, anno Christi 658.

Spirensis, *Jessius*, Anno Christi 348.

Wormatiensis, *Victor*, anno Christi 349.

Augustanus, S. *Solymus* Martyr, circa annum Christi 300.

Herbipolensis, *Burcardus*, qui obijt anno Christi 791.

Eystettensis, S. *Wilibaldus*, qui obijt anno Christi 781.

Hildesheimensis, *Guntharius* 814. Fundatus est hic Episcopatus à Carolo Magno, qui hoc ipso anno obijt.

Paderbornensis, S. *Hadumarius*, anno Christi 795. Fundatus est hic Episcopatus ab eodem Carolo Magno.

Halberstattensis, S. *Hildegrinus*, anno Christi 780.

Verdensis, S. *Suibertus*. 717.

Bambergensis Eberhardus I. constitutus à S. Henrico Imperatore, anno Chr. 1007.

Coloniensium primus Episcopus à S. Petro constitutus est S. *Maternus*, anno Christi 67. primus Archi-Episcopus S. Agilolphus, anno Christi 728. primus Elector S. *Heribertus*, qui obijt anno Christi 1021.

Primus *Monasteriensis* Episcopus fuit S. *Ludgerus*, anno Christi 809.

Leodiensis idem S. Maternus qui Coloniensium, & post eum S. *Avitus*, anno Christi 190.

Mindensis S. *Erkanbertus* constitutus à Carolo Magno, qui obijt anno Christi 814.

Osnaburgensis S. *Witho*, anno Christi 804.

Misnensis, *Burcardus* sub Ottone I. qui mortuus est, annò Christi 973.

Trevirensis primus Episcopus S. *Eucharius* missus à S. Petro, anno Christi circiter 66. primus verò Archi-Episcopus S. *Agripinus*, qui obijt anno Christi 345. primus verò S. R. I. Elector *Ludolphus*, qui obijt 999

Metensium primus Episcopus fuit S. *Clemens* S. Petri Discipulus.

Tullensium S. *Mansuetus* missus ab eodem S. Petro Apostolo.

Virdunensium S. *Sanctinus* B. Dionysij Areopagitæ Discipulus.

Primus Archi-Episcopus Magdeburgensis designatus est S. Albertus, sive S. Adalbertus ab Ottone I. Imperatore, anno Christi 971.

Neumburgensis primus Episcopus erat Hugo, anno Christi 974.

Mersenburgensis Boso, anno Christi 969.

Salisburgensis primus Episcopus factus est S. Rupertus, anno Christi 582. primus verò Archi-Episcopus *Arno* interventu Caroli Magni, anno Christi 758.

Ratisbonensis, *Paulinus*, sub annum Christi 470.

Laureacensis

Laureacensis S. *Laurentius* unus ex Apostolorum Discipulis.

Passaviensis *Erchenfridus*, obijt anno Christi 623.

Brixinensis S. *Cassianus*, anno Christi 360.

Frisingensis S. *Corbinianus*, anno Christi 730.

Tridenti primus Episcopus designatus est *Jovinus* à B. *Hermagora* S. Marci Discipulo.

Episcopatum *Chiemensem* fundavit Eberhardus de Truchses Archi-Episcopus Salisburgensis, eique præfecit primum Episcopum *Rudigerum* de Radech, anno Christi 1215.

Lavantinus Episcopatus institutus est ab eodem Eberhardo de Truchses, cujus primus Episcopus designatus, & consecratus est ab eodem Udalricus ex Plebano in Hauss, anno Christi 1223.

Seccoviensis fundatus est ab eodem Eberhardo de *Truchses* Archi-Episcopo Salisburgensi, ejus primus Episcopus designatus est Carolus, anno 1220.

Gurzensis Episcopatus fundatus est à Gebhardo Comite ab *Helffenstein*, Archi-Episcopo Salisburgensi, & ab eodem primus Episcopus designatus *Guntherus* 1073.

Viennensium primus Episcopus fuit S. *Severinus*, anno Christi 466.

Episcopatum autem, ut nunc est fundavit Fridericus III. 1468.

Neostadiensis in Austria fundatus est ab eodem Friderico III. qui obijt 1493.

Labacensis Episcopatus fundatus primùm, & erectus fuit à Pio II. Pontifice Maximo, ad instantiam Friderici III. Romanorum Imperatoris, anno Christi 1463. Ejus primus Episcopus factus est Sigismundus à *Lamberg*.

Tergestinæ Sedi primum Episcopum dedit S. *Hermagoras*, Aquileiæ Patriarcha circa annum 46. cujus tamen nomen ignoratur.

Ecclesiæ *Bremensis* primus Episcopus fuit S. *Willechadus*, anno Christi 784.

Oldenburgensis, *Maroo*, anno Christi 970.

Mechelburgensis, S. *Joannes* Monachus Scotus circa annum 1060. qui Episcopatus postea translatus est *Severinum*, Atque primus Episcopus Severiensis factus est *Benno* circa annum Christi 1170.

Culmensis, Christianus ex sacra Familia Cisterciensi, anno 1243.

Pomezanensis, *Ernestus* Ordinis Prædicatorum, anno 1269.

Pomeraniæ sive Camiensis, S. *Otto*, qui obijt 1130.

Genevensis, *Paracodus*, anno Christi 201.

Basileensis S. *Panthalus*, sub annum Christi 238.

Lausanensis, *Prothasius*, anno Christi 500.

Sedunensis, S. *Thedorus*, circa annum Christi 381.

Cameracensis, S. *Vedastus*, anno Christi 540.

Mechliniensis primus Archi-Episcopus factus est *Antonius Perrenotus*, anno Christi 1559.

Trajectensis, S. *Willibrordus*, anno Christi 696.

Antverpiensis primus Episcopus designatus *Philippus Nigrius*, anno Christi 1559.

Atrebatensis, *Lambertus*, anno Christi 1094.

Brugensis, *Petrus Curtius*, anno Christi 1567.

Gandavensis, *Cornelius Jansenius*, anno Christi 1549.

Iprensis Martinus vir doctissimus, qui obijt anno Christi 1583.

Namurcensis, *Antonius Havet* Ordinis Prædicatorum, anno 1559.

Noviomensis, *Hilarius*, cujus determinatus annus non scitur. S. Medardus, qui fuit hujus loci XIV. in ordine Episcopus, obijt anno Christi 564.

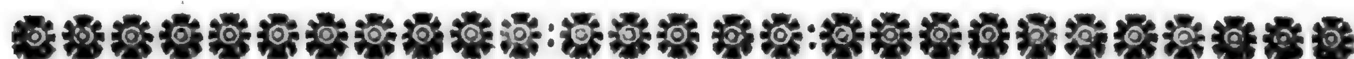
Tornacensis S. Piato Martyr, anno Christi 303.

Primus Archi-Episcopus *Strigoniensis* in Hungaria fuit S. *Adalbertus* Martyrio in Prussia affectus. 997.

Primus Archi-Episcopus *Colocensis*, *Astricus* postea Anastasius dictus. 1009.

Primus Episcopus *Agriensis* fuit Catapanus. 1009. *Varadinensis*, *Colomanus* Filius Geizæ Regis 1090. Quinque Ecclesiensis *Bonipertus* Sacellanus S. Stephani 1009. Nitriensis *Eduardus* 1158. Zagrabiensis *Duch* dictus à S. Ladislao R. H. Siscio, illuc, unà cum venerabili Capitulo à se fundato, translatus.

Abbatiarum in Hungaria omnium prima fuit S. Martini de sacro monte, fundata à S. Stephano Rege, anno 1002.

§. VI.

De initijs Ordinum Religiosorum.

Cruciferorum ordo antiquus institutus fuit à S. Cleto Papa, anno Christi 81.

Clerici Regulares instituti in Jonia à S. Polycarpo 101.

In Syria ab Ignatio, anno Christi 109.

In Africa a S. Cypriano, anno Christi 250.

Primus Eremiticæ vitæ fecit initium S. Paulus, ob id dictus *primus Eremita*, anno Christi 247. quo tempore erat annorum 16. & vixit ad annum ætatis 113. obijt autem anno Christi 343.

Monachorum vel potius Anachoretarum dein Pater, & propagator fuit S. Antonius Magnus circa an. 328.

Canonici Regulares cœpêre Apostolorum tempore, instaurati dein à S. Augustino. 388.

Ordo Eremitarum S. Augustini institutus est ab eodem S. Augustino 389. vel juxta alios 391.

Basiliani Monachi instituti sunt à S. Basilio 362. & magis florere cœperunt. 380.

Joannes Cassianus multorum Monachorum institutor floruit, anno 404.

Pachomij Monachi instituti circa an. 405.

Sabbaitæ à S. Sabba, anno Christi 465.

S. Benedi-

S. Benedictus Ordini suo initium dedit 520. ab ipsius autèm secessu in Eremum. 494.

S. Odo Cluniacensem Ordinem propagavit. 926. qui institutus est à Bernone Abbate. 910.

Ordo Camalduensium à S. Romualdo fundatus est. 967.

Ordo Vallis umbrosæ inchoatus est à Joanne Gualberto, anno 1030.

Cisterciensium à S. Roberto. 1092.

Militum Hospitaliariorum S. Joannis Hierosolymitani 1099. qui dein Rhodum migrârunt 1309. & inde Rhodij dicti, ac demum in Melitam Insulam 1522. & ob id Melitenses Equites nuncupantur in præsenti.

Militum Templariorum. 1118.

Ordo Præmonstratensium à S. Norb. 1120.

Carthusianorum à S. Brunone. 1084.

Guilielmitarum à S. Guilielmo Duce Aquitaniæ. 1155.

Ordo Militaris Calatravæ à Sancio III. Rege Toleti. 1160.

S. Jacobi, anno Christi 1170.

Equites Alcantaræ anno Christi 1177. confirmati; instituti verò. 1156.

Teutonicus ordo militaris cœpit, an. 1184.

Ordo Trinitatis pro redemptione captivorum. 1198.

Carmelitæ Europæ innotescunt circa annum Christi 1201.

Ordo S. Dominici cœpit, anno Christi 1208.

S Francisci Conventualium. 1209.

Eremitarum S. Pauli in Hungaria institutus est à B. Eusebio Strigoniensi Canonico. 1215. confirmatus à Joanne XII. 1317.

S Mariæ de Mercede Redemptionis captivorum, anno Christi 1218.

Monialium S. Claræ. 1223.

Militum JESU Christi in Lusitania. 1225.

Servitarum, anno Christi 1216.

S. Brigittæ Ordo Monachorum, & Monialium cœpit, anno 1346. confirmatus 1373.

B. V. Annunciatæ ordo Equestris in Sabaudia. 1360.

Eremitarum S. Hieronymi 1370.

Minorum de observantia per S. Bernardinum. 1400.

Canonicorum B. Laurentij Justiniani. 1404.

Minimorum à S. Francisco de Paula. 1436.

Ordo militaris Equitum Aurei Velleris 1430. confirmatus; institutus. 1419.

Ordo Militaris S. Mauritij in Sabaudia 1440.

Ordo Militaris S. Michaëlis in Gallia. 1469.

Clerici dicti Teatini fundati sunt à S. Cajetano. 1524.

Capuccini. 1525.

Clerici S. Pauli, vulgò Barnabitæ. 1526.

Societas

Societas JESU fundata est à S. Ignatio Lojola 1534. confirmata 1540.
Somaschorum Religio approbata 1540. inchoata 1531.
Congregatiô Oratorij à S. Philippo Nerio. 1576.
Monialium Carmelitarum ex reformatione S. Teresiæ. 1560.
PP. Carmelitarum ex ejusdem reformatione circa annum 1562.
Equitum S. Spiritûs in Gallia. 1588.
Clericorum Reformatorum infirmis ministrantium. 1596.
Equitum Carmelitanorum ab Henrico IV. 1608.
Ordo Sanctimonialium à B. V. Annunciata. 1604.
Ordo Sanctimonialium B. V. Visitantis institutus à S. Francisco Salesio. 1600.
Congregatio PP. Piarum Scholarum approbata à Gregorio XV. 1621.
Pœnitentes tertij Ordinis S. Francisci reflorescunt. 1600.

§. VII.

De initijs Urbium ac Civitatum Ordine Alphabetico.

A.

A*Bdera* Urbs Thraciæ cœpta est ædificari, anno ante Christum. 656.

Adria Urbs à Diomede fundata anno ante Ch. 1176.

Alba conditur ab Ascanio anno mundi 2832.

Alba Julia in Transylvania à Gyula uno ex 7. ducibus Hungarorum circa an. Christi 754.

Argentoratensis famosissima Turris extrui cœpta, anno Christi 1215. Templum verò 1015.

Antverpiæ Pomœria postremo murorum ambitu cingi cœpta. 1543.

Alexandria Ægypti cœpta ædificari ab Alexandro Magno anno ante Ch. 331.

Alexandriæ Pharus in Ægypto structa à Sostrate Gnidio, anno Christi 284.

Alexandria Lombardiæ à Mediolanensibus vicinisque condita, anno Ch. 1168.

Alostum in Flandria conditum, anno Christi 489.

Ancona condi cœpta anno ante Chr. 1060. temporibus Samuelis.

Antiochia Syriæ condi cœpta ab Antiocho Seleucio, anno ante Chr. 300.

Apamea Syriæ condita, à Seleucio jactis fundamentis, anno ante Chr. 304.

Aquila Urbs mille annis ante Christum condita.

Aquileia condi cœpta anno ante Chr. 1060. eodem quo *Ancona*.

Aquisgranum conditur, anno Christi 801.

Agriam in Hungaria fundavit Agran Pannon, longè ante Hunnorum in Pannoniam adventum.

Athenæ

Astacus Urbs Bithyniæ condita, anno ante Christum 712.
Augusta Vindelicornm, anno ante Chr. 20.
Augusta-Emerita in Hispania ædificata est, anno ante Chr. 25.
Aurelia Gallia Urbs condita, anno Chr. 273.
Anneburgum conditur, anno Christi 1501.
Amsterodamum communitum propugnaculis, anno Christi 1327. muro cingi cœptum. 1482.
Antuerpia primò muris cincta, anno Christi 1201.
Amberga muro cingi cœpit, an. Chr. 1300.
Adrianopolis in Romania circa an. Chr. 140.
Aretium Hetruriæ Urbs, muro circumdatum, anno ante Christum 267.

B.

Babylon amplificata & mœnibus cincta, anno ante Christum 2847.
Bergamum ædificatum, anno ante Christum 1804. restauratum anno Christi 385.
Berlinum Saxoniæ, anno Christi 1142.
Bononia anno ante Christum 189.
Brandeburgum Vetus conditum, anno ante Christum 211.
Brandeburgum novum, anno Christi 230.
Brassovia sive *Corona* in Transylvania. 1203.
Brixia anno ante Christum 385.
Bistricia in Transylvania. 1206.
Brunsvicium in Saxonia inferiore. 815.
Berna in Helvetia, anno Christi 1180.
Bilbaum in Hispania conditur anno Christi 1300.
Bruga, Urbs Flandriæ, anno Christi 667; ac in meliorem formam redacta. 840.
Basilea in Helvetia circa annum Chr. 200.
Barcelona sive Barcinona in Catalaunia circa annum ante Christum 225.
Buda Urbs Hungariæ extructa circa annum Christi 419.
Brema muris cingi cœpta, anno Christi 880.
Beneventum conditum anno ante Christum 1055.
Bardum in Pomerania. 1072.
Byzantium conditum circa annum mundi 3309.

C.

Camarina Urbs in Sicilia condita, anno ante Christum 600.
Capua à Capy Æneæ commilitone, anno ante Christum 1170.
Carthago in Africa, anno ante Christum 1233.
Carthago in Hispania, anno ante Christum 146.
Cassovia in Hungaria. 1290. post Chr. Nat.
Complutum anno Christi 104.
Constantinopolis, anno Christi 329.
Corsica Urbs, anno ante Christum 703.
Corinthus, anno ante Christum 1521.
Claudiopolis in Transylvania, anno Christi 1178.

Cracovia anno Christi 700. à Craco, uno ex 12. Palatinis Poloniæ.
Crema anno Christi 570.
Constantia anno Christi 304.
Cremona anno ante Christum 216.
Croton Urbs Italiæ, anno ante Christum 608.
Cuma Æolica, in Asia, anno ante Christum 1034.
Carolomontium in Belgio, anno Christi 1555.
Colonia Agrippina exstrui cœpta, anno Christi 50.
Colmaria in Alsatia, circa annum Chr. 1240.
Cibinium in Transylvania. 1160.
Carolostadium in Croatia erectum à Carolo Duce Styriæ circa initium hujus sæculi.
Clivia à Julio Cæsare, qui obijt ante Christum natum. 42.

D.

Damascus anno ante Christum 2000.
Dantiscum sive Gedanum mœnibus cinctum anno Christi 1343.
Dyrrhachium conditum anno ante Christum 624.
Durdrechtum Urbs Hollandiæ extructum circa annum Christi 506.
Dresda in Lusatia, circa annum Christi 900.
Duacum in Flandria conditum anno Christi 500.
Dugenkercka in Flandria circa an. Chr. 960.

E.

Ecbatana Urbs Persidis condita anno ante Christum 695.
Edessa Urbs Syriæ, anno ante Christum 304.
Eleusina Urbs Græciæ, anno ante Christum 1782.
Emaus amplificata & Neapolis nuncupata, anno Christi 223.
Ephesus condita anno ante Christum 1054.
Erfordia Urbs Thuringiæ muris cingi cœpit circa annum Christi 1163. condita anno Christi 421.
Eperiesinum in Hungaria, anno Christi 1394.
Enyedinum in Transylvania, anno Christi 1239.
Enchusa in Hollandia ampliata. 1591.

F.

Ferraria mœnibus cingi cœpta, anno Christi 433. in urbem dein exsurgens anno Christi 606.
Florentia anno ante Christum. 42.
Francofordia ad Oderam, anno Christi 1252. in Urbem verò ædificata. 1160.
Fogarasinum in Transylvania, anno Christi 1300.
Friburgum in Helvetia, anno Christi 1180.
Friburgum Brisgoiæ, anno Christi 1175.
Frisinga in Bavaria, circa annum ante Christum 12.
Franckburgum in Hassia, anno Christi 520.
Fischhusia in Prussia, anno Christi 1264. ad Mœnum.

Francofurtum

Francofurtum in meliorem formam redactum, circa an. Chr. 800.
Francodalia ad Rhenum munita. 1571.

G.

Gebbena sive Geneva in Sabaudia ædificata fuit, anno Christi 276.
Gela Urbs in Sicilia, anno ante Christum 692.
Gandavum Urbs Flandriæ, anno ante Christum 54.
Gorlicia civitas Lusatiæ fundata, anno Christi 1131.
Gelvviteria in Alsatia mœnibus cincta, anno Christi 1124.
Gnesna in Polonia circa an. Chr. 540.
Gravelinga in Flandria condita 1160.
Geraldomontium in Flandria. 1068.
Gorichemum in Hollandia. 1330.

H.

Hala Saxoniæ conditur anno Christi 891.
Helenopolis amplificata, antea Drepana, anno Christi 330.
Heliopoli in Ægypto ædificata, anno ante Christum 1545.
Hispalis hodie Sevilia anno mundi 2300.
Henochia prima civitas anno mundi 150.
Helmstadium muniri cœptum, circa annum Christi 825.
Hannoveria Urbs Saxoniæ, anno Christi 1156.
Herbipolis anno Christi 630.
Hagenoa in Alsatia muris cingi cœpta, anno Christi 1164.
Harleemum in Hollandia anno Christi 606.
Hamburgum ad mare. 1084.
Hierosolyma condita fuit anno mundi 1841. cincta muro à Salomone, anno mundi 3043. cujus omne in gyro spatium 33. terminabatur stadijs. Reædificata dein à Nehemia, anno mundi 3609. Instaurata rursus ab Ælio Hadriano, & dicta Ælia, anno Chr. 135. Sed nobiliùs pietatis ergò ob sepulchrum Domini à Constantino magno, anno Christi 326.
Horna in Hollandia. 1300.

I.

Ilium conditum anno ante Chr. 1327.
Iuliacum anno Christi 998.
Iustinopolis circa annum Christi 522.
Imola anno Christi 575.
Ingolstadium in Urbem erectum circa an. Christi 1312. Fortificatum dein 1537.
Ipera sive Ipra in Flandria conditæ, anno Christi 1460.
Insula in Flandria. 1066.

K.

Kallo in Hungaria anno Christi 1573.

L.

Lavinium, Urbs latij conditum, anno ante Christum 1180.

Laus Pompeia anno ante Christum 600.
Leodium muris cinctum, anno Christi 971.
Lugdunum Galliæ, anno ante Christum 59.
Landishutum Urbs Bavariæ exstrui cœpit, circa an. Christi 1178. sua autem incrementa accepit. 1204.
Lausania Urbs Helvetiæ, anno Christi 593.
Legio Urbs Hispanis circa annum Christi 400.
Leopoldopolis in Hungaria exstrui cœpta, anno Christi 1665.
Leutschovia in Hungaria, anno Christi 1245.
Lubeca circa an. Chr. 1150.
Lovanij Pomœria postremo murorum ambitu cingi cœpta. 1361.
Lugdunum Batavorum ampliatum primùm 1294.
Laudavium conditum anno Christi 1220.
Labacum in Carniolia annis ante Christum 413.

M.

Magdeburgum conditum anno Christi 971. juxta alios. 950.
Massilia Urbs Galliæ, anno ante Christum 600.
Mediolanum anno ante Christum 596. vel ut alij volunt 380.
Messana anno ante Christum 670.
Miletus, Urbs in Asia, anno ante Christum 1278.
Mutina anno ante Christum 183.
Monachium Urbs Bavariæ extrui cœptum, anno Christi 972. Auctum & muris cinctum 1157.
Misena Urbs Misniæ circa an. Christi 945.
Mons Regius, sive Regimontum in Prussia, anno Christi 1260.
Marioburgum in Prussia, anno Christi 1302.
Mulmerburgia in Prussia. 1276.
Macerata, Urbs Italiæ exstructa, anno Christi 410.
Megyesinum in Transylvania. 1146.
Moguntia emergit sub Druso circa annum Christi 20.

N.

Narbona anno ante Christum 118.
Neapolis Campaniæ condita anno ante Christum 1200.
Nicæa Provinciæ anno ante Christum 1140.
Nicomedia anno ante Christum 262.
Novaria anno ante Christum 1192.
Numantia anno ante Christum 692.
Norimberga mœnibus cingi cœpta, anno Christi 1380.
Nevedunum Urbs Helvetiæ anno Christi 75.
Neapolis in Epiro, circa an. ante Chr. 10.

O.

Osca civitas fundata, anno ante Christum. 1339.
Ostia condita anno ante Christum 620.

Ovetensis

Ovetensis civitas in Hispania anno Christi 760.
Osnaburgum, amplificatum anno Christi 776.
Ostenda in Belgio mœnibus cingi cœpta, anno Christi 1578.

P.

Pampelona conditur anno Christi 674.
Parma condita anno ante Christum 183.
Pisæ conditæ anno ante Christum 1160.
Placentia anno ante Christum 218.
Philippopolis in Thracia condita anno ante Christum 250.
Praga Urbs Bohemiæ ædificari cœpta, anno Christi 686. juxta alios 712.
Palma à Venetis conditur, anno Christi 1593.
Panormus, in Sicilia circa annum mundi 2175.
Posonium, à Pisone circa an. Chr. 12.

R.

Ravenna condita anno ante Chr. 3153.
Roma anno ante Chr. 753. Urbs Leonina appendix Romanæ an. Chr. 848.
Rostochium an. Chr. 1145.
Ratisbona extrui cœpta an. Chr. 33. Pons lapideus Ratisbonensis extructus. 1135.

S.

Sangalhiensis Urbs in Helvetia conditur anno Christi 630.
Samaria condita anno ante Christum 923.
Schapusiana Urbs anno Christi 905.
Seleucia Syriæ anno ante Christum 304.
Sichem anno ante Christum 974.
Solodurum eodem tempore cum Tiguro anno mundi 2270. munitum denuo nostro sæculo.
Sparta anno ante Christum 1714.
Spoletum anno ante Christum 241.
Stagira anno ante Christum 656.
Straubinga constituitur anno Christi 1208.
Sybaris Urbs anno ante Christum 708.
Syracusæ anno ante Christum 726.
Sneca in Frisia anno Christi 1417.
Sellestadium in Alsatia muris cingi cœptum, anno Christi 1216.
Szegesvaria in Transylvania. 1196.
Szasvaros Ibidem. 1200.
Stada in Saxonia, anno Christi 320.
Stralsunda in Pomerania. 1209.
Sylva Ducis in Belgio extrui cœpta, anno Christi 1184.
Schiedamum in Hollandia in Urbem emersit. 1274.

T.

Tata ædificata in Hungaria. 969.

Tarentum amplificatum anno ante Christum 703.
Tarnisium conditum ante Christum 1155.
Taurinum anno ante Christum 1590.
Thebæ in Ægypto conditæ anno ante Christum 1550.
Thebæ in Græcia, anno ante Christum 1400.
Treviris Urbs Germaniæ condita anno ante Christum 2240. plusquam annis 1300. ante Romam.
Tridentum anno ante Christum 385.
Troia anno ante Christum 1481.
Turonum in Gallia anno ante Christum 1060.
Tornacum in Belgio anno ante Christum 640.
Tyrus reædificata anno ante Christum 1252.
Tyrnavia in Hungaria exstructa à Bela II. Rege Hungariæ circa annum Christi 1140.
Traianopolis in Romania, anno Christi 254.
Tubinga amplificata circa an. Chr. 1482.
Tigurum conditum 30. annis post Treviros hoc est anno mundi 2270.

V.

Valencena, Urbs Hannoniæ conditur circa an. Chr. 387.
Venetia in Sinu Adriatico ædificari cœptæ, anno Christi 412.
Veria Urbs Zelandiæ muro cingi cœpta, anno Christi 858.
Vercellæ conditæ anno ante Christum 1190.
Victoria civitas. 580.
Vincentia circa an. ante Christum 385.
Viterbium ædificatum anno ante Christum 2154. in urbem emersit anno Christi 772.
Volaterra anno ante Christum 1294.
Vilna, metropolis Litvaniæ ædificari cœpta, anno Christi 1305.
Vlma, Imperialis civitas facta. 1346. extrui cœpta. 1300.
VVratislavia in urbem erecta paulò ante annum Christi 1000.
Varadinum in Hungaria à S. Ladislao Rege. 1080.
Vacia ab eodem anno Christi 1085.
Vienna mœnibus cingi cœpta, anno Christi 700. & in meliorem formam redigi. Primum Templum quod in ea est S. Petri extructum à Carolo Magno, qui obijt 814. Turris S. Stephani extrui cœpta. 1340.
VVismaria. 1240.
Vltrajectum in Belgio, circa an. Chr. 156.
Villa Franca in Sabaudia. 1295.
Varasdinum in Croatia muro cinxit Bela IV. H. R. qui obijt 1238.

Z.

Ziriska Urbs Zelandiæ circa an. Chr. 849.
Zabesus sive Szaszebes in Transylvania. 1150.

Zittavia

Zittavia in Lusatia. 1255.

Zagrabiam muro primus cinxit idem Bela IV. Rex Hung. qui obijt 1238.

APPENDIX.

Ad Urbium Initia.

ALba Regalis condita à S. Stephano Rege, circa An. Chr. 1020.

Alba Julia, in Transylvania, sic dicta, putatur à Julia Augusta, Marci Aurelij Imperatoris Matre, unde sequitur eam fuisse extructam longè ante adventum Hungarorum in hanc Provinciam, licet forte à Duce Gyula fuisset restaurata, & ampliata, ac demum, & denominata.

Ameria, nunc etiam Amelia, Urbs Italiæ antiquissima, annis 964 ante Perseum condita. Porro Perseus vivere desijt ante Christum natum 1255.

Americæ Vrbes Ab Hispanis conditæ.

Dominicopolis. Anno 1512.

Fanum S. Fidei de Bogoda. Anno 1549.

Fanum S. Jacobi de Cele. Anno 1609.

Fanum S. Trinitatis de Bono aëre. 1661.

Gvadalaira. 1548.

Quatimata. 1549.

Lima. 1549.

Mexicum. 1530.

Panama. 1533.

Quebecum. 1676.

Quitum. 1565.

Ariminum vetus Urbs, fuit Colonia Romanorum, Anno ante Christum 282.

Augusta Taurinorum Principatûs Pedemontani caput aucta fuit à victore Amadæo, & Carolo, Sabaudiæ Ducibus, munita dein arce firmissima ab Emmanuele Philiperto 1565.

Augustodunum Urbs Galliæ, condita à Sancotheo Rege, Anno mundi 2528.

Bogdanum Urbs Asiæ, extructa fuit ex ruinis Babylonis, ab Almansore Abugjafar. 23. Califa.

Barcino, Civitas Galliæ, extructa 1230. sub Raymundo Provinciæ Comite.

Bartpha, Civitas Hungariæ, fundata 1324.

Cæsarea Augusta, Urbs Hispaniæ, ab Augusto Cæsare, qui obijt Anno Christi. 14.

Cæsarea Archelais, facta Colonia Romanorum, à Tiberio Claudio Imperatore, qui obijt Anno Christi 41.

Cæsarea Palæstinæ, Pyrgos seu Turris Stratonis, restaurata ab Herode, & in gratiam Augusti, illo nomine insignita.

Calatrava,

Calatrava, Urbs Hispaniæ, excitata 1212.

Capua Nova, in Italia. 856.

Carolopolis, in Gallia. 1609.

Carolo Regium in Belgio. 1666.

Carthago Nova, Urbs Hispaniæ, extructa à Vandalis, mox à Gotthis solo æquata, restaurata rursus est à Philippo II. Hispaniarum Rege 1570.

Castellum Durantis, Oppidum Italiæ, in Ducatu Urbinate, in Civitatem erectum ab Urbano VIII. Pontifice Maximo. 1635.

Castulo, Urbs Hispaniæ, condita à Phocensibus, ante Bellum Trojanum, quod cœpit anno ante Chr. 1194.

Catacium, nunc Cataranza, Urbs Italiæ, in Regno Neapolitano, extructa à Græcis, sub Nicephoro Comneno Imperatore.

Catana, Urbs Siciliæ, à Chalcedonensibus olim condita, à Carolo V. mœnibus ac Propugnaculis fuit cincta.

Chalcedon, Urbs Asiæ minoris, post Romam condita, anno 148.

Christiania, Urbs Regni Norvegiæ, extructa à Christiano IV. Rege Daniæ Anno 1614.

Christianopolis, in Svecia oppidum, conditum ab eodem Christiano IV. Rege Daniæ.

Civitas Regia Urbs parva Americæ, extructa ab Hispanis. 1528.

Cochinum Urbs Indiæ, munita ab Hispanis. 1503.

Comaromium, Castrum Hungariæ fortissimum, primò munitum à Matthia Corvino Rege, circa Annum Christi 1475.

Confluentia Germaniæ, primùm muris cincta, ab Arnulpho, Electore Trevirensi, Anno Christi 1250.

Culma, Urbs Prussiæ, erecta à Crucigeris Equitibus. 1223.

Cuneum, *Cunio* incolis, Urbs Italiæ, in Pedemontio erecta 1150.

Elbinga, Prussiæ, condita. 1239.

Epidaurus, Urbs Illyrici, anno 430. post Trojæ excidium, quod contigit, ante Christum natum, Anno 1184.

Fridericopolis, Urbs Daniæ, extructa à Friderico Holsatiæ 1622.

Gedanum, Metropolis Prussiæ, olim Pagus, in Civitatem mutatus à Premislao Rege Poloniæ, 1295. mœnibus dein cingi cœpit 1343. ac demum munitis operibus. 1656.

Genua, Urbs antiqua Italiæ, dein à Carthaginensibus excisa, anno Urbis Romæ conditæ 549. & postea rursus à Romanis restaurata.

Gnesna, Civitas Poloniæ, condita à Lecho gentis Rege.

Goa, Metropolis Indiæ, extructa 1400. capta à Lusitanis. 1510.

Gradus, nunc Grado, Urbs Italiæ, extructa ab Aquileinsibus, Urbe suâ per Attilam eversâ.

Heidelberga, ampliata fuit à Roberto Palatino, postmodùm Imperatore, Anno Christi 1392.

Hedena, Urbs Artesiæ, excitata ab Hispanis. 1554.

Hassma,

Haffnia, Daniæ Metropolis, in ampliorem formam erecta. 1161.

Jacca, Urbs Hispaniæ, condita à Pompejo Magno, circa annum 53. ante Christum natum.

Jaurinum, excitatum à Romanis, qui stativa hîc habuerunt, postea probè munitum, à Regibus Hungariæ, ex Augustissima domo Austriaca.

Kiovia, in Polonia, condita est, à Kio Principe quondam Russiæ 861.

Leonina, Urbs, Pars Romæ sic dicta, à Leone IV. Pontifice Maximo, qui muris eam contra Barbarorum excursiones cinxit.

Luna, seve, Civitas Regum in America Meridionali, condita est anno Christi, 1535. à Francisco Pizzaro Hispano.

Lippa Hungariæ, mœnibus cincta, circa annum Chr. 1469.

Londinum Metropolis Angliæ, muris primùm cincta à Constantino Magno.

Luca Urbs Italiæ, condita à Thuscis, anno mundi 1505.

Lugdunum Bâtavorum, excitatum fuit à S. Bertrando 1100. postea ampliatum. 1249.

Marcionopolis, in Bulgaria, condita à Trajano Imperatore, qui obijt anno Christi 97. sic dicta à Sorore ejusdem Marciana.

Martygium, Oppidum Galliæ, extructum 1230.

Masburgum, Hispaniæ, excisum per bella, & ex ejus ruderibus extructa Urbs Burgi anno Christi 905.

Megalopolis, Urbs Græciæ in Arcadia, condita non multò post bellum Trojanum.

Messana, Urbs Siciliæ antiqua, munita est 14. aggeribus, à Carolo V. Imperatore excitatis, & 4. Castris, anno Christi 1535.

Munkaczinum, fortissimum Castrum Hungariæ, munitum circa annum Christi 1335.

Nemusium, Galliæ Civitas, mœnibus cincta. 1414.

Neoburgum in Dania, ædificari cœptum 1175.

Nicopolis, in Bulgaria, condita à Trajano Imperatore, post devictum Decebalum, Regem Daciæ.

Nitria, Hungariæ, ab Episcopis loci, hoc sæculo nostro munita.

Oenipontum, in Tyroli, primùm muris clausum fuerat 1234.

Philisburgum, in Germania, primùm mœnibus cinctum, à Gebhardo Episcopo Spirensi. anno Christi 1343.

Philippopolis, Oppidum præmunitum Belgij à Maria Hungariæ Regina excitatum, anno Christi 1555.

Pompolon, Urbs Hispaniæ, à Pompejo Magno est condita.

Ragusium sive Ragusa, Urbs Dalmatiæ, condita fuit post destructum Epidaurum, & malè ab aliquibus pro Epidauro ponitur, cùm Epidauri rudera, sex milliaribus inde, Orientem versùs cernantur.

Rodericopolis, Urbs Hispaniæ, extructa 1170.

Sophia, Civitas Bulgariæ, à Justiniano Imperatore condita.

Sparta, quæ & Lacedæmon, Urbs Peleponeseos, condita à Sparta Regis Inachi

chi nepote ante Christum, 1718. Porro Inachus Rex Argivorum vixit ante Christum. Annis 1858.

Szakmarinum, in Hungaria, à Lazaro Svendio de novo munitum. 1565.

Valentia, Urbs Hispaniæ, condita à Junio Bruto, anno Urbis conditæ. 616. ab Archi-Episcopis Strigoniensibus.

Ujvarinum, Hungariæ, hoc sæculo, contra excursiones Turcarum erectum.

Valisoletum, Urbs Hispaniæ, condita à Gotthis 1293.

Szigetum, magis longè munitum, à Valentino Enningo loci Domino 1556.

Torda, in Transylvania ædificari cœpta 1455.

§. VIII.

De initiis Academiarum, & Universitatum.

PRima Academia instituta est Athenis à Platone, qui mortuus est anno ante Christum 348. Alexandrina Universitas statim cœpta est à Græcis frequentari, post conditam hanc urbem, quæ extrui cœpit circa annum ante Christum 330.

Andegavensis in Gallia Universitas fundata est. anno Christi 1398.

S. Andreana in Scotia 1431.

Argentinensis in Germania, anno Christi 1538.

Aurelianensis in Gallia 1305.

Avenionensis in Gallia 1300.

Aberdonensis in Scotia 1240.

Basiliensis in Helvetia 1459.

Bononiensis in Italia 432.

Budensis in Hungaria à Mathia Corvino Rege Hungariæ, qui obiit 1458. & de novo fundata à Georgio Szecheny Archi-Episcopo Strigoniensi 1687.

Cadomensis in Gallia 1452.

Cæsar-Augustana in Hispania 1583.

Cantabrigensis Schola in Anglia 630. instituta, sed in Academiam erecta 1277.

Claudiopolitana in Transylvania à Stephano Batorio Rege Poloniæ, qui obiit 1586.

Coloniensis in Germania 1358.

Complutensis in Hispania 1290.

Conimbricensis in Lusitania 1361.

Cracoviensis in Polonia 1364.

Culmensis in Prussia 1405.

Cassoviensis in Hungaria fundata à Benedicto Kisdi Episcopo Agriensi 1565.

Dilingana in Germania erecta ab Ottone Truchsesio Cardinale Augustano 1549.

Duacensis in Belgio 1563.

Dolana in Burgundia 1426.

Eborensis in Portugallia 1550.

Elbingensis in Prussia 1542.

Erfordensis in Thuringia 1392.

Franco-

Francofurtensis in Marchia Brandenburgica 1506.
Francquerensis in Frisia 1586.
Fitmana in Italia 1586. instaurata, erecta 1403.
Friburgensis in Brisgoja 1463.
Gandiensis in Hispania 1540.
Granatensis ibidem 1575.
Gissena in Hassia 1607.
Glasquensis in Scotia 1454.
Græcensis in Styria 1586.
Gripsvvaldensis in Pomerania 1456.
Hafniensis in Dania 1539.
Heidelbergensis in Palatinatu 1346.
Helmstadiana in Ducatu Brunsvicensi anno 1576.
Herbipolensis in Franconia 1403.
Jenensis in Thuringia 1548.
Ilerdensis in Catalaunia 1400.
Ingolstadiensis in Bavaria 1410.
Lipsiensis in Misnia 1408.
Lovaniensis in Belgio 1425.
Lugdunensis in Gallia 830.
Lugdunensis in Batavia 1575.
Maceratensis in Italia 1540.
Madritana in Hispania 1629.
Mantuana 1625.
Marburgensis in Hassia 1526.
Messanensis in Sicilia 1548.
Moguntina in Germania 800. sed instaurata & aucta 1482.
Montis-pessulana 1289.
Mussipotana in Lotharingia 1573.
Olomucensis in Moravia à Ferdinando II. Imperatore, qui obijt 1637.
Osnaburgensis in Germania 790.
Oxoniensis in Anglia 895.
Oenipontana in Tyroli fundata à moderno Augustissimo Leopoldo I. 1669.
Panormitana in Sicilia
Papiensis in Gallia anno Christi 794.
Parisiensis in Gallia 790.
Patavina in Italia 790. sed meliùs instaurata 1556.
Parmensis in Italia 1599.
Perusina in Hetruria 1290. instaurata 1307.
Pictaviensis in Gallia 1431.
Pisana in Hetruria 1472.
Pragensis in Bohemia 1358.
Regimontana in Prussia 1544.

Rhemensis in Gallia 1550.
Romana 1301.
Rostochiensis in Ducatu Megapolitano 1415.
Sancto-Andreana in Scotia 1431.
Salmanticensis in Hispania 1234.
Senensis in Italia 1380.
Tarraconensis in Hispania 1572.
Trevirensis in Germania 1552.
Ticinensis in Gallia 791.
Toletana in Hispania
Tubingensis in Ducatu Wirtembergico 1477.
Tyrnaviensis in Hungaria fundata à Petro Pazmano Archi-Episcopo Strigoniensi S. R. E. Cardinale 1635.
Valentina in Hispania 1470.
Viennensis in Austria 1237.
Upsalensis in Svecia 1540.
Wratislaviensis in Silesia 1505.
Wittembergensis 1502.
Zagrabiensis in Croatia privilegijs donata 1674.

APPENDIX.

Aquensis in Gallia 1409. ab Alexandro V. Papa, ab Henrico IV. Rege restaurata. anno Christi 1603.
Altorfiensis in Germania, à Ferdinando II. Imperatore 1622.
Arausina in Gallia. 1363.
Arelatensis recens.
Bituricensis in Gallia 1465. à Ludovico XI. Rege.
Burdegalensis in Gallia 1473. à Ludovico XI. Rege.
Biatiensis in Hispania 1538.
Carducensis in Gallia 1332. à Joanne XXII. Papa.
Compostellana in Hispania.
Conibricensis in Lusitania instituta à Dionisio Rege 1290. ac de novo fundata à Joanne III. Rege. 1550.
Flexiensis in Gallia, à Henrico IV. Rege.
Goana in India, nova.
Gratimalensis in America 1628. fundata à Philippo IV. Rege Hispaniæ.
Limana in America 1614. à Philippo III. Rege Hispaniæ.
Leodiensis in Germania. 1129.
Mexicana in novo orbe 1614. à Philippo II. Rege Hispaniæ.
Mediolanensis in Italia.
Narnensis in Gallia.
Ovetana in Hispania 1536.
Olisiponenensis in Lusitania 1290.
Perpinianensis in Hispania 1349.
Paderbonensis in Germania 1592.

Pampe-

Pampepolensis in Hispania 1608.
Quitoana in novo orbe 1586. à Philippo II. Rege Hispaniæ.
S. Dominici in novo orbe 1558. à Philippo II. Rege Hispaniæ.
Svessonensis recens in Gallia.
Secundina in Hispania, à Francisco Ximenio Cardinale, sub Ferdinan. V. Rege.
Tolosana in Gallia 1233. à Gregorio IX. Papa.
Taurinensis in Italia 1405. à Benedicto XIII.
Turnonensis in Gallia.
Vesuntina in Burgundia, 1564. à Ferdinando I. Imperatore.
Vilnensis in Lithvania. 1579.

§. IX.

De initijs Hæresiarcharum, & Hæresum magis Nominatarum.

JUdas Iscariotes Sacramentariorum antesignamus, anno Christi 32.
Simoniaci à Simone Mago 35.
Ebionitæ ab Ebione 70.
Nicolaitæ à Nicolao uno ex primis Diaconis 70.
Gnosticorum author fuit Carpocras Alexandrinus 120.
Chiliastæ 130.
Marcionistæ 180.
Adamitæ 176. quorum secta repullulavit iterum sæculo duodecimo.
Origenistæ 220.
Novatiani à Novato 244.
Sabelliani à Sabellio ex Ptolemaide Lybiæ oriundo 260.
Cathaphrygæ Authore Montano 245.
Samosateni à Paulo Samosateno 266.
Manichæi à Manes Persa 277.
Donatistæ à Donato Clerico Carthaginensi 306.
Arriani ab Arrio Presbytero Alexandrino 315.
Circumcelliones à Petiliano Donatista 340.
Photiniani à Photino Sirmij in Illyrio Episcopo 342.
Macedoniani à Macedonio Episcopo Constantinopolitano 360.
Messaliani 361.
Prisciliani à Marco Memphitano 381.
Pelagiani à Pelagio Anglo ter Monacho in Ægypto 413.
Nestoriani à Nestorio Pauli Samosateni nepote 428.
Eutychiani ab Eutyche Archimandrita Constantinopolitano 448.
Agnoitæ Authore Themistio Alexandrino Diacono 519.
Tritheitæ Authore Joanne Grammatico Alexandrino 535.
Monothelitæ, quorum dein Sectam promovit Sergius Episcopus Alexandrinus 540.

Mahometani. 622.
Iconoclastæ. 726.
Albanenses, quorum secta ex diversis fuit conflata 800.
Waldenses, Authore Waldone Lugdunensi 1170.
Albigenses Authore Olivario 1176.
Flagellantes exorti 1273.
Fraticelli, Authore Hermanno Italo 1278.
Wicleffistæ à Wicleffo Sacerdote Anglo 1380.
Hussitæ à Joanne Huss Bohemo 1403.
Pickarditæ à Pickardo ex Flandria orto 1424.
Lutherani à Martino Luthero 1517.
Anabaptistæ Authore Nicolao Stockio 1525.
Zvvingliani à Zvvinglio Canonico Constantiensi 1525.
Calvinistæ à Joanne Calvino Gallo Sacerdote & Canonico 1536.
Novi Arriani à Michaele Servato Hispano 1538.
Trinitarij, Authore Gregorio Paulo Cracoviensi Ministro 1564.
Puritani Authore Samsone Prædicante Calviniano in Anglia 1565.
Antipuritani, Armeniani, Vorstiani, independentes, & aliæ novæ Sectæ præsertim in Anglia in dies nascentes.

---

§. X.

De initijs Scientiarum ac Artium Liberalium.

T*Heologia* cœpta explicari Alexandriæ Ægypti, à *Pantano*, cui successit *Clemens Alexandrinus*, & huic *Origenes*.

Theologia, Scholasticâ subtilitate disputari cœpta, sub Petro Lombardo Magistro sententiarum in Parisiensi Academia, anno Christi 1200.

S. Thomas Aquinas cœpit scribere super Magistrum sententiarum, anno 1254. atque ab hoc celeberrima Schola Thomistica suum sumpsit exordium.

Joannes Duns Scotus Ordinis Minorum, qui obijt 1308. scripsit super eundem Magistrum sententiarum, atque hic dedit famosissimæ Scholæ Scotistarum initium.

Biblia sacra in capita distingvi cœpta à quibusdam Scholasticis 1240. In versus 1516.

Aliqui tamen hanc distinctionem Bibliorum in capita, tribuunt Stephano Cantuariensi Episcopo, qui obijt 1228.

Tetrapla, Hexapla, & Octapla versio scripturæ sacræ ab Origene edita, qui obijt 254.

Septuaginta Interpretum versio V. T. facta sub Ptolomæo Lagi filio Rege Ægypti, qui regnare cœpit, anno ante Christum 324.

Vulgata

Vulgata Editio Latina edita à S. Hieronymo qui floruit circa an. Christi 370. mortuus anno 382.

Regia Biblia magnis sumptibus Hebraicè, Græcè, Chaldaicè & Syriacè cum varijs versionibus Latinis edita adnitente Francisco Ximenez Archi-Episcopo Toletano S.R.E. Cardinale. 1502.

Sorbonicum Collegium institutum Parisijs à Roberto Sorbono insigni Theologo. 1253.

Actus Magnus Sorbonicus institutus in Academia Parisiensi. 1313.

Decretum ex Canonibus Ecclesiæ collectum & 20. libris distinctum. 1008.

Decretum Gratiani conscriptum. 1140.

Decretalium Libri compilati à S. Raymundo de Pennafort 1237.

Justiniani Codex absolutus 529. promulgatus 533.

Julia lex celeberrima lata, anno Christi 159.

Horologium Sciothericũ seu solare, Lacædomnio primus monstravit *Anaximenes Milesius*, anno ante Christum 544. apud Romanos verò primus in Ædem Quirini posuit L. Papinius anno ante Christum 287.

Horologium aquaticum sive clepsydram invenit primus *Scipio Nasica*, an. ante Christum 159.

Horologium *Horisonum* inventum est à Germanis. 1530.

Hippocrates Cous primus Medicinam ad certa principia reduxit, qui florebat circa an. 775. ante Christum.

Theriaca inventa est ab Andromio Medico an. Christi 60.

Ellebori usus à Melampode. Lapidem Magnetem primus invenit pastor quidam nomine Magnes. Specula ænea, fuit Procli inventum. 514.

Notæ Musicæ: Ut, Re, Mi, Fa, Sol, La, & Scalæ inventæ à Guidone Aretino. 1019.

Puncta Hebraica à Masorethis excogitata, an. post Christum 470. vel 500.

Indictionum usus in Diplomatibus expediendis inductus à Constantino Magno, anno Christi 312.

Acus Magnetico-Nautica per Flavium à Gloria Melfensem adinventa, an. 1303.

Typographiæ ars inventa Argentinæ, anno Christi 1440. à Joanne Guttenbergio, vel juxta alios Moguntiæ à Joanne Faussio. 1452.

Primum opus quod impressum est arte Typographicâ, fuit *S. Augustinus de Civitate DEI*, atque *Lactantius*.

Solis Maculæ, & Faculæ detectæ per Telescopium à Christophoro *Scheinero* S. J. Ingolstadij anno 1611.

Bibliotheca publica ab Asinio Pollione Romæ primùm structa circa annum ante Christum 44.

Vitri flexilis temperamentum inventum sub Tiberio, qui illud illicò abolevit.

Euclides Elementa Geometriæ edit, anno ante Christum 306.

Talmud prior pars confecta, an. Chr. 188. altera 469. postrema 505.

Scientiam mediam ad summas difficultates enodandas Theologicas unicè necessariam, primus illustravit Ludovicus Molina S. J. qui obijt an. Christi 1600.

Primus

Primus Bibliothecam publicavit Athenis *Pisistratus.*

Primus cursum Lunæ menstruum reperit *Endymio.*

Polum, Gnomonem, & divisionem diei in 12. horas primi invenêre Babylonij

Hyades, & Plejades duas primus observavit *Atlas.* Arietis sidus *Phryxus.* Solis Eclipsim *Atreus.* Eclipseon doctrinam scripto primus prodidit *Anaxagoras*, Solis cursum *Thales Milesius.* Stellas primus numeravit *Hipparchus* Nicæus; organaque excogitavit, per quæ singularum loca, & magnitudines deprehenderentur.

Stellæ Veneris vagam naturam, Solis & Lunæ æmulam primus deprehendit *Pythagoras Samius.* Hesperum, & Phosphorum eandem stellam esse primus advertit *Parmenites Eleates.* Motum Zodiaci supra polos Eclipticos idem *Thales Milesius,*

Arithmeticæ inventores fuêre Phœnices.

Numerorum scientiam primus tradidit *Pythagoras*, hinc adhuc nomen Tabulæ Pythagoricæ.

Philosophiam in tres partes nempe Moralem, naturalem, & rationalem primus digessit Plato.

Naturæ historiam primus scripsit Alcmæon Pythagoræ Auditor.

Ventorum rationem primus tradidit *Æolus.* Pneumaticam rationem, & Hydraulica organa primus invenit *Ctesibius Alexandrinus,* Soni quem Echo vocamus primus causam pervestigavit *Padra.*

Primus de herbis curiosiùs aliqua protulit *Orpheus.*

Novi orbis inventor fuit Christophorus Columbus anno Christi 1493.

Prima navis quæ totum orbem Terrarum circumnavigavit, fuit *Victoria* nuncupata, quæ ad portum Hispalensem unde solverat 10 Augusti, anno Christi 1519. reversa est anno 1522. die 7. Septembris, nempe post annos tres & dies 28.

Primus Poëtarum Elegiaco carmine scripsis. Clonas.

Poëma primum fecit *Pierius Macedo.*

Comœdias reperit *Thalia.* Tragœdias *Melpomene.* Carmen Bucolicum *Daphnis.*

Primus in organis auxit numeros, ut & pedes juvarent concentum funiculorum attractu Bernardus Teuto cognomine & Gente, anno Christi 1470.

Testudinis inventor fuit *Mercurius.* Primus tibiâ ad harmoniam cecinit *Fronomus Thebanus.*

Lex salica lata, anno Christi 425.

Charta primùm malleari cœpit Romæ à Fannio.

Primi intulêre in Græciam literarum characteres *Phœnices*, sed sexdecim tantùm numero. His addidit *Palamedes*, alias 4. nempe Thita, Xi, Phi, & Psi, & totidem Simonides Melicus nempe Epsylon, Zita, Ita, & Omega. In Latium dein literas attulêre *Pelasgi.*

Gothicas literas primus excogitavit *VVilphila* Gothorum Præsul.

K. Latini sumpserunt sine necessitate, primus id fecit *Salustius* Ludimagister.

X- fuit inventum *Claudij* Imperatoris, quibus ambabus poteramus carere.

Illyricarum literarum inventor fuit unius quidem formæ *S. Hieronymus*, alterius verò *S. Cyrillus.*

Literas

Literas Ægyptiacas invenit *Isis*.
Archilochus invenit Jambicum Carmen.
Zoroastres artem Magicam.
Corax & *Ctesias* artem Rhetoricam.
Anaximenes umbrarum rationem.
Cadmus solutam orationem.
Apollodorus pictor, umbrarum imitationem.
Dierum natalitium seu Horoscoporum rationem *Ægyptij*.
Artem herbariam Chiron primus docuit.
Ethicæ auctor fuit *Socrates*.

§. XI.

De initijs Rerum Politicarum, & Artium militarium atque Mechanicarum.

LIlia primò scuto Gallico indita, anno Christi 800.

Primordia feudorum in Gallia cœpta sub Carolo Simplici, an. Chr. 900.

In Germania sub Conrado. 919.

Communicationem literarum per ciphras primus instituit, C. Julius Cæsar.

Cæsarum appellatio incepit ab eodem, ortus autem is fuit, ante Christum natum annis 98.

Areopagitarum judicium institutum Athenis, anno ante Christum 1859.

Ædiles curules primò Romæ creati, anno ante Christum 367.

Dictator primus Romæ creatus T. Largius, anno ante Christum 497.

Imperium Romanum divisum in Orientale, & Occidentale, anno Christi 395.

Triumphus primus Romæ in Monte Albano, anno ante Christum 231.

Ovatio prima, seu minor Triumphus cœpit, anno ante Christum 503. Primus autem Ovans fuit Posthumius Tiberius.

Electores VII. Imperij constituti à Gregorio V. anno Christi 996.

Pares 12. Franciæ à Carolo Magno instituti; Sex de Ecclesiastico, & sex de sæculati statu, obijt autem Carolus Magnus, an. Christi 814.

Palamedes primus suffragiorum rationem invenit.

Primus omnium de Adulteris pœnam sumpsit *Hyettus* Argivorum Rex.

Primum judicium capitis in Areopago actum est.

Primus armavit Milites *Mars*.

Galeam primi invenêre *Lacedamonij*. Primus tamen galeâ in bello usus est *Ammon* Lybiæ Rex.

Loricam *Mydias Messenus*. Ocreas & cristas *Cares*. Lanceas *Ætolus* Martis Filius. Falcem *Thraces*. Hastas velitares *Tyrrhenus*.

Nn Securim

Securim *Penthesilea* Amazonum Regina, Sagittas *Perseus*. Balistam, Fundam, *Phœnices*.

Alabardam *Longobardi*, unde dicta quasi Lombarda.

Frœna & strata equorum *Pelethronius*. Artem equitandi *Thessali*.

Venabula *Piseus*. Scalas portatiles *Capaneus*.

Primus militum aciem instruendi modum invenit *Pan*.

Stratagemate hostes circumvenire, & nocturnum metum illis incutere primus invenit idem *Pan*, inde *Panicus timor*.

Ordines Exercitûs, signi dationem, tesseras, vigilias nocturnas, invenit *Palamedes*.

Assirij primi mortalium Rege Nino Duce, in exteras nationes arma sumpsêre.

Primus classe pugnavit *Minos*. Plin. l. 7. c. 56.

Primi pugnare ex equo *Thessali* cœperunt. Plinius lib. 7. cap. 66.

Velitum usus eo bello primùm, repertus est, quo Capuam *Flavius Flaccus* Imperator obsedit. Valer. lib. 2. cap. 1.

Clypeos invenerunt *Prœtus & Acrisius* inter se pugnando. *Gladium & hastam Lacedæmonij*, Arcum & sagittas *Scythæ*.

Sclopetorum usum invenit *Bertholdus Niger* Germanus, anno 1380.

Augusta Vindelicorum prima inter Germaniæ Urbes usa est bombardis.

Artem dirigendi bombardas invenit *Bartholomeus Coleonus Bergomus*.

Cuniculorum subterraneorum auctor fuit *Franciscus Georgius* Senensis. *Varrus* hos pulvere sulphureo replere docuit.

Inductio solearum ferrearum equinis pedibus, primò facta est per Lascum Polonum, anno Christi 997.

Torneamina primò usurpata ab Henrico Imperatore. 938.

Navigandi artem invenit *Neptunus*, Biremem *Erythræi*. Quadriremem *Carthaginenses*.

Onerariam navim *Hippius Tyrius*. Lembum *Cyrenenses*. Cymbam *Phœnices*. Celocem *Rhodij*.

Lintres *Germani* circa Danubium habitantes.

Scaphas, quæ majores naves sequuntur *Illirij*. Remum invenerunt *Coppæ*.

Malum, id est arborem navis, *Dædalus*. Anchoram *Tyrrheni* Harpagones *Anacharsides*.

Palæstram Pollux invenit. Balistam & fundam *Phœnices*.

Cursores instituit *Pyrrhus* Epirotarum Rex.

Tapetes *Attalus*. Unde Attalici dicuntur.

Tributa primus imposuit *Darius*. *Servius* primus signavit æs.

Novum scriptorum Brevium Collegium fundavit Alexander VI.

Carcerem primus Romæ instituit *Ancus*.

Romæ primus nummus aureus percussus est, anno Urbis 647.

Holosericam vestem primus Romanorum Imperatorum gestare cœpit *Heliogabalus*.

Primus omnium annum ad cursum solis accommodavit *Julius Cæsar* ut 365. dierum esset.

Inserend

Inserendi modum arbores primus docuit *Saturnus.*

Primæ author Pyramidis Ægyptiacæ fuit *Chemus* Rex, quam 360. hominum millia annis 20. construxisse produntur.

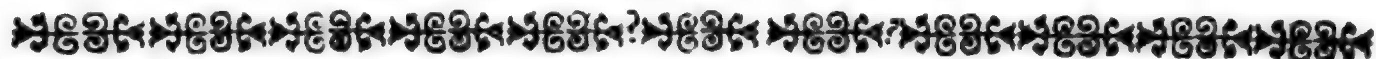
Primum omnium Obeliscum erexit *Mitres* Rex.

Potum ex hordeo sive cervisam excogitavit *Liber Pater*, seu *Dionysius.*

Purpuræ primus inventor fuit *Hercules.*

Salem, & ejus usum *Misor* & *Selech* dicuntur invenisse.

Æschylus larvam seu personam, & vulgo *Mascaram*, invenit. Insipiens quidem inventum, ab illis tamen quorum plena sunt omnia, in pretio habetur.

§. XII.

De initijs Rerum Miscellanearum.

LUdorum Inventores fuêre *Lydi.*

Tesserarum & Talorum inventor fuit *Palamedes.*

Primus vinum aquà miscuit *Amphitryon* Atheniensium Rex, alij tamen putant *Lycurgum* Thraicæ Regem ejus fuisse Inventorem.

Primus omnium mel vino miscuit *Aristaus* in *Thracia* Plinius lib. 14. cap. 4.

Saltum primus instituit *Theseus* rectiùs tamen choreæ ab ebrijs videntur institutæ.

Calida lavacra invenit *Hercules.* Sepulturas Defunctorum *Pluto.*

Lydi primi nummum aureum & argenteum percussêre ad utendum, Herodotus lib. 1.

Fœdera excogitavit *Mercurius. Folles* excitatores ignis *Anacharsis.*

Mensuras & pondera *Sidonij.* Campanarum usum *Paulinus* Nolæ Episcopus.

Serici ex Bombycum ovis conficiendi ratio innotescit Europæ per Monachos ex India expulsos, anno Christi 557.

Bombycinæ vestes captivatis Græcis opificibus orbi occiduo innotescunt agente *Rodericio Siculo.*

Dibutanes Sycionius fuit figulus *Corinthi.*

Æs Corinthium casu inventum est, cùm *Corinthus* incendio periret, perustis plurimis statuis, atque simulacris æris, auri, argentique, quæ in communem massam confluxerunt.

Tegulas & metalla æris: Item forcipem & incudem invenit *Cynira Agrippa* filius.

Canes ad venandum docuêre primi *Dioscori.* Lanificium *Athenienses.*

Arcum primus invenit *Chadmus Phœnix.* Argentum vivum *Mercurius.*

Plumbum ex Cassiteride primus importavit *Midacritus.*

Minium invenit *Callia* Atheniensis.

Salis conficiendi rationem ex aqua induxit Alberti I. Imperatoris Uxor Elisabeth, qui primò confici cœpit *Hallis* prope *Gamunden*.

Artem eorum, quæ ex ære, auro & argento fabricantur, *Vulcanus*.

Ærariam fabricam primi exercuerunt *Cyclopes*.

Rotam figularem invenit *Anacharsus*, vel rectiùs *Talaus* Dædali sororis filius.

Clibanorum usum pro panibus excoquendis fertur excogitâsse quidam Ægyptius nomine *Annus*, siquidem prisci pulte, polentáve victitabant, cocti panis usum nescientes.

Scacchiorum lusus repertus à *Lydo*, & *Tyrrheno* Fratribus, tempore Belli Trojani, quod cœpit anno ante Christum 1194.

Oricadmus luctæ & pugilationis Institutor fuit.

Fretum Magellanicum à Ferdinando Magellano detectum, anno Christi 1519.

Tubo speculum invenit *Galilaus*. Nolam fusilem S. Paulinus Nolanus.

Speculum argento opacatum *Praxiteles* tempore *Pompeii*.

Annulos *Prometheus*. Artem ex Silice excutiendi ignem *Achates*.

Mellificium ex apibus *Aristaus*. Pilam lusoriam *Picus* Ausoniæ Rex.

Ancus Martius primus Salisfodinas monstravit. Crepitaculum invenit *Architas*.

Primus barbam sibi rasit *Corses* Alexandri sæculo.

Primus ex luto, vel rectiùs argilla statuam confecit *Epimetheus*.

Hortensius primus omnium, pavones occidere ausus est.

Persa invenêre unguenta, *Phryges* vehiculum quadrirotum, & bigas.

Fritillorum lusus inventus est circa annum mundi 3635.

Auri intexendi modum invenit *Attalus* Rex Asiæ.

Vestes acu pictas *Phryges*. Inde *Phrygium opus*.

Aurum primus invenit *Cadmus* Phœnix ad *Pangaum* montem.

Tonsores in Italiam ex Sicilia primum venêre, anno Urbis conditæ 454. ante Romani intonsi fuêre.

Primus omnium radi quotidie instituit. *Africanus*.

Aviaria primus instituit *M. Lalius Strabo*. Vivaria ferarum *Fulvius*.

Argenteam statuam primus sibi fieri curavit *Pharnaces*.

Primus autem statuam Patri suo posuit *M. Attilius Glabrio*.

Cerasus prima translata in Italiam ex Armenia *à L. Lucullo*, anno Urbis 680.

Cilicium genus vestis confectum ex villis hircorum atque caprarum, è Cilicia ortum sumpsit, assumptum posteà à sanctis ad corpus domandum.

Fabricam materiariam, & in ea serram, asciam, perpendiculum invenit *Dadalus*, uti & terebram & glutinum. *Normam* & *Tornum* ac *clavem*, *Theodorus* Samius.

Circinum Dædali ex sorore nepos *Perdix*.

Doliorum primus inventor fuit *Pleusippus*. Falcem invenêre *Thraces*.

Cribrorum genera *Galli*. Fusos in Lanificio invenit Closteves.

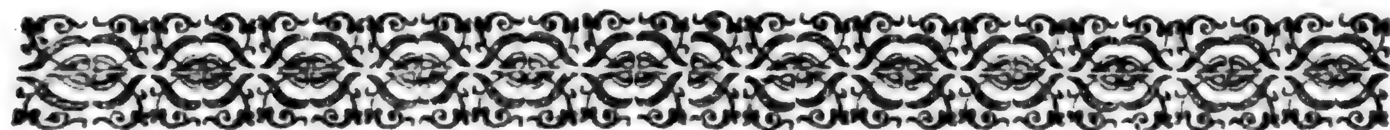
Cosonius primus latinæ linguæ verba primigenia mille selegit.

M. Varro inde collegit 500. verborum millia declinationibus fieri posse.

Ambrosius Calepinus demum in unum volumen plerasque dictiones latinas congessit, anno 1505.

Cytharam

Cytharam invenit *Amphion.* Apollo Lyram.
Alexander Citherius primus psalterium inplicuit chordis.
Æsculapius primus dentium evulsionem docuit.
Meson Comicus personam primus induxit.
Pysaus & Ayrrheus æneam tubam invenerunt.
Qui annum constituerunt, fuêre primi Ægyptij.
Sphæræ cœlestis inventor fuit *Atlas.*
Epicurus primus Grammatices præcepta tradidit.
Calendarium novum operâ Christi Clavij è S. I. ordinavit Gregorius XIII. anno 1582.

SYNOPSIS CHRONOLOGICA, MONARCHIÆ TURCICÆ, OSTENDENS

Quomodo hæc, ex tam vilibus initijs, ad tantas vires, tantamque potentiam, ac amplitudinem, per Socordiam, ac discordiam Christianorum pervenerit.

RErum à Turcis gestarum, & modi, quo eorum Monarchia, ex tam vilibus initijs, ad tantas vires, tantamque potentiam, ac amplitudinem pervenerit exacta notitia, vix haberi poterit, sine peritia Historica Saracenorum, rerumque ab ijs gestarum, utpote quibus Turcæ in Religione, perfidia, ac Provincijs, & Regnis successerunt. Sit igitur.

SYNOPSIS CHRONOLOGICA IX.

De ortu, progressu, ac eversione per Turcas, Monarchiæ Saracenorum.

PRimus Dux, Rex, & Propheta Saracenorum erat *Mahomet*, ex patre gentili, & Matre Judæa natus, conditione Opido, vel Camelorum curator. Hic heræ suæ divitis ex servo factus maritus, novum, & nefarium dogma, ex varijs sectis, ac placitis, ipsaque fide Christiana, & Lege Judaica conflatum, & ex singulis aliquid decerpendo, ut placeret omnibus, mirabili mixtione contextum,

in vulgus spargere primo cæpit, apud Urbem *Mecham*. Quod ut propagaret faciliùs, voluptates corporis eidem adjunxit, & arma, ut reluctantes ad illud suscipiendum efficaciùs cogeret. Ibi commoratus aliquo tempore cum heri servorum, quos ad fugam perfidiamque concitaverat, pollicendo ijs, qui legem suam recepissent, libertatem, hominem persequuntur, fugit in Urbem *Medinam*. Atque ab hac fuga ordiuntur Mahometani suam *Æram*, sive numerum annorum.

Anno igitur Christi 622. auctus jam non contemnendâ hominum colluviè, altiora cæpit cogitare, ac animo volvere, usus ad id beneficio temporum, quæ ad res novandas, opportunas suppeditabant occasiones. Non solverat *Heraclius* Imperator Saracenos, quorum in Bello contra Persas usus fuerat operâ, his tumultuantibus in Ducem se offert *Mahomet*, ab ijsque acceptatur, atque ex illo tempore interdum palàm, & apertè, Romanas Provincias carpit, vastat, diripit, ac populatur, non raró etiam Romanas fundit copias, ac de Persis quoque insignes reportat victorias, fœlicibusque successibus, usque ad annum Christi 631. dominatur. Quamvis Baronius ad annum 630. obitum ejusdem referat. Nihil autem ita progressibus Mahomethi favit, quàm *Nestoriana*, & *Ariana* Hæresis, quæ miseris modis Ecclesiæ unitatem laceraverant.

Post mortem Mahomethis, quatuor sibi ordine successêre Duces: *Abubachar*, seu *Eububezer*, *Haumar* seu *Homar*, *Hothman*, & *Mahuvias*, quorum primus tribus ferè, alter 12. tertius 10. quartus 25. regnavit annis, quo temporis spacio hi fuêre eorum progressus. 632. *Gaza* Regionem cæso Præside Palæstinæ, fœdè devastant, atque in Perside *Ascatorium* Regem, qui alias *Jezdezirdes* dicebatur, regno, vitâq; privant.

Anno 633. mortuo *Eububezere* Saraceni *Haumarum* virum fortem sibi in Ducem constituunt, & mox *Heraclium* Imperatorem grandi clade afficiunt. 634. *Damascum* & *Ægyptum* capiunt, multasque *Syriæ* Civitates in suam potestatem redigunt. 635. Universam *Syriam* sub suum jugum mittunt Duce eodem *Haumaro*. 636. *Hierosolymam* sui juris faciunt.

637. Antiochiam expugnant. 638. & sequentibus Imperium suum firmant, torpescentibus ad hæc Christianis Principibus. 645. *Haumgrus*, seu *Homarus* per fraudem à Sicario Persa cæsus, finem vivendi, & regnandi facit, cui à Saracenis sufficitur Hothman, seu Hoamen ejusdem consangvineus. Quo Duce anno 647. distractam inter Imperatorem *Constantem*, & *Gregorium* Præfectum, Africam, invadunt. Etenim dum hi Provinciam bello Civili dilacerant, usi hac commoditate, *Gregorium* in ea potentiorem aggrediuntur, victumque expellunt, Romanis etiam eorum victoriam promoventibus, verùm Saraceni versi postea in Romanos, hos quoque eâ ejiciunt, totamque sibi vectigalem reddunt, sicque pars una orbis per discordiam Christianorum ad eorum manus devenit.

648. *Cyprum* Insulam occupant, captamque *Constantiam* Civitatem demoliuntur *Constante* Imperatore plus sollicito de promovenda tunc *Monothelitarum* Hæresi, quàm de tuendis Imperij finibus. 653. *Rhodum* Insulam sibi subigunt. Quo eodem anno *Armeniam* longè lateque devastant stertente interim ignavo Imperatore *Constante*. 654. *Constantem* Imperatorem vincunt, hic namque tot detrimentis Imperij

à Sara-

Saracenis acceptis è torpore aliquantulum excitatus, cum illis prælio navali est congressus, à quibus tamen est superatus, ipseque in vitæ discrimen adductus, vix mutata veste fugiens, salvus evasit.

656. post mortem *Hathmani* inter se altercantur de principatu, & sic conquiescit aliquantum Imperium Romanum. 658. *Mahuvias* Princeps Saracenorum suorum seditione exagitatus, fœdus cum *Constante* Imperatore init, & pollicitus in singulos dies mille nummos aureos, cum uno equo, & servo. Sed mox anno insequenti 659. æmulo *Haly* sublato, pactum tributum ejurat, & adversus Persas primò, postea adversus Romanos bellum interruptum suscipit.

Aucti dein victorijs Saraceni 669. *Siciliam* devastant. 671. Terrorem magnum Orienti injiciunt, *Ciliciâ*, & *Lydiâ* occupatâ, atque jam majora cogitantes visis *Græcorum* circa Religionem dissidijs ad oppugnandum *Constantinopolim* ingentes apparatus bellicos faciunt.

672. *Constantinopolim*, sed irrito conatu obsident. 675. Oriente magna ex parte potiuntur, insulasque plurimas devastant, ac maxima comparata classe 270. navium, *Hispaniam* invadunt, sed victi turpiter repelluntur. 676. cum Romanis pacem ad 30. annos ineunt, *Maronitarum* metu, qui eorum ditionem in *Syria*, & *Palæstina* invaserant, annuo tributo Imperatori *Constantino IV. Pogonato*, promisso, quam anno 685. rursus cum Justino II. renovat, persoluto, & aucto tributo ab *Hedimelech*, seu *Abimelech* eorum Duce.

Interea anno 690. pax abrupta est inter *Justinianum* Imperatorem, & Saracenos, quos tamen *Justinianus* Imperator aliquo tempore armis, intra terminos suos se continere cogit. Verùm anno 694. pulso, & dejecto ex Imperio *Justiniano*, à *Leontio*, & hoc à *Tiberio Assimaro* exautorato, nacti occasionem, ex nova Imperij dissensione rursus *Africam* invadunt, ac demum 696. integrè eandem occupant.

697. Ingens eorum strages editur à Romanis in *Syria*. Exercitus enim Romanus ab Imperatore *Absimaro* missus in *Syriam* ad 200. millia Saracenorum cecidit, ac copiosam prædam retulit. Mirum autem (ait hic Baronius) quantùm gens Saracenorum fuerit his temporibus numerosa, utpote quæ *Armeniam*, *Persidem*, *Palæstinam*, *Ægyptum* impleret, & *Libiam*, *Africamq;* universam penitùs occuparet, insulasque complures, atque jam in *Europam* se se infundere præpararet. Sed causa hujus in promptu est. Hactenus enim tot tantorumque progressuum, ac successuum maximam occasionem dedit, Christianorum ob varias hæreses his temporibus exortas, dissensio, & Græcorum ac Latinorum inter se diffidentia, ac horum utrorumque Socordia.

703. *Armeniam* plenè sibi subigunt. 713. Saraceni ex *Africa* in *Hispaniam* transeunt, ipsis Christianis Hispaniæ Proceribus nonnullis contra *Rodericum* Regem, eorum auxilium implorantibus. Sic Hispania per discordiam Procerum Christianorum, & implorationem auxiliorum à Barbaris in manus eorum devenerat, quam illi deinceps constanter tenuêre potiori ex parte. 800. ferè continuis annis donec tandem à *Ferdinando V.* Rege Aragoniæ, anno 1492. inde prorsus pulsi fuerint:

Quos

Quos inter annos reliqui Saraceni varios faciunt progressus. 717. *Malsamo* Duce *Pergamum* capiunt, mox etiam *Constantinopolim* arcta obsidione cingunt, eamque in annum sequentem usque 718. continuant, quam tamen patrocinio Beatissimæ Virginis Mariæ solvere coguntur. Quo etiam anno *Haumar* alter expulso *Mosalmo* apud eosdem regnare cœpit, mirè in Christianos sæviens, eosque ad deserendam Religionem cogens. Verùm hæc nubes fulminans non diu subsistere permissa est, siquidem hic hostis Ecclesiæ anno 720. impiam efflavit animam, sicque pax Ecclesijs est redita.

Anno 723. *Gizido* Haumari successor edictum in Sacras imagines promulgat, cùm falsò credidisset cuidam malefico, ac impostori Judæo, qui eidem promittebat 30. regiminis, ac vitæ annos, si Sacras imagines omnes, quæ in Ecclesijs per totum Principatum suum haberentur, eliminaret, sed eventus ostendit falsum fuisse vaticinium, nam anno sequenti 724. *Gizidus* mortuus est. Quare filius ejus Ulidus, & successor, impostorem Judæum quasi Parentis interfectorem turpissimâ affecit morte, atque imaginibus indictum bellum abrupit.

725. Saraceni per *Eudonem* Ducem Aquitaniæ contra *Martellum* Regem ex Hispanijs in Gallias evocati ab eodem Rege *Martello* in planicie Turonensi insigni clade afficiuntur, cæsis suorum 370. millibus.

Anno 729. Saraceni ex Hispania rursus in Galliam erumpunt, ultionem spirantes de suis ante quadriennium ad *Turonas* cæsis, mox & ipsi eandem aleam subituri. Interim *Avenionem* occupant proditione *Mauritij* Comitis Massiliensis, unde populationibus totam vastabant regionem. Hos igitur Carolus *Martellus* 731. aggreditur, Urbemque armatâ manu expugnat, propugnatoribus omnibus cæsis, reliquis ijsdem, quibus venerant navibus in Hispaniam redire volentibus, vi tempestatis, fluctibus mersis. 733. pergit Martellus expugnare Saracenos, atque *Authimum* eorum Regem *Narbone* cum suis obsidet. Vulgatâ hujus obsidionis famâ, infinitos propemodum Saracenos ex Hispania excivit, ut suis suppetias ferrent, sed ijs occurrens *Martellus* eos tanta internecione delevit, ut nullus cædis illius nuncius superesset.

734. Saraceni tertiò Gallias tentant, atque *Arelatum* vi capiunt, sed ultra non progrediuntur ab eodem Carolo Martello fortiter repulsi. 735. Saraceni, qui adhunc usque annum in Gallia *Narbonensi* hæserunt ab eodem *Martello* penitùs extirpantur, ac expelluntur, qui nunquam aggredi Gallias ausi fuissent, si discordia Procerum Galliæ eos ad id audendum non incitasset. 739. *Martelli* exemplo Hispani quoque Saracenorum jugum excutere conantur.

740. Saraceni dum ex Hispanijs, Gallijs quoque inhiant, Alphonso Legionis Regi, viam aperiunt Regnum ampliandi. 741. Moritur Carolus *Martellus* Franciæ Rex, Saracenorum terror, qui inde Martelli nomen retulit, quòd quasi malleo (Martellum Frani vocant) Saracenos contudisset.

Anno 748. Magnam *Navarræ* partem Saracenis eripit *Alphonsus* Rex. 750. Plures per Hispaniam Urbes expugnat idem Rex, & levibus certaminibus Saracenos fatigat 753. Multa per *Lusitaniam* oppida, atque Urbes ejecto Saracenorum præsidio restituit *Alphonsus*.

756. In oriente bellum intestinum crescit inter Sarracenos. 757. In eodem Oriente, Habdala Princeps Sarracenorum mirè sævit in Christianos, Monachos præsertim, ac Eremitas. 759. Etiam in Hispanijs factionibus scinduntur Sarraceni, & diversa Regna constituunt. 778. & 779. Dissidijs Barbarorum benè usus Carolus Magnus plurimas de Sarracenis victorias in Hispanijs reportat.

780. *Madi* Princeps Sarracenorum in *Syria*, crudelem in Christianos excitat persecutionem cogens omnes eos, qui ex Judæis & Infidelibus ad fidem Christi transijssent, eam deserere, aut tormentis atrocibus subjici. Sed anno 783. impiam evomit animam.

Anno 785. *Azon Zathur* Sarraceni, Barcinonenses in Hispania Reges, in Aquitaniam se se effundunt, terroreque omnia miscent, quos tamen Ludovicus Rex Aquitaniæ repellit, imò anno 786. in Hispanias progressus, *Barcinonem*, aliasque Urbes expugnat, & *Zathur* Regem captivum abducit.

Anno 793. Alphonsus Castus Rex Galleciæ DEO fidens centum Virgines Christianas tributi nomine per annos singulos à *Mauregato* patruo suo Mauris promissas, dare ijsdem recusavit, atque eis se ob id invadentibus fortiter occurrens cum imparibus copijs 70. millia cum Duce eorum *Mugair*, trucidavit.

795. In oriente retunditur Saracenorum Audacia. 797. Alphonsus Rex Galleciæ contra Sarracenos à Carolo Magno implorat auxilia, quæ etiam impetrat, atque ope illorum anno insequenti 798. movet in Sarracenos, cæsisque centum ferè millibus eorum, *Ulissipona*, & plerisque Lusitaniæ Urbibus, ac prædâ immensâ potitur. Atque ingentes thesauros, quos ibi rapuit anno 799. partim Carolo dono mittit, partim in Cœnobia, & Ecclesias distribuit.

Anno 800. S. Jacobo Apostolo ex memoratis spolijs regio splendore *Compostellæ* Basilicam molitur, quam incredibili acceleratione, & operum frequentia absolvit, & anno 805. magna cum solemnitate consecrari curavit. Quo eodem anno *Aaron* Sarracenorum in oriente Princeps adversus *Nicephorum* Orientis Imperatorem, trecenta millia armatorum educit: quibus ille territus, pacem ab ijs grandi pecuniâ nomine tributi mercatur.

807. Idem *Aaron* comparatâ classe *Rhodum* vastat, verùm in reditu naufragium patitur, & ipse vix incolumis evadit. E contra *Carolus Magnus* missâ in *Corsicam*, ac *Sardiniam* classe, bis Sarracenos profligat.

808. Mortuo *Aaron* Sarracenorum Principe, filij ejus *Mauchmat*, & *Haldalla* de Regno inter se pugnant, Græcis interim Schisma suum magis, quàm Imperium firmare, vel amissa hac occasione recuperare studentibus.

811. *Sarraceni* intercipiunt pecunias Romanorum pro militibus exolvendis missas, 115. Hispani complures cum suis Comitibus, ut jugum Saracenorum vitarent, confugiunt in Galliam, & à Ludovico pio benignè suscipiuntur.

816. Omnia turbant in Hispania Sarraceni, quibus tamen Alphonsus Rex strenuè resistit, & anno 817. multa loca ab ijs recipit, varijsque conflictibus eorum ferociam reprimit.

821. In Hispaniæ *Habdarragmar* Sarracenorum Princeps regnare cœpit, qui

Oo mox

mox diram persecutionem in Christianos excitavit. 822. Sarraceni Hispanenses *Cretam* Insulam occupant.

828. Orientis Sarraceni occidentem gravibus excursionibus vexant, occasione usi dissensionibus Principum Christianorum. 829. Oras Italiæ infestant, quibus tamen Gregorius IV. *Ostium* Urbem muniendo, frænum injicit.

832. Ordonius Rex in Hispania gravi bello à Sarracenis vexatus, Equitum 17. millia, peditum infinitam propemodum multitudinem profligat. Ac deîn 833. victoriam prosecutus plurimis eorum Urbes expugnat, & Regno suo adjicit.

834. Theophilus Orientis Imperator Sarracenos aggressus, victus ab ijs, ac propè captus est. 835. At in Hispania non eum habuêre Sarraceni successum nam *Ordonius* Rex *Cauriam*, & *Salmanticam* ijsdem eripit, captis eorum Regibus & occisis, atque prosequens victorias 836. magnam multitudinem Sarracenorum diversis locis gladio conficit, ac anno 838. Lupum *Musar* Sarraceni Reguli filium in suam clientelam se recipere cogit, qui postea fidelem, & insignem eidem contra gentiles suos navavit operam. Eodem anno & *Theophilus* Imperator Orientis Manuele Duce de Sarracenis triumphat. Verùm mutatâ fortunâ rursus anno 841. à suis proditus, quos in belli Societatem evocaverat, amisso exercitu ægrè ipsemet fugâ vitam salvat, & anno insequenti 842. ex mœrore moritur. Eodem anno 841 relicto magno sui desiderio finem vivendi fecit *Ordonius* Rex post multos de Sarracenis reportatos triumphos, cui succedit Alphonsus filius, magni nomen postea ob res præclarè gestas, adeptus.

843. Sarraceni ex Hispania à Ducibus Beneventanis in auxilium adsciti, Italiam grassationibus perturbant.

844. Ramirius Gallecìæ Rex Alphonsi Casti successor *Oveti* regnans exemplo antecessoris sui, & ipse centum puellarum tributum Sarracenis denegat, ob quod ab ijs bello petitur, quos tamen ille auxilio S. Jacobi feliciter profligat, 70. millibus eorum cæsis.

845. Sarraceni diversas Hispaniarum Provincias invadunt, quibus tamen 847. strenuè obnititur *Alphonsus* Rex. Eodem anno 846. Sarraceni Africani comparatâ classe Romam improvisò impetu aggrediuntur, & S. Petri Basilicam omnibus suis ornamentis, ac divitijs spoliant, sed in mari fœdissimum naufragium passi, omnes cum suis navibus, & spolijs pereunt. 849. ijdem nova instaurata classe, denuò Romam diripere cogitant, verùm fortiter repellit eos S. Leo Papa, & tribus classibus coactis insignem de illis victoriam reportat. Quo eodem anno *Alphonsus* Magnus, Sarracenos Hispanenses *Toletum* oppugnaturos fortiter avertit, & gloriosè retundit.

850. Sarraceni *Cordubenses* mirè ibidem Christianos vexant, ad nefariam suam sectam eos transire cogentes, qua occasione multi pro Christo fortiter vitam posuêre.

851. Italiam infestant Saraceni, & in Hispanijs apud Cordubam complures Christianos martyrio afficiunt. Ennicus Arista è Gothorum sangvine amplas ditiones Sarracenis in Hispania eripit, ex quibus Regna Aragoniæ, & Navarræ fundat.

855. Conimbricam obsidione cingunt Sarraceni, ad quam tamen solvendam adigit

adigit eosdem Alphonsus Rex. Quin etiam idem gloriosus Rex 858. Sarracenos *Toletanos* eò redigit, ut magno auro trium annorum inducias emerint.

8. 1. Ennicus cognomento Arista multis triumphis de Sarracenis celebris, moritur relicto *Garzia Ennico* Filio, qui parentis æmulator multa fortiter contra eosdem Saracenos egit.

866. Ludovicus Imperator cum ingenti exercitu movet contra Saracenos *Campaniam* infestantes, eosque varijs cladibus afficit, sed anno 872. Beneventi capitur in suo palatio perfidè per *Adelgisum* Ducem Beneventanum, & *Scadam* Ducem Sarracenorum, & jurare cogitur quidquid proditores voluêre, sicque liber dimittitur.

874. *Abdila*, seu *Abdala* Princeps Saracenorum Africanorum movens in Italiam *Salernum* obsidet, dumque Sacræ Virgini vim intentat miserè perit, reliquis, adveniente Ludovico Imperatore, internecione deletis.

877. Joannes Pontifex, Italiæ populos, ac Carolum Calvum Imperatorem excitat ad propulsandos Sarracenos, sed hunc conatum interrupêre dissidia domestica Principum Christianorum. Unde Pontifex in eas angustias fuit redactus, ut Barbaris coactus fuerit tributum pendere, ne Roma obsideretur.

880. Basilius Imperator insignem hoc anno retulit de Sarracenis victoriam.

882. Joannes VIII. Papa ob prævalentes Sarracenos, & Principes Christianos inter se disceptantes, quos conciliare non poterat, mœrore animi confectus, moritur. Hispanenses Sarracenos secundis aliquot prælijs intra limites continet Rex Alphonsus.

884. Sarraceni Africani Italiam vastant, famosissimumque illud Cassinense Monasterium incendunt, cæsis magno numero illius Monachis.

889. *Garsias* Legionis Rex contra Sarracenos movens, insignem ex ijs triumphum reportat, Ayala Rege illorum capto. 891. Præclaram de Sarracenis refert victoriam Arnulphus Imperator. Hoc eodem anno moritur Garzias Ennicus Aragoniæ, & Navarræ Rex, cum sua Regna contra Sarracenos generosè defendisset.

892. Ordonius II. Legionis Rex Talabricam obsidens, Sarracenos in subsidium Urbi venientes, insigni clade profligat, simulque Urbe potitur. 893. Sarraceni Lemum occupant.

894. Ordonius II. Legionis Rex cum Regibus *Cordubæ*, & *Tirigitano* ad ripam Durij congressus insigni victoriâ de ijsdem triumphat. 895. Thessalonicam vastant Sarraceni. 896. In oriente triumphantur. Ab anno 897. Turpiter inter se contendentibus Christianis occidentalibus de Regni atque ditionum Limitibus & juribus etiam ipsiusmet Sacræ Romanæ Sedis, Sarraceni securitate hac usi se firmant in occupatis Provincijs usque ad annum 902. Quo Leo Imperator *Himerium* à secretis, expedit cum Classe in *Cretam* contra Sarracenos, quod bellum is fœliciter conficit. Sed resumptis viribus Sarraceni. 903. Leonis Imperatoris Orientis Exercitum profligant Ast 905. In Hispania ab Alphonso IV. Legionis Rege insigni clade afficiuntur.

906. Ramirus II. Legionis, & Asturum Rex, *Madritum* Sarracenis eripit & diripit, & 915. Eorundem Copias prope *Oxomam* fundit ac fugat. Eodem Anno in Italia internecione delentur prope *Garilianum*, unde Provinciam illam jam à multis annis depopulari solebant, à confœderatis Christianis Græcis simul ac Latinis. Eosdem

dem anno 919. *Saneius* Navarræ Rex *Cantabriæ*, & *Pireneorum* finibus potenter exturbat.

923. *Habarghman* Sarracenorum *Cordubæ* Rex hujus Nominis IV. diram persecutionem in Christianos excitat. E contra verò *Ramirius* II. Rex *Legionis*, *Talabricam* Regni *Toletani* obsidet, congressusque cum Saracenorum Exercitu, 12. millia eorum obtruncat, septem insuper millibus captis. Sed & Ordonius Rex Legionis anno 924. ingentem eorum exercitum ex Africa in Hispanias transeuntem debellat, & 925. Sancjus Rex Legionis & Castellæ graviter eosdem vexat, & *Najaram* expugnat, quo mortuo 927. alter Sancjus, filius ejusdem, cognomento *Crassus* 932. pacem cum ijsdem init.

936. Urbs Genua ab Africanis Saracenis improviso impetitur atque diripitur, puberibus omnibus interfectis, fœminis & pueris abductis, totâque Urbe expilata.

937. *Garsias* Cognomento *Tremulus* Navarræ Rex Saracenos multoties insigniter contundit.

Anno 938. Saracenis Africanis & Hispanensibus simul junctis & ad 200. millia militum numerantibus, occurrens Ramirius Rex Legionensis, prodigiosam victoriam de ijs reportat. 939. Sed & *Garsias* Navariæ Rex iteratò fortiter contra eosdem præliatur, multis millibus hincinde interceptis ac trucidatis. Continent se proinde Saraceni Hispanenses usque ad annum 950. Quo rursus insolentiam eorum longius evagantium retundit Idem *Garsias* Rex, multisque cladibus ipsos frangit, ita ut ad mortem usque Garsiæ, quæ contigit 962. quieti manerent.

963. Græci Saracenos in Sicilia cum classe invadunt, sed ab ijsdem vincuntur ac repelluntur. 967. Attriti jam Saraceni in Hispanijs, resumunt animos ac vires, ex bellis domesticis Hispanorum.

968. Ottho Imperator Saracenos *Calabriâ*, & *Apuliâ* ejicit.

969. Saraceni in *Cilicia* & *Syria* multas Urbes expugnant, sed dum anno 970. *Antiochiam* obsident, à Christiano Exercitu dissipantur & funduntur, initio Imperij Orientalis Joannis *Zimisca*, qui tandem triumphatis iteratò Saracenis alijsque Barbaris *Damascum* veniens, veneno tollitur 975. cùm ferè sex annis imperasset.

976. Veremundus Legionis Rex Saracenos vincit & 977. iterum Hispani eosdem fundunt.

979. *Basilius* Orientis Imperator Urbibus *Asculoria*, & *Baria* ope Saracenorum expugnatis, *Apuliam*, & *Calabriam* recipit, *Otthone* Imperatore tunc cum *Lothario* Francorum Rege, bello occupato.

980. cautior hoc damno factus Ottho Imperator, pacem cum Lothario init, & contra Græcos in Italiam properat ac anno 981. expugnandis Græcis in Calabriam intendit.

982. Græci ut sibi Calabriam servent contra Otthonem II. Occidentis Imperatorem Saracenos in auxilium evocant, contra quos pugnans Ottho, desertus ab Italis, grandi clade ab ijsdem afficitur. Et vix nando evadit, ac severè in desertores advertit.

983. Ulciscitur se Ottho de Græcis, & Saracenis inde *pallida mors Saracenorum* dictus, & paulò post moritur.

985.

985. Obijt Rex Legionis Ramirus, cujus pax cum Saracenis facta damnatur, inde enim in *Castellam* & partem *Gallæciæ* tota vis belli Saraceni incubuit. Succedit eidem Veremundus II. filius Ordonij III. Eodem anno Sancjus Cognomento Major Aragonum & Navarræ Rex varias, ex Mauris refert victorias. Atque 988. *Toleti* Regem Saracenorum aggressus, Regnum ejus longè lateque depopulatur, multaq; millia hostium contrucidat.

996. *Idem Sancius Cordubæ* Regem Saracenorum armis persequitur, ipsamque Regiam Urbem *Cordubam* obsidens expugnat.

998. *Saraceni* Hispanenses qui sub Veremundo Gallæciæ Rege poterant omnia, potiti Legionensi Regno & in Gallæcia excisâ Compastellâ, cum ingenti exercitu vicinos Principes Christianos aggrediuntur, sed ab ijs superantur, supra 10000. millia, suorum amissis.

1002. Saraceni Salernum obsident, sed à Christianis paucis, miraculosè magnâ clade afficiuntur, multis eorum interceptis, cæteris in fugam versis.

1003. Iterum Toletanos Saracenos aggreditur Sancius Major, & quaquaversùm strages frequentes edit. Hoc eodem anno mortuus est Silvester II. Papa, cùm primùm bellum Sacrum occinuisset, & Principes Christianos adversùs Saracenos incitâsset.

1009. Saraceni Asiatici Templum Hierosolymitanum evertunt, Judæorum nequissimorum factione, hinc in Occidente contra Judæos decretum est unanimi consensu Christianorum, ut nullus eos societate, nullus commercio dignaretur, sed cuncti expellerentur. Idem tamen Templum non multò post excitatum est magnificentiùs, cui perficiendo occidentales quoque Christiani muneribus suis adlaboravêre.

1000. Sancius Major *Toleto* potitur & magnos in ampliandis suis Regnis progressus contra Saracenos facit; Conquievêre dein in Hispania Saraceni in parvas Satrapias divisi, quas si unanimiter aggressi fuissent Principes Christiani, omnes expulissent, sed maluerunt inter se digladiari & decertare.

1014. Alphonsus V. Rex Legionis interea Urbes, quas Saraceni in eo Regno destruxerant, restaurat. Sed anno 1015. dum *Viseum* Portugalliæ Urbem obsidet, & sine armis obambulat, sagittâ in scapulis ictus occumbit, succedente eidem in Regem Veremundo.

1016. Benedictus VIII. Classem comparat, quâ Saracenos Littora Ecclesiasticæ ditionis infestantes fortiter reprimit.

1018. Moritur Heros ille invictissimus flagellum Saracenorum Rex Aragoniæ & Navarræ Sancius cognomento Major, cum magno omnium bonorum luctu.

1019. Partiuntur inter se Regna ejusdem Sancij Regis Filij cum magno suæ Domûs, & totius Christianitatis detrimento.

1022. Henricus Imperator sollicitatus ab Italis & Benedicto Papa venit in Apuliam, & Saracenos reprimit, eisque Trojam suam nuper ædificatam eripit; Interea successores Sancij Regis de Regnorum finibus acriter inter se contendunt, & anno 1025. in grave bellum erumpunt.

1030. Pisani Africam invadunt, & Regem Carthaginis capiunt, quem tamen conversum & baptizatum dimittunt.

1038. Sarraceni à Michaele Imperatore Orientis, Duce Gregorio Cognomento *Maniaco* ex Sicilia pelluntur, quam illi rursùs recuperare tentant, sed à Christianis repelluntur ac profligantur.

1048. Turcæ qui hactenùs orbi nostro ferè incogniti ad Caucasi montis partes Boreales delitescebant, à Hrommilda Persarum Rege contra Sarracenos in auxilium, magno suo malo, ac multarum Regionum ruinâ evocantur.

1054. Ferdinandus Rex *Castellæ* & *Legionis*, fines Regnorum suorum ampliùs producit, multasque è Sarracenis refert victorias, inde postea Cognomentum Magni sortitus.

1058. Sarraceni invadunt *Siciliam*, & *Messanam* expugnant; Capuam quoque invadunt sed repelluntur & anno 1061. totaliter ex *Sicilia* à Norrmannis eliminantur. Intereà Turcæ arma vertentes contra eos, à quibus in auxilium evocati fuerant, magnam Persidis partem sui Juris faciunt, initoque fœdere cum Calypha Babylonio Sarracenorum, Mahometicæ impietati se adstringunt.

1063. Hoc anno Muri Hierosolymitani permissu Sarracenorum, & pecunia Christianorum refecti sunt, parsque una Urbis, iisdem ad inhabitationem concessa, sub suo Patriarcha. Mox anno sequenti 1064. celebris peregrinatio septem millium, & ampliùs virorum, eo ad visitandum Christi sepulchrum à Christianis suscepta.

1065. Ferdinandus Magnus Rex Legionis, Castellæ & Aragonum, cum potiorem partem Lusitanis à Sarracenis ereptam Regnis suis adjecisset, gloriosis factis plenus, moritur.

1067. Turcæ jam ex Saracenorum diffidijs potentiores facti, Capadociam depopulantur.

1068. Romanus Diogenes primo sui Imperij anno de Turcis triumphat & iterum 1069. ac demùm tertiò 1070. à Turcis victus captusque est, mox liber à Barbaris remissus à suis crudeliter exceptus, eodem anno moritur, sancitâ prius cum Turcis pace. Eodem anno Sancius sive Sanctius Rex Aragonum magna prælia adversùs Sarracenos gerit, quibus multas etiam Urbes & oppida adimit, non una vice, plurimis millibus profligatis.

1074. Urbem & Orbem demeretur Gregorius Papa, dum Universale bellum contra Sarracenos parat, & ad illud universos Principes Christianos invitat.

1076. Raimundus Berengarius, Barcinonæ Princeps, Sarracenorum domitor, quorum 12. Regulos sibi tributarios fecerat, summo Christianorum luctu moritur, cui succedit alter Raimundus Berengarius ejusdem Filius *Caput stupæ* appellatus, qui Patris gloriam æmulando multa contra Sarracenos anno 1086 suscipit, sed anno 1082. magna audentem mors indigna à Fratre Germano illata excipit, eique succedit Raimundus Berengarius tertius.

1083. Alphonsus Legionis & Arcturum Rex Toletum longâ obsidione Sarracenis eripit.

1088. Raimundus Berengarius III. Barcinonæ Princeps Sarracenos acriter persequitur, & *Majoricam* Insulam eisdem adimit. Sed anno 1089. Sarraceni è *Carthagine*

thagine Alphonsi Regis ditiones miserè depopulantur, quibus dum Rex Filium *Sanctium* opponit, eundem cum omni exercitu amittit.

1091. Sarracenorum auxiliaris Exercitus contra ipsum Alphonsum VI. Castiliæ Regem, qui eos in auxilium evocârat, consurgit perfidiosè, eumque vincit ac fugat, qui tamen à Francis Christianis adjutus, eosdem iterum repellit ac fugat, & reprimit.

1094. Sanctius Aragonum, & Navarræ Rex in oppugnatione *Oscæ* Civitatis Sarracenorum, Sagittâ ictus occumbit. Sed anno sequenti 1095. ulciscitur egregiè mortem Parentis, Petrus Filius & in Regno Successor, qui *Oscam* vi expugnat & *Almozobenum* Regem obsidionem solvere conantem in fugam agit.

1096. Prima expeditis in Europa in Asiam adversùs Sarracenos suscepta Authore Urbano II. Pontifice, pro recuperatione Terræ Sanctæ: tantâ verò alacritate hoc bellum susceptum est, quasi non de repetenda Palæstina, sed de adeundo Regno Cœlesti ageretur, ad quod confluxerant sine ullis omninò Stipendijs, solo Zelo fidei tuendæ ac propagandæ ad 300. millia Christianorum præcipuo Duce *Godefrido Bullionio*, qui in hanc Causam ipsum Ducatum suum hæreditarium vendidit, gloriosam mercedem accepturus & in hac vita & in altera, gratamque apud omnes Posteros sui memoriam quo tempore Turcæ quoque adversus Sarracenos Christianorum partem fuêre secuti, sed mox resumptâ perfidiâ, estò Sarracenorum imperio inhiarent Christianos tamen quà vi, quà insidijs infestabant.

1097. Sacer hic Christianorum Exercitus ad *Nicæam* duabus Stragibus Sarracenos fundit, receptæ quoque sunt per eum *Eraclea*, & *Tarsus*.

1098. Iidem Christiani cruce signati *Antiochiam* expugnant post obsidionem undecim Mensium. Intereà etiam in Hispanijs Raimundus Berengarius eo nomine III. Princeps Barcinonensis, contra Sarracenos feliciter rem Christianam promovet.

1099. Sacer prædictus Exercitus *Palæstinam*, & *Hierosolymam* recuperat, atq; unanimi consensu Godefridum Bullionium qui primus Muros Urbis conscenderat in Regem Hierosolymorum creat. Moritur hoc anno Urbanus II. belli hujus Sacri promotor.

1100. Godefridus Bullionius Rex Hierosolymorum Ascalonem capit, eodemque anno cùm vix 13. Mensibus imperâsset moritur, vir non minùs pius, quàm fortis, cui mox succedit Balduinus ejusdem Frater.

1101. Expeditionem alteram parat Paschalis Papa maximo iterum accursu Christianorum plurimùm tamen eorum successus impediente Alexio Græcorum Imperatore.

1102. Baldvinus magnâ Strage vincitur, & vix incolumis evadit.

1103. *Bœmundus* Apuliæ Rex in Expeditionem Hierosolymitanam profectus à Sarracenis capitur, sed & Christianorum Centum quinquaginta millia in Occidentem renavigantium tempestate magnâ ex parte pereunt.

1104. Christiani *Acaron* Civitatem Palæstinæ eripiunt.

1105. Appulère in Palæstinam Anglorum, Danorum, & Flandrorum Copiæ, ac post has Norvegiæ Rex cum decem Millibus suorum, quibus *Baldvinus* bene usus, prævio S. Crucis signo, insignem de Sarracenis reportat victoriam.

1116.

1106. *Berythum*, & *Sidonem* Urbes maritimas subigunt Christiani. Sed apud Carrhas orta seditione inter Christianos Principes, non levem cladem à Sarracenis accipiunt. 1112. Iteratis vicibus interea triumphat de Sarracenis Hispanensibus Alphonsus Legionis, & Aragoniæ Rex.

1113. Turcæ obsident *Hierosolymas*, ast fortiter inde repelluntur à Christianis. Exinde tamen Res Christianorum in Oriente ire cœperunt in deterius.

1115. Multa præclara gerit contra Sarracenos in Hispania Raimundus Berengarius Barcinonæ Princeps, sæpiùs iisdem fugatis ac profligatis.

1117. Pisani Sarracenos ex *Balearibus Insulis* armis ejiciunt. Alphonsus Rex

1118. Legionis & Aragonum *Cæsar-Augustam*, *Tuderam*, *Darocam*, aliasque Urbes Saracenis eripit, multis millibus hostium profligatis, & trucidatis. Spectare videtur ad hunc annum Institutio Ordinis Equestris S. Joannis Hierosolymitani.

Sed & Raimundus Berengarius eò aliquot Sarracenorum Regulos in Hispania redigit, ut sibi Tributarij fierent. Mortuus est hoc anno Baldvinus Rex Hierosolymitanus, cui alter ejus nominis successit, qui Regem Persarum devicit atque occidit, & *Damasci* Regem profligavit.

1120. Mortuus est hoc anno in Oriente *Rogerius* Antiochiæ Princeps, vulneratus in prælio, quod malè cesserat Christianis. *Baldvinus* autem cum Comite Tripolitano, obviam Turcis progressus, prævio signo S. Crucis insignem de ijs retulit victoriam.

1122. Venetorum Classis in *Syria* Sarracenis plurima infert damna.

1123. Incidit in hunc annum ut vult Brietius Captivitas *Baldvini* III. Regis Hierosolymitani per Machumetanos à quibus detentus Duode viginti Mensibus, tandem grandi pecuniâ se redemit. Eodem tamen anno *Tyrus* auxilio Venetorum à Christianis est expugnata.

1124. Prodigiosam rursùm victoriam Christiani contra Saracenos reportant ac rursùs 1127. duabus Stragibus eosdem fundunt. Ac iterum 1129. Regem *Ascalonitarum* perimunt, & Regem *Damasci* tribus prælijs vincunt. 1130. Christiani in Oriente rem malè gerunt, & *Damasci* obsidionem solvere coguntur.

1131. *Baldvinus* II. Rex Hierosolymorum, liberatâ feliciter Antiochiâ obijt, in cujus locum *Fulco*, quartus Rex constituitur. Eodem anno Berengarius Barcinonæ Princeps, Sarracenorum in Hispania fortissimus Debellator vitam mortalem deserit, succedente Raimundo Berengario IV. qui postea Rex Aragoniæ fuit. 1132. *Fulco* Rex à Sarracenis fugatur.

1133. Christiani Orientis Ægyptijs fortiter resistunt & anno 1139. *Ascalonem* Urbem ab iisdem recuperant. 1142. Fulco quartus Rex Hierosolymorum ex Equo decidens moritur, ei succedit Filius Balvinus III. 1143. Urbs Edessa, & tota ferè *Mesopotamia* à Sarracenis, *Alapho* Duce Turcarum, qui jam in Oriente Magni Nominis erat devicta est, multâ & miserabili Christianorum strage.

1144. Christiani in Oriente, dum Urbem *Bostra* Metropolim *Arabiæ* oppugnant, insidijs Sarracenorum circumventi, prodigiosè ab ultima internecione liberantur.

1145. *Emanuel* Constantinopolitanus Imperator, Exercitus Christianorum

contra

contra Sarracenos euntes, multis insidijs fatigavit, ne quid utile Reipublicæ Christianæ efficerent.

1146. Sancto *Bernardo* Promotore universa Europa visa est ad arma pro Christo convolare. *Raimundus Berengarius* IV. fit Rex Aragoniæ, mirificaque in Sarracenos Hispanos audet.

1147. Suscipitur nova expeditio à Christianis in Sarracenos, cui interfuêre Imperator Conradus, Rex Galliarum Ludovicus, Rogerius Siciliæ, & Neapolis Rex. Sveviæ & Bavariæ Duces. Adjunxêre suas Copias Flandri, Angli, ad fuêre etiam in tempore instructissima Classe Veneti.

1148. *Damascum* obsidione cingunt Christiani, cumque jam esset Spes potiundæ Urbis, & expugnandi Sarracenos, exorta dissensione inter Principes, quisque convocato suo exercitu, ab oppugnatione destiterunt. Eodem anno Raimundus Berengarius IV. jam Rex Aragonum insigni victoria de Sarracenis Hispanensibus triumphat, ac *Dertosam* Urbem munitissimam ijsdem eripit.

1149. Item generosissimus Heros *Ilerdam & Frangam*, victis ac interemptis eorum Regibus, expugnat. Ast in Oriente Rex Antiochiæ Raimundus, cum toto Exercitu deletus est à Sarracenis, omnisque ditio, ab ijs occupata, solâ Antiochiâ exceptâ. Redeunt hoc eodem anno ex Orientali expeditione: Conradus Romanorum Rex, & Ludovicus Francorum Rex, multique alij Principes, sed inglorij ob suas dissensiones, & Græcorum perfidias, ac proditiones in Christianos Occidentales. Unde 1150. Rogerius Siciliæ, & Neapolis Rex offensus Græcis, multis cladibus eosdem afficit, *Corinthumq́;* capit & spoliat, ac *Corsicam* Insulam diripit.

1151. Rex Hierosolymorum Balduinus III. Babylonicos Sarracenos profligat.

1154. Raimundus Berengarius Aragonum Rex, Barcinonensi Principatu, & Aragoniæ finibus Sarracenos omninò exterminat. 1155. Ordo Equestris militum de *Alcantara* institutus magnis meritis Christianam rem contra Sarracenos Hispanenses promovet. Eodem anno Balduini III. Exercitus grandi affectus est clade, quòd datam Sarracenis fidem non servâsset. 1157. *Calatrava* Equitum Ordo, magno bono Hispaniarum, contra eosdem Sarracenos instituitur. 1158. *Fridericus* Imperator dum Italiam hostiliter invadit, & Pontificem persequitur, magnas remoras progressibus Christianorum in Oriente contra Sarracenos injicit. Interim tamen Balduinus III. anno 1159. multas Civitates, Sarracenis ejectis in pacem & Libertatem restituit. Eodem anno *Alphonsus* Legionis & Castellæ Rex in reditu ex expeditione Hierosolymitana apud *Baczam* moritur, cui anno 1160. succedit Sanctius III. qui vix annum præest, & à Sarracenis necatur.

1162. *Raimundus Berengarius* Aragonum Rex, terror Sarracenorum fœlicissimus Princeps moritur, succedit eidem *Alphonsus* Filius.

1163. *Balduino* III. Hierosolymorum Regi defuncto *Almericus* ejusdem Frater subrogatur.

1164. *Alphonsus* II. Aragonum Rex Patri Berengario non tam Regno, quàm virtutibus succedens, multa præclara fœliciter contra Sarracenos suscipit. Sed & alter *Alphonsus* Portugalliæ Rex hujus nominis primus. 1173. parvâ subinde manu, magnos hostium Exercitus aggreditur & atterit. 1175. *Almericus* Hierusalem Rex

Pp febri

febri extingvitur, & *Balduinus* Filius ejus in Regem ungitur, qui 117. *Seladinum* Ægyptij Sultani Copias bis vincit & fugat. 1180. Seladinus restauratis Copijs expeditionem ad expugnandam *Hierosolymam* suscipit, quâ auditâ in occidente pariter suscepta est expeditio; territus igitur *Seladinus* susceptam expeditionem non prosequitur, multos nihilominùs ex Christianis Hierosolymitanis captivos interficit. 1181. *Alphonsus* eo nomine Octavus Castellæ Rex Patris vindicaturus necem adversus Sarracenos movet, eosque gravibus deinceps cladibus afficit. Fuêre igitur tres Reges Alphonsi in Hispania simul, nempe: Alphonsus II. Rex Aragoniæ, Alphonsus I. Rex Portugalliæ, & Alphonsus VIII. Rex Castellæ, omnes acerrimi Christianitatis contra Sarracenos defensores, ac Propagatores.

1184. *Balduinus* hujus nominis IV. & in Serie Regum Hierosolymitanorum septimus, absque hærede vitâ excedit, cui succedit Octavus Rex Guido, inter quem & Raimundum Tripolitanum Comitem orta dissensio, Causa extitit, ut Christiani in Extremum discrimen inciderent in Oriente. 1185. Orientales Christiani mittunt in occidentem suos Legatos pro auxilijs impetrandis contra Sarracenos, quæ quidem sunt promissa, non tamen expedita ob dissidia, & simultates inter se Principum Christianorum. Mortuus est hoc eodem anno *Alphonsus* Portugalliæ Rex, cùm memorabiles, nec non prodigiosas sæpiùs victorias ex hostibus Christi victorias retulisset.

1186. Congressi Christiani Orientales, Occidentalibus suppetias non ferentibus, cum Exercitu *Seladini* Regis, vincuntur: *Guido* Rex Hierosolymæ capitur, Tripolitanus Rex vel potiùs Comes subitaneâ morte extingvitur.

1187. *Hierosolyma* postquam 88. annis à recuperatione in manibus Christianorum fuisset, à *Seladino* capitur, universaque Terra Sancta à Sarracenis occupatur, turpiter interim inter se Christianis Monarchis contendentibus. Quo nuncio aliàs Urbanus III. Papa ex mœrore incidit in morbum, & paulò post moritur, eidem subrogatus est statim die sequenti Gregorius VIII. hic mox ut DEUM placaret, atque desperatis ferè rebus Orientalibus provideret, jejunium quinquennale indixit, & ad bellum sacrum cunctos Christianos invitavit. Per septennium quoque inter omnes Christianos Principes pacem sancivit, maledictionis sententiâ in eos prolatâ, qui arma paranda contra DEI hostes, contra fratres suos converterent.

1188. Moritur Gregorius Papa VIII. nondum duobus Mensibus in Pontificatu exactis, cui succedit Clemens III. qui statim Cruciferis omnium peccatorum indulgentiam concessit, edixitque ut pro Sacra expeditione preces totâ Ecclesiâ funderentur, simulque injunxit omnibus, præterquam ijs, qui susciperent expeditionem Bonorum omnium Decimas *Saladinas* dictas. Primi qui crucem sumpsêre fuerunt Reges Franciæ, & Angliæ Philippus & Henricus, & Comes Flandriæ Philippus cum suis Proceribus. Quibus accessit dein & ipse Fridericus Imperator. Hoc tamen Sacrum bellum turbavit nonnihil Richardus Angliæ Regis primogenitus, ideoque anathemate à Legato Pontificis perculsus.

1189. Moritur Angliæ Rex *Henricus*, succedit ei *Richardus* Filius, qui mox in Philippum Regem Franciæ movet: dum sic fœdissimè inter se disceptant Francus & Anglus, Fridericus Imperator cum 150. millibus pergit in Orientem, Gallo & Ang-

g

ob privata odia tardantibus. 1190. Imperator Fridericus aliquot victorias de Turcis, Sarracenis tunc junctis ad *Iconium* reportat, sed dum in *Armenia* æstatis tempore lavandi causâ *Selephum* amnem ingreditur, mergitur nunquam repertus amplius. 1191. Richardus Angliæ, & Philippus Galliæ Reges pace inter se initâ, in Oriente cum nostris junguntur, & Philippus *Acconem* Urbem occupat. Richardus verò *Saladinum* magnâ clade afficit; verùm ortâ inter eos simultate ambo in patriam cum suis Exercitibus redeunt. Eodem anno *Veneta* quoque & *Pisana* Classis disjunctio, Christianæ Reipublicæ perniciosa fuit, quia & ipsæ discessum parantes, præter odia mutua in patriam nihil retulerunt.

1194. Sultanus *Saladinus* Imperator Sarracenæ gentis rebus gestis insignis, efflavit animam, filijs ejus Regnum inter se dispertientibus.

1195. Discordiâ inter *Saladini* Filios exortâ, spes affulsit Palæstinæ recuperandæ; missæ igitur Legationes undequaque, sed irritæ, ob non minorem inter Principes Christianos discordiam.

1196. Gallus igitur, & Anglus sæpiùs inter se confligunt. Alphonsus Legionis Rex Sarracenis confœderatur.

1197. Decernitur ob id bellum in Alphonsum, & geritur fœliciter ab Aragoniæ & Castellæ Regibus. Imperator Henricus Moguntino Archiepiscopo & Othone Saxoniæ Electore belli præfectis, novas instruxit Copias contra Sarracenos pro terræ Sanctæ reoccupatione. interfuere huic expeditioni Rex Hungariæ, Duces Saxoniæ, Bavariæ, Austriæ, Brabantiæ, Thuringiæ, & complures alij Principes, sed hoc ipso anno dictus Imperator moritur.

1198. Henrico Imperatore mortuo Duces modo dicti, victoriam desperantes dilabuntur, reparare terræ Sanctæ Res, & Sarracenorum potentiam evertere potuissent Græci, occasione harum Expeditionum ab occidente, si suas cum Latinis vires conjunxissent, tum quòd armis opibusque florerent, tum quòd faciliùs in *Syriam* trajicere possent, sed hæsêre in sua perfidia, & Romanæ Ecclesiæ conjunctionem, & terræ Sanctæ recuperationem sprevêre, meritò ipsi dein à DEO spreti, & facti sunt Machometanorum ludibrium.

1200. Sarraceni post captam *Joppen* crudeliter in omnes Christianos sæviunt. Tartari ab Indiæ Montibus egressi, multas Regiones occupant.

1201. Galliæ Proceres expeditionem in Palæstinam suscipiunt. Bello Orientem turbant Tartari, quorum circa hæc tempora primum auditum est nomen.

1202. Africani Sarraceni Hispaniam vastant, excursionibus in Galliam quoque factis.

1203. *Sanctius* Rex Portugalliæ Mauris multas clades infert. Veneti Insulam Cretam occupant, mox juncti Francis Constantinopolim etiam expugnant, & *Alexium* puerum constituunt Imperatorem Græcorum. 1204. Strangulato à suis *Alexio*, *Balduinus* Comes *Flandriæ* eligitur Imperator Constantinopolitanus. Pars residua Græcorum Imperij *Trapezuntini* dat initia.

1205. Balduinus Imperator obsidens *Hadrianopolim*, insidijs Bulgarorum capitur, & necatur.

1206. In locum defuncti Baldvini *Henricus* ejusdem Frater eligitur Constantinopolitanus

nopolitanus Imperator, qui egregiè dilatat Imperij sui fines & anno 1210. strenuè cohibet Græcos, in Latinos sævientes. 1211. Sanctius Portugalliæ Rex post multa fortiter & gloriosè contra Sarracenos gesta, multaque ab ijs loca recepta, fundata & munita, vitâ fungitur. Terra Sancta utcunque respirat, favente Christianis *Sultano Alapiæ*.

1212. Novus confœderatorum in Hispania Exercitus, Sarracenorum seu Maurorum propè 200000. à Christianis grandi clade afficitur. *Tartari* magis Europæ innotescunt, à Ruthenis contra Polonos evocati, ex æquo amicis & hostibus perniciosi, quæ erat prima eorum in Europam irruptio.

1213. Incidit in hunc annum ridicula puerorum Gallorum atque Germanorum in terram Sanctam expeditio, quæ nullis artibus potuit impediri, quorum plerique diversimode deperiêre.

1215. Orbi Christiano plurimùm consulit Innocentius Papa celebrato Romæ Concilio, in quo actum de bello Sacro denuò suscipiendo.

1216. Henricus Imperator Orientis moritur, cui Petrus *Curtiacus Antissiodorensis* Comes sufficitur.

1217. Insignis rursùs Exercitus Christianorum in Orientem adversùs Sarracenos mittitur, appulso per idem tempus, & Andreâ Rege Hungariæ cum multis Proceribus in Palæstinam. Veneti suis triremibus promovent cruce signatos euntes in Palæstinam. 1218. *Petrus* Imperator Constantinopolitanus in reditu Româ, proditoriè à *Theodoro Lascare* contra fidem datam capitur, qui biennio in tetro carcere detentus postea occisus est. Nostri *Damiatam* Metropolim Ægypti tentant, & anno sequenti 1219. capiunt. 1220. Fridericus II. In Romanorum Imperatorem creatur Romæ ab Honorio Papa, qui simul cum Corona crucem in Sarracenos accipit, votumque terræ Sanctæ recuperandæ concipit. Coronatus quoque est Robertus Imperator Constantinopolitanus Filius Petri Imperatoris ante biennium capti.

1221. Orto inter Christianos *Damiatæ* dissidio, pars Christiani Exercitûs 70. millium progressa versùs *Memphim* seu *Cairum*, reclamante licèt Joanne Rege Hierosolymitano, *Nili* immissione conclusi, multa indigna cum Sarracenis pacisci coguntur, ac inter Cætera Damiatam reddere. *Theodorus Lascaris* Græcorum Imperator moritur, cui succedit Joannes *Ducas*, qui contra suos æmulos, grandi sui Imperij malo, Turcas in Societatem armorum adsciscit. Honorius III. Papa tantis malis visis, Fridericum II. Imperatorem Romanorum ad Expeditionem Syriacam impellit, quam tamen is miris artibus eludit.

1223. Joannes Rex Hierosolymitanus Romam pro auxilio contra Sarracenos venit, quâ occasione Fridericus Imperator, Honorio Papæ reconciliatus, cum eodem Sacram Expeditionem renovare studuit, pro cujus rei confirmatione anno 1225. *Yolantem* filiam Joannis Regis Hierosolymitani ducit, & ejusdem Regni successionem accipit, nec tamen ad iter Palæstinæ accinxit se se, varias itidem prætexens Causas, variaque quærens subterfugia.

1227. Ad hoc usque tempus, varijs artibus expeditione Sacrâ procrastinatâ, hoc anno eandem suscipit *Fridericus*, sed mox turpiter abrumpit. 40. millibus cruce signatorum ad propria cum eo redeuntibus.

1228.

1228. Compulsus à Gregorio IX. qui defuncto anno priori Honorio III. successerat, rursùs Fridericus in *Syriam* appellit, ubi turpissimè cum Sarracenis paciscitur frementibus Christianis, eumque quasi Fautorem Sarracenorum detestantibus.

1229. *Robertus* Imperator Constantinopolitanus Româ rediens obijt in *Achaja*, succedit eidem Balduinus II. adhuc puer. Rex Græcorum gravissimè perturbatur Imperatoribus Græciæ inter se & à Latinis dissentientibus. Interim *Jacobus* Aragonum Rex *Baleares* Insulas insigni fortunâ Sarracenis eripit.

1230. Alphonsus XI. Legionis Rex de Saracenis Hispanensibus reportat victoriam.

1231. Nova Expeditio in Asiam indicitur, quoniam eodem tempore Persarum Rex de invadenda *Syria* cogitabat, sed hæc non correspondit voto Pontificis, Principibus Christianis, ipsoque Friderico Imperatore modicas prorsùs militares Copias ad eam mittentibus.

1232. Fridericus Imperator Legatos *Sultani Babyloniæ* recipit, & Sarracenis favere deprehenditur. 1236. Jacobus Aragonum Rex *Cordubam* Regiam Urbem Sarracenorum gloriosè occupat, & anno sequenti.

1237. *Valentiæ* atque *Murciæ* Regnis profligato hostium Exercitu, memorabili felicitate potitur. Venit eodem anno *Balduinus* II. Constantinopolitanus Imperator in Occidentem auxilia petiturus, quæ tamen ab Imperatore Friderico non impetrat, occupato tunc tumultibus Italicis, & Germanicis, quos ipsemet excitaverat. Christianorum Exercitus inter *Gazam*, & *Ptolomaidem* gravem cladem accipit.

1238. Constantinopolis à Græcis iterum obsessa per Venetos liberatur. Balduinus II. terrestri itinere cum 60. Francorum millibus redit in Orientem, benignè susceptus ab Hungaris, imò & Bulgaris. Eodem anno & *Theobaldus* Navarræ Rex transit in *Syriam* opem laturus ibidem Christianis.

1239. Publicatis toto Orbe dissidijs & Edictis utrinque inter Gregorium Papam & Fridericum Imperatorem, Fridericus excommunicatus Imperio privatur, hinc in Italia & Germania gravissimæ factiones exortæ, alijs Pontificis, alijs Friderici partes sequentibus. *Theobaldus* Rex *Navarræ* in Palæstina prosperè pugnat contra Sarracenos, sed eo absente Franci notabili afficiuntur clade.

1240. Expeditionem Sacram cum 40. millibus, & Classe ingenti suscipit Richardus *Cordubæ* Comes, Henrici Regis Angliæ Frater, sed exiguo fructu, ipsis Principibus Christianis conatum ejus impedientibus.

1241. Terribilis hîc annus fuit irruptione Tartarorum in Poloniam, Hungariam, Silesiam, cum incredibili earum Regionum devastatione. Friderico interim Imperatore magis sollicito de persequendo Christi Vicario, quàm de resistendo hostibus Christi.

1242. Tartari devastatis dictis Provincijs in sua revertuntur. Templarij strenuè rem contra Sarracenos in Oriente gerunt, multaque millia eorum cædunt.

1243. Turcæ, qui jam ab annis 190. sibi sedem in Asia fixerant, potentiamque suam sat amplè dilataverant, post mortem sui Sultani, cui *Belchiarocus* nomen erat inter se se dissentientes ac divisi, hoc anno à Tartaris opprimuntur, Provincijsque

quas tunc possidebant exuuntur. Ex quibus plerique ad *Syriacum* & *Ægyptiacum* Sultanum Sarracenorum, confugiunt.

1244. *Chorasmini* à Tartaris pulsi, nusquam invenientes sedem apud suos Sarracenos ob improbitatem, in Palæstinam irrumpunt & Hierosolymam occupant. S. Ludovicus Rex Galliæ graviter ægrotans, votum de expeditione pro recuperatione terræ Sanctæ suscipienda concipit, moxque valetudine recuperata, ad eandem se præparat. Et anno 1248. Solvit è Gallia ac navigat in Orientem, atque in Cyprum appellit, ibique hyemat. Quo eodem anno Ferdinandus Castellæ Rex Hispalim Urbem Mauris seu Sarracenis Hispanensibus post 16. Mensium obsidionem eripit.

1249. S. Ludovicus *Damiatam* appellit, atque cum Sarracenis fœliciter congressus Urbem expugnat; sed anno 1250. ab iisdem vincitur, ac capitur, nec non nisi restitutâ *Damiatâ*, pactisque decennalibus inducijs, liber dimittitur.

1256. Ortum est hoc anno dissidium ad *Ptolemaidem* inter Venetos, & Genuenses, quod jam labantes Christianorum Res in Oriente, in ruinam impulit. Intra hoc tempus Tartari Imperium suum promovent, & hoc anno *Mesopotamia* potiuntur ac anno 1257. *Assasinorum* Regionem occupant, ac anno 1258. subjugunt plenè *Persiam*, mox sequenti anno 1259. Syriam subjugant, ac demùm 1260. Alepiam, Damascum, aliasque Civitates Syriæ Sarracenis eripiunt; Pars verò una eorum Poloniam infestat cum magna hominum strage. Dum interim Monarchæ, ac Principes. Christiani gravissima bella inter se gerunt.

1261. Michael Palæologus Græcorum Imperator Constantinopolim, per antiquos Cuniculos à Proditoribus patefactos, noctu postquàm ea servata fuisset à Latinis annis 56. occupat, atque sic Latini ex Imperio Constantinopolitano exacti sunt Baldvino II. Imperatore Constantinopolitano in Occidentem profugiente.

1262. Ditionem Pontificiam infestat Manfredus ope Sarracenorum adjutus.

1264. Christiani in Palæstina Sarracenorum armis, vix non opprimuntur, & mox anno insequenti 1265. inde expelluntur. Causa autem hujus tantæ ruinæ Christianitatis in Oriente, potissima fuerat, intestina dissidia Christianorum Orientem incolentium, quæ maximè fovebant, *Veneta*, & *Genuensis* factiones.

1266. *Bendochar* Sultanus Ægypti *Ptolemaidem* Christianis tentat eripere. sed conatu irrito, verùm recipit Castrum *Saphet*, ubi Cives Christum ejurare nolentes, crudeliter trucidat.

1267. Ordines Equestres de *Calatrava*, *Alcantara*, alijve in Hispania, iteratis vicibus de Sarracenis insignes reportant victorias.

1268. Dum Christiani in *Syria* se se mutuis armis impetunt, *Antiochia* à *Bendochar* Sultano Ægypti capitur, & vastatur. Idem Sultanus Joppen Ægypti proditione occupat.

1269. Paratur magna in Sarracenos Expeditio, in qua cæteris præluxit S. Ludovicus Galliarum Rex, sacram crucem suscipiens cum tribus filijs. Eandem quoque suscepit Eduardus Angliæ Rex. Eodem tempore in Orientem navigavit etiam Alphonsus Rex Aragoniæ, sed hic ventis adversis repulsus, redire coactus est. Inter priores duos sic conventum fuerat, ut Gallus in *Africam*, Anglus in *Syriam* pergeret.

1270.

1270. S. Ludovicus *Carthaginem* appellit, eáque relatis aliquot victorijs potitur, inde *Tunetum*, Regni Caput obsidet, sed pestis Exercitum inficiens, Regem simulque Filium ejus Joannem vitâ privat, sicque soluta est obsidio, Consternatis ex morte S. Regis Christianis, Carolus Siciliæ Rex appellens reddidit animos. Supervenerat quoque redux ex *Syria* Eduardus Angliæ Rex, alijque à quibus victus est Rex Tunetanus, sed ob invalescentem pestem in utriusque Castris pax cum Rege Tunetano inita est. Traijcit in Syriam Eduardus cum multis Copijs, sed quia Sultano Bendochario par esse non potuit, satis habuit Ptolemaidem tueri, excitavit tamen utiliter Tartaros ex Perside, à quibus graviter afflicti sunt Sarraceni. 1271. *Haito* Armeniæ Rex Christianus, bellis per annos 45. feliciter confectis contra Tartaros, Persas & Sarracenos, Præmonstratensem Ordinem inCypro ingressus, hoc anno sanctè moritur.

1275. *Bendochar* Sultanus Ægypti fœdè depopulatur *Armeniam*. Turbatur quoque Syria, cùm Tutores pueri *Bohemundi* Principis Antiochiæ, inter se concertant, & disceptant; Turbata quoque est Hispania per Sarracenos Hispanenses ex simili ferè occasione.

1276. *Michaël Palæologus* Græcorum Imperator graviter premitur à Turcis, hi enim suis sedibus, quas in Asia fixerant, à Tartaris pulsi. *Natoliam* invadunt, ac Regionibus multis potiuntur.

1277. Sarracenorum res in Oriente vacillant superato Sultano Babyloniæ à Tartaris, quorum tumultuum occasione si fuissent usi Christiani, maximos fecissent in Oriente progressus, sed maluerunt inter se minùs fructuosè, & gloriosè digladiari.

1280. Turcæ à Tartaris attriti resumptis viribus occupant minorem *Asiam*, eamque inter se in septem Satrapias partiuntur.

1282. Tartari & Turcæ res suas in Oriente promovent.

1283. In Regno Castellæ inter Alphonsum Patrem, & Sancticum filium turbæ, quorum ille, Sarracenorum Hispanensium auxilium implorare cogitur. Michaël Palæologus moritur, succedit eidem filius Andronicus.

1284. Mortuus est hoc anno *Hugo* Lusitanus, Rex Cypri & Hierosolymorum cui succedit Filius Joannes, & huic post annum defuncto, Henricus Frater, quo tempore Rex Christianorum ad extremum vergebant exitium, ob discordias Christianorum Ptolomaide exortas.

1285. *Argon* occiso Mahomete, Cham Tartarorum favet Christianis, sed & hanc opportunitatem Mahometanos atterendi negligunt Principes Christiani.

1287. Contigit hoc anno crudelis Tartarorum irruptio in Poloniam. Pontifex & Imperator pro bello sacro Contributionem decimi denarij exigunt, ille à Clero, hic à Laicis.

1289. Sarraceni Tripolim in Syria expugnant, Cæsis in ea septem Millibus Christianorum.

1290. Andronicus Imperator Græcorum Fratrem Constantinum *Porphyrogenitum* ex Calumnia in Carcerem conijcit unà cum amico suo & fautore Michaele *Strategopolo*.

tegopoli. Quare destitutum his magnis Ducibus Imperium jam à Turcis labefacta-tum, in pejus ruit.

1291. Capta est hoc anno à Sarracenis *Ptoleimadis* Urbs munitissima, & in qua numerabantur 30. millia armatorum ac 40. millia Civium, sed ut amitteretur merebantur Christianorum eam incolentium vitia, & gravissima inter se dissidia. His auditis *Sidone*, *Beryti*, & *Tyri*, Christiani naves conscedêre, & desertis Urbibus profugêre, sicque tota penitùs Syria est amissa, postquam 192. annis fuisset in potestate Europæorum, cessavitque bellum Sacrum.

1292. Sarraceni metuentes bellum maritimum, trucidant in venatione Ægypti Sultanum, cogitantem de invadenda *Cypro*.

1294. *Cassanus* TartarorumRex miraculosè fitChristianus. Circa annum. 1299. Sarraceni & Tartari, armis se se mutuò atterunt, *Cassano* Tartarorum tunc Principe Christianis valde favente. Tartari Superiores facti, Sarracenos partim expellunt, partim sibi subijciunt. Poterant hâc rursus occasione Christiani Occidentales, accedente *Cassani* favore (qui tunc 200. millia Equitum, Peditumque numerabat) & in armorum societatem invitante, universam Terram Sanctam nullo negotio recuperare, nisi mentem, Consiliumque perdidissent.

1300. Magis intendi ad hanc Opportunitatem Turcæ, Authore Ottomano, cui inter Duces Turcas sortitione dividentes Natoliam seu Asiam Minorem, Bythinia obvenerat. Hi enim *Cassano* cum suis Tartaris in Persidem ob rebellionem *Baydovis* Consangvinei sui, redire coacto, Sarracenos invadunt, iisque pulsis, Imperio haud infirmum faciunt fundamentum. Sicque eversa est Monarchia Sarracenica quæ 678. duravit annis. Atque ab hoc anno crescere cœpit potentia Turcica, tantopere Christianis, ob socordiam suam, atque perpetuam discordiam, formidanda.

Ad meliorem Intelligentiam hujus Synopsis Chronologicæ apponimus hic Catalogos, continentes Seriem Pontificum, Imperatorum, Ducum, ac Principum, qui tempore Monarchiæ Sarracenorum fuêre, ex quibus multorum in hac Synopsi Chronologica fit mentio.

CA-

CATALOGUS

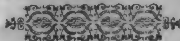
Pontificum Romanorum, qui fuère tempore Monarchiæ Sarracenorum.

BONIFACIUS V. Sub quo incœpit impia Machometica superstitio obijt 625.

Honorius I. obijt	638.	Eugenius II.	824.
Severinus obijt	639.	Valentinus	827.
Joannes IV. obijt	641.	Gregorius IV.	843.
Theodorus	649.	Sergius II.	847.
S. Martinus	654.	S. Leo IV.	856.
Eugenius I.	655.	Benedictus III.	858.
Vitalianus	669.	Nicolaus I.	867.
Adeodatus	676.	Hadrianus II.	872.
Domus seu Domnis	678.	Joannes VIII.	882.
S. Agatho	628.	Martinus seu Marinus I.	884.
S. Leo II. obijt	684.	Hadrianus III.	885.
S. Benedictus II.	685.	Stephanus VI.	891.
S. Joannes V.	686.	Formosus	896.
Conon	687.	Stephanus VII.	897.
S. Sergius I.	701.	Romanus I.	900.
Joannes VI.	705.	Theodorus II.	901.
Joannes VII.	707.	Joannes IX.	905.
Sisinius	708.	Benedictus IV.	906.
Constantinus	714.	Leo V.	907.
S. Gregorius II.	731.	Christophorus I.	907.
S. Gregorius III.	741.	Sergius III.	910.
S. Zacharias	752.	Anastasius III.	912.
Stephanus II.	752.	Landus	912.
Stephanus III.	757.	Joannes X.	928.
Paulus I.	767.	Leo VI.	929.
Stephanus IV.	772.	Stephanus VIII.	931.
Hadrianus I.	795.	Joannes XI.	936.
S. Leo III.	816.	Leo VII.	939.
Stephanus V.	817.	Stephanus IX.	943.
Paschalis	424.	Martinus II.	946.

Agapetus II.	955.	Beatus Callistus II.	1124.
Ioannes XII.	964.	Honorius II.	1130.
Leo VIII.	965.	Innocentius II.	1143.
Benedictus V.	965.	Cœlestinus II.	1144.
Ioannes XIII.	972.	Lucius II.	1145.
Domus II.	972.	Eugenius III.	1153.
Benedictus VI.	974.	Anastasius IV.	1154.
Bonifacius VII.	975. pellitur.	Hadrianus IV.	1159.
Benedictus VII.	984.	Alexander II.	1181.
Ioannes XIV.	985.	Lucius II.	1185.
Ioannes XV.	987.	Urbanus III.	1187.
Gregorius V.	999.	Gregorius VIII.	1187.
Silvester II.	1003.	Clemens III.	1191.
Ioannes XVI.	1003.	Cœlestinus III.	1198.
Ioannes XVII.	1009.	Innocentius III.	1216.
Sergius IV.	1013.	Honorius III.	1227.
Benedictus VIII.	1024.	B. Gregorius IX.	1241.
Ioannes XVIII.	1033.	Cœlestinus IV.	1241.
Benedictus IX.	1044.	Innocentius IV.	1254.
Gregorius VI.	1046.	Alexander IV.	1261.
Clemens II.	1047.	Urbanus IV.	1264.
Damasus II.	1048.	Clemens IV.	1268.
S. Leo IX.	1054.	Gregorius X.	1276.
Victor II.	1057.	Innocentius V.	1276.
Stephanus IX.	1058.	Hadrianus V.	1276.
Nicolaus II.	1061.	Ioannes XIX.	1277.
Alexander II.	1073.	Nicolaus III.	1280.
S. Gregorius VII.	1085.	Martinus IV.	1285.
Victor III.	1087.	Honorius IV.	1287.
B. Urbanus II.	1099.	Nicolaus IV.	1292.
Paschalis II.	1118.	Cœlestinus V.	1294.
Gelasius II.	1119.	Bonifacius VIII.	1303.

Sub quo desijt Monarchia Sarracenorum, & exurgere cœpit Turcarum.

CA-

CATALOGUS

Imperatorum.

COnstantinus Magnus, Romanorum Imperium in Orientale, & Occidentale partitus fuerat, hinc biceps Aquila Romani Imperij cœpit esse insigne. Verùm Occidentale Imperium defecit postea in Augustulo Momilio anno 475. qui fuit ultimus Occidentis Imperator. Occidente in varia Regna, & Dynastias interim disperso. Supererat ergo solum Imperium Orientale, quod dein Græcorum est dictum. Porrò Orientis sive Græcorum Imperatores, qui fuêre tempore Monarchiæ Sarracenorum, sunt sequentes.

Heraclius sub quo Sarraceni suam Monarchiam erexêre, qui obijt	641.
Constantinus III. ejusdem Filius, qui veneno sublatus est eodem anno	641.
Heraclius seu Heracleonas, qui & Constantinus IV. dictus est dejectus	642.
Constans II. occisus	668.
Constantinus V. Pagonates obijt	685.
Iustinianus II. dejectus	694.
Leontius pulsus	698.
Tiberius Absimarus occisus	703.
Iustinianus II. iterum recuperat Imperium. Occisus	712.
Philippicus Bardanes dejectus.	713.
Anastasius sive Arthemius, detrusus in Cœnobium.	714.
Theodosius Adramyttenus abdicavit.	716.
Leo III. Isauricus obijt.	741.
Constantinus VI. Copronymus obijt.	775.
Leo IV. Porphyrogenitus obijt.	780.
Constantinus VII. cum Irene Matre, qui redegit Matrem in Ordinem.	796.
Mox ipse à Matre pulsus, & excœcatus indeque mortuus	797.
Imperavit dein Sola Irene, ac demùm pulsa.	802.
Nicephorus cum Stauratio. Et Nicephorus occisus est.	811.
Stauratius abdicavit eodem anno.	811.
Michael Curopalates abdicavit.	813.
Leo V. Armenus occisus.	820.
Michael II. Balbus obijt.	829.
Theophilus Iconomachus obijt.	842.
Michael III. Porphyrogenitus occisus.	867.
Basilius Macedo obijt.	886.
Leo VI. Philosophus obijt.	911.
Alexander Tutor Constantini VIII. obijt.	912.

Romanus Lecapenus Socer Constantini VIII. pulsus. 944.
Constantinus VIII. Solus, occisus. 959.
Romanus II. obijt. 963.
Nicephorus Phocus occisus. 969.
Ioannes Zemisces veneno occisus. 975.
Basilius cum Constantino IX. ille obijt. 1025.
Constantinus IX. obijt. 1028.
Romanus III. Argyrus. occisus 1034.
Michaël IV. Paphlago obijt. 1041.
Michaël V. Curopalates pulsus. 1042.
Constantinus X. Monomachus obijt. 1054.
Theodora Porphyrogenita. obijt 1056.
Michaël VI. Stratioticus. abdicavit 1057.
Isaacius Comnenus. abdicavit 1059.
Constantinus XI. *Ducas.* obijt 1067.

Eudoxia uxor *Ducæ* curatrix cum tribus filijs transtulit Imperium in Romanum IV. Diogenem, quem in Maritum accepit. 1068.

Romanus IV. Diogenes obijt. 1071.
Michaël VII. *Ducas* pulsus. 1081.
Alexius Comnenus obijt. - 1118.
Ioannes Comnenus obijt. 1143.
Manuel Comnenus obijt. 1180.
Alexius II. occisus. 1183.
Andronicus Comnenus occisus. 1185.
Isaacius Angelus pulsus. 1195.
Alexius III. Angelus Comnenus pulsus. 1204.
Isacius revocatus, ac iterum pulsus. 1204.

Alexius Myrtillus pulsus 1204. quo imperante capta est Constantinopolis à Latinis, & subdivisum est Imperium Orientale in Constantinopolitanum cui præerant Latini, & Trapezantinum, cui præerant Græci, Itaque ex Latinis primus Imperator Constantinopolitanus creatus est.

Baldvinus I. Flandriæ Comes, captus, & occisus. 1205.
Henricus Baldvini Frater obijt. 1216.
Petrus Comes Antissioderensis captus, & cæsus. 1217.
Robertus ejusdem Petri Filius obijt. 1228.

Baldvinus II. pulsus à Michaële Palæologo 1261. occupata Constantinopoli, postquam ea servata à Latinis fuisset. Interea Græcorum Trapezuntani Imperatores fuere.

Theodorus Lascaris eodem anno 1204. quo Baldvinus acclamatus Nicæ Imperator à militibus, qui obijt. 1222.

Ioannes Ducas obijt. 1255.
Theodorus II. Lascaris obijt. 1259.

Joannes

Joannes *Ducas* junior septennis Filius Theodori II. sub Tutela Michaëlis Palæologi à quo jugulatus est.

Michael VIII. Palælogus pulso Baldvino II. Imperium Orientis restituit Græcis, & moritur anno 1283.

Huic succedit Andronicus II. Palæologus Michaëlis filius, sub quo desijt Monarchia Sarracenica, & crescere cœpit Turcica, seu ottomanica.

Porrò Occidentale Imperium à Leone III. Summo Pontifice rursus reintegratum atque restitutum est anno Christi 800. Quo creatus est Imperator Occidentis per eundem Pontificem Carolus Magnus, qui obijt anno Christi 814. Cui successerunt sequentes:

Ludovicus Pius, Caroli Magni Filius, obijt.	840.
Lotharius I. Ludovici Pij filius, factus Monachus.	855.
Ludovicus II. Lotharij filius obijt.	875.
Carolus II. Calvus alter Ludovici Pij filius obijt.	876.
Ludovicus III. Ludovici Calvi filius, cognomento Balbus obijt.	879.
Carolus III. cognomento Crassus obijt.	887.
Arnulphus Caroli magni filius obijt.	899.
Ludovicus IV. Arnulphi filius obijt 912. in quo defecit Caroli Magni Linea.	
Conradus I. ex Franconiæ Ducibus obijt.	918.
Henricus I. cognomento *Auceps* ex Ducibus Saxoniæ obijt.	936.
Ottho I. cognomento *Magnus* ex eadem Domo obijt.	973.
Ottho II. cognomento *Pallida* mors, ex eadem Domo obijt.	984.
Ottho III. cognomento *Mirabilia mundi* obijt.	1002.
S. Henricus Dux Bavariæ obijt.	1024.
Conradus II. Dux Franconiæ obijt.	1036.
Henricus III. Conradi filius obijt.	1056.
Henricus IV. obijt. 1106. Rudolphus, Sveciæ Dux occisus	1008.
Henricus V. filius Henrici IV. obijt.	1125.
Lotharius è Duce Sveviæ obijt.	1138.
Conradus III. Dux Sveviæ obijt.	1152.
Fridericus I. Barbarossa Svevus obijt.	1190.
Henricus VI. Friderici I. filius obijt.	1197.
Philippus Friderici I. filius alter occisus.	1208.
Ottho IV. Dux Brunsvicensis obijt.	1218.
Fridericus II. Svevus occisus.	1250.
Conradus IV. Svevus obijt.	1254.
Henricus Thuringus obijt.	1246.
Guilelmus Hollandus occisus.	1256.
Richardus Anglus cessit.	1264.
Alphonsus Castellæ Rex abdicavit.	1273.
Rudolphus I. Hausburgi Comes obijt.	1291.
Adolphus Comes Nassavius, occisus.	1298.
Albertus Austriæ Archi-Dux, occisus à Nepote.	1308.

CATALOGVS

Regum Hispaniæ.

Omissis antiquissimis Regibus Hispaniæ, solùm eos commemorabimus, qui pertinent ad præsentis Synopsis Chronologicæ notitiam.

POst Romanos, & Romani Imperij inclinationem sui Juris fecère Hispaniam Visegothi, eamque soli rexère ab anno Christi 369. usque ad 408. Quo anno subintrārunt Hispaniam Svevi, atque in Gallicia regnārunt usque ad annum 584. Deinde Regnum Svevorum transijt ad Gotthos, anno 585. quod illi tenuère usque ad annum Christi 713. desijtque in Roderico, qui ultimus Gotthorum Rex fuit in Hispania, Hoc enim regnante per proditionem Juliani Comitis anno prænotato vastata, & occupata fuit à Sarracenis Hispania, ipseque Rodericus in prælio interijt. Hispanicis rebus hunc in modum constitutis anno 718. aliquis radius affulgere cœpit, Pelagius enim ab Asturibus in Principem electus, ex spelunca in qua cum suis degebat, fortiter restitit Sarracenis, ac deinde octoginta millibus Sarracenorum appetitus, eorum Ducem cum 20. millibus cæcidit, jamque priùs erepta Legione Sarracenis, alijsque Oppidis Salutatus est à suis Legionis, Asturum, & Castellæ Rex.

§. I.

Reges Legionis, & Castellæ.

S. Pelagius regnare cœpit	718.	Guzias	[illegible]
Favilla	735.	Ordonius II.	[illegible]
Alphonsus I.	738.	Friola II.	[illegible]
Froilla I.	757.	Alphonsus IV. Eodem anno	[illegible]
Aurelius	768.	Ramirus II.	[illegible]
Silo	775.	Ordonius III.	9[illegible]
Mauregatus	783.	Ordonius IV. invasor	9[illegible]
Veremundus I.	789.	Sanctius I.	9[illegible]9.
Alphonsus II. Castus	791.	Ranimirus III.	9[illegible]
Ranimirus I.	825.	Veremundus II.	[illegible]
Ordonius I.	832.	Alphonsus V.	9[illegible]3.
Alphonsus III. Magnus	841.	Veremundus III.	1010

Ferdinan-

[illegible]dinandus Magnus	1020.
[illegible] II.	1060.
Alphonsus VI.	1066.
Alphonsus VII.	1108.
Alphonsus VIII.	1126.
Sanctius III.	1159.
Ferdinandus II.	11[illegible]0.
Alphonsus IX.	1191.
Henricus I.	1214.
Ferdinandus III.	1216.
Alphonsus X.	1252.
Sanctius IV.	1284.
Ferdinandus IV.	1295.
Alphonsus XI.	1310.
Petrus I.	1350.
Henricus II.	1369.
Joannes I.	1379.
Henricus III.	1390.
Joannes II.	1406.
Henricus IV.	1453.
Ferdinandus V.	1474.

Qui Sarracenos penitùs ejecit, ex Hispania postquam in ea 800. fere annis in ea dominati fuissent.

§. II.

Reges Navarræ.

Respirante aliquantisper post incursionem Sarracenorum Hispaniâ, erectum est à Christianis Regnum Navarræ, cujus primus Rex constitutus est.

Garzias Ximenez Anno Christi 724. *Huic successêre*	
Garzias Ignicus Filius ejusdem	758.
Fortunius	802.
Sancius Garzias 805. *Qui occisus est à Sarracenis in prælio 835. Post hos fuit interregnum annis 4.*	
Electus deîn in Regem fuit Ignicus 839. *Quem secuti sunt*	
Garzias III.	870.
Sanctius III.	891.
Garzias Sanctius Avarca	927.
Sancius III.	962.
Ramirus simul Rex Aragoniæ.	1018.
Sancius IV. Garzias	1069.
Sancius Ramirus	1076.
Petrus	1094.
Alphonsus	1108.
Ramirus II.	1126.
Sancius V.	1151.
Sancius VI.	1195.
Theobaldus I.	1235.
Theobaldus II.	1254.
Henricus Petrus	1271.
Philippus Pulcher Rex Galliæ 1274. *Qui regnavit annis 36.*	

§ III.

§. III.

Reges Aragoniæ.

Ramirus Filius Sancij III. Regis Navarræ, obtinuit Aragoniam, quam Sanctius Pater Titulo Comitis regebat, factusque est primus Rex Aragoniæ Anno Christi 1018. cui successere.

Sanctius Ramiri Filius	1058.	Iacobus Victor, seu expugnatur Sarracenorum	1213.
Petrus Sanctius Ramiri Filius	1094.	Petrus III.	1276.
Alphonsus Petri Frater	1126.	Alphonsus III.	1286.
Ramirus II. Alphonsi Frater	1126.	Jacobus II. 1292. *Qui regnavit annis 35.*	
Raymundus Berengarius	1145.		
Alphonsus II. ejusdem Filius	1169.		
Petrus II.	1203.		

§. IV.

Reges Portugalliæ, seu Lusitaniæ.

Ferdinandus Magnus Rex Legionis, & Castellæ, post recuperatas multas partes Hispaniæ, è manibus Sarracenorum, Portugalliam dedit Filio suo Garciæ, titulo regio post annum 1020. Sed hoc occiso à Sanctio Fratre Provincia hæc mansit sub titulo Comitatus usque ad annum 1112. Dein Alphonsus Henrici Comitis Portugalliæ rexit Lusitaniam per annos 27. qui ob victos 4. Reges Sarracenorum obtinuit titulum Regis anno 1169. regnavitque annis 46. huic successerunt.

Sanctius ejusdem Alphonsi Filius	1185.	Alphonsus III. Frater Sanctij II.	1248.
Alphonsus II. Filius Sanctij	1212.	Dionysius Alphonsi III. Filius 1280. *Qui Regni habenas tenuit annis 45.*	
Sanctius II. Alphonsus II. Filius	1224.		

§. V.

Reges Siciliæ.

Rogerius Filius Roberti Griscardi Ducis Apuliæ exterminatis è Silicia Sarracenis dixit se Comitem Siciliæ 1085. Huic successerunt.

Rogerius II. ejusdem Filius 1102.

Rogerius

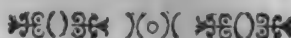
Rogerius III. 1129. *Qui primus obtinuit Titulum Regis Siciliæ.*	Manfredus ejusdem Friderici Filius Nothus 1255.
Guilelmus I. 1153.	Conradus II. Filius Conradi I. 1267.
Guilelmus II. 1161.	*Quo percusso securi, jussu Caroli Andegavensis occupat eodem anno 1267. Regnum Siciliæ Idem*
Tancredus 1186.	Carolus Andegavensis, Huic succedit
Guilelmus III. 1194.	Carolus II. Caroli Andegavensis Filius 1284.
Constantia Regni Hæres eodem an. 1194.	*Qui obijt 1309.*
Fridericus II. Filius Constantiæ 1209. *Qui dein factus est Imperator.*	
Conradus Caputus ejusdem Friderici Filius legitimus 1250.	

§. VI.

Reges Angliæ.

Anglia, olim Britannia divisa fuit in 7. Regna, seu Provincias, usque ad Egbertum, qui totam ferè Britanniam occupavit, jussitque nominari Angliam. Primus igitur Rex Angliæ fuit.

Egbertus, qui regnare cœpit	805. *Hunc secuti sunt:*	Canutus	1017.
Ethelvoldus regnare cœpit	837.	Araldus	1036.
Ethelbaldus	857.	Canutus II.	1041.
Ethelbertus	858.	S. Odoardus III.	1043.
Ethelretus	863.	Araldus	1066.
Almedus	872.	Guillelmus I.	1067.
Odoardus I.	901.	Guillelmus II.	1088.
Adelstanus	925.	Stephanus	1136.
Edmundus	940.	Mathildis	1154.
Eldretus	946.	Henricus II.	1155.
Edvinus	955.	Richardus I.	1189.
Edgarus	959.	Joannes	1201.
S. Odoardus II.	975.	Henricus III.	1217.
Ethelredus	978.	Odoardus IV.	1273. *Qui obijt anno 1307.*
Edmundus II.	1016.		

§. VII.

Reges Galliæ, sive Franciæ.

In Serie Regum Galliæ sive Franciæ in exortu Monarchiæ Saracenorum regnabat.

Clotharius II. qui obijt *629. Hunc secuti sunt.*		Ludovicus *III.*	888.
		Carolomanus	884.
Dagobertus I. obijt	644.	Carolus *III.*	888.
Clodovejus II. obijt	600.	Odo Andegavensis	900.
Clotharius III.	664.	Carolus *IV.*	92[illegible]
Childericus II. occisus	670.	Rudolphus Burgundio, obijt	93[illegible]
Theodoricus I. obijt	690.	Ludovicus ultra marinus	954.
Clodovejus III.	694.	Lotharius	986.
Childebertus III.	711.	Ludovicus V. obijt	987.
Dagobertus II. obijt	717.	Hugo Capetus	998.
Chilpericus obijt	722.	Robertus obijt	1031.
Carolus Martellus desijt regnare *obijt 741.*	727.	Henricus *I.*	106[illegible]
		Philippus *I.*	1100.
Theodoricus II. obijt	741.	Ludovicus *VI.*	11[illegible]
Childericus IV. pulsus	750.	Ludovicus *VII.*	11[illegible]
Pipinus Brevis obijt	768.	Philippus *II.*	122[illegible]
Carolus Magnus Imperator obijt	814.	Ludovicus *VIII.*	12[illegible]
Ludovicus Pius	840.	S. Ludovicus *IX.*	12[illegible]
Carolus II. cognomento Calvus	877.	Philippus *III.*	12[illegible]
Ludovicus II. Balbus obijt	879.	Philippus *IV.* pulcher	13[illegible]

§. VIII.

Reges Hungariæ.

S. Stephanus à DEO electus	1000.	Colomanus	[illegible]
Petrus electus	1038.	Stephanus *II.*	[illegible]
Aba	1041.	Bella *II.* electus	[illegible]
Andreas *I.*	1044.	Geiza *II.*	114[illegible]
Bela *I.*	1047.	Stephanus *III.*	116[illegible]
Salamon	1063.	Bela *III.*	117[illegible]
Geiza	1075.	Emericus	119[illegible]
S. Ladislaus	1078.	Ladislaus *II.*	12[illegible]

Andr[illegible]

Andreas *II.*	1207.	Andreas *III.*	1290. *Qui dictus est Hierosolymitanus, ab expeditione Sacra, quam ipsemet in persona contra Sarracenos susceperat.*
Bela *IV.*	1238.		
Stephanus *IV.*	1275.		
Ladislaus *III.*	1277.		

§. IX.

Comites Barcinonenses.

Berengarius à Carolo Magno factus Comes Barcinonis ob egregiè navatam operam contra Sarracenos, obijt anno Christi 839. cui successerunt.

Ianfredus *I.* obijt	858.	Raimundus *II.* Berengarius	1076.
Ianfredus *II.* obijt	912.	Raimundus *III.* Berengarius	1093.
Miro obijt	929.	Raimundus *IV.* Berengarius	1131.
Ianfredus *III.*	946.	Raimundus *V.* Berengarius	1162. *Cujus Filius Alphonsus factus est, & obijt Rex Aragoniæ.*
Borellus	993.		
Raymundus	1017.		
Berengarius *II.* obijt	1035.		

§. X.

Reges Ierosolymæ.

Gottifreddus sive Gotifredus Bullionius, Dux Lotharingiæ capta à Christianis Jerosolymæ Eligitur primus in Regem Jerosolymæ 1099.

Baldvinus ejusdem Frater	1100.	Baldvinus V. Nepos quarti	1186
Baldvinus II. Controboinus	1118.	Gvido Lusitanus post mortem Baldvini V. Eodem anno.	1186.
Fulco Comes hujus gener	1131.	*Sub quo capta est ac expugnata à Sarracenis Hierosolyma.*	
Baldvinus III. hujus filius	1142.		
Almericus frater Baldvini III.	1163.		
Baldvinus IV. Almarici filius	1173.		

SYNOPSIS CHRONOLOGICA X.

De Progressu Turcarum post eversionem Monarchiæ Turcicæ.

1301. PErgentibus Principibus Christianis inter se dissidere, seque mutuò armis lacessere, Ottomanus Turcicam Monarchiam firmat. 1302. Eversa per Turcam Sarracenorum Monarchiâ in Oriente, manent adhuc Hispani Sarraceni licèt jam minùs potentes, quos hoc Anno iteratis vicibus & fœliciter atterunt Calvariæ & Alcantaræ equites. 1304. *Cassanus* Tartarorum Rex Christianus moritur, cui succedit *Carbanda*, qui mortuâ Matre Christianâ fit Apostata, & ad Mahometem transit, sub quo dein tota Christianitas inter Tartaros defecit, & ipsorum Imperium redactum est ad paucas reliquias, & divisum in *Hordas* seu parvas satrapias.

1308. Turcarum Monarchiæ magis adhuc firmandæ, occasionem præbent, Græcorum, & Latinorum discordiæ ac pugnæ. Eodem anno *Zeliam*, aliaque munitissima loca Sarracenis eripit, & Regno suo adijcit Ferdinandus IV. Rex Legionis, & Castellæ 1309. Equites S. Joannis Hierosolymitani seu Hospitalarij *Rhodum* Insulam aggrediuntur, & anno insequenti 1310. Eandem vi occupant, Turcis inde ejectis, qui priùs ex ea Sarracenos expulerant, & hi Græcos, quo ex tempore *Rhodij Equites* dicti sunt.

1311. Turcæ grandi coacto Exercitu eandem Insulam reoccupare nituntur, sed ab ijsdem Equitibus magnâ clade affecti recedere coguntur. Eodem anno actum iterum de recuperatione Terræ Sanctæ, in Concilio *Viennensi* in Gallia. 1312. *Andronicus* Orientis Imperator auxilium Occidentalium Principum implorat contra Turcas, victo ab ijsdem Filio suo in *Chersoneso*, unde ad ipsas Portas Urbis Constantinopolitanæ, excursionibus infestabant omnia. 1313. *Philippus* Angliæ. & *Edvardus* Galliæ Reges cum multis Proceribus crucem pro expeditione in *Syriam* contra Turcas suscipiunt, quæ tamen postea caruit eventu.

1314. *Philes Palæologus* Andronici Imperatoris Cognatus, modicis copijs Turcarum ferociam retundit. 1319. Victi à Sarracenis Granatensibus Hispani, gravem cladem accipiunt. Ordo *Militum JESU Christi* in Portugallia contra Sarracenos à Joanne Papa instituitur. 1320. Turcæ *Chersoneso* occupatâ in *Thraciam* excurrunt. 1321. Turbatum est graviter hoc anno Imperium Orientale ex Rebellione Andronici Nepotis Filij Michaelis in Avum Andronicum quâ occasione Turcæ paratâ classe bene usi, res suas promovent. 1323. Initum hoc anno fœdus inter Francos, Venetos atque Pontificem, adversùs Turcas, Ægeum Mare deprædantes, sed exitu parum fausto, Francicis auxilijs non in tempore comparentibus.

1328.

1328. *Andronicus* Orientis Imperator, à Nepote Andronico exauthoratur. Moritur hoc eodem anno *Ottomanus* Turcarum Princeps *Prusæ* in *Bithynia*, homo bellicosissimus, post subactam in suam potestatem *Cappadociam*, *Pontum*, *Bithyniam*; *Pamphiliam* & *Siliciam* Regiones opulentissimas, non tam virtute suâ, quàm socordiâ, & discordiâ Principum Christianorum, cui succedit *Orchanes* ejusdem Filius. Moritur quoque hoc anno Andronicus Senior Orientis Imperator annorum 74.

1331. *Orchanes* Turcarum Rex, *Nicæam* Bithyniæ Urbem post longam obsidionem expugnat fugato Juniore Andronico, occupat & *Nicomediam*, multasque alias Urbes. 1332. Turcæ Constantinopolitanam Oram vexant, Urbem ipsam occupaturi, nisi auxilio Veneti atque Genuenses adfuissent. Abduxêre tamen Barbari 10. millia Captivorum Græcorum & Eubœam Insulam fecêre sibi Vectigalem. Non multo tamen post idem Andronicus, cum iisdem Turcis fœdus inijt contra Latinos, nonnullas Insulas Imperij tunc possidentes. 335. Principes Italiæ, Legationem mittunt ad Andronicum Imperatorem, pro fœdere ineundo contra Turcas magna incrementa ex dissensione Christianorum capientes. 339. Græci quoque Legationem in Occidentem mittunt, polliciti Ecclesiæ Latinæ concordiam, si eorum certæ Urbes à Turcis occupatæ armis Occidentalium, redderentur Græcis, verùm hæc Legatio in Ventos abijt. Interea Alphonsus XI. Rex Castellæ, & Alphonsus IV. Lusitaniæ, impetratis à Benedicto XII. Indulgentijs pro ijs, qui cruce signati militarent contra Sarracenos, ingentes conflârunt exercitus, quibus aggressi quinque Maurorum Reges longè majores adhuc copias habentes militares, fœliciter cum iisdem conflixêre. Ex Christianis enim non plures occubuêre, quàm 20. ex Mauris 400. millia, partim Cæsa, partim capta.

1340. Simon quidam à *Quarto*, cum paucis triremibus in Orientem navigans Turcas in *Euxino* Mari divagantes, magnis cladibus afficit.

1341. Mortuus est hoc anno Andronicus Junior Constantinopolitanus Imperator relinquens duos Filios impuberes Joannem, & Michaelem, quibus Tutorem dedit Joannem *Cantaguzenum*, ille occasione hâc usus, effecit ut diceretur *Augustus*. Sic eodem tempore duo Orientis Augusti fuêre, Tutor & Legitimus Hæres Joannes seu *Calo Joannes*, unde enatum Civile bellum, quo Orientale Imperium jam concussum, propè eversum est.

1343. Clemens VI. Papa hoc anno crucem contra Turcas attolli jubet, primi illâ armati sunt: Rex Cypri, Veneti, & Hospitalarij seu Rhodij Equites. Alphonsus IV. contra Sarracenos multis velitationibus fœliciter pugnans, multa Oppida & Castra expugnat. 1343. Christiani cruce signati fœliciter pugnant in Asia, & *Smyrnam* occupant, deletâ Turcarum Classe, ac occupatis etiam aliquot alijs locis redeunt, quæ tamen ipsa inter eos materies belli, postea erant, magno eorum, & totius Christianitatis damno. Inter hæc Alphonsus XI. Legionis, & Castellæ Rex *Algeziram Bœticæ* Urbem, post acerrimos conflictus, & diuturnam obsidionem, Saracenis vi eripit.

1345. Promulgatur iterum Crux in Turcas, cui expeditioni præfectus fuit *Humbertus Delphinus* Gallus, sub cujus auspicijs incensæ sunt Turcarum Naves sed

 præter

prætereà nil memorabile gestum. Interea Joannes *Cantaguzenus* suam Filiam Theodoram dat Orchani Turcarum Principi, portam per hanc, affinitatem Turcis, ad Imperium Orientis aperiens.

1347. Joannes *Cantaguzenus* à suis Fratribus perfosso muro Constantinopolim receptus, *Calo Joannem* Imperatorem capit, quem tamen amicissimè tractavit, imò secum etiam voluit imperare, sed saltem nomine tenus.

1349. *Cantaguzenus* Imperator Turcas fovet, & eos in Thracia sedem figere permittit. 1350. Moritur hoc anno *Orchanes* Turcarum Princeps, qui usus Christianorum inter se dissidijs, *Mysiam*, *Cycaoniam*, *Phrygiam* domuit, & Regnum ad *Hellespontum* usque extendit. Mortuo illo nutabant res Turcicæ, sed socordia Christianorum, occasionem hanc calvam fecit. 1350. Alphonsus XI. Legionis, & Castellæ Rex in obsidione Castri Sarracenorum *Zibatar* dicti pestilenti lue correptus extingvitur. 1351. Tartari Poloniam devastant. 1325. *Contaguzenus*, & *Calo Joannes Palæologus* inter se pugnant, huic ferunt auxilium Veneti, & Arragonij, illi Genuenses, & Turcæ.

1354. Contendentibus inter se Græcorum Imperatoribus Turcæ multas Urbes Græcis eripiunt. 1355. *Calo Joannes Palæologus* Genuensium opera *Cantaguzenum* cogit deponere Imperium, Filius *Matthæus* tantisper resistit *Calo Joanni* evocatis in auxilium Turcis. Ita Turcæ jam uni, jam alteri parti adhærentes, utramque atterebant. 1359. *Orchani* succedit *Amurathes* ejusdem Filius, qui navibus Genuensium usus, sub specie juvandi Imperatorem Græcorum contra Despotas, transit in Thraciam atque *Philippopolim*, *Hadrianopolim*, aliasque Urbes occupat, *Adrianopolimq;* Regni sui constituit Sedem.

1361. Petrus Rex Cypri, cum Hospitalarijs, Turcarum potentiam retundit, & quid Christiani possent contra Turcas junctis viribus, ostendit. 1363. Conveniunt Avenionem ad Pontificem Rex Franciæ, Cypri, & Daniæ acturi de bello Sacro in Turcas, qui intereà *Palæologum* Imperatorem sibi vectigalem faciunt. 1365. Petrus Rex *Cypri*, cum auxilijs Francorum, & Hispanorum, paratâ classe navigat in Ægyptum, ibique ex improviso *Alexandriam* capit, & incendit. 1366. Nova expeditio à Christianis in Thraciam, & Africam suscipitur, ac illi *Calliopin*, hi verò *Tripolim* Turcis eripiunt.

1369. *Calo Joannes* Imperator Græcorum in Occidentem venit, auxilia Christianorum contra Turcas implorans, nihil tamen impetravit, belli metu tunc implicatis Gallis, Anglis, & Hispanis.

1372. Rursum novam expeditionem Occidentales Christiani moliuntur contra Turcas, sed hanc disturbavit Genuensium, & Venetorum, ex re levissima orta discordia.

1375. Græcorum Imperator præter pensionem Vectigalis, insuper etiam in expeditionibus bellicis adesse cogitur Turcarum Principi Amurathi.

1376. A Filio exauctoratus *Palæologus*, Venetorum ope Imperio restituitur qui *Tenedon* Insulam ereptam Genuensibus, in prœmium præstiti auxilij, dat Venetis, unde exortum est dein gravissimum Bellum inter has duas Respublicas. 1379. Acriter inter se confligunt Veneti, & Genuenses propter eandem Insulam Genuensibus

ibus victoribus, ſed anno inſequenti 1380. Rurſùm victis à Venetis. 1381. Continuantur Turbæ Græcorum in Oriente. Ruſſi, & Tartari acriter inter ſe depugnant cæſis utrinque ducentis Millibus.

1383. Rex *Armeniæ* in Hiſpaniam Galliamque venit, ut pace in Europâ conciliatâ, arma contra Machometanos excitet, cui pio conatui poſtea etiam immortuus eſt. Turbæ in Græcia, tam inter Turcas, quàm inter Græcos, duobus Filijs, *Sauzeu* Amurathis, & *Andronici* Joannis Conſtantinopolitani Imperatoris mutuo contra Parentes conjurantibus. 1384. Joannes Imperator Orientis à Filio deponitur, & hic in verba Turcæ jurat.

1387. Joannes Palæologus evadens è Carcere, deijci Andronicum Filium à Turcis impetrat, & alterum Filium Manuelem coronari, qui ſub Tributo annuo Imperium Conſtantinopolitanum poſſideret, ipſe dein in Aula Regis Turcarum victurus. Unde majores Turbæ inter Græcos. 1389. Turcæ Venetis *Athenas*, & *Thebas* eripiunt. 1390. Mira varietas eſt inter Scriptores, de tempore Amurathis Regis Turcarum. Alij enim uſque ad hunc annum vitam ejuſdem protrahunt, qui in prælio contra *Triballos* cæſus eſt. Succeſſit eidem Filius *Baiazethes*, adhuc vivente Parente multis bellis exercitatus.

1391. Aſia minori ferè universâ potiuntur Turcæ, *Theſſaliâ* quoque ac alijs Provincijs in ſuam poteſtatem redactis, ipſi Urbi Conſtantinopolitanæ inhiant, *Tamerlanus* Tartarus Orbi innoteſcit.

1393. *Baiazethes* Turcarum Rex Valachiam, & Bulgariam devaſtans, in Hungariam adijcit animum, atque in Sirmienſem agrum irrumpit, quæ fuit prima irruptio Turcarum in Hungariam.

1394. *Baiazethes* Conſtantinopoli imminens iniquas conditiones extorquet.

1396. *Baiazethes* ad *Nicopolim* cum *Sigiſmundo* Rege Hungariæ prælium committit, inſignemque de hoc reportat victoriam, vix ipſo Rege elapſo fugâ, & ob rem malè geſtam à ſuis poſtea in cuſtodiam dato.

1397. Græci nimiùm à Turca preſſi, auxilia Occidentalium Principum, & præſertim Gallorum ſollicitè implorant.

1398. Tartari cum ſuo *Tamerlano* proſperantur.

1399. Mittuntur à Francis Suppetiæ *Emmanueli* Græcorum Imperatori contra Turcas, ſicque aliquomodo eorum excurſiones reprimuntur.

1400. Cum nec his Francicis auxilijs par eſſet reſiſtere Turcis Emmanuel Imperator Conſtantinopolitanus, ipſemet in Perſona in Occidentem venit, qui quidem à Principibus Chriſtianis magnificè ſuſcipitur, ſed quæ auxilia contra Turcas poſtulabat, non impetrat, perturbatis Chriſtianorum Provincijs, unde re infectâ ad ſua per Hungariam redit.

1401. *Tamerlanes* Rex ſeu *Chamus* Tartarorum, domitis jam priùs *Parthis*, *Aſſirijs* & totâ ferè *Aſiâ*, *Baiazethem* Turcarum Imperatorem cum octingentis Millibus armatorum invadit. Atque prælio acerrimo cum eodem 1402. Comiſſo eundem vincit ac capit, & Caveæ ferreæ incluſum, compedibuſque aureis vinctum in ludibrium per Aſiam ſecum circumducit, quo in carcere etiam finem vivendi is facit. Poſt reditum *Tamerlani* in ſuam patriam, & mortem Baiazethis 4. ejuſdem

filij

filij de Regno patris 12. annis disceptârunt. Poterat tunc imperium Orientale stabiliri, imò & recuperari *Syria*, si coaluissent inter se Christiani. 1403. Magna est inter Historicos, de immediata successione *Baiazethis* dissensio, quidam enim interRegnum Statuunt usque ad *Mahometem* filium ejus, alij huic *Solimannum* Baiazethis Filium interponunt, qui occiso *Issem Zelebi*, & fugato *Musa* seu *Mose* fratribus Regni magnam partem occupavit. Quem annales Turcici ob voluptuosam vitam 1410. necatum, & Regnum Mosi ejusdem Fratri collatum fuisse, tradunt. Donec anno 1413. Mahometes penultimus Filiorum Baiazethis, Mosen fratrem, Turcarum Regem à suis desertum capit, & strangulat, ipseque Regnum adipiscitur. Hic igitur Mahometes, quidquid *Tamerlanes* Patri *Baiazethi* ademerat, id totum recipit, Græcis etiam adjuvantibus, rursumque in Europam rediens, *Adrianopolim* Regni sui caput, & sedem Regiam figit, & constituit, omnibus inde Christianis pulsis, cæterùm colit perpetuam amicitiam cum Græcis. Extinctus verò est Regni sui anno octavo Christi. 1421. Succedit Patri Amurathes II. Eodem anno Emanuel Orientis Imperator moriens Imperium suum inter filios dividit, jam satis ante infirmum, sed hàc divisione factâ in ultimam ruinam præcipitatum. 1423. Amurathes *Epirum* subigit, Captisque Regionis Civitatibus, accipit à Joanne *Castrioto* tres filios obsides, quorum natu minimum egregiæ indolis exerceri facit in re bellica, nominatque *Scandarbegum* hoc est Alexandrium Dominum.

1426. Rex Cypri capitur, & fit Vasallus *Saladini* Sultani Ægypti. 1428. Sigismundus Rex Hungariæ infœliciter confligit cum Turcis vice jam alterâ. 1430. Velut alij volunt 1431. Urbs *Thessalonica* Venetis à Turcis eripitur, quam eijsdem, Græci ex desperatione vendiderant, & inde *Amurathes* victorias suas, per universam Græciam spargit. 1435. Albertus Austriæ Archidux, Sigismundi Regis Hungariæ Gener, absente Socero, cum Hungaris adversùs Turcas feliciter pugnat. 1437. Joannes *Palæologus* agit cum *Eugenio* Pontifice de Unione Ecclesiæ Græcæ cum Latina, simulque auxilijs Occidentalium Christianorum contra Turcas, ac dein.

1438. Ipsemet adest, ac Consilio Florentino interest. & anno 1439. Auctus multis beneficijs, luculentoque auxilio, majoreque promisso Constantinopolim redit. Amurathe interim aliquot loca *Hungariæ*, *Mysiæ* & *Valachiæ*, expugnante. 1441. Joannis Hunninadis virtus innotescit Orbi, qui hoc anno insigni clade repellit *Mesit Begum*, Turcarum Ductorem in Transylvaniam irrumpentem.

1442. Joannes Hunniades delet 80. millium Exercitum Turcarum, immissum sub Albedine Duce in Transylvaniam ab Amurathe. Quâ occasione Scandarbegus, qui expeditioni interfuerat, ad Christianos redit, ac patriam suam *Epirum* repetit, unde Turcis ingentes postea clades intulit. 1443. Amurathes post Septimestrem belgradi obsidionem, re infectâ discedere cogitur, strenuâ operâ fortissimi Ducis Hunniadis. Quo eodem anno Amurathes inducias decennales valde æquas, ab Uladislao Hungariæ Rege impetrat.

1444. Contigit hoc anno memorabilis illa pugna inter *Uladislaum* Regem Hungariæ, & *Amurathem*, in qua victi Christiani, & ipsemet Rex fortissime dimicans occumbit. Eodem anno *Sultanus* Ægypti *Rhodum* obsidet, sed eam Equites Hospitalarij

Hospitalarij tunc *Rhodij* dicti, generosè propugnant, ut inde cum ignominiosa fuga recedere fuerit coactus.

1445. Ad Ladislaum *Posthumum* revolvitur Hungariæ Regnum, sub Tutela Joannis Hunniadis, qui eam fortiter à Turcarum vi defendit. Moritur Joannes *Palæologus*, Imperator Constantinopolitanus, cùm imperâsset annis 27. Cui successit Constantinus Frater, adversus quem minor natu Frater Demetrius insurgit, verùm huic, prior antepositus est, & à Turca Amurathe, & à Græcis, qui eo jam Græcos redegerat, ut id absque ejus consensu præstare non possent. Eodem anno Amurathes *Poloponnesum* subjugat.

1446. Ne Turcæ in Imperium Occidentale progrederentur, prohibet eos fortissimus Hunniades, sed & *Scandarbegus* Epirotarum Princeps eosdem profligat.

1447. Opera Nicolai V. Papæ pax inter Principes Christianos tentatur.

1448. Joannes Hunniades bellum Turcis infert, à quibus victus ægrè elabitur, pugnatum est diebus tribus, ac ex victoribus Turcis 38. millia Turcarum cæsa. Tanto illis stetit hæc victoria.

1450. Amurathes Urbem *Croiam* obsidet propugnante eam fortissimo Duce *Scandarbego*, atq; 1451. Obsidionem turpiter solvere cogitur, ac ex mœrore extremum diem claudit, succedit eidem *Mahometes* I. Filius Primogenitus.

1452. Mahometes *Athenas* solo æquat, & ad obsidionem *Constantinopolim* se accingit. 1453. Obsidetur à Mahomete *Constantinopolis*, & ingenti luctu Christianorum expugnatur, in qua expugnatione occumbit, & *Constantinus*, ultimus Constantinopolitanus Imperator. Urbs exponitur direptioni, in ea tanti pecuniarum Thesauri inventi, ut earum vel una pars, si in Militum stipendia, pro Urbis defensione impensa fuisset, suffecisset pro ejusdem conservatione: Ita Imperium Græcorum post annos 1122. concidit, & translatum est ad Ottomanos. Neque hoc tamen malo Principes Christiani sapere voluêre, collidentibus inter se bello *Francis*, & *Anglis*, *Sfortiâ* & *Venetis*, *Alphonso* & *Florentinis*. Intereà *Scandarbegus* missos in se Turcas egregiè retundit.

1454. Habitus hoc anno Conventus à *Friderico* Imperatore de bello Turcis inferendo, inutilis evasit, ob Principum Christianorum intestina odia. Interim Joannes Castellæ Rex à Sarracenis seu Mauris lacessitus, occupat *Heracleam* ad *Calpen*, ac eodem anno moritur. Mahometes *Tribalos* sibi subijcit.

1455. *Scandarbegus* interea varijs vicibus gravissime Turcas affligit. Mortuo Nicolao V. Pontifice ex mœrore captæ *Constantinopolis*, subrogatur Callistus III. qui statim votū de bello Turcico concipit, quod etiam reliqui Principes Christiani probavêre.

1456. *Callistus* Papa placando Numini supplicationes indicit, & jubet meridie sonitu Campanarum Christianos ad preces contra Turcas excitari, sed & *Usum* in *Cassanem* Armeniæ, Cappadociæ, & Persidis Imperatorem contra Mahometem incitat, & 40. millia cruce signatorum Hungaræ in subsidium mittit, quorum auxilio Joannes Hunniades *Belgradum* sive *Albam Græcam* gloriosè jam secundò defendit contra *Mahometem*, quem magnâ clade affectum adigit obsidionem turpissimè solvere, verùm Hunniades complorante universâ Ecclesiâ, eodem anno moritur.

1457. Turcæ iteratò Copias suas immittunt in *Scandarbegum*, quas is gloriosè

retundit ac dissipat. Tentant ijdem Barbari *Mitylenem* in Insula *Lesbo*, verum & hinc turpiter sunt rejecti. Eodem tempore, & *Usum Cassanus* Persarum Rex excitatus à *Callisto* Papa, invadit in Oriente Turcas. Otiantibus ac ignaviâ sopitis ad hanc opportunitatem Turcas reprimendi Principibus Christianis. *Callistus* Papa mittit Cardinalem Aquileiensem, cum classe in Orientem, qui multas Turcarum naves depressit, Insulasque aliquot eisdem ademit.

1458. Mahometes II. expugnatâ *Corintho*, toti *Pelsponeso* Vectigal imponit. *Demetrio* & *Thomâ* Palæologis inter se decertantibus, & illius negotia promoventibus. Hoc eodem anno moritur *Callistus* Papa, totus in bellum Turcicum intentus, ad quod continuandum 150. millia aureorum seposuerat. Succedit eidem *Æneas Sylvius* dictus deinde Pius II.

1459. Pius Papa in conciliandis Principibus Christianis laborat, eosdemque ad Sacrum bellum accendere conatur, seque ipsum Ducem pro bello offert, sed evanuit illius conatus ob discordias Principum. *Thomas* & *Demetrius* Fratres Palæologi, dum de Peloponensi residua parte inter se contendunt, totam perdunt, eâque Mahometes Turcarum Imperator, in auxilium unius ex illis evocatus, auxiliator potitur. Eodem anno *Jacobus* ex Regum Cypri stirpe natus Regnum illud occupat, & se beneficiarium Mahometanorum, miser facit.

1460. Multi Principes Orientis, invitant Occidentales in Turcas, pollicebantur illi aggredi Mahometem in Asia, dum eum Occidentales in Europa distinerent, sed surdis canebatur fabula. Quo tempore *Monembassia* seu *Epidaurus* in Turcarum potestatem devenit.

1461. Mahometes *Trapezunte* captâ Davidem *Comnenum* ejus Imperatorem abductum, cum tota stirpe enecat, sic Imperium hoc ab erectione sua anno 257. corruit. Capit quoque *Demetrium* Peloponnensem Principem, & *Palæologorum* Familiam, quæ Turcarum potentiâ & auxilijs contra se invicem usa fuit, in Græcia extingvit. Thomas *Palæologus* profugit Romam, ut ibi ex aliena misericordia viveret, qui Fratrem *Demetrium* Consortem Principatûs ferre noluerat.

1462. Gestum est hoc anno à Mahomete bellum *VValachicum*, quâ Provinciâ exutus est *Bladus*, suffecto ei Fratre Draculo.

1463. *Bosnia* Regnum, Turcæ occupant ejusque ultimum Regem *Stephanum* vivum excoriant. *Argos* quoque Urbem Peloponnesi Venetis eripiunt. Hinc Veneti confœderati Hungaris bellum contra Turcas capiunt. Et quidem Rex Matthias cum suis Hungaris *Jaizam Bosniæ* caput, feliciter recuperat. Quam dum recipere tentat *Mahometes* strenuè repellitur à Civibus: mox audito Hungarorum succursu, Turcæ abjectis in profluentem tormentis, recedunt cum multis vulneribus, ac majori dedecore. Veneti verò Anconam cum sua classe & Pontificia, ad infestandum Peloponnesum appellunt.

1464. Pius II. Pontifex ipsemet licèt ægrotus in persona bellum Turcicum promovere cupiens, Anconam venit, ad quem innumerabilis Christianorum multitudo armata confluxit, sed hæc cùm ei alendæ par non esset Pontifex, venditis armis, & equis defluxit, ac Pontifex ipse expeditionis hujus summus Promotor, ingravescente morbo obijt. His quoque non obstantibus Veneti bellum continuant, parùm tamen

men fœliciter cum Turcis in Græcia pugnant. Equites Hospitalarij magis prospere, qui & *Mahometem* aliundè occupatum, ad pacem Ordini suo gloriosam compellunt.

1465. *Scandarbegus* adversùs Mahometem strenuè *Croiam Epiri* Metropolim defendit.

1466. Idem Heros Georgius Castriotus seu Scandarbegus moritur, anno ætatis 63. qui per annos 24. Turcas à vastanda *Epiro* & *Hungaria* arcuerat.

1467. Turcæ Ottomanicâ perfidia à Matthia Rege Hungariæ pacem exposcunt, ut cùm in Asia rem agerent, initis cum Pannonibus inducijs, nihil ultra in Europa formidarent.

1470. *Mahometes* hoc anno ingenti classe comparatâ, *Lemnum* vastat, *Imbrum* capit, *Eubœam* Insulam diripit, ac denique *Chalicidem* seu *Nigropontum* vi *expugnat*, Germaniâ intereà, Galliâ & Hispaniâ turbatâ.

1471. Dum reliqua Hispania bellis turbatur, Alphonsus V. Lusitaniæ Rex *Azillam* & *Tingin* in *Africa* Mahometanis eripit ac munit.

1472. Suscepta est hoc anno expeditio 85. Navibus Pontificijs, Venetis & Siculis, nusquam comparuêre Turcæ sed Bosphoro atque *Hellesponto* se continuerunt. Tentata igitur à Nostris, sed irrito conatu *Attalia Pamphilia*, *Smyrnâ* direptâ omnibus Incolis abactis. Ab alia autem parte *Usum cassanes* Persa, 50. millibus in Turcas irruit, & *Trapezuntem* ac *Neo-Cæsaream* illis eripit.

1473. Idem *Usum Cassanes* Exercitum Turcicum profligat, at repetito certamine victus est, filio etiam primogenito in prælio amisso. *Mocenicus* interim Venetorum Belli Dux in *Caramania* feliciter pugnat in Turcas, tribus eorum Urbibus præcipuis receptis, totoque Regno, quod Principi suo reddidit, ac deinceps *Lyciam* quoque deprædatus est.

1474. Bellum convertit *Usum Cassanes* in Sultanum Ægypti, *Cappadocas* & *Armenos*, eosque *Persico* subjugat Imperio, multaque pollicitus auxilia contra Turcas, Christianis si armorum Societatem constantem ab ijs impetrare potuisset. *Naupactum* frustra à Turcis tentatur, mox & *Coccino* Lemni Insulæ Oppido Turcæ repelluntur, & fugantur.

1475. Genuensibus *Theodosiam* in *Taurica Chersoneso* Emporium nobile Turca eripit. Interim *Stephanus* Wayvoda Moldaviæ, insignem de Turcis reportat victoriam.

1476. Idem Stephanus Tartaros in se irrumpentes, grandi strage delet eos usque ad Borysthenem fluvium cædendo insecutus. Veneti è contra ad *Soncium* fluvium magnam accipiunt cladem.

1477. Turcæ *Croiam* Epiri Metropolim expugnant. *Scordam* quoque cum Tænaro, Laconiæ promontorio, & Lemno Insula Venetis eripiunt.

1478. *Usum Cassano* mortuo ætatis 78. Succedit Jacobus Filius fratre natu minore necato. Post quem reliqui Principes Persidis, nullius nominis extitêre, usque ad *Ismaëlem Sophi* in quo virtus militaris Persarum visa est reflorescere.

1479. *Stephanus Bathorius* Transylvaniæ Wayvoda, cum *Paulo Kinisio* fortissimo

ſimo Duce, centum millium Exercitum Turcarum in Walachia fundunt ac profligant.

1480. Obſident *Rhodum* Turcæ, indeque grandi clade acceptâ ab Equitibus Rhodijs repelluntur, Cæſis hoſtium 30. millibus. At *Achmetes* Paſſa *Hydruntum Calabriæ* poſt obſidionem 17. dierum capit. Inde *Apuliam* ferro, flammâque vaſtat: Tunc Italiæ Principes ingenti timore perculſi, relictis diſſidijs mutuis, & Matthiæ Regis Hungariæ advocato auxilio, fœdus contra Turcas ineunt. Eâdem occaſione intendebant Turcæ *Lauretanam* quoque domum expugnare, & expilare, ſed injecto divinitùs terrore, ab impio propoſito deſiſtere coguntur.

1481. Concilium à Pontifice Romam indicitur ad opem Principum Chriſtianorum contra Turcam ſollicitandam. Moritur *Mahometes* Primus è Turcis Conſtantinopolitanus Imperator ætatis annorum 53. dictus *Magnus*, quod Imperium Conſtantinopolitanum, & Trapazuntinum, duodecimque Regna ſubverterit, & pluſquam 200. Urbes magnas Imperio Turcico ſubjecerit, quæ tamen perfecit, non tam ſua virtute, quàm Chriſtianorum diſcordiâ & ſocordiâ. Subſtituitur eidem à Janiczeris Baiazethes II. natu minor Frater, repudiato *Zizimo* majori natu. Turcæ *Hydruntani* auditâ morte Machometis, & audito adventu copiarum Matthiæ Regis Hungariæ, Italiam deſerunt, & *Hydruns* aliquot Menſibus obſeſſa deditur, abductis in Captivitatem omnibus Turcis Præſidiarijs. Quo metu ſoluti Principes Italiæ, ad genium ſuum, hoc eſt ad Civilia bella redeunt.

1482. Zizimus major natu Mahometis Filius in Baiazethem II. inſurgit, ſed ab hoc victus, peregrinatur ad Mecham, & alio exercitu collecto adverſus fratrem iterumque victus *Rhodum* fugit, indeque miſſus in Galliam, & poſtea ad Pontificem, vixit ibidem, *Baiazethe* eidem in alimenta quotannis 45. millia aureorum accuratim apud *Rhodios* Equites perſolvente. Hoc eodem anno exortum eſt in Hiſpania bellum Granatenſe, contra reſiduos ibidem Sarracenos, quod decennio tenuit.

1484. Memorabili victoriâ de Mauris ſeu Sarracenis Granatenſibus, triumphat Ferdinandus Catholicus, totuſque in eorum everſionem accenditur.

1486. Sultanus Ægypti, inſurgit in Baiazethem, & illius duos Exercitus, ferè ad internecionem delet.

1488. Turcæ oppugnantes *Adanam Ciliciæ* Urbem Duce *Halli Baſſa*, Ægyptios auxilio adventantes, prælio acri vincunt.

1489. Veneti hoc anno potiti ſunt Inſulâ *Cypro*, Catharinâ Reginâ ijs Jus omne ſuum cedente. Poloni Tartaros ab incurſione Poloniæ & Ruſſiæ magnâ clade repellunt.

1490. Apoplexiâ tactus moritur Turcarum terror Matthias Rex Hungariæ. Decimæ ab Eccleſiaſticis eodem anno ſunt exactæ per univerſum Clerum pro Sacra expeditione, nullo tamen alio operæ pretio, quàm ut miſeri Eccleſiaſtici attererentur.

1491. *Baiazethes* paçem init cum Sultano Ægypti, retentâ *Adano* cum *Tarſo Ciliciæ*. *Granatam* Sarracenorum primariam Urbem in Hiſpanijs obſidet Ferdinandus Rex Catholicus, feliciter expugnatâ anno ſequenti 1492. poſt Octo Menſium obſidionem. Reſidui quoque Mauri hoc anno totaliter domantur in Hiſpania, cum 800. ferè annis poſſediſſent Hiſpanias.

1493.

1493. Baiazethes II. per Dervifium quendam in Macedonia ferè interimitur. Turcæ magnâ clade vexant Christianos in Croatia.

1498. Turcarum 70. millia, per Walachiam & Russiam in Poloniam irruunt, collectaque ingenti prædâ dum reditum parant, partim frigore pereunt, partim à Stephano Moldaviæ Wayvoda delentur.

1499. Renovatum est hoc anno inter Turcas & Venetos Bellum magnis utrinque damnis, sed majoribus Christianorum, Baiazethes enim Venetis *Naupactum* & *Methonem*, *Coronam* atque *Dyrrhachium* eripit. Veneti Turcis *Cephaleniam* Insulam & Leucadem, Ismael Sophi Usuncassanis ex Filia Nepos Regnum Persarum restaurat, novamque Alcorani instituit Sectam.

1500. Residui & jam domiti Sarraceni in Hispania, rursùs hoc anno rebellant, ob idque rursùs victi totâ Hispaniâ eijciuntur.

1501. *Ludovicus* Francorum & *Ferdinandus* Hispaniæ Reges, specie bellum inferendi Turcis, cum quibus Ferdinandus Rex *Neapolitanus* fædus inierat, per suos Duces Regnum illud occupant, & inter se dividunt. Galli & Hispani cum Italis contra Turcas profecti ad *Mitylenem* cæduntur. Poloni, & Walachi, cum Tartaris *Zavolnensibus*, adversùs *Precopenses* seu Turcicos Tartaros fœdus ineunt, ut initis viribus, meliùs eorum insolentijs resistere possint.

1505. Mortuus est hoc anno *Joannes Basilij* Magnus Moschoviæ Dux celebris excusso jugo Tartarorum, quorum aliquos sibi etiam subjecit.

1506. Lithvani Duces Tartaros Invasores, magnâ clade repellunt.

1508. Classis *Campsonis* Sultani Ægypti per mare rubrum missa, Lusitanos imparatos sub anni finem ad portum *Ciauli* vincit. Verùm mox initio anni 1509. Lusitani Duce Almeida insignem de ijsdem Ægyptijs victoriam reportant, ingenti edita *Mammalucorum* strage, quo audito Persarum *Sophi*, amicitiam Lusitanorum ambit ac impetrat. Franciscus *Ximinius* Archi-Episcopus Toletanus vir Literis, pietate & bello clarus, bellum feliciter in Africa contra Mahometanos gerit, *Oranumq;* Urbem uno die capit. *Tekel* famosus ille Machometanæ Legis interpres, & jam Ismaëlis Sophi Regis Persarum Dux, duos Baiazethis exercitus delet, sed post ab eodem Ismaële interimitur.

1510. Julius Papa Polonos ad bellum Turcicum invitat, quod illi in suis Comitijs inire recusant ne dum Turcam ab alijs avertere conantur, in se converterent. Exercitus Ferdinandi Regis Hispaniæ, post captam in Africa *Beugiam* & Tripolim æstu laborans, magnâ clade afficitur à Mahometanis.

1511. Hoc anno *Baiazethes Achmetem* Filiorum superstitum natu maximum sibi successorem Imperij designat, quæ res dedit occasionem turbarum magnarum inter Turcas, altero Filio *Selimo* tertio genito Imperium prætendente, imò violenter ad illud aspirante, sed hunc commisso prælio Baiazethes fundit, ac ultra Pontum Euxinum fugat.

1512. *Selimus* ex fuga à Janiczeris revocatus *Baiazethem* Imperio, & postea vitâ per Medicum Judæum privat anno vitæ 74. Imperij Trigesimo primo. Fratres quoque majores natu *Achmetem* & *Corchutem*, & quot quot habere potuit filios fra-

trum

trum enecat. Tartari Præcopenses per Podoliam grassantes, à Polonis & Lithvanis Duce Constantino *Ostrogio*, multis prælijs profligantur.

1513. Acriter Italis, Gallis, Anglis & Germanis, Polonis item & Moschis inter se pugnantibus, Turcæ *Illiricum* vastant, qui tamen repressi sunt ab Uladislao II. Rege Hungariæ.

1514. Bellum Turcas inter & Persas oritur. Christianis turpiter interea contra se invicem decertantibus. In Hungaria cruce signati contra Turcas, adversus Nobilitatem arma convertunt, qui tamen à Joanne Wayvoda Comite Scepusiensi delentur, eorum Duce Georgio *Szekelio*, alijsque complicibus captis, & gravissimis supplicijs affectis.

1515. Conventus Viennæ Austriæ hoc anno magnus celebratus, convenientibus Maximiliano Imperatore, Uladislao Hungariæ, & Sigismundo Poloniæ Regibus. Is initio terruit *Selimum*, ast ubi advertit in eo de se invadendo nihil fuisse actum, animos recipit, hostesque suos fœliciter aggreditur. Hoc eodem anno moritur Uladislaus Hungariæ, cui succedit Ludovicus Filius.

1516. *Selimus* Turcarum Imperator *Campsonem* Ægypti Sultanum & Syriæ Dominum invadit, eumque prælio prope Damascum vincit, totâque *Syriâ* potitur.

1517. Selimus occupatâ Syriâ aggreditur Ægyptum, commissoque iterum prælio ad *Memphim* seu *Cairum Tomumbeium Campsonis* successorem profligat, totamque *Ægyptum* occupat. Sicque *Mamaluchorum* Imperium concidit, post annos prope 300. quibus steterat. In Concilio Lateranensi Bulla cruciata cum Indulgentijs contra Turcas instituitur.

1518. Variæ consultationes inter Principes Christianos de bello Turcico habitæ, sed quæ in ventos abiêre, ob exortam novam Lutheri hæresim.

1519. Piam hanc cogitationem, de bello contra Turcas suscipiendo, magis adhuc perturbat Sacramentariorum Hæresis hoc anno excitata, & ab Inferis revocata ab Udalrico *Zvinglio*. Licet hujus perniciosæ sectæ initia alij ad annum 1525. referant.

1520. Selimus Turcarum Imperator prope Hadrianopolim peste extingvitur. Succedit Filius Solymanus. Qui statim initio sui Imperij 1521. Belgradum munitissimum Christianitatis propugnaculum occupat, Christianis tunc de negotijs Religionis occasione novarum sectarum disceptantibus.

1522. Dum Principes Christiani inter se circa Religionem decertant, occasione hâc usus Solymanus *Rhodum* obsidet, eamque licet ab Equitibus Hospitalarijs fortitèr defensam proditione potiùs, quàm armis occupat.

1526. *Solymanus* veritus, ne post captam *Rhodum* Principes Christiani inter se convenirent, volens eos prævenire, arma in Hungariam vertit acerrimumque prælium cum Ludovico Rege committit, in quo hic cum parte magna Procerum Regni, miserè perit. Hinc latè vastatâ Hungariâ cæsis vel abductis ferè 300. millibus Christianorum, & nec ultra progrederetur Turca, Motus Asiatici impediêre. In locum cæsi Ludovici, Hungari inter se divisi, alij eligunt Joannem *Zapolium* Transylvaniæ Wayvodam & Comitem Scepusiensem, alij *Ferdinandum* Archi-Ducem Austriæ, unde Bella & desolatio Regni.

1527. Fer-

1527. Ferdinandus Archidux & jam Bohemiæ Rex coronatur Budæ in Regem Hungariæ, fugato Joanne.

1528. Joannes Zapolius, exulare in Polonia coactus, pro restitutione sui in Regnum, Turcarum opem magno Patriæ damno implorat.

1529. Adest igitur cum magno exercitu, Turca. Et *Quinq; Ecclesias*, *Albam Regalem*, *Strigonium*, *Budam*, *Pesthum*, aliaque munitissima loca occupat. Obsidet & *Viennam*, sed irrito conatu retrocedere cogitur.

1530 Concessa est hoc anno Equitibus S. Joannis Hierosolymitani Insula *Melita* à qua postea Equites *Melitenses* sunt dicti, unde Turcas de more vexarent, eorumque ferociam ferro, armisque retunderent.

1531. Equites Melitenses sex navibus *Methonem* Poloponnesi deprædantur.

1532. Bellum Turcicum magno apparatu geritur, exiguo tamen utriusque partis fructu. Solymanus enim audito adventu Caroli V. retrocessit, vastatâ priùs *Austriâ* & *Styria*. *Cassanes* Wayvoda interim cum 15. millibus in finibus Austriæ à Friderico Palatino, internecione deletur. Christianorum Res maritimæ non meliùs processère, culpâ Andreæ Auriæ. Carolus V. Imperator Bononiæ agit cum Pontifice de bello contra Turcas promovendo.

1533. Certatum est hoc anno Turcas inter & Venetos. *Solymanus* Barborossam creat *Algeriæ* Regem, totiusque maris Præfectum, cujus opera Moream Imperio suo subjugat.

1534. *Barbarossa* Oras *Latij* & *Liguriæ* terret, *Tunetumq;* capit. Eodem anno *Solymanus* Persis bellum infert, quibus *Taurisium*, *Assiriam*, & *Babyloniam* eripit, sed *Persæ* collectis viribus, & *Taurisium* recipiunt, & impedimenta Solymani diripiunt.

1535. *Solymanus* traducta hyeme Babylone *Taurisium* regreditur, eamque Urbem militi diripiendam objicit, atque vastandam, Incolis Constantinopolim abductis, sed inde rediens in Europam, insequentibus eum Persis, ab ijsdem ingenti clade afficitur, amissis tormentis bellicis & impedimentis. Interim Carolus V. Classe in Africam traijcit, *Goletam* Arcem capit, *Barbarossam* prælio superat, & *Tunetum* expugnat.

1536. Pax inter Ferdinandum Regem & *Zapolium* sat honestis conditionibus utrimque, est inita.

1537. Franciscus primus Rex Galliarum, odio contra V. Carolum Imperatorem, Societatem & fœdus perpetuum, cum Turcis init, detestantibus factum ipsis etiam Gallicis Scriptoribus. *Solymanus* Classem contra Regem Lusitaniæ mittit, & alteram 370. Navium contra Venetos. Barbarossa *Corcyram* post decem dierum obsidionem capit & *Zacynthum* diripit. *Paron*, & *Naxon* subigit, atque emisso Equitatu in continentem, totam illam Regionem vastat, quæ inter *Brundusium* & *Tarentum* jacet, multis Captivis, pecori omni, armentoque abactis. Aliunde Turcæ in Croatiam excursionem faciunt, & *Essekum* multis Christianorum trucidatis capiunt. In Imperio interim Principibus Christianis de fanaticorum hominum novis religionibus disceptantibus, & de resistendo Turcarum progressibus nihil cogitantibus.

1538. Ini-

1538. Initum est hoc anno nobile inter Christianos fœdus, quod tamen mox socordiâ & proditione unius ex Ducibus disturbatur. *Solymanus* in Indiam expeditionem infeliciter suscipit.

1539. Veneti Turcis impares, & videntes fœderatorum res dilabi, de pace cum Solymano ineunda seriò cogitant: maximè cùm Barbarossa *Castrum Novum* expugnâsset.

1540. Moritur Joannes *Zapolius* annos natus 53. relicto Filio ex *Isabella* Sigismundi Poloniæ Regis Filia, qui dictus est *Joannes Sigismundus*, cujus Mater & Tutores statim ad Solimanum, pro protectione contra Ferdinandum Primum recurrunt. Quod aliud non fuit, quàm Oves pro custodia, Lupo committere, ut eventus ipse posteà docuit.

1541. Solymanus igitur egregius (scilicet) auxiliator, magnis cum Copijs, in Hungariam venit, atque *Budam* sic pro parte Filij Zapolij Sigismundi occupat, ut eam pro se retineat, Sigismundum cum Matre & Tutoribus interim in Transylvaniam relegans. Carolus V. Classem ingentem ab Andrea *Auria* collectam ducit contra *Algerium*, expositoque exercitu in terram Urbem capit, sed immanitate procellæ Classis contrita est adeo, ut eâ 130. Naves, 15. triremes omnesque Lembi perierint.

1542. In Conventu Spirensi decretum est bellum Turcicum, sed hoc novæ Lutheranorum sectæ studia, & conatus perniciosi dissipant. Hoc eodem anno Ferdinandus Budam obsidet cum 62. millibus armatorum, qui tamen totus exercitus re infectâ, negligentiâ Ducum ac deinde ex Contagione, ferè ad nihilum redactus est.

1543. Interea Solymanus rursus Albam Regalem vi, Strigonium proditione capit, cum alijs locis Hungariæ, & redit Constantinopolim. Ab hoc anno ad annum 1552. Visus est quiescere Solymanus contra Christianitatem, forte quia eos ad invicem consummi sperabat. Interea Barbarossa Archipirata 1547. Impiam efflat animam Constantinopoli, & Ferdinandus Rex Hungariæ per suos Duces aliquot munitiones Turcis eripit, ac Cæsareana Classis anno 1550. Duce Ferdinando Siciliæ pro-Rege Aphrodisium Africæ capit. Quo eodem anno Eunuchus Vezirius Budensis nostros ad Szegetinum profligat, Wesprinium obsidet ac expugnat cum alijs arcibus munitis, exercitumque nostrum Duce Teuffelio profligat. Ac anno 1551. Drayuthes Mediterranei maris Turcicus pirata Melitam frustra tendat, Tripolim tamen Africæ à Melitensibus occupatam deditione capit. 1552. Turca in Hungaria Tómósvarinum occupat, Agriam quoque sed irrito conatu obsidet.

1553. Turcæ Gorsicam occupant. Silimanus Mustapham Filium, milisitibus nimis acceptum strangulat. 1554. Joannes Basilius Dux Moschorum Astracanum Turcarum Regnum cum sua Metropoli sui juris facit. Isabella vidua Zapoliana in sui defensionem rursus evocat Turcas contra Ferdinandum Cæsarem, qui huic tantum, quantum regioni incommodavere, mali semper Christianorum auxiliatores, pejores protectores.

1555. Turcæ inani conatu Populonium & Elbam Insulam obsident. 1556. Turcæ hoc anno duas accepere clades. Unam ad oranum Africæ, alteram ad Sigethum Hungariæ, à cujus obsidione Solymani exercitus magna clade repulsus est.

1557. Va-

1557. Variante fortunâ bellum gerunt in Africa Turcæ pro Regno Fessæ. 1558. Selimo & Baiazethe fratribus vivo adhuc Solimano patre, de Imperio certantibus, victus Baiazethes fugit ad Tammasum Persarum Regem sed Solimano instante, cum filijs ibidem suffocatur, anno 1559. Anno dein 1560. Tripolitana expeditio Hispanorum contra Turcas infelicitèr cedit, Classis siquidem eorum Ducibus *Medinæ Celi* & Andrea Auria prope Insulam *Zerbi* magna à Turcis clade affecta est, captis ac occisis 18. millibus Christianorum & amissis plusquàm 40. navibus. Filekinum in Hungaria occupant Turcæ, deinde induciæ factæ inter Ferdinandum & Solimanum.

1564. Hispani post conservatum anno superiori *Oranum* hoc anno feliciter expugnant Penolium, Arcem munitissimam Africæ, Mahomethanis turpitèr diffugientibus.

1565. Solimanus Turcarum Imperator compositis rebus in Transylvania, quas Sigismundus Zapolius Transylvaniæ Princeps, Maximiliani ditiones Turcarum auxilio infestando perturbaverat, totus in Melitense bellum incumbit. Obsidetur igitur Melita per Mustapham Solimani propinquum terrestribus copijs, per Piallis Bassam valida Classe, obsidio duravit 4. Menses acriter eam propugnantibus Equitibus & summo cum furore oppugnantibus Turcis, magna utriusque strage sed majore Turcarum, quorum ad 26. millia periêre, reliqui demùm amissis Ducibus turpiter diffugêre. Palota Hungariæ munitio frustra à Turca obsidetur, eodem anno Tata & Wesprinium à Christianis recuperantur.

1566. Maximilianus Imperator in Comitijs Augustanis auxilia contra Turcam ab ordinibus Imperij impetrat, qualia nulli antea Imperatori data sunt. Sed & Pius V. Pontifex principes Christianos omnes, Moschum quoque quin & Persam ac Preteianum in societatem armorum contra Turcas invitat. Interea Solimanus Hungaricum bellum ipse in persona suscipit. Per Piallim Bassam autem Chios Insulam Genuensibus eripit. Solymanus itaque Sigethum oppugnat. Obsidionem fortissimè sustinente Comite Nicolao Zrinio, ante cujus occupationem paucis diebus in castris è vivis decedit, cui succedit Selimus Filius. Persæ frustra Bagdenum tentant.

1567. Selimus cum Maximiliano Imperatore octoennales conficit inducias.

1568. Sectarij Galli eò nequitiæ prolapsi sunt, ut à Selimo Turcarum Imperatore contra proprium Regem auxilia implorarent, à quo rejecti, se Turcis nequiores ostenderunt.

1569. Selimus Imperator Astracanum obsidet, sed à Moschorum exercitu, fame insuper ac peste vexatus, rebus ac personis ferè omnibus amissis obsidionem solvere cogitur.

1570. Turcæ Nicosiam Urbem Cypri expugnant. Invitati sunt, tunc à Pontifice Christiani Principes ad auxilium Venetis ferrendum, sed illi aut bellum aut belli metum prætexuêre, reliqui qui convenerant ortis insidijs inglorij in patriam rediêre.

1571. Visis his auxiliariorum discordijs Turcæ Famam-augustam ejusdem Insulæ Urbem oppugnant & expugnant. Ægrè tandem Principes Christiani labore Pij V. Pontificis conciliantur, & Societatem navalis belli ineunt, ac celeberrimam illam victoriam *Naupacteam* de Turcis reportant. Quâ victoriâ si usi fuissent Christiani, actum erat de ipsa Constantinopoli, de qua jam Turcæ deserenda tunc consultabant.

1572. Pius V. dum novo Zelo principes Christianos sollicitat ad novam contra Turcam expeditionem, moritur, succedit eidem Gregorius XIII. qui eandem expeditionem urget, ac prosequitur, ingens itaque parata est classis Christianorum, quæ tamen ex cunctatione & procrastinaltione aliquorum, infructuosa exstitit, ceteris fœderatis re infectâ postea ad sua redeuntibus.

1573. Joannes de Austria, Regnum Tuneti in Africa reparat. Veneti pertæsi confœderatorum cunctationem pacem cum Selimo ineunt, si non honestam certè necessariam 1574. Sinan Bassa classe Turcicâ Tunetum appellit, mox Goletam arcem ac dein etiam Tunetum recipit, ac Bisertam, Hispanis cæsis ac penitùs ejectis ex Africa. Constantinopoli Selimus Turcarum Imperator apolexiâ correptus interijt, succedit ei Amurathes III. filiorum natu maximus. Joannes Moldaviæ Waivoda Turcarum & Tartarorum ingentem multitudinem cædit. Sed post ab ijsdem ex insidijs captus perfidè cæditur.

1575. Turcæ Russiam & Tartari Podoliam vastant, hos tamen Poloni media parte exercitûs mulctant, quin & Cosaccos in Tartariam procopensem ad reddendam vicem, ac eam depopulandam immittunt.

1576. Tammasus Persarum Rex mortuus est hoc anno cum 50. regnasset annis, undecim relictis filijs, qui statim parum concordes vixerunt, hinc spes injecta Ammurati ditionis Persicæ, Ottomanico Imperio adjungendo.

1577. Ismaël secundo genitus filius defuncti Tammasi Persarum Rex ob crudelitatem & mutatam religionem veneno extingvitur, huic succedit Mahometes Codabenda major natu frater, qui mox contra Turcam cum Chamo Tartarorum & Georgianis Christianis fœdus init.

1578. Inchoatum est hoc anno bellum inter Ammurathem Turcarum Imperatorem & Codabendam Persarum Regem, Turcis præfuit Mustapha Bassa olim Cypri expugnator, qui primo impetu Tiphilisium Georgianis & Sirvanum Mediæ, Persis eripit, at mox in prælio succumbit, 70. millibus Turcarum amissis. Sebastianus Rex Lusitaniæ Zelo promovendi Christiani Nominis in Africam contra Abdelmechum Regem Fessæ & Marochi profectus cum flore Nobilitatis Lusitanicæ cæditur, ipseque ardentissimè contra hostes pugnans, gloriosè in prælio occumbit.

1579. Persæ iterato Amurathis, & Tartarorum auxiliantium exercitus delent. 1580. Turcæ Duce Sinane Bassa duas clades à Persis accipiunt, tormentis bellicis etiam perditis, atque hoc eodem anno pacem cum Persis ineunt.

1582. Sub finem hujus anni tempore Induciarum, Persæ cum Georgianis Osmannem Bassam Turcarum profligant, ac ingenti prædâ potiuntur. 1584. Induciæ inter Rudolphum Imperatorem & Amurathem Turcam in annos 9. renovantur, quas tamen negligentes Turcæ, decem Millia eorum Carnioliam vastant, quos Christiani in redditu cædunt, ac jure cæsos pronunciat etiam ipse Amurathes.

1585. Fervet Bellum Persicum cum Turcis, & Osmanes Bassa Taurisium Persis eripit, sed varijs congressibus cum Persis 80. millia Turcarum amittit, ac dissenteriâ perit. Persæ à Philippo Hispaniarū Rege belli Societatē adversus Turcas sollicitant.

1586. Continuatur idem bellum inter Turcas & Persas sed mortuo Codabenta horum Rege hoc ipso anno, non ita generosè à Persis ut antea gestum.

Unde

Unde anno 1589. Induciæ decennales inter Ottomanos & Persas ineuntur, ob quas & ob non solutum justo tempore justum stipendium, ingens excitatur seditio Constantinopoli à Janizaris, non aliter sedata quàm sangvine Ibraimi Quæstoris Imperij, quem Amurathes in oculis ferebat. Elisabetha Regina Angliæ, impium cum Turcis init fœdus.

1590. Bassa Turcicus Bosnensis Croatiam excursionibus infestat. 1591. Turcæ ex Perside, in Christianos bellum transferre parant. Quòd anno 1592. In Hungariam vertere decernunt, & 1593. Croatiam invadunt, diripiunt, incendunt captivis abductis. Ungariam dein magno exercitu aggrediuntur, sed ad arcem Scissiam grandi glade afficiuntur: Ad Albam quoque Regalem, cum ijsdem feliciter confligit Comes Nicolaus Palfius. Amurathes interim contra pacta Persas aggressus multa ijsdem loca munita eripit.

1594. Sigismundus Battorius Transylvaniæ Princeps à Turcis secessionem facit, & Rudolpho Imperatori se adjungit. Eodem anno Jaurinum capitur à Turcis. Zamoskius 30. millia Tartarorum acie prosternit, dum in Hungariam à Turca evocati transitum negatum, vi tentant.

1595. Mortuus est hoc anno Amurathes III. Turcarum Imperator, cui succedit Mahumetes III. obijt quoque Persarum Rex cujus filius bellum in Turcas renovat. In Hungaria Strigonium à Christianis obsidetur, & tandem expugnatur. Eodem anno cæso Sinane Bassa Turcico, Lippam in Transylvania occupat Sigismundus Bathorius, quam tamen victoriam Poloni interturbant occupatâ per Zamoskium Moldaviâ, quasi ea Polonici & non Pannonici juris esset.

1596. Mahometes III. Turcarum Imperator Agriam expugnat, & Maximilianus Archidux vicissim Vaciam recipit. Mox congressus uterque exercitus haud procul Agriâ acerrimè inter se confligit, in qua Christiani primi victores fuêre, sed dein prædis nimia aviditate intenti fugati sunt, ipseque Mahometes partâ victoriâ Constantinopolim redit. Sigismundus Bathorius frustra Tómósvarinum tentat advenientibus Tartaris in auxilium Turcarum.

1597. Mahometes Persis pacem petentibus libentèr concedit. Maximilianus Archidux Cæsariani Exercitûs Dux, Tattam Turcis Stratagemate eripit, & Papam vi capit. Turcæ ob Bassarum discordias & Janiczarorum tumultus exiguos in Hungaria faciunt progressus.

1598 Alphonsus Schvvarzenburgius petardæ adminiculo Jaurinum recuperat. Item Buda à Christianis & Varadinum à Turcis obsidetur, sed tam hi, quàm illi ob ingruentes pluvias & tempus hyemale, obsidionem solvere coguntur. 1599. Pax inter Turcam & Cæsarem tentata coalescere non potuit ob iniquas conditiones à Turcis propositas, intereà Turcæ & Tartari multas ditiones Christianorum, ob horum inertiam depopulantur ac devastant.

1600. Canisam fortissimum in finibus Ungariæ & Styriæ propugnaculum Ibraimus Supremus Vezirius Mahometis Turcarum Imperatoris, deditione capit, sed ob præpropetam deditionem præfecto manus præcisa est, & caput amputatum. Sigismundus Battorius resumere volens iterum principatum Transylvaniæ, graviter à Michaële Waivoda Valachiæ & Georgio Basta exercitûs Cæsarei Duce mulctatur.

tur. Postea sunt commissi inter se Basta & Michaël, & hic ob clandestina consilia cùm Turcis ab illo sublatus è vivis. His inter se altercantibus Zamoscius Poloniæ Cancellarius se se immiscuit. Undè atrocia enata sunt bella, magnoque Turcarum commodo, se se laceravêre Christiani. Venit hoc eodem anno Legatus Persarum Viennam, pro fœdere ineundo contra Turcam, ita, ut dum nostri impeterent Turcas ab occidente, Persæ eosdem invaderent ab oriente. Verum exitus hujus fœderis expectationi communi omnium, postea non correspondit.

1601. In Hungaria Dux Mercurius Albam Regalem expugnat, & Turcas semel atque iterum in succursum venientes profligat. Ferdinandus Archidux Canisam obsidet, sed propter inusitatum frigus, & gravissimam aëris intemperiem obsidionem solvere cogitur.

1602. Alba Regalis rursùs à Turcis occupatur. Rudolphus verò Rosmurnio Exercitûs Duce Budam circumvallat sed capto Pesto, Adon, alijsque minoribus præsidijs, obsidionem solvit.

1603. Christiani in Hungaria iteratis vicibus Turcas profligant, & Hathvanum capiunt. Interim Turcæ in finibus Transylvaniæ Lippam & Lugosiam reoccupant. Transylvani Duce Moyse Siculo magno commodo Turcarum & incommodo Christianitatis, progressum nostrorum interturbant. Ad finem hujus anni, vel ut alij volunt ad initium sequentis.

1604. Moritur Mahometes III. Turcarum Imperator cui succedit Achmetes filius, annum 14. ætatis ingressus. Eodem anno Turcæ in Hungaria Pesthum & Hathvanum reoccupant, non sua fortitudine sed pannico metu Christianorum. Strigonium quoque tentant, se inde turpiter repelluntur.

1605. Stephanus Bocskaius excitata anno priore rebellione, accitis Turcicis auxilijs Hungariam vastat, quin & Austriam, & Styriam excursionibus hostilibus infestat. Qua occasione usi Turcæ Strigonium obsident ac expugnant. Minus felices in Asia ijdem Turcæ exstitêre, victi enim sunt à Persis iteratò, Adenum quoque Emporium in Erythræo mari est ijs ereptum. Legationem quoque ad Cæsarem misêre Persæ, ne pacem iniret cum Turca, multa pollicendo in Turcici Imperij eversionem, sed Turbæ ab Acatholicis in Hungaria excitatæ, aliud Cæsari svadebant. Igitur anno 1606. Cæsar cum Turcis pacem ad 20. annos conficit. Interim Gambolatus Alepi Bassa contra Achmetem Turcarum Imperatorem rebellat, ejusque exercitum Duce Cicala vincit, Tripoli ac Damasco urbibus captis. Sed tandem à Turcis profligatur & in ordinem redigitur.

1607. Gabriel Battorius mortuo Boskaio, & Sigismundo Rakoczio, qui eidem immediate in principatu successerat, Principatum ultro resignante, Transylvaniam occupat, & Turcicum Patronicium malo suo & patriæ admittit.

1608. Rudolphus Imperator conditionibus pacis cum Turcis subscribere cunctatus, novum bellum contra eosdem pro Hungaria recuperanda molitur, quam tamen ejus sanctam intentionem novi tumultus in Hungaria ab Acatholicis moti, interturbant. Igitur Rudolphus Imperator cum Matthia Archiduce ab Acatholicis ad id inducto colliditur, sed mox facta inter illos est compositio, & hic Rex Hungariæ creatur.

1610. Abas-

1610. Abassus Rex Persarum, hoc anno adversus Turcas bellum suscipit, eidemque, Babyloniam eripit, cæsis eorum 20. millibus, paratus etiam ultra progredi, si Christiani etiam eum adoriri voluissent, uti adpromiserant, sed hi in varia studia distracti, minus communia Christianitatis commoda, quàm sua curarunt, more etiamnum illis solito. Philippus Rex Hispaniæ Mauros hoc & sequenti anno totâ Hispaniâ exterminat, nunc Mauros Africæ, nunc Turcas sollicitare deprehensos.

1611. Gabriel Battorius rursus, contra Cæsari faventes, Turcas ac Tartaros in auxilium evocat. Quibus auxiliantibus eosdem etiam reprimit, mox Turcæ ac Tartari in præmium laborum suorum Transylvaniam depopulantur, & ex sola Siculia 12. millia hominum in captivitatem abducunt. Ita Turcarum & Tartarorum in auxilium à Christianis advocatio, semper fuit in Christianorum ruinam ac perniciem.

1612. Batavi cum Achmete Turcarum Imperatore fœdum fœdus statuunt. Turbatur vehementer status Transylvaniæ, cùm enim Battorius ad Achmetem Turcarum Imperatorem Andream Geczium pro impetrandis novis auxilijs contra Matthiam Imperatorem misisset, hic ab eodem obtinuit pro se principatum, aliquot munitionibus Turcarum tyrannidi oblatis. Sed Battorius ad Matthiam confugit, factus ex hoste cliens, à quo etiam suppetias obtinuit, quo minus tamen Turcæ ex hoc facto, Matthiæ bellum intulerint, impedivit Arabum Rebellio, & Persæ, inter quos ac Turcas hoc anno pace jam ferè confecta bellum rursus recruduit.

1613. Invadit Transylvaniam Gabriel Bethlehemus, eamque ope Turcarum occupat, pulso Battorio, & dejecto Geczio. Turcæ confirmato Gabriele in principatu, Transylvaniâ excedunt, sed in suo exitu supra 16. millia Christianorum in diram captivitatem abducunt. Idem Bethlehemus Lippam, eidemque vicina loca juxta pacta Turcis tradit, aut rectiùs prodit. Abassus Rex Persarum, Turcas magnis cladibus afficit. Cozaci quoque eosdem depopulationibus, & excursionibus graviter vexant. Triremes Hispaniæ insuper & magni Ducis Hetruriæ excursione in Asiam minorem facta, multas clades inferunt Turcis, navibus eorum & hominibus captis, Christianisque à captivitate liberatis.

1614. Cosaci strenuè rem contra Turcas agunt, dum Thraciam, & Nagaiensem Tartariam depopulantur, Bythiniam vastant, Trapezuntem evertunt, Sinopem incendunt, & omnia Costantinopolim usque terrore implent.

1615. Legati Achmetis Turcarum Imperatoris Viennam ad Matthiam Imperatorem veniunt, ac pacem seu inducias in annos 20. instaurant. Aliunde Turca premebatur à varijs hostibus, Mingrelijs, Georgianis, Persis, quare ne tot hostibus circumfunderetur, cum eorum quibusdam fœdus inire compulsus est.

1616. Fatalis hic annus Turcis erat. Nam in mari mediterraneo cæduntur ab Hispanis seorsim, & iterum à Florentinis & Melitensibus junctim, in Asia à Persis, in Mæotide à Cozacis. Turcæ cum Tartaris Poloniam deprædantur, sed amittunt 19. naves vi tempestatis, quæ tributum vehebant eodem anno die 5. Novembris.

1617. Achmetes Turcarum Imperator moritur, Imperium relinquens filio Impuberi Osmano, igitur à Turcis è Cella in qua privatam agebat vitam raptus & ad Solium positus est Mustapha Achmetis Frater, homo stolidæ pietatis & ad insaniam vergentis.

vergentis. Qui mox crudeliter in omnes sævire incipit, ac totum se delitijs ac voluptatibus immergit. Unde ineunte anno 1618. repellitur à Janiczaris exauthoratur, ac in Cellam pristinam recluditur, ac Osmanes Imperium exposcit. Quo eodem anno Turcæ & Persæ atrocissimè confligunt ad Ardavilam in qua pugna ceciderunt Persarum 9. millia, Turcarum 60. millia, Persæ tamen obtulerunt Turcis pacem, quàm hi statim acceptavêre.

1619. Gabriel Bethlehemus Ottomanorum cliens invadit Hungariam, & Fridericus Comes Palatinus Bohemiam, qui mox ab Osmane auxilia Turcarum implorat, nec tamen impetrat. Eodem anno institutus est novus ordo militaris Viennæ de Sacra militia Christiana, ad compescendas Turcarum in mare Internum excursiones, sed exiguo, aut nullo successu.

1620. Gabriel Bethlehemus ab aliquibus proclamatur Rex Hungariæ, Austriam incursat, & Palatino Electori in Bohemiam auxilia mittit, quæ tamen unà cùm Exercitu Palatini, ad Pragam profligantur. Eodem anno Poloni in Valachia primò victores deinde victi ac profligati à Turcis & Tartaris, indicto sibi bello ab Osmane, sed ad defensionem parant.

1621. Osmanes Turcarum Imperator Polonos aggreditur, sed à Polonis strenuè repellitur, ac pacem cùm ijsdem inire compellitur, sicque inglorius amissis suorum, gladio centum millibus totidemque morbo, alijsque casibus absumptis, Constantinopolim reddit.

1622. Osmanes ob rem malè contra Polonos gestam à suis exauthoratur, & stolidus Mustapha in solium reponitur. Qui statim Supremum Vezirium Dilaver trucidari, Osmanem nepotem strangulari curat.

1623. Mustapha ex throno Turcarum eijcitur ob ingenij imbecillitatem & Amurathes frater Osmanis hujus nominis quartus eidem substituitur. Perfidæ fidei Bethlehemus auxilijs Turcarum & Tartarorum maximas per Moraviam agit prædas, qua occasione usi Turcæ, multa millia Christianorum in durissimam abducunt captivitatem.

1624. Pax rursus inter Ferdinandum II. & Bethlehemum stabilitur. Tartari Podoliam & Russiam vastantes à Polonis gravi clade afficiuntur.

1625. Circa Siciliam Classis Melitensium, & Triremes Turcarum navali prælio certant, magnâ utrinque clade, sed majore Melitensium. Pax inter Ferdinandum & Amurathem renovatur.

1626. Pontificiæ, Hispanæ, & Florentinæ naves in mari Mediterraneo complures naves Turcarum, partim mergunt, partim prædâ onustas capiunt, multis captivis Christianis liberatis. Bellum magna contentione Turcas inter & Persas geritur, & hi Bagdetum suo Imperio restituunt. Quod Turcæ anno sequenti 1627. Majore vi recipere tentant, spe tamen suâ frustrantur. 1628. Angli & Batavi Hæretici Constantinopoli pacem inter Ferdinandum & Turcam perturbare conantur.

1630. Bagdetum hoc quoque anno tentant iterum Turcæ Duce Vesirio Cosecono, sed rursus multis suorum amissis redire turpiter compulsi sunt.

1633. Urbs Constantinopolitana tristissimo conflagrat incendio, quo tertia pars Urbis creditur esse absumpta.

1635.

1635. Amurathes Turcarum Imperator in Persidem cùm immani movet exercitu, & Revanum nobilem Urbem expugnat. 1636. Urbanus VIII. cum principibus Christianis de pace per Legatos tractat, nec tamen eam impetrat, qui utinam potius tam immanes expensas & sumptus bellicos, tantaque arma, & exercitus tot, in communem Christianitatis hostem convertissent.

1638. Amurathes hoc anno Bagdetum cùm 300. millibus armatorum obsidet ac post 40. dierum acerrimam oppugnationem expugnat, amissis 30. millibus suorum, & 10. millibus vulneratorum. 1639. Veneti sibi timentes ab Amurathe Imperatore Turcarum, agunt cum Pontifice de procuranda inter principes Christianos pace, aut inducijs, aut suspensione armorum, sed hunc tractatum diversæ dissensiones interturbant. Amurathes jussit necari Mustapham Patruum suum, hactenus in ergastulo delitescentem.

1640. Amurathes IV. Constantinopoli ex crapula moritur, cui successit frater ejusdem Ibraimus hucusque in carceribus detentus. Obijt eodem anno & Scha-Sophi Rex Persarum cum luctu suorum & magno gaudio Turcarum. 1641. Turcæ, pace cum Turcis Venetisque stabilita, contra Cosacos sibi infestos arma vertunt. Turcæ in Hungaria Comitatum Nitriensem depopulantur.

1642. Ibraimo Turcarum Imperatore nascitur filius. 1643. Sveci, Gallique cum Rakoczio principe fœdus ineunt contra Imperatorem, bello in Hungaria infestandum. Cæsar interim agit cum Imperatore Turcarum ut Transylvanũ reprimat, qui tamen id nõ præstat, utpote cui volupe erat spectare principes Christianos inter se digladiantes.

1644. Pax frustra inter Principes Christianos tentatur obstinatis partium animis. Tartarorum 80. millia ad Achmatovam vicum funduntur, captis & cæsis 20. millibus hostium Duce Polonorum Conespolskio.

1645. Ibraimus Turcarũ Imper. bellum movet adversus Venetos. Cujus Classiarij in Cretam Insulam ascendentes Cydonia sivè Canea Urbe deditione potiuntur, postquam ea propugnata fuisset à præsidiarijs incredibili fortitudine, ita ut 40. millia Turcarum ferro, igne, alijsque casibus hac in obsidione perierint.

1646. Turcæ ex Bosnia in Dalmatiam excurrunt, & Venetos vexant ac Novigradũ eisdem eripiunt. Jaderenses è contra Ottomanos exagitant. Veneti feliciores fuêre in mari, dum binis vicibus prælio navali Turcas superant: Nihilominus Turcæ in Cretam reversi, Caneam à Venetis obsessam liberant, & Rhoinum capiunt. In comitijs Poloniæ bellum quod jam Uladislaus Rex contra Turcas ingenti apparatu decreverat, à Republica magno illius Regni malo abrogatur.

1647. In Dalmatia Veneti prosperè gerunt bellum contra Turcas, nam Xemonicum occupant, Novigradum recuperant, Scardonam capiunt, & Sebenicium fortiter propugnant, Turcis pulsis.

1648. Ibraimus Turcarum Imperator minitans Janiczaris occisoribus Supremi Vezirij, chordâ arcûs ab ijsdem præfocatur, nec multo post idem passa est Sultana ejus mater. Cozaci in Polonos rebellant & iteratis vicibus eosdem Duce Bogdano Chmielnicio eosdem profligant.

1649. Ibraimo Turcarum Imperatori filius Machometes succedit in Imperio. Veneti in Turcas fœliciter pugnant, eorumque classem debellant, ac ex parte incendunt.

cendunt. 1650. Veneti prosperè in Creta adversus Turcas certant. Kiskomitonium in Hungaria vano conatu impetitur à Turcis.

1651. Veneti gloriosè contra Turcas bellum sustinent. 1652. Cosaci rursus rebellant in Polonos eosque gravi clade afficiunt. 1653. Imperium Turcicum turbatur, verum de more tumultus iste paucorum procerum cruore restingvitur. Cosaci Moschis juncti, arma in Tartaros atque Turcas tantâ rei Christiani gloriâ, & toties olim expeditâ, in Dominos subditi convertunt, & rem Polonicam pœne in ultimum exitium præcipitant.

1654. Moschi ditiones Polonicas invadunt, mox Smolenskum obsidione cingunt & expugnant. Aliunde autem Poloni Cosacos hoc anno profligant.

1655. Hoc anno Mahometes 10. annorum 13. & mensium 4. adolescens imperare incipit. Turcæ ad Sestum Abydumque per Venetos vincuntur.

1656. Veneti sollicitant Moschos & Cosacos contra Turcam, divertendum à Creta & Dalmatia, verùm hi maluêre Poloniam, & in ea Christianæ Reipublicæ partem pessundare. Sed & Transylvani, ac Sveci hoc eodem tempore, per Poloniam hostiliter grassantur. Veneti ad Dardanellas Turcas profligant, & Tenedos Insulam occupant. Sed & in Croatia Turcæ deprædatores, fusi fugatique sunt, dum plus de præda, quàm prælio cogitant.

1657. Turcæ totis viribus ereptam sibi à Venetis Tunedo Insulam aggrediuntur atque etiam expugnant, Lemnos quoq; Insula eandem sortem experta est. Tartari Transylvanos, in finibus Poloniæ profligant, cæsis eorum 4000. & captis 24 circiter millibus.

1658. Tartari & Turcæ Transylvaniam depopulantur, Aleppensis Bassa Turcarum Imperatori rebellat. Veneti in Creta Insula Turcis strenuè resistunt.

1659. Aleppensis Bassa, è medio tollitur, cujus tamen filius Ussaim, rebellionem à patre inchoatam renovat. Veneti in Turcas feliciter pugnant, & Methonem munitissimam Peloponnesi Civitatem occupant. Tartari Cæsari Leopoldo, Francofurti moranti, auxilia contra Turcam offerunt, sed fide dubia, & pro tempore illo minus necessaria. In Comitijs Varsaviensibus, pax inter Cosacos & Polonos conficitur.

1660. Turcæ Varadinum in Superiori Hungaria, obsidione cingunt, nec multò post per deditionem capiunt. Incendium atrox Constantinopoli duabus diebus sævit, quo 70. domorum millia, cum 20. hominum millibus absumpta sunt. Veneti aliquot loca Turcarum invadunt, in Ægæo mari, uti & Caneam in Creta Insula; sed huic illi in tempore opportunum auxilium inferunt ad Candiam quoque prælium cum eis conserunt, sed minùs felici successu. Scyathum tamen Insulam aggressi, Castrum ejus capiunt, atque diruunt.

1661. In Hungaria, Arx Sancti Jobi, à Turcis occupatur. Transylvania, ob frequentem mutationem Principum, graviter turbatur. Turcarum *Myoparones*, ex Calabria multos captivos abducunt. In Syria, & Cypro, ob Tyrannicam quorundam Præfecturam, contra Turcas tumultuatum est. Veneti ad Jaderam Dalmatiæ, Turcos populatores, magna clade retundunt, ac in mari triremibus Melitensibus adjunctis, celebrem de Turcis reportant victoriam. In Hungaria complura

Castella

Castella Turcarum nostri demoliuntur. Interea Turcæ occupant transitum in Transylvaniam, quem Portam ferream vocant, & Duce Alibassa Provinciam illam, hostiliter vastant. Comes Nicolaus Zrinius, Croatiæ Banus, è Regione Canisæ, novam munitionem Neozrinium dictam, molitur & ædificat. Algeriani Piratæ impunè grassantur, multasque naves Anglorum, Batavorum, Francorum, & Italorum intercipiunt.

1663. Persarum Rex intentat bellum Turcis, nisi sibi restituant Bagdetum. Constantinopoli quoque tumultuantur Janiczeri, petentes sibi augeri stipendia. Veneti malè mulctant Turcas in mari Ægæo. Claudiopolim in Transylvania frustra oppugnant Turcæ, strenuè eam propugnantibus Cæsareanis. Turcæ ingens bellum parant in Hungariam, unde à Cæsare præcisè pro conservatione Patriæ, Comitia Regni, Posonium indicuntur.

1663. Aggrediuntur magnis copijs Hungariam Turcæ, atque Ujvarinum, Levam, Nitriam, aliaque aliquot Fortalitia expugnant. Eodem anni, Tartari Hungariam & Moraviam depopulantur. Christianis Principibus, præter Cæsarem ad hæc, altum stertentibus.

1664. Vicibus iteratis Cæsar de Turcis in Hungaria, reportat victoriam, & Levam ac Nitriam recuperat. Nostri obsidionem Canisæ solvere, à Turcis compelluntur, à quibus etiam non multò post, Neozrinium expugnatur. Post insignem victoriam de Turcis, ad Sanctum Gotthardum reportatam à nostris, pax inter Cæsarem, & Turcarum Imperatorem concluditur.

1665. Pax inter Imperatores Romanorum & Turcarum, solenni Legatione, ad annos 20. stabilitur. Leopoldopolis ad vagum fundatur. Szikelhida verò ex compactatione pacis, solo æquatur.

1666. In Polonia turbatissima omnia, mox Anno 1667. eâ occasione usi Turcæ, præmissis Tartaris invasionem ejus Regni decernunt. Summus Pontifex à Cæsare, & Electoribus contra Turcas auxilia implorat, ac etiam aliqua ab Imperatore impetrat. Veneti fortiter ac prudenter Cretæ Arces ac Urbes, contra Turcarum conatus propugnant.

1668. Candiam, Urbem Cretæ, oppugnantes Turcas, pestis invadit, ob quam, & alia stratagemmata Venetorum aliquantisper recedere Turcæ compelluntur. In Hungaria, Conspirationes contra Cæsarem clàm promoventur, quæ postea in apertam Rebellionem, ac demum in Turcicum bellum erumpunt.

1669. Candia, post triennalem ferè obsidionem, tandem à Turcis expugnatur, & inter Turcas ac Venetos pax sancitur.

1670. Occultæ contra Cæsarem conspirationes in Hungaria, erumpunt in apertũ.

1671. Tota Christianitas ad arma concurrit, quæ, si unanimiter Principes Christiani, contra Turcam maluissent, quàm in se mutuò convertere, non levem ruinam Othomanico Imperio intulissent.

1672. Novi tumultus in Hungaria Superiore, ab Acatholicis contra Cæsarem moventur, sed feliciter reprimuntur, vel potiùs sopiuntur tantùm. Interim in Podolia Camenecum à Turcis capitur, non tam potentiâ, quàm Christianorum quorundam supinâ ignaviâ, ac discordiâ.

1673. Poloni insignem in Ukraina, de Turcis reportant victoriam, subsequentibus autem temporibus, pace cum Turcâ factâ, totâ ferè Podoliâ, eidem cedere coguntur.

1674. Prædicantes Acatholici, tanquam Authores & Incentores Rebellionis, ac correspondentiæ Rebellium cum Turcis complices, ex Regno Hungariæ proscribuntur.

1675. Hoc & priori anno Acatholici Rebelles, in Superiori Hungaria, palam Turcis adhærent, atque his nihilo meliores, varias hostilitates in Christianos, præsertim verò in Catholicos exercent.

1676. Acatholici Rebelles in Hungaria, Turcarum auxilia, contra legitimum suum Regem, & Christianitatem totam, sollicitare non cessant, quàm suam nequitiam, subsequentibus quoque annis continuant, plurimis & crudelibus latrociniis, rapinisque, propriam patriam infestantes, hominibus, & maximè omnibus veris Patriæ filijs invisi & exosi, ob crudelem & barbaram immanitatem. Interim Anno 1680. Moschi non unam victoriam de Turcis reportant,

1681. Optimus Cæsar hos tumultus Hungariæ, componere, & imminens ex ijs Turcicum bellum, prævertere volens, Comitia Generalia Regni Sopronium convocat. Quô fine, in ijsdem Comitijs multa favorabilia Acatholicis conceduntur. Revocati sunt enim, priùs proscripti Prædicantes, permissum Acatholicis Exercitium Liberum Religionis, restituta ijsdem Templa, spe eosdem ad meliorem frugem reducendi. Ast frustranea fuère omnia, hinc enim plùs animati, & per reduces Prædicantes, magis ad seditiones instigati, longè evadunt ferociores, & Anno 1682. Magnos faciunt Rebellionis suæ progressus.

Tandem Anno 1683. Ex Regi Rebellibus, proditores facti Christianitatis, post multas sollicitationes, & pollicitationes, Turcarum potentiam evocant, eosdemque in proposito animant, eundo illis ferè ad fines Hungariæ obviam, passus adaperiendo, vires, robur, ac consilia Christianorum ijsdem nefariè prodendo. Igitur necdum completo pacis cum Cæsare termino, Turcarum summus Vezirius, cum 200. millibus hominum, magnoque tormentorum apparatu, venit in Hungariam, indeque recta Viennam tendit, devastatisque igne ac ferro circumjacentibus pagis ac oppidis, plurimis Christianorum millibus, in miseram servitutem redactis, Urbem acri obsidione cingit, ingentique conatu oppugnat.

Verùm adveniente, & viso solùm Cæsareo, ac cœterorum Confœderatorum Exercitu (cui interfuère in persona Serenissimus Rex Poloniæ, Serenissimique Electores ac Duces Bavariæ, ac Saxoniæ) obsidionem solvit, ac relictis omnibus tormentis & castris, in turpem fugam se effundit. Quô auditô Rebelles quoque Hungari, qui tunc ad Posonium castra fixerant, palabundi diffugerunt. At noster Exercitus, post datam Quietem militi, Turcas insequitur, ac cum ijsdem feliciter ad Parkan confligit, in quo prælio, totus ferè flos militiæ Turcicæ perijt. Nec hîc stetit Christianorum victoria, Serenissimus enim Dux Lotharingiæ, Exercitûs Cæsarei Supremus Ductor, Strigonium obsidet, ac intra breve tempus feliciter expugnat. Eodem Anno, Authore summo Pontifice, fœdus inter Cæsarem & Polonos, contra Turcam initum est, cui accessère postea & Veneti.

1684. Exer-

1684. Exercitus Cæsareus, auspicijs ejusdem Serenissimi Lotharingiæ Ducis, expugnato Vicegrado, & Turcis ad Vaciam cæsis, Pestoque prospère capto, Budam obsidione cingit, ac profligatis, castrisque exutis vice altera Turcis, Budæ opem & auxilium ferre volentibus, eandem continuat, verùm ob appropinquans hyemis imminentis frigus, aliaque maxima incommoda, oppugnationem Urbis solvere cogitur. Veneti interea Turcis bellum indicunt, resque suas egregiè promovent.

1685. Serenissimi Duces Lotharingiæ & Bavariæ, Ujvarinum in Hungaria obsident, quorum vires, ut distraheret Sereskir Bassa, Strigonium acri obsidione cingit, omnia tamen DEO sic providente, in contrarium evenêre. Nam & Ujvarinum interea à Christianis armata manu (obsessis ad internecionem cœsis) gloriosissimè expugnatum est, & ipse Sereskir, obsidionem Strigonij solvere coactus fuit, multis suorum amissis, & confligere cum nostro Exercitu præsumens, turpiter fusus, & fugatus est. Tököljus tamen visis etiam his successibus Christianitatis, rebellia contra Cæsarem arma non deponit, quin apertè adhuc Turcis favet. Mittitur igitur in Hungariam Superiorem, pars Cæsarei Exercitus, virtute cujus pleraque fortalitia occupantur, ipse iteratis vicibus fugatur, ac tandem ad Turcas Varadienses, desperatis rebus profugit.

1686. Veneti in Morea Capto Veteri ac Novo Novarino, insignes progressus contra Turcas faciunt: In Dalmatia quoque eosdem acriter premunt. Cæsariani verò, Ducibus Serenissimis & gloriosissimis, Carolo Lotharingiæ, & Maximiliano Bavariæ, Principibus, Budam, Hungariæ Metropolim, armatâ manu expugnant, cæsis aut captis cunctis incolis Turcis, insigni prius de summo Vezirio, subsidium obsessis inferre volente, reportatâ victoriâ.

Eodem año, Pars altera Exercitûs Cæsarei, ad Szegedinum iteratis vicibus, confligit felicissimè cum Turcis, fussis, fugatisque, cæsis & captis, ipsisque castris exutis hostibus: plurimasque Munitiones ac Fortalitia in Sclavonia, & inferiori Hungaria, Victoriosissimis armis, gloriosè reoccupat. Poloni Tartarorum excursionem, quam Christianitati intendebant, arcent ac impediunt.

1687. Turcarum Exercitus, rursus Mohachium inter & Sziklosium, cum summo suo Vezirio cæditur ac profligatur. Mox bipartito Exercitu, pars una sub Generali Dünebaldio, Posegam, Valponem, & Eszekinum, cum residua parte Sclavoniæ, occupat. Pars altera, sub Serenissimo Duce Lotharingiæ, Transylvaniam intrat, ejusdemque Urbes, Fortalitia, ac Munitiones, præsidio militari implet ac firmat.

Eodem etiam anno, Agria, per Excellentissimum Generalem Carafa, post longam eminus constitutam obsidionem, dirâ fame, ad deditionem cogitur, eandem sortem subit & Munkaczinum quoque, quod hactenus partes Tökölij ac consequenter Turcarum, obstinatè ac imprudentissimè sequebatur, & tuebatur. Interim inter Turcas ingens ortum est dissidium & confusio, rebellantibus Janiczeris, ac in ordinem redactis, & partim etiam cæsis primarijs Aulæ Turcicæ Ministris, ipsoque Imperatore degradato, ac novo in ejusdem locum electo. Veneti quoque strenuè

continuant suas adversùs Turcas victorias, sed neque Poloni otiantur in coërcendis Tartarorum deprædationibus.

Serenissimus Archidux Austriæ Josephus, jure successionis hæreditariæ eligitur, & à Celsissimo Principe Archi-Episcopo Strigoniensi, Georgio Szezenyi, tot monumentis publicis, ac fundationibus pijs, optimè de Regno merito, & 86. Annorum sene, in Regem Hungariæ coronatur.

1688. Transylvania, jugo Turcico excusso, ad Sacram Coronam Hungariæ redit, cujus exemplum mox secuta est etiam Valachia. Inter Turcas, novi exoriuntur tumultus per Bassam Sophiæ excitati, qui tamen brevi sopiuntur.

Interea Alba Regalis in Hungaria, fame grandi pressa, deditionem facere cogitur, & Excellentissimo Generali Adamo Battanyi, ac Illustrissimo Arizaga traditur. At verò Lippa, vi & armis, ab Excellentissimo Generale Carafa, expugnatur, & Karan Sebes, quà minùs, quà promissis recipitur. Non minores facit progressus reliquum Cæsaris Exercitûs Corpus, sub Excellentissimi Generalis Caprara ductu, Ujlako, insigni Sclavoniæ fortalitio expugnato, residuisque cunctis locis munitis receptis, ac Turcis ex eisdem, quà expulsis, quà fugatis.

Coronidem demum victoriam imponit Serenissimus Dux, & Elector Bavariæ, Maximilianus, qui ad Castra Cæsarea adveniens, illico ausu heroico, Savum fluvium nominatissimum, cum toto Exercitu transit, ac mox cum hoste, gloriosissimè confligit, universis copijs Turcarum dissipatis, & in turpem fugam actis. Quâ victoriâ partâ, absque omni mora, Belgradum Serviæ Metropolim, acri obsidione cingit, ac manu armata expugnat, Turcis omnibus aut cœsis aut captis. Jamque nostri ad viginti, & plura Hungarica milliaria, infra Belgradum, longè lateque peragrati, cuncta occupaverant, & hosti eripuerant, cùm ecce præclarus hic victoriarum cursus repentè sistitur, per in expectatum ac prorsus insperatum bellum Gallicum Imperio illatum, quô tamen non obstante, Turcæ Legationem ad Cæsarem mittunt, ac supplicantes pacem exposcunt, timore armorum Christianorum, & domesticorum dissidiorum, necdum ex integro compositorum, tumultuque plebis, ad id adacti.

1689. Sigethum, post longissimam famem toleratam, desperatoque omni Turcarum succursu, missis Viennam internuncijs, se fortunæ Cæsareæ tradit. Legati Turcici Imperatoris, in vicinia Viennæ hactenus subsistentes, pacem urgent, quæ utrùm sit speranda, vel potiùs timenda, aliorum considerationi relinquo: Certè talis occasio Monarchiam Turcicam evertendi, vix fuit, nec facilè erit. Atque ex hactenus relatis patet clarissimè, Monarchiam Turcicam, non tam virtute sua ac potentiâ, quàm discordiâ & ignaviâ Principum Christianorum, in tantam amplitudinem excrevisse.

Quod propositum erat hâc Synopsi Chronologicâ deducere, ac ostendere.

CA-

CATALOGUS

Pontificum Romanorum qui rexêre Ecclesiam, ab initio Monarchiæ Othomanicæ, seu Turcicæ, ad hæc usq; tempora.

Bonifacius VIII. obijt 1303.
Benedictus X. obijt 1304.
Clemens V. obijt 1314.
Joannes XX. obijt 1334.
Benedictus XI. obijt 1342.
Clemens VI. obijt 1352.
Innocentius VI. obijt 1362.
Urbanus V. obijt 1370.
Gregorius XI. obijt 1378.
Urbanus VI. obijt 1389.
Bonifacius IX. obijt 1404.
Innocentius VII. obijt 1406.
Gregorius XII. resignat 1409.
Alexander V. obijt 1410.
Ioannes XXI. deponitur 1415.
Martinus V. obijt 1431.
Eugenius IV. obijt 1447.
Nicolaus V. obijt 1455.
Calistus III. obijt 1458.
Pius II. obijt 1464.
Paulus II. obijt 1431.
Sixtus IV. obijt 1484.
Innocentius VIII. obijt 1492.
Alexander VI. obijt 1503.
Pius III. obijt 1503.
Iulius II. obijt 1513.
Leo X. obijt 1521.
Hadrianus VI. obijt 1523.
Clemens VII. obijt 1534.
Paulus III. obijt 1549.
Iulius III. obijt 1555.
Marcellus II. obijt 1555.
Paulus IV. obijt 1559.
Pius V. obijt 1572.
Gregorius XIII. obijt 1585.
Sixtus V. obijt 1590.
Urbanus VII. obijt 1590.
Gregorius XIV. obijt 1591.
Innocentius IX. obijt 1591.
Clemens VIII. obijt 1605.
Leo XI. obijt 1605.
Paulus V. obijt 1621.
Gregorius XV. obijt 1623.
Urbanus VIII. obijt 1644.
Innocentius X. obijt 1655.
Alexander VII. obijt 1667.
Clemens IX. obijt 1669.
Clemens X. 1676.
Innocentius XI. Præcipuus author confœderationis Principum Christianorum contra Turcas. Vivat.

CATALOGUS

Imperatorum Occidentis.

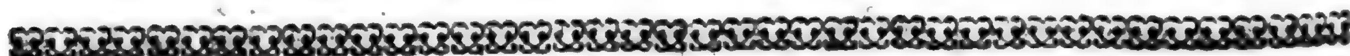
Albertus Austriacus, tempore cujus cœpit Monarchia Othomanica, occisus Anno 1308.
Henricus VII. Comes Luczenburgiensis obijt 1313.
Ludovicus IV. Bavarus obijt 1347.
Carolus IV. Rex Bohemiæ obijt 1387.
Venceslaus depositus 1400.
Rupertus Bavarus obijt 1410.
Sigismundus Rex Hungariæ, obijt 1437.
Albertus II. Archidux Austriæ, obijt 1439.
Fridericus III. obijt 1493.
Maximilianus obijt 1519.
Carolus V. resignavit 1556.
Ferdinandus I. obijt 1564.
Maximilianus II. obijt 1576.
Rudolphus II. obijt 1612.
Matthias. obijt 1619.
Ferdinandus II. obijt 1637.
Ferdinandus III. obijt 1657.
Leopoldus humiliavit Othomanicam Monarchiam. Vivat.

CATALOGUS

Imperatorum Orientis.

Andronicus II. Palæologus, sub quo cœpit Monarchia Turcica, obijt 1325.
Andronicus III. Palæologus obijt 1338.
Ioannes Cantachuzenus abdicavit 1354.
Ioannes VI. pulsus 1384.
Andronicus IV. Palæologus, pulsus 1387.
Emanuel Palæologus obijt 1418.
Ioannes VII. obijt 1421.
Ioannes VIII. Palæologus, obijt 1445.
Constantinus XIII. occisus 1453. Sub quo capta est à Turcis Constantinopolis, & in quo desijt Græcorum Imperium.

CATALOGUS

Regum, & Imperatorum Turcarum.

Othomanus, qui primus erexit Monarchiam Turcicam obijt 1327.
Orchanes obijt 1358.
Amurates I. obijt 1389.

Baiazethes

Baiazethes I. obijt	1403.	Selimus II. obijt	1574.
Solimanus I. obijt	1411.	Amurathes III. obijt	1595.
Musa Muhemetes obijt	1413.	Mahometes III. obijt	1604.
Mahometes I. obijt	1421.	Achmetes obijt	1617.
Amurathes II. obijt	1451.	Osmanus obijt	1622.
Mahometes II. obijt	1481.	Mustapha obijt	1623.
Bajazethes II. obijt	1512.	Amurathes IV. obijt	1640.
Selymus I. obijt	1520.	Ibraimus obijt	1655.
Solimanus II. obijt	1566.	Mahometes IV. depositus.	1687.

CATALOGVS

Regum Hungariæ, à tempore Monarchiæ Turcicæ, quibus potissima bella cum Turcis fuère.

Venceslaus Bohemus, electus in Regem 1301. obijt 1304.
Otho Bavarus, cogitur abdicare Regnum obijt 1308.
Carolus Neapolitanus obijt 1342.
Ludovicus I. obijt 1382.
Maria Ludovici Filia, Rex dicta, gubernavit Regnum ad annum 1387. quæ dein nupsit Sigismundo, qui regnavit annis 50. & obijt 1437.
Albertus Archidux Austriæ obijt 1439.
Uladislaus Lithvanus occubuit in prælio contra Turcas 1444.
Ladislaus IV. Posthumus obijt 1458.
Matthias Corvinus obijt 1490.
Uladislaus Polonus obijt 1516.
Ludovicus II. occubuit in prælio contra Turcas 1526.
Ferdinandus I. obijt 1564.
Maximilianus obijt 1576.
Rudolphus obijt 1612.
Matthias II. obijt 1619.
Ferdinandus II. obijt 1637.
Ferdinandus III. obijt 1657.
Ferdinandus IV. mortuus ante parentem 1654.
Leopoldus qui à Turcis recuperavit gloriosè totam Hungariam.

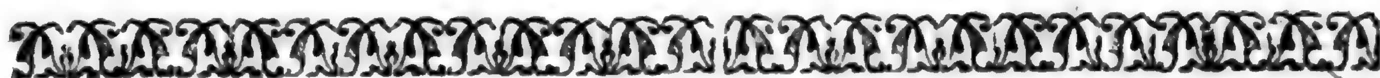
CATALOGVS.

Regum Poloniæ ab initio Monarchiæ Turcicæ.

Venceslaus regnare cœpit initio statim Monarchiæ Turcicæ, nempe Anno 300.
Uladislaus Locticus regnare cœpit Anno 1305.
Casimirus III. 1333.

Ludovicus

Ludovicus Hungarus	1370.	Henricus Gallus	1573.
Uladislaus Jagello	1386.	Stephanus Bathorius Hungarus.	1575.
Uladislaus II.	1434.	Sigismundus Svecus	1587.
Casimirus IV.	1447.	Uladislaus IV.	1633.
Ioannes Albertus.	1492.	Ioannes Casimirus	1648.
Alexander regnare cœpit	1501.	Michaël	1668.
Sigismundus I.	1506.	Ioannes III.	1676.
Sigismundus II.	1548.		

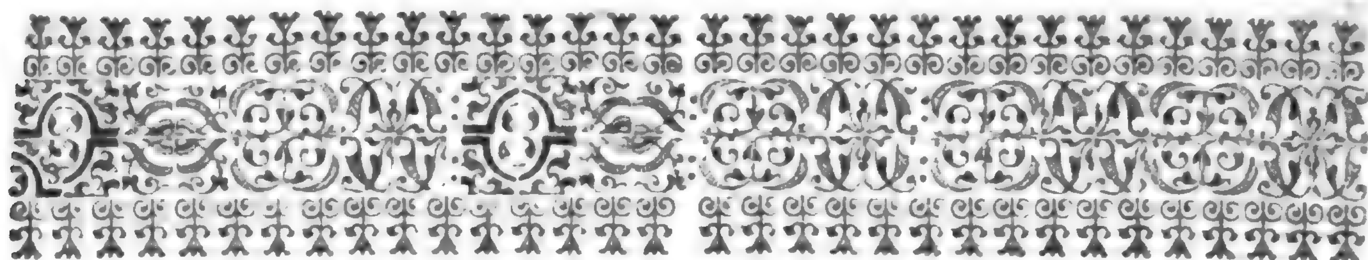

CATALOGVS

Principum Transylvaniæ.

SIgismundus Joannis Zapoliæ Inter Regis Hungariæ, primus Transylvaniæ Princeps constituitur. Anno 1541. Quô demortuo, eligitur Stephanus Bathorius. 1571. Qui dein electus in Regem Poloniæ, Transylvaniam resignat Fratri suo Christophoro Bathorio 1676. Huic successit Filius Sigismundus Bathorius 1581. Hic Transylvaniam resignat Rudolpho Cæsari 1597. Ast rursus eandem repetit. 1598. Deinde Transylvaniæ Principatum transfert in Cardinalem Andream Bathorium Patruelem suum. 1599. qui eodem anno cæditur. Quô cæsô rursus Sigismundus Transylvaniæ Principatum resumit 1600. Sed à Rudolphi Cæsaris Copijs, Duce Bastâ, repellitur. Invadit dein Transylvaniam, Moyses Siculus 1603. Sed & ille ab ijsdem Cæsareanis, iterum, iterumque profligatur, ac tandem in prælio ad Brassoviam Urbem occumbit. Post hunc, per Rebellionem occupat Transylvaniam Stephanus Boczkaius. 1604. Cui in Principatu succedit. Sigismundus Rakoczyus 1606. Sed anno 1608. Principatum resignat, quem proinde sibi vendicat Gabriel Bathorius. Anno dein 1612. Andreas Geizius, contra Gabrielem Bathorium, à Turca Principatum Transylvaniæ sibi impetrat; Ast utrumque evertit Gabriel Bethlehemus, fitque Transylvaniæ Princeps, quam possedit ad annum 1629. Quô mortuus est. Huic dein succedit Georgius Rakoczius, qui obijt 1648. Post quem Principatum adijt Georgius II. Rakoczius ejusdem filius, qui occisus est in prælio contra Turcas. 1660. Post mortem hujus eligitur in Principem Joannes Keminius, contra quem intrusus est Achatius Barczaius 1661. Ac tandem utroque hôc sublato, eodem Anno Principatum adipiscitur Michaël Apaffius, qui pacificè gubernavit Transylvaniam, usque ad Annum Christi 1688. Quô anno rursus Transylvania ad Coronam Hungariæ redijt, & jugum Turcicum excussit.

IN-

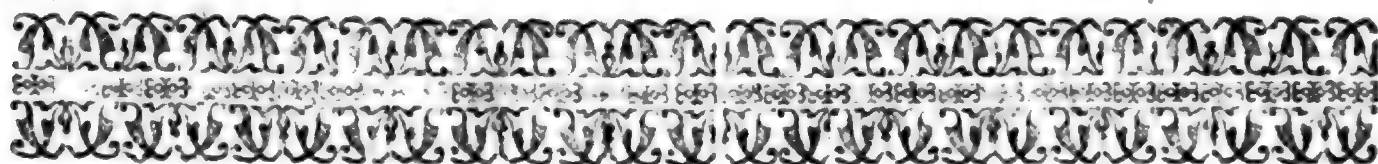

INDEX

Synopsium Chronologicarum, Secundæ Decadis.

9. Synopsis Chronologica Hungariæ, ab Anno Christi 1500. usque ad Annum 1690.

10. Synopsis Chronologica Romani Imperij, à Julio Cæsare, usque ad Augustulum Momilium, in quô in Occidente desierat.

ERRATA SIC CORRIGE.

In prima Synopsi Chronologica.

Anno mundi 2988. gemin clad *lege* gemina clade. A. M. 3079. Azamali *lege* Azamali. A. M. 3211. Josan *lege* Joaso. A. M. 3274. Manachen *lege* Manaheu. Post A. M. 3338. 334. *lege* 3340. A. M. 3346. Ductore Holophernis copiarum *lege* Holopherne Ductore copiarum. Ibidem Holopherni *lege* Holophernis. A. M. 3601, Trajedia *lege* Tragædia. In fine Synopsis Armaniat *lege* Armeniæ.

In secunda Synopsi Chronologica.

In titulo Synopsis Brictij *lege* Brietij. Anno Chr. 64. astringere *lege* affingere. A. C. 76. Ad Timotheum alteram, adde *lege* juxta nonnullorum opinionem. A. C. 102. Imperatorem *lege* Imperatorum. A. C. 103. honarium *lege* honorarium. A. C. 206. evitatus *lege* eviratus. A. C. 306. Cœnm *lege* cœlum. A. C. 316. exultationem *lege* exaltationem. A. C. 346. obnoxius *lege* obnixus. A. C. 353. Moguntivus *lege* Moguntinus. A. C. 383. Massaliani *lege* Massiliani. A. C. 430. sem per *lege* semper. In Catalogo Primo, ipsemmet *lege* ipsiusmet. In Catalogo VII. 109. *lege* 107.

In tertia, & quarta Synopsi Chronologica.

A. C. 578. Justinius *lege* Justinus. A. C. 613 Pontanicum *lege* Potamicum. In Catalogo VI. Tertiæ Synopsis pap. 30. 780. *lege* 680. A C. 753. Abbatis *lege* Abbatia. A. C 772. Bellum *lege* Bellum. A. C. 840. felicitatem *lege* facilitatem. A. C. 886. ordinata *lege* ordinat. A. C. 961. tam *lege* Tum.

In quinta, & sexta Synopsi Chronologica.

A. C. 802. Allucino *lege* Alcuino. A. C. 919. hortatus *lege* hortatu. A. C. 1031. perpetum *lege* perpetuum. A. C. 1048. Catensis *lege* Cavensis.

In septima, & octava Synopsi Chronologica.

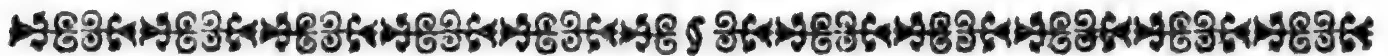
1600. fortissimus *lege* fortissimum. 1624. Tolina *lege* Telina. 1644. Zaporævienses *lege* Zaporovienses. 62. celebrantur serenis. *lege* celebrantur.

In nona, & decima Synopsi Chronologica.

Initiò statim opido *lege* opilio. A. C. 72 renovat *lege* renovant. A. C 697. hie *lege* hîc. A. C. 720. redita *lege* reddita. A. C. 740. Frani *lege* Franci. A. C. 785. Azon Zathur *lege* Azon & Zathur. A. C. Lemum *lege* Lemnum Insulam. A. C. 922. Sanejus *lege* Sancius. A. C. 939. Navariæ *lege* Navaræ.

varræ. A.C. 979. Matoria *lege* Matera. A.C. 989. Compaſtella *lege* Compoſtella. A.C. 1015. In Regem veremundo *lege* in Regnum veremundo filio. A.C. 1095. expeditis *lege* expeditio. A.C. 1159. Baczam *lege* Bajczam. A.C. 1200. Joppon *lege* Joppen. A.C. 1216. Curtiacus *lege* Curtinianus. A.C. 1229. Rex Grecorum *lege* Res Græcorum. A.C. 1300. Baydovis *lege* Baydonis.
In Catalogo Imperatorum, ad Annum 1261. poſtquam ea ſervata à Latinis fuiſſet, adde annis 56. & ad annum 1222. Nicæ, *lege* Niceæ. A.C. 1312. Cheſoneſo *lege* Cherſoneſo. A.C. 1456. Uſum in Caſſanem *lege* Uſum Caſſanem. A.C. 1464. defluxit *lege* diſluxit.

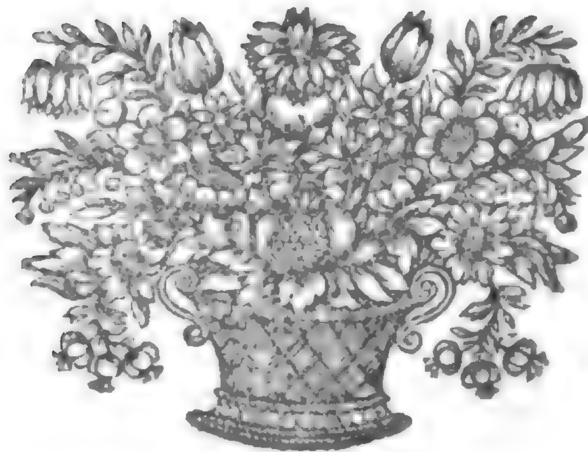
Numerus foliorum in hac parte, eſt omiſſus per incuriam Typographi quem ſupplebit Ordo Alphabeticus Phillyrarum.

Admonitio pro Bibliopegis.

Iconiſmi quatuor imponantur ad finem Diſſertationum, ſeu poſt primam Partem hujus Decadis.

F I N I S.

Errata, sic Corrige.

Pagin.	Lin.	Errata.	Correcta.
4.	13.	Et linea æquali circumferentiæ.	Et linea æquali quarti parti circumferentiæ.
Ibid.		*230.	1350.
Ibib.		prope sita	proposita
7.	2.	propter est	propior est
12.	5.	Ilerus	Iberus
13.	12.	Liris	Larius
14.	3.	Basile	Basilea
23.	5.	Noschva	Moschva
Ibi.	7.	Valentiana	Valentianæ
25.	13.	Dordreum	Dordracum
Ibid.	32.	Cataris	Calaris
28.	13.	Thyrrelmo.	Tyrrhæno
29.	26.	Ascarnia	Ascania
30.	2.	Nareotis	Mareotis
52.	12.	Sigetum	Sigæum
Ibi.		Rapollinsis	Lapallensis
35.	19.	Saponam	Sajtocam
Ibi.	21.	Babaniæ	Bahamæ
40.	16.	Segoinus	Segninus
41.	18.	Ancrotiana	Anconitana
44.	9.	Messanensis	Alessanensis
47.	26.	occitaria	Occitania
49		Eeidesstotensis	Eichastetensis
50.	12.	Vicanensis	Viennensis
51.	17.	Breadum	Orcadum
53.	4.	Lubessensis	Lubuscensis
54.	7.	Alcrisiensis	Almisiensis
58.	34.	fugentur	fugantur
60.	19.	Insularum	Insula
61.	4.	præbeat	præbeant.
Ibi.	6.	rosea	rosea
Ibi.	29. & 30.	Capillos	Lapillos
		Capillis	Lapillis
2.	19.	Continentes	Continentis
bi.	23.	aggressionem	aggestionem
bi.	25.	Echicudas	Echinidas
bi.	28.	aut omnia demergi	ast omnia demergi
bi.	30	Atlaureden Insulam	Atlantidem Insulam
bi.	37.	plurima virgulta	adde contineat
6.	14.	exsiccante	exsiccato
8.	21.	vapore	vaporum
9.	2.	quare in	quare & in
.	5.	pelles navium	postes navium
i.	33.	eam	eum
.	2.	cornua	cornea
.	32.	fossilibus	fossilibus
i.	38.	& in unam	& in unum
.	36.	optimæ celeberrimæ	optimè cellerimeque
i.	48.	sepiat	sepeliat.
o.		Centis	Gentis
2	5.	quem	quam
i.	31.	ad alium applicare	ad alium usu applicare
2	11.	dececit	defecit
	7.	iuglandis	juglandis

Pagin.	Lin.	Errata.	Correcta.
125.	39.	odere	Oderæ
126.	20.	Metamestæ	Metanastæ
130.	39.	interior	interiori
135.	22.	è ferre	è ferro
142.	ult.	generalissima	generosissima
145.	32.	æmporibus	temporibus
150	20.	enasevit	consevit
151.	26.	rem tota	rem totam
Ibi.	34.	Segna	Segnia
152.	29.	dictu	dicti
159.	9.	monres	montes
161.	28.	instructissimos,	instructissimas,
162.	17.	sunt	sint
167.	7.	condenscat.	condensat.
Ibi.	9.	prorsus	perosus
Ibi.	24.	per igne	per ignem
Ibi	34.	in angulis	in angulos
168.	7.	adutitur	traducitur
Ibi.	12.	consnmit	consummit
172.	15.	levitas	lævitas
176.	37	Acus ferrea, quæ partem borealem tetigit, partem australem respicit Boream. lege. acus ferrea, quæ partem borealem tetigit respicit Austrum, quæ vero tetigit partem Australem, respicit Boream.	
177.	17.	duo magnetica	duo magnetes
179	5.	illi	illis
180.	2.	credibilis	credibile
181.	30.	Rubrum	Rubinus
Ibi.	37.	apis	lapis.
182.		hæmoragiam	hæmorrogiam
183.	10.	que	qui
Ibi	antep.	tunicata	tunicatam
184.	25.	Japis	Lapis
Ibi.	31.	ut fit	ut sit
185.	26.	ultra	ut vera
187.	1.	sufflitus	suffitus
Ibi.	11.	quartenas	quartanas
189.	10.	fuccus	succus
190.	32	Latrinorum	Latrinarum
192.		Bubones	Bufones & sic consequenter
196.	15.	fitqué	sitque
202.	10.	ut unum linea recta	in una linea recta
208.	12.	transpicit	transpici nequit
Ibi.	16.	Et sic difficultate	Et sic cum difficultate
214.	1.	& quia	& qui
217.	28.	Canonicorum	Concanonicorum
245.	33.	China.	China chinæ
249.	20.	Chymia inventa.	Chymica inventa
250	17.	& qua	ex qua
Ibi.	21.	efficatia virtus	efficatior virtus,
Ibi.	33.	axuste	exusti
Ibi.	ult.	evaporio	vaporatio
251.	23.	profluebat	profluebant
255.	3.	Schulter	Schotus

256.	5. *inquo*	inque

Ab hinc per errorem mutati sunt Foliorum Numeri, & loco 257. positus est 347. ac dein 248. ac sic deinceps continuatur hujus series, juxta quam sic errata corrige.

248.	27. *Meteoriscis*	Neotericis
249.	16 *per illas*	per illa
250.	17. *quadrata circuli*	quadrasura circuli
Idi	28. *quadratæ*	quadraturæ
Ibi.	20. *Luclides*	Euclides
251	9. *Augustæ*	Augusta
252	25. *invadiarij*	incendiarij
233	26. *Marcanas*	Marsenas
Ibi	31. *molentina*	molendina
254.	9. *Bloandus*	Blondus
255.	6. *aurea*	auro
256.	24. *jusio*	jussu
Ibi	31. *in summo flore*	in summo est flore
257.	21. *melique*	meliorique
258.	2. *ac ipso*	ab ipso
259.	19. *incidebant*	incidebat
263	18 *eadem*	eâdem
264.	15. *tam*	eum
	Item *& Florida*	è Florida
272.	10 *genernatis*	generatis
279.	32. *aderentur*	ederentur
280.	5. *atribuit*	attribuendo
282.	18. *luctonores*	luctatores
Ibi.	21. *quantóque*	quandoque
	28 *posteriorum*	posterorum
283.	penul. *habebunt*	habebant
287	34. *ob honore*	ob honorem
289.	14. Olympiates	Olympjades
293	14. *passim*	passim &
	15. *Domnica.*	Dominica
	35. *virvibus*	viribus
296.	7. *Tridinium*	Triclinium
310.	4. *cunit*	cum
Ibi.	9. *contoversiam*	controversiam
Ibi.	19. *descripione*	descriptione.

FACULTAS REVERENDI PATRIS PROVINCIALIS.

EGo Ferdinandus Acatius Societatis JESU per Provinciam Auſtriæ Præpoſitus Provincialis, poteſtate mihi factâ, ab A. R. P. Noſtro Thyrſo Gonzalez Præpoſito Generale, facultatem concedo, ut Secunda Obſervationum Aſtrologicarum, & variarum Diſſertationum Decas à Patre Martino Szentjvani è Societate IESU compoſita, atque à tribus memoratæ Societatis Patribus, de more, reviſa, & approbata Typis mandetur. In quorum fidem manu meâ ſubſcripſi, & conſvetum Officij ſigillum appreſsi. Tyrnaviæ 19. Maji Anno 1690.

Ferdinandus Acatius.

L. S.

ADMONITIO AD LECTOREM.

INtendebam omnino, ſicuti primâ Decade adpromiſeram, reliquas quôque partes, hujus Secundæ Decadis, ſimul cum hac prima parte in lucem edere; ſed quia pro illis revidendis & coordinandis, ob alias occupationes tempus non vacabat, iſtius autem editionem, plurimi accelerari cupiebant: ideo hac ſolâ nunc fruere, donec reliquæ quôque duæ opportuniori tempore ſubſequantur.

